Vintilă Corbul

Asediul Romei

editura
Adevărul
holding

Tabel cronologic al evenimentelor şi principalilor actori

1400-1494 – Renaşterea timpurie;
1415 – Reformatorul religios ceh Jan Hus este excomunicat ca eretic şi ars pe rug;
1440 – Apare lucrarea *Despre fals presupusa şi desmințita donație a lui Constantin* a umanistului Lorenzo Valla (1405-1457), care demonstrează falsitatea unui document contrafăcut, ce ar fi conferit papei stăpânirea laică asupra Romei şi a domeniilor ce vor alcătui Statul papal;
1444 – Anul naşterii lui Bramante, primul mare arhitect al Renaşterii;
1447 – Nicola al V-lea (Tommaso Parentucelli, m. 1455), fost bibliotecar al lui Cosimo de Medici, cărturar care fondează Biblioteca Vaticanului, este ales papă;
1448 – Frederic al III-lea de Habsburg (m. 1483) devine împărat al Imperiului romano-german;
1452 – Se naşte Leonardo da Vinci;
– Ferdinand este numit rege al Aragonului;
1453 – Căderea Constantinopolului sub loviturile otomanilor lui Mohamed al II-lea;
– Conjurația lui Stefano Porcaro împotriva Papei Nicola al V-lea;
1454 – Pacea de la Lodi între Milano, Florența şi Veneția sub egida lui Lorenzo Magnificul (m. 1492);
1455 – Calixt al III-lea (spaniolul Alonso de Borja, m. 1458)

este ales papă, făcând posibil în Italia drumul spre putere al familiei Borgia ;

1457 – 14 aprilie: Ştefan cel Mare (m. 1504) se urcă pe tronul Moldovei;

1458 – Se urcă pe tron Matei Corvin, rege al Ungariei;

– Pius al II-lea (Enea Sivio Piccolomini, m. 1464) este ales papă. Umanist în tinerețe, ecleziast de mare cultură, poet de limbă latină, prozator în linia lui Boccaccio, a susținut originea şi trăsăturile latine ale limbii române;

1459 – Pomponiu Laetus înființează Academia din Roma

1461 – Ludovic al XI-lea (m. 1483), fiu al Mariei d'Anjou şi al lui Charles al VII-lea, devine rege al Franței, fiind un mare susținător al unității regatului;

– Pe tronul Angliei se urcă Eduard al IV-lea (m. 1483);

1463 – Anul naşterii lui Pico della Mirandola (m. 1494), umanist interesat de ştiință şi magie;

1464 – Paul al II-lea (Pietro Barbo, m. 1471), venețian de origine, este ales papă;

1469 – Ferdinand, moştenitorul Aragonului, se căsătoreşte cu Isabella, moştenitoarea Castiliei, aceasta prefigurând unificarea Spaniei;

1471 – Este ales papă Sixt al IV-lea (Francesco della Rovere, m. 1484). Aliat al familiei Pazzi contra Medicilor, pune să se construiască la Vatican vestita Capelă Sixtină, decorată de frescele lui Signorelli, Botticelli, Ghirlandaio, Perugino şi Michelangelo;

1475 – Ştefan cel Mare învinge, la Vaslui - Podul Înalt, oastea lui Soliman Paşa, trimisul lui Mohamed al II-lea;

1476 – 26 iulie: Ştefan cel Mare pierde la Războieni bătălia cu Mohamed al II-lea;

1478 – Ferdinand Catolicul şi Isabella instituie tribunalul Inchiziției în Castilia şi în Aragon;

1483 – Moare Ludovic al XI-lea. Fiul lui, Charles al VIII-lea (m. 1498), se urcă pe tronul Franței, dar regența se află sub autoritatea Annei de Beaujeu, sora sa, care îl căsătoreşte cu Anne de Bretagne, în vederea alipirii ducatului la Franța;

– Se naşte Martin Luther (m. 1546), teolog şi reformator protestant;

– Se naşte Rafael Sanzio (m. 1520), pictor şi arhitect al Renaşterii;

– Se naşte Francesco Guicciardini (m. 1540), istoric şi moralist florentin, care a scris *Istoria generală a Italiei*, care prezintă evenimentele dintre 1492-1534;

– Tomas de Torquemada devine Inchizitor general al Castiliei şi Aragonului. Fondator al Inchiziţiei spaniole, contribuie la expulzarea evreilor din 1492;

1484 – Este ales papă Innocenţiu al VIII-lea (Giovanni Battista Cibo, **m. 1492) care plănuieşte fără succes o cruciadă împotriva turcilor;**

1490 – Moare Matei Corvin, rege al Ungariei, fiul lui Ioan de Hunedoara;

1492 – Moare Lorenzo de Medici Magnificul;

– Este ales papă Alexandru al VI-lea (Rodrigo Borgia, m. 1503), cunoscut prin intrigi, nepotism şi viaţă scandaloasă. Din relaţia sa cu Vanezza Catanei se nasc Cesare şi Lucrezia Borgia;

– Se unifică Aragonul şi Castilia. Ferdinand şi Isabella promulgă o lege prin care evreii din Spania sunt expulzaţi. Astfel, părăsesc Spania 150.000 de evrei;

– Franţa încheie un tratat de alianţă cu ducatul Milanului;

– Cristofor Columb pleacă în august spre Indii, din portul Palas (Spania), cu trei caravele, dar descoperă Cuba. Revine în Spania la 15 martie 1493;

– Ferdinand şi Isabella ocupă Granada, ultimul oraş arab din Spania;

– Împăratul Maximilian I (m. 1519) se urcă pe tronul Imperiului Romano-German. Stabileşte noi alianţe politice, matrimoniale şi sporeşte puterea habsburgilor;

– Se naşte, la Arezzo, Pietro Aretino (m. 1556), autor de comedii şi pamflete, moralist imoralist, publicist de tip modern, supranumit „biciul principilor";

– Columb începe a doua expediţie în septembrie. Se întoarce în iunie 1496 după ce ocupă insule din Antilele Mici şi Jamaica;

1494 – Începe perioada de apogeu a Renaşterii. Expediţia lui

Carol al VIII-lea, regele Franței, în Italia și începutul războaielor italiene;

– Izgonirea familiei de Medici din Florența;

1495 – Carol al VIII-lea își face intrarea triumfală în Neapole, în februarie;

– Liga de la Veneția (Spania, Germania, Veneția, Milan, Roma) împotriva Franței;

1496 – Pietro Bembo (1470-1547), poet și prozator, își publică prima operă, *Dialogul Despre Etna;*

– Amerigo Vespucci face prima călătorie în America;

1497 – Este excomunicat de papă reformatorul religios Girolamo Savonarola, dușman al familiei de Medici și al papei Alexandru al VI-lea. După un an este prins și torturat, spânzurat și ars pe rug la Florența;

1498 – Se urcă pe tronul Franței Ludovic al XII-lea (m. 1515), fiul poetului Charles d'Orléans, vărul și succesorul lui Charles al VIII-lea. Își revendică drepturile asupra regatului de Neapole și a ducatului de Milan, continuând politica italiană a acestuia. Anulează căsătoria cu Jeanne de Valois și se căsătorește, din rațiuni de stat, cu Anne de Bretagne, văduva lui Charles al VIII-lea;

– A treia expediție a lui Columb în luna mai, în care descoperă continentul America de Sud;.

1499 – Expediția militară a lui Ludovic al XII-lea, în luna iulie, în Italia;

– Moare Marsilio Ficino (n. 1433), maestru gânditor al Renașterii, traducător al lui Platon, Plotin, Dionisie Areopagitul;

1500 – Se naște Benvenuto Cellini (m. 1570), vestit sculptor și aurar florentin, prozator al Renașterii care și-a scris autobiografia *Viața lui B.C. scrisă de el însuși;*

– Are loc tratatul de la Granada între Franța și Spania;

1501 – Frederic al II-lea de Aragon, rege al Neapolelui, capitulează în fața armatelor franco-spaniole;

1502 – Se anulează înțelegerea franco-spaniolă;

– Cristofor Columb întreprinde a patra expediție. Explorează litoralul Americii Centrale și se întoarce în 1504.

1503 – Moare Papa Alexandru al VI-lea Borgia. Îi urmează

Papa Iulius al II-lea (Giuliano della Rovere, m. 1513), creatorul Statului pontifical modern. Ridică bazilica San Pietro. Îi încredințează lui Michelangelo construcția mormântului său, iar lui Rafael, lucrările de la Vatican;

1504 – Moare Cristofor Columb;

1504-1505 – Se acordă Franței Milanul şi Genoa, prin Tratatul de la Blois. Spania obține regatul Neapole;

1507 – Liga de la Cambrai împotriva Veneției;

1508 – Michelangelo începe lucrările la Capela Sixtină;

– Henric al VIII-lea (m. 1547) se urcă pe tronul Angliei;

1510 – Moare pictorul Sandro Botticelli;

1511 – Papa Iulius al II-lea semnează *Liga sfântă* împotriva Franței, cu Veneția şi cu Spania, apoi şi cu Anglia;

– Apare *Elogiul nebuniei*, a lui Erasmus;

1512 – Francezii conduşi de Gaston de Foix îi învinge pe spanioli la Ravenna;

– Michelangelo încheie lucrările la Capela Sixtină;

– Familia de Medici se întoarce la Florența;

– Ferdinand Catolicul cucereşte Navarra, realizând unitatea Spaniei;

1513 – Este ales papă, la vârsta de 38 de ani, Leon al X-lea (Giovanni de Medici, m. 1521), fiul lui Lorenzo Magnificul, după ce, la 14 ani, fusese numit cardinal. Datorită lui, Roma a devenit unul dintre cele mai dezvoltate centre ale Europei

– Machiavelli termină *Principele;*

1515 – Francisc I de Valois (m. 1547), fiul Louisei de Savoia şi al lui Charles d'Angoulême, ginerele lui Ludovic al XII-lea, se urcă pe tronul Franței;

– Bătălia de la Marignan, în care Francisc I îi învinge pe elvețieni. Mai târziu, are loc pacea de la Noyon, care redă Franței ducatul de Milano;

1516 – Proclamarea ca rege al Spaniei a lui Carlos, fiul germanului Filip cel Frumos şi al spaniolei Ioana cea Nebună, fata lui Ferdinand de Aragon şi a Isabellei de Castilia;

– Se semnează concordatul de la Bologna de către Francisc I şi Leon al X-lea;

1517 – Naşterea protestantismului. Luther se opune vânzării indulgențelor, afişând cele 95 de Teze pe uşa catedralei din

Wittenberg;

1519 – Moare împăratul Maximilian I. Carlos, deja rege al Spaniei, e ales împărat al Imperiului Habsburgic cu titlul de Carlos Quintus, care domneşte până în 1555, când abdică şi se retrage la o mănăstire (m. 1558);

– Moare Leonardo da Vinci;

1520 – Moare Rafael Sanzio. Perioada de apogeu a Renaşterii, începută după 1494, se încheie;

– Luther este excomunicat de către papa Leon al X-lea;

1521 – Moare Papa Leon al X-lea, ocrotitorul lui Rafael şi al lui Michelangelo şi este ales papă Adrian al VI-lea (Adrian Floriszoon de Utrecht, m. 1523), fiul unui modest artizan flamand şi ultimul papă neitalian până la Ioan Paul al II-lea;

– Încep războaiele dintre Carlos Quintus şi Francisc I;

1523 – Este ales Papă Clement al VII-lea (Giulio de Medici, m. 1534), vărul papei Leon al X-lea, familia de Medici revenind pe tronul pontifical;

– Luther este chemat înaintea Dietei din Worms;

1524-1526 – Războaiele ţărăneşti din centrul şi sudul Germaniei, Götz von Berlichingen numărându-se printre liderii revoltaţilor;

– Francezii părăsesc Milanul forţat;

1525 – În februarie: Francisc I, regele Franţei, este luat prizonier de spanioli în bătălia de la Pavia;

1526 – Se semnează Tratatul de la Madrid dintre Francisc I şi Carlos Quintus (ianuarie);

– Ludovic al II-lea al Ungariei e înfrânt de Soliman I Magnificul (1520-1566), învingătorul de la Belgrad şi cuceritorul Rodosului. Regele şi aproape întreaga armată ungară sunt ucişi. Otomanii transformă Ungaria în paşalâc;

– Liga de la Cognac (Papa împreună cu Franţa, Veneţia, Milanul, Florenţa) se întoarce împotriva lui Carlos Quintus

1527 – Devastarea Romei: armata imperială a lui Carol Quintul ocupă la 6 mai Roma, *Sacco di Roma*, iar Papa este luat prizonier;

– Moare în timpul asediului Charles al III-lea, comandant

al imperialilor şi duce de Bourbon. În autobiografie, Benvenuto Cellini afirmă că el l-a ucis cu un foc de archebuză;

– Neapole este invadat de francezi;

– Tratatul de la Amiens pune capăt ostilităţilor;

– Moare Niccolo Machiavelli (n. 1469), om de stat şi gânditor politic, istoriograf şi scriitor, autorul *Principelui* (scris în 1513 şi publicat în 1532);

1528 – Moare Baldassare Castiglione (n. 1478). Apare dialogul său *Il Cortegiano* (Curteanul), una din cele mai importante cărţi ale Renaşterii;

1529 – Tratatul de la Cambrai, negociat de Margareta de Austria, mătuşa lui Carol, şi Louise de Savoia, mama lui Francisc I. Italia rămâne a Spaniei, iar Burgundia a Franţei;

1530 – Este încoronat, la Bologna, Carol Quintul, ca rege al longobarzilor, apoi ca împărat, de către Papa Clement al VII-lea;

1533 – Căsătoria lui Henric al VIII-lea cu Anne Boleyn, cu toate că papa îi refuzase divorţul de Caterina de Aragon. Este excomunicat, iar cu un an mai târziu se proclamă şef al Bisericii Angliei, provocând schisma cu Biserica Romei;

1534 – Este ales papă Paul al III-lea (Alessandro Farnese, m. 1549). Începe reforma Bisericii Catolice, restabileşte Inchiziţia în 1542, reuneşte Conciliul de la Trento (1545) şi îi încredinţează lui Michelangelo lucrările de la Bazilica San Pietro din Roma;

1536 – Apare *Istoria generală a Italiei,* a lui Francesco Guicciardini;

Preludiu

Zorile palide umbreau cu un cenuşiu murdar peticele de ceaţă ce pluteau jos, deasupra solului îmbibat de ploaie.

Afundate în noroi, trupele adunate în formaţii strânse aşteptau semnalul de atac.

Zidurile din Civitas Leonina şi din Trastevere, înalte, respingătoare, se conturau vag pe cerul spălăcit, la răsărit.

Întreaga noapte, clopotele bisericilor din Roma făcuseră să vibreze aerul, trezind profundele rezonanţe ale uriaşei bolte de plumb care acoperea pământul.

În timpul nopţii, burghezii din Roma, înrolaţi în miliţia organizată în grabă de către Renzo da Ceri şi apăraţi de creneluri, priviseră cu îngrijorare miile de focuri care marcau poziţiile trupelor de mercenari staţionate pe câmpie.

Înainte de a da semnalul de asalt general, conetabilul duce de Bourbon, comandant şef al armatei expediţionare imperiale, adresă un scurt îndemn la luptă. Vocea sa limpede, convingătoare, având accente de un dramatism intens, dădea fiori. Alături de el se aflau prinţul Sciarra Colonna, comandant al cavaleriei şi al *fantassinilor* italieni, Philibert de Chalon, prinţ de Orania, şef al faimoşilor *tercios* spanioli şi Melchior von Frundsberg, comandant al trupelor de *landsknechts* germani. Aceşti generali - chiar şi tânărul Philibert de Orania, care de-abia trecuse de douăzeci şi cinci de ani - se bucurau de o mare faimă cucerită pe câmpurile de luptă.

Bourbon îşi termină îndemnul cu câteva fraze care se întipăriră în mintea soldaţilor.

–Trebuie doar să întindeţi mâna şi superba Romă, cel mai

bogat oraş din lume, va cădea ca un fruct pârguit. Victoria voastră vă va aduce o glorie eternă şi comori care vă vor împlini cele mai nebuneşti ambiţii! Trâmbiţele Ierichonului vor suna pentru voi, iar zidurile Cetăţii Eterne vor cădea în faţa voastră! Înainte, fraţilor!

Îşi ridică spada şi la acest semnal trompetele sunară atacul. Ca mânaţi de un impuls lăuntric, însufleţiţi de o voinţă sălbatică de a învinge, de a se îmbogăţi de azi pe mâine, se mişcară. Răpăitul tobelor bătea cadenţa marşului. Această masă mişcătoare urca spre ziduri, asemenea unui val distrugător. Archebuzierii îşi orientau focul către creneluri, pentru a-i neutraliza pe apărătorii care trăgeau salvă după salvă. Primul val de oameni sprijini scările de pereţi, dar această încercare de a urca fu nimicită de focul inamic. A fost ca un val care, după ce s-a spart, se retrage, pentru a reveni şi mai puternic.

La rândul său, şi al doilea atac avu aceeaşi soartă.

Tunurile de pe turnul Sant'Angelo bubuiau, dar ele făceau mai mult zgomot decât stricăciuni. Archebuzele se dovedeau a fi mai eficace.

Lumina zilei, cenuşie, bolnavă, întunecată şi de o ploaie fină şi rece, se strecura din ce în ce mai greu printre nori.

Ducele de Bourbon coborî de pe cal şi trecu în fruntea atacatorilor spanioli, avându-l alături pe tânărul Philibert de Orania.

Al treilea val de oameni se rostogolea către fortificaţii înfruntând focul archebuzelor, din ce în ce mai viu, când conetabilul se clătină. Un foc de archebuză îi zdrobise stomacul. Căzu, cu armura înroşită de sângele ce şiroia din arterele secţionate.

Nedumerit şi indignat, Philibert de Orania se aplecă deasupra lui, pentru a-i veni în ajutor. Bourbon făcu un efort şi şopti:

– Acoperă-mă... Nu trebuie ca oamenii mei să vadă în ce stare sunt... S-ar putea să-i demoralizeze... şi, mai ales, ascundeţi-i duşmanului moartea mea... ea i-ar da curaj... Roma... Roma... Înainte!...

Brancardierii îl duseră la postul de ajutor, unde muri la puțin timp după aceea. Vestea despre rana mortală făcu înconjurul trupelor. După un început șovăielnic, mânia depăși consternarea. Al treilea asalt declanșă o furtună care nimici apărarea.

Fantassinii italieni ai lui Sciarra Colonna, care formau flancul stâng al armatei, simulară un atac asupra fortificațiilor lui Urbano al VIII-lea, pentru a atrage grosul miliției papale și pentru a degaja în parte zona porții Santo Spirito, unde *tercios* duceau greul bătăliei, care avea drept obiectiv să cucerească Civitas Leonina, dominată de Vatican și de turnul Sant'Angelo. Flancul drept, compus din *landsknechts* ai lui Frundsberg, trebuia să străpungă zidurile din Trastevere, în zona Santo Pancrazio.

Prințul de Orania, care preluase comanda armatei imperiale, știa că odată căzută Civitas Leonina - inima Romei - îi va aduce pe o tavă de aur restul Cetății Eterne. Datorită familiei Colonna, dușmani declarați ai Papei Clement al VII-lea, aflase că apărarea zidurilor fusese încredințată unei miliții formate din meșteșugari și burghezi, insuficient antrenați și puțin obișnuiți să lupte. Comandantul lor, Renzo da Ceri, chiar dacă era om al armelor, nu se afla la înălțimea misiunii. Portretul său, făcut de Sciarra Colonna, nu era deloc măgulitor. Fanfaron, plin de el, Ceri își lua dorințele drept realități. Cu vorbăria sa îl cucerise pe papă, promițându-i deplină securitate. Cei 4.000 de oameni pe care-i înrolase sub flamura papală vor ști să respingă fără nicio greutate bandele nedisciplinate, înfometate, neplătite, trăind din cerșetorie și jafuri, care se aflau sub comanda ducelui de Bourbon.

Auzind cifra menționată cu emfază de Ceri, lui Philibert de Orania îi veni să râdă. Să opui 4.000 de milițieni - soldați de duminică - celor 40.000 de mercenari, care nu cunoșteau decât o singură meserie, anume mânuirea armelor, însemna să-i trimiți la o moarte sigură.

– Dacă asediul se va prelungi, îi explicase Ceri papei, coaliția formată de Sanctitatea Voastră împotriva lui Carlos Quintul va trimite cel puțin trei armate pentru a elibera Roma de presiunea imperialilor! Cu archebuzierii mei o să

fac praf toată adunătura asta spaniolă!...

Papa ascultase cu plăcere cuvintele încurajatoare ale lui Ceri, mai ales că trimisese acasă ultimele trupe de mercenari - printre care şi bandele negre - care asigurau înainte apărarea Romei. Vaticanul traversa una din cele mai grave crize financiare din istoria sa. Pentru a reduce cheltuielile de stat, operaţie indispensabilă bunei sale funcţionări, trebuia să facă mari sacrificii, mai ales în domeniul militar.

Iar acum suporta consecinţele...

Printr-un ultim asalt, *tercios* se năpustiră asupra zidurilor. Turbaţi de furie, începură lupta corp la corp. Superioritatea zdrobitoare a asediatorilor avu efectul dorit de Philibert de Orania. Când sângele începu să curgă în valuri, apărătorii depăşiţi, decimaţi, înspăimântaţi de acest coşmar, fugiră cu moartea pe urmele lor. Spaniolii pătrunseră în Civitas Leonina ca apele furioase ce sparg digul şi se revarsă pe câmpie, semănând distrugere şi moarte.

Trupele de *landsknechts* ale lui Frundsberg străpunseră zidurile din Trastevere şi se năpustiră urlând pe străzile din cartier. Orice rezistenţă încetase.

În apropiere de Latran, *tercios* dădură de garda elveţiană, ultimul obstacol în calea invadatorului victorios. A fost un măcel! Covârşitoarea superioritate numerică a spaniolilor hotărî sfârşitul luptei.

Italienii lui Sciarra Colonna năvăliră, la rândul lor, în Civitas Leonina. Fuga nebunească a miliţienilor supravieţuitori însemnă ultima fază a bătăliei.

Ducele de Bourbon ar fi fost mândru de comportamentul soldaţilor săi.

Retras în capela sa privată şi prosternat în faţa altarului, papa îl ruga pe Dumnezeu să aibă milă de Roma şi de locuitorii ei. Cuvintele profetice ale lui Brandano, sihastrul nebun, îi reveneau în minte. Îl auzise prima oară pe când dădea binecuvântarea solemnă câtorva mii de credincioşi adunaţi în faţa bisericii San Pietro. Hirsut, tras la faţă, cu ochi strălucitori de iluminat, cu rasa în zdrenţe, îndreptase spre el degetul său acuzator şi începuse să strige:

– Bastard al Sodomei, Roma va fi distrusă din cauza

păcatelor tale! Întreabă-ți cugetul şi târăşte-te în faţa lui Dumnezeu! Cere-i iertarea! Dacă nu, focul din cer va cădea asupra Cetăţii Eterne! Ciuma, războiul şi moartea se vor abate asupra locuitorilor Romei. Nenorocire ţie, Clement!

Pustnicul a fost arestat pentru ultraj adus Suveranului Pontif. Apoi i-au dat drumul, deoarece este interzisă închiderea unui anahoret.

Cu această ocazie s-a aflat că se numea Bartolomeo Carosi şi că văzuse lumina zilei într-un sat din apropiere de Sienna. Papa spera că această lecţie destul de aspră îl va cuminţi pe sihastrul nebun. Dar avea de-a face cu un fanatic care nu ţinea seamă de nicio lege. Brandano îşi reluă profeţiile aducătoare de urgie. Rătăcea pe străzile Romei şi, de cum ajungea într-o piaţă publică, arunca cele mai rele ameninţări cereşti asupra păcătoşilor.

– Romă, pocăieşte-te, căci vei avea groaznica soartă a Sodomei şi Gomorei! De ce? Pentru că papa a jefuit-o pe Maica lui Dumnezeu pentru a împodobi cu podoabele sale pe târfa pe care o întreţine! Nenorocire ţie, Romă! Nenorocire Vaticanului! Nenorocire papei care face trafic cu lucrurile sfinte!

Brandano fu din nou arestat, dar îi dădură drumul atunci când locuitorii Romei aflară că mercenarii lui Bourbon se îndreptau spre Cetatea Eternă. Nu trebuia să stârneşti mânia Domnului închizându-l pe aducătorul Cuvântului Său...

„Profeţiile lui Brandano se pare că se îndeplinesc", se gândea papa cu amărăciune.

Apropiaţii săi, îngenuncheaţi în semicerc în jurul lui, se rugau în tăcere.

Deodată, uşa se deschise cu un zgomot asurzitor şi Ceri, în culmea agitaţiei, se năpusti în încăpere.

Clopotele nu mai sunau. Nu se auzea decât pocnetul puştilor şi bubuitul tunurilor...

Comandantul miliţiilor romane avea o figură descompusă. Suflă din greu:

– Sfinte Părinte, imperialii au reuşit să străpungă liniile noastre de apărare!

Papa se ridică. O paloare cadaverică i se aşternuse pe faţă.

– Totuşi, m-aţi asigurat de eficacitatea măsurilor voastre...

– Sfinte Părinte, reproşurile pot să mai aştepte. Trupele duşmanului se apropie de Vatican! Nu veţi fi la adăpost decât în spatele zidurilor turnului Sant'Angelo! În numele Domnului, salvaţi-vă!

Distrus de această veste neaşteptată, năucit, buimac, papa găsi destulă forţă pentru a alerga către coridorul subteran care ducea la Turn.

Când trebui să urce pentru a traversa podul descoperit de lemn care lega Vaticanul de Palatul Sant'Angelo, Paolo Giovio, unul dintre însoţitorii săi, avu prezenţa de spirit să-l acopere cu mantia sa violetă, pentru a împiedica - prin această stratagemă - să fie identificat datorită veşmântului său alb.

În acest adăpost întărit se refugiaseră deja câţiva cardinali, demnitari ai Curiei şi câteva sute de persoane, clerici şi laici. Porţile turnului se închiseră scrâşnind, cu un zgomot metalic. Un mare număr de locuitori ai Romei, adulţi şi copii, femei şi bătrâni care, din cauză că n-aveau loc înăuntru, se îngrămădeau în faţa castelului Sant'Angelo, acum rupt de lume, implorau în zadar autorizaţia de a intra.

Numai cardinalul Armellini se bucură de privilegiul de a fi urcat într-un coş în turn.

Tunurile de la Sant'Angelo îşi încetaseră canonada, deoarece, din cauza confuziei care domnea în cetatea cucerită, proiectilele puteau să lovească deopotrivă prieteni şi duşmani. Printre tunarii improvizaţi se afla şi un tânăr aurar, Benvenuto Cellini.

Expansiv, povestea cu mare plăcere că era de gardă pe ziduri, împreună cu câţiva camarazi tineri, toţi înarmaţi cu archebuze, atunci când imperialii au declanşat primul asalt; că privirea i s-a oprit asupra unui personaj, probabil important, fiindcă era înconjurat de ofiţeri. El şi prietenii lui au început să tragă la nimereală; personajul s-a prăbuşit. Mai târziu a aflat că, printr-o fericită întâmplare, victima lor era ducele de Bourbon...

De la înălțimea turnului, Papa, guvernatorul castelului Sant'Angelo, cardinalii, ofițerii și tunarii puteau observa - în ciuda ploii mărunte - cum înaintau imperialii în cetate și chiar în Trastevere, datorită împușcăturilor și focurilor care izbucneau ici-colo.

Primele coloane ajunseră la malurile Tibrului, apoi se îndreptară către podul Sixtus.

Nu le rămânea decât să-l traverseze pentru a pătrunde în marea Romă.

Consternat, papa se întoarse spre Ceri, prosternat în fața zidului cardinalilor.

– Renzo, nu ți-am ordonat să distrugi podul Sixtus, pentru a-l împiedica pe dușman să-l folosească?

– Am crezut că așa ceva nu se va întâmpla, îngăimă Ceri.

Apoi veni cu un argument care, după cum se aștepta, i-ar fi scuzat în parte nesupunerea:

– N-am îndrăznit să distrug această operă de artă construită de veneratul nostru Papă Sixtus al IV-lea...

– Ce explicație prostească!, exclamă Clement furios. Incompetența și ușurința voastră au dat Roma pe mâna dușmanilor Sfintei Biserici!

„Incompetența lui Ceri sau politica voastră duplicitară a provocat acest dezastru", se gândi cardinalul Salviati, care dezaproba strategia machiavelică a papei...

Papa își aminti chiar de o întâmplare care arunca o lumină tulbure asupra bunei-credințe a lui Ceri.

Atunci când imperialii lui Bourbon înaintau spre Roma, Ceri refuzase ajutorul oferit de Guido Rangoni, care comanda o armată a Ligii formată din 8.000 de călăreți și de *fantassini*. Milițiile sale, declarase el, vor ști să apere Cetatea Eternă. Oare era vorba de prea multă încredere, sau de trădare?

Dar deocamdată reproșurile erau premature. Trebuia să facă față cât mai repede. Ceri propuse trimiterea unor curieri - care să treacă de liniile inamice pe întuneric - pentru a-i preveni pe ducele de Urbino, pe Guicciardini și pe marchizul de Saluce, care comandau cele trei armate ale Ligii,

concentrate la Florența. Prezența lor în acel oraş îl făcuse pe Bourbon să-l ocolească şi să se îndrepte direct spre Roma.

Papa acceptă sugestia lui Ceri. Se simțea în relativă siguranță. Fortăreața Sant'Angelo era, practic, de necucerit. Un surâs sarcastic i se desenă pe buze când află că printre cardinalii refugiați în turn se aflau şi câțiva partizani ai împăratului şi, mai ales, cei din familia Colonna, duşmanii săi de moarte. Soldățimea dezlănțuită le inspirase o frică justificată. Papa înțelegea şi mai bine groaza propriilor săi partizani, care se temeau de mânia împăratului. Din Civitas Leonina, ocupată în întregime, se ridica o rumoare surdă, care când creştea, când se stingea, pentru a creşte din nou, precum zgomotul făcut de o vijelie însoțită de tunete; în acest vacarm se puteau auzi focuri de armă, strigăte de disperare, urlete sălbatice...

Când incendiile izbucniră pe malul stâng al Tibrului, Clement înțelese că marea Romă căzuse şi ea...

Ducele de Bourbon ceruse 300.000 de ducați ca să-şi plătească mercenarii, care luptau de mai multe luni fără să-şi primească soldele întârziate. Împăratul - patronul lor - îşi uita datoriile.

Papa refuzase să plătească această sumă uriaşă. Acum regreta această hotărâre. Jefuirea Romei care se desfăşura sub ochii săi avea să-l coste mult mai scump...

În acest timp, Philibert de Orania, care fusese rănit nu prea grav, dar se mişca cu greutate, încerca să mențină o disciplină aparentă. Jefuirea oraşului nu va fi autorizată decât după lichidarea ultimelor cuiburi de rezistență.

Era o măsură înțeleaptă, deoarece odată ce jaful va fi permis, mercenarii vor începe să ia de la populație tot ce ar putea fi transformat în bani. Atunci orice noțiune de ordine, de disciplină va dispărea. Pe parcursul acestei slăbiri a autorității, prințul se temea de o eventuală intervenție a armatelor Ligii. În orice caz, ofițerii vor fi obligați să rămână în mijlocul unităților lor. În caz de alarmă, se vor regrupa în grabă pentru a organiza apărarea şi pentru a trece îndată la contraatac.

Prințul îşi stabilise cartierul general la Vatican. Instalat

în apartamentul Papei, primea îngrijirile necesare şi, în acelaşi timp, exercita un control - destul de nesigur - asupra trupelor sale.

În Capela Sixtină, sub frescele lui Michelangelo, genialul florentin, pusese să fie aduse rămăşiţele pământeşti ale ducelui de Bourbon.

Un cadru de o splendoare fără egal, pentru un generalisim care se bucura de o reputaţie fără egal.

Mercenarii, supăraţi de perioada impusă care despărţea invazia oraşului de jefuirea propriu-zisă, se năpustiră asupra ultimelor cuiburi de rezistenţă.

Locuitorii Romei, care se ascundeau în spatele zidurilor spitalului San Spirito, fură rapid lichidaţi. Turbaţi din cauza întârzierii şi a propriilor pierderi omeneşti, imperialii îi măcelăriră pe luptători, dar şi pe bolnavi, şi pe copiii din orfelinatul de alături.

Nobilii din Roma, duşmani înverşunaţi ai împăratului, înconjuraţi de gărzile lor personale, de numeroşi servitori şi de câţiva partizani adunaţi în grabă, se ridicară la luptă împotriva invadatorilor. Ca să fie nimiciţi a fost nevoie de mijloace speciale. Armament greu, lupte crâncene şi chiar forţe suplimentare. Mercenarii ieşeau mereu învingători.

În diferite cartiere ale oraşului, studenţi cu sânge fierbinte, burghezi, meşteşugari şi ucenici de-ai lor se mobilizau spontan pentru a-şi apăra familiile şi puţinele bunuri. Rezistenţă sau moarte, nu era alternativă...

Peste tot învinşii erau măcelăriţi. Pradă unei furii nebuneşti, imperialii năvăleau în case şi omorau tot ce le ieşea în faţă. Copii, femei, bătrâni, bolnavi - toţi erau exterminaţi. Simţeau o plăcere perversă să-i ucidă pe muribunzi, pe răniţii care le cădeau în mână, pe copiii care îi priveau cu ochi plini de groază.

Călăreţi pe cai în spume galopau de-a lungul străzilor, îi tăiau cu sabia pe fugarii din Roma şi strigau din răsputeri:

„Omorâţi! Omorâţi! Omorâţi! În iad cu fiii de cătele!..."

Tercios zbierau cât puteau:

„Spania! Spania! Trăiască regele împărat! Trăiască

teroarea!"

Landsknechts răcneau:

„Germania! Germania! Trăiască Luther, conducătorul adevăraților creştini! Moarte catolicilor vânduți diavolului!"

Italienii urlau:

„Trăiască Republica Romană! Dumnezeu şi Colonna!"

Dar toți repetau acelaşi strigăt:

„Moarte papei! Moarte bastardului Sodomei!"

Blestemele lui Brandano se auzeau acum din mii de guri:

„Moarte papei, ucenicul Satanei!"

Ecourile acestui cor ajungeau până în Turnul Sant'Angelo.

Clement al VII-lea asculta tremurând, fără să spună nimic.

La adăpostul întunericului, locuitorii din Civitas Leonina, mai ales tineri care voiau să scape de ucigaşii străini, fugeau spre Tibru, se aruncau în bărci sau se străduiau să treacă înotând fluviul cu ape tulburi şi curenți repezi, care duceau cu ele leşuri cu burțile umflate. Îşi căutau salvarea pe malul stâng, în marea Romă, care - din câte auziseră - nu căzuse încă în mâinile imperialilor. Cei care reuşiră să ajungă la mal avură cea mai puternică dezamăgire din viață, văzând capetele împodobite de panaşe de dimensiuni uriaşe, purtate de *landsknechts* şi când auziră voci răguşite care întrebau:

– *Wer ist das?...*

Încet-încet, ultimii apărători ai Romei pieriră sub presiunea imperialilor. Cetatea Eternă deveni un oraş cucerit...

Philibert de Orania, cu brațul drept bandajat, îi primi la cartierul general pe toți ofițerii superiori ai armatei sale. Alături de Frundsberg şi Sciarra Colonna, le adresă felicitări pentru strălucita lor victorie. Apoi, ordinele sunară, autoritare:

– Vor fi instalate gărzi la fiecare poartă a oraşului. După aceea, jefuirea metropolei va fi autorizată. Nimeni nu va putea părăsi Roma fără permisiunea scrisă a comandantului

şef. Militarii vor asigura garda prin rotaţie, pentru ca toţi, fără excepţie, să poată participa la jaf. De altfel, armata nu face altceva decât să-şi primească răsplata pentru participarea la această campanie. Ducele de Bourbon, veneratul nostru conducător, a promis tuturor soldaţilor mari bogăţii. Şi-a respectat angajamentul *post-mortem*. Eu nu fac altceva decât să-i execut ordinele. Fie ca amintirea conetabilului de Bourbon să dăinuiască veşnic în inimile noastre!...

Aduse prinosul său de recunoştinţă soldaţilor căzuţi pe câmpul de bătălie. Ceru ca familiile lor să fie răsplătite din plin.

În sfârşit, trei detaşamente cu efective complete - asigurate şi ele prin rotaţie - trebuiau pregătite pentru intervenţii rapide, dacă ar fi nevoie. Corpul de *landsknecht* va fi concentrat în Campo di Fiori, cel al spaniolilor în Piazza Navona. Italienii vor fi plasaţi în jurul castelului Sant'Angelo, pentru a împiedica o eventuală ieşire a trupelor papale.

Aceste măsuri de prevedere îşi dovediră în curând temeinicia.

În castelul Sant'Angelo, papa, apropiaţii, partizanii săi - mari şi mici - erau disperaţi, chinuiţi de propria neputinţă, când paznicii de veghe în turn semnalară apariţia unei armate la orizont. Era vorba despre Guido Rangoni, care, neluând în seamă fanfaronada lui Ceri, se îndrepta spre Roma. Clement al VII-lea tresări, animat de o dulce speranţă şi-i mulţumi Domnului că nu l-a dat uitării.

Informat asupra acestei complicaţii, prinţul de Orania scoase din Roma detaşamentele şi le aşeză în formaţie de luptă. Cum timpul se înseninase, soarele se reflecta în armurile mercenarilor, care străluceau ca o mare de foc pe fundalul cenuşiu al zidurilor. Tunurile artileriei papale, capturate de imperiali, traseră două salve de avertisment, care căzură peste avangarda inamică. Aceasta dădu înapoi.

Rangoni judecă situaţia la rece. Să atace cu opt sute de *fantassini* şi cinci sute de călăreţi armata imperială, cel puţin de zece ori mai numeroasă, echivala cu o sinucidere. Făcu o întoarcere de 180 de grade şi trupele sale se pierdură la orizont.

Speranțele papei se spulberară, ca un castel de cărți de joc, în timp ce imperialii scoteau strigăte de entuziasm.

Mândri că izgoniseră fără luptă armata lui Rangoni, ei se întoarseră în cazărmi.

Philibert de Orania reuni consiliul de război. Se părea că Liga nu-şi spusese ultimul cuvânt. Aşa era, dispunea de o armată puternică, bine antrenată şi euforică după recentul succes. Dădu semnalul de începere a jafului.

– Îmbogățiți-vă! E dreptul vostru! Dar repede! Timpul ne grăbeşte!

Imperialii se năpustiră ca un nor de lăcuste asupra oraşului însângerat. O primă surpriză - şi de mari proporții - îi aştepta. Drojdia plebei, hoți, vagabonzi, bandiți, potențiali criminali, profitând de absența poliției municipale, de dezordinea generală, de demoralizarea şi de groaza care îi paraliza pe locuitorii Romei încă în viață, începuseră să tâlhărească pe cont propriu.

Jaful se dezlănțui.

Mai întâi, casele celor bogați. Bogătaşii care opuneau cea mai mică rezistență erau ucişi. Apoi scotoceau casa de sus până jos, până când găseau ascunzătoarea banilor.

Mercenarii nu luau decât monedele de aur şi pietrele prețioase. Obiectele de artă nu îi interesau, deoarece erau greu de transportat.

Când familiile îngrozite executau cu docilitate cererile jefuitorilor, alte complicații se iveau. Dacă fetele şi băieții care atinseseră vârsta adolescenței le atrăgeau atenția, începeau să pipăie „marfa". După un viol colectiv sub privirile îngrozite ale părinților neputincioşi, atunci când considerau că tinerele victime ar putea ațâța poftele potențialilor amatori, îi aruncau în stradă pentru a îngroşa rândurile celor destinați târgurilor de sclavi.

Reşedința bogatului Domenico Massini fu teatrul unei duble grozăvii. Fetele fură violate, apoi duse spre o destinație necunoscută, în timp ce frații şi părinții lor au fost executați pe loc. Asemenea tragedii se repetau în toate cartierele oraşului.

Apoi interveni un fenomen care schimbă datele problemei.

Locuitorii din unele case înstărite - plini de vânătăi şi cu hainele rupte - se plânseră că răufăcătorii şi uneori chiar propriii lor servitori îi maltrataseră, apoi fugiseră încărcaţi de pradă. La început bănuitori, mercenarii trebuiră să recunoască evidenţa. Furioşi că au fost traşi pe sfoară, îi omorâră pe ghinioniştii stăpâni, apoi hotărâră să atace şi aşa-zisa populaţie săracă, fiindcă făcea paravan derbedeilor, banditilor şi servitorilor necinstiţi.

Se năpustiră asupra cerşetorilor, asupra vagabonzilor, asupra celor desculţi şi descoperiră scandalizaţi, sub zdrenţe, bijuterii şi aur ascunse cu grijă. Le luară prada, apoi le tăiară gâtul pentru a lichida astfel o concurenţă neloială.

Avertizate, gărzile instalate la porţile oraşului îi percheziţionară pe vagabonzii şi pe ţăranii care se întorceau acasă. Dacă găseau în veşmintele lor aur, îi spânzurau fără nicio judecată, apoi le aruncau leşurile la picioarele zidurilor.

Werner Krause, un *landsknecht* inventiv, propuse să se dea foc caselor jefuite, pentru a arăta că au trecut pe acolo. Ideea fu salutată de mulţi şi chiar fu aplicată de mai multe ori. Dar ofiţerii interziseră energic acest procedeu prin care putea fi incendiat tot oraşul.

– Vreţi să pieriţi în mod mizerabil, ca şobolanii dintr-o casă în flăcări?

Argumentul era convingător, dar mercenarii piromani cădeau pradă tentaţiei, fără a mai ţine seamă de interdicţie.

Roma îi mulţumea pe toţi.

Mercenarii iubesc banii, violenţa şi desfrâul. Meseria lor este războiul. Totuşi, anumite nuanţe îi separă.

Ucigaşii înnăscuţi găsesc nenumărate ocazii pentru a-şi satisface pasiunea.

Poeţii asociază frumuseţea cu agresivitatea. Amoralitatea este trăsătura dominantă a caracterului lor.

Cei preocupaţi doar de propriile interese profită de fiecare împrejurare pentru a-şi rotunji banii personali, de multe ori în detrimentul camarazilor lor.

Şefii înnăscuţi nu dau înapoi în faţa celor mai josnice mârşăvii pentru a-şi atinge scopul - puterea, comanda, care le deschid calea spre notorietate, spre mărire şi chiar spre

înnobilare prin spadă.

Mercenarii, în marea lor majoritate atei, îi detestă pe preoți şi pe călugări. Luteranii, husiții, frații boemi, *fraticelli*, valdensii disprețuiesc Biserica Catolică Romană, setea de aur şi libertinajul demnitarilor ei.

Profanarea templelor, locuri de închinare şi de reculegere pentru catolicii intransigenți şi asupritori le dădea o stare de mulțumire şi o bucurie intensă. Colierele de diamante, de perle şi de rubine care împodobeau statuile Sfintei Fecioare stârneau toate poftele. Potirele, ostensoriile de aur şi argint, crucifixurile încrustate cu pietre prețioase, chiar dacă erau greu de transportat, găseau amatori pasionați. Preoții care încercau cea mai mică împotrivire erau snopiți în bătaie. Obiectele de cult de o deosebită valoare, dar grele, urmau o altă filieră. Se propunea vânzarea lor cămătarilor evrei, în general ținuți în viață, deoarece puteau fi folositori în asemenea operații. Aceştia nu erau prea încântați de această marfă compromițătoare. După plecarea mercenarilor, riscau represalii din partea autorităților şi a populației creştine. Exista şi o soluție: topirea obiectelor din aur şi din argint pentru a le transforma în lingouri anonime, uşor de vândut.

Dar ei se expuneau pericolului de a-i nemulțumi pe vânzători, oferindu-le un preț care li se părea prea mic acestora. Atunci, irascibilii clienți le tăiau gâtul, apoi le luau tot. Însă asemenea excese erau foarte rare. Mercenarii aveau nevoie de cămătari, aşa cum marii răpitori marini au nevoie de peştii mici care le curăță dinții.

Amatorii de sex năvăliră în mănăstiri şi în lăcaşele religioase din Roma şi le transformară în lupanare. Tinerele călugărițe fură violate în serie; chiar şi pentru cele în vârstă s-au găsit pretendenți.

Matroanele şi fiicele de nobili care căutaseră refugiu la mănăstirea de maici din Campo Marzo, după ce au suferit umilințe de neînchipuit, au fost târâte goale pe străzi şi vândute celor ce ofereau mai mult pentru ele. Tinerele călugărițe au fost supuse aceluiaşi tratament.

Ucigaşii înnăscuți, animați de pasiunea de a distruge,

maltratau, torturau, tăiau gâtul demnitarilor pentru a-i răzbuna pe valdensi, pe husiți şi pe toți creştinii acuzați de erezie, spânzurați, căsăpiți, arşi pe rug. Inchizitorii Sfântului Tribunal erau hăituiți ca fiarele fioroase. Celor pe care îi prindeau le tăiau nasul şi urechile.

Multe biserici fură transformate în grajduri. Biserica Sfântului Petru a suferit aceeaşi profanare.

Palatele cardinalilor refugiați în Turnul Sant'Angelo fură jefuite şi devastate. Gărzile fugiseră după un simulacru de rezistență.

Mercenarii amatori de spectacole, de muzică, de mascarade organizară un carnaval *sui-generis*. Purtau cu ostentație grotescă veşminte somptuoase obținute prin jaf: pieptare căptuşite, brodate cu aur, cu mâneci largi, ciorapi colanți de culori diferite pe fiecare picior, pelerine lungi şi largi care păreau clopote înzestrate cu capete, mantii de mătase tivite cu zibelină, *giuberelle* scurte, împodobite cu pietre prețioase. Deghizați în femei, mercenarii etalau provocator rochii de brocart cu decolteuri adânci, care lăsau la vedere piepturile musculoase şi păroase. Contrastul între trupurile lor voinice şi gesturile feminine, imitate cu o afectare grotescă, stârnea ilaritatea. Nişte *landsknechts* germani îi maimuțăreau pe cardinali şi pe episcopi, îmbrăcați caraghios cu sutane roşii sau violete, cu casule dalmatice, mitre şi chiar tiare papale, fără a uita de bastonul pastoral. Îmbrăcaseră un măgar în veşminte preoțeşti şi foarte mulțumiți de ideea lor îl duseră într-o biserică, cerând preotului care slujea să tămâieze şi să-i dea Sfânta Ostie patrupedului. Furioşi de refuzul acestuia, îi suciră gâtul...

După aceea, se adunară în fața Turnului Sant'Angelo şi, în fața ochilor celor asediați, îngroziți de această ceremonie-sacrilegiu, un *landsknecht* bărbos, deghizat în papă, cu tiara pusă pe-o ureche, primi omagiile falşilor cardinali, care îi sărutară mâinile şi picioarele. Apoi, urlând cântece obscene, îşi întoarseră spre turn dosurile goale. În sfârşit, procesiunea se îndreptă spre Capitoliu, trecând pe străzi cu case devastate şi cu cadavre spânzurate la ferestre.

Imperialii cu un spirit deosebit de hrăpăreț părăsiră

cortegiul şi atacară reşedinţele ambasadorilor şi chiar palatele cardinalilor devotaţi împăratului.

La începutul invaziei oraşului, detaşamentele spaniole asiguraseră apărarea partizanilor suveranului lor, dar, sub presiunea din ce în ce mai mare a germanilor şi a italienilor, îi părăsiră pe protejaţii lor, care avură o soartă tristă.

Cardinalii Enkevoirt, Cesarini, Piccolomini Valle, care nu crezuseră că e nevoie să se refugieze în Turnul Sant'Angelo ca majoritatea colegilor lor, îşi dădură curând seama de greşeala comisă. Îngroziţi, părăsiră prin uşi secrete palatele lor şi căutară refugiu în castelul cu aspect de fortăreaţă al marchizei Isabella de Mantova, care se găsea în apropierea Bisericii Sfinţilor Apostoli. Aproape toţi ambasadorii acreditaţi pe lângă Sfântul Scaun găsiseră azil acolo.

Relaţiile marchizei cu împăratul erau marcate de o cordialitate cunoscută de toată lumea. Castelul ei părea de necucerit. Dăruită cu un spirit practic, care le lipsea oaspeţilor ei, ea înţelese că şi cea mai mică încercare de rezistenţă va fi nu numai sortită eşecului, ci şi urmată de represalii cumplite. Exemplele nu lipseau. În mijlocul nopţii, Isabella fugi, ajutată de ambasadorul Veneţiei, deghizat în hamal, părăsindu-şi iluştrii oaspeţi şi lăsându-i la discreţia soldăţimii. Îngroziţi, cardinalii şi diplomaţii se predară. Cu cuţitul la gât, ei plătiră răscumpărări considerabile. Cei care nu aveau destui bani pentru a-i mulţumi pe mercenari suferiră pedepse atât de cumplite, încât în curând trecură pe lumea cealaltă. Căpitanul de la Motte, numit de prinţul de Orania comandant militar al Romei, prezidă comisia care hotărî *stante pede* sumele datorate de fiecare personaj în funcţie de demnitatea pe care o ocupa. Bineînţeles că el îşi rezerva partea leului.

Dacă imperialii jefuiau Roma în timpul zilei, deoarece noaptea făceau chiolhanuri, din cartierele sărace ale oraşului ieşeau pe străzile pustii tineri derbedei şi tot felul de răufăcători care - neţinând seama de trista experienţă a predecesorilor cărora li se tăiase gâtul - prădau tot ce găseau, pe cont propriu. Bogătaşii erau răscumpăraţi şi jefuiţi de două sau trei ori. Criminali sadici îi asasinau doar pentru plăcerea de a-i vedea murind sub ochii lor. Pe străzile şi în fundăturile

mai puțin umblate, cadavrele intrate în putrefacție emanau o duhoare pestilențială.

Temându-se de epidemii, Philibert de Orania ordonă ca morții să fie îngropați, iar locuitorii în viață ai Romei să-şi asume rolul puțin râvnit de gropari. Dar cum oamenii în stare să îndeplinească această corvoadă nu reuşeau să facă față, s-a adoptat o metodă mai rapidă: cadavrele erau aruncate la grămadă în Tibru, cu riscul de a otrăvi fluviul în josul apei.

În acest moment, prințul Pompeo Colonna, dușmanul papei, optă pentru o atitudine conciliantă, acum, când adversarul său era nimicit, la bunul lui plac. Clement, care îl ura, uită jignirile, pentru a se arunca plângând în brațele sale. Aparenta căldură a acestei întâlniri ascundea rezerve mentale de mare subtilitate, dar deocamdată totul mergea cum nu se poate mai bine într-o lume luminată de noi speranțe. Această emoționantă scenă avu drept rezultat o intervenție a lui Colonna în favoarea papei pe lângă împărat, care păstră în continuare o atitudine enigmatică...

Deoarece mercenarii cuceritori ai Romei nu-şi primiseră încă soldele, în ciuda repetatelor mesaje trimise la Madrid, ei cereau să fie asediat Turnul Sant'Angelo, pentru ca să-l oblige pe Suveranul Pontif să plătească oalele sparte.

Informat asupra exigențelor acestora, Clement vărsă lacrimi amare.

– După estimările experților mei financiari, aceşti mercenari nesătui au luat mai mult de trei milioane de ducați, pradă şi răscumpărări.

Cardinalii prezenți îşi plecară nefericiți capetele. Amenințarea cu un asediu asupra turnului îi îngrozea.

– S-ar fi evitat dezastrul dacă aş fi avut aceşti nenorociți de 300.000 de ducați. Dar regretele sunt tardive, suspină el.

Pentru imperiali, care deveniseră stăpânii Romei, ocuparea turnului era un joc de copii. Deocamdată, îi împiedica Prințul de Orania.

Suveranul Pontif primea în fiecare zi rapoarte neliniştitoare. Proviziile asediaților erau pe sfârşite. Îi împiedica pe tunari să tragă asupra mercenarilor, chiar dacă aceştia se

dedau la provocări neruşinate. Munițiile trebuiau păstrate pentru a face față unui eventual asediu.

După izolarea sa voluntară în turn, Clement plângea cu uşurință. Simțea plin de durere că toți prietenii l-au părăsit. Ducele de Urbino încremenise cu trupele sale la Florența. Apoi, fără să anunțe pe nimeni, părăsi acest oraş-cheie pentru a pleca într-o direcție necunoscută. Se pare că se deplasa spre nord, deoarece Veneția se temea de o nouă ofensivă a turcilor.

Papa era copleşit de nenorocirile care cădeau asupra sa, când speranța înflori din nou în inima lui rănită. Aflase că o armată a Ligii se apropia de Roma. La Isolo făcuse joncțiune cu trupele papale comandate de cardinalul Canisio. Doar nouă mile despărțeau Cetatea Eternă de salvatorii săi.

Chiar atunci, cancelarul Bartolomeo Gattinara, consilier al împăratului, îşi făcu intrarea în Roma. A fost primit cu toate onorurile de către prințul de Orania, dar era să fie linşat de mercenari, atunci când aflară că nu adusese soldele pe care le datora. Prințul linişti spiritele cu o minciună diplomatică. Coloana care transporta banii fusese obligată să facă un mare ocol pentru a evita întâlnirea cu o armată inamică ce se îndrepta spre Roma. Versiunea părea plauzibilă şi ea fu acceptată ca atare.

Pentru Gattinara se deschise pentru prima dată de la începerea asediului marea poartă a turnului. Însuşi Colonna trebuise să treacă printr-o portiță ascunsă şi joasă, uşor de apărat în cazul unui atac neaşteptat.

Întrevederea fu patetică. Papa - cu lacrimile şiroindu-i pe față - îl îmbrățişă pe cancelar şi declară solemn că îşi încredințează viața generozității împăratului. Gattinara îl asigură de respectul filial al stăpânului său, apoi prezentă pretențiile minime. Castelul Sant'Angelo, Ostia, Civita Vecchia, Modena, Parma şi Piacenza vor fi date ca garanție trupelor imperiale care ocupau Roma, în aşteptarea celor 300.000 de ducați pe care statul şi Biserica se obligau să-i plătească.

Papa amâna. Spera că armata de la Isolo va pătrunde în Roma şi îi va zdrobi pe mercenarii împăratului.

Landsknechts respinseră această soluție. Nu se vor mişca

din Roma fără cei 300.000 de ducați care li se cuveneau. Philibert de Orania încercă în zadar să potolească spiritele încinse. Mercenarii se simțeau în largul lor în cetatea numită eternă. Cât despre amenințarea unui atac inamic, puțin le păsa.

Papa oscila între speranța de a vedea armata Ligii făcându-şi intrarea triumfală în Roma şi teama de a fi martorul unui asalt al imperialilor turbați, care vor distruge Turnul Sant'Angelo.

Aşteptarea se prelungea, supărătoare, dureroasă.

Gattinara, care se temea de o intervenție a armatei staționate la Isolo, propuse o soluție de compromis, în măsură să mulțumească toate părțile interesate.

O ştire aflată la căderea nopții îl făcu pe papă să creadă că mormântul lui Hadrian i-a căzut în cap. Trupele Ligii părăsiseră Isolo, îndreptându-se către nord. Toată lumea îl trăda. Comportamentul cardinalului Canisio era de necrezut.

A doua zi, fură semnalate mai multe cazuri de ciumă în Campo di Fiori. Asediații din turn, prinşi ca într-o cursă de şoareci, intrară într-o cumplită panică.

Papa şi înaltul cler, obişnuiți să fugă din Roma la anunțarea cumplitului flagel, se vedeau acum imobilizați în turn, expuşi celui mai grav pericol. Perspectiva unei scăpări se amâna *sine die*. Deoarece negocierile cu Gattinara fuseseră întrerupte...

Papa nu dispunea de 300.000 de ducați, răscumpărare cerută de mercenari, iar împăratul nu putea - sau nu voia - să-i plătească. Această situație îi convenea lui Carlos Quintul, care voia să mențină presiunea asupra Suveranului Pontif pentru a-l pedepsi, fiindcă îndrăznise să-l sfideze prin crearea Sfintei Ligi, ostilă imperiului.

Clement se simțea distrus, fiindcă veştile proaste se abăteau asupra lui ca o grindină neîntreruptă.

Cazurile de ciumă se înmulțeau cu o frecvență alarmantă. Părea că se anunță o gravă epidemie.

În plan politic, absența autorității legale îi încurajase pe tinerii din Roma, intoxicați de umanismul antireligios, să defileze pe străzile oraşului şi să ceară cu strigăte înființarea

Republicii Romane Laice. Căpitanul de la Motte îi lăsa în pace. Aceste manifestații publice, care subminau bazele domniei pământene a lui Clement al VII-lea, nu-i împiedicau misiunea. Dimpotrivă...Ele serveau propriilor lui interese, precum şi celor ale armatei de ocupație...

O nouă complicație politică îl irită peste măsură pe neputinciosul papă. Cum au părăsit Florența trupele ducelui de Urbino, locuitorii începură să fluture stindardul revoltei împotriva casei de Medici. Cardinalul Passerini trebui să fugă din oraş cu Ippolito şi Alessandro, nepoții papei...

La Roma, în urma blestemelor lui Brandano, Clement devenise şi mai nepopular. El profeția apropiatul sfârşit al Sodomei timpurilor moderne şi dispariția papalității. Un uragan de foc va înghiți oraşul acesta blestemat, guvernat de Clement al VII-lea, un mincinos neruşinat, care-i atribuia lui Lorenzo de Medici paternitatea lui Alessandro, bastardul său...

Superstițioşii plângeau, plecându-şi capetele, în semn de aprobare... După nenumăratele omoruri comise de imperialii dezlănțuiți, ciuma secera, la rândul ei, o parte din populația rămasă în viață.

Cortina se ridica peste al doilea act al tragediei...

În marea piață din Campo di Fiori țăranii îşi aduceau produsele gospodăriilor lor. Li se tolera prezența. Aveau permisiunea să intre şi să iasă. Chiar şi cei mai cruzi mercenari ştiau că hrana este indispensabilă şi că grădinarii aveau interesul să asigure aprovizionarea Romei, dacă beneficiile substanțiale le erau garantate. Imperialii, cu buzunarele pline de aur, plăteau prețuri ridicate pentru carnea, laptele, fructele şi legumele de care aveau nevoie. Din cauza lor, prețurile crescură vertiginos şi populația în stare de mizerie, după ce scăpase de masacre, era expusă pericolului de a muri de foame.

În această atmosferă încinsă, explozia ciumei avu efectul unei pedepse cereşti care confirma prevestirile lui Brandano.

Când epidemia cunoscu proporții catastrofale, sătenii, care acceptaseră aceste riscuri datorită câştigurilor substanțiale, renunțară să mai aprovizioneze piața atunci când

moartea începu să secere viețile omenești cu o frenezie diabolică. Foametea se abătu de data aceasta atât asupra mercenarilor plini de bani, cât și asupra populației sărăcite.

Philibert de Orania luă măsuri pentru a asigura aprovizionarea Romei. Îi autoriză pe oamenii săi să organizeze raiduri în comunele din împrejurimi, recomandându-le să achite corect cumpărăturile.

Prințul nu-și făcea mari iluzii în privința cinstei mercenarilor săi.

După căderea Romei, decretase: jefuirea va fi permisă timp de trei zile, apoi trupele se vor retrage în cazărmi. După expirarea termenului, jaful și omorurile continuară, în ciuda eforturilor de a li se pune capăt.

Din nou temerile se dovediră justificate. În mare parte, circumstanțele complicară situația. Țăranii fugiră la ivirea mercenarilor, acuzându-i că răspândesc ciuma în satele încă neatinse de epidemie. Furioasă că e considerată ciumată, soldățimea luă tot ce-i cădea în mână. Aduse în oraș nu numai căruțe pline de legume, dar și turme întregi de oi, cirezi de vite, ca și mii de porci și cai. Sătenii care încercau să se opună erau omorâți pe loc.

Foametea încetă să mai amenințe Roma. În schimb, ciuma își dublă incidența...

Cetatea Eternă deveni o imensă hecatombă atât pentru cetățenii Romei, cât și pentru asupritori...

Vagabonzii și cerșetorii care trăiau de azi pe mâine părăseau metropola romană și plecau în căutarea unui cer mai îndurător.

Micii burghezi și meșteșugarii cu familii numeroase, care n-aveau mijloace de a se întreține în afara Romei, așteptau fatalişti sfârșitul molimei, luând măsuri empirice de apărare.

Credincioșii se înghesuiau în biserici, unde preoții care supraviețuiseră holocaustului tunau de la înălțimea amvonului:

– Pocăiți-vă pentru mântuirea voastră, căci nu există ispășire pentru păcatul care aduce cu sine alt păcat, într-un lanț al pedepsei divine fără sfârșit... Pocăiți-vă, căci ziua

mâniei, ziua amărăciunii şi a părăsirii, ziua nimicirii şi a pustiirii, ziua întunecimii şi a beznei, ziua norilor şi a vijeliilor, ziua trâmbiței şi a fanfarei, ziua Domnului răzbunător şi a Judecății a sosit... Când David împins de Satana a păcătuit, Domnul i-a dat să aleagă între trei pedepse: şapte ani de foamete, trei luni de înfrângeri sau trei zile de ciumă... După cum vedeți, ciuma este o pedeapsă trimisă de Domnul, pentru a-i osândi pe păcătoşi... Trâmbițele Apocalipsei sună, ascultați-le... Bolțile acestei biserici răsună, se cutremură... Trâmbițele anunță Judecata de Apoi... Plecați-vă...

Plânsete şi suspine zbuciumau asistența... Deodată, o femeie se prăbuşi cu fața pe dalele de marmură. Credincioşii îngenuncheați lângă ea credeau că se prosternase la chemarea preotului... Deoarece nu mai mişca, o vecină o atinse cu milă... şi atunci un țipăt sfâşietor țâşni de pe buzele ei:

– E moartă!... Ciuma trimisă de Dumnezeu!...

Restul cuvintelor sale fură acoperite de țipetele credincioşilor care lăsară un gol în jurul moartei, apoi se năpustiră spre uşă... O fugă nebunească...

Umaniştii care disprețuiau pe Dumnezeu şi religia creştină, dar fără s-o recunoască în public, deoarece se temeau de Sfânta Inchiziție şi de temnițele din Turnul Sant'Angelo, puteau cita pe de rost din Biblie, deoarece - spuneau ei - trebuie să-ți cunoşti bine duşmanul dacă vrei să-l combați. Acum, comentau îngroziți un pasaj despre Josua. Yahve, care nu putea suporta pe Pământul Făgăduinței alți oameni decât fii lui Israel, îi zdrobi chiar el cu pietre pe amoreeni; cei care nu pieriră de grindină, fură nimiciți prin sabie. Dumnezeu nu l-a iertat pe Israel că a lăsat în viață câțiva duşmani. Umaniştii aruncau blesteme asupra aceluiaşi Dumnezeu care îi lăsa să fie secerați de ciumă atât pe păcătoşii înrăiți, cât şi pe copiii nevinovați...

Foştii bogătaşi, căzuți într-o neagră mizerie care îi aducea la nivelul celor mai săraci, priveau neputincioşi, disperați, urgia care se abătuse asupra lor. Fără bani, fără servitori, fără mijloace de transport, aşteptau resemnați moartea, care nu putea fi mulțumită cu răscumpărări...

Molima îi lovea şi pe imperiali. Prinţul de Orania privea cu mare nelinişte rândurile acestora, care se subţiau pe zi ce trece. Le ceru să părăsească Roma, care ameninţa să devină mormântul tuturor, dar ei, stârniţi de setea de îmbogăţire, refuzară să se supună. Papa nu le plătise încă solda. Dacă trebuie cu orice preţ să părăsească Roma, atunci îl vor lua prizonier, într-o cuşcă cu gratii de fier, precum aceea care-i servise de închisoare cardinalului La Balue.

Dar ciuma avea şi avantajele ei. Supravieţuitorii îşi însuşeau aurul camarazilor seceraţi de boală.

Era tragic atunci când un mercenar, izolat de tovarăşii săi, cădea în stradă. Fiinţe mizerabile în zdrenţe ieşeau din vizuinile lor, ca şobolanii, se aruncau asupra muribundului incapabil de a se apăra şi îl uşurau de pradă. Era un fel de întoarcere la începuturi...

Roma oferea un spectacol lugubru. Preludiul infernului... Pe străzi zăceau cadavre în putrefacţie, care duhneau îngrozitor. Câini vagabonzi sfâşiau hălci de carne pentru a-şi potoli foamea...

Familiile care scăpaseră printr-o minune de masacre şi de epidemie se zăvorau de două ori în casele lor pentru a se izola de ciumaţi. Teama trezea cruzimi ancestrale în aceste fiinţe aşa-zise civilizate. Când aflau că într-o încăpere din apropierea lor erau bolnavi, blocau uşile pe dinafară, bătând cuie, pentru a-i împiedica să iasă şi să-i molipsească pe cei sănătoşi. Medicii se prăbuşeau alături de pacienţii lor. Preoţii încă în viaţă nu mai pridideau să dea ultima împărtăşanie muribunzilor care aveau nevoie de ei. La colţuri de stradă se făceau focuri mari, deoarece se ştia că fumul purificator împiedica răspândirea duhorilor veninoase...

Trecătorii fugeau îngroziţi de orice trecător care mergea clătinându-se, fără a privi înapoi...

Case părăsite, cu ferestre şi uşi căscate, palate devastate şi goale erau deschise în voia vântului...

Peste grămezile de cadavre, pe care groparii nu reuşeau să le mai îngroape sau să le arunce în Tibru, se vărsa var nestins ca să întârzie descompunerea accelerată de canicula...

Oameni îngroziți de spaima bolii preferau să se sinucidă...

Pe platforma turnului Sant'Angelo, Papa, gâtuit de emoție, privea volutele de fum care urcau vertical deasupra orașului muribund.

Dincolo de ziduri se întindea cât vedeai cu ochii câmpia din jur, care părea că tremură datorită reverberației soarelui.

Clement al VII-lea își rumega furia neputincioasă, rușinea, dezamăgirea. Cardinalii și apropiații săi, așezați în semicerc în spatele lui, îi respectau tăcerea.

Compara coloanele de fum, care păreau că sprijină cerul de plumb topit, cu autoritatea sa știrbită, din care nu rămăsese decât o umbră. O vezi, dar nu poți să pui mâna pe ea... Negocierile cu Gattinara n-au făcut decât să-i schimbe statutul de șef suprem al creștinătății cu acela de prizonier al unui împărat, care și el avea titlul de Rege Prea Catolic... Culmea absurdului...

Imperialii, dușmanii săi de ieri, deveniseră temnicerii de azi... Oficial, ar fi trebuit să-i asigure protecția... Să-l protejeze, dar de cine?... De aliații săi tentați să-l răpească?...

La amărăciunea și la amorul propriu profund rănit se adăuga frica... Frica paralizantă pe care i-o provoca ciuma, care era mult mai puternică decât cea prevăzută de doctori, de astrologi și de funcționarii municipali la izbucnirea ei. Printre alte condiții îngrozitoare, lipsa igienei în orașul asediat, jefuit, contribuise și ea la această situație dramatică.

Să închizi ermetic porțile castelului Sant'Angelo și să-l izolezi de lumea lovită de acest flagel părea o utopie. Gattinara și persoanele din suita sa intrau și ieșeau ca la moară. Oficial, pentru a continua convorbirile și pentru a asigura protecția Vicarului lui Hristos. În realitate, pentru a-i controla orice mișcare și pentru a împiedica o eventuală evadare.

Zvonuri din cele mai ciudate circulau în legătură cu papa. Se spunea că se știe că împăratul voia să-l oblige să-și mute reședința la Madrid - o nouă variantă a schismei de la Avignon. Alte zvonuri proroceau destituirea

Suveranului Pontif de către un conciliu extraordinar şi urcarea altui titular pe tronul Sfântului Petru. Speculaţii dintre cele mai ciudate se răspândeau cu o repeziciune uluitoare.

Umaniştii ţeseau o teorie fantasmagorică asupra persoanei lui Clement al VII-lea, cum că ar fi îngropat de viu în vechiul mormânt al împăratului Hadrian, ceea ce răzbuna profanarea locului său de veci de către Papalitate. Această răzbunare părea că se materializează, deoarece ciuma se infiltra vicleană în Turnul Sant'Angelo. Fusese adusă de ambasadorii împăratului, de furnizorii care introduceau aproape zilnic produsele alimentare, sau de miasmele pestilenţiale care pluteau deasupra oraşului?

Ciuma începu să lovească şi în prizonierii închişi în mormântul lui Hadrian.

Cardinalul Rangoni se plângea de dureri de cap şi de vărsături repetate. O febră puternică îi îmbujora obrajii şi ochii îi ardeau... Chirurgul papei îl examină şi constată apariţia buboaielor şi a unei hemoragii spontane pe piele. Diagnosticul veni necruţător: pacientul va muri în următoarele 40 de ore.

Chirurgul n-avea timp de menajamente, fiindcă alţi bolnavi, aproape toţi pe moarte, aveau nevoie de prezenţa lui.

Cardinalul Armellini fu şi el, la rândul său, lovit. La începutul asediului, îi mulţumea lui Dumnezeu că a fost ridicat într-un coş mare sus, în turn; scăpase de mercenari pentru a fi secerat de ciumă.

Cardinalii supravieţuitori insistară pe lângă papă, pentru a-l convinge să-l excomunice pe împărat şi să dea un interdict împotriva imperiului. Era singurul mijloc de a atrage atenţia creştinătăţii şi de a face cunoscut lumii sacrilegiul comis de acest suveran necredincios, care îndrăzea să sfideze Sfânta Biserică Romană şi pe Vicarul lui Hristos...

Clement n-avu curajul să recurgă la măsuri extreme... Partizanii săi încercară o mare dezamăgire... Clement fusese întotdeauna şovăitor, incapabil de a adopta o linie de conduită dură, ca Iuliu al II-lea, papă-soldat, nici să dea dovadă de tăria de caracter a unchiului său, Leon al X-lea,

care ştia, atunci când era nevoie, să se impună în faţa duşmanilor...

Inima lui Clement se umplu de speranţă când un nou personaj intră în delegaţia spaniolă. Carlos de Lannoy, vicerege al Neapolului, manifestase întotdeauna o simpatie plină de respect faţă de François I, curajosul rege al Franţei, după zdrobitoarea înfrângere a acestuia la Pavia şi, de asemenea, în timpul captivităţii sale într-o temniţă a Alcazarului. Lannoy era mai amabil, mai diplomat decât Gattinara, care vorbea pe un ton tăios şi avea atitudinea trufaşă a nobilului spaniol mândru de sângele lui albastru.

În cursul unei audienţe acordate de Papă - aparenţele erau salvate - discuţiile avute cu reprezentanţii împăratului deveniră aprinse. Exasperat că este mereu pus la zid de interlocutorii săi care voiau să obţină concesii fără a da nimic în schimb, Clement declară:

– Am impresia că stăpânul vostru nu-şi dă seama de uriaşa sa erezie! Sângeroasa cucerire a Romei de către armata imperială reprezintă cea mai neagră catastrofă prin care a trecut creştinătatea după căderea Constantinopolelui!

Gattinara replică zâmbind uşor ironic, frizând insolenţa:

– Să nu exagerăm, să păstrăm proporţiile...

Clement reluă pe un ton dramatic:

– Exagerare ?... Voi numiţi asta exagerare?... Un oraş prădat, transformat în ruine, mii de nevinovaţi măcelăriţi, relicve sfinte profanate, călugăriţe, fete, băieţi violaţi... Vorbiţi despre proporţii?... Un jaf de proporţii dantesti, un dezastru mai îngrozitor decât cucerirea Constantinopolelui de către turci...

Gattinara zâmbi cu o ironie indulgentă:

– Iertaţi-mă, Sfinte Părinte! Dar nu există comparaţie între căderea Constantinopolelui şi... să-i spunem aşa, jefuirea Romei... Constantinopolul a căzut în mâinile necredincioşilor... Bizanţul este definitiv pierdut pentru creştinătate... Roma a fost ocupată de o armată creştină, după un conflict între suverani creştini. E aproape o chestiune de familie. Nu se spală în public rufele murdare. Trebuie să ne asumăm responsabilităţile care ne revin şi să încheiem acest

trist episod. Noi am fost martorii unei ciocniri violente între două partide ale căror interese şi voinţe se opun. Cu cât mai repede această luptă pentru influenţă va fi uitată, cu atât mai repede pacea se va instala în lumea creştină... Machiavelli ar fi spus acelaşi lucru...

– Şi suferinţele, masacrele, râurile de sânge... Nu înseamnă nimic pentru voi?

– Sfinte Părinte, puteţi să spuneţi câţi nefericiţi au sfârşit de mâna soldaţilor şi câţi dintre ei au pierit de ciumă? Pot fi, oare, dezgropaţi ca să facem socoteala? Pot fi despărţite apele Tibrului - după cum a despărţit Moise apele Mării Roşii - ca să separi cadavrele purtate de valuri? Marea Istorie înscrie în paginile ei doar numele conducătorilor, ea îi ignoră pe oamenii de rând... În zilele noastre, în cursul nenumăratelor războaie care au însângerat Europa, sute de oraşe au fost jefuite... Cronicile vor înregistra toate acestea ca pe nişte fapte diverse...Sfinte Părinte, trăim într-o epocă tulbure... Predecesorii Voştri au predicat războiul sfânt împotriva turcilor... Să ne unim forţele şi să luptăm împotiva lor... Este politica Voastră, s-o urmăm...

Lannoy luă cuvântul. Cu vocea sa calmă şi sigură, îşi expuse concepţiile:

– Să lăsăm istoria să-şi facă datoria. Cei mari ştiu să-şi menţină gloria - statui de marmură, morminte monumentale, portrete în mărime naturală în poziţii avantajoase... Totul este făcut ca să-i impună posterităţii... Eu mă gândesc la oamenii de rând, făcuţi după acelaşi tipar ca şi oamenii iluştri... Numai că ei nu au avut posibilitatea, şansa de a se fi născut fii de regi sau de mari seniori, cu toate avantajele pe care această ereditate le implică... Nu sunt de acord cu prietenul meu Gattinara în privinţa oamenilor mărunţi... Am cunoscut la Neapole un bătrân, contemporan cu regele Alfonso numit Magnanimul. Acest rege spunea că oamenii de rând trudesc pentru gloria celor mari, la fel ca oamenii iluştri comentaţi de Plutarh. Oamenii mărunţi muncesc, produc hrana, uneltele, armele, plătesc impozitele şi mor pe câmpurile de bătălie pentru a da o strălucire nemuritoare conducătorilor lor. Alfonso Magnanimul îi cerea fiului

său să se sprijine pe oamenii de rând, care sunt aliații naturali ai suveranilor împotriva marilor seniori ce doresc să le smulgă coroana şi sceptrul. Istoria va şti să despartă adevărul de minciună, conducătorii de state buni de cei răi...Eu cred că într-o zi numele oamenilor de rând căzuți pe câmpurile de luptă vor fi înscrise cu litere de aur pe plăci uriaşe de marmură neagră...

Lannoy făcu o pauză pentru a trage aer în piept, apoi continuă cu însufleţire:

– Avem cu toții privilegiul de a trăi într-o epocă marcată de existența simultană a unui impresionant număr de oameni mari, asemănători titanilor. O perioadă de înflorire a geniilor, necunoscută până acum de istorie. Împăratul Carlos Quintus, François I, Henry al VIII-lea, Soliman Magnificul, Lorenzo de Medici, Iulius al II-lea, Papa războinic Leon al X-lea, Mecena, iar alături de ei o pleiadă de artişti - oameni de rând - Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rafael, Botticelli, al căror renume îl depăşeşte pe cel al conducătorilor de state. Şi totuşi, în această epocă, Europa s-a confruntat cu o avalanşă de războaie, de dezastre, de nenorociri catastrofale...

Lannoy îşi temperă ardoarea:

– Cât despre cucerirea şi jefuirea Romei, generațiile viitoare vor vrea să ştie adevărul. Noi suntem prea aproape de acest eveniment pentru a-l înțelege şi pentru a judeca cu dreptate cui îi revine răspunderea. În timpul vieții mele, statele au fost târâte într-un vârtej de alianțe, de ruperi şi de schimbări de alianțe, care se învârtesc ca un titirez în mâna unui nebun...

Lannoy suspină:

– Să lăsăm teoriile şi să vorbim despre prezent. La ora actuală, Sfinte Părinte, vă aflați sub protecția suveranului meu, Majestatea Sa Carlos Quintus. Căpitanul Ferdinando de Alarcon, care l-a protejat pe regele François I în timpul captivității sale în fortăreața de la Pizzighettone şi în donjonul de la Alcazar, vă asigură acum protecția...

– Protecție sună mai bine decât supraveghere, spuse papa cu o ironie amară.

– Nu este vorba despre nuanțe. Ca şi prietenul meu

Gattinara, consider că o pace care cere anumite sacrificii este de preferat unui război fratricid care amenință să se prelungească la nesfârşit...

– Fratricid?

– Da. Este un război între creştini... Din nefericire, sunt în joc orgolii, megalomanie şi un fals sentiment al onoarei... Pius al II-lea spunea: dacă vreți să vă bateți, luptați cu turcii...

– E frumos ceea ce spuneți... Din păcate, conducătorii de state urmează altă politică, ripostă Clement.

– Nu credeți că uneori aceştia sunt manipulați?, spuse Gattinara.

– Fiți sincer! Îmi reproşați inițiativa organizării Sfintei Ligi?, exclamă Suveranul Pontif încruntându-se. La origine, avea un caracter pur defensiv...

– De cine vă temeați? De Imperiul Otoman? De împărat? Operațiunile militare au fost îndreptate împotriva suveranului meu!, insistă Gattinara morocănos.

Lannoy interveni pe un ton împăciuitor:

– Englezii au o expresie: *let bygones be bygones*... Mai limpede, să uităm trecutul... Important este că toți dorim pacea...

– Evident!, sublinie Papa. O pace negociată...

– Voi raporta în scris concluziile mele Maiestății Sale împăratului...

– Lannoy este un optimist incorigibil!, zâmbi malițios Gattinara.

Viceregele Neapolului replică indulgent:

– Toată lumea doreşte pacea! Maiestatea Sa împăratul, care este un respectuos fiu al Bisericii, este gata să încheie o pace trainică...

– Nu trebuie să uităm un amănunt!, spuse Gattinara. Deocamdată, el deține poziția de forță...

A doua zi, Gattinara şi Lannoy se prezentară din nou în audiență pentru a relua negocierile.

– Prea Sfinte Părinte, zise viceregele, înainte de a începe convorbirile, trebuie să vă informez despre numirea mea în fruntea armatei imperiale de ocupație. Prințul de

Orania, succesorul regretatului duce de Bourbon, a fost un eminent conducător de armată, dar Maiestatea Sa împăratul îl consideră încă foarte tânăr pentru a purta pe umeri răspunderea acestei sarcini, în condițiile actuale. În clipa în care convorbirile se vor încheia cu succes, trupele mele vor părăsi Roma. Sper să pun capăt cât mai curând - grație înțelegerii Voastre - operațiunilor militare care au provocat atâtea neplăceri populației din Roma. O condiție *sine qua non* este plata soldelor, care vă revine în parte. Odată această problemă rezolvată, eu mă voi prezenta personal la Madrid pentru a pleda cauza Voastră şi cea a păcii...

Dar Lannoy nu mai avu cum să-şi îndeplinească promisiunea. La puțin timp, muri secerat de ciuma contractată la Roma...

*

* *

– Am luat hotărârea să părăsesc Roma!, spuse, cu o voce stinsă de tristețe, Benvenuto Cellini. Oraşul Etern a fost prefăcut în cenuşă - ce bătaie de joc! - de o armată creştină. Peste tot, ruine arse şi o duhoare acră de hoit şi de gunoaie...

Mâna lui stângă se sprijinea pe masa încărcată cu mâncăruri alese, de-abia atinse.

Albul de ceară al mâinii drepte, sprijinită pe piept, contrasta cu negrul pieptarului de catifea. Suspină:

– Va fi nevoie de un secol pentru a o reconstrui aşa cum era pe vremea gloriei sale imperiale...

Fața lui cu trăsături regulate era de o stranie frumusețe. Ochii trădau ardoarea lăuntrică a geniului care îl situa deja printre primii artişti ai timpului său - secolul ce reînvia splendoarea Romei antice, dacă nu sub aspect politic şi militar, cel puțin prin somptuozitatea artelor frumoase, a literaturii şi a filosofiei.

Amfitrionul nostru, ilustrul Pietro Bembo, îl asculta cu atenție. Îl admiram pe Bembo pentru eleganța discursului său şi pentru spiritul lui superior.

Baltassare Castiglione îl elogia în splendida lui carte *Curteanul*:

Când bătrânii noştri preamăresc trecutul pretinzând că pe atunci nu existau oameni atât de vicioşi ca astăzi, ei nu vor să ştie că se găsesc şi în zilele noastre virtuoşi, pentru că oamenii răi excelează prin rău, pe când cei buni excelează prin bine.

Bembo este un savant, un umanist iluminat, un filosof, un scriitor şi un poet rafinat. A scris primul său tratat *De Monte Aetna* la vârsta de şaisprezece ani. Acum, la şaizeci şi cinci, a dobândit o gravitate impunătoare. Totul este excepţional la Bembo. Până şi ambianţa creată în jurul persoanei sale. Tapiseriile olandeze, obiectele de artă, statuile, marmura, precum şi mobilele care împodobesc palatul său din Padova, unde ne-a primit, sunt ieşite din comun. Este de ajuns să amintim masa încărcată, pregătită pentru această minunată cină. În loc să fie aşezată pe capre, cum eram obişnuiţi, este durată din marmură şi are picioarele bogat sculptate, ca în palatele regale.

Bembo urmărea cu interes cuvintele lui Benvenuto, care era cu douăzeci de ani mai tânăr decât el.

Un zâmbet drăcesc flutura pe faţa lui Pietro Aretino, receptacol al tuturor bârfelor care circulau printre invitaţi. Bastard al unui ţăran nevoiaş, depăşise toate piedicile datorită penei lui veninoase şi spiritului său muşcător. În mijlocul unei societăţi care consacrase supremaţia nobilimii, el se căţărase printre cei mai mari dintre cei mari. Era supranumit - nu fără temei - blestemul principilor, al regilor şi al papilor.

Intervenţia sa atrase toate privirile.

– Zvonuri răuvoitoare pretind că sfântul nostru Părinte v-a retras favorurile sale. Se pare că sunteţi victima unei maşinaţii puse la cale de Pietro-Lodovico Farnese, josnicul fiu al stimatului nostru Papă Paolo al III-lea. De altfel, însuşi Suveranul Pontif nu este curat ca lacrima. Ascendenţa lui urcă până în vremea lui Alessandro al V-lea Borgia, care l-a promovat cardinal la douăzeci şi şase de ani, pentru a-i face plăcere amantei sale, Julia Farnese. Această avansare i-a

adus tânărului fruntaş al Bisericii porecla de „cardinal al fustei"... Oricum, Messer Cellini, vă asigur de întreaga mea simpatie.

Lansa o săgeată împotriva succesorului Sfântului Petru şi, în acelaşi timp, îşi atrăgea simpatia lui Bembo, care nutrea o mare admiraţie pentru Benvenuto şi pentru imensul lui talent.

Cuviosul Donato Bragadin îşi făcu semnul crucii. Gras, cu pântece proeminent, cu capul mic şi cu fruntea îngustă, cu obrajii bucălaţi şi bărbia groasă, semăna cu o pară.

Protestă:

– Să-l critici pe Sfântul nostru Părinte Paolo al III-lea, şi ilustra sa familie este nu numai necuviincios, dar şi condamnabil.

Sprâncenele lui Aretino erau adunate într-un „V" mare, care, adăugat la expresia satanică a figurii lui, îl făceau atât de înfricoşător, încât Messer Bragadin, speriat, îşi făcu din nou semnul crucii.

Aretino dădu un nou exemplu de violenţă ameninţătoare:

– Când papii încalcă jurământul de castitate şi zămislesc copii, mânia Domnului se abate şi asupra păstorului, şi asupra turmei. Devastarea Romei, despre care amicul nostru, Messer Benvenuto Cellini, tocmai ne-a vorbit, demonstrează acest adevăr axiomatic...

Aretino nu putea uita că a trebuit să fugă din Cetatea Eternă ca urmare a răfuielilor sale cu papa. Refugiat la Veneţia, care nu strălucea prin ataşamentul său faţă de papalitate, îşi vărsa focul asupra succesorului lui Clement al VII-lea, care fusese martor şi actor al căderii şi incendierii Romei.

Amfitrionul nostru s-a gândit că discuţiile alunecau pe o pantă periculoasă. El schimbă subiectul cu o abilitate diplomatică:

– În drum spre Franţa, prietenă a Serenisimei noastre Republici, Messer Benvenuto Cellini a avut bunătatea să treacă prin Padova, răspunzând rugăminţii pe care i-am transmis-o printr-un prieten comun, Messer Benedetto Varchi.

Voiam să-mi îmbogăţesc colecţia de medalii cu o piesă

excepțională. Cine ar fi putut să o făurească dacă nu Maestro Cellini, regele aurarilor?

Pietro Cornaro, membru al Marelui Consiliu al Veneției, prezent la agapă, a formulat o întrebare care ne-a stârnit curiozitatea:

– Messer Cellini, este adevărat că ați pus capăt vieții ducelui de Bourbon, în zorile asediului Romei?

Artistul a răspuns cu o modestie care a făcut o bună impresie:

– A fost doar o întâmplare! Mă aflam pe fortificațiile orașului printre vajnicii apărători care se străduiau, din păcate fără rezultat, să-i respingă pe asediatori. În mijlocul masei lor mișcătoare care năvălea cu un avânt irezistibil, se remarca un personaj care dădea ordine și care purta o armură bogat împodobită. Mi-am dat seama că era un comandant militar. Am luat archebuza, am ochit și am tras. Lovitura mea l-a lovit drept în piept. A căzut pe spate cu sângele țâșnind prin armură. Am aflat mai târziu că îl atinsesem mortal pe conetabilul de Bourbon, comandant șef al armatei alcătuite din spanioli, gasconi, germani, italieni și francezi, precum și din mercenari elvețieni, toți creștini catolici, care asediau Roma, capitala universală a creștinismului și Scaunul Papalității... așa este... am fost martorul acestei nelegiuiri, al acestei infamii...

Benvenuto tăcu, gâtuit de emoție... Bembo dădu din cap, înțelegător.

– Vă înțeleg tulburarea, mânia dumneavoastră... Devastarea Romei în 410 și căderea Constantinopolului în 1453 au fost cele mai înspăimântătoare catastrofe care au lovit lumea creștină... Roma a fost cucerită de barbarii păgâni care pizmuiau și urau lumea romană...

– Presupun că ați citit cuvintele Sfântului Geronimo despre profetul Ezechiel, adăugă Bragadin, expert în Sfintele Scripturi. El a scris pagini de neuitat despre Roma care se prăbușea sub loviturile de măciucă ale barbarilor; despre nenumărații copii ai stăpânilor Universului luați în robie și vânduți ca animalele prin târguri... Și cuvintele Sfântului Augustin care susținea pe bună dreptate că numai creștinii

sunt capabili să îndure relele trecătoare şi să-şi pună nădejdea în binefacerile veşnice...

Părintele Sirio Gardini, stareț al dominicanilor, care şedea la celălalt capăt al mesei, completă cu un aer recules:

– Sfântul Augustin a mai spus: „Puterea divină se slujeşte de războaie pentru a îndrepta, pentru a reduce la tăcere depravarea omenească. Cei care vor să scape de pedeapsa veşnică trebuie să se unească în numele lui Dumnezeu pentru a se învrednici de iertarea sa..."

Fabio Zorzi, un necredincios molipsit de ideile dăunătoare ale umaniştilor care îl renegau pe Dumnezeu şi dreptatea divină, ridică mâna plictisit:

– Este trist că Roma antică, Regina Universului sub republică şi sub împărații romani, a trebuit să suporte ultimele jigniri sub domnia religiei creştine...

Starețul strigă indignat:

– Profanați ceea ce este sfânt, Messer Zorzi! Din cauza unor oameni ca dumneavoastră răzbunarea supremă a lovit Roma strămoşilor! Îi imputați lui Hristos dezastrul Cetății Eterne! Nu uitați, Messer Zorzi, cuvintele Sfântului Augustin: „Noi trebuie să ne amintim de suferințele celui mai drept dintre cei drepți, ale Sfântului Sfinților! Puneți în cumpănă de o parte Roma cu cerul şi pământul, iar de cealaltă parte pe Hristos; întreaga creație nu poate fi comparată cu Creatorul, nicio lucrare cu Făuritorul! Când Dumnezeu a vrut să-i pedepsească pe romanii vinovați de păcate, de profanări, El a ales un barbar, Radagases, pentru a-şi realiza răzbunarea. Dumnezeu este cel care l-a ales pentru a face cât mai grea pedeapsa Lui!"

Amfitrionul ridică mâna pentru a pune capăt vorbelor violente ale starețului, care se încinsese prea tare.

– Părinte, aceste argumente sunt depăşite. A reduce existența umană la un şir de suferințe şi de şuvoaie de lacrimi pentru a obține iertarea divină ucide dorința de viață...

– Şi dumneavoastră la fel, Messer Bembo?

Pronunțase această frază scurtă cu durerea exprimată de Cezar când a zărit printre asasini figura fiului său adoptiv: *„Tu quoque Brute?"*

– Un Brutus l-a asasinat pe Tarqvinius, ultimul rege al Romei; un Brutus a pus capăt vieții lui Cezar, cel mai mare dintre romani...

Pentru a calma spiritele, Bembo îndreptă conversația pe cărări mai puțin periculoase:

– Dragii mei, sorbiți din cupele de vin! Acesta este elixirul zeilor pe care l-am ales pentru voi! Un Chianti de o calitate excepțională. Apoi vinuri străine: Château Yquem şi Chablis de la francezi, Murfatlar şi Drăgăşani de la valahi, Tokay de la unguri!

Invitații s-au supus fără să se lase rugați.

– Vorbeați de căderea Constantinopolului, Messer Bembo, insistă Zorzi. Roma era singură, o insulă civilizată într-un ocean de barbari, setoşi de sânge şi de jafuri. Iată o explicație. Dar Constantinopolul, neuitatul Bizanț, a căzut sub loviturile de bâtă ale lui Mehmed al II-lea fără ca Europa creştină şi papalitatea să fi făcut cel mai mic efort pentru a-l salva... Este o ruşine!

– Turcii au, de altfel, şi o justificare!, interveni Benvenuto Cellini cu un ton acuzator. Păgâni asiatici care voiau să se infiltreze în Europa pentru a răzbuna cruciadele. Dar creştinii care au cucerit Roma - în zilele noastre - ce motiv pot invoca? Ce *casus belli?*

Zorzi profită de ocazie pentru a arunca o nouă săgeată.

– Din nenorocire, cauzele n-au lipsit! Dar nu trebuie spuse toate adevărurile! Zeii îşi păzesc cu strășnicie secretele... Dacă eşti prea curios, rişti să te vezi prefăcut într-o statuie de sare...

Aruncă o ocheadă spre starețul dominicanilor, apoi adăugă cu un ton semnificativ:

– ... sau într-o grămăjoară de cenuşă...

Aluzia la tribunalul inchiziției era destul de transparentă. Călugărul a bombănit, dar s-a ferit să ridice mănuşa. Comesenii care păstraseră o neutralitate prudentă schimbau priviri jenate.

Cellini lansă o provocare:

– Vrem să cunoaştem aceste adevăruri, în ciuda riscurilor!

În acel moment am surprins o scenă, aparent neînsemnată,

care m-a amuzat.

Un adolescent aşezat lângă Cellini îl sorbea din priviri cu ochii umezi de admiraţie; o adoraţie rezervată de obicei imaginilor sfinţilor. Era însoţitorul lui Cellini. La sosirea lui, ni-l prezentase:

– Ascanio! Elevul meu favorit; talentul lui anunţă un viitor mare artist. Mă însoţeşte peste tot, mai cu seamă noaptea, pentru că străzile sunt nesigure. Ascanio este un excelent spadasin...

Pretext puţin întemeiat, fiindcă Benvenuto avea reputaţia unui duelist încercat. La activul său figurau câţiva adversari trimişi într-o lume mai bună.

Messer Aretino îmi urmărea privirea şi se amuza regeşte.

Benvenuto făcu un gest teatral: ridică braţele cu palmele deschise către cer, ca şi când ar fi implorat ajutorul divin.

– Italia este plină de scriitori, de istorici, de poeţi, de filosofi... Un om de litere ar trebui să aibă curajul să scrie o cronică a evenimentelor care s-au petrecut în cursul secolului nostru.

O cronică adevărată şi nu apologia unui cap încoronat, a unui condotier sau a unui bancher bogat... Orice idiot setos de bani sau de protecţia vreunui înalt personaj poate ridica în slăvi un tiran sângeros, un Cresus modern, care face avere prin mijloace necinstite sau un foarte înalt demnitar al Bisericii, care are pe conştiinţă zeci de nenorociţi arşi pe rug...

Ochii unor comeseni se îndreptară, ca din întâmplare, spre Pietro Aretino, care nu se simţea atins de această aluzie că el se îmbogăţise distrugând reputaţia potentaţilor. Regii, principii şi papii îi cumpărau, dacă nu bunăvoinţa, cel puţin tăcerea.

Bembo descoperea acum un Cellini fără mască. Argintarul înfrunta pericolele cu o îndrăzneală superbă. Nu era vorba de inconştienţă. Cellini adora riscul. Îşi juca viaţa la zaruri. Cea mai mică nemulţumire îi stârnea mânia. Îneca insultele în sânge. Înaintea lui, numai Michelangelo îndrăznise să înfrunte capii Bisericii. Cellini se învrăjbise cu Papa Farnese fără să-i pese de consecinţe.

Suveranii Pontifi îi umileau pe împărați, îi excomunicau pe regi, îi urcau pe eşafod pe principi şi pe cardinali. Dar care papă ar fi îndrăznit să trimită la spânzurătoare un mare artist, chiar dacă acesta s-ar fi făcut vinovat de o crimă? Şeful Bisericii bombănea, amenința, uneori îl exila sau îl arunca în închisoare. Dar nu pentru lung timp. Îi acorda iertarea şi totul reintra în normal. Papa era conştient că posteritatea nu-i va ierta niciodată distrugerea unui mare artist.

Capetele încoronate, marii oameni de stat, importanți în timpul vieții lor, glorificați de lăudători, intrați în cărțile de istorie, rezistă rar uzurii timpului. Sunt asemenea luminii unui felinar purtat de un pelerin care se îndepărtează în noapte şi se pierde înghițit de întunericul unei păduri, în timp ce, după moartea sa, reputația unui artist celebru creşte, ia proporții colosale şi intră în legendă.

– Câți amatori de artă îşi mai amintesc că ridicarea Capelei Sixtine a fost ordonată de Papa Sixtus, al patrulea cu acest nume. Dar toți ştiu, fără excepție, că picturile care împodobesc cupola sunt opera lui Michelangelo...

Aceste cuvinte pronunțate de Zorzi îl scandalizară pe starețul dominicanilor, care nu se mai putu stăpâni:

–Să ignori numele unui PAPĂ?... O prostie!... Roma este capitala Universului şi Suveranul Pontif este stăpânul Romei!... Numele papilor trebuie să rămână în memoria creştinilor ca acelea ale sfinților!

Împărații şi regii le recunosc supremația, iar când se prezintă în fața lor se înclină şi îi sărută mâna şi piciorul; iar când îşi încalecă bidiviul, suveranii laici... îi țin dârlogii...

– Umilința creştină nu are margini, interveni Zorzi.

– Ironia voastră este deplasată, spuse Bragadin cu un ton sever.

– Vă înşelați asupra mea, stimate Bragadin, replică liniştit Zorzi.

Când răposatul Leon al X-lea - fie-i numele în veci binecuvântat - pleca la vânătoare, exercițiu care îi era recomandat călduros pentru a lupta împotriva obezității, Paris de Grassis, maestrul de ceremonii, regreta că stăpânul

său, papa, nu se descălța din când în când pentru a le permite oamenilor să-i sărute piciorul. Se spune că Leon al X-lea râdea amuzat de această glumă nevinovată...

Lumânările de ceară albă de albine, înfipte în candelabre de bronz bine lustruite, orânduite pe masă ori fixate în aplice arcuite cu grație şi fixate în pereți, aruncau o lumină care pâlpâia din cauza curentului de aer; ferestrele erau lăsate deschise pentru a împrospăta atmosfera supraîncălzită a salonului. Umbrele comesenilor şi ale servitorilor se proiectau pe tapiseriile cu subiecte cinegetice. Ornamentele aurite, strălucitoare, din înaltul tavanului, străluceau ca nişte licurici.

Izbucnirea vocilor tulbură această ambianță calmă.

– Nu mi-ați răspuns la întrebare!, insistă Cellini.

Discuțiile se purtau fără reținere în fața servitorilor, asemuiți cu obiectele, cutumă rămasă de la vechea Romă şi păstrată neatinsă, ca şi sclavia. Bembo cultiva o înțeleaptă prudență, comportament care îl apăra de posibilele frecuşuri cu periculosul Consiliu al celor Zece, pentru că spionii mişunau. Din fericire, comentariile pe seama Suveranului Pontif în termeni mai puțin respectuoşi nu erau privite rău la Veneția, stat laic prin excelență, care îşi manifesta adesea neîncrederea în politica schimbătoare a papilor.

Zorzi luă din nou cuvântul:

– Istoricii, după cum îi cunoaştem, au prejudecăți, simpatii şi antipatii. Interesul personal, opiniile politice diferite, jocul oscilant determinant în zilele noastre exercită o mare influență asupra lucrărilor lor. Nu cred că veți găsi la ei imparțialitatea filosofică pe care o aşteptați. Exprimarea adevărului implică adesea riscuri... Mă înşel, Messer Bembo?

– Cred că Guicciardini este un istoric capabil să transmită cititorilor săi o vedere de ansamblu clară şi fără prejudecăți asupra furtunilor care au zdruncinat Italia şi lumea occidentală.

– Nu trebuie să uităm că în timpul jafului Romei el a comandat o armată pontificală, interveni Aretino cu un accent de ironie...

– Atunci, Castiglione, sub forma unui dialog între mai multe personaje, a realizat un tablou fidel al societății timpului său...

Bragadin strâmbă din nas cu dispreț:

– Castiglione recunoaşte că o parte a discursurilor sale inconsecvente nu sunt autentice. De altfel, stilul său literar nu este nou. Platon a fost primul care a folosit dialogul. El păstra de-bine-de-rău un echilibru între tezele contradictorii exprimate de personajele sale. Dintre contemporanii noştri, Valla a reluat această formulă care aparent dă dovadă de nepărtinire. În realitate, acest umanist, adversar încrâncenat al creştinismului şi al papalității, expune argumente contrare concepțiilor sale politice şi filosofice într-un mod care scoate în evidență absurditatea lor... absurditate cusută cu ață albă...

– De acord! El nu iubeşte papalitatea, dar nu este duşmanul religiei noastre. El vrea să o curețe de zgura care o murdăreşte.

– Valla este un eretic neobosit!, strigă starețul indignat. Pielea gălbejită lipită pe oasele figurii sale ascuțite îi dădea aspectul unui cadavru viu. Mânia îi adăuga o nuanță de un roşu care bătea spre un galben murdar. Posturile şi penitența îi transformaseră trupul într-un schelet.

Aretino n-a vrut să piardă ocazia de a lansa batjocoritor una din acele împunsături caustice care îi şocau pe oameni:

– Preacucernice părinte, Valla este un copil de cor pe lângă Infesura... Pentru a ajunge la o concluzie corectă trebuie să asculți părerile cele mai diferite. Izvoarele importante de informare sunt mărturiile persoanelor care au trăit aceste evenimente; trebuie să-i faci să vorbească pe toți: prinți şi oameni de rând, cardinali şi călugări umili, mari căpitani şi simpli soldați, bancheri şi vagabonzi, călugărițe şi curtezane, tineri şi bătrâni... Dacă aprecierile, dacă reproşurile şi elogiile sunt contradictorii, cu atât mai bine...

Cu talentul său de a smulge pe furiş secretele cele mai ascunse ale oamenilor, se întoarse către Cellini şi îi surâse

cu o căldură inocentă:

– Sunteți nerăbdător să cunoaşteți adevărul despre devastarea Romei. Căutați-l dumneavoastră înşivă. Aveți acces oricând la cei mari grație talentului şi renumelui de care vă bucurați. Faceți-i să vorbească! Le puteți pune întrebări despre devastarea şi jefuirea Romei... Cele mai importante izvoare de informare sunt martorii care au supraviețuit acestui îngrozitor eveniment. Dacă vreți să adânciți ancheta, cercetați mărturiile scrise ale acelora care l-au pregătit, sau ale contemporanilor lor, care nu au fost decât actori de a doua sau a treia mână... comentariile lor se pot dovedi prețioase... Faceți ceea ce se numeşte o reîntoarcere la izvoare...

Tonul său deveni insinuant:

– Sunt informat că tocmai vă scrieți memoriile care, se pare, sunt foarte suculente. Spiritul dumneavoastră subtil şi, în acelaşi timp, scânteietor vă va permite să vă faceți o intrare răsunătoare în Republica literelor...

Benvenuto aruncă o privire bănuitoare spre Ascanio, însoțitorul său. O roşeață adolescentină înflori pe obrajii catifelați ca petalele unui trandafir.

– Messer Aretino, scrisul este pentru mine un mic capriciu pe care mi-l voi satisface la o vârstă înaintată, când experiența, fruct al întâmplărilor care mi-au străbătut viața, îmi va permite să-mi aştern pe hârtie amintirile... Nu mi-am dezvăluit intențiile în această privință decât unui număr foarte restrâns de colaboratori apropiați...

– A verifica indiscrețiile asupra oamenilor iluştri, a le compara, a trage concluzii face parte din meseria mea...

– Vă mulțumesc pentru amabilitatea dumneavoastră... Surâsul lui Benvenuto se şterse treptat, iar fruntea i se întunecă.

– Îmi pun o întrebare, fără să găsesc răspunsul. De ce se spune „devastarea şi jefuirea Romei", ca şi cum ar fi vorba, fără îndoială, de un incident regretabil, dar relativ minor. Devastare înseamnă prădare, jefuire. Se spune: sparge casa şi jefuieşte tejgheaua... Dar Roma a suferit un asediu, ocuparea de către o armată străină, devastări

şi masacre care au durat mai mult de zece luni. *Căderea Romei* este un termen mai potrivit. Cine are interesul să reducă gravitatea acestui dezastru la nivelul unei *devastări?*... Când sunt prost dispuşi, mercenarii jefuiesc în treacăt un târg ori un mic oraş. Catastrofa care s-a abătut asupra Romei comportă grele, foarte grele responsabilităţi... Ale atenua, nimic mai simplu; dar a reduce dimensiunile unei tragedii la proporţiile unei drame sau chiar ale unei comedii dramatice... furtul câtorva tablouri, beţii, jafuri, abuzuri, certuri între soldaţi, incidente sporadice, agresiuni şi uneori crime săvârşite într-un oraş mare într-o oarecare perioadă a anului... ciuma care sporeşte numărul victimelor, dar această groaznică boală se manifestă şi în timp de pace... Oamenii care încearcă să agraveze acest fel de întâmplări riscă să sufere accidente pe parcurs...

Figura lui Cellini exprima o inocenţă plină de candoare... dar în străfundul ochilor săi izbucni o scânteie ca un fulger pe un cer senin...

Convorbiri
Mărturii
Destăinuiri

PROSPERO COLONNA
cardinal, decan al Sfântului Colegiu

Sfântul Părinte a murit... Tommaso Parentucelli, încoronat papă sub numele de Nicola al V-lea, şi-a dat duhul în noaptea de 24 spre 25 martie 1455, înaintea zorilor...

Fiu al unui obscur medic de provincie, a urcat încet, dar răbdător treptele care l-au dus pe tronul Sfântului Petru. Guta - boala provocată de necumpătare, care i-a săpat mormântul - se agravase de câteva luni.

M-a primit în audienţă de mai multe ori - în calitatea mea de decan al Sfântului Colegiu - pentru a-mi da instrucţiuni în legătură cu conclavul care urma să se întrunească după moartea sa. Preocupat de menţinerea ordinii la Roma şi în principalele oraşe care alcătuiesc patrimoniul pământean al Sfintei Biserici, el mi-a ordonat să veghez îndeaproape la aplicarea celor mai severe măsuri pentru calmarea spiritelor şi mai ales a conflictului izbucnit între Spoleto şi Orvieto, în care contele Everso de Anguillara juca un rol echivoc. Îmi amintesc că îmi vorbea cu o voce sacadată, întretăiată de gemete, fiindcă durerile îl făceau să sufere.

Papa era bondoc, mai degrabă gras. Boala îl adusese într-o stare jalnică. Pielea lividă se lipea de oasele feţei, care luase aspectul unei măşti mortuare.

Complotul lui Porcari, care - spunea el - urma să-l coste

viața, îl marcase mult. Nu cred că Porcari voise să-l asasineze. El năzuia să învie din propria cenușă vechea Republică Romană. Era o idee utopică, pentru că încă din secolul al cincilea Roma devenise pe vecie reședința papalității. Suveranii pontifi au primit de la împăratul Constantin privilegiul important de a purta coroana imperială în calitate de șefi ai creștinătății și de suverani ai regatului Bisericii. De câtva timp puterea pământească a papilor era pusă în discuție. Dar asupra acestei chestiuni profund controversate vom reveni puțin mai târziu.

În cursul ultimei mele audiențe private, Nicola al V-lea, foarte slăbit de boala care urma să-l răpună două săptămâni mai târziu, mi-a vorbit - cu ochii înecați în lacrimi - că domnia lui va fi umbrită de căderea Constantinopolului, catastrofa care a lovit orașul întemeiat de împăratul Constantin, fiul mult iubit al Bisericii noastre.

„Sunt acuzat că nu am făcut nimic pentru apărarea Constantinopolului. Că i-am permis lui Mehmed al II-lea - prin pasivitatea mea - să cucerească Bizanțul. Detractorii mei uită că locuitorii Constantinopolului erau eretici și refuzau cu încăpățânare revenirea în sânul Bisericii Catolice, respingând autoritatea papilor. Aceasta este pedeapsa divină care a abandonat turcilor orașul. Mehmed al II-lea nu a fost decât unealta mâniei lui Dumnezeu. În ciuda acestui semn evident, am făcut eforturi supraomenești pentru organizarea unei cruciade împotriva necredincioșilor, dar m-am lovit de o indiferență generală, de o condamnabilă rea-credință".

Mi-am plecat capul, manifestând, de formă, aprobarea, în pofida rezervelor mele mentale. Nu voiam să contrazic un muribund care aștepta din partea mea un suport moral. Cred că mi-a ghicit gândurile, pentru că se plângea de ingratitudinea anturajului său...

Îndată ce s-a știut că sfârșitul său este iminent, apropiații săi l-au părăsit, pentru a se îndrepta spre meleaguri mai bune. A-l urma pe viitorul papă era soluția cea mai bună. Dar cine va fi câștigătorul acestei curse nestăvilite, care urmărea obținerea mitrei pontificale?

Cunoscuta mea aversiune față de Nicola al V-lea - șușoteau

oamenii curiei papale - pornea din decepția care m-a cuprins la alegerea lui ca papă, deşi la acea epocă eu aveam toate şansele să obțin mitra. Trebuie să admit că alegerea mea - considerată atunci ca sigură - fusese compromisă de manevrele oculte ale Orsinilor, rivali eterni ai lui Colonna. Cardinalul Capranica - eminentul cardinal - candida şi el la această înaltă demnitate ecleziastică. În cele din urmă, conclavul, măcinat de diverse grupuri de interese, a ales o soluție de compromis. A aşezat mitra pe fruntea lui Parentucelli, făcut cardinal în urmă cu două luni şi jumătate.

Pentru a-şi plăti studiile universitare din Bologna, s-a angajat preceptor la Albizzi şi la Strozzi, familii care se mândreau cu apartenența la aristocrația florentină. Apoi a intrat în grațiile cardinalului Nicola d'Albergoti şi prin mijlocirea lui s-a strecurat în anturajul Papei Eugenio al IV-lea, format din lingăi servili. Pentru a ilustra linguşeala lor, este de ajuns să-l citățm pe unul din apologeții săi care scrisese o cărțulie, *Vite de uomini Mustri,* de o jalnică banalitate. Iată o mostră:

„Când intona *Adjutorium nostrum in nomine Domini,* Papa a izbucnit în plâns, atât de tulburătoare era impresia produsă de măreția şi de evlavia sa; parcă nu era doar Vicarul lui Iisus Hristos, ci însuşi Hristos".

De bună seamă aceste elogii deplasate aduceau recompense bogate. Autorul acestor slugărnicii, Vespasiano Bistici, nu mă slăbea o clipă copleşindu-mă cu laude. L-am tratat ca pe un bufon, ceea ce nu îl deranja câtuşi de puțin. Proslăvirile sale pentru Nicola al V-lea atingeau uneori culmea ridicolului. El îl numea „lumina şi odăjdiile Bisericii, ale lui Dumnezeu şi ale secolului său".

Răposatul papă acorda favoriților săi pensii de cinci sute şi chiar şase sute de scuzi de aur, în timp ce Fra Angelico primea şaisprezece ducați pe lună, iar Benozzo Gozzoli trebuia să se mulțumească cu şapte ducați. Ceea ce nu constituia o piedică pentru ca Nicola al V-lea să fie proclamat prințul artiştilor.

S-ar putea să fiu acuzat de părtinire. Sunt conştient de acest pericol. Şi voi aduce eu însumi, în mod cinstit, argumentele

care ar putea fi folosite împotriva mea.

Parentucelli, înainte de a fi hirotonisit papă, fusese executorul supus al tuturor hotărârilor adeseori prost inspirate ale lui Eugenio al IV-lea. În timpul păstoriei acestuia, aşa-zisa conspiraţie a cardinalilor nu fusese, în realitate, decât o reacţie împotriva politicii şovăielnice a papei, care semăna vrajbă, potrivit principiului *divide et impera*. Intriga, jocul dublu deveniseră la el o a doua natură. Jocul aliaţelor şi al răsturnărilor acestora exaspera Italia. Favorurile acordate de Eugenio al IV-lea Veneţiei, patria sa, şi Florenţei, în detrimentul ducatului Milano şi al regatului Neapole, au fost picătura care a umplut paharul.

În acel timp, Statele Bisericii se aflau în mare fierbere. Partizanii Republicii menţineau o agitaţie permanentă. Mizeria neagră a populaţiei sărace genera răzmeriţe endemice, înăbuşite repede de autorităţile papale. Filiberto-Maria Visconti, duce de Milano, profită de ocazie şi invadă teritoriile Bisericii. Armatele ducale erau comandate de condontieri vestiţi pentru capacitatea lor militară, Nicola Fortebracio, Francesco Sforza şi Nicola Piccinino.

Rudele mele, cei din familia Colonna, ghibelini prin tradiţie, au ridicat armele împotriva papei. Eugenio al IV-lea reacţionă printr-o bulă de exilare. Dar nu avu nici timpul şi nici mijloacele să treacă la acţiune, pentru că Savelli şi Orsini încheiară pentru prima oară aliaţe cu duşmanii lor de moarte şi cu poporul Romei, care se revoltă până la ultimul om împotriva Suveranului Pontif. Exilul său avea să dureze zece ani. Pentru a-i complica situaţia, un consiliu reunit la Bale se pregătea să pronunţe destituirea sa. Personal, am păstrat neutralitatea, pentru a salva unitatea Bisericii.

Apoi hora aliaţelor se reluă mai intens. Francesco Sforza se lăsă cumpărat de papă, iar cardinalul Vitelleschi îşi schimbă haina preoţească cu armura de război şi, în scurt timp, reuşi să recucerească aproape toate teritoriile pierdute de Biserică, aplicând în paralel represalii sângeroase împotriva răsculaţilor. Un exemplu din o mie: el distruse oraşul lui Palestrina şi masacră întreaga populaţie, fără excepţie. Eugenio al IV-lea îşi manifestă recunoştinţa punând la cale asasinarea acestuia

cu ajutorul prefectului capitalei recucerite.

În cele din urmă, apele se liniştiră. Suveranul Pontif şi Alfonso de Aragon schimbară amabilităţi. Regele Alfonso renunţă să se războiască cu papa. În schimb, acesta recunoscu bastardului regal, Ferrante, duce de Calabria, dreptul de a moşteni tronul tatălui său.

Parentucelli îl urmase pe papa Eugenio al IV-lea cu o credinţă exemplară. Cardinalul şi mitra trebuia să recompenseze serviciile loiale...

Acum, Nicola al V-lea, fiul medicului Zarzano, îl urma în mormânt pe fostul său stăpân. Trebuie să admit că natura omenească poate săvârşi miracole, îngăduind unui modest dascăl să-şi schimbe pielea, pentru a deveni suveran absolut, stăpân peste împăraţi şi regi.

În lumea animală iepurele nu se preface în leu.

În lumea minerală plumbul nu se preface în aur, în ciuda afirmaţiilor contrare ale alchimiştilor.

În povestea noastră ar exista, poate, o explicaţie. Când îşi schimbă numele, cardinalii aleşi papă devin supraoameni, chiar şi zei, cum spunea Vespasiano Bistici.

Lunga agonie a lui Nicola al V-lea îmi revine în memorie. Horcăia în patul său, aşteptându-şi sfârşitul care-i depăşea puterea de înţelegere, ca şi cum l-ar fi sfidat. În acelaşi timp, îi dădea şi speranţa unei însănătoşiri. O lumânare groasă şi înaltă arunca o lumină gălbuie pe chipul lui cadaveric. Un călugăr bătrân, îngenuncheat într-un colţ al camerei, şoptea o rugăciune...

Insist asupra interminabilei agonii a lui Nicola al V-lea. În timp ce moartea se juca de-a v-aţi ascunselea cu el, intrigile se ţeseau ca nişte pânze de păianjen pe coridoarele Vaticanului...

Partizanii mei spun că am toate şansele să obţin mitra. Dispun deja de un număr important de voturi, care îmi permit să ajung în fruntea cursei. Din nefericire, Orsinii au schimbat din nou orientarea.

Duşmanii ereditari ai familiei mele au reluat uneltirile oculte pentru a împiedica alegerea mea. Ei au adepţi care lucrează în culise... în zilele noastre, pentru a urca treptele tronului pontifical candidaţii au la alegere trei mijloace...

Simonia permite ofertantului cel mai generos să-şi cumpere electorii, promiţându-le venituri substanţiale, care să le asigure un trai regesc, un palat cu două sute de servitori, o vilă confortabilă la ţară, grajduri bogate şi destui bani pentru a juca după plac la masa verde, eventual pentru a întreţine o frumoasă şi discretă curtezană...

Al doilea mijloc implică semnarea unei capitulaţii! - un fel de constituţie care să limiteze prerogativele papei în favoarea Sfântului Sinod; Suveranul Pontif este redus la rolul de figurant, ca acela al dogelui Veneţiei. Eugenio al IV-lea semnă o capitulaţie de acest gen, dar o dată instalat pe tron o anulă cu o trăsătură de condei...

Din cauza acestui precedent, a doua formulă era privită cu oarecare neîncredere. Ea mai are câţiva partizani care îşi închipuie că pot pune botniţă papei, graţie unui sinod gata să-l înlăture, la nevoie... în fine, al treilea mijloc nu cere niciun efort.

Este suficient să fii bătrân, senil, ramolit şi însemnat cu pecetea morţii. O paralizie progresivă este de dorit. În perioada acestei domnii efemere, cardinalii ar putea trage sforile pentru a alege la următorul sinod un Suveran Pontif susceptibil să accepte prima sau a doua formulă...

Bineînţeles, împăratul, regii şi prinţii laici au şi ei un cuvânt de spus. Marea Schismă este un exemplu concludent. Dar am ieşit din tunel. Conclavul are însă destulă putere pentru ca să echilibreze toate forţele externe. A face parte dintr-o clică de cardinali cu interese comune şi care să reuşească să constituie o majoritate confortabilă este soluţia preferabilă tuturor celorlalte. Din nefericire, acest acord încheiat prin bună înţelegere nu se concretizează niciodată. După discuţii adesea furtunoase, provocate de numeroase consfătuiri discrete, trebuie să se ajungă la un compromis care să scoată din pălărie pasărea la care nimeni nu s-ar fi putut gândi la începutul conclavului.

Ţinând seama de domnia relativ scurtă a unui papă, cea mai mare parte dintre cardinali au şansa de a fi aleşi, evident, dacă sunt vârstnici.

Cei mai tineri cardinali, adesea adolescenți abia ieșiți din copilărie, nu au această șansă. În această categorie sunt incluși și cardinalii „nepoți", sau membrii cadeți ai ilustrelor familii; vlăstarele lor mai vârstnice îmbrățișează cariera armelor. Am cea mai proastă părere despre acești cardinali „nepoți", care nu au alt merit decât înrudirea cu papii, și care trebuie să le asigure acestora o majoritate confortabilă în Sfântul Sinod.

Trebuie să recunosc că, în ceea ce mă privește, și eu sunt un fel de cardinal „nepot". Unchiul meu, Martin al V-lea, m-a desemnat pentru această promovare. Dar eu nu aș fi acceptat-o, dacă nu aș fi avut convingerea că voi putea îndeplini cu demnitate această nobilă misiune...

Nicola al V-lea își dădu ultima suflare. Acum este rândul principilor bisericii să suspine, pentru că îi așteaptă o mare încercare. Un război fără arme și fără vărsare de sânge, dar la fel de tumultuos ca și războaiele duse de condotieri, moderate în pierderi umane, dar bogate în rezultate spectaculoase.

Conform protocolului, în calitatea mea de cardinal decan, asistasem la ultimele clipe ale lui Nicola al V-lea, alături de alți mari demnitari ai Curiei. Papa primise iertarea păcatelor, anafura, apoi închisese ochii pe vecie. Cardinalul interimar al Colegiului pronunțase formula tradițională:

– Papa a murit cu adevărat!

Acest cu adevărat mă făcu să surâd; exista oare și o moarte falsă? Sunt papi expuși pericolelor unei morți înșelătoare?

Îngenuncheasem și pronunțasem:

– *De profundis clamavi ad te, Domine!*

Defunctul șef al Bisericii fu înmormântat cu pompa obișnuită. Dar toți își puneau aceeași întrebare: cine va fi următorul papă?

Nicola al V-lea fusese dat uitării...

La 3 aprilie se celebră slujba solemnă a Sfântului Spirit; în ziua de 4 trebuia să aibă loc închiderea conclavului.

Pentru neinițiați formula „închiderea conclavului" ar putea să pară ciudată. Orice adunare publică are o deschidere și o închidere. Conclavul începe printr-o „închidere",

cardinalii fiind literalmente închişi în capela Vaticanului, unde vor începe dezbaterile legate de alegerea noului papă, izolaţi de lumea exterioară la propriu şi la figurat, pentru a nu fi influenţaţi de factori capabili să le tulbure seninătatea. În realitate, seninătatea nu le este niciodată asigurată, pentru că pasiunile sunt atât de dezlănţuite, încât prezenţa unui medic la uşă este obligatorie, căci la vârsta lor înaintată unii capi ai Bisericii riscă în orice moment o criză cardiacă severă, cu deznodământ fatal.

Am hotărât ca în seara de 3 aprilie să ofer un banchet câtorva prieteni mai apropiaţi, ca să-i satur, pentru că în zilele următoare, în conclavul închis, regimul alimentar va fi de o sobrietate spartană - scuzaţi - monahală.

Printre invitaţi figura cardinalul Torquemada, deocamdată neutru, al cărui vot ar putea să-mi fie util.

Dintre candidaţi aveam şansa cea mai mare să fiu ales. Capranica, prietenul meu, Carvajal şi Bessarion candidau şi ei, dar cu mai puţine şanse.

I-am poruncit lui Baltassare, incomparabilul meu majordom - plătit mai scump decât un profesor universitar sau decât un artist pictor - un ospăţ demn de Lucullus. Baltassare cunoştea reputaţia acestui personaj, pentru că umanismul în plin avânt pătrunsese în mediile cele mai diferite: la prinţi şi la bucătarii şefi, la nobili şi la burghezi, în şcoli şi în mănăstiri.

Pentru însufleţirea dialogului - inspirat de Platon - am invitat personaje reprezentând tendinţe opuse: de la celebrul umanist Lorenzo Valla până la rigidul reprezentant al formalismului scolastic, Antonio Cortese.

Am mai invitat şi alţi cardinali în afară de Torquemada: pe prietenul meu Capranica, pe francezul Alain, pe grecul Isidoros, pe italianul Aeneas Sylvius Piccolomini şi pe toscanul Caladrini. Veneau şi doi ambasadori, milanezul Pontremoli şi germanul Harderberg, iar pentru a adăuga o notă de picanterie, erau prezenţi Paggio Bracciolini şi Fidelfo, considerat un nou Boccaccio. Nu l-am uitat pe Bistici, apologetul bufon.

Înaintea unui banchet inspectez întotdeauna totul, pentru a constata dacă nu a fost uitat ceva. Sunt un perfecţionist.

Am moştenit această trăsătură de caracter de la tatăl meu care înainte de a încăleca examina fiecare amănunt: chingile, scările, hăţurile, deşi avea o armată de maeştri de călărie care să se ocupe de aceste detalii.

– Trebuie să faci de fiecare dată un control sever pentru a fi sigur că vei ajunge întreg şi nevătămat unde ţi-ai propus! Să nu ai încredere în nimeni! Cei mai buni prieteni de azi îţi vor fi duşmanii şi trădătorii de mâine! Servitorul tău cel mai credincios este în stare să-ţi pună otravă în vin! Numai câinii nu te trădează niciodată!

Bietul tata! În ciuda precauţiunilor, a căzut într-o ambuscadă provocată de Orsini. Şi-a pierdut viaţa eroic, cu sabia în mână, aşa cum se cuvine... Voia să facă din mine un războinic... Sutana nu m-a împiedicat să-l omor pe ucigaşul său... Răzbunarea nu este numai îndreptăţită, ci absolut obligatorie. Răzbunarea se întoarce adesea asupra celui care a comis fapta, spunea Seneca. Nu avea dreptate. Mânia lui Dumnezeu este cumplită şi răzbunarea sa îi loveşte adesea pe păcătoşii înrăiţi...

Dar să lăsăm gândurile negre şi să ne îndreptăm atenţia asupra pregătirilor pentru banchet.

Servitorii aprind lumânările şi aşază pe masă argintăria, solniţele, cupele de Murano. Lumina strălucitoare pune în valoare tablourile care împodobesc pereţii. Sunt mândru de colecţia mea. Numai d'Estouteville, cel mai bogat dintre toţi cardinalii, mă întrecea cu mult. Eu posed totuşi tablourile unor pictori ca Fra Angelico, Masaccio, Paolo Ucello, Filippo Lippi şi chiar ale unor flamanzi, printre care van Eyck şi van der Weyden. Mă făIesc pe drept cuvânt cu două piese superbe ale francezului Jean Fouquet. Toate aceste tablouri au subiecte religioase. Era o adevărată modă până la răsunătoarea intrare în scenă a umaniştilor. Într-o sală destinată banchetelor imaginile sfinţilor nu prea îşi au locul... Dar cuget că Dumnezeu se află pretutindeni... El asistă şi la cele mai oribile crime fără să intervină... De ce pedepseşte păcatele şi nu împiedică săvârşirea lor dacă puterea sa este nemărginită?... Iată o întrebare demnă de un eclezi-ast. Uneori îndoielile îmi otrăvesc sufletul...

Atenția îmi este atrasă de muzicanții care se instalează pe estrada lor... Flaute, instrumente cu coarde, tobe şi timpane... Trebuie să cânte în surdină, pentru a nu deranja conversația, şi să dezlănțuie o cascadă de sunete puternice atunci când controversele convivilor iau o întorsătură periculoasă... Muzicienii sunt atenți la semnele mele... eu sunt cel care ordonă cu un gest discret intensificarea sau reducerea sunetelor...

Petrecerea poate începe...

Invitații sosesc, fiecare după posibilități, în trăsuri făcute din lemn scump, numite „celeste", într-un fel de cufere deschise, trase de catârce sau de servitori, călare ori pe jos... Curtea care înconjoară vastul meu *palazzo,* mai degrabă un castel medieval, este destul de încăpătoare pentru a cuprinde vehicule, animale şi oameni... Astăzi castelele fortificate nu mai sunt la modă... Dacă povara anilor nu ar apăsa atât de greu pe umerii mei, aş construi şi eu unul din acele palate aerisite, cu ferestre largi, deschise către exterior - de neconceput în secolele trecute...

Mi-ar plăcea să construiesc una din acele vile frumoase din antichitatea romană, cu săli somptuoase, cu terase largi, cu fațade împodobite cu coloane de marmură trandafirie...

Dar de ce să o fac? N-am moştenitori direcți. Am respectat celibatul, pretins cu rigurozitate ecleziaştilor, şi nu am zămislit bastarzi, denumiți eufemistic „nepoți", cutumă adoptată de unii dintre colegii mei cu o nepăsare uimitoare...

Apoi papii au adoptat un obicei prost. Îndată ce un cardinal trece Stixul, îi anulează testamentul şi îşi însuşesc averea pentru a o transmite propriilor „nepoți"...

Primum vivere, deinde filosofare...

Primirea invitaților impune un ceremonial complicat, cu respectarea priorității. În jurul mesei locurile sunt distribuite după o etichetă riguroasă, pentru a nu răni susceptibilitățile celor mari şi ale celor mai modeşti. Parveniții sunt cel mai greu de mulțumit. Această regulă se aplică fără deosebire atât mirenilor, cât şi ecleziaştilor. Cu cât originea lor este mai umilă, cu atât orgoliul lor e mai umflat. Fanfaroni, aroganți, îşi făuresc o morgă ridicolă...

Poate exagerez... poate că prejudecățile mele de aristocrat, care nu se încrede în oamenii de rând în plină ascensiune sunt de neclintit... poate...

Servitorii defilează cu preparate culinare prezentate sub forme stranii, de o fantezie debordantă. Vinul umple cupele.

Bibemus, bibernus, cras moriemur, ziceau pe bună dreptate strămoşii noştri... a admira culoarea vinului, a-i simți buchetul, a-i aprecia divina savoare înseamnă a împărtăşi plăcerile zeilor...

După al cincilea fel de mâncare limbile se dezleagă.

Subiectele atacate şocară prin frivolitatea lor evlavia riguroasă a lui Torquemada, care vărsă un pahar de vin pe pardoseală...

– În memoria tuturor apărătorilor eroi ai Constantinopolului, ultimul mare bastion al creştinilor din sud-estul Europei, căzut în mâinile turcilor.

Gestul său, vocea sa cavernoasă aruncară o undă de gheață asupra adunării. Amintirea acestui dezastru era prea recentă pentru a nu-i impresiona profund pe toți cei prezenți.

Torquemada continuă cu o gravitate care-i accentua mânia.

– Principii şi regii lumii creştine, care nu au schițat nici cel mai neînsemnat gest pentru a-i izgoni pe arabi din Spania, au abandonat în mod laş Constantinopolul, pradă jalnicei sale sorți... Subliniez, Europa creştină, pentru că de acum înainte vom avea de-a face şi cu Europa islamică. Turcii păgâni au şi înghițit o mare parte din Balcani, iar acum iau cu asalt Europa Centrală.

Capranica, animat de devotamentul său față de Nicola al V-lea, declară că acesta a făcut nenumărate eforturi pentru a sprijini apărarea Constantinopolului, dar că avântul său se zdrobise de indiferența Europei Occidentale.

Cardinalul Isidoros, grecul, îşi strunea mânia, gata să treacă la atac.

O umbră de zâmbet se citea pe buzele lui Aeneas Sylvius.

Atmosfera începea să se înfierbânte grație unui duel verbal care promitea să fie interesant.

Deodată indignarea lui Isidoros izbucni agresivă.

– Nicola al V-lea poartă pe umerii săi o grea răspundere. A acuza numai Europa laică este nedrept. Jocul diplomatic, amânările, manevrele lui au avut drept urmare o catastrofă fără precedent: umilirea Crucii călcate în picioare de către Semilună.

Francezul Alain interveni prudent:

– Europa este înfometată. Cine şi-ar fi putut închipui că Mehmed al II-lea va îndrăzni să asedieze Constantinopolul, a doua capitală a creştinătăţii?

Aeneas Sylvius ridică mâna lui albă şi fină, împodobită cu inelul de cardinal. Vorbi apoi cu o voce domoală, care obliga audienţa să se concentreze pentru a distinge cuvintele. Un mijloc admirabil de a atrage atenţia.

– Când turcii, în primăvara anului 1452, au început zidirea fortăreţei denumită *Bogaz-Kessen* - Gât Tăiat - în imediata vecinătate a Constantinopolului, deci chiar pe teritoriul propriu al Imperiului Bizantin, Republica Serenissimă, prima informată despre acest act de ostilitate deschisă, a transmis la Roma această ştire gravă. Roma, la rândul ei, a alertat statele creştine. Era limpede că turcii pregăteau asediul Constantinopolului. Ce atitudine au adoptat împăratul, regii şi principii creştini?

– O atitudine de expectativă, care echivala cu abandonul Bizanţului, spuse cardinalul Isidoros. O ruşine care va dezonora pe veci fruntea suveranilor occidentali!

Cu mâinile sale descărnate, cu vene proeminente, violacee, îşi acoperi urechile. Privirea sa de ascet iluminat fixa năluci create de spiritul său torturat.

– Aud urletele groaznice ale turcilor, bestii care trec de meterezele ruinate ale oraşului asediat... strigătele disperate ale unui pumn de apărători supravieţuitori, copleşiţi, zdrobiţi de masa compactă a păgânilor care se avântă la asalt, care se agaţă de ruine - însetaţi de sânge şi de dezmăţ în oraşul cucerit... sunt asurzit de strigătele oamenilor îngroziţi - copii, bătrâni, femei, bolnavi - care fug de puhoaiele de turci ce copleşesc Constantinopolul... sângele curge... steagurile verzi ale musulmanilor fâlfâie pe metereze, pe biserici, pe monumente, pe palatul imperial... iataganele ienicerilor retează capete, străpung pântece, despică în două, dintr-o singură lovitură,

trupuri omeneşti... femei, copile, băieţandri sunt violaţi în biserici, în casele invadate, pe străzi... moartea seceră tot ce mişcă... soldaţii învinşi muşcă praful înroşit de propriul lor sânge... valuri de sânge... împăratul cade, cu sabia în mână, printre ultimii luptători... un ienicer îi taie capul şi i-l duce sultanului, care jubilează... cucerirea Ierusalimului a fost răzbunată... Constantinopolul creştin a murit... trăiască Istanbulul, capitala marelui şi invincibilului împărat al musulmanilor... semiluna triumfă... ruşinea învăpăiază obrazul Europei creştine...

Isidoros tăcu... mâinile îi căzură pe masă...

Prelatul dominican se ridică drept, impozant, ţinuta lui, ochii săi, vocea sa exprimau o ură cumplită.

– Bizantinii au meritat pe deplin acest sfârşit îngrozitor! Oi rătăcite, eretici! Au primit pedeapsa divină!

Fraza finală căzu ca o sentinţă implacabilă. Starețul se aşeză domol.

Antonio Cortese prelua ştafeta. Vocea lui tăioasă era potrivită cu costumul său burghez de culoare întunecată, nedefinită.

– Cu puţin timp înainte de căderea Constantinopolului, când zăngănitul armelor se făcea deja auzit în Balcani, reprezentanţii împăratului Constantin şi ai Bisericii greceşti au început tratativele cu Roma. Suveranul Pontif a cerut împăratului să anunţe oficial renunţarea la schisma ortodoxă, unirea cu Sfânta noastră Biserică Romană şi supremaţia Papei... Condiţii indispensabile pentru a obţine ajutorul Sfântului Scaun. În caz de refuz, Biserica Romană nu va avea nicio obligaţie să intervină în ajutorul Bizanţului. Reprezentanţii lui Constantin au semnat acest acord... Dar schismaticii încăpăţânaţi, în frunte cu patriarhul Ghenadios, au respins unirea cu Roma... Ca urmare a acestui afront, deznodământul nefericit al crizei bizantine era previzibil...

Vocea profesorului Lorenzo Valla se făcu auzită - calmă, gravă, uşor ironică, dar în acelaşi timp necruţătoare:

– Aşadar un ultimatum lansat de Roma în ajutorul asaltului inevitabil al turcilor? Acceptaţi unirea sau muriţi!

– Iată o interpretare simplistă a exigenţelor legitime ale

papei, ripostă starețul. Ştim astăzi că împăratul Constantin dispunea de patru mii de luptători pentru apărarea oraşului împotriva a o sută cincizeci de mii de asediatori, războinici invincibili...

– Vorbeați de un deznodământ nefericit, interveni Cortese. Pentru mine este explicabil. Laşitatea grecilor este proverbială. Iar zgârcenia lor i-a împiedicat să angajeze condotieri capabili să le apere capitala. Papa îşi exprimase deja nemulțumirea, iritarea lui îndreptățită provocată de cererile neîncetate de bani formulate de împăratul Constantin şi de aristocrații săi îngâmfați, ale căror cufere erau pline cu aur!

– Zgârcenia?!, exclamă Valla. Veniturile lor proveneau din exploatarea agricolă şi din comerțul maritim. Dar toate teritoriile imperiului erau ocupate de turci. Nemiloasa concurență a Veneției şi a Genovei a distrus practic comerțul grec. Venețienii şi genovezii se stabiliseră în cartierele Pera şi Galata, veritabile enclave în sânul Constantinopolului, care se bucurau de o autonomie smulsă autorităților bizantine slăbite...

– Cât a ținut asediul, venețienii din Constantinopol au avut o comportare exemplară, interveni Capranica. Toți au luptat alături de greci şi cei care au scăpat masacrului au fost decapitați. Girolamo Minotto, trimis al Veneției la Poarta Otomană, fiul său şi câțiva nobili supraviețuitori au fost decapitați...

– În schimb, genovezii au avut un comportament odios, insistă Valla. Au păstrat o aşa-zisă neutralitate, furnizând însă din plin sultanului, în secret, informații asupra apărării oraşului. După căderea Constantinopolului, ei i-au predat cu smerenie cheile Galatei.

Aeneas Sylvius clătină capul cu tristețe.

– Este un adevăr lamentabil! Din fericire, Giustiniani, viteazul condotier genovez, a spălat în parte ruşinea care păta fruntea concetățenilor săi. Împreună cu cei patru sute de oameni ai lui a participat în mod strălucit la apărarea meterezelor. Pentru a-i răsplăti vitejia, forța lui militară, împăratul i-a încredințat comanda tuturor trupelor terestre.

– În primul rând, el nu făcea parte din colonia genoveză de la Galata, eminență! Era un condotier care a alergat în ajutorul bizantinilor, în fruntea unei trupe alcătuite din patru sute de oameni. La începutul asediului şi-a acoperit de onoare numele. Dar când luptele au ajuns la paroxism, şi-a părăsit postul şi - urmat de mercenarii săi - s-a refugiat pe o navă acostată în port, abandonându-i atât pe împărat, cât şi pe camarazii săi greci decimați. O dezertare, pur şi simplu...

– Era grav rănit, îl scuză Cortese. De altfel a şi murit după scurt timp...

– Fuga lui, insistă Valla, a permis turcilor să forțeze poarta şi să ocupe oraşul. Papa şi suveranii creştini n-au întreprins nimic pentru a preveni desăvârşirea acestei tragedii. La căderea Constantinopolului, creştinătatea s-a înclinat în fața faptului împlinit.

Cortese protestă:

– Nu trebuie să generalizăm! Nicola al V-lea şi-a dat osteneala de a mobiliza Europa creştină împotriva islamului. El a vrut să organizeze o nouă cruciadă pentru a-i izgoni pe turci în străfundurile Asiei, de unde veniseră. Sper că nu contestați buna-credință a Sfântului Scaun!

Am impresia că posomorâtul Cortese voia să-l atragă pe Valla pe nisipurile mişcătoare ale unei discuții care să-i aducă necazuri. Dar profesorul n-a ocolit pericolul. Surâsul lui dezamăgit reflecta o nemulțumire adâncă.

– Nu contest buna-credință a Sfântului Scaun... Din nefericire, imperiul său vremelnic îl obliga să accepte o politică de compromisuri, războaie ofensive şi defensive, alianțe împotriva naturii, care nu au nimic cu spiritualitatea...

Eforturile lui de a face să renască strălucirea antichității greceşti şi romane lasă impresia că intrase în pielea unui filosof contemporan cu Platon şi Socrate, cu Seneca şi cu Sallustius. În capitala universală a creştinătății, el glorifica lumea păgână a clasicismului şi punea în discuție domeniul vremelnic al papalității.

– Un înalt demnitar al Bisericii, care mă onorează cu prietenia sa, mi-a repetat cuvintele pe care Nicola al V-lea le-a

spus pe patul de moarte, reluă Valla. „Am găsit Sfânta Biserică romană pustiită de războaie şi copleşită de povara datoriilor; am reformat-o şi am consolidat-o; am eliberat-o de schismă şi i-am recucerit oraşele şi castelele; am ridicat în apărarea sa fortăreţe splendide"... Nu se poate să fii în acelaşi timp judecător şi parte în proces, arbitru şi jucător... Nicola al V-lea, în calitatea sa de suveran vremelnic, ţesea intrigi politice, isca rivalităţi între puterile italiene, pentru a asigura statelor Bisericii şi papalităţii supremaţia spirituală, politică şi militară... dintre toţi sfinţii noştri, numai Arhanghelul Mihail poartă arme...

Starețul ridică brațele spre cer - mai exact spre tavan - mânecile largi ale sutanei descoperindu-i muşchii flasci ai antebraţelor.

– Războiul sfânt este justificat dacă trebuie să apere şi să afirme autoritatea papilor, infailibili prin definiţie, când trebuie să impună puterea lui Dumnezeu... Cruciadele, războiul împotriva ereticilor din Vaud au fost războaie sfinte... Dumnezeul nostru este un Dumnezeu răzbunător... Pedepsirea păgânilor şi a ereticilor prin foc şi sabie este o datorie pentru orice bun creştin!

Capranica surâse cu bunăvoinţă. Zelosul călugăr dominican putea să pună masele în mişcare, dar pătimaş săvârşea imprudenţe. De data asta, Valla a fost cel care i-a întins o capcană.

– În pofida bolii sale, care i-a provocat suferinţe de nedescris, continuă starețul, el a convocat un congres care trebuia să-i reunească pe reprezentanţii tuturor statelor italiene. Dar regii din Neapole, Republica Veneţia, ducele de Milano, pentru a aminti doar de cele mai importante piese ale acestei partide de şah, s-au eschivat...

– Sunt informat despre acest congres faimos, spuse Valla. Delegaţii sosiţi se dondăneau între ei, la sfârşit. Ambasadorii din Neapole, Milano, Mantova, Veneţia cereau rectificări teritoriale, înainte de a încheia pace şi de a trece la convorbiri legate de cruciadă. Câteva state ale Bisericii formau subiectul unor foarte aspre contestări. Veneţia voia să-l reducă pe papă la rolul de subaltern, de capelan al Sfântului Marco.

Republicanii Romei ameninţau că se vor răscula... Ambasadorul Florenţei a declarat textual: să dea Dumnezeu ca Papa Nicola să nu lungească vorba prea mult şi să onoreze mai bine Biserica, restabilind pacea în Italia!... Diplomaţii, unii cardinali se plângeau că Suveranul Pontif conducea negocierile cu o moliciune condamnabilă şi la voia întâmplării. Duplicitatea sa este explicabilă. Voia să-şi apere poziţia politică... în cele din urmă congresul s-a terminat fără nicio concluzie... Dar acolo unde n-a reuşit Papa - învestit cu putere divină limitată în timp - a izbutit un simplu călugăr Augustin, Fra Simonetto de Camerino, datorită spiritului său diplomatic de conciliere şi voinţei sale pătrunse de un adevărat suflet creştinesc. Şi-a luat desaga şi toiagul de pelerin şi a început să străbată Italia. De la Veneţia la Milano, de la Milano la Florenţa, de la Florenţa la Sienna...

Negocierile angajate de modestul Fra Simonetto au avut rezultate spectaculoase. Toţi suveranii Italiei, toţi principii, însuşi Suveranul Regatului Neapole, care refuzaseră să răspundă convocării papei la Roma, s-au reunit la Lodi, unde au încheiat un tratat de pace. Acest mare succes realizat fără cea mai mică participare a papei a fost mult comentat în toate capitalele. Nicola al V-lea, la început nemulţumit de această considerabilă afacere diplomatică, îndeplinită cu ignorarea autorităţii sale, a hotărât să recunoască marea ligă ce fusese înfiinţată pentru o durată de douăzeci şi cinci de ani între principalele puteri din Italia, inclusiv papalitatea... Pentru abilitatea lui diplomatică, Fra Simonetto ar fi meritat demnitatea de cardinal. Dar nu s-a ales cu nimic. A încălca autoritatea papei era o greşeală de neiertat. După ce a strălucit câteva clipe ca o stea căzătoare, călugărul, ignorat intenţionat de Curie, a fost înghiţit de valurile uitării.

Cuvintele dure ale profesorului Valla nu erau lipsite de temei. Cardinalii care se remarcaseră prin strălucitele lor studii universitare erau puţini. Cea mai mare parte din ei îşi datorează ascensiunea unor condiţii care nu au nicio legătură cu teologia, cu asceza clericală. Aleşi datorită înrudirii lor cu familiile regale şi princiare, ei întăresc prestigiul Sfântului Colegiu

şi furnizează papei alianţe preţioase. Cardinalii adolescenţi sau abia ieşiţi din copilărie nu constituie excepţii.

Mai există şi cardinalii „nepoţi", care în cea mai mare parte sunt plaga acestei instituţii.

Trebuie să recunosc... Eu însumi sunt un „cardinal-nepot", dar mă pot făli că mi-am petrecut întreaga tinereţe pe băncile universităţilor, precum Capranica, prietenul meu. Cardinali aleşi pentru meritul lor personal - scriitori, filosofi, savanţi, cercetători - există, dar numărul lor este foarte redus. Sunt de asemenea şi cardinali care îşi cumpără titlul. A deveni cardinal, episcop, cu astfel de mijloace este, desigur, un privilegiu rezervat celor bogaţi... Simonie?... Oricum ei sunt de preferat favoriţilor care obţin această înaltă demnitate din raţiuni greu de mărturisit...

Capranica intră în arenă. Aşteptam cu o plăcere anticipată intervenţia sa. Îi place să-şi brodeze argumentele pe o canava ţesută cu elemente de filosofie şi de teologie, de drept canonic şi de istorie. Umanist convins, păstrează totuşi un echilibru spiritual perfect, ceea ce îi permite să navigheze cu uşurinţă pe mările cele mai dezlănţuite. Elocinţa lui câştigă întotdeauna auditoriul. Îi va trebui un talent deosebit pentru a combate teoriile profesorului Valla.

–Trebuie să admit că papalitatea a cunoscut epoci în care elementul laic eclipsa elementul spiritual. Dar, în general, papii au ştiut să păstreze cumpăna dreaptă între aceste două tendinţe. Mântuitorul l-a însărcinat pe Sfântul Petru să fie nu numai reprezentantul său pe pământ, păstorul întregii creştinătăţi, ci i-a transmis în acelaşi timp toată puterea sa. Sfântul Petru a încredinţat dreptul său divin, fără nicio rezervă, succesorilor săi, papii. Nu este vorba nicidecum de o prioritate onorifică, ci de o suveranitate absolută, de esenţă divină, de deplinătatea puterii asupra Bisericii, asupra cardinalilor şi asupra creştinilor din lumea întreagă. Conciliile sunt subordonate papilor, pentru că nu există un tribunal care să poată să-l judece pe papă. El este judecătorul suprem. El deţine puterea divină, pe care nimeni nu are dreptul să i-o conteste. Şef al creştinătăţii, el este păstorul celor slabi şi al celor puternici, al celor umili şi al regilor. Păstor şi şef

suprem. De bună seamă, Suveranul Pontif trebuie să-şi păstreze întreaga luciditate, pentru că şi cel mai mic pas greşit, şi cea mai mică judecată nedreaptă pot fi speculate de duşmanii papalităţii. Trebuie să fie limpede că papa este un suveran. În loc să moştenească tronul graţie sângelui regal care ar trebui să-i curgă prin vene, el accede la puterea absolută prin graţia divină, care îl aşază cu drepturi depline deasupra împăraţilor şi regilor... Pentru a reveni în sfârşit la Papa Nicola al V-lea... în ciuda slăbiciunilor omeneşti, el a făcut eforturi uriaşe pentru a păstra neatinsă măreţia Bisericii şi a imperiului său pământean...

Mă aşteptam ca Bistici, apologetul lui Nicola al V-lea, să intervină pentru a-i apăra memoria. Dar se abţinu să o facă. Voia să cunoască mai întâi părerile viitorului papă despre predecesorul său.

Toate privirile se îndreptară spre Valla. Toţi îi aşteaptă răspunsul la magnifica demonstraţie a lui Capranica.

– Încă de la început, spuse el cu gravitate, umaniştii, în marea lor majoritate, nu au luat poziţie împotriva dreptului divin al papei, cap al Bisericii şi arbitru spiritual al creştinătăţii. Înţelegem că religia creştină este un mit care corespunde nevoilor spirituale ale omului. Vrem să realizăm o bună înţelegere între doctrina creştină şi filosofia greacă şi latină. Ne supunem credinţei, dar unei credinţe justificate prin raţiune, care este mult mai puternică decât formalismul scolastic, decât cazuistica adesea de complezenţă. Noi am descoperit luminile culturii clasice, greacă şi romană, care a pus capăt întunecatului Ev Mediu. Gândirea şi arta păgână, splendoarea Romei Antice şi exemplul edificator al vechii Atene constituie pentru noi un far care ne călăuzeşte spre o lume nouă, mai mare, mai armonioasă. Graţie statuilor greceşti şi romane am descoperit frumuseţea corpului omenesc, sentimentele sale, sensibilitatea sa. Umilinţei creştine noi îi opunem setea de glorie, de realizări grandioase, de un frumos viitor pământean...

Cortese izbucni fără să-şi poată stăpâni indignarea.

– Orbiţi de admiraţia voastră pentru antichitatea păgână, aţi abandonat religia creştină. Marsuppini, profesor la

Universitatea din Florența, a murit respingând taina sfântă a căsătoriei... Şi nu a fost singurul care a ignorat doctrina *nulla salus extram ecclesiam!*

–Acestea sunt excepții... în schimb, trebuie să admit că noi contestăm puterea pământeană a papilor; şi asta spre binele Bisericii, pentru creşterea puterii spirituale a papei şi pentru întărirea rolului său de arbitru... Mântuitorul nu a posedat bunuri pământeşti... Platon, Socrate, Aristotel au afirmat suveranitatea incontestabilă şi inalienabilă a poporului asupra teritoriului său. Cu câteva zeci de ani înaintea mea, Marsiglio din Padova, universitar reputat, a scris, în acest sens, un tratat intitulat *Defensor Pacis* în care a dezvoltat principiul suveranității poporului, care deține puterea legislativă şi o exercită prin reprezentanții săi aleşi şi prin puterea executivă, de asemenea aleasă. Dacă aceştia comit greşeli sau abuzează de dreptul lor, poporul are dreptul să-i destituie.

Puterea statului laic este nelimitată. Papa, care nu poate fi decât alesul poporului, posedă numai drepturile încredințate de popor şi nu poate niciodată să invoce dreptul divin. Papa este delegat de un consiliu şi de legislatura statului, care au puterea să-l controleze. Bunurile Bisericii sunt bunurile statului. Puterile judiciară şi legislativă ale Bisericii aparțin de drept poporului care deleagă clerul să-l reprezinte. În realitate, susține Marsiglio, papii au uzurpat drepturile cu care au fost învestiți. Evident, nu e de conceput ca papa să aibă armată şi să poarte război... Stilul acestui tratat este de o precizie juridică...

Cortese obiectă disprețuitor:

– Cu astfel de argumente vă intoxicați studenții? Teoriile voastre, care frizează erezia, i-ar fi plăcut mult lui Huss - fie-i numele pe veci blestemat!

– Voi falsificați istoria!, supralicită starețul. Vă prefaceți că ați uitat cum că domeniul pământean al papilor a fost realizat de împăratul Constantin, care a semnat un document conform legii...

Flegmatic, Valla înlătură cu un gest apatic atacul adversarului său.

– Trebuie oare să vă amintesc că acest faimos document este un fals şi că l-am dovedit? Este cel puţin indecent ca sfânta Biserică să-şi justifice drepturile pământene servindu-se de un document falsificat! Eminenţa Sa cardinalul de Cusa a ajuns la aceeaşi concluzie. Uzurparea de către papi a suveranităţii pământene a avut drept consecinţă o serie de conflicte şi de războaie. Formula universalităţii Bisericii nu face decât să ilustreze acest abuz, această sete patologică de putere laică. Nu trebuie să ne îmbătăm cu cuvinte golite de sens. Cum se poate invoca universalitatea Bisericii Catolice, când pământul însuşi nu este decât o părticică infimă a universului? Şi chiar pe acest pământ, leagăn al omenirii, o multitudine de religii, pe care noi, creştinii, le considerăm păgâne, s-au impus şi îşi menţin autoritatea: confucianismul, budismul, hinduismul, iudaismul, pentru a nu le cita decât pe cele mai importante... Nefasta guvernare a papilor lipseşte popoarele de aceste libertăţi, ceea ce explică răzmeriţele repetate, ca de exemplu, odinioară, Israel împotriva lui Roboam. Suntem obligaţi să plătim papilor tributuri grele... Nu! Noi, umaniştii, nu suntem groparii creştinismului, cum suntem acuzaţi. Noi vrem să eliberăm societatea omenească de dominaţia brutală, barbară, a unor preoţi. Cea mai mare parte a papilor sunt păstori răi şi exemple nefaste. În loc să se ocupe de clerul lor, ei se ridică în slăvi şi tună şi fulgeră asupra şefilor de state şi a popoarelor acestora, în numele dreptului divin...

Valla, atât de calm de obicei, se înfierbântase. El izbucni cu violenţa unui vulcan în plină erupţie...

Aveam vaga impresie că juca teatru pentru a-i înfricoşa pe adversarii săi. Cunoşteam aproape toate scrierile sale presărate cu fraze de o duritate extremă. El nu ezita să-i înproaşte pe suveranii pontifi cu epitete de o violenţă extremă. Hoţi, tâlhari, călăi, cuvinte folosite fără ezitare.

Dar Valla era invulnerabil. El se bucura de protecţia lui Alfonso, regele Aragonului, şi de propriul său prestigiu.

Oferisem invitaţilor mei un spectacol de calitate. Apoi era preferabil să-l am pe Valla prieten şi nu inamic. Argumentaţia sa care anihilează autenticitatea faimoasei donaţii a lui

Constantin este nu numai de o impresionantă îndrăzneală, dar şi de o inatacabilă valoare juridică.

Banchetul luă sfârşit într-o atmosferă de înmormântare. Valla, incorigibilul Valla, se retrase primul.

După plecarea sa, Torquemada îmi atinse braţul cu un deget care se voia liniştitor.

– Interesant personaj acest universitar! Fie şi numai pentru atât, eu aş fi trimis oricare individ - indiferent de rangul său - în faţa Tribunalului Inchiziţiei...

Cortese îmi declară că redactase deja prima parte a unui *Anti-Valla* şi adăugă că voia să mi-l dedice.

– Ne revedem la conclav!, spuse Aeneas Sylvius înainte de a ne despărţi.

Ceilalţi invitaţi, care făcuseră mai mult sau mai puţin figuraţie, erau profund zdruncinaţi.

Muzicanţii cântau un cântec vesel pentru a încheia frumos banchetul...

Apoi liniştea se aşternu asupra casei mele.

Am avut un somn agitat. Am visat că, după tocmeli anevoioase, câştigasem alegerile... M-am deşteptat plin de sudoare. Câteva ore mai târziu trebuia să aibă loc închiderea conclavului...

În drum spre Vatican am remarcat agitaţia mulţimii. Cu prilejul fiecărei alegeri, apologeţii, servili întotdeauna, descriu bucuria romanilor. Realitatea este mai puţin trandafirie. Valla avea dreptate. Cetăţenii Romei sunt republicani incorigibili. Ceea ce explică răzmeriţele fără cauze aparente şi care agită oraşul zile în şir.

Considerând că autorităţile oraşului erau prea îngăduitoare cu instigatorii de tulburări, Eugenio al IV-lea luase o măsură energică. Limitase puterile prefectului laic al Romei şi încredinţase locţiitorului său funcţiile de guvernator al Romei, precum şi poliţia, şi jurisdicţia penală.

Pentru a marca mai bine acest eveniment, el ordonase decapitarea lui Giacomo de Vico, prefectul Romei, care şi-ar fi manifestat ostilitatea faţă de Sfântul Scaun, când populaţia romană, care parcă înnebunise, asediase şi luase cu asalt câteva palate şi reşedinţe oficiale. Noul prefect, Francesco

Orsini - personaj servil prin excelență -, trebuia să acorde tot sprijinul său cardinalului Vitteleschi, numit, *stante pede,* comandant șef al trupelor papale. Apoi, pentru a-și păzi prețioasa lui viață, Eugenio al IV-lea fugi la Florența. La ordinul său, cardinalul schimbă sutana cu armura și porni la treabă; cu o energie demnă de un cardinal-soldat, înăbuși revolta cu prețul unor represalii sângeroase, în cursul acestor operații militare nimici orașul Palestrina și masacră întreaga sa populație.

Aceste procedee drastice nu aveau nimic extraordinar. Cu câteva zeci de ani înainte, cardinalul Genevei ordonase masacrarea populației orașului Cesena. Trebuie să admit că Valla nu mințea.

Vitteleschi își îndeplinise în mod strălucit misiunea. Înainte de a se înapoia în capitala sa pacificată, papa puse la cale asasinarea cardinalului războinic. O manieră expeditivă de a-și arăta recunoștința... Când am ajuns la Vatican, cardinalii se învârteau ca niște sfârleze în jurul locțiitorului papei. Panica le dădea aripi. N-ar fi mai înțelept să-și ia zborul spre Ostia? Zvonurile cele mai îngrozitoare circulau pe coridoarele palatului papilor. Știri de ultimă oră... Condotierul Iacopo Piccinino ar fi făcut ravagii în Romagna; după ce prefăcuse în cenușă orașul Bologna, se îndrepta în fruntea bandelor sale de mercenari însetați de sânge și de jaf spre capitala papilor.

Locțiitorul papei se străduia să calmeze spiritele.

– Zvonuri false! Numai zvonuri false! Oameni rău intenționați vor să împiedice închiderea conclavului și să determine amânarea *sine die* a alegerii noului papă.

Exagerările panicarde sunt proprii fricoșilor. Eu mă mândresc că fac parte din acea categorie de oameni care nu-și pierd ușor capul. Capranica își păstra și el sângele rece.

Conclavul se închise și dezbaterile începură. Aflasem - prin antenele mele - că ambasadorii trimiseseră deja guvernelor lor pronosticuri care mă desemnau printre marii favoriți. Capranica, Scarampo și Pietro Barbo se aflau pe poziția a doua. Majoritatea voturilor mi se părea dobândită, dar în ultima clipă am constatat că mă înșelasem. Lunga, prea lunga

agonie a lui Parentucelli îmi încurcase socotelile. Orsinii au profitat de această împrejurare pentru a trage sforile şi a răspândi confuzia printre cardinali. Ei au reuşit să obţină sprijinul suveranului regatului Neapole cu ajutorul prinţului de Tarente, ruda lor. A trebuit să mă înclin în faţa puterii intrigilor. Nici Capranica, nici Scarampo, nici Bessarion, nici Orsini, care se numărau printre pretendenţi, nu reuşiră să întrunească cele două treimi din voturi care erau necesare pentru a cuceri mitra. Până la urmă am fost obligaţi să acceptăm o formulă de compromis care n-a mulţumit pe nimeni. Când tradiţionala spirală de fum urca spre cer pentru a anunţa alegerea lui Alonso Borgia nu se afla lume în faţa Vaticanului pentru a-l ovaţiona. Populaţia Romei avea alte preocupări...

Alonso Borgia luă numele de Calixte al III-lea.

PAOLO TADEO
blănar, cetăţean al Romei

Numele meu este Paolo Tadeo, am nouăsprezece ani, locuiesc în Trastevere şi sunt mândru că aparţin breslei blănarilor, meserie ce face parte din artele majore, care au ca obiect articolele de lux: mătăsuri, blănuri, bijuterii. Această categorie îi cuprinde şi pe bancheri, pe judecători, pe medici, pe farmacişti. Dintre practicanţii artelor majore se aleg - în exclusivitate - reprezentanţii autorităţilor municipale.

Artele minore sunt legate de produsele alimentare. Fierarii, lucrătorii în lemn, cioplitorii de pietre intră şi ei în această categorie. Este ceva mai greu să-i imaginezi pe Brunelleschi, pe Donatello şi pe Ghiberti printre lucrătorii în lemn şi cioplitorii de pietre.

Pe scara de jos se înghesuie micii negustori, servitorii, ţăranii şi chiar sclavii. Ei, da... sclavii nu lipsesc...

Gelozii, rivalităţi, conflicte adesea sângeroase îi pun pe foc pe membrii diferitelor bresle... Populaţia Romei este

despărțită în grupe, partide, facțiuni antagoniste: guelfii se luptă cu ghibelinii. Partizanii lui Colonna se luptă cu partizanii lui Orsini, locuitorii unui cartier se bat cu locuitorii altui cartier, republicanii neclintiți sunt mereu pe picior de război, încăierările izbucnesc din nimic, aproape în fiecare zi se pescuiesc cadavre în apele tulburi ale Tibrului.

Stră-străbunicul meu şi-a pierdut viața în timpul tulburărilor care au zdruncinat Roma pe vremea lui Brancaleone; unul din nepoții săi a pierit tăiat în două, ca un pepene, apărându-l pe Cola di Rienzo. Un frate al bunicului meu s-a ales cu țeasta zdrobită de către prințul Orsini. Bunicul a fost spânzurat de cardinalul Vitteleschi şi unchiul meu a fost omorât în timpul complotului eşuat al lui Porcari. Ultima victimă a acestei serii sângeroase, tatăl meu, Ottaviano, a fost lovit cu un pumnal pe la spate la ieşirea din hanul „La calul credincios".

Am aflat că ucigaşii lui erau turbații cartierului Manti, care sunt în război permanent cu noi, locuitorii din Trastevere. N-am reuşit să-l identific pe asasin, dar am destul timp să o fac. În acea zi va trebui să spună adio nevestei şi copiilor, să trimită după Sfântul Mir şi să se spovedească, deoarece clopotele de la biserică vor bate într-o dungă, aşa cum au făcut pentru tata. Dacă voi afla că a murit, cu atât mai rău. Fiul sau oricare alt membru al familiei va plăti pentru el. Răzbunarea este de origine divină. Dumnezeu, aşa cum este descris în Biblie, nu este un Dumnezeu răzbunător?

Când tatăl meu a părăsit lumea viilor, aveam doisprezece ani. Meşterul Giorgio Barzini, care fusese patronul tatălui meu, m-a angajat, în amintirea sa. Deşi atelierul său părea să aibă căutare, el nu era tocmai bogat. Patronul unui han - artă minoră - poate fi mai prosper decât un blănar - artă majoră.

Zilele astea trebuie să trec examenul pentru a fi admis în categoria „meşteri". Comisia a ales deja proba: o hlamidă din blană de samur, căptuşită cu blană de veveriță, cu un guler mare, de râs. Pentru o asemenea hlamidă, foarte largă şi cu mâneci ample, trebuie cam cinci sute de samuri şi aproape o mie de veverițe mici. Modă scumpă, care cere multă muncă, dar prost plătită, deoarece clienții, cu cât sunt mai bogați, cu

atât se dovedesc mai zgârciți. Meşterul Barzini mi-a încredințat fără teamă aceste blănuri. Ştie că stăpânesc toate secretele meseriei. De la adunarea pieilor, tăbăcirea lor, înmuierea în bazine cu apă sărată şi întinderea pe scândură, curățarea lor de toate impuritățile şi netezirea, uscarea şi fălțuirea, până la îndreptarea perilor şi bătutul cu nuiele. Presărarea cu cretă este ultima operație înainte de croială. Am învățat să confecționez o hlamidă la fel de bine ca un croitor-blănar cu experiență. Specialiştii care mă cunosc îmi prezic un mare viitor. Dacă obțin licența, pot să-mi deschid propriul atelier.

Este adevărat că pentru a ajunge la acest stadiu n-am precupețit nici timp, nici sudoare. Aş putea spune că n-am avut o copilărie ca toți copiii de vârsta mea. Am lucrat după un program zilnic, din zori şi până în noapte. Se spune că o lege nouă care va intra în curând în vigoare va acorda o jumătate de oră pauză în timpul prânzului. Din fericire, zilele de sărbătoare sunt numeroase. Mama este foarte mulțumită de mine. Adesea se înduioşează şi mă sărută plângând. Mi-a spus că a putut să întrețină mulțumitor casa, să îngrijească şi să hrănească familia datorită salariului pe care i l-am adus fără să rețin un ban pentru propriile mele plăceri.

În schimb, mama este foarte nemulțumită de frații mei: Cesario, de18 ani, Mario, de 17, Lucio, de 14 şi Cenzo, de 13 ani. La fel şi de surorile mele: Flora, de 16 ani şi Ginevra, de 11 ani.

Casa noastră parcă ar fi un ospiciu. Băieții îmi amintesc de o herghelie de mânji care aleargă în toate părțile pe o pajişte, şi, când se întâlnesc, se bat şi se muşcă până la sânge.

Există o lege foarte strictă referitoare la adolescenți. Cei care au depăşit vârsta de şaisprezece ani şi n-au nicio meserie sunt considerați contravenienți şi sunt socotiți trândavi. Ei sunt înscrişi într-un registru public şi ca avertisment sunt supuşi unei amenzi grele. Dacă persistă în refuzul lor, riscă o pedeapsă cu închisoarea. Dacă şi aceste măsuri nu dau rezultate, recalcitranții sunt puşi la stâlpul infamiei. Frații mei resping hamurile disciplinei. După ce a suferit rigorile legii fără să renunțe la îndărătnicie, Cesario a fost legat la stâlpul infamiei. Prietenii săi au venit în forță, i-au bătut zdravăn şi i-au împrăştiat pe paznici, l-au eliberat şi apoi

toată gaşca a şters-o. Câteva luni mai târziu am primit veşti de la el. Se înrolase printre mercenarii lui Jacopo Piccinino, teroarea papilor şi suveranilor Italiei.

Mario, în ciuda vârstei lui fragede, avea mereu necazuri cu poliția. Într-o zi, biata mama m-a anunțat că Flora este însărcinată şi că tipul care o lăsase gravidă - un oarecare Asterio - nu mai voia să ştie de ea. Am avut discuții cu părinții lui Asterio, dar negocierile se prelungiseră peste măsură. Ei pretindeau o dotă peste puterile mele. Când s-a anunțat căsătoria lui Asterio cu altă fată - mult mai bogată - Mario rezolvă conflictul cu o lovitură de pumnal înfipt în pântecele seducătorului. Se refugie apoi la Neapole, unde justiția papei nu-l putea ajunge.

Lucio şi Cenzo au devenit teroarea cartierului. Turbulenți cu faimă, provoacă încăierări cumplite, dar ca prin minune scapă neatinşi. Furtul din vitrine este specialitatea lor. Mama se plânge că lipsa unui tată energic se face dureros simțită. Eu îmi petrec toată ziua în atelier. Când, la căderea serii, mă întorc acasă, sunt istovit. Nici nu apuc să golesc farfuria şi cad grămadă în pat.

Când Mario a trecut pragul celor şaisprezece ani fără să se înregistreze în nicio meserie, poliția l-a strâns de pe drumuri pentru a-l duce la judecător.

Exasperat, pentru că eu eram acela care trebuia să plătească amenzile, am hotărât să scriu o plângere adresată cardinalului locțiitor al papei, în care să arăt dificultățile familiei mele şi, în final, să solicit anularea sau cel puțin reducerea amenzii. Cum familia mea nu era renumită pentru cucernicia ei - mai degrabă evoca chinurile iadului - am redactat cererea cu o grijă deosebită, pentru a-l determina să se arate milostiv. Fiindcă tot obținusem de la meşterul Barzini o zi liberă, am hotărât să înfrunt personal această grea încercare. M-am pironit în fața porții prin care intrau şi ieşeau de obicei marii demnitari ai Curiei. Mai întâi m-am informat despre obiceiurile casei, pentru că nu voiam să dau greş. Atmosfera Vaticanului, văzut din afară, nu mă impresiona prea tare. Făceam parte dintr-o familie republicană care nu-i prea stima pe preoți.

Dar de această dată trebuia să-mi ascund sentimentele şi să-mi joc rolul cu evlavia datorată unui personaj de importanța înaltului cleric.

Îl întâlnisem de mai multe ori, când îl însoțeam pe meşterul Barzini la probe pentru vreo hlamidă care înghițea o generație întreagă de lutru, fiindcă locțiitorul papei era foarte corpolent.

În sfârşit, silueta sa, conturată doar în rotunjimi, apăru în cadrul porții. Era urmat de doi monseniori care dovedeau un respect şi un devotament fără margini.

Eram consternat. Prezența acestor doi linguşitori putea să-mi strice planurile.

Dar norocul îmi surâse. Cei doi monseniori se retraseră întrecându-se în plecăciuni, în vreme ce cardinalul se îndrepta spre o lectică încadrată de patru purtători, care aşteptau resemnați povara elefantină.

Eu profitai de această împrejurare şi mă aruncai la picioarele marelui demnitar, care se opri surprins. I-am sărutat vârful încălțărilor. Dacă regii şi împărații se umilesc în acest fel, de ce nu i-aş imita şi eu, pentru a-mi rezolva cererea?

El mă privi şi îmi luă din mână jalba pe care o ridicasem până la nivelul burții sale enorme.

– Ne cunoaştem, noi doi!, zise el cu un surâs. Îi explicai legăturile mele cu propria lui hlamidă. Dădu din cap, îşi puse ochelarii pe nasul minuscul, nepotrivit cu figura lătăreață, şi luă jalba. Eram mulțumit. Îi obținusem bunăvoința. Parcurse la repezeală textul.

– Scrii bine, Paolo! Întorci bine vorbele şi ai talent! Talentul unui povestitor... Nu vrei să intri în ordinele clerului? Sfânta noastră Biserică are nevoie de tineri ca tine...

Aprecierile sale îmi făcură plăcere. Dar intervenția mea urmărea alt scop. După o scurtă pauză:

– Îți place să citeşti?

– Numai în zilele de sărbătoare, excelență! Când dispun de puțin timp liber!

– Şi ce lectură te atrage?

Interesul său era vizibil... Mă încuraja cu un nou surâs.

– Sunt curios!

Mă cuprinse panica. Dacă fac vreo greşeală, adio reducere a amenzii.

– Ei, te ascult!

Murmurai:

– Dante... Petrarca...

– Bravo! Şi altceva?

– Boccaccio...

O umbră se ivi pe figura sa. O umbră rău-prevestitoare... Cum eu tăceam, intimidat, îmi surâse din nou.

– Hai, spune... ce altceva?... Frazele tale arată o oarecare cultură.

– Beccadelli...

El tresări.

– Aaa... O astfel de literatură nu e pentru tine! Viciile cele mai neruşinate ale Antichităţii sunt glorificate de acest sodomit!... Altceva?

– Micile povestiri ale lui Aeneas Sylvius Piccolomini...

– Asta e ceva mai bine! Deşi unele aventuri decoltate pe care le povesteşte cu un fel de plăcere nesănătoasă trebuie rezervate cititorilor mai pregătiţi...

– Aeneas Sylvius este, de asemenea, un filosof, eminenţă.

– Îţi plac filosofii... spune-mi câteva nume...

– Poggio, Filelfo... şi...

– Şi?... Nu-ţi fie teamă!

– Carlo Marsuppini... Valla...

Obrajii cardinalului se congestionară.

– Valla?... Acest duşman înrăit al sfintei Biserici?... *Quo vadis Domine?*... Eşti pierdut, fiule... Mintea ta este roasă de viermii ateismului.

Cu un gest brusc îmi întinse cererea. Am înţeles că audienţa mea *sui generis* se terminase... dar trebuia să-l îmbunez pentru a-mi îndeplini misiunea...

– Aţi putea să-mi recomandaţi ceva mai educativ, eminenţă? El făcu, parcă, un efort pentru a se stăpâni, dădu să plece, apoi se răzgândi.

– Încearcă să citeşti scrierile Sfântului Augustin, ale fratelui Alberto de Sartana, ale lui Roberto de Lecca... şi nu uita de Sfântul Bernardino de Siena...

Deodată izbucni scandalizat:

– Tu ştii că Eugenio al IV-lea a interzis, sub pedeapsa excomunicării, lectura lui Beccadelli..., iar cardinalul Cesarini a ordonat distrugerea tuturor scrierilor sale, ... că am ars pe rug proza lui nesănătoasă?... Dar noi îi iertăm pe tinerii care se pocăiesc... trebuie să aducem oile rătăcite pe calea cea dreaptă...

Îmi smulse din mână plângerea.

– Amenda a fost anulată!... Dar încearcă să-l faci pe fratele tău să înţeleagă că dacă se mai repetă s-ar putea să-l coste scump!

Apoi adaugă:

– Dacă într-o zi te vei gândi să părăseşti bancul de blănărie şi să-l schimbi cu pana de scrib sau cu cea de scriitor, vino la mine!

Bravo! Cunosc un poet oarecare ce caută cu disperare un Mecena, în timp ce eu am găsit unul fără să-l caut... Cardinalul îmi întinse mâna să i-o sărut, apoi mă bătu uşor peste obraz.

– Adu-mi zilele astea câteva mostre de râs! Am nevoie de o hlamidă nouă. Se apropie iarna...

Se scufundă în lectica purtată de servitorii care gemeau sub povara lui...

Vesel şi vioi ca un canar zglobiu, m-am îmbrăcat cu cele mai bune haine şi, de îndată ce am terminat toaleta, m-am studiat pe dosul unei tăvi de argint pe care o folosesc drept oglindă. Probabil că arăt bine, pentru că femeile de pe stradă mă privesc cu o plăcere vizibilă. Din păcate, aproape toate au vârsta mamei sau a bunicii. Fetele tinere pe care mi-ar plăcea să le întâlnesc sunt închise în casă, în aşteptarea unui candidat la mâna lor şi mai ales la dota lor. Acelea care pot fi văzute duminica, la biserică, sunt însoţite fie de părinţii lor, fie de vreo babornită mai rea decât faimosul Cerber.

Închid apoi tava în lada mea grea, zăvorâtă cu lacăt, în care îmi păstrez toate comorile. Un lanţ de aur, diverse obiecte de

îmbrăcăminte, precum şi o haină de blană. Tava are o istorie nostimă. Am şterpelit-o din palatul Colonna, în care mulţimea năvălise şi îl jefuise când se răspândise zvonul că proprietarul său, cardinalul Prospero, a fost ales papă. Jecmănirea avuţiilor cardinalilor aleşi papi a intrat în tradiţie. O dată ajunşi pe tronul Sfântului Petru, ei ştiu să se despăgubească din plin.

În ce-l priveşte pe Colonna, a fost doar un zvon fals. După alegere, mulţimea l-a văzut la fereastră pe cardinalul Prospero, care voia să anunţe numele noului papă. Vacarmul i-a acoperit vocea. Când poporul Romei a aflat că Borgia a obţinut tiara sub numele de Calixte al III-lea, a reparat imediat confuzia. După ce a golit de comori palatul Colonna a luat cu asalt şi a devalizat palatul Borgia, în ciuda faptului că era apărat de gărzi, care au fost înfrânte şi dezarmate.

Cum vă spuneam, m-am îmbrăcat ca un prinţ pentru a sărbători cum se cuvine această zi care, fără să fie înscrisă în calendarul înţesat de nume de sfinţi, anunţa spectacole excepţionale: execuţia publică a şapte criminali pe eşafodul de pe Monte Caprino, foarte apreciată de romanii care adoră senzaţiile tari.

Amatorii de sport vor avea plăcerea să asiste la un turnir oferit la Colisseum de nobilii romani doamnelor care i-au cucerit cu farmecele lor. De obicei distracţia se încinge într-atât, încât sunt uitate regulile cavalereşti ale luptei dirijate de arbitri ca un balet şi combatanţii încep să se ucidă unul pe altul cu o furie fără margini. Când cei din neamurile Orsini şi Colonna se înfruntă în arenă, urmările sângeroase sunt garantate. Sub ochii publicului entuziasmat are loc un minirăzboi cu peripeţii palpitante... În sfârşit, seara se va desfăşura o procesiune la lumina torţelor, pentru a cinsti victoria obţinută de galerele papale comandate de cardinalul Scarampo împotriva unei flote turce, care ar fi pierdut douăzeci şi patru de vase. Se întâmplă ca torţele să incendieze case şi uneori cartiere întregi. Incidente intervenite pe parcurs ...

Mulţimea numeroasă oferă hoţilor de buzunare o recoltă bogată, încăierările sunt frecvente, pentru că violenţa,

manifestată cu un fel de voluptate, este pentru unii oameni o mâncare delicioasă care se serveşte caldă.

Astăzi procesiunea va avea un caracter dublu: religios şi războinic. Combinaţie mai periculoasă decât faimosul foc grec. Când clerul duce război, îl duce până la capăt. Cei din Vaudois şi husiţii ştiu câte ceva despre treaba asta...

Ori de câte ori plec de acasă îmbrăcat de sărbătoare, regret lipsa unui cal. Să parcurgi pe jos străzile Romei devine o aventură cu urmări triste pentru propriile veşminte. Cum ieşi din casă te împotmoleşti într-o mocirlă puturoasă, formată din gunoaie mai vechi sau mai noi amestecate cu materii fecale şi cu urină.

Chiar în cursul zilei rişti să te trezeşti cu conţinutul unei oale de noapte în cap. Te împiedici de stârvuri de câini şi de pisici. Se mai întâmplă să te împiedici chiar de cadavrul vreunui vagabond în zdrenţe. Pietonii cară pe încălţările lor noroi stătut, care strică aerul. Pentru copiii mai mici, neînsoţiţi, există riscul să cadă într-o groapă, să se înfunde în această materie moale şi puturoasă. Caii care duc în spate cavaleri mândri sau trag caleşti grele fac să trăsnească gheizere de noroi când potcoavele li se scufundă în mocirla infectă. Vara, în timpul căldurilor, o parte din aceste murdării uscate de soarele torid se transformă în praf. Vântul îl stârneşte, formează vârtejuri şi prin crăpăturile ferestrelor îl aduce în case.

Mizeria domneşte pretutindeni, la periferie şi în centrul oraşului, cu o singură excepţie: în centru, printre cocioabe, castelele îşi arată cu semeţie înaltele lor ziduri crenelate, oarbe, pentru că ferestrele privesc numai spre curţile interioare. Ici şi colo turnuri domină marea de case şi de ruine - vestigii ale unei splendide lumi străvechi - invadate de buruieni uriaşe.

Să te aventurezi singur - în timpul nopţii - pe străzile Romei echivalează cu o inevitabilă întâlnire cu moartea, pentru că ucigaşii şi hoţii abundă. În această ambianţă posomorâtă, cortegiul strălucitor al vreunui prinţ sau al vreunui cardinal - prinţ al Bisericii - nu numai că nu se potriveşte, dar inspiră şi o ură feroce celor sărmani.

Când ciuma se abate peste oraş, se aprind focuri la fiecare colţ de stradă, pentru că fumul, pretind medicii, împiedică fluidele şi emanaţiile vătămătoare să întindă molima. Dacă nu bate vântul, putreziciunilor stătute li se adaugă fumul înecăcios.

Noii îmbogăţiţi cumpără terenuri în afara aglomerărilor urbane şi construiesc vile confortabile, aerisite, nu atât pentru a-i imita pe nobilii care posedă domenii vaste, cât pentru a evada din lumea înspăimântătoare a oraşelor. Meşterul Barzini îmi spunea că dorinţa de a-şi investi banii joacă un rol important în această afacere. Cum nu posed capitaluri disponibile, această problemă, deocamdată, nu mă interesează.

Murdar ca un porc tăvălit în noroi, am ajuns în sfârşit la hanul „Arhanghelul Mihail şi Balaurul", unde am întâlnire cu prietenii mei, toţi ucenici. Chiar şi ziua, când mulţimile se revarsă către marile spectacole în aer liber, este preferabil să circuli în grup, fiindcă există în orice moment riscul să te ciocneşti cu o bandă inamică.

Tineri sau adulţi, oamenii caută ceartă cu un fel de voluptate nimicitoare. Toţi au învăţat la biserică faptul că viaţa pământească trebuie disprețuită şi că viaţa viitoare, dincolo de moarte, aduce fericire veşnică...

Toţi tovarăşii mei s-au născut în Trastevere. Am deschis ochii în lume printre ei, trăiesc alături de ei, voi muri luptând alături de ei împotriva duşmanului comun din cartierul Monti... Sunt vestiţi tovarăşii mei: Enzo-Roşcatul, Alberto-Cicatrice, Nino-Chiorul, Luigi-Urechi de elefant, Pipo-Patru degete, Corrado-Sodomitul, Matteo-Nebunul, Ubaldo-Călugărul, Genaro-Coadă tăiată...

Mai toţi au obrajii brăzdaţi mai mult sau mai puţin de tăieturi. Dar numai băiatul care are cel mai mare număr de cicatrice are dreptul să poarte această poreclă. Dacă se întâmplă să fie lovit de moarte în cursul unei încăierări, cel mai crestat dintre supravieţuitori are dreptul să moştenească porecla. Dar şeful bandei noastre nu se bucura de acest renume. Doar cel care are la activ un mare număr de duşmani ucişi poate obţine această cinstire, de altfel foarte râvnită.

Eu, din cauza firii mele paşnice, am primit o poreclă jignitoare: Puicuța. Nu sunt sodomit, dar nici virgin. M-am culcat cu două târfe şi chiar cu nevasta patronului meu. Aveam paisprezece ani şi, printre obligațiile mele, o însoțeam la piață pentru a-i căra cumpărăturile.

Într-o zi, după ce am intrat în casă, ea s-a năpustit asupra mea ca o lupoaică asupra unui miel, m-a dezbrăcat într-o clipă şi mi-a făcut tot felul de chestii care m-au lăsat aproape fără suflare. După această partidă de dragoste furtunoasă, un alt ucenic mi-a luat locul. Am aflat mai apoi că toți tinerii mei camarazi de atelier fuseseră supuşi unul după altul aceluiaşi tratament. Tot atelierul cunoştea aventurile şi gustul pentru carne proaspătă al Monei Barzini... Numai meşterul Barzini nu i-l ştia... Oare chiar nu i-l ştia?!...

În taină, circulau tot felul de zvonuri. Se pare că, tânăr însurățel, el avea gusturi ciudate... că nevasta lui, deşi focoasă tare, nu era capabilă să-l satisfacă... iar el, precum un cuc nebun, umbla prin cuiburile altor femei măritate...

Un soț gelos, însoțit de ucenicii lui, i-a întins o cursă şi l-a surprins în patul nevestei lui adultere...

Soțul, un om pios ce respecta cu sfințenie cele zece porunci, a rezistat impulsului de a-l ucide; dar cum păcatul trebuia pedepsit - până şi Dumnezeu se răzbună - a poruncit ucenicilor să-l imobilizeze pe seducătorul care-i dezonorase cuibul şi, în fața femeii înmărmurite de frică, i-au tăiat bărbăția... Cele zece porunci nu interzic înlăturarea organelor genitale...

Jupân Barzini n-a avut curajul să se plângă autorităților, cu atât mai mult cu cât afacerile penale erau de competența cardinalului-locțiitor, care respecta strict morala.

A acceptat deci soarta şi, pentru a nu se bate toba în jurul acestei întâmplări, s-a spovedit nevestei sale, care i-a iertat adulterul, cu condiția de a fi liberă să-şi aleagă partenerii care să o poată satisface, lipsită de un soț lovit de o neputință fără leac: *Si non e vero.*

Desigur, Mona Barzini plătea cu generozitate serviciile şi tăcerea junilor ei armăsari...

Eu însumi primesc din când în când câteva monede de aur. Jupân Barzini poate să-şi permită luxul de a plăti plăcerile nevestei.

Messer Boccaccio şi Messer Beccadelli ar fi râs cu mare poftă... În aşteptarea orei de plecare la asaltul lui Monte Caprino, am mai golit împreună câte un pahar de vin.

– Eşti sigur că execuţia va avea loc pe Monte Caprino?, întreabă Pipo. De obicei treburile astea se petrec pe Campo di Fiori sau pe podul Angelo.

– Toboşarul a anunţat limpede, Monte Caprino! A citit şi lista condamnaţilor şi crimele lor. Şapte condamnaţi la moarte, a precizat Nino.

Şapte... număr negru... Mărturisesc cinstit că magia exercită asupra mea o atracţie irezistibilă... magia este, de altfel, la modă... toată lumea vorbeşte, ce-i drept în secret, despre magie... chiar şi despre magia neagră... şi despre orgii... Cuvântul orgie îmi dă nişte fiori care mi se scurg pe şira spinării ca fulgerul printr-un copac singuratic în plină câmpie... am auzit că în timpul liturghiei negre toată lumea se împreunează cu toată lumea...

Dacă duhovnicul meu ar şti ce gânduri îmi trec prin minte, m-ar ameninţa cu mânia divină... cu toate chinurile iadului...

– Ce fel de crime?, a întrebat din nou Pipo, cu ochii sclipind de curiozitate.

– Vei fi servit după pofta inimii!, i-a răspuns Genaro râzând. Mai întâi un hangiu care îşi omora clienţii bogaţi pentru a-i jupui de bani. După căderea nopţii îi arunca în Tibru cu pietre agăţate de picioare, care să-i tragă la fund... Apoi un poliţist municipal care l-a ucis pe amantul soţiei, l-a scopit, i-a prăjit fuduliile şi, înainte să o ucidă, şi-a obligat femeia să le mănânce.

– Prin comparaţie, jupân Barzini se poate socoti fericit!, râse Luigi.

– Al treilea este un preot care s-a culcat cu cea mai frumoasă fată care venise la spovedanie. A lăsat-o gravidă. Pentru a evita scandalul şi urmările lui, a strangulat-o şi a îngropat-o în beciul casei parohiale... Şi acum partea cea mai

tare a spectacolului, un măcelar făcea cârnați cu carne de copii nou-născuți...

– Nu e ceva nou!, mormăi Ubaldo, dezgustat. Primul care s-a ocupat cu așa ceva a fost un măcelar dur... A fost spânzurat în Piazzetta, între două coloane.

– Următorul este un scrib al Curiei. Falsifica - pe bani peșin - bule papale. La anchetă, complicele său s-a sinucis într-o celulă subterană a castelului Sant'Angelo... Al șaselea este un eretic înrăit. A pretins față de martori că Dumnezeu are două fețe, ca Janus: o față pentru cei bogați, o alta pentru cei săraci. Că dumnezeul bogaților deschide porțile raiului tuturor acelora care plătesc indulgențele speciale; după cum știți, numai papa are puterea să le acorde. A adăugat că fața întoarsă către săraci este mânioasă și neiertătoare. Acest individ ar fi furat chiar și azima pentru a oficia liturghii negre în slujba lui Lucifer, dumnezeul său...

– Și ultimul?

– Ultimul este chiar lipsit de importanță. Un om de rând care a vânat un cerb în pădurea unui prinț. *Dura lex sed lex,* ar spune venerabilii oameni ai legii...

– Slab!..

Clopotele începură să bată. Clienții hanului se ridicară și se îndreptară în grabă spre ieșire.

– Să mergem!, strigă Cicatrice. Este timpul să plecăm dacă vrem să găsim locuri aproape de eșafod!

Misterele cântate în fața bisericilor provocau mai puțin interes decât spectacolul execuțiilor.

Strada era invadată de un torent de oameni care se scurgea în grabă printre casele sordide, cenușii, ca malurile stâncoase ale unui năvalnic șuvoi de apă. Pe măsură ce ne apropiam de Monte Caprino, curentul se îngroșa cu alte puhoaie care se revărsau din străzile laterale, sporea, dar își înceta înaintarea. Din când în când era stăvilit de obstacole: cavaleri cu veșminte bogate, calești cu sculpturi aurite ce transportau înalți demnitari ai Bisericii, nobili și femei care își etalau veșmintele superbe, lumea bună atrasă de aceste reprezentații sângeroase încerca emoții tari, care dezlănțuiau instincte ancestrale, ori trezeau

subtile porniri lăuntrice. Sângele vărsat din abundență i-a inspirat lui Gilles de Rais diabolicele sale împreunări cu copii - băieți şi fete - pe care îi ucidea pentru a se bucura de chinurile lor. Zarva produsă în jurul isprăvilor lui murdare a cutremurat şi scandalizat până şi lumea romană, deprinsă cu crimele cele mai odioase.

Când gloata ajunse la poalele lui Monte Caprino, minții-le erau deja înfierbântate. Nu asistau la primul spectacol de acest fel. Dar de fiecare dată amatorii de sânge care asistau la suferințele altora găseau plăceri ascunse.

Înainte de a ajunge la locul stabilit pentru execuții, mulțimea zări silueta întunecată a spânzurătorii care se profila pe cer. Câțiva hoți atârnau în laț, aproape uscați de căldură, cu carnea ciugulită de păsări, spânzurați fiind de mai multe zile.

Spânzurătoarea reprezintă un fel de expoziție permanentă care aminteşte trecătorilor că este mai bine să fii viu şi liber, decât să te legeni bătut de vânt, uneori cu capul în jos, după fantezia mai mult sau mai puțin bogată a călăului. Feriți-vă deci de păcat!... Nu încălcați legea niciodată, pentru că ar putea să vă coste scump, foarte scump...

Execuțiile oferă material şi pentru expozițiile itinerante. După decapitare, capul retezat şi corpul secționat în patru hălci sunt închise în cuşti, plimbate prin mai toate cartierele oraşului. Eventual înfipte în țeapă, pentru a servi drept exemplu pentru toți acei care ar fi ispitiți să se revolte împotriva puterii pământene a papei sau să critice religia catolică.

Când este vorba de comploturi, capii sunt cei care plătesc oalele sparte. Plevuşca este destul de abilă pentru a se face nevăzută cu mult înainte ca poliția să-i poată pune cătuşe...

La începutul domniei actualului papă, Calixte, al treilea ca nume, a avut loc o încăierare care ar fi putut avea urmări grave.

Prințul Napoleone Orsini era în conflict cu contele Everso d'Anquillara pentru posesiunea comitatului Tagliacozzo. Confruntări armate între cele două facțiuni izbucneau aproape zilnic, dar în afara Romei. În timpul serbărilor pentru încoronarea papei, un servitor al Orsinilor a ucis o persoană din suita contelui d'Anquillara.

De această dată, mii de partizani împărțiți în două tabere s-au încăierat pe Campo di Fiori, în timp ce procesiunea papală trecea prin zonă.

Banda noastră era pro Colonna. În timpul luptelor de stradă au fost înregistrate numeroase pierderi de vieți omenești. Printre morți s-a aflat și tovarășul nostru Evaristo-Cicatrice. Cu acest prilej porecla „Cicatrice" a fost preluată de Alberto.

Datorită intervenției papei, care nu voia să-și înceapă domnia cu un război civil, s-a încheiat un armistițiu între partizanii lui Orsini și cei ai lui d'Anquillara. Dar mă îndepărtez de povestea mea...

Din cauza îmbulzelii, sosirea noastră la locul cu pricina a fost întârziată. Puzderia de oameni amintea de un furnicar enorm, părea o mare de capete. Eșafodul era destul de departe de noi. Călăii și ajutoarele lor - doisprezece la număr - îmbrăcați în negru, cu măști pe față, pentru a arăta cât mai înfricoșător, pregăteau focul și instrumentele de tortură, în așteptarea cortegiului condamnaților. Printre ei se aflau și specialiști capabili să-i mențină în viață pe osândiți, pentru a le prelungi suferințele lor și a spori plăcerea publicului.

Spectatorii nu-și dădeau seama că în realitate nu erau decât martori pasivi ai unor manifestări de forță, care glorificau capacitatea puterii executive de a lovi, de a pedepsi. Scârțâitul carelor se auzi din depărtare. Ochii publicului se îndreptară automat spre capul coloanei: o formație de cavaleri înarmați, care tăiau drum cortegiului de condamnați prin enorma masă de privitori. Bieții oameni erau foarte aproape de noi, puteam să le observăm figurile obosite, ochii holbați de spaimă, veșmintele pătate de sânge. Aveau mâinile legate la spate. În gură aveau căluțe fixate prin curele, care îi împiedicau să vorbească publicului, pentru a nu provoca emoții și eventuale tulburări.

Se spune că aceste căluțe reprezentau un gest milos, căci, înainte de inventarea acestui procedeu umanitar, osândiților li se tăia limba pentru a nu se putea văita.

Indivizii care asistă la execuții știu dinainte ce se va petrece. Este un ceremonial cu reguli bine stabilite. Doar torturile erau diferite, în scopul de a menține mereu trează

curiozitatea publicului. Când este vorba de un singur condamnat la moarte, obiceiul cere ca el să fie legat de coada unui cal şi târât prin ţărână.

În sfârşit reprezentaţia începe. Vânzătorii ambulanţi care oferă răcoritoare îşi încetează activitatea. Se face linişte. Privirile se ţintesc asupra eşafodului. Osândiţii urcă treptele unul după altul, împinşi de gardieni.

În primele rânduri s-au instalat deja membrii milostivei confrerii Tăierea Capului Sfântului Ioan, care se îngrijesc de înmormântarea executaţilor şi le asigură mântuirea sufletului, cu condiţia să-şi recunoască păcatele, să se căiască şi să primească resemnaţi pedeapsa impusă de legea religioasă şi de cea laică...

În sfârşit călăii trec la treabă.

Mai întâi fiecărui osândit i se amputează mâna dreaptă cu care a comis ticăloşiile pentru care a fost condamnat. Apoi primul dintre ei este legat pe o roata orizontală fixată de un stâlp.

Călăii posedă înalta ştiinţă de a sparge oasele fără să producă moartea. Corpul trebuie să sufere noi încercări. Cleşti înroşiţi în foc smulg carnea. Această operaţie răspândeşte o duhoare puternică de carne arsă. Apoi i se scot intestinele. Căluşele le înăbuşă strigătele. Totul se desfăşoară în linişte, ca într-un fel de vis... dar poate cuvântul coşmar ar fi mai potrivit...

Pentru ereticul îndărătnic, un preot se urcă pe eşafod, citeşte un text sfânt, apoi îi atinge buzele cu o cruce pentru a-i asigura izbăvirea păcatelor.

Torţe aprinse sunt plimbate de-a lungul trupurilor celor condamnaţi. Intensitatea este dozată în funcţie de crimele săvârşite. Deodată, din mijlocul mulţimii izbucnesc ţipete. O femeie însărcinată aduce pe lume un nou-născut, ajutată de câteva cumetre devenite moaşe de ocazie.

Unui condamnat care este pe punctul de a-şi da sufletul, călăul îi pune un ştreang în jurul gâtului, apoi împinge cu piciorul un resort ce deschide o trapă şi nenorocitul rămâne suspendat în gol, dă din picioare, apoi corpul se contractă şi, după o ultimă tresărire, înţepeneşte.

Trapa este o altă invenție miloasă, căci înainte vreme osânditul era obligat să urce o scară, înainte de a i se pune ştreangul. Uneori nenorocitul se zbătea şi atunci era nevoie de mai mulți călăi pentru a-l face să urce pe scară - împotriva voinței lui - şi a-l spânzura.

Liniştea în care se auzeau numai paşii de pe platforma spânzurătorii şi scârțâitul pârghiilor metalice ale trapei este spartă de strigătul unui tinerel din primele rânduri.

– Am fost traşi pe sfoară! Hangiul asasin nu se află printre cei condamnați!

– De unde ştii tu asta?, întrebă furios gardianul şef.

– Am fost martor la procesul lui! Pariez că a fost înlocuit cu vreun biet nenorocit care a furat o găină ca să-şi hrănească copiii!

– Dar abatele? Unde este abatele?, urlă, la rândul lui, un individ între două vârste, bărbos, muşchiulos. Abatele! Nici pe el nu l-am zărit. Îl cunosc foarte bine, pentru că era duhovnicul întregii mele familii! Fata mea se spovedea şi ea la acest monstru! Îmi închipui ce se petrecea în confesionalul său.

Se iscară proteste tot mai numeroase. Mulțimile contrariate se aprind repede şi furia lor se dezlănțuie violentă. Nu mai țin seama de nimic: nici de poliție, nici de cardinali, nici de însuşi papa.

Masa de oameni se năpusti asupra spânzurătorii şi o luă cu asalt. Patrulele, gardienii, călăii şi ajutoarele lor fură trântiți la pământ şi dezarmați. Ultimul condamnat la moarte, încă în viață, deşi într-o stare jalnică, fu eliberat şi dispăru repede în mulțimea dezlănțuită.

Îmbulzeala era atât de mare, încât încăierarea se reducea la câțiva pumni plasați la întâmplare. O dată furia potolită, spiritele se calmară. Râsete izbucniră ici şi colo. Autoritățile primiseră mesajul. Poporul Romei, mândru de drepturile şi de tradițiile sale, nu se lasă păcălit...

Examenul meu de meşter bate la uşă. Mantila de blană - lucrarea mea de probă - este aproape gata. Am timp destul ca să-mi las gândurile să zburde în jurul celor mai diferite subiecte. Sunt preocupat de identitatea condamnatului la

moarte care a reuşit să se salveze. Speram ca individul acesta să fie nefericitul care omorâse un cerb pe domeniul prinţului. Am fost şocat când am aflat că insul era poliţistul gelos care şi-a omorât nevasta şi pe amantul ei.

Într-o duminică mă aflam împreună cu prietenii mei la o masă în hanul nostru preferat. Beam vin şi comentam ultima execuţie publică şi ciudatele întâmplări.

Tocmai vorbeam despre vânătorul care ar fi meritat să scape, când un individ bărbos, înveşmântat în negru, ca un burghez bogat sau ca un profesor de înalt nivel, aşezat la masa din apropiere, în faţa unui urcior cu vin, interveni gânditor:

– Dacă e vorba de dreptatea divină - căile Domnului sunt de nepătruns - ne putem întreba dacă braconierul executat n-a primit o pedeapsă dreaptă. După cum poate ştiţi, simbolismul animalier joacă un rol important în religia creştină. Evangheliştii, Sfântul Luca, Sfinţii Ioan şi Marcu, au ca embleme animale. Hristos are ca simbol mielul, peştele şi uneori şarpele. Acesta implică un oarecare respect pentru animale. Braconierii ucid animalele pentru a vinde pielea lor blănarilor care lucrează mantii luxoase pentru bogaţii dornici să-şi etaleze bunăstarea. Legea naturii admite sacrificarea animalelor pentru a-ţi astâmpăra foamea, nu pentru a te împodobi...

Sorbi o gură de vin, apoi continuă:

– Vă amintiţi, cred, că mulţimea s-a înfuriat fiindcă doi condamnaţi au fost înlocuiţi. Ei, bine, aflaţi că hangiul care îşi omora clienţii şi preotul care falsifica bule papale au scăpat de tortură. Primul, pentru că şi-a răscumpărat crimele plătind o sumă mare de bani - ceea ce în zilele noastre este perfect legal. După o anchetă suplimentară falsificatorul de bule papale a fost spălat de orice păcat, pentru că lichidarea lui ar fi implicat câteva persoane importante din anturajul papei...

Îi privirăm uluiţi.

Tipul îşi plăti consumaţia, apoi părăsi hanul.

– Ce devlă!, exclamă Pipo-Patru degete. Are ceva idei în cap!

– Pariez că este un umanist!, fu de părere Matteo-Nebunul.

– Nu vă atingeţi de umanişti!, strigă Alberto-Cicatrice.

Mie îmi plac.

Concepția bărbosului referitoare la blănăria cu care îmi câştig pâinea mă indignase.

– Este absurd! Mii de oameni trăiesc grație blănăriei!

– Cred că umanistul are dreptate!, insistă Alberto, care îi ura pe bogați şi mai cu seamă pe parveniți.

– Ce ştii tu despre umanişti?, îl apostrofai.

Trecusem de cealaltă parte a baricadei.

– Ce ştiu?, ripostă el agresiv. Ştiu că vor o altfel de viață, că a face dragoste nu este un păcat, că trupul omenesc este frumos şi merită admirat, că viața veşnică după moarte este o nălucire, că adevărata viață este existența noastră materială, că poporul este suveran şi că preoții ar trebui să se ocupe de biserică şi nu de politică... Iată ce ştiu, şi te asigur că îmbrățişez ideile umaniste... N-am nevoie să fac filosofie ca să pricep toate acestea... Este simplu şi limpede ca apa de izvor...

În ciuda resentimentelor trecătoare, am înțeles atunci de ce umanismul câştigă teren. Chiar şi cei mai simpli oameni îl puteau înțelege. Umanismul răspunde aspirațiilor maselor, oferă o soluție dorințelor ascunse ale fiecărui individ...

În noaptea aceea am fost terorizat de coşmaruri. Impresionat probabil de argumentele bărbosului, cu mintea obosită de pregătirea examenului, am cunoscut, în vis, iadul...

Eram un castor prins într-o capcană pusă în apă... Mă zbăteam să ies la suprafață ca să respir... toate eforturile mele erau zadarnice... Eram un râs hăituit de vânători... prins în lat, eram târât pe pământ... ordine... vezi să nu-i strici blana... nu-l scăpați... aruncau peste mine un năvod... nu mai puteam să mă mişc, să mă apăr... un bărbat se apropia cu un cuțit în mână.... Eram un cerb... cavaleri călare pe cai nărăvaşi... şi câini fioroşi... mă hăituiau... vânătorii strigau.... omorâți-l, omorâți-l!... alergam gata să-mi pierd răsuflarea...

– Să moară! Să moară!...

M-am deşteptat tresărind... transpirația abundentă udase cearşaful...

– Moarte lor! Moarte catalanilor!

Strigăte furioase răsunau în stradă... Aflat încă sub

influența coşmarului, am sărit din pat, m-am îmbrăcat în grabă şi am alergat la poartă...

Era zi de sărbătoare... Soarele strălucea în înaltul cerului...

Oameni înarmați cu bâte, cu cuțite vânau indivizi disperați, gâfâind terorizați, care fugeau ca să-şi salveze biata lor piele...

– Haideți pe ei, pe catalani!

– Omorâți-i!

Vecinii pe care îi cunoşteam de multă vreme, dezlănțuiți, devastau o casă aflată la capătul străzii. Mă apropiai de un tânăr care locuia vizavi de mine şi care căuta pietre ca să le arunce în casa vizată.

– Giorgio, ce se întâmplă?

Giorgio era un băiat frumos, mereu zâmbitor, căruia îi plăcea să-şi arate dinții de un alb sclipitor. În acest moment semăna cu o fiară care îşi arată colții.

– N-ai aflat?, strigă el. Papa e pe patul de moarte! Îi vânăm catalanii pe care i-a adus la Roma. Veneticii care în câțiva ani s-au îmbogățit pe spinarea noastră. Să se întoarcă în Catalania săraci cum au venit!

Curând am avut confirmarea spuselor lui. Toți romanii erau purtați de un val de furie; prinți şi oameni simpli. Banda mea participa la vânătoarea de oameni. Coşmarul meu prindea viață. *Homo homini lupus.*

Catalanii nu făcuseră altceva decât să-i urmeze pe numeroşii protejați ai lui Calixte al III-lea, care veniseră să-şi caute norocul la Roma. Celor trei nepoți - Luis Juan, Jaime şi Rodrigo - papa le-a oferit mantia de cardinal. Rodrigo nu avea decât 25 de ani când a fost învestit cu demnitatea de vicecancelar al Curiei şi cu cea de generalisim al trupelor pontificale.

Al patrulea nepot, Pedro Luis, la 24 de ani a fost numit căpitan general al Bisericii, guvernator al castelului Sant'Angelo şi al altor palate, în număr de douăsprezece.

În Roma circula zvonul că Suveranul Pontif avea intenția să transfere regalitatea de Neapole la Aragon, pentru a oferi tronul lui Pedro Luis. Oameni bine informați atribuiau Papei

paternitatea tânărului. Cum tiara papală nu reprezenta decât o suveranitate limitată la o singură persoană - titularul ei - Calixte dorea să asigure progeniturii sale un tron laic ereditar.

Aşteptând moartea papei, populaţia Romei se pregătea să dezlănţuie răzmeriţa obişnuită în asemenea împrejurări. Dar agonia papei n-a fost decât o alarmă falsă. Sigur, boala lui cronică era gravă, dar medicii constatară o uşoară ameliorare.

Totuşi, catalanii începuseră să-şi dea seama de ceea ce îi aşteaptă după moartea protectorului lor...

În ce priveşte examenul meu, l-am trecut cu succes şi am obţinut diploma de meşter. O petrecere oferită de prietenii mei a încoronat acest eveniment. Un client al meşterului Barzini - bancher cu stare socială - pentru care confecţionasem o hlamidă de linx mi-a propus un credit care mi-ar fi permis să-mi deschid propriul meu atelier. Dar am ezitat să o fac. Sunt atras de oferta cardinalului - locţiitor al papei. Scrib la Curie, aş avea ocazia să cunosc secrete inaccesibile muritorilor de rând. Aş putea să mă lansez în scrieri filosofice la fel ca umanişţii care se bucurau de o situaţie privilegiată, în ciuda animozităţii pe care le-o arăta o mare parte a lumii ecleziastice.

Da! Nu e o idee rea!

Dacă scrisul nu ar merge aş putea să mă întorc oricând la vechea mea meserie...

FERNANDO DE ARAGON, zis FERRANTE
duce de Calabria,
prinţ moştenitor al regatului Neapole

Italienii îmi spun Ferrante... păstrez acest nume, pentru că mă apropie de viitorii mei supuşi... mi se mai spune Ferrante bastard de Aragon, titlu cu care mă mândresc...

Bastarzii sunt fructe ale dragostei, împrejurare care îi face superiori în toate privinţele copiilor legitimi, care sunt

rezultatul unei împerecheri grăbite, mecanice, fără plăcere, motivată de datoria de a perpetua specia.

Căsătoria este dominată, în zilele noastre, de legi nescrise care au mai multă putere decât cele zece porunci. Viitoarea soție poate fi urâtă, diformă, slinoasă, numai să aducă în traistă o zestre importantă în aur şi perspectiva adăugării câtorva provincii la teritoriile soțului ei. Se calculează cu lăcomie toate şansele - combinații diplomatice, războaie, decese, chiar asasinate - în scopul de a lărgi granițele unui principat sau ale unui regat în detrimentul vecinilor.

Dacă am face astăzi un tur de orizont, aproape toate consoartele regilor, ale prinților sunt nişte pocitanii. Respectivii se culcă din obligație cu ele - un fel de corvoadă - iar progenitura este pe măsura acestor relații. Pentru a întâlni pasiunea, plăcerea cântată de trubaduri, soțul trebuie să treacă peste teama de a păcătui - ceea ce nu este greu - şi să facă dragoste cu o fată frumoasă, capabilă să atâțe simțurile amorțite. Bastarzii care răsar din aceste legături posedă calități incontestabile, atât de apreciate, încât îi înlocuiesc adesea pe succesorii legitimi. Posibilitățile nu lipsesc.

Bastarzi străluciți se găsesc din belşug. Când moştenitorii legitimi au viață lungă, sau sunt foarte numeroşi, fiii nelegitimi primesc demnități militare sau religioase. Bastarzii aduc un contingent important de cardinali, care întăresc autoritatea Sfântului Colegiu. Unii dintre ei au primit coroana regală sau mitra papală.

Nu pledez propria mea cauză. Nu fac decât să repet un adevăr axiomatic. În ceea ce mă priveşte, n-am avut de îndurat concurența unui succesor legitim. Sunt unicul fiu al unui rege mare, care, pe lângă talentul de a guverna, are capacitatea de a gândi, de a studia evenimentele şi de a trage concluzii prețioase.

A acordat protecția sa profesorului Valla, pentru că i-a apreciat filosofia, inteligența şi posibilitatea de a descifra viitorul. Tata îmi vorbea adesea de el:

– Îl admir pe Valla pentru că are darul de a prevedea viitorul ca un profet. El m-a ajutat să înțeleg fenomenele politice, cauzele lor şi să le prevăd consecințele. Datorită lui

şi sfaturilor sale, am analizat istoria Romei antice şi am fost impresionat de paralelismul care există între prezent şi trecut, dincolo de haosul şi obscuritatea Evului Mediu. Regalitatea romană a fost măturată de guvernarea poporului; guvernare care va înlocui pe viitor monarhiile. Am înţeles că noi nu suntem decât administratorii unei puteri pe care o exercităm adesea în mod abuziv... Da, Valla are dreptate când vorbeşte despre suveranitatea poporului. Este absurd să ne imaginăm că noi, suveranii, suntem învestiţi cu un drept divin, că papa, care e ales de o mână de oameni, devine automat stăpânul Universului. Prezenţa papei la Vatican plasează Roma - în consecinţă - în centrul acestui Univers. M-am gândit bine când am hotărât să-ţi încredinţez drepturile şi îndatoririle unui prinţ ereditar, mi-a spus tatăl meu, regele. Tu moşteneşti sângele meu regal şi sângele unei femei din popor. Deci tu reprezinţi pe de o parte regalitatea şi pe de altă parte poporul... Trebuie să înţelegi acest adevăr esenţial: fără poporul care ne susţine, n-am putea exista. Poporul ne furnizează mijloacele de a ne impune autoritatea, puterea politică, puterea judiciară, puterea economică, precum şi soldaţii care ne asigură înfăptuirea planurilor noastre. Direct sau indirect, poporul lucrează pentru gloria noastră... Să nu acorzi niciodată încrederea ta nobililor care sunt adversarii tăi potenţiali. Când te asigură de devotamentul lor, aminteşte-ţi că un pumnal se ascunde - poate - în mâneca lor. Ei nu plătesc impozite în virtutea vechilor privilegii stabilite de ei înşişi, în trecut, când Biserica şi feudalitatea erau cei doi unici stâlpi ai societăţii omeneşti, asemenea celor două coloane care împodobesc Piazza San Marco, din Veneţia, şi care servesc drept cadru pentru execuţiile capitale. Asocierea nu este întâmplătoare...

Tatăl meu a urmărit cu perseverenţă o politică ale cărei obiective sunt slăbirea nobilimii feudale, limitarea puterii materiale a Bisericii, care trebuia să se consacre în exclusivitate domeniului spiritual, sprijinirea burgheziei în plin avânt, care este aliata firească a monarhiei şi, în sfârşit, sprijinirea ţărănimii, care poartă pe umerii săi greaua structură a statului. Împărţirea dreptăţii pentru toţi, graţie unei justiţii

adevărate, care să excludă privilegiile, era preocuparea lui permanentă...

Bunătatea, generozitatea sa i-au atras încrederea şi dragostea supuşilor, care l-au numit Alfonso Mărinimosul, precum şi Alfonso Înţeleptul.

– Aragon, spunea el îngrijorat, este o ţară săracă, aspră, stearpă, cu munţi golaşi... pădurile, păşunile sunt practic inexistente... pentru a uda grădinile, legumele este nevoie de instalaţii puse în mişcare de catâri care scot apa din puţuri adânci, cu nişte oale de pământ... câtă cheltuială de energie şi de timp... trebuie să întemeiem o industrie care să poată suplini agricultura noastră suferindă...

Totuşi tata, care dedica toate eforturile sale bunăstării poporului, se lăsă cucerit de spiritul aventurii, al cuceririlor, pentru că, spunea el, fiecare suveran are îndatorirea de a-şi mări regatul, de a-l face mai bogat şi mai puternic, de a-i asigura o forţă militară capabilă să impună respect statelor vecine...

Totul a început când Ioana a II-a, regină a regatului Neapole, i-a cerut ajutorul împotriva lui Louis d'Anjou, propriul ei nepot, care voia să-i smulgă coroana. În schimb, ea i-a promis că îl va adopta şi îi va lăsa moştenire frumosul regat al Napolelui.

Era o ocazie unică ce nu trebuia pierdută. Aragonezii posedau deja regatul Siciliei şi Sardinia. Extinderea posesiunilor italiene ar fi consolidat un cap de pod şi ar fi deschis perspective politice promiţătoare.

Intervenţia armată a tatălui meu a reînviat vechea rivalitate dintre Casele de Aragon şi de Anjou. Războiul a izbucnit cu toate urmările sale bune şi rele.

Nestatornica, extravaganta, capricioasa regină Ioana a provocat o dureroasă şi neaşteptată surpriză, redactând un nou testament în favoarea nepotului ei. Această răsturnare intempestivă a aliaţelor nu l-a descurajat pe tata, care a continuat operaţiile militare. În cele din urmă a obţinut o victorie totală, punându-şi pe cap coroana regatului Neapole.

Când devenea vorbăreţ, după un pahar de vin spumos, îi plăcea să povestească un episod amuzant al acestui război. În ajunul ultimei bătălii care să-i asigure victoria, regele René,

dornic să respecte legile curtenitoare ale ordinului cavalerilor, a oprit înaintarea armatei sale, care se afla într-o poziție favorabilă, pentru a arunca adversarului său mănuşa, o dată cu o provocare în versuri. În timp ce René aştepta răspunsul, tatăl meu a profitat de această ocazie nesperată şi a atacat pe neaşteptate trupele franceze, apoi, printr-o mişcare de învăluire, le-a pus în derută.

Profesorul Valla, pe vremea când lucra pentru tata, îmi spunea că reginele care au purtat numele de Ioana erau urmărite de un fel de fatalitate care se repercuta asupra propriului lor regat. Regina Ioana, datorită manevrei ei inabile, a făcut să se piardă coroana regatului Neapole, care a fost dobândită de dinastia de Aragon.

– Regina Ioana, prima care a purtat acest nume, a avut o existență demnă de subiectul unei tragedii antice, istorisise Valla în cursul unui banchet regal...

Toți invitații îl ascultau cu plăcere, pentru că avea darul unui povestitor plin de vervă.

– Nepoată a regelui Robert d'Anjou şi fiică a ducelui Carlo de Calabria, a moştenit încă de tânără tronul regatului Neapole. Regența, alcătuită din mai mulți demnitari înțelepți, era prezidată de regina mamă Sancia. Numeroşi unchi şi veri - trei membri ai ramurii angevine de Tarente, patru din ramura angevină de Ungaria şi în sfârşit doi din ramura angevină din Durrazo - voiau să-i smulgă coroana.

Pentru a complica şi mai mult situația, regina, deşi minoră, s-a remarcat printr-un temperament focos. Schimba iubiții cu o viteză uluitoare. Nobili, curtezani, valeți, scutieri, toți treceau prin patul ei şi-şi arătau virilitatea. Mica regină se distingea printr-o trăsătură originală. Nu se putea hotărî să-i părăsească „după folosire". Îi păstra într-un fel de colectivitate care amintea de haremul în care sultanii îşi păstrau băieții favoriți.

Pentru a-i potoli destrăbălarea, desfrâul, regența hotărî să o mărite cu tânărul prinț Andreas al Ungariei, care îi aducea sprijinul acestei puternice ramuri angevine. Dar regina îl disprețuia pe acest prinț consort, prea tânăr, prea naiv şi cu prea puțină experiență în domeniul dragostei carnale. Cum

şi prin simpla lui prezenţă deranja confreria amanţilor, aceştia au găsit o soluţie simplă şi rapidă: să-l ucidă.

Lui Valla îi plăcea să facă mici pauze pentru a spori tensiunea nervoasă a auditoriului.

– Lichidarea sa fizică provocă un scandal enorm, compromiţător pentru trupa de amanţi. Curtea, nobilimea, poporul din Neapole îşi manifestară zgomotos nemulţumirea. Amabilitatea, bunătatea şi setea de viaţă a tânărul prinţ ucis stăruiau în mintea tuturor acelora care îl cunoscuseră mai mult sau mai puţin de aproape. Naşterea unui moştenitor postum nu făcu decât să aţâţe focul...

Valla făcu încă o pauză pentru a stârni curiozitatea acelora care nu cunoşteau în amănunt această întunecată poveste.

– Doi dintre candidaţii la coroană, reluă acesta, Carlo de Durazzo şi Roberto de Taranto, au profitat de ocazia binevenită şi au ridicat steagul revoltei. Începutul unui război civil părea iminent.

Situaţia se agrava dramatic, când părinţii tânărului prinţ ucis - angevinii din Ungaria - pretinseră să se facă dreptate... şi repede...

Speriată, regina alese o soluţie eroică. Îşi oferi farmecele lui Roberto de Taranto şi fratelui acestuia, Lodovico, care îmbogăţiră haremul deja ticsit.

Dar norii se îngrămădeau ameninţători. Soluţia aleasă de Ioana n-a fost prea inspirată, căci a dezvăluit dezmăţul şi perversitatea sa. A fost acuzată formal de a fi tutelat asasinarea bietului ei soţ. Ori de câte ori ieşea din palat era huiduită de populaţia furioasă. Situaţia se deteriora de la un ceas la altul...

Pentru a se apăra şi pentru a da o aparenţă de legalitate poziţiei sale, ea îşi oferi mâna tânărului Lodovico de Taranto, care părea mai maleabil decât fratele său Roberto. Lodovico acceptă, dar gestul său fu rău interpretat de Roberto, care l-a considerat ca pe o trădare odioasă.

Mânios, el încheie o alianţă cu Carlo de Durazzo. Împreună recrutară un condotier binecunoscut pentru loviturile sale pline de îndrăzneală, celebrul Fra Moriale.

La Neapole tensiunea creştea de la o zi la alta. Pasiunile

violente se dezlănțuiau asemenea unui vulcan care vestește erupția finală prin bubuituri subterane îngrozitoare. Comparația era sugerată de vecinătatea Vezuviului. Cert este că strada fierbea.

Încăierările se iveau din senin. Derbedeii își băteau joc de garda regală și de partizanii - puțini la număr - ai reginei.

Lodovico de Taranto, devenit prinț consort, se văzu confruntat cu primele neplăceri legate de noua sa situație. Acuzat de complicitate la moartea predecesorului său, ceru exasperat ajutorul Papei Clement al VI-lea, care se eschivă. Tulburările din Neapole conveneau Sfântului Scaun, care spera să profite de această situație, tot mai tulbure, pentru a relua în stăpânire regatul Neapole, considerat o feudă a Bisericii.

Mercenarii lui Fra Moriale au intrat, la rândul lor, în acest joc infernal. În umbra întunericului, au invadat palatul lui Raymond de Catano, mareșalul Curții, l-au capturat și l-au predat lui Durazzo, care din propria lui inițiativă l-a supus torturilor.

La Curte emoția spori... Regina o ținea într-un leșin. În haremul amanților domnea panica... Curtezanii se temeau de agravarea considerabilă a situației.

Mareșalul nu rezistă metodelor convingătoare prin duritatea lor. Și vorbi. Se pare că prințul consort Andreas al Ungariei ar fi fost asasinat ca urmare a unei conspirații urzite - la instigarea reginei - de un grup dintre amanții săi, comandat de favoritul-șef al momentului, un oarecare Roberto Cabonni.

Dar surprizele catastrofale nu erau decât la început. Lajos - zis cel Mare -, rege al Ungariei, a făcut cunoscută hotărârea de a răzbuna moartea fratelui său Andreas, scop în care va coborî în Italia, în fruntea unei puternice armate...

Incorigibilă, regina Ioana refuză să accepte execuția lui Cabonni, pretinsă de Durazzo și, mult mai insistent, reclamată de Roberto de Taranto...

La rândul său, papa fu cuprins de panică. Afacerea Cabonni lua proporții mai mult decât alarmante.

În drum către Neapole, regele Ungariei și trupele sale - foarte antrenate după ce se războiseră cu turcii - erau gata să traverseze statele Bisericii și chiar să pătrundă în Roma.

Asta mai lipsea! **Suveranul Pontif se hotărî să treacă la măsuri eroice.** Ordonă reprezentantului său la Neapole să deschidă un proces penal asasinilor prințului Andreas...

Descumpănită, intimidată de această întorsătură ostilă amanților ei, regina - cu moartea în suflet - acceptă trimiterea în judecată a lui Cabonni, favoritul său, care fu rapid condamnat la moarte şi executat.

Un nou amant trecu în fruntea grajdului ei de „armăsari" regali. Un înger blond, foarte tânăr, Enrico Carraciolo, care fu acceptat şi de Curte, şi de prințul moştenitor titular. Criza părea terminată.

Dar regele Ungariei nu se mulțumi cu această reparare rapidă, dar incompletă. Ceru condamnarea la moarte a tuturor acelora care participaseră direct sau indirect la asasinat. Avangarda armatei sale traversase deja Alpii...

La Roma, Cola di Rienzo, dictatorul care reînviase antica Republică Romană, anunța că-l va primi cu brațele deschise pe suveranul Ungariei, considerând că acesta invadase Italia pentru o cauză dreaptă. Uraganul care se profila la orizont, gândea el, va răsturna câțiva principi tirani şi va înlesni implantarea de noi republici italiene. Dar Cola se hrănea cu iluzii...

La Neapole, invazia maghiară realiză uniunea angevinilor din Taranto şi din Durazzo. Apăru teama instalării *manu militari* a regelui Lodovico pe tronul regatului Neapole... Pentru a se opune acestei eventualități, prințul consort Lodovico se reconcilie cu fratele său Roberto, iar regina încredință comanda armatei napolitane lui Carlo de Durazzo...

În acest timp, la Roma se succedau evenimente de o gravitate excepțională. Reprezentantul papei înlăturase guvernul republican al lui Cola di Rienzo şi - îmbătat de acest succes - cuteza să se prezinte în fața regelui Ungariei şi să-i comunice pe un ton trufaş interdicția papală de a continua înaintarea armatei sale spre Neapole. Osteneală inutilă. Angevinul ungar, fără să se sinchisească de interdicția Suveranului Pontif, îşi continuă drumul... Curând după aceea şi-a făcut intrarea pe teritoriul napolitan...

Valla goli un pahar de vin pentru a-şi limpezi vocea, apoi reluă povestirea:

– La Neapole era un fel de scapă-cine-poate. Panica demonstra că regina, consilierii ei şi angevinii din Taranto şi din Durazzo nu aveau conştiinţa curată.

Regina şi prinţul consort Ludovic se refugiară în Franţa. Amanţii reginei şi sfătuitorii regali se împrăştiară în toate direcţiile. Roberto de Taranto o zbughi iepureşte şi nu se opri decât în Sicilia. Carlo de Durazzo, care refuzase să urmeze exemplul aliaţilor săi, fu abandonat de mercenari şi căzu captiv în mâinile regelui, care îl decapită... Până şi figuranţii lipsiţi de importanţă fură arestaţi...

Providenţa interveni la timp. La Neapole izbucni epidemia de ciumă. Suveranul Ungariei ordonă retragerea generală. O măsură înţeleaptă, căci ciuma este un adversar tenace şi invincibil. Ea vine şi pleacă de capul ei, lăsând în urmă mii de cadavre...

În timpul şederii sale în Franţa, regina Ioana făcu o vizită papei, care pe atunci îşi avea reşedinţa la Avignon. Întâlnirile fură marcate de îmbrăţişări generale. Ioana sărută mai întâi piciorul Suveranului Pontif şi cu această ocazie îi vându oraşul Avignon, căci avea punga goală.

– Îmbogăţind Biserica îl îmbogăţeşti pe Dumnezeu!, adăugă Valla.

Un cardinal care se afla la masa noastră încruntă sprâncenele, dar nu făcu niciun comentariu.

– La Neapole, continuă profesorul, o dată îndepărtat pericolul unguresc, toţi fugarii se reîntoarseră la matcă şi îşi reluară vechile obiceiuri. Evenimente stranii avură loc. Prinţul consort Lodovico de Taranto muri subit. În culise se făcea aluzie la o otrăvire. Haremul n-ar fi fost străin de această afacere obscură...

Regina se căsători legitim a treia oară. Pusese ochii pe un Aragon. Frumosul prinţ Jayme d'Aragon, fiu al regelui de Mallorca. Moartea sa în cursul unei campanii militare rămâne învăluită în mister.

Nesăţioasa Ioana îşi oferi mâna lui Othon de Brunswick, un aventurier german, care îşi petrecuse aproape întreaga existenţă în serviciul unuia dintre acei mărunţi tirani care constituiau o dureroasă plagă pentru Italia...

Dar Nemesis, răzbunătoarea, veghea... Un tânăr prinț, Carlo de Durazzo, nepot al faimosului Carlo de Durazzo executat de regele Ungariei, revendica tronul regatului Neapole.

În fruntea unei armate de mercenari, se îndreptă spre capitală. Comandant al trupelor regale, Othon de Brunswick încercă să-i zăgăzuiască înaintarea. Copleşit de forțele inamice, al patrulea prinț consort căzu în captivitate. Regina, abandonată de garda ei personală de consilieri şi chiar de amanți, se predă învingătorului, care îşi făcu o intrare triumfală la Neapole.

Carlo de Durazzo o arestă, o aruncă într-o celulă a castelului-fortăreață del Uovo şi ordonă să fie executată. După o domnie de patruzeci şi doi de ani, nenorocita pieri sufocată între două saltele... Asasinarea bunului prinț Andreas era în sfârşit răzbunată... Papa s-a abținut să intervină în favoarea reginei detronate.

Valla puse punct povestirii. Surâse meditativ.

–Tragicul poate atinge uneori culmea ridicolului! Această remarcă mă impresiona prin justețea ei.

– Aveți dreptate, Messer Valla! Când privim la tot ceea ce se întâmplă în jurul nostru... hm!... putem striga precum vechii romani... *O tempora, o mores!* Este adevărat că trăim cea mai impresionantă, cea mai fantastică aventură pe care umanitatea a cunoscut-o vreodată... luminile care urmează tenebrelor... ziua care urmează nopții...

În cursul expunerii, Valla făcuse mai multe aluzii la politica duplicitară, ilogică şi adesea contradictorie a papilor, care se ocupau mai puțin de interesele Bisericii şi mai mult de propriile lor avantaje şi de acelea ale familiilor lor...

Relațiile tensionate dintre tatăl meu şi Martin al V-lea, care susținea Casa de Anjou, se amelioraseră sub Eugenio al IV-lea. Acesta se lovise de grave dificultăți în interiorul statelor Bisericii şi înțelesese că o alianță cu aragonezii din Neapole - deținătorii celei mai importante forțe militare din Peninsulă - ar fi avantajoasă pentru Sfântul Scaun.

Negocierile purtate între cele două părți au fost încununate de succes. Alonso Borgia, în acea vreme secretar al tatălui meu, jucase rolul de curier diplomatic, însărcinat - la nevoie

- să clarifice unele puncte încă obscure. Până la urmă, papa a recunoscut legalitatea adopției formulate de regina Ioana în favoarea tatălui meu şi, în consecință, i-a acordat învestitura regatului Neapole. A legalizat, de asemenea, şi drepturile mele de prinț moştenitor, în ciuda faptului că eram bastard. Ca urmare a unei cereri formulate de tatăl meu, Alonso Borgia fusese promovat cardinal.

Câțiva ani mai târziu, acelaşi Borgia, ales papă, grație, în parte, presiunilor exercitate de părintele meu asupra Sfântului Colegiu, a devenit cel mai aprig inamic al Casei noastre. Fostul angajat al regelui Alfonso al V-lea pusese mâna pe frâie şi, convins că a devenit Dumnezeu, îşi imagina că e capabil să dispună cum vrea de tronul regatului Neapole şi că poate înlocui dinastia Aragon cu dinastia Borgia.

Un prim conflict a izbucnit când tatăl meu, cu acordul meu deplin, a pus la cale o dublă alianță matrimonială între familia noastră şi familia Sforza. Fiul meu Alonso, duce de Calabria, urma să ia în căsătorie pe Ippolita, fiica lui Francesco Sforza, iar fiica mea Leonora a fost logodită cu Mario Sforza. Acest paralelism ar fi putut îngădui organizarea unei armate puternice, care să constituie vârful de lance al cruciadei antiotomane, proslăvită de Sfântul Scaun.

Iar Alonso Borgia, devenit papă sub numele de Calixte al III-lea, se temea de alianța dintre Aragoni şi Sforza, dinastiile cele mai puternice din Italia, pentru că ea ar fi amenințat să rupă echilibrul dorit de papalitate.

Borgia căută un pretext pentru a provoca o criză, pretext ivit când tatăl meu îi propuse numirea unui titular în fruntea unui episcopat napolitan devenit vacant. Calixte al III-lea respinse fără să discute această sugestie. Comportamentul său intransigent, disproporționat față de o afacere relativ minoră, iscă un incident între regatul Neapole şi Sfântul Scaun. Cruciada antiotomană trecuse pe ultimul plan.

Ambasadorul regatului Neapole la Vatican aprecia că întruni-rea unui consiliu ar putea rezolva criza. Insolența lui atrase asupra sa fulgerele excomunicării. Suveranul Pontif declanşa ostilitățile spirituale, preludiu al unui război terestru.

Mâniat peste măsură, Calixte adresă tatălui meu o amenințare tăioasă:

– Maiestatea Voastră trebuie să ştie că papa îi poate destitui pe regi.

Replica tatălui meu nu s-a lăsat aşteptată:

– Sanctitatea Sa să ştie că regele, dacă ar vrea, ar putea găsi un mjloc pentru destituirea papei.

Tentativa concilierii inițiate de Roderigo Borgia, diplomatul familiei, nu reuşi. Furibund, indignat, turbat, Calixte declară formal:

– Din ziua în care Alfonso de Aragon s-a instalat pe tronul regatului Neapole, Biserica n-a mai avut linişte. Acest personaj n-a încetat să provoace necazuri papilor Martin al V-lea, Eugenio al IV-lea şi mie însumi. De aceea sunt hotărât - dacă Alfonso ar muri - să fac tot ce îmi stă în putere pentru a-i elibera pe succesorii mei de această servitute. Îl voi împiedica cu orice preț pe Don Ferrante, bastardul regelui, să moştenească coroana. În acest timp, Scanderbeg îi înfrunta pe turci în munții Albaniei. Regatul Neapole a fost singurul stat european care i-a trimis trupe în ajutor, ceea ce i-a permis să se împotrivească victorios duşmanilor Crucii. Regii creştini şi Papa se limitară să-i transmită încurajări platonice.

Îmboldit de exemplul tatălui meu, care scotea în evidență lipsa lui de acțiune, Calixte - cu concursul Veneției şi al Genovei - reuşi să mobilizeze o mică flotă, care, sub comanda cardinalului Scarampo, surprinse la Metelin o formație navală turcă inferioară ca forță, care se retrase în dezordine. Datorită megalomaniei sale, Calixte bătu o medalie cu inscripția: „Am fost ales pentru a-i nimici pe duşmanii Credinței". Ordonă apoi o procesiune uriaşă pentru a serba această victorie epocală.

Tocmai atunci tatăl meu muri. Înainte de a-şi da duhul îşi exprimă ultimele lui dorințe. Confirmă dreptul meu de a moşteni tronul regatului Neapole şi încredință fratelui său Juan al II-lea regatul Aragon şi pe cel al Siciliei.

Pe patul de moarte mi-a declarat:

– Va trebui să fii tare, fiindcă toți duşmanii se vor uni împotriva ta, pentru a te deposeda de frumosul regat

Neapole, pe care l-am iubit întotdeauna din toată inima mea. Sprijină-te pe popor, care te vrea, şi fereşte-te de nobili... Nu uita că duşmanul tău cel mai înverşunat este Calixte, acest şarpe pe care l-am încălzit la sân...

Tata nu se înşela... Poporul din Neapole l-a plâns şi a salutat urcarea mea pe tron cu aclamaţii entuziaste. Am fost mişcat de aceste ovaţii mai preţioase decât toate felicitările curtenilor, care mă asigurau de profundul lor devotament...

Aveam să aflu repede că acest pretins devotament nu era decât o amăgire...

De îndată ce moartea regelui, tatăl meu, a fost cunoscută în Franţa, bătrânul Rene d'Anjou se proclamă rege al Neapolelui şi acordă fiului său Lodovico de Calabria dreptul de a moşteni tronul.

Nobilii napolitani, uniţi într-o opoziţie secretă, ieşiră la lumina zilei, recunoscură legitimitatea regelui René şi declarară război civil.

Calixte luă o măsură spectaculoasă. Ordonă arestarea ambasadorului meu la Roma, care deja îi stârnise mânia. Prevenit de prietenii mei, acesta fugi înainte de a fi capturat de oamenii cardinalului-locţiitor al Papei.

Apoi, papa convocă consistoriul şi acordă toate posturile vacante din Neapole şi din Aragon nepoţilor săi. În sfârşit, trecu la represalii severe. În plenul cardinalilor declară solemn că regatul Neapole este anexă a Bisericii şi, ca atare, eram declarat decăzut din drepturile mele.

Tronul fiind vacant, îşi rezervă dreptul să desemneze dintre candidaţii la coroană pe cel care va merita încrederea Sfântului Scaun.

Don Pedro, nepotul său preferat, îşi depuse candidatura. Avea toate şansele să obţină învestitura, deşi această opţiune ar fi lezat interesele Casei de Anjou.

Dar Calixte îşi lua visele drept realităţi. Îşi manifestă în public intenţia de a-l instala pe Don Pedro pe tronul Bizanţului recucerit, precum şi pe cel al Ciprului. Cum Neapole aparţinea Bisericii şi, deci, era proprietatea Sfântului Petru, ordonă lui Don Pedro să-şi mobilizeze trupele şi să pregătească o acţiune militară împotriva regatului. Emise chiar o bulă în acest sens.

La Neapole şi la Roma hotărârea lui stârni consternare. Perspectiva unui război iminent, scumpirea produselor alimentare provocată de speculanţi nemulţumi poporul Romei. Reprezentanţii săi anunţară deschis că dacă papa declară stare de război, ei vor alege o soluţie nefavorabilă Suveranului Pontif. Era ameninţarea abia disimulată a unei revolte generale. Între timp, Calixte ridică tonul fără să ţină seama de aceste avertismente. Mă trata ca pe un „neînsemnat bastard, fiu al unui tată necunoscut". Apoi lansă provocarea directă:

– Don Ferrante să renunţe la titlul său uzurpat şi să se supună voinţei noastre.

În timp ce violenţele verbale şi scrise se intensificau, eu păstram un ton moderat, o atitudine modestă, considerând că excesele sale vor pleda până la urmă în defavoarea lui.

Don Pedro pregătea cu febrilitate demostraţia militară împotriva regatului Neapole. Evident, am mobilizat la rândul meu trupele, în scopul acoperirii frontierelor şi apărării capitalei. În acelaşi timp, am convocat la Capua parlamentul şi baronii regatului, încă neutri, pentru a le cere sprijinul. Tensiunea ajunsese la punctul culminant.

Purtătorul bulei papale, care preceda declaraţia de război, sosi la Neapole. Mi-am amintit de tratamentul rezervat de către Calixte ambasadorului meu şi, drept represalii, am hotărât ca trimisul Suveranului Pontif să fie arestat; gărzile mele i-au aplicat o ciomăgeală umilitoare.

Ştiam că reacţia mea va avea urmări imediate. Momentul fusese bine ales, fiindcă, în acelaşi timp, Francesco Sforza, ducele de Milano, blama public măsurile agresive ale papei. Cosimo de Medici confirmă acordul său cu ducele şi anunţă hotărârea lor comună de a apăra pe calea armelor Neapole de orice agresiune.

Pentru Calixte, această declaraţie fu lovitura de graţie. Reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ nu putea să suporte acest afront. El leşină în plin consistoriu. Zvonul morţii sale se răspândi ca un nor de praf. Populaţia Romei se ridică şi începu să-i vâneze pe catalanii care umpluseră oraşul, urându-l pe papă. Oamenii erau linşaţi în plină stradă.

Dar, contrar aşteptărilor, Calixte îşi reveni.

– Minune! Minune!, strigau apropiații lui, uşurați.

Spaima fusese mare. Suveranul Pontif se restabili îndeajuns pentru a relua distribuirea veniturilor canonice către nepoții săi. Nu numai rudele sale profitară de această abundență de favoruri, ci şi persoanele din propriul său anturaj. Printre alți beneficiari, fratele medicului său primi un episcopat. Calixte îşi anunță intenția de a unge încă patru cardinali, dintre care doi catalani. Mai mulți membri ai Sfântului Colegiu se reuniră în secret şi hotărâră să se opună acestei promovări neaşteptate. Merseră până acolo încât recrutară trupe pentru a-şi apăra viața şi convingerile. Don Pedro, comandant al castelului Sant'Angelo şi al trupelor pontificale, amenința că îi va aresta pe recalcitranți, în virtutea puterilor acordate de papă.

Mai realist, fratele Roderigo Borgia reuşi să-i schimbe hotărârea. Unchiul lor, i-a explicat el, în ciuda unei îmbunătățiri trecătoare a sănătății, era amenințat de o recidivă fatală. Excesele săvârşite împotriva cardinalilor nemulțumiți riscau să provoace o reacție violentă, care s-ar răsfrânge asupra tuturor celor din clanul Borgia, stabiliți la Roma.

Pedro înțelese - pentru prima oară - că anii măreției luaseră sfârşit, că ura acumulată împotriva persoanei sale şi propriei sale familii amenința să-l distrugă dacă nu se îndepărta de Roma. Mai constată că puterea *divină* a unchiului său, pe patul de moarte, slăbise, redusă la consistența unei umbre, şi nu mai speria pe nimeni...

Sic transit gloria mundi...

Don Pedro se simțea prins într-o cursă.

Înfricoşat, îşi părăsi trufia şi predă cheile tuturor fortărețelor care se aflau sub autoritatea sa, în schimbul a douăzeci de mii de ducați de aur. Apoi, părăsi în grabă Cetatea Eternă. Însoțit de Roderigo, de cardinalul Scarampo şi escortat de trei sute de cavaleri, ieşi din oraş pe poarta San Paolo, dornic să se vadă cât mai repede dincolo de zidurile Romei, în spațiul liber. Răsuflă uşurat pentru că reuşise să scape din capcana în care ar fi putut cădea.

Roderigo şi Scarampo îşi considerară misiunea încheiată. Îl îmbrățişară şi, înainte de a se despărți, îi recomandară vigilență

sporită, fiindcă Orsinii, care suferiseră persecuții sistematice din partea papei, vor căuta să se răzbune pe nepotul său.

Îl aştepta însă o surpriză neplăcută. Trupa refuză să-l escorteze până la Ostia, unde trebuia să se îmbarce pe o barcă, cu destinația Spania. Rugămințile, amenințările, recompensele primiră răspuns negativ.

Don Pedro trebui să-şi continue drumul singur, fără nicio protecție armată, deşi ştia că ucigaşii plătiți de Orsini se aflau pe urmele sale. Până şi frații săi, Roderigo şi Scarampo, îl lăsaseră în voia sorții. Aveau de rezolvat propriile lor probleme. Întors la Roma, Roderigo află că populația, în delir, îi devastase palatul. Scarampo fu primit cu răceală de către nobilii săi, care nu îi iertau relațiile cu muribundul papă.

Calixte intrase, în sfârşit, într-o lungă agonie. Aproape două săptămâni se zbătu între viață şi moarte. În ziua Schimbării la Față, marea doamnă în negru îl conduse pe lumea cealaltă. Don Pedro reuşi să scape de ucigaşii care îl urmăreau fără preget şi, mai mult mort decât viu, ajunse la Ostia. Corabia care trebuia să-l aştepte, încărcată cu propriile sale comori, îmbarcate cu două zile înainte, plecase spre o direcție necunoscută. Fugarul găsi o barcă şi cu prețul unor mari eforturi ajunse la Civita Vecchia. La câteva zile după decesul papei, Don Pedro muri singur, părăsit de toți, într-o casă rău famată, din apropierea portului. Autoritățile municipale, care i-au ridicat cadavrul, n-au găsit în buzunarele sale decât câțiva bănuți...

Moartea lui Alonso Borja - zis Borgia -, fostul secretar umil al tatălui meu, ales Vicar al lui Dumnezeu de o mână de cardinali, mă scăpa de o grijă.

Aveam nevoie de un Suveran Pontif care să-mi fie favorabil. Francesco Sforza susținea candidatura cardinalului Capranica, personaj comod, care mi-ar fi convenit. Dar acest mare demnitar al Bisericii, care ar fi câştigat uşor toate sufragiile, muri în ajunul închiderii Conclavului. Atunci am acordat preferința mea cardinalului Prospero Colonna - pentru că cei din Casa Colonna erau duşmani ai Orsinilor. Iar Taranto Orsini din Neapole, eram bine informat, manevra în taină împotriva mea.

Pândeam o ocazie pentru a lovi exact şi sigur - ca un şarpe care se preface mort înainte de a se năpusti asupra victimei.

Alegerea noului papă rămânea principala mea preocupare. Când am constatat că şansele lui Prospero Colonna erau compromise de facţiunea cardinalului Orsini, am pariat pe un nou candidat: Aeneas Sylvius Piccolomini, cardinalul umanist care scrisese în tinereţe poezii de dragoste şi istorioare decoltate. Faptul că fusese secretarul împăratului Friederich al Germaniei - pentru care redacta scrisori de dragoste - nu mă stingherea. Preferam un papă umanist, cu concepţii largi, unui papă bigot, încuiat, intransigent şi încredinţat că este centrul Universului.

Relaţiile mele cu Aeneas Sylvius erau amicale. Am avut deci plăcerea să constat că pariasem pe un cal câştigător. Prospero Colonna, eternul ghinionist, pierduse şi această cursă.

Atitudinea noului papă, care luă numele de Pius al II-lea, îmi confirmă speranţele. A recunoscut încoronarea mea - refuzată de predecesorul său - şi, pentru a întări alianţa noastră, anunţarăm, de comun acord, logodna fiicei mele naturale cu Antonio, nepotul său.

Şi aş putea spune că înlăturasem în sfârşit toate obstacolele. Că prietenia cu Pius îmi oferea paşaportul spre un viitor senin, fericit.

Dar criza, cea mai mare şi mai periculoasă criză din existenţa mea, abia se profila la orizont...

LOUIS DE BEAUCLAIR
senior de Château Brule

La Universitatea din Roma ni se spunea cei cinci bastarzi. În zilele noastre, bastarzii au dobândit o oarecare aură de mister, de romantism, de dragoste oprită, otrăvită...

Deşi sunt rodul păcatului mortal al desfrâului, cu toate că poartă stigmatul nelegitimităţii, al ruşinii de a fi venit pe lume în afara tainei căsătoriei consfinţite de binecuvântarea lui Hristos, bastarzii au jucat în istoria lumii feudale un rol care nu este de neglijat. Ei au salvat de la dispariţie ilustre familii nobile, care fără ei s-ar fi pierdut în neant. Un exemplu

tipic: Ferrante, bastard al regelui Alfonso al V-lea, a asigurat continuitatea Casei de Aragon.

În ce mă priveşte, sunt fiul natural - parcă sună mai bine decât cuvântul bastard - al lui Louis-Charles de Beauclair, titular al unui comitat-pair, capul unei familii feudale care poseda pământuri şi demnităţi conferite de Clovis, regele francilor, întemeietorul primei dinastii, circumstanţă pe care o invocă plin de mândrie, căci originea familiei sale este mai veche decât cea a Merovingienilor şi Capeţienilor, care în ochii lui sunt nişte parveniţi. Prin urmare, el nu recunoaşte suveranitatea regelui Franţei, pe care îl socoate egalul său, susţinând că ambii deţin poziţia lor din „mila lui Dumnezeu"...

Aceasta doar teoretic, pentru că în realitate situaţia este mai puţin trandafirie. Cea mai mare parte dintre familiile feudale, în lipsa unor moştenitori bărbaţi, s-au stins. Pământurile, domeniile vasale secătuite de seniori, titlurile rămase fără moştenitori au fost acaparate de Casa Regală a Franţei, de ducatele d'Anjou şi Bourgogne. Domeniile neamului Beauclair s-au restrâns, micşorându-se ca pielea de capră. Condiţii nefavorabile, războaie, crize economice repetate, sărăcia generală au dat lovituri grele Casei mele. Deşi decăzută din străvechea sa grandoare, ea s-a menţinut în ciuda tuturor vicisitudinilor.

Tatăl meu s-a căsătorit - prima oară - cu o femeie blândă, frumoasă şi supusă, care îi tolera toate capriciile. Gingaşă, atinsă de o boală care îi măcina plămânii, se stingea încetul cu încetul. Cum patul conjugal nu-i mai oferea plăcerile sexului, el căută un leac în afara căsătoriei. Puse ochii pe o tânără şi frumoasă fată din anturajul soţiei sale. Înţelegătoare, aceasta tolera situaţia. Din această legătură au rezultat doi băieţi. Jacinte, fratele meu mai mare, şi eu. Contesa ne-a acceptat şi ne-a tratat ca şi cum am fi fost propriii ei copii. A fost de acord ca tata să ne adopte, Jacinte a primit titlul de viconte de Ormond. Eu, în calitate de mezin, am primit domeniul Château Brule. Aşa-zisul castel era o fortăreaţă distrusă de invadatorii englezi în timpul Războiului de 100 de Ani. Teritoriul muntos al acestei proprietăţi nu aducea niciun venit, dar îmi plăcea numele său, care îmi evoca

parfumul legendar al Mesei Rotunde. Contesa mai supravieţui doi ani, apoi se stinse ca flacăra plăpândă a unei lumânări suflate de vânt. Am plâns sincer la moartea ei. Pentru mine şi Jacinte, viaţa la castel se desfăşura senină şi cu perspective frumoase. Din când în când o vizitam pe mama, instalată într-o casă confortabilă, înconjurată de o livadă.

Această existenţă idilică a fost întreruptă de un incident nefericit pentru noi. Împlinisem cinci ani când tatăl meu s-a căsătorit a doua oară cu fiica unui duce - o pocitanie şchioapă şi ursuză - care uitase că a fost odinioară tânără. Compensa aspectul fizic cu o zestre enormă, care umplu imensul gol financiar al tatălui meu. Noua contesă de Beauclair aducea în plus o perspectivă seducătoare. În cazul decesului unicului său frate - un prinţ debil şi bolnăvicios - ducatul trebuia să revină moştenitorilor legitimi ai perechii Beauclair.

De îndată ce s-a instalat la castel, noua contesă a ordonat schimbări radicale.

Chiar şi prezenţa noastră îi stârnea mânia. Ne-a surghiunit într-o aripă izolată a castelului, ca să nu ne mai vadă. Tata nu s-a împotrivit. Dar, pe ascuns, ne trimitea cadouri, bani şi se ocupa de educaţia noastră prin intermediul unor profesori care îşi cunoşteau bine meseria.

Între timp, noua contesă îşi îndeplini datoria de mamă şi aduse pe lume - exact la nouă luni după noaptea nunţii - un băiat, François, care, spre consternarea soţului, se dovedi slăbănog, bolnăvicios, astmatic ca şi unchiul său, prinţul. Viitorul conte de Beauclair abia se ţinea pe picioarele lui crăcănate, avea un pas şovăitor şi nu încăleca niciodată, pentru că avea oroare de mişcările violente...

Evident, naşterea lui François îl deposeda pe Jacinte de titlul de viconte moştenitor. Dar lui nu-i păsa, pentru că era înzestrat cu un caracter frumos. Înţelegea perfect preferinţa tatălui său.

– Filiaţia mea nu este decât jumătate legitimă, declara el, în vreme ce François este fiul său cu drepturi depline...

În vremurile noastre fraţii se ucid între ei pentru putere, titluri, bogăţii, privilegii. Filosofia, generozitatea lui Jacinte aveau ceva insolit, vetust...

După naşterea lui François, mama lui fabrică, una după alta, câteva fete atât de urâte şi de diforme, încât ar fi putut juca cu succes rolul de bufoni pe scenele cele mai pretenţioase ale curţilor regale din Europa. Prin contrast, frumuseţea lui Jacinte, inteligenţa lui sclipitoare, sănătatea sa iscau gelozia contesei. Turba la ideea că Jacinte ar putea să-i supravieţuiască lui François. Ura ei lua proporţiile unei obsesii care nu avea decât o singură soluţie...

Într-o dimineaţă, valetul lui Jacinte îl găsi neînsufleţit în patul său. Un medic chemat la căpătâiul său constată moartea. Decesul subit, fără cauze aparente, al unui băiat de nouăsprezece ani care se bucura de o sănătate perfectă stârneşte, în mod firesc, numeroase comentarii. În culise circulau zvonuri despre otrăvire. Examinarea viscerelor, făcută de doi medici specialişti, nu a dezvăluit nimic anormal. Unele otrăvuri perfide - ştie toată lumea - nu lasă urme.

Justiţia nu se amestecă. Nobilii de rang înalt se bucură de o anumită imunitate. Giles de Rais a fost un caz special. Lichidarea câtorva sute de băieţi şi fetiţe pentru a-şi satisface pornirile perverse era greu de trecut sub tăcere. Contesa de Beauclair nu omorâse decât un adolescent. Deşi toată lumea o acuza, nu exista nicio probă împotriva ei.

Tatăl meu nu a vrut să-şi mai asume alte riscuri. M-a expediat la Roma pentru a-mi continua studiile. Fraţii mai mici descendenţi ai marilor familii sunt destinaţi, de obicei, carierelor ecleziastice. „Un Beauclair promovat cardinal mi-ar onora Casa", îşi justifica el hotărârea.

Nu aveam nevoie de explicaţii suplimentare pentru a înţelege că voia să mă îndepărteze de contesă.

Cu o scrisoare de recomandare adresată cardinalului d'Estouteville, unul din vechii lui prieteni, şi prin protecţia acestuia m-am instalat la Roma. Eram însoţit de un valet, de doi scutieri şi de un bucătar.

Pariez că acesta din urmă era mai deprins cu mânuirea sabiei şi a pumnalului decât cu frigarea; şi toţi patru primiseră misiunea de a mă apăra de ucigaşii plătiţi de contesa de Beauclair... Dacă nu aş plânge moartea fratelui meu, aş putea spune că tragedia lui mi-a deschis porţile unei lumi noi,

colorate, exotice... şi uluitoare... lumea romană...

Acum înţeleg atracţia pe care Italia o exercita asupra tatălui meu, în special, şi a francezilor, în general...

Îmi imaginam că deasupra Romei - oraş pontifical - plutea mirosul de tămâie, că pe străzi nu întâlneai decât preoţi şi călugări înveşmântaţi în negru, cu capul plecat, cu braţele încrucişate la piept... şi laicii erau copleşiţi de această mare de sutane...

Acesta era motivul pentru care Roma nu îmi inspira dorinţa de a o vizita... Preferam Parisul, cu străzile lui arhipline, cu grădinile, cu bisericile lui frumoase şi cu hanurile lui frecventate de studenţi veseli care beau, cântau şi se încăierau pentru orice fleac... Visam să-mi continui studiile la Universitatea din Paris, lăudată cu oarecare melancolie de preceptorii mei... ei fiind aceia care m-au familiarizat cu splendoarea umanismului, flux spiritual care asalta Europa...

Tatălui meu îi plăceau filosofia anticilor, cântecele trubadurilor şi ştiinţele - printre care astrologia şi alchimia... Ca şi bunul rege René, avea o bibliotecă frumoasă, cu manuscrise împodobite cu miniaturi... cred că această pasiune pentru arte a contribuit din plin la golirea vistieriei sale...

Paradoxal, primele mele contacte cu frumoasa Italie n-au fost strălucite. Îndată ce am trecut Alpii, am dat de Lombardia cea verde, atât de lăudată de poeţi. M-a întâmpinat un frumos început de toamnă. Cerul era senin şi un vânticel îmbălsămat de florile de câmp îmi înviora faţa. Pe neaşteptate, acest parfum delicat fu alungat de mirosul înţepător al fumului. Un sat mare apăru în drumul nostru. Deasupra acoperişurilor se înălţau spirale de fum care se înfăşurau în jurul clopotniţei bisericii.

Am pătruns pe strada principală, ciudat de goală pentru miezul zilei. Case modeste, din chirpici sau din cărămidă, se înşirau de-a lungul drumului prăfuit. Câini hămesiţi, cu capul plecat, rătăceau pe lângă ziduri. Liniştea grea nu era tulburată decât de zumzetul unor muşte mari, care bâzâiau în jurul nostru, şi de zgomotul potcoavelor propriilor noştri cai.

În colţul unei străzi adiacente văzurăm, cuprinşi de scârbă, un cadavru. Câinii smulgeau din stârv bucăţi de carne. Apoi auzirăm scârţâitul roţilor unei căruţe care ieşea dintr-o străduţă

lăturalnică; plină de cadavre, era împinsă de trei oameni jigăriți.

– Ciumă!, urlă Justin, bucătarul. Să părăsim repede acest sat blestemat!

– Să ne ferească Dumnezeu!, strigă Blaise, primul scutier.

Cu spaima în suflet, făcurăm cale întoarsă şi dădurăm pinteni cailor, care se avântară în goana mare spre ieşirea din sat.

Am luat-o peste câmp până când am regăsit drumul care ducea spre Roma. Pentru refacerea proviziilor am oprit în fața caselor singuratice din câmp, unde țăranii îşi vedeau de muncă.

Am dormit sub cerul liber. Răcoarea nopții şi concertul greierilor nu ne-a deranjat...

Dar un alt incident, la fel de grav, ne aştepta. Traversam o pădure când am căzut în ambuscadă. Indivizi hirsuți, bine înarmați, aparent dezertori puşi pe jaf, țâşniră din tufişuri şi se năpustiră asupra noastră. Dar oamenii mei n-au înşelat încrederea tatălui meu. Fără a se lăsa intimidați de strigătele războinice ale agresorilor, s-au aruncat asupra lor cu o asemenea încrâncenare, încât au izbutit, după o luptă scurtă, să-i pună pe fugă. Atacanții au lăsat doi morți pe câmpul de luptă. Valetul meu şi unul dintre scutieri s-au ales cu răni uşoare.

La Florența, unde am ajuns la începutul serii, ciuma nu-şi făcuse apariția. Oamenii întâlniți pe stradă ne priveau cu ostilitate; străinii, adesea purtători de boli, inspirau o teamă şi o aversiune legitime.

N-am avut timp să admir frumusețea oraşului, atât de lăudat de francezii care îl vizitaseră, pentru că teroarea pe care mi-o inspira mă îndemna să ajung cât mai repede la Roma, care - se spunea - era ferită de epidemie.

Oraşul papilor nu îmi făcu o impresie extraordinară. Străzile înguste, întortocheate, o mare de căsuțe amărâte, copleşite de vecinătatea castelelor feudale, cu crenelurile şi turnurile înalte, respingătoare. O mulțime împestrițată, mizerie şi lux, oroare şi splendoare... puțin câte puțin descopeream sub zdrențe o față frumoasă, veşnic tânără... Roma...

Cardinalul d'Estouteville m-a primit cu bunăvoință, ne-a

oferit o masă bogată şi mi-a propus ospitalitatea sa. Palatul său imens, ticsit cu opere de artă, adăpostea câteva sute de servitori, cu sau fără treabă.

I-am mulţumit pentru bunăvoinţă, dar i-am explicat că aş prefera să locuiesc lângă universitate, pentru a nu lipsi de la cursuri. Pretext care ascundea dorinţa mea de a-mi menţine independenţa abia dobândită. Cred că motivul refuzului meu a fost înţeles de cardinal, căci nu a mai insistat.

– Tinerii trebuie să trăiască printre tineri!, spuse el surâzând. Mă anunţă că mă înscrisese deja la universitate şi că mă recomandase profesorilor. Conferinţele umaniştilor - toţi savanţi - atrăgeau un număr mare de studenţi. Dacă aş vrea să îmbrăţişez cariera ecleziastică, cum dorea tatăl meu, va trebui să frecventez şi cursurile scolasticilor.

M-am abţinut să-i spun că preoţia nu mă interesa. Dar cum nu-i lipsea perspicacitatea, a interpretat corect tăcerea mea.

– Tatăl dumitale doreşte să te pregăteşti pentru obţinerea însemnelor de cardinal. O aspiraţie care îţi este accesibilă. Ţine minte: voi fi întotdeauna gata să-ţi ofer sprijinul şi sfaturile mele. Dacă într-o zi vei avea nevoie de bani, să nu uiţi să-mi ceri...

Mai târziu, la universitate, am cules informaţii despre protectorul meu roman. Se spunea că este cel mai bogat membru al Sfântului Colegiu; mai bogat decât clanul Borgia, care afişa un lux ţipător. Dar trebuia să fiu atent. În calitatea sa de emisar al papei pe lângă regele Franţei, era adesea absent. Mai exista un alt cardinal francez, Jean Rolin, dar în comparaţie cu Estouteville era un zgârcit. În realitate, veniturile sale erau modeste. În fine, al treilea francez, cardinalul Guillaume d'Estaing, promovat în Sfântul Colegiu de Nicola al V-lea, era un savant la care se ajungea greu.

Nu aveam intenţia să solicit sprijinul financiar al lui Estouteville, deşi la Roma era privit ca un Mecena modern. Dispuneam de bani pentru o viaţă decentă, dar fără excese. De altfel, puţin după instalarea **mea la Roma am găsit mij**loacele de a-mi rotunji confortabil veniturile. Voi explica mai târziu ce s-a întâmplat.

Pentru că hanul era lipsit de confort şi excesiv de scump pentru ceea ce îmi oferea, am căutat o casă de închiriat. Din

cauza lipsei de spațiu, casele sunt lipite unele de altele, dar şi supraetajate. La parter se află o singură încăpere, folosită ca depozit, magazin sau atelier. Uneori se mai adaugă o magazie în care se depozitează mărfuri. Pe scara interioară poți urca la primul etaj, care dispune de o singură cameră de locuit, eventual o bucătărie despărțită printr-un paravan de camera principală. La al doilea etaj se află un dormitor în care se înghesuie în timpul nopții toți membrii familiei. Dacă băiatul se căsătoreşte şi îşi întemeiază propria familie, se adaugă un al treilea etaj; şi aşa mai departe. Uneori, construcția se prăbuşeşte sub greutatea ocupanților. Dar un astfel de accident intervine rar, deoarece casele sunt atât de înghesuite una într-alta, încât se sprijină reciproc, ceea ce le asigură o oarecare stabilitate. Dacă un cutremur zguduie oraşul, este dezastru; o grămadă de case se prăbuşesc.

Pentru a mă bucura de viața mea intimă, fără ca prin odaia pe care o ocup să se treacă, am fost nevoit să mă instalez sub acoperiş. Cum izolarea nu este grozavă, a trebuit să suport căldura toridă vara, frigul şi umezeala iarna. Dacă invitam o fată la mine, eram obligat fie să o fac să treacă prin fața personalului meu de serviciu, care ocupa etajele inferioare, fie să le cer ca timp de câteva ore să-şi caute de lucru pe afară. Pentru completarea acestui tablou cenuşiu, trebuie spus că încălzirea este mai mult decât rudimentară. Jăraticul îndesat într-un recipient metalic riscă în orice moment să se răstoarne şi să dea foc casei. Când construcția este de lemn, se aprinde atât de repede, încât pericolul de a pieri carbonizat amenință în permanență.

În cele din urmă am dibuit una din acele clădiri construite de speculanți pentru a fi închiriate unor străini bogați. Mai comodă şi mai spațioasă, dispune de mai multe camere la fiecare etaj, ceea ce îți permite să te izolezi de servitori. Imobilul are şi un grajd pentru cai. În schimb, chiria îngrozitor de scumpă trebuia plătită săptămânal, cu anticipație. Proprietarul, un tip iscoditor, îşi închipuie că a găsit o gâscă bună de jumulit. De nevoie, am acceptat târgul, deşi era împovărător pentru bugetul meu. Dar în curând situația mea financiară urma să se îmbunătățească. Cum am mai

spus, vă voi explica fazele acestei transformări.

Mai întâi trebuie să ştiţi că la Universitatea din Roma există mai multe categorii de studenţi: călugării, care vor să îmbrăţişeze cariera ecleziastică, şi neghina, păcătoşii înrăiţi, în cea mai mare parte nobili, care trăiesc pe picior mare şi care îşi bat joc de tonsură. Ciudat, dar numeroşi cardinali provin din această neghină. Un exemplu tipic: Aeneas Sylvius Piccolomini, ce a urcat pe tronul pontifical. Există studenţi bogaţi, care cheltuiesc fără socoteală, şi studenţi săraci, pripăşiţi prin magherniţe, şi care fac orice sacrificiu pentru a-şi plăti studiile.... Ei, da.... studenţi stăpâni şi studenţi servitori...

Există studenţi adolescenţi şi studenţi cu părul albit... studenţi stabiliţi la Roma, cel puţin până la obţinerea doctoratului, şi studenţi itineranţi, care însoţesc un maestru strălucit în turneu de conferinţe de-a lungul Italiei şi chiar dincolo de Alpi...

Mai pot fi întâlniţi, în sfârşit, studenţi străini îmbulzindu-se la Roma pentru a se adăpa la izvoarele filosofiei umaniste. Autorităţile municipale laice acceptă cu plăcere această emulaţie care glorifică ideile politice ale fostei Republici Romane...

Maeştrii umanişti, adoraţi de marea majoritate a studenţilor, pentru că proslăvesc libertatea absolută sub toate formele, sunt priviţi cu ostilitate, criticaţi, adesea ultragiaţi de adepţii ideologiei scolastice, pe care noi o numim, în derâdere, anticultura gotică...

Un student care nu este capabil să aleagă, să se pronunţe în favoarea unei tendinţe şi să-şi exprime disprețul pentru cealaltă este considerat un ignorant, care se află într-o stare de permanentă confuzie.

Marele Valla, venerat ca un Dumnezeu de serii nenumărate de discipoli, şi-a găsit moartea în condiţii suspecte. Pentru a înlătura o persoană incomodă, cel mai eficace mijloc este lichidarea fizică. Din fericire, urmaşii lui Valla se înmulţesc prin sciziparitate şi zdrobesc sub avalanşa argumentelor teoriile anacronice exagerate ale tradiţionaliştilor...

Printre ultimii contemporani ai lui Valla s-a remarcat venerabilul Gian Poggio Bracciolini. În pofida celor optzeci de ani împliniţi, predă încă filosofia umanistă cu o vervă fermecătoare, incredibilă pentru vârsta lui.

Personalitatea sa mi-a rămas întipărită în minte datorită unei împrejurări legate de vigoarea lui minunată. Într-o zi, invită un grup de studenți - mă aflam şi eu printre ei - să-l însoțească într-una din plimbările sale printre ruinele Romei antice. Chel, dar încă suplu ca un tânăr, păşea sprinten, urmărind cu tristețe ravagiile făcute de barbari, care nimiciseră cu bună ştiință moştenirea lăsată de străvechii romani. Printre barbari nu ezita să-i includă pe papi şi pe demnitarii lor, care permiteau şi chiar încurajau devastarea, distrugerea monumentelor, a edificiilor şi a nenumăratelor capodopere de artă ale strămoşilor, pentru a construi cu materialele rezultate palate, biserici şi monumente destinate perpetuării gloriei Suveranilor Pontifi. Ne-a arătat cuptoarele de var în care statuile şi marmura din temple, palate, băi şi teatre erau sfărâmate şi transformate în materiale de construcție.

Am ajuns în apropierea stâncilor tarpeiene. Cu vocea înecată în lacrimi, ne-a descris pe larg superbele edificii care fuseseră construite sus, pe celebra stâncă, reduse astăzi la un morman de ruine. Ne-a arătat colina Capitoliului invadată de buruieni enorme, muntele palatin al lui Nero, cu marele său teatru şi cu monumentele magnifice, distruse sub actualul papă de arhitecți care lucrează pentru Sfântul Scaun. Deplângea jalnicele ruine ale palatului magnific zidit de Vespasian, ale splendidelor băi publice ridicate de Caracalla, ale arcului de triumf înălțat de Traian, jalnice resturi invadate de nenumărate turme de capre.

Mă dureau picioarele, fiindcă era greu de mers printre dărâmături. Bătrânul păşea în fața noastră cu o energie neobosită. Mânia, indignarea, exasperarea îi dădeau aripi...

Acesta a fost cântecul de lebădă...

La puțin timp după această plimbare, Gian Poggio Bracciolini s-a stins...

Am asistat la înmormântarea sa, pierdut într-o mare de admiratori îndurerați...

Cu această ocazie am fost acostat de un student spaniol, Don Juan de Alarcon, bastard al marchizului de Terranova, care nu se jena să declare că face parte dintre cei numiți „neghină".

– Ascultă, Louis, voi fi scurt, pentru că nu avem timp. Al cincilea băiat din grupul nostru, Sancho, a trebuit să ne părăsească pentru că tatăl său, contele de Uruena, a murit. Sancho s-a întors acasă pentru a se ocupa de moştenire. Legitimii ar fi capabili să pună laba pe toată averea. Ţie îţi plac turnirurile?

Nobilii spanioli, prinţii francezi şi austrieci se tutuiesc, dar numai între ei.

– Ca spectator sau concurent?, îl întreb.

– Concurent, desigur! N-ai vrea să-i iei locul lui Sancho? Pentru completarea echipei noastre?

– Ideea îmi surâde... dar universitatea?...

– Prezenţa la cursuri nu e obligatorie. Este de-ajuns să treci examenele. Probe care nu cer eforturi prea mari. Apoi, noi ne bucurăm de unele privilegii. Ca să devii cardinal nu este obligatoriu să fii savant. Nu există limită de vârstă.

Juan nu avea nici mentalitatea şi nici comportamentul unui purtător de sutană.

Simţeam nevoia de a-mi petrece timpul liber într-un mod agreabil. Compania cardinalului d'Estouteville, în pofida amabilităţii sale, nu era tocmai veselă. Să beau vin de unul singur într-un han nu mă tentează. Curtezanele, denumite vulgar târfe, mă lasă rece. Nu sunt sodomit. Iar femeile în vârstă, măritate, nu mă atrag. Fetele care mă fac să visez sunt închise cu şapte lacăte şi păstrate pentru căsătorie. Nici promisiunea făcută în faţa preotului, angajamentul de a ne aparţine unul celuilalt în dragoste şi credinţă până în ziua morţii nu este pentru mine. Ipocrizia care însoţeşte acest jurământ mă face să vărs. Adulterul şi păcatul de moarte care îl însoţesc au devenit ceva banal. Bastarzii abundă. Spovedania şi cumpărarea unei indulgenţe depline te fac curat ca lacrima, ca un înger cu aripile larg deschise, dintre aceia care plutesc sub tavanul bisericii.

Am acceptat fără mofturi propunerea lui Juan. O dată acordul încheiat, mă prezentă coechipierilor săi: lordul Henry Horncastle, fiul natural legitimat al ducelui de Northland, şi doi prinţi italieni, Virginio Orsini şi Fabrizio Colonna. Eram uluit: un Orsini şi un Colonna în aceeaşi bandă. Se apropia oare sfârşitul lumii? Sau statutul de bastarzi, cel de copil din flori, îi face

pe oameni mai înțelegători, mai puțin supuși prejudecăților?

Diferența de vârstă dintre cei doi era neglijabilă. Băieți frumoși, atrăgeau toate privirile când ieșeau în grup pe promenadele frecventate de tineretul nobil al Romei.

Inutil să mai adaug că eram uniți printr-o trăsătură comună: bastarzi recunoscuți, făceam parte din acea lume suspectă, condamnată de moraliști, dar admirată în taină de nonconformiști. A deveni cardinal era un scop, stabilit de părinții noștri, deși nemărturisit în mod public. Într-o dimineață, după un mic dejun frugal, pentru a ne menține în formă, fără să ne umplem stomacurile, ei m-au invitat la un antrenament de arte marțiale; lupta de jos și călare, mânuirea armelor, sabia cu ambele mâini, sabia într-o singură mână, pumnalul, tirul cu arcul, arbaleta, lancea, furca de război și buzduganul.

De la început mi-am dat seama că aveam de-a face cu experți. O dată cu intrarea în adolescență, un vlăstar nobil trebuie să fie un cavaler desăvârșit.

M-am descurcat destul de bine. Tatăl meu era un pasionat luptător corp la corp. Fratele meu mai mare mă depășea. Doar François, fratele meu patern, era o excepție. El dezonora clasa din care făcea parte. Fără să mă prevină, membrii cetei m-au supus la o probă care i-a satisfăcut pe deplin.

– Nu înotăm în aur, îmi mărturisi Juan. Suntem cu toții cadeți. Frații noștri mai mari, grație dreptului primului născut, vor ține baierele pungii când părinții noștri vor da ortul popii. Vom fi tratați mereu ca rude de gradul doi. Ni se vor acorda subsidii, pentru a nu dezonora vlăstarele vârstnice cu mizeria noastră. Pentru a ieși din acest cerc vicios, trebuie să căutăm mijloace pentru a ne îmbogăți. Să devenim, eventual, condotieri și să cucerim cu sabia ducate, principate, cum ar fi cele ale unor Sforza, Malatesta, Este... Nu cred că vom fi capabili să-i imităm pe Medici și să creăm un stat pornind de la o afacere financiară. Nobilii știu să cheltuiască, nu să economisească... Dar acceptând organizarea unei armate de mercenari, turnirurile ne rotunjesc veniturile. Când îi azvârlim din șa pe adversari, armele și caii lor devin trofeele noastre. Le vindem și câștigăm. Premiile acordate sunt mai puțin interesante, pentru că nu aduc decât

lauri şi onoruri... Când se iveşte ocazia, ne vindem serviciile unui condotier. Evident, pentru o perioadă strict limitată, pentru că odată campania încheiată, trebuie să ne reluăm studiile universitare, chipurile pentru a ne pregăti pentru cariera de cardinal.

– Riscaţi să vă lăsaţi pielea în cursul uneia din asemenea întreprinderi.

– Fără îndoială! Dar riscul, pericolul dau savoare vieţii noastre... Pentru noi, nobilii, pericolul este un element la fel de necesar ca aerul pe care îl respirăm... suntem oameni de arme chiar şi pentru motivul că, învestiţi fiind cu demnitatea de cardinal, vom fi întotdeauna războinici... Cardinalii Vitelleschi, Scarampo şi atâţia alţii oferă un exemplu convingător în sprijinul teoriei pe care am enunţat-o...

Câteva zile mai târziu, Juan şi camarazii săi mă invitară să prânzesc într-un cabaret vestit pentru vinul său bun.

– Pentru că e vorba de o mică expediţie până în celălalt capăt al Romei, trebuie să renunţi la obiceiurile tale de pieton...

În general eu merg pe jos, în ciuda noroiului şi a prafului la fel de nesuferit, fiindcă distanţa între casă şi universitate este mică. Şi apoi, nu îmi place să las rândaşul şi bidiviul să mă aştepte în stradă, în timpul cursurilor, obicei familiar studenţilor bogaţi.

Într-o sâmbătă seara, trupa noastră - călare - a traversat Roma şi s-a înfundat în Ostaccio, unul din cartierele cele mai puţin periculoase ale oraşului.

Am remarcat numărul mare de taverne, de birturi mizerabile, precum şi forfota de fete care-i provocau, surâzătoare, pe bărbaţi. Se lăsase întunericul când ne oprirăm în faţa unui han care nu inspira încredere. Lăsarăm caii şi valeţii la intrare, lângă alţi cai cu şei bogat împodobite. Intrarăm într-un coridor abia luminat, coborârăm o scară în spirală, care ameninţa să se prăbuşească sub noi, apoi descinserăm într-o pivniţă vastă, pătrată, transformată în tavernă. Toate mesele erau ocupate de clienţi, mai mult sau mai puţin ameţiţi. Juan şi amicii săi erau bine cunoscuţi, pentru că o masă mare, liberă, îi aştepta într-un fel de firidă. Ni se aduse vin, iar patronul ne puse sub nas o listă de bucate nu prea lungă,

cu vânat de calitate, interzis oamenilor de rând. Braconierii ştiau să ocolească interdicţiile. Amicii mei aleseră tot ce era mai bun.

– Doar d'Estouteville mai oferea la banchetele sale un asemenea vânat, zise Fabrizio râzând.

Câţiva lăutari ţigani zdrăngăneau din lăute şi chitare, suflau în trompete şi mângâiau tamburinele. Un fel de zgomot ritmic, oarecum hispanic, destul de excitant, pentru că amatorii de muzică susţineau ritmul bătând din palme, acompaniindu-i. Chelneri cu şorţuri lungi legate în jurul mijlocului aduceau urcioare cu vin şi fripturi cu miros îmbietor.

La o masă apropiată, nişte jucători aruncau zarurile, cu feţele vizibil marcate de patimă.

Priveam în jurul meu cu o curiozitate uşor temătoare, care se transformă în spaimă, când două dansatoare aproape goale apărură pe o estradă mică şi începură să-şi legene sânii şi fesele mari, aţâţând înflăcărarea spectatorilor ameţiţi de vin. O adevărată panică mă cuprinse când patronul aduse zaruri, iar amicii mei, în sfârşit ghiftuiţi, începură să joace cu dezinvoltura unor obişnuiţi ai mesei verzi.

– Dacă descinde poliţia suntem pierduţi!, şoptii.

Camarazii mei mă priviră miraţi.

– Pierduţi? Glumeşti!, răspunse Henry Horncastle.

– Aici este plin de târfe!, exclamai.

– Ce-ai vrea să găseşti în cârciuma asta ordinară?, hohoti Virginio, prinţese.

Juan îmi puse o întrebare care mă năuci.

– La tine, în Franţa, nu există târfe?

– Da, dar nu se expun cu atâta neruşinare!

– La noi ele se arată fără nicio reţinere, spuse Virginio. Unele s-au şi aristocratizat!, adaugă el cu un aer comic de expert. Se numesc curtezane...

– Există şi o categorie deosebită, preciză Fabrizio. Curtezanele cinstite, care constituie nobilimea târfelor...

– Vezi cum vorbeşti, Fabrizio!, îi atrase atenţia Juan. Îl faci pe Louis să roşească... Trebuie să-ţi spun, Louis - fără falsă pudoare - că în primul meu an la Roma totul mă făcea să roşesc... aveam o scuză... eram mai tânăr... Pentru romani,

un castilian este considerat provincial... Totuşi, veneam din Salamanca, unde sunt şcoli mai bune decât la Roma... Dar Roma este Cetatea Eternă, adăugă el cu o afectare ironică. Capitala lumii, a universului... graţie prezenţei între zidurile sale a scumpului nostru papă...

Eu nu dezarmai...

– Pentru a agrava situaţia, mai jucaţi şi zaruri.

– Ei, şi?

– La universitate, înaintea deschiderii cursurilor, rectorul ne-a prevenit: interzisă participarea la spectacole indecente, interzise jocurile de noroc...

– Ei da!, reluă Virginio Orsini. Interdicţie de a participa la vânătoare, interdicţie de a huli, interdicţie de a te culca cu femei măritate, interzise perversiunile cu băieţi... Dar cui îi pasă de interdicţiile lor!... Dacă vrei mergem mâine la vânătoare... Vom întâlni sigur câţiva membri iluştri ai Sfântului Colegiu, care sunt înnebuniţi după vânătoarea cu gonaci... Dar să-ţi spun un secret... Ador să sodomizez fete...

– Iar eu băieţi!, supralicită Henry Horncastle.

– Mâine organizăm pentru tine o partidă de vânătoare, îmi propuse Virginio.

– Mulţumesc! Dar vânătoarea nu mă interesează... Să ucizi un animal fără apărare numai ca să te amuzi... curajul vânătorului mă face să vomit...

– Louis, tu mă faci să pun la îndoială autenticitatea titlului tău de noblețe!, interveni Henry.

– În mai toate religiile atributele animalelor sunt asociate principalelor zeităţi.

Convingerile mele, de neconceput pentru camarazii mei, îmi atraseră o replică dură din partea lui Fabrizio.

– Dar ai fi în stare să omori un om!

– Normal! între oameni lupta se duce cu arme egale... Dacă ar fi vorba de un duşman, n-aş ezita să-l ucid...

– Dacă Pius al II-lea ar reuşi să dezlănţuie războiul, prea scumpa lui cruciadă, ai avea ocazia să omori turci cu nemiluita...

– Deocamdată am ceva mai bun să vă propun, spuse Virginio Orsini. Un turnir la Ferrara... la Borso d'Este. Nu v-ar tenta să le smulgem premiile cele mai importante?

Băieții ridicară mâna în semn de aprobare.

Juan se întoarse spre mine.

– Armură ai, Louis?

– Nu! Nu-mi închipuiam că o să am nevoie...

– Nimic mai simplu, spuse Fabrizio. Vino la mine să-ți alegi o armură pe măsură... am o colecție bogată... generații și generații de Colonna le-au purtat...

La o masă aproape de a noastră, doi cavaleri îmbrăcați în negru, cu mintea tulbure de băutură, se înjurară între ei, apoi trecură la pumni. Tovarășii lor se împărțiră în două tabere. Se iviră pumnale, săbiile se încrucișară ca niște șerpi de foc. Fetele țipau, înjurăturile curgeau, lăutarii o zbughiră pe o ușă laterală... urcioare, farfurii zburau prin aer. Un urcior se sparse de umărul lui Fabrizio, care smulse spada din teacă, gata să se avânte în învălmășeală. Juan, înțeleptul grupului nostru, îl prinse de braț.

– Hei! Liniștește-te! Nu e treaba noastră! Zvârli câteva monede pe masă - prețul consumației - apoi ne-a împins într-o bucătărie mare, unde personalul se agita neputincios, străbăturăm un coridor întunecat, urcarăm pe o scară în spirală și ieșirăm neatinși în stradă.

Pentru prima oară în viață asistam la o încăierare. Prietenii mei râdeau cu hohote.

O patrulă se apropia în pas alergător. Încălecarăm și ne îndepărtarăm mulțumiți. Frumoasă seară!...

– Să ne păstrăm teferi și nevătămați pentru turnir!, ne sfătui Juan. Un scandal între beți nu este demn de noi... La Ferrara vom lupta pentru onoare și pentru aur...

Henry inversă ordinea.

– Pentru aur și onoare!...

– Aurul este singurul zeu pe care îl venerăm!, declară solemn Virginio.

Să îngenunchem în fața marelui Baal!, supralicită Fabrizio.

Știam cât de bogați erau Colonna, așadar nu m-a surprins prea mult când, a doua zi, Fabrizio m-a condus la el. Reședința lor comună era un imens castel medieval, distrus și reconstruit de mai multe ori. Papii dușmănoși Orsinilor se aliau cu Colonna, asediau și distrugeau castelele fortificate

ale Orsinilor. Uneori Colonna şi Orsini înţelegeau că ar fi mai bine să se unească şi să-i învingă pe papi. Dar răsturnările de alianţe erau rarisime. Ura care despărţea cele două familii princiare le orbea în asemenea măsură, încât făceau fără să vrea jocul reprezentanţilor lui Crist. Prieteni astăzi, Fabrizio şi Virginio se vor ucide mâine în numele unei cruciade care despărţea cele două clanuri.

Fabrizio îmi împrumută o armură italiană creată în 1452 şi zăbale pentru cai din aceeaşi epocă. Virginio îmi oferi un buzdugan, iar Juan o splendidă sabie de Toledo... În ajunul plecării noastre la Ferrara, Juan mă invită la el, la cină. Pentru că îmi pomenea adesea de jena lui financiară, am fost extrem de surprins când am văzut că locuieşte într-o casă uriaşă, fortificată, şi este slujit de un personal numeros: un preceptor, şase paji, patru valeţi de cameră, patru lachei, un bucătar cu trei ajutoare, un frizer, şapte servitori şi zece grăjdari.

Amuzat de figura mea aiurită, izbucni în râs.

– Marilor nobili spanioli la place să facă paradă de lux şi de bogăţie ostentativă. A-şi menţine rangul, a străluci, a epata mulţimea este o îndatorire. La noi a devenit o manie. Toţi bărbaţii care îşi închipuie că au în vene o picătură de sânge nobil vor să strălucească mai presus de condiţia lor. Un hidalgo doreşte cu ardoare să ducă viaţa unui conte, contele se comportă ca un duce, iar ducele se consideră egalul regelui... Pentru a atinge nivelul de viaţă visat, fac cheltuieli care le depăşesc veniturile, în final ruina îi pândeşte...

Sâmbăta următoare părăsirăm Roma... destinaţia Ferrara... Cortegiul era impresionant. Personalul nostru, înarmat până în dinţi, alcătuia o mică armată. Corturi, provizii şi muniţii - o adevărată logistică militară - erau mijloace indispensabile dacă voiam să evităm surprizele neplăcute, să facem faţă tuturor eventualităţilor...

Acest turnir nu reprezenta ceva nou pentru mine. În Franţa, după învestitură - intrarea mea oficială în rândul cavalerilor - am participat la numeroase lupte. Tata voia să mă pregătească pentru viitorul meu rol de şef de familie. Totul era reglementat, organizat, cu o precizie matematică. În Italia

am întâlnit aventura. Grupul meu - toți cu capetele înfierbântate - mi-a transmis o deplină stare de euforie. În Franța eram tratat ca un adolescent care mai are nevoie de îndrumare, de protecție. La Roma eram considerat un adevărat adult. Această poziție nouă mă încânta.

Înainte de a părăsi incinta fortificată a Cetății Eterne, trecurăm pe lângă o bisericuță. Cu mâna împodobită de un masiv inel de aur gravat cu blazonul familiei, Juan își lovi ușor fruntea.

– Am uitat să mă spovedesc înainte de plecare. Ce-ar fi să ne oprim puțin?

Fabrizio Colonna izbucni în hohote.

Zâmbetul mefistofelic al lui Virginio exprima o ironie compătimitoare.

– Nu știam că n-ai fost încă înțărcat. Ar fi trebuit să-ți aduci doica... Sincer, mă decepționezi, Juan...

Juan roși, renunțând la tentativa sa.

Fabrizio interveni cu emfază:

– Eu am adoptat deviza lui Werner von Urslingen. „Senior al marilor păcate, vrăjmaș al lui Dumnezeu, al milei și al îndurării..."

Orsini strâmbă din nas, ironic.

– Sfârșitul acestui condotier m-a decepționat... a murit în patul său după o bătrânețe liniștită, Von Urslingen a fost un biet caraghios. Eu l-am ales ca model pe cardinalul Roberto. Dârz, i-a amenințat pe locuitorii rebeli din Bologna că își va scălda mâinile și picioarele în sângele lor... și s-a ținut de cuvânt... Literalmente, a masacrat populația nesupusă din Cesena, fără să cruțe copii, femei și bătrâni... Iubește-mă sau te tai... Și pentru a-și încorona cariera și-a pus pe cap mitra papală... sub numele de Clement al VII-lea... papă în Avignon...

– Un Papă cu preț redus... în plină schismă!, râse Fabrizio.

Eram stupefiat. Fabrizio Colonna și Virginio Orsini, cetățeni ai Orașului Etern, reședință a tronului pontifical, vorbeau despre religie, despre Dumnezeu, cu o dezinvoltură care friza profanarea, păgânismul...

– Cum se numea condotierul acela care a surprins doi dintre oamenii săi gata să se încaiere pentru o tânără călugăriță pe care voiau să o violeze? S-a apropiat de ei și le-a spus: în

numele lui Dumnezeu şi al diavolului, eu aplic judecata lui Solomon! Câte o jumătate pentru fiecare! ... Şi, dintr-o singură lovitură de sabie, a despicat călugărița în două...

Întrebarea lui Virginio ne-a derutat.

– Fortebraccio!, spuse Fabrizio.

– Fra Moriale! Călugărul!, zise Juan.

– Niciunul, nici altul!, am intervenit mândru de competența mea. Era vorba de un locotenent al lui Sir John Hawkwood! Un compatriot al lui Henry...

Călătoria s-a desfăşurat fără incidente. Tâlharii se năpustesc numai asupra călătorilor singuri şi uneori asupra grupurilor mici, lipsite de o escortă puternică. Noi eram practic invulnerabili...

După ce am suportat duhorile răspândite de gunoaiele îngrămădite pe străzile Romei, aerul binefăcător de la țară ne-a regenerat plămânii. La primul popas ne-am schimbat veşmintele îmbibate cu duhoarea acestor resturi imunde, care pentru localnici erau ceva obişnuit. Pierrot, valetul meu, îmi pregăti un costum care păstra parfumul săculeților cu levănțică strecurați în cuferele mele.

În hanul unde am înnoptat, am făcut o baie îndelungată pentru a-mi spăla capul şi mai ales pletele de toate mirosurile care îmi aminteau de oraş şi de mizeria lui...

În ambianța apăsătoare a Romei am înțeles preferința tatălui meu pentru viața în mijlocul naturii, ataşamentul lui pentru castelul nostru, înconjurat de păduri seculare, dragostea sa pentru cai şi pentru câini şi repulsia pe care i-o inspira oraşul năpădit de miasme putrede. Departe de el am învățat să-l iubesc, am început să-l înțeleg. În mijlocul curții sale princiare el se simțea singur. Senzație stranie pe care o încercam şi eu uneori chiar în prezența camarazilor mei... Natura umană ascunde mistere de nepătruns...

Când am ajuns la Ferrara, soarele strălucea la zenit. Făcusem un popas la un han de la marginea oraşului pentru a ne pregăti intrarea, potrivit ceremonialului cavaleresc... Curtea era plină de nobili şi de valeții lor. Hangiul ne informă că afluența cavalerilor şi a curioşilor atraşi de turnir era deosebit de mare.

După o masă frugală, ne schimbarăm costumele de călătorie

cu veşmintele fastuoase pe care fiecare participant la jocuri trebuia să le etaleze. Apoi am organizat cortegiul. Va fi deschis de cei cinci cai de luptă viguroşi, agresivi, capabili să-i poarte pe cavaleri şi armurile lor. Înveşmântaţi cu valtrapuri în culorile reprezentative ale cavalerilor şi brodate cu blazoanele respective, aveau să facă mare impresie. Ne vor urma pajii, purtătorii de flamuri. Apoi va veni rândul cavalerilor, pe bidivii cu înfăţişare mai blândă decât a cailor de luptă. Vom fi escortaţi de oamenii noştri, toţi în ţinută de gală.

Publicul, care se înghesuia de-a lungul zidurilor oraşului pentru a privi, aplauda trecerea noastră.

Am sosit în sfârşit la locuinţa care ni se rezervase, o casă fortificată, confortabilă, potrivită pentru a găzdui întregul nostru personal, şi care fusese închiriată din timp de preceptorul lui Juan. Lângă intrarea principală, acesta expusese - conform protocolului - cele cinci blazoane, iar pe frontonul imobilului desfăşurase flamurile care fâlfâiau în bătaia vântului.

În timpul după-amiezii am făcut o vizită arbitrilor - îmbrăcaţi în costumele lor cele mai frumoase - le-am prezentat documentele care ne dovedeau rangul nobiliar, precum şi provocările lansate concurenţilor noştri.

Cu două zile înainte de turnir am fost invitaţi la palatul Schifanoia la festivitatea oferită de către ducele Borso d'Este participanţilor înscrişi la turnir, precum şi nobilelor doamne care binevoiseră să asiste.

Ducele primi omagiile noastre cu un surâs binevoitor.

– Un Orsini şi un Colonna de aceeaşi parte a baricadei! Remarcabil! Moravurile romane sunt în plină metamorfoză...

Banchetul oferit în cele două saloane împodobite cu picturi şi într-o vastă galerie a fost la înălţimea ospitalităţii fastuoase a nobililor d'Este. În timp ce preparatele gastronomice prezentate sub cele mai extravagante forme defilau prin faţa noastră, dansatori, trubaduri şi bufoni ne înveseleau cu cântecele şi năzdrăvăniile lor. Dansurile erau admirabile.

Grupul nostru fusese instalat la o masă lungă, aşezată în marea galerie.

– Aţi remarcat?, întrebă Henry Horncastle. Perechile şi persoanele în vârstă sunt repartizate în cele două saloane.

Celibatarii adulți și tinerii sunt izolați în galerie. Fetele pot fi văzute numai la biserică...

– Iar dansatorii sunt numai bărbați, completă Juan. La teatru, rolurile feminine sunt interpretate de băieți...

– Supraviețuitori ai obiceiurilor gotice barbare într-o Italie umanistă!, exclamă Virginio scârbit. O invitație la sodomie...

La desert începu să circule printre invitați un zvon. L-am aflat de la Juan, care era așezat la dreapta mea.

– Mi s-a spus că Pius al II-lea ar fi interzis acest turnir și că ar fi amenințat cu excomunicarea pe toți cei care vor îndrăzni să participe...

– Acest zvon nu poate fi adevărat, interveni Virginio. În trecut mai mulți papi interziceau turnirurile sub pedeapsa excomunicării. Numele lui Innocent al IV-lea și al lui Eugenio al III-lea îmi revin în memorie...

Un cavaler flamand așezat în fața noastră interveni:

– Innocent al III-lea a înăsprit atitudinea Bisericii față de turniruri. În afară de excomunicare, a hotărât să refuze înmormântarea în cimitire a cavalerilor căzuți în arenă. Nobilii, pretindea el, trebuie să-și cheltuiască energia și să-și verse sângele luptând împotriva necredincioșilor, nu să-și irosească puterea luptându-se în arenă asemenea gladiatorilor în incinta circului. Pius al II-lea are o idee fixă. Organizarea unei noi cruciade împotriva islamului. După cum știți, a emis o bulă în care îi convoacă la un congres pe toți suveranii creștinătății, pentru a organiza și a pregăti împreună izgonirea din Europa a sultanului și a hoardelor sale. Deși e un neputincios, din cauza numeroaselor boli - gută, reumatism, tuse seacă și altele - el s-a târât până la Mantova pentru a-i primi pe principi și pe regi. Dar au trecut de atunci luni fără ca vreunul să răspundă apelului său...

– *Vox clamatis în deserto!,* observă Henry.

– Ei, da! Este un strigăt patetic. Dar zvonul nu se confirmă...

A doua zi, în ajunul turnirului, participanții ale căror dovezi de noblețe fuseseră acceptate de arbitri își prezentară caii de luptă cu stemele lor, precum și armele pentru a fi examinate de experți. Apoi toți concurenții depuseră jurământul care cuprindea regulile unei lupte corecte. De exemplu: se

interzicea lovirea unui cavaler care în toiul luptei şi-a pierdut coiful, era obligatorie folosirea de arme admise - săbii neascuţite şi lănci relativ fragile, pentru evitarea accidentelor. În realitate, aceste reguli erau rar respectate întocmai, ceea ce explica moartea a numeroşi cavaleri în timpul turnirurilor...

Seara, o nouă serbare la palatul ducal permite gentilomilor să-şi manifeste curtoazia faţă de frumoasele doamne... şi întreg circul obişnuit. Tinerii cavaleri, mai puţin deprinşi cu aceste uzanţe, de-abia îşi ascundeau nervozitatea.

În acest timp, zvonurile se răspândeau mai repede decât turmele de căprioare fugărite de vânătorii călare. Cardinalii care îl însoţeau pe papă la Mantova se plictiseau teribil; pentru a-şi petrece timpul într-un mod mai agreabil, organizau petreceri libertine cu dansatoare goale sau cu băieţi binevoitori. Fiecare după gustul său. Am mai aflat că prinţul Giovanni Orsini, principe de Taranto, organiza la Napoli o insurecţie, care avea drept scop răsturnarea lui Ferrante, actualul rege; că Piccinino, faimosul condotier care făcea să tremure Roma şi pe papi, voia să intre în horă, punându-se în serviciul lui René d'Anjou şi al fiului său, ducele de Calabria, care dorea să-şi recucerească regatul său răpit de aragonezi; că perspectiva unei invazii iminente a Italiei de către francezi l-a înfricoşat pe ducele Francesco Sforza, care se temea de pretenţiile puternicei familii d'Orléans la tronul regatului milanez...

Vesel ca un canar, Fabrizio Colonna îşi freca mâinile.

– Spiritele se încing! Simt în aer mirosul prafului de puşcă... Comentariilor lui Virginio Orsini, deşi aparent extravagante, nu le lipsea profunzimea.

– Francesco Sforza este un viclean rafinat! El va şti să se descurce... în loc să-i trimită papei trupe şi bani pentru cruciadă, l-a expediat pe fiul său Galeazzo-Maria - un adolescent de şaisprezece ani - pentru a-i săruta piciorul şi a-i ţine un discurs în versuri. Când Pius a repetat cererea - soldaţi şi aur - ducele l-a trimis pe al doilea fiu, Ippolito, un fermecător băiat de paisprezece ani, care i-a recitat în latină un compliment entuziast. Un papă sodomit ar fi primit cu plăcere un asemenea cadou...

– Interpretările tale sunt întotdeauna tendențioase!, îi reproșa Juan, jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

Eu discutam în șoaptă cu Virginio, când tânărul Francesco Savelli, pe care îl cunoșteam de la universitate, se apropie de noi. Cu un aer misterios, ne strecură o informație care confirmă presupunerile lui Fabrizio:

– Ați fi dispuși să susțineți cu arma în mână revendicările ducelui de Calabria? Grupul vostru ar câștiga bani frumoși... Virginio, tu ești un Orsini, deci văr al prințului de Taranto, susținător al Casei d'Anjou...

– Puteți conta pe mine... Fabrizio, prin tradiție, este un prieten al francezilor... Horncastle adoră mirosul banilor, îl interesează mai puțin de unde vin... Louis este prin definiție pro Anjou... Nu-i așa, Louis?

– Aveți acordul meu.

– Din grupul nostru numai Juan ar pune unele probleme...

– De ce ? Este castilian, după câte știu eu; nu-i aragonez!

– Să vedem, o să vorbesc...

În acea noapte ne-am retras mai devreme. Fabrizio, care se ocupa de starea noastră fizică, ne-a recomandat să ne odihnim bine, condiție esențială pentru a ne menține în formă...

În sfârșit, ziua cea mare sosi. Încercam o emoție firească. Nu voiam să fac o figură jalnică în fața coechipierilor mei. Am luat un mic dejun frugal, apoi ne-am echipat pentru luptă. Înainte de a pleca de acasă, Juan, cel mai evlavios dintre noi, își făcu semnul crucii și adresă o rugăciune scurtă Sfântului Gheorghe, patronul războinicilor.

Am încălecat caii de luptă care, sub armuri, purtau valtrapuri cu însemnele nobiliare ale fiecăruia. Sabia, ghioaga și buzduganul cu lanț erau prinse de șa. Lancea, ținută vertical, dispunea de un suport fixat la scara din dreapta.

Deși turnirul este un joc, teoretic nepericulos, arbitrii recomandă prudență și moderație. Un coșciug plasat lângă arenă amintește concurenților că moartea dă târcoale.

Pornirăm la drum.

Arena turnirului, amenajată în afara orașului, cuprindea un spațiu vast, împrejmuit cu un gard de lemn; o mare de spectatori se afla împrejurul lui. Loja ducală. Platforma înaltă

care servea drept observator arbitrilor, tribunele rezervate doamnelor şi persoanelor în vârstă dominau arena. Oamenii de rând se înghesuiau în spatele balustradei aflate foarte aproape de terenul unde se desfăşura turnirul.

Soarele dădea strălucire culorilor vii ale stemelor şi ale steagurilor, precum şi veşmintelor, adesea excentrice, care scoteau în evidentă tinerețea şi frumusețea.

Turnirul de astăzi cuprinde trei exerciții.

Primul implică două trupe călare care se înfruntă cu sabia şi cu ghioaga. Această luptă nu ne interesează, pentru că recompensele sunt numai onorifice.

Al doilea exercițiu opune două trupe în lupta corp la corp, fără cai.

Al treilea exercițiu - cel mai apreciat de marele public şi de concurenți - are o putere de atracție magică. Este o luptă între doi concurenți călare; lancea de lemn este singura armă autorizată. Cavalerii se avântă unul împotriva celuilalt, fie despărțiți de o barieră aşezată la nivelul pieptului calului, fie fără barieră - variantă foarte periculoasă - pentru că luptătorii şi caii, care se înfruntă în goana mare, riscă să se izbească între ei cu o violența considerabilă. Scopul este simplu: cu o lovitură îndrăzneață de lance să dezechilibrezi adversarul pentru a-l arunca din şa.

În ceea ce mă priveşte, eram dezavantajat de faptul că eram mai uşor decât adversarul. Pentru a compensa trebuia să combin viteza de mişcare cu precizia loviturii, condiție indispensabilă pentru a anula avantajul adversarului.

De această dată, Borso d'Este s-a limitat la rolul de spectator; voia să țină companie cardinalului Pietro Barbo, sosit la Ferrara în misiune specială.

Trompetele sunară începutul primului exercițiu. Cavalerii se avântară în goana mare unii împotriva celorlalți. Şocul dur, violent, căpătă proporțiile unei învălmăşeli din care nu înțelegeai nimic, din cauza norilor de praf care se ridicau ca un fel de tornadă. De data asta noi am făcut numai figurație. Primul exercițiu, în pofida armelor corecte, se soldă cu trei răniți.

Al doilea exercițiu, lupta corp la corp, îmi amintea de un vechi joc de gladiatori care, în concepția mea, nu avea nimic demn de apreciat. Jocul lua repede aspectul unei încăierări sângeroase.

Câțiva cavaleri profitară de ocazie pentru a-şi rezolva ranchiunele personale; lupta degenera într-o învălmăşeală care nu mai respecta nicio regulă, astfel încât arbitrii se văzură obligați să-i pună capăt. Răniții fură transportați pe brancarde.

În aşteptarea celei de-a treia probe, Juan se exprimă consternat:

– Aceste violențe fără rost aruncă o lumină defavorabilă asupra turnirurilor...

– Arena nu este destinată copiilor din corul bisericii, spuse Fabrizio cu un aer dezamăgit.

Al treilea exercițiu începu prin confruntarea dintre Juan şi un cavaler burgund, care oferi un spectacol magnific: abilitate, corectitudine, eleganță... Juan îşi descumpăni până la urmă adversarul, care muşcă pământul.

– Juan este cel mai bun luptător de lance din grupul nostru, spuse Henry cu convingere.

– Nimeni nu-l poate egala, exclamă Virginio.

– Este un adevăr incontestabil, spuse Fabrizio cu oarecare invidie. Câteva perechi de cavaleri se remarcară prin fente curajoase foarte aplaudate. Insuccesele învinşilor - mai ales când aceştia erau favoriți - produceau o consternare de nedescris.

Doamnele se arătau atrase de acest gen de spectacole care dezvăluiau iscusința, virilitatea şi puterea concurenților.

Fabrizio, Henry şi Virginio luptară înaintea intrării mele în arenă.

Îşi îndepliniră în mod exemplar rolul. Îi doborâră din şa pe adversarii lor, fără excepție, ispravă care le-a atribuit puncte prețioase.

Îmi aşteptai rândul cu o emoție firească. Dar această sensibilitate - care nu are legătură cu frica - îmi ascute reflexele şi mă înflăcărează.

Cu primul meu adversar, un cavaler german, nu am avut probleme. Deşi mai mare decât mine, am reuşit să-i înfig lancea în vizieră, lovitură care l-a răsturnat din şa înainte de a mă putea atinge. Cel de-al doilea adversar - un flamand care purta însemnele Ordinului Lâna de Aur - se rostogoli şi el în țărână. Calul celui de-al treilea cavaler cu care s-a nimerit să lupt aborda o flamură frumoasă

care îi proteja capul şi îi acoperea ochii, artificiu care îl obliga să nu se abată de la drumul drept, de-a lungul barei de protecţie. În ciuda acestei precauţii, călăreţul său se rostogoli din şa încă de la primul nostru contact. Adversarul următor mi-a creat anumite dificultăţi. Lăncile noastre se rupseră de la prima ciocnire, dar nu am fost trântiţi în ţărână. L-am înfruntat pe ultimul - un campion aragonez care îşi măturase adversarii - într-o luptă fără baricade care permitea şocul direct, mult mai dur. Norocul îmi surâse din nou.

Juan este ultimul din echipa noastră care a intrat în arenă - fără barieră - împotriva celui mai bun luptător al zilei.

– Practic suntem câştigători ai acestui turnir, mă anunţă Virginio cu bucurie.

– Adevărat!, spuse Henry. Această confruntare va fi pentru Juan o simplă formalitate.

Cei doi cavaleri intrară în arenă. Juan şi adversarul său schimbară lăncile rupte cu lănci noi.

Eu îmi lepădasem armura, care se încinsese în bătaia soarelui arzător. Rezemat de parapetul spaţiului împrejmuit, rezervat concurenţilor care îşi aşteptau rândul, mă pregăteam să asist la o luptă model. Fabrizio, care se afla lângă mine, îmi făcu semn cu cotul.

– Uită-te la tânăra în roşu aşezată în primul rând lângă tribună! Decolteul ei m-a pus pe jar!

Mă uitam spre locul arătat, când un ţipăt puternic izbucnit din mii de piepturi mă făcu să tresar.

– Nu!, urlă Virginio. Nu e adevărat!

Întorsei capul spre arenă şi văzui calul lui Juan târându-l pe pământ, cu piciorul stâng prins în scară... O bucată de lance care îi pătrunsese în vizieră rămăsese înfiptă în orbită. Infirmierii şi scutierii se repeziră în arenă pentru a opri calul şi a-l elibera pe Juan. Noi îi urmarăm. Calul fu în fine stăpânit şi stăpânul său eliberat.

Cu foarte mare atenţie, l-am instalat pe o brancardă şi l-am transportat în cortul rezervat pentru primul ajutor. L-au luat grabnic în primire.

Juan muri câteva minute mai târziu, cu vârful lancei înfipt încă în orbita dreaptă.

Eram zdruncinat, îngrozit, Henry Horncastle, flegmaticul Henry Horncastle, plângea.

Trompetele anunțară continuarea spectacolului; defilarea concurenților...

Fabrizio, deşi descumpănit de această tragedie, avu ultimul cuvânt:

– Acum putem să ne alăturăm fără probleme lui Piccinino. Juan nu ar fi acceptat niciodată să lupte împotriva unui aragonez. Era prea loial...

BORSO d'ESTE
duce de Modena şi de Reggio

În timpul turnirului, cardinalul Pietro Barbo n-a încetat să mă agreseze cu argumente scolastice repetate *ad nauseam*.

– Aceste întreceri aşa-zis cavalereşti nu sunt decât incitări la omor într-o societate intoxicată de violență. Iar ucigaşii sunt apărați de pedeapsă pentru că au acționat cu sabia în mână în fața unei mulțimi în delir.

Apoi, a formulat o frază în care, fără să nominalizeze, mă îngloba într-un cadru general.

– Toți principii care organizează turnire sunt responsabili moralmente de aceste pierderi de vieți omeneşti. Aceste jocuri cu urmări tragice lipsesc armata sfintei noastre Biserici de războinici capabili să lupte împotriva necredincioşilor. Acest tânăr şi mândru spaniol căzut în arenă ilustrează, vai, perfect această teorie...

– Am fost primul care a remarcat această fatalitate, eminență. Îi voi trimite tatălui îndurerat o scrisoare de condoleanțe...

– Credeți că este de-ajuns?...

Înțelegeam tactica lui Barbo. Voia să mă pună într-o lumină proastă pentru a pregăti terenul unei ofensive care i-ar fi permis să profite de slăbiciunea poziției mele.

– Duce, cu ocazia unui popas făcut de Sanctitatea Sa la

Ferrara, care se află în drum către Mantova, i-ați promis o contribuție însemnată pentru Cruciadă...

– Am spus că voi face tot ce-mi stă în putință pentru a-i sprijini inițiativa...

– Sanctitatea Sa vă aşteaptă la Mantova...

Ştiam că numai ducele de Burgundia a răspuns apelului său printr-o formulare foarte evazivă...

– Cauze obiective m-au împiedicat să întreprind această călătorie. Ambasadorii mei se vor prezenta în curând la Mantova pentru a transmite respectul meu Sanctității Sale...

Această fraza nu mă obliga la nimic.

Cardinalul mă privi cu severitate. Ar fi trebuit să ştie că atitudinea lui nu mai avea darul să mă impresioneze.

– Sanctitatea Sa ar putea să aplice măsuri coercitive împotriva suveranilor şi principilor care ar refuza să participe la cruciadă...

– Ferrara este o țară mică, Eminență. Imperiul German şi regate infinit mai puternice decât ducatul meu vor fi în măsură să sprijine efortul militar al Sfântului Scaun...

Eram bine informat că toți aceştia nu vor face nimic... Aveam impresia că mă joc de-a v-ați ascunselea cu Pietro Barbo. Cardinalul nu numai că nu abandonase lupta, dar reluă ofensiva.

Sanctitatea Sa este foarte nemulțumit de ajutorul pe care îl acordați lui Sigismund Malatesta, un duşman declarat al sfintei noastre Biserici...

– Eminența Voastră se înşală... Oameni rău intenționați au pus la cale în întregime această regretabilă neînțelegere... Sigismund Malatesta este un foarte respectuos fiu al sfintei Biserici... Şi vă asigur, nutreşte o mare admirație pentru Suveranul Pontif... Ignorați intrigile şi intriganții, Eminență...

– Sunteți convins de ceea ce susțineți?

– Absolut... De altfel iată ce vă propun... o întrevedere mâine dimineață... vom găsi, desigur, un punct comun, favorabil unei înțelegeri avantajoase pentru toate părțile interesate. Până atunci, să profităm de această zi frumoasă, pentru a ne petrece agreabil timpul. Am ordonat să se organizeze în

onoarea dumneavoastră un spectacol mai puțin violent decât acest turnir care a avut tristul efect de a va indispune. Un banchet cu adevărat regal, pregătit de un maestru bucătar francez - bucătăria franceză este imbatabilă - va însenina din nou fruntea Eminenței Voastre.

Amabilitatea mea excesivă nu i-a trezit bănuieli. Își închipuia că totul i se cuvine. I-am rezervat, totuşi, câteva surprize. Îmi place să-i fac pe oameni să joace după cum le cânt. Când se încălzesc comit greşeli care îmi permit să-i surprind cu garda jos. Ca în scrimă.

Trebuie să mărturisesc că sunt obosit de înfumurarea acestor prelați care își imaginează că sunt învestiți cu o parte din divinitatea pontificală.

Barbo este tipul reprezentativ al cardinalului nepot. Unchiul său, papa Eugenio al IV-lea, provenea dintr-o familie mediocră de negustori venețieni. Nepotismul este o plagă a papalității. Barbo are convingerea că titlul simbolic de principe al Bisericii îi înnobilează nu numai sângele, dar îi încununează şi fruntea cu o aură de divinitate. Unchiul său, care simula modestia, cumpătarea şi umilința creştină, nu ezitase să-şi comande o mitră de aur masiv, încărcată cu nestemate, care cântărea peste douăzeci de livre. Pentru a purta pe cap această greutate impresionantă, trebuie să fi avut un gât de taur, susținut de contraforturi ca acelea ale catedralelor gotice. Smaraldele, safirele, rubinele şi perlele care încrustau podoaba somptuoasă erau evaluate de bijutierii florentini la treizeci şi opt de mii de livre aur, bani care proveneau din dijme destinate luptei împotriva necredincioşilor, caz tipic de deturnare de fonduri.

De altfel nepotismul, această maladie contagioasă, Eugenio al IV-lea o preluase, ca un soi de contaminare, de la predecesorul său, Martin al V-lea Colonna. Când evoc numele acestui Papă, îmi amintesc de feudele bogate smulse cu forța de la regina Ioana de Neapole, pentru a spori bogăția şi puterea familiei sale. Ducatele Amalfi şi Venosa, precum şi principatul Salerno au fost atribuite fratelui său, Jordano Colonna, care curând după aceasta a fost secerat de ciumă. Comitatul Alba a revenit lui Lorenzo Colonna, care va pieri în incendiul

castelului său asediat de duşmani. Prospero, al doilea fiu al lui Lorenzo, a fost promovat cardinal de unchiul său. Cel puțin Colonna erau nobili adevărați. **Îmi amintesc de un banchet** pe care Ludovico de Mantova l-a oferit în cinstea mea. Cardinalul Barbo participase la ospăț printre alți numeroşi invitați. Discuțiile se purtau în jurul străvechii nobilimi. Barbo pălăvrăgea cu o asemenea căldură şi emfază despre vechimea neamului său, încât uitase de vânatul excelent care se răcea în farfurie.

– Experții care au studiat arborele nostru genealogic au constatat că strămoşii mei coboară din Alexandru cel Mare...

Sigismundo Malatesta, care se afla în fața mea, a izbucnit în râs. Surprinşi de această explozie de veselie, convivii au întors privirea spre el. Personalitatea acestui condotier combina inteligența, cruzimea şi viclenia unei vulpi.

Prefăcându-se beat, exclamă:

– Eminența Voastră, genealogiştii au constatat că familia mea se trage din Adam şi Eva!

Din cauza acestei scene memorabile, Barbo nutreşte o ură nestinsă împotriva neamului Malatesta, fără nicio excepție...

Personal, nutresc o mare simpatie pentru Prospero Colonna, eternul candidat ghinionist la mitra pontificală. Dar sunt convins că după o eventuală reuşită a lui Prospero, relațiile noastre s-ar răci. Mitra schimbă fundamental optica oamenilor deveniți papi...

În virtutea divinității lor, pretind din partea noastră, principii şi şefii de guverne laice, dijme, contribuții, danii, din care o parte importantă este folosită pentru plata mercenarilor. Dacă relațiile noastre cu Sfântul Scaun se deteriorează, din motive mai mult sau mai puțin întemeiate, papii nu se mulțumesc doar cu excomunicarea şi interdicții împotriva noastră, dar şi asmut hoarde de mercenari plătiți din propriii noştri bani.

Conciliile şi pragmaticele sancțiuni sunt - în zilele noastre - singurele mijloace legale în stare să frâneze absolutismul adesea abuziv al papilor. Umilirea lui Henrich al IV-lea Hohenstaufen la Canossa nu este decât un trist exemplu al grandomaniei pontificale duse până la cele mai funeste limite.

Războaiele sângeroase între guelfi şi ghibelini, care au divizat Italia, nu sunt decât concesii ale acestei smintite grandomanii.

Uneori înşişi membrii Sfântului Colegiu, exasperaţi de excesele unor suverani pontifi, au încercat să le restrângă prerogativele. Cardinalii, reuniţi în conclav pentru alegerea papei Eugenio al IV-lea, au încercat să-i reducă puterile discreţionare, impunându-i un angajament care stabilea că are nevoie de acordul Colegiului când este vorba de măsuri capitale pentru guvernul statelor Bisericii. Candidat fiind la mitra pontificală, el a semnat acel angajament pentru a-l declara nul imediat după instalarea pe tronul Sfântului Petru...

Destul cu speculaţiile despre absolutismul papilor...

Să revenim la invitatul meu de onoare, cardinalul Barbo, zis cardinalul de Veneţia...

Pentru a-i înveseli spiritul după tensiunea nervoasă provocată de spectacolul brutal al turnirului, condiţie indispensabilă pentru o bună digestie, am ales „artele frumoase". Ştiam că îşi construieşte un palat superb la Roma şi un al doilea la Veneţia, pe Canale Grande - comerţul aduce venituri mari -, şi bănuiam că, dacă îi place arhitectura monumentală, ar trebui să-i placă şi artele decorative. L-am invitat deci la palatul Schifanoia, pentru a-i arăta splendidele fresce pe care excelentul colorist Francesco del Cossa şi elevii săi le pictau în sala mare.

Cossa lucra chiar în acel moment la un panou care, într-un stil alegoric, reprezenta lunile martie, aprilie şi mai, parte componentă a unui ansamblu care reprezenta cele patru anotimpuri. Acest compartiment era împărţit în patru benzi orizontale. Cea de sus reprezenta divinităţile lunii respective, care însă purtau costume contemporane. Cea din mijloc era rezervată semnelor zodiacului şi personajelor sugerate de configuraţia astrelor. În sfârşit, cea de jos îi imortaliza pe curtenii mei îmbrăcaţi de sărbătoare. Această lume era dominată de însăşi persoana mea.

Specialiştii pretind că del Cossa a ajuns la apogeul geniului său. O oarecare influenţă gotică dăinuie în partea superioară, ceea ce mă supără un pic.

Pictorul mă urmări cu o privire de câine bătut. Trebuie să admit că relațiile noastre nu erau pe deplin satisfăcătoare. De câtva timp pictorii consideră că fac parte dintr-o lume aparte. Lumea artei. Epoca artizanală este, în concepția lor, depășită și nu vreau să abuzez de poziția mea pretinzându-le un lucru de calitate pentru un preț modic. Dar nici nu concep să le accept pretențiile uneori exagerate. Trebuie să păstrăm o cumpănă dreaptă.

Cardinalul privi cu un ochi distrat panoul. Făcu un modest elogiu din vârful buzelor - apoi îi întoarse spatele, semănând confuzie în mintea bietului Cossa, care rămase dezamăgit. Fără să vrea, Barbo îmi făcuse un serviciu. Indiferența lui era un argument pentru a pune capăt tânguielilor artistului.

Sunt un zelos și pios creștin. Răfuielile cu preoții nu îmi influențează convingerile religioase. Proba evidentă este magnifica mea Biblie cu miniaturi splendide, pe care am arătat-o și cardinalului cu o legitimă mândrie. Tadeo Crivelli și Franco de Rossi, care au făcut deja mii de miniaturi, lucrează de doi ani la Biblia mea, fără să fi reușit să o termine. În tot cursul acestei activități sunt găzduiți și hrăniți pe cheltuiala mea. O operă superbă, care mă costă o avere. Dar merită. În cursul viitoarei mele călătorii la Roma o voi lua cu mine. Mă voi făli cu ea, arătând-o papilor și cardinalilor când voi solicita titlul de duce de Ferrara, o strălucită dovadă a evlaviei mele creștine.

Între timp înserarea coborî asupra orașului...

Sute de torțe aruncă lumina lor asupra strălucitei asistențe reunite cu ocazia acestui banchet, la care serveau o droaie de servitori sub pergole de trandafiri.

Îl așezasem pe Barbo la dreapta mea. Încordat, își ascundea cu greu nervozitatea. Considera că locul de onoare al acestei festivități i-ar fi revenit de drept. Calitatea sa de reprezentant al papei îl rânduia deasupra ambasadorilor obișnuiți. El era învestit cu o parte din autoritatea pontificală.

Aceste ospețe înghit sume enorme. Artiștii mei, vreo zece, găzduiți la mine, îmi reproșează *in petto* disproporția dintre slabele lor onorarii și enormele mele cheltuieli. Eu nu fac decât să respect tradiția familiei mele, una dintre cele mai vechi și

mai strălucite din întreaga Italie. Când împăratul german Othon I a donat, în 996, contelui Azzo I de Canossa feuda imperială d'Este, strămoşii mei se afirmaseră printre cei mai bravi apărători ai sfintei noastre Biserici. Contesa Matilda de Toscana, slabă de minte, căzută sub influenţa prelaţilor epocii sale, a cedat papilor suzeranitatea acestor pământuri care înglobau şi Ferrara. În 1208 ea a acordat senioria ereditară a Ferarrei contelui Azzo al VI-lea d'Este, primarul acestui oraş. Astfel a întemeiat Azzo d'Este dinastia Ferrara, ale cărei teritorii erau grevate, din nefericire, de suzeranitatea papilor. Subliniez acest termen din nefericire, pentru că această situaţie a generat destule complicaţii...

Dar să revenim la banchetul meu... Au fost servite o sută cincizeci de feluri mâncare... o generozitate imperială...

Posomorât, Barbo abia se atingea de mâncare... Un jucător de şah supărat comite greşeli; iar eu voiam să tulbur liniştea, raţiunea lui Barbo, care era un adversar tenace... Pregătisem terenul...

Unul din gentilomii mei aduce în discuţie - ca din întâmplare - teza susţinută de secta Fraticellilor; aceştia îi declarau eretici pe papii, cardinalii şi înalţii demnitari ai Bisericii care disprețuiesc viaţa în sărăcie dată exemplu de Sfântul Petru. Era o aluzie directă la fastul afişat de Barbo.

– Fraticelli au fost condamnaţi pentru erezia lor, adăugă Coressi. Mă întreb de ce?... căci puţin ceva mai târziu universitarul venețian Domenico de Domenichi cerea reforma moravurilor din sânul Bisericii.

Critica simonia, cumulul de beneficii, corupţia, favoritismul, nepotismul, luxul palatelor locuite de cardinali, care colecţionau pietre preţioase, cai de vânătoare şi de curse. Cardinalul de Cusa a conceput, la rândul său, un proiect de reformă. El propunea stârpirea abuzurilor strigătoare la cer. Din fericire, Domenichi şi Cusa se bucură de încrederea actualului Suveran Pontif.

Barbo, bosumflat, se încăpăţâna să tacă.

Alt curtean, Alberto Vitalli, atacă un subiect la fel de arzător. Argumentele unui erudit canonic din Bergamo care susţinea că anafura sfinţită nu reprezintă sfânta cruce a lui Hristos,

ci numai divinitatea sa. Această teorie provocase discuții contradictorii aprinse printre savanții scolastici.

Vitalli pusese paie peste foc, fiindcă printre convivi se aflau două personaje importante: dominicanul Giacommo de Brescia şi franciscanul Giacommo della Marca, adversari neînduplecați în urma unei controverse care făcuse valuri: sângele vărsat de Hristos în timpul patimilor şi reîntors în venele sale, în timpul învierii, încetase sau nu să mai fie în unire hipostatică fermă cu divinitatea în timpul celor trei zile cât Fiul lui Dumnezeu zăcuse în mormânt?... E necesar să se ştie dacă acest sânge trebuie sau nu să fie venerat de credincioşi....

Vitalli puse întrebarea cu falsă candoare; cei doi monahi căzură în cursă. Dornic să menajeze pe cei doi savanți călugări care se bucurau de o reputație bine stabilită în sânul ordinelor lor, anunță că Suveranul Pontif va convoca în curând o adunare în care va rezolva conflictul. Barbo mă privea cu un resentiment mocnit. Îl pusesem într-o situație delicată. Aceea de a juca rolul unui personaj timorat, care nu îndrăzneşte să se pronunțe în favoarea uneia dintre părți.

Când am ajuns la desert, o mare cortină de verdeață s-a deplasat şi a dat la iveală o rampă viu luminată. Lorenzo Pandolfi, organizatorul divertismentelor, se prezentă în fața publicului şi anunță un spectacol de calitate: comedia lui Aristofan, intitulată „Broaştele". Ştiam că Barbo îi detesta pe umanişti, precum şi piesele alese din repertoriul clasic, dar nu am ținut seamă de părerea lui.

Subiectul se învârtea în jurul lui Platon şi al lui Alcibiade. Legăturile tulburi suscită interesul unei societăți în căutare de senzații noi, cu o libertate prelimitată sub toate formele ei. Alcibiade, după ce cunoscuse beția triumfului, devenise subiectul unor atacuri violente. Adulat de amici, urât de duşmani, exilat de mai multe ori, se înapoia în capitală, mai suspicios ca niciodată, gata să se avânte în bătălia vieții. Muzica şi dansul condimentau spectacolul. Rolurile feminine erau interpretate de adolescenți sau de tineri adulți... moravurile interziceau femeilor să urce pe scenă, pentru că pudoarea lor ar fi avut de suferit. Băieți grațioşi şi senzuali personificau minunat grația tinerelor fete.

Cardinalul strâmba din nas.

– Aceste dezgustătoare producții dramatice antice glorifică amorul grecesc şi-i atrag în păcat pe celibatarii tineri şi mai puțin tineri...

Mă privi apoi cu un surâs plin de subînțelesuri. Nu eram şi eu oare un celibatar? Răuvoitorii îmi atribuiau înclinări contra naturii. Nu-mi păsa de părerile lor. Viața mea particulară era spionată cu gelozie. Răspunsei amuzat:

– Eminență, Sfânta Scriptură recomandă castitatea...

– În Evanghelie, Iisus Hristos defineşte căsătoria drept o legătură sfântă. Jurământul reciproc de a aparține unul celuilalt în dragoste şi credință, până în ziua morții. Castitatea este rezervată monahilor, care şi-au dedicat viața Bisericii. Un laic care refuză să procreeze comite un păcat grav. Creşteți şi vă înmulțiți, porunceşte Evanghelia. Adulterul şi sodomia, dragostea carnală între rude şi prostituția sunt ofense aduse lui Dumnezeu. Nu este normal ca omul să trăiască singur, pentru că riscă să cadă victimă tentațiilor vătămătoare. Din nefericire, umaniştii împing ființele umane către porțile Gheenei...

Vocea îi tremura de mânie. Marca fiecare cuvânt cu mâna înmănuşată în roşu.

– Am oroare de dramaturgii antici greci care incită la desfrâu şi la violență...

Se ridică împins parcă de un resort.

– Vă cer permisiunea să mă retrag, duce... sunt obosit...

– Sunt dezolat, Eminență... Nu-mi închipuiam că acest spectacol, inofensiv în sine, ar putea să vă indispună...

Barbo salută, apoi plecă escortat de gentilomul pe care îl desemnasem să-l însoțească în cursul şederii la Ferrara...

Eram mulțumit că cel puțin în această seară mă vedeam scăpat de persoana lui obositoare şi de predicile sale moraliste care mă indispuneau de moarte...

Banchetul se prelungi până noaptea târziu. Muzica antrenantă, dansurile executate de băieți, în exclusivitate, se potriveau perfect gusturilor şi temperamentului meu.

Trebuie să precizez că la curtea mea impun o oarecare etichetă. Dezaprob libațiunile exagerate care degenerează în

orgii de beţivani. Numai bărbaţii beţivi se întind, cât sunt de lungi, pe sub mese, adorm şi sforăie de parcă se află în propriile lor paturi. Rafinamentul curţilor italiene a dat deja tonul într-o Europă încă semibarbară...

A doua zi de dimineaţă, la deşteptare, primii o veste cum nu se poate mai rea. Lorenzo Pandolfi, care făcea parte din cercul intimilor mei, fusese găsit, în zori, străpuns cu lovituri de pumnal şi abandonat pe o uliţă rău-famată din Ferrara.

Sunt exasperat de aceste valuri de agresiuni care se produc din ce în ce mai des. Răzbunări necruţătore, asasinate mârşave, crime pasionale, rivalităţi sângeroase care se transmit din generaţie în generaţie, masacre care extermină colectivităţi întregi, crime aparent inexplicabile lovesc fără discernământ nobilii şi oamenii de rând, bărbaţi sau femei, copii ori bătrâni. Numai prelaţii par să se bucure de oarecare imunitate.

Am crezut întotdeauna că umaniştii care învie înţelepciunea filosofilor antici, spiritul civic, justiţia, respectul pentru viaţa umană, toleranţa politică şi religioasă vor reuşi să risipească întunericul tristei lumi gotice, lăudată numai de scolasticii conservatori şi de apologeţii lor.

În mediul acestui abis de agresivitate, fratele meu Leonello a fost un suveran paşnic - un exemplu unic în universul italian - iar eu, succesorul său, i-am urmat cu credinţă linia de conduită.

Nu pretind că familia mea este superioară celorlalte familii domnitoare din Italia. Dar nelegiuirile ei, sacrilegiile ei se disting printr-un fel de eleganţă, de grandoare specifică tragediilor antice greceşti. Fiii îşi asasinau părinţii pentru a le răpi tronul, taţii îi executau pe fiii rebeli, fraţii se ucideau între ei, femeile îşi asasinau bărbaţii sau amanţii care deveneau supărători.

Voi insista asupra ultimelor generaţii ale Casei d'Este, pentru că faptele lor rele sunt mai apropiate, deci mai cunoscute.

Bunicul meu Alberto - decedat după venirea mea pe lume - şi-a trimis la eşafod nepotul şi pe propria sa mamă, care ar fi complotat răsturnarea sa. Toţi complicii lor, reali sau suspecţi, au fost torturaţi, sfârtecaţi, decapitaţi. O nouă serie de condamnaţi a îngroşat numărul victimelor sale. De această dată propriul

lui frate a fost ars cu fierul roşu, i s-au zdrobit membrele şi i s-au rupt coastele. Apoi i s-a tăiat capul, care a fost zdrobit pe un butuc. Complicii săi, mai mult sau mai puţin compromişi, au fost anchetaţi şi supuşi torturilor obişnuite: scoaterea ochilor şi smulgerea limbii, sfârtecarea cărnii şi, pentru a desăvârşi festinul, spânzurarea în faţa unor gură-cască încântaţi de acest spectacol. Bunicul a devenit popular reducând la zero trufia nobililor, sub privirile oamenilor de rând.

În acelaşi timp, a pus ochii pe fiica valetului său de cameră. S-a îndrăgostit fulgerător. Om al tuturor extremelor, s-a căsătorit cu ea. Poporul din Ferrara nu-şi ascunse bucuria. Noua marchiză de Ferrara era comparată, de cei care o cunoşteau, cu Venera aşternută pe pânză de mâna lui Boticelli. Dar interveni unul din acele episoade care par de necrezut chiar într-o piesă de teatru. Mama tinerei fete, la fel de frumoasă, considera că fiica i-a uzurpat locul care i s-ar fi cuvenit. Fire pasională până la demenţă, a hotărât să ia locul rivalei. Talentul de seducătoare nu-i lipsea. Virtutea bunicului nu a rezistat tentaţiei. Disprețuind dezolarea soţului abandonat şi a fiicei sale, a devenit metresa marchizului de Ferrara, care se mândrea cu ea afişând-o la ceremonii, la marile sărbători, la vânătoare şi chiar la biserică.

Indignat de această insolenţă, duhovnicul bunicului meu a întreprins o tenace muncă de subminare. L-a supus la o veritabilă spălare a creierului, vorbindu-i zi de zi despre păcat, despre Tatăl Ceresc cel milostiv care îl priveşte pe păcătos cu dragoste şi care este gata oricând să-l ierte, cu condiţia să-l vadă căindu-se. Să postească, să ispăşească nelegiuirile printr-o viaţă nouă, exemplară, să spele tot răul provocat apropiaţilor săi şi să caute pacea şi iluminarea divină. Să nu uite însă că în cazul în care stăruieşte să meargă pe drumul cel rău, mânia lui Dumnezeu se va abate îngrozitoare asupra capului său.

Aceste cuvinte repetate *ad infinitum* au avut rezultatul scontat. Influenţabil, şovăitor, în ciuda manifestărilor, a exploziilor de voinţă devastatoare, bunicul îşi dădu seama de imensitatea păcatului său şi de povara enormă ce-i apăsa conştiinţa. Spre uimirea anturajului şi consternarea amantei,

lepădă veşmintele luxoase, îmbrăcă hainele pocăiților şi - umil - plecă în pelerinaj la Roma pentru a implora iertarea Suveranului Pontif şi pentru a-şi ispăşi crima. Papa a fost atât de impresionat de umilința lui, încât i-a acordat nu numai iertarea, ci i-a conferit şi Trandafirul de Aur, care recompensa cele mai înalte virtuți.

Către sfârşitul şederii sale la Roma a fost lovit de o stare de rău pe care o atribuia vrăjilor amantei sale. Dădu ordin să fie arestată şi spânzurată înaintea întoarcerii lui la Ferrara. Grație acestei soluții radicale, el nu va mai risca să cadă iar în mrejele ei diabolice.

Curând după aceasta îşi dădu sufletul înconjurat de o aură de sfințenie. O statuie îl imortaliza îmbrăcat într-o modestă haină de dimie şi ținându-şi brațele încrucişate pe piept...

Înainte de a-şi da duhul, îşi exprimă dorința de a fi trecut în rândul sfinților...

Bunicul ar fi fost primul sfânt provenit din Ferrara...

Fiul său, Niccolo, era minor când părintele său a trecut în lumea drepților. Înainte de a se fi săvârşit, acesta numise un consiliu de regență, alcătuit din oameni reputați pentru puritatea credinței lor.

Din cea mai fragedă tinerețe, noul stăpân al oraşului Ferrara manifesta caracterul bizar, extravagant, agresivitatea şi violența caracteristice neamului celor din familia d'Este. Îi snopea în bătaie pe tovarăşii de joacă, îi pocnea pe lachei, chinuia câinii şi îşi insulta profesorii. Pentru a-l calma, regenții hotărâră să-l însoare, deşi nu atinsese încă majoratul. I-au ales o soție de viță nobilă, Gigliola de Carrara, o ființă urâtă, stearpă şi teribil de plictisitoare, dar, în schimb, putred de bogată.

Ajuns la majorat, marchizul s-a răzbunat ordonând arestarea regenților. După un simulacru de proces, au pierit pe eşafod. Odată autoritatea lui consolidată, a trecut peste decepțiile sentimentale şi, profitând de drepturile sale imprescriptibile de senior, s-a năpustit ca un cocoş în ogradă asupra tuturor fetelor tinere şi frumoase din Ferrara şi din împrejurimile ei. Se şoptea pe la colțuri de stradă că ar putea alcătui, cu recolta sa de bastarzi, o armată puternică şi mai numeroasă

decât toate trupele de mercenari înrolate sub steagurile lui Iacopo Piccinino.

Exasperată de escapadele amoroase ale soțului său, Gigliola i-ar fi prezis o moarte violentă, şi anume tăierea gâtului de către tatăl uneia dintre fetele dezonorate. Niccolo i-ar fi ripostat că o va ajuta să părăsească lumea viilor înaintea lui.

Marea dragoste a marchizului de Ferrara a fost Stella dei Tolomei. Legătura lui cu această tânără originară din Siena avea să dăinuie optsprezece ani. Îndrăgostit, îi acorda toate onorurile datorate unei soții. Eu eram unul dintre copiii naturali aduşi pe lume de acest cuplu adulterin. Tata, marchizul, ne-a legitimat ulterior. Fratele meu cel mai mare, Ugo, era fiul său favorit. Considerat succesor, Ugo a primit o educație princiară. Leonello, al doilea frate, şi cu mine, prâslea, am fost încredințați unui preceptor care adora filosofia antică şi care a angajat pentru noi cei mai buni maeştri umanişti din Ferrara. Gigliola, soția legitimă, şi-a dat duhul răpusă de o lungă boală, părăsită de toată lumea; până şi cele mai apropiate doamne de onoare au abandonat-o cât a fost în agonie, pentru a prezenta omagiile lor mamei noastre, Stella. Curtenii credeau că tata se va căsători cu ea pentru a legaliza vechea lor legătură...

Dar, lovitură de teatru! Marchizul îşi anunță hotărârea de a se căsători în fața lui Dumnezeu şi a oamenilor cu Parisina Malatesta, **fiica seniorului de Rimini, celebru condotier**, supranumit făcătorul de principi şi de regi.

Parisina era o adolescentă de o frumusețe strălucitoare, sculpturală, şi de o senzualitate considerată explozivă de toți cei care o cunoscuseră. Despre ea circula un zvon straniu. Se spunea că tatăl ei ar fi violat-o pe când era încă o copilă. Se pare că aceste moravuri erau obişnuite în familia Malatesta. Sigismondo Malatesta ar fi încercat să abuzeze până şi de fiul său Roberto, dar acesta reuşise să scape apărându-se cu un cuțit de vânătoare. Aceste zvonuri nu au stins pasiunea tatălui meu pentru Parisina. Acest parfum de incest ar fi avut chiar rolul unui excitant.

Intrarea fetei în familia noastră a generat o serie de nenorociri. Roasă de amărăciune, mama s-a îmbolnăvit. N-a putut

suporta pierderea afecțiunii bărbatului pe care îl adora. Noi, copiii, am participat sincer la durerea ei.

Ugo părea cel mai afectat de influența nefastă exercitată de Parisina asupra tatălui nostru. Se temea de asemenea că venirea pe lume a unui copil legitim al acesteia l-ar putea îndepărta automat de la moştenire, îngrijorare pe care o socoteam întemeiată. Pentru a-i asigura tinerei sale soții un lux exorbitant, tata a redus listele noastre civile până la limita extremă. Doar Ugo continua să beneficieze de generozitatea sa... dar cât timp va mai dura?...

Mama, care nu putea să suporte această grea amărăciune, îşi dădu duhul, plânsă de toată populația Ferrarei, care o detesta pe Parisina...

În această ambianță funebră, Parisina îi dărui un fiu soțului său, care încercă o bucurie extraordinară. Dar micuțul pieri câteva luni mai târziu...

Această întâmplare nu micşoră ura pe care Ugo o nutrea față de femeia în care vedea o intrusă.

Tata era foarte afectat de neînțelegerea care săpa o prăpastie de netrecut între cele două ființe pe care le îndrăgea mai mult decât orice pe această lume...

Parisina îi oferea lui Ugo cadouri scumpe ca să-i câştige afecțiunea. Dar el le refuza sistematic.

Tulburată de dispariția micuțului, ea îşi exprimă dorința de a face un pelerinaj la Notre-Dame de Lorette. Tata, care era reținut la Ferrara de urgente afaceri de stat, îl rugă pe Ugo să o însoțească. El spera că această călătorie va aplana asperitățile care îi separă şi, în cele din urmă, armonia se va instala între ei...

Nici el şi nici persoanele din anturajul său nu prevăzuseră că această călătorie ar putea avea consecințe nefaste...

Cei care au comentat mai târziu această complicație neprevăzută au comparat-o cu tragica legendă a lui Tristan şi a Isoldei... În ceea ce mă priveşte, cred că Parisina şi-a folosit întreaga putere de seducție pentru a câştiga prietenia lui Ugo, dar luată de val şi-a depăşit propriile limite. Poate ambianța, poate tinerețea lor - de-abia depăşiseră pragul celor douăzeci de ani - au transformat un început de idilă

într-o mare dragoste. Când o femeie devastată de pasiune hotărăşte să vrăjească un bărbat, foloseşte toate mijloacele pentru a-şi atinge scopul. În cele din urmă Ugo s-a prins în plasa de păianjen ţesută cu abilitate diabolică de către Parisina.

Oamenii din anturajul lor, şi chiar militarii din escortă, au remarcat evoluţia relaţiilor lor care, pe nesimţite, au căpătat proporţiile unui amor pătimaş.

Informat de trădarea lor, tata - înnebunit de furie - a ordonat înapoierea lor grabnică la Ferrara. Îndată ce au ajuns la castel, Ugo a fost încarcerat într-o celulă din Turnul Leilor. Parisina, arestată şi ea, a avut parte, ca şi Ugo, de un regim extrem de dur. Fortăreaţa care i-a servit drept temniţă avea să se numească mai târziu „Turnul Marchizei".

Consiliul tatălui meu, convocat sub preşedinţia sa, a hotărât în unanimitate pedeapsa capitală. A doua zi, cu puţin înainte de căderea serii, cei doi amanţi au urcat treptele eşafodului. Pe rând şi-au pus capul pe butuc îngăduind călăului să-şi facă treaba. Un prieten şi confident al lui Ugo s-a văzut de asemenea condamnat la moarte.

Tata, înnebunit de mânie, a ordonat ca toate femeile adultere din Ferrara să fie executate. Soţia unui înalt demnitar de la Curte, acuzată că a comis aceeaşi crimă ca şi Parisina, a fost decapitată. Până la urmă, tata şi-a dat seama de absurditatea acestei măsuri generalizate şi a revocat-o.

Remuşcările nu-l mai lăsau să doarmă. În mijlocul nopţii rătăcea pe culoarele castelului şi striga numele lui Ugo şi al Parisinei, amanţii din Ferrara, care intrară în legendă...

Încetul cu încetul, starea tatălui meu se mai ameliora. Pentru a uita trecutul, s-a căsătorit, a treia oară, cu Ricciarda, fiica marchizului de Saluccio. În amintirea Stellei, singura femeie pe care o iubise sincer şi dezinteresat, şi a lui Ugo, fiul său preferat, a semnat o declaraţie solemnă prin care notifica Vaticanului hotărârea de a rezerva celui de-al doilea fiu, Leonello, dreptul la succesiune, chiar şi în cazul în care Ricciarda ar aduce pe lume un copil de sex masculin. Mai târziu aceasta a născut un fiu, care a primit numele de Ercole.

Spre sfârşitul vieţii, tatăl meu, marchizul, a devenit

un fanatic religios. Înfăşurat cu o dimie, ca şi tatăl său, Nicolo al III-lea, a săvârşit un pelerinaj la Roma, acceptând cele mai grele umilinţe cu o smerenie exemplară...

După moartea sa, fratele meu, Leonello, a urcat treptele tronului de Ferrara. Se spune că violenţa, plăcerea de a distruge, de a vedea curgând sânge, de a ucide sunt manifestările unei ereditãţi blestemate. Leonello a dezmințit această teorie, domnia lui fiind una dintre cele mai paşnice pe care le-a cunoscut Ferrara. Relaţiile noastre au fost întotdeauna excelente. M-a desemnat succesorul lui, deşi a avut doi copii din căsătoria cu Maria de Aragon, încă minori la moartea sa. Ca şi guvernarea fratelui meu, domnia mea a fost - până astăzi - ferită de procese monstruoase şi execuţii sumare. Presupun că Leonello şi cu mine am moştenit caracterul paşnic al Tolomeilor, strămoşii noştri în linie maternă.

În ceea ce mă priveşte, am dobândit ducatul de Modena şi de Reggio şi actualmente mă străduiesc să obţin şi titlul de duce de Ferrara.

Nu am descendenţi direcţi, dar posed o droaie de nepoţi. Nu am decât dificultatea de a alege succesorul cel mai potrivit...

Este interesant că moartea dezonorantă a Parisinei nu a influenţat bunele relaţii existente între marchizii de Ferrara şi seniorii de Rimini. În Italia, adulterul este considerat drept o gravă jignire adusă nu numai soţului ultragiat, dar şi propriei sale familii. Tatăl şi fraţii păcătoasei sunt obligaţi de codul onoarei să acţioneze împotriva ei şi să o pedepsească aşa cum se cuvine.

Ciudat... Asasinarea lui Lorenzo Pandolfi a răscolit aceste triste şi tulburi amintiri... aş fi preferat să le fi uitat cu desăvârşire...

Aşa cum se stabilise, l-am primit pe cardinalul Barbo în audienţă particulară.

– Sper că noaptea v-a fost un sfetnic bun, rosti el cu un surâs ironic.

Ştiam că această întrevedere nu promitea nimic îmbucurător. Dar începutul se dovedea mai rău decât prevăzusem. Nu-mi place să fiu tratat ca un şcolar obligat să asculte supus predica unui cleric care îi serveşte de educator.

Oarecum contrariat de tăcerea mea, reluă pe un ton sec:

– Ați luat o hotărâre pozitivă în ceea ce privește participarea dumneavoastră la cruciadă?... Îmi datorați un răspuns...

– Eminență, eu nu am datorii decât față de Dumnezeu... Cu un pumn de indulgențe pot plăti și dobânzile.

Gura i se crispă sarcastic.

– Săvârșiți o nelegiuire...

– Să jucăm deschis, Eminență! Veneția nu este câtuși de puțin entuziasmată de inițiativa Suveranului Pontif... Ar trebui să mă înțelegeți, pentru că sunteți venețian... deci ar trebui să serviți interesele Serenissimei Republici...

– Duce, nu mai sunt de multă vreme venețian. În calitate de trimis al Sanctității Sale Pius al II-lea reprezint vocea Bisericii de la Roma. Este nevoie să vă amintesc că Ferrara este o feudă a acestei Sfinte Biserici?

Convorbirea lua o turnură care-mi displăcea. Mi-am moderat tonul, fără să renunț la fondul argumentației mele.

– Nu cred că Eminența Voastră a ales mijlocul cel mai bun pentru a ajunge la o înțelegere cu statele italiene... Dumnezeu îmi este martor! Nutream o mare admirație pentru Sanctitatea Sa, pentru orientarea lui intelectuală, pentru voința de a reforma Biserica, pentru lupta sa îndârjită în folosul umanității, pentru eliberarea lumii creștine bizantine căzută în sclavie... Dar mă tem că nu sunt încă întrunite condițiile pentru organizarea unei cruciade, care a devenit scopul vieții sale... Regatul Neapole se află în pragul războiului civil. Statele italiene sunt deja împărțite în două tabere. De o parte aliații Casei de Aragon, de cealaltă parte aliații Casei d'Anjou...

– Ducele de Milano, Francesco Sforza, a îmbrățișat cauza lui Ferrante de Aragon...

– Explicația este simplă, Eminență. Francesco Sforza cunoaște pretențiile ducilor de Orléans asupra tronului din Milano. Charles d'Orléans a pretins întotdeauna că această moștenire îi revine din partea mamei sale, Valentina Visconti. În schimb, Sigismundo Malatesta, senior de Rimini, s-a pronunțat în favoarea Casei d'Anjou...

– Nu-mi vorbiți mie de Malatesta, acest condotier al răului, care a continuat să comită cele mai mari crime, cele mai infame mârşăvii... Mercenarii lui şi cei ai lui Piccinino calcă în picioare pământurile Bisericii, pustiesc satele şi săvârşesc nenumărate tâlhării...

– Intrarea în arenă a Franței şi, ca urmare, intervenția Imperiului se profilează la orizont... Vaticanul duce o politică fluctuantă, vecină cu incoerența. Răposatul Calixte al III-lea era inamicul declarat al Casei de Aragon. Succesorul său, actualul Suveran Pontif, acordă sprijin fără rezerve lui Ferrante de Aragon. Cardinalul Scarampo critică proiectele naive ale Sanctității Sale, iar cardinalul Teobaldo îi reproşează că îi lasă pe locuitorii Romei să moară de foame, în timp ce îi îmbogățeşte pe cei din Mantova, datorită afluxului de străini chemați în această cetate...

Barbo lăsă să-i scape o uşoară tuse nervoasă.

–Nu vi se cere nici dumneavoastră, nici cardinalilor Scarampo şi Teobaldo să judecați linia politică urmată de Sanctitatea Sa. Vicarul lui Hristos - ar trebui să ştiți - este infailibil...

Tonul doctoral al lui Barbo, mustrările lui mă enervară.

– Aceasta nu-i împiedică pe unii dintre şefii de state să adopte o politică de neutralitate, contrară doctrinei Suveranului Pontif. Florența şi Serenissima Republică ezită să se angajeze într-un război care le-ar stânjeni comerțul maritim...

–Dispariția divergențelor care divizează la ora actuală statele Italiei este o condiție de supraviețuire... Există priorități care se impun... Cruciada este una din aceste priorități...

– Eminență, mi-am declarat întotdeauna admirația şi acordul în legătură cu inițiativele luate de Sanctitatea Sa Pius al II-lea...

– Dar nu faceți nimic pentru a participa activ la războiul sfânt organizat de Suveranul Pontif...

–Nu mă pronunț împotriva cruciadei. Spun doar că momentul este rău ales... Anglia este sfâşiată de un război civil sângeros... poetic denumit Războiul celor Două Roze... O coaliție de mari seniori feudali este pe cale să se constituie în Franța împotriva regelui... în timp ce Serbia este invadată de turci,

împăratul Friederich al III-lea încearcă să smulgă coroana regală a lui Matei Corvin...

– Ar trebui să-i fiți recunoscător împăratului, care v-a acordat titlul de duce...

– L-am cumpărat, Eminență... o afacere financiară care nu implică recunoştință...

– Sunteți dur, duce!

– Sunt realist, Eminență! ... Am lăsat pentru la sfârşit un raport al ambasadorului meu la Roma. Se pare că Cetatea Eternă este în fierbere. Au fost semnalate tulburări. O mişcare politică ostilă Sfântului Scaun este în pregătire...

Barbo surâse cu superioritate.

– Profitați de liniştea care domneşte la Ferrara, pentru a răspunde pozitiv apelului Sanctității Sale. Cât priveşte tulburările de la Roma, există autorități competente care îi vor îmblânzi pe turbulenți. Dar să revenim la cruciadă. Nu ştiu dacă sunteți informat, dar trimişi din Rodos, Cipru şi Lesbos au sosit la Mantova pentru a ne implora să-i ajutăm. Thomas Paleologos a solicitat trupe pentru a se împotrivi turcilor, care sunt pe punctul de a cotropi insulele greceşti, unele după altele... Vă pot furniza o informație de ultimă oră. O trupă de cruciați care a primit misiunea de a asedia Patrasul a fost respinsă de necredincioşi. Pentru a compensa acest eşec i-au jefuit pe nenorociții locuitori ai întregii regiuni înconjurătoare. După cum vedeți, un ajutor exemplar... Ambasadorul meu, care a participat la dezbaterile adunării de la Mantova...

– Iertați-mi întreruperea, duce, am remarcat că folosiți în mod curent termenul de „ambasador"... Trimisul la Mantova nu este decât un simplu trimis, un emisar, dacă preferați acest termen... dumneavoastră nu aveți dreptul să acreditați ambasadori, pentru că Ferrara nu este un stat suveran, ci este dependentă de Sfânta Biserică Romană, suzerana dumneavoastră...

Tupeul lui de a-mi aminti tot timpul că sunt vasalul Sfântului Scaun a început să mă indispună.

– Termenul de „ambasador" este de multă vreme intrat în obişnuință. Este întrebuințat chiar în limbajul curent când

este vorba de un personaj care-ți reprezintă oficial interesele. Voi continua să folosesc termenul de ambasador, care implică limpede o misiune diplomatică...

Privirea sa rece, implacabilă, nu m-a impresionat.

În acelaşi moment secretarul meu intră aducând un mesaj.

Am luat pergamentul şi l-am desfăşurat.

– Îmi permiteți, Eminență!

– Vă rog!

Am parcurs repede textul.

– Regele Ferrante tocmai m-a anunțat că Jean d'Anjou, care s-a intitulat abuziv duce de Calabria, a debarcat în fruntea unui important corp expeditionar la vărsarea în Marea Tireniană a fluviului Volturno pentru a-i sprijini pe baronii rebeli, care nu aşteptau decât acest semnal pentru a se ridica în masă şi a ataca trupele regaliste...

VICENZO DE ALTAVILLA, scutier „ataşat" la Curtea regelui Ferrante de Neapole

Când am fost promovat scutier ataşat, marele şambelan al Casei Regale m-a convocat în cabinetul lui de lucru şi mi-a vorbit cu solemnitate:

– Domnule d'Altavilla, din acest moment sunteți învestit cu o mare responsabilitate. De acum înainte veți avea onoarea să vă aflați în permanență ataşat pe lângă persoana regelui şi a reginei. Veți fi cel care îi va ajuta să se urce în trăsură sau să încalece. Îi veți însoți în toate deplasările, vizitele, recepțiile şi serviciile religioase. Veți împărți acest rol cu domnul de la Luna, domnul de Portocarrero şi domnul de Rivera, în vederea asigurării unei permanențe de douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Când ați părăsit corpul pajilor ați pus punct copilăriei dumneavoastră. Trebuie să vă previn că regele, personal, a binevoit să vă numească

pentru a îndeplini această grea sarcină. Sunt convins că veți fi la înălțimea menirii care v-a fost dată.

Făcu o pauză pentru a-şi clăti gura cu apă parfumată, apoi continuă:

– Sunteți deja familiarizat cu ceremonialul Curții. Dacă aveți îndoieli cu privire la noua dumneavoastră misiune, adresați-vă maestrului de ceremonii.

Ridică încet mâna pentru a mă înştiința că audiența luase sfârşit.

M-am înclinat, măturând cu pălăria pardoseala, apoi am părăsit încăperea, retrăgându-mă cu spatele.

Ceremonialul spaniol cel mai rigid era aplicat cu strictețe la Curtea napolitană.

Aş fi preferat o altă însărcinare, de pildă scutier la grajd, pentru că ador caii. Datorez această educație sportivă tatălui meu, care era un călăreț desăvârşit. Dar cine ar fi îndrăznit să-şi exprime preferințele la Curtea napolitană? Doar regele - şi într-o mai mică măsură regina - se bucură de acest privilegiu. Dorințele lor cele mai simple erau ordine pentru toată lumea - inclusiv pentru înalții demnitari - care trebuia să le îndeplinească fără şovăire. Tatăl meu îmi spunea că regele Ferrante este cel mai mare, cel mai înțelept, cel mai luminat suveran din Italia. Un diplomat înnăscut, un cap politic strălucit şi un strateg fără rival. Trebuie să adaug că întrupa politețea şi bunătatea... totuşi... totuşi exista, dincolo de ceea ce eu numesc masca sa, ceva misterios, indescifrabil care mă înspăimânta... şi toți camarazii mei mai tineri sau mai vârstnici încercau în prezența lui acelaşi sentiment de stânjeneală, de teamă...

Ferrante evoca una din acele superbe orhidee cu petale mătăsoase şi flori superb colorate, care înghițeau fluturele care săvârşea imprudența de a răspunde invitației, aşezându-se în cupa ei...

Devotamentul total al tatălui meu pentru rege îi provoca adesea necazuri. Într-o zi l-am surprins pe unchiul meu, Ciano, care îi reproşa ataşamentul exagerat:

– Tu eşti italian, Alberto... de ce să-ți legi destinul de un spaniol?

– Vremea în care strămoşii noştri romani erau stăpânii Neapolelui a trecut de mult... S-au scurs secole... mulţi principi străini s-au perindat de atunci pe tronul regatului Neapole... cei din neamul Hohenstaufen, d'Anjou, de Aragon... Mă adaptez împrejurărilor actuale...

–Ce avantaj îţi oferă prietenia lui Ferrante, în afara slujbei fiului tău în serviciul său?... Urmează-mi exemplul şi păstrează neutralitatea... o sănătoasă neutralitate... mai ales acum când războiul bate la uşă...

– Crezi că eu nu ştiu? Nu ne mai rămâne decât să alegem între Anjou şi Aragon. Păstrarea neutralităţii este o iluzie... Când se bat doi giganţi, pigmeii care îşi imaginează că pot păstra linia de mijloc sunt primii striviţi sub enorma lor greutate...

Unchiul meu avea în parte dreptate. Regele i-ar fi putut acorda tatălui meu o pensie... dar tata ar fi refuzat-o. El se considera egal al regilor, pentru că familia conţilor de Gravina, seniori de Altavilla, este mai veche decât familiile Anjou şi Aragon la un loc. Din nefericire, averea familiei noastre a început să fie secătuită. Veniturile nu ne mai permit să menţinem un nivel de viaţă corespunzător rangului nostru. Tata încă mai întreţine o armată de servitori, zeci de cai şi o haită de câini dresaţi pentru vânătoarea cu gonaci. Palatul nostru din Neapole arată încă înfloritor, dar îmi aminteşte de un decor de teatru, în spatele cortinei strălucitor colorate nu se află decât vidul. Pentru a plăti datoriile care se acumulaseră într-un ritm înfricoşător, tata vânduse mobile, tapiserii, tablouri. Nu a păstrat intact decât fastul marelui salon, pentru că - rangul obliga - oferea din când în când recepţii. În acest salon de gală a fost sărbătorită promovarea mea. Patru sute de invitaţi au participat la acest eveniment. Valeţii îmbrăcaţi de sărbătoare serveau pe tăvi de argint biscuiţi, vin şi limonadă la discreţie. Aceste gustări mai mult decât modeste intraseră în obiceiul nobilimii de viţă veche, numită *nobilita generosa*. În ciuda privilegiilor aparent considerabile, aceşti aristocraţi trăiau de-azi-pe-mâine într-o sărăcie vecină cu mizeria. Războaiele şi jafurile care se ţineau lanţ, proasta administraţie şi mai

ales lipsa de mână de lucru reduceau fără încetare veniturile. Țăranii fugeau de la țară căutând o viață mai bună în orașe, unde sărăcia se ascunde sub aparența unei permanente sărbători.

Nobilita generosa a fost eclipsată de *nobilita de privilegio,* formată din favoriții regelui. Protejați, copleșiți de privilegii, aceștia duc o existență strălucitoare. Exista și o nobilime a banului, rezervată bancherilor și negustorilor îmbogățiți și speculanților suveranului, care ducea tot timpul lipsă de bani și vindea titluri de noblețe celor care dădeau mai mult.

Clerul constituie o lume aparte. Grație numeroaselor avantaje, donațiilor și scutirilor de impozite, prelații beneficiază de o treime din veniturile regatului. Nobilii sărăciți renunță la statutul lor laic și adoptă tonsura și sutana pentru a profita de acest izvor de bogății. Am veri ecleziaști care trăiesc confortabil. Banii bisericii le permit să se bucure de o viață plină de desfătări...

În palatul regal, în care îmi petrec cea mai mare parte din timp, nu-mi lipsește nimic.

Scutierii sunt bine hrăniți, îmbrăcați elegant și dispun și de bani de buzunar pentru cheltuieli mărunte. Majoritatea își continuă studiile sub îndrumarea unor maeștri umaniști, foarte apreciați la Curtea din Neapole.

Nu aș putea spune că misiunea mea implică eforturi deosebite. Am debutat ca scutier în serviciul reginei. Când încalecă, eu îi ofer mâna, în timp ce un scutier din serviciul cavalcadelor îi ține scara, iar altul, de la grajdul mic, apucă strâns căpăstrul pentru a imobiliza pegasul preferat. Ar fi destul de agreabil să o urmez ca o umbră în timpul ceremoniilor.

În schimb este o mare plictiseală când asistă la toate serviciile religioase de la început până la sfârșit, pentru că regina Isabella este foarte evlavioasă și se roagă ore întregi...

În afara școlii și a serviciului mă bucur de o mare libertate.

Spre deosebire de camarazii mei, care profită de această îngăduință cutreierând orașul în căutarea distracțiilor, eu am remarcat un nou-venit, Alfonso de Coimbra, care preferă tentațiilor mondene, meditația, lectura și filosofia. Se simte mai apropiat de mine, fiindcă îi împărtășesc gustul pentru

literatură. Mai în vârstă decât mine, a urmat cursurile universității din Salamanca.

Într-o zi l-am găsit dispus să facă confidențe.

– De câtva timp îmi pun întrebări fără să găsesc răspunsuri satisfăcătoare. La universitate am avut nişte maeştri, teologi scolastici, care aveau obiceiul să sporovăiască fără sens. Abordau teme lipsite de noimă: dacă Hristos ar fi putut veni pe lume sub forma unei femei, a unui diavol, a unui măgar sau a unui pepene... în ce moment a fost conceput Iisus... prin ce mijloace şi-a săvârşit minunile... dacă a predicat într-un mod care a obligat oficialitățile romane să-l răstignească... Ai auzit, probabil, comentarii în jurul polemicii între dominicani şi franciscani asupra contopirii hipostatice a sângelui vărsat de Hristos cu divinitatea în timpul celor trei zile în care a rămas în mormânt... pierdere de timp în discuții inutile, în timp ce oamenii - creaturi ale lui Dumnezeu - mor de foame, în frig sau de boli, pier masacrați sau torturați... în Salamanca se învață ebraica - pentru o mai bună înțelegere a Bibliei şi a subtilităților ei... În acelaşi timp, evreii sunt arşi pe rug de către sfânta inchiziție... Nu este normal... Astăzi sfânta Biserică este slujită de un cler, în mare parte nedemn de această nobilă misiune... Pentru a o salva se impune o reformă indispensabilă pentru a-i reda puritatea, splendoarea începuturilor.

Privirea lui de iluminat m-a surprins.

– De câtva timp mă gândesc să intru într-un ordin monastic... Să combat din interior forțele răului...

Credeam că este vorba de un capriciu trecător, dar mă înşelam.

Câteva zile mai târziu s-a prezentat Marelui Maestru al Casei Regale şi i-a explicat că a jurat să părăsească lumea laică pentru a se dedica vieții monahale. Marele Maestru a încercat să-i schimbe hotărârea, dar fără succes. Alfonso a plecat, şi de atunci nu am mai auzit vorbindu-se de el... Va deveni, oare, un reformator al Bisericii, aşa cum spera... Va fi oare beatificat?... Nu ştiu...

De altfel, nu am timp suficient să-l irosesc în meditații. Napoli exercită asupra mea atracția luminii asupra fluturilor

de noapte... inclusiv primejdia de a le arde aripile... Napoli este un oraş magic. Culori şi lumini, figuri şi siluete roiesc în jurul meu ca şi când m-aş afla într-un carusel imens... Zgomotele, râsetele, cântecele fac să freamăte străzile... Napoli trăieşte o sărbătoare continuă... fetele sunt frumoase şi cu legănarea lascivă a şoldurilor te pun pe jar... oamenii de jos - plebea oraşului -, numiţi *lazzaroni,* sunt zburdalnici, voioşi, glumeţi ca bufonii care râd spre a-şi ascunde lacrimile...

Se spune că la Neapole nu trebuie să te uiţi niciodată dincolo de ziduri, pentru că ele ascund mizeria, foamea, lenea, parazitismul.

Adevărul este că strada miroase urât... literalmente urât... oamenii presaţi de necesităţile lor fireşti se uşurează pe sub scări, pe ulițe, în văzul trecătorilor, care fac şi ei la fel...

La Napoli totul este de vânzare... mărfurile sunt de o varietate uimitoare... chiar şi fiinţele umane sunt scoase la mezat... justiţia, privilegiile, iertarea...

Colecţionarii de obiecte de artă veche - modă recent lansată de umanişti - fac afaceri bănoase, dar adesea sunt traşi pe sfoară, pentru că înşelătoria este un mijloc de existenţă, admis nu numai de ceea ce se numeşte plebe, dar şi de poliţie, de judecători, de preoţi, care închid ochii cu indulgenţă şi care sunt în cea mai mare parte a cazurilor corupţi...

În acest trafic generalizat se află şi fete care fac dragoste de plăcere... pentru cele plătite tariful este relativ modest...

Sodomia cunoaşte o revenire evidentă după mii de ani de interdicţie riguroasă...

Există oameni care asemuiesc Neapole cu Paradisul terestru...

În acest timp, tatăl meu a murit, ca urmare a unei răceli. După o vânătoare de mistreţi, deosebit de reuşită, s-a scăldat într-un râu de munte, pentru a-şi răcori corpul încălzit de eforturile cinegetice. Ieşind din apă a simţit efectele nefaste ale acestei imprudenţe. Îl scuturau frisoane dureroase. O febră puternică îl doborî îndată ce s-a înapoiat la pavilionul de vânătoare.

A vrut să mă vadă înainte de a muri. Un curier special

mi-a adus îngrozitoarea veste.

Când am îngenuncheat la căpătâiul său, agonia îi era aproape. Înainte de a se stinge, a putut şopti cu o voce de-abia auzită:

– După trecerea mea în nefiinţă, vei lua frâiele familiei noastre, o sarcină incomodă, pentru că va trebui să ai grijă de mama şi de fraţii tăi mai mici... Regret enorm că în loc să cad pe câmpul de luptă, cu sabia în mâna, mor fără să fi avut consolarea de a pieri pentru o cauză nobilă... Vei păşi în curând pragul celor cincisprezece ani. Aproape jumătatea unei vieţi de om. Mâine ar fi trebuit să sărbătoresc aniversarea celor treizeci şi doi de ani... Dar, vai!, când va răsări soarele nu voi mai fi printre cei vii. Bunicul tău a murit la treizeci şi cinci de ani, luptând împotriva necredincioşilor... Străbunicul tău nu avea decât treizeci şi şapte când a fost secerat într-o şarjă de cavalerie împotriva armatei împăratului... I-am scris o scrisoare regelui Ferrante, cerându-i să-ţi acorde sprijinul. O va face, pentru că este prietenul meu...

După înmormântarea tatei m-am întors la Neapole. Regele mi-a acordat o pensie substanţială pentru a-mi întreţine familia. În acest fel am intrat în rândurile a ceea ce se numeşte *nobilita de privilegio*...

Viaţa şi-a reluat cursul, calmă, senină, după legile imuabile ale etichetei regale...

Era un calm aparent...

Într-o dimineaţă, când regele şi regina asistau la slujba oficiată în capela palatului, un curier a intrat aproape în fugă, a îngenuncheat în faţa suveranului şi i-a înmânat un sul de pergament. Regele l-a desfăcut, l-a parcurs cu privirea, apoi s-a întors către consilierii grupaţi în spatele său. Cu vocea sa sonoră le-a dat o veste care le-a tăiat respiraţia:

– Domnilor, principele Jean d'Anjou tocmai a debarcat în fruntea unui corp expediţionar pe teritoriul nostru. Din acest moment ne aflăm în stare de război!

Apoi se adresă reginei:

– Doamnă, vă rog să asistaţi în continuare la serviciul religios... Scuzaţi-mă, trebuie să mă retrag!... Domnilor, a reluat el, vă rog să mă urmaţi!

Cu fruntea întunecată, cu ochii scânteietori, s-a înclinat uşor spre altar, şi-a făcut semnul crucii, apoi s-a răsucit pe călcâie şi s-a îndreptat către ieşire...

Evenimentele s-au precipitat. S-ar fi zis că Vezuviul avea să erupă şi că populaţia din Neapole a intrat în panică...

Partizanii Casei d'Anjou, care aşteptaseră acest semnal, înălţară steagul revoltei. Pretutindeni izbucneau incendii. Marea nobilime nu vedea cu ochi buni politica socială a lui Ferrante, care favoriza burghezia în dezavantajul aristocraţiei turbulente şi fanteziste...

În fruntea insurgenţilor, Gianantonio Orsini, principe de Taranto şi Marino Marzano, principe de Rossano, duce de Sessa, au lansat un apel în favoarea lui Jean d'Anjou, care îşi luase numele de duce de Calabria. Armata lui, debarcată la gura fluviului Volturno, la aproximativ o sută de kilometri în linie dreaptă de capitală, se puse în mişcare. Câteva oraşe îşi deschiseră porţile în faţa invadatorului.

La Neapole circulau zvonurile cele mai năstruşnice. Oameni care se socoteau bine informaţi susţineau că regele Franţei ar fi debarcat în forţă pentru a susţine cauza nepotului său... că mercenarii împăratului se îndreptau spre Neapole...

La palatul regal nervozitatea atinsese culmea. Se ştia că regele Ferrante ceruse ajutorul papei, devenit aliatul şi ruda sa apropiată; că făcuse apel şi la ducele de Milano, care i-a trimis fără întârziere în sprijin un corp de armată alcătuit din câteva mii de cavalerişti şi infanterişti. Noi am aflat - şi acest zvon se va dovedi exact - că Louis al XI-lea, regele Franţei, ceruse intervenţia papei în favoarea lui Jean d'Anjou, dar întâmpinase un refuz categoric.

Războiul luase aspectul unui balet sângeros, operaţiunile tactice se desfăşurau în nordul regatului, potrivit concepţiei condotierilor... angajamente în mai multe puncte ale teritoriului, tatonări ale inamicului care să permită celor doi adversari să-şi calculeze forţele înaintea bătăliei decisive care trebuia să pună capăt războiului.

Regele Ferrante mă luase pe lângă el. Vedeam pentru prima oară lupte adevărate, marcate de pierderi de vieţi, nu prea însemnate, dar suficient de mari pentru a impresiona

un tânăr ca mine, în ciuda aerului de războinic încercat pe care îl adoptasem. Lungile cavalcade în suita suveranului erau obositoare, dar n-aş fi recunoscut pentru nimic în lume greutăţile de care mă loveam.

Ca de obicei, populaţia civilă plătea oalele sparte: jafuri, violuri, brutalităţi, omoruri... nimeni nu era ferit de aceste mizerii. Târgurile îşi schimbau stăpânii, dar, indiferent de învingător, îndurau acelaşi tratament barbar.

Printr-o stranie ironie a sorţii, trupele papale erau comandate de Napoleone Orsini, un văr al principelui de Taranto, care se afla de cealaltă parte a baricadei...

Am observat că mercenarii preferau captivitatea vremelnică unei morţi fără întoarcere. Cei care îi angajaseră plăteau fără discuţie preţul răscumpărărilor.

Dar prizonierii lui Ferrante - mai ales nobilii - au constatat pe propria lor piele că regulile jocului erau încălcate. Aristocraţii napolitani care îl trădaseră dispăreau. Apoi toată lumea a aflat consternată că suveranul regatului Neapole avea obiceiuri stranii. Nobilii prinşi cu arma în mână erau aruncaţi în temniţele subterane ale palatului regal, spânzuraţi şi... împăiaţi... da, împăiaţi... ca trofeele de vânătoare...

Ferrante amenajase o vastă galerie în care inamicii săi împăiaţi, machiaţi şi acoperiţi cu decoraţiile lor erau aliniaţi ca şi când ar fi fost vii. Când era deprimat, o simplă plimbare prin această galerie - cea mai originală din lume - îi era de-ajuns pentru a se însenina şi a-şi relua activitatea temporar întreruptă.

Un oarecare echilibru de forţe ameninţa să eternizeze războiul.

Pentru a obţine o superioritate hotărâtoare, prinţul de Taranto a propus ducelui Jean să apeleze la serviciile lui Iacopo Piccinino, vestitul condotier care urâse întotdeauna regimul papal. De multă vreme Piccinino nutrea un gând încă nerealizat: să smulgă un teritoriu mare şi bogat din corpul statelor Bisericii pentru a-şi întemeia un principat, asemenea altor condotieri, Sforza, Malatesta, Baglioni, Bentivoglio, care i-o luaseră înainte.

Războiul pentru Neapole - credea acesta - îi va oferi ocazia aşteptată.

Acceptă deci oferta principelui de Taranto, formulată în numele tânărului duce d'Anjou.

– Regele Ferrante va fi, el însuşi, ultimul trofeu împăiat din faimoasa lui galerie!, declară el cu aroganţă.

Intrarea în scenă a lui Piccinino dădu un nou avânt forţelor armate invadatoare.

În tabăra regelui de Neapole domnea deruta. Condotierul era un general excelent, iar trupele sale ţineau în şah de câţiva ani buni trupele papale, totuşi bine antrenate. Armata lui Piccinino şi aceea a lui Jean d'Anjou realizară joncţiunea. Cauza regelui nostru părea pierdută.

Dar, în ultima clipă, Alessandro Sforza, senior de Pessaro, un condotier reputat, apăru în fruntea unei numeroase armate şi, *Deus ex machina,* răsturnă situaţia în favoarea regelui Ferrante. La Troia, nu departe de Foggia, se dădu bătălia decisivă. Acest spectacol fantastic mi s-a întipărit în minte. Mă aflam pe o movilă, la câţiva paşi în spatele regelui, care privea desfăşurarea sângeroasă a operaţiunilor militare pe un teren accidentat. În jurul lui se aflau Alessandro Sforza şi statul său major. Toţi eram călare.

Lupta privită de sus îmi evoca o partidă de şah. Trupele în formaţii strânse, cavaleria în desfăşurare, infanteriştii, arcaşii, archebuzierii se deplasau în ordine... ciocnirea frontală era dură... manevrele de învăluire care jucau rolul unei menghine care se strângea treptat în jurul unităţilor încercuite... se soldă cu numeroşi prizonieri, răniţi, dar cu puţini morţi...

Această bătălie a hotărât soarta războiului. Piccinino a suferit o înfrângere zdrobitoare... mii de prizonieri au oferit regelui prilejul de a face o triere pentru a-şi îmbogăţi colecţia de adversari împăiaţi...

Şefii rebeli reuşiseră să fugă... Trupele lui Piccinino care au reuşit să scape din ghearele lui Sforza se retrăgeau în dezordine... Comandantul lor îşi dăduse seama că avusese de înfruntat un adversar mai dibaci decât el. Resemnat, se înclinase în faţa evidenţei. A rezista până la ultimul om era ceva de neconceput pentru el.

Oraşele, care l-au primit ca pe un triumfător de Jean d'Anjou, s-au supus fără condiţii regelui învingător.

Îmbarcat pe o navă de război, Jean d'Anjou desfăşură pânzele spre Franţa. Aventura lui marţială luase sfârşit. Ducele de Sessa predase armele. Principele de Taranto se supusese resemnat voinţei învingătorului.

O dată pacea restabilită în regat, toată lumea se aştepta la severe represalii împotriva rebelilor. Dar, spre marea surprindere a napolitanilor şi liniştirea celor implicaţi, regele acordă o graţiere generală. Pacea fiind înfăptuită în sfârşit pe temeiuri solide, toată naţiunea trebuia să-şi unească forţele pentru a asigura prosperitatea şi realizarea progresului regatului. Pentru a marca începutul acestei ere noi, Ferrante îi invită pe foştii săi inamici la un banchet care urma să pecetluiască reconcilierea. Foştii şefi rebeli acceptară mâna întinsă. Napolitanii lăudau generozitatea regelui şi spuneau că ar fi meritat calificativul de *Magnanime,* pe care tatăl său, regele Alfonso, îl purtase cu demnitate.

S-au făcut pregătiri extraordinare. Crainicii au răspândit vestea, invitând poporul capitalei să participe la sărbătoare. Vin din belşug şi tăvi cu mâncăruri gustoase vor fi servite pe mese orânduite în principalele pieţe ale oraşului.

Pentru a sublinia dorinţa sa fermă de a pune capăt oricărei ostilităţi împotriva căpeteniilor rebele, îl invită la un banchet pe Iacopo Piccinino. Regele îşi exprimase deja intenţia de a-i încredinţa comanda corpului expediţionar napolitan, care va fi trimis să lupte împotriva turcilor.

Aproape toţi foştii insurgenţi răspunseră la această invitaţie.

Printre absenţi se afla principele Taranto, imobilizat de o congestie cerebrală. Spulberarea visurilor sale îl doborâse.

Nu voi uita niciodată acest ospăţ peste măsură de îmbelşugat. Bucătăria napolitană şi bucătăria franceză, care îşi dobândiseră titlurile de noblеţe, erau larg reprezentate prin ce aveau mai de preţ.

La banchet l-am văzut pentru prima oară pe faimosul Piccinino. Era mai degrabă scund şi îndesat; dar figura lui exprima o voinţă şi o inteligenţă superioare.

Eu am stat în picioare, în spatele scaunului regal.

O muzică melodioasă întreținea buna dispoziție a convivilor. Elementul feminin nu era reprezentat, pentru că regina, suferindă, era reținută la pat sub îngrijirea medicului Curții şi a doamnelor de onoare.

Chelarii serveau cele mai bune vinuri din Italia, din Franța, din Germania şi din Moldova.

Atitudinea rezervată, rigidă, a unor invitați s-a schimbat treptat sub influența mâncărurilor excelente şi a băuturilor alcoolice amețitoare. Râsetele, la început reținute, izbucniră când bufonii începură să înşire în versuri tot felul de anecdote pe seama marilor personaje ale secolului nostru. S-a râs cu hohote de isprăvile lui Giovanni Bentivoglio, care găsise cu cale să-l pedepsească aspru pe profetul Lucas Gauricus, fiindcă acesta i-ar fi prezis un sfârşit tragic. L-a spânzurat cu capul în jos de o frânghie atârnată de tavan în casa scării şi i-a imprimat o mişcare de pendul zdrobindu-i țeasta de pereți. Apoi au istorisit cu mult haz fapta condotierului Braccio de Montone, care a aruncat din vârful unui turn trei călugări care îndrăzniseră să cânte psalmi în prezența lui.

Un bufon scund, caraghios şi diform povestea cu amănunte decoltate pioşenia a doi soți care, înainte de a face dragoste îl rugau pe Dumnezeu să le ierte păcatul. Acest subiect nu era tocmai comic, dar în lipsa doamnelor glumele fără perdea stârneau râsete homerice.

Piccinino stătea în dreapta regelui, care îi vorbea cu deosebită familiaritate.

Spiritele se încălziseră bine datorită băuturii, când uşile sălii se deschiseră brusc şi gărzile regelui, înarmate până în dinți, se năpustiră asupra convivilor.

Comandantul lor se propti în fața lui Piccinino şi îi declară cu o voce hotărâtă:

– Iacopo Piccinino, în numele regelui, vă arestez. Vă rog să mă urmați!

Toți foştii rebeli au fost supuşi aceluiaşi tratament.

Nu pot să descriu stupoarea întipărită pe chipurile acestor oameni care avuseseră încredere în cuvintele afectuoase

ale regelui. Presupun că victimele acestea credule se întrebau dacă nu era vorba de o glumă proastă. Mărturisesc că această ipoteză mi-a trecut şi mie prin cap. Clar, regele Ferrante îşi încălcase onoarea...

Mai târziu aveam să aflu că raţiuni de stat permit principilor să violeze toate angajamentele...

Foştii rebeli, cu Piccinino în frunte, fură executaţi chiar în acea noapte...

Câteva zile mai târziu, dichisiţi cu grijă, îmbogăţiră colecţia de oameni împăiaţi, atât de dragă regelui Ferrante...

AENEAS SYLVIUS PICCOLOMINI
ales papă sub numele de Pius al II-lea

M-am străduit întotdeauna să-mi păstrez neatinsă luciditatea, în pofida piedicilor care îmi stăteau în cale, în ciuda momentelor critice care se iveau în viaţa mea. Umanismul mi-a transmis disciplina pe care o recomand tuturor persoanelor învestite cu o mare autoritate. Persoanele care posedă un spirit echilibrat reuşesc mai repede să-şi atingă scopul, spre deosebire de colericii care comit acte de autoritate disproporţionate, sub imperiul unei emoţii puternice. Înţelepciunea, cumpătarea sunt preferabile exceselor de orice natură ar fi ele.

Să nu pierzi niciodată simţul realităţii.

Înalţi demnitari ai Bisericii şi chiar papi uită uneori începuturile lor modeste şi se lasă îmbătaţi de un orgoliu nemăsurat, alimentat de linguşitorii care nu urmăresc decât un scop: să câştige favoruri şi privilegii, fără să realizeze că propriile lor abuzuri deteriorează, cu timpul, reputaţia propriilor protectori.

Megalomania, iluzia puterii sale nemărginite i-au inspirat predecesorului meu Calixte gânduri nelegiuite: când şi-a pus mitra pe cap şi-a închipuit - periculoasă înfumurare - că este egalul lui Dumnezeu.

Când urcam treptele tronului pontifical, mi-am amintit că alegerea mea s-a datorat unui compromis intervenit între două facțiuni ale cardinalilor care au refuzat alegerea unui papă din tabăra adversă. În aceste condiții aş putea pretinde că prin această învestire am devenit o ființă înzestrată cu puteri divine?

Nu trebuie să uităm: cea mai mare parte a alegerilor papale sunt supuse aceloraşi interese meschine, egoiste, ale câtorva membri ai Sfântului Colegiu. Acordarea de venituri, de beneficii, de subsidii cardinalilor pentru a le obține voturile sugerează ideea de corupție. Însuflețit de umilința creştină, am luat în mâini frâiele puterii şi mi-am jurat mie însumi să nu cad niciodată în greşelile predecesorilor mei. Am hotărât să mă dedic trup şi suflet lui Dumnezeu, sfintei Biserici romane şi salvării creştinătății amenințate de invazia otomană.

Nu pot spune că am reuşit să mă eliberez cu desăvârşire de preocupările mele lumeşti. Suferințe fizice, probleme de familie, chestiuni de orgoliu m-au îndepărtat uneori de obligațiile mele spirituale. Omul nu este perfect, iar papa nu este Dumnezeu.

O măsură pe care am luat-o şi pentru care mă felicit - pentru că justețea ei mi se pare incontestabilă - a fost să nu mai permit persoanelor care vin în audiență să-mi sărute piciorul. Un gest de umilință pe care l-am considerat întotdeauna nelalocul lui...

Tinerețea mea nu a fost ferită de păcate, pe care acum le regret sincer. Voi încerca să obțin iertarea printr-o purtare exemplară. Sfântul Francesco d'Assisi îmi este model. El şi-a irosit nebuneşte anii tinereții, lăsându-se ademenit de tineri în chefuri şi în distracții imorale; păcate care nu l-au împiedicat să-şi schimbe viața, gândirea, orientarea, fiind până la urmă canonizat.

Studiind arta militară a anticilor, am învățat că nu trebuie niciodată să-ți risipeşti eforturile. Un principiu de strategie elementară impune lovituri succesive, cu ajutorul tuturor forțelor reunite, în scopul obținerii superiorității asupra inamicului descumpănit. Eliberarea Europei răsăritene căzută sub

jugul islamic este obiectivul meu principal. În calitate de şef al Bisericii catolice universale, am datoria să elaborez o politică menită să depăşească cu mult graniţele Italiei.

Şefii de stat din peninsulă, izolaţi în cercul vicios al preocupărilor locale, meschine, sunt incapabili să înţeleagă că viitorul lumii occidentale este ameninţat de cuceririle teritoriale ale expansiunii otomane.

Aş putea, eventual, să înţeleg reţinerile căpeteniilor măruntelor state italiene, care nu dispun de forţe armate considerabile; sunt uimit de incapacitatea marilor puteri - Imperiul German, Franţa, Anglia - de a-şi da seama că valurile islamice au subjugat aproape o treime din Europa şi că această invazie nu se află decât la începuturile ei. Actualmente, ajutorul occidental se reduce la acţiunea călugărilor din Ordinul Franciscan al Respectului Normelor Creştine, care dau dovadă de un curaj şi de un spirit de sacrificiu admirabile, susţinând moralul popoarelor din Serbia şi din Albania, din Dalmaţia şi din Croaţia, din Valahia şi din Moldova, care luptă cu energia disperării pentru a-şi păstra libertatea, dar care nu vor întârzia să fie sufocate, zdrobite de numărul acestor barbari cu turban. Călugării noştri franciscani nu ezită să lupte cu sabia în mână împotriva inamicului comun. Congresul de la Mantova, pe care l-am convocat pentru a obţine consensul regilor, al principilor şi al republicilor creştine în vederea organizării unei noi cruciade, mi-a permis să înţeleg cu amărăciune neînţelegerile extrem de grave care dezbină lumea noastră occidentală. Războiul civil, care a făcut ravagii în regatul Neapole, a antrenat în vârtejul său aproape toate statele italiene. Florenţa şi Veneţia fac o politică comercială în contradicţie totală cu mişcarea antiotomană pe care vreau să o iniţiez. Războiul civil al celor Două Roze a trecut Anglia prin foc şi sabie. Cei din clanurile York şi Lancaster se ucid între ei cu o voluptate sălbatică. Împăratul Friederich al III-lea ar vrea să uzurpe coroana regală a Ungariei, purtată de Matei Corvin, care în acest timp trebuie să facă faţă presiunii militare otomane. Mahomed al II-lea era pe cale de a lichida ultimele enclave de rezistenţă în Moreea. Despotul Thomas Paleologos a implorat zadarnic ajutorul Europei occidentale.

Ar trebui să se realizeze mai întâi o înțelegere între suveranii angajați în conflicte nesfârşite mai înainte de a ne gândi la stadiul următor, organizarea cruciadei.

Eram atât de absorbit de treburile politice şi religioase, încât am neglijat uneori suferințele mele fizice...

Surprins de un naufragiu pe coastele stâncoase ale Scoției, am făcut un jurământ: dacă voi scăpa cu viață de furia valurilor, voi face un pelerinaj la unul din sanctuarele dedicate Sfintei Fecioare, pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu... Era iarnă. Mergând desculț pe pământul înghețat m-am ales cu un reumatism care mă istoveşte cu durerile sale insuportabile. Acestui chin i se adaugă crizele de gută, precum şi o boală cronică a gâtului, care mi-au transformat viața într-un calvar. Probabil plătesc în acest fel păcatele tinereții. O bănuială mă roade.

Conclavul care m-a ales papă a ținut seama de starea sănătății mele, care pâlpâie asemenea unei lumânări aflate în bătaia tuturor vânturilor. Moartea mea apropiată ar permite cardinalilor să ajungă până la urmă la o înțelegere asupra unui candidat agreat de toate facțiunile interesate. Consens care în mod practic nu a fost realizat niciodată.

La Mantova, momentele de calm relativ erau urmate de dureri bruşte, violente, care îmi străfulgerau corpul, uneori în plină audiență. Atunci strângeam din dinți pentru a-mi stăpâni gemetele şi pentru a mă oțeli împotriva calvarului.

Suveranii nu se grăbeau să răspundă la apelul meu. Ambasadorii lor se prezentau unul câte unul, fără nicio ordine. Aveam impresia umilitoare că sunt un negustor mărunt care-şi aşteaptă în spatele tejghelei clienții obişnuiți să se lase rugați. Dar aveam o datorie, un scop urmărit cu tenacitate. Unii cardinali spuneau - în culise - că am o idee fixă...

Printre trimişii extraordinari, un personaj mi-a răscolit amintiri pe care le credeam stinse definitiv. Îl cunoscusem la Curtea împăratului Friederich al III-lea, pe care l-am slujit în calitate de secretar. Vesel tovarăş al tinereții mele, contele Philippe de Leuven era alături de mine în timpul nesfârşitelor sărbători, chefuri, vânători şi tot felul de jocuri. Ca şi mine, depăşise vârsta de cincizeci de ani. În timp ce eu devenisem

umbra tânărului de odinioară, el îşi păstrase silueta unui tânăr cavaler. Uitasem unul de celălalt.

Ca un automat îmi aduse la cunoştinţă mesajul împăratului, stăpânul său - un mesaj stropit cu apă de trandafir şi fără nicio consistenţă - privindu-mă în acelaşi timp cu o stranie curiozitate.

Pentru a-i arăta bunăvoinţa mea şi pentru a-l descoase - în cursul unei întrevederi particulare - în legătură cu avansatele intenţii ale suveranului său, l-am invitat la dineu. Apreciam compania câtorva dintre apropiaţii mei şi a unor cardinali care-mi inspirau încredere. Fiindcă programul îmi permitea, l-am poftit pe Philippe de Leuven la o mică plimbare prin grădină, înainte de ospăţ. Eram mulţumit, fiindcă suferinţele îmi acordaseră un mic răgaz. Persoanele din suita lui ne urmau la o distanţă apreciabilă.

– Uneori ceremonialul este prea obositor, Philippe... Foloseam numele său mic pentru a-l face să se simtă bine.

– Sanctitatea Voastră este prea binevoitoare, răspunse el politicos.

– Pentru tine încă mai sunt Aeneas... desigur, nu în prezenţa martorilor... protocolul este mai mult decât plictisitor... dar trebuie să mă supun exigenţelor sale... obligaţiilor profesiei mele...

Am făcut o pauză, după care am adăugat:

– Înfăţişarea mea te surprinde, nu-i aşa?... Am îmbătrânit înainte de vreme...

– Vârsta apasă pe umerii amândurora, dragul meu Aeneas... este normal...

– Dar pe ai mei mai mult decât pe ai celorlalţi vechi prieteni. Câteva luni înaintea alegerii mele m-am întâlnit cu bunul nostru camarad Donato de Camporeale. Ca şi tine, arăta ca un tânăr...

Viaţa ne despărţise timp de mulţi ani... Cu sinceritatea lui spontană a izbucnit: când te-am văzut am fost surprins de o oarecare asemănare... mi-am închipuit că l-am întâlnit pe tatăl tău... dar ştiam că el n-a fost niciodată cardinal... N-am fost jignit de constatarea lui. Confuzia era scuzabilă. Aspectul meu nu mă avantaja... apoi el a adăugat: am auzit

zvonurile... că ai şanse să fii ales papă, că personifici toate virtuţile creştine... o întrebare indiscretă, Aeneas... tu mai faci dragoste?... cel puţin din când în când?... i-am răspuns: am abandonat frivolităţile, Donato...

Philippe surâse:

– Scuză-mi întrebarea... ai făcut-o din proprie voinţă sau obligat?

– Şi una şi alta...

El suspină.

– În epoca de aur a tinereţii noastre, noi, prietenii tăi, eram convinşi că vei deveni unul din marii poeţi ai Italiei... Acceptând mitra papală, ai trădat umanismul...

– Tu crezi că am comis o dezertare?

– Este părerea foştilor tăi prieteni...

– Philippe, tu ar trebui să mă înţelegi... există un umanism creştin şi un umanism păgân... eu am ales prima variantă...

– Pariez că nu mai bei nici vin...

– Ei, da!... pietrele...

– Că nu te mai atingi nici de carne...

– Păi, da ... guta...

– Nici de băuturi reci...

– Tusea cronică mă opreşte...

– Atunci de ce mai trăieşti, Aeneas?

– Pentru a ridica creştinătatea împotriva islamului îngrozitor... pentru a organiza cruciada... pentru a-i salva pe greci, pe slavi, pe moldoveni şi pe vlahi, care au căzut în sclavia turcilor... Am să-ţi pun eu o întrebare... dar să-mi răspunzi sincer... împăratul tău are intenţia să participe la cruciada mea?...

– Sunt ambasadorul său, Aeneas, eu nu aş putea...

– Mă adresez prietenului... nu ambasadorului... tot ce-mi vei spune rămâne între noi... dar trebuie să ştiu... viitorul umanităţii creştine se află în mâinile noastre...

– Presupun că este încă în căutarea unei soluţii...

– Da sau nu?... răspunde-mi!... da sau nu?... în vreme ce noi ne învârtim în jurul acestui subiect, femei, bărbaţi, copii mor striviţi sub potcoavele cavaleriei otomane... nu întâmplător semiluna seamănă cu o seceră... pentru a secera vieţi omeneşti...

– Într-un viitor apropiat împăratul nu va interveni... ai fost secretarul său... de ce nu-i pui tu chestiunea de încredere?

– Pentru că mă evită... Ambasadorii lui ocolesc un răspuns deschis, fără ascunzişuri... Promisiunile nu mă mai mulţumesc... Vreau fapte concrete... soldaţi, arme, galere, bani pentru operaţiunile militare...

Philippe plecă fruntea:

– Ai fost întotdeauna un idealist, Aeneas... Umanismul te-a marcat pentru totdeauna...

O durere bruscă, acută, mă cuprinse în regiunea lombară, îmi scăpă un geamăt înăbuşit şi căutai sprijin în braţul lui Philippe, apoi durerea se calmă dintr-odată...

– Să ne întoarcem!... cina ne aşteaptă... vei vedea printre invitaţi câţiva umanişti... nu i-am uitat... îi vei întâlni pe Bartolomeo Platina, Battista Poggio, Francesco d'Arrezo, pe care l-am rugat să termine traducerea „Iliadei", începută de Valla, maestrul nostru, al tuturor...

Noaptea, înainte de a mă culca, am scris două pagini pe care le-am adăugat „Comentariilor" mele. A-mi aşterne gândurile pe hârtie este ultima plăcere care mi-a mai rămas. Scrisul mă ajută să trăiesc. O hrană spirituală indispensabilă. Îmi insuflă energia care mă mobilizează...

De patru luni mă plictiseam la Mantova aşteptându-i în zadar pe şefii de stat invitaţi. Ambasadele, alcătuite în mare parte din figuri şterse, se limitau să facă promisiuni fără acoperire. Apeluri, somaţii, convocări însoţite de ameninţări cu excomunicarea au rămas fără ecou. Un alt papă ar fi abandonat lupta. Angajasem un fel de duel cu fiecare cap încoronat, cu fiecare principe sau şef de republică. Nimic nu era mai demoralizant decât o luptă pentru o cauză pierdută. Dar Dumnezeu mă înzestrase cu o putere fără limite, cu o voinţă spirituală paradoxal regenerată după fiecare insucces, cu o vitalitate de necrezut într-un trup ca al meu. Eram însufleţit de o tenacitate, de o ardoare ce friza fanatismul.

Francesco Sforza, ducele de Milano, a fost primul şef de stat italian de o oarecare anvergură care a răspuns personal invitaţiei mele. Prezenţa lui alături de mine îmi insufla o doză suplimentară de curaj...

Cu o întârziere de câteva luni am deschis şedinţa inaugurală a Congresului. Ambasade mai importante, atât ca număr cât şi prin calitatea membrilor, au sosit din Franţa, din Anglia, din Germania, din Burgundia şi din Ungaria.

Philippe de Leuven se afla acum într-o companie bună. Jean de Cleves, nepotul ducelui de Burgundia, şi Jean de Croy completau delegaţia.

Am deschis dezbaterile cu un discurs lung. Câteva pasaje mi s-au întipărit în minte. Am evocat Pământul Sfânt căzut în mâinile necredincioşilor, apoi căderea Constantinopolului şi masacrarea populaţiei sale, aproape sub ochii noştri, fără ca armatele pe care le avem, deşi considerabile, să fi făcut cel mai mic efort pentru a o salva. Laşitatea noastră a permis turcilor să ne profaneze bisericile, să execute prizonierii de război, să violeze femeile şi fetele, să siluiască până şi copiii, sub privirea triumfătoare a sultanului. Occidentalii care sperau să păstreze pacea cu un adversar de talia lui Mahomed al II-lea îşi făceau iluzii. Acest animal însetat de sânge va mărşălui din victorie în victorie până când va supune întreaga Europă sub jugul legii sale. Din nefericire pentru noi, un Godefroi, un Bohemond, un Hugue, un Tancrede, un Baudouin au trecut în lumea umbrelor. Dacă ei s-ar mai fi aflat printre noi, ar fi ridicat steagul cruciadelor şi s-ar fi năpustit asupra inamicului. Am îndemnat pe toţi creştinii capabili să poarte arme să se mobilizeze pentru un război lung şi costisitor. Am adăugat că voi participa personal la aceste operaţiuni militare. De când se ştie, niciunul din pontifii Romei n-a luat într-o mână flamura lui Hristos şi în cealaltă sabia pentru a porni împotriva duşmanului. În ciuda vârstei mele, mă voi înrola în trupele care se vor îndrepta spre front...

Adunarea a votat în unanimitate războiul împotriva barbarilor otomani. Dar când a fost să se treacă la măsuri concrete în vederea unei mobilizări generale, au început să apară reţinerile. Francesco Sforza considera că ar fi preferabil să fie recrutate trupe din ţările vecine turcilor, pentru că popoarele acestora sunt direct interesate. Ar fi suficient ca occidentalii să contribuie cu bani şi cu arme. Ducele de Cleves a declarat că trupele burgunde vor participa la cruciadă, cu

condiția ca împăratul însuşi, sau unul din regi să dea exemplu. Ambasadorul venețian, Orsato Giustiniani, a spus că deocamdată Serenissima Republică nu este pregătită să se implice într-un război care ar avea urmări dezastruoase pentru comerțul său maritim. El a precizat că dogele Pasquale Malipiero ar prefera negocieri paşnice. Gregor Heimburg, trimisul arhiducelui Albrecht al Austriei, a îndrăznit să amintească, uşor ironic, în cadrul discursului său, că aş fi trimis în trecut scrisori de dragoste pentru a favoriza aventurile amoroase ale prințului Sigismund. Ambasadorul regelui Franței a profitat de ocazie pentru a sublinia drepturile Casei d'Anjou asupra tronului de Neapole.

Înaintea închiderii adunării am pronunțat cu voce fermă o bulă care proclama războiul împotriva turcilor, cu o durată stabilită de trei ani. Toate persoanele care vor lua parte la cruciadă timp de opt luni fără întrerupere vor primi o indulgență deplină. Umaniştii care alunecau pe panta ateismului pretindeau cu ironie că propunerea făcută de Biserică nu este avantajoasă ființelor umane. A oferi în schimbul unei morți efective, concrete, tangibile, o intrare ipotetică într-un paradis discutabil, emana un uşor parfum de viclenie. Această lovitură de pumnal, pe la spate, s-a adăugat greutăților întâmpinate pe parcursul congresului.

Declarația mea solemnă se va dovedi în cele din urmă lipsită de orice conținut. Muntele fătase un şoarece. Misiunile diplomatice se împrăştiau ca frunzele în bătaia vântului.

Înainte de a părăsi Mantova, Philippe de Leuven mi-a solicitat o audiență particulară. Mi-a declarat suspinând:

– Eram sigur că rezultatul acestui congres va fi nul... regret enorm... Ai fi meritat interlocutori mai buni... sper ca data viitoare să ai mai mult succes... căci sunt convins că vei persevera... urez Sanctității Tale o cruciadă triumfătoare... care să aducă la Roma căpățâna împăiată a lui Mehmed al II-lea... ideile regelui Ferrante nu sunt lipsite de umor...

L-am îmbrățişat înainte de a ne despărți... era ultimul prieten care mă tutuia... lăsa în urma lui o uşoară dâră de parfum... parfumul tinereții noastre pierdute...

Va trebui să-mi grăbesc întoarcerea la Roma. Războiul civil

din Napoli, şi mai ales dezordinile generate sugeraseră idei republicanilor, care deveniseră apatici după răzmerița nereuşită a lui Porcari... oraşul era în plină fierbere... în locul unei campanii militare împotriva turcilor trebuia să mă resemnez a deschide o campanie împotriva propriilor mei supuşi...

Căile Domnului sunt de nepătruns...

Guvernatorul Romei, Galeazzo Cavriani, episcop de Mantova, se temea că la noi va fi şi mai rău. Intrat în panică îmi trimitea rapoarte îngrijorătoare. Nu avea anvergura lui Vitelleschi. Această remarcă nu înseamnă că aprob metodele brutale ale acestui cardinal. Dar ar fi fost omul potrivit pentru evenimentele care agitau oraşul.

Tiburzio şi Valerio di Masso, doi tineri romani exaltați, declanşaseră o răscoală care urmărea reconstituirea vechii republici romane, căzută sub jugul preoților; argument de care unchiul lor, Stefano Porcari, se folosise pentru a încerca răsturnarea guvernării Bisericii, insurecție eşuată în cele din urmă. Cei doi frați di Masso voiau să răzbune totodată moartea tatălui lor, care fusese decapitat odată cu Porcari.

Înspăimântat de tulburările care luau proporții nemaiîntâlnite, Carviani îmi cerea trupe de întărire. Deşi uram folosirea forței, am cedat la insistența lui. Ostilitatea pe care populația Romei o arăta clerului mă întrista. Numai babele şi ramoliții, care din cauza vârstei înaintate se tem de apropierea morții şi care pentru orice eventualitate vor să păstreze relații bune cu Dumnezeu, mai frecventau biserica. Păcătuiesc printr-un oarecare cinism, dar umanismul pe care l-am îmbrățişat cu entuziasm, în tinerețe, a lăsat urme. Adolescenții şi chiar adulții în plină putere uită sfânta religie, îngroaşă numărul ateilor sau al ereticilor...

Ştirile sosite de la Roma erau alarmante. Insurgenții se înfruntau aproape în fiecare zi cu forțele de ordine care erau copleşite.

Guvernatorul, temându-se că viața îi este primejduită, s-a încuiat în palatul Vaticanului şi de acolo transmitea ordine, fără să cunoască realitatea de pe teren. Palatele cardinalilor au avut primele de suferit. Luate cu asalt, prădate, devastate,

deveniseră simboluri ale puterii papale care trebuia lovită. Tiburzio şi capii rebeliunii se instalaseră - în afara Romei - în fortăreaţa de la Polombara, pusă la dispoziţia lor de Jacopo Savelli, care nutrea ambiţia de a lua conducerea mişcării şi de a deveni şeful republicii romane laice reconstituite. În interiorul Romei, Tiburzio îşi stabilise postul de comandă la Panteon. Ocrotit de ziduri, ordona misiuni de luptă, organiza operaţiuni, jefuia cazărmile şi posturile de poliţie. Panteonul, care căpătase de multă vreme reputaţia absurdă de bârlog al diavolilor, devenise un reper al bandiţilor.

Agitaţia pe care o propovăduia zi de zi dădea rezultate. Manifestanţii parcurgeau străzile, agitau steaguri de război şi strigau: „Jos călugării!"... „Să ne răzbunăm martirii!"... „Moarte lipitorilor din Vatican!"...

Ca de obicei în asemenea ocazii, pleava societăţii se deda la excese: devasta prăvăliile, casele bogaţilor, mănăstirile. Agresiunile, violurile, încăierările se înmulţeau.

Un tânăr discipol al lui Tiburzio, poreclit Innamorato, a răpit o tânără fată care se ducea la biserică pentru a se căsători. Poliţia a reuşit să-l aresteze, dar oamenii lui Tiburzio au invadat închisoarea, au brutalizat gardienii şi l-au eliberat.

Un şef de bandă, Bonanno Specchio, a transformat Palatul Capranica în cartier general al tâlharilor. După căderea nopţii făceau incursiuni înarmaţi şi, sub pretextul colectării de fonduri pentru mişcarea republicană, jefuiau, clamându-şi ataşamentul faţă de Tiburzio.

Pentru a complica situaţia, mercenarii lui Sigismundo Malatesta şi ai lui Iacopo Piccinino - care nu suferise încă îngrozitoarea-i tortură - pustiau împrejurimile Romei şi pregăteau asaltul capitalei. La Tivoli au încercat să răstoarne autorităţile legale, în vederea constituirii unui guvern alcătuit din ghibelini, duşmani declaraţi ai papalităţii. Planul lui, gândit de multă vreme, de a crea un principat rupt din statele Bisericii, începe să prindă contur. Cardinalul Prospero Colonna îmi dovedi din nou bunăvoinţa sa, neutralizându-le manevrele.

Am înţeles că trebuie să iau măsuri urgente. Am cerut ajutorul lui Francesco Sforza, care mi-a trimis trupe pentru înăbuşirea revoltei. În fruntea lor m-am îndreptat spre Roma.

În acelaşi timp am angajat tratative cu iscusitul condotier Napoleone Orsini, pentru a întări cu mercenarii săi forţele armate ale Bisericii.

În Cetatea Eternă tulburările se intensificau. Poliţia, datorită unui denunţ anonim, a reuşit să-l aresteze pe un oarecare Luca de Tozio, complice al lui Tiburzio, şi să-l întemniţeze în castelul Sant'Angelo.

Torturat, el a făcut mărturisiri complete. Sub aparenţa revoltei lui Tiburzio se ascundea de fapt un complot de proporţii vaste. Alături de Jacopo Savelli, a cărui activitate era cunoscută în parte, câţiva nobili - Everso d'Anguillara, nepoţii principelui de Taranto - şi doi Colonna care se opuneau cardinalului, unchiul lor, susţinuţi de mercenarii lui Piccinino şi de ai lui Malatesta, urmau să răstoarne guvernarea Bisericii şi să întemeieze un stat laic.

În acest timp, trupele mele înaintau în marş forţat spre Roma, căzută pradă anarhiei. Inima îmi era cernită. Lupta împotriva propriilor mei supuşi derutaţi de promisiunile demagogice ale lui Tiburzio şi ale acoliţilor săi îmi părea monstruoasă. Totuşi aveam datoria să acţionez. Pentru a zăgăzui epidemiile sunt recomandate tratamentele cele mai drastice. Trupele oţelite ale lui Francesco Sforza au restabilit, nu fără dificultate, o ordine precară.

A doua măsură pe care am luat-o a avut un caracter politic. Am convocat la Vatican notabilităţile Romei şi pe reprezentanţii burgheziei. Au ascultat mustrările mele cu fruntea întunecată, cu capul plecat.

– Care oraş din lumea aceasta este mai liber decât Roma? Nu plătiţi impozite, nu suportaţi greutăţi împovărătoare. Faceţi comerţ fără nicio piedică. Şi care suveran vă asigură această libertate deplină şi neatinsă?... Un conte, un duce, un rege, un împărat, un fals tribun al poporului? Nu... E mult mai mult decât atât. E papa de la Roma, urmaşul Sfântului Petru, reprezentantul lui Iisus Hristos pe pământ. Lui şi numai lui îi datoraţi prosperitatea, fericirea, securitatea voastră; tot datorită lui bogăţiile întregii lumi se revarsă către oraşul vostru, iar privirile lumii civilizate se aţintesc asupra voastră...

În loc să predea armele, Bonanno Specchio încercă să reia lupta. Încercuit de forțe superioare, a fost arestat. Îndată ce au aflat vestea, Tiburzio şi tovarăşii lui apropiați au părăsit Palombara şi au început să cutreiere străzile oraşului, îndemnând populația la revoltă. Dar autoritățile, sprijinite de soldații lui Francesco Sforza, au reuşit să-l aresteze împreună cu cinci dintre complicii săi. Supus la tortură, a confirmat mărturisirile lui Bonanno Specchio şi a recunoscut tentativa de răsturnare a guvernării Bisericii.

Condamnați la moarte, Tiburzio, Specchio şi şase dintre tovarăşii lor au fost târâți spre Capitoliu şi în fața unei mulțimi de spectatori, foştii lor partizani, care nu au îndrăznit să facă niciun semn de împotrivire, au urcat treptele eşafodului. Spânzurații au fost folosiți ca exemplu pentru toți cei care ar mai fi ispitiți să-i imite.

Dar contrar aparențelor, un fel de agitație ascunsă menținea poporul şi mai ales sărăcimea într-o frământare ce nu putea scăpa unui observator atent.

Pentru a linişti Roma şi oraşele dependente de Biserică, infestate de demagogia distrugătoare a lui Fabrizio de Masso, şi pentru a-l neutraliza definitiv pe Sigismundo Malatesta, am apelat la serviciile a doi condotieri, care se bucurau de o mare, dacă nu şi de o frumoasă reputație: Alessandro Sforza şi Federico d'Urbino. Din nefericire, între ei exista o rivalitate care îi impiedica să ajungă la un acord **militar indispensabil** pentru rezolvarea unei crize politice care se prelungea la infinit.

Totuşi la Roma erau semnalate tulburări răzlețe, în ciuda vigilenței forțelor publice şi a prezenței trupelor de mercenari. Cardinalii, terorizați de amenințările care pluteau în aer, îşi fortificaseră palatele şi angajaseră gărzi straşnic înarmate pentru a le asigura apărarea. Ambasadorii acreditați pe lângă Vatican susțineau că populația romană nu este guvernabilă şi că noi mişcări siciliene sunt de aşteptat. Trebuie să recunosc - cu imens regret - că opiniile lor exprimau o cruntă realitate. Unii cardinali afişau un lux țipător şi un libertinaj care şoca opinia publică. Cheltuiau bani cu nemiluita, iar fastul lor contrasta cu mizeria unei mari pături a populației Romei. Critici răuvoitoare lansau în culise

zvonuri, pe seama câtorva capi ai Bisericii, care ar fi deturnat în profitul lor personal venituri din dijmele destinate cruciadelor. Erau calomnii, dar efectul deplorabil nu se lăsa aşteptat. Laicii remarcau mai puţin sobrietatea monahală, castitatea, demnitatea numeroşilor membri ai Curiei, care prin comportamentul lor se izolau, se menţineau cu modestie în umbră.

La Roma, vânătoarea insurgenţilor continua. A doua serie de complici ai lui Tiburzio, capturaţi recent, urma să suporte pedeapsa capitală.

O delegaţie a notabilităţilor oraşului mi-a cerut o audienţă pentru a-mi prezenta via recunoştinţă a concetăţenilor, fiindcă, asemenea Sfântului Gheorghe, nimicisem balaurul republican. Acest elogiu mi s-a părut deplasat, grotesc. O mare parte a romanilor, care mă tămâiau azi, aplaudaseră cu entuziasm republica proclamată ieri de Tiburzio şi de demonii lui.

Lăudătorii mei strigau cu o exaltare care îmi rănea modestia: de azi înainte vom adăuga numelui tău titlul binemeritat de Pius al II-lea Pacificatorul...

Seara, în timpul unei scurte plimbări înaintea cinei, am fost foarte tulburat când Iacopo Ammanati, unul dintre apropiaţii mei, care îmi raporta fidel zvonurile ţesute în jurul persoanei mele, m-a anunţat că un număr mare de intelectuali mă acuzau că aş fi trădat umanismul ordonând executarea foştilor partizani ai lui Fabrizio de Masso. Libertatea era o noţiune bine întipărită în sufletul romanilor, care admirau antica republică a Romei, pe care Caesar ar fi vrut să o sugrume, restaurând regalitatea. Exemplul lui Brutus a încălzit mereu inimile romanilor.

Cuvintele lui Ammanati m-au lovit dureros. În aceeaşi seară l-am convocat pe cardinalul locţiitor, care avea şi atribuţiile jurisdicţiei penale, pentru a-i anunţa hotărârea mea de a graţia prizonierii condamnaţi la moarte, care vor fi eliberaţi deîndată. Cardinalul se întristă şi îmi raportă că toţi cei în cauză au fost deja executaţi în cursul zilei. Această ştire era cu atât mai jalnică, cu cât întărea opinia largă, dar eronată, a populaţiei care reproşa Bisericii pământene înăbuşirea libertăţilor civice...

Voi profita de prima ocazie pentru a dezvolta în fața credincioşilor interpretarea justă a acestei probleme spinoase. Biserica respectă libertatea individuală, dar o libertate iluminată de concepțiile superioare ale religiei. Libertatea care generează dezordine, care slăbeşte autoritatea papei, care permite invadarea clerului de spiritul modern, care exercită o influență negativă asupra filosofiei şi teologiei creştine, care provoacă anarhie, haos în viața politică şi civilă este o libertate nu numai demnă de plâns, dar care merită şi o severă condamnare.

Convingerile mele de azi sunt oare în contradicție cu opiniile mele de ieri?... Nu cred... Când am acceptat mitra papală, mi-am asumat toate responsabilitățile care îmi reveneau... Atitudinea clerului față de cultura antică trebuie să fie limpede, fără echivoc. Cei care admiră frumusețea culturii clasice trebuie să păstreze o dragoste arzătoare pentru religia creştină. Trebuie să înțeleagă că păgânismul antic, sub cele mai bune forme ale lui, chiar dacă nu este lipsit de frumusețe, schița numai o lume care nu aşteaptă decât venirea Fiului Domnului, creatorul lumii perfecte. Trebuie să sporim vigilența pentru a rezista seducției falsei renaşteri, care denaturează adevărata credință creştină...

Zarva iscată în jurul jalnicei insurecții atâțate de Tiburzio di Masso de-abia s-a liniştit, când am aflat cu tristețe, dar şi cu indignare, că am devenit ținta unui val de critici care acuzau pretinsul favoritism pe care l-aş fi încurajat după instalarea mea pe tronul pontifical. Era condamnat cercul apropiaților mei care - se spunea - trăgeau sforile din culise şi care constituiau adevăratul guvern al Vaticanului.

În realitate, Iacopo Ammanati şi Grigorio Lolli, Nicola Forteguerri şi Jacopo de Luca, aflați de mai multă vreme alături de mine, erau cultivați, evlavioşi, dezinteresați şi devotați persoanei mele.

Se pretindea că sprijinul nelimitat pe care l-am oferit regelui Ferrante se explica prin numeroasele titluri şi domenii ale nobililor care au fost atribuite nepoților mei Antonio şi Francesco. Este adevărat că i-a dăruit lui Antonio ducatul de Sessa şi cel de Amalfi. Dar a fost o donație legitimă,

făcută unui membru apropiat al familiei sale. Promovat cardinal, Francesco nu avea nevoie de mărinimia regelui napolitan. I-am făcut cardinali şi pe Forteguerri, cumnatul meu, şi pe Ammanati, care erau unanim respectaţi pentru capacitatea lor în domeniul religiei. Am atribuit feude lui Andrea şi Jacopo, fii ai surorii mele Laudemia, căsătorită cu Nanni Todeschini, un nobil de viţă veche, dar cu mijloace financiare relativ reduse. Nu aveam oare obligaţia morală să-i ajut?...

Am nutrit întotdeauna o mare afecţiune pentru rudele mele... Cei care nu au păcătuit acordând favoruri membrilor familiilor lor să arunce primii cu piatra asupra mea!...

Pe parcurs, lăcomia lui Antonio a depăşit limitele. L-aş fi putut împiedica pe Ferrante să se arate generos oferindu-i un al treilea ducat - cel de Celano - unei persoane care îmi era dragă în ciuda defectelor sale?... .

Mi se făcea o vină şi din faptul că aplicam o justiţie neînduplecată împotriva oamenilor de rând şi că eram clement cu nobilii. În timp ce Tiburzio şi tovarăşii lui erau spânzuraţi, prinţul Jacopo Savelli a obţinut iertarea mea, ca urmare a intervenţiei cardinalului Prospero Colonna în favoarea lui. Nu puteam refuza pe decanul Sfântului Colegiu, care îmi făcuse constante şi preţioase servicii.

În ceea ce-l priveşte pe Sigismundo Malatesta, cel mai sinistru criminal al acestor timpuri, deşi încolţit de armatele pontificale, a fost salvat *in extremis* ca urmare a unei medieri impuse de Veneţia, Milano şi Florenţa, precum şi de puterea politică şi militară a Franţei. Acest sprijin masiv i-a permis lui Malatesta să iasă cu faţa curată dintr-o criză care l-ar fi putut costa viaţa. A pierdut în schimb câteva teritorii şi a promis în scris că în cazul în care va muri fără moştenitori legitimi, Rimini va fi restituit Bisericii...

Eram prins într-un angrenaj care mi-a paralizat eforturile concentrate în jurul cruciadei care - spre exasperarea mea - era amânată la infinit. În ciuda deteriorării sensibile a sănătăţii mele, n-am renunţat la lupta pentru eliberarea Bizanţului. Nu mă puteam obişnui cu ideea că acest oraş magnific, centrul răsăritean al creştinătăţii, rămâne în mâinile necurate ale barbarilor islamici...

Dar trebuia să rezolv mai întâi divergențele care separau Sfântul Scaun de marile puteri europene. Charles al VII-lea nu putea să-mi ierte refuzul de a sprijini drepturile nepotului său, Jean de Calabria, la coroana regatului Neapole. Veninos flutura împotriva mea și a papalității Pragmatica Sancțiune, care reprezenta o sfidare a Constituției monarhice acordată de Hristos Bisericii Catolice. Regele mi-a suprimat dreptul de a decide numirea în funcții ecleziastice pe teritoriul Franței și a lipsit în același timp Curia de o importantă sursă de venituri.

Pragmatica Sancțiune ilustra pretențiile absurde ale regilor Franței împotriva teoriei Bisericii universale. Impunea o grea servitute prelaților francezi, care deveneau sclavii autorităților laice. Clerul francez trebuia să dea socoteală despre activitățile sale Parlamentului francez, ceea ce era ilogic. Regele își rezerva dreptul să atribuie după bunul său plac demnitățile sacerdotale persoanelor alese de el, chiar dacă acestea nu erau demne de aceste numiri. Își permitea să-i ierte pe excomunicații condamnați de mine. Bunuri ale Bisericii au fost confiscate și puse la dispoziția autorităților laice.

Am consemnat aceste obiecții, evident mai dezvoltat, în „Comentariile" mele. Nu m-am mulțumit să formulez proteste platonice. Am luat cuvântul în public și am contestat cu fermitate dreptul Parlamentului francez de a se amesteca în afacerile interne ale Bisericii. Charles al VII-lea a ripostat, afirmând că în cadrul intervenției mele în favoarea regelui Ferrante am făcut elogiul bastarzilor și m-a amenințat că, dacă voi persista în atitudinea mea ostilă Franței, el va convoca un conciliu la Paris, pentru a hotărî sancțiuni împotriva mea; eventual destituirea. Amenințările mele cu excomunicarea nu i-au făcut nicio impresie.

Exasperat de provocarea lui, am luat legătura cu prințul moștenitor, Louis, care se retrăsese în Burgundia, preferând un exil voluntar care excludea orice legături cu regele. Voiam să mă implic în conflictul deschis între tată și fiu. Prin intermediul unor negocieri secrete s-a ajuns la un acord cu prințul, care s-a angajat să anuleze Pragmatica Sancțiune de îndată ce va fi încoronat ca suveran al Franței.

Dar decizia luată de Atotputernicul a pus punct într-un mod neaşteptat conflictului meu cu regele. O inflamaţie a maxilarelor, probabil prost tratată, i-a infectat organismul deja slăbit de excese. S-a stins fără ca medicii - în pofida ştiinţei lor - să-l fi putut salva. Această întâmplare mi-a amintit de un episod care a făcut mare vâlvă la vremea lui. Barsbay, sultanul Egiptului, agoniza la pat, victimă a unei infecţii, fără ca medicii adunaţi la capul său să-l poată salva. Înainte de a-şi da ultima suflare mai găsi puterea să ordone - fără ezitare - condamnarea lor la moarte. Iată o soluţie radicală pe care un suveran creştin, chiar dacă se numea Charles al VII-lea, n-a avut curajul să o aplice.

Cardinalul Prospero Colonna, prezent la un conciliabul cu apropiaţii mei, a declarat cu un aer dezamăgit:

– Astăzi, domeniul laic tinde nu numai să se consolideze, ci să şi ţină în şah puterea pământească şi chiar spirituală a Sfântului Scaun... trebuie să admitem, Sanctitatea Voastră, că vremea ruşinoasei umilinţe îndurate de împărat la Canossa n-ar mai fi astăzi posibilă... Marea schismă nu a făcut decât să ilustreze progresul puterii regale în detrimentul autorităţii papale...

Ammanati se arăta mai optimist:

– Cerul începe să se însenineze. Jouffroy mi-a scris recent că noul rege al Franţei nutreşte cele mai bune intenţii faţă de Sanctitatea Voastră. Este gata să abroge Pragmatica Sancţiune, conform aranjamentului convenit între dumneavoastră...

–Arhiepiscopul de Arras este un excelent diplomat. Nu trebuie să uităm că, în calitatea sa de nunţiu la Paris, şi-a riscat viaţa servind ca intermediar între Sanctitatea Voastră şi tânărul prinţ Louis, adăugă Lolli. Arhiepiscopul Jouffroy merită toată stima noastră...

– Deşi francez, el a îmbrăţişat fără rezerve cauza Romei, suprasolicită Forteguerri.

Argumentele lor erau convingătoare. M-am alăturat lor:

– De acord. Îi voi scrie o scrisoare regelui Franţei. Voi saluta hotărârea lui şi-l voi ruga să urgenteze abrogarea Pragmaticei Sancţiuni. Voi profita de ocazie pentru a-i aminti

datoria lui de a participa activ la apărarea creştinătăţii împotriva ofensivei generale a turcilor, îl voi asigura că în schimb îi voi acorda concesii considerabile...

I-am trimis scrisoarea, iar răspunsul nu întârzie să se materializeze. El exprima dorinţa de a-l vedea pe arhiepiscopul Jouffroy şi pe prinţul Louis d'Albret promovaţi cardinali, cerere făcută şi de Charles al VII-lea, pe care îl refuzasem. De data asta am înţeles că se impunea compromisul. Sfântul Colegiu va opune o împotrivire fermă. Doi noi cardinali francezi ar întări grupul condus de d'Estouteville şi ar micşora în acelaşi timp autoritatea actualului Colegiu. În cele din urmă mi-am impus voinţa şi am făcut şapte cardinali, printre care se distingeau Jouffroy şi d'Albret. În schimb, Louis al XI-lea a abrogat Pragmatica Sancţiune.

O delegaţie s-a deplasat la Roma pentru a semna un document care să confirme acest acord. Îi trimisesem deja o sabie binecuvântată regelui Franţei, care simboliza participarea sa la cruciadă. Spre consternarea mea, contele de Chaumont, conducătorul delegaţiei franceze, mi-a pus o condiţie care m-a năucit:

– Abrogarea Pragmaticei Sancţiuni nu va intra în vigoare atât timp cât Sfântul Scaun nu se va alătura dorinţei Maiestăţii Sale Louis al XI-lea, cu privire la regatul Napoli...

Louis de Calabria îl va înlocui pe regele Ferrante, care va primi în schimb principatul Taranto. Toate iluziile mele s-au spulberat. Schimbarea radicală a atitudinii suveranului francez era inadmisibilă. M-a păcălit cu promisiuni mincinoase. Apoi contele de Chaumont şi-a sporit pretenţiile: Genova trebuie să treacă şi ea în patrimoniul Casei d'Anjou.

După trei săptămâni de discuţii sterile - refuzasem clar să abandonez cauza lui Ferrante - contele de Chaumont părăsi Roma trântind uşa. În ultima clipă a anunţat rechemarea tuturor prelaţilor francezi de la Roma.

Fără să fi fost rupte în mod oficial, relaţiile dintre Paris şi Vatican ajunseseră într-un punct critic. Cardinalul Jouffroy, care ne jucase pe degete, a părăsit Roma şi s-a prezentat regelui Louis, care l-a primit cu toate onorurile.

Pentru a îndulci pilula, Louis mi-a propus mâna unei prințese franceze pentru unul din nepoții mei.

Conflictul meu cu regele francez a avut ecouri care s-au resimțit până și în Germania, acest hibrid sfânt imperiu, fisurat precum carcasa unei nave care ia apă din toate părțile. Ca și cum nu ar fi fost suficientă erezia lui Hus și războaiele provocate de execuția sa, pentru a submina autoritatea împăratului, precum și unitatea și universalitatea catolicismului, acea țară a fost împărțită în două tabere: pe de o parte clanul Wittelsbach și numeroșii săi aliați, care pretindeau reforme amenințându-l pe împărat cu mânia lor, de cealaltă parte tabăra Hohenzollern și partizanii ei, care voiau să mențină vechea ordine politică.

Când cardinalul Bessarion a sosit în Germania pentru a propovădui cruciada, fuseseră deja semnalate lupte pe mai multe fronturi. La Nürnberg se întrunise o dietă care trebuia să ia hotărâri privind ofensiva împotriva turcilor, conform angajamentelor semnate la Mantova. Deși împăratul Friederich prezida dieta, situația de la Mantova s-a repetat. Principii și mai marii imperiului au strălucit prin absență. Au venit în schimb delegați fără puteri depline. Bessarion a pledat pentru o conciliere între Hohenzollern și Wittelsbach pentru a organiza împreună cruciada. Dieta s-a încheiat fără rezultate.

Pentru a-și manifesta disprețul față de Roma, Diether d'Issemburg s-a autoproclamat arhiepiscop de Mainz, fără să ceară aprobarea papală. Angajându-se într-un război deschis împotriva mea, n-a făcut decât să afișeze ostilitatea adoptată de majoritatea principilor germani față de Sfântul Scaun.

Împăratul convocă o nouă dietă la Viena, pentru a-mi demonstra bunăvoința sa. Comedia de la Nürnberg se repeta cu o circumstanță agravantă. Delegații declarară la unison că refuză să se supună ordinelor papei.

Descumpănit de acest nou eșec, Bessarion își pierdu cumpătul și nu mai conteni cu amenințările și cu invectivele. Delegații ripostară pe același ton și în semn de protest părăsiră *in corpore* sala.

Eram sigur că în realitate nu era vorba decât de o meschină chestiune de bani. Principii au refuzat să trimită la Roma

dijmele datorate şi care erau destinate finanţării cruciadei.

L-am însărcinat pe cardinalul de Augsburg, care îl înlocuia pe Bessarion, să le comunice că renunţ la dijme, dar în acest caz ei erau obligaţi să-mi trimită trupele promise pentru a lupta împotriva turcilor. Negocierile se împotmoliseră iarăşi.

Germania devenise un imens câmp de bătaie pentru nobilii care se sfădeau fără încetare pentru motive minore. Exemplul dat de Franţa şi de oscilantul sfânt Imperiu Roman a fost urmat de Georg Podiebrad, regele Boemiei. Influenţat de adversarii Sfântului Scaun, el a îngroşat curentul antiroman...

Sufletul meu vărsa lacrimi... Proiectul cruciadei mele părea născut mort. Decepţiile se înmulţeau. Occidentalii aşteptau oare ca turcii să le bată la poartă pentru a ieşi din inerţie?... Indiferenţa lor friza inconştienţa sau, mai rău, trădarea...

Refugiaţi iluştri, care scăpaseră ca prin minune din vârtejul masacrelor, al deportărilor şi al sclaviei, au ajuns la Roma într-o stare lamentabilă. Principi, suverani, regine nu mai aveau pe ei decât nişte zdrenţe în chip de veşminte. Am fost şocat de primirea condamnabilă pe care le-au făcut-o rudele lor, care trăiau în Occident şi care nu ştiau cum să scape mai repede de aceşti oaspeţi stânjenitori. După ce a înfruntat mii de primejdii, tânăra Charlotte de Lusignan, regină a Ciprului, a debarcat în Italia pentru a cere fonduri de război ca să-şi salveze soţul, Louis, fiu al ducelui de Savoia, asediat de osmanlâi în fortăreaţa de la Cenines. Solicitase deja ajutorul cavalerilor din Rodos, care îi făcuseră unele promisiuni vagi. Socrul său, un avar fără pereche, a primit-o atât de rău, încât a părăsit plângând Curtea de Savoia. Nu-i mai rămăsese decât să implore ajutorul Sfântului Scaun. Am primit-o cu ceremonialul cuvenit unei suverane. În privinţa ajutorului pe care l-a cerut m-am limitat la o escortă militară de cincizeci de călăreţi, deoarece vistieria mea era aproape goală. Florenţa, Milano, Ferrara nu i-au acordat decât o atenţie politicoasă. Decepţionată, s-a reîmbarcat şi a plecat spre Rodos.

Thomas Paleologos, despot al Moreei, moştenitorul tronului Bizanţului, căzuse într-o astfel de mizerie încât m-am simţit obligat să-i dau de pomană pentru a-i asigura un minimum de existenţă. O bulă în favoarea sa, pe care am

trimis-o statelor italiene, n-a obținut niciun rezultat. Ignorat de toată lumea, căzu într-o melancolie atât de profundă, încât a trebuit internat într-un spital. Soția lui, Ecaterina, a murit de supărare. Acest nefericit cuplu avea două fete şi doi băieți, Andrei şi Emanuel. L-am recunoscut oficial pe Andrei drept despot al Moreei, posesiune a familiei sale, ocupată acum de turci. A produs o mare decepție căsătorindu-se cu o prostituată. Nemulțumit de existența lui mediocră, Emanuel a părăsit Roma. Am fost consternat să aflu că s-a înapoiat la Constantinopol şi a îmbrățişat islamismul pentru a obține protecția sultanului, care l-a primit printre favoriții săi.

Marşul triumfal al lui Mahomed al II-lea continua neostenit, irezistibil. Îngrozit de invincibilitatea sultanului, Papa Nicola al V-lea l-a comparat cu fiul Satanei, marele balaur roşu cu şapte capete încoronate de şapte diademe, cu zece coarne, portret imaginar inspirat din Apocalipsă.

Eram descurajat, pentru că aveam impresia că lupt împotriva unor forțe malefice. Aceste forțe malefice destrămau şi Italia, provocau conflicte fără sfârşit între principi, o stare de război aproape permanentă.

Cum să împaci antagonisme care-i opuneau dincolo de Alpi pe francezi şi pe englezi, pe castilieni şi pe aragonezi, pe germani şi pe unguri?...

Toți acceptaseră acum, ca pe un fapt împlinit, moartea Bizanțului...

Mahomed al II-lea îşi atribuia cu aroganță un titlu care sublinia nesecatul său orgoliu... împărat al împăraților, rege încoronat peste toată suflarea pământului, umbra lui Dumnezeu peste cele două continente, împărat de la Marea Albă până la Marea Neagră...

De o mie de ori mai mare decât Colosul de la Rodos, Mahomed a pus un picior în Europa şi unul în Asia.... voia să reconstituie imperiul lui Alexandru cel Mare... Noaptea s-a aşternut peste lumea creştină a Levantului... după Attila, Genghis-Han şi Timur Lenk, era rândul lui Mahomed Sultan să impună Universului legea lui...

Principii Europei - uniți - ar fi fost capabili să înfrângă forțele răului... dar ei preferau să trăiască în umbra marii

spaime... orbiți de egoismul lor feroce, de interesele meschine, de setea de câştig... îl trădau pe Iisus Hristos şi Biserica în schimbul câtorva avantaje derizorii imediate...

Când cad pradă disperării, mă întorc spre Atotputernicul... Doamne, de ce m-ai părăsit? Doamne, te chem ziua şi nu-mi răspunzi! Noaptea mă zbat întruna fără să obțin mila ta.

Apoi educația umanistă care mi-a iluminat tinerețea a scos capul şi prin vocea lui Seneca m-a încurajat. Nu trebuie să deznădăjduieşti, chiar dacă ți-ai pierdut orice speranță!...

Căutam o soluție miraculoasă pentru a zăgăzui potopul de foc care amenința să îngroape Europa... după o noapte de veghe îngrozitoare, aproape dureroasă, o idee a țâşnit din întuneric... Constantin cel Mare, împăratul Romei, Clovis, regele francilor, Agilulf al lombarzilor, Istvan al maghiarilor n-au negat ei oare pe falşii zei ai păgânismului pentru a cere intrarea în Biserica creată de Iisus Hristos?... Auzisem zvonuri despre interesul lui Mahomed Sultan pentru creştinism... de ce să nu încerc să-l convertesc la catolicism?...

În puterea nopții am schițat câteva fraze care vor constitui planul unui mesaj de pace... „Continuarea războiului împotriva Europei creştine n-ar putea duce decât la un dezastru, în timp ce devenind creştin ați avea Europa alături. Dacă ați face acest pas, n-ar exista un principe pământean a cărui glorie să o depăşească pe cea pe care ați dobândit-o sau a cărui putere să se compare cu a Voastră... vă voi acorda titlul de împărat al grecilor şi al Orientului, şi atunci tot ce ați obținut prin forță, veți stăpâni cu drepturi depline. Voi face apel la brațul Vostru împotriva acelora care şi-ar aroga drepturi ale Bisericii romane şi în acest fel şi-ar întoarce armele împotriva mamei lor... îndurerați de suferința Bisericii noastre ne vom sprijini pe umărul Vostru şi vom şti să răsplătim cu generozitate serviciile pe care ni le veți face. Vom cunoaşte atunci binecuvântarea păcii! Vom retrăi epoca de aur a lui Augustus cel cântat de poeți. Dacă ați face cauză comună cu noi, întreg Orientul s-ar îndrepta spre Hristos. O singură voință ar putea să aducă pacea pe întreg pământul şi acea voință ar fi a Voastră!..."

Îndată ce zorii începură să risipească întunericul, m-am aşezat la masa de scris şi am redactat acest mesaj sultanului...

Mahomed nu a găsit de cuviință să răspundă la apelul meu...

Am înțeles atunci că lupta dintre civilizația europeană şi barbaria asiatică urma să intre foarte curând în faza ei decisivă.

Emisarii şi refugiații din Trabezunt şi din Bosnia, din Ungaria şi din Albania, din Valahia şi din insulele greceşti veneau la Roma şi implorau cu o disperare impresionantă ajutorul Occidentului. Descriau plângând suferințele inimaginabile provocate de osmanlâi populației civile şi luptătorilor creştini căzuți în captivitate.

Dezolat, dezorientat, am scris în „Comentariile" mele o tristă mărturie asupra laşității lumii occidentale:

„Când Noi trimitem ambasadori care să ceară ajutorul regilor, vă bateți joc de ei. Când Noi impunem o dijmă clerului, suntem amenințați cu un viitor conciliu. Când Noi publicăm indulgențe şi când promitem privilegii spirituale credincioşilor pentru a-i determina să participe cu bani la cheltuielile cruciadei suntem învinuiți de rapacitate... Se insinuează că toate demersurile noastre nu urmăresc decât să acumuleze bani; nimeni nu are încredere în cuvântul nostru... Noi nu mai avem credit. Orice am face se interpretează în chip defavorabil; fiecare judecă intențiile noastre în funcție de propriile porniri... Nu mai vedem decât o singură soluție... Ducele de Burgundia a jurat solemn să pornească lupta împotriva turcilor... Până acum nimeni nu s-a mai oferit! Ei, bine! În pofida părului nostru alb şi a trupului nostru bolnav, vom lua în propria noastră sarcină războiul pentru apărarea credinței catolice. Vom intra personal în luptă şi îi vom declara ducelui de Burgundia că Noi suntem gata să-l urmăm. Când reprezentantul lui Iisus Hristos, care este superior regelui şi împăratului, va porni războiul, ducele, căruia îi vom aminti jurământul său, nu va putea rămâne cu brațele încrucişate fără să-şi piardă onoarea. Dacă Philippe se va îmbarca la Veneția, Noi îl vom aştepta la Ancona cu toate galerele pe care le vom putea echipa, precum şi cu toate forțele noastre. Ducele va aduce cu el aproximativ zece mii de oameni. Regele Franței s-ar simți ruşinat dacă nu ar trimite acelaşi număr de oameni, cu atât mai mult cu

cât a promis şaptezeci de mii. Vor veni voluntari din Anglia, din Germania şi din Spania. Toţi cei care se simt ameninţaţi de o invazie a turcilor se vor ridica de pretutindeni, nu numai din Europa, dar şi din Asia. Cine ar putea refuza ajutorul său când episcopul Romei îşi expune propria viaţă?! Trebuie să ne asigurăm cooperarea veneţienilor pentru că ei sunt cei care cunosc cel mai bine modul de a-i combate pe turci. Intenţia noastră este de a ordona tuturor creştinilor acceptarea unui armistiţiu de cinci ani sub pedeapsa excomunicării, de a impune clerului o contribuţie, sub aceeaşi ameninţare, pentru a-i invita şi pe laici să-şi aducă obolul, promiţându-le indulgenţe şi alte graţii spirituale. Sperăm că noua noastră hotărâre, strălucitoare ca un trăsnet, să scuture popoarele, să le trezească din propria lor toropeală şi să înflăcăreze inimile credincioşilor cu o râvnă sfântă întru apărarea religiei"...

FRANCESCO DE GONZAGA
cardinal, membru al Sfântului Colegiu

Tocmai sărbătoream douăzeci de ani de viaţă, când mama a primit un mesaj de la Roma. Cardinalul Frederigo Borgia îi anunţa ridicarea mea la rangul de cardinal şi intrarea cu drepturi depline în Sfântul Colegiu. De obicei se foloseşte termenul de promovare atunci când noul cardinal face parte din cler: episcop, arhiepiscop, demnitar al Curiei, membru al unui ordin mănăstiresc important sau cel puţin călugăr cu tonsură. Eu nu eram decât un student oarecare la universitatea din Padova.

De ce cardinalul Borgia i-a scris mamei şi nu tatălui meu? Ierarhia nobiliară explică această lipsă de curtoazie faţă de tata. Mama, Barbara de Bradenburg, este nepoata electorului imperial Frederic I de Hohenzollern şi nepoată colaterală a marchizului de Albrecht, un apropiat al Maiestăţii Sale Friederich al III-lea, suveran al sfântului Imperiu Romano-German.

Tata, Lodovico, nu este decât un mărunt marchiz de Gonzaga şi senior de Mantova, feudă a Sfântului Imperiu Romano-German. Pentru a întreține fastul Curții şi al ilustrei sale soții, îşi oferă serviciile de condotier nobililor Italiei şi astfel contractele militare îi permit să completeze anemicele venituri furnizate de Mantova. Acum este locotenent-general al lui Francesco Sforza, duce de Milano.

Tatăl meu a primit ştirea înălțării mele la rangul de cardinal prin intermediul ambasadorului său la Roma, care nu uitase să trimită o scrisoare, cu un conținut mult mai bombastic, marchizei Barbara.

Numirea mea măgulea amorul propriu al tatălui meu, pentru că existența în familie a unui personaj care poartă titlul princiar de cardinal îi cobora soția pe planul al doilea. El spera că această promovare va fi prima treaptă a ascensiunii mele spre tronul papal.

Pentru a sublinia importanța pe care o acorda acestei afaceri, l-a însărcinat pe Mantegna, pictorul Curții, să imortalizeze într-un tablou întâlnirea dintre el şi persoana mea înveşmântată în roba de cardinal. La această festivitate participa împăratul Friederich şi regele Cristian al Danemarcei.

În realitate, aceşti doi suverani nu au fost de față la această festivitate decât prin spiritele lor. Dar a fost de-ajuns pentru a stârni mânia ducelui de Milano, care îi reproşa tatălui meu că portretul său nu figura pe această frescă ce reprezenta capete încoronate.

În ochii nobilimii italiene tatăl meu nu era decât un parvenit. Este adevărat că cei din neamul Gonzaga n-au devenit titularii senioriei de Mantova decât în 1328, când au smuls puterea din mâinile vechii familii Bonacolsi şi au izgonit-o din regiune.

Răuvoitorii îşi puneau o întrebare stupidă: de ce un Brandenburg şi un Hohenzollern acordaseră mâna Barbarei lui Lodovico de Mantova?... Aceasta era aproape o mezalianță. Exista, totuşi, o explicație logică: dacă marile familii nobile aveau prea multe fete, le căsătoreau potrivit necesităților şi intereselor de moment. Era mai bine decât să le închidă într-o mănăstire. A doua explicație, mai malițioasă - de-a

dreptul răuvoitoare - se referea la aspectul fizic al mamei, considerat mediocru. Eu o iubesc pentru că este mama mea; apoi o găsesc destul de frumoasă. Trebuie să admit că nu-şi alege rochiile, podoabele, coafura care i se potrivesc. Părul pieptănat în *oreilles de chien* dă o grație copilărească fetelor foarte tinere, dar nu se prea potriveşte unei femei de o anumită vârstă.

Dar am lungit prea mult povestea familiei mele, neglijând istorisirea vieții mele, care până acum este destul de ştearsă. Nu-mi este greu să admit că speranțele tatălui meu de a mă vedea urcând pe tronul Sfântului Petru nu coincid cu speranțele mele. Aş fi preferat să devin pictor. Am, se pare, ceva talent, descoperit de însuşi Mantegna. Dar când i-am vorbit tatălui meu despre această adevărată pasiune, mânia lui s-a dezlănțuit ca explozia produsă de una din acele maşini diavoleşti numite tunuri. Numai cariera armelor sau un statut ecleziastic se potrivesc unui nobil, a strigat el. Aveam doisprezece ani şi tata nu a ezitat să-mi aplice o corecție dură, menită să-mi scoată din cap aceste idei necuviincioase.

– Arta este menită oamenilor de rând! Un nobil s-ar degrada mânuind pensula! Să nu mai aud astfel de prostii!... .

Culmea este că el adora artele, dar realizate de oameni de condiție inferioară...

De pe când împlinisem doisprezece ani inițiase manevre diplomatice pentru ascensiunea mea în plenul Sfântului Colegiu... toată artileria grea a familiei princiare şi regale a mamei a intrat în acțiune pentru sprijinirea acestor demersuri. Un cardinal şi un papă în perspectivă. Casele de Brandenburg şi de Gonzaga ar fi onorate de o asemenea prezență. Negocierile începute în culise au dat roade. Am devenit prinț al Bisericii...

În concepția mea, o asemenea măsură a căpătat semnificația unei catastrofe. Dar trebuie să mă supun legilor care guvernează familiile nobile. Fiul cel mare moşteneşte titlul, cadetul intră în ordinele clerului.

În ceea ce mă priveşte, am fost privilegiat. Am intrat pe uşa din față în Sfântul Colegiu.

S-ar putea să pară ridicol, dar la început am refuzat categoric să mă prezint la Roma. Tata şi mama erau consternați.

Au descoperit comori de ingeniozitate şi o cascadă de argumente ca să mă înduplece.

În disperare de cauză, tata, care înţelese motivele rezistenţei mele, mi-a vorbit între patru ochi, aruncând în balanţă un argument care m-a impresionat prin sinceritatea sa:

– Un cardinal nu este constrâns la o viaţă ascetică de călugăr. El beneficiază de o situaţie privilegiată, care îi permite să ducă, în afara obligaţiilor profesionale, o existenţă după gustul său, evident, păstrând aparenţele...

Scrisoarea lui Borgia, care anunţa numirea mea, sosise la 18 decembrie 1461. Dar de-abia la 5 martie anul următor am plecat de la Mantova la Roma. În ziua de 23 a aceleiaşi luni, după o călătorie ca vai de ea, mi-am făcut intrarea în Cetatea Eternă. A doua zi am fost primit în consistoriu şi instalat în scaunul rezervat mie.

Nu voi uita niciodată clipa în care am trecut pragul sălii cufundate într-o tăcere mormântală, sub privirile severe ale cardinalilor bătrâni, sfrijiţi, stafidiţi, asemenea unor lilieci îmbrăcaţi în purpură, care mă fixau cu o curiozitate răutăcioasă. Bătrânilor bolnăvicioşi le displăcea prezenţa tinerilor care respirau vigoare şi sănătate.

Am avut totuşi o surpriză agreabilă. Printre persoanele matusalemice am zărit un tânăr cardinal de vârsta mea. Figura lui atrăgătoare, deschisă, surâzătoare m-a reconfortat.

În cursul prezentărilor oficiale am aflat că se numeşte Francesco Todeschini Piccolomini şi că este nepotul papei. Încă de la început mi-a arătat o vie simpatie.

Maestrul de ceremonii anunţă sosirea Suveranului Pontif. Cardinalii se ridicară, foşnindu-şi robele de mătase roşie.

Papa Pius al II-lea intră gârbovit, târându-şi cu greu picioarele; faţa lui gălbejită, zbârcită, avea culoarea pergamentului. Îl cunoşteam pentru că îi fusesem prezentat cu prilejul congresului de la Mantova. Deşi trecuseră numai trei ani de atunci mi s-a părut teribil de îmbătrânit. Dar, în pofida decrepitudinii sale, emana o forţă, o măreţie care impuneau veneraţia cuvenită sfinţilor părinţi ai Bisericii.

Nu-mi venea să cred că mă aflam în faţa autorului mai multor cărţi care descriau cu un cinism elegant dragostea şi natura

perversă a femeilor: „Remedium Amoris", „Hermafroditul", „Cartea femeilor decăzute", apoi „Euriale", care aminteau tonul frivol, libertin al lui Boccaccio. Şi chiar indecenţa lui Bracciolini.

Tânărul şi strălucitul umanist, cu moravuri uşoare, implicat în afaceri de fals şi de trădare, care se salvează fugind în Insulele Orcade, unde a scăpat cu greu dintr-un naufragiu care l-ar fi putut costa viaţa, a devenit un personaj care întruneşte cele mai înalte virtuţi umane.

Conform ceremonialului, m-am prosternat la picioarele sale; apoi papa pronunţă cu o voce puternică, ce contrasta cu fizicul său şubred, formula primirii în Sfântul Colegiu.

Numirea mea avea un dublu aspect: în primul rând, nu puteam să refuz această onoare, aşa cum copilul nu-şi poate refuza naşterea; în al doilea rând - un aspect pozitiv - primeam demnitatea de cardinal fără tonsură şi fără sacerdoţiu.

După învestitură, Suveranul Pontif îmi spuse surâzând cu bunăvoinţă:

– Mă vei însoţi la Ancona... voi avea nevoie de energia ta...

Mă aflam la Roma de câteva luni, când cardinalul Francesco Piccolomini, care îmi devenise un adevărat prieten, îmi vorbi într-o zi de simpatia pe care mi-o purta unchiul său.

– Ieri seară, în timpul unei scurte plimbări prin grădină, te compara în termeni literari - asta este specialitatea sa - cu un mânz pursânge care trebuie ţinut în frâu şi educat, înainte de a face voltele cele mai complicate cu ocazia unui spectacol de înalt dresaj. Era informat despre studiile tale strălucite şi despre spiritul tău viu. Spunea că într-un viitor apropiat te vei afirma ca un excelent diplomat. O frumoasă carieră sacerdotală se deschide în faţa ta...

În timp ce pregătirile viitoarei cruciade continuau cu febrilitate, profitam de timpul meu liber pentru a cunoaşte cât mai bine Roma. Nu era prima mea întâlnire cu Cetatea Eternă. O mai vizitasem de câteva ori, însoţit de părinţii mei. Imaginea unei metropole de dimensiuni uriaşe, care a devenit un loc de întâlnire a tuturor raselor existente pe pământ, apare într-o lumină diferită, în funcţie de starea sufletească, de vârsta, de sensibilitatea vizitatorului. Când eram copil,

ruinele monumentelor antice, aproape pretutindeni prezente, mă speriau, îmi provocau fiori. Îmi închipuiam că după căderea nopții se iveau fantome printre coloanele crăpate, zidurile prăbușite sau turnurile abandonate. Adolescent fiind, eram impresionat de voioșia romanilor, de frumusețea tinerelor fete, de coloritul bogat al străzilor. În noua mea calitate de cardinal, mă puteam bucura de toate avantajele și privilegiile care sunt oferite bogătașilor și puternicilor, într-un oraș enorm unde totul este de vânzare. Evident, pentru a cumpăra orice, după pofta inimii, trebuie să ai bani, bani mulți. Cardinalii erau categorisiți - printre alte criterii - după numărul de servitori. Pe treapta de sus se aflau cardinalii care dispuneau de două sute de slugi, fără a pune la socoteală persoanele apropiate casei, favoriții, protejații - pictorii, filosofii, scriitorii - toți găzduiți permanent. Pe treapta de jos se aflau cardinalii cu doi sau trei servitori, fie datorită sărăciei, fie preferinței pentru o existență ascetică, umilă și pioasă.

Deoarece contrastul era prea mare între aceste două categorii de cardinali, papa a limitat la două sute numărul persoanelor în slujba unui cardinal, indiferent de veniturile sale.

În ceea ce mă privește, nu eram lipsit de bani, pentru că tata avusese prevederea să-și însușească în avantajul meu pământurile și veniturile mănăstirii Sfântul Andrei, ai cărei călugări benedectini au trecut sub autoritatea mea. Acest monument ridicat în Evul Mediu necesita o restaurare potrivit planurilor nemuritorului arhitect Albert și o decorare interioară potrivit concepțiilor marelui Mantegna.

N-aș putea spune că eram copleșit de treburi. Pregătirea cruciadei - care acapara eforturile celei mai mari părți a Curiei și a Sfântului Colegiu - nu intra direct în atribuțiile mele. Conform instrucțiunilor papei, eu trebuia să supervizez ajutoarele acordate refugiaților din Europa Orientală, îndrumați la Roma. Frecventam biblioteca Vaticanului, pentru că voiam să continui și să-mi aprofundez studiile clasice. Găseam chiar timp să pictez în secret niște tablouri, pe care le ascundeam cu grijă. Seara, însoțit de Francesco, mă familiarizam cu viața de noapte a Romei. Pentru a nu atrage atenția, schimbam roba de cardinal cu veșminte laice și plecam la vânătoare.

Desigur, nu suflam o vorbă despre aceste escapade, pentru a nu-i scandaliza pe cardinalii bătrâni, care juraseră să respecte o abstinență severă.

De mai multe ori am cedat tentației şi am comis păcatul carnal fără remuşcări şi fără să postesc ulterior.

Am constatat că viața de cardinal nu este totuşi atât de dezagreabilă pe cât îmi imaginasem. Oricum este mult mai puțin obositoare decât cea de student...

La Veneția, dogele Prospero Malipiero, şeful Partidului Păcii, se săvârşise din viață. Succesorul său, Cristoforo Moro, părea că susține ideile generoase ale papei, dar până la urmă nu s-a realizat nimic.

Musulmanii progresau îngrijorător. Urmăream harta operațiunilor militare. Osmanlâii ocupaseră Insulele Lesbos, fără ca flota venețiană să cuteze a interveni. Pentru a pedepsi Serenissima Republică, fiindcă refuzase să predea un sclav creştin care se refugiase la Modon, Omar Paşa a pustiit împrejurimile Lepantului şi a invadat Argos. Bosnia devenise deja o provincie turcă.

Francesco împărtăşea consternarea mea.

Ragusa şi întreaga coastă a Dalmației erau direct amenințate de înaintarea otomană. După tergiversări de neconceput, Veneția şi Ungaria semnară un tratat de alianță.

Arhiepiscopul de Durazzo i-a transmis lui Scanderbeg un mesaj din partea papei, care - anticipând o intervenție deocamdată incertă a Europei occidentale - îl incita să deschidă neîntârziat ostilitățile împotriva turcilor. Încrezător, principele albanez trecuse la acțiune.

Promisiunea ducelui de Burgundia şi răspunsurile pozitive primite de la Neapole şi Veneția îl încurajară pe Suveranul Pontif să considere iminent începutul marii cruciade.

Optimismul papei era însă prematur.

Milano se arăta reticent. Ducele Francesco Sforza, care se folosea de serviciile tatălui meu, refuza să se angajeze înainte de intrarea în război a Franței. Jocul Florenței friza trădarea. Francesco Piccolomini mi-a arătat scrisorile care dezvăluiau manevrele nu prea onorabile ale Medicilor. Ei sperau că războiul va ruina Veneția, ceea ce le-ar fi permis să acapareze

pozițiile comerciale levantine. Această atitudine a avut efectul unui duş rece asupra Curiei. Dar nimic nu zdruncina moralul robust al papei.

Admiram perseverența sa, voința sa de neclintit de a-şi vedea proiectul realizat. Acest om extraordinar, dedicat unui ideal aparent irealizabil, înfrunta propriile sale suferințe cu un stoicism de necrezut.

Deşi războiul era abia la început, el a expus un plan de împărțire a Turciei, dacă era învinsă, între Veneția, Ungaria şi Albania; o parte a capturilor va fi rezervată diferitelor ramuri ale familiei imperiale bizantine.

În timpul dezbaterilor unui consistoriu secret, el a combătut poziția unui grup de cardinali care considerau cruciada pierdută dinainte.

– Înțeleg dorința dumneavoastră de a nu vă tulbura tabieturile, liniştea, traiul îmbelşugat. Mâncați bine, strângeți aur, vă lăfăiți în bogății, va plimbați în oraş înveşmântați în mătase, întrețineți haite de câini de vânătoare, aruncați bani în comedianți. Prea mult lux în Curia noastră. Prea mult fast. Iată motivul pentru care poporul ne urăşte şi nu ne mai ascultă. Trebuie să recâştigăm încrederea urmaşilor noştri, pe care am pierdut-o... Abstinența, castitatea, râvna întru credință, dragostea pentru religie, disprețul față de moarte, setea de martiraj au făcut Biserica romană superioară în întregul Univers.

După ce a tunat împotriva repulsiei suveranilor creştini de a trimite trupe pentru cruciadă, a declarat cu o ciudă abia stăpânită:

– Dacă persistă în refuzul de a ne ajuta, Biserica însăşi va organiza o armată de cinci mii de oameni, sub comanda lui Antonio Piccolomini. Eu nu voi putea lupta cu sabia în mână, dar voi face ceea ce a făcut Moise rugându-se pe colină în timp ce poporul lui Israel se războia cu amelecițiii. Urcat la bordul unei nave sau pe munte voi implora pe Domnul să ne salveze învingându-i pe turci...

Făcu o pauză apoi adăugă cu o voce obosită:

– Hotărârea mea este irevocabilă! Sper că mă veți urma...

Îşi îndreptă încet privirile asupra cardinalilor, care

continuau să tacă, apoi părăsi sala...

Papa, ducele de Burgundia şi cel de Veneţia au încheiat un tratat de alianţă, care prevedea angajamentul solemn al celor trei părţi contractante de a purta războiul pe teritoriul turc timp de trei ani.

Conducătorii statelor italiene reîncepură manevrele de tergiversare. Se putea spune că se repeta comedia de la Mantova.

Pentru a le forţa mâna, papa hotărî să publice o bulă înaintea plecării sale la Ancona. Ne convocă în consistoriu pentru citirea bulei. Lectura ţinu două ore. Câteva fraze mi s-au întipărit în memorie. Papa promitea celor care vor lupta sub drapel şi vor participa la campanie timp de şase luni o indulgenţă deplină. Apelul său era adresat principilor şi oamenilor de rând, ecleziaştilor şi mercenarilor.

Tonul era patetic:

– Gândiţi-vă la fraţii voştri creştini care suferă sub robia turcilor, sau care se tem că vor cădea în sclavie de la o zi la alta... Luaţi aminte la situaţia mizerabilă a credincioşilor lăsaţi pradă turbării otomanilor, la băieţii smulşi din braţele taţilor, la copiii smulşi de la sânul mamelor, la femeile necinstite sub ochii soţilor, la tinerii înhămaţi la căruţă ca vitele de povară! Arătaţi-vă mila faţă de fraţii voştri, sau dacă nu aveţi milă de ei, purtaţi-vă de milă vouă înşivă; soarta lor poate să devină a voastră, pentru că Mehmed devenit stăpân al Orientului va voi să-şi extindă stăpânirea peste Occident...

Papa anunţă că în afara mijloacelor obişnuite de a strânge fonduri pentru finanţarea războiului sfânt - dijme şi alte dări de pe teritoriile Bisericii - va lua o serie de măsuri excepţionale: vânzarea tuturor obiectelor preţioase - odăjdii, potire, opere de artă - care nu sunt absolut necesare serviciului religios; căci este condamnabil să etalezi un lux excesiv în biserici, în timp ce creştinii mor în captivitate... Bula, trimisă în toate statele Europei, n-a avut efectul aşteptat. Regii Franţei şi Angliei, ca şi împăratul, care trebuia să contribuie cu forţele armate cele mai importante, s-au făcut că nu cred.

Statele italiene răspunseră, în general, favorabil apelului papei. Tata, ca şi Borso d'Este, precum şi câteva oraşe

importante s-au angajat să echipeze, din banii lor, fiecare câte două galere. Cosimo de Medici, care dispunea de mijloace financiare considerabile, a promis o singură galeră. Şapte cardinali: Bessarion, Barbo, Borgia, Scarampo, d'Estouteville, Francesco şi eu însumi, am hotărât să oferim papei câte o galeră. Ceilalţi colegi, sub pretextul ciumei care se declarase la Roma, au părăsit în grabă oraşul şi s-au refugiat la ţară. Teama lor era în parte justificată. Vara la Roma este un anotimp periculos. Bântuie frigurile: friguri de trei zile, friguri duble, friguri rele, friguri vătămătoare... Cine le mai ştie pe toate...

Numai medicii mai pot deosebi diferitele forme, unele mai vătămătoare decât altele. Se evita pronunţarea cuvântului *ciumă,* ca şi când ar exista pericolul de a o atrage printr-un fel de magie diabolică. Atunci când oamenii se prăbuşesc în plină stradă, când casele sunt pline de cadavre, când căruţele cară spre cimitir mormane de morţi amestecaţi cu muribunzi, când preoţii nu mai reuşesc să aducă ultimul mir agonizanţilor, când medicii cad loviţi de flagel la căpătâiul bolnavilor incurabili, când clopotele nu mai sună din lipsă de clopotari, când străzile rămân pustii, când câinii smulg bucăţi de carne din cadavrele abandonate, când ganglionii încep să se umfle dureros, atunci toată lumea ştie că bântuie ciuma. Miasme fetide plutesc în aer, nori asasini, sulfuroşi...

Cunoaştem toţi spectacolul... ciuma vine repede, ca o furtună, şi după ce strânge recolta de morţi, dispare la fel de repede...

Spaima cardinalilor care au fugit din Roma este, desigur, de înţeles. Dar spiritul de sacrificiu, pe care oamenii de rând îl aşteaptă de la cler, lipseşte. Papa are dreptate. Setea de martiraj nu mai există.

Veneţia a fost prima care a satisfăcut dorinţele Suveranului Pontif. Veşti bune soseau, în sfârşit, din Levant. Bertoldo d'Este, comandantul corpului expediţionar veneţian din Balcani, a recucerit de la turci Vostiţa şi Argos. Intervenţia sa a provocat o răscoală masivă a grecilor şi a albanezilor.

Flota militară veneţiană, comandată de amiralul Lorenzo Moro, duce de Candia, şi-a părăsit bazele, pentru a întreprinde operaţiuni navale, deocamdată secrete.

Dar optimismul încurajat de acest început promițător s-a spulberat când înfrângerile sângeroase s-au abătut din senin, ca grindina. Pe uscat, trupele venețiene surprinse de o contraofensivă a osmanlâilor, superiori ca număr şi ca armament, au suferit înfrângeri îngrozitoare. Bertoldo d'Este a căzut eroic pe câmpul de luptă. Armata creştină, decimată şi de boli, a renunțat la asediul Corintului şi a evacuat Hexamionul.

Papa era consternat de succesele în lanț ale turcilor. În plin consistoriu, a declarat cu o voce tremurândă:

– Europa, din cauza criminalei sale abțineri, a condamnat la moarte cruciada, începută sub auspicii atât de promițătoare.

Dezastrul suferit de venețieni a avut efecte catastrofale în Occident. Ducele de Burgundia a declarat că este obligat să-şi revizuiască hotărârea cu privire la participarea la cruciadă. El a adăugat că regele Franței, în calitatea sa de suzeran, i-a interzis să comande personal corpul expediționar care urma să întărească frontul aliat. Fiul său, Antoine, îl va înlocui în fruntea unei formații de trei mii de oameni. Promisiune care se va dovedi ulterior iluzorie.

Regele René d'Anjou, inamic al papei, a interzis pe teritoriile sale colectarea contribuțiilor clerului pentru cruciadă, şi în acelaşi timp a anunțat apropiata convocare a unui conciliu care va avea ca obiect destituirea papei.

Exasperat, Suveranul Pontif a publicat o nouă bulă care pronunța excomunicarea tuturor suveranilor vinovați de eşuarea cruciadei. Apoi, pentru a-şi manifesta în mod public intenția de a continua pregătirea războiului sfânt, a încredințat comanda flotei papale - în curs de organizare - cardinalului Forteguerri, cu titlul de emisar papal.

La rândul său, regele Franței a declarat interdicția încasării zeciuielii destinate sprijinirii cruciadei.

Proclamarea războiului sfânt de către papă a găsit în schimb o mare înțelegere în sânul poporului; mii de cruciați s-au mobilizat spontan: țărani, indivizi fără ocupație, studenți, tineri fără căpătâi, meseriaşi, mici-burghezi, aventurieri, dar şi drojdia populației care se aştepta la jafuri masive. Din diverse

părți ale Europei porneau în dezordine şi se îndreptau spre Roma. În drum, produceau confuzie, anarhie; răufăcătorii se dedau la jafuri, devastări, adevărate răzmeriţe...

În acest timp, plecarea papei la Ancona, care fusese amânată de câteva ori, se produse în cele din urmă, cu toate consecinţele. Prezenţa sa, presupunea el, îi va obliga pe principii încă ezitanţi, să-l urmeze.

Iniţiativa lui nu putea să nu facă valuri. Un papă capabil să pornească personal în cruciadă nu se mai pomenise.

Cardinalul de Cusa a fost însărcinat să îndrume spre Ancona mulţimea cruciaţilor care invadaseră Roma. Cardinalul Carvajal avea misiunea să conducă această masă mişcătoare către noua sa destinaţie.

Eram uimit de energia acestui papă neputincios, care pusese Europa în mişcare. Celor câţiva cardinali care îl urmau din convingere pe Suveranul Pontifli s-au alăturat fără entuziasm şi în mod neorganizat cei care îşi manifestaseră în permanenţă opoziţia împotriva unei campanii pe care o considerau absurdă.

În drum spre Ancona papa fu întâmpinat de contele Federico d'Urbino, care încercă, fără succes, să-l descurajeze să-şi continue călătoria. Pius întrerupse brusc întrevederea şi îi întoarse spatele. Nu concepea să renunţe la sublima sa aventură.

Presupun că îndrăzneala sa era întreţinută de un grăunte de sminteală care îl îmboldea să înfrunte piedicile aflate în cale, cu o crâncenă voinţă de a le învinge. Cardinalul Ammanati, cel mai devotat consilier al său, se îmbolnăvi şi fu obligat să abandoneze cortegiul papal.

Sosirăm în fine la Ancona. Populaţia ne-a întâmpinat de-a dreptul ostil. Oraşul devenise o adevărată curte a miracolelor, unde o mulţime aproape în zdrenţe - cu eticheta de cruciaţi pe frunte - năvălise după o lungă călătorie în condiţii mizerabile. Fără bani, fără hrană, murdari, puşi pe scandal, rătăceau ca nişte câini vagabonzi sub privirile îngrozite ale anconezilor.

Papa ordonă realizarea unei reţele de bucătării de campanie pentru a-i hrăni pe aceşti nenorociţi. Au fost semnalate agresiuni. Ofiţerii mercenari angajaţi de Antonio Piccolomino

încercară să-i organizeze, să le procure arme, să-i instruiască, să facă din ei o armată disciplinată. Tentativele de a-i pregăti în grabă erau insuficiente față de numărul crescând al acestor soldați improvizați.

Bărbații care dispuneau de arme şi care aveau mijloace de existență au fost separați de gloata de vagabonzi şi de desculți care năpădise orașul. Plouau blestemele împotriva papei, considerat vinovat de a fi creat acest haos. Cardinalii şi demnitarii Curiei, care îl însoțeau pe Suveranul Pontif, erau insultați, huiduiți în plină stradă. Ei trebuia să fie escortați de mercenari înarmați pentru a scăpa nevătămați.

Mă uitam consternat la aceşti indivizi goi care voiau să se războiască cu turcii. Ofițerii instructori organizaseră deja formații de infanterişti, gata să înceapă campania. Dar flota care trebuia să transporte această armată pe Coasta Dalmată întârzia să apară.

Papa suferi o mare decepție când cardinalul Forteguerri, reîntors de la Veneția, îl informă că galerele comandate de Biserică şi de diverse state italiene se aflau încă pe şantier. Ciuma care lovise orașul făcuse numeroase victime în rândurile tehnicienilor Arsenalului. Supraviețuitorii erau copleşiți de treburi. De atunci Forteguerri a primit porecla de amiral al flotei fantomă.

Ceva mai târziu, în aceeaşi zi, curtea papală şi orașul au fost zguduite de o ştire îngrozitoare. Ultimele rămăşițe ale armatei venețiene fuseseră zdrobite de un puhoi de două sute de mii de turci, care se îndreptau acum spre Raguza. Speriați, consilierii papei îl implorară să părăsească Ancona şi să se întoarcă la Roma, pentru că, potrivit ultimelor informații, otomanii pregăteau invazia Italiei. Patru sute de soldați cu arbalete trebuia să constituie escorta Suveranului Pontif.

Pius refuza să plece. El aştepta neclintit debarcarea turcilor. Ancona şi Roma erau expuse aceluiaşi pericol.

După patru zile de aşteptare febrilă, s-a aflat că forțele turceşti, în loc să atace Raguza, se îndreptau spre nord; obiectivul lor părea să fie țările dunărene şi Ungaria.

Spaima produsă de amenințarea unei debarcări a turcilor se potolise deocamdată, dar o altă spaimă, mai perfidă şi la fel

de cumplită, făcea să tremure toată Italia. Ciuma se răspândea cu o violență crescândă în toată peninsula italiană.

În aceste momente grele, tragice am fost chemat de Sfântul Părinte. L-am găsit în cabinetul său de lucru, chircit pe un scaun cu spătar înalt, în prezența medicilor, care îl priveau îngrijorați. Pe fața lui suptă se scurgeau picături grele de sudoare. Înfățișarea lui de bătrân epuizat, prăbușit, îmi amintea de cadavrele înșirate cu miile în pivnițele mănăstirilor capucinilor din Palermo. Îmi vorbi cu o voce tremurândă:

– Ați finanțat personal o galeră cu trei rânduri de rame, care acum se află în construcție în șantierele Veneției, deși ar fi trebuit - conform contractului - să fie livrată luna trecută, ca de altfel întreaga noastră flotă. Vă rog să vă duceți în Veneția și să verificați la fața locului situația exactă a galerelor noastre.

– Când trebuie să plec?

– Cât mai repede! O escortă vă va asigura securitatea. Mă veți reprezenta oficial pe lângă doge. Emisarul meu a fost victima unei obstrucționări sistematice. Energia voastră tinerească va putea eventual schimba situația. Această întârziere compromite succesul cruciadei. Va trebui să constatați dacă nu este rezultatul unor influențe ascunse, ostile.

Se ridică anevoie, părăsi masa de lucru și se îndreptă cu pași mici, șovăitori, către fereastra deschisă spre mare.

Suspina.

– Caut în zadar pe albastrul Adriaticii albul velelor... dar orizontul este pustiu... pustiu ca inima mea... simt viața cum se scurge picătură cu picătură din corpul meu sleit, obosit... Oboseala apasă din ce în ce mai greu pe umerii mei...

Papa se întoarse din nou către mine.

– Sper că veți reuși acolo unde înțelepciunea și experiența diplomatică ale cardinalului nostru Bessarion au eșuat...

A doua zi în zori, am părăsit Ancona, escortat de douăzeci de cavaleri. Am traversat orașe și sate care ofereau spectacolul unei tragice dezolări. Ciuma era prezentă pretutindeni. S-ar fi zis că cele mai dușmănoase elemente ale naturii și răutatea oamenilor se coalizaseră pentru a împiedica cruciada visată de Papa Pius.

Am ajuns la Veneția după o călătorie fulger. Încercam o

emoție justificată. Era prima oară când executam o misiune diplomatică în calitatea mea de cardinal. Am înțeles bine ezitarea papei de a mă învesti cu titlul de legat papal, ceea ce ar fi angajat direct autoritatea şi responsabilitatea sa. Teoretic, legatul papal nu este un emisar al Suveranului Pontif, ci un *alter ego* al acestuia.

Înlocuitorul emisarului papei la Veneția fusese prevenit de vizita mea şi primise ordin să-mi pregătească o primire oficială la palatul ducal. Eram sigur că demnitarii venețieni, care sunt extrem de bănuitori, vor imagina tot felul de ipoteze cu privire la cererea mea de audiență. Mă temeam că tinerețea mea îmi va pricinui necazuri la Seniorie; că nu voi fi luat în serios. Dar m-am înşelat. Demnitarii venețieni ştiau că tinerii principi, din cauza avântului lor, a vitalității şi a rezistenței dârze, sunt, împotriva dificultăților de orice natură, mai greu de manipulat decât diplomații bătrâni, dispuşi îndeosebi să admită compromisuri.

A doua zi dimineața, la orele unsprezece, m-am prezentat la palatul dogilor, unde mi se rezervase o audiență de mare gală. Eram extrem de emoționat, dar mă străduiam să afişez o indiferență de mare senior, obişnuit cu ceremoniile.

Trecând prin fața unei oglinzi enorme, care îmi reflecta imaginea din cap până în picioare, mi-am dat seama cu satisfacție că aveam o înfățişare de nobil. Un fior de plăcere îmi străbătu corpul, care se încorda, adoptând o atitudine maiestuoasă. Eram un prinț al Bisericii Romane, reprezentant oficios al Suveranului Pontif, şi în această calitate puteam vorbi cu glas tare chiar în prezența capetelor încoronate.

Palatul dogilor nu-mi era necunoscut. Vizitasem de mai multe ori Veneția însoțindu-mi părinții, iar mai târziu în ipostaza de student. Dar admirasem numai exteriorul castelului. Interiorul depăşea prin somptuozitatea sa cea mai înflăcărată imaginație.

Un maestru de ceremonii m-a introdus în sala colegiului, care m-a impresionat prin dimensiunile sale imense, prin ferestrele şi prin elementele decorative aurite.

Dogele Cristoforo Moro, un bătrân de o vârstă matusalemică, înveşmântat cu o robă largă, roşie, brodată cu aur, era aşezat pe o estradă; îl încadrau consilierii săi - cei trei şefi ai

Quarantiei, precum şi trei membri ai Consiliului Înţelepţilor - toţi îmbrăcaţi în negru. Ştiam că dogele nu este decât o figură decorativă, o marionetă manevrată de sfori nevăzute. Consilierii săi - care formau Senioria - dispuneau de toată autoritatea şi luau hotărâri în consecinţă. Trebuia, totuşi, să mă adresez dogelui, care se considera suveran.

Înaintea plecării mele din Ancona, cardinalul Carvajal mi-a istorisit un incident în legătură cu Moro. Papa îl rugase insistent - prin intermediul emisarului său - să-i urmeze exemplul, participând personal la războiul împotriva turcilor. Dacă el s-ar îmbarca pe nava amiral a flotei veneţiene, i-ar încuraja pe cruciaţi, care ar lupta cu mai multă râvnă împotriva necredincioşilor. Dogele, care era un pacificator convins, invocase vârsta lui venerabilă şi lipsa de experienţă marinărească, pretext ce-i permitea să respingă propunerea papei. Laşitatea lui îi atrăsese o replică aspră din partea lui Vittorio Capello:

– Dacă Alteţa-Voastră nu vrea să se îmbarce de bunăvoie, o vom constrânge prin forţă, pentru că onoarea Republicii Serenissime este mai presus de persoana voastră!

Umilit, dogele înghiţise afrontul.

După schimbul de formule de politeţe impuse de protocol, am atacat subiectul audienţei mele. Cu tot respectul datorat dogelui şi Senioriei, am început prin a invoca tratatul de alianţă încheiat între Serenissima Republică şi Sfântul Scaun. În acelaşi timp am subliniat gravele consecinţe care ar rezulta dacă anumite clauze nu ar fi respectate. Una din aceste condiţii prevede construirea pe şantierele Arsenalului a unui număr determinat de nave - galere cu trei rânduri de rame - finanţate de Sfântul Scaun. Întârzierea lansării acestor nave de război risca să zădărnicească eforturile Vaticanului şi, în cele din urmă, să determine eşecul cruciadei. Sunt angajate responsabilităţi înalte...

Consilierii dogelui, pătrunşi de importanţa lor, mă priveau ofensaţi. Un cardinal de vârsta mea îndrăznea să le facă reproşuri!...

Dogele îmi răspunse cu o voce monotonă, ca şi cum ar fi repetat o lecţie, că Serenissima Republică n-ar putea fi acuzată

de Vatican de a fi provocat eşuarea cruciadei. Veneţia este singurul stat care a acceptat semnarea unui tratat de alianţă cu Sfântul Scaun.

– Ştiu, a adăugat el, că ni se atribuie intenţii egoiste: cucerirea Peloponezului şi a Cicladelor, pentru a obţine controlul comerţului cu Levantul. Dar asta nu înseamnă că nu ne interesează soarta altor ţări ocupate de osmanlâi. De ce să sabotăm cruciada? Acest fapt ar atrage forţele otomane care astăzi se năpustesc asupra noastră...

Trebuie să recunosc că argumentele nu erau lipsite de logică.

– La ora actuală suntem singurul guvern italian în război cu turcii. Căutaţi în altă parte trădarea, dezertarea. Florenţa şi Milano excelează printr-un joc dublu. În privinţa galerelor papale, întârzierea livrării lor este explicabilă. Priviţi morţii care zac pe străzile Veneţiei. Serviciile publice reuşesc cu greu să ridice cadavrele şi să le înmormânteze.

Cu acordul tacit al consilierilor săi, care înclinară capul în semn de aprobare, dogele continuă:

– Vă propun să vizitaţi Arsenalul. Să vă daţi seama de realitate. Pot să vă asigur că echipele de lucrători afectaţi construirii galerelor dumneavoastră muncesc zi şi noapte pentru a le livra cât mai repede posibil.

Mi se acordase o favoare. Autorităţile veneţiene interziceau străinilor accesul în incinta Arsenalului. Presupun că din cauza crizei pe care o traversa Serenissima Republică, Senioria devenise mai maleabilă.

În Arsenal am fost primit de comandant - marele amiral - şi de unul dintre cei trei patroni care veghează la buna organizare a muncii.

Am rămas impresionat de întinderea şantierului, de vastitatea bazinelor, de disciplina muncitorilor.

– Ciuma a înjumătăţit efectivele noastre, mi-a explicat patronul, agitându-şi fără încetare cheile.

Am văzut galerele papale aliniate în compartimentele lor de-a lungul bazinelor.

Galera plătită cu banii mei era aproape gata. Am privit-o cu mândrie. Va reprezenta contribuţia mea modestă la cruciadă.

Îmi puneam o întrebare: de ce nu aş schimba roba de cardinal cu zalele de război? Cel puţin pe durata ostilităţilor...

La Veneţia mă plictiseam cumplit. Oraşul îmi părea mort, pustiu. Moartea lovise, fără să aleagă, nobili şi oameni de rând, militari şi clerici, bătrâni şi tineri, femei şi copii. Nu-mi era frică. Mă lăsasem în voia sorţii. Personalul legaţiei Sfântului Scaun erau interlocutori plictisitori. Nobilii veneţieni mă evitau, pentru că legile ţării le interziceau contactele cu străinii.

În fiecare săptămână trimiteam la Ancona rapoarte amănunţite despre mersul lucrărilor. Scrisorile pe care le primeam de la Francesco îmi descriau dezordinea, haosul care transformase Ancona într-un imens azil de nebuni. Aşteptând îmbarcarea pe o flotă fantomă, cruciaţii indisciplinaţi produceau haos în oraş şi în taberele militare. Dezertorii, tot mai numeroşi, părăseau această întreprindere falimentară. Îşi însuşeau armele distribuite de Sfântul Scaun şi dispăreau.

Starea sănătăţii papei se înrăutăţea de la o zi la alta. Aşteptarea, care se prelungea exasperant, îl ucidea încetul cu încetul. Citea rapoartele mele şi izbucnea în plâns.

În sfârşit, un mesaj semnat de doge mă anunţa că flota papală - înarmată, cu echipajul complet - era gata de drum.

Mă instalasem deja la bordul galerei mele, când navele ridicară ancora. Navele papale şi veneţiene, toate cu pânzele sus, se îndreptau spre Ancona. Eram bucuros deoarece îmi îndeplinisem misiunea încredinţată. Îmi imaginam satisfacţia papei când va vedea flota - flota sa - cu pavilionul Sfintei Biserici fluturând în zare.

Ajunse în Ancona, formaţiunile navale - papală şi veneţiană - coborâră ancora.

Am sărit în prima barcă şi am ajuns la chei.

Dogele, care traversase Adriatica la bordul navei veneţiene amiral, debarca şi el.

Câţiva cardinali, printre care şi Francesco, ne primiră cu un aer trist. Plângând, Francesco se apropie de mine.

– Papa a murit!, strigă el. Boala se agravase... Azi dimineaţă a fost purtat până la fereastra dormitorului său pentru a vedea galerele aliniate în faţa Anconei. Vărsând lacrimi, s-a adresat cardinalilor care erau în jurul lui.

– Până astăzi îmi lipsea flota pe care să mă îmbarc şi să pornesc... Acum *eu* îi voi lipsi flotei...

O adâncă amărăciune mă năpădi.

– Îi adusesem în semn de omagiu pavilionul galerei mele...

– Ar fi fost fericit să îl primească...

Dispariţia lui Pius al II-lea punea în mod lamentabil capăt acestei falimentare cruciade. Nu era vorba numai de un vis înmormântat, ci şi de consolidarea unei sclavii impuse Europei de Est de către barbarii turci...

Nu puteam înţelege indiferenţa, orbirea Occidentului...

În aparenţă, Papa Pius al II-lea visase o utopie... dar ce splendidă utopie...

Lua cu el în mormânt un vis de libertate...

O dată cu Pius al II-lea murea şi ultima cruciadă...

Cardinalii se grăbiră să părăsească Ancona... Alegerea unui papă este o operaţiune care eclipsează orice alte evenimente...

Escadra papală a fost cedată Serenissimei Republici...

Cristoforo Moro - dogele pacifist - se înapoie fericit la Veneţia, pentru că acest deznodământ îl scutea de o corvoadă periculoasă.

Conclavul „se închise" şi, ca de obicei, candidaţii favoriţi, Scarampo şi d'Estouteville, susţinuţi de două tabere în conflict, nu reuşiră să întrunească voturile necesare pentru a fi aleşi. A trebuit să se ajungă la o soluţie de compromis, şi Pietro Barbo profită de această ocazie pentru a-i stimula pe cei şovăielnici cu subvenţii generoase.

Înaintea votului final, care urma să-i asigure mitra papală, semnă un pact electoral redactat de un comitet de cardinali. Condiţiile erau rezonabile: reforma Bisericii; un apel adresat suveranilor creştini pământeni pentru apărarea creştinătăţii aduse în sclavie de turci; numărul cardinalilor limitat la 24; un singur nepot va putea fi numit cardinal; cheile castelului Sant'Angelo, precum şi ale altor fortăreţe care fac parte din patrimoniul Bisericii nu vor mai fi încredinţate nepoţilor; admiterea în Sfântul Colegiu înaintea împlinirii vârstei de treizeci de ani va fi posibilă numai în cazul unei pregătiri universitare; papa trebuie

să ceară avizul cardinalilor înainte de a semna un tratat de alianță, de a declara război sau de a lua o decizie de importanță capitală...

Dar de îndată ce a fost încoronat papă, sub numele de Paolo al II-lea, Barbo s-a grăbit să declare nulitatea pactului, care - sublinia el - îi lega mâinile şi îi ştirbea autoritatea de suveran absolut şi infailibil.

Paolo al II-lea cobora dintr-o familie venețiană îmbogățită grație comerțului. Pentru a respecta tradiția ascendenților săi, Barbo a urmat ample studii comerciale. Dacă unchiul său, cardinalul Eugenio Gabriele Condulmieri, acceptase mitra pontificală, Barbo a respectat regula conform căreia nepotul unui papă putea fi promovat cardinal, aşteptând un timp mai lung sau mai scurt până la instalarea pe tronul Sfântului Petru.

Nerespectându-şi promisiunea şi semnătura, nu se putea aştepta la simpatia din partea cardinalilor, cu atât mai mult cu cât unchiul său aplicase acelaşi procedeu la timpul său.

Apoi, luxul afişat la încoronare dezvăluia o ostentație de parvenit. Asistam pentru prima oară la o astfel de ceremonie şi eram şocat de aceste cheltuieli inutile, pe care Pius al II-lea le condamna cu energie. Megalomania era o trăsătură de caracter a celor din neamul Barbo. Cardinalul d'Estouteville, care nu făcea niciodată exces de lux, în pofida bogăției sale, îmi vorbea cu dispreț de mitra somptuoasă pe care Eugenio al IV-lea o comandase lui Ghiberti. Perlele care o împodobeau cântăreau, ele singure, cincisprezece livre. Papa Pius al II-lea îl caracteriza pe Eugenio în câteva cuvinte:

–Marele lui cusur era că nu cunoştea nicio limită şi că avea ca regulă de conduită nu ceea ce putea, ci ceea ce dorea...

Paolo al II-lea a găsit apologeți care să îi înalțe cele mai ditirambice imnuri de slavă, desigur generos recompensate, dar a întâmpinat şi critici care nu l-au menajat.

După căderea Constantinopolului, în timpul domniei lui Nicola al V-lea, fiecare domnie pontificală a avut ca obiectiv şi ca simbol războiul împotriva turcilor...

Paolo al II-lea a avut ca obiectiv şi ca simbol războiul împotriva umaniştilor. Retrograd şi mărginit, n-a înțeles că timpul nu mai poate fi întors. În timp ce Europa Soarelui-Răsare

murea, el construia un palat la Roma şi îşi îmbogăţea colecţia de pietre preţioase. Ar fi fost riscant să declare război cardinalilor, care îl detestau. Prinţii Bisericii erau învestiţi cu o autoritate care îi punea la adăpost de loviturile perfide.

Umaniştii nu dispuneau în apărarea lor decât de o armă: vasta lor cultură filosofică şi ştiinţifică.

Dar pentru a-şi păstra libertatea de mişcare şi pentru a lovi dur pe toţi cei care nu i se prosternau la picioare, avea nevoie de un Sfânt Colegiu servil. În atingerea scopului avea nevoie de o nouă promoţie de cardinali dispuşi să joace rolul de marionete obediente.

O primă tentativă a eşuat din cauza refuzului cardinalilor de a aproba lista propusă de papă. În schimbul câtorva avantaje acordate celor care se arătau conciliaţi, el a reuşit să promoveze, rând pe rând, două serii de cardinali, toţi fideli lui; printre aceştia figurau nu mai puţin de trei nepoţi: Marco Barbo, fiul unui frate al papei, Batisto Zeno şi Giovanni Michiel, fiii surorii sale.

Ammanati, fost consilier al Papei Pius al II-lea, căzu în dizgraţie. Toţi demnitarii originari din Siena au avut aceeaşi soartă. Pentru a lichida orice opoziţie stânjenitoare se strădui inutil să-l câştige pe cardinalul Borgia prin favoruri neînsemnate. A folosit acelaşi procedeu şi faţă de mine, dar cu acelaşi insucces. Paolo al II-lea avea mentalitate de negustor... vânzare-cumpărare, profit şi pierdere...

Borgia este un depravat, dar nu face trafic de influenţă... nici eu... La fel ca el, sunt un desfrânat... dar am o scuză, tinereţea... Când voi fi bătrân şi neputincios voi deveni virtuos şi voi propovădui castitatea, abstinenţa etc...

În pofida refuzului meu de a mă înhăma la carul său triumfal, relaţiile noastre păstrau o corectitudine politicoasă. O dată cu izbucnirea scandalului umaniştilor, relaţia avea să se degradeze sensibil.

Pentru a-şi plasa protejaţii în posturile-cheie ale Vaticanului, el a hotărât - ca şi Hercule când a curăţat grajdurile lui Augias - să concedieze tot personalul numit de predecesorul său, Pius al II-lea. A suprimat, de exemplu, dintr-o singură trăsătură de condei, *Collegio degli abbreviatori,*

alcătuit din umaniști, care, în ochii lui, reprezentau drojdia societății. Această afacere a declanşat o asemenea avalanşă de mizerie, încât a întinat pentru veşnicie reputația lui Paolo al II-lea; pentru că umaniştii ştiau să scrie, iar scrisul este o armă mai eficientă decât forța brutală, mai răsunătoare decât bubuitul tunurilor, pe care timpul nu o atinge... Imperiile nasc şi mor, civilizațiile răsar, strălucesc şi se năruie... scrisul e nemuritor...

Umaniştii au deschis o eră nouă, realizând peste abisul gotic o punte între cultura antică, pe de o parte, cea care cântă bucuria de a trăi şi frumusețea, şi lumea modernă care voia să iasă din întuneric şi să clădească o societate strălucind de lumină, pe de altă parte.

Pentru scolasticii cu idei anchilozate, umanismul reprezenta un pericol de moarte. Ei pretindeau că reînvierea trecutului antic trebuie să aibă loc pe un fond impregnat de spirit creştin şi că trebuie să subordoneze studiile clasice ideilor creştine.

Umaniştii, care scoteau la lumină splendoarea literaturii şi filosofiei antice, nu concepeau acest *mixtum compositum*. Esența concepției lor erau cuvintele lui Iisus Hristos: „dați Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu".

Teologii rigoriști considerau această motivație absurdă şi atribuiau teoriei lor un caracter păgân, condamnabil din toate punctele de vedere. În ciuda dorinței, rigoriştii nu-i puteau acuza pe umaniști de eretism, pentru că aceştia îşi concentrau analizele asupra lumii şi civilizației antice fără să încalce domeniul doctrinei creştine.

Puțin cultivat, papa poseda cunoştințe superficiale asupra comorilor spirituale ale vechilor greci şi romani. Necunoscând limba latină, în consistorii vorbea numai în italiană. Când oficia serviciul religios în latină, învăța pe dinafară sau citea Sfintele Scripturi, fără să le înțeleagă. Când îl auzeam pronunțând în latină cu o voce şovăitoare, spartă, bâlbâindu-se aproape la fiecare cuvânt, îi făceam semn cu cotul lui Francesco Piccolomini, care de-abia îşi putea stăpâni râsul. Şocat de vederile înguste ale papei, cardinalul

d'Estoutevile susținea că ori de câte ori cultura îi îndepărtează pe oameni de religie, păcatul îi revine lui şi tuturor celor de teapa lui.

Când a aflat că papa a suprimat *Collegio degli abbreviatori,* Francesco a căutat o explicație în afara drumurilor bătătorite.

– Cred că ar fi umilitor pentru orgoliul său colosal să aibă la Curtea *sa* secretari - în concepția lui simpli contopişti - cu mult mai cultivați decât el, şeful Bisericii... şi a găsit că este mult mai comod să se descotorosească de ei...

Lezați de această măsură arbitrară, au solicitat favoarea de a fi primiți de papă, pentru a-i expune doleanțele lor.

Douăzeci de nopți au aşteptat în zadar în fața uşilor închise ale Vaticanului. Suveranul Pontif nu îi primea pe purtătorii de jalbe decât între miezul nopții şi orele trei dimineața - încă una din extravagantele sale.

Unul din personajele cele mai ilustre din acest grup era Bartolomeo Sacchi, poreclit Platina, istoric reputat, originar din Piedano, localitate în apropiere de Mantova. Fost elev al istoricului Valla, tatăl meu îi purta o înaltă stimă. Agream ideile şi teoriile sale liberale, care coincideau uneori cu ale mele. L-am invitat adesea la cină.

Într-o seară mi-a vorbit despre intenția sa de a scrie un „Elogiu al Fricii". Frica, spunea el, resimțită de către toate ființele vii, inclusiv de către om, este absolut necesară, pentru că ea se confundă cu instinctul de conservare. În lumea animală trebuie să fii în permanență vigilent. Pentru a supraviețui trebuie ori să fugi, ori să lupți. Să ucizi ca să nu fii ucis, să-l mănânci pe altul ca să nu fii mâncat. Animalele mici sunt înfricoşate de răpitorii mari. Oamenii preistorici se temeau de fiare, de semenii lor dușmănoşi, care veneau să le fure femeile, hrana, vânatul; tuturor acestor spaime li se adăuga frica de foame, de boli, de furtuni. Omul, mai inteligent decât animalele, dădea forțelor naturii explicații magice, miraculoase. Când trăsnetul cădea pe un arbore din preajmă, el se prosterna cu fața la pământ şi implora trăsnetul să nu-l atingă. Mai târziu, posibilitățile lui intelectuale i-au permis să înțeleagă unele fenomene: furtunile, trăsnetele, cutremurele, bolile. Îşi închipuia atunci că totul, existența lui, natura înconjurătoare, viitorul, moartea,

încă inexplicabilă, deci cu atât mai primejdioasă, erau dirijate de forțe nevăzute, pentru că insul nu putea trăi fără frică. Frica făcea parte din mecanismul său psihic. Oamenii mai abili, mai inteligenți şi-au dat seama că ar putea profita de pe urma acestei frici, dacă ar folosi-o în propriul lor interes. Au inventat, astfel, divinitatea. Au apărut preoții, intermediari între om şi zei. Omul a învățat din Sfintele Scripturi că el însuşi a fost creat de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Lui, şi că, în consecință, este stăpânul pământului, care este Centrul Universului. Apoi savanții i-au explicat că nu este Centrul Universului, că el însuşi nu este decât o părticică infimă dintr-o lume infinitezimală, pierdut în univers.

Omul este dăruit cu această frică, ce face parte din zestrea lui psihică ancestrală; încă de la naştere îi este frică de părinți; copil şi adolescent se teme de profesori; tânăr şi adult îi este frică de o piramidă de şefi care apasă greu pe umerii săi. Deasupra acestei alcătuiri tronează zeii, care sălăşluiesc în diferite locuri din univers. Unul dintre aceste locuri se numeşte Olimp. Jupiter mânuieşte fulgerele, Kali este stăpâna morții, Ra este zeul soarelui, poate să pârjolească natura fertilă, transformând-o în deşert. Au apărut profeții. Moise, Iisus Hristos, Mahomed. Hristos a creat o religie care predica bunătatea, iertarea, viața veşnică. Dar frica ancestrală supraviețuieşte. Ea trebuie întreținută aşa cum este întreținut focul. Scribii au transmis cuvintele profeților, au decretat existența unui Dumnezeu răzbunător, mânios şi permanența tuturor soiurilor de amenințări care plutesc asupra oamenilor, paloşul de foc al Arhanghelului, cele şapte urgii din Apocalips, cuptorul infernului, prefacerea în statuie de sare, carul de foc al lui Ilie şi în final Judecata de Apoi. Aceluia care merita i se oferea recompensa vieții veşnice...

– Puneți la îndoială viața veşnică, Ser Platina?

– Nu îndrăznesc să o pun la îndoială. Riscul unei confruntări cu Sfântul Oficiu mă face prudent... Totuşi îmi pun uneori o întrebare, fără să găsesc răspuns. Sunt omorâți copii, sunt chinuiți nevinovați, vânduți, masacrați, fără ca providența să intervină... Oricum, oamenii bântuiți de frică găsesc o justificare deplină...

Platina suspină, apoi își umezi buzele în paharul cu vin.

– Cred că în cele din urmă nu voi așterne pe hârtie „Elogiul Fricii", pentru că Suveranul Pontif, care este oricum pornit împotriva mea, ar găsi o justificare perfectă pentru a mă trimite în fața tribunalului inchiziției...

Cardinalii constituie o categorie specială. Se găsesc printre ei și eminenți oameni ai Bisericii, care îmbină smerenia exemplară cu cele mai profunde cunoștințe de Drept canonic și teologic, cum ar fi savantul Bessarion și răposații Capranica și de Cusa; politicieni abili și diplomați străluciți, ca Borgia, d'Estouteville sau de La Rovere; energici, mai capabili să poarte sabia și să conducă armate decât să mânuiască chivotul și să binecuvânteze mulțimile, ca Forteguerri și defunctul Colonna și ca mine însumi...

Eu, personal, detest prejudecățile. Când iau parte la o discuție, înainte de a-mi dezvolta argumentele, încerc să înțeleg punctul de vedere al interlocutorului, cu atât mai mult cu cât îndoielile lui Platina îmi trecuseră și mie prin minte.

Platina mă rugă să intervin în favoarea sa. I-am promis că o voi face. A doua zi am cerut audiență papei. M-a primit conform obiceiului, la trei dimineața. Când am pronunțat numele lui Platina, m-a întrerupt cu brutalitate:

– Interveniți pentru un eretic? Este nedemn din partea voastră! Chipul lui trăda iritarea, mânia. Continuă cu o furie crescândă:

– Platina și amicii lui - termenul complici ar fi mai potrivit - sunt atinși de putrefacția păgână! Sunt informat că acest individ abject a lucrat pentru voi și pentru Casa Voastră. Ați încălzit la sân un șarpe veninos. Iar acoliții săi nedemni, pentru a sublinia disprețul pentru religia noastră, și-au înlocuit numele de botez, lăsate de sfinții noștri, cu nume păgâne care emană o duhoare diabolică ce scoate din întunericul trecutului antichitatea: Glaucus, Petreius, Callimachos, Marcus... o rușine! Trebuie să știți, Eminență, că datoria mea de căpetenie este să păzesc neatinse credința și morala... După cum trebuie să mai știți că acești indivizi se întrunesc într-o academie prezidată de Pomponius Laetus, un bastard provenit din Casa princiară de Sanseverino... Trăim o epocă

tristă în care statutul de bastard a căpătat titlu de noblețe... Un exemplu odios este acest abominabil şi perfid Ferrante de Neapole. Pretinsa lui descendență din regele Alfonso este numai o legendă. Defunctul papă Calixte mi-a dezvăluit numele adevăratului autor al venirii sale pe lume...

A trecut fără nicio legătură de la Platina şi amicii săi la suveranul de Neapole, pe care îl ura. Mânia îi aprinse obrajii şi fruntea, şi începu să urle atât de tare, încât un abate, alarmat, deschise uşa spre a se asigura că nu-i asasinam stăpânul. Paolo îi făcu semn să se retragă, apoi reluă din ce în ce mai furios:

– Acest sinistru individ cu moravuri depravate - vorbesc de Laetus - oferă un exemplu detestabil studenților săi, care se îmbulzesc în sala de curs cu câteva ore înaintea sosirii lui. Disprețuieşte religia creştină şi, dacă admite existența unui Dumnezeu, îl identifică fără ezitare cu geniul vechilor romani. Academia sa nu face decât să promoveze cultul păgânismului. Iar membrii săi, nişte necredincioşi, infectează prin prezența lor secretariatul Curiei!

– Sanctitatea Voastră, îmi permit să vă amintesc respectuos că aceşti secretari sunt poeți premiați, scriitori celebri, istorici, filosofi admirați de toți intelectualii, tineri sau vârstnici...

– Tocmai această admirație mă scandalizează! Ei bine, această comedie trebuie să înceteze!

Am părăsit Vaticanul mâhnit de intransigența papei, care îşi asumase sarcina imposibilă de a opri timpul în loc.

A doua zi am fost informat despre arestarea lui Platina. Aruncat într-o celulă a turnului Sant'Angelo, fusese deja torturat de către o comisie de anchetă, prezidată de cardinalul Marco Barbo, nepotul îndrăgit al Suveranului Pontif. Puteam anticipa concluziile sale.

Cred că intervenția mea în favoarea lui Platina grăbise încarcerarea sa. Papa nu putea tolera o opinie care să nu fie conformă cu a sa. Megalomania lui se accentua. Într-o zi, în plin consistoriu, a pronunțat o frază care ilustra orgoliul său nebunesc:

– I se poate permite papei să fie om, dar pentru alegerea

episcopilor trebuie să fie înger, iar pentru aceea a membrilor Sfântului Colegiu trebuie să fie Dumnezeu!

Imaginați-vă uimirea cardinalilor.

Platina a fost acuzat de propovăduirea cultului vechilor divinități romane, de introducerea viciilor celor mai condamnabile printre tineri şi de a fi făcut elogiul unei republici organizate după modelul guvernării vechii Rome.

Partizanii fideli ai papei şi apologeții săi - care de altfel îşi vindeau scump linguşelile - au lansat o campanie dură împotriva lui Laetus şi împotriva membrilor academiei sale.

Când detenția lui Platina s-a prelungit de mai multe ori fără să se fi produs niciun argument susceptibil de a-l incrimina, m-am prezentat din nou la papă şi, cu tot respectul pe care i-l datoram, i-am cerut eliberarea prizonierului.

Suveranul Pontif se arătă conciliant, atitudine surprinzătoare din partea lui. Pregătea oare o altă lovitură?

Când a părăsit fortăreața Sant'Angelo, Platina era un schelet. Fața şi trupul său trădau suferințele şi chinurile îndurate.

Temerile mele căpătară o confirmare curând după aceea. Poliția papală anunță descoperirea unui complot care avea drept obiectiv asasinarea papei. Au fost operate numeroase arestări în rândul membrilor academiei. Trei dintre ei, Callimachos, Glaucus şi Petreius, preveniți din timp, au reuşit să fugă. Pomponius Laetus, care se afla din întâmplare la Veneția, a scăpat de urmărire.

Pe culoarele Vaticanului circula un zvon tulburător. Paolo al II-lea ar fi ordonat personal arestarea tuturor universitarilor şi a tuturor tinerilor studenți care practicau păgânismul şi duceau o viață imorală. Conspiratorii ar fi fost recrutați dintre partizanii cei mai zeloşi. Aceştia ar fi pregătit cu minuțiozitate locul şi data atentatului. Papa urma să fie înjunghiat în timpul liturghiei pontificale celebrate cu prilejul începutului postului Paştelui... Conform unor indicii sigure, printre personajele de prim-plan care au finanțat acest complot se aflau însuşi suveranul regatului Neapole, regele Franței şi regele Boemiei. După asasinarea papei, o baie de sânge urma să se abată asupra Romei.

Afacerea părea atât de exagerată, încât friza incredibilul, sau, şi mai rău, ridicolul.

Totuşi comisia de anchetă îşi continuă lucrările. Desemnă ca şef al complotului pe un oarecare Luca di Tazio, nobil roman care se refugiase la Neapole pentru a evita o arestare iminentă.

Cam o sută de percheziţii au avut loc simultan la domiciliile presupuşilor conspiratori, dar rezultatul a dezamăgit. Au găsit scrisori cu unele pasaje indecente, poeme care cântau amorul grecesc, manuscrise cu conţinut obscen.

Cardinalul Ammanati a declarat că acest aşa-zis complot nu era decât o mistificare, cardinalii Carvajal şi Scarampo considerau regretabil amestecul papei în această anchetă.

Paolo pretindea că anumite scrisori dovedeau nu numai un ateism condamnabil, ci şi concepţii ostile religiei. Un tânăr discipol al lui Laetus declara că Hristos este un corupător al popoarelor, că Moise şi-a înşelat credincioşii şi că Mahomed nu este decât un impostor înzestrat cu o inteligenţă diavolească.

Papa a promis o recompensă de cinci sute de ducaţi pentru capturarea lui Luca Tazio, în ce-i priveşte pe Petreius, Glaucus şi Callimachos, a fixat un premiu de trei sute de ducaţi pentru fiecare dintre ei. A făcut presiuni asupra Veneţiei şi a obţinut extrădarea lui Pomponius Laetus, care a fost şi el încarcerat şi torturat, sub ochii cardinalului Barbo. Capturat şi torturat, Petreius nu a făcut nicio mărturisire. Regele Poloniei a refuzat să-l extrădeze pe Callimachos, care se refugiase la Curtea sa.

Până la urmă, acţiunea a fost ratată. Bessarion şi cea mai mare parte a cardinalilor au intervenit pentru eliberarea umaniştilor care zăceau încă în închisoare. Papa a cedat stăruinţelor lor.

Platina şi presupuşii săi complici au fost eliberaţi, cu condiţia să nu părăsească Roma şi să-şi facă *mea culpa* în public. Papa îşi întări garda personală, încă obsedat de groaza de a fi asasinat, psihoză alimentată de intimi pentru a-şi demonstra devotamentul şi a se face indispensabili, papa îşi manifestă intenţia de a părăsi Roma şi de a se stabili într-un oraş mai sigur. Anturajul său îi şoptea că o parte dintre membrii Sfântului Colegiu, decepţionaţi de insuccesul conjuraţiei

umaniştilor, pregătea destituirea sa în complicitate cu înalta nobilime romană.

Treptat însă, spaima de moarte a fost calmată în parte de alte evenimente politice care s-au impus pe primul plan. Scanderbeg, în ajunul unei ofensive otomane semnalate ca iminentă, sosi la Roma pentru a solicita subvenţii şi un ajutor militar necesar înfruntării inamicului. Papa îl încuraja cu vorbe frumoase, cu sfaturi cucernice şi cu promisiuni niciodată respectate. Cu inima rănită, eroul albanez părăsi Roma şi se îndreptă spre Neapole. Regele Ferrante a fost singurul şef de stat care i-a furnizat trupe şi un ajutor financiar important.

Papa avea alte preocupări. Să reia campania împotriva umaniştilor şi a învăţăturilor lor.

– Dacă Dumnezeu îmi va mai da zile, declara el în faţa ambasadorilor reuniţi la Vatican, voi interzice în primul rând studierea legendelor stupide şi a poeziilor prosteşti, pentru că ele abundă de erezii şi de blesteme; apoi voi interzice predarea şi practicarea astrologiei, izvor nesecat de atâtea erori... Copiii în vârstă de zece ani cunosc deja o mulţime de obscenităţi, fără să meargă la şcoală. Capul lor trebuie să fie plin de prostii, pentru că au fost îndemnaţi să-i citească pe Juvenal şi pe Terentius, pe Plaut şi pe Ovidiu. Chiar dacă Juvenal pretinde că înfierează viciul, în realitate îl provoacă printre cititorii săi...

Mă întrebam dacă papa i-a citit vreodată personal pe aceşti autori. Nu se poate afirma că nu are continuitate în ideile sale. În curând a interzis în şcoli predarea poeţilor antici. Când îi ascultai teoriile stupide, te podidea plânsul. De câte ori i-am suportat inepţiile l-am comparat cu predecesorul său, care a fost una dintre cele mai strălucite personalităţi din istoria pontificală. Dacă sublimul vis al lui Pius al II-lea - eliberarea Europei creştine invadată de barbarii turci - nu s-a realizat, eşecul nu i se putea atribui lui. Paolo al II-lea repeta până la saturaţie că avea să continue politica antiotomană, dar nu făcea niciun efort pentru a o pune în practică. În loc să folosească fondurile Bisericii pentru a sprijini operaţiunile militare împotriva necredincioşilor, cheltuia sume mari,

astronomice, pentru construirea celui mai grandios şi magnific palat pe care l-a văzut Italia vreodată. Decoraţiunile interioare, colecţiile de obiecte de artă şi pietre preţioase au înghiţit cantităţi uriaşe de aur în bani peşin. Edificiul, proprietatea particulară a papei, a primit numele de San Marco. Se mai numea şi palatul *di Venezia,* pentru că ilustrul său stăpân era de origine veneţiană. Megalomania îl împinse să-şi comande o mitră nouă, împodobită cu nestemate, care a costat o avere.

În acest timp, Veneţia se afla în plin război cu turcii, iar Albania, Negroponte şi ţările dunărene se prăbuşeau sub avalanşa formidabilă a forţelor otomane.

În pofida pacifismului declarat *inpetto,* papa pregătea propriul său război împotriva regatului napolitan, pentru că regele Ferrante îi stârnise de multă vreme mânia.

Megalomania îi întuneca mintea. Sigiliul de plumb al papilor reprezenta pe avers capetele apostolilor Petru şi Pavel, iar pe revers numele purtat de Suveranul Pontif în funcţie. Paolo al II-lea a schimbat această ordine: pe aversul sigiliului a imprimat imaginea preamărind creştinătatea şi a expediat pe revers pe cei doi apostoli stând în picioare.

Pentru a-i îndepărta din preajma sa pe cardinalii care nu îl linguşeau îndeajuns, l-a expediat pe Carvajal în Ungaria, în calitate de legat.

Ar fi vrut să procedeze la fel şi cu Scarampo, dar acesta i-a făcut figura, trecând direct în lumea cealaltă. Înainte de a-şi da sufletul, cardinalul redactase un testament prin care lăsase celor doi nepoţi averea sa, un palat şi două sute de mii de ducaţi, bani lichizi. Papa, care îl detesta pe Scarampo, a anulat testamentul pentru că testatorul uitase că Biserica îi permisese să agonisească asemenea bogăţii. Argumentul n-a fost însă valabil pentru el, care a lăsat propriilor nepoţi palatul San Marco şi celelalte comori fără să se gândească la Biserică. Vechea formulă *quod licet Jovi non licet bovi* îşi găsea din nou ilustrarea.

Paolo al II-lea simţea o plăcere perversă în a complica treburile politice.

În timp ce turcii năvăleau în Balcani şi ameninţau Europa Centrală, regatul Boemiei şi cel al Ungariei se aflau, practic,

în război. Pentru a se opune torentului otoman, cei doi suverani, Podiebrad şi Matei Corvin au hotărât să se întâlnească la Olmütz pentru a semna un tratat de pace permanentă. Dar papa veghea. Îl detesta pe Podiebrad, acuzându-l că este un eretic, adept al lui Hus. Din acest motiv se grăbi să-şi trimită ambasadorul, Lorenzo Roverella, episcop de Ferrara, care se afla în Germania, pentru a vinde indulgenţe regelui Ungariei, pentru a-l determina să se opună tratatului. Pentru a-şi atinge scopul i-a recunoscut dubla calitate de rege al Ungariei şi al Boemiei şi în acelaşi timp îl excomunică pe Podiebrad. Manevra papei reuşi să-i învrăjbească pe cei doi suverani, astfel încât pacea n-a mai fost semnată şi războiul dintre ei continuă cu toate ororile sale.

Politica lui stângace, agresivă, faţă de Roberto Malatesta, pe care voia să-l deposedeze de oraşul Rimini, nu reuşi decât să-l înstrăineze de toate statele italiene; Neapole, Milano, Florenţa şi Veneţia şi-au declarat hotărârea fermă de a susţine drepturile lezate ale seniorului de Rimini.

Dar Paolo al II-lea îşi savura apoteoza când împăratul Friederich al III-lea şi-a anunţat vizita la Roma. Trecea a doua oară pragul Cetăţii Eterne. Prima dată venise la Roma pentru a fi încoronat, în mod solemn, împărat de către Papa Nicola al V-lea, al cărui nume urma să fie legat pentru totdeauna de căderea Constantinopolului.

Paolo al II-lea pregăti personal programul festivităţilor, asistat de maestrul de ceremonii Augustinus Patritius. Această vizită trebuia să reprezinte momentul de glorie al domniei sale pontificale.

Am fost surprins, uluit de somptuozitatea acestui spectacol sardanapalic - această asociere între păgânismul antic şi modern nefiind întâmplătoare.

Suveranul Sfântului Imperiu Roman fu primit la Piazza del Popolo de către Sfântul Colegiu în plenul său. Pentru că apusul soarelui întuneca cerul, trei mii de torţe luminau cortegiul imperial. Această întâlnire între cei mai mari suverani ai lumii trebuia să marcheze superioritatea indiscutabilă, zdrobitoare, a reprezentantului lui Hristos asupra celui mai mare monarh laic al lumii creştine.

Ajuns în fața papei, care îl aştepta aşezat pe tronul Sfântului Petru, Friederich al III-lea îngenunche de două ori, se apropie de Suveranul Pontif şi-i sărută piciorul. Paolo al II-lea se ridică şi îi permise să-i îmbrățişeze genunchii, apoi îl invită să se aşeze pe un jilț cu spătarul acoperit de o stofă brodată cu aur. Acest jilț, plasat mai jos decât tronul pontifical, se afla la nivelul picioarelor papei.

Aş fi putut paria că în acest moment evoca orgolios umilința îndurată de împăratul Heinrich al IV-lea, îngenuncheat la Cannosa în fața Papei Gregorio al VII-lea. Cannosa simbolizează puterea spirituală eternă a Bisericii, care zdrobeşte în cele din urmă forța brutală a suveranilor laici...

Un comentator scria în legătură cu vizita lui Friederich al III-lea la Roma: Dumnezeu a îngăduit ca, datorită geniului papilor şi îndeosebi al Papei Paolo al II-lea, Biserica să câştige atât de mult în bogăție, în putere, încât să se poată compara cu cele mai mari regate. Prin contrast, puterea împăratului a coborât foarte jos...

Splendoarea acestei întâlniri şi risipa făcută cu această ocazie au avut ca scop încheierea unor acorduri secrete: împărțirea lumii, redistribuirea tronurilor, acordarea de onoruri, de titluri şi, în final, unele decizii referitoare la cruciadă... În cele din urmă a fost adoptată o propunere: organizarea unei adunări generale la Constanza, în prezența papei şi a împăratului... Această formulă era atât de vagă, iar precedentele congrese au produs atâta decepție, încât cardinalul Ammanati îşi exprima îndoiala asupra seriozității lor... Pentru viitorul apropiat a fost adoptată o rezoluție mai modestă: ambasadorii tuturor principilor creştini se vor întâlni la Roma pentru a discuta măsurile necesare pentru pregătirea unei adunări la Constanza... Papa şi împăratul construiau un castel de nisip, pe care primul val îl va şterge de pe fața pământului...

Curajul lui Paolo al II-lea nu era la înălțimea aerelor de măreție pe care le afişa. Poporul Romei, turbulent şi gata oricând să se revolte împotriva autorității papale, nu i-a inspirat niciodată încredere. Îndată ce o amenințare reală sau închipuită se arăta la orizont, îşi tripla garda personală şi se pregătea să fugă din oraş. Aşa se comportase în timpul pseudocomplotului umaniştilor...

Pacifist şi zgârcit când era vorba de sprijinirea campaniilor antiotomane, găsea bani şi organiza armate când propriile sale interese sau - să fim drepţi - cele ale Bisericii se aflau în joc...

Uitând de turci, organiză o expediţie militară împotriva regelui napolitan, obsesia lui. Dar trupele pontificale au fost derutate de Ferrante, despre care se spunea că s-ar îndrepta spre Roma, Terorizat, papa a vrut să părăsească în fugă Cetatea Eternă, dar în ultimul moment s-a liniştit, fiindcă regele Neapolelui a preferat să-şi trimită trupele în ajutorul lui Scanderbeg.

Când toate statele italiene s-au aliat împotriva lui, ca urmare a afacerii Malatesta, el fu din nou tentat să abandoneze Roma. Din fericire, criza s-a încheiat fără complicaţii majore.

Episcopul Anguillara a fost pe punctul de a-i provoca mari necazuri. Conţii Francesco şi Deifobo d'Anguillara au respins autoritatea papilor, care se considerau suzeranii lor, şi, în consecinţă, au refuzat plata tributului pretins de Vatican. Aceştia susţineau că împăratul Caracalla atribuise familiei lor pământurile d'Anguillara cu mult înaintea creării statelor Bisericii. Ei afirmau, de asemenea, că se aflau în posesia unor documente care le confirmau afirmaţiile.

Cei din neamul Anguillara erau numiţi conţii-tâlhari, pentru că se avântau din cuiburile lor de vulturi - instalate pe culmile munţilor - şi-i jefuiau pe călători, mai ales pe curierii Vaticanului. Această situaţie tulbure dăinuia de multă vreme. Mai mulţi papi s-au lovit de intransigenţa acestor familii. Francesco şi Deifobo erau periculoşi pentru că întreţineau relaţii cu cercurile republicane din Roma şi oricând puteau să provoace tulburări. Prevenit de un complot care se pregătea împotriva lui, panicat, Barbo a hotărât să le-o ia înainte. A găsit bani pentru a angaja doi condotieri care se bucurau de o bună reputaţie, Federico d'Urbino şi Napoleone Orsini, cărora li se alătură şi cardinalul Forteguerri şi a trimis această armată împotriva fortăreţelor Anguillara.

Armata papală a suferit o serie de înfrângeri care au alarmat Vaticanul. Un ajutor nesperat a venit de la Napoli. Regele Ferrante, inamic personal al lui Deifobo, a intervenit cu trupele sale bine pregătite. Rezistenţa fortăreţelor

Anguillara s-a năruit. Deifobo s-a refugiat la Veneția, în timp ce Francesco şi fiii săi au fost aruncați în celulele turnului Sant'Angelo. Eliberați datorită intervenției prințului Colonna, s-au pierdut în neant. Posesiunile lor au trecut sub autoritatea directă a Bisericii.

O dată conții-tâlhari învinşi, conflictul dintre papă şi regele Ferrante izbucni din nou.

Jocul de şah italian continua, în timp ce turcii pătrundeau în forță în inima Europei...

Statele italiene creară liga de la Lodi, o alianță defensivă în calea turcilor. S-a convocat o dietă la Ratisbonne, pentru a se hotărî, în sfârşit, organizarea rapidă a unei cruciade. Delegații tuturor statelor creştine au participat la dezbateri. Tragicomedia continua. Ploua cu promisiuni, dar când s-a ajuns la stabilirea repartizării contingentelor şi a subvențiilor, discuțiile nu se mai terminau. Se vorbea chiar de o alianță cu Uzun-Hassan, principe al turcomanilor şi duşman înverşunat al lui Mahomed al II-lea.

Dar pe parcurs s-au ivit probleme mult mai importante: acordarea rangului ducal de Ferrara lui Borso d'Este, duce de Modena. Borso s-a dus la Roma pentru a primi din mâna papei învestitura cu noul titlu. Festivități de o strălucire fără pereche au stârnit admirația prostimii. Recepții, banchete, care alegorice, vizite de gală, convorbiri secrete se țineau lanț. Oboseală mare... La puțin timp, Papa Paolo al II-lea şi noul duce de Ferrara se stinseră epuizați. O moarte dublă în toată splendoarea...

Trecerea lui Paolo al II-lea la viața veşnică nu a fost regretată decât de nepoții săi şi de intimi... Nepoții aveau cel puțin consolarea de a-şi păstra funcția de cardinal, veniturile, ducatele şi averile fabuloase agonisite pe când ilustrul lor unchi era întruparea divinității. Intimii, în schimb, trebuia să renunțe la demnități: la funcțiile bine plătite, pentru că noul papă îi va înlocui cu favoriții şi intimii lui... Propriii lui nepoți, în curând promovați cardinali, vor avea o situație privilegiată, aparte...

Conclavul se va reuni pentru a alege un viitor Suveran Pontif. Noi, o mână de cardinali, vom avea suprema onoare,

extraordinara misiune de a alege un dumnezeu pe timp limitat...

Spiritul meu critic, stimulat de educația umanistă, mă făcea uneori cinic şi crud... Francesco Piccolomini şi Rodrigo Borgia împărtăşeau uneori îndoielile mele...

Să ştii să râzi când îți vine să plângi este rodul unei filosofii înțelepte, însoțită de o luciditate crudă, socratică...

Conclavul se reuni pentru a-l alege pe succesorul lui Paolo al II-lea... Candidatul care va putea oferi cele mai bogate daruri -asta nu se numeşte *simonie?* - va avea toate şansele să poarte mitra papală...

YACUB PAŞA
medic personal al sultanului Mehmed al II-lea

Cine şi-ar fi putut imagina că un evreu neînsemnat, venit pe lume în adormitul orăşel portuar Gaeta, va deveni într-o bună zi medic al sultanului Murad al II-lea, apoi medic personal, consilier şi şef al serviciului secret al sultanului Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului?! O ascensiune fulgerătoare, aproape un miracol.

Este întocmai ceea ce s-a întâmplat... o minune...

Ferestrele casei mele natale dădeau spre nemărginitul azuriu al Mării Mediterane, care mă ademenea spre orizonturi îndepărtate, spre locuri paradisiace...

Visurile care întrețin imaginația poeților nu par a fi potrivite pentru un discipol al lui Hippocrates din Kos. În pofida studiilor mele medicale, pozitive prin excelență, mă lăsam uneori pradă visurilor. Ceea ce explică probabil înclinația mea pentru o viață care să evite banalul.

Grație nălucilor şi optimismului meu, m-am aruncat în aventura extravagantă pe care tocmai mă pregăteam să o trăiesc...

Am urmat cursurile de medicină la Salerno, la Bologna şi la Padova, pentru că am fost obsedat de dorința de a găsi

calea cea mai bună pentru a atinge perfecțiunea în meseria mea. Tatăl meu, care nu era bogat, şi-a sporit eforturile pentru a-mi permite să mă instruiesc în cele mai renumite şcoli. Profesorii îmi preziceau o carieră strălucită. După ce am obținut diploma, am constatat că nu-mi folosea la nimic.

Papa şi autoritățile religioase creştine interziceau evreilor şi sarazinilor să practice medicina şi chirurgia.

Dacă în Italia aceste măsuri discriminatorii erau stânjenitoare, în Spania - unde trăia o ramură a familiei noastre - situația era şi mai rea. Regele Juan I ordonase ca evreii să fie izolați în cartiere denumite „Juderia" - iudaice - unde creştinii nu aveau voie să pătrundă. Evreii puteau părăsi ghetoul în timpul zilei pentru a face comerț. Dar când înserarea se lăsa peste oraş, erau obligați să ne înapoieze acasă.

Erau nevoiți să suporte numeroase jigniri. Copiii lor nu puteau frecventa şcolile rezervate copiilor creştini. Băile publice în care erau admişi creştinii le erau interzise. Hanurile, de asemenea. Le era interzisă practicarea anumitor profesii - medicina, colectarea de impozite, cămătăria. Nu era decât începutul unor serii de persecuții din ce în ce mai grave: pedeapsa cu moartea pentru un evreu care a avut relații sexuale cu o creştină, transformarea sinagogilor în biserici, interdicția de a părăsi cartierul iudaic...

Creştinii, incitați de călugări fanatici, s-au năpustit în ghetoul de la Sevilla şi au masacrat câteva mii de evrei. Rudele noastre din Spania s-au aflat printre victime...

Nu aveam intenția să rămân cu brațele încrucişate sau să-mi schimb meseria pentru a-mi câştiga existența. Exodul evreilor către țările islamice, mai tolerante, începuse deja. Am urmat şi eu curentul şi propria inspirație şi mi-am luat zborul spre Edirné.

În Spania trebuia să alegi. Prima variantă: să păstrezi credința strămoşilor, dar să părăseşti țara abandonând toate bunurile, mobile şi imobile. A doua variantă: să te lepezi de iudaism şi să treci la catolicism, să te botezi şi să uiți definitiv trecutul. Deveniți *conversos,* noii creştini îşi păstrau neatins vechiul lor statut social şi economic, dar în acelaşi timp îşi atrăgeau disprețul foştilor coreligionari.

La Edirné, la turci, nu exista această dilemă. Nimeni nu-ți propune să renunți la iudaism. Dar dacă ai fi adoptat din proprie inițiativă islamismul, ți s-ar fi acordat toate avantajele şi privilegiile.

Astfel, schimbându-mi religia am stârnit curiozitatea binevoitoare a turcilor. Profesia mea practicată cu competență a făcut restul.

Tânărul Abu Hasan, nepotul marelui vizir Khalil Qanderli, era pe cale să moară, plângându-se de dureri de burtă îngrozitoare. Medicii turci se învârteau neputincioşi în jurul lui, după ce îi puseseră diagnosticul de otrăvire.

Când am fost chemat la căpătâiul său, am constatat că era vorba de un minuscul *vermiculus* care prin contracțiile sale dereglau tensiunea gazoasă a intestinului de care stătea lipit. Hippocrates, Celsius, Gallianus cunoşteau existența acestui viermişor care făcea ca acest *caecum* să se lungească şi care, inflamat, putea provoca moartea pacientului. I-am făcut o mică operație, fără dureri, pentru că am folosit faimosul *ynoptium adiutorum,* cunoscut de vechii chinezi, un amestec din frunză de mandragora şi de cucută la care se adaugă opiu extras din capsule de mac.

Peste două săptămâni tânărul Abu Hasan putea să călărească din nou şi să-şi îmbrățişeze cadâna.

Informat de acest succes medical - care de fapt nu era chiar atât de extraordinar - marele vizir a vrut să mă cunoască. Problema lui era o gută veche, care îi făcea viața de nesuportat.

Hippocrates constatase că eunucii, femeile la menopauză şi băieții care nu şi-au început încă viața sexuală, nu sufereau niciodată de gută, numită şi podragă. A renunța la zbenguielile amoroase, cum recomanda expres Hippocrates, nu este un tratament apreciat de cei relativ tineri. Cufundarea picioarelor bolnave în viscerele unui mistreț spintecat de curând, stropite cu menstruația unei fecioare, este un leac garantat. Unii medici, care consideră excesele sexuale principala cauză a bolii, propun o soluție radicală: castrarea pacientului. Nu-l puteam supune pe marele vizir unei asemenea terapii, cu atât mai mult cu cât eu nu consideram sexualitatea - chiar cea mai nestăpânită - *causa causarum* a gutei.

I-am recomandat băi calde, prelungite, şi un decoct făcut din amestecul creat de mine, medicament care a dat întotdeauna rezultate bune. Marele vizir a fost atât de mulţumit de îmbunătăţirea stării lui, încât a lăudat competenţa mea sultanului Murad al II-lea, care suferea - se spunea - de aceeaşi boală.

Această recomandare măgulitoare, în mod paradoxal, m-a pus pe gânduri. În ceea ce mă priveşte, protecţia marelui vizir şi onorariile generoase pe care le primeam din partea lui erau pe deplin suficiente. Dar a-l avea pe sultan pacient mi se părea foarte periculos. Despre cruzimea lui circulau zvonuri înspăimântătoare. Când cădea pradă furiei făcea să cadă capete şi abia după execuţie se întreba dacă cei supuşi supliciului erau vinovaţi sau nu. L-a spânzurat astfel pe fratele său mai mic, Mustafa, care nu avea decât doisprezece ani, şi le-a scos ochii celorlalţi doi fraţi, Mahmud şi Yusuf.

Asemenea perspective nu aveau darul să mă liniştească. Dar cum să refuzi propunerea marelui vizir fără să-l ofensezi?

A doua zi, tremurând ca o frunză uscată în bătaia vântului, m-am prezentat la palatul imperial. Astăzi pot să spun că acest edificiu, de o mediocritate jalnică, nu era la înălţimea unui atât de important personaj. Reşedinţa unui cardinal bogat, a unui bancher sau a unui principe roman depăşea în splendoare, şi de departe, această aglomerare de pavilioane desperecheate, grupate în spatele unei construcţii fără stil, care îl adăpostea pe suveranul Turciei. Pe atunci însă aceste aprecieri estetice treceau pe planul al doilea.

Când am ajuns în faţa marelui senior al otomanilor m-am prosternat la picioarele sale, potrivit instrucţiunilor pe care le primisem.

Am fost impresionat încă de la începutul acestei audienţe de privirea crâncenă a lui Murad al II-lea. Urma să constat mai târziu, când am fost admis în cercul celor „mari", că sultanii afişau intenţionat acest aer crunt, inaccesibil, de divinitate personificată, pentru a semăna frica şi a inspira respectul adânc de care dăm toţi dovadă în faţa lucrurilor misterioase şi sfinte. Nu era el oare umbra lui Allah pe acest pământ?

Chiar şi râsul era rău, ca un rânjet...

Murad al II-lea îmi puse câteva întrebări legate de studiile mele, în special, şi de lumea occidentală, în general. Mai târziu, după ce i-am câştigat în parte încrederea, subliniez *în parte,* pentru că natura lui suspicioasă prin definiţie nu concepea sinceritatea, loialitatea - mi-a cerut informaţii despre locurile pe care le văzusem, despre persoanele pe care le întâlnisem.

Suferinţa sa declarată, podagra, şi ameliorarea simptomelor nu mi-au pus probleme de nerezolvat. Dar examinându-l cu atenţie, am constatat că inima îi va produce necazuri în viitorul apropiat. Tatăl său, Murad I, murise la vârsta de treizeci şi unu de ani, ca urmare a unei crize cardiace severe. Murad al II-lea ştia de această afecţiune. Avea nevoie de repaus. Trebuia să-şi înfrâneze mânia nestăpânită, să potolească zbuciumul existenţei sale, să-i lase pe paşi să se lupte cu inamicii islamului, să evite oboseala intelectuală.

Sultanul urmă recomandările mele şi constată cu satisfacţie o îmbunătăţire a stării sale, calmarea anxietăţii. Mulţumit de rezultatele artei mele, m-a promovat la rangul de medic personal, favoare care a stârnit gelozia confraţilor mei înlăturaţi.

Mă obişnuisem să fiu duşmănit fără să îmi pese prea mult. În etapa evreiască a existenţei mele m-am descurcat satisfăcător. Faza turcească şi privilegiile care o însoţeau m-au găsit deja pregătit împotriva răutăţilor inamicilor mai mult sau mai puţin declaraţi.

Eram în plină ascensiune când sultanul mi-a cerut să mă ocup şi de sănătatea fiului său, prinţul moştenitor Mehmed. În vârstă de treisprezece ani, era numai răni şi cucuie, căci practica sporturile cele mai violente, în special vânătoarea de mistreţi, care îl pasiona...

După ce îngrijirile mele l-au adus repede în formă, mi-a arătat o oarecare simpatie, pe care m-am grăbit să o cultiv.

În acele momente, am conceput un plan care, dacă mi-ar fi reuşit, mi-ar fi permis să intru în graţiile prinţului moştenitor. O criză cardiacă a sultanului îmi oferi prilejul primului act al comediei politice pe care mi-o imaginasem.

În primul rând trebuie să ştiţi că numai marele vizir, cei mai apropiaţi servitori ai sultanului şi eu însumi, medicul lui

personal, eram autorizați să cunoaştem adevărul despre starea de sănătate a stăpânului imperiului. Nimeni altcineva în stat nu trebuia să fie informat: Curtea imperială, marii demnitari, armata şi poporul turc. În ochii tuturor sultanul este un personaj aproape mitic, infailibil, invulnerabil. Pentru toată lumea moartea sultanului reprezenta un fenomen supranatural. Allah îl cheamă lângă el pentru a-i recompensa curajul său de campion al credinței adevărate, care a purtat războiul sfânt - *djihad* - în inima regatelor vecine, hinduse, creştine, şiite, pentru a arbora, în cele din urmă, stindardul verde al islamului pe pământul Asiei, al Europei şi al Africii.

I-am sugerat sultanului - cu menajamente şi cu o diplomație discretă - că îi este necesar, în mod impetuos, un repaus absolut şi îndelungat pentru a evita un deznodământ fatal. Am exagerat puțin gravitatea acestor simptome pentru a-mi atinge scopul. Impresionat de argumentele mele, dar şi de palpitațiile inimii sale răzvrătite, Murad al II-lea mi-a spus că se va mai gândi. Avea în vedere o eventuală retragere la Bursa, unde liniştea de la țară i-ar fi prins bine. Manipularea reuşise...

Al doilea act al piesei a început cu o scrisoare pe care i-am trimis-o în secret prințului Mehmed - în acel moment guvernator al Manisei - pentru a-i sugera planul retragerii tatălui său. Îl avertizam că această hotărâre ar implica evenimente importante şi că prezența lui ar fi de dorit la Edirné.

Actul al treilea reprezenta realizarea prevederilor mele cele mai optimiste. Sultanul interpreta vizita neaşteptată a fiului său ca pe un semn prevestitor fericit. Împotriva părerii lui Khalil, hotărî să abdice şi să cedeze tronul prințului moştenitor. Îi puse o singură condiție: să-l mențină pe marele vizir în fruntea guvernului, pentru că experiența şi înțelepciunea acestuia îi vor fi de folos.

La doisprezece ani, Mehmed primi sabia lui Osman, semn al regalității. La Manisa făcuse deja exercițiul puterii. În pofida tinereții sale, noul sultan dădu dovada unei mari capacități şi a unui talent înnăscut de a lua hotărâri, de a comanda.

Din nefericire, domnia lui fu umbrită încă de la început de rivalitatea declarată dintre marele vizir Khalil, sprijinit de

familiile aristocrate, conservatoare, şi parveniţi, foşti sclavi creştini deveniţi mari demnitari, conduşi de Zaganos Paşa. Acesta voia să-l detroneze pe marele vizir pentru a se instala în locul lui. Lui Zaganos i se alăturaseră Sahabeddin Paşa, beglerbeiul Rumeliei, şi Sarudja Paşa, şeful gărzii imperiale, toţi partizani devotaţi ai tânărului sultan.

După cum prevăzusem, rolul meu în această afacere îmi asigura favorurile şi încrederea lui Mehmed. Conform instrucţiunilor sale, trebuia să afişez o neutralitate care îmi va permite să-mi menţin simpatia lui Khalil şi să-l provoc să-mi facă destăinuiri; apoi nu-mi rămânea decât să le transmit tânărului şi imperialului meu stăpân. Un joc dublu nu tocmai cinstit, dar care se poartă în această lume guvernată de principial *homo homini lupus*.

Mehmed abia îşi serbase aniversarea celor treisprezece ani, când anunţă în plin consiliu dorinţa sa de a cuceri Constantinopolul. Proiectul său, sprijinit de o strălucită argumentaţie, era rodul unei gândiri, al unei concepţii cutezătoare, pe care un om înzestrat cu o experienţă politică bogată ar fi invidiat-o.

– Astăzi duşmanii noştri ne privesc cuprinşi de o teamă amestecată cu un oarecare dispreţ. Pentru ei nu suntem decât o adunătură de sălbatici inculţi, porniţi din străfundurile Asiei, o hoardă nedisciplinată de jefuitori însetaţi de sânge. O dată Constantinopolul cucerit, vom putea revendica statutul de succesori ai Imperiului Bizantin. Statul turc îşi va putea asuma calitatea de mare putere legitimată de cel mai strălucit succes obţinut până acum în inima lumii creştine - cucerirea pe calea armelor a Constantinopolului şi proclamarea sa drept capitală a imperiului nostru. Această metropolă, supusă puterii noastre, va rivaliza cu Roma, care se consideră, cu un orgoliu ridicol, capitala universului. Care univers?... Mănunchiul de state occidentale care îmbrăţişează încă religia lui Iisus Hristos nu constituie universul, în schimb, noi vom putea aspira la universalitate când vom reuşi să ne impunem stăpânirea asupra întregii lumi, fapt care este deja pe punctul de a se îndeplini chiar sub ochii noştri. Marea Neagră şi Marea de Marmara vor deveni lacuri turceşti după căderea şi

cucerirea Constantinopolului. Apoi ne vom lansa în cucerirea Europei, care este roasă de viermuiala putreziciunii. Niciodată nu vom mai avea condiții atât de favorabile care să ne ajute în îndeplinirea sarcinii. Regele Franței este preocupat de lupta pentru eliberarea propriilor teritorii ocupate de puteri străine. Anglia este devastată de un război civil care o slăbește și o coboară la nivelul unui stat de rangul doi. Spania își caută identitatea; o lungă perioadă de dezvoltare care necesită eforturi considerabile. Sfântul Imperiu Roman al Germaniei nu este decât o caricatură a statului puternic creat de Hohenstaufen. Rusia nu contează. Biserica romano-catolică este subminată de conflicte sângeroase care izbucnesc între integriști și disidenții dornici să se elibereze de sub stăpânirea ei.

Așa-zisul Sfânt Scaun este preocupat de războaie purtate neîncetat cu puterile vecine și tulburat de intrigi și de setea de grandoare dementă a înalților lui demnitari. Astăzi el este incapabil să stăvilească forța invadatoare a islamului.

Între statele italiene conflictele sunt endemice. Genghis-Han și Timur Lenk reușiseră unificarea popoarelor Asiei sub autoritatea lor. Acum această autoritate a murit.

Vlăguită, divizată, Asia nu așteaptă decât un stăpân capabil să-i redea unitatea și grandoarea trecute. Dinastia lui Osman își va asuma acest rol.

Africa va fi de asemenea o pradă ușoară. Dar, atenție la mameluci - foștii sclavi - care conduc Egiptul. Ei vor încerca să reziste, să-și apere bogățiile, puterea. Dar vor fi sufocați în cele din urmă de presiunea noastră militară. Slăbiți de rivalitățile care îi separă pe emiri, ei vor fi striviți sub copitele cavaleriei noastre. Marea Mediterană, Marea Roșie și Oceanul Indian vor deveni, la rândul, lor lacuri turcești.

În ziua în care stindardul verde va flutura pe frontonul Vaticanului, misiunea mea va fi îndeplinită...

Tânărul sultan își termină expunerea. Îl ascultasem uimit, fascinat de viziunile lui măreție. Vizirii îl priveau cu gura căscată și se limitau să dea din cap în semn de aprobare.

Tăcerea fu întreruptă de intervenția lui Khalil, care declară cu o voce scăzută, dar fermă:

– Înălțimea Voastră, am fost impresionat de tabloul

extrem de colorat pe care ați avut bunăvoința să ni-l prezentați. Dar cucerirea Constantinopolului nu este de strictă actualitate. Imperiul Bizantin, redus la capitala sa şi la un neînsemnat teritoriu împrejmuitor, nu reprezintă niciun pericol pentru noi. Pacea pe care am încheiat-o cu Constantin al XI-lea Dragases ne obligă să ne respectăm cuvântul.

Eram impresionat de atitudinea calmă, de privirea netulburată a marelui vizir, care sublinia prin imperturbabilitate forța sa enormă, care îi permitea să îl contrazică pe însuşi sultanul şi stăpânul său, să reducă la neant proiectul lui, căci de cucerirea Constantinopolului depindea totul. Mehmed îl ascultă, cu fruntea înnourată, cu ochii scânteietori, îl cunoşteam destul de bine ca să-mi dau seama că furtuna îi bântuia gândurile.

Apoi Khalil aruncă pe masă atuul.

– Pentru moment este preferabil să lăsăm deoparte planurile de cucerire, pentru că trebuie să ne pregătim de un lung şi costisitor război de apărare: informatorii mei mi-au semnalat iminența unui atac masiv al trupelor maghiare, susținute de contingente aliate, împotriva pozițiilor noastre din Balcani. L-am prevenit deja pe tatăl dumneavoastră, care mi-a anunțat întoarcerea sa la Edirné.

Sângele năvăli în obrajii lui Mehmed. Cu o voce aspră îl interpelă pe marele vizir:

– V-ați permis să-l informați pe tatăl meu despre o afacere de stat gravă fără să mă preveniți?

– Sultanul, tatăl dumneavoastră, îşi păstrează prerogativele în cazul unei crize care pune în pericol existența imperiului.

Mehmed se ambala ca un armăsar tânăr care roade zăbala în dinți şi care se cabrează furios pentru a-şi arunca din şa cavalerul.

– Khalil, v-ați făcut vinovat de încălcări grave ale îndatoririlor față de mine... Voi lua hotărârea care se cuvine!

Eram tentat să cred că tânărul sultan cuprins de mânie va ordona arestarea marelui vizir. Dar înainte ca ireparabilul să se producă, se întoarse pe călcâie şi părăsi încăperea urmat de consilierii săi apropiați.

Am schimbat o privire cu Khalil, care păstra acelaşi aer flegmatic, apoi m-am retras şi eu. L-am găsit pe Mehmed în

salonul cel mare al apartamentului său privat. Zaganos şi Sahabeddin îl incitau să ia măsuri drastice împotriva lui Khalil şi a partizanilor săi. Îl îndemnau chiar să încredinţeze gărzii sale personale misiunea de a împiedica întoarcerea lui Murad la Edirné. Cu riscul de a-mi atrage ura lui Zaganos, i-am recomandat lui Mehmed moderaţia. Am avut satisfacţia să constat că înţelepciunea a triumfat. Abandonă ideea de a-l pedepsi pe marele vizir, iar efectele binefăcătoare ale acestei reţineri n-au întârziat să se producă. Informaţi de apropiata sosire a lui Murad, ienicerii îşi exprimară bucuria într-un mod spectaculos. Se răspândiră în oraş, aprinseră focuri de veselie şi traseră salve de muschetă.

Mehmed a înţeles lecţia. L-a primit pe tatăl său cu toate onorurile şi semnele celui mai profund respect filial. Aparenţele erau salvate. Ienicerii îl primiră cu entuziasm.

Expeditiv, Khalil pusese deja armata pe picior de război. Înaripat de perspectiva unei campanii tumultuoase, Murad luă comanda trupelor şi dădu semnalul de plecare. Uitase de boală.

Desigur, l-am însoţit pentru a-i veghea sănătatea. Am observat că pentru anumiţi subiecţi, agitaţia, activitatea debordantă, tensiunea nervoasă nu numai că nu dăunează organismului, ci îi înarmează pentru a lupta împotriva agresiunilor exterioare. Parcă întinerise.

Mesajele aduse de porumbeii călători ne-au informat că trupele inamice trecuseră Dunărea şi se îndreptau spre sud, de-a lungul ţărmurilor Mării Negre.

Încercam o oarecare emoţie. Era prima campanie la care participam. Făceam parte din Statul-Major al sultanului.

– Vei învăţa arta militară pe câmpul de luptă, îmi spuse el râzând, într-o zi vei fi general şi ţi se va încredinţa o armată.

Apoi adăugă:

– Mă simt în formă! Gata să-l înfrunt singur în luptă pe regele Ladislau!

– Trebuie totuşi să vă menajaţi inima. Viaţa Înălţimii Voastre este foarte preţioasă...

– Ascultă, Yacub! N-am auzit niciodată vorbindu-se de un general ucis de o criză cardiacă în cursul unei bătălii. Asta se întâmplă uneori în braţele unei femei. Ceea ce înseamnă

că ele sunt mai periculoase decât focul inamic...

La Varna, ienicerii, spahiii şi artileriştii noştri s-au ciocnit cu trupele maghiare, de trei ori mai numeroase decât ale noastre. A fost o luptă crâncenă, ucigătoare, care s-a terminat cu zdrobirea creştinilor. Regele Ladislau a pierit cu sabia în mână. Zaganos a făcut minuni. Merita pe deplin renumele de invincibil. Murad şi-a dovedit încă o dată talentul de strateg. Este adevărat că şi spionii au adus armatei noastre servicii de neprețuit.

Sultanul s-a întors triumfător la Edirné. Ar fi putut repeta cuvintele lui Cezar: *veni, vidi, vici*... Îşi îmbrățişă fiul, apoi plecă la Manisa pentru a-şi relua odihna.

Mehmed îşi păstră tronul, dar nu multă vreme. Au fost semnalate tulburări în capitală. Ienicerii s-au revoltat din motive lipsite de importanță, au prădat şi au incendiat cartierele bogate. Terorizați, mii de locuitori au părăsit oraşul şi averile, fericiți că au scapăt cu viață. Presupun că agenții marelui vizir n-au fost străini de această răzmeriță.

Khalil făcea tot posibilul să ajungă la sultanul Murad rapoarte despre zvonurile care susțineau că revolta se datorează incapacității tânărului suveran de a conduce statul. Această neobosită acțiune de subminare a reputației lui Mehmed a dat rezultate în cele din urmă. Murat ajunse la concluzia că revenirea lui la conducerea imperiului se impunea. Se întoarse la Edirné, în timp ce Mehmed revenea trist la Manisa.

Prima sa domnie durase exact doi ani: de la 1444 la 1446. Redevenit guvernator al Manisei, se strădui cu o tenacitate remarcabilă să îşi completeze instrucția intelectuală şi să pună la punct planul de cucerire al Constantinopolului. „Este obsedat de o idee fixă", spunea marele vizir cu o ironie răutăcioasă.

Mehmed l-a însoțit pe tatăl său în bătălia de la Kosovo, încă o victorie a turcilor. A participat şi la asediul oraşului Croia din Albania, unde Scanderbeg a creat derută în rândul otomanilor.

În sfârşit, o violentă criză cardiacă l-a trimis pe Murad în regatul morții. Ultima sa noapte pe acest pământ a petrecut-o în brațele a trei *ikbale* adolescente - replică a celor trei grații ale vechilor greci - care fuseseră recent aduse în haremul imperial. Moartea - simfonia finală - precedată de orgii

voluptuoase, de plăcerile cele mai intense capătă un caracter aproape divin.

Trei tinere fete frumoase şi delicate au pus capăt unei cariere glorioase, ispravă pe care forţele armate ale Europei dezbinate nu izbutiseră să o realizeze. Necunoscute sunt căile Domnului...

La nouăsprezece ani Mehmed a revenit pe tronul strămoşilor osmanlâi. Toată lumea îşi imagina că se va descotorosi de Khalil, incorigibilul tulburător al apelor. Dar el nu acţiona sub imperiul primului impuls de mânie. Ştia că răzbunarea este o mâncare ce se savurează rece.

Mehmed voia să îndeplinească mai întâi primul obiectiv al planului său strategic şi politic: cucerirea Constantinopolului. Khalil cunoştea mai bine decât oricine angrenajele statului, se bucura de un mare prestigiu şi era susţinut de numeroşi partizani - viziri, funcţionari ai Curţii, demnitari religioşi - şi, în plus, exercita o mare influenţă asupra ienicerilor. Eliminarea sa ar fi provocat agitaţie. Reglarea conturilor va fi amânată. Timpul lucra în favoarea sultanului.

Cercurile aristocrate apropiate lui Khalil, care lăudau virtuţile vechilor turci, criticau indiferenţa lui Mehmed faţă de tânăra lui soţie, Sitt Hatun, fiica emirului Dulkadar, un bogat şi puternic senior al Anatoliei. Cu trei ani înaintea morţii sale, Murad ordonase celebrarea acestei căsătorii, care trebuia să consolideze dinastia lui Osman. Încă de la început, Mehmed manifestase faţă de prima lui cadână o răceală, o distanţă plină de dispreţ. O evita cu o deosebită grijă. Zăvorâtă de bună voie în apartamentul său, Sitt Hatun îşi plângea singurătatea. Deşi haremul imperial era izolat de lumea exterioară, zvonurile răzbăteau dincolo de uşile blindate.

La vremea adolescenţei lui Mehmed prietenia cu băieţii de aceeaşi vârstă părea perfect normală. Tinerii îşi dezvoltă calităţile sportive alături de camarazii lor. Eforturile neîntrerupte, spiritul de competiţie le îmbogăţesc condiţia fizică necesară în timpul lungilor şi obositoarelor campanii militare. Lipsa lui de interes pentru femei şi preferinţa pentru băieţi, chiar după ce înaintase în vârstă, mă intrigau.

Religia ebraică, pe care o practicasem în tinereţe în Italia, respingea relaţiile carnale între bărbaţi, fiind murdare

şi contrare legii divine. Mehmed nu numai că-l ofensa pe Dumnezeu prin păcatele sale, dar le şi preamărea, compunând poeme înflăcărate pentru favoriţii săi. Aceste prietenii condamnabile, foarte apreciate de vechii greci şi romani, treceau aproape neobservate la islamici.

Khalil m-a oprit într-o zi la ieşirea din consiliu şi mi-a spus cu un surâs sarcastic:

– Din fericire, tânărul nostru sultan are un frate mai mic, isteţul Ahmed... altfel dinastia lui Osman ar risca să se stingă din lipsă de moştenitori...

Mă bătu prieteneşte pe umăr, apoi se îndepărtă rânjind.

Bănuiesc că în acel moment, în ciuda perspicacităţii sale, mă considera prietenul lui.

Am ezitat mult timp să-i redau lui Mehmed cuvintele lui Khalil, pentru că mă temeam de reacţia sa. Cutezanţa de a aborda acest subiect delicat în prezenţa lui implica un oarecare pericol. În cele din urmă am considerat că discreţia n-ar fi oportună. Khalil nutrea probabil intenţia tainică de a-l detrona pe Mehmed şi de a-l înlocui cu fratele acestuia. Din nefericire, acesta nu împlinise decât câteva luni. Problema succesiunii nu se putea pune într-un viitor apropiat.

I-am strecurat lui Mehmed fraza marelui vizir. Firea lui imprevizibilă se manifestă într-un râs homeric.

– Fiecare cu gusturile lui, Yacub! Dacă vrei să îmi faci un cadou frumos, caută-mi o copie perfectă a lui Ganimede: voi fi Jupiterus său!.. în privinţa moştenitorilor mei, nu-ţi face nicio grijă... îmi voi îndeplini datoria...

A doua zi dimineaţă am aflat tragicul sfârşit al acestui episod. Unul din libienii muţi, rob al casei sultanului, îl strangulase pe micuţul Ahmed, care se afla în baie, supravegheat de o sclavă.

Mama, disperată, fusese ultima mare dragoste a lui Murad.

Chiar în ziua execuţiei, Mehmed îl confirmă oficial pe Khalil în funcţie. Un mod subtil de a-l avea sub controlul său nemijlocit...

Sub Mehmed, haremul a pierdut influenţa pe care a avut-o sub vechea domnie. De acum înainte *seraiul* ieşea la lumina zilei. *Seraiul,* paradisul efebilor favoriţi - vestiţii

icoglani - pe care sultanul îi copleşea cu cadouri, cu privilegii şi cu înalte demnităţi militare. Dar în ciuda farmecului lor, nu aveau nicio influenţă asupra sultanului. Chiar în timpul celor mai arzătoare euforii, el ştia să îşi păstreze luciditatea.

Mehmed va rămâne toată viaţa un singuratic, care va cere foarte rar părerea consilierilor săi. Ei nu aveau decât rolul de a-i executa ordinele...

În 1451 urcă pentru a doua oară treptele tronului. Doi ani mai târziu, fără să ţină cont de părererea lui Khalil, asedie Constantinopolul.

Pregătise şi apoi trecuse la înfăptuirea acestei uriaşe operaţiuni strategice; sub ochii unei Europe consternate şi ai unui papă preocupat mai mult de unificarea Bisericilor Catolică şi Ortodoxă sub autoritatea unică a Sfântului Scaun, decât de o intervenţie militară în favoarea bizantinilor supuşi unei presiuni mortale.

Nu-mi voi pierde vremea descriind acest eveniment important, care a schimbat faţa lumii şi a ridicat Imperiul Otoman la rangul de cea mai mare putere a secolului. Obiectivul meu a fost să creionez cariera lui Mehmed al II-lea, rivalul lui Alexandru cel Mare, şi să-i explic formidabila ascensiune.

Cucerirea Constantinopolului a avut consecinţe importante şi pe planul politicii interne. Fostul Bizanţ a devenit capitala Imperiului Otoman. Marele vizir Khalil Qanderli şi-a pierdut prestanţa. Autoritatea, prestigiul sultanului atinseseră, dintr-o singură lovitură, apogeul.

Mehmed şi-a amintit cât a subminat acest bătrân tradiţia familiei sale, forţa clanului său şi chiar propria-i ascensiune.

Judecat pentru corupţie şi pentru crime de înaltă trădare, a fost condamnat la moarte. Mamelucii *seraiului* l-au strangulat cu un şnur de mătase, execuţie capitală rezervată înaltelor personalităţi. Sultanul a ordonat şi confiscarea tuturor bunurilor sale.

L-am văzut pe Khalil prăbuşit pe un splendid covor roşu de Anatolia, cu un somptuos decor floral. Faţa lui vânătă se sprijinea pe medalionul în formă de trifoi cu patru foi. Se spune că această plantă aduce noroc. Nu voi uita niciodată limba umflată

a lui Khalil, care atârna între buzele-i palide. Acest spectacol sinistru mi-a provocat frisoane în tot corpul.

Oamenii obişnuiţi se bucură de privilegiul de a fi judecaţi după *sheriat,* lege de esenţă divină aplicată de magistraţii care cântăresc atent acuzaţiile înainte de a se pronunţa. Noi, marii demnitari, suntem supuşi legii sultaniene, *hanum,* care acordă sultanului puteri nelimitate asupra vieţii noastre.

Trebuie să admit că am contribuit din plin la căderea lui Khalil.

În calitatea mea de şef al serviciului secret am adunat probe, scrisori şi mărturii care dezvăluiau fără nici cea mai mică umbră de îndoială colaborarea lui cu inamicul şi vânzarea de secrete de stat fostului împărat Constantin al XI-lea Dragases, în schimbul unor pietre preţioase de o valoare inestimabilă...

În acelaşi timp, vizirul poliţiei, Mahmud Paşa, unul dintre partizanii cei mai zeloşi ai lui Khalil, a născocit o scrisoare prin care mă angajam să-l asasinez pe sultan, în schimbul unei considerabile recompense. Această probă scrisă ar fi fost găsită în arhivele ducelui Nottaras, care era deja executat. Zvonul arestării mele începuse să circule pe coridoarele palatului imperial. Din fericire, complotul împotriva mea a fost dezamorsat. Vizirul poliţiei şi falsificatorul şi-au încheiat existenţa terestră sub securea călăului.

Dacă descoperirea acestei uneltiri ar fi întârziat, riscam să sfârşesc strangulat, cu faţa lipită de covorul roşu care folosise la supliciul lui Khalil.

De la aceste întâmplări au trecut mulţi ani. Am patru copii aduşi pe lume de două dintre cele patru cadâne ale mele. Ei se numesc Ali, Ahmed, Mehmed şi Işak, toţi buni musulmani. Haremul meu mai cuprinde patruzeci de sclave tinere şi binevoitoare, care-mi înfrumuseţează şi serile petrecute acasă. Noua mea religie îmi permite să mă bucur de mai multe femei, fără să-l supăr pe Dumnezeu, care şi-a schimbat părerile de când şi-a luat numele de Allah.

Din nefericire, îmi rămâne prea puţin timp liber pentru a mă bucura de binefacerile numeroaselor mele case, pentru că afacerile de stat mă copleşesc literalmente. Trebuie să fiu

ubicuu, ceea ce în mod practic este imposibil, pentru că minunile atât de frecvente la catolici sunt mai puțin apreciate de celelalte religii.

Vorbeam de *casele mele;* pentru a fi pe placul sultanului care vrea să reconstruiască în întregime Constantinopolul, ruinat în timpul asediului, m-am supus curentului şi mi-am ridicat o splendidă reşedință în noua capitală, precum şi un pavilion pe țărmul european al Bosforului, unde cele mai bogate şi cele mai puternice personalități ale vremii îşi petrec vacanțele. Cuvintele vacanță, odihnă ar putea fi şterse din vocabularul demnitarilor şi al tuturor persoanelor aflate în serviciul lui Mehmed. Practic, aceştia trebuie să fie la dispoziția lui douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. I se întâmplă să convoace consilierii la miezul nopții, pentru a le dicta o hotărâre luată în ultimul moment. O cât de mică întârziere la apelul său ar avea consecințe grave, fiindcă este foarte susceptibil.

În ce mă priveşte, cam trei sute de zile pe an călăresc alături de el, prin munți şi prin văi, pentru că se află aproape în permanență în campanie.

Pentru noi, starea de război este neîntreruptă. Comparam mişcarea continuă a armatei sultanului cu o furtună care străbate imperiul de la un capăt la altul, lovind prin surprindere fiecare inamic, separat. Acest gen de strategie se numeşte economia forțelor. Mehmed dispune de o masă de trupe pe care le deplasează cu o rapiditate surprinzătoare, folosind căile de acces interne. Acest procedeu îi permite să dea lovituri de măciucă succesive necredincioşilor creştini, descumpăniți de această mobilitate continuă.

Când este informat că se pregăteşte o ofensivă împotriva noastră, ia inițiativa şi, printr-o contraofensivă fulger, îşi surprinde inamicul şi îl distruge.

Am remarcat un fenomen uimitor. În marile bătălii clasice, în care trupele se află față în față şi în care se aruncă în luptă forțe considerabile, victoria este a noastră aproape întotdeauna. În schimb, am suferit adesea înfrângeri când am avut de înfruntat armatele mici, dar extrem de mobile, cum ar fi aceea comandată de Scanderbeg sau de principii domnitori Ştefan ce Mare, Vlad Țepeş, precum şi Corvin de Hunedoara.

Trebuie să admit că lipsa de unitate şi rivalităţile adesea meschine ale şefilor statelor creştine ne-au adus în mod indirect servicii. Exasperat de inerţia lor, Pius al II-lea a avut naivitatea să-l îndemne pe împărătescul meu stăpân să îmbrăţişeze credinţa în Hristos.

Eram de faţă când, după ce un interpret i-a citit scrisoarea, Mehmed a izbucnit în râs:

– Mă vezi tu, Yacub, sărutând piciorul papei?... E mai plauzibil invers... şi acest eveniment se apropie, pentru că zilele Romei sunt numărate...

LUIGI DANDOLO
aristocrat veneţian

Vreţi să alunecaţi uşor pe un curcubeu?... Instalaţi-vă comod pe pernele unei gondole care pluteşte pe Canal Grande.

Vreţi să rătăciţi printre stele?... Hoinăriţi după căderea nopţii prin Piaţa San Marco, apoi faceţi un mic ocol pe la Molo.

Toate luminile, toate culorile cu jocurile lor fine de nuanţe vă oferă un spectacol feeric...

Coloane de marmură susţin cerul aproape întotdeauna senin... până şi ceaţa sidefie are delicateţea mătăsii...

Marea cântă, undele se pierd pe ţărm cu un murmur fermecător...

Veneţia are frumuseţea ireală a unui paradis... un paradis care atinge adesea infernul...

Eu am cunoscut acest paradis, acum mă deprind cu infernul...

Să porţi un nume mare şi să cari după tine porecla Barnaboţi înseamnă o mare umilinţă pentru un nobil veneţian...

Se spune ca familia mea este una dintre cele mai ilustre din Europa. Ea a dat Serenissimei Republici patru dogi şi un număr însemnat de înalţi demnitari...

Eu, unul, îmi duc viaţa plină de lipsuri în una din acele căsuţe construite de guvern în cartierul San Barnaba - gest de binefacere faţă de aristocraţii nevoiaşi.

Cum am ajuns aici?... Este o poveste tristă... Aş putea spune că m-am născut în purpură, asemenea străbunilor mei, împăraţii bizantini. Când am venit pe lume, cele mai frumoase perspective mi se aşterneau înainte. Dar căile Domnului sunt de nepătruns... Uneori prea de nepătruns...

La noi, în Veneţia, dreptul de prim născut nu exista. Tata, deşi frate mai mic, a moştenit o parte importantă a averii Dandolo. Captivat de jocurile de noroc, a risipit toţi banii la masa verde. Jocul de cărţi a fost inventat de un venetian inspirat de Satana.

Tatăl meu a murit fulgerat de un atac de cord în cursul unei partide de biribi deosebit de palpitante. Pentru stingerea datoriilor sale, bancherii au scos la vânzare toate bunurile noastre mobile şi imobile. Când mama a aflat că suntem obligaţi să părăsim frumoasa noastră casă din Campo San Paolo şi că trebuie să ne mutăm în una din acele case vechi şi urâte din San Barnaba s-a cufundat într-o stare de melancolie care i-a pus capăt zilelor.

În acel timp eu eram student la Padova. Unchiul meu din partea mamei, un Foscari, l-a luat în grija lui pe fratele meu mai mic Aleandro, care nu avea decât şapte ani.

Era un gest cu atât mai generos, cu cât Foscari treceau printr-o perioadă destul de întunecată. Dogele Francesco Foscari, care se făcuse remarcat printr-o politică de cuceriri ce sporiseră considerabil teritoriul Serenissimei, fusese obligat să abdice, măsură fără precedent, pentru că dogele era ales pe viaţă. În timpul suzeranităţii lui, fiul său Jacopo a fost exilat în Morea, pentru că ar fi încălcat legea care interzice dogilor şi membrilor familiei lor să accepte cadouri din partea străinilor.

De-abia întors în Veneţia, a fost din nou acuzat că ar fi trădat interesele Serenissimei Republici, întreţinând relaţii cu inamicii ei, sultanul turcilor şi ducele de Milano. Era, de asemenea, suspectat de a fi stipendiat asasinarea lui Ermolao Donato, unul dintre cei trei şefi ai Consiliului celor Zece, cu ocazia primului său proces penal.

Condamnat la un an de închisoare *cu ghiulele,* apoi la un lung exil în Insula Candia, i s-a permis, înaintea îmbarcării, să primească vizita tatălui său, dogele.

– Vă rog să faceți imposibilul pentru a mă putea întoarce în sânul familiei, pentru că sunt nevinovat, s-a plâns el.

Dogele l-a îmbrățișat și i-a cerut să se supună deciziei justiției, care exprima obiceiul locului în Veneția.

Șase luni mai târziu, o comisie de anchetă numită de Senat a constatat ca Jacopo fusese victima unei mașinațiuni și a dispus imediata lui eliberare. Curierul trimis la Candia, pentru a-i comunica decizia care îl dezvinovățea, a constatat decesul său.

Dogele a primit consternat groaznica veste. Dar inamicii săi vegheau. Consiliul celor Zece s-a reunit în secret. Pietro Donato, Girolamo Barbarigo și Jacopo Loredan - fiul lui Pietro Loredan, căpitan general al armatei, concurent învins la ultimele alegeri ducale care au asigurat triumful lui Francesco Foscari - au reușit să ia o hotărâre care impunea dogelui renunțarea la demnitatea sa și retragerea lui departe de Veneția. Giorgio Dolfin, înrudit cu Foscari, dar pe ascuns aliat cu Loredan, s-a prezentat la vărul său și cu o falsă compasiune l-a sfătuit să capituleze. Un refuz l-ar fi expus la represalii grave. În cele din urmă dogele a cedat...

Au existat dogi asasinați, dogi condamnați la moarte și executați... pentru prima oară un doge era forțat să abdice...

Cele mai dure și adeseori sângeroase conflicte dintre cei mari se ascundeau sub eticheta *securității Republicii...*

În această lume în care delațiunea, intrigile, cabalele, manevrele secrete, comploturile sunt singurele mijloace pentru reușita celor mai sfruntate dorințe, eu intram cu desăvârșire dezarmat...

Dandolo și familiile înrudite au intrat într-un fel de eclipsă politică. Ceea ce înseamnă că ele și-au pierdut bogățiile și puterea. Pur și simplu, inamicii lor profitau de o conjunctură favorabilă! Mâine, o răsturnare de situație le-ar putea reda privilegiile pierdute vremelnic. Dar lupta continua. Victimele sunt deposedate de rangul și de privilegiile lor pentru că așa cere *securitatea Republicii.*

Aristocrații Veneției se supuneau vitregiei sorții așa cum făceau idolatrii care sacrificau pe altarele însângerate fecioare și adolescenți pentru a potoli mânia zeilor. Astăzi cei mari își

interiorizează suferințele cu un fel de plăcere, de voluptate care implică oarecare tendințe distructive: faimosul *thanatos*. Evident, acest eşafodaj se sprijină pe o bază solidă de ipocrizie...

Eu însumi am fost prins în angrenajul unei afaceri de acest fel. Pentru a înțelege acest mecanism, vă voi da o explicație suplimentară. Nobilii venețieni se împart - după vechimea originii lor - în două mari grupe. *Lungii,* ale căror origini urcă în timp până la splendoarea Republicii şi a Imperiului Roman, şi *scurții,* un fel de poreclă dată celor înnobilați mai de curând.

Lungii sunt împărțiți, la rândul lor, în *apostoli* - familiile coborâte din primii tribuni - şi *evanghelişti* - familii care au participat la întemeierea Republicii Venețiene.

Cei din ramura Dandolo fac parte dintre evanghelişti. *Scurții* au prins rădăcini după secolul al XII-lea, iar sângele lor nobil este subțiat ca urmare a încrucişărilor cu familii străine sau cu oameni de rând. Printre *scurți* s-au strecurat şi câțiva îmbogățiți recent, cum ar fi familia Vendramin.

O rivalitate seculară înveninează relațiile dintre *lungi* şi *scurți.*

Bartolomeo Memmo, prietenul şi colegul meu de universitate, are printre strămoşii săi o adevărată colecție de dogi şi de magistrați ai Republicii. Familia lui, ca şi a mea, face parte dintre evanghelişti.

Datorită jocurilor alegerilor, manevrelor secrete şi combinațiilor de culise, *scurții* au reuşit să-şi asigure aproape toate marile demnități.

Bartolomeo este ceva mai în vârstă decât mine, a depăşit douăzeci de ani, ceea ce i-ar permite să fie ales în Marele Consiliu. Dar adversarii familiei sale au reuşit să-i blocheze intrarea în înalta adunare. Acest eşec i-a stârnit furia.

Într-o seară, m-a invitat la un pahar de vin la „Cavalerul cu cal alb", han foarte căutat de studenții din Padova.

Mânia sa împotriva *scurților* nu s-a potolit. Ura, o ură arzătoare, luase o formă obsesivă. Eriberto Soranzo şi Daniele Marchesi, care sosiseră în ajun la Veneția pentru examenele de sfârşit de an, s-au aşezat la masa noastră. Soranzo este un *lung.* Marchesi, fiul unui bogat bancher, face parte din

clasa intermediară, între nobili şi popor. Foarte ambiţios, dă din coate pentru a-şi câştiga un loc cât mai bun sub soare. Nu vorbeşte decât de bani şi de colecţia lui de obiecte de artă, cumpărate cu preţuri de nimic. Îi detest pe aceşti profitori care abuzează de puterea pe care le-o conferă banul câştigat prin mijloace dubioase. Acceptam compania lui Marchesi pentru a-i face plăcere lui Memmo, îndeobşte amuzat de limbuţia şi de aerele lui de fanfaron.

Soranzo ne-a adus veşti de la Veneţia. Turcii pregăteau un război înverşunat împotriva Serenissimei. Panica pusese stăpânire pe populaţia conştientă de izolarea ei, limitată la propriile-i resurse. Harnică, perseverentă, în plin avânt, Serenissima stârnise invidia celorlalte state italiene.

Pentru a părea interesant, Marchesi ne-a relatat că un senator, obligat faţă de tatăl său, bancherul, i-a dezvăluit în mare taină un secret: Senioria şi Senatul au trimis la Constantinopol un medic evreu, supus venetian, David Mavrogonat, care întreţinea relaţii amicale cu Yacub Paşa, un mare demnitar turc, pentru a-i propune convorbiri între cele două guverne, în scopul evitării unei conflagraţii cu urmări imprevizibile. Dar aceste avansuri au fost respinse.

De obicei Marchesi inventa ştiri senzaţionale pentru a lăsa impresia că este iniţiat. De această dată aş fi pariat că nu mintea. Senatorul i-a strecurat probabil această informaţie pentru a-l face să înţeleagă să nu lanseze, în zilele sau săptămânile următoare, expediţii comerciale în mările orientale.

I-am atras atenţia că este imprudent să colporteze secrete de stat.

– O afacere ratată nu mai este un secret pentru nimeni, răspunse el nepăsător.

Bartolomeo şi Eriberto izbucniră în râs.

Contrariat de amuzamentul lor, ridicai din umeri.

Apoi Eriberto a criticat vehement ultimele alegeri ale Marelui Consiliu, toate trucate.

Robacino, patronul hanului, un ins burtos, gras, care tocmai ne umplea paharele cu cel mai bun vin, asculta cu interes lamentaţiile lui Eriberto. Partizan al lui Soranzo, pentru

că își petrecuse tinerețea în umbra castelului acestei familii, clătina din cap cu tristețe.

– Speram, Ser Soranzo, că tatăl dumneavoastră va fi ales doge. Atât timp cât aceste intrigi vor continua, șefii marilor familii vor fi împiedicați să aibă acces la înaltele demnități ale Republicii...

Suspină, apoi se retrase, legănându-se ca o gâscă îndopată. După plecarea sa, Bartolomeo, incapabil să-și rețină mânia explodă:

– Imediat după înapoierea la Veneția trebuie să ascundem platoșe și pumnale pe sub veșminte și apoi să intrăm sub un pretext oarecare în palatul ducal și să-i masacrăm pe toți acești bandiți în robe roșii care, începând cu încornoratul Cristoforo Moro, doge de două parale, patronează tot acest putregai.

Soranzo făcu ochii mari, înspăimântat.

– Ești nebun, Bartolomeo!

– În ceea ce mă privește, n-am auzit nimic, am declarat cu un calm afectat.

– Am uitat tot ce s-a spus, a supralicitat Marchesi...

Sesiunea examenelor odată terminată, ne-am reîntors la Veneția. Pentru mine, viața își relua cursul cenușiu din cauza penuriei financiare care-mi strica buna dispoziție. Din fericire, aveam prieteni care mă ajutau să mai uit de griji. Ambianța febrilă creată de amenințarea unui război iminent nu ne împiedica să participăm la petreceri intime, la vânători, la concursuri de tir sau la interminabile partide de șah. Zdrobit de oboseală, mă întorceam în zori în camera mea mizerabilă, mă dezbrăcam repede, mă aruncam în pat și dormeam bântuit de coșmaruri. Într-o noapte - înecată într-o ceață deasă și rece - mă îndreptam, cu inima grea, spre casă. La un colț de stradă zării o siluetă care se desprinse de lângă un portic și se îndreptă spre mine. Instinctiv scosei pumnalul pe care îl purtam întotdeauna asupra mea, gata să mă apăr. Tata mă învățase că, în caz de agresiune, trebuie să acționez repede, fără ezitare: ucide ca să nu fii ucis!

Din fericire, înainte de a înfige pumnalul în pieptul intrusului, am recunoscut vocea lui Soranzo, care vorbi încet:

– Opreşte-te! Sunt eu, Eriberto!

– Dacă ai vrut să mă sperii, ai reuşit pe deplin...

Privi în jurul lui ca şi când ar fi vrut să străpungă ceaţa deasă.

– Sst! Ascultă-mă atent şi, mai ales, nu mă întrerupe. Bartolomeo a fost arestat! Acum procesul lui are loc în faţa Consiliului celor Zece!

– Ce? Tu glumeşti?

Eram năucit.

– Daniele a istorisit surorii lui, confidenţial, scena de la hanul din Padova şi ameninţările lui Bartolomeo la adresa lui Moro... sora lui a repetat, tot confidenţial, unei prietene intime, cuvintele lui Bartolomeo, iar aceasta le-a şoptit la urechea celei mai bune prietene... în sfârşit, Consiliul celor Zece, informat, a ordonat arestarea lui... Vom fi chemaţi ca martori... Am putea să ne considerăm norocoşi dacă nu ne arestează pentru complicitate...

Fiori reci îmi alunecau pe şira spinării. Asta îmi mai lipsea...

– Putem spune că este o născocire...

– Exclus! Ei ştiu deja totul... fiecare cuvânt... fiecare intonaţie... Daniele a fost deja citat în faţa Consiliului celor Zece... Vom fi şi noi citaţi, poate mâine...

– Cum de ai aflat?

– Nu mă mai întreba! De altfel, nici nu m-ai văzut... înţelegi?... La revedere... încă în libertate...

Mă bătu pe umăr în semn de încurajare, apoi se topi în întunericul umed... Zorile mă găsiră îmbrăcat, proaspăt ras, aşezat la fereastră, în spatele unei amărâte de perdele uşor ridicată... aşteptam cu nervii încordaţi...

La douăsprezece punct, doi zbiri au ciocănit la uşa mea. Am ieşit afişând calmul unui om conştient de nevinovăţia sa.

Cu un ton neutru m-au anunţat că trebuie să mă prezint în faţa Consiliului celor Zece. Încadrat de aceşti indivizi, ca un prizonier între doi gardieni, eram condus spre piaţa San Marco. Deşi nu sunt un credincios fervent, am aruncat o privire imploratoare către biserică, încredinţându-mi sufletul lui Dumnezeu. M-au străbătut fiori când am trecut pe lângă coloanele care încadrau execuţiile publice ale criminalilor.

Sperasem să-mi fac prima mea intrare în palatul dogilor în condiții mai puțin lamentabile. Știam că justiția venețiană se arată foarte dură față de nobili pentru a demonstra burghezilor și oamenilor de jos că privilegiile politice acordate aristocraților nu-i scutesc de cele mai grele pedepse dacă abuzează de prerogativele ereditare.

Escortat de zbiri, am urcat scara de marmură, am parcurs mai multe coridoare și săli enorme, supraîncărcate cu ornamente magnifice. În starea de spirit în care mă aflam, îmi imaginam că intrarea în iad trebuie să aibă același aspect de măreție amenințătoare.

În anticamera Consiliului celor Zece, personaje grave, îmbrăcate în robe roșii sau negre, așteptau discutând în șoaptă. Printre ei am recunoscut doi prieteni ai tatălui meu care ne frecventau casa în timpul prosperității sale. Impresionați probabil de zbirii care mă supravegheau vigilenți, au preferat să pară că nu mă cunosc.

Teoretic, învățasem la universitate mecanismul unui proces penal. *Quarantia Criminale* judeca în apel sentințele tribunalelor inferioare și în primă instanță delictele mai grave și anumite crime. Consiliul celor Zece nu era sesizat în primă instanță decât în cazul proceselor de o gravitate excepțională. Eram înfricoșat de hăul care se deschidea în fața lui Bartolomeo și indirect în fața noastră, prietenii săi. Cele mai negre presupuneri erau plauzibile.

Ușa Consiliului celor Zece se deschise și un grefier pronunță numele meu.

Când am intrat în sala enormă, cu ornamente roșii ca sângele, privirea mi-a fost atrasă de judecătorii cu chipuri posomorâte, severe, instalați pe o estradă, și care arborau robe roșii și negre. Tribunalul era format din zece consilieri titulari, din zece consilieri ducali și prezidat de doge, personal. Toți stăteau nemișcați, într-o liniște mormântală. Solemni, impunători, semănau cu niște statui aliniate pe un altar imens. Știam că jurisdicția lor se aplica crimelor de înaltă trădare, divulgărilor de secrete de stat, delapidărilor săvârșite de guvernatorii orașelor și provinciilor. Ce păcate i se atribuiau lui Bartolomeo?...

Jos, lângă estradă, două mese lungi erau aşezate la o distanță respectabilă una în fața celeilalte. La masa din stânga se aflau grefierii, la cea din dreapta era Bartolomeo, încadrat de cei doi avocați ai săi. Fața lui inspira milă şi frică. Obrajii goliți parcă de sânge erau de un verde palid. Am zărit, cu coada ochiului, două bănci, aşezate de o parte şi de alta a uşii, rezervate martorilor. Eriberto, Daniele Marchesi şi hangiul din Padova stăteau pe scaune. Am înțeles că au fost deja audiați.

Am pronunțat jurământul, repetând formula indicată de grefier. În acest moment creierul meu începu să lucreze cu o viteză fantastică: să fiu laş şi să spun tot adevărul, sau să încerc să-l acopăr pe Bartolomeo într-un mod sau altul?

Lacrimile care curgeau pe obrajii nenorocitului meu prieten m-au făcut să înțeleg că tribunalul cunoştea deja tot adevărul.

Preşedintele Consiliului celor Zece mi-a adresat întrebările cu o voce clară, tăioasă; întrebări atât de direct formulate, încât sugerau răspunsurile. Cu durere în suflet m-am supus jocului; un joc sinistru, al cărui final va fi moartea prietenului meu...

– V-ați dat seama de gravitatea cuvintelor sale?

– Da, Excelența Voastră, dar mi-am zis că vorbeşte vinul. Dăduse peste cap mai multe pahare de Chianti...

– Cunoaşteți expresia *in vino veritas?*

Întrebarea lui reducea la neant argumentele mele. Avocatul apărării îmi adresă câteva întrebări nesemnificative. Am înțeles că Bartolomeo era pierdut...

Cu un gest abia schițat, preşedintele mi-a indicat un loc pe banca martorilor.

Procurorul a subliniat gravitatea crimei comise de acuzat, iar apărarea şi-a terminat pledoaria printr-o declarație surprinzătoare.

– Recunoaştem gravitatea faptei săvârşite de Bartolomeo Memmo, dar ținând seama de vârsta lui, cerem cu umilință indulgența tribunalului...

Apoi consilierii părăsiră sala precedați de doge. Nu m-am putut împiedica să mă gândesc la faptul că în această afacere el era şi judecător, şi parte, pentru că amenințările fuseseră formulate la adresa lui, personal.

Bartolomeo își ținea capul plecat... Plângea...

Agitat, Daniele Marchesi își mușca buzele. Era conștient că numai el purta responsabilitatea pentru procesul care se judeca astăzi...

Zece minute mai târziu, Curtea reveni cu aceeași solemnitate. Președintele pronunță sentința: Bartolomeo Memmo era condamnat la pedeapsa cu moartea... Prietenul meu a fost decapitat între cele două coloane din Piața San Marco...

Sfârșitul lui m-a șocat îngrozitor. Indiscreția unui individ iresponsabil l-a dus la pieire.

Viața la Veneția atârna de un fir de păr. O calomnie sau un simplu denunț anonim puteau trimite un inocent în împărăția lui Hades.

După tragicul deznodământ al afacerii Memmo, repulsia mea față de cartierul San Barnaba și de majoritatea vecinilor mei, nobili scăpătați ca și mine, devenea patologică. Aveam senzația că mă aflu într-o închisoare populată cu deținuți marcați cu pecetea infamiei. Reputația Barnaboților era de multă vreme împroșcată cu noroi. Mizeria era prost sfătuitor. Adulții, membri de drept ai Marelui Consiliu, își vindeau voturile celui mai darnic. Unii se pretau la escrocherii jalnice. Alții deveniseră judecători profesioniști. Înșelătoria nu le provoca remușcări. Majoritatea sunt celibatari, pentru că Barnaboții nu-și pot permite luxul de a întreține o familie. Cei care au nume sforăitoare primesc propuneri de căsătorie din partea burghezilor îmbogățiți, care oferă dote însemnate fetelor lor. Cumpărarea unui aristocrat care va înnobila o familie de oameni de rând parveniți este o afacere excelentă.

Tinerii, cum sunt eu, aleg diferite soluții, după temperamentul fiecăruia. Cei comozi, cărora nu le plac eforturile, fac mici șmecherii, sau - dacă sunt frumoși - își vând corpul, pentru că amatorii de carne proaspătă plătesc scump pentru a-și satisface gusturile. Cei mai dinamici participă la concursuri sportive, care, din nefericire, aduc venituri destul de modeste.

Asociațiile de trăgători cu arbaleta sau cu archebuza sunt încurajate de guvern, fiindcă ele asigură o instrucție militară fără cea mai mică cheltuială publică. Galerele mari, pentru

transporturile comerciale, trebuie să îmbarce la bord un număr variabil de archebuzieri dintre oamenii de rând şi patru archebuzieri nobili, care trebuie să le asigure apărarea, pentru că mările sunt bântuite de piraţi. Această activitate cvasimilitară este căutată de tinerii nobili, căci, în afară de o plată modică, ea le permite să facă afaceri pe cont propriu. Importul de mărfuri - în cantitate mică, dar de valoare mare - poate produce beneficii uneori importante. Am participat şi eu la un transport comercial, care mi-a adus ceva bani, dar nu pentru mult timp, chiar dacă aş fi făcut economii.

Când am împlinit optsprezece ani, două evenimente mi-au marcat viaţa. Un bancher foarte bogat mi-a propus mâna fiicei sale, garnisită cu o dotă considerabilă. Am refuzat, pentru că această formulă nu corespunde demnităţii mele. Apoi am candidat la intrarea anticipată în Marele Consiliu. Cincisprezece tineri, prin tragere la sorţi, pot intra în această înaltă adunare înaintea vârstei legale de douăzeci şi cinci de ani. După ce a ratat această probă, Bartolomeo Memmo a provocat scandalul care avea să-l coste viaţa.

În ceea ce mă priveşte, am avut norocul să trag biletul câştigător. Trebuie să precizez că înainte de concurs cu câteva zile, un tânăr coleg de universitate, poreclit Pipi, după iniţialele numelui său, descendent al unei familii de *scurţi,* care îmi arăta o mare simpatie, m-a prevenit că aş putea ieşi câştigător dacă aş accepta să devin prietenul *scurţilor.*

Am râs neîncrezător; el a interpretat reacţia mea ca un acord.

Nu ştiu cum a procedat, dar rezultatul a fost favorabil. Pipi, care avea nouăsprezece ani, era deja membru al acestui ilustru organism politic al Serenissimei. Bucuros, a oferit un banchet în cinstea mea. Nu-l puteam refuza. De altfel, am considerat ridicolă ancestrala rivalitate dintre „lungi şi scurţi". Lui Eriberto Soranzo nu-i plăcea prietenia care mi-o arăta Pipi.

Relaţiile noastre s-au răcit oarecum după executarea lui Bartolomeo. Moartea lui ne chinuia conştiinţa. Daniele Marchesi, adevăratul vinovat, şi-a întrerupt studiile la Padova şi s-a înscris la universitatea din Roma. Ostracizat de foştii lui camarazi, care îl tratau ca pe un ciumat, a căutat un refugiu temporar la Veneţia. Se va întoarce când uitarea va

acoperi cu valurile sale rolul ruşinos în moartea lui Memmo. Bogăția îi va înlesni întoarcerea din exilul voluntar.

În acest timp, la Padova, teama de un război iminent împotriva turcilor era eclipsată de cearta care izbucnise între scolasticii fundamentalişti şi umanişti.

Primii susțineau perenitatea Sfintelor Scripturi, a Bibliei, Cartea Cărților, una şi indivizibilă. Biblia este cuvântul şi istoria lui Dumnezeu, a poporului său şi a întregului univers, creația sa.

Umaniştii, cu Ferrucio Patti în frunte, începeau prin a-l cita pe Abel de Bath, scolastic englez, care declara la începutul secolului al XII-lea: „La fel cum animalele lipsite de minte merg cu turma, fără să ştie nici unde, nici de ce, la fel şi noi, cea mai mare parte dintre noi, suntem prizonierii unei credulități animale impuse de autoritatea lucrului scris. Acest nou spirit iluminat, adaugă Ferrucio, a condus la un sentiment de îndoială cu privire la ordinea stabilită de Dumnezeu, de Biserică". El îl cita, de asemenea, pe filosoful francez Guillaume de Conche, contemporan cu Bath, care scria: „Important nu este faptul că Dumnezeu a putut face una sau alta, ci de a-l studia şi a-l explica rațional. Desigur, Dumnezeu poate orice. El este capabil chiar să transforme un buştean într-un viței, cum spun țăranii. Dar a făcut-o vreodată?... Când Irod a poruncit masacrarea inocenților, Dumnezeu şi-a acoperit fața cu un văl?... Căile Domnului sunt de nepătruns, răspund scolasticii. Iată una dintre explicații... Sau asistă nepăsător, sau poate neputincios la spectacolele adesea tragice, care se desfăşoară pe scena lumii?"

Patti făcu o pauză subtil calculată, apoi reluă cu un surâs fin în colțul gurii:

– Dumneavoastră, scolasticii, puteți emite tezele cele mai îndrăznețe, dar să nu-mi spuneți că refuzați să admiteți existența lui Dumnezeu. Pentru că v-ați atrage mânia autorităților Bisericii, destul de puternice pentru a vă condamna să ardeți pe rug, operație care reprezintă ultimul lor argument...

În ceea ce mă priveşte, prefer teza lui Valla: „Inima noastră este un lăcaş al lui Dumnezeu, iar respectul preceptelor sale morale constituie o condiție indispensabilă pentru a trăi în societate şi a merita stima concetățenilor..."

Patti îi ironiza pe pelerinii care îşi pierd timpul călătorind în căutarea sanctuarelor. Credincioşii care practică religia creştină printr-o viaţă lăuntrică şi călătoresc cu gândul - *pelegrinatio animi* - sunt singurii raţionali, pentru că Dumnezeu se află pretutindeni...

Trebuie să admit cu o oarecare sfială că polemicile între rigorişti şi moderaţi mă preocupă mai puţin decât problemele mele personale. Eram în stare să hoinăresc printre înaltele sfere ale gândirii umane, pentru că îmi trec prin cap gânduri mai pământene, care îmi mobilizează simţurile.

Mă îndrăgostisem de Serena, o fată adorabilă, pe care o întâlnisem la o serbare studenţească. Era blondă... acel blond cenuşiu foarte la modă la Veneţia şi peste tot, în Italia. În timp ce cochetele oraşului lagunelor făceau eforturi considerabile pentru a-şi decolora părul de un negru lucios, expunându-se la soare în fiecare zi, ore în şir, până ce pielea lor căpăta tonuri roşii de raci fierţi, iar părul prindea o tentă de un blond auriu după o operaţie laborioasă şi foarte costisitoare, Serena văzuse lumina zilei fiind deja înzestrată cu acel blond natural. Ceea ce însemna că şi părul de pe corp avea această culoare atât de invidiată. Deşi curtezană, ea avea aerul mai feciorelnic decât multe fete tinere de familie bună, destinate numai căsătoriei, şi cărora, potrivit concepţiilor burgheze, nu li se permite niciodată să frecventeze studenţi desfrânaţi.

De altfel, inocenţa acestor tinere fete este o legendă. Am fost invitat în casa Dandolo, unde era sărbătorită aniversarea unei tinere adolescente din familie, care ieşea rar din gineceu. Profitând de înghesuiala din jurul bufetului, s-a apropiat de mine şi a pus mâna acolo unde nu se cuvenea. Am fost atât de surprins, încât puţin mi-a lipsit să mă înec cu o bucată de somon afumat. Roşindu-se la faţă, m-a privit candidă şi cu o voce dulce şi-a cerut scuze. Parcă m-ar fi călcat pe picior... Apoi s-a îndepărtat demnă.

Serena nu făcea mofturi jucându-se cu sexul meu.

De altfel trebuie să declar că am cea mai mare consideraţie pentru profesia ei, la fel de onorabilă ca şi multe altele. Curtezanele sunt păzitoarele virtuţii familiale. Graţie sacrificiilor pe care le fac pe altarul lui Venus, este păstrată intactă

virginitatea tinerelor fete pure, până în clipa solemnă a căsătoriei. În acelaşi timp ele îi protejază pe tinerii solitari de tentaţiile sodomiei şi ale onanismului.

O dovadă a importanţei lor morale şi a rolului lor educativ este mai grăitoare decât toate argumentele mele. Taxele pe care le plătesc la stat sunt alocate universităţii, care, datorită acestui sprijin financiar, poate acorda burse studenţilor săraci.

Serena este o mică minune, mereu surâzătoare, mereu bine dispusă. Aş fi vrut să o am numai pentru mine, să o întreţin, să poată trăi cinstit, dar îmi lipseau mijloacele necesare. Locuiam la un colegiu, într-un dormitor comun, rezervat studenţilor merituoşi, cazaţi şi hrăniţi de universitate.

Serena mi-ar fi oferit un adăpost la ea, dar - iată singura pată neagră - trebuia să primească clienţi pentru a-şi plăti locuinţa, hrana, dar mai ales matroana, care era foarte pretenţioasă. Serena se culca cu mine pe gratis, în secret, pentru că patroana casei n-ar fi admis această favoare.

Mă gândeam să renunţ la universitate, să mă însor cu Serena şi să o duc la Veneţia, în bojdeuca mea de la San Barnaba. Vânzarea votului meu şi câteva combinaţii ocazionale, printre care jocul de cărţi profesionist, ne-ar fi permis să trăim în condiţii precare; dar dragostea ne-ar fi aurit mizeria.

Relaţiile mele cu vechiul prieten Soranzo se normalizaseră. Memmo şi tragicul trecut legat de persoana sa erau înmormântaţi. Soranzo locuia într-un frumos apartament închiriat, pe care mi-l punea la dispoziţie în cursul după-amiezelor. Acolo o întâlneam pe Serena. Făceam dragoste, de patru-cinci ori la rând. Nu mă mai săturam.

Într-o zi, după îmbrăţişări fierbinţi, mi-a şoptit la ureche:

– Să mergem la Il Santo! Vreau să-ţi fac o mărturisire în faţa moaştelor lui San Antonio...

Stârnindu-mi curiozitatea prin această declaraţie misterioasă, am urmat-o fără să-i pun întrebări. Prin asociaţie de idei cu bazilica - următoarea noastră escală - surâsul ei radios îmi evoca imaginea unei madone pictate de Botticelli.

Intram pentru prima oară în această biserică. Condus de Serena am păşit umil în capela San Felice, care făcea parte din bazilică. Eram fascinat de frumuseţea frescelor

expuse deasupra altarului, luminate de razele aurii, contrastând cu tonurile albăstrui ale tavanului şi ale pardoselii de marmură.

Apoi am îngenuncheat în faţa moaştelor sfinte.

Serena îmi explică reculeasă:

– Această biserică este dedicată lui San Antonio, patronul săracilor şi al femeilor însărcinate care se roagă pentru o naştere fără dureri. El este şi salvatorul din situaţii disperate. Aici, în faţa acestor moaşte, am vrut să-ţi anunţ marea şi sublima veste. Dragostea noastră a dat roade. Sunt însărcinată cu tine... Mă privea în extaz.

Mărturisesc că am fost luat pe nepregătite. Ştiam că se culcase cu numeroşi clienţi.

– Eşti sigură că este al meu? Eu nu sunt singurul tău... amant...

– Dacă o femeie simte o plăcere arzătoare când este pătrunsă de iubitul ei, ea rămâne însărcinată. Bărbaţii cărora le-am cedat din obligaţie mă dezgustă. Nu aş fi putut să-l zămislesc cu ei... asta e sigur... îţi jur în faţa moaştelor lui San Antonio că este copilul tău!

În profida sincerităţii care făcea să-i tremure vocea, păstram în străfundul sufletului meu urma unei uşoare îndoieli. Ea continuă cu entuziasm:

– Sunt atât de fericită că voi avea un Luigi mic... sunt sigură că va fi băiat... trebuie să-l creştem împreună... să avem o viaţă de familie şi să mai aducem pe lume şi alţi Luigi mici...

– Asta înseamnă...

– Că trebuie să ne căsătorim... şi să întemeiem o familie...

Ideea mi-a cam tulburat mintea. Apoi mi-am zis că poate este un semn de la Dumnezeu.

– Bine! Aş vrea să vorbesc cu preotul acestei biserici... să ne unească în faţa moaştelor lui San Antonio, pe care să-l alegem ca patron...

– Este în confesional... îl putem aştepta...

Un lung şir de femei în vârstă aşteptau să scape de povara păcatelor, în faţa grilajului de lemn, care nu-l ascundea decât parţial pe duhovnic. Mă întrebam ce lege divină ar fi putut încălca aceste feţe zbârcite în afară de clevetiri...

Când i-am expus preotului dorința mea, el a dat din cap în semn de încuviințare, apoi a privit-o lung pe Serena.

– Vă cunosc, îi spuse el surâzând. Veniți adeseori în această biserică.

Apoi se întoarse către mine.

– Cererea dumneavoastră este foarte rezonabilă, cu atât mai mult cu cât este vorba şi de un copil. Dar înainte de a consfinți căsătoria trebuie să afişați anunțul cu această intenție. Este o formalitate care vă cere ceva timp...

Am ascultat foarte atent aceste instrucțiuni şi, după ce am făcut mii de plecăciuni, m-am retras împreună cu Serena. Această seară plină de fericire a însemnat despărțirea noastră. Am alergat la Soranzo, pe care l-am ales confident.

El m-a ascultat în tăcere cu o figură împietrită, care m-a descumpănit un pic. Când i-am propus să-mi fie martor la căsătorie şi naş al copilului care va veni, a izbucnit:

– Eşti de trei ori idiot! Ea se culcă cu cel puțin zece clienți pe zi, pentru că are succes şi tu îți închipui că eşti tatăl plodului ei...

– Dar mi-a jurat în fața moaştelor lui San Antonio...

El mă întrerupse ridicând din umeri cu dispreț:

– Ştii ce spunea Chaucer - marele Chaucer - despre moaşte? Că îi evocă frânturile de oase ale unui purcel!

– Profanare!, am strigat indignat.

Revoltat mai puțin de comparația lui Chaucer decât de disprețul lui Eriberto pentru Serena, am ieşit trântind uşa.

În acest moment nu bănuiam că imensa maşină de repercusiune a Veneției intrase deja în mişcare. Eriberto a jucat în cazul meu acelaşi rol pe care Marchesi îl avusese față de bietul Memmo.

A doua zi am fost convocat de rectorul universității, care m-a măsurat batjocoritor cu privirile, din cap până în picioare.

– Serenissima Republică este amenințată de un război pe viață şi pe moarte, iar dumneavoastră nu sunteți preocupat decât de căsătoria cu o persoană cu mult inferioară rangului pe care îl dețineți...

Muşcam zăbala cu dinții.

– Țin să vă informez că am devenit major ca urmare a

admiterii în Marele Consiliu... şi că hotărârea mea a fost luată după o matură chibzuinţă...

– Ţinând seama de rangul familiei dumneavoastră, trebuie neapărat să cereţi permisiunea şefului Casei dumneavoastră, adică Excelenţei Sale Leonardo Dandolo...

Afişarea la biserică a intenţiei de a mă căsători ar fi atras automat opoziţia unchiului meu. Douăzeci şi patru de ore mai târziu am primit ordinul să plec la Veneţia. Ser Leonardo Dandolo voia să-mi vorbească. Aveam impresia că sunt prins într-un angrenaj care trebuia să mă zdrobească...

Înainte de a părăsi Padova am avut o explicaţie furtunoasă cu Serena, care m-a acuzat că nu-mi respect promisiunile faţă de ea şi faţă de copilul nostru. Striga şi plângea; în cele din urmă m-a făcut să jur că îmi voi respecta obligaţiile.

La Veneţia, unchiul Leonardo m-a copleşit cu impunătoarea lui răceală de aisberg.

– Să te însori cu o prostituată?... Ar fi ruşine şi o profanare a memoriei tatălui şi strămoşilor lui, care şi-au pierdut viaţa în serviciul Serenissimei... Şi din ce veţi trăi? Probabil vei îmbrăţişa meseria de peşte... Mă dezgusti!... Să nu mai îndrăzneşti să te prezinţi în faţa mea înainte de a părăsi această idee năstruşnică!...

A doua zi am fost citat în faţa Consiliului celor Zece. Încercam să-mi păstrez calmul, dar nu reuşeam să-mi stăpânesc frica...

Reveneam a doua oară în anticamera vopsită în roşu... După o lungă aşteptare, am fost primit de cei trei şefi ai Consiliului celor Zece, care îl condamnase la moarte pe prietenul meu Memmo...

Personajul care stătea în mijloc mă măsură cu privirea din cap până în picioare, apoi rânji sarcastic: „După câte îmi amintesc, noi ne-am mai întâlnit, în condiţii mai degrabă regretabile". Apoi deschise un dosar care se afla în faţa lui.

Ceilalţi consilieri stăteau nemişcaţi ca nişte statui. Când or fi avut timp să cerceteze cazul meu?, mă întrebam neliniştit.

Purtătorul de cuvânt al Consiliului continuă:

– Un tânăr nobil care a intenţionat să ia de soţie o femeie de rând, provenită dintr-o familie onorabilă, fără să ceară

autorizarea legală, a fost prevenit: dacă insistați să contractați această uniune, care ne produce dezgust, veți fi exilat pentru totdeauna din Veneția şi din toate teritoriile sale. Nu vă rămâne decât să alegeți... Cumințit, tânărul a revenit la sentimente mai bune... în ce vă priveşte, Luigi Dandolo, cazul dumneavoastră este mai grav. Vreți să dezonorați clasa din care faceți parte, căsătorindu-vă cu o prostituată. Dacă o veți face, aşteptați-vă la o sancțiune mai gravă. Oricum, în douăzeci şi patru de ore vă veți îmbarca pe galera amiral a flotei noastre de război care va lupta împotriva turcilor. Dosarul dumneavoastră personal, aflat la cancelaria Marelui Consiliu, face mențiune asupra pregătirii dumneavoastră de archebuzier în cadrul unei confrerii sportive nobile. Veți fi deci apt să vă apărați patria.

Luă o hârtie care se afla în fața lui, pe pupitru, şi mi-o întinse.

– Iată ordinul de mobilizare pe galera amiral. Nu vă veți întoarce în Padova decât la sfârşitul campaniei...

Practic, îmi aducea la cunoştință interdicția de a o mai întâlni pe Serena.

Un vis se năruia...

Faptul că trebuia să lupt împotriva turcilor, nu mă deranja. Cunoşteam viața pe galere, iar emoțiile războiului nu-mi displăceau. De altfel mă şi gândisem să mă înrolez în marină dacă ar izbucni războiul. Dar gândul că trebuia să o fac din obligație nu-mi prea convenea. Unchiul Leonardo va fi încântat.

O umbră de melancolie mă făcu patetic. În afară de Serena nu voi lăsa pe nimeni în urma mea. Ea mă va uita repede şi va găsi un alt client care va avea surpriza să audă, în fața moaştelor lui San Antonio, că a devenit tată. Micul meu frate are viața lui, departe de mine, sub protecția unchiului Foscari, personaj pompos, preocupat de comerțul în stil mare şi de îmbogățirea arborelui său genealogic. Tot scormonind în trecutul familiei, a ajuns până la un senator care trăia în epoca războaielor punice. Încă puțin şi se va cățăra în Olimp, în căutarea unui zeu care să dea un lustru divin seminției sale.

A visa cu ochii deschişi este un mod agreabil de a petrece timpul. Din nefericire, realitatea nu-mi dă pace. Am umplut

un sac cu țoale, am trântit fără regret ușa bojdeucii mele și am pornit spre Arsenal.

Abia ieșisem pe ușă, când un servitor care purta livreaua Casei Dandolo se îndreptă spre mine în fugă. Gâfâind, el scoase din buzunarul de la piept al hainei o pungă de mătase, rotundă ca un pepene și mi-o prezentă, cu plecăciune.

– Din partea Excelenței Sale Leonardo Dandolo, cu cele mai bune urări... Făcu o plecăciune și dispăru în mulțime.

Am înțeles rostul acestui gest. Unchiul meu nu concepea că un Dandolo s-ar putea prezenta la bordul unei galere a Serenissimei fără să facă figură onorabilă. În același timp, voia să-mi arate că aparenta lui indiferență față de mine, în timpul studiilor mele la Padova, se datora refuzului meu de a-i cere, respectuos, un ajutor financiar, într-adevăr, nici nu mi-a trecut prin minte să-i arăt supunerea, umilința pe care le pretindea din partea tuturor membrilor familiei sale. În ciuda aparențelor, eu am moștenit caracterul dârz al tatălui meu, care înfrunta cu seninătate loviturile destinului.

Am făcut un mic ocol pe la *Moneta,* acolo unde se găsesc prăvălii bune, și mi-am cumpărat cele mai frumoase veșminte care să-mi scoată în valoare silueta. Am scăpat de vechile mele țoale, dăruindu-le primului cerșetor întâlnit în cale, apoi m-am aruncat într-o gondolă și i-am poruncit gondolierului, impresionat de ținuta mea:

– La Arsenal!

De fiecare dată când mă pregătesc să plec din Veneția - chiar pentru a mă duce la Padova - resimt în străfundul sufletului o tristețe vagă, asemănătoare cu ceața sidefie care pogoară asupra Pieței San Marco într-o ambianță de vis unică în lume.

Am uitat să vă spun că mi-am luat în bagaje propria mea archebuză, pe care o are în dotare fiecare membru al confreriei.

Ajuns la poarta Arsenalului, care mă copleșește întotdeauna cu proporțiile lui enorme, am prezentat documentele corpului de gardă. Vigilența este mereu trează, pentru că bântuie spionii, sabotorii și asasinii bine plătiți.

– Îl veți găsi pe superintendendul Ciancimino, comandantul galerei amiral, și pe proveditor, înaltul reprezentant al senatului, la docul noului Arsenal. Treceți!

Docul Arsenalului nou are dimensiuni uriaşe. Plafonul enorm şi înalt până la cer este sprijinit de grinzi şi arcade cu deschideri de dimensiuni incredibile. Duzine de galere sunt construite simultan de o armată de muncitori calificaţi: dulgheri, călăfătuitori, fierari, tâmplari, instalatori, artilerişti, velari. Se fabrică tot felul de arme: tunuri, archebuze, arbalete, săbii, pumnale, lăncii, armuri. Şi totul se execută într-un vacarm infernal, sub conducerea a trei proveditori, membri ai Senatului, şi a trei patroni, membri ai Marelui Consiliu.

Conducerea colegială, principiul de bază al politicii veneţiene, asigură un control reciproc sever, pentru că oligarhia are oroare de dictatură. Dogele Marino Falier, care a încercat să instaureze un guvern personal, a fost debarcat, lipsit de toate drepturile, judecat, condamnat la moarte şi decapitat acolo, sus, pe scara cea mare de marmură a Palatului Dogilor, în faţa mulţimii, pentru ca toată lumea să înveţe lecţia şi nimeni să nu încerce să-l imite.

În fruntea Arsenalului se afla un mare amiral, denumire ciudată, fiindcă acest demnitar se ocupă numai cu construcţia navelor, lui nu i se încredinţează niciodată comanda unei galere pe mare. Şeful tuturor forţelor navale ale Serenissimei Republici este un căpitan general, numit prin rotaţie, ca toţi înalţii demnitari ai statului. Numai dogele este ales pe viaţă.

L-am găsit pe comandantul Ciancimino stând de vorbă cu doi proveditori. Am aşteptat să termine întrevederea, pentru a mă prezenta.

Mă privi cu un aer amuzat.

– Am fost prevenit de venirea dumneavoastră. Aveţi o temeinică pregătire de arbaletier şi de archebuzier; sunteţi şi student. Cunoştinţele dumneavoastră în domeniul literelor vă recomandă pentru redactarea jurnalului de bord. Veţi lucra sub conducerea mea şi în colaborare cu ofiţerul navigator. Veţi face parte în mod oficial din corpul nobililor navei. Veţi îndeplini această misiune şi pe lângă căpitanul general.

Adăugă cu un surâs binevoitor:

– Am fost informat de aventura dumneavoastră. Se pare că sunteţi foarte interesat de sex. Trebuie să ştiţi că pe

galerele Serenissimei Republici compania feminină este interzisă. Trebuie să vă mulțumiți cu mijloacele existente la bord...

Îmi înmânã un registru unde scrisese deja câteva rânduri.

– Veți nota observațiile mele în cursul inspecțiilor.

Misiunea, nu prea complicată, nu era lipsită de interes. Marina exercitase întotdeauna asupra mea o adevărată atracție. Nu numai dogele, ci fiecare venețian se consideră căsătorit cu marea. Trăiesc într-un fel de simbioză...

În plan personal, am fost foarte impresionat de rapiditatea şi eficiența serviciilor de informații. În mai puțin de patruzeci şi opt de ore Ciancimino devenise depozitarul unui dosar care cuprindea propriul meu *curriculum vitae* în amănunt.

La douăsprezece fix am urcat cu Ciancimino la bordul galerei amiral „Turnul", cu vele şi rame. Mă prezentă celorlalți ofițeri, toți nobili, spre deosebire de gradați, care erau oameni de rând:

– Aceştia sunt camarazii dumneavoastră pentru un timp nedeterminat. Veți învăța pe viu manevrele unei galere. O mare bătălie ne aşteaptă... cu toate riscurile sale... Trebuie să ne pregătim sufleteşte pentru orice eventualitate...

Am fost echipat, ca toți camarazii mei, cu o platoşă şi o vestă din zale, precum şi cu sabie şi pumnal. Arbaletele şi archebuzele vor fi distribuite numai înainte de luptă. Pe cap voi purta o bonetă care indică gradul fiecărui ofițer.

În sfârşit, căpitanul general Niccolo da Canale urcă la bord. Salutat cu fluiere, el trecu în revistă ofițerii şi gradații. Îmi imaginasem un zeu al războiului, o figură dură, neînduplecată, o apariție războinică, impozantă... Dar personajul pe care îl aveam în față respira prin toți porii bunătate, amabilitate, gentilețe...

Doctor la universitatea din Padova, om de litere, fost diplomat, da Canale fusese ales de Senat pentru a lupta împotriva lui Mehmed al II-lea, un Genghis-Han *redivivus,* cuceritorul Constantinopolului şi teroarea lumii creştine. Căpitanul general schimbă câteva cuvinte cu ofițerii, apoi se retrase în cabina sa.

Am notat în jurnalul de bord recepționarea şi plecarea flotei spre insulele greceşti. Dispuneam la pupa de o cabină

minusculă, lângă cea a lui Ciancimino, şi care avea aceleaşi dimensiuni. Cabina căpitanului general era ceva mai mare. Confortul era sacrificat în favoarea spaţiului rezervat armelor, muniţiei şi proviziilor alimentare.

Redactarea jurnalului de bord nu cere eforturi extraordinare. Se notează tot ce merită reţinut din timpul expediţiei întreprinse împotriva sultanului turc.

Cea mai mare parte a timpului o petrec pe punte. Ritmul impus de vâslaşi marchează pulsaţiile inimii galerei. Pe timp frumos, alunecarea sa evocă zborul unui albatros deasupra valurilor cu creste înspumate.

Urmăream cu atenţie tehnica navigaţiei, examinam artileria, analizam poziţiile de luptă. Aveam ambiţia să devin un bun marinar. Glosarul unei galere este greu de memorat. Din fericire, există termeni care te fac să surâzi. Baba, piesă care serveşte la amararea vaselor; a bandaja, a întinde la maximum un cablu; bastard, tun de mărime mijlocie; fund de călugăr, pupă în formă de fese de maimuţă.

Savuram, literalmente, superba plutire, ca de pasăre, de-a lungul coastelor greceşti. Dar, vai! Libertatea de a mă lăsa pradă visării nu putea dura. Căpitanul general mi-a ordonat să-l urmez peste tot şi să notez toate observaţiile, să consemnez toate consfătuirile cu ofiţerii. El nu lua nicio hotărâre fără să se consulte cu consilierii săi, cei doi proveditori şi comandanţii misiunii. La început îmi imaginam că vrea să respecte legalitatea, să aplice cu strictețe principiul conducerii colegiale. Treptat am constatat că era vorba de o teamă patologică de a-şi asuma responsabilităţi.

Se spune că valeţii cunosc mai bine decât oricine slăbiciunile stăpânilor lor, pentru că îi văd aşa cum sunt, cu bune şi rele, şi mai ales fără mască. Fiind alături de căpitanul general asistam la comportamentul său în particular, în mijlocul consilierilor sau în faţa echipajului. Să-l urmez peste tot devenise obositor. Ofiţerii mă numeau, în zeflemea, umbra lui Niccolo da Canale.

În timp de pace, Senatul lua hotărâri pe care comandantul le executa întocmai. Dar în timp de război legăturile dintre guvern şi comandantul forţelor navale slăbeau. Distanţele,

condițiile critice, comunicările întrerupte îl obligau pe comandantul general să dea dovadă de un larg spirit de inițiativă, să ia rapid deciziile care se impuneau. Cea mai mică întârziere putea avea consecințe dezastruoase.

Tocmai făceam ocolul capului Matapan, când am primit primele informații despre mișcările flotei turce, printr-un curier al lui Paolo Erizzo, guvernatorul de Negroponte. Cam două sute de galere de luptă şi un număr considerabil de nave transportând trupe aruncaseră ancora în golful Aulis. Aproximativ o sută de mii de oameni debarcaseră pe continent şi pregăteau asaltul asupra oraşului Negroponte, capitală a insulei cu acelaşi nume, pe care grecii o numeau Calchis.

Un pod lega Negroponte de coasta greacă. Mehmed al II-lea construise un al doilea pod de nave pentru a realiza o încercuire completă a oraşului asediat... pe pământ şi pe mare...

Guvernatorul Erizzo era hotărât să opună o rezistență îndârjită, dar avea nevoie de ajutor imediat. El aflase, prin spioni, că generalii turci, impresionați de apropierea flotei de război venețiene, renumită pentru artileria sa grea, propuseseră o retragere imediată. Numai Mahmud Paşa - nobil grec renegat - susținuse continuarea asediului. Argumentele sale îl convinseseră pe sultan, care i-a urmat sfatul.

Mă aflam cu jurnalul meu lângă căpitanul general, când curierul lui Erizzo furniza câteva date despre forțele militare turce. Picături mari de sudoare şiroiau pe fruntea lui da Canale, iar pe chip i se aşternuse o paloare cadaverică. Am observat cu coada ochiului că mâna, încleştată pe mânerul sabiei, tremura.

Proveditorul flotei propuse o intervenție imediată contra forțelor turce. Ciancimino îi susținea părerea.

Da Canale ezita:

– Mi-ar trebui cel puțin o sută de galere pentru a înfrânge forțele otomane... şi la ora actuală nu dispun decât de jumătatea acestei cifre... Ar trebui să facem un ocol... să cerem întăriri de la guvernatorul Cretei... dacă pierdem această bătălie sultanul va avea cale liberă spre Veneția...

În loc să ne îndreptăm spre Negroponte, navigarăm spre Candia. Am pierdut câteva zile importante pentru a obține câteva nave de transport. Ridicarăm, în fine, pânzele spre

Negroponte. Această insulă, pe care grecii o numesc Eubea sau Evia, are o formă alungită şi este despărțită de continent printr-un canal atât de îngust, încât au putut construi un pod mobil care să permită trecerea navelor. Apele sunt învolburate de un curent foarte puternic, care îşi schimbă direcția de mai multe ori pe zi. Un fenomen natural inexplicabil.

În timp ce flota turcă înconjurase insula pe la sud, noi navigam spre nord. Încă un timp pierdut. Am aruncat ancora în zona Akra Likhada, la aproape douăzeci de mile de flota turcă. Apoi da Canale a trimis o galeră în recunoaştere, pentru a ne obține informații despre forțele inamice. Consiliul se întrunea în permanență, dar nu lua nicio hotărâre. Galera s-a întors cu informații, dar de ordin general. Comandantul reperase o pădure de catarge. Ne-a semnalat, de asemenea, prezența trupelor otomane pe insulă. Se dezlănțuise deja o canonadă violentă.

Având în vedere gravitatea situației, da Canale trimise o galeră rapidă la Veneția, pentru a cere instrucțiuni.

În acest timp, informații îngrozitoare ne parveneau din oraşul asediat. Sultanul îi propusese guvernatorului Erizzo predarea garnizoanei. În schimb el şi tovarăşii lui de arme vor primi proprietăți şi privilegii care le vor permite să trăiască în belşug până la sfârşitul zilelor lor.

Răspunsul lui Erizzo a fost usturător:

– Spuneți stăpânului vostru să mănânce mai întâi câteva bucăți de carne de porc, apoi să vină să se măsoare cu noi!

Primul asalt al otomanilor s-a soldat cu pierderi grele pentru ei.

Paisprezece mii de agresori au pierit în primul asalt. Al doilea asalt i-a costat şaisprezece mii de vieți. Al treilea atac patruzeci de mii.

Dar bombardamentele, foamea, bolile făceau ravagii teribile printre asediații civili şi militari, fără deosebire. Erizzo ne implora ajutorul. Munițiile, alimentele se epuizau. Rezistența se apropia de un final dezastruos, care nu mai putea fi evitat.

Am aflat consternați despre groaznica agonie a acestui oraş martir, de la câțiva fugari care - ascunşi de întuneric - reuşiseră să treacă de liniile turceşti şi să ajungă la noi.

Da Canale temporiza... în ochii noştri personifica laşitatea...

După ce aşteptase în zadar sprijinul flotei veneţiene, Erizzo capitulase în schimbul promisiunii sultanului de a nu-i tăia capul.

Dar turcii nu cunosc noţiunea de onoare, respectul cuvântului dat. Mândru de subtilitatea lui, sultanul a ordonat ca ilustrul prizonier să fie strivit de viu între două scânduri, iar consilierii săi, înalţii funcţionari şi toţi militarii să fie executaţi. Populaţia a fost supusă unui masacru general. Băieţii şi femeile au fost vândute ca sclavi. Fiica lui Paolo Erizzo, care a refuzat să se supună poftelor perverse ale lui Mahmud Paşa, a fost decapitată.

Barbaria osmanlâilor, care voiau să semene groaza în Europa creştină, şi-a atins scopul. Un sentiment de oroare şi de mânie a cuprins poporul veneţian.

Dezastrul era total când generalul Pietro Mocenigo ni se alătură la bordul unei galere cu trei rânduri de rame.

În prezenţa consiliului şefilor de nave, el anunţă cu solemnitate:

– În virtutea puterilor care îmi sunt conferite de Senat şi de Consiliul celor Zece, preiau comanda acestei flote. Niccolo da Canale, vă declar arestat. Veţi fi pus în lanţuri până la întoarcerea noastră la Veneţia, unde veţi fi judecat pentru incapacitate şi gravă lipsă de competenţă care au provocat căderea insulei Negroponte...

Notam cu înfrigurare desfăşurarea acestei lovituri de teatru.

Sistemul rotaţiei, atât de drag oligarhiei veneţiene, îşi dovedise imperfecţiunile. Trimiterea unui om de litere, fără nicio experienţă militară, să lupte împotriva celui mai mare imperiu războinic al secolului nostru a avut urmări grave.

Da Canale a fost judecat şi condamnat la exil pe viaţă într-o localitate de mâna a treia, Portogruaro, departe de Veneţia şi de guvernul său. O pedeapsă relativ blândă, aplicată moralmente şi persoanelor care purtau responsabilitatea numirii sale în fruntea forţelor de război navale veneţiene. Da Canale se putea felicita că scăpase cu viaţă.

Pentru o faptă asemănătoare, lui Francesco Bussone, supranumit Carmagnola, un condotier care adusese servicii mari Serenissimei, i s-a tăiat capul. După ce a câştigat câteva lupte duse împotriva lui Francesco Sforza, Carlo Malatesta şi

Niccolo Piccinino, cei mai mari condotieri în epocă, ar fi făcut dovada unei oarecare inerții față de Filippo-Maria Visconti, în ciuda ordinelor insistente date de Senat. Bănuit că a trădat cauza Veneției, a fost convocat Consiliul celor Zece pentru consultări. Ajuns la Veneția a fost arestat, judecat pentru înaltă trădare, condamnat la moarte şi decapitat între cele două coloane din Piața San Marco...

Campania Negroponte fiind încheiată, m-am întors la Veneția. Proiectul de căsătorie cu Serena fiind ratat, nu-mi rămânea decât să caut o altă cale pentru a-mi organiza viața. Să mă căsătoresc cu vreo pocitanie bogată dintr-o familie excelentă nu mă atrăgea deloc. Să rămân burlac şi să-mi păstrez libertatea, ar fi fost preferabil. În acest caz aş avea două variante, o adevărată dilemă, să devin jucător profesionist, meserie foarte rentabilă, dar nu prea demnă de un Dandolo, sau să mă îndrept spre cardinalat, să sparg cvasimonopolul casei Barbo... şi, de ce nu, să aspir la papalitate...

Un ultim cuvânt despre Negroponte. Inamicii noştri s-au bucurat enorm de această pierdere, care micşora considerabil dimensiunile imperiului nostru maritim.

La începuturile sale, Serenissima Republică fusese aliata credincioasă a Bizanțului, care îi acordase sprijinul său şi îi înlesnise ieşirea de la Adriatica în Mediterana, ceea ce a dus la dezvoltarea legăturilor comerciale şi implicit a flotei.

Dar Veneția invidia în secret puterea şi bogăția acestui imperiu cu trecut fabulos. În cursul celei de-a patra cruciade - aceasta se petrecea în 1204 - Serenissima a contribuit într-un mod determinant la distrugerea fostului aliat.

Când floarea cavaleriei creştine, în loc să atace islamul, care devenise stăpânul Ierusalimului, a considerat mai avantajos să asedieze Constantinopolul, să-l cucerească, să-i înlăture guvernul, să-i jefuiască comorile, să-i masacreze populația şi să îl aducă în stare de sclavie, Veneția a făcut posibilă această ispravă cu flota ei de război, folosită pentru distrugerea zidurilor de apărare maritimă ale capitalei, permițând intrarea în oraş a cruciaților.

În timp ce principii veniți din Occident întemeiau efemerul regat latin pe țărmul Mării Marmara, venețienii, mai practici,

s-au instalat ca adevărați stăpâni în insulele grecești și au creat propriul lor imperiu mediteranean.

Inamicii noștri pretind că Erizzo și tovarășii săi au plătit trădarea Serenissimei Republici și că, printr-o stranie ironie a sorții, turcii au fost aleși ca instrument al răzbunării cerești...

Căile Domnului sunt de nepătruns...

În ceea ce mă privește, mă voi reîntoarce la Padova, poate o voi regăsi pe Serena...

LEONARDO TORNABUONI
umanist și bancher din Florența

Într-o zi, prietenul și tizul meu Leonardo mi-a spus:

– Tu întruchipezi toate contradicțiile... umanist, jonglezi cu ideile, cu abstracțiile; bancher, jonglezi cu cifre și te cufunzi în registre... îți ascunzi superba ta tinerețe arborând veșminte lungi și largi, de bătrân... deși nobil, te maimuțărești, vrând să pari un om din popor; în loc să mânuiești sabia, te pierzi în subtilități ieftine sau în dispute vulgare.

Leonardo uita un amănunt. Pretutindeni în Europa, nobilii sunt beneficiarii unui statut privilegiat. Cu cât rădăcinile lor sunt înfipte într-un trecut mai îndepărtat, cu atât prestigiul e mai mare...

La Florența - această republică ce se vrea democratică - patricienii sunt excluși din toate funcțiile guvernamentale și se văd țința unei uri feroce, ecou al unei vechi rivalități care îi învrăjbea pe guelfi și ghibelini. Pentru a-și face uitate originile aristocratice, marile familii și-au abandonat titlurile de noblețe și și-au schimbat până și identitatea. Noi am renunțat la numele de Tornaquinci, prea legat de partizanii imperiului Hofenstaufen, și l-am adoptat pe acela de Tornabuoni, cu rezonanțe burgheze. După ce și-a schimbat pielea, familia noastră a avut acces la toate funcțiile Senioriei. În zilele noastre, Tornabuonii s-au integrat în rangurile burgheziei bogate.

Proletarii acceptă mai uşor opulenţa care ar putea fi accesibilă tuturor, decât titlul de noblețe inabordabil pentru ei.

Prietenul meu poartă un nume comun - Leonardo di ser Piero da Vinci - care, asociat talentului său, îi deschide toate uşile Florenței. Originea lui burgheză, modestă, nu îl împiedică să aibă comportamentul unui mare senior, rol care, de altfel, i se potriveşte de minune, pentru că este susținut de o frumusețe divină.

Fiu natural al unui notar de provincie, el confirmă teoria care atribuie bastarzilor calități adesea refuzate copiilor legitimi. Este dotat cu un astfel de talent, încât maestrul său, Verrocchio, totuşi un mare artist, a renunțat la pictură când a constatat că n-ar putea să ajungă niciodată la nivelul atins de elevul său.

În ceea ce mă priveşte, consider juste observațiile sale referitoare la personalitatea mea, dar explicația preferințelor mele nu este lipsită de logică. Prefer speculațiile filosofice speculațiilor financiare. Dar umaniştii trebuie să găsească un Mecena dispus să le asigure existența. Profesia de bancher, de altfel foarte onorabilă, îmi permite să fiu propriul meu Mecena. Am adoptat dictonul vechilor romani: *primum vivere, deinde filosofari.*

Preferințele mele vestimentare, care exprimă sobrietatea, au o justificare practică: trebuie să inspir încredere clienților mei, cea mai mare parte moralişti cu idei înguste. Ei îşi bat joc de tinerii cu nădragi colanți şi cu prohaburi foarte umflate, care le pun în valoare virilitatea.

Celor din Casa Tornabuoni le-au plăcut armele şi i-au încurajat pe artişti. Îi invitau la petrecerile lor şi le comandau opere de artă cu subiecte laice. Părinții mei figurează printre personajele unei superbe fresce realizate de sublimul Botticelli, care a redat libertatea de inspirație picturii, redusă timp de un mileniu la un rol utilitarist în serviciul religiei.

Tatăl meu considera ridicolă structura corporațiilor care îi includeau pe arhitecți şi sculptori printre tăietorii de piatră şi dulgheri şi care îi punea pe croitori, creatorii modei vestimentare - care exercita o atât de mare influență asupra societății noastre - pe acelaşi plan cu telalii, cea mai umilă dintre îndeletniciri.

Dar să revenim la amicul meu Leonardo. L-am cunoscut la

unul dintre banchetele la care îl însoțea pe Verrocchio, oaspetele de onoare. Încă de la început am realizat că aveam în fața mea una dintre acele forțe ale naturii care influențează cursul timpului lor. Un titan care se instalează în mod firesc în legendă, printre zei...

Termenul firesc este strâns legat de personalitatea sa, de geniul său. El nu a pus niciodată piciorul în amfiteatrul unei universități științifice și totuși cunoaște ca un specialist medicina, anatomia, fiziologia, circulația sângelui, funcțiile creierului... A primit titlul de maestru în domeniul construcțiilor civile și militare. Armamentul, hidraulica, optica, acustica, astronomia nu au secrete pentru el. Invențiile sale tehnice, proiectele sale, viziunile sale asupra viitorului ating fabulosul. Jonglează cu cele mai îndrăznețe idei umaniste, la egalitate cu un Valla, cu un Ficcino, cu un Alberti sau cu un Poggio.

Cel mai surprinzător este faptul că nimeni nu l-a învățat științele, filosofia sau muzica.

Singurul său maestru a fost Verrocchio, care l-a învățat tehnica picturii și a sculpturii, precum și arta de a exprima viața în imagini. Într-o zi, mănăstirea florentină San Salvi i-a comandat lui Verrocchio un tablou de mari dimensiuni, având ca subiect „Botezul Domnului". Maestrul și-a rezervat personajele principale și a încredințat asistentului său, Leonardo, pictarea unuia dintre cei doi îngeri care se afla în stânga acestui ansamblu și care ținea veșmântul lui Hristos. Figura acestui copil emana o lumină interioară, o frumusețe, o strălucire, nerealizate până atunci în pictură. Acest înger are o astfel de măreție, încât pune în umbră restul compoziției. Cu acest prilej, maestrul umilit, strivit de comparațiile cu propriile sale personaje, artificiale, rigide, a renunțat pentru totdeauna la penel. Și-a continuat însă activitatea în domeniul sculpturii și l-a creat pe splendidul său David avându-l pe Leonardo ca model.

La douăzeci și patru de ani, amicul meu Leonardo a dobândit o reputație care îl situează pe primul plan al noii școli de pictură, curent ce a rupt toate punțile cu arta gotică. Această celebritate precoce a stârnit invidia a numeroși confrați, mai puțin dotați, care îl acuză că este un eretic fiindcă pune rațiunea și metodele științifice mai presus de credința creștină.

Ei săvârşesc o eroare. Leonardo nu este un eretic. Erezia implică opinii, transformări, evoluţii false sau mai puţin false în legătură cu credinţa. Sfântul Augustin a întocmit un catalog al ereziilor, care se îndepărtează de linia conformistă acceptată de părinţii Bisericii. Leonardo, un adevărat umanist, refuză existenţa lui Dumnezeu aşa cum a fost conceput de religia catolică. El este primul pictor italian care a eliminat aureolele care, în concepţia medievală, înconjoară capul lui Hristos şi al sfinţilor. El considera - şi în acest punct sunt de acord cu el - că după căderea Imperiului Roman artele au intrat într-o eclipsă care a durat o mie de ani. Pictura se reducea la o repetare mecanică, stereotipă a personajelor sfinte care se voiau solemne, dar care erau înţepenite, lipsite de viaţă şi de cea mai elementară logică.

– Pictorii, scufundaţi în mlaştina ignoranţei, îmi explica Leonardo, şi în acelaşi timp obsedaţi de scara de valori pământească a timpului lor, construiau personaje după un criteriu grotesc: înălţimea lor era în funcţie de poziţia pe care o aveau în ierarhia socială sau religioasă. Un suveran părea cocoţat pe picioroange în mijlocul supuşilor săi, reduşi la talia unor pitici; bătrânii sunt de două ori mai înalţi decât tinerii; sfinţii, papii sunt uriaşi în comparaţie cu turma păstorită de ei... Această manie de a supune arta misticismului s-a manifestat cu o insistenţă deosebită în arhitectură. Tu îţi poţi imagina o lume animală unde nu ar exista decât girafe? Acest animal cu gâtul lung şi cu picioare care nu se mai termină, oferit de sultan ilustrului Lorenzo de Medici... Arhitectura gotică se înalţă spre cer - priveşte catedralele gotice - riscând să neglijeze realizarea unui echilibru armonios, să nesocotească simţul proporţiilor. Baza are o suprafaţă redusă, pentru a sublinia înălţimea boltelor. Goticul agresiv a atins limite extreme, care frizează ridicolul...

Gesturile lui Leonardo, de o eleganţă aristocratică, subliniau aceste argumente:

– Alături de aceste biserici exagerat de înalte, s-au ridicat turnuri laice. Cu cât turnul este mai înalt, cu atât stăpânul este mai important. Dar a existat şi un interes practic care a impus înălţarea turnurilor. Arcaşii care se aflau pe platforma

unui turn mai înalt puteau să-i doboare pe cei care se găseau, în poziții mai vulnerabile, pe un turn mai mic. Din această cauză toți nobilii - războinici prin definiție - voiau să aibă turnurile mai înalte decât ceilalți. Turnuri, păduri de turnuri, în fiecare oraş. Fiecare reşedință de nobil avea turnul său.

Castelele şi mănăstirile înconjurate de ziduri fortificate se ridicau la țară. Nobilii şi călugării duceau o viață de sibariți, pentru că țăranii - toți şerbi, legați de glie - munceau pentru ei. Pentru a-şi petrece viața în sărbători fără sfârşit şi ca să nu se plictisească, nobilii vânau sau se războiau între ei; călugării se îngrăşau şi se dedau la plăceri carnale. Boccaccio ştia el ceva când descria parazitismul şi desfrâul lor.

În lumea antică existau patricieni, cetățeni liberi şi sclavi - ultimii în cea mai mare parte prizonieri de război. Dar în lumea medievală nu existau numai nobili şi călugări profitori, sau şerbi legați de pământurile nobililor ori de domeniile Bisericii. Şerbii mai descurcăreți, mai inteligenți, care nu suportau lanțurile, fugeau cât mai departe de stăpânii lor şi se refugiau în oraşe, majoritatea în ruină, vestigii ale Imperiului Roman devastat de barbari. Puțin câte puțin au format o nouă populație orăşenească, strămoşii burgheziei libere din zilele noastre.

Din fericire, printre nobili existau şi capete politice, minți luminate, viteji care luptau pentru menținerea integrității țării lor şi uneori pentru cucerirea de pământuri de la vecini. Țara era divizată în vaste domenii funciare, care puteau fi moştenite, împărțite, constituite în bunuri dotale, sau eventual cedate Bisericii. Spre deosebire de pământurile nobililor, care erau fărâmițate când existau mai mulți moştenitori, marile proprietăți funciare ale Bisericii creşteau grație daniilor făcute de nobilii care voiau să-şi asigure intrarea în Paradis... Deşi nu sunt un religios fervent, trebuie să recunosc că bogățiile Bisericii au fost benefice pentru cultura Europei. În spatele zidurilor fortificate ale mănăstirilor, călugării-artişti, cărora le plăcea frumusețea imaginilor, înfrumusețau manuscrise, copiau texte, păstrau opere literare, ştiințifice şi filosofice vechi, care au constituit comori inestimabile, primele fonduri ale bibliotecilor create de papii preocupați mai degrabă de cultură decât de războaie...

Leonardo surâse. Nu se putea abține să nu lanseze o mică ironie.

– Dar, continuă el, trebuie apreciată importanța crescândă a burgheziei orășenești, a creării autorităților municipale și formării de confrerii conștiente de puterea lor, pentru ca orașele să devină, la rândul lor, centre culturale dotate cu școli și cu universități. O contrapondere pentru forța militară a nobililor și a dominației spirituale și pământene a Bisericii... Burghezia a favorizat nașterea umanismului. Din sânul burgheziei s-a ivit cea mai mare parte a poeților, a filosofilor, a pictorilor, a inventatorilor și... a bancherilor... Păi, da! Inteligența combinată cu banii a fost capabilă să se opună sângelui albastru și sutanelor negre... Puterea nobiliară este supusă unei eroziuni lente a puterii lor... Regii, papii și bancherii își împart acum puterea terestră... Umaniștii se afirmă încet, dar autoritatea lor este în curs de a schimba fundamental societatea omenească... Loviturile lor repetate au zdruncinat lumea medievală... Ascensiunea lor este inevitabilă și irezistibilă...

Leonardo își trecu peste frunte degetele de o finețe extraordinară...

– Văd viitorul cu o claritate care uneori mă înspăimântă... Umaniștii și urmașii lor... burghezii și aliații lor firești, țăranii - vechii șerbi - precum și meșteșugarii uneltesc împotriva foștilor lor stăpâni... ultimele privilegii ale nobilimii vor fi măturate... vor izbucni războaie... forțele răului se vor dezlănțui... uneori războaiele vor avea și urmări benefice... bastioanele împăraților și regilor se vor nărui... papii își vor pierde puterea pământeană... văd mașini de război grele, de fier, care scuipă foc... mașini zburătoare care brăzdează cerurile... vărsând și ele foc... văd explozii enorme... din cenușa vechii republici a Romei se vor ridica republici în toată lumea... Devenite mari puteri politice, însetate a-și extinde autoritatea, se vor înfrunta cu încrâncenare, fiindcă omul are în sânge sămânța războiului... setea de moarte... paradoxal, omul conștient de vitalitatea sa caută moartea cu o voluptate patologică... oamenii visează Paradisul, dar întâlnesc la capătul drumului Infernul și Moartea...

Leonardo vorbea ca un iluminat... Mă treceau fiorii.

– Orizontul tău este destul de întunecat...

El tresări ca şi când s-ar fi trezit dintr-un coşmar...

– Paradisul, aşa cum şi-l imaginează credincioşii, nu este decât o himeră... numai bogaţii şi puternicii gustă vremelnic plăcerile Paradisului terestru... viaţa săracilor seamănă cu Infernul... Săracilor li se bagă în cap că porţile Raiului li se vor deschide în faţă la sfârşitul mizerabilului lor destin... şi au nevoie de această iluzie pentru a supravieţui lamentabilului cotidian... După ce vor dispărea, trupurile lor vor colcăi de viermi, iar suflarea din fosta lor viaţă se va pierde în eter...

Leonardo lăsă capul în jos... părul său lung, de aur, îi ascunse fruntea şi obrajii sidefii... Am suspinat.

– Viitorul aşa cum îl vezi tu este prea trist, prea mohorât, Leonardo...

– Nu, printre nori de furtună se strecoară uneori razele soarelui... Nu depinde decât de oameni să le caute... şi să le găsească...

Ca de obicei, ascult cu încântare cuvintele lui. Leonardo nu se mulţumeşte să mânuiască cu măiestrie penelul său incomparabil; el este capabil să brodeze cu ajutorul cuvintelor imagini scânteietoare ale spiritului. Teme subtile şi subiecte dintre cele mai frivole îi sunt la fel de accesibile. Cu umorul lui fin, este cuceritor când istoriseşte micile lui întâmplări.

Dar ca să te bucuri de verva lui strălucitoare, trebuie să fii mai întâi acceptat în grupul restrâns al prietenilor săi. Privilegiu acordat numai unora, aleşi pe sprânceană...

Evita contactele cu confraţii săi, invidioşi, şi, de asemenea, cu admiratorii, care îl oboseau cu ploaia lor de complimente... Leonardo prefera compania discipolilor şi a modelelor, adolescenţi extrem de înzestraţi şi de o frumuseţe răpitoare. Nu-şi afişează această preferinţă, dar, din nefericire, este destul de vizibilă. Clevetirile înveninate nu lipsesc.

În realitate, tinerii băieţi îl seduc cu naivitatea lor, naivitate pe care eu o intuiesc a fi prefăcută... Pentru a atrage atenţia maestrului Leonardo orice mijloc este potrivit...

Înţeleg înclinaţia sa pentru fizicul armonios, pentru spectacolul magnific oferit de trupul uman, perfecţiune pe care numai tinereţea o poate atinge...

Leonardo mi-a spus într-o zi că urâțenia îl deprimă. O acceptă numai în desenele sale, studii crude ale malformațiilor sau ale mizeriei bătrâneții.

În public evită subiectele frivole şi păstrează o discreție absolută asupra relațiilor sale sentimentale. Condamnă vicioşii care fac paradă de depravarea lor. Nu este vorba de ipocrizie, ci de un mijloc de apărare împotriva bârfelor care pot compromite cariera unui artist.

În ciuda precauțiilor noastre, s-a întâmplat, cu prilejul unei petreceri mai speciale oferită câtorva prieteni amatori de tablouri vii inspirate din antichitatea greacă, să izbucnească un scandal şi să ne lase pradă clevetirilor unei opinii publice gata întotdeauna să se ambaleze când ceva ieşit din comun îi oferă ocazia unei conversații care emană un parfum de libertinaj, de desfrâu.

Familia mea posedă, în afara locuinței din centrul oraşului, o casă de țară, la Lemmi, modestă, unde organizam eu reuniuni dedicate lui Dionysos, zeu al bucuriei şi al dragostei, al vieții şi al vinului - foarte îndrăgit de umanişti. Scene cu orgii îi furnizau lui Leonardo subiecte pentru desene extravagante, care se potriveau cu destrăbălarea unei arte desăvârşite, bineînțeles, fără să le semneze. Mi le oferea în semn de prietenie, gest pe care îl apreciam cum se cuvine.

Trebuie să recunosc că la aceste petreceri prezența feminină era inexistentă. Tinerele fete încuiate în casă rămâneau inaccesibile. Curtezanele care se culcau cu oricine ne dezgustau. Compania băieților trecea în general neobservată, pentru că este normal să vezi tineri petrecând împreună.

De această dată eram în cerc restrâns. Leonardo, Bartolomeo di Pasquinio, un tânăr bijutier care avea o siluetă rotunjoară de Bachus, Baccino, ucenic de croitor, care avea un mers legănat şi o figură de Adonis, Iacopo Saltarelli, un ucenic bijutier de şaptesprezece ani, model preferat al lui Leonardo şi Botticelli. Saltarelli avea reputația celui mai frumos băiat din Florența. Eu completam grupul, în calitate de amfitrion. A fost un zaiafet de neuitat... Jocuri mai mult sau mai puțin nevinovate au însuflețit seara. Se iveau zorile după o noapte prea scurtă. Ne-am despărțit promițându-ne să repetăm curând această petrecere foarte reuşită...

Cam după o săptămână, zbirii lui Bargello ne-au adus citații semnate de gonfalonierul justiției, prin care eram convocați la tribunal, urmând să fim judecați pentru sodomie.

Tatăl meu, care de obicei este calmul personificat, se lăsă pradă mâniei şi-mi aduse învinuiri usturătoare: murdărisem numele şi reputația Casei Tornabuoni; mă înhăitasem cu umaniştii care voiau să reînvie dezmățul vechilor greci; mă scufundasem în mocirla ruşinii. El adăugă:

– Sunt surprins că acest Leonardo da Vinci, pictor de mare talent, căruia i-am prezis întotdeauna o carieră strălucitoare, s-a lăsat târât într-o asemenea afacere.

Am suportat această dură lecție de morală afişând un aer pocăit. În cele din urmă, tata a angajat unul dintre cei mai învățați oameni ai legii din Florența pentru a-mi asigura apărarea, căci sodomia este o crimă condamnată cu severitate de Biserică şi de tribunalele laice. Până la începutul secolului nostru, „dragostea masculilor", cum o definise Plutarh, se pedepsea într-un singur fel: rugul...

Totuşi nu mă speriasem peste măsură de apropiata mea prezentare în fața judecătorilor. Sodomia, revenită recent la modă prin apologeții vechii culturi greceşti, nu mai atrăgea trăsnetele ucigătoare ale justiției. În plus, clanul Tornabuoni era puternic, practic invulnerabil, datorită înrudirii cu Casa de Medici. Mătuşa mea, Lucrezia Tornabuoni, este mama lui Lorenzo de Medici, regele neîncoronat al Florenței. Tatăl meu este nu numai primul consilier financiar al lui Lorenzo, dar şi stâlpul unei foarte importante bănci a Medicilor.

Gonfalonierul justiției nu este un duşman al familiei mele, deci nu îmi fac prea multe griji din partea lui. Doar reputația mea ar putea suferi, dar nu prea mult.

Înaintea procesului m-am întâlnit de mai multe ori cu prietenii mei, care, în afară de Leonardo, nu erau prea afectați de acest scandal.

În schimb, Leonardo striga deznădăjduit:

– Voi pierde comenzile Bisericii, care nu-mi va ierta niciodată o condamnare sub eticheta de sodomit! Nu mai vorbesc de tatăl meu, care este un burghez moralist, cu idei mai mult sau mai puțin ruginite...

Făceam eforturi ca să-i risipesc teama.

– Te asigur că această afacere va spori reputația ta de nonconformist. De altfel, ai modele ilustre. Nu circulă zvonul că Papa Sixtus al IV-lea se culca adesea cu nepoții săi?

El mă privi îngrozit.

– Dacă cuvintele tale ar ajunge la urechile papei, ai fi excomunicat!

– Nu fac decât să repet cuvintele lui Paschino... toată Roma vorbește...

Dar nu aveam conștiința absolut liniștită. Mă simțeam responsabil pentru situația lui Leonardo, căci petrecerea incriminată se desfășurase sub acoperișul meu. Îi înțelegeam spaima. Era încă foarte tânăr și o condamnare i-ar fi periclitat viitorul. Am angajat pentru apărarea lui un jurist expert în materie și foarte combativ.

Când m-am prezentat în fața tribunalului, alături de amicii mei, simțeam, în ciuda calmului meu aparent, o vagă neliniște. Faptele care ni se imputau erau clare. Sodomiți activi, Leonardo, Bartolomeo, Baccino și cu mine ne dedasem la fapte contra naturii cu minorul Saltarelli, acuzat în plus de a fi un prostituat notoriu.

Magistrații, îmbrăcați cu robe largi, negre și aliniați pe estrada lor precum corbii pe uluci, păreau a nu fi în apele lor. Presupun că prezența mea îi deranja.

Era o zi frumoasă și caldă de aprilie. Prin ferestrele deschise, zgomotele străzii pătrundeau cu o veselie primăvăratică în sala de ședințe, în contrast cu cuvintele grave, onctuoase, folosite de judecători și de apărători. Expresiile juridice și termenii latini folosiți de magistrați sunau chinezește pentru Leonardo și camarazii lui, neobișnuiți cu acest spectacol, pentru ei, oribil.

Când președintele deschise seria interogatoriilor, Bartolomeo, Baccino și Saltarelli negară, bâlbâindu-se, învinuirea care li se aducea, conform lecției învățate înaintea ședinței. Spre surprinderea mea, Leonardo, care așteptase îngrijorat prezentarea sa în fața tribunalului, manifestă un calm, o demnitate princiară, care-i surprinse pe judecătorii obișnuiți să inspire teamă. Numele său era deja cunoscut la Florența.

Preşedintele îl întrebă dacă a desenat personaje goale în poziţii indecente.

– Am pictat personaje sfinte, care se află în mai multe biserici din oraşul nostru şi care pot sta mărturie pentru preferinţele mele...

Un răspuns abil care nu îl angaja cu nimic. Preşedintele nu insistă.

Interogatoriul meu s-a redus la o simplă formalitate. Preşedintele s-a mulţumit cu numele şi prenumele meu, fără să-mi mai ceară adresa. Am negat acuzaţia. Neexistând nici martori, nici probe materiale, i s-a dat cuvântul procurorului. Având în vedere acuzaţiile împotriva noastră, el a cerut, fără prea multă convingere, aplicarea legii. N-a pronunţat cuvântul „rug".

Cu câţiva ani în urmă am fi fost supuşi la tortură. După un astfel de tratament, acuzaţii - vinovaţi sau inocenţi - şi-ar fi recunoscut crima. Urmarea era uşor de prevăzut. Ar fi fost arşi pe rug.

Pledoariile apărării s-au bazat pe lipsa de probe şi au cerut achitarea noastră.

Curtea s-a retras pentru deliberare. După ieşirea lor, Messer Firenzuolo, apărătorul meu, mă asigură că procesul este practic terminat şi că tribunalul ne va absolvi, rezultat care va confirma concluziile sale.

Curtea reintră şi preşedintele anunţă pe un ton solemn că tribunalul va avea nevoie de un supliment de anchetă. Următorul termen de judecată a fost fixat în iunie.

Îmi este greu să descriu stupoarea noastră.

Messer Firenzuolo şi colegii săi îşi ascunseră nemulţumirea şi ne asigurară într-un glas că acest termen prevăzut de procedură nu va împiedica achitarea noastră, că tribunalul folosise acest expedient pentru a nu-şi atrage mânia Bisericii, foarte severă când este vorba de un proces de o asemenea natură.

În ce mă priveşte, am înţeles că au intervenit forţe ostile, concluzie împărtăşită şi de tatăl meu.

– Inamicii Casei Medici pregătesc din nou o mare lovitură, spuse el. O presimt aşa cum am presimţit şi complotul organizat - sunt zece ani de atunci - de Luca Pitti cu

complicitatea lui Agnolo Acciaiuolli, a lui Marco Soderini şi Dietisalvi Neroni, împotriva lui Pietro, capul Casei Medici. Neroni, care este culmea perfidiei, este consilierul cel mai ascultat, confidentul lui Pietro. O lovitură de stat, aparent reuşită, care urmărea lichidarea fizică a Medicilor.

A fost necesară intrarea în arenă a lui Lorenzo, care la acea epocă nu avea decât nouăsprezece ani, pentru a întoarce situaţia în favoarea casei sale; complotiştii au fost arestaţi, judecaţi şi condamnaţi la pedeapsa cu moartea. Îngăduitor, Pietro i-a iertat...

Acum pericolul care ne ameninţă este mai mare, pentru că papa conduce balul. Din nenorocire, Sixtus nu este decât o giruetă care se învârteşte potrivit propriilor interese. Înaintea domniei sale, era favorabil lui Lorenzo. Acum a trecut în rândul inamicilor lui...

– Procesul tău, Leonardo, face parte dintr-o campanie care are ca scop defăimarea, discreditarea Medicilor. Astăzi nu mai poţi avea încredere în nimeni. Privesc în jurul meu şi îmi pun întrebări asupra sinceităţii acestor nobili descendenţi ai celor mai ilustre familii ale Florenţei, care fac temenele în faţa lui Lorenzo. Cine sunt cei care vor să ne înfigă un pumnal în spate, afişând un călduros surâs?... Acciaiuolli sau Davanzati? Albizzi sau Guicciardini? Pandolfi sau Salviati? Pucci sau Gianfigliazzi? Pazzi sau Rucella? Numai Tornabuoni sunt devotaţi Medicilor... n-aş garanta decât pentru loialitatea lor...

Tatăl meu făcu un efort pentru a risipi tristele gânduri care îl apăsau.

– În orice caz, Leonardo, trebuie să te căsătoreşti, indiferent de preferinţele tale, să le spunem... intime... Reputaţia familiei Tornabuoni se află pe umerii tăi... un bancher care vrea să câştige stima şi încrederea clienţilor săi trebuie să aibă o comportare ireproşabilă...

Încercai o împotrivire:

– Strozzi...

Tata mă întrerupse:

– Ştiu. Strozzi îşi face un titlu de glorie din viciul său, şi nu este singurul. Dar asta nu înseamnă că trebuie să-l imiţi... Strozzi este un exemplu rău... Viciile, chiar dacă îţi

stăpânesc simțurile, trebuie să rămână ascunse în adâncul sufletului tău...

Folosea aproape aceleaşi argumente ca şi amicul meu Leonardo, pictorul, cu o singură diferență: tata se temea de comentariile veninoase ale opiniei publice, susceptibile de a păta onorabilitatea Tornabuonilor, în timp ce Leonardo se închidea în turnul său de fildeş pentru a se izola de lumea măruntă, meschină, pe care o disprețuia. Concepțiile burgheze ale tatălui meu şi principiile aristocratice ale lui Leonardo defineau nu numai caracterul, dar şi ambiția lor...

Apoi tatăl meu reluă discuția în jurul unui subiect pe care îl considera grav... de o gravitate excepțională.

– De câtva timp, banca noastră, interesele noastre financiare, care sunt legate de cele ale Medicilor, se lovesc de dificultăți crescânde. Ştiu, tu eşti tânăr şi preocupările tale mondene le depăşesc uneori pe cele profesionale. Sucursalele noastre de la Londra şi de la Bruges ne provoacă nelinişti serioase. Mă gândeam să te trimit la fața locului pentru a constata pagubele... fiindcă sunt pagube foarte importante. Dacă nu luăm măsuri urgente pentru a ieşi din această criză, consecințele vor fi catastrofale.

Coroana Angliei este incapabilă să ramburseze împrumuturile acordate lui Edward al IV-lea de sucursala noastră engleză. Aceeaşi situație complică existența sucursalei noastre de la Bruges. Nu putem obține restituirea împrumuturilor considerabile acordate lui Charles Temerarul, care a intrat într-o încurcătură politico-militară de unde îi va fi greu să mai iasă. Au fost comise nereguli de către directorul sucursalei din Lyon. Banca Medici din Veneția este în pragul falimentului.

– Lorenzo o să poată scoate banca din mlaştina în care se scufundă...

– De acord! Nu contest eforturile sale... dar nu este vorba decât de expediente... de împrumuturi forțate... el şi-a băgat mâna până la cot în casele de bani de la *Monte delle doti*... procedeul nu este elegant... mă tem că într-o zi, mai devreme sau mai târziu, buboiul o să plesnească... Îl iubesc pe Lorenzo ca pe copilul meu... din nefericire, el nu ține seama de sfaturile

mele... spune că sunt demodate... Leonardo, pregăteşte-te pentru o călătorie la Londra...

Bănuiesc că tata dorea să mă îndepărteze de Florenţa şi de tentaţiile sale, dar şi de pericolele ei. Nu numai Lorenzo, ci şi alţi bancheri îl considerau demodat, terminat... Eu îl cunosc mai bine decât ei. Metodele lui nu sunt învechite; vrea să evite un dezastru financiar care se profilează la capătul unui drum presărat cu împrumuturi mari, acordate cu uşurinţă, cu investiţii riscante, cu afaceri incorecte, aproape escrocherii...

Tata avea dreptate. Trebuie să pun capăt trăsnăilor, sau cel puţin să le răresc şi să plec la Londra. Dar nu pot părăsi Florenţa înainte de terminarea procesului, pentru că o plecare intempestivă în străinătate ar fi considerată ca o recunoaştere implicită a acuzaţiilor care ni se aduc mie şi prietenilor mei.

Luna iunie a venit, în sfârşit, aducând frigurile rele care au provocat victime şi un exod estival intrat, *volens nolens,* în obişnuinţă, de câteva decenii. Călătoria mea în Anglia a devenit necesară şi din această cauză. Îmi completam dosarele şi împachetam registrele, când mă lovi o veste cu violenţa unei măciuci.

Cu câteva zile înainte de data fixată pentru proces, Leonardo da Vinci, Bartolomeo, Baccino şi Saltarelli au fost arestaţi. Această măsură gravă nu mă afecta personal. Favoritism sau încercare inabilă de a-mi adormi vigilenţa? Prietenii mei, supuşi la torturi în celulele lui Bergello, vor mărturisi toate crimele prevăzute de codul penal...

Fără să cer ajutorul tatălui meu, care nu dispunea de mijloace de presiune asupra gonfalonierului justiţiei şi asupra celor opt de gardă, înaltul tribunal al Florenţei, am alergat la Lorenzo. M-a primit cu amabilitatea obişnuită şi, fără să mă lase să-i expun doleanţele mele, îmi spuse râzând:

– Tocmai ţi-am găsit o soţie frumoasă şi dulce ca o porumbiţă. Micuţa Albizzi. Tatăl tău nu ţi-a vorbit de această alianţă matrimonială care va face din tine unul dintre cele mai puternice personaje din Florenţa?

– A făcut unele aluzii, dar aveam alte preocupări, multmai grave...

Am golit sacul. Arestarea lui Leonardo şi a camarazilor săi,

dublul joc al magistraților, eventualele consecințe ale extinderii acestei afaceri...

Lorenzo se întunecă.

– Eu m-am ocupat totuşi de procesul tău...

– A, da! şi iată unde s-a ajuns...

– Am înțeles... întoarce-te acasă, bea un pahar de Chianti şi gândeşte-te la micuța Albizzi... dacă îți e pe plac... ce urmează vei vedea...

Chiar în acea noapte, în ciuda orei târzii, Leonardo da Vinci şi camarazii săi au fost eliberați nevătămați din închisoare...

Lorenzo a demonstrat că poate lua măsuri energice dacă vrea... Când am intrat în sala de şedință am observat pe frumosul chip al lui Leonardo o paloare care îi dădea o detaşare, o spiritualitate supraomenească. Mă gândeam că în străfundul sufletului său se cuibărise frica, dar masca lui magică, reflectând un calm olimpian, îl situa deasupra magistraților care îl judecau... Dezbaterile s-au desfăşurat după cum prevăzuse Messer Firenzuolo, care afişă o trufie ostentativă când Curtea pronunță *stante pede* achitarea tuturor învinuiților. Presupun că era suficient de inteligent încât să înțeleagă că pentru eliberarea rapidă a lui Leonardo şi a celorlalți au intrat în joc forțe superioare, străine de muritorii de rând. Dar pentru galerie îşi asumă succesul achitării. Părăsind liberi incinta tribunalului, i-am invitat pe prietenii mei la o agapă în cel mai elegant han al Florenței.

Ascunzându-ne, ar fi însemnat că ne recunoaştem vinovăția. Ieşind în public cu fruntea sus, cu un mers apăsat, demonstram seninătatea şi disprețul pentru toți cei care ne voiau răul.

Leonardo a intrat cu plăcere în joc. În timpul festinului spiritele s-au încălzit, ajutate de vinurile amețitoare. Bartolomeo şi Baccino evocau diverse nume, încercând să-l descopere pe denunțătorul nostru. Până la urmă am căzut de acord asupra lui Minetti.

– Cine esti acest Minetti?, am întrebat din curiozitate.

Leonardo mi-a oferit o explicație:

– Un model, adolescent, care a avut epoca lui de glorie. Ghirlandaio, Gozzoli, Botticelli se băteau pentru a-l avea...

– Înainte era plătit foarte scump, adăugă Baccino. După douăzeci de ani, prospețimea lui s-a dus, iar cota i-a scăzut la zero...

– Şi Saltarelli i-a luat locul, spuse Bartolomeo.

– Nu este vina mea, murmură Saltarelli lăsând capul în jos cu o modestie trădată de fermecătorul său surâs...

După agapă ne-am despărțit foarte bine dispuşi. M-am oferit să-l însoțesc pe Leonardo până la domiciliu. Pe drum îmi vorbi cu o oarecare plictiseală:

– Această afacere fericit terminată cu bine - grație ție şi lui Lorenzo - mi-a oferit o lecție importantă şi memorabilă. Să-ți iubeşti partenerul în cea mai strictă intimitate... fără martori... să nu faci valuri. Să fii atât de discret, încât oamenii să ajungă să se întrebe uimiți dacă ai o viață sexuală...

– Înțeleg ce vrei să spui... prezența superbilor adolescenți care te urmează peste tot, modele sau discipoli, trebuie să pară la fel de normală ca prezența planetelor care se învârtesc în jurul soarelui...

Comparația mea nu avea nimic extravagant. Natura creează din timp în timp genii... Titani care exercită o influență determinantă asupra societății omeneşti... Grecia antică ar fi atins oare culmea culturii europene fără un Fidias, un Pericle, un Platon sau un Socrate?... Titanii creează marile epoci din istoria umanității... fără ei lumea ar fi searbădă, tristă, mediocră... din nefericire, indivizii mediocri atinşi de megalomanie îşi imaginează că ating dimensiunile Titanilor; în timp ce Titanii dau timpului lor o strălucire care nu este decât propria lor reflectare, falşii titani nu lasă în urma lor decât suferințe, lacrimi, ruine, masacre şi războaie care seceră milioane de victime... Leonardo da Vinci este un Titan... un Titan adevărat... nu o contrafacere...

GIROLAMO RIARIO
înalt demnitar al Bisericii Roma

Este greu să fii nepărtinitor când e vorba de propria-ți familie; această dificultate devine aproape insurmontabilă

când unul din membrii săi, grație geniului, se plasează pe o curbă ascendentă, se autopropulsează spre un zenit accesibil numai celor mai mari dintre cei mari. Unchiul meu Francesco a reuşit acest tur de forță uimitor, încoronat papă sub numele de Sixtus al IV-lea, a demonstrat că fiul unui umil pescar se poate înălța pe o poziție aproape divină.

Când vlăstarul unui rege moşteneşte tronul tatălui său după ce acesta părăseşte lumea celor vii pentru a trece în regatul umbrelor, faptul nu implică merite personale. Idiot sau inteligent, minor gângav sau în pragul bătrâneții, el primeşte sceptrul care simbolizează puterea supremă.

Unchiul meu Francesco era o măruntă ființă bolnăvicioasă, cu ochi strălucitori de inteligență. Pentru a-l vindeca, mama sa l-a închinat lui San Francesco şi, înainte de a împlini zece ani, a cerut admiterea lui într-o comunitate franciscană. A studiat teologia şi filosofia la universitățile din Pavia, Bologna şi Padova. Angajat preceptor în familia nobililor della Rovere, a adoptat acest nume...

De ce a renunțat la numele părinților săi pentru a se împăuna cu blazon aristocratic? Ca să-şi netezească drumul în ascensiune...

Iisus Hristos, fiul unui simplu dulgher, a pus bazele religiei creştine... Sfântul Petru, un umil pescar, a devenit reprezentantul său pe pământ şi primul papă... Nu sunt un expert al istoriei sfintei Biserici pentru a putea preciza nivelul intelectual al celor doisprezece apostoli. Nu cred că aveau titluri universitare, nici că erau de viță nobilă...

Am aflat că aristocrații florentini îşi renegau vechile titluri de noblețe şi adoptau nume burgheze. Unchiul meu a procedat invers.

Spiritul de contradicție a fost întotdeauna un element dominant al personalității mele. Când unchiul meu Sixtus a acordat purpura de cardinal pentru şase dintre nepoții săi, eu am ales cariera politică şi militară... Nu am stofa unui sfânt şi, în plus, îmi plac păcatele mărunte, făcute la lumina zilei... Două picturi - capodopere - ar putea ilustra domnia unchiului meu. Prima este fresca lui Melozzo de Forli, care oferă imaginea unchiului meu şezând pe tronul pontifical. Demn,

flegmatic, solemn, ajuns la o oarecare împlinire a trupului. Îngenuncheat la picioarele sale, Platina, celebrul umanist, primeşte cheile bibliotecii Vaticanului. În jurul lui, în picioare, patru nepoți, cardinali, simbolizează nepotismul pe care opinia publică l-a reproşat întotdeauna lui Sixtus al IV-lea. Platina evoca umanismul în plină expansiune, pe care papa, incapabil de a-l stăvili, a fost obligat în cele din urmă să îl accepte.

A doua frescă, semnată de Botticelli, care împodobeşte Capela Sixtină - creată din ordinul unchiului meu - este intitulată Răscoală împotriva legii lui Moise şi are ca subiect revolta evreilor care voiau să-i înlăture pe Moise şi pe Aron, cei doi trimişi ai lui Dumnezeu însărcinați să conducă poporul lui Israel. Fresca are ca subiect mânia divină care se va abate asupra tuturor acelora care vor îndrăzni să pună în discuție supremația papală. Sixtus al IV-lea, prezentat ca Aron, poartă mitra pontificală, care îl consacră drept suveran absolut al universului creştin. Nu trebuie uitat că papii erau considerați urmaşi ai Imperiului Roman. Umaniştii susțin că această pretenție este absurdă, deoarece creştinismul a contribuit în mare măsură la distrugerea Romei antice... şi că a-l distruge *de cujus* pentru a-i moşteni bunurile nu este un comportament corect.

În privința nepotismului reproşat unchiului meu, în realitate nu este vorba decât de expresia marii lui iubiri pentru familie, dragoste care ar trebui să servească drept model tuturor bunilor creştini.

Bietul unchi Sixtus!... Detractorii cern prin sită viața lui privată. Pamfletarii, cu Infesura în frunte, pretind că nepotismul este cel mai mic păcat al său. Toți vorbesc de obiceiurile lui depravate şi de copiii săi nelegitimi. Aceste acuzații nu vizează un caz unic. Cardinalul Giovanni-Battista Cibo şi cardinalul Roderigo Borgia abia îşi pot ascunde legăturile cu metrese ştiute de toată lumea şi existența vlăstarelor rezultate din aceste legături.

În cazul unchiului meu, detractorii invocă şi circumstanțe agravante. Acesta s-ar fi dedat la plăceri carnale cu sora sa mai mică, Bianca Riario, de față cu soțul ei, Paolo Riario, care suferea de o impotență congenitală. În consecință, fratele

meu, cardinalul Pietro Riario, şi eu însumi am fi fructele acestui incest. Pentru a-şi încununa calomniile, pamfletarii condamnă pretinsele relaţii contra naturii pe care papa le-ar întreţine cu noi. Aceste defăimări circulă în culise şi, din când în când, apar pe bileţele înfipte în soclul lui Pasquino. Nici nu poate fi vorba să fie interzisă libertatea de exprimare a romanilor. O asemenea măsură ar stârni o revoltă generală...

Am oroare de toţi aceşti căutători prin gunoaie... dar cine a văzut ceea ce pretind ei că ştiu?... ei nu ezită să mituiască servitorii, paraziţii şi cârcotaşii care se înghesuie în anticamerele noastre...

Aceste zvonuri sunt alimentate în parte de viaţa fastuoasă şi de luxul extravagant al fratelui meu, dar îndeosebi de o împrejurare care scapă controlului nostru... oamenii care ne cunosc spun, *in petto,* că noi întruchipăm frumuseţea diavolului... şi că papa este sensibil la această frumuseţe...

Recent, o nouă modă face furori în Italia şi mai ales la Roma şi Veneţia. Tinere femei, animate de un spirit de aventură de neconceput înainte de intrarea în arenă a umaniştilor, se îmbracă în veşminte masculine, viclenie care le permite să treacă neobservate prin mulţime, să alerge la întâlniri galante, să evite avansurile unor masculi prea îndrăzneţi, sau să caute compania unor femei cu moravuri speciale.

Tinere fete care nu mai pot suporta izolarea în gineceu, asemănător cu închisoarea, curtezane în căutarea clienţilor cu gusturi rafinate şi chiar călugăriţe, care vor să evadeze pentru câteva ore din ambianţa mohorâtă şi apăsătoare a mănăstirilor, recurg la acest expedient.

Când întâlnim pe stradă un adolescent de o frumuseţe îngerească, încă nedefinită, nu ştim dacă avem de-a face cu o fată sau cu un băiat. Biserica şi chiar autorităţile laice, de obicei mai îngăduitoare, mai concesive decât instanţele ecleziastice, aplică pedepse şi amenzi importante. Dar moda este atât de răspândită şi de adânc înrădăcinată încât, în cele din urmă, reprezentanţii legii, depăşiţi, închid ochii.

Când, încă adolescent, mă plimbam pe străzile Romei, eram - la început - foarte mirat şi stingherit de privirile insistente, provocatoare, pe care mi le aruncau adulţii, femei sau, mai ales,

bărbați, care, profitând de aglomerație, se apropiau de mine şi mă făceau să suport atingeri indecente, uneori de o insistență jenantă. Mă prefăceam că nu le observ, deoarece consideram într-o oarecare măsură aceste gesturi ca un omagiu - puțin cam îndrăzneț - adus fizicului meu armonios. Apoi, aceste atingeri, de ce să nu recunosc, mă excitau...

Fratele meu Pietro, cardinalul, era foarte mândru de frumusețea sa, o etala în cadrul unui lux regal, asociat cu un desfrâu care evoca excesele Romei imperiale. Trăia într-o ambianță de vis: palate somptuoase, curtezane răsfățate cu bijuterii, suite strălucitoare alcătuite din artişti, scriitori, filosofi, armate de servitori în livrele splendide, sute de cai de rasă, petreceri interminabile de o splendoare incomparabilă. Ammanati, a cărui admirație se rezuma la Pius al II-lea, care îl promovase cardinal, şi care nutrea un dispreț total pentru succesorii acestuia şi pentru anturajul lor, spunea că fratele meu depăşeşte în extravaganță tot ceea ce descendenții noştri şi-ar putea imagina şi ceea ce părinții noştri au văzut în viața lor. Într-adevăr, pentru a-şi menține acest mod de viață avea nevoie de bani mulți, foarte mulți. Unchiul meu îi acordase însemnate venituri clericale, dar ele nu i-ar fi ajuns pentru asemenea cheltuieli.

Gurile rele pretind că unchiul meu se înfrupta fără ruşine din tezaurul lăsat de Paolo al II-lea, tezaur destinat finanțării unei expediții antiotomane. Inventarul este impresionant: cincizeci şi patru de ligheane mari pline cu perle fine, pietre scumpe de o mare puritate, care urmau să împodobească două coroane papale, o ladă plină cu aur, bijuterii superbe. Totul evaluat la un milion de ducați. Ales papă, unchiul meu a jurat să nu se atingă de acest tezaur sfânt. Dar abia instalat pe tronul Sfântului Petru, i-a dat un diamant magnific cardinalului d'Estouteville, care ar fi avansat nişte bani răposatului Paolo al II-lea. Cei care au cunoscut bogăția fabuloasă a acestui papă venețian - construise unul dintre cele mai mari palate din Roma - se întrebau cu ironie dacă nu era vorba, în realitate, de un cadou făcut cardinalului d'Estouteville, care a susținut candidatura unchiului meu. Răuvoitorii vorbeau de un caz de simonie calificată. De altfel, asemenea recompense

au fost oferite şi altor partizani ai săi, printre care se remarcau cardinalii Orsini, Borgia, Gonzaga, Michiel, Zeno, Valandrini şi alţii de mai mică importanţă.

Simonie?... Nici nu putea fi vorba!... Acest obicei, care amintea de cadourile oferite de împăraţii romani generalilor care îi ajutau să obţină coroana imperială, a fost reluat de papi, succesorii lor...

În cele din urmă, unchiul meu a considerat necesar să pună în vânzare faimosul tezaur pentru a echipa o flotă care trebuia să se alăture forţelor navale ale Veneţiei şi ale Neapolelui pentru a participa la o expediţie împotriva turcilor. Că această expediţie militară s-a terminat rău nu este vina unchiului meu. Rivalitatea dintre amirali, care nu făcea decât să scoată în evidenţă antagonismul latent care învenina relaţiile dintre statele Bisericii, Serenissima Republică şi Regatul Neapole, trebuia inevitabil să compromită această alianţă.

Adversarii unchiului meu, cu Orsini în frunte, susţineau că cea mai mare parte a tezaurului s-a transformat într-o veritabilă ploaie de aur care fertiliza extravaganţele fratelui meu.

Să nu vă imaginaţi că poziţia strălucită a lui Pietro îmi provoca invidie. Sunt conştient de superficialitatea, de înfumurarea sa care frizează uneori ridicolul. Mă invidiază fiindcă sunt mai frumos decât el. Pictori care lucrează pentru Vatican, Melozzo de Forli, Ghirlandaio, Verrocchio, Botticelli, m-au solicitat - cu tot respectul datorat unui nepot de papă - să fiu modelul lor. Am acceptat pentru că eram plătit pentru asta. Veniturile mele de atunci erau modeste. Casa Riario nu este bogată. Pentru a mă descurca mă ocup de un mic comerţ, care îmi permite să trăiesc de azi pe mâine, fără să cer ajutorul financiar al papei. Am impresia că el voia să-mi testeze răbdarea, capacitatea de a ieşi la liman singur. Mă chema adesea la Vatican şi îmi punea întrebări despre părinţii mei şi mai ales despre mama. Mă privea cu o oarecare jenă, ca şi când Pietro ar fi o piedică între noi... Fără îndoială!... Pietro a rămas favoritul lui. Am impresia că unchiul meu ar fi în stare să-i sărute urmele paşilor.

Privesc cu o oarecare amărăciune nulităţile din familia mea, care au strălucirea diamantelor false. Înaltele demnităţi

care apasă pe umerii lor îi înspăimântă. Toate aceste onoruri i-au năpădit repede... îi copleşesc...

Ultimul venit, Leonardo della Rovere, slab de minte, a fost aruncat în jocul marii politici. Papa avea nevoie de un nepot pion pe tabla de şah. Profitând de moartea lui Antonio Colonna, prefectul Romei, l-a instalat pe Leonardo în postul vacant. După puțin timp l-a căsătorit cu una dintre fiicele naturale ale regelui Ferdinand de Neapole. Pentru a realiza această uniune matrimonială a cedat suveranului teritoriul Sora care aparținea Bisericii. La rândul său, Ferdinand a donat acest teritoriu, sub formă de feudă, noului său ginere. Complicat, dar adevărat...

Petrecerile nu-l împiedicau pe Pietro să se ocupe de afaceri publice cu mai mult sau mai puțin succes. Papa îi urma sfaturile... Parcă era vrăjit... Cardinalii, care nu-i ascundeau ostilitatea, spuneau că Pietro exercită în realitate prerogativele Suveranului Pontif, care nu joacă decât un rol secundar, de adjunct al nepotului său. Şi cum politica Vaticanului era mai degrabă şovăielnică, şi nu întotdeauna încununată cu succes, inconsecvențele erau atribuite lui Pietro, marele Satana... Într-o seară, Pietro m-a invitat la un simplu supeu în doi. Masa, aşezată în grădină, sub bolta de trandafiri, era încărcată cu argintărie. În timp ce savuram aperitivul, el îmi surâse călduros.

– De ce te încăpățânezi tu şi nu intri în ordinele clerului?... Ai putea deveni cardinal, ca mine, bucurându-te de toate plăcerile oferite de această viață atât de scurtă, dar atât de dulce pentru cei care ştiu să profite de ea?...

El, într-adevăr, ştia să profite...

Pentru plăcerea gurii, o duzină de servitori ne serveau un ospăț îmbelşugat... Pentru plăcerea urechii, o formație de muzicanți cânta în surdină... Pentru plăcerea sufletului, câțiva trubaduri recitau poeme de dragoste, iar bufonii ne distrau cu o cascadă de povestiri şi de giumbuşlucuri ilare... Pentru plăcerea ochiului, fântâni arteziene, împodobite cu personaje din marmură, nimfe, îngeri, delfini, revărsau cascade de apă cristalină... Pentru plăcerea simțurilor, tinere dansatoare, aproape goale, se legănau în jurul nostru... Paradisul la îndemâna muritorilor...

– Unchiul nostru are nevoie de noi, spuse Pietro după ce goli cupa sa cu vin. Are nevoie de cardinali din propriul său neam în Sfântul Colegiu, pentru a-şi asigura superioritatea asupra cardinalilor care îi sunt ostili... voturile noastre vor fi determinante pentru marile hotărâri ale acestei înalte adunări... Are nevoie şi de legături politice pentru a-şi impune voinţa în întreaga Italie... Vărul nostru Giovanni - fiul lui Raffaele - va fi căsătorit cu fiica ducelui de Urbino...

Pietro ridică cupa cu vin.

– Să bem acum în cinstea apropiatei tale căsătorii!

– Ce?, exclamai năucit!

– Uite-aşa!... Dacă nu reuşim să facem din tine un cardinal, te vom face conte... Trebuie să intri în joc... să susţii interesele familiei... Te vei căsători cu fiica naturală a ducelui Galeazzo-Maria Sforza...

– Cel puţin e frumoasă?

– Ce contează?... De ce au fost inventate amantele?... Am şi eu o duzină din astea... Logodnica ta se numeşte Carlotta... cei care au văzut-o spun că este frumoasă...

Strâmbai din nas.

– Fiica naturală?...

– Ascultă, eşti prea inteligent ca să ai asemenea prejudecăţi... Gândeşte-te la propria noastră origine... ai auzit zvonurile... De altfel, este prea târziu să mai dăm înapoi... mâine dimineaţă ai să primeşti documentul care îţi acordă titlul de conte Bosco... Sunt primul care te felicită, stimate conte... această căsătorie va întări prietenia noastră cu ducele de Milano... Avem nevoie de prieteni, pentru că se ivesc nori grei la orizont...

Şi aşa am devenit nobil... şi bogat... soţia nu este o minune de frumuseţe... dar se obişnuieşte omul cu toate... apoi avantajele începură să curgă... Socrul meu, ducele, a cumpărat cu o sută de mii de florini oraşul Imola de la florentini. Unchiul meu considera că acest oraş se cuvenea Bisericii. A intrat deci în tratative cu ducele, care a avut amabilitatea să i-l cedeze pentru patru sute de mii de ducaţi. Apoi papa mi-a dăruit Imola drept feudă... Eh! O afacere bună...

Pietro a fost îngerul meu păzitor...

Vorbesc de el la trecut, pentru că tragedia care a intervenit la puțin timp a dat o lovitură grea familiei noastre.

Fratele meu atinsese culmea puterii sale politice...

În calitate de reprezentant al papei pentru întreaga Italie, el a întreprins o călătorie lungă, mai întâi în Florența, unde a primit oficial episcopia, apoi a făcut o vizită ducelui de Milano, care i-a rezervat o primire fastuoasă şi, în fine, s-a dus la Veneția, unde îl aşteptau discuții în legătură cu turcii, care pregăteau un nou război împotriva lumii creştine. Această călătorie solemnă s-a încheiat cu serbări strălucite. Abia întors la Roma, Pietro a făcut o criză acută de friguri. Versiunea oficială. Se plângea de dureri îngrozitoare, ca şi când stomacul i-ar fi fost sfâşiat cu un cuțit. Toate simptomele unei otrăviri. Oamenii Curiei, care îi condamnau excesele, pretindeau că ar fi fost victima propriilor sale abuzuri.

Explicație puțin convingătoare. Pietro a trecut pragul vieții veşnice - dacă ea există - la vârsta de douăzeci şi şapte de ani. Papa era doborât de dispariția nepotului său preferat...

Ambițiosul cardinal Giuliano - frate cu Leonardo, idiotul familiei, înălțat la rangul de duce de Sora - voia să se instaleze în scaunul de prim-consilier al Suveranului Pontif, rămas vacant după moartea lui Pietro. Mă întreb dacă nu a fost amestecat în cumplitul sfârşit al vărului său. Unchiul meu nu-l iubea. Poate se temea de intențiile sale încă ascunse, de setea lui de onoruri, de foamea de glorie. După o scurtă ezitare, îmi acordă mie întreaga sa încredere, precum şi semnele unei afecțiuni datorate în parte, bănuiesc, asemănării mele cu Pietro. Interpretările în jurul acestei alegeri ostentative s-au reaprins.

Partizanii lui Giuliano, care jucaseră insistent pe cartea lui, îl considerau un viitor posibil papă. Pentru ei, cei din clanul Rovere urmau să pună bazele unei viitoare dinastii.

Această idee se infiltrase şi în mintea mea. Steaua mea ascendentă îmi îndreptățea speranțele cele mai îndrăznețe. De ce n-aş fi eu fondatorul acestei dinastii, căreia însă i-aş da un caracter laic? Iată o perspectivă seducătoare...

Complicații politice asociate cu concepțiile papei, care voia să instaureze puterea sa pământeană asupra întregii peninsule, slujeau propriilor mele interese.

Nori prevestitori de furtună aruncau însă o umbră tot mai amenințătoare asupra relațiilor deja deteriorate dintre Florența şi Vatican. La începutul domniei sale pontificale, unchiul meu îi acordase prietenia lui Lorenzo de Medici. Spera să se folosească de enormele lui mijloace financiare în sprijinul propriei sale politici. Dar dictatorul, travestit în protector generos al Republicii Florentine, n-a acceptat rolul de instrument al Suveranului Pontif.

Tocmai atunci au izbucnit grave tulburări la Todi şi la Spoleto, oraşe supuse papalității. Vărul meu, cardinalul Giuliano, a primit misiunea de a le pacifica fără să țină seama de sacrificii şi totodată să întreprindă o acțiune de pedepsire a rebelilor. Cu sabia în mâna dreaptă şi cu crucea în stânga, Giuliano a luat comanda unui corp de mercenari avizi de jafuri şi, cu brutalitatea unui războinic încercat, a înăbuşit revolta.

După o serie de negocieri, Florența, Milano şi Veneția au încheiat un tratat de alianță împotriva turcilor, care, potrivit informațiilor ajunse în Occident, pregăteau o nouă ofensivă contra Europei creştine. Cei trei parteneri au propus unchiului meu, ducelui de Ferrara, şi suveranului napolitan să li se alăture. Ducele de Ferrara a acceptat propunerea lor, napolitanul n-a dat niciun răspuns, iar Suveranul Pontif a respins-o formal. Pentru că atitudinea şefului creştinătății părea inconsecventă şi chiar condamnabilă, el a redactat un memoriu pentru a-şi justifica decizia. În concepția lui, această coaliție era contrară intereselor Sfântului Scaun. În realitate reprezenta o încercare de a-l izola şi de a face din el un instrument docil al politicii egoiste a tiranilor. Această argumentare falsă - susțineau inamicii papei, făcea jocul otomanilor. Eu am înțeles raționamentul unchiului meu. Nu voia să garanteze, prin participarea sa, politica egoistă a lui Lorenzo Medici, acest personaj viclean, ostil familiei noastre şi puterii pământene a Sfântului Scaun. Nu concepea nici să încurajeze tendințele expansioniste ale Serenissimei Republici, care voia să-şi extindă dominația asupra întregului nord-est al Italiei, o provocare pe care Vaticanul nu o putea accepta.

În privința acțiunii îndreptate împotriva turcilor n-am înțeles prea bine atitudinea Sfântului Scaun. Papii, fără

excepție, au combătut prin toate mijloacele expansiunea turcă. Argumentele secrete ale unchiului meu nu le cunosc: dincolo de argumentele enunțate pe față, există şi altele care nu se şoptesc decât în spatele uşilor închise ale cabinetelor de lucru ale celor puternici.

În pofida încrederii pe care mi-o acorda papa, existau numeroase sertare bine zăvorâte, încă inaccesibile pentru mine.

Platina compara, într-o zi, sufletul omenesc cu un receptacul prevăzut cu mai multe compartimente, care se deschid sau se închid în funcție de ceea ce se numeşte sinceritatea persoanei în cauză. Sufletul s-ar putea prezenta şi sub forma unui labirint. Adesea, însuşi individul în cauză nu este în stare să parcurgă toate meandrele acestuia, cu atât mai mult să-i găsească ieşirea.

Personalitățile puternice sunt capabile să-şi păstreze secretele şi să le dezvăluie cu zgârcenie subalternilor, în funcție de încrederea pe care le-o acordă. În realitate, aceste personalități le sugerează ce aşteaptă de la ei: ca să fiu mai exact, îi manipulează, dându-le iluzia că împărtăşesc opiniile lor şi chiar că le urmează sfaturile...

Teoria lui Platina este derutantă. Fratele meu a fost manipulat? Toată lumea îşi imagina că Pietro îl ducea de nas pe papă, când în realitate bătrânul său unchi, şi numai el, conducea balul... Pietro plătea oalele sparte şi se prăbuşea sub povara criticilor, în timp ce dragul nostru Sixtus îşi atribuia gloria succeselor...

În ce mă priveşte voi acorda mai multă atenție propriilor mele interese...

Dacă vrea să facă sacrificii pentru a impune propria sa dinastie pe firmamentul italian, cu atât mai bine... să profităm de ocazie...

Dar să revenim la politica sa față de Liga tripartită întemeiată de Veneția, Lorenzo de Medici şi ducele de Milano... Foarte afectat de participarea lui Galeazzo-Maria Sforza la această alianță, care consolida poziția lui Lorenzo, întruchiparea diavolului încarnat, papa l-a acuzat de trădare.

Am avut dovada că nu era vorba de o intrigă de politică interitaliană, ci de o situație de o gravitate excepțională, când

colonia din Kaffa, o bogată agenție comercială genoveză din Crimeea, a căzut în mâinile turcilor după un asediu infernal, urmat de un masacru care a transformat citadela și orașul într-un imens cimitir sub cerul liber.

Acest dezastru a fost compensat, din fericire, de rezistența încrâncenată opusă de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, care l-a supus pe Mehmed al II-lea la o umilitoare înfrângere la Vaslui, într-o regiune mlăștinoasă, pe o ceață deasă și rece. După această victorie, Ștefan cel Mare a trimis o scrisoare lui Sixtus al IV-lea, precum și tuturor suveranilor din Europa creștină, cerându-le formarea unui front de luptă antiotoman. Nu era un caz unic. Vitejia domnilor români ne uimea, ne entuziasma și ne descumpănea în același timp. Dispunând de armate de zeci de ori mai puțin numeroase decât hoardele nesfârșite ale osmanlâilor, nu numai că le-au ținut în șah, dar le-au și pus pe fugă. În toate memoriile au rămas vii faptele de arme ale celebrului domnitor valah Vlad Țepeș, care după ce a învins o armată turcă i-a tras în țeapă pe toți prizonierii, cu generalul comandant și întregul său Stat-Major în primele rânduri ale acestei păduri *sui generis*.

Numeroși călători ne-au adus informații prețioase despre acești urmași ai daco-romanilor, latini ca și noi, și care vorbesc o limbă apropiată de-a noastră: Wallerand de Wavrin, Gillebert de Launay, don Pedro de Portugal și alții care i-au cunoscut și au luptat alături de ei.

Din nefericire, Europa Occidentală a răspuns la apelul lui Ștefan cel Mare cu o indiferență care friza trădarea propriilor sale interese...

Aceste fapte mărețe ale domnitorilor români mă fac să visez... să organizez o cruciadă uriașă... să merg pe urmele lui Alexandru cel Mare și ale lui Godefroy de Bouillon, să izgonesc barbarii turci din Europa și să întemeiez o Italie unificată, după exemplul Franței... visuri, visuri, visuri... noi nu suntem în stare să ne învingem propriile tare, propriile noastre vicii... Toți principii suverani ai Italiei de astăzi sunt niște parveniți mărginiți și meschini... însuși unchiul meu este inferior sarcinii sale de cap al creștinătății... trebuie să profit de situația mea și să mă descurc singur...

Mă întreb dacă într-o bună zi nu voi fi acuzat că am fost geniul rău al lui Sixtus... pecete infamantă care planează asupra lui Pietro... În ce mă priveşte, îmi cunosc calităţile şi slăbiciunile... nu sunt nici întruchiparea Sfântului Gheorghe, nici diavolul cu înfăţişare umană... dar o voinţă cumplită mă îndeamnă să lupt pentru a urca pe culmile puterii...

Important este să nu ard etapele... la început să mă plec în faţa celor mai mari... apoi, când mă voi simţi suficient de pregătit, suficient de puternic, să-mi iau revanşa...

Îmi amintesc că într-o zi i-am expus papei un plan prin care şi-ar putea impune autoritatea asupra întregii Italii.

M-a privit cu atenţie, părând interesat de expunerea mea. Când am terminat m-a bătut amical pe umăr.

– Interesant!... Pregăteşte-mi un memoriu asupra acestui proiect... Dar nu uita că mai întâi trebuie să facem curăţenie în bucătăria italiană şi să aruncăm resturile la gunoi... Apoi vom putea studia proiectul tău... Priveşte în jurul nostru! Aici, la Roma, clanurile Vitelli, Colonna, Savelli, populaţia asmuţită împotriva noastră de unii umanişti şi chiar de cardinalii care ne sunt făţiş ostili, ne subminează autoritatea...

– Aţi acordat totuşi privilegii lui Platina şi câtorva umanişti destul de mânjiţi...

– Pentru moment prefer să-i am prieteni, nu duşmani... când se va ivi ocazia voi şti să mă descotorosesc de această pleavă... dar obiectivul nostru numărul unu, care trebuie atins fără întârziere, este nimicirea Medicilor, acest neam blestemat care îmi dă bătaie de cap... Primul punct din programul meu a fost îndeplinit. Pentru a şubrezi baza financiară a lui Lorenzo, am retras băncii sale gestionarea fondurilor tezaurului pontifical, pe care l-am încredinţat lui Pazzi. Apoi am revocat concesionarea minelor de alaun, care îi aducea beneficii considerabile. Dar ruinarea financiară şi economică implică o evoluţie relativ lentă... De aceea aş vrea un mijloc rapid, o formulă expeditivă pentru a pune capăt dominaţiei Medicilor asupra Florenţei... Tu ai putea să-mi propui un procedeu radical?...

– Cel mai bun procedeu este lichidarea lor fizică...

– Ascultă, Girolamo... în calitatea mea de cleric, de papă,

nu pot recomanda asasinarea unui om chiar dacă el ar fi cel mai mare duşman al Bisericii... Fixează-ți bine în cap acest adevăr... Tribunalul Inchiziției poate, la nevoie, să condamne la moarte; dar executarea revine autorităților laice... Biserica Romano-Catolică nu-şi murdăreşte mâinile... ai înțeles?

Înțelesesem foarte bine... murdărirea mâinilor îmi revenea mie, laicul...

– Medici au mulți duşmani... duşmani care le doresc moartea... frații Pazzi, arhiepiscopul Salviati...

M-am alarmat:

– Un Pazzi este căsătorit cu Bianca, sora lui Lorenzo! Un trădător prin definiție!

– Nu! Acesta nu este decât un văr al fraților Pazzi... Nu-ți face griji... nimeni nu-i va vorbi despre această afacere... Din motive de sănătate trebuie să părăsesc Roma pentru câtva timp... când mă voi întoarce, să-mi prezinți planul tău...

Am înclinat capul în semn de supunere:

– Voi executa întocmai ordinele, Sfinte Părinte... Când mă adresam papei cu această formulă de respect în prezența cardinalilor, unii dintre ei surâdeau cu o uşoară ironie...

La Roma devenisem deja un personaj important. Moştenisem nu numai prerogativele şi averea lui Pietro, ci şi datoriile sale, care se ridicau la o sumă fabuloasă. Pentru a le acoperi, am scos la vânzare o parte din bunurile lui şi pentru a face unele economii indispensabile am concediat o sută de servitori. În ciuda acestor măsuri - care fuseseră chiar obligatorii - duceam o viață fastuoasă, demnă de nepotul favorit al papei. Era partea pozitivă a noii existențe a unui fost băcan. Partea negativă era legată de reputația mea... Urmându-l pe papă pretutindeni, aveam de fapt autoritate asupra cardinalilor, a înalților demnitari ai Curiei şi a magistraților laici. Primeam ambasadori şi executam misiuni care intrau uneori în conflict cu atribuțiile cardinalilor. Aceste complicații nu-mi uşurau viața, în plus, pamflete lipite pe soclul statuii lui Pasquino mă acuzau că mi-am trimis fratele într-o lume mai bună, pentru a-i lua locul. Nu eram lipsit de cusururi. Dar n-aş fi conceput să-mi omor fratele pentru a-l înlocui. Există limite pe care nu le voi depăşi pentru nimic în lume...

Anul jubileului n-a adus masa enormă de pelerini la care ne aşteptam şi, în consecinţă, vânzarea indulgenţelor depline a înregistrat o scădere considerabilă. Războaiele însângerau aproape toate statele Europei. Religia trecuse pe planul al doilea...

Între timp a murit prefectul Romei, Leonardo, idiotul familiei. Papa numi în acest post pe Giovanni della Rovere, care urma să moştenească ducatul Urbino. Am fost oarecum ofensat, pentru că un alt membru al clanului nostru a fost preferat pentru acest post. Dar ştiam să aştept... clipa mea nu sosise încă... Până la urmă jubileul s-a dovedit falimentar. Pentru a compensa pierderile de venituri provocate de absenţa pelerinilor, unchiul meu a acordat străinilor înstăriţi dreptul de a cumpăra indulgenţele jubileului la ei acasă, fără să se mai deplaseze la Roma...

Numărul redus al pelerinilor avea şi o explicaţie practică. Pe câmpurile din jurul Romei, tâlharii mişunau, omorau şi îi jefuiau pe călători; se dedau la atacuri până şi împotriva înalţilor demnitari, fără să se teamă de escortele lor. Era foarte riscant să ieşi în oraş pe timpul nopţii. La toate astea se adăugau catastrofele naturale care se ţineau lanţ.

Tibrul ieşise din matcă şi valurile lui dezlănţuite inundau cartierele joase ale oraşului. Am văzut puhoaie de apă murdară cărând la vale case, cotețe, arbori dezrădăcinaţi, cadavre de oameni şi de animale, totul pe fondul unui zgomot infernal, un fel de muget care te înspăimânta.

Apoi apele s-au retras, lăsând în urma lor un nămol gras, respingător, care emana mirosuri fetide... a urmat ciuma, cu tot cortegiul ei de orori... o epidemie de o violenţă groaznică a făcut mii de victime... nenorociţii atinşi de ciumă mureau în plină stradă... şi ca şi cum nu era destul, nori negri şi furtuni înfricoşătoare se abăteau asupra zonelor înalte ale oraşului, care scăpaseră de furia apelor... tunetele îţi spărgeau timpanele...

S-ar fi zis că pedeapsa divină lovea cumplit lumea romană încărcată de păcate...

Papa părăsise capitala şi se instalase la Viterbo... Când ciuma a ajuns la Viterbo, el s-a retras la Folignano...

După ce făcuse prăpăd, epidemia își potolea încet virulența. Apropierea iernii, care de obicei punea capăt flagelului, l-a determinat pe Suveranul Pontif să se înapoieze la Roma...

De-abia sosise când lovi vestea cea mare...

Galeazzo-Maria Sforza fusese asasinat de trei ucigași care purtau ca emblemă imaginea lui Brutus și strigau: Moarte tiranului!

Când ambasadorul ducatului Milano anunță sfârșitul cumplit al ducelui, unchiul meu exclamă, ridicând brațele spre cer:

– Vai, ce sceleraţi! Cum au putut pune capăt vieții unui prinț atât de bun? Podoabă a creștinătății! De acum înainte nu va mai fi pace în sărmana noastră Italie! Ce nenorocire!

Își șterse o lacrimă, apoi intră suspinând în cabinetul său. L-am urmat, afișând o mutră de înmormântare. O dată ușa închisă, figura lui exprimă o enormă satisfacție.

– Dumnezeu l-a pedepsit pe Galeazzo-Maria pentru că ne-a trădat! Bun principe!, exclamă el ironic. Un ticălos! Un aventurier fără scrupule, fiu al altui aventurier fără scrupule!

Era atât de entuziasmat, încât uitase că eu însumi luasem în căsătorie pe Caterina Sforza, fiica naturală a decedatului. Oricum, eram ginerele ducelui de Milano.

În realitate nu știam cum să reacționez. Să adopt un aer trist, fiindcă era vorba de soția mea și de acela care îi dăduse viață sau să mă bucur împreună cu unchiul meu? Am renunțat la decență și la formalismele ei, adoptând a doua soluție. Papa îmi era mai apropiat decât ducele, care pe de altă parte părăsise lumea celor vii...

Plutind pe aripile unei euforii inepuizabile, continua să-și exprime zgomotos satisfacția:

– Un preot a îndrăznit să scrie un pamflet în versuri, care denunța viclenia și neruşinarea ducelui; consecințele nu au întârziat să apară. Bietul om s-a trezit întemnițat pe viață, alături de alți doi nenorociți care săvârșiseră imprudența să-l critice pe despot. Vrei încă o dovadă a nebuniei sale? A poruncit unui pictor să execute într-o singură noapte decorarea cu picturi a uneia din sălile palatului; în caz contrar va fi decapitat. A obligat pe un braconier care vânase un iepure pe domeniile sale să înghită prada fără să o jupoaie!

– Cu blană cu tot?

– Cu! Ceva mai târziu am primit un raport amănunțit asupra complotului. Galeazzo-Maria fusese asasinat de trei ucigaşi: primul, Andrea Lampugnano, era un criminal şi un aventurier condamnat la moarte de Francesco Sforza şi grațiat de Galeazzo-Maria - un ciudat mod de a-şi manifesta recunoştința; al doilea, Girolamo Olgiati, era deja clientul justiției ca urmare a unor escrocherii; al treilea, Carl Visconti, îi reproşa lui Galeazzo că i-ar fi violat sora. Conspiratorii au hotărât să-l ucidă profitând de o zi de sărbătoare, când ducele mergea să se închine la biserica San Stefano. În ziua stabilită pentru crimă s-au aşezat la pândă aproape de intrarea în sanctuar. Mare aglomerație; înalți demnitari şi public. Se pare că Bonne de Savoia, soția ducelui, l-a implorat să nu se ducă. Somnul îi fusese bântuit de coşmaruri oribile. El i-a răspuns să nu se încreadă în fantasmele nopții. Apoi a plecat la întâlnirea cu soarta. Ajuns la uşa bisericii, ducele a străbătut cu greu prin aglomerație. Lumea adunată îl aplauda şi îl ovaționa. Când s-a apropiat de prag, criminalii au trecut la acțiune. Lampugnano i-a înfipt primul pumnalul în burtă. Complicii săi au intervenit străpungându-i corpul cu jungherele, sub ochii îngroziți ai asistenței. Profitând de confuzia creată, Visconti şi Olgiati au reuşit să fugă. Lampugnano a avut ghinionul să se împiedice de faldurile rochiei unei femei. A fost prins şi aruncat în închisoare. Visconti şi Olgiati, care sperau într-o revoltă a milanezilor în favoarea lor, au avut deziluzia să observe că omorul lor nu servise la nimic. Arestați, la rândul lor, au fost torturați alături de Lampugnano. Judecați, au fost condamnați la pedeapsa capitală. Capetele lor au fost expuse în vârful turnului Broletto Nuovo...

Disperată, văduva a considerat necesar să solicite Suveranului Pontif însuşi un serviciu religios pentru iertarea păcatelor soțului ei, care murise fără să primească ultima împărtăşanie. Unchiul meu a considerat că ducesa trebuie să declare mai întâi toate păcatele de care se făcuse vinovat soțul ei. Lungul pomelnic al acestor păcate este cel puțin surprinzător. Galeazzo-Maria ar fi aprins războaie juste şi injuste, ar fi săvârşit jafuri, ar fi deposedat oameni de bunurile lor, a

obligat supuşii să-i plătească biruri grele, fără să scutească cel puţin clerul, a practicat excesiv plăcerile carnale, crimele nu-l mai impresionau, iar simonia îi intrase în obişnuinţă...

Lista nu era completă. Pentru a obţine mila Domnului, papa a pretins o subvenţie importantă pentru Biserică. Târgul fiind încheiat, toate părţile declarându-se satisfăcute, porţile raiului s-au deschis pentru Galeazzo-Maria...

După ultima slujbă religioasă, care a pus capăt acestei drame instructive, unchiul meu m-a chemat în cabinetul său de lucru. De obicei greoi şi umflat, căpătase recent un fel de sprinteneală fizică şi psihică. Privea pe fereastră grădina aurită de soare. Se întoarse vioi spre mine.

– Providenţa ne oferă cele mai bune exemple, spuse el surâzând. Făcu o mică pauză, apoi continuă:

– Sper că ai găsit oameni de suflet dispuşi să ne scape de acest funest Lorenzo de Medici, care numai prin prezenţa lui în fruntea Republicii Florentine insultă Biserica şi propria mea persoană...

– Am făcut tot ce trebuie şi acum aştept ordinele voastre, Sfinte Părinte... cei care îl vor „judeca" sunt gata... am nevoie de aprobarea voastră pentru a trece la fapte...

– Vreau mai întâi să-i văd pe capii acestui... grup de acţiune.

Admiram spiritul său inventiv şi în acelaşi timp subtil. Evitase termenii „complot", „conspiraţie", „lovitură de stat", „revoluţie de palat"... „grup de acţiune" suna mai bine, avea ceva neutru... „grup de acţiune" putea să însemne orice...

Unchiul meu primi în audienţă particulară, în cel mai profund secret, pe fraţii Pazzi, creaturile sale, care administrau finanţele Sfântului Scaun, pe arhiepiscopul Salviati, pe Orvieto şi pe mine. Nu socotise necesară prezenţa lui Giovanni Batista de Montesecco, un valoros condotier şi ofiţer al armatei papale, care trebuia să conducă operaţiunea în ansamblu. Trebuia să reducem la maximum numărul conspiratorilor care să cunoască implicarea Sfântului Scaun în această afacere.

Jacopo şi Francesco Pazzi nu se mulţumeau cu felia financiară a tortului; voiau şi felia politică. Felie pe care mi-o doream şi eu. Unchiul mi-o promisese, de altfel. Într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, un conflict trebuia să

izbucnească între fraţii Pazzi şi persoana mea. Arhiepiscopul Salviati pretindea Episcopia Florenţei, pe care Lorenzo voia să o păstreze pentru fratele său Giuliano. El ceruse deja pentru acesta pălăria de cardinal, dar unchiul meu îl refuzase. Avusese grijă să păstreze această demnitate pentru propria sa familie. Un gest care îmi părea pe deplin justificat şi care căpătase semnificaţia unei tradiţii. Favoritism?... Nicidecum!... Papa voia să-şi întărească propria poziţie pe care unii cardinali se încăpăţânau să o slăbească...

Unchiul meu ascultă cu mare atenţie planul meu de acţiune, deja aprobat de asociaţii mei. L-a acceptat cu o singură observaţie. Acţiunea să nu implice pierderi de vieţi omeneşti.

– Nu putem garanta respectarea absolută a acestei interdicţii, spuse Francesco Pazzi. Omletă fără să spargi ouăle...

Papa ridică mâna.

– Important este că am anunţat această interdicţie... restul vă priveşte...

Arhiepiscopul surâse discret.

– Noi am înţeles foarte bine, Sfinte Părinte. Mi-aş permite o sugestie...

– Vă ascult... dacă este bună...

– Cardinalul Raffaele Sansoni să facă o vizită la Florenţa şi această vizită să coincidă cu acţiunea noastră.

– Credeţi că la vârsta lui, la şaptesprezece ani, nepotul meu ar putea fi de vreun folos?

– Fără îndoială, accentuă arhiepiscopul, prezenţa lui la Florenţa, inocenţa lui de porumbel îi vor calma temerile lui de Medici, care de câtva timp şi-a luat măsuri speciale de pază. Asasinarea lui Galeazzo-Maria i-a sporit vigilenţa. Cardinalul Raffaelle va juca perfect rolul calului troian. Pentru ca sinceritatea cardinalului să fie mai convingătoare, el nu va şti nimic din ceea ce se unelteşte sub acoperirea sa.

O momeală ideală. Desigur, în cursul scurtei crize de guvernare care va urma atentatului, protecţia sa va fi pe deplin asigurată...

Suveranul Pontif rămase pe gânduri câteva clipe.

– Ideea nu este rea...

Se întoarse către mine cu o dezinvoltură binevoitoare.

– Planul tău va suferi o mică modificare. Prezența ta nu va fi necesară la Florența. Îmi dau seama acum că ar putea trezi bănuielile lui Lorenzo, această vulpe bătrână. Tu vei conduce acțiunea de la distanță. Vei rămâne aici, aproape de mine. Fără îndoială vei fi mai util la Roma...

Surpriza îmi tăie răsuflarea. Ce urmărea? Să mă lipsească de roadele eforturilor mele? Intenția mea era să pun mâna pe Seniorie îndată după moartea lui Lorenzo şi a fratelui său. Aş fi determinat trecerea Florenței sub controlul direct al Bisericii. Apoi papa mi-ar fi atribuit-o ca feudă, cu titlul de duce... încerca să mă înlocuiască cu Raffaele? Sau eram într-adevăr fiul lui şi voia să mă scutească de necazuri dacă ar fi eşuat complotul?... Aflasem din întâmplare că primise la Vatican câteva familii de nobili ostile Medicilor... Albizzi, Bardi, Guicciardini, Peruzzi, Cavalcanti, Manetti, Dietisalvi... un balet de nemulțumiți... Toți voiau să scape de dictatura mascată a lui Lorenzo... De ce nu m-a invitat şi pe mine la aceste discuții?... Pregătise deja un al doilea complot care trebuia să preia ştafeta dacă primul ar fi eşuat?...

Întrebări pe care mi le puneam fără să le găsesc un răspuns...

Montesecco insistă asupra necesității de a primi ordine direct de la papă. Obținu satisfacție.

În ciuda îndoielilor care mă asaltau, nu mă puteam abține să nu admir voința sălbatică a unchiului meu de a transforma puterea pământească a papilor într-o monarhie absolută, care ar fi avut prioritate religioasă şi politică asupra tuturor regilor şi principilor creştini... Acestora nu le-ar mai fi rămas decât să se prosterneze la picioarele tronului sfânt al reprezentantului lui Hristos... o ambiție exagerată, de titan... să fie el marcat de scânteia geniului?...

În cursul unei plimbări prin grădina Vaticanului, mi-a declarat că Dumnezeu alesese familia noastră pentru a împlini marele său proiect: imperiul universal creştin condus de o teocrație supremă... Unchiul meu vorbea ca un iluminat... divinitatea se exprima prin vocea sa...

La Florența, dispozitivul conjurației era pus la punct. Grupul de şoc, condus de Montesecco şi alcătuit din Francesco

şi Iaccopo Pazzi, Bernardo di Bandini Barroncelli, Jacopo, fiul faimosului umanist Poggio Bracciolioni, arhiepiscopul Francesco Salviati şi fratele său Jacopo, precum şi din doi clerici, Stefano de Bagnone şi Antonio Maffei, aştepta ordinul de intrare în acţiune.

Trupe de mercenari sub comanda lui Niccolo da Tolentino şi a lui Lorenzo Giustini ocupaseră deja poziţii la Todi, la Citta di Castello şi la Imola, în apropiere de graniţa florentină, gata să intre în forţă pe teritoriul republicii după asasinarea lui Lorenzo şi a fratelui său, profitând de panica şi de confuzia care se vor produce. Ocuparea oraşului şi arestarea tuturor partizanilor Medicilor vor fi urmate de instalarea unui guvern provizoriu, în aşteptarea sosirii mele oficiale la Florenţa...

La Vatican viaţa îşi urma cursul obişnuit, în linişte. Papa îşi stăpânea admirabil nerăbdarea. Într-o dimineaţă m-a invitat la o partidă de şah. Am tras la sorţi şi el a început cu piesele albe, mutând pionul care se afla în faţa reginei.

– Iată prima mişcare... în acest moment Raffaele pleacă la Florenţa... este rândul tău să joci!...

GIOVANNI BATISTA DE MONTESECCO
ofiţer în armata papală

Oficial, am ajuns la Florenţa pentru a organiza ceremonialul cerut de vizita cardinalului Raffaele Sansoni la familia Pazzi; în realitate, voiam să verific cum stau lucrurile pe teren pentru a-mi putea executa misiunea în cele mai bune condiţii. Fiecare operaţiune militară trebuie calculată cu precizie, pentru ca toţi factorii favorabili să fie întruniţi; a prevedea intenţiile inamicului, reacţia sa implică o capacitate intelectuală perfectă pentru comandantul care vrea să obţină victoria. Se întâmplă, uneori, ca un element imprevizibil, un detaliu neobservat să determine insuccesul unui plan de luptă aparent perfect elaborat... Condotierilor li se atribuie falsa reputaţie de a fi atei, fapt cu care nu pot să fiu de acord. Sunt un

credincios, un catolic entuziast, conştient de îndatoririle mele spirituale. Acest argument a cântărit enorm când m-am încadrat în armata papală.

Am participat la diverse campanii şi m-am distins prin faptele de vitejie care mi-au adus aprecieri elogioase din partea cardinalului Giuliano della Rovere şi a lui Girolamo Riario.

Într-o zi, Girolamo mi-a vorbit mult despre proiectele lui de viitor. Am fost impresionat de grandoarea acestor planuri. Aspira să devină suveranul unei Italii reunite sub autoritatea Bisericii. Energia, dinamismul, voinţa de a-şi atinge scopul nu-i lipseau. Dar s-a întâmplat să-i surprind ezitări, slăbiciuni - este adevărat, trecătoare - pe care le atribui tinereţii lui. Frumuseţea lui excepţională, succesele sale, favoarea pe care Suveranul Pontif o acorda, înalta lui poziţie la Curtea Papală au avut asupra lui o influenţă negativă; devenise puţin înfumurat. Dar cum să reziste tuturor tentaţiilor care îl asaltau? El nu are caracterul puternic al lui San Antonio... Este de înţeles... în locul lui aş fi fost oare mai puternic, mai înţelept?...

Am acceptat misiunea pe care papa şi Girolamo Riario mi-au încredinţat-o. Lichidarea lui Lorenzo de Medici şi a fratelui său, înlocuirea regimului putred cu un guvern pro-papal, condus de Girolamo Riario... Aproape un joc de copii... Galeazzo-Maria a fost trimis *ad patres* de trei gorile fără niciun alt sprijin din afară...

După ce am studiat situaţia de visu, la Florenţa, am constatat că Lorenzo nu are nici cea mai mică şansă de a scăpa din capcana care se ţesea în jurul lui... Nu are o pază personală... Senioria dispune de câţiva paznici de noapte bătrâni...

Lorenzo, fratele său, şi Tornabuoni, singurii lor prieteni, sunt izolaţi într-un fel de insulă rotundă, mică, în jurul căreia bântuie crocodili... care nu aşteaptă altceva decât un semn pentru a ieşi pe uscat şi a-i înghiţi...

Francesco Pazzi m-a condus la biserică pentru a le vedea pe cele două victime... Lorenzo este un tip cu nas coroiat, cu trăsături neregulate, cu obrajii tăbăciţi... În schimb, ochii lui strălucesc de inteligenţă... Fratele său, Giuliano,

nu are decât douăzeci şi cinci de ani, dar spre deosebire de Lorenzo, mai vârstnic, este frumos ca un Adonis... ar putea rivaliza chiar şi cu Girolamo Riario... dar o tristeţe adâncă îi umbreşte faţa... Am aflat că Simonetta Vespucci, tânăra lui soţie pe care o adora, a murit de curând, bolnavă de piept... i-am văzut portretul pictat de Piero di Cosimo... o faţă angelică de o prospeţime înduioşătoare... În timp ce priveam această pânză, Francesco Pazzi rânjea:

– Datorită nouă, iubitul ei o va reîntâlni în mai puţin de o săptămână... ar trebui să-şi arate recunoştinţa pentru această favoare pe care i-o facem...

Umorul lui macabru mă făcu să zâmbesc...

Pentru lichidarea Medicilor am conceput un plan de o simplitate copilărească... Tocmai această simplitate ne va asigura succesul. Casa Pazzi va oferi un banchet în onoarea cardinalului Raffaele în vila lor, Laveggi. Lorenzo şi fratele său se vor afla printre invitaţi. Li se va servi vânat otrăvit... şi farsa va fi jucată...

Cardinalul Raffaele a sosit la Florenţa, fraţii Pazzi l-au invitat să petreacă o zi la ţară. Vila lor se afla în apropiere de proprietatea Medicilor. O ocazie pentru Lorenzo şi fratele lui de a-l întâlni pe nepotul papei. Diplomat, amabil, întotdeauna gata să aplaneze conflictele, Lorenzo a acceptat să vină la banchet. A venit la Laveggi... dar singur...

Eram consternat... Reţinut de o indispoziţie trecătoare, Giuliano rămăsese acasă... Planul atât de bine conceput a căzut baltă. Uciderea lupului cel mare şi lăsarea în viaţă a celui mic ar complica mult lucrurile...

Francesco Pazzi descrisese cu entuziasm lui Raffaele superba colecţie de obiecte de artă a Medicilor. Tânărul cardinal îşi manifestă dorinţa de a le admira; Lorenzo s-a grăbit să-l invite a doua zi la un banchet pregătit într-o mare sală a palatului Medici din Florenţa, care adăpostea câteva pânze de o valoare inestimabilă. Cum a doua zi era duminică, toată lumea conveni să asiste mai întâi la serviciul religios, apoi să meargă la banchet. Petrecerea s-a încheiat cu îmbrăţişări călduroase. Lorenzo a scăpat neatins...

După plecarea lui a avut loc un consiliu de război. Au

participat toți conjurații. Francesco Pazzi a declarat că o singură soluție se impune. Dacă Giuliano va veni la biserică, amândoi frații să fie uciși simultan...

Arhiepiscopul Salviati şi fratele său, cei doi clerici şi Jaccopo Pazzi şi-au dat acordul.

Toate privirile s-au îndreptat spre mine.

– Aşteptăm votul dumneavoastră!, a spus Francesco nerăbdător.

– Refuz să particip la un asasinat în casa Domnului! Cuvintele mele au căzut ca un trăsnet; câteva clipe m-au țintuit cu privirile.

– Cum?, a intervenit arhiepiscopul, refuzați să executați ordinul Sfântului Părinte?

– Sper că glumiți!, a adăugat Francesco Pazzi. Potrivit planurilor noastre, Tolentino, Giustini şi trupele lor se îndreaptă deja în marş forțat spre porțile oraşului...

Ochii bulbucați ai lui Salviati mă fixară cu severitate.

– Comportamentul dumneavoastră nu este cel al unui soldat!

M-am ridicat.

– Nu contați pe mine!

Cu pas greu, hotărât, am părăsit consiliul...

ANTONIO MAFFEI
preot

Dezertarea lui Montesecco n-a zdruncinat hotărârea noastră. Mie şi lui Stefano de Bagnone ne revenea sarcina de a-l înlocui pe condotierul trădător.

Francesco Pazzi considera necesar să-l cooptăm pe vărul său, Renatto Pazzi, pentru întregirea trupei descompletate prin dezertarea lui Montesecco. Renato dădu un răspuns negativ.

– În scurt timp Lorenzo va fi un om ruinat. Este îndeajuns să aşteptăm prăbuşirea băncii sale... Eu mă voi retrage la țară.

Nu vreau să fiu martorul unei afaceri care îmi face silă...

Laşitatea oamenilor mă dezgustă. Un militar şi un laic ezită să-şi stropească mâinile cu sângele unor tirani, în timp ce noi, slujitori ai Domnului, suntem gata să ne sacrificăm pentru binele public...

Am petrecut o noapte albă. Imprevizibilul, de care vorbea Montesecco intervenise. Ne întrebam dacă Giuliano va veni la serviciul religios de dimineaţă...

În sfârşit ne-am dus la catedrala Santa Maria. Era lume multă. Aglomeraţia oferea condiţii optime pentru un atentat. Panica ce urmează acestuia permite conjuraţilor să dispară fără prea mare greutate.

Am respirat uşuraţi când Lorenzo de Medici a apărut însoţit de fratele său. Dumnezeu ne ascultase rugăciunile... Sosise momentul să acţionăm.

Lorenzo îl avea în dreapta sa pe Raffaele, care admira frescele edificiului. Eu şi Stefano ne apropiarăm, ca din întâmplare, de Lorenzo. Aşteptam semnalul lui Francesco.

Giuliano de Medici era încadrat de Francesco Pazzi, care îl ţinea prieteneşte de mijloc, pentru a se asigura, de fapt, că victima nu are zale, şi de Bandini, care îi spunea ceva nostim, pentru că toţi trei râdeau.

Deodată Bandini scoase sabia şi cu o lovitură puternică îi crăpă capul lui Giuliano. Francesco împlântă de mai multe ori pumnalul în capul victimei, care se prăbuşi însângerată pe dalele de marmură. Noi ne-am năpustit asupra lui Lorenzo, care reacţionă cu o rapiditate deconcertantă şi îşi acoperi braţul cu mantaua pentru a se apăra de loviturile pumnalelor noastre. Spre consternarea noastră scăpă din cursă.

Bandini, cel mai agresiv, cel mai ager dintre noi, observă că suntem în dificultate. Abandonă cadavrul lui Giuliano asupra căruia se înverşuna inutil Francesco, cuprins de o nebunie furibundă, şi tăbărî asupra lui Lorenzo. Reuşi să-l rănească la gât, dar Francesco Nori, un prieten devotat al lui Lorenzo, se interpuse între acesta şi agresor. Sabia lui Bandini se înfipse până la gardă în pieptul lui Francesco. Lorenzo profită de acest moment şi se refugie în sacristie. Polizziano şi Ridolfi,

care se aflau în garda lui Lorenzo, închiseră uşile grele ale sacristiei în nasul lui Bandini.

În acel moment am înţeles că tentativa noastră eşuase. Panica se declanşase...

Trebuie să profit de haos şi să fug.

Ajută-mă, Doamne!...

DANIELE PETRUCCI
gonfalonier al Republicii Florenţa

Lucram în cabinetul meu de la Seniorie, deşi această blândă zi de aprilie, cu cer strălucitor, m-ar fi predispus mai degrabă la leneveală sau poate la o mică vânătoare de iepuri pe malurile lui Arno. Dar gravele probleme de aprovizionare ale acestui oraş, pe care trebuie să le rezolv urgent, mă pironeau în biroul meu. Spectrul unui război urzit de papă împotriva noastră plutea în aer. Sixtus al IV-lea ne purta o ură înverşunată. „Cine nu este cu mine este împotriva mea", obişnuia să spună.

Prin ferestrele larg deschise pătrund miresme primăvăratice. Astăzi sunt înclinat spre poezie. Când tinereţea îmi dă aripi, mă gândesc să devin poet, ca Dante, sau povestitor înflăcărat ca Ser Boccaccio. Dar în loc să cochetez cu muzele m-am înfundat în balta mocirloasă a politicii... Ar fi trebuit să merg la biserică pentru a-l saluta pe cardinalul nepot. Când spunem *cardinal nepot,* vedem cu ochii minţii pe Sixtus al IV-lea şi turma neamului său defilând în toată splendoarea... Domină peisajul la fel ca piramidele...

... Ajunge, Petrucci! Nu ai destul timp să te pierzi în speculaţii filosofice zadarnice...

Dacă în jurul Florenţei s-ar închide cleştele unui asediu, ne-ar trebui...

Dar ce se petrece în stradă? Ce gălăgie... Şi ce urlete de fiare furioase... Să aruncăm o privire pe fereastră... Jacopo de Pazzi traversează *piazza* urmat de o bandă de

haimanale care urlă *Liberta! Liberta!* şi ameninţă cu armele. *Basso le Palle!* Populaţia aflată în mijlocul acestui spaţiu larg le arată pumnii şi strigă: *Vivano le Palle. Vivano le Palle!*

Mă întreb uluit: De ce această manifestaţie pro şi contra Medicilor?... Palle, un fel de veşmânt preoţesc, reprezintă blazonul lor...

Paşii grei ai unei bande de vagabonzi răsună pe dalele vestibulului, uşa cabinetului meu se deschide cu violenţă şi arhiepiscopul Salviati, înconjurat de câţiva indivizi cu mutre bune de spânzurat, năvălesc în cabinetul meu şi mă privesc ameninţător...

Îi detest pe aceşti demnitari ai Bisericii care învârtesc pătimaş - turbaţi ar fi un cuvânt mai potrivit - şi crucea, şi sabia...

– Florenţa a fost eliberată!, mă anunţă el cu o voce tunătoare. Tiranii Lorenzo şi Giuliano Medici sunt morţi! Preiau guvernarea acestei republici până la sosirea trupelor papale care se află la porţile oraşului!

Afară, în *piazza,* vacarmul creştea. Strigătele „Moarte Pazzilor", „Moarte asasinilor" le acopereau pe acelea de „Moarte tiranilor", care începeau să se piardă înecate de cascada de blesteme împotriva clanului Pazzi. Puteam desluşi tânguieli: „Banditii l-au omorât pe bunul nostru Giuliano" - dar şi „Lorenzo trăieşte", „Dumnezeu i-a salvat viaţa pentru binele Florenţei", „Trăiască Lorenzo", „Trăiască părintele Florenţei".

Mirarea, apoi un început de panică se aşternură pe chipul lui Salviati... „Bravii" lui schimbau priviri întrebătoare, apoi din ce în ce mai înspăimântate.

Istoria complotului se reflecta în strigătele mulţimii.

Alţi paşi se auziră în vestibul. Bătrânii paznici ai Senioriei, înarmaţi până în dinţi şi însufleţiţi de un foc lăuntric care îi întinerea, se năpustiră în cabinet. Erau de trei-patru ori mai numeroşi decât oamenii lui Salviati, care schimbau priviri dezorientate. Arhiepiscopul încremenise. Faţa lui cadaverică exprima o confuzie, o disperare, greu de redat în cuvinte.

Trebuia să iau o hotărâre. Fără să ezit. Salviati îşi jucase cartea şi pierduse. Era rândul meu să joc.

Mă adresai şefului paznicilor:

– Arestaţi-i!

Nici arhiepiscopul, nici însoțitorii săi nu încercară să se împotrivească. Parcă îi lovise paralizia.

– Spânzurați-i! La ferestrele Senioriei! Pentru ca toți florentinii să-i poată vedea!

Unul dintre „bravi", cel mai tânăr, schiță o încercare disperată de a se apăra, dar se prăbuși sugrumat.

Apoi ordinul meu a fost executat.

Mulțimea aplaudă spectacolul. Un curier al lui Lorenzo mi-a adus la cunoștință atentatul eșuat, cu care eram deja la curent. Am plecat la palatul Medici pentru a-i prezenta felicitări și condoleanțe.

Corpul neînsuflețit al lui Giuliano a fost expus în capela San Lorenzo, construită de familia sa. Întreaga populație a Florenței a defilat prin fața catafalcului. Plânsetele, bocetele, blestemele împotriva asasinilor răsunau sub capela bisericii. Popularitatea lui Lorenzo crescuse vertiginos.

A urmat vânătoarea, fără îndurare, a complotiștilor. Francesco Pazzi și cei doi preoți au fost prinși, condamnați la moarte și executați.

Giovanni de Montesecco, deși refuzase să participe la această faptă nelegiuită, le-a împărtășit soarta. Imprevizibilul, propria sa ezitare determinaseră eșuarea conjurației.

Jacopo de Pazzo reușise să fugă din Florența. Ceruse adăpost la Castagno, unde familia sa avea proprietăți. Dar locuitorii orașului l-au scos din ascunzătoare, l-au pus în lanțuri și l-au predat Senioriei, care a ordonat uciderea sa. Renato de Pazzi, care refuzase să se amestece în această afacere, a suferit aceeași pedeapsă. Toți ceilalți membri ai familiei Pazzi au fost aruncați în închisoare sau alungați din Florența. Bandini, ucigașul lui Giuliano, mai curajos și mai inteligent decât complicii săi, a reușit să scape. S-a gândit că în Turcia ar găsi un azil sigur, dar sultanul - care oferise deja o girafă lui Lorenzo în semn de amiciție - repetă gestul de curtoazie, îl arestă pe fugar și-l expedie în lanțuri la Florența... A pierit spânzurat în curtea lui Bargello...

Guglielmo de Pazzi, cumnatul lui Lorenzo, care nu participase la complot, a fost surghiunit într-o localitate în apropiere de Florența.

După acest eşec, trupele papale, care nu se mai puteau bizui pe revolta populară promisă de Pazzi, se retraseră aşteptând ordinele lui Girolamo Riario.

Raffaele Sansoni, cardinalul adolescent, în vreme ce Giuliano de Medici era asasinat, se strecurase în spatele altarului, temându-se să nu suporte consecinţele acestui atentat. Generos, Lorenzo i-a asigurat protecţia, scăpându-l de un linşaj binemeritat. Sub o pază bună a fost expediat la Roma...

CARDINALUL GUILLAUME d'ESTOUTEVILLE
membru al Sfântului Colegiu

Papa exagerează...

După atentatul ratat de la Florenţa, şi-a manifestat zgomotos indignarea provocată de tratamentul barbar aplicat conspiratorilor şi complicilor acestora. Preconiza chiar urgente represalii. I-am recomandat să se mai gândească, pentru că această afacere, am evitat termenul de complot, risca să compromită ireversibil nu numai propria sa persoană, ci şi politica Sfântului Scaun.

Exasperat de acest fiasco, incitat şi de Giuliano Riario, persistă în a-şi afirma intransigenţa, trimiţând o scrisoare ameninţătoare la Senioria Florenţei prin care cerea pedepsirea exemplară a tuturor celor care violaseră imunitatea Bisericii, precum şi imediata exilare a lui Lorenzo de Medici.

În vreme ce mai toţi şefii de stat din Europa îi trimiteau lui Lorenzo scrisori de condoleanţe, condamnând asasinarea laşă a fratelui său, papa ar fi trebuit să-şi dea seama că insistenţele sale nu făceau decât să dezvăluie, să sublinieze propria lui complicitate.

Senioria a respins acuzaţiile, subliniind că autorii complotului şi-au pregătit crima cu ajutor din afară şi - fapt deosebit de grav - au pătruns cu forţe armate pe teritoriul Republicii Florenţa, cu intenţia de a răsturna guvernul legal.

Furios, Suveranul Pontif a pronunțat excomunicarea lui Lorenzo de Medici şi a tuturor celor care îl susținuseră. În continuare, bula papală acuza Senioria că procedase la spânzurarea fără proces a arhiepiscopului Salviati şi a altor prelați care făceau parte din suita cardinalului Raffaele Sansoni şi a ordonat alte execuții capitale cu o cruzime excesivă şi un josnic spirit de răzbunare. În cazul în care cei vinovați de aceste crime nu vor fi predați de urgență Bisericii pentru a fi judecați, Sfântul Scaun va lua măsurile ce se impun.

Ceea ce prevăzusem s-a întâmplat. Sixtus al IV-lea s-a înfundat cu bună ştiință într-o mlaştină de complicații.

Senioria şi poporul Florenței au luat în derâdere fulgerele pontificale. Escalada a continuat. Suveranul Pontif a aprins flacăra războiului. A obținut sprijinul lui Ferrante, rege al Neapolelui, oferindu-i în schimb Siena. Veneția şi Ducatul de Milano s-au alăturat lui Lorenzo de Medici.

În timp ce trupele pregăteau declanşarea operațiilor militare, la Florența şi la Roma ploua cu pamflete care îl acuzau pe papă că ar fi un apărător al adulterului, un sodomit şi omul diavolului.

Intervenția lui Louis al XI-lea, regele Franței, de partea lui Lorenzo de Medici a dat o nouă dimensiune conflictului, care s-a amplificat, depăşind cele mai pesimiste previziuni.

Ambasadori reprezentând Florența, Milano, Veneția, Ferrara s-au reunit la Bracciano, în prezența ambasadorilor Franței. După ce au analizat toate aspectele conflictului dintre Vatican şi Republica Florența, au ajuns la concluzia că papa pune în pericol securitatea creştinătății, lipsind de trupe frontul antiotoman, pentru a le trimite să lupte în Italia. Atitudinea lui Sixtus al IV-lea față de Lorenzo de Medici a dezlănțuit un scandal enorm, care a subliniat abuzurile săvârşite în numele Bisericii... Se impunea deci convocarea unui conciliu.

Pentru a doua oară papa era acuzat că face indirect jocul turcilor.

Louis al XI-lea a emis o ordonanță prin care interzicea trimiterea la Roma a sumelor colectate de clerul din Franța. Apoi a convocat la Orléans pe toți marii demnitari, eclezişti şi laici, pentru a se hotărî ce măsuri urmează a fi luate împotriva lui Sixtus al IV-lea.

Papa a simulat un dispreț suveran față de adversarii săi, deși în străfundul inimii perspectiva unui conciliu îl alarma...

În ajunul unuia din aceste consistorii, care nu făceau altceva decât să aprobe deciziile sale, datorită cardinalilor nepoți care îi asigurau majoritatea voturilor, am fost anunțat că Suveranul Pontif dorește să mă primească în audiență particulară. Am fost foarte surprins, pentru că relațiile noastre se răciseră după ce prezentasem în scris condoleanțele mele lui Lorenzo de Medici, îndurerat de asasinarea fratelui său. De atunci îmi vorbea numai în prezența altor demnitari ai Curiei şi pe un ton rece, tăios, lăsând să se înțeleagă că eram căzut în dizgrație. M-a primit în cabinetul său, a făcut semn să iau loc pe un scaun, apoi m-a anunțat că are intenția de a mă trimite în Franța pentru a liniști spiritele şi a-l readuce pe Louis al XI-lea la sentimente mai bune față de Sfântul Scaun.

Înainte de a expune urmările acestei întrevederi, trebuie precizat că sub domnia lui Sixtus al IV-lea am beneficiat de un statut privilegiat. Este adevărat, dispuneam de o oarecare influență în conclav şi votul meu a contribuit într-o mare măsură la alegerea sa. După instalarea pe Scaunul Pontifical mi-a oferit un diamant în valoare de 7.000 de ducați pentru a lichida o tranzacție pe care o încheiasem cu Paolo al II-lea, puțin înainte de moartea acestuia. În ceea ce mă privește, nu era vorba de simonie. Altor cardinali le-a acordat favoruri sub formă de venituri ecleziastice şi alte recompense. La moartea sa, Paolo al II-lea a lăsat un tezaur care valora apoximativ un milion de ducați. Viața somptuoasă a nepoților şi alte cheltuieli, mai mult sau mai puțin justificate, au redus această imensă avere la zero... Dar mă îndepărtez de subiect... La moartea lui Orsini, cardinalul girant al Vaticanului, în lipsa Papei Sixtus al IV-lea, mi-a acordat mie această înaltă demnitate...

– Iată-vă vicepapă!, mi-a spus el surâzând. După moartea mea veți prelua funcțiile mele...

Am răspuns cu un aer blazat:

– Numai pe durata conclavului... un papă interimar... Veniturile acestei funcții nu mă interesau, eram unul dintre cei mai bogați cardinali, dacă nu cel mai bogat dintre ei. Deşi locuiam la Roma, obligat de funcțiile mele, dispuneam de

mai multe episcopate şi arhiepiscopate în Franţa şi în Italia... Meritele, competenţa, popularitatea pentru a deveni papă nu-mi lipseau. Dar italienii ştiau cum să tragă sforile în aşa fel încât să dispună mereu de o majoritate în conclav.

Acum nu era prima oară că Sixtus al IV-lea voia să mă trimită în Franţa pentru a aplana diferendele sale cu Louis. Cu câţiva ani mai înainte, când conflictul provocat de Pragmatica Sancţiune înveninase relaţiile dintre Vatican şi suveranul Franţei, papa mi-a înmânat un document şi, pe un ton hotărât, mi-a spus:

– Aveţi aici numirea în calitate de *legatus in Gallias*... veţi pleca în cel mai scurt timp!

– Ştiţi bine că regele Franţei este neînduplecat... Cardinalul Bessarion, care a încercat o asemenea intervenţie, s-a lovit de un brutal refuz...

– Dumneavoastră sunteţi francez, Eminenţă...

– Un argument în plus... El va pretinde că, în calitatea mea de francez, trebuie să-mi susţin patria...

Sixtus a fost decepţionat de răspunsul meu negativ şi l-a însărcinat pe episcopul Viterbo să plece în locul meu. După cum prevăzusem, misiunea s-a încheiat cu un nou eşec.

Acum mă punea din nou în faţa faptului împlinit.

– În acest caz nu mai este vorba de Pragmatica Sancţiune, care este o problemă franceză, ci de umilirea Sfântului Scaun de către Lorenzo de Medici şi a complicilor din Seniorie.

Mi-am reînnoit refuzul. Vârsta, starea sănătăţii nu-mi permit să mai cutreier lumea. Obligaţiile mele de cardinal-girant îmi impuneau şi supravegherea lucrărilor de modernizare a Romei. Reconstrucţia oraşului ruinat, precum şi renovarea şi înfrumuseţarea bisericilor Santa Maria Maggiore şi Saint Louis ale francezilor pe propriile mele cheltuieli... Vreau să las ceva frumos după moartea mea...

Aici, la Roma, ştiu că trăiesc pe un vulcan care va erupe într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat. Nu ştiu dacă voi trăi până atunci. Dar aici, în Oraşul Etern, am bucuriile mele, colecţiile mele de artă, cărţile mele, florile şi câinii mei...

Să plec în Franţa a devenit un vis aproape irealizabil...

Şi acolo... ce mă aşteaptă?... Charles al VII-lea mă aprecia, îmi acorda încrederea sa, mă încuraja... Eram tânăr...

Louis al XI-lea, care îl detestă pe tatăl său, mă priveşte cu ochi răi... pentru el nu sunt decât o fantomă, o rămăşiţă a unei epoci ruşinoase, aşa cum o consideră el...

Biserica şi slujitorii ei au pierdut respectul... Episcopul Louis de Bourbon, trimisul papei, a fost linşat... Cardinalul Balue îşi roade unghiile într-o cuşcă de fier... episcopii şi arhiepiscopii nu-şi mai au locul în diocezele lor... pentru a obţine episcopatul Albi, candidatul papei şi acela al consiliului canonicilor au provocat un mic război civil... duhovnicii corup femeile şi tinerele fete... preoţi hoţi, şarlatani, asasini, bandiţi pustiesc ţara... călugăriţe au transformat în bordeluri unele mănăstiri... Dominicanii au dreptate când cer reforma Bisericii... Eu însumi nu dau dovadă de o adevărată viaţă morală... cardinalii înlocuiesc cârja pastorală cu sabia şi îi concurează pe condotieri... nepoţii papei fac trafic cu cereale şi înfometează populaţia... papa a orbit?... Lorenzo de Medici avea dreptate când a spus că singura lui greşeală este că nu s-a lăsat asasinat... în mâinile lui Sixtus al IV-lea excomunicarea a devenit un instrument de şantaj... Această armă spirituală s-a demonetizat în aşa măsură, încât excomunicarea lui Lorenzo şi pedepsirea Florenţei au fost urmate de o reacţie nemaiauzită în analele Bisericii: Senioria l-a *excomunicat pe papă*...

Când l-am cunoscut pe Sixtus al IV-lea, în vremea aceea cardinal, i-am acordat o oarecare stimă. Plecat de nicăieri, s-a apropiat de vârful piramidei ecleziastice graţie inteligenţei strălucitoare, cunoaşterii profunde a teologiei, pioşeniei şi modestiei sale. Faptul că s-a împăunat cu un nume nobil, care nu era al său, m-a deranjat puţin, dar nu am bănuit că sub această slăbiciune aparent inofensivă se ascund o vanitate, o sete se putere, o lipsă de scrupule, un dispreţ pentru decenţa cea mai elementară, dar şi o abilitate dintre cele mai diabolice...

Acum propovăduieşte, tot mai zgomotos, necesitatea imperioasă a unei cruciade împotriva turcilor, dar provoacă războaie în Italia pentru a dărui regate nepoţilor săi şi pentru a-şi consolida puterea pământeană, pentru a-i eclipsa pe şefii statelor creştine şi pentru a-şi realiza interesele, fără a ţine seama de suferinţele pe care aceste acţiuni războinice le provoacă unor oameni nevinovaţi...

Nu am stofa unui mare reformator pentru a mă opune abuzurilor şi nedreptăţilor sale. Dar un prelat care aparţine ordinului dominicanilor, arhiepiscopul de Carniolo, Andrea Zuccalamaglio, nu a ezitat să o facă. Trimis de împăratul Friederich al III-lea la Roma, Andrea a condamnat în public moravurile şi abuzurile papei şi ale nepoţilor săi. Arestat şi închis la castelul Sant'Angelo, el a fost curând eliberat, pentru că protectorul său a ameninţat că va aplica represalii. Andrea şi-a continuat campania. El considera că Sixtus nu este demn să poarte mitra papală. Îl arăta cu degetul: „Francesco de Savona, fiul diavolului, tu care ai ajuns în regatul pontifical prin escaladare, intrând nu pe uşă, ci pe fereastra simoniei, eşti fiul demn al tatălui tău, Satana, pe care îl slujeşti!".

Relaţiile dintre Germania şi Vatican se agravau...

Între timp războiul contra Florenţei continua cu o furie crescândă. Sixtus se baza pe un raţionament foarte simplu. Guvernele prietene lui Lorenzo de Medici sunt mai mult sau mai puţin imobilizate de complicaţii politice foarte serioase. Ostilităţile dintre Veneţia şi turci se amplifică. La conducerea ducatului de Milano se afla un copil de opt ani, îndrumat de o regenţă formată din Bonne de Savoia, mama sa, şi de un ministru Simonetta, personaj capabil, dar ale cărui mişcări sunt limitate de două tabere rivale - guelfii şi ghibelinii - care se sfâşie între ei cu o inconştienţă uimitoare. Cuvântul dat, onoarea nu sunt decât vorbe goale.

Ducele Ercole de Ferrara şi-a manifestat ostentativ sprijinul pentru Lorenzo printr-un gest de dispreţ la adresa papei. A interzis afişarea în bisericile din ducatul său a bulei care îl excomunica pe Lorenzo. Dar forţele sale armate sunt prea slabe în raport cu numeroasele trupe de condotieri care se află în serviciul regatului napolitan.

Suveranul Franţei, Louis al XI-lea, s-a folosit de duelul dintre Sfântul Scaun şi Lorenzo de Medici pentru a condamna dictatura lui Sixtus şi pentru a întări autoritatea regală asupra Bisericii în Franţa. Dar nu se poate conta pe o intervenţie militară în ajutorul lui Lorenzo. Regele are prea multe probleme în interiorul şi la frontierele ţării sale pentru a risca să intervină în vârtejul din Italia.

Războiul dorit şi încurajat de papă continuă de doi ani fără întrerupere. În afară de Neapole, a implicat şi oraşele Luca, Siena şi Urbino, care de multă vreme îşi manifestaseră rivalitatea faţă de Florenţa. Aceasta a suferit o serie de înfrângeri şi a pierdut câteva oraşe. Papa repeta neobosit „Pacea nu este posibilă fără o expulzare a Medicilor din Florenţa".

Noul gonfalonier al Florenţei a propus în plin consiliu să se iniţieze negocierile de pace.

– De acord, dar le voi conduce în stilul meu!, preciza Lorenzo de Medici.

Cu o temeritate care atinsese inconştienţa, dar care s-a dovedit în cele din urmă o foarte abilă manevră diplomatică, el s-a dus în bârlogul duşmanului şi, după o lungă expunere a faptelor, presărată de raţionamente întemeiate, a reuşit să demonstreze că acest război face jocul papei şi că nu aduce italienilor decât nenorociri. Unul dintre argumente a cântărit greu în balanţă:

– Sixtus al IV-lea v-a promis Siena ca răsplată a intrării voastre în război. Or, Siena, astăzi aliată a papei, nici nu şi-a imaginat că a devenit o monedă de schimb. Iată o probă flagrantă de rea-credinţă...

Datorită strălucitei pledoarii, Lorenzo a obţinut nu numai pacea, ci şi restituirea tuturor teritoriilor pierdute... şi în plus admiraţia şi prietenia suveranului napolitan.

Pentru papa şi pentru Girolamo a fost o lovitură neaşteptată.

– Cei doi pungaşi s-au înţeles pe spinarea noastră!, a strigat nepotul lui favorit.

Sixtus îl acuză pe Ferrante de trădare şi condamnă duplicitatea şefilor statelor italiene. Pacea nu serveşte nici politica sa, nici interesele lui Girolamo...

Mi se întâmplă ceva straniu... în timp ce reflectez la chestiuni foarte importante, mi se închid pleoapele... Uneori, fără nici o legătură, reminiscenţe fugare din subconştient revin la suprafaţă... de exemplu, această sărmană doamnă d'Estouteville, care după moartea soţului ei a fost alungată din castel de către fiii săi, jefuită de toate bunurile, izgonită, injuriată şi părăsită în stradă cu o singură rochie zdrenţăroasă pe ea... Îmi revine în minte Jean d'Estouteville, care fără

să aparțină marii nobilimi face parte din consiliul regelui şi manevrează - se spune - pe bănuitorul Charles al VIII-lea.

Îl revăd cu ochii minții şi pe Louis d'Estouteville, cavaler al ordinului Mont-Saint-Michel, care vâna cu aceeaşi ardoare mistreți şi englezi... Robert d'Estouteville, magistrat la Paris, care vâna şi el pungaşi, tâlhari, cerşetori şi căruia, prin ordin regal, i s-a extins competența asupra întregului teritoriu al regatului... şi soția sa, Ambroise, care, asemenea altor iubitoare de literatură, îi protejează pe artişti şi pe poeți... tot ea susținea că sunt singurul Mecena al familiei...

Uneori, când mă aflu la masa de lucru şi scriu o scrisoare sau un discurs, pleoapele mi se îngreunează ca plumbul şi imagini ascunse în subconştient revin, în fragmente, la suprafață...

Mi se întâmplă să visez cu ochii deschişi... mă văd copil de 7-8 ani, sărind într-un picior, jucându-mă de-a v-ați ascunselea, aruncând cu bulgări de zăpadă, împărțind pumni, dansând în cerc cu alți băieți de vârsta mea... câtă energie aveam atunci... Alergam şi mă agitam de dimineață până seara fără să simt cea mai mică oboseală... astăzi o scurtă vizită prin grădină sau o scurtă vizită în galeria mea de tablouri mă epuizează, mă sufocă...

Dar, vai! O veste teribilă tocmai a sosit. Turcii lui Mehmed al II-lea au debarcat în forță la Otranto, pe coasta de est a regatului Neapole. După un asediu scurt, dar extrem de violent, oraşul a fost cucerit. Ca de obicei, au masacrat toată populația...

Italia a intrat în panică. Amintirea căderii Bizanțului este încă vie în mintea tuturor. Se fac pregătiri pentru o luptă lungă şi dureroasă. Din fericire, pacea încheiată cu Florența nu îl obligă pe regele Ferrante să ducă un război pe două fronturi. Toate statele italiene îşi mobilizează forțele. Papa participă şi el la efortul de război, promițând tuturor creştinilor care vor lupta contra turcilor iertarea păcatelor, apoi se pregăteşte să fugă din Roma. La Avignon se făceau pregătiri pentru primirea lui.

Sixtus mi-a spus că nu-i pasă de nenorocirea lui Ferrante.

– Dumnezeu l-a pedepsit pentru că m-a înşelat. Dar trebuie să ridicăm tot poporul pentru a-i izgoni pe otomani din Italia...

Din nefericire, Eminență, vistieria Vaticanului este goală. Voi institui impozite noi, excepționale, în toate statele care fac parte din lumea creştină. Voi începe să vând argintăria mea personală şi voi transforma în bani o bună parte a obiectelor de cult...

Faimosul tezaur lăsat de Papa Paolo al II-lea se evaporase... augusta familie a lui Sixtus ştia ea ceva...

OTTAVIO RIDOLFI
ambasador al Florenței

Trăim într-o lume nebună şi putredă... Scrâşnetul dinților, plânsetele, blestemele, horcăiturile muribunzilor masacrați, asta este muzica pe care o auzim în fiecare zi...

Nu mai râdem, rânjim...

Nu mai facem dragoste, ne destrăbălăm...

Nu ne mai bucurăm de viață, o suportăm...

Cinstea, onoarea, credința sunt noțiuni perimate...

Distrugem pentru plăcerea de a distruge şi pentru a face paradă de puterea noastră...

Trădarea este cel mai sigur şi cel mai rapid mijloc de a parveni...

Amenințarea cu un ipotetic şi etern iad nu mai sperie pe nimeni, pentru că infernul a devenit spectacolul obişnuit de fiecare zi...

Italia din zilele pe care le trăim încă mai este un corp viu, dar ros de viermi...

Când studiam la universitatea din Padova credeam că umanismul ne-a ajutat să ieşim dintr-un întuneric care a durat o mie de ani... Din nenorocire, nu sunt filosofii şi istoricii, pictorii şi sculptorii, oamenii de ştiință şi cugetătorii cei care dau tonul, ci suveranii, aproape toți nişte parveniți, condotieri care s-au instalat în vârful piramidei politice prin asasinat, trădare şi violență...

Papii şi episcopii îndeamnă la comploturi şi amenință cu sabia; ei sunt mai răi decât soldații plătiți...

Când Hus, profesor la universitatea din Praga, o minte luminată prin învățătură, a declarat că Suveranul Pontif şi conciliile sale şi-au însuşit o putere ilegitimă, că preoții şi episcopii trebuie să renunțe la bunurile pământeşti şi să trăiască în sărăcie şi umilință creştină, că principii şi papii care comit păcate mortale nu mai pot pretinde ascultare de la supuşii lor, el a fost ars de viu... Însuşi capul Bisericii a ordonat arestarea lui Hus în disprețul găzduirii pe care i-o oferise împăratul Sigismund...

În cariera mea am asistat la uneltiri atât de perfide, la crime atât de oribile, pe care numai mintea perversă, bolnavă a unui nebun le-ar fi putut concepe...

După asasinarea lui Galeazzo-Maria Sforza am fost trimis de Seniorie la Milano, cu misiunea de a asigura continuarea relațiilor amicale care existau între răposatul duce şi Lorenzo de Medici.

Pentru a ajunge nevătămat la destinație a trebuit să fac multe ocoluri, ca să evit confruntarea cu bandele de tâlhari, cu soldații dezertori, care nu ezitau să-i atace pe călători pentru a-i jefui sau chiar a-i ucide când îndrăznesc să se apere. Dispuneam de o escortă formată de cincizeci de cavaleri, un minimum necesar pentru a-mi asigura securitatea.

Războiul de hărțuială, caracteristic strategiei condotierilor, te obligă să fii în permanentă stare de alarmă. Există un risc chiar dacă treci printr-o regiune care - după ultimele informații - se află sub controlul trupelor noastre sau ale aliaților noştri, pentru a constata cu profundă consternare că ai nimerit într-o zonă ocupată recent de inamic.

În drumul meu - aproape două sute cincizeci de mile despart Florența de Milano, ținând seama de ocolurile obligatorii - am văzut în depărtare sate în flăcări, am auzit tunurile şi am fost indignat de spectacolul oferit de cadavrele despuiate şi părăsite în drum. Mă gândeam cu oroare la şefii de stat care consideră că războiul este cel mai bun mijloc de a rezolva conflictele sau pentru împingerea frontierelor teritoriilor lor.

În Milano am găsit reunite toate elementele unei tragedii. O situație explozivă, vulcanică, aşteptând numai un mic imbold pentru a declanşa erupția.

Un duce în vârstă de şapte ani, Gian Galeazzo, o regență condusă de mama sa, Bonne de Savoia, uimită de libertatea şi puterea pe care le căpătase, şi care voia să profite din plin de prerogativele sale; un regent, Cecco Simonetta, un om de stat competent, fost mare demnitar al defunctului rege, şi partizanii săi, care voiau să profite de noua lor situație. Cinci frați ai răposatului, care aspirau la puterea deținută momentan de regență. Cel mai mare dintre ei era idiotul familiei, dar ceilalți patru aveau o inteligență strălucită. În fine, nobilii nemulțumiți care au fost ținuți departe de putere de ducele asasinat şi care voiau să-şi ia revanşa.

Se spune că orice diplomat este un spion legal. Într-o anumită măsură este adevărat. Pentru a cunoaşte țara în care eşti acreditat trebuie să dispui de informații din culisele politicii oficiale despre personalitățile care guvernează, despre calitățile şi defectele lor, despre starea de spirit a poporului. Pentru a le obține ai nevoie de o rețea de informatori mai mult sau mai puțin remunerați.

Republica Serenissimă interzice relațiile între diplomații străini şi cetățenii venețieni, mai ales nobili, care dețin secrete de stat. Pentru cei care nu respectă legea s-a instituit pedeapsa capitală, care a şi fost aplicată în mai multe cazuri.

Acreditat în oraşul Lagunelor, am frecventat, fără să ştiu, aceeaşi curtezană de lux pe care un tânăr nobil, membru al unei ilustre familii, o vizita şi el de mai mult timp. După plecarea mea din Veneția am aflat că fusese judecat şi condamnat la moarte.

Îmi imaginam că din această cauză porțile Serenissimei Republici îmi vor fi definitiv închise şi că voi fi considerat *persona non grata*. Când Senioria a hotărât să mă trimită din nou în misiune la Veneția, am fost primit de doge cu toate onorurile ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Diplomații îşi fac meseria. Nobililor venețieni le revine obligația să cunoască legea şi să o respecte.

În cursul celei de-a doua misiuni diplomatice, am intrat într-o tavernă şi m-am aşezat la o masă. Un personaj bine îmbrăcat, care se afla la o masă din apropiere, a plătit nervos

consumația și a ieșit aproape în fugă. Am avut totuși timp să-l recunosc. Era un nobil care îmi fusese prezentat oficial la o recepție diplomatică la palatul dogelui. În Milano legea nu este atât de strictă. Străinii sunt ca la ei acasă și pot pătrunde până în anturajul ducelui.

De la informatorii din Milano am aflat că dincolo de aparenta putere ducală, intrată în eclipsă după asasinarea lui Galeazzo-Maria Sforza, guelfii și ghibelinii s-au reorganizat și se înfruntă de moarte ca în epoca Hofenstaufenilor! Cu o singură diferență: acum guelfii sunt partizanii papei, iar ghibelinii ai împăratului. Tabăra guelfilor - formată din burghezi - îl susține pe regentul Cecco Simonetta și se opune nobilimii grupate sub stindardul ghibelin, care este devotat celor cinci unchi ai micului prinț regent.

La Milano trebuia să înot în ape tulburi. Să păstrez relații de amiciție cu ambele fațiuni și, mai ales, să nu pariez pe partidul perdant. O politică de strictă neutralitate risca să-ți atragă dușmănia tuturor.

Am fost primit la Milano cu ceremonialul obișnuit, dar cu mai puțin fast decât sub defunctul duce. Cortegiu, recepție la castelul Sforzesco, unde mi-am prezentat scrisorile de acreditare, banchete, discursuri, dar fără turnir sau alte spectacole grandioase.

Protocolul îl obosea pe micul duce, care își hrănea ogarul cu bucățele de carne; regenta, Bonne de Savoia, în mare doliu, mi-a surâs cu o bunăvoință rece; Cecco Simonetta mi-a pus câteva întrebări despre politica financiară a Florenței. Ceilalți membri ai consiliului de regență - marchizul de Montferrat, marchizul de Mantova și condotierul Roberto de Sanseverino - făceau figurație. Cei cinci unchi ai ducelui domnitor, Filippo - naivul familiei -, Sforza de Bari, Lodovico, Ascanio și Ottaviano, un frumos adolescent de vârsta nepotului său - păstrau o rezervă trufașă. Numai Filippo a rupt tăcerea și, spre consternarea fraților săi, m-a întrebat zâmbind dacă girafa lui Lorenzo de Medici ar putea atinge cu botul clopotul aflat în turnul Senioriei.

Informatorii mei, guelfi, m-au prevenit că frații Sforza s-au aliat cu Ferrante, suveranul regatului Neapole care face jocul papei.

Între cele două forțe vrăjmașe, Simonetta de o parte și frații Sforza de cealaltă parte, trebuia să fac echilibristică pe o frânghie bine întinsă...

Câteva zile mai târziu Simonetta m-a primit în audiență particulară și m-a asigurat că tripla alianță, Milano, Florența, Veneția, semnată de răposatul său stăpân, va fi respectată integral. M-a încredințat apoi că Lodovico il Moro negocia în secret cu Girolamo Riario și cu suveranul napolitan.

Simonetta își întrerupse discursul pentru a scoate dintr-o casetă de argint un pergament.

– Iată o copie a documentului prin care papa promite Siena, oraș toscan, regelui Ferrante, pentru a obține, în schimb, alianța cu el. A vinde pielea ursului înainte de a-l fi răpus este un procedeu tipic pentru Rovere și Riario.

Continuă cu amărăciune:

– Frații Sforza se joacă imprudent cu focul. Totuși eu am făcut imposibilul pentru a potoli setea lor de putere și de bogăție. Cu aprobarea ducesei regente am oferit fiecăruia câte un palat la Milano, o pensie de 12.500 de ducați și președinția în comun a justiției. Lodovico și Sforza de Bari au înjghebat o conspirație cu sprijinul ghibelinilor. Numai arbitrajul lui Lodovico Gonzaga a împiedicat declanșarea unui război civil. Dar sunt destul de lucid ca să înțeleg că această criză a fost doar amânată. Sunt informat că Lodovico și fratele lui negociază un împrumut important cu banca Medici, prin reprezentanții de la Milano. Ei au intenția să echipeze un corp de mercenari...

– Eu vă pot asigura, Excelență, că banca Medici le va refuza acest împrumut... bineînțeles respectând formulele de politețe... folosind tergiversări... termene pentru negocieri... Dar ei se pot adresa altor bănci... Fugger, Soranzo, Lippomano...

– Dar pentru ei asta înseamnă alte negocieri... și timpul îi presează... Credeți-mă, am studiat toate variantele...

Simonetta nu prevăzuse o complicație care ar fi putut să determine izbucnirea crizei...

Ducesa mamă, Bonne de Savoia, în ciuda vârstei sale - se apropia de cincizeci - avea încă sângele cald. Natura ei focoasă s-a trezit, iar văduvia îi permite să pună ochii pe orice mascul capabil să-i satisfacă poftele.

Alegerea sa a căzut pe tânărul şi frumosul Antonio Tassiano, care avea misiunea să taie în felii vânatul pentru ducele defunct. Îl vedea la fiecare festin îndeplinindu-şi cu graţie meseria. Ochii lui blânzi, părul lung, ondulat, care îi cădea pe umeri, corpul adolescentin, farmecul şi frumuseţea lui - care îl inspiraseră deja pe Botticelli - alimentau şi înflăcărau de mult timp visele ducesei Bonne. Dar nu era de conceput o idilă între ea şi frumosul tânăr în timpul vieţii lui Galeazzo-Maria. Văduva se bucura acum de o libertate nelimitată. Fanteziile cele mai năstruşnice deveneau realizabile. Nimeni n-ar fi îndrăznit să lanseze comentarii deplasate asupra pasiunii ei pentru un băiat care i-ar fi putut fi nepot. Superbul Antonio Tassiano avea origine modestă. După ce a aterizat în patul admiratoarei sale, a beneficiat de o avansare rapidă care l-a propulsat printre marii demnitari ai Curţii. Secretar al ducesei, şambelan, apoi maestru de ceremonii. În compania lui, Bonne îşi regăsise tinereţea pierdută. Cameristele au asistat la scene impudice. Tânărul favorit, gol, alerga prin salon cu ducesa - goală şi ea - călare pe umerii săi. Râdeau şi strigau ca nişte copii în recreaţie, care zburdă prin curtea şcolii. În cercurile apropiate Curţii circulau zvonuri stranii. Bătrânul Simonetta ar urma să fie înlocuit într-un viitor apropiat de Tassiano.

Bătrânul demnitar nu avu timpul să se alarmeze la auzul acestor zvonuri, pentru că cerul s-a acoperit în plină zi cu nori roşii ca sângele. Acest fenomen, normal la apusul soarelui, dar inexplicabil la amiază, i-a înspăimântat pe oamenii care priveau semnele cereşti cu o teamă superstiţioasă.

Adepţii ştiinţelor exacte spuneau că este vorba de nori de nisip roşiatici, aduşi de vânt din depărtările Africii sau Arabiei. Teologii vorbeau despre un nor de insecte zburătoare cu aripi roşii, evocate în vechile scripturi, care anunţau sfârşitul lumii. Citau Apocalipsa lui Ioan: la a cincea strigare a trompetei îngerului, lăcuste uriaşe vor năvăli asupra oamenilor care nu poartă semnul celor aleşi. Un bătrân pretindea că în timpul copilăriei sale au ţâşnit din Vezuviu fuioare de fum sângeriu care s-au răspândit aproape peste toată Italia...

Nu aş putea afirma că acest fenomen a prevestit sau nu tulburările care au izbucnit, nu după mult timp, în ducatul Milano. Totul a început cu revolta populaţiei din Genova, care era dependentă de Milano. Regenta l-a însărcinat pe condotierul Sanseverino şef al armatelor milaneze, numit ad-hoc, pentru a restabili ordinea. Sanseverino a încredinţat comanda unităţilor sale lui Lodovico il Moro şi tânărului său frate Ottaviano Sforza, care îl secondară cu succes. Intervenţia energică a mercenarilor, familiarizaţi cu războiul, a înăbuşit repede răscoala... În cabinetul meu de lucru la ambasada Florenţei, îmi redactam raportul săptămânal pentru Seniorie, când un zgomot neobişnuit, care părea să vină din măruntaiele oraşului, mi-a atras atenţia... la început surd, ca un freamăt vag, apoi din ce în ce mai tare... strigăte, clinchete de arme, împuşcături, huiduieli, bubuit de tun, glas de clopote...

– Asta e! Mi-am zis. A început rebeliunea...

Bănuielile s-au confirmat...

După puţin timp, consilierul meu, Mario Pecci, intră emoţionat şi îmi anunţă ştirea cea mare. Ghibelinii, sub comanda lui Donato del Conte, se răsculaseră împotriva lui Cecco Simonetta; coloane de rebeli sprijinite de o parte a populaţiei au atacat castelul Sforzesco, sediu al guvernului, aşteptând intervenţia trupelor lui Sanseverino, care se apropiau în marş forţat de capitală. Dar un fenomen natural, imprevizibil, zădărnici planul ghibelinilor. Creşterea neaşteptată a apelor râului a întârziat trecerea condotierului şi a armatei sale.

Garda de mercenari a lui Simonetta a respins asaltul rebelilor. Donato del Conte, prins cu arma în mână, a fost aruncat într-o celulă a castelului fortăreaţă, aşteptându-şi judecata.

Trupele lui Sanseverino, epuizate după trecerea râului dezlănţuit, au fost şi ele atacate şi puse pe fugă. Sanseverino a scăpat, urmat de Lodovico. Ottaviano s-a înecat încercând să treacă înapoi traversând râul Adda. Înfrângerea ghibelinilor a fost totală, iar triumful lui Simonetta deplin. Donato del Conte a fost ucis în cursul unei tentative de evadare din închisoarea Monza, unde fusese transferat.

Simonetta mă invită la castelul Sforzesco pentru a-mi anunţa oficial zdrobirea rebeliunii. Mă aşteptam să fiu primit

de un bărbat radios, respirând prin toți porii bucuria, mândria de a-şi fi învins inamicii. Dar, spre surprinderea mea, aveam în față un personaj trist, dezamăgit, marcat vizibil de povara anilor şi de un succes care părea să apese greu pe umerii lui. Moartea lui Ottaviano, la şaptesprezece ani, era o pedeapsă prea grea pentru milanezii credincioşi regimului. Tinerețea lui pierdută în condiții atât de tragice a provocat compătimire.

Pentru a atenua severitatea unei pedepse care părea excesivă, Simonetta eliberă din închisoare pe frații Sforza supraviețuitori, care nu participaseră direct la această lovitură de stat ratată şi se mulțumi să-i exileze departe de capitală.

Dar imprevizibilul, care joacă uneori feste, tulbură adesea apele provocând răsturnări de situații aparent intangibile. Influența lui Antonio Tassiano asupra ducesei regente indispunea pe toată lumea. Acest tânăr parvenit, care îşi dădea aere de prinț consort, reuşi să semene discordia între Bonne şi Simonetta. Când Tassiano a solicitat o funcție înaltă pentru tatăl său, bătrânul regent l-a refuzat categoric. Antonio s-a plâns ducesei, care interveni în favoarea sa. Cum Simonetta se menținea pe poziția lui intransigentă, respingând orice compromis, relațiile cu Bonne s-au răcit considerabil.

Tocmai atunci căzu ca o lovitură de trăsnet ştirea relativă la complotul clanului Pazzi şi la eşecul său. Un curier florentin mi-a adus instrucțiuni din partea Senioriei. Trebuia să informez guvernul de la Milano despre rolul infam al papei, care organizase personal această conspirație, cu intenția de a transforma Florența într-o feudă a casei Rovere. Conjurația lui Pazzi a sporit îngrijorarea lui Simonetta. Se vedea izolat, înconjurat de duşmani care juraseră pierderea sa. În plus, totul se petrecea în preajma unei crize care se anunța extrem de dură. Exasperat de eşecul loviturii împotriva Florenței, papa a pus ochii pe Milano. Un suveran minor, un consiliu de regență dezbinat, un război civil în perspectivă, toate acestea erau condiții perfecte pentru o operațiune militară de mare anvergură, care urma să-i aducă Milano pe o tavă de aur.

Mercenari elvețieni angajați de el s-au revărsat prin Saint-Gotthard spre Bellinzona, având drept obiectiv invadarea Lombardiei şi ocuparea ducatului Milano.

După o serie de lupte grele, Simonetta reuşi să obţină ajutorul marchizului de Mantova, unul dintre cei mai cunoscuţi condotieri ai timpului, care câştigă o victorie decisivă asupra elveţienilor, la Lugano, alungându-i din Italia.

Pentru Sixtus al IV-lea un nou vis s-a spulberat. Girolamo Riario, nepotul său adorat, nu deveni duce de Milano.

Simonetta a triumfat încă o dată. Dar acesta era cântecul de lebădă. O intrigă bine ticluită îi va tăia aripile.

Beatrice - văduva lui Tristano Sforza şi cumnata devotată a lui Lodovico il Moro, care se bucura de prietenia ducesei Bonne de Savoia, a informat-o în secret pe aceasta că Simonetta intenţiona să o înlăture de la putere pentru a guverna singur. Prima măsură va fi arestarea lui Antonio şi trimiterea lui în judecată pentru înaltă trădare. Numai Lodovico putea să-l salveze...

– Simonetta, acest bătrân răzbunător, are deja pe conştiinţă moartea lui Ottaviano şi a numeroşi nobili partizani ai răposatului tău soţ. El vrea să lichideze grupul Sforza pentru a proclama ducatul Milano republică, pe care să o guverneze ca singur stăpân...

Speriată de această perspectivă, Bonne a urmat sugestia Beatricei şi - în plin consiliu de regenţă - a propus, faţă de Simonetta, stupefiat de această întorsătură, rechemarea lui Lodovico il Moro din exil şi cooptarea lui în consiliu.

Simonetta s-a opus, dar, aflat în minoritate, s-a înclinat în faţa faptului împlinit.

După şedinţă îi vorbi cu amărăciune:

– Doamnă ducesă, să nu uitaţi profeţia mea! Hotărârea dumneavoastră mă va costa capul... dar vă va costa şi tronul fiului dumneavoastră...

Lodovico a fost primit cu toate onorurile la Milano şi încă de la început şi-a exercitat puterea. A reuşit o lovitură de stat fără să fie vărsată o singură picătură de sânge.

Câteva zile mai târziu, ghibelinii îl declarară pe Cecco Simonetta un pericol pentru micul duce şi pentru noul regim. Bătrânul consilier al lui Francesco Sforza şi al fiului său Galeazzo-Maria a fost arestat, judecat şi decapitat.

Eliberat de orice constrângere, Lodovico a luat măsuri radicale.

– Îl declar major pe ducele Galeazzo! Consiliul de regență își încetează funcțiile! Ducesa Bonne va fi consultată când părerea sa va fi necesară! Patru protectori vor fi afectați pentru apărarea persoanei și intereselor tânărului nostru duce: fratele meu, Filippo Sforza, Roberto Sanseverino, Roberto Pallavicino și eu însumi! Ducesa Bonne va fi separată de fiul său, dar îl va putea vizita cu aprobarea noastră!

Bonne a înțeles prea târziu că a fost trădată. Își pierdea nu numai fiul și propria autoritate, dar și amantul. Antonio a fugit din Milano înainte de a fi arestat... de data asta în mod serios... Bătrâna ducesă își înghițea lacrimile și, exasperată de această cădere intempestivă, voia să se retragă în Savoia. Spera să fie întâmpinată la Torino de frumosul Antonio. Dar Lodovico i-a interzis să părăsească teritoriul ducatului Milano. Teoretic liberă, devenise practic prizoniera cumnatului ei. În trista ei singurătate, îl plângea pe Simonetta. Dar regretele erau târzii...

Tânărul duce - fiul ei - devenise o marionetă mânuită de unchiul său.

Obișnuit cu moravurile timpurilor pe care le trăiam, nu acordam micului suveran o speranță de viață mai mare de câțiva ani... timpul necesar unchiului său de a-și consolida poziția politică... apoi va urma saltul în eternitate...

Statutul meu de acreditat la Milano nu mai putea continua. Din cauza relațiilor mele amicale cu Simonetta, eram suspect în ochii noului stăpân al ducatului. Senioria nu așteptă să fiu declarat *persona non grata.* Am fost rechemat la Florența pentru a primi instrucțiuni în vederea unei noi misiuni.

Când revin în Toscana încerc de fiecare dată o plăcere nouă... aceste locuri au ceva divin... o ambianță feerică, unică în lume... dealurile Sienei evocă valurile unei mări nemișcate, oprite în loc de forțe magice... apusul revărsase peste case, peste străzile Florenței, o ploaie de purpură și de aur... un spectacol de o frumusețe ireală...

Ajuns la Florența, m-am prezentat de îndată la Seniorie. Gonfalonierul și consilierul său, în prezența lui Lorenzo Medici - care domina adunarea cu personalitatea lui puternică -, au ascultat cu atenție informarea mea despre dedesubturile complicate ale politicii oficiale de la Milano.

Apoi am fost anunțat că Senioria hotărâse trimiterea mea într-o misiune extraordinară în Franța; regele Louis al XI-lea se stingea de la o zi la alta, ros de o hidropsizie agravată de o eczemă rebelă, asemănătoare cu lepra.

Gonfalonierul mi-a explicat amănunțit apropiata mea misiune:

– Veți oferi regelui inelul pastoral al episcopului Zenobius, care posedă puterea miraculoasă de a vindeca lepra. Messer Lorenzo de Medici, care are sincere sentimente de prietenie față de suveranul Franței şi doreşte ca el să-şi recapete sănătatea, a obținut în schimbul unei însemnate sume de bani ca inelul, care este proprietatea unei pioase familii florentine, să-i fie împrumutat regelui Louis.

Continuă zâmbind:

– Inelul nu este decât partea vizibilă a aisbergului. În realitate rolul dumneavoastră va fi mai complex. Regele, apărător aprig al Pragmaticei Sancțiuni şi al independenței Bisericii galice față de Roma, asumându-şi riscul de a nu fi pe placul papei care i-a arătat o ostilitate deschisă, a mai atenuat recent intransigența sa. Cardinalul Giuliano della Rovere a fost numit reprezentant al papei la Avignon. Dotat cu o abilitate diabolică, el a reuşit să câştige încrederea regelui, promițându-i rugăciunile Bisericii romane pentru obținerea iertării păcatelor sale şi vindecarea bolii. Misiunea dumneavoastră, Messer Ridolfi, este de a contracara uneltirile cardinalului şi ale papei, duşmanul îndârjit al Medicilor şi implicit al Florenței.

Toți consilierii aplaudară privindu-l pe Lorenzo, care înclină capul în semn de mulțumire.

– Când trebuie să plec?

La rândul meu, voiam să afişez zelul care mă însufleția.

– Cât mai curând posibil. Scrisorile de acreditare sunt gata...

Seara am fost invitat să cinez la Lorenzo. Părinții mei, Ridolfi, Pucci, Guicciardini, Capponi, Vettori, toți membri ai înaltei burghezii, care umbrise clanurile Gondi, Albizzi, Valori, familii nobile, care suportau greu excluderea lor de la putere. Cei din familiile Rucceali, Alamanni, Machiavelli păstrau

o neutralitate prudentă. Poporul, marea masă a florentinilor, era ataşat Medicilor. În general, marile personalităţi schimbă adesea tabăra, în funcţie de interesele politice şi financiare. Salviati făceau parte din casa Medici, fapt care nu i-a împiedicat să se lase antrenaţi în complotul Pazzi.

Lorenzo, fără a fi duce sau prinţ, dispunea de o putere suverană. Familia sa, ajunsă la zenit graţie lui, poseda autoritatea unei dinastii regale. În profida puterii sale, Lorenzo personifica amabilitatea, bunătatea, iar farmecul său era irezistibil. După complotul eşuat al clanului Pazzi, a devenit cel mai important om politic al Italiei.

În copilărie eram tovarăşul de joacă preferat al fratelui său, Giuliano. Pe când Lorenzo era un frumos adolescent, l-am văzut pozând pentru Benozzo Gozzoli, care picta la palatul Medici *Drumul Regilor Magi.* Îmi amintesc de somptuosul lui costum alb, brodat cu aur şi împodobit cu pietre preţioase. Am înţeles atunci că subiectul religios nu era decât un pretext pentru a-i arăta pe Medici în toată splendoarea lor, alături de strălucitoarea lor suită. L-am mai văzut, câţiva ani mai târziu, imortalizat de Ottavio Vannini, în mijlocul poeţilor, filosofilor şi al artiştilor. Figura lui, relativ tânără, purta deja urmele încercărilor grele ale unei existenţe care nu îl scutise de experienţe dureroase. Obrajii săi brăzdaţi de riduri adânci, lipiţi parcă de oasele proeminente, reliefau un nas lung, coroiat. Zâmbetul său era rece, amar. Nu izbutea să uite asasinarea lui Giuliano, răpus sub ochii lui.

– Roma este locul de întâlnire al tuturor viciilor!, spunea el. Papa este diavolul personificat, care se ascunde sub mitra papală.

În această seară, invitaţii săi umanişti, Pucci, Poggio, Beccadelli, străluceau cu verva lor. Pentru a nu-şi complica existenţa, acceptau, în aparenţă, religia, dar de fapt glorificau păgânismul.

Ficino, elenist şi umanist moderat, îi acuza pe colegii săi că au transformat doctrina creştină în instrument de desfrâu şi fărădelegi. Poggio ripostă râzând:

– Ficino, înţeleg contradicţiile care îţi sfâşie conştiinţa. În ciuda statutului tău de preot, admiri filosofia antică. Iluminat

de filosofia lui Platon şi Epicur, conteşti păcatul carnal şi venirea Mântuitorului. Cu mintea întunecată de credinţe ilogice, predicate de clerici şi practicate de cei săraci cu duhul, te contrazici şi proslăveşti ceea ce ai tăgăduit mai înainte...

După un duel verbal care devenise plictisitor - pentru că repetarea unor idei devine obositoare - iar sfârşitul cinei îmi inspira subiecte mai vesele, Lorenzo mă luă de braţ şi mă conduse în dreptul unei ferestre pentru a-mi vorbi în particular.

– În legătură cu solia ta... în paralel cu misiunea pe lângă regele Franţei, vei face şi o vizită diplomatică în Anglia. Oficial, pentru a întări legăturile de prietenie dintre Londra şi Florenţa, neoficial, pentru a încerca să obţii restituirea unui împrumut de 120.000 de florini acordat de bunicul meu, Cosimo, regelui Edward al IV-lea. Aceşti bani l-au ajutat să scape dintr-un mare impas. Cunoscând abilitatea şi talentul tău de negociator, sper într-un rezultat pozitiv.

A trebuit să intru în joc.

– Înţeleg, Lorenzo... îi voi demonstra că Florenţa este o ţară mică, dar se bucură de o mare influenţă în Italia... că resursele sale financiare sunt importante şi că într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat va fi posibil un nou împrumut... dar că un gest al Maiestăţii Sale, care ar manifesta înalta sa înţelegere, ar fi, acum, foarte apreciat de banca Medici...

Lorenzo încrucişă braţele, manifestându-şi făţiş iritarea.

– Din nefericire, regii au memoria scurtă când trebuie să-şi achite obligaţiile. M-aş fi arătat mai concesiv dacă aş fi fost informat că situaţia sa financiară este încă precară, dar după tentativa nereuşită de a cuceri Franţa a semnat tratatul de pace de la Piquigny, primind în schimb 75.000 de scuzi şi promisiunea unei pensii anuale de 50.000 de scuzi...

– Englezii îi spun tribut...

– Indemnizaţie, pensie, tribut, n-are importanţă... pe mine mă interesează banii băncii Medici! ... Dacă Edward al IV-lea a vândut drepturile monarhiei pentru câteva monede de aur, acest fapt nu pledează în favoarea sa...

După două zile am plecat în Franţa. Am ales un drum care traversa regiuni ferite de război. Asta nu înseamnă că întâlnirile nedorite sunt excluse... Într-o zi, mergeam pe un

drum pietros, şerpuind între două dealuri, când am auzit un galop care m-a alarmat. Potrivit consemnului, oamenii mei, toţi înarmaţi, au făcut cerc în jurul meu pentru a mă apăra în cazul unei agresiuni. Deodată, un cerb zbură ca o săgeată prin faţa noastră, izgonit de o haită de câini de vânătoare care l-au înghesuit într-un fel de fundătură închisă de un perete de piatră. Un grup de cavaleri, cea mai mare parte îmbrăcaţi elegant, se năpustiră pe urmele vânatului. Priveam iureşul vânătorilor asupra cerbului hăituit, care tremura încercând zadarnic să se apere de câinii dezlănţuiţi.

Unul dintre cavaleri, foarte tânăr, care părea să fie conducătorul grupului, înfipse sabia în bietul animal, încolţit şi fără nicio şansă de scăpare. I **se rezervase tinerelului onoarea** şi plăcerea de a-l răpune. Cerbul se prăbuşea în timp ce cavalerul smulgea sabia plină de sânge din coastele nevinovatului animal. Un spectacol care m-a scârbit. Nu sunt decât un burghez care nu apreciază isprăvile cinegetice asupra unor animale fără apărare.

În timp ce hăitaşii ridicau prada, tânărul cavaler mă zări, zâmbi şi se îndreptă spre mine. Mă salută ridicându-şi pălăria garnisită cu pene de struţ. Vesta lui roşie, brodată cu aur, pantalonii strâmţi, cizmele din piele fină cu pinteni de aur arătau o eleganţă deosebită. Figura lui adolescentină îmi era vag cunoscută, dar nu izbuteam să-mi amintesc în ce împrejurare îl văzusem.

– Mulţumirile mele, Messer Ridolfi!, aţi avut gentileţea să vă opriţi pentru a nu deranja vânătoarea...

Am salutat şi eu, stânjenit de acest *lapsus memoriae.*

– Servitorul dumneavoastră, Messer...

– Nu mă recunoaşteţi... totuşi m-aţi felicitat cu ocazia numirii mele în Sfântul Colegiu. Sunt cardinalul Antonio Vernier!

În acest moment am înţeles motivul confuziei mele. Nu puteam asocia figura lui de atunci cu cea a unui sclivisit vânător cu gonaci.

– Vă rog să primiţi scuzele mele, Eminenţă! Sunt de neiertat!

– Vă iert, Messer Ridolfi, cu condiţia să acceptaţi invitaţia mea la un supeu şi la un spectacol de balet care vă vor bucura inima şi spiritul...

– Aş fi bucuros să primesc amabila dumneavoastră invitaţie, dar sunt în drum spre Franţa. Noi, diplomaţii, suntem curieri de lux. Trebuie să ne respectăm riguros programul. Sunt deja în întârziere, pentru că am fost nevoit să fac un ocol, să nu dau peste mercenarii Sfântului Părinte...

Tânărul cardinal izbucni în râs.

– Sincer, Messer Ridolfi, politica nu este partea mea tare. Prefer îndeletniciri mai puţin periculoase. Sper să vă pot primi la mine, la Roma sau la Veneţia. Profitaţi de invitaţia mea. Nu veţi regreta...

Ne-am despărţit în termenii cei mai buni.

Aş fi putut beneficia de ospitalitatea sa în acea noapte, în loc să o petrec în cort sau într-un han amărât. Dar mi-ar fi fost imposibil să mă ating de o bucată de carne smulsă din acel nenorocos cerb răpus în faţa mea. Fiecare înghiţitură m-ar fi făcut să retrăiesc spectacolul penibil al chinurilor îndurate de splendidul animal.

Ştiam că averea lui Vernier putea fi comparată cu aceea a Casei Borgia, luată ca element de referinţă. În privinţa cardinalului Vernier, nu eram impresionat de tinereţea lui. Istoria sfintei Biserici Romane a înregistrat şi cardinali în vârstă de şapte sau opt ani... Mi-am continuat deci călătoria spre Franţa...

Prostituatelor li se mai spune şi peripateticiene ale dragostei, pentru că trebuie să umble mult pentru a-şi expune nurii şi pentru a-şi găsi clienţi care să le plătească bine... în trecut existau peripateticieni filosofi, care îi învăţau pe discipoli doctrina lui Aristotel... în timp ce se plimbau, formulau teorii care trebuiau să reziste secolelor... vedeau, de exemplu, o frunză căzând dintr-un arbore şi în jurul ei reconstituiau universul... noi, diplomaţii, suntem peripateticieni ai politicii... jumătate din cariera noastră se exercită pe drumuri...

Nu aş putea preciza dacă suntem mai aproape de prostituate sau de filosofi... dar circulăm fără încetare... mă tem că ne apropiem mai degrabă de cea mai veche profesie din lume... suntem obligaţi să câştigăm bunăvoinţa şefilor de guverne, care ne primesc veniţi în misiune, să îi lăudăm, să le facem complimente, să-i mintim, să încercăm să le furăm secretele...

Ambasadorii au pus primii în practică ceea ce se numeşte mişcare perpetuă... Privirea le este atrasă de frumusețea peisajelor... cântecul păsărelelor le farmecă auzul... parfumul florilor îi vrăjeşte... praful îi face să strănute... țânțarii îi pişcă... ploaia îi udă... noroiul şi balega îi stropesc de sus şi până jos... după ore nesfârşite petrecute în şa îi doare spatele... în hanuri puturoase paraziții nu-i lasă să doarmă... hrana este foarte rar bună... îi arde soarele, frigul le îngheață şi le învineţeşte mâinile... uneori se rupe o roată de la căruța care le transportă bagajele... ciuma, holera, banditii îi pândesc... rezultatul deplasărilor este mai degrabă negativ...

Întâlnim în drum negustori ambulanți, călugări rătăcitori, vagabonzi, cortegii princiare, cerşetori, leproşi, îmblânzitori de urşi, burghezi îmbrăcați în negru, turme de oi şi de porci, înalți demnitari ai Bisericii cu escorte mai impresionante decât ale regilor, coloane de mercenari înarmați până-n dinți...

Toți aceşti oameni circulă pe jos sau călare, cocoțați pe catâri sau chiar pe cămile, înghesuiți în căruțe care scârțâie scrijelind auzul şi nervii, sau în sănii, dacă a început să ningă...

Când drumul este plictisitor, gândul aleargă în căutarea unei preocupări intelectuale... eram nerăbdător să-l cunosc pe Louis al XI-lea, care încă din timpul vieții a devenit un erou de legendă... se spune că este urât, că are aerul unui burghez gătit de sărbătoare... că sub acest înveliş puțin atrăgător se ascunde un diplomat înnăscut, un negociator de o diabolică abilitate, capabil să obțină avantaje chiar după înfrângerile cele mai severe, un judecător neînduplecat al propriilor săi supuşi, un militar desăvârşit care preferă totuşi pacea războiului, un suveran care şi-a înălțat țara la rangul de primă putere a Europei occidentale...

Cu inima uşoară mă îndreptam spre Tours, ținta călătoriei mele...

Dacă înaintea căderii nopții nu voi întâlni un han convenabil, oamenii mei îmi vor instala cortul - transportat într-o căruță - şi astfel adăpostit voi dormi, cu pumnii strânşi, până la ivirea zorilor...

La Suse am găsit un culcuş bun şi o cină care - ajutată de foame - mi s-a părut excelentă. Am traversat cu o oarecare dificultate trecătoarea Mont-Cenis, cufundată în ceață, şi am

mers de-a lungul văii Arc, adâncă şi sălbatică, întreruptă de cascade încântătoare. Podurile nu prea solide mă cam îngrijorau, dar din fericire am ajuns cu bine la Chambery, capitala ducatului de Savoia, apoi la Aiguebelette, la frontiera cu frumoasa țară a Franței.

La Lyon, oraş superb, construit pe malul stâng al râului Saône, am nimerit într-un târg bogat. Mi-ar fi plăcut să rămân o zi sau două să admir mărfurile expuse, dar inelul episcopului Zenobius pe care îl păstram asupra mea m-a făcut să mă răzgândesc. Eram deja în întârziere... Am intrat deci în țara Loarei, supranumită grădina Franței, reputație binemeritată, fiindcă peisajele sale sunt magnifice, în sfârşit, am ajuns la destinație. Tours este o mică aglomerare urbană, care a furat vremelnic prestigiul şi animația Parisului, după instalarea regelui într-un castel din apropiere, Plessis-les-Tours, transformat într-un fel de cetate apărată de forțe armate considerabile. În această localitate minusculă se înghesuiau toți marii demnitari ai regatului, curtea regală, cu întreaga suită, ecleziaşti de rang înalt, ambasadori, parlamentari... solicitanți, în aşteptarea bunăvoinței suveranului, care acorda audiențe din când în când.

Roberto Panella, tânărul însărcinat cu afaceri al Florenței, instalat într-o casă din centrul oraşului, închiriase pentru mine, la un preț enorm, o căsuță pe care trebuia să o împart cu oamenii mei. Abordă mai întâi subiectul care mă interesa în mod deosebit: sănătatea regelui. Acesta făcuse un început de paralizie cu pierderea vorbirii din cauza unor cheaguri de sânge pe creier. Apoi sănătatea i se mai ameliorase. Putea vorbi şi chiar mergea fără să se sprijine în baston. De atunci trăia izolat, cu un număr mic de servitori, aleşi cu grijă; preferase castelul Plessis-les-Tours, pentru că avea oroare de castelul Amboise, reşedință preferată de regele Charles al VII-lea, tatăl său, şi de strania lui metresă Agnes Sorel. Îl instalase la Amboise pe fiul său minor, delfinul Charles, care era supus unei educații extrem de dure. Regele îl supraveghea în permanență prin oamenii săi de încredere, pentru a-l împiedica să comploteze împotriva aceluia care îl adusese pe lume. Louis al XI-lea nu putea uita că el însuşi complotase împotriva tatălui său.

A doua zi, Monsieur de Commynes m-a primit la reşedinţa sa de la Tours. M-a invitat în cabinetul lui de lucru, în prezenţa înaltelor personaje care umpleau anticamera. Mi-am dat seama de încrederea pe care i-o acorda regele după numărul de solicitanţi care voiau să obţină bunăvoinţa suveranului, graţie intervenţiilor sale.

Îl cunoscusem pe Commynes cu prilejul misiunii sale diplomatice la Milano. Apreciasem mult spiritul său deschis, inteligenţa strălucitoare şi manierele-i de o curtenie distinsă. Spre deosebire de alţi consilieri ai regelui, plini de înfumurare, el se comporta natural, cu o politeţe care îi atrăgea toate simpatiile. Ceea ce nu înseamnă că nu isca invidii. Îşi începuse bogata lui carieră printr-o lovitură de teatru, sub aripa ducelui de Bourgogne. Când a simţit că stăpânul său este gata să se prăbuşească, a trecut în serviciul regelui Louis, care i-a acordat toată încrederea. Existenţa lui la Curte a cunoscut culmi şi abisuri. Concurenţii săi, care îi reproşau favoarea regală prea repede dobândită, au ţesut intrigi care au trezit suspiciunea patologică a regelui. De Commynes a beneficiat până şi de un scurt popas într-una din coliviile rezervate nobilelor personaje căzute în dizgraţie. Din fericire pentru el, suveranul, revenit la sentimente mai bune, l-a scos din oribila închisoare amenajată în castelul Loches şi l-a reinstalat printre cei mai apropiaţi consilieri ai săi. Neaşteptatele capricii îi erau caracteristice.

Monsieur de Commynes s-a scuzat pentru modesta primire pe care mi-a făcut-o, dar, adăugă el, condiţiile actuale - fără să le precizeze - nu erau oportune pentru solemnităţile tradiţionale la curtea regală.

Referindu-se la starea sănătăţii regelui, mi-a explicat într-un limbaj diplomatic, foarte neutru, că aceasta s-a ameliorat mult şi că nu mai inspiră îngrijorare.

– Bineînţeles, Maiestatea Sa este extrem de credincioasă, apreciază eficienţa relicvelor care fac minuni şi care i-ar putea grăbi vindecarea. Maiestatea Sa a aşteptat cu nerăbdare sosirea voastră, pentru că inelul episcopului Zenobius îi inspiră o încredere deosebită.

Am înţeles că dincolo de aceste fraze bine ticluite se ascundea o realitate mai puţin trandafirie.

– În orice caz, continuă el, vă rog să nu pronunțați cuvântul lepră, deşi inelul este legat de această teribilă maladie... Maiestatea Sa vă va primi în audiență particulară, onoare pe care o acordă extrem de rar de câtva timp...

Trebuie să mărturisesc fără ocolişuri că m-a surprins întotdeauna dezacordul dintre evlavia regelui şi atitudinea sa critică față de autoritățile ecleziastice de la Roma. Monsieur de Commynes îmi ghicise, fără îndoială, gândurile, pentru că reluă cu un zâmbet:

– Trebuie să vă previn că Maiestatea Sa separă sfânta noastră religie şi pe Dumnezeu de slujitorii săi, fiindcă în zilele noastre ei par să-l fi uitat pe Domnul pentru a se preocupa de profituri personale. Maiestatea Sa acordă mai mult respect sihastrului François de Paul decât papei. Întemeierea Ordinului Saint Michel este o nouă dovadă a credinței sale sincere. Plecăm chiar acum la Plessis-les-Tours. Aveți inelul la dumneavoastră?

– Este o comoară pe care o păstrez întotdeauna la mine...

– Foarte bine! Să mergem!

Pe măsură ce caii ne purtau în galop spre reşedința regală, Monsieur de Commynes sublinia favoarea pe care suveranul o acorda ambasadorilor acreditați de țările prietene Franței.

– Majestatea-sa a demonstrat ostilitatea față de turcii necredincioşi, refuzând o audiență ambasadorului trimis de sultanul Mehmed al II-lea, care îi aducea o relicvă specială pentru ameliorarea sănătății. Suveranul meu nu acceptă compromisurile dezonorante.

Panella m-a prevenit că regele a interzis membrilor înaltei nobilimi accesul în actuala sa reşedință.

Numai fiica sa, prințesa Anne de France, ginerele său, Sir de Beaujeu, Monsieur de Commynes şi medicul Jacques Coitier puteau intra la Plessis-les-Tours fără o autorizație prealabilă.

Aspectul acestei fortărețe era într-adevăr impresionant. Deasupra zidurilor înalte se înălțau turnulețe cu zăbrele de fier. Aliniați în spatele crenelurilor, arbaletieri vegheau zi şi noapte, gata să tragă asupra intruşilor. Personalul de serviciu al regelui era redus la strictul necesar. Valeții, bucătarii,

chelarii erau schimbați frecvent, pentru a nu li se da răgaz să fie cumpărați ca să-l otrăvească.

Spre a însuflețiri rarele lui clipe de plăcere, regele primea la masă câțiva inşi modeşti - burghezi, cărturari, oameni de litere, care îi inspirau mai multă încredere decât toți nobilii regatului la un loc. Înaintea primirii mele la suveran, un ofițer în uniformă se asigură că nu port nicio armă asupra mea. Tratament neobişnuit pentru un diplomat. Evident, nu m-am formalizat.

Florența avea prea mare nevoie de sprijinul regal pentru a ține seama de astfel de mofturi. Intrând în cabinetul regelui, care stătea în fotoliul cu spătar înalt - un fel de tron -, am făcut o plecăciune măturând cu penele pălăriei dalele de piatră.

Louis al XI-lea suporta greu boala. N-am văzut decât un nas enorm, care aproape îi acoperea fața cadaverică... pielea îngălbenită ca un pergament vechi, lipită de oase, îi dădea înfățişarea unui cadavru viu... plăgi purulente îi pătau obrajii... în schimb, ochii exprimau o inteligență strălucitoare... n-am mai văzut o privire atât de patetică, atât de sugestivă...

M-am apropiat şi, punând un genunchi în podea, i-am prezentat - cu omagiile lui Lorenzo - deschisă caseta de argint în care se afla inelul episcopului Zenobius... Emoționat, îl luă şi îl trecu pe deget. Am citit pe chipul lui convingerea că această relicvă îl va vindeca.

Regele îmi mulțumi cu o simplitate mai grăitoare decât formulele reci, convenționale, exprimate în asemenea momente solemne.

Apoi el se ridică şi îmi arătă, cu o evlavie emoționantă, câteva relicve orânduite pe o masă, în chip de altar, aflată lângă pat. S-a oprit, mai ales, la Sainte Ampoule în care se păstra mirul folosit când regii Franței erau unşi, păstrată de obicei la Reims, toiagul lui Moise şi cel al lui Aron, aduse de la Paris, crucea lui Carol cel Mare, pânza de pe altarul Sfântului Petru.

Suveranul m-a reținut la cină, onoare rar acordată ambasadorilor, după instalarea sa definitivă la Plessis-les-Tours.

Louis al XI-lea, cunoscut pentru sobrietatea sa vestimentară, arbora acum o mantie lungă, fără mâneci, brodată cu aur şi garnisită cu blană, o jachetă plisată, o pălărioară cu pene de

struț şi cizme foarte largi, după moda timpului. Purta la gât un lanț de aur împodobit de medalii cu subiecte religioase.

În afară de Monsieur de Commynes şi de mine mai erau de față patru invitați: Madame Anne de France, soțul ei Pierre de Beaujeu, Coitier, medicul regelui, precum şi un personaj şters, care se numea Pierre Verse şi care n-a deschis gura decât ca să mănânce.

Dineul, simplu, dar sățios: legume, vânat excelent pregătit, vinuri alese, iar la sfârşit un desert bogat, pentru că Madame Anne adora dulciurile.

O orchestră de coarde cânta în curtea interioară a castelului şi muzica se strecura prin ferestrele deschise o dată cu aerul curat şi proaspăt al nopții.

Regele îmi vorbi despre Italia, despre drepturile familiei sale asupra ducatului Milano şi asupra regatului napolitan, apoi insistă îndelung asupra pretențiilor absurde ale Papei Sixtus al IV-lea de a conduce Biserica galică. Îl ascultam cu toții, adânciți într-o tăcere respectuoasă. Numai medicul îşi permitea să-l întrerupă pentru a-i atrage atenția să nu se atingă de anumite mâncăruri, prea grele pentru stomacul său, să bea moderat şi să nu discute politică în timpul mesei. Aveam impresia că asist la spectacolul jenant oferit de un profesor care îşi dojeneşte elevul.

Suveranul absolut al Franței, care înălțase regatul său la rangul celei mai mari puteri din Europa, care dispunea decapitarea principilor refractari proiectelor sale politice, care-i închidea în cuştile de la Loches pe cardinalii şi nobilii vinovați de trădare, care îndrăznea să se opună sistematic neîmblânzitului Sixtus al IV-lea, accepta fără murmur mustrările unui medic oarecare, pentru că - îşi imagina el - acesta avea puterea să-l mențină în viață, întărind darul miraculos a relicvelor sfinte. Coitier exploata în mod odios influența sa asupra regelui pentru a-i smulge proprietăți, privilegii şi demnități rezervate membrilor familiei sale. Neînsemnatul său nepot, care se afla alături de noi, urma să primească episcopatul Amiens, câteva luni mai târziu, o recompensă mare, pentru că episcopatul avea să-i aducă venituri importante, rezultate din contribuțiile enoriaşilor sensibilizați de frica pe care le-o produce marea doamnă în negru.

Regele, înainte de a-mi permite să plec, mi-a vorbit despre intențiile sale de a susține Florența și politica ei de independență față de Sfântul Scaun.

Întorcându-mă la reședință, l-am găsit pe Panella; mă aștepta să-mi comunice o veste teribilă sosită de la Florența printr-un curier special: Otranto căzuse în mâinile turcilor. Dușmanii creștinătății debarcaseră în Italia...

Printr-un mesaj care îmi era adresat personal, mi se cerea să urgentez plecarea la Londra. Invazia otomană care lovise regatul Neapole se repercuta asupra tuturor statelor italiene. Banca Medici trebuia să-și mobilizeze toate fondurile pentru a face față crizei care se anunța dură...

Înainte de a pleca din Tours am obținut - conform protocolului - o audiență de rămas bun. De data asta eram urmat de doi paji. Primul ducea o casetă de argint, o bijuterie splendidă lucrată manual. Al doilea ținea în lesă doi ogari afgani. Senioria, care cunoștea pasiunea regelui pentru câini și sumele imense cheltuite pentru întreținerea unei haite enorme, îi trimisese două exemplare exotice plătite foarte scump.

La *Plessis-les-Tours* am fost primit de Monsieur Commynes și de doctorul Coitier. În dreptul unei ferestre înalte stăteau în picioare patru persoane îmbrăcate în mantale negre, ca niște robe, cu glugi largi, purtate de obicei de savanți, de medici și de astrologi. La Curtea lui Louis astrologii nu erau urmăriți și condamnați de Inchiziție, deși astrologia era interzisă în Franța. Savantele notabilități, înșirate ca ciorile cocoțate pe o cracă, mă priveau insistent.

Monsieur de Commynes mângâia câinii.

– Frumoase exemplare! Maiestatea Sa va aprecia gestul guvernului dumneavoastră...

– Am și pentru Excelența Voastră o dovadă de prețuire de la Messer Lorenzo de Medici...

Am deschis caseta și i-am arătat un colier de aur, cu blazonul principilor de Talmont, încrustat cu pietre prețioase.

Panella ne informase deja că regele îi spoliase pe cei din neamul La Tremodile de succesiunea lui Louis d'Amboise pentru a o acorda favoritului său principatul Talmont. Recompensarea curtenilor fără să desfaci băierile pungii

proprii era un procedeu foarte răspândit. Regele Franței nu făcea excepție.

Doctorul Coitier privi cu invidie lanțul greu de aur.

Senioria nu considerase necesar să se arate risipitoare și față de el.

Monsieur de Commynes mă rugă să transmit mulțumirile sale lui Lorenzo de Medici, apoi mă preveni surâzând:

– Maiestatea Sa este astăzi puțin nervoasă. Timpul noros exercită o oarecare influență nocivă asupra naturilor sensibile. Mă gândesc că ogarii vor însenina augusta lui frunte...

Coitier adăugă cu un aer de profesionist:

– Uneori regele își imaginează că starea sa de sănătate este mai rea decât în realitate. Impresie pe care o au unii bolnavi prea delicați...

Limbajul comunicatelor oficiale nu înșela pe nimeni.

Un ușier deschise cele două uși batante, onoare acordată ambasadorilor și prinților de sânge.

Am intrat urmat numai de Monsieur de Commynes și de pajul care ținea ogarii în lesă.

Regele se plimba nervos de la un capăt la altul al cabinetului său. Hainele fluturau pe corpul lui slăbit. Figura exprima o iritare abia stăpânită. Câinii, cu silueta lor zveltă, i-au mai descreștit puțin fruntea. I-a mângâiat cu o plăcere vizibilă.

După formulele de politețe uzuale, un scutier al regelui a luat ogarii și a ieșit urmat de pajul meu.

Îndată ce ușa s-a închis, suveranul îmi puse o întrebare la care nu mă așteptam:

– Sunteți sigur că inelul pe care mi l-ați adus este cel al episcopului Zenobius?

– Pot să o asigur pe Maiestatea Sa de autenticitatea absolută a acestei piese...

– Papa mi-a trimis un fragment din pielea Sfântului Anton de Padova. Dar Sfântul Anton de Padova este patronul săracilor și le ajută pe femeile însărcinate... nu are efect asupra leprei...

Monsieur de Commynes interveni cu blândețe:

– Îmi permit să informez pe Maiestatea Voastră că Sfântul Anton de Padova aduce mântuire cazurilor grele...

– Nu mă întrerupe! N-am auzit niciodată că ar fi vindecat un lepros... Zenobius, da... Ştiţi, domnule ambasador, ce tratament inuman li se aplică leproşilor?... Îndată ce medicii constată simptomele leprei - piele pigmentată, noduli, răguşeală... nu am vocea răguşită?... iată, abia pot articula clar câteva cuvinte...

– Maiestatea Voastră are doar o răceală uşoară, reluă Monsieur de Commynes cu o insistenţă politicoasă...

– Taci! Nu mă contrazice! N-am spus că sunt lepros... dar anumite simptome mă neliniştesc... inelul mi-a făcut deja bine... dar foarte puţin...

Am intervenit exprimându-mi opinia, cu tot respectul şi menajamentele posibile:

– Minunile făcute de inel se manifestă cu o oarecare încetineală, dar efectele sunt indiscutabile...

Regele nu a luat în seamă cuvintele mele.

– În faţa leprei, oamenii uită de datoria milei!, insistă el. Când văd că pielea bolnavului devine aspră, că pete cenuşii apar pe tot corpul, că degetele se desprind ca şi când ar fi roase de şoareci, că mâinile şi picioarele se transformă în cioturi, cei ce se bucură de o sănătate încă neatinsă fug de el şi îi strigă cu dezgust: „Nu uita niciodată că pentru lumea celor vii tu nu eşti decât un mort... un mort care încă mai mişcă... nu vei mai avea nici familie, nici prieteni... nu vei mai atinge nimic cu mâinile tale... nici bani, nici lucruri, nici animale... te vei mulţumi cu mâncarea pe care oameni miloşi o vor aşeza pe pământ, în faţa ta... nu vei putea decât să baţi cu bastonul la uşile bisericilor pentru a cerşi pomană şi binecuvântarea preoţilor... nu uita că în toate zilele care ţi-au rămas, vei rătăci singur... aminteşte-ţi în fiecare clipă că eşti mort... mort... mort... până când sufletul va ieşi din corpul tău putred şi vei putea renaşte în împărăţia Domnului, cunoscând bucuriile Raiului... Dar până atunci vei purta o haină lungă, neagră, având ca semn distinctiv o cruce albă sau două mâini albe cusute pe pieptul tău... vei suna mereu cu un clopoţel pentru a preveni oamenii să se îndepărteze de tine... nu vei avea dreptul să fii înmormântat în pământul sfinţit al cimitirelor... când nu te vei mai putea mişca, vei fi dus

într-un azil de muribunzi unde vei aştepta ultima suflare..." Să ştiţi, domnule ambasador, că ciuma, această groaznică boală, este miloasă, pentru că omoară repede... în timp ce lepra aduce chinurile iadului ani... şi ani... fără număr...

Regele vorbea... vorbea... vorbea...

Toţi ambasadorii îi cunoşteau limbuţia... şi irascibilitatea... Perora ca şi când ar fi vrut să se audă pentru a se convinge că este încă viu... ambasadorii nu puteau scoate niciun cuvânt în timpul interminabilelor sale monologuri...

Doctorul Coitier intră pentru a opri tirada rostită cu o voce răguşită... dar regele nu putea opri cascada vorbelor...

– Ştiţi, domnule ambasador, că unul dintre regii Ierusalimului, un biet adolescent, care avea toată viaţa în faţa lui, a fost atins de lepră... şi că ultimele sale zile le-a petrecut călare, cu sabia în mână, luptând împotriva necredincioşilor?

– Maiestatea Sa va trebui să accepte o mică pauză!, spuse Coitier cu un ton hotărât. Domnul ambasador va înţelege situaţia...

Regele tăcu şi îl privi ezitant: să continue discursul ori să-i asculte sfatul? În cele din urmă a învins înţelepciunea... calm, îmblânzit, înclină capul în semn de aprobare...

– Ai dreptate, Coitier... ca întotdeauna tu ai dreptate...

Apoi se întoarse către mine:

– Domnule ambasador, nu pot decât să mă felicit că v-am primit... Asiguraţi-l pe Senior Lorenzo că înţeleg cauza şi preocupările Florenţei ca şi pe ale mele proprii...

Cuvinte sibilinice, care puteau însemna un angajament, un sprijin fără rezerve sau o simplă formulă de politeţe...

I-am prezentat omagiile de rigoare, apoi m-am retras. Pentru prima oară nu puteam aprecia dacă misiunea mea reuşise sau nu. Suferinţele sale, teama de moarte îi răpeau regelui luciditatea. Politica sa faţă de papalitate, înainte sincer ostilă, era acum tulbure... Succesorul său era încă minor...

Florenţa trebuia să conteze acum pe propriile sale forţe pentru a-şi păstra independenţa...

Am părăsit Tours şi m-am îndreptat spre nord prin Le Mans şi Alenton. Destinaţia era Honfleur, unde banca Medici avea

reprezentanți. Aș fi făcut o plimbare până la Paris, capitala Europei laice, dar timpul nu-mi îngăduia.

Acceptasem fără tragere de inimă misiunea mea la Londra. Să ceri restituirea unei datorii de la un rău-platnic este întotdeauna penibil. Totuși trebuia să reușesc. Câțiva bancheri florentini se ruinaseră deja acordând împrumuturi unor suverani insolvabili...

Ajuns la Honfleur, m-am instalat, cu escorta mea, la cel mai bun han din oraș și am început să mă interesez de închirierea unei nave. În timpul șederii în această localitate maritimă, trebuia să descifrez pe ascuns politica ducelui de Bretagne, care juca un rol dublu sau chiar triplu pentru a salva independența ducatului său. Solicitase un împrumut de la banca de Medici pentru a-și întări armata și a rezista încercărilor, când pașnice, când agresive, ale regelui Louis al XI-lea, care voia să-i răpească Bretagne.

Am rămas trei zile la Honfleur. În ajunul plecării spre Anglia mi-am potolit foamea în sala de mese a hanului. În jurul aceleiași mese, suficient de mare, în formă de potcoavă, clienți ai hanului sau călători în trecere puteau găsi mâncăruri simple, dar gustoase și vinuri franceze, ca de obicei, excelente. Rămâneau întotdeauna câteva scaune libere, pentru că prețurile nu erau la îndemâna oricui. Aveam chiar și muzică: un chitarist, un tip care cânta la violă și un al treilea care zdrăngănea la o lăută. Un menestrel cânta, cu o voce dulce, insinuantă, melodii care proslăveau dragostea curată a cavalerilor rătăcitori. *Tempi passati...* Astăzi dragostea curată nu mai există...

Doi cavaleri, cam de aceeași vârstă cu mine, îmbrăcați elegant, s-au așezat pe singurele scaune libere aflate în apropierea mea. Vorbeau englezește și își istoriseau anecdote picante.

Cunoscând și eu limba lui Chaucer - un diplomat trebuie să fie poliglot - anecdotele lor mă făcură să zâmbesc.

– Scuzați-mă, domnule, sunteți englez?, mă întrebă pe un ton hazliu, dar și cu o umbră de bănuială, tânărul personaj care purta la cingătoare o cataramă cu pietre prețioase.

Nu s-a prezentat, așa că m-am limitat să-i răspund laconic că sunt italian. Înseninându-se, a exclamat:

– Ador Italia! Când încă eram copil, tata m-a luat într-un pelerinaj la Roma...

Am înțeles că voia să rămână incognito și, cum era și el discret în ceea ce mă privea, n-am considerat nepotrivit să particip și eu la conversația vie, amuzantă și ușor frivolă.

După o seară agreabilă ne-am despărțit în cei mai buni termeni...

Retras în camera mea, mă gândeam la această întâlnire; repede m-a cuprins o oarecare neliniște gândind că am fost imprudent. Europa continentală este refugiul unor nobili englezi în dezacord cu guvernul actual al țării lor.

A doua zi dimineață l-am întrebat pe hangiu:

– Aseară, în timpul dineului, un englez s-a așezat lângă mine. Știți cine este?

– Desigur! Este un foarte bun client al casei.

Contele Richmond...

Numele nu-mi spunea mare lucru, deși parcă nu-mi era străin.

– Richmond?

– Da! Candidatul fără noroc la tronul Angliei. Locuiește la un castel din apropiere. Uneori vine să pescuiască pe coastă. Este un bun pescar...

Am înțeles în acel moment că făcusem o gafă enormă. Mergeam în misiune la Londra, la regele Edward al IV-lea, și, înainte de a mă prezenta la palatul Westminster, conversasem prietenește cu nefericitul său adversar... Asta îmi mai lipsea...

KEITH TOWNEY
din Serviciul Secret al Coroanei

„Supravegherea exercitată în permanență asupra contelui Richmond și a anturajului său ne-a permis să adăugăm câteva elemente noi la dosarul său. Întâlnirea, aparent întâmplătoare, la Honfleur, cu Ottavio Ridolfi, ambasador al Florenței, face parte dintr-o serie de contacte suspecte pe care le-am

semnalat deja. Intenția contelui de a solicita un împrumut de la banca Medici este în curs de realizare. Sprijinul ambasadorului i-ar fi foarte util.

Recomandăm Serviciului Secret al Coroanei să preia urmărirea ambasadorului Ridolfi îndată după debarcarea sa pe pământul Angliei.

Rog cu umilință pe Excelența Voastră să primească expresia celui mai profund respect."

Acest raport va fi cifrat de secretarul meu, apoi un curier special îl va duce la Londra...

Sunt puțin obosit... voi bea un pahar cu vin roşu pentru a-mi reface puterea... meseria mea cere o vigilență permanentă... trebuie să fiu atent fără încetare la gesturile pe care le fac, la comportarea mea, pentru a nu trezi suspiciunea persoanelor pe care trebuie să le spionez, menținându-mă permanent în umbră...

Tinerii mei subalterni pot face risipă de energie, îşi pot stăpâni nervii, pot fi mereu în alertă, gata să-l întâlnească parcă din întâmplare pe individul pe care trebuie să-l ademenească, mărturisindu-i cel mai profund ataşament, câştigându-i încrederea, pentru a-i smulge secretele ascunse în străfundul sufletului... o artă subtilă şi în acelaşi timp periculoasă... noi, spionii, cheltuim comori de imaginație, de finețe şi de diplomație pentru a atinge scopul urmărit...

În timpul Evului Mediu, pe care tocmai îl depăşim, alungat de valul dezlănțuit al umanismului, nobilii îşi rezolvau conflictele prin forță brutală. Era vremea luptelor sălbatice. Ei nu aveau decât o alternativă: să învingă sau să moară... Dar civilizația, evoluția societății, depăşirea frontierelor lumii cunoscute, grupările conspirative, din ce în ce mai numeroase, au redus rolul forței brutale, singura valabilă în trecut. Înainte de a se năpusti unii împotriva altora, nobilii trebuie să ia măsuri de precauție obținând informații asupra forțelor adversarului, asupra intențiilor sale, să caute alianțe, să-şi asigure apărarea flancurilor, a spatelui, să evite surprizele fatale. Pentru a dobândi informații, au nevoie de cercetaşi, de agenți care trebuie să se infiltreze în teritoriul inamic, aparent inofensiv pentru a nu trezi bănuieli. Aşa au apărut în lume

spionii. O categorie de oameni cunoscută în lumea veche, dar uitată de lumea medievală, mai apropiată de barbarie.

Când un nobil constată că forțele sale armate sunt inferioare acelora ale adversarului său, caută aliați cu interese comune, care să fie gata să-l sprijine. Așa au reapărut solii - cunoscuți din lumea veche - care negociază crearea de fronturi comune alcătuite din mai mulți parteneri cu aceleaşi scopuri. Italienii de astăzi, în special cei din Republica Veneția, foarte ingenioasă în materie de diplomație, au inventat ambasadorii rezidenți, pe care unii istorici şi analişti diplomatici îi privesc cu neîncredere, atribuindu-le titlul de spioni oficiali.

În ceea ce mă priveşte, consider că spionul-agent secret este mai eficient decât spionul-ambasador...

Fără falsă modestie, eu am fost un bun spion...

Din nefericire, dacă facultățile mele intelectuales-au dezvoltat, mijloacele mele fizice în declin mă împiedică să mă avânt în focul luptei, activitate pe care o ador. Am depăşit cu mult vârsta de cincizeci de ani şi trebuie să mă rezum la rolul de birocrat, un coordonator de spioni, pe care îi conduc în funcție de interesele guvernului meu. Evident, misiunea mea de coordonator nu este lipsită de pericole. Mă aflu într-o țară care pentru moment nu este în război deschis cu Anglia, dar pentru mine şi colaboratorii mei terenul este totuşi minat. Profesia mea mă pune adesea în contact cu adversarii guvernului aflat la putere. Violez secrete de stat şi întreprind acțiuni riscante. Îmi risc viața în fiecare moment...

Când îmbătrâneşti, devii prudent. Tinerii înfruntă pericolul cu nepăsare, aş spune inconştiență. Ei nu cunosc prețul tinereții. Cei care au pierdut-o o apreciază la justa ei valoare.

Îmi amintesc cu o fărâmă de tandrețe de primii mei paşi în cariera de spion... Trecusem pragul de cincisprezece ani şi arătam mai mare decât un băiat de vârsta mea. Lucram ca paj uşier în serviciul personal al ducesei Eleanor, soția ducelui Humphrey de Gloucester, unchiul regelui Henry al VI-lea de Windsor.

Castelul Baynard era o bogată şi somptuoasă reşedință, care dispunea de o armată de servitori, orânduiți într-o severă ierarhie...

Eram al şaselea dintr-o droaie de copii - exact zece - veniți pe lume în fiecare an, primăvara, cu precizia unui clopot care cheamă la liturghie. Tatăl meu era aproape tot anul plecat. Se întorcea acasă o săptămână sau două, însămânța burta mamei, pleca fără să ne spună destinația, apoi revenea în anul următor cam în aceeaşi perioadă, în general în august. Nimeni din casă nu cunoştea proveniența veniturilor sale. Dar cum nu ne lipsea nimic - ducând totuşi o existență modestă - nimeni nu-i punea întrebări. De altfel, nu ar fi primit niciun răspuns. Era un om închis, sever, care nu zâmbea niciodată. Îmbrăcat în negru, cu fața încadrată de o barbă mică, avea o privire dură, de inchizitor, care te îngheța.

Nu ne bătea niciodată, pentru că ne inspira o asemenea teamă încât nici nu ne-ar fi trecut prin gând să-l contrazicem. În timpul absenței sale mama se ocupa de menaj, ținea socotelile casei şi ne îngrijea cu un devotament rar întâlnit. Din fericire, avea o soră, Guinevere, care, deşi împlinise optsprezece ani, era celibatară şi ne ajuta la gospodărie.

Asigurarea unui viitor frumos copiilor săi era o preocupare constantă a mamei noastre. Grație intervenției sale, fratele meu mai mare, Eroll, a fost primit în Ordinul Augustinilor. Al doilea frate, Evans, era ucenic la un bijutier morocănos şi refractar ca şi tata, temperamentul său contrastând cu cel al lui Evans, care era blând ca un miel. Al treilea frate, Hubert, visa să devină medic şi pentru a-şi atinge scopul lucra la un bărbier din apropiere, specialist în extracția dinților. Al patrulea, Aylwin - nume care înseamnă prieten nobil -, era contopist la un avocat şi îşi dădea aere de gentilom, probabil pentru a-şi ilustra numele.

Eu m-am trezit printre servitorimea castelului, în condiții într-adevăr ciudate. Pentru rotunjirea veniturilor familiei, mama lucra broderii foarte frumoase - *anglicanums* - pentru ducesa de Gloucester, căreia îi plăceau foarte mult aceste fine minunății. Încurajată de doamna Eleanor, care îi aprecia talentul, ea a început să lucreze tapiserii. De data aceasta era vorba de o tapiserie enormă, brodată pe un război imens, care ocupa numai el cea mai mare sală a casei, şi care reprezenta o scenă mitologică, replică a originalului flamand; acesta îi servise ca model. Ducesa îi încredințase această piesă

- se pare de o mare valoare - cu mii de recomandări de a nu o deteriora. După ce a terminat lucrarea, mama a împachetat-o în două baloturi şi le-a trimis într-un cărucior cu două roţi, pe care a trebuit să-l împing singur până la castel.

Ducesa ne-a primit cu o bucuroasă nerăbdare. Când mama a deschis baloturile şi a expus cele două tapiserii, doamna Eleanor a strigat entuziasmată:

– Splendid!... nu se poate deosebi originalul de copie!

După această manifestare de entuziasm, şi-a întors privirea spre mine.

În acea vreme toată lumea spunea că sunt un băiat foarte frumos. Pe stradă toate fetele şi chiar şi femeile mai în vârstă mă urmăreau cu interes. Atenţia admirativă pe care o provocam îmi dădea motive de înfumurare.

– Acest înger este fiul dumneavoastră?, a întrebat-o ducesa pe mama.

– Da, doamnă!, şi sunt foarte mândră de el!

– Aveţi dreptate să fiţi. Dumneavoastră realizaţi numai capodopere!... Vreţi să mi-l încredinţaţi? L-aş face paj uşier şi m-aş ocupa şi de instruirea lui. Avem aici o şcoală rezervată pajilor nobili, dar şi a celorlalţi. Ei primesc o educaţie desăvârşită...

Mama a acceptat cu bucurie propunerea. Tocmai căuta pentru mine o slujbă potrivită, dar rezultatele fuseseră mai degrabă descurajatoare. Fiind copilul ei favorit, această ofertă îi împlinea visurile cele mai frumoase... mai frumoase decât realitatea, cum aveam să constat mai târziu...

Pajul uşier era unul din asistenţii valetului uşier - *groom* - care, la rândul lui, era asistent al unui *marshal,* care cumula funcţiile de majordom şi de maestru de ceremonii. Acesta anunţa oaspeţii de marcă, raporta ducelui evenimentele intervenite în existenţa castelului şi transmitea ordinele nobilului stăpân către numerosul personal de serviciu. Peste *marshal* se afla majordomul *chief steward,* un fel de Dumnezeu-tatăl, pentru că el conducea toată servitorimea, bucătăria, grajdurile, paza înarmată, fără să uităm şcoala şi capela ducală.

Îmi împărţeam funcţia cu alţi trei paji uşieri, toţi nobili; eu eram singurul plebeu.

Mai existau şi valeţii - *grooms* - şi cei patru servitori care

se ocupau de focuri, valetul şi cameriştii, valetul şi slugile care se îngrijeau de haine, valetul şi îngrijitorii care pregăteau baia cuplului ducal. Treizeci de valeţi, paji şi grăjdari se ocupau de grajduri, de cai şi de toate mijloacele de transport. Valetul şi pajii de la câini şi păsări de vânătoare aveau sub ordinele lor douăzeci de rândaşi, care executau munci inferioare. Personalul bucătăriilor, coordonat de bucătarul şef şi de trei bucătari adjuncţi, era atât de numeros, încât nu am fost niciodată în stare să mă descurc, printre ei; ajutori de bucătar şi subajutori de bucătar, chelari, ajutori de chelari...

Zeci de grădinari şi femei care lucrau la spălătoria castelului, învăţători ataşaţi şcolii, personalul infirmeriei, al atelierului de reparaţii, al potcovăriei, contabili, inspectori... şi mă opresc aici pentru că mă sufoc...

Nu aş fi insistat atât asupra personalului din serviciul castelului dacă n-aş fi fost surprins de faptul că munca prestată zi şi noapte de optzeci la sută dintre aceşti servitori era gratuită, primind în schimb doar protecţia ducelui.

Nu i-am pomenit pe servitorii ducesei, domnişoarele sale de onoare, muzicanţii, cameristele, care constituiau o casă aparte. Între casa ducelui şi cea a soţiei sale exista totuşi o barieră invizibilă, dar care se făcea simţită...

Personalului i se asigura găzduire şi hrană... excepţional îmbrăcăminte, pentru cei care îi serveau pe oaspeţi sau cuplul ducal, pentru că ei reprezentau fastul şi bogăţia stăpânilor.

Pajii, copii nobili, serveau la curte ca un omagiu adus ducelui de Gloucester şi soţiei sale. Era o foarte veche tradiţie ca progeniturile cu sânge albastru să fie crescute şi educate în marile case princiare...

Am vrut să părăsesc acest serviciu, pentru că onorurile fără bani nu mă interesau. Am încercat să-i demonstrez mamei absurditatea acestei situaţii, dar ea era atât de încântată de noua mea condiţie socială, încât a refuzat să-mi asculte obiecţiile.

– Protecţia ducelui îţi va permite într-o bună zi să devii cavaler. Aşa poţi deveni mai uşor nobil. Mulţumeşte-i lui Dumnezeu pentru atenţia pe care ducele şi ducesa ţi-o acordă... Hai!, întoarce-te la castel... Asta este lumea

căreia îi aparții de acum încolo!... Gata!.. Du-te!... Şi nu te mai uita înapoi!...

Recunosc... Doamna Eleanor îmi arăta o bunăvoință, o simpatie care uneori mă stânjeneau. Mi-a vorbit într-o zi de posibilitatea de a fi înnobilat grație ducelui, soțul său. Nu primeam salariu, dar în schimb îmi oferea cadouri: o vestă scurtă de mătase, o curea încrustată cu flori de argint, pantaloni din piele de Cordoba, o pălărie împodobită cu pene de struț, un lanț de aur şi chiar o sabie de Damasc.

Camarazii mă tachinau:

– Aceste daruri scumpe ascund o dragoste din ce în ce mai mare...

– Spune, nu te-a sărutat încă?

Ripostam cu indignare:

– Crăpați de gelozie! Să vă fie ruşine! Afecțiunea ei este maternă.

– Fii atent! Dacă ar afla ducele, te-ar arunca într-o subterană a castelului... ar fi păcat de mutrişoara ta frumoasă...

– Du-te dracului!

Afişam o atitudine nepăsătoare, deşi perspectiva unui „concediu" mai mult sau mai puțin lung într-o subterană mă înfiora. Dacă vreun idiot s-ar osteni să strecoare această idee în capul ducelui, comedia s-ar transforma în tragedie.

Toți ne temeam de el, pentru că era irascibil, nervos, violent... pentru nimica toată se aprindea ca o torță...

Am constatat cu surprindere că personalitatea şi concepțiile ducelui, de altfel puțin conformiste, au creat un dublu curent de opinie... primul stârnea ură, oroare, al doilea - invers - admirație şi un devotament fără margini... pentru fanaticii săi, ducele Gloucester fiind ultimul cavaler rătăcitor fără frică şi fără cusur, care îndrăznise să se ridice împotriva ignoranței, bigotismului, ipocriziei... Dar pentru duşmani nu era decât o brută însetată de putere, care tăgăduia atotputernicia Domnului şi infailibilitatea papei...

În ceea ce mă priveşte, nu-mi exprim acum părerea, căci începusem să evoluez...

În consiliul regelui, ducele de Gloucester, partizan al războiului, se lovea de ostilitatea deschisă a cardinalului de

Beaufort şi a contelui de Suffolk, care voiau pacea cu orice preţ. În calitatea sa de lord protector al tânărului suveran al Angliei, ducele se bucura de un prestigiu şi o autoritate care îi deranja pe inamicii săi. El le reproşa pacifiştilor pierderea posesiunilor engleze din Franţa, apusul unei glorii care atinsese zenitul la Crecy, la Poitiers şi la Azincourt.

Divergenţele politice erau dublate de divergenţe în domeniul religiei. Nepot al lui John de Gaunt, care susţinuse cu energie doctrina lui Wyclif, ducele îşi manifesta ostilitatea faţă de papalitate, care impusese legile sale întregii Europe creştine; atitudinea ducelui era criticată sever de principii Bisericii, în frunte cu cardinalul Beaufort.

Curiozitatea mea, stârnită de conflictele care îi încăierau pe pajii partizani cu denigratorii lui Wyclif, m-a determinat să mă documentez asupra acestui subiect.

Crescut într-o familie credincioasă, educat de mama mea, care, în ciuda tuturor îndeletnicirilor, găsea timp să asiste la liturghie aproape în fiecare zi, eu nu cunoşteam decât părţile pozitive, pline de măreţie ale sfintei noastre religii catolice. Când i-am cerut să mă lămurească asupra personajului Wyclif, atât de discutat la castel, ea a ridicat mâna cu o autoritate care m-a impresionat şi m-a mustrat:

– Să nu pronunţi niciodată în casa mea acest nume monstruos! Este un sacrilegiu!

M-am strâns ca o scoică şi am plecat de acasă hotărât să cunosc adevărul, chiar dacă mă va răni. M-am adresat colegului meu Henry Esmond, care îmi arăta o oarecare simpatie. Mă temeam că mă va considera *ignorans*, dar nu a fost aşa. Partizan al ducelui, patronul nostru, el nutrea un oarecare respect pentru Wyclif.

– A fost un om de bine acest Wyclif! Fără să fie un partizan al său, bunicul mi-a vorbit adesea de el. Wyclif era doctor în teologie şi a predat-o în colegiile de la Oxford şi Balliol. A tradus Biblia în engleză pentru a înlesni creştinilor care nu cunoşteau latina să înţeleagă Sfintele Scripturi fără să aibă nevoie de intermediari, care le interpretau după bunul lor plac. El vorbea de obligaţia clericilor - preoţi, episcopi, cardinali - să ducă o viaţă curată, modestă...

să nu umble după bunuri pământeşti, onoruri, venituri clericale, bogăţii... condamna abuzurile papilor şi ale înalţilor demnitari ai bisericii... Nu, n-a fost singurul care denunţa viaţa desfrânată a multor călugări şi preoţi, nedemni de misiunea lor; recomanda întoarcerea la modestia bisericii străvechi şi restabilirea ordinii în aşezămintele mănăstireşti engleze... înaintea lui Wyclif şi alţi membri ai înaltului cler au criticat cu severitate deteriorarea moravurilor clericilor din ţara noastră: Richard, arhiepiscop de Armagh, a condamnat dezordinea şi păcatele care pătau viaţa monahală; William Ockham, filosof scolastic şi savant, abia a scăpat de închisoare pentru că propovăduise sărăcia evanghelică şi contestase puterea pământeană a papilor; Thomas Bradwardine, arhiepiscop de Canterbury, a denunţat erorile teologilor care susţineau doctrine false pentru a justifica abuzurile Bisericii... Pescuitorii în ape tulburi l-au ales pe Wyclif ţap ispăşitor, pentru că este mai uşor să combaţi un singur adversar decât să ataci o legiune de critici...

Am ascultat discursul lui Henry cu atenţie, cu admiraţie, dar şi cu mirare. Înainte credeam că toţi nobilii sunt nişte idioţi orgolioşi, capabili doar să mânuiască sabia şi să se sfădească pentru motive ridicole.

– Eu nu sunt competent să-ţi explic subtilităţile teologice ale lui Wyclif. Dar dacă vrei ne putem adresa duhovnicului doamnei Eleanor. Părintele Hume este un savant gata oricând să ilumineze calea acelora care bâjbâie prin întuneric.

L-am găsit în capela castelului; era adâncit în rugăciune.

După o scurtă ezitare, acceptă să ne vorbească pentru a înlătura orice confuzie asupra acestui subiect.

– Erezia lui Wyclif, subliniez termenul *erezie* pentru a vă face să înţelegeţi doctrina sa, care nu era decât o îngrămădire de argumente savant ticluite, şi care ar putea fi rezumată într-o singură frază: predestinarea absolută conduce imperios viaţa tuturor fiinţelor umane, liberul arbitru fiind exclus. În străfundul vieţii fiecărui individ este programat firul vieţii sale, care nu poate fi schimbat niciodată. Oamenii care fac fapte bune, ca şi cei care săvârşesc crime, eroi şi laşi, oamenii cinstiţi şi cei care dezgroapă cadavre pentru a

se îmbogăți, cei ce respectă legile morale şi perverşii sunt instrumente ale unei forțe interioare, moştenite în parte de la strămoşii lor... Dumnezeu însuşi este supus acestei predestinări... Biserica este neputincioasă în fața acestei forțe individuale irezistibile. Slujitorii Bisericii ar trebui să fie cel puțin un exemplu, respectând porunca sărăciei evanghelice, a castității, a umilinței. Dar aproape toți ignoră virtuțile creştine pentru că sunt stricați, predestinați să facă rău. Venerația arătată papei nu este decât o patimă, o profanare, pentru că şeful Bisericii, spunea Wyclif, nu este trimisul lui Hristos, ci al diavolului. Biserica nu va putea să-şi recapete prestigiul, nu-şi va putea îndeplini înalta ei misiune decât în ziua în care va renunța la bogățiile sale, la puterea ei pământeană, izvoare ale orgoliului şi ale scopurilor politice incompatibile cu umilința creştină. Biserica bogată a căzut în puterea diavolului... Dați Cezarului ce este al Cezarului, şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu. Papa nu poate şi nu trebuie să fie în acelaşi timp trimisul lui Dumnezeu şi om politic, suveran absolut, ca regii de astăzi. Wyclif respinge canonul căinței, al ultimului mir, al împărtăşaniei... Mişcarea împotriva corupției Bisericii, a unor ordine monahale a aprins - înaintea Angliei - Bavaria şi Austria, Moravia şi Prusia, pe credincioşii din Albi şi Vaud. Până şi Gerard Groot, un apologet al Bisericii, a primit binecuvântarea Papei Bonifacio al IX-lea când a creat congregația Windesheim, pentru a obține nu numai reforma monahală, ci şi o reformă a clerului...

Aveam impresia că argumentele invocate de părintele Hume pledau în favoarea reformiştilor...

– Erezia lui Wyclif a fost reluată de Hus, care a sfârşit ars pe rug... Heinrich von Langenstein, un foarte stimat teolog german, s-a ridicat împotriva ereticilor care preconizau întoarcerea clericilor la sărăcia apostolică. Dacă unii clerici au abuzat de bogățiile care le-au fost încredințate, nu trebuie să lipsim Biserica de bunurile sale. El a adăugat că foarte mulți laici abuzează şi ei de bogățiile lor fără ca toată lumea să se ridice împotriva lor.

Un zâmbet discret se profila pe buzele părintelui Hume. Acesta adăugă:

– Din fericire, ereziile sunt stârpite de sfânta Inchiziție. *Lollards,* discipoli ai lui Wyclif, au pierdut întreaga lor influență asupra maselor şi acum sunt vânați ca fiarele... Dar din aceste confruntări, sfânta noastră Biserică va ieşi mai întărită ca niciodată.

Nu ştiu dacă aceasta nu ascundea o umbră de ironie...

La castel trăiam într-o lume închisă, retrasă în ea însăşi. Numai ducele, stăpânul nostru, pleca adeseori la Londra pentru a participa la şedințele consiliului regelui. Când se întorcea era, mânios, inabordabil.

Pentru noi, pajii, existența era monotonă, plictisitoare, greu de suportat. În această ambianță mohorâtă, camarazii mei găseau o evadare certându-se pe motive neînsemnate. Religia era adesea un motiv de discordie. Eu nu mă amestecam niciodată în certurile lor. Urmam cuvântul lui Hristos: fericiți aceia care cred fără să vadă...

În acea vreme, tata s-a întors acasă, nu la începutul toamnei ca de obicei, ci către sfârşitul primăverii. Cu prilejul unui scurt concediu, l-am găsit în hol, stând pe un scaun aşezat în capul mesei.

Avea o figură gravă şi o voce solemnă. Ca şi ducele, îmi inspira o teamă inexplicabilă, pentru că nu-mi făcuse niciodată vreun rău.

– Mama ta mi-a vorbit despre intrarea ta în serviciul ducelui de Gloucester. Este un lucru foarte bun. Posibilitate de promovare socială, protecție asigurată, cadouri multe... Dar fără leafă ... asta nu e grozav...

Îşi umezi buzele în paharul de vin din fața lui, apoi reluă:

– Lucrezi mult? Îți mai rămâne timp liber?

– Teoretic trebuie să-mi servesc stăpânii zi şi noapte, fără întrerupere. Practic nu sunt multe de făcut: să deschizi uşa când intră vizitatori sau oaspeți, când au loc recepții, să le iei hainele şi să le scuturi de praf sau să le cureți de noroi. Nu sunt niciodată foarte murdare, pentru că toți bărbații umblă călare, iar doamnele - în litiere... apoi să primeşti poşta, să o duci valetului, uneori mici comisioane...

– Este adevărat că ducesa te simpatizează?

– O, da! Ori de câte ori mă întâlneşte pe coridoare mă ciupeşte uşor de obraji...

– Aşadar, îţi acordă încredere?

– Cred că da... Recent mi-a cerut să mă ocup de cățelul ei favorit, deşi unul dintre valeți şi pajii săi se ocupă numai de câini... Când se plimbă călare sau în litieră am ordin să o însoțesc, deşi are escorta sa personală...

– Deci o urmezi peste tot?

– Aşa este...

– Vrei să câştigi nişte în bani în plus pentru o muncă suplimentară, care nu cere decât puțină atenție?

– Desigur!

– Atunci să deschizi bine ochii când ducesa primeşte vizite... să încerci să asculți ceea ce se vorbeşte... Ce se întâmplă. Nu este prea greu.

– Într-adevăr...

– Vei raporta ce ai observat lui Stephen!

– Stephen!?

– Ajutorul de bucătar... Ai înțeles?

– Am înțeles, răspunsei oarecum surprins de misiunea ce mi s-a încredințat.

– Mai ales, nimeni nu trebuie să ştie ceea ce faci, în afară de Stephen! El este omul de legătură! Şi acum la treabă!

La început îmi era cam ruşine de noul meu rol. Să trădez încrederea ducesei, care avea pentru mine numai gesturi amicale. Apoi scrupulele au fost înlăturate de avantajele pe care le primeam în schimb, în afară de banii care mi se strecurau în buzunar la fiecare sfârşit de lună, primeam de la bucătărie toate dulciurile pe care le doream... mi s-au schimbat hainele vechi cu altele, nou-nouțe... În plus, îndeplineam dorința tatălui meu, fapt pentru care eram tare mândru...

Ştiam că ducesa primea vizite, dar în trecut convorbirile ei nu mă interesau... După ce am primit instrucțiunile tatălui meu, totul s-a schimbat... Îi memoram pe toți prietenii ducesei şi, ca să pot asculta cât mai bine, mă ascundeam în spatele draperiilor grele de mătase care acopereau o parte din pereți...

Ducesa Eleanor, fiica lui John Oldcastle, lord Cobham, era a doua soție a lui Gloucester. Mult mai tânără decât soțul ei, se simțea probabil neglijată, pentru că ducele se lăsase prins în

angrenajul politicii, boală grea, mai rea decât ciuma. Intrigile, conspirațiile, mișeliile atingeau limitele nebuniei colective. Cel mai neînsemnat senior voia să devină conte. Conții aspirau la titlul ducal, ducii nu visau decât să-și pună pe frunte coroana regală. Aceasta nu era o boală specific engleză. Toată Europa era molipsită de demența grandorii. Burghezii își doreau cancelarii, erau avizi de bogății sau trăgeau sforile pentru înalte demnități în cadrul Bisericii și chiar pentru cârja papală. Pentru a-și atinge scopul, ambițioșii - care dispuneau de mijloace financiare - se înconjurau de spioni, de mercenari, de ucigași plătiți...

Ducele Humphrey, stăpânul meu, avea printre cei apropiați lui un savant, Roger Bolingbroke, care milita pentru înflorirea umanismului, studia astronomia și stăpânea astrologia, cunoștințe deja suspectate de autoritățile Bisericii, care le asimila cu magia, condamnată de mult timp de Inchiziție.

În timpul absenței soțului ei, doamna Eleanor asculta cu o admirație naivă teoriile lui Bolingbroke despre univers și despre secretele sale, despre stele și limbajul lor.

– Luna și stelele exercită o influență indiscutabilă asupra vieții umane. Luna, care produce mareele, să fie oare neputincioasă când este vorba de o ființă umană?

Unii servitori se gândeau că relațiile dintre savant și ducesă luaseră o întorsătură adulterină. Dar nu era adevărat. Eu aș fi fost primul care ar fi aflat, pentru că ducesa mă târa peste tot, ca pe un cățeluș în lesă...

La Curtea regelui atmosfera era incendiară. La douăzeci de ani, regele Henry al VI-lea era un personaj influențabil, naiv și bigot, căzut sub influența ecleziaștilor, al căror cap era cardinalul de Beaufort, aliat al contelui Suffolk.

Războiul cu Franța aprindea toate pasiunile. Înalta nobilime era împărțită în două: partizanii războiului, cu ducele Gloucester în frunte, și pacifiștii, conduși de contele Suffolk, sprijit de cardinal. Dușmanii stăpânului meu căutau mijloace pentru a-l distruge. Ei credeau că i-au descoperit călcâiul lui Ahile când a izbucnit scandalul în jurul doamnei Eleanor.

Primele semne ale acestei afaceri au fost zvonurile care începuseră să circule în legătură cu Bolingbroke, suspectat că practica necromanția.

Apoi, un călugăr, Southwell, care slujise un timp în parohia părintelui Hume, stârni curiozitatea şi puţin câte puţin câştigă interesul şi încrederea doamnei Eleanor, prezentându-i o femeie, pe Margery Jordayne, ce ştia să facă băuturi magice pentru dragoste, să prezică viitorul şi să facă farmece în prezenţa ducesei şi a lui Bolingbroke.

Urmând instrucţiunile tatălui meu, transmiteam informaţiile ajutorului de bucătar, care le comunica şefilor săi.

Viaţa decurgea calm la castel. Şedinţele de vrăjitorie continuau netulburate în apartamentul doamnei Eleanor. Desigur, nu puteam observa tot ce se petrecea acolo, pentru că mai aveam şi alte atribuţii de serviciu pe care trebuia să le îndeplinesc pentru a nu trezi bănuieli.

Mă gândeam că afacerea a fost înmormântată, pentru că era vorba de o doamnă foarte importantă, aparent invulnerabilă. Dar mă înşelam...

Era o sâmbătă seara, se pare foarte favorabilă invocării morţilor şi revenirii lor printre cei vii. Un detaşament de arcaşi ai regelui a forţat porţile castelului, a imobilizat paza, a pătruns prin surprindere în apartamentul doamnei Eleanor, unde, în prezenţa sa, Bolingbroke, Southwell şi Margery Jordayne îl venerau pe diavol.

Ducesa şi complicii săi, cu Hume cu tot, au fost arestaţi în prezenţa personalului de serviciu, aiurit de acest spectacol uluitor. Mai târziu am aflat că în drum spre Londra, ducesa reuşise să evadeze, în ciuda vigilenţei escortei. S-a furişat într-o biserică şi a invocat dreptul de azil acordat oricărui răufăcător. Autorităţile ecleziastice i-au refuzat acest privilegiu, pentru că se făcuse vinovată de o crimă condamnată de dreptul canonic.

Pentru ducele de Gloucester vestea arestării soţiei sale a avut efectul unei lovituri de măciucă. În tinereţe el fusese căsătorit cu Jacqueline, ducesa de Brabant, care nu era nici văduvă, nici divorţată de ducele de Brabant. Acuzat de bigamie, a fost la un pas de excomunicare, dar în ultimul moment a evitat această groaznică sancţiune repudiind-o pe Jaqueline, care îi ascunsese adevărata sa stare civilă. Argumentul era neserios, dar Roma îl acceptase, menţinând cazul în atenţia

sa. Pedeapsa era însă numai suspendată. De data asta, dacă se dovedea că şi el cunoştea practicile diabolice ale ducesei Eleanor, propria lui situaţie ar fi fost compromisă. O intervenţie în favoarea sa ar fi îngăduit prezumţia că şi el este un ticălos vândut Satanei, un înverşunat duşman al legilor divine.

În faţa acestei dileme, ducele a ales soluţia cea mai potrivită pentru apărarea propriilor sale interese şi chiar a propriei existenţe. A declarat în mod public intenţia de a nu se opune măsurilor pe care instanţele Bisericii voiau să le ia.

Ca urmare a instrucţiunilor cardinalului Beaufort, ducesa de Gloucester a fost târâtă în faţa Tribunalului lui Dumnezeu, prezidat de arhiepiscopul Chichel, unul dintre partizanii zeloşi ai cardinalului. A fost acuzată că a modelat o figură de ceară cu imaginea tânărului rege, străpunsă de mai multe ace, care urma să fie topită încetul cu încetul pentru a provoca moartea suveranului. În plus, s-ar fi dedat la descântece şi la vrăjitorii criminale. Toate aceste practici vătămătoare erau îndeplinite în complicitate cu astrologul Bolingbroke, vrăjitoarea Margery Jordayne şi preoţii Hume şi Southwell.

Pentru a-i demonstra vinovăţia, Tribunalul lui Dumnezeu a condamnat-o la pocăinţă publică timp de trei zile, în faţa principalelor biserici ale oraşului. Îmbrăcată cu lunga cămaşă a pocăiţilor, cu capul şi cu picioarele goale, ţinea în mână o făclie grea, manifestându-şi profunda umilinţă.

Din spirit de contradicţie sau pentru a-şi exprima dezaprobarea faţă de severele hotărâri ale Tribunalului lui Dumnezeu, populaţia Londrei, îngrămădită pe străzile străbătute de Eleanor, a aclamat-o frenetic şi i-a huiduit pe ecleziaştii care conduceau cortegiul. Primarul şi consiliul municipal, în plen, au participat la acest protest public.

Condamnată la închisoare pe viaţă, ea s-a stins într-o celulă jilavă şi întunecată din Insula Man.

Bolingbroke a fost expus pe eşafod, alături de păcătoasele lui hărţi astronomice, rigle de calcul şi materialele scrise despre mişcarea Universului, în totală contradicţie cu sfânta Biblie. Apoi a fost spânzurat la Tyburn o dată cu părintele Hume, care servise - conform acuzării - ca intermediar între

ducesă şi complicii săi. Vrăjitoarea a fost arsă de vie pe rug, pentru că era eretică. Înainte de a o întâlni pe doamna Eleanor, mai fusese ameninţată cu închisoarea, pentru vrăjitorie. S-a anunţat oficial că Southwell a murit în celula sa în cursul anchetei judiciare.

Ulterior, am aflat că Southwell este cât se poate de viu... Că jucase perfect rolul său de agent provocator. Un mort oarecare a fost înmormântat în locul său.

Mi-a provocat o mare mirare, ceva mai târziu, dosarul „Cobham", peste care am dat din întâmplare. Tatăl ducesei Eleanor, Sir John Oldcastle, lord Cobham, fusese excomunicat de arhiepiscopul Arundel, apoi arestat, judecat şi până la urmă spânzurat pentru că făcuse parte dintr-un grup ostil regelui. Justiţia îi lovea pe eretici pentru a stârpi sămânţa lor blestemată.

Ducesa de Gloucester ispăşea păcatele tatălui ei...

Cardinalul de Beaufort şi contele de Suffolk au avut ultimul cuvânt...

După încheierea afacerii, tata mă îmbrăţişase bărbăteşte:

– Bravo, fecior! Ţi-ai demonstrat abilitatea. Eşti fiul demn al aceluia care ţi-a dat viaţă. Dar străduieşte-te să nu uiţi un principiu, care de acum înainte trebuie să-ţi călăuzească paşii. Execută fără şovăire misiunile cele mai dificile... Procesele de conştiinţă sunt pentru cei slabi de înger... Serveşte-i eficient pe stăpânii care te plătesc cel mai bine... Dar fii prudent... Principii sunt schimbători şi uneori schimbaţi... Dacă patronii tăi cad, nu eşti obligat să-i urmezi în cădere... Pentru noi, spionii profesionişti, jocul dublu este recomandat în mod special... Este periculos, dar indispensabil pentru supravieţuire... Inamicii patronului tău de astăzi nu sunt neapărat inamicii tăi... Tu îi spionezi şi, la nevoie, îi ucizi... Dar aruncă o punte uneia din victimele condamnate... preferabil un personaj important, în stare să te ajute dacă se învârteşte roata... Salvează-i viaţa, facându-l să înţeleagă că îţi datorează existenţa... Într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, Anglia îşi va schimba stăpânul... În aşteptare, tu trebuie să te mişti în întuneric cu uşurinţa liliecilor în noaptea neagră a grotelor cufundate în măruntaiele pământului... Nu căuta onoruri

vizibile. Mulțumește-te să câștigi destui bani pentru a trăi bine... Trebuie să ai o meserie oficială, pentru a-ți justifica veniturile de cărtiță... Urmează-mi sfatul și vei trăi mult, bucurându-te de roadele străduințelor tale.

Cu acest prilej mi s-a confirmat adevărata profesie a tatălui meu. Era un maestru al spionajului. Înainte, îmi închipuiam că marile sume le câștigă la jocuri de noroc. O acoperire perfectă. Nimeni nu te condamnă dacă joci cărți. Venețianul care le-a inventat a avut geniul în sânge. Din nefericire, nu am talentul de a mânui cărțile marcate cu anumite semne și nici zarurile măsluite. Apoi există și un risc: un câștig prea mare îi face pe cei care pierd să te acuze că practici magia... Eu am ales o meserie onorabilă... Import-export... În umbra acestei fațade se pot învârti afacerile cele mai necurate, fără să trezești bănuieli... Și mai ales poți să păstrezi o înfățișare modestă...

Epopeea ducelui de Gloucester nu s-a terminat. Lupta lui împotriva tandemului Beaufort-Suffolk continua. Ducele se bucura încă de un prestigiu enorm. Fost comandant în armată în timpul Războiului de 100 de Ani, rănit în bătălia de la Azincourt, protector al oamenilor de litere, colecționar de manuscrise vechi, dar un slab diplomat. Cardinalul de Beaufort - unchiul său - îl ura. Suffolk, Somerset, Warwick - făcătorul de regi - țeseau intrigi împotriva lui. Regele Henry al IV-lea, nepotul său, se temea de el. Regina Margueritte, soția regelui, fiica lui René d'Anjou, care se intitula rege de Neapole, deși pierduse această coroană, îl detesta, pentru că se opusese căsătoriei sale cu tânărul suveran al Angliei; înaltul cler îl ura pentru că ostilitatea lui față de papă învenina relațiile pe care le avea cu Roma.

Spionii regelui au fost mobilizați. Un fel de cordon sanitar a fost ridicat în jurul lui. Informatorii îl pândeau și zi și noapte. Musafirii ducelui, prietenii, partizanii au fost trecuți prin sită. Dosarul odată completat - o capodoperă a pieselor ticluite - cu denunțuri inventate, cu informații false, demonstra că ducele complota împotriva regelui și că pregătea o lovitură de stat.

Gloucester a fost arestat și trimis în judecată. Dar un proces lung risca să provoace revolta populației Londrei, pentru

că ducele se bucura de o mare popularitate. Pentru a se evita complicațiile trebuia lucrat repede. Ucigaşii plătiți intrară în joc. Cu complicitatea paznicilor, ei se furişară în locul de detenție şi-l sugrumară în propriul pat. Oficial, a fost invocat un atac de apoplexie...

În cursul aceluiaşi an, cardinalul Beaufort îşi dădu ultima suflare. Nu avusese timp să se bucure de succesul său. Contele Suffolk a cules toate roadele acestui triumf. Beneficia, în plus, de încrederea regelui şi de prietenia reginei Margueritte, care îi datora realizarea fericită a căsătoriei sale.

Castelul Baynard a fost închis, personalul concediat. Un detaşament de arcaşi asigura paza. Pentru că ducele era un Lancaster, castelul a fost inclus în domeniul Coroanei.

Eu m-am întors acasă, aşteptând o nouă slujbă. Într-o zi tata a apărut pe neaşteptate.

– Fiule, vei fi angajat paj responsabil cu baia la contele de Suffolk. Ai destulă experiență pentru a-l servi cum se cuvine pe noul tău stăpân şi pentru a-ți relua cu bine meseria de informator. Legătura ta superioară va fi Leslie Barton, marele scutier al contelui. Înaltul personaj care va răsplăti activitatea ta este acelaşi ca şi până acum. Trebuie să-i cunoşti numele pentru a-ți putea păzi pielea. Este vorba de contele Warwick, care a contribuit la căderea lui Gloucester. Fii atent, Suffolk dispune de un serviciu de contrainformații. Dar tu nu eşti un debutant. Succes! Voi veghea asupra ta!...

Vechea rețea de spioni şi de agenți provocatori - din care făceam deja parte - reintra în funcție. Activitatea ei dădea rezultate.

Contele Suffolk se afla în vârful piramidei puterii când fulgerele căzură asupra capului său. Camera Comunelor l-a acuzat că vrea să-l detroneze pe rege pentru a-l înlocui cu fiul său, John de la Pole. I se mai reproşa dezastruoasa înfrângere militară suferită în Franța de către armatele engleze intrate în plină derută. Camera Comunelor ceru arestarea lui şi punerea sub acuzare pentru crimă de înaltă trădare.

Regele, împins de regină, aliată constantă a ducelui, refuză punerea în practică a acestei propuneri. Dar amenințarea unei explozii insurecționale generalizate îl obligă să accepte fără

tragere de inimă o măsură provizorie: contele să fie exilat pentru cinci ani în Franța.

Cu sufletul cernit, Suffolk se îmbarcă pe nava *Semiramis,* gata să plece la Calais. Ucigașii plătiți intervenire din nou. Un vas, *The Tower,* angajat de așa-zișii amici ai lui Suffolk, se încrucișă cu *Semiramis,* determinându-l să oprească. În mijlocul Canalului Mânecii, cele două vase se abordară. Prevenit de apropiata lui eliberare printr-o scrisoare falsă, cu semnătura lui Somerset, contele - jubilând - trecu pe puntea navei salvatoare; dar nici nu a pus bine piciorul la bord că a și fost înhățat de marinari și târât spre un butuc deja pregătit. Protestele sale nu au avut niciun efect. Sub ochii căpitanului și ai echipajului, un călău improvizat ridică o spadă ruginită, fiind nevoit să-i lovească de mai multe ori grumazul pentru a-i despica trupul de cap...

Astfel pieri contele Suffolk, inamicul victorios al ducelui Gloucester, primul meu stăpân...

Sub domnia lui Henry al IV-lea va izbucni războiul fratricid al celor Două Roze...

Sunt tentat uneori să evoc acest sălbatic măcel, crimele, masacrele, care se înșiruiau într-un vârtej de nebunie sinucigașă.

Deși am participat la ostilități, nu am pus mâna pe sabie în nicio bătălie la lumina zilei. Misiunea mea consta în acțiuni subterane, de cârtiță. Dar luptătorii care se înfruntau cu arma în mână simțeau efectul muncii spionilor, a agenților secreți. Noi pregăteam loviturile ca vânătorii care pun capcane și apoi se îndepărtează, știind că în absența lor, bine calculată, prada se va prinde în plasă...

Bietul rege Henry al IV-lea... Îmi evoca o barcă avariată pe o furtună dezlănțuită care amenința să o scufunde. După asasina-rea lui Suffolk, încredințase frâiele guvernării lui Somerset, care se înconjurase de un grup de prieteni - Northumberland, Talbot, Clifford - precum și de partizani apropiați ai Lancaste-rilor. Dar administrația Somerset s-a dovedit nefastă pentru Anglia, care a pierdut aproape toate proprietățile de dincolo de Canalul Mânecii.

Tocmai atunci regele a fost lovit de o criză de nebunie, care se manifesta printr-o depresie profundă, cu pierdere de memorie

şi cu o paralizie parţială, care îl împiedica să meargă şi să vorbească.

În timpul bolii sale, vărul său, ducele Edward de York, a fost numit regent al regatului. Prima lui măsură a fost să-l aresteze pe Somerset şi să îl pună sub acuzarea de înaltă trădare.

Din fericire pentru Somerset, regele îşi redobândi luciditatea. Îl eliberă pe ministrul său şi îl izgoni pe ducele de York. Instigat de regină şi de Somerset, ordonă arestarea vărului său...

Războiul civil începu. Anglia era împărţită în două. Regele şi Lancasterii de o parte, Edward de York şi partizanii săi de cealaltă. Prima luptă organizată s-a dat la Saint Albans. Somerset, Northumberland şi Clifford pieriră cu sabia în mână. Deruta clanului Lancaster era totală. Demenţa lui Henry al IV-lea a recidivat.

Ducele de York îşi reluă demnitatea de lord protector al regatului. În realitate, îşi asumase toate prerogativele. Regele, bolnav, departe de lume, de familia sa, devenise un fel de marionetă mânuită de vărul său.

Dar partizanii clanului Lancaster nu voiau să se lase deposedaţi de către partizanii clanului York, care se instalaseră în toate posturile de comandă...

Războiul civil reizbucni cu tot cortegiul lui de orori... Parcă toate forţele iadului se abătuseră asupra Angliei. Margery Jordayne ar fi spus că Guland şi Eurynome, Guliarept şi Satanachia, demoni ai violenţei, s-au reunit pentru a trece ţara prin foc şi sabie... Această vrăjitoare era o enciclopedie vie... Avea o memorie prodigioasă şi putea să adune sute de principi ai Gheenei, să-i facă să vorbească, să-i facă să vadă şi să-i facă să lucreze...

Apoi, Edward a fost proclamat rege...

Sunt obosit... Mâine am o zi încărcată... Să fac investigaţii în legătură cu blestematul de ambasador florentin... Împrumutul Medicilor, oare cărei afaceri îi este destinat?...

JOHN ARCHER
negustor, consilier municipal al Londrei

Străinii spun că noi, englezii, suntem deosebiți de alți europeni. Această observație nu este lipsită de umor. Dar ea corespunde realității. Explicația este simplă. Englezii au gustat libertatea, i-au apreciat aroma şi odată obținută s-au luptat să o păstreze.

În 1164 - an memorabil - regele Henry al II-lea d'Anjou, zis şi Plantagenet, a dăruit țării noastre constituția care a pus capăt atotputerniciei Bisericii. Cu acest prilej, faimosul Thomas Beckett, arhiepiscop de Canterbury, om de rând ca şi noi, a înfruntat deschis puterea regală, proclamând, totodată, supremația papei. Acuzat de împotrivire criminală la cutumele regatului, a fost asasinat pe treptele altarului.

Cincizeci de ani mai târziu, nobilii şi oamenii de rând, reuniți, au impus *Magna Charta* regelui John, supranumit Fără de Țară, care cedase regatul papei, acceptând să-i devină vasal. Conform acestei Carte, drepturile feudale ale regelui față de vasali şi drepturile vasalilor față de posesorii de pământ au fost stabilite şi delimitate. Nicio taxă nu poate fi percepută fără a fi aprobată de *Common Council* al regatului. Drepturile legitime ale Londrei şi ale tuturor oraşelor de a avea o Cartă au fost confirmate. Numirea judecătorilor, a şerifilor şi a ofițerilor regali a fost reglementată în mod strict. Niciun om liber nu poate fi arestat, închis, surghiunit sau condamnat decât în virtutea unei judecăți corecte.

După o scurtă epocă de prosperitate, cele şapte urgii ale Apocalipsei şi cele zece nenorociri ale Egiptului s-au abătut asupra Angliei. S-ar fi putut spune că îngerii nimicitori hotărâseră transformarea insulei noastre într-un deşert bântuit de umbrele disperării şi ale morții. Ciuma neagră a înjumătățit populația cuprinsă de deznădejde. Războiul de 100 de Ani, după un şir de victorii răsunătoare, s-a terminat printr-un

dezastru. Războiul Civil al celor Două Roze a trecut țara prin foc și sabie. Foametea a pustiit satele de locuitorii lor.

Dar poporul englez a luptat cu îndârjire împotriva nenorocirilor, ajutat de bogăția sa de resurse vitale, materiale și spirituale și în cele din urmă le-a folosit în avantajul său...

Ciuma neagră, reducând drastic numărul locuitorilor, a impus valorificarea muncii individuale. Populația de la țară, eliberată de legăturile față de stăpânii feudali, a părăsit vechile pământuri și s-a îndreptat spre orașe și spre regiunile pustiite, unde munca lor a găsit o mare apreciere. Războiul purtat în inima Franței ne-a învățat să dezvoltăm industria, liniile de comunicație, transporturile de mărfuri, relațiile comerciale cu Europa continentală și chiar cu popoarele mediteraneene. Războiul celor Două Roze desfășurat chiar sub ochii noștri a scindat înalta nobilime feudală, care a semănat moartea și distrugerea în propriile ei rânduri. Orașele rămân în afara operațiunilor militare din ce în ce mai sângeroase. Nobilii le menajează, pentru că burghezii îi ajută cu bani ca să-și cumpere arme și să-i plătească pe mercenari.

Aceste condiții favorabile asigură locuitorilor marilor centre comerciale dezvoltarea producției, sporirea bogățiilor și o importanță politică tot mai mare, care le dă posibilitatea să-și impună condițiile nobililor și chiar regilor. Acum noi, burghezii, ținem baierele pungii regatului.

Protejați de fortificații și de porțile ferecate ale orașelor noastre, privim curioși turnirurile sângeroase care și-au pierdut de mult reputația de joc nobil, transformându-se într-un război nemilos...

Eu sunt fericit și mândru că fac parte din burghezia Londrei. Bunicul meu, Ninian Stonebridge, era un țărănoi... Așa îi spuneau șerbii. Mie nu-mi este rușine să-mi recunosc originea umilă. Ninian, tânăr întreprinzător, a părăsit muncile câmpului și condiția lui de sclav, căutând condiții de trai mai bune pentru el și pentru familia sa la Londra, prospera capitală a regatului. După numeroase greutăți, a deschis un modest comerț cu fructe și legume.

Fiul său cel mare, Alfred - tatăl meu -, a fost angajat ucenic la un negustor bogat, Aylmer Archer, care exporta stofe de lână

şi importa mătăsuri pentru costumele luxoase ale nobililor. Inteligent, inventiv, plin de zel, înverşunat în muncă şi mereu bine dispus, tata a câştigat încrederea patronului său, care l-a învăţat secretele meseriei. Sedusă de farmecele tânărului ucenic, Eulalie, unica fiică a negustorului, a căzut în braţele lui. Însărcinată, mărturisi dragostea ei aceluia care îi dăruise viaţa. Acesta a acceptat inevitabilul... căsătoria, cu o singură condiţie: viitorul soţ trebuia să accepte numele de Archer, pentru a continua tradiţia acestei familii onorabile. Fatalitatea părea că urmăreşte familia Archer. Aylmer avusese trei băieţi, toţi răpuşi de ciumă. Eulalie - mama - a murit la naştere. După această tragedie, mintea bunicului meu matern, Aylmer, a slăbit. Vorbea şi se purta ca un copil. Îi plăcea să ridice castele de nisip sau de zăpadă, după anotimp.

Eu am primit o educaţie severă. Când am împlinit şaisprezece ani, tata s-a căsătorit cu Mercy, fiica unui negustor de lână din vecinătate, care i-a adus o dotă mare. Mercy nu era frumoasă şi şchiopăta puţin. Dar zestrea ei a contribuit la dezvoltarea casei noastre de comerţ. Soţie devotată, bună gospodină, credincioasă, mamă excelentă, a adus pe lume patru băieţi şi două fete. Bunicul zburda printre ei, de parcă ar fi fost de vârsta lor. Când nepoţii săi au ajuns la vârsta adolescenţei, bătrânul lor tovarăş de joacă s-a cufundat într-o copilărie senilă.

Înainte de a muri, relativ tânăr, tata mi-a încredinţat un comerţ prosper, care cuprindea mai multe afaceri: vânzare de haine de lux, import de arme şi de mirodenii, export de lână, precum şi o bancă la care am anexat şi un birou de asigurări.

Noi nu ajunsesem la specializarea florentinilor, a veneţienilor sau a genovezilor, care erau fie negustori, fie bancheri sau patroni de case de asigurări.

Biroul de asigurări mi-a atras mustrarea Bisericii, care considera timpul ca pe un privilegiu trecător, acordat de Dumnezeu muritorilor pentru a se pregăti pentru viaţa veşnică şi nu pentru a profita de ea negociind-o. În scopul de a evita fulgerele episcopatului, am transformat contractele de asigurări în contracte de vânzare condiţionată.

Operaţiunile bancare mi-au adus şi ele necazuri mari. Erau

la modă polițele, pentru că înlocuiau circulația banilor lichizi, care implica riscuri mari din cauza hoților şi a piraților care mişunau. Foloseam aceste polițe în negocierea circulației capitalului cu marile bănci comerciale.

Din nenorocire, unele bănci cu care aveam relații de afaceri au dat faliment după ce au acordat credite importante unor suverani rău-platnici. Un caz tipic este acela al Medicilor, care la Londra se aflau în pragul falimentului.

Regii Angliei, cărora li se interzice prin Magna Charta să stabilească impozite după bunul lor plac, se adresează băncilor pentru a obține împrumuturi mai mult sau mai puțin prin forță.

Tatăl meu îi acordase regelui Henry al VI-lea un împrumut înainte ca acesta să facă celebra criză de demență, care a avut ca efect schimbarea dinastiei. Evident, noul suveran a refuzat să onoreze angajamentele predecesorului său. Edward al IV-lea, odată instalat pe tron, a avut nevoie de bani pentru recompensarea partizanilor, organizarea propriei sale Curți regale şi pentru plata trupelor de mercenari. Eu i-am onorat cererea.

Membri ai înaltei nobilimi, perfect solvabili pentru că dețineau proprietăți funciare foarte mari, au obținut credite pentru acoperirea pagubelor cauzate de război.

Cele mai mari personalități din Anglia figurau ca debitori în registrele mele. Ceilalți bancheri din Londra, englezi sau străini, aveau şi ei probleme similare.

Apoi, partizanii clanului Lancaster s-au ridicat pentru a-l repune în drepturi pe suveranul detronat. Partizanii clanului York au pus mâna pe arme pentru a susține cauza acestuia. Războiul celor Două Roze a izbucnit. Luptele, de o violență extremă, au provocat distrugeri enorme şi pierderea unui impresionant număr de vieți omeneşti.

Burghezii din Londra, apărați de zidurile fortificate ale oraşului, primeau zilnic veşti îngrozitoare. Clienții nobili ai băncii noastre se masacrau pe câmpul de luptă. Rutland, Salisburry, March, Fitzwalter, Clifford, Northumberland, Percy, Somerset, Pembroke, Rivers... Lista se lungea... Cei care nu cădeau cu arma în mână erau prinşi şi decapitați.

Arestat din nou, regele Henry a fost asasinat în celula închisorii sale. Războiul civil lua proporții dantești. Tatăl și fiul cădeau unul lângă altul. Frații se ucideau între ei. Răsturnarea alianțelor, trădările, condamnările la moarte fără motiv, măcelul fără niciun rost au transformat acest război într-un masacru infernal.

Printre debitorii mei, cel mai important era contele Warwick, făcătorul de regi. Când am aflat că a fost ucis, împărtășind soarta fratelui și surorii lui, am înțeles că nimeni nu-i va mai achita datoriile. O pierdere grea, gata să mă doboare.

Fiul lui Henry al VI-lea, adorabilul prinț Edward, a fost omorât cu lovituri de pumnal, sub ochii unchiului și ai cumnatului său Clarence. Când primarul Londrei mi-a anunțat acest asasinat, m-au podidit lacrimile.

Regele Edward era învingător pe toate fronturile. Dar reglările de conturi nu au luat sfârșit. Pentru a-și consolida tronul, el a ordonat executarea tuturor foștilor inamici căzuți în puterea sa. O cruzime care m-a indignat.

Volens nolens, i-am acordat un împrumut noului suveran al Angliei. Fratele său, care primise titlul de duce de Gloucester, purtat înainte de unchiul său Humphrey, asasinat în închisoare, a devenit și el debitorul meu.

Richard de Gloucester îl asasinase pe regele Henry al VI-lea pentru a răzbuna - se spune - moartea tatălui său, Richard Plantagenet, al treilea duce de York, ucis în bătălia de la Wakefield de către partizanii Lancasterilor. Richard de Gloucester, care asistase la înjunghierea prințului Edward, fiul lui Henric al VI-lea, a pus la cale și asasinarea în secret a fratelui său, George de Clarence, într-o celulă din Turnul Londrei... Motivul declarat: tentativa de a-l ucide pe regele Edward al IV-lea cu ajutorul necromanției... Cauza reală: împotrivirea la uciderea regelui Henry al VI-lea și a fratelui său, prințul Edward...

Richard devenise cel mai aprig susținător al tronului fratelui său.

El îi eliminase pe cei mai periculoși dușmani și pe cei mai redutabili pretendenți la coroană. Totuși, mai rămăsese unul: Henry Tudor, conte de Richmond, care descindea prin mama sa,

Margaret de Beaufort, din John de Gaunt, duce de Lancaster, un autentic Plantagenet. Dar pentru moment acest candidat nu reprezenta un pericol prea mare. Nu reuşise să constituie un front unic destul de puternic pentru a putea tulbura serios guvernul legal al Angliei.

În acelaşi timp, Richard veghea. Era umbra fratelui său. O umbră strâmbă, fiindcă Edward reunea calităţile dăruite de o natură generoasă, avea un caracter deschis, bărbătesc şi seducător, care îi atrăgea toate sufragiile supuşilor săi. Curtenitor, chibzuit, bun strateg, protector al celor slabi şi campion al dreptăţii, el apăra Biserica şi sfânta noastră religie catolică. Richard era total diferit de fratele său. Cocoşat, cu un umăr mai ridicat decât celălalt, urât, cu o figură închisă, personifica egoismul. Inteligenţa, spiritul diplomatic, curajul nu-i lipseau.

Deşi regele îmi datora bani, nu mi s-a întâmplat să resimt cea mai mică ostilitate faţă de el. Îmi spunea că într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, îmi va onora creditul. Era încă tânăr şi vorbea despre o apropiată campanie în Franţa, în pofida tratatului semnat cu Louis al XI-lea.

Din fericire, beneficiile din comerţ, destul de importante, acopereau pierderile din sectorul bancar.

Sub guvernarea lui Edward al IV-lea se anunţau schimbări considerabile în toate domeniile. Nu vorbesc numai de umanism şi de influenţa crescândă a limbii latine, ci şi de revenirea în domeniul cultural a erudiţiei antice. Limba franceză era vorbită numai de nobili, care moşteneau tradiţiile normande şi civilizaţia de dincolo de Canalul Mânecii.

Poporul manifesta o preferinţă tot mai vizibilă pentru limba engleză, mai apropiată rădăcinilor sale anglo-saxone.

Cunoştinţele mele în domeniul limbii latine sunt mai degrabă sumare. În cursul uceniciei am învăţat mecanismul comerţului, al băncii şi al asigurării. Latina nu era vorbită decât de cler, de umanişti şi de diplomaţi.

Sunt un burghez riguros, care respectă cutumele, se încadrează în politica cetăţii, îşi administrează averea conştient de drepturile şi îndatoririle sale. Copiii mei au primit o educaţie severă şi o instruire bogată. Respectând tradiţia, i-am căsătorit pe unii dintre ei la vârste fragede. Fiica mea cea

mare, Gwendolyn, de-abia împlinise patru ani când am dus-o în fața altarului pentru a-i da ca soț un băiat care împlinise cinci ani, unic descendent al unei bogate familii de negustori londonezi. Aceste alianțe au ca scop construirea de cupluri bogate şi onorabile, menite să consolideze poziția comunității lor familiale. Doi dintre băieții mei au fost căsătoriți sub acest regim convenabil pentru toți cei interesați. Dragostea nu juca niciun rol.

Biserica noastră catolică pune pe primul plan asceza, desconsideră corpul uman şi apreciază căsătoria ca pe o simplă datorie pentru asigurarea procreării. Superioritatea spiritului asupra cărnii este axiomatică. Cucernicia, supunerea față de divinitate, dragostea față de Dumnezeu nu pot fi împărțite.

A trebuit să o bat pe a doua fiică, Charity, pentru că îl refuza pe soțul pe care i-l hărăzisem. Mi-am impus până la urmă voința, conştient că mi-am făcut datoria.

Din nenorocire, în zilele noastre tinerii sunt îndărătnici, se răzvrătesc împotriva autorității părinteşti şi pretind să-şi urmeze calea după natura lor, după preferințe şi chiar după cum le dictează simțurile.

Pentru a protesta împotriva căsătoriei pe care i-am impus-o, fiul cel mare, Balthazar, a comis gravul păcat de adulter cu o fată din vecini. Am fost deznădăjduit.

M-am plâns preotului din parohia mea, care m-a sfătuit să fiu mai înțelegător, mai tolerant față de copiii mei, pentru a evita pe viitor asemenea excese. Fiul meu va trebui să se căiască şi să-i ceară iertare lui Dumnezeu. Această soluție nu m-a mulțumit decât pe jumătate, cu atât mai mult cu cât şi Reynold, mijlociul, deşi căsătorit şi ajuns la vârsta de cincisprezece ani, se încăiera cu toți băieții din cartier, organiza bande şi se deda la violențe şi la desfrânări nepotrivite cu situația şi îndatoririle lui de familie. A atins culmea ticăloşiei când şi-a părăsit casa şi soția, a fugit în Europa şi s-a înrolat într-un corp de mercenari. Faptul cel mai grav a fost restituirea dotei soției sale, ceea ce a constituit pentru afacerile mele o pierdere importantă.

În schimb, Dylan, mezinul, a depăşit aşteptările cele mai optimiste. Blond ca îngerii pictați pe boltele bisericilor, a fost

ales episcop în ziua de Sfântul Nicolae, patronul copiilor, care coincidea cu împlinirea vârstei de doisprezece ani. I s-au acordat toate onorurile, în cursul unei lungi şi educative procesiuni pe străzile Londrei, apoi a depus un jurământ ascultat cu profundă evlavie de regele Edward al IV-lea şi de cei doi fii ai săi - blândul prinţişor moştenitor Edward şi drăgălaşul său frate Richard, duce de York - care erau prezenţi la această ceremonie. Reculeşi, înalţii demnitari ai Bisericii şi o mare de enoriaşi urmăreau entuziasmaţi cuvintele sale inspirate.

Am asistat cu emoţie la serviciul religios şi am plâns de bucurie când decanul a îngenuncheat pentru a primi binecuvântarea dată de fiul meu. La sfârşitul acestei emoţionante solemnităţi, regele a avut bunătatea să mă felicite pentru comportarea exemplară a fiului meu. Mi-a promis că-l va ajuta să frecventeze cele mai bune şcoli ale regatului pentru a fi învestit într-o zi cu cea mai înaltă demnitate a Bisericii noastre. Apoi, micii prinţi l-au îmbrăţişat pe fiul meu, în faţa ochilor înduioşaţi ai întregii asistenţe.

L-am lăsat la sfârşit pe cel de-al patrulea fiu, Henry, care îmbina seriozitatea cu umorul, plăcerea de a se instrui cu aceea de a compune poezii.

Era incontestabil cel mai frumos copil al meu. Aerul său seducător atrăgea toate privirile. Nu-mi venea să cred că eram părintele unui exemplar uman aşa de reuşit. Desigur, soţia mea a contribuit la crearea acestei minunate fiinţe, dar eu îmi atribui cel mai mare merit.

Când am vrut să-l însor, la şaptesprezece ani, cu o fată nu numai încântătoare, dar şi cu o dotă foarte mare, Henry mi-a spus cu drăgălăşenie că ar prefera să-şi continue studiile pentru a deveni un excelent neguţător. Tonul său cald, respectuos, argumentele lui bine cântărite m-au determinat să renunţ la convingerile mele, de obicei de nezdruncinat. Pentru prima oară în viaţă m-am înclinat în faţa dorinţei unuia dintre copiii mei. Henry nu era un lăudăros. Muncea enorm. Studia dreptul la *Inns of Court,* un colegiu înfiinţat şi condus de Asociaţia avocaţilor pledanţi, instalat în fosta stăreţie a Ordinului Templierilor. Spre deosebire de studenţii de la Oxford şi Cambridge, care se specializau în dreptul canonic,

tinerii specializați la *Inns of Court* sunt singurii autorizați să pledeze în fața Curților de Justiție Civile.

Fiind unicul meu fiu capabil să-mi calce pe urme în afaceri, l-am învățat toate secretele meseriei.

Înainte de a muri, îi voi încredința conducerea Casei Archer precum şi rolul de cap al familiei. Bineînțeles, mai întâi îl voi însura. Deocamdată, îl las să se conducă în viață aşa cum vrea. I-am încredințat deja o funcție ce implică o mare responsabilitate: reprezentant al Casei noastre de comerț pentru toate afacerile ce au legătură cu exteriorul. Este un negociator înnăscut. Într-un timp-record, a reuşit să obțină încasarea unor importante sume de bani care ne erau datorate de comercianți mai mult sau mai puțin cinstiți. Ştie să alterneze cu o artă desăvârşită amenințările cu promisiunile. Într-o zi va fi în stare să-l determine şi pe rege să ne plătească datoriile. Sunt sigur de asta. Pentru moment, îmi propun să-l trimit în Italia pentru a negocia numeroase polițe care nu au fost onorate de bancheri din Florența, din Roma şi din Veneția...

Într-o zi am fost convocat la Guildhall, sediul breslelor. Primarul voia să facă o comunicare importantă tuturor consilierilor municipali. Ne-a ținut o lungă şi optimistă predică, mângâindu-şi neîncetat burta imensă cu un aer satisfăcut. A început într-o notă lirică.

– Astăzi, capitala noastră, de obicei întunecată de nori, este aurită de un aer primăvăratic, asemenea unui oraş mediteraneean. Afacerile merg bine, breslele negustorilor înfloresc, populația se scaldă în prospețime. Poşta, prin curierii-ştafetă, inovație introdusă de Maiestatea Sa regele Edward al IV-lea, Dumnezeu să-l binecuvânteze, ajută comunicațiile cu toate oraşele regatului... Maiestatea Sa ne-a redat pacea... Unii indivizi, nemulțumiți, căci nu înțeleg subtilitățile politicii, protestează împotriva pierderii posesiunilor franceze. Această pierdere nu este decât vremelnică. După ce a susținut un război glorios împotriva Scoției, Maiestatea Sa ne cere acum credite pentru apropiata campanie împotriva Franței... Da, domnilor, trebuie să începem ostilitățile, pentru că Louis al XI-lea a violat tratatul de pace care îl lega de țara noastră, logodindu-şi Delfinul cu Maria, fiica ducesei Marguerite de

Bourgogne, contrar angajamentelor sale. Încorporarea tinerilor, această sfântă măsură, ne-a furnizat deja trupe proaspete, dar mai avem nevoie de mercenari pentru a ne asigura superioritatea numerică asupra inamicilor noştri. Parlamentul a acordat deja o parte din creditele necesare. Oraşul nostru are şi el datoria să facă un efort pentru război... Revenirea în sânul patriei noastre a teritoriilor franceze care au aparţinut de drept suveranilor noştri ar fi benefică intereselor noastre economice şi financiare de dincolo de Marea Mânecii. Noi am votat creditele cerute...

Mirosul prafului de puşcă se simţea deja în aer...

În încheierea dezbaterilor, primarul făcu o declaraţie optimistă:

–Trebuie să privim viitorul cu încredere. Avem un rege încă tânăr, care a dat regatului o strălucire inegalabilă. Poporul Angliei îl adoră. Copiii săi, Edward, prinţ de Galles, şi Richard, prinţ de York, sunt preadolescenţi dotaţi cu inteligenţă şi cu talente superioare. Să urăm regelui nostru o viaţă lungă şi glorioasă pentru binele regatului şi al poporului său!

Aclamaţii entuziaste...

Ne pregăteam pentru acest război ca pentru sărbătoare. Socoteam că, în ultimul moment, francezii vor face o nouă propunere de pace, ca la Piquigny...

Deodată, un zvon se răspândi ca o furtună, semănând consternare... Regele căzu bolnav la Exeter... Friguri grave îi ameninţă zilele... Starea sa se agravează din oră în oră... Edward al IV-lea şi-a dat ultima suflare...

Niciodată moartea unui suveran n-a avut un asemenea impact asupra populaţiei Angliei... Oameni care pretindeau că sunt bine informaţi au lansat zvonuri că fusese otrăvit. În cercurile apropiate Curţii circula o altă versiune: Edward ar fi fost victima vieţii sale desfrânate, a propriilor sale excese. Apărătorii memoriei sale ripostau că un om de patruzeci şi unu de ani, sănătos la trup şi la minte, nu-şi dă sufletul pentru că i-au plăcut prea mult femeile, friptura bună, vânătoarea şi petrecerile. Moartea sa misterioasă, susţineau ei, îl ilumina, îl împodobea cu aureola martirilor... Fataliştii spuneau că trebuie să ne înclinăm în faţa destinului. Să acceptăm evidenţa.

Regele Edward al IV-lea a murit! Trăiască noul rege Edward al V-lea...

Succesorul tronului era un copilaş poznaş, de doisprezece ani. Sfârşitul tragic al tatălui său l-a găsit la Ludlow, unde unchiul său matern, lord Rivers, unul dintre cele mai cultivate şi desăvârşite personaje ale regatului, se ocupa de educaţia lui. Regina-mamă, Elisabeth Woodville, voia să-şi asume regenţa, dar consiliul regal, alcătuit în mare parte din membri ai înaltei nobilimi, care nu îi stimau pe cei din familia Woodville, considerându-i parveniţi, au respins cu o majoritate confortabilă candidatura sa şi au încredinţat ducelui de Gloucester misiunea de Lord Protector al noului rege şi de apărător al regatului. Ducele de Buckingham, care reprezenta grupul partizanilor, şi lordul Hastings, în numele amicilor defunctului rege, au determinat de fapt această alegere.

Între timp, lord Rivers şi nepotul său, Sir John Grey, îl însoţeau pe tânărul rege, care se îndrepta spre Londra sub protecţia unei puternice escorte personale.

La Guildhall, primarul şi enoriaşii pregăteau o primire călduroasă în onoarea sa. Făceam parte din comitetul numit pentru organizarea ceremoniilor încoronării.

Spre uimirea noastră, o avalanşă de evenimente şi nori negri de furtună se arătau la orizont.

Lord Rivers şi Sir Richard Grey, care se apropiau de Londra, au fost arestaţi de trupe trimise de Lordul Protector, care îşi luase rolul în serios. Acuzaţi de răzvrătire, au fost decapitaţi fără judecată. Bine păzit, micul rege a fost condus la Turnul Londrei.

Îngrozită de brusca schimbare de atitudine a cumnatului său, care îşi lepădase masca, regina Elisabeth căută scăpare la castelul Westminster, luându-l cu ea şi pe Richard, duce de York, fiul ei mai mic.

Gloucester convocă Parlamentul şi autorităţile capitalei - din care făceam parte şi eu - pentru a ne informa că nepotul său va fi încoronat la 25 mai şi că, până la acea dată, el, personal, îşi asuma toate puterile în calitate de Lord Protector.

Pentru a anihila orice opoziţie a adversarilor, ordonă numeroase arestări. Au avut loc execuţii sumare. În capitală

domnea spaima. Războiul civil amenința să invadeze din nou Anglia.

Am profitat de un scurt răstimp de liniște pentru a-l trimite pe Henry în străinătate. În Italia avea să fie la adăpost de nenorocirile care urmau să se abată asupra țării. Privirile londonezilor se concentrau asupra Turnului, unde se pregăteau marile lovituri politice.

Am aflat că Gloucester convocase consiliul regal în ședință extraordinară. Dezbaterile au luat o întorsătură furtunoasă.

Hastings și prietenul său Stanley, care contribuiseră la ascensiunea lui Gloucester, au fost arestați, acuzați de trădare, târâți în curtea interioară a Turnului și decapitați sub privirile consilierilor înspăimântați.

Apoi, Protectorul l-a smuls din mâinile mamei sale pe micuțul duce de York și l-a instalat în apartamentul fratelui său, regele, amenajat în Turn.

Ziua de 25 mai, stabilită pentru încoronarea regelui, începu cu apariția unor numeroase patrule militare care străbăteau străzile capitalei. Ceremonia urma să aibă loc la Catedrala Saint Paul, în prezența tuturor notabilităților regatului. Când ne apropiam *in corpore* de intrarea în biserică, trupele care blocau trecerea filtrau accesul invitaților. La Guildhall, pregătirile erau terminate pentru primirea oficială a regelui, care trebuia să aibă loc după încoronarea sub cupolele catedralei. Naosul central și părțile laterale erau arhipline.

Eu stăteam la stânga primarului, care nu părea în apele lui. Pe fruntea și pe obrajii săi dolofani se scurgeau picături mari de transpirație, pe care le ștergea fără încetare. Era de o nervozitate crescândă. Trompetele vestiră sosirea regelui. Toate privirile se îndreptară spre ușa cea mare. Dar în locul regelui, își făcu apariția doar Gloucester, însoțit de o numeroasă suită civilă și militară.

Estrada rezervată tânărului suveran a rămas neocupată. Serviciul religios începu în absența sa. Asistența era din ce în ce mai intrigată. Dar nimeni nu îndrăznea să pună întrebări.

După slujba religioasă, doctorul Shaw, fratele primarului, luă cuvântul și, în fața adunării care asculta cu sufletul la gură, anunță că cei doi fii ai defunctului rege au fost

decăzuți din toate drepturile la tron, pentru că proveneau dintr-o căsătorie lovită de nulitatea legală. Înainte de a se căsători cu Elisabeth Woodwille, Edward al IV-lea se însurase în secret cu Eleanor Butler, fiica contelui Shrawsbury. Deci, răposatul rege era bigam. În consecință, fiii săi Edward şi Richard pierdeau automat dreptul la tron. Însăşi legitimitatea lui Edward al IV-lea era discutabilă. Urmarea logică era clară: ducele Richard de Gloucester devenea unicul moştenitor legitim al tatălui său!

După anunțul acestei hotărâri s-a lăsat o linişte grea, apăsătoare...

Acum am înțeles tulburarea primarului. El ştia ce avea să se întâmple, dar nu îndrăznise să ne informeze, pentru că jocul ar fi devenit prea periculos...

Cu fața întunecată, Gloucester părăsi catedrala...

Câteva zile mai târziu, ducele de Buckingham a venit la Guildhall şi ne-a anunțat oficial că, în virtutea drepturilor sale recunoscute de Biserică şi de Parlament, ducele Richard de Gloucester a fost proclamat rege al Angliei.

Voci izolate strigau:

– Trăiască regele Richard al III-lea!

Buckingham ne-a îndemnat să ne prezentăm a doua zi la palatul Bayhard, reşedința ducelui de Gloucester, pentru a-i oferi coroana regală. Am fost desemnat să fac parte din delegație.

În ziua următoare l-am însoțit pe Buckingham la castelul Bayhard. Intram pentru prima oară în această reşedință feudală, care aparținuse ducelui Humphrey, asasinat de actualul stăpân al domeniului. Am avut impresia că fantoma lui plutea pe coridoarele pavate cu dale de piatră cenuşie.

Conform instrucțiunilor primite, l-am implorat pe Richard de Gloucester să accepte coroana Angliei. După câteva ezitări, de formă, el acceptă rugămintea noastră.

A doua zi, noul suveran s-a înfățişat la Westminster Hall pentru a-i asigura pe magistrați, pe lorzi şi pe membrii Camerei inferioare că va veghea ca drepturile constituționale ale poporului englez să fie riguros respectate şi aplicate.

La 6 iulie, Richard şi soția sa Ana au fost încoronați de arhiepiscopul Bourchier, unul dintre partizanii săi, în

cadrul unei ceremonii fastuoase, în fața altarului catedralei Saint Paul. Fiul lor Edward, în vârstă de 10 ani, a primit titlul de conte de Salisbury şi rangul de prinț de Wales.

Toți partizanii noului rege - de altfel puțin numeroşi - au fost larg recompensați. Ducate, comitate, domenii vaste, o ploaie de onoruri s-au revărsat pe capul lor.

Apoi, un zvon din ce în ce mai persistent a prins să se răspândească în capitală. Micul rege Edward al V-lea şi fratele său mai mic ar fi fost asasinați din ordinul uzurpatorului.

Eram obişnuiți cu crimele, cu masacrele. Rafinamentele cruzimii nu mai impresionau pe nimeni. Dar exterminarea celor doi copii de către un nebun încoronat a produs valuri de oroare şi de mânie. Nu se pronunța numele lui Richard al III-lea fără să se adauge epitetul înjositor de regicid şi de Irod, ucigaşul de copii.

Partizanii defunctului Edward al IV-lea şi ai Lancasterilor, care scăpaseră de masacrele săvârşite de tiranul urât de moarte, au pus mâna pe arme. Până şi ducele de Buckingham a trecut de partea lor. A făcut, oare, acest gest sub imperiul indignării provocate de asasinarea celor doi micuți prinți, ori fiindcă recompensa primită nu se ridica la nivelul aşteptărilor sale?...

Rebelii, bănuitori, nu l-au ales *leader*. Au preferat să-şi întoarcă privirile spre contele de Richmond, care trăgea de mult sforile pentru a obține coroana Angliei.

Richard nu se bucura de popularitatea predecesorului său. Cuprins de euforie după recentul său triumf, el se credea invulnerabil. Considera că ovațiile partizanilor săi sunt un omagiu binemeritat. Dar pentru majoritatea englezilor el nu era decât un uzurpator odios.

Henry Tudor voia să profite de această împrejurare care îi oferea cele mai bune cărți într-un joc care se anunța dur. Focul războiului, care ardea mocnit, era gata să izbucnească la lumina zilei...

AFRODITA VENEȚIANA
curtezană

Numele meu nu este decât o figură de stil. Nu sunt nici grecoaică, nici venețiană. Am venit pe lume în partea cea mai jalnică din Trastevere, cu picioarele în Tibru, pentru că, într-adevăr, ori de câte ori creşte nivelul fluviului, casa în care m-am născut este inundată.

Să fii romană la Roma este banalitatea însăşi: nu atragi atenția. Pentru a se deosebi de muritorii de rând, curtezana trebuie să agațe de numele său un fel de atestare care să indice o origine exotică - venețiană, florentină, napolitană - aduce un parfum străin... Un plus de valoare...

Aş fi preferat pariziană, dar nu cunosc limba franceză... Mă mulțumesc deci cu... venețiană... Şi mi-a purtat noroc...

În privința prenumelui, este o altă poveste... La naştere - eveniment capital în existența mea, care s-a întâmplat în ziua de Santa Maddalena -, mama, care nu se bucura de o imaginație excepțională, m-a dus în fața preotului parohiei noastre şi i-a cerut să mă boteze Maddalena.

– Excelentă alegere!, a zis ecleziastul. Felicitările mele!

Acest prenume urma să exercite o influență capitală asupra viitorului meu, sau, pentru a folosi o expresie mai savantă, mi-a fost predestinat... Pentru că, între timp, am devenit curtezană...

Apoi, am avut îndoieli în legătură cu oportunitatea de a purta acest nume... Să agăți clienți pe străzile Romei şi să te cheme Maddalena rişti să intri în conflict cu Biserica... S-ar putea să fiu acuzată că fac aluzie la ocupația Sfintei Maddalena înaintea trecerii sale în rândul sfinților...

Unul dintre primii mei clienți - aveam pe atunci paisprezece ani - a exclamat când m-a văzut:

– Ce frumoasă eşti!... *Afrodita rediviva!*...

Mi-a explicat că Afrodita era zeița tinereții şi a frumuseții...

Această poreclă mi se potrivea de minune...

Clientul era un personaj important, *ceratore* la Curie, adică el punea sigilii de ceară pe scrisorile papei...

Numele lui: Claudio Bertini... Umanist pasionat şi admirator al antichităţii romane, era capabil să recite, cu talentul unui actor, versuri din Virgilius Maro şi din Ovidius Naso, din Valerius Flaccus şi din Pipinius Staticus, din Silius Staticus şi din Valerius Martialis... Nu înţelegeam nimic, pentru că le recita în latină, dar la biserică nu ascultăm slujba în latină fără să înţelegem cuvintele preotului?...

Învăţasem pe dinafară toate aceste nume de poeţi pentru că îmi plăcea muzicalitatea limbii... Încântat de entuziasmul meu, el mi-a propus să mă înveţe latina, dacă eram dispusă să-i plătesc lecţiile în natură... Am acceptat fără ezitare... Schimbul era avantajos pentru ambele părţi interesate... Am obţinut instruirea clasică pe care numai tinerele fete din înaltele familii nobile şi-ar fi putut-o permite... Claudio nu era pretenţios - un bătrânel de patruzeci de ani îşi epuiza repede virilitatea arzătoare... Îi plăcea să-i mângâi tonsura... Nu mi-a cerut niciodată să fac pipi pe el, să-l bat cu cureaua sau să i-o sug... Specialităţi dezgustătoare pe care unii clienţi care plătesc le pretind uneori, dar trebuie să treci prin furcile caudine - expresie folosită de Claudio când vorbea de patronii săi de la Curie...

Chiar de la începuturile mele de curtezană câştigam destul pentru a-i mulţumi pe toţi membrii familiei mele, mari sau mici, care mă aşteptau în fiecare seară ca puii de rândunică nerăbdători să înfulece hrana adusă de mama lor.

Claudio spunea că sunt altfel decât celelalte. Avea dreptate... Când târfele vor să fie remarcate, să excite trecătorii, le aruncă ochiade, surâd ademenitor, îşi arată sânii goi, îşi mişcă fesele, fac gesturi lascive... Toţi clienţii sunt buni dacă au destui bani pentru a plăti câteva clipe plăcute - puştani sau ramoliţi, parfumaţi sau împuţiţi, odioşi sau orbitor de frumoşi, chiori sau ciungi...

Eu îmi aleg clienţii. Îmbrăcată cu o rochiţă uşoară, mulată, care îmi subliniază contururile corpului meu de adolescentă, las să fluture în vânt părul blond, iar braţele încărcate cu

flori lasă impresia că mă îndrept spre cea mai apropiată biserică. Aşa, ca din întâmplare, mă ciocnesc piept în piept cu victima mea, de obicei un domn între două vârste, bine îmbrăcat, care miroase a parfum de mosc şi arată prin alura lui bunăstarea. Bineînţeles, în momentul în care se produce ciocnirea, florile mele cad la pământ. Când personajul se opreşte surprins, ridic spre el o privire inocentă şi atunci toată fiinţa mea inspiră o tulburare intensă, ca şi când un fulger mi-ar fi aprins simţurile. Uluit, încântat de prezenţa mea şi măgulit de admiraţia reflectată în ochii mei, se apleacă şi mă ajută să ridic florile...

Contactul s-a stabilit. De nouă ori din zece dă rezultate. Dacă este celibatar, mă conduce la el. Dacă este căsătorit, un han foarte apropiat, unde am relaţii, ne oferă culcuş...

O distracţie de o oră îi aduce patronului preţul unei camere pentru o noapte. Un motiv destul de convingător ca să mă apere la nevoie, fără să pretindă aplicarea tarifului cerut de proxeneţi.

Prezenţa unui personaj sus-pus care să-mi ofere protecţie, pentru a fi mai bine apărată, este imperios necesară. Prostituţia este o meserie care aduce câştiguri mari dacă târfa este tânără, frumoasă şi sănătoasă. Dar sunt numeroase capcane care te pândesc. După căderea nopţii, golanii încearcă să te violeze în plină stradă. Nebuni cu instincte sângeroase le-au scos maţele bietelor fete care au avut nenorocul să se afle în calea lor. Un glonte rătăcit te poate ucide când bandele sau chiar trupele regulate se înfruntă între ele, incidente care au devenit foarte frecvente. Bolile şi păduchii sunt un alt capitol. Poliţia îţi face viaţa grea. Ofiţerii de la căpitănia lupanarelor - autoritate înfiinţată de Vatican - jecmănesc prostituatele, pretinzându-le taxe şi suprataxe când vistieria papei este goală, ceea ce se întâmplă mai întotdeauna.

În acest timp, lecţiile mele de limbă şi literatură latină continuă acasă la Claudio - o cameră mobilată, la doi paşi de Piaţa de flori, terenul meu de vânătoare preferat. Fac progrese rapide. În timp ce femeile de vârsta mea se deprind cu grijile domestice pentru a pregăti masa soţilor lor şi se ocupă de copiii pe care i-au adus pe lume, eu studiez, recit poeziile

de dragoste ale lui Ovidiu şi citesc fără nicio dificultate cei „Doisprezece cezari", de Suetonius, în original.

Într-o zi, când terminasem traducerea cu voce tare a dialogului dintre Corydon şi Thyrsis, *magister* m-a aplaudat pentru prima dată.

Făcea sacrificii mari pentru mine. Împrumuta cărţi de la biblioteca Vaticanului - ceea ce nu era permis - pentru a-mi da prilejul **să mă familiarizez cu marii prozatori şi poeţi ai literaturii Italiei Cezarilor.**

– Bravo!, a strigat el. Latina nu mai are secrete pentru tine! O stăpâneşti mai bine decât mulţi preoţi care se descurcă penibil în timpul slujbelor. Le-am vorbit despre tine colegilor mei de la Curie. Progresele tale i-au mirat. Ai ajuns la un nivel care ţi-ar permite să predai latina ca oricare profesor. Dacă aş exprima această erezie, aş îngrozi corpul profesoral, care nici nu concepe existenţa unei femei emancipate la un asemenea nivel... Pasiunea pentru marii clasici mi-a sugerat o idee. N-ai vrea să înveţi şi greaca? Eu nu m-aş încumeta să te învăţ, pentru că nu este specialitatea mea. Dar am la Curie un coleg care ar fi fericit să te conducă în paradisul literelor vechii Elade... În schimbul serviciilor lui, ai accepta să-i acorzi aceleaşi avantaje ca şi mie?

Am acceptat propunerea fără să ezit.

Maestrul de greacă se numea Fortunato Bonvenuto şi lucra în acelaşi birou cu Claudio. Între ei, contrastul era izbitor. Slab ca o scrumbie sărată, Claudio părea un băţ pe lângă Fortunato, care era rotund ca un dovleac. Să faci dragoste cu acest pahiderm cu faţă umană nu era uşor. Pentru a avea o idee despre cum arăta din profil, trebuie să ştiţi că, din cauza burţii rotunde ca o lună plină, avea nevoie de o oglindă pentru a-şi zări scula microscopică. Nu se punea problema să se culce peste mine - m-ar fi strivit. Eu îl călăream. Mă căţăram ca pe clopotniţa unei catedrale înzestrate cu un clopoţel ca un fel de sabie boantă. Am fi putut prezenta un număr de circ cu succes garantat.

Cusururile fizice nu-l împiedicau pe Fortunato să fie un profesor perfect. Cu greaca mă descurcam mai greu decât cu latina, atât de apropiată de limba mea maternă. Dar

dificultățile nu mă dezarmează niciodată, așa că am ieșit cu bine și din încercarea asta.

Grație celor doi profesori și a studiilor urmate în cea mai originală școală din lume, am căpătat modul de exprimare al unei doamne, care își presară frazele cu citate din scriitori antici, dar eu nu făceam asta ca să-mi epatez auditoriul, ci ca să mă amuz. Desigur, pentru a-mi pune în valoare cunoștințele mi-au trebuit interlocutori cultivați, capabili să aprecieze subtilitățile care aveau finețea dantelelor de Bruges.

Claudio și Fortunato se felicitau pentru succesul meu. Chiar proiectau crearea unei școli pentru tinerele fete de familie bună. Nu aveau intenția să formeze femei savante, pedante și plictisitoare, ci partenere de visare, capabile să îmbine grația cu bogăția spiritului.

Într-o seară, după ce i-am recitat lui Fortunato versuri în limba greacă create de mine, a strigat entuziasmat:

– Tu ești o nouă Sapho! Sapho din Lesbos, reînviată! M-am apărat, surâzând cu cochetărie:

– Dar eu nu sunt lesbiană...

– N-ai avut ocazia! Femeile din ziua de astăzi nu sunt îndeajuns de versate în dragoste... Dar pentru moment nu este esențial... Afrodita, am o mare veste pentru tine... Mâine seară vei fi sărbătorită de Academia Platoniciană din Roma, care îți va acorda o diplomă de onoare, decernată celei mai talentate curtezane oneste din Cetatea Eternă...

– Talentată la ce?, am întrebat suspicioasă.

– Poezie și literatură umanistă! Mâine seară să te arăți demnă de această apoteoză! Goală, ai fi primit laurii de aur pentru cea mai frumoasă femeie din Roma... Trage pe tine o rochiță decoltată generos... Vei avea un succes nebun...

Aș fi putut să mă consider fericită. Dar viața are cerințele ei. Lecțiile plătite în natură îmi reduceau veniturile, pentru că timpul pe care ar fi trebuit să-l folosesc pentru a găsi clienți îl pierdeam cu studiul autorilor greci și latini.

Acasă, mama se plângea de insuficiența contribuției mele la întreținerea familiei. O droaie de copii și adolescenți fără lucru. Sora mea mai mică, Lucia, a adoptat meseria mea, dar câștiga puțin. Clienții profitau de naivitatea ei și plăteau sume

derizorii pentru un număr şi chiar pentru o noapte întreagă. Mama nu mai ajungea să echilibreze bugetul. Preţul hranei creşte zi de zi. Pâinea, deşi foarte scumpă, se găseşte greu. Lumea săracă a Romei, spune mama, este în pragul foametei...

Eu sunt roasă de remuşcări. Ar trebui să renunţ la visurile nechibzuite şi să revin cu picioarele pe pământ. Mă gândeam să renunţ chiar la diploma mea de onoare...

În cele din urmă am hotărât să mă duc totuşi acolo, să spun adio prietenilor umanişti şi să reintru în ordin - nu în vreun ordin monahal, trebuie să ai dotă ca să te primească, ci în ordinul prostituatelor... Singurul care îmi este la îndemână...

A doua zi, seara, mi-am pregătit toaleta cu o grijă deosebită... Să fac impresie bună, apoi să-i părăsesc...

La miezul nopţii m-am prezentat la hanul „Doisprezece Cezari" - influenţa umanistă se manifesta din nou - şi am intrat în sala unde se ţinea banchetul. Când să trec pragul separeului în care erau adunaţi deja prietenii mei, mă opresc uluită, cu răsuflarea tăiată...

O explozie de aplauze... Mă uit în dreapta, mă uit în stânga, în spatele meu... Nimeni... Ovaţiile îmi sunt adresate...

Claudio şi Fortunato se desprind de ceilalţi convivi - vreo douăzeci la număr - îndreptându-se spre mine, mă încadrează, mă ia fiecare de mână, apoi, ca într-un fel de dans, mă conduc spre prietenii lor care aplaudă... Sunt aproape speriată de această manifestare gălăgioasă... Cei doi maeştri ai mei fac o reverenţă... Eu îi imit, aplauzele cresc... Îmi vine să plâng - oare îşi bat joc de mine?

Claudio anunţă cu solemnitate:

– Am bucuria şi onoarea să v-o prezint pe Afrodita veneţiană. Fortunato continuă:

– Cea mai strălucită elevă a noastră!... Regina umaniştilor Romei!...

În timp ce aplauzele şi ovaţiile sunt reluate cu o intensitate crescândă, ei mă conduc la locul de onoare...

Apoi, Claudio ridică mâna, cerând să se facă linişte:

– Acum vă voi prezenta pe rând invitatei noastre de onoare...

Îmi arată cu mâna fiecare persoană, pronunțând un pomelnic de nume, cea mai mare parte cunoscute, pentru că umaniştii se bucură la Roma şi peste tot în Italia de o celebritate mai mare decât cea a cardinalilor...

Pentru tinerii avizi de libertate, umaniştii apăreau în postura de eroi gata să combată formalismul demodat, prăfuit şi să restabilească o republică romană după modelul antic.

Câteva nume m-au impresionat în mod deosebit, pentru că îmi evocau fapte eroice, isprăvi nebuneşti, răscoale intelectuale pe care tot oraşul le comenta cu ardoare.

Claudio deschise banchetul într-un mod original. Recită meniul în versuri, în limba latină. Cu toate cunoştințele mele în domeniu, nu am înțeles toate subtilitățile care provocau râsul.

Apoi, chelnerii hanului, îndrumați personal de patronul lor, au adus primele platouri cu mai multe feluri de peşte, stropite cu vinuri albe potrivite, foarte apreciate de convivi. Exclamații de plăcere salutară vânatul servit sub formele cele mai ciudate, precum şi vinurile roşii, „stimulatoare pentru limbă şi spirit", sublinie personajul aflat în dreapta mea, care era - imaginați-vă - Platina, marele Platina, care a cunoscut celulele jilave ale închisorii, după ce îndrăznise să-l înfrunte pe Papa Paolo al II-lea.

Conversația era sclipitoare. Glumele, vorbele de duh, ironiile şi chiar bufoneriile se ciocneau ca tăişurile fulgerătoare ale unor spadasini, cuvintele se încrucişau uneori cu un umor extrem de muşcător. Verva lor era uimitoare. Se exprimau cu uşurință în latină, greacă, dar şi în italiană sau în franceză, limba distinsă a intelectualilor, a nobililor şi a diplomaților.

Un scaun rămăsese neocupat.

– Unde e scumpul nostru amic Filelfo?, se informă Pomponius Laetus, un personaj plăpând, lider al Academiei umaniste a Romei.

– Probabil este reținut la Vatican, răspunse Fortunato. Nu va întârzia... Iată-l, vorbeşti de lup...

Arătă spre uşă cu degetul său rotunjor ca un cârnăcior.

Elegant îmbrăcat, cu o somptuoasă robă roşie care îi dădea un aer de prinț al Bisericii, Filelfo trecu pragul, agitând mâna de un alb mătăsos, ca şi cum ar fi binecuvântat adunarea. Apoi,

se aşeză pe scaunul său. Chelnerii se grăbiră să-l servească.

– Personalităţile de prim rang sosesc ultimele!, zise Poliziano cu o uşoară ironie.

– Vă rog! Modestia mea suferă... Realitatea este mai prozaică. A trebuit să sigilez o scrisoare pe care Suveranul Pontif a vrut să o semneze chiar în această noapte.

– Secret de stat?, întrebă Marsilio Ficino.

– A, nu! Mâine o să aflaţi cu toţii... Papa vrea să stăvilească luxul prelaţilor şi al clericilor de la Curie... De acum încolo, adio haine de mătase roşie sau verde, strânse prea mult pe talie sau scurte până deasupra genunchilor... Adio centuri aurite, coliere de aur sau de argint... Vă sfătuiesc să vă priviţi în oglindă pentru ultima oară frumosul vostru păr... Începând de mâine, tonsura este obligatorie pentru toată lumea, fără excepţie... Pleşuvii nu vor mai suferi concurenţa buclelor voastre... Curtezanele care vor fi tentate să vă mângâie capul, pe întuneric, se vor întreba perplexe ce rotunjime a corpului vostru se află în mâinile lor...

– Filelfo, ajunge! Nu mai răni cu pumnalul tău veninos amorul nostru propriu!, interveni Paolo Jovius, istoricul.

– Filelfo, continuă-ţi litania de coşmar!, îl invită Angelo Poliziano. Suntem gata să golim cupa de venin până în străfundurile infernului...

– Adio banchete cu zeci şi sute de invitaţi, adio cântece lumeşti, adio fabule istorisite de actori... Bun venit lecturilor evlavioase, meselor cumpătate, umilinţei... Adio vânătorilor ostentative cu impresionante haite de câini... Adio cortegiilor cu mai mult de treizeci de servitori... Adio cheltuielilor fără măsură...

– Recomandarea nu este pentru noi, interveni Stefano Infesura, renumit pentru limba lui ascuţită. Personalul meu de serviciu se reduce la doi servitori şi o menajeră... Papa să facă mai întâi ordine în afacerile cardinalilor, ale nepoţilor şi ale răsfăţaţilor săi pederaşti...

– Probabil că asta este şi intenţia lui, spuse Pomponius cu oarecare indulgenţă.

Filelfo îl privi cu severitate.

– Mă aşteptam ca Platina să facă această remarcă. Înscăunat bibliotecar de Sisto al IV-lea - eu prefer numele

italian Sisto, în loc de foarte oficialul Sixtus - îngenuncheat la picioarele sale în umilitorul tablou al lui Melozzo, ar fi fost normal ca el să-i găsească scuze...

Platina nu s-a formalizat, dar replica lui nu a fost lipsită de o uşoară ironie:

– Când papa te-a convocat la Roma şi ţi-a propus un salariu anual de 6.000 de florini, i-ai dedicat elogii sforăitoare. Îndată ce plăţile au început să întârzie, ai trecut de cealaltă parte a baricadei...

Infesura îl agresă cu un ton acru:

– Mă tem să nu devii un lingău, ca acest imbecil de Bistici!

– Te asigur că voi păstra o neutralitate onestă. Nu pot să uit că a construit Capela Sixtină, podul Sisto, că i-a chemat la Roma pe Pinturicchio şi pe Botticeli, pe fraţii Ghirlandaio, pe Cosimo Roselli...

– Ai uitat probabil că tot el a înfiinţat în statele Bisericii monopolul vânzării cerealelor. Exporta cea mai mare parte, iar restul - de o calitate inferioară - îl vindea pe piaţa internă. O speculă neruşinată.

– Nu! Eu nu contest acest lucru. Este un adevăr trist, cunoscut de toată lumea. Dar papa nu a fost decât instrumentul lui Girolamo... Poate că el nici nu ştie...

Ficino oftă.

– Hai, Platina! După tine, papa nu este decât un ramolit care habar nu are sau, mai rău, tolerează abuzurile nepoţilor. Să nu ştie el că au fost construite palate delapidându-se banii rezultaţi din impozite? Înainte de a muri, la douăzeci şi opt de ani, victimă a desfrâului, Pietro Riario a cheltuit sute de mii de ducaţi pentru a-şi întreţine luxul şi metresele. Să nu ştie că Raffaele Riario-Sansoni, scumpul său nepot, tocmai îşi construieşte un palat enorm smulgând pietrele şi marmura de la Coliseu? O familie de parveniţi care a devastat Roma! Hai să schimbăm subiectul! Mă dezgustă!

– De acord!, spuse Claudio. Vă propun să o invităm pe frumoasa noastră Afrodita veneţiană să ne recite versuri în latină compuse de ea.

Izbucniră aplauze:

– Ura! Bravo!

Emoționată, am expus în fața acestei ilustre adunări rodul visurilor mele... Grație lui Claudio şi Fortunato, care mi-au îmbogățit vocabularul, folosesc astăzi cuvinte, termeni care pentru mine, înainte, sunau chinezeşte. Îmi dau bine seama că am făcut progrese, totuşi mi se întâmplă să ezit, să mă silesc, ca şi când aş încerca să umblu pe sloiuri plutitoare...

Aplauzele au acoperit finalul recitării mele.

– De aici înainte, poezia nu va mai fi produsul exclusiv al câtorva doamne!, zise Platina. Lucreția Tornabouni, Antonia de Pulci se vor afla în competiție cu drăgălaşele noastre curtezane, care se bucură de unele avantaje deloc neglijabile: tinerețea, frumusețea şi un farmec care le-au făcut celebre pe marile curtezane ale Antichității. Vei fi acoperită de glorie, scumpă Afrodita...

– Glorie?, strigă Filelfo. Ai grijă, Platina. Când pronunți acest cuvânt aluneci deja pe panta ereziei... Este permis să critici un cardinal sau câțiva clerici. Printre slujitorii Bisericii, evlavioşi, savanți, se rătăcesc uneori şi oi râioase. Lor le este adresată breva lui Sixtus al IV-lea. Papa este deasupra criticilor, căci dacă uneori comite ticăloşii exercitându-şi funcția în calitate de Vicar al lui Iisus Hristos, i s-a transmis sfințenia acestuia şi păcatele sale sunt implicit iertate. Dar a vorbi de glorie, de orgoliu, de setea de mărire, trăsături care caracterizează ascensiunea umanismului, înseamnă să înfrunți dogmele Bisericii, care propovăduiesc umilința, curățenia moravurilor, sărăcia, căința, supunerea față de Biserică, pioşenia, aşteptarea Judecății de Apoi şi credința că nemurirea şi judecata lui Dumnezeu există.

Pontano, care nu deschisese gura decât ca să mănânce şi să bea, izbucni în râs:

– Filelfo, ar trebui să-ți schimbi meseria. Sigilarea bulelor şi a scrisorilor papale este o misiune prea puțin importantă în comparație cu ceea ce ai putea obține predicând cuvântul lui Dumnezeu în bisericile Romei. Ultima ta frază aproape că m-a convins. Chiar mă întreb dacă vorbele tale sunt marcate de adevărata credință. Ar trebui să le spui enoriaşilor tăi că invocarea sfinților este un cult care se apropie de idolatria celor vechi.

Urceus, profesor universitar, adăugă la rândul său:

– Ar trebui să le spui, Filelfo, că formulele privind Judecata de Apoi şi existenţa unei alte vieţi - în rai sau în iad -, după moarte, nu sunt decât gogorițe bune să bage frica în babele bigote. Valla recomanda o întoarcere fără rezerve la Antichitate. Noi suntem mai moderaţi. Evităm un conflict deschis cu Biserica, vădit conservatoare, pentru a nu pune în mişcare Inchiziţia. Apropo de Inchiziţie. Ştii că papa este pe punctul de a-l numi pe nepotul scumpului nostru cardinal Juan Torquemada şef al Inchiziţiei spaniole? Vă propun un rămăşag. Savantul cardinal Torquemada, incapabil să intre în istorie ca prinţ al Bisericii, îi va asigura lui Tomas Torquemada o primire triumfătoare în analele celor mai sângeroase opresiuni pe care le-a cunoscut vreodată epoca noastră. Pe lângă el, Nero va rămâne un copil nevinovat...

Pomponius Laetus dădu din cap cu amărăciune:

–Inchiziţia este una dintre cele mai oribile răni ale Bisericii Catolice romane. Maniheiştii şi adamiţii, gnosticii şi severienii, pelagienii şi priscilienii, cataricii şi ereticii din Vaud au fost persecutaţi, masacraţi, tăiaţi în bucăţi, arşi pe rug de creştinii triumfători. Titlul de Inchizitor al Credinţei a fost consacrat în Codul lui Teodosie.

Marele Sfânt Augustin cerea mânios pedeapsa cu moartea pentru toţi cei care practică de secole politeismul, religie a statului roman. Ereticii au fost omorâţi în masă, în numele lui Dumnezeu. Până şi în zilele noastre campionii Inchiziţiei ar vrea să-l ardă de viu pe un oarecare Galeotto Marcio, care a îndrăznit să scrie că orice om care duce o viaţă curată, morală, ar putea să ajungă în cer, indiferent de religia lui. Trebuie să recunosc că Papa Sisto a avut înţelepciunea să-l graţieze...

Marsilio Ficino îşi umezi buzele în cupa cu vin roşu, făcu un gest care exprima făţiş satisfacţia, apoi lăsă să-i scape un zâmbet subtil:

– În timp ce sfânta noastră religie condamnă păcatul sub toate formele sale, iar slujitorii Bisericii tună şi fulgeră din amvon împotriva mârşăviei muritorilor de rând, poate veţi fi curioşi să aflaţi părerea unei sfinte asupra acestor personaje. Este vorba de Sfânta Caterina de Siena. Câteva fraze mi s-au întipărit

în minte: „Oriunde mi-aş întoarce privirea - spre clerul secular, spre preoţi sau spre episcopi, spre ordinele religioase sau către prelaţii mai mici şi mai mari, mai tineri şi mai bătrâni - toţi îmi strâmbă nasul cu mirosul puturos al păcatului mortal pe care-l săvârşesc fără încetare. Spirite înguste, avari şi proşti, şi-au abandonat misiunea de a-l servi pe Dumnezeu şi se înfundă în murdărie, trăiesc în desfrâu şi îşi hrănesc copiii cu mâncarea săracilor"...

Ficino făcu o scurtă pauză, în timp ce un surâs fin se ivi pe buzele sale:

– Nu aveţi impresia că ultima frază ilustrează relaţiile dintre Sixtus al IV-lea şi nepoţii săi?... Sau pseudo-nepoţi, cum s-ar spune.

– Bietul Sisto!, exclamă Filelfo cu o falsă compasiune.

Pontano interveni cu afecţiune comică:

– În ultimul mileniu, care a acoperit Europa cu întunericul său, preoţii au dat tonul. Chiar azi, în zorii unei noi ere, noi le urmăm exemplul... Am putea fi acuzaţi de imitaţie servilă?... Îmi amintesc de o împrejurare nostimă când Pius al II-lea - un papă care în mod excepţional merită tot respectul nostru - s-a dus la Ferrara, în anii şaizeci, şi a fost primit de şapte prinţi, toţi bastarzi. N-a fost prea surprins de această împrejurare. Misionari, cu Sfântul Bernardin în frunte, ameninţau femeile elegante cu mânia dumnezeiască. Lecce s-a ridicat împotriva femeilor care, prin lungimea exagerată a trenei rochiilor, prin decolteul indecent, prin machiajul expus fără măsură şi prin ţinuta total nepotrivită în locurile sfinţite, îl provoacă pe Dumnezeu... Iar bărbaţilor şi misionarilor, Vespasiano de Bistici, genialul lingău, le dădea instrucţiuni: „Nu lăsaţi în mâinile femeilor nici cele «O sută de povestiri», nici cărţile lui Boccaccio, nici sonetele lui Petrarca; oricât de pudice ar fi acestea din urmă, ele nu ar fi potrivite pentru doamnele cinstite, care nu trebuie să cunoască o altă dragoste în afara celei pentru Dumnezeu şi pentru soţii lor. Determinaţi-le să citească opere educative, vieţile sfinţilor şi cărţi de istorie, pentru ca să înveţe să-şi modeleze viaţa şi comportamentul şi pentru a se obişnui să se gândească la o viaţă serioasă, ferită de orice frivolităţi". Pentru Bistici, a ţine femeile în lesă

reprezintă un mijloc garantat împotriva oricărei încercări de emancipare care ar duce în mod sigur la pofte trupeşti, la purtări imorale şi ar contraveni principiilor eterne ale creştinismului. Pentru a menține perfecta puritate a moravurilor, căminul conjugal ar trebui transformat într-o închisoare fără gratii pentru soțiile reduse la rolul de sclave.

Fortunato ridică mâna cu un gest plictisit:

– Frivolitatea femeilor şi desfrâul tinerilor, mai mult sau mai puțin dovedite, au stârnit întotdeauna mânia ipocriților. Să lăsăm deocamdată discuțiile serioase şi să profităm de această seară minunată ciocnind un pahar cu vin cu divinitățile antice, care s-au arătat întotdeauna îngăduitoare față de păcătoşii impenitenți. Eu recunosc, fără ocol: vinul, femeia şi friptura bună sunt divinitățile mele...

Aplauze izbucniră din nou...

Claudio făcu un gest hotărât, cerând linişte:

– Am ajuns la momentul cel mai solemn al seratei noastre. Proclamarea în fața lumii întregi a talentului tinerei noastre discipole...

La un semn al său, patronul a adus cu solemnitate o casetă din lemn sculptat şi a prezentat-o lui Platina, preşedintele adunării, care a scos din ea un pergament prevăzut cu o pecete de ceară roşie.

Toată lumea se ridicase.

– Signora Afrodita venețiană, sunt împuternicit de Academia Romană să vă înmânez diploma de onoare care răsplăteşte talentul dumneavoastră de tânără poetă. În cazul dumneavoastră, tânăr nu înseamnă şi novice. Academia va publica lucrarea dumneavoastră pentru a contribui la emanciparea femeilor, a căror reprezentantă sunteți.

Când mi-a dat diploma, îmi tremurau mâinile. Fiind foarte înalt, s-a aplecat să mă îmbrățişeze.

Eram atât de tulburată, atât de cuprinsă de emoție, încât nu a lipsit mult ca să leşin...

Voi ține minte toată viața această noapte memorabilă...

Reputația mea s-a răspândit repede în Roma. Toți umaniştii în stare să facă dragoste s-au înscris printre clienții mei. În Trastevere am devenit o celebritate locală. Foştii mei clienți

mă priveau cu o curiozitate bănuitoare. Să te culci cu o poetă diplomată implica ceva deosebit. Unii dintre ei mă evitau intimidați. Mama şi fraţii mei se înfoiau ca păunii. Brutarul le strecura, pe ascuns, pe sub tejghea, pâine albă.

Într-o seară, mă aflam în Piața de flori, când un polițist mă acostă, mă ciupi de fese, în semn de introducere, apoi mă anunță cu un aer şmecheresc:

– Căpitanul vrea să-ți vorbească...

– Căpitanul? Care căpitan?

– Nu face pe proasta! Şeful meu de la căpitănia bordelurilor are să-ți spună ceva.

Am simțit un fior de gheață, ca un şarpe, pe toată şira spinării. Când căpitanul vrea să-i vorbească unei târfe nu miroase a bine.

– Mi-am plătit taxele, domnule ofițer!

– Asta să-i spui căpitanului...

– Dar...

– Niciun dar! Să mergem!

L-am urmat, tremurând ca o păsărică prinsă pentru prima dată în căuşul palmei.

Căpitănia bordelurilor îşi are sediul într-o casă mare, cenuşie, cu aspect de fortăreață sau - mai rău - de închisoare, care inspiră groază prostituatelor din Roma. Căpitanul bordelurilor, personaj important în ierarhia municipală, colecta nu numai impozitele pentru prostituție, dar putea să pronunțe, în primă instanță, expulzarea din oraş a unor fete considerate periculoase pentru ordinea publică. Uneori, bietele „păcătoase" dispăreau fără urmă. Incident fără importanță, din moment ce nobili şi chiar prinți se volatilizau în noapte. Cadavre ciopârțite, intrate în putrefacție, pe care nimeni nu le mai putea recunoaşte, erau descoperite întâmplător în mlaştinile Pontine sau pe malurile nămoloase ale Tibrului.

Am intrat în clădirea respingătoare ca o viţică adusă la tăiere... Am parcurs culoarele fără sfârşit care miroseau a urină şi a sudoare, apoi polițistul m-a lăsat într-o sală de aşteptare, unde câteva fete se smiorcăiau fără să scoată nicio vorbă.

– Răbdare!, îmi spuse zbirul. Căpitanul are să te cheme. Şi apoi a plecat.

Priveam înspăimântată în jurul meu. Premiul pentru poezie nu-mi folosea la nimic în acest loc uitat de Dumnezeu. Apoi, mi-am amintit că Platina, marele Platina, care poate fi văzut într-un tablou, îngenuncheat la picioarele papei, cunoscuse şi el umezeala rece a celulelor şi coridoarelor care puteau a sudoare şi a urină. Această imagine mi-a dat curaj, puterea spirituală a martirilor. Am adoptat o atitudine fermă, combativă. Eram gata să-l înfrunt pe comandant cu toate legiunile sale diavoleşti de poliţai. O aşteptare care se prelungeşte este mai demoralizantă, mai istovitoare decât o bătălie pierdută. Voi introduce această idee într-o elegie, în latină. Mă voi arăta demnă de încrederea lui Claudio, a lui Fortunato şi a fraţilor mei umanişti. Gândurile mi-au fost întrerupte de un poliţai care m-a anunţat că mă va primi căpitanul...

Onoare deosebită, m-a chemat înaintea fetelor care suspinau de ţi se rupea inima...

Poliţistul m-a introdus în cabinetul şefului său. Mă aflam în faţa unui individ cu mutră de maimuţoi, care mă străpunse cu ochii lui răi.

– Eşti o evazionistă!, mă ocărî el. O evazionistă mizerabilă!

Cred că reprezentam imaginea perfectă a uimirii.

– Eu, evazionistă?

– Nu ţi-ai plătit taxele de patru ani!

– Nu fac meseria asta decât de trei ani... De altfel, luna trecută am plătit doi ducaţi...

– Doi ducaţi? Glumeşti? Cu clienţii graşi pe care îi ai? Figurezi în registrele noastre cu o datorie de 120 de ducaţi!

– N-am văzut în viaţa mea atâţia bani la un loc!

– Te va împrumuta un cămătar! Îţi dau un termen de trei zile! Dacă nu, bagă de seamă! Eu sunt un domn... Îţi dau voie să alegi între puşcăria pentru rău-platnici şi exil... Poate chiar amândouă! Dar mai întâi puşcăria.

Curajul martirilor m-a părăsit. Între vis şi realitate este oarecare distanţă... Voiam să păstrez aceeaşi atitudine nepăsătoare, dar lacrimile m-au trădat...

Un interes binevoitor apăru pe mutra lui de maimuţoi.

– Ascultă, fetiţo! Aş putea să-ţi acord un termen mai lung! Şi chiar o reducere a taxelor. Asta înseamnă un serviciu reciproc...

Mă gândeam că îmi va propune o partidă de amor pe biroul său. Am avut eu clienți și mai pociți, și mai bătrâni...

– Ți-ai format o clientelă aleasă, spuse el cu un surâs care semăna mai degrabă cu o strâmbătură oribilă. Fă-i să vorbească! În fața fetelor plătite, bărbaților le place să-și dea importanță... Le mai scapă niște lucruri... care ar putea să mă intereseze... Căpșorul tău aiurit e în stare să priceapă?

Să câștig timp! Trebuie să câștig timp. Nu mă gândeam că prietenii mei umaniști ar avea mâinile atât de lungi încât să mă scoată din ghearele maimuțoiului... Era mult prea mare pentru ei.

Căpitanul adăugă cu un aer misterios:

– Sfântul Pontif este înconjurat de dușmani... Trebuie să-l ocrotim! Nu vrei să-l ajutăm pe Sfântul nostru Părinte? Poate că taxele ar putea să mai aștepte... La sfârșitul săptămânii te aștept la mine în birou... Informații sau bani... Hai, șterge-o!

Am părăsit căpitănia într-o stare de agitație extremă. Să spionez?... Nu!... Nu practic o meserie onorabilă. Dar să spionez, asta-i și mai rău... Că îmi vând corpul este o afacere care mă privește personal... Nu aduc neajunsuri nimănui...

A doua zi am alergat la Claudio. I-am cerut sfatul... Gazda lui, o femeie bărbătoasă, mă detesta, pentru că mă considera nedemnă de a frecventa un cleric al Curiei, care dădea un exemplu de virtute creștină. Aruncându-mi o privire urâtă, îmi spuse că părintele Claudio este plecat în misiune la Ovieto. Nu-i spusese când se întoarce. Atunci am plecat să-l găsesc pe Fortunato. Acolo, atmosfera era diferită. Gazda avea aerul unei starețe mereu zâmbitoare, gata să-ți dea o dată cu binecuvântarea ei și câteva sfaturi pioase...

– Din cauza sărbătorilor este reținut la Vatican. Vine acasă noaptea târziu și pleacă dimineața în zori...

N-am întrebat-o despre ce sărbătoare este vorba. Dacă nu le știi pe toate pe dinafară, e posibil să ți se atribuie reputația de eretic...

Nu-mi rămâne decât să mă supun destinului și capriciilor căpitanului bordelurilor. Mi-am amintit de hangiul care asistase la atribuirea diplomei mele. Când i-am cerut un împrumut de 120 de ducați, a holbat ochii năucit.

– Presupun că la ora asta numai trezorierul papei poate dispune de o asemenea sumă... El şi ... poate Messer Ezechiel, cămătarul, care locuieşte la colţul străzii... Casa cu acoperişul ascuţit... Dar cere nişte dobânzi... Eh, trebuie să te înveţi cu toate...

Messer Ezechiel m-a primit cu un surâs larg. Suma de care aveam nevoie nu l-a impresionat peste măsură.

–Aş putea să-ţi avansez această sumă... Dar astăzi banii se găsesc greu, deci sunt scumpi... Singur nici nu aş putea rezista în acest comerţ... Un creştin contribuie şi el cu un oarecare capital... Religia lui îi interzice să dea bani cu camătă - poliţia papală este severă în această privinţă... Şi atunci, eu trebuie să adaug la dobânda lui dobânzile mele, dar vă acord încredere pentru că persoana care v-a trimis îmi este prieten...

– Cât?

Vocea îmi era uşor gâtuită.

– Treizeci la sută, fata mea... Şi îţi fac o favoare, graţie prietenului meu...

– Pe an?

–Glumeşti! Pe lună... Dacă vrei, bine, dacă nu... Concurenţii mei ţi-ar fi cerut treizeci şi cinci, chiar patruzeci la sută... Dar aş putea să mai reduc - douăzeci şi cinci la sută - în schimbul unor servicii personale... Eşti tânără, bine făcută şi, în plus, te bucuri de oarecare reputaţie în cartier... Desigur, nevasta mea nu trebuie să ştie.

– Religia îmi interzice să mă culc cu evrei...

– Dar cine îţi cere să te culci cu mine? O putem face aici, pe masa asta...

– Dacă află poliţia...

– Eu nu voi vorbi, tu... nici atât... De unde să ştie?... Hai, ridică fusta...

Cu geanta grea şi cu inima şi mai grea, am ieşit din dugheana lui Messer Ezechiel... Dar aveam conştiinţa împăcată... Nu voi fi obligată să mint...

Căpitanul bordelurilor se uită uluit la fişicurile cu monede de aur pe care i le pusesem pe masă, în faţa lui...

– Aşadar, ai relaţii bogate... Am ghicit eu bine... Cine ţi-a dat aceşti bani?

– N-am avut decât obligația să vi-i aduc...

Fața lui de maimuțoi se întunecă:

– Și informațiile?...

Tăcerea mea îl enerva. Scrâșni din dinții lui putrezi. Puteam pune rămășag că îi mirosea urât gura.

– Am o veste tristă pentru tine, fetițo! Am cercetat cu atenție registrele și am constatat o greșeală. Este vorba de două sute de ducați.

El făcu un semn polițistului care stătea de pază la ușă.

– Du-o pe fetița asta la carceră... Întunericul îi va fi un sfetnic bun...

Trei zile și trei nopți m-am zbătut în închisoarea căpităniei. Singură, uitată de toți, înfometată și însetată. Pentru că refuzasem hrana și apa care mi se dădeau, nu mai aveam nici lacrimi să plâng. Dar am refuzat cu încăpățânare să cedez. Filosofii greci și romani, pe care îi evocam cu o ardoare mistică, nu-mi aduceau nicio alinare. Atunci mi-am îndreptat rugăciunile către Maria Magdalena, sfânta patroană a păcătoaselor. Și miracolul s-a produs. Un paznic chior, care avea capul unui pirat slutit de Arhanghelul Mihail, deschise poarta celulei și îmi spuse cu un ton aproape politicos:

– Urmați-mă!

M-am supus resemnată. M-a condus în biroul căpitanului, care mă aștepta în picioare, cu un zâmbet șters pe buzele lui subțiri, vinete.

Inima îmi tresări de bucurie. Temnicerul șef era flancat de Claudio, cu capul aureolat ca cel al unui sfânt, și de un personaj bărbos, înalt, cu umeri largi, care purta o robă mare, de un albastru închis. Pe fața lui se vedea o urmă de înfumurare plictisită.

Căpitanul îl privi cu o strâmbătură slugarnică, apoi scoase dintr-o cutie o sută douăzeci de ducați în fișicuri. Îi împinse spre mine:

– Puteți să luați acești bani. Îmi veți plăti taxele la sfârșitul semestrului următor. Vă urez o seară plăcută!

Apoi, salvatorii mei *in extremis* m-au condus în stradă, unde mă aștepta o litieră purtată de două matahale și escortată de douăzeci de călăreți zdravăn înarmați.

În timp ce mă instalam în litieră, Claudio îmi spuse zâmbind:

– Păstrează-ți calmul! Totul este în ordine! N-am timp să-ți dau explicații mai ample. Nu e bine să circuli noaptea în asemenea cartier...

S-a urcat pe un catâr, în timp ce bărbosul a încălecat pe un cal zglobiu. Apoi, cortegiul se puse în mişcare.

Îmi este imposibil să descriu euforia care m-a cuprins când am părăsit căpitănia, cu ducații mei în buzunar. În acelaşi timp mă întrebam, cu un fel de înfrigurare, spre ce destinație mă aflam îmbarcată. De trei zile nu mă spălasem şi nu mă pieptănasem. Fără îndoială, aveam aspectul unei hidre. Ador curățenia, deşi este considerată un păcat şi un pericol pentru sănătate. Preoții condamnă băile, care favorizează păcatul desfrâului. Goliciunea, atât de iubită de cei vechi, îndeamnă la dezmăț. La rândul lor, unii medici consideră că scufundările în apă caldă şi folosirea săpunului sunt dăunătoare, pentru că înlătură pătura de grăsime care trebuie să protejeze pielea împotriva intemperiilor şi a insectelor.

Aceste convingeri încep să fie înlăturate o dată cu revenirea în forță a deprinderilor Antichității reînviate.

Eram foarte obosită, iar lina legănare a litierei mă toropise. Dar, la cea mai mică mişcare bruscă deschideam ochii speriată.

În sfârşit, ne-am oprit în fața unuia dintre acele palate noi, strălucitoare, pe care numai prinții Bisericii îşi permit luxul să le construiască. Într-un asemenea palat trebuie să ai cel puțin trei sute de servitori ca să nu te simți singur, ca un pustnic.

Ajutată de Claudio, am coborât din litieră; dar când am văzut că vrea să mă conducă spre intrarea monumentală, păzită de doi militari în uniformă, am schițat un gest instinctiv de retragere.

– În starea în care mă aflu?

– Nu-ți face griji! Totul este pus la punct, ca funcționarea unei pendule!

Când mă văzui intrând într-un fel de vestibul de marmură, mare cât naosul unei biserici, n-am vrut să mai fac niciun pas înainte. Dar insistența lui Claudio a învins.

Servitori în livrele somptuoase îşi vedeau de treburile lor.

Noi am urcat o scară enormă, asemenea unui drum spre paradis, apoi am intrat într-un şir de trei camere cu numeroase oglinzi, obiecte de toaletă şi o superbă garderobă feminină. Priveam uluită stofele fine, mătăsurile, ţesăturile din aur şi din argint, penele şi suta de peruci blonde.

– Unde suntem?, am întrebat aiurită de această splendoare. Claudio zâmbi:

– În palatul Eminenţei Sale, cardinalul Raffaele Riario.

– Şi rochiile?

– Nu mai pune întrebări! Atât trebuie să ştii: că de întrevederea pe care ţi-am pregătit-o depinde viitorul tău!

Deschise o uşă şi mă împinse într-o sală unde se afla o piscină de marmură, dominată de coloane dorice. Două cameriste amabile şi zâmbitoare mă luară în primire. În mai puţin de o oră, m-au spălat de tot jegul din închisoarea căpităniei, apoi m-au condus într-o cameră cu oglinzi luminate de lămpi montate în pereţi.

Cele două femei m-au fardat, m-au parfumat şi m-au îmbrăcat într-o rochie de mătase albă, vaporoasă, care îmi dădea aerul unei fetiţe care se pregăteşte pentru Sfânta Comuniune.

Claudio m-a luat de mână şi m-a condus, urmându-l pe bărbosul care ne preceda şi care învârtea un baston cu mâner de aur. Aveam impresia că visez, mă pipăiam cu neîncredere.

– Ascultă, Claudio, n-am murit? Nu cumva sunt în drum spre cer?

– Nu, eşti cât se poate de vie!

– Sigur?

– Absolut! Acum încearcă să faci o impresie bună!

– Cui? Eminenţei Sale?

– Dacă ţi-aş explica, nu te-ai mai comporta normal, cu firescul care defineşte farmecul tău... Hai, mergi înainte şi supune-te instinctului tău!

La capătul unui coridor lung, doi valeţi au deschis uşile batante ale unei porţi sculptate şi aurite.

Bărbosul, care mergea înaintea noastră, pătrunse într-o sală enormă, luminată puternic şi care îmi aducea aminte de banchetele descrise de Petronius. Convivi îmbrăcaţi în costume în stil antic şi cu fruntea încoronată cu flori erau întinşi pe paturi plasate pe partea exterioară a unei mese

în formă de U, acoperită de argintărie, orhidee şi cu tot felul de mâncăruri servite într-o superbă veselă de aur. Cupele de aur erau încrustate cu pietre preţioase.

O armată de servitori tineri îi serveau pe invitaţi, şi ei, tot tineri. S-ar fi putut spune că o bandă de adolescenţi oferea un bal mascat roman.

Cu bastonul său, bărbosul lovi de câteva ori în mozaicul ce reprezenta o scenă marină, Neptun călărind pe valuri, înconjurat de o escortă de sirene. Cu voce gravă, anunţă:

– Eminenţă, Signora Afrodita Veneţiana şi Messer Claudio Bertini!

Se retrase şi mă lăsă să fac faţă acestei adunări ameţitoare.

Claudio se înclină în faţa unui tânăr zâmbitor, care părea un înger coborât printre muritori. Roba lui albă era prinsă pe umerii goi cu broşe de aur încrustate cu pietre preţioase.

– Eminenţă, sunt fericit să v-o prezint pe cea mai erudită şi mai frumoasă curtezană a Romei!

– Iat-o deci pe faimoasa umanistă care l-a înfruntat pe teribilul căpitan al bordelurilor, refuzând să se înroleze printre spionii săi... Jos pălăria! Sunteţi viteză! Dar se spune că sunteţi şi savantă?

Mi-am regăsit curajul. Să intrăm în joc! Am hotărât!

– Nu aş îndrăzni să clasific drept savante modestele mele cunoştinţe.

– Dacă ceea ce Messer Claudio mi-a spus despre dumneavoastră este adevărat, sunteţi mai savantă decât toţi invitaţii mei la un loc... Aşezaţi-vă aproape de mine! Pe acest pat pe care vi l-am rezervat...

În timp ce mă tolăneam pe pat, cardinalul i se adresă lui Claudio:

– N-aţi exagerat deloc calităţile fizice ale protejatei dumneavoastră! Bunul dumneavoastră gust merită toate laudele!

Făcu un semn maestrului de ceremonii.

– O robă albă patriciană pentru Messer Claudio şi o coroană de lauri pentru fruntea sa de umanist strălucit!

Auzisem că Raffaele Riario este un cardinal tânăr, dar mi-l închipuisem adult şi chiar cu barbă. Dar nu era decât un adolescent destul de apropiat de vârsta mea. Mai auzisem că de-abia

scăpase de la moarte în catedrala din Florența, unde a fost martor involuntar al complotului montat de clanul Pazzi...

M-am întins comod pe pat, lângă masa cea joasă. Servitorii îmi ofereau mâncăruri minunate, care nu-mi erau cunoscute. Unii dintre clienții mei îmi ofereau uneori dineuri la han, care pe vremea începuturilor mele îmi păreau fabuloase. Dar la acest banchet chiar şi ogarii stăpânului erau tratați ca musafirii de seamă.

Ambianța era veselă, destinsă. Invitații râdeau, glumeau, se băteau cu mici cocoloaşe de pâine. Printre ei se aflau şi câteva fete, dar am zărit cu surprindere şi băieți deghizați cu o asemenea măiestrie în fete, încât puteau fi confundați cu ele.

Muzicanți îmbrăcați în stil roman cântau melodii antrenante. Deodată, a apărut un ansamblu de balet alcătuit din băieți aproape goi şi a început să execute un dans vechi, foarte ritmat.

Amfitrionul mă lămuri cu candoare:

– Biserica nu permite femeilor să se producă pe scenele teatrului sau să danseze în public, pentru că aceste manifestări artistice le incită la desfrâu; de aceea, mă mulțumesc şi eu cu artişti bărbați. În ziua în care Sfântul Petru va fi mai îngăduitor cu această disciplină, voi acționa în consecință...

După puțin timp, servitorii au adus cărți de joc şi zaruri. Invitații, încălziți de băutură, au angajat partide nesfârşite. Sume enorme erau în joc. Mii de ducați zburau ca fluturii pe mesele verzi.

– Aşază-te lângă mine!, mă invită Raffaele. Îmi vei purta noroc!

Deja mă tutuia. Eram acceptată în cercul său intim.

– Steaua ta îți va aduce întotdeauna fericire, divine Raffaele!, spuse cu glas tare Claudio, singurul adult în această adunare de adolescenți. Zeul Mercur călăuzeşte paşii tăi.

Linguşitor incorigibil, ştia să atingă coarda sensibilă a mărimilor care îi puteau fi de folos.

– Ai dreptate, scumpe Claudio!, răspunse cardinalul, bătându-l prietenește pe umăr. Norocul mi-a salvat viața! Norocul m-a ajutat să construiesc acest palat...

Fratele meu cel mare şi prietenii săi, toţi republicani fanatici, susţineau că dincolo de acest noroc declarat se ascundeau delapidări neruşinate. Cei din clanurile Rovere şi Riario, pretindeau ei, delapidaseră veniturile Vaticanului. Papii, care la începuturi nu erau decât nişte simpli călugăraşi, nu aveau altă avere decât o traistă şi un toiag de pelerin. Astăzi, nepoţii lor ridicau palate.

În ce mă priveşte, această realitate îmi este indiferentă. Nu am decât să mă felicit că l-am cunoscut pe Raffaele, care m-a scos din noroi. Sunt oare o oportunistă?... Se poate... Graţie lui am devenit ceea ce am visat întotdeauna - o curtezană cinstită...

Am un apartament frumos într-un palat, reşedinţă de lux, situat lângă Capitoliu, invit numai prieteni aleşi cu grijă şi mă mişc cu uşurinţă printre celebrităţile Romei... Eu sunt - se spune - cea mai frumoasă şi cultivată fată din Cetatea Eternă... Deşi îmi câştig mai mult decât confortabil existenţa, ofiţerii de la căpitănia bordelurilor nu îndrăznesc să mă mai atingă... Nici măcar cu o orhidee... Familia mea a scăpat de mizerie... Mama este mândră de mine - a schimbat casa veche, ameninţată de nămolul Tibrului, cu o vilă construită pe *terra firma,* aproape de Coliseu...

În privinţa bogatei garderobe amenajate în palatul lui Raffaelle, prefer să fiu discretă... Detest trăncăneala din alcovurile mărimilor, cu atât mai mult cu cât acum fac parte din această lume privilegiată, care fabrică papi şi cardinali... Legătura aproape permanentă cu prinţii Bisericii îmi permite să mă gândesc la unele proiecte pentru rudele mele apropiate... Un cardinalat pentru fratele meu mai mic, care a împlinit deja vârsta de nouă ani... Această ipoteză cere oarecare reflecţie...

Ah, am uitat un amănunt...

Un conte, băiat frumos, dar fără un sfanţ, mi-a cerut mâna... Detest băieţii frumoşi, dar săraci, care aleargă după zestre, ploşniţe care încearcă să se lipească de primul pat moale...

Prefer titlul meu de curtezană onestă şi umanistă emerită...

Un incident comic îmi revine în minte. Raffaele pregătise un banchet festiv în onoarea ambasadorului extraordinar al împăratului Germaniei, care venise la Roma pentru tratative

privind punerea pe picioare a unei coaliții europene împotriva turcilor.

Raffaele cultiva bunele relații cu diplomații străini, pentru a se asigura de sprijinul marilor puteri în ziua în care tronul papal va deveni vacant. Nu considera tinerețea un handicap. Trecerea timpului va înlătura puțin câte puțin acest inconvenient.

Festinul trebuia să marcheze o dată importantă în analele mondene ale Cetății Eterne. Dar Satana semănase neghina în marile familii din Roma, care se certau pentru pretexte neînsemnate. Uneori, adevărate lupte de stradă însângerau orașul.

Seara banchetului sosi, dar orele se scurgeau fără ca invitații să-și facă apariția.

Raffaele se uita trist la masa în forma de U, împodobită ca pentru o mare sărbătoare, și la armata de valeți care ascultau descumpăniți vacarmul ce răzbătea din stradă, acoperit din când în când de focuri de armă în rafale.

Din fericire, o sută de mercenari, cu arma la picior, păzeau intrările în palat, spre a evita o confruntare brutală cu populația.

Cu această ocazie, Raffaele îmi dovedi cunoștințele sale de istorie antică. Se așeză la masă și făcu majordomului un semn plin de demnitate.

– Puteți servi! În această seară, Lucullus ia masa cu Lucullus!

ALESSANDRO DI MARIANO DI VANNI FILIPEPI
zis Alessandro Botticelli

Am admirat întotdeauna capacitatea lui Lorenzo de Medici de a se acomoda cu ușurință cu toți interlocutorii săi și de a găsi argumente convingătoare în cele mai diferite domenii.

Cu un pictor vorbește despre pictură, cu un muzician discută despre muzică, unui filosof îi expune cu competență teoriile anticilor și ale modernilor, în fața unui om de litere

comentariile sale sunt cu atât mai competente cu cât el însuşi este un poet talentat; cu ambasadorii, diplomaţia lui atinge perfecţiunea, cu politicienii dezvăluie calităţi strălucite de om de stat.

Am folosit intenţionat termenul dispreţuitor de *politicieni,* pentru că aceşti indivizi - foarte numeroşi la sânul Senioriei - se ocupă mai degrabă de avantajele lor personale decât de apărarea interesului public.

Îi sunt recunoscător lui Lorenzo, care mi-a oferit mijloacele de a-mi exprima prin pictură roadele fanteziei, ale fantasmelor mele, de a transmite prin imagini cultul meu închinat frumuseţii.

Timp de o mie de ani, pictura, mozaicul, sculptura, aservite cerinţelor Bisericii, au reprezentat numai imagini inspirate din Biblie. Portretele sfinţilor înfăţişează figuri inexpresive, cu priviri pierdute în gol, măşti fără viaţă, stereotipe, cu nelipsita aureolă. Numai infernul mai lasă pictorilor o oarecare libertate de creaţie. Scene halucinante dezvăluie chinurile îndurate de păcătoşii care se zbat veşnic în flăcările iadului, idee alimentată de rugurile ereticilor, torţe vii care luminează noaptea credincioşilor...

Refuzul supunerii oarbe, susţinut de filosofia veche, reînviată, a spart digul intoleranţei. Pictorii au redescoperit libertatea de exprimare ce caracterizează arta antică, greacă şi romană. Sfinţii Evului Mediu - rigizi, imobili, reci - au primit scânteia vieţii. Feţele sfinţilor din zilele noastre, exprimând emoţiile muritorilor de rând, au înlocuit măştile din trecut.

Sfinţii şi-au regăsit înfăţişarea de fiinţe umane. Iisus Hristos este numit Fiul Omului.

Unii papi care şi-au pierdut simţul realităţii îşi închipuie că alegerea lor, accesibilă cardinalilor traficanţi, i-a despărţit de lumea oamenilor pentru a-i ridica la înălţimea lui Dumnezeu... Sau a idolilor...

După exemplul lui Leonardo da Vinci, am îndrăznit să suprim aura care înconjura capul sfinţilor. Mă gândesc că în acest fel îi apropii de sufletul uman. Sunt un credincios convins şi, fără să pretind o reîntoarcere la umilinţă şi la sărăcia evanghelică, consider că *prinţii* Bisericii trebuie să renunţe la aceste titluri de noblеţe religioasă, necunoscute la

începutul creştinismului şi care dezvăluie astăzi un obscur parvenitism.

Nu! Nu accept teoriile lansate de secta Fratricelli, nici ideologia mai mult sau mai puțin revoluționară a lui Wyclif.

Desigur, nu-mi exprim opiniile decât în mediul umaniştilor care îmi împărtăşesc părerile. Dacă le-aş striga în public, mi-aş atrage fulgerele Inchiziției; şi trebuie să admit că nu posed stofă de martir...

Când sunt invitat în palatul lui Lorenzo Medici, la una dintre acele mese care adună floarea umaniştilor Florenței, savurez dinainte discuțiile literare angajate între stăpânul casei şi invitații săi.

Cea mai mare parte a statelor care au aruncat în haos Cizma italiană sunt guvernate de mercenari şi de parveniți, copii palide, denaturate, ale suveranilor absoluți. Lorenzo de Medici este unicul şef de stat care evită titlurile sforăitoare şi care păstrează neatins echilibrul politic moştenit de la strămoşul său Cosimo I, ce se mulțumea cu un apelativ modest: părinte al patriei. Lorenzo vrea ca numele lui să fie precedat de democraticul *Messer,* accesibil tuturor cetățenilor republicii.

Comportarea sa este aceea a unui prieten politicos şi înțelegător, gata să acorde sprijinul său rudelor şi prietenilor şi să vină în ajutorul tuturor celor care au nevoie de el.

Îmi amintesc de un dineu devenit memorabil datorită unor împrejurări extraordinare.

Participau umanişti şi oameni de litere care făceau parte din anturajul său: contele Pico della Mirandola, despre care se spune că este cel mai savant şi în acelaşi timp cel mai frumos bărbat din Italia; Marsilio Ficino, care întruchipa inteligența şi urâțenia totodată; Luigi Pulci, marele poet şi fericitul posesor al unui nas atât de roşu şi de sclipitor încât îi putea servi drept felinar în timpul nopților fără lună; Angelo Poliziano, strălucitul filosof care a notat pentru eternitate discuțiile scânteietoare purtate în casa lui Lorenzo; pictorii erau reprezentați de Ghirlandaio, de Filippino Lippi şi de mine însumi; în fine, în mijlocul acestei pleiade de prieteni ai lui Lorenzo, se distingea un băiat de paisprezece ani, firav, retras, ultima descoperire a lui Lorenzo, instalat

de curând în palatul Medici şi care răspundea la numele de Michelangelo Buonarotti.

Amfitrionul nostru l-a prezentat în câteva cuvinte:

– Trebuia să avem printre noi şi un sculptor. Am ales un novice capabil să-şi depăşească maeştrii...

Ne gândeam că este vorba de un capriciu de-al lui Lorenzo, căruia îi plăcea să încurajeze tinerele talente. Am răspuns cu un zâmbet indulgent la salutul adolescentului care ne privea curios. Ca de obicei, festinul a fost la înălţimea măreţei noastre gazde. Numeroasele tablouri şi minunatele obiecte de artă care împodobeau vasta sufragerie confirmau gustul amfitrionului pentru frumos sub toate formele.

Lorenzo părea îngrijorat. Războaie fără sfârşit însângerau peninsula italiană. Erau necesare eforturi mari pentru a menţine Florenţa în afara acestor conflicte.

Pico della Mirandola se adresă lui Ficino:

– Dragă Marsilio, trebuie să fac o călătorie la Roma, pentru a rezolva câteva afaceri de o importanţă capitală pentru mine. Am nevoie de sfatul tău...

Ficino avea darul citirii viitorului. Dar nu acela al unui ghicitor care prezice o dragoste fericită sau nefericită şi alte mărunte intrigi intime. Nu! Ficino era bântuit de viziuni ample, care evocau măiestria şi puterea Pitiei. Nu era întotdeauna inspirat, dar când intra în transă graţie harului ghicitului, ridica o mână tremurândă care impunea imediat tăcerea.

Din acel moment, întrerupeam discursurile şi conversaţiile pentru că ştiam că trebuie să ne transmită veşti din altă lume, accesibilă numai lui. Eram conştienţi de faptul că trebuie izolat de plebe, deoarece cuvintele lui transmise din gură în gură riscau să producă tulburări.

Lorenzo făcu semn servitorilor să iasă. Apoi, unul dintre noi închise uşa, producând fără voie un zgomot care părea să vină din măruntaiele pământului.

Ficino a închis ochii, trăsăturile feţei i s-au înăsprit, corpul i s-a crispat, pumnii i s-au încleştat ca şi când ar fi fost gata să înfrunte forţe misterioase, invizibile pentru noi, muritorii de rând. Vorbea ca un iluminat.

– Fii prudent, Pico della Mirandola... Destinul nu-ți este favorabil... La Roma, persoane importante îți vor răul... Te pândesc pericole...

Ghicitorul deschise ochii şi fixă un punct undeva, în gol... Începu să tremure... Făcu spume în colțul buzelor... Se încorda, îngrozit de alte vedenii...

Bolborosea înspăimântat:

– O, Romă, regină a pământului creştin... Un uragan de foc se va năpusti asupra ta... La apusul soarelui, cohorte de îngeri negri te vor invada... La răsăritul soarelui, cohorte de îngeri albi se vor ivi pentru a te apăra... Va ploua cu sânge... Tibrul va cără mii de cadavre... Vânturile vor sufla atât de tare, încât vor face să bată toate clopotele bisericilor...

– Un război civil?... O invazie străină?, întrebă Poliziano...

– Nu aş putea să spun... Eu nu fac decât să vă descriu ce văd. Timbrul vocii sale se schimbă, vorbea parcă o altă persoană prin gura lui...

– Suverani... principi... războinici vestiți îşi vor vedea numele înscrise pe cer...

– Aceste evenimente îmi vor expune viața primejdiilor de care îmi vorbeşti?, întrebă la rândul său Pico.

– Nu... nu vei asista la această tragedie... pentru că parcele îți vor fi tăiat dinainte firul vieții... Toți cei care se află în jurul acestei mese vor pieri înaintea dezastrului... Ba nu... Există o excepție... Printre noi se află un băiat pricăjit... Michelangelo... Lorenzo a fost impresionat de geniul său... Numele său va străluci pe cerul Romei... al Italiei... al lumii întregi... şi va străluci şi în secolele viitoare mai tare decât toate celelalte nume reunite... Va eclipsa suverani... principi... războinici... artişti...

Ficino îl arată cu mâna sa tremurândă pe micul sculptor, care privea şi asculta înmărmurit...

– Numele lui nu va dispărea decât în ziua în care acest pământ... pământul nostru... se va stinge pentru totdeauna, după o uriaşă explozie...

Ficino tăcu şi lăsă capul în jos, epuizat... Priveam curioşi la adolescentul care era mai surprins decât întreaga asistență... Cred că îşi punea o întrebare îndreptățită: Ficino făcuse oare o glumă proastă?...

Când ieşi din transă, filosoful deschise ochii încet, ca şi când s-ar fi trezit dintr-un somn adânc... Un surâs straniu plutea pe buzele sale... Părea dezorientat...

Când ne văzu stupefiaţi, muţi, ne întrebă cu un fel de candoare:

– Am spus prostii?

– Ai prezis sfârşitul Romei şi înălţarea unei stele, spuse Lorenzo. Şi cred că nu te-ai înşelat...

O roşeaţă copilărească se ivi în obrajii adolescentului. Amfitrionul nostru îi zâmbi încurajator:

– Dragi prieteni, nu am darul de prezicător al lui Ficino, dar presimt geniul... Michelangelo a fost ales de Providenţă...

Am fost atât de impresionat de această scenă, încât de atunci împart epoca mea între „înainte" şi „după" întâlnirea cu Michelangelo...

La câţiva ani „după" acest eveniment, am fost desemnat să fac parte dintr-o comisie care trebuia să aleagă cel mai bun amplasament pentru statuia lui David, această măreaţă capodoperă a lui Michelangelo, care - încă tânăr - devenise cel mai mare printre cei mai mari... Ascensiunea sa către apogeul artei nu-mi inspira invidie... Este de conceput invidia faţă de soare?...

Cu câţiva ani „înaintea" întâlnirii, am fost invitat la Roma pentru a împodobi frescele Capelei Sixtine, alături de Domenico Ghirlandaio, Cosimo Rosselli şi Pietro Vannucci - numit şi Pier della Pieve, dar mai cunoscut sub porecla de Perugino. Dragul Perugino se plângea întotdeauna că e mai bogat în faimă decât în bani. Eu m-am simţit foarte mândru că am fost ales de Papa Sisto al IV-lea să îndeplinesc această sarcină.

Plecarea mea la Roma a coincis cu o nouă afacere care a provocat agitaţie la Florenţa. Trei ani după complotul neizbutit pus la cale de Pazzi, poliţia a dejucat un al doilea atentat împotriva lui Lorenzo de Medici, care urma să fie asasinat cu ocazia unei liturghii oficiate la biserica de la Carmina. Operaţiunea fusese încredinţată lui Battista Frescobaldi, un fost reprezentant al Băncii Medici la Constantinopol. Printr-o ciudată coincidenţă, acelaşi Frescobaldi obţinuse de

la sultanul Mehmed al II-lea extrădarea lui Bandini, asasinul lui Giuliano de Medici, care după complotul Pazzi se refugiase la turci. În cursul procesului penal intentat lui Frescobaldi, florentinii au aflat stupefiați că inițiatorul acestui atentat ratat ar fi fost cardinalul Raffaele Riario, tânărul prinț al Bisericii, care a jucat un rol echivoc în timpul conspirației ce trebuia să-i lichideze pe Medici...

Gata cu comentariile! Mi-am spus întotdeauna că politica nu este treaba artiştilor. Noi trebuie să ne păstrăm neutralitatea. Am lucrat pentru Lorenzo Medici şi pentru prietenii săi. Acum lucrez pentru Sixtus al IV-lea. Puteam, de pildă, manifesta o oarecare simpatie pentru acei Mecena care ne încurajează şi ne susțin, dar meseria noastră ne obligă să acceptăm toate comenzile, pentru că pictorii şi bogăția nu se întâlnesc niciodată. Atâta vreme cât eşti capabil să mânuieşti penelul - cu condiția să te bucuri de o reputație solidă - trăieşti convenabil. Îndată ce vine bătrânețea, mâna începe să tremure, vederea slăbeşte, iar rezultatul eforturilor nu mai este la înălțimea vechiului renume, rangul clienților coboară, uitarea te acoperă cu linţoliul ei şi până la urmă singurătatea şi mizeria rămân singurii tăi tovarăşi.

Dar să nu mai vorbim despre bătrânețe, această tristă anticameră a morții. Este un subiect care mă demoralizează. Desigur, mai devreme sau mai târziu, toți indivizii trebuie să treacă prin porțile care se deschid spre neant...

Să întoarcem spatele acestei teme lugubre! Să ne aruncăm în valurile optimismului! Să sfidăm îmbătrânirea! Ea se află dincolo de zare! Suntem adulți, tineri adulți... Să ne agățăm de tinerețe... Din nefericire, adolescența - fermecătoarea adolescență - e pierdută...

Când mă gândesc la adolescență devin liric... Adolescența şi podoaba ei indispensabilă, frumusețea...

Tinerețea lipsită de frumusețe este asemenea unei orhidee fără parfum.

În atelierul lui Filippino Lippi, maestrul meu, am învățat să pun în valoare tinerețea şi frumusețea sub aspectele cele mai seducătoare: corpul nud, în toată splendoarea sa, ținuta armonioasă a personajelor, bogăția faldurilor, finețea şi

rafinamentul detaliilor, echilibrul între mişcare şi imobilitate, structurile anatomice sub jocul umbrelor şi al luminii. Am studiat podoaba vestimentară, mijloacele de realizare a unui decor potrivit cu subiectul, combinarea şi pregătirea culorilor pentru a reda perfecţiunea corpului tânăr.

Fiindcă cea mai mare parte a tablourilor care mi se comandau aveau un subiect inspirat din Biblie, însufleţit de numeroase personaje, am putut introduce siluetele şi portretele clienţilor mei; imprimam, desigur, fiecăruia gesturile şi atitudinile proprii.

Când Lorenzo de Medici s-a arătat favorabil creării unei serii de picturi inspirate din mitologia greacă şi romană, împrejurare favorabilă desfăşurării propriei mele fantezii asupra subiectelor legate de tinereţe, primăvara vieţii, am încercat un sentiment de fericire greu de redat.

Pentru mine a fost o adevărată corvoadă să pictez *Adoraţia Magilor* pentru Guaspare del Lama, un foarte bogat om de afaceri florentin. Conform instrucţiunilor sale, am intercalat în suita magilor portretele Medicilor, precum şi propriul său portret. O aluzie la relaţiile sale amicale cu prima familie a Republicii florentine. După puţin timp, acest Mecena a fost trimis în judecată pentru escrocherie. A murit în mizerie. Dar tabloul va fi martor, pentru eternitate, al epocii sale de glorie.

Când Papa Sixtus al IV-lea m-a convocat la Roma, aveam la activ mai multe tablouri cu subiecte religioase - madone şi sfinţi - precum şi o reprezentare picturală, în două tablouri, a legendei lui Judith, care purta pe o tavă capul lui Holofern.

Pictasem şi un Sfânt Sebastian, cu corpul ciuruit de săgeţi, pretext folosit cu precădere de pictorii care voiau să expună splendoarea corpului masculin nud, model readus la modă de umanişti, care au reînviat gloria inimitabilelor sculpturi antice greceşti. Un Sfânt Sebastian cu o faţă visătoare, fără nicio legătură cu figura palidă, contorsionată, a unui martir gata să îndure supliciul.

Dar tabloul meu preferat, deja realizat la acea vreme şi pe care publicul l-a salutat ca pe o capodoperă, a fost Madona cu pruncul înconjuraţi de cinci îngeri. Maria scrie câteva rânduri

pe o carte, text dictat de micul Iisus. În spatele lor se desfăşoară un peisaj toscan adevărat. Unii critici au atribuit această inovaţie influenţei exercitate asupra mea de olandezii van Eyck şi van der Weyde. Spre deosebire de toate tablourile mele anterioare cu teme religioase, am folosit ca modele pe cea mai frumoasă fată din Florenţa şi cinci băieţi aleşi dintre elevii mei, toţi adolescenţi de o rară frumuseţe. Admiraţia excesivă a publicului, care făcea coadă pentru a privi această pictură, a stârnit mânia câtorva scolastici, care au judecat cu o rigoare excesivă nu numai tabloul meu, dar şi toate operele de pictură care păcătuiau printr-un naturalism propriu Antichităţii păgâne. Conform exigenţelor, o gândire gravă, o regulă severă, concepţii pioase ar fi trebuit să orienteze toate reprezentările religioase pentru a întări credinţa creştinilor.

Citez câteva opinii de acest fel:

„Rătăcirile lui Botticelli nu trebuie să ne mire, de vreme ce maestrul său a fost Fra Filippo, acel călugăr desfrânat care a avut drept unic model al madonelor sale pe Lucrezia Cuti, parteneră a relaţiilor lui scandaloase. Libertatea naturalismului în artă degenerează, alterează figurile sfinţilor, destinate educării credincioşilor". Se considera că reprezentarea sfinţilor cu trăsăturile unor personaje contemporane este un procedeu abuziv. Benozzo Gazzoli, Ghirlandaio au scandalizat publicul pios. Sfântul Sebastian nud, de Fra Bartolomeo, a provocat o asemenea indignare a duhovnicilor oraşului, încât a trebuit să fie înlăturat din biserica unde fusese instalat. Ce să mai spun de Luca Signorelli, care a multiplicat nudurile obscene în domul Orvieto, depăşind limitele admisibile. Moda de a insera în imaginile picturale, printre personajele din Biblie, portrete ale acelora care au comandat tablourile, precum şi pe ale membrilor familiilor lor a luat proporţii intolerabile. Credincioşii se roagă în faţa acestor imagini pretins sfinte, ignorând că sunt înşelaţi de pictorii care comit o profanare a istoriei sfinte...

În drum spre Roma, mă gândeam la rigiditatea dovedită de unii oameni ai Bisericii în domeniul artei şi mă aşteptam la discuţii penibile şi interminabile, cu papa şi cu apropiaţii săi, asupra temei religioase a operelor noastre. Contrar aşteptării

mele, Sixtus al IV-lea s-a arătat accesibil ideilor expuse de noi. El ne-a indicat câteva episoade din istoria sfântă; iar concepțiile noastre şi modul nostru de a trata aceste subiecte au obținut, în final, girul său.

Mi-a revenit sarcina să execut trei fresce de dimensiuni mari, care, în partea de sus, aveau portretele unor papi. Prima scenă trebuia să ilustreze Răscoala evreilor împotriva legilor lui Moise şi a lui Aaron, precum şi pedepsirea rebelilor de către Dumnezeu. Aaron poartă mitra papală. Aluzia era directă. Cei care vor îndrăzni să se opună Papei Sisto, vor primi aceeaşi pedeapsă ca şi evreii care s-au ridicat împotriva conducătorilor desemnați de Domnul. În această frescă apărea şi Arcul de Triumf al lui Constantin, ceea ce demonstrează că papa a devenit succesorul Imperiului Roman. A doua frescă avea drept temă Jertfa evreiască şi ispitirea lui Hristos de către demon. A treia, intitulată Scene din viața lui Moise, confirmă continuitatea imperiului spiritual şi pământean al papei.

Am lucrat conştiincios, căci aveam nevoie de bani. Sejurul la Roma m-a costat mult, iar tentațiile nu lipseau. Se spune că o treime din populația Romei este compusă din burlaci. Faptul că cea mai mare parte a holteilor este constituită din preoți şi călugări nu înseamnă că asceza este păstrată cu străşnicie. Contrariul este confirmat de numeroşii martori ai epocii. Dacă majoritatea criticilor aparțin umaniştilor, care ar putea fi acuzați de păreri preconcepute, se găsesc şi alți critici ai fețelor sfinte. Se impune o constatare. La Roma, curtezanele şi bărbații care se prostituează abundă. Cât sunt tineri, îşi câştigă uşor existența. Clienții, clerici sau laici, se înghesuie.

Sunt nebun după scandaluri şi evenimente senzaționale. Aş fi preferat să am talentul lui Boccaccio sau al lui Ariosto pentru a povesti în versuri sau în proză zilele fericite, dar şi dramele trăite, intrigile, mârşăviile, mizeriile şi crimele care au marcat epoca mea, riscând să fiu biciuit, ca şi ei, de scolasticii furibunzi. Aceşti apărători neînduplecați ai ordinii medievale sufocau libertatea spirituală printr-o avalanşă de interdicții religioase, îi atacau pe Boccaccio şi pe Ariosto cu argumente care frizau comicul. Pentru că Boccaccio a judecat cu o ironie muşcătoare comportarea preoților, a călugărilor, a

călugărițelor, ipocrizia lor, dezvăluite în *Decameron* - care este totuşi un monument al literaturii italiene - şi fiindcă nu a ezitat să-şi mărturisească scepticismul în legătură cu spovedania, cu adularea sfintelor moaşte şi chiar cu canonizarea sfinților, a fost acuzat de depravare morală, de indecență, de a-şi batjocori propriul talent, bătându-şi joc de virtuțile creştine, recomandând amorul liber, etalând cinismul cel mai neruşinat, cultivând doctrina păgână a plăcerilor interzise. Aceiaşi critici severi condamnă şi influența răufăcătoare a lui Ariosto, apologet al Antichității, satirele lui violente îndreptate împotriva moravurilor clericilor, senzualitatea şi obscenitatea eroilor săi, trivialitățile sale grosolane şi chiar viața lui intimă, care este o țesătură de aventuri scandaloase.

În cele din urmă, aceşti cenzori severi se străduiau să le găsească şi scuze, pentru că ar fi fost nu numai ruşinos, dar şi împotriva intereselor Bisericii ca scriitori ai Italiei cei mai străluciți să fie boicotați. Ei au admis că Boccaccio şi Ariosto au biciuit clerul corupt, dar nu au contestat perenitatea religiei.

Adevărul povestirilor lui Boccaccio nu putea fi contestat. În cursul trecerilor mele prin Roma, am aflat nişte întâmplări care m-au amuzat straşnic...

Un preot s-a căsătorit cu o femeie care a adus pe lume şase copii: după moartea soției sale, el s-a căsătorit din nou.

Un călugăr franciscan a părăsit mănăstirea, s-a însurat cu o femeie deja măritată, a părăsit-o şi a intrat în alt ordin religios. După puțin timp, a părăsit din nou mănăstirea şi s-a căsătorit cu o a doua femeie, măritată şi ea. A repetat această manevră de patru ori. Ultima femeie a descoperit vicleşugul şi l-a denunțat. Cuprins de frică, s-a făcut nevăzut...

Un preot şi-a sedus nepoata şi i-a făcut un copil, pe care susținea că îl va boteza. Dar pentru ca fapta să nu fie descoperită, a omorât plodul, l-a îngropat în şură, apoi a oficiat slujba ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Oamenii Bisericii nu deținеau exclusivitatea destrăbălării. Laicii căsătoriți cu patru-cinci femei în acelaşi timp erau numeroşi. Controlul riguros al căsătoriilor nu era posibil. Un individ se căsătorise cu patru femei în patru localități diferite. Le-a făcut copii şi întreținea conştiincios patru familii. Meseria

lui de negustor ambulant îi înlesnea performanța. Erau tați care se culcau cu fetele lor şi soacre care se înțelegeau excelent în dragoste cu ginerii. Tinere fete erau răpite în plină stradă şi violate de zece sau douăzeci de derbedei beți.

Nobilii, prinții Bisericii se dedau la orgii în văzul întregii lumi. Oamenii pioşi priveau scandalizați această lume, cuprinsă de o nebunie erotică, ce roia în jurul lor.

Una dintre cunoştințele mele, un bătrân care uitase că dragostea şi manifestările sale cele mai ciudate continuă să existe, se lamenta patetic:

– *O tempora, o mores!* A reapărut pe scena vieții toată murdăria Antichității de care creştinismul ne scăpase!

Povestirile lui Boccaccio mi-au sugerat o idee. De ce să nu transpun în imagini micile istorioare care îmi ajungeau la ureche? Aveam deja oarecare experiență. Înfățişasem în două tablouri legenda lui Judith şi Holofern, sau într-un singur tablou împărțit în mai multe compartimente - marcate prin coloane sau alte artificii - evenimente istorice, drame ori satire în mai multe scene. În acest fel, nu mă limitam la prezentarea câtorva personaje încremenite într-o imagine unică, ci viața în plină mişcare.

Lucrările la capelă avansau repede. La căderea serii, mă întorceam la hanul care ne servea drept adăpost. Îl preferasem din cauza apropierii de Vatican.

La masă eram însoțit de trei dintre elevii mei preferați, pe care îi adusesem la Roma: Flavio Cesari, Dazio Cardini şi Eros Carli. Toți trei figurau printre cei cinci îngeri din tabloul meu Madona şi Pruncul. Îmi erau de un real folos, pentru că talentul lor era pus în valoare şi de însuşiri fizice remarcabile. Ei îmi pregăteau culorile de care aveam nevoie şi tot ei îmi serveau drept modele pentru personajele adolescentine. Îmbrăcați în costume de epocă, le ceream să adopte diferite poziții pe care le schițam rapid înainte de a le transpune în fresce. Aluziile alegorice nu lipseau. Apelam la simboluri, la forme, la siluete în plină mişcare pentru a realiza suflul epic.

Din timp în timp, papa vizita şantierul pentru a constata progresele lucrărilor noastre. Însoțit de anturajul său obişnuit, legănându-şi ca o rață corpul greoi, obez, cu burta proeminentă,

se oprea în fața fiecărei fresce, pe care o privea îndelung, aplecându-şi capul spre umărul drept. De obicei, era însoțit şi de nepotul său, cardinalul Raffaele Riario Sansoni, care se umfla în pene ca mare cunoscător într-ale picturii.

Grupului celor trei i s-au adăugat Pinturicchio şi Melozzo de Forli pentru a contribui la terminarea lucrărilor. De fiecare dată, papa ne presa să ne grăbim.

– Sunt nerăbdător să închin capela Domnului! Continuați! Continuați! Sunteți pe calea cea bună. Dar faceți-o mai repede.

Într-o zi, cardinalul Raffaele se propti în fața uneia din frescele mele, cu personaje abia schițate. Împlinise de puțin timp douăzeci de ani, dar figura lui mai păstra încă înfățişarea uşor hermafroditã a adolescenței.

– Voi face apel la talentul dumneavoastră, Messer Botticelli. Am auzit că ați pictat cele mai frumoase madone din istoria picturii. Veți primi în curând un semn de viață din partea mea.

Câteva zile mai târziu, când tocmai mă spălam pe mâini şi eram preocupat de unele amănunte ale muncii mele - imprimarea trăsăturilor papei pe figura unui personaj biblic, păstrându-i totuşi o expresie aspră de războinic fanatic - un valet care purta o livrea luxoasă se prezentă în fața mea pentru a mă anunța că stăpânul său, cardinalul Sansoni, ar vrea să mă primească la el acasă în această seară, bineînțeles dacă nu am alte angajamente.

Chiar dacă aş fi avut o întâlnire aş fi amânat-o. Un client de talia lui Raffaele Sansoni merita prioritate. Dar eram liber, căci la Roma cunoşteam puțină lume. Apoi, compania elevilor mei mă satisfăcea cu prisosință. Nu sunt un individ comunicativ. În principiu, nu caut cunoştințe noi. Mă mulțumesc deplin cu munca mea, cu fantasmele mele creatoare şi cu o mână de prieteni aleşi cu exigență. Fac şi excepții, când e vorba de clienți bogați.

Le-am spus elevilor mei să cineze singuri şi le-am strecurat câțiva ducați pentru o seară plăcută. Apoi am plecat cu valetul, care m-a condus la palatul Sansoni.

Florența şi Roma sunt bogate în clădiri somptuoase, dar reşedința tânărului Riario Sansoni depăşea în splendoare tot ceea ce fantezia cea mai delirantă ar fi putut născoci.

Într-o sufragerie enormă, cu bolte atât de înalte încât se pierdeau într-o penumbră catifelată, în pofida sutelor de lumânări care ardeau în candelieri de bronz aurit, douăzeci de persoane erau deja orânduite pe scaune în X, împrejurul unei mese mari, rotunde, împodobită cu argintărie şi flori.

La intrarea mea anunțată de un majordom impozant, Raffaele Sansoni se ridică şi mă primi cu un surâs larg, apoi îmi arătă un scaun liber, la dreapta sa, între el şi o tânără fată de o frumusețe eterică, supranaturală.

Cu un gest rotund, m-a prezentat invitaților săi, care mă priveau admirativ, ca şi când aş fi fost un animal rarisim:

– Vă rog să-l salutați pe Sandro Botticelli, cel mai strălucit reprezentant al artei toscane, care ne face onoarea să cineze în compania noastră!

Apoi mă prezentă pe rând prietenilor săi: cardinali, membri ai înaltei nobilimi, toți tineri, care purtau costume laice foarte bogate. Printre ei, câteva femei care, dacă s-ar ține seama de decolteurile lor atât de generoase încât li se zăreau sfârcurile sânilor opulenți, puteau fi considerate de moravuri uşoare.

Făcu o pauză, apoi reluă cu un zâmbet larg:

– Messer Botticelli, am lăsat ce este mai bun la urmă, podoaba cea mai prețioasă a umanismului roman: Afrodita Venețiana, viitoarea madonă din tabloul pe care urmează să-l pictați pentru mine. Prețul îl stabiliți dumneavoastră!

Aplauze zgomotoase. Apoi, am participat la una din acele orgii romane splendide, a căror reputație depăşise de mult frontierele Italiei.

Ce să descriu mai întâi? Gastronomia rafinată?... Vinurile - elixire ale zeilor?... Dansatoarele şi băieții care se ofereau amatorilor într-un final sclipitor?...

Pentru a face plăcere amfitrionului meu, l-am întrebat dacă existau în palat nişte coli de hârtie, spre a putea lăsa pentru posteritate câteva schițe ale acestei serbări împărăteşti...

Se aştepta, probabil, la cererea mea, pentru că tot ce era necesar apăru în câteva clipe...

Sub privirile uimite ale cardinalului Raffaele şi ale amicilor săi, am schițat în câteva linii rapide, nervoase, scenele cele

mai îndrăznețe ale seratei... Împerecherile desenate în alb și negru au avut un succes nebun...

Când zorile aruncau primele raze prin ferestrele cu vitralii somptuoase, mi-am luat rămas bun:

– Eminență, permiteți-mi să mă retrag! Prezența mea este indispensabilă pe șantierul Capelei Sixtine. Suveranul Pontif nu admite absențe. Cei care greșesc sunt penalizați. În ceea ce privește madona pe care o doriți, o voi executa cu o plăcere extremă, dar numai în zilele de sărbătoare, de care dispun după voia mea.

Ne-am despărțit în cei mai buni termeni...

Zorile înroșeau cerul cu o purpură minunată când am ajuns la han pentru a lua schițele și a-i aduce pe elevi la Vatican. Mă așteptam să-i găsesc neliniștiți. Nu erau obișnuiți să lipsesc toată noaptea. Când am intrat în sala cea mare a hanului am avut cea mai penibilă surpriză din viața mea. Patronul și întreg personalul erau imobilizați într-un colț și păziți de un cârd de polițiști. În alt colț, Flavio și Dazio, tremurând de frică, erau supuși unei avalanșe de întrebări rostite cu voce tunătoare de zbirii mânioși. Pe o masă mare din mijlocul sălii zăceau două cadavre acoperite cu fețe de masă însângerate.

Intrarea mea provocă un plus de agitație. Hangiul mă arătă cu degetul unui soi de ofițer, care mă pironi cu o privire amenințătoare.

Ochii lui Dazio și ai lui Flavio îmi implorau ajutorul.

Șeful polițailor se apropie de mine și mă fixă bănuitor cu privirea.

– Dumneavoastră sunteți Sandro Botticelli?

– Da!

– Unde v-ați petrecut noaptea?

– De ce trebuie să mă justific?

– Răspundeți mai întâi la întrebare.

– Am fost invitat la cardinalul Raffaele Sansoni! Tocmai am plecat de la el acum un sfert de oră!

Răspunsul meu l-a pus în încurcătură.

– Bine! O să verificăm!

– Ce s-a întâmplat?, am întrebat îngrijorat.

– Vă este cunoscut un bancher englez care răspundea la numele de Henry Archer?

– Nu! N-am auzit niciodată vorbindu-se de el!

– În drum spre Roma s-a oprit la Florența. Sunteți sigur că nu l-ați întâlnit la Florența?

– Absolut sigur! Ar fi trebuit să-l cunosc?

– Eu sunt acela care pune întrebări! Acest englez sosit de câteva zile la Roma a fost găsit asasinat în camera sa! Sfârtecat cu lovituri de cuțit.

– Sunt dezolat pentru el! Dar ce legătură există între el şi mine?

Polițistul mă privi fix.

– Unul dintre elevii dumneavoastră a fost şi el găsit înjunghiat! A fost găsit în patul englezului! Amândoi erau goi...

Am avut senzația că se prăbuşeşte cerul peste mine.

– Eros? Sunteți sigur?

– Ucenicii dumneavoastră mi-au confirmat identitatea lui!

I-am întrebat din ochi pe Dazio şi Flavio. Înspăimântați, dădură afirmativ din cap.

– Este o crimă mârşavă! Banii şi obiectele de valoare ale englezului n-au fost atinse, crezu de cuviință să-mi explice ofițerul. Crima dublă a fost comisă probabil din gelozie... Cei doi ucenici ai dumneavoastră pretind că au mâncat în sala de mese a hanului şi apoi s-au retras în camerele lor. Puțin înainte de miezul nopții, Eros a ieşit. Le-a spus că are întâlnire cu un prieten... Nu există martori care să le confirme declarațiile...

– Îi suspectați?

– Să spunem că mi-am pus nişte întrebări. Unul dintre ei, Dazio, a fost văzut la miezul nopții trecând pe coridorul unde se află camerele. Servitorul care ne-a dat această informație este categoric. E ceva suspect... Îi voi lua pe cei doi ucenici la postul de poliție pentru informații suplimentare...

– Vă atrag atenția că ei trebuie să mă însoțească la Vatican. Lucrăm la decorarea Capelei Sixtine.

– Lucrul poate să mai aştepte. Mai întâi verificăm declarațiile contradictorii. Vom face o confruntare. Vom avea nevoie şi de mărturia dumneavoastră în privința relațiilor dintre cei trei ucenici...

Apoi, ofițerul adoptă o ținută marțială, de judecător neînduplecat.

– Trebuie să facem să înceteze crimele care umbresc reputația Romei. Pelerinii se tem să mai vină în sfântul nostru oraş pentru a primi binecuvântarea iertării... În ceea ce vă priveşte, Messer Botticelli, veți primi în curând o convocare...

Eram zdruncinat, distrus... Această afacere cădea foarte rău... În primul rând mă gândeam la Eros... La spaima lui când a văzut asasinul ridicând pumnalul ca să-l lovească... Îmi imaginam panica, groaza care l-a cuprins... Îi vedeam fața descompusă, trăsăturile schimonosite, ochii lui rătăciți... Aproape că simțeam lama pumnalului înfigându-se în corpul lui gingaş şi atât de frumos... Mă îngrijora şi Dazio... Înțeleg teama sa de a se vedea implicat într-o crimă oribilă, în ciuda inocenței lui... Pentru că Dazio nu este capabil să ucidă...

Răuvoitorii se vor grăbi să-mi murdărească reputația, să profite de situație pentru a mă discredita, să invoce anturajul meu de sodomiți, cea mai flagrantă dovadă fiind asasinarea lui Eros în condiții deosebit de tragice şi dezgustătoare...

La Florența, viciile contra naturii erau mai mult sau mai puțin tolerate. Dar nu pot să prevăd reacția romanilor... Papa va fi desigur informat...

Ce atitudine va avea față de această criză care m-a lovit direct?... Cunoşteam zvonurile care circulau despre viața lui intimă, dar această împrejurare nu mă liniştea... Nu va fi el oare ispitit să-şi îmbunătățească reputația făcându-mă pe mine de râs?...

Nu cunoşteam la Roma decât pe pictorii din echipa mea, pe Suveranul Pontif şi pe cardinalul Raffaele. Să sper în înțelegerea papei într-o afacere atât de murdară era de neconceput... Cardinalul poate va fi mai accesibil, mai tolerant... Balul băieților goi spunea multe...

Era o oră prea matinală ca să alerg la el. Părerea bună care o are despre mine ar pleda în favoarea mea...

Tocmai ieşeam din han, când un preot cocoțat pe un catâr se opri în dreptul meu. Sări jos de pe patruped şi se grăbi să-mi vină în întâmpinare.

– Sunt decanul Evaristo Adania, noul responsabil al echipei de pictori care lucrează la Capela Sixtină. Suveranul Pontif este îngrijorat din cauza dumneavoastră. A vizitat în această dimineață, devreme, capela şi a constatat lipsa dumneavoastră. Se întreabă dacă nu sunteți cumva bolnav.

Asta îmi mai lipsea.

– Sunt mulțumit că vă găsesc bine sănătos, reluă cucernicul părinte. Vreți să vă însoțesc la Vatican?

– Scuzați-mă, voi veni ceva mai târziu. Am câteva probleme urgente de rezolvat...

Preotul zâmbi cu bunăvoință.

– Nu aş putea să vă ajut? Asta este misiunea mea...

Am ezitat câteva clipe, apoi m-am hotărât să-i vorbesc. Oricum, va fi informat de poliție. De ce să nu-i expun eu mai întâi propria mea versiune, fără să ascund adevărul?

– Cuvioase părinte, unul dintre elevii mei a fost asasinat într-o cameră din acest han chiar azi-noapte. Îl adusesem de la Florența, oraşul lui natal, pentru a mă ajuta să pictez trei fresce în Capela Sixtină. Mă simt responsabil de moartea lui. Ce le voi spune părinților săi?

I-am expus cazul aşa cum îl ştiam, fără să ocolesc nici cel mai mic detaliu. Când am terminat, mă aşteptam să exclame scârbit: „Ce oroare"!

Dar nici vorbă. Mă privi cu un aer grav, compătimitor.

– Mă voi ruga pentru victime! Voi face tot ce îmi stă în putință pentru a vă ajuta să depăşiți această criză!

Îşi făcu semnul crucii, salută şi urcă în şa.

Cu puțin timp înainte de amiază m-am dus la palatul Sansoni. Majordomul mă informă că Eminența Sa era la Vatican, dar imediat ce se va întoarce îi va anunța vizita mea.

În ziua aceea nu am fost în stare să lucrez. Tensiunea nervoasă provocată de moartea lui Eros, arestarea lui Flavio şi a lui Dazio, amenințările care se profilau la orizont mă paralizau. Mă uitam la fresca mea ca şi când ar fi fost opera unui străin.

Seara, mă pregăteam să plec de la capelă, când un valet care purta livreaua casei cardinalului Raffaele se prezentă pentru a mă anunța că Eminența Sa voia să mă vadă.

Era un semn bun, dar în acelaşi timp mă întrebam îngândurat dacă interesul său pentru lucrările mele şi pentru mine însumi nu va scădea la zero când va afla că sunt amestecat - indirect - într-o afacere aşa de murdară.

Spre liniştea mea, cardinalul m-a primit în cabinetul său de lucru cu aceeaşi bunăvoinţă ca în ajun.

– Am fost informat de necazurile dumneavoastră. Şeful poliţiei s-a făcut vinovat de exces de zel. Cei doi asistenţi ai dumneavoastră au fost eliberaţi. Se pare că asasinul este unul dintre fanaticii care nu ezită să ucidă sodomiţii. Pe băieţii frumoşi, care se lasă acostaţi de amatorii de amor grecesc, îi atrag într-un loc întunecat şi îi masacrează. Îşi spun „Justiţiarii lui Dumnezeu". Asasinarea elevului dumneavoastră este foarte regretabilă. Vă rog să primiţi condoleanţele mele. Duşmanii dumneavoastră vor profita de ocazie pentru a vă ştirbi reputaţia. Veţi stârni furia şi invidia lor... Ei nu vă pot ierta alegerea făcută de papă, care v-a invitat să lucraţi la decorarea Capelei Sixtine. Pentru moment, numele dumneavoastră vă asigură o imunitate absolută... Înainte de a merge să ne alăturăm invitaţilor mei, vreau să vă informez ca preacucernicul părinte Adania e un mare admirator al geniului dumneavoastră. Să ştiţi că este un om superior. Ar putea aspira la un rol de prim-plan în cadrul Curiei, dar spiritul lui de independenţă i-a adus neplăceri. A refuzat să unească prin taina căsătoriei o tânără fată care în faţa altarului, lângă viitorul ei soţ şi în faţa tuturor rudelor a îndrăznit să nu răspundă când cuviosul părinte Adania i-a pus întrebarea rituală „Vreţi să vă căsătoriţi cu acest bărbat?"... El a considerat că tăcerea insistentă a fetei exprima voinţa ei de a se opune acelei uniuni. O căsătorie care violează libertatea consimţământului este lovită de nulitate *ab initio*. Părinţii abuzează de autoritatea lor când îşi obligă copiii să promită că vor aparţine unui soţ pe care nu-l doresc. În acest caz, era vorba de un prinţ foarte bogat, care voia să se căsătorească cu o fată de paisprezece ani; el avea şaizeci... Existând interese mari în joc, decizia cucernicului părinte a provocat un scandal enorm. Rezultatul nu s-a lăsat aşteptat. Cuviosul părinte Adania a fost redus la rolul de supraveghetor al lucrărilor de la Capela Sixtină.

Amfitrionul meu adăugă cu un zâmbet uşor stânjenit:

– Clerul roman cuprinde un număr mare de ecleziaşti, de o anumită vârstă, care duc o viaţă exemplară. Din nenorocire, preoţii şi călugării popularizaţi de Boccaccio atrag prea mult atenţia marelui public în detrimentul celor care practică virtutea, ardoarea şi curăţenia ascetică.

Aceste cuvinte rostite de un cardinal care acorda un respect temperat moravurilor austere păreau nepotrivite. A remarcat expresia feţei mele, pentru că m-a bătut amical pe umăr...

– Nu ştiu dacă aţi cunoscut vechea zicală: să faci ce predică preotul şi nu ceea ce face preotul... Hai, să nu-i lăsăm pe invitaţii noştri să ne aştepte!

Această noapte a pecetluit prietenia care mă leagă de cardinalul Raffaele. În lumea noastră, protecţia unui înalt personaj este indispensabilă. Pentru a-i dovedi prietenia mea, i-am pictat portretul Afroditei, pe care o numea, pudic, „consilierul lui de taină". Cu această ocazie am aflat că Raffaelle este şi poet.

Invidiez poeţii, scriitorii, muzicienii care exprimă în versuri, în proză sau în muzică - mai mult sau mai puţin reuşite - propriile lor impresii, propriile lor fantasme, în timp ce noi, pictorii şi sculptorii, suntem obligaţi să lucrăm la comandă, ca blănarii, croitorii sau cizmarii. Prozatorii care linguşesc un personaj important ca să obţină avantaje materiale sunt dispreţuiţi pentru că îşi prostituează pana, pe când înfrumuseţarea portretului clientului de către pictor pare ceva normal. El nu este decât un artizan care execută ordinele acelora care îl plătesc.

Când lucrez la Capela Sixtină, spiritul meu se eliberează adesea de ambianţa limitată, legată de temele religioase pe care trebuie să le transpun în imagini. Cu aripile larg deschise, el se avântă spre înălţimile populate de viziuni feerice, unde frumuseţea se alătură tinereţii; atunci, îmi imaginez subiectele laice inspirate din opere de artă antice reînnoite, actualizate, pentru a atinge perfecţiunea pe care orice artist o caută cu o înverşunare ce se apropie de obsesie, de nebunie. În astfel de momente, când visez cu ochii deschişi, am creat schiţe pentru „Primăvara", „Venus şi Marte", „Naşterea lui Venus", operele mele preferate, pe care va trebui să le pictez după ce mă voi întoarce la Florenţa.

Lucrarea mea la Roma se apropie de sfârşit. Nu-mi pun întrebarea dacă serviciile mele vor fi dorite în continuare de Vatican. Atmosfera, ambianța Cetății Eterne, în ciuda grandorii, a reputației sale, nu-mi convin. Bisericile amplasate în vechile temple romane îmi amintesc de cucul care îşi depune ouăle în cuiburi străine.

Am părăsit hanul care îmi evoca moartea oribilă a lui Eros şi am închiriat o casă modestă, care îmi serveşte şi de atelier. Dimineața lucrez la capelă şi după-amiaza pictez portrete pentru prietenii lui Raffaele, care sunt încântați, căci îi fac mai frumoşi decât în realitate. Le luminez fața cu o spiritualitate aparent generată de focul lor interior. Falsific realitatea pentru a fi agreabil clienților mei? Nicidecum... Le zugrăvesc imaginea propriului lor eu aşa cum îl visează ei. Am adoptat calea urmată de Albrecht Dürer, care a părăsit expresia severă a feței umane, concepută de pictorii medievali, pentru a prezenta viața în aspectele cele mai seducătoare, cele mai atrăgătoare. Ca şi Dürer, pun în valoare părul lung, uşor ondulat al personajelor masculine, podoabă care înfrumusețează şi îndulceşte trăsăturile, uneori urâțite de o asprime dezagreabilă. Asta nu înseamnă că subestimez energia masculină, duritatea tipică luptătorilor. Dar nu uit că David, învingătorul lui Goliat, era un adolescent de o frumusețe aproape feminină, ceea ce nu l-a împiedicat să devină simbolul superiorității inteligenței asupra violenței brutale... Triumful frumuseții asupra urâțeniei...

Evident, nu mă limitez să cânt în pictură frumusețea şi tinerețea. La Capela Sixtină trebuie să realizez portretele câtorva papi, toți - sau aproape toți - bătrâni cu trăsături lăbărțate, pustiite de vârstă. Aici intervine acea obligație care mi se impune *sine qua non:* reprezentanții lui Hristos trebuie să aibă un aspect maiestuos, solemn şi, în acelaşi timp, o spiritualitate care îi apropie de icoanele bizantine. Nu le mai lipseşte decât aura luminoasă care să-i facă divini...

Uneori, spiritul meu critic se răzvrăteşte. Mă tem că frescele se îndepărtează de realitate şi cad într-un artificial pompos...

Odată lucrările terminate, papa a revenit în inspecție. După o examinare atentă a frescelor, şi-a exprimat satisfacția întinzându-mi mâna pentru un sărut final. Nesățiosul

său amor propriu, setea lui de onoruri, voința de a-şi impune gloria secolelor viitoare îşi găsesc în sfârşit un început de realizare, un mijloc de eliberare care-i trădează obsesiile.

Speram să mă înapoiez acasă, la Florența, înainte ca Italia să ia foc. Nu voiam să mă surprindă războiul la Roma, printre străini. Flavio şi Dazio îmi repetau zvonurile care circulau într-o anume lume, închisă, unde intimitatea trecătoare şterge diferențele de rang. Ei se infiltrau printre cei mari cu o uşurință uimitoare şi cucereau încrederea grație ingeniozității lor copilăreşti.

Flavio şi Dazio erau făpturi excepționale.

Prin ei am aflat că Girolamo Riario aspira la o coroană regală, că pentru început pusese ochii pe ducatul Ferrara, că ducele Ercole d'Este nu voia să se lase deposedat de către nepotul îndrăgit al papei, că războiul nervilor începuse deja şi că, în curând, confruntarea va însângera Cizma italică.

Flavio m-a informat că papa avea intenția să întărească autoritatea Sfintei Inchiziții, ceea ce ar determina intrarea în trezoreria pontificală a unor venituri substanțiale, preluate din bunurile confiscate de la ereticii condamnați să ardă pe rug.

Dazio mă ținea la curent cu încăierările care izbucneau aproape în fiecare zi între familiile della Valle şi di Santa Croce.

Flavio a venit cu o veste cutremurătoare:

– La Veneția, patricianul Bernardinio Corner, acuzat de viciul oribil al sodomiei, a fost decapitat în Piața San Marco, între cele două coloane, apoi corpul său a fost ars... Alți practicanți ai amorului grec au suferit supliciul cuştii...

– Asta nu este o noutate!, interveni Dazio blazat. Louis al XI-lea aplica de mult această pedeapsă...

Flavio continuă agitat:

– Cuşca este suspendată la o mică înălțime, în clopotnița San Marco, în văzul trecătorilor, care îi insultă pe bieții nenorociți şi le cântă cântece obscene. Imaginați-vă ruşinea lor când nevoia de a urina devine imperioasă...

Izbucnii în râs:

– Şi eu care voiam să merg la Veneția...

– Pericolul atâtă plăcerile, interveni Dazio sentențios.

Temeritatea lor m-a consternat. Să le recomand prudență ar fi inutil...

În ajunul plecării mele la Florența, i-am făcut o vizită cardinalului Raffaele, care mi-a arătat întotdeauna o bunăvoință impresionantă. El era cel mai inofensiv din clanul della Rovere. M-a primit cu gentilețea obișnuită și mi-a propus o prelungire a șederii mele la Roma. Îmi oferea un apartament în palatul său și comenzi interesante. I-am promis că într-un viitor apropiat voi profita de amabila lui invitație, dar că pentru moment trebuie să mă întorc la Florența. Prezența mea acolo este necesară pentru rezolvarea unor probleme familiale. O minciună diplomatică pe care sigur nu a crezut-o.

A doua zi dimineața, părăseam Cetatea Eternă însoțit de Flavio și de Dazio. Spiritul lui Eros plutea printre noi. Prezența lui ne reconforta. Aceasta a fost ultima mea vizită la Roma.

Prințul VIRGINIO ORSINI

Rivalitatea dintre familia noastră și familia Colonna, care se intensifica, avea rădăcini înfipte adânc în noaptea timpurilor.

În străfundurile conștiinței clanului meu dăinuiește voința ancestrală de a redobândi coroana imperială, la care avem dreptul în virtutea rasei noastre străvechi și a sângelui nostru nobil.

Clanul Colonna urmărește cu încrâncenare același scop.

Biserica a profitat de această rivalitate seculară pentru a obține, datorită intervenției unui împărat străin - împăratul Carol cel Mare -, instaurarea puterii pământene a papilor.

Lupta neîntreruptă dintre Orsini și Colonna a pierdut treptat strălucirea țelului imperial, reducându-se la încăierări sângeroase între cele două clanuri, ce se sfâșie pentru a obține supremația într-o Italie fracționată în numeroase republici, regate, principate, seniorii - care se întind precum ciupercile în jurul unei Rome ce se proclamă centrul Universului.

Papii profită de această fragmentare pentru a ne trăsni cu puterea lor pământeană și cerească, urmărind să ne anihileze puterea și, în cele din urmă, să ne distrugă.

Suveranii pontifi - acest titlu este semnificativ - vor să creeze

un imperiu religios centralizat, având drept model regatul Franței și, într-o măsură mai redusă, Imperiul German, fărâmițat și el de forțe divergente - principi și orașe care aspiră la autonomie.

Statul Bisericii este un organism artificial, de nesuportat, pentru că elementul spiritual - religios prin excelență - nu va putea niciodată să se grefeze pe un fond laic. Ierusalimul evreilor a căzut pe la mijlocul anului 70 fiindcă zeloții au vrut să impună această dualitate contra naturii - guvernarea țării prin legile Torei.

În plus, papii care se pretindeau moștenitorii Imperiului Roman erau adesea străini, barbari veniți de dincolo de Alpi.

O singură dată, în secolul al XIII-lea, Orsini și Colonna au luptat împotriva dictatorului Brancaleone, care se înverșunase să distrugă toate turnurile-fortărețe ale Romei, aceste mărețe simboluri ale puterii nobililor. Și au reușit să-l zdrobească pe opresor.

Se va repeta oare acest acord?... Să asistăm la spectacolul oferit de papă, de cardinalii săi și de un cârd de preoți mânați cu știreangul la gât - ca o turmă - de către războinicii lui Heinrich al V-lea, regele Germaniei și suveran al Sfântului Imperiu Roman?

Nu! Este imposibil!... Am pierdut ocazia favorabilă...

Relativ recent, Orsini erau stăpânii unei zone întinse din Cetatea Eternă, care cuprindea teatrul lui Pompei, Odeonul și mausoleul lui Adrian, acaparat de papi, care l-au transformat în citadelă - faimosul castel Sant'Angelo. Clanul Colonna poseda mausoleul lui Augustus, băile termale ale lui Constantin cel Mare și Muntele Cittorio. Până spre mijlocul secolului al XIV-lea, Coliseul, ca și arcurile lui Titus și Constantin erau proprietatea clanului Frangipani; clanul Savelli dispunea de Aventin, care era dominat de castelul său și de turnul-fortăreață; clanul Caetani luase în stăpânire Via Appia și transformase în turn de apărare mormântul Ceciliei Metella; clanul Conti se făIea cu turnurile cele mai înalte din Roma; clanul Anguillara făcea legea în Trastevere.

Papii au înțeles că nobilii dețin o putere capabilă să se opună autorității pământene a Sfântului Scaun. Și le-au exploatat vanitatea oferindu-le cele mai înalte distincții ecleziastice și

laice: purpura de cardinal, prefectura Romei, conducerea armatei pontificale, magistraturi în Cetatea Eternă... După o ploaie de titluri sforăitoare pe umerii nobililor, au avut abilitatea să le încurajeze diferendele.

Treptat, lumea feudală s-a năruit. Marile lor planuri s-au spulberat. Nobilii au uitat de ambițiile lor imperiale. Acum se luptă între ei pentru firimituri, în timp ce un nou val saltă pe crestele sale condotieri şi ecleziaşti proveniți din prostime. Aceşti parveniți îşi dispută principate, ducate, purpura cardinală. Mitra papală se cumpără fără ruşine.

Pentru Sixtus al IV-lea, provenit dintr-o familie de țărani săraci, sfânta Biserică a devenit un instrument prielnic, gata să-i aducă pentru nepoții lui dragi coroane ducale, princiare şi - de ce nu? - regale.

Aliat al suveranului regatului Neapole, el a încercat să smulgă Florența de la Medici. După eşecul acestei lovituri, regele Ferdinando şi-a dat seama că el nu este decât un pion pe tabla de şah. Când a încheiat pacea cu Lorenzo de Medici, papa l-a acuzat de trădare.

Pentru a-l pedepsi, hotărî să-i declare război. Girolamo pierduse ocazia să devină stăpân al Florenței, dar nici coroana regatului Neapole nu-i displăcea.

Diplomat experimentat, Sixtus al IV-lea caută un aliat puternic. Veneția Serenissimă dispunea de o armată redutabilă, de generali experimentați şi de o flotă numeroasă şi puternică. În schimbul cooperării sale, Republica Lagunelor ar fi obținut ducatul Ferrara, un fief al statului pontifical. Girolamo, sfătuit de papă, renunțase vremelnic la pretențiile sale asupra acestui teritoriu.

„Mai târziu, vom vedea!", adăugase reprezentantul lui Hristos, care îl ura pe ducele Ercole fiindcă se declarase solidar cu Lorenzo de Medici în timpul războiului Florenței.

Prima sa replică împotriva regelui Ferdinando a fost rechemarea nobililor romani care luptaseră împotriva turcilor sub ordinele ducelui de Calabria, comandantul trupelor napolitane. Cei din clanul Orsini şi Colonna de Palestrina au executat ordinul său. Cei din clanurile Savelli şi Colonna de Paliano au refuzat să abandoneze cauza regelui.

Eu, personal, mă aflam într-o situație deosebită. Suveranul regatului Neapole îi vânduse lui Lorenzo Oddone Colonna, pentru 12.000 de ducați, comitatele Tagliacozzo și Alba Fucense, care făceau parte dintr-o moștenire paternă. Această împrejurare mă arunca în tabăra papei, deși persoana lui nu-mi inspira nicio simpatie.

Războiul dorit de reprezentantul lui Hristos izbucni cu o violență atât de rivalitatea care opunea cele două clanuri, Colonna și Orsini.

Tocmai atunci, conflictul dintre familiile della Valle, susținute de Colonna, pe de o parte, și Santa Croce, sprijinite de Orsini, pe de altă parte, luă proporții tragice. În cursul unei lupte dintre cele două grupări, Francesco de Santa Croce fu înjunghiat, în plină stradă, la Roma, de Luigi della Valle. Rana nu era mortală, dar această agresiune ceru o răzbunare promptă. Cei din Santa Croce l-au surprins pe Luigi în Piața de flori și, sub ochii mulțimii împietrite, i-au tăiat tendoanele, lăsându-l infirm pe viață. Partizanii Casei della Valle l-au atras pe Francesco într-o ambuscadă și i-au crăpat capul. Desigur, Orsini și Colonna au preluat schimbul. Luptele în plin centrul Romei s-au înmulțit.

În acest timp, războiul continua cu furie. Papa deschise-se cutia Pandorei și relele descătușate însângerau Italia. În nord, ducele Ercole rezista eroic asalturilor armatei venețiene. Alarmați de ambițiile papei și ale nepotului său Girolamo, ducele de Milano, Lorenzo Medici, marchizul Federico de Mantova, ducele de Urbino, Giovanni Bentivoglio, senior de Bologna, cu toții acordară sprijinul lor lui Ercole d'Este.

În sud, trupele pontificale comandate de Girolamo sufereau eșecuri repetate. Ducele de Calabria, moștenitorul tronului napolitan, își dovedi calitățile de tehnician și de strateg. Armata lui se apropia de Roma. Îngrozit, papa imploră ajutorul Veneției, care se grăbi să-i trimită întăriri: o puternică armată comandată de Roberto Malatesta, un tânăr condotier care își dovedise în mod strălucit calitățile de strateg pe diferite câmpuri de luptă.

În așteptarea sosirii sale, Sixtus al IV-lea hotărî să-i pedepsească aspru pe cei din clanul Colonna de Paliano, care îmbrățișaseră cauza regelui Ferdinando. Atacă mai întâi

pe Santa Croce, pentru a-l forța pe Colonna să intervină în favoarea lor, ceea ce i-ar permite să-i acuze de rebeliune. Metoda lui îmi amintea jocul de biliard. Loveşti o bilă de fildeş pentru a atinge prin ricoşeu altă bilă. Un detaşament de pază al Vaticanului luă cu asalt castelul della Valle. Încăierarea făcu câteva victime. Girolamo Colonna, frate natural al cardinalului Giovanni Colonna, îşi pierdu viața.

Această moarte i-a adus Papei dovada de care avea nevoie. Un Colonna Paliano, care complotase cu della Valle asasinarea Suveranului Pontif, a căzut cu arma în mână, luptând cu soldații care ar fi trebuit să-l aresteze şi pe el, şi pe complicii lui.

Trădarea celor mai importanți membri ai acestei familii blestemate găsea încă o confirmare. Fără să consulte consistoriul, Sixtus al IV-lea ordonă arestarea cardinalilor Giovanni Colonna şi Giovanni Savelli, apoi a lui Mariano Savelli, fratele cardinalului.

La sud de Roma, presiunea trupelor napolitane creştea. Girolamo, conte şi comandant şef al armatei pontificale - prin grația ilustrului său unchi -, demonstra cu o neglijență orgolioasă incapacitatea lui militară. Acceptasem să particip la apărarea Cetății Eterne, alături de contele de Pitigliano, de Andrea de Conti, de contele della Mirandola şi chiar de un Giovanni Colonna, care făceau parte din Statul-Major al lui Girolamo, toți ofițeri experimentați. Nepotul papei ascultă părerile noastre, abordând un surâs de superioritate. Apoi, luă hotărâri contradictorii, care dovedeau cu prisosință prostia lui. De două ori era gata să fim încercuiți de forțele napolitane.

Roma se afla în pragul unui război civil provocat de partizanii clanului Colonna. Apropierea ducelui de Calabria le dădea curaj să atace citadela Sant'Angelo, spre a-i elibera pe cardinalii închişi. Încercările lor au eşuat, dar pericolul unei revolte a populației romane nu fusese îndepărtat.

În cele din urmă, am fost obligați să ne retragem la adăpostul zidurilor Cetății Eterne. Ne pregăteam să apărăm capitala catolicismului, atacată de un rege catolic.

Foametea şi ciuma se abătură asupra oraşului. Sute de morți erau îngropați în fiecare zi în gropi comune. Prețul alimentelor, aproape de negăsit, urca vertiginos. Patrulele călare

care străbăteau străzile oraşului pentru a menține ordinea erau atacate de romanii înfometați, care-i dezarmau pe militari şi măcelăreau caii pentru a-i mânca.

Papa era consternat de această înfrângere. Ar fi fugit din Roma, dar se temea să nu cadă în mâinile napolitanilor, care aproape că încercuiseră oraşul. De pe înălțimea zidurilor de apărare se puteau vedea cercetaşi ai regelui de Calabria care se apropiau de fortificații pentru a observa zonele slabe.

Sixtus al IV-lea prezida consilii pentru a ne îndemna să apărăm Roma aflată în pragul unei crize iminente. Contele Girolamo îşi pierduse îngâmfarea.

Când orice speranță era pierdută, armata venețiană, comandată de Roberto Malatesta, îşi făcu apariția la orizont. Întârzierea era explicabilă. Trebuise să spargă barajele trupelor inamice, care n-au rezistat asalturilor lui energice.

Informat de apropierea sa şi de iminența unei bătălii decisive, ducele de Calabria s-a instalat pe o poziție admirabil fortificată natural, într-o zonă mlăştinoasă, sălbatică, între Velletri şi Nettuno, care avea un nume predestinat, Campo Morte. Pe această insulă de pământ ferm, în mijlocul smârcurilor şi al nisipurilor mişcătoare, aşteptă atacul lui Malatesta.

Celebrul condotier a fost primit la Roma cu un entuziasm delirant, manifestat mai ales de papă şi de partizanii săi. Clopotele tuturor bisericilor sunară în cinstea sa şi un *Te Deum* fu celebrat de Suveranul Pontif. Girolamo cedă lui Malatesta comanda trupelor pontificale. Acest gest a fost interpretat diferit: prudență excesivă, fugă din fața inamicului, laşitate, semn de omagiu adus unui mare comandant...

Alfonso săpase în jurul pozițiilor sale şanțuri relativ adânci, umplute cu apă şi păzite cu tunuri... Trupele lui, antrenate, aşteptau cu hotărâre atacul inamicului...

Malatesta ordonă înaintarea infanteriei sale, sub focul artileriei napolitane, apoi, îndată după contactul cu frontul defensiv al adversarului, a ordonat o retragere grăbită care semăna cu o derută... Napolitanii se năpustiră asupra venețienilor care se înglodau în nămol... Când napolitanii se înglodară la rândul lor în mlaştini, Malatesta, în fruntea

unui detaşament de infanterişti ţinuţi în rezervă, atacă prin surprindere flancul inamicului. Trupele lui Alfonso cedară... Atacul viguros izola infanteria inamică de bazele sale... Încercuiţi, napolitanii luptară eroic, dar soarta bătăliei era deja jucată... Giacomo de Conti execută cu un alt corp de rezervă o mişcare de învăluire a artileriei rămase fără apărare... Alfonso de Calabria încercă în zadar să-şi regrupeze trupele... Doi cai se prăbuşiseră sub el... Fu obligat să fugă pentru a nu cădea în mâinile veneţienilor...

Roberto Malatesta câştigase o victorie strălucită...

Printre sutele de prizonieri se afla şi nepotul meu, Vicino Orsini, fiul conetabilului regatului napolitan...

Roma îi făcu lui Malatesta o primire triumfală...

Două zile mai târziu, tânărul erou trecu în lumea veşnică. Papa a avut generozitatea să-i trimită la căpătâi pe propriul său medic, care n-a făcut decât să constate moartea.

Cercuri apropiate Suveranului Pontif pretindeau că Roberto Malatesta fusese victima miasmelor otrăvitoare care infectează aerul mlaştinilor pontine.

Zvonuri stranii începuseră să circule în jurul acestei fatalităţi... Contele Girolamo l-ar fi otrăvit... Zvonurile erau alimentate de o împrejurare bizară: Girolamo ar fi cerut Suveranului Pontif succesiunea oraşului Rimini, feudă a lui Malatesta... Nu profitase el şi de moartea ultimului Ordelaffi pentru a uzurpa Forli?... Din nenorocire, în cazul lui Roberto Malatesta au intervenit complicaţii neprevăzute... Roberto avea deja un fiu... Girolamo găsi motivul care l-ar împiedica pe micul Pandolfo să-l moştenească pe tatăl său: nu era decât un bastard...

Senatul Serenissimei Republici a auzit ceva despre acest joc de culise... Ambasadorul său la Roma îl informă pe papă în mod discret, dar fără echivoc, că Veneţia n-ar tolera în niciun caz spolierea fiului lui Roberto Malatesta.

Suveranul Pontif avea încă nevoie de alianţa veneţiană, pentru că războiul împotriva regatului napolitan nu se terminase. Victoria de la Campo Morto nu adusese decât o întrerupere a ostilităţilor. Moartea lui Malatesta nu permisese exploatarea unui succes care, în mod normal, ar fi trebuit să ducă la capitularea regatului Neapole.

Sixtus al IV-lea îl legitimă pe bastardul lui Roberto Malatesta şi îi acordă învestitura oraşului Rimini. Dar, în acelaşi timp, hotărî să răzbune afrontul pe care i-l adusese Senatul venețian. Va aştepta momentul potrivit pentru a lovi... Şi va lovi crunt...

Mândru, se grăbi să anunțe tuturor guvernelor triumful Bisericii asupra forțelor răului.

Însuflețite de un splendid avânt războinic, trupele pontificale, reintrate sub comanda lui Girolamo, au pornit să asedieze Cavi, dar eforturile lor au fost zădărnicite de vitejia apărătorilor... Ducele de Calabria şi-a refăcut armatele. Acțiunile militare au fost reluate cu o înverşunare sporită...

Papa afişa voința sa neclintită de a lichida regatul napolitan, dar în culise pregătea o lovitură ascunsă contra Veneției...

Aveam printre apropiații lui Sixtus al IV-lea informatori care îmi raportau manevrele secrete şi intrigile de la Vatican...

Încemă priveşte, eram obosit de egocentrismul lui Girolamo, de aerele lui de superioritate şi de jocul dublu al papei. Am considerat că e mai bine să mă retrag din acest viespar. Am dat acest semnal tuturor Orsinilor, partizani ai lui Sixtus, care nu îmi mai inspira încredere. Astăzi trâmbițează prietenia pentru Orsini, mâine ar fi capabil să-şi schimbe brusc politica şi să îmbrățişeze cauza Colonna...

Îngrijorat de atitudinea mea şi pentru a demonstra constanța față de Orsini, el ordonă arestarea lui Lorenzo Oddone Colonna, duşmanul meu personal, sub acuzarea de înaltă trădare şi de cârdăşie cu adversarii Statului Pontifical. Pentru a executa decizia papei, Leone Montesecco, prefect al pazei Vaticanului, a trebuit să ia cu asalt palatul Colonna, unde se baricadase Odonne... Târât în închisoarea fortăreței Sant'Angelo, arhicancelarul suportă insultele lui Girolamo, care - cuprins de furie - a vrut să-i înfigă sabia în piept. Fiind prezent la această scenă nedemnă, l-am apărat pe Oddone acoperindu-l cu corpul meu.

Papa ordonă personal demolarea palatului Colonna şi a tuturor fortificațiilor stăpânite de membrii familiei della Valle, care erau considerați complicii lor.

După un simulacru de proces, Oddone a fost condamnat la moarte şi executat, în ciuda promisiunilor papei că îl va grația...

O mare parte a populației romane a manifestat împotriva sentinței samavolnice. Excesul de severitate împotriva clanului Colonna a determinat trecerea de partea sa a opiniei publice.

Într-o zi, era aproape să fiu ucis cu pietre de mulțimea care mă credea unealta lui Rovere.

Setea de mărire şi sentimentul puterii sale absolute îl împingeau pe Girolamo să comită abuzuri revoltătoare. Storcea bani de la autoritățile religioase, care nu îndrăzneau să se opună, făcea speculă cu cereale, îşi însuşea opere de artă, fără ca Papa să considere că trebuie să intervină. Numai cardinalul Giuliano, vărul său, îndrăzni să-l admonesteze, reproşându-i aceste excese. Doar puțin a lipsit să nu se încaiere.

În acest timp, Sixtus al IV-lea continua convorbirile secrete. Pentru a se face agreabil cuplului regal spaniol, care privea cu invidie averile evreilor, acceptă - în principiu - să numească în fruntea sfintei Inchiziții pe Tomas de Torquemada, stareț al mănăstirii dominicane Santa Cruz din Segovia. Acest personaj era foarte cunoscut grație unchiului său, cardinalul Juan de Torquemada, un savant şi cucernic prinț al Bisericii...

Între timp, o furtună de o forță incredibilă s-a abătut asupra Cetății Eterne. Apele Tibrului, umflate de un torent nămolos, s-au revărsat peste maluri inundând zonele joase din Trastevere, au luat cu ele case şi au făcut numeroase victime. Se spune că Dumnezeu a vrut să pedepsească păcatele oamenilor.

Dar comentariile în jurul răzbunării divine au fost acoperite de starea creată de anunțul noului front constituit de Suveranul Pontif. Răsturnarea alianțelor este un joc în care partenerii se schimbă ca la dans. Duşmanii de ieri devin prietenii de mâine şi viceversa. Un dans al morții, condus de reprezentantul lui Hristos. Şi totul pentru a potoli setea de putere şi de bogăție a familiei sale... Cad oameni pe câmpul de luptă cu arma în mână!?... Ce importanță are!...

Viața merită să fie trăită dacă dispui de putere, dacă porți un nume ilustru, dacă posezi bogății...

Societatea este alcătuită din două straturi suprapuse: deasupra se află cei care au puterea să umilească şi care nu sunt

neapărat fericiți; dedesubt, cei care sunt umiliți şi care se bucură uneori, rar, de un grăunte de bucurie...

Orsini, Colonna şi cea mai mare parte a nobililor pluteau undeva la mijloc... O situație amestecată - au umilit şi au fost umililiți... Un echilibru instabil urmat adesea de o degringoladă care te face să muşti pământul...

Papa a pus bazele unei Sfinte Ligi alcătuite din Statul Pontifical, regatul Neapole, ducatul Milano şi Republica Florența... Această alianță urma să dureze, teoretic, douăzeci de ani.

Republica Serenissimă venețiană devenise inamicul declarat al acestei noi alianțe...

Pacea încheiată cu Neapole îl priva pe Girolamo de o coroană regală... Primea în schimb o pensie... Jalnică recompensă!

Primul obiectiv al acestei ligi a fost stabilit de comun acord: apărarea ducatului Ferrara... Veneția era somată să înceteze imediat operațiunile militare împotriva ducelui Ercole d'Este...

Sixtus al IV-lea îl însărcina pe Sigismondo de Conti să transmită, pe scurt, amenințările în acest sens dogelui şi Marelui Consiliu al Serenissimei Republici. În acest timp, el trimise la Ferrara pe contele Girolamo, asistat de cardinalul Gongaza, în calitate de reprezentant al său.

Afacerea era de un grotesc perfect: jupânul vulpoi era strecurat în coteț. Dacă îşi pierduse speranța de a se vedea pe tronul regatului Neapole, Girolamo descoperea din nou perspectiva de a-şi însuşi Ferrara, profitând de haosul italian.

Ambasadorul Veneției părăsi Roma trântind uşa.

Ruptura dintre Liga - zisă sfântă - şi Serenissima Republică era deja un fapt consumat...

Eram curios să asist la urmările acestei încurcături... Voi fi servit pe gustul meu...

Somația papei nu a avut efectul aşteptat. Conti întâmpină la Veneția o ostilitate care îi făcu imposibilă misiunea. Avertismentul Sfântului Părinte nu a intimidat Senatul, care i-a răspuns în termeni politicoşi, dar nu lipsiți de fermitate: Suveranul Pontif, el însuşi, îi instigase pe venețieni să atace Ferrara şi regatul napolitan, care îndrăzniseră să-i disprețuiască autoritatea. Pe frontul de sud, la Campo Morte, venețienii i-au împiedicat pe napolitani să asedieze Roma, iar

pe frontul de nord am obținut succese militare însemnate, cu prețul unor foarte mari sacrificii umane şi materiale. În aceste condiții, o încetare nejustificată a ostilităților ar ridiculiza Serenissima Republică în fața întregii lumi. Papa nu ar trebui să uite că el însuşi a solicitat ajutorul Veneției... Am regretat că nu am fost de față când Sfântul Părinte a primit această ripostă, pentru a-i putea citi pe chip expresia amorului propriu rănit. Comentariile mele - nu foarte plăcute - la adresa papei l-au surprins pe vărul meu Valerio - a cărui inteligență nu era deosebit de strălucită - drept care m-a privit cu oarecare reproş:

– Papa este totuşi aliatul nostru. N-a ezitat să declare război înverşunat clanului Colonna, duşmanul nostru ereditar. A nu-i acorda încredere deplină şi a-i refuza ajutorul nostru, fără rezerve, ar fi o nebunie.

– Cum să-i acorzi încredere când schimbă prietenii, alianțele, de pe o zi pe alta? E stăpânit de propriile lui capricii şi de extravagantele nepoților săi... Ne acordă concursul pentru că îi suntem utili. Îndată ce va ajunge la concluzia că cei din clanul Colonna îi vor aduce servicii mai importante, ne va trăda fără nicio ezitare...

– L-a executat pe Oddone Colonna, o dovadă care nu poate fi contestată...

– Dar tot el l-a eliberat fără nicio ezitare pe Vicino Colonna, căzut prizonier la Campo Morte şi i-a scos din celulele de la Sant'Angelo pe cardinalii Colonna şi Savelli, duşmanii noştri... Astăzi, Sixtus al IV-lea ne acordă sprijinul, nu prietenia sa... Este o diferență... Papa îl va sprijini probabil mâine pe Colonna, în defavoarea noastră... Eternul joc duplicitar... În principiu, să nu ai încredere niciodată în papi...

Veneția continua operațiunile militare. Trupele comandate de căpitanul general Roberto de Sanseverino au ocupat deja Polesina de Rovigo şi anvangarda lor asediază oraşul Ferrara.

Girolamo l-a părăsit în grabă pe ducele Ercole pentru a nu cădea în cursă. Cardinalul Gongaza, rămas pe loc, a pierit, incapabil să suporte mizeriile războiului.

În sud, venețienii au cucerit portul Gallipoli şi oraşul Nardo.

Exasperat de aceste înfrângeri în serie, papa îi invită în mod insistent pe noii săi aliați să-şi intensifice ofensiva împotriva inamicului comun. A echipat o flotă sub comanda episcopului Brando Castiglione, care a primit misiunea să atace posesiunile venețiene din Dalmația. Trupele ducelui Lodovico Moro şi ale regatului Neapole invadaseră Brescia şi Bergamo...

Războiul se generaliza...

Pentru că operațiunile militare se prelungeau, forțele angajate în conflict fiind aproape egale, papa se gândea la o soluție foarte gravă: să ceară suveranului regatului Neapole să-i determine pe turci să intervină împotriva Veneției. Senatul Serenissimei Republici trimise emisari şi la ducele de Orléans, care ridica pretenții asupra ducatului Milano, şi la ducele de Anjou, candidat la tronul regatului Neapole.

Incredibilul s-a produs sub ochii noştri... Italienii se gândeau să apeleze la forțe străine pentru rezolvarea conflictelor lor interne. Deschiderea cu bună ştiință a porților țării noastre barbarilor, care nu aşteptau decât un pretext ca să ne invadeze...

Dar această soluție cerea timp, iar Suveranul Pontif, nerăbdător, hotărî să pună în mişcare armele spirituale. Impuse restricții religioase oraşului Veneția. Măsura, de o gravitate excepțională, implica închiderea bisericilor, interdicția oficierii de căsătorii, de botezuri, de înmormântări. Această sancțiune lovea populația civilă, făcută responsabilă de greşelile comise de guvernul său.

Proiectul de bulă a fost supus consistoriului, care l-a aprobat. Doar cardinalii venețieni au refuzat să se supună, rebeliune care stârni furia papei. Afişă bula pe uşile bisericii San Pietro şi, pentru a-i da mai multă greutate, o transmise tuturor suveranilor şi principilor creştini, cerându-le să o publice de îndată.

Când a ordonat însărcinatului cu afaceri al Veneției să ducă bula guvernului său, a fost refuzat.

Escalada începea...

Sixtus al IV-lea transmise bula patriarhului Veneției printr-un curier militar, în cel mai pur stil războinic. Îl somă să o publice, sub pedeapsa excomunicării şi a suspendării. Capul Bisericii venețiene îl informă pe doge şi Senatul interzise publicarea bulei, o declară nulă şi neavenită şi ordonă

continuarea practicilor religioase în toate teritoriile Republicii Serenissime... Călugării ordinului franciscan, care îşi exprimară intenţia de a nu celebra liturghia, au fost exilaţi.

Senioria Veneţiei îi consultă pe juriştii universităţii din Padova şi, cu avizul lor, publică un apel pentru convocarea Conciliului. A avut chiar îndrăzneala de a-l lipi pe uşa principală a bisericii San Celso din Roma. Operaţiunea, executată clandestin, în timpul nopţii, a produs consternare la Vatican şi a provocat agitaţie în Cetatea Eternă.

Acestor măsuri, Serenissima Republică le adăugă un decret care ordona cardinalilor veneţieni Marco Barbaro, Pietro Foscari, Giovanni Michel şi Giambattista Zeno, care se aflau la Roma, să se întoarcă deîndată la scaunele lor episcopale, sub pedeapsa pierderii veniturilor.

În timp ce războiul bântuia, Girolamo, care îşi pierduse speranţa de a i se atribui Ferrara, se gândea să-şi însuşească măcar teritoriile şi castelele Colonna. Hotărâţi, aceştia dovediră că ştiu să se bată. Trupele pontificale s-au lovit de o rezistenţă neaşteptată. Îngrozit de aceste înfrângeri repetate, Sixtus al IV-lea vindea pe bani funcţiile de la Curie pentru a întări maşina de război a nepotului său. În rândul aliaţilor săi, oboseala, descurajarea şi un fel de luciditate târzie au contribuit la instalarea unei dorinţe de pace cu orice preţ.

Convorbiri secrete aveau loc în spatele Suveranului Pontif. Ducele de Calabria îi comunică în taină cumnatului său, Ercole d'Este, că trebuie să caute o înţelegere cu Senatul veneţian.

Giacomo Trivulzio, căpitanul general al trupelor milaneze, nu a executat instrucţiunile lui Lodovico Moro, suveranul său, şi a luat legătura cu Roberto de Sanseverino, comandantul şef al trupelor veneţiene. Suveranul regatului Neapole, ducele de Mantova, şi Republica Florenţa s-au alăturat acestei mişcări irezistibile.

Într-un castel din Brescia, aliaţii laici ai Sfintei Ligi au semnat un tratat de pace care punea capăt ostilităţilor, ignorându-l pe papă, care nici nu ştia ce se urzise fără ştirea lui. Ducele d'Este intra în posesia teritoriilor pe care le pierduse, cu o excepţie, Polesia, un teritoriu valoros care rămânea sub autoritatea Veneţiei. Regatul Neapole a redobândit Gallipoli

şi Nardo. Roberto de Sanseverino a fost numit comandant al Ligii şi a primit o soldă de 20.000 de ducaţi. Pentru contele Girolamo, foştii săi aliaţi n-au prevăzut nicio compensaţie.

Papa a aflat cu stupefacţie că fusese părăsit de partenerii săi. Fulgerele spirituale nu i-au mai servit la nimic. Abuzând de această armă, foarte puternică în trecut, o demonetizase. În cursul pontificatului său îşi schimbase de atâtea ori aliaţii, încât până la urmă a căzut el însuşi victimă a propriului joc. Furia de a fi fost trădat, umilit, ignorat de aliaţi i-a provocat un şoc nervos. Răzbunarea era un aliat al puterii dumnezeieşti. Ar fi trebuit să-i pedepsească, dar să ducă un război împotriva întregii Italii, care se îndepărtase de el, era de neconceput.

Medicii i-au recomandat un repaus complet pentru a-şi recupera forţele zdruncinate. Găsi totuşi energia să prezideze consistoriul, în faţa căruia au fost convocaţi toţi ambasadorii Sfintei Ligi, acum dizolvată. Sixtus ascultă, fierbând de mânie, jalnicele lor justificări, apoi, cu o voce tremurândă, le reproşă pacea încheiată fără ca el să fi fost consultat.

– Graţie lui Dumnezeu, victoria era la îndemâna voastră. Dar aţi compromis totul încheind această pace ruşinoasă. Teritoriile cucerite de Sfânta Ligă ar fi trebuit puse sub protecţia Statului Bisericii, iar nobilii învinşi - luaţi ostatici, pentru ca pe viitor să nu mai insulte autoritatea noastră. N-aţi fost demni de încrederea mea. În concluzie, eu nu pot decât să condamn această pace ruşinoasă!

Părăsi sala sprijinindu-se de braţul contelui Girolamo, care, la rândul său, era surprins şi scandalizat de comportarea aliaţilor faţă de el.

Supravegheat de medici, papa a petrecut o noapte agitată. Căldura verii îl sufoca. A doua zi îşi dădu sufletul, sub ochii nepoţilor şi ai apropiaţilor săi...

Domnia lui Sixtus al IV-lea se încheiase...

La instalarea sa pe tronul pontifical găsise în trezoreria Vaticanului aur şi pietre preţioase de o valoare apreciată la un milion de ducaţi. La moartea sa lăsă o datorie de 150.000 de ducaţi.

Trecând peste defectele sale, să-i recunoaştem şi calităţile. A construit pe Tibru podul Sisto, a organizat noua bibiotecă a Vaticanului şi a ridicat Capela Sixtină, a prezidat începutul

sistematizării oraşului Roma şi a încurajat mai mult sau mai puţin artele...

Când un nou papă preia puterea, trebuie să fie prevăzător, chiar suspicios. Surprizele neplăcute nu sunt excluse.

Vestea morţii lui Sixtus a provocat agitaţie la Roma. Pasiunile s-au dezlănţuit, grupuri rivale papei au pus mâna pe arme. Nesupunerea se generaliza. Trupele pontificale au fost repede copleşite. Populaţia a început să-i aclame pe Colonna, apoi a năvălit în palatul contelui Girolamo şi l-a devastat cu o încrâncenare vecină cu nebunia. Cei din clanul Rovere erau maltrataţi în plină stradă. Îngroziţi, s-au închis în castelul lor. De altfel, cea mai mare parte a cardinalilor îşi transformaseră castelele în fortăreţe apărate de mercenari. Mulţimea a jefuit depozitele de cereale.

Girolamo, care tocmai asedia Paliano, fortăreaţa clanului Colonna, a abandonat lupta şi s-a închis în castelul Sant'Angelo, pe care soţia sa, curajoasa Caterina Sforza, îl apăra cu o energie şi o vigilenţă demne de un şef militar.

În această atmosferă de război civil, defunctul papă a fost înmormântat în mare grabă. Câţiva cardinali au asistat la funeralii. În sfârşit, conclavul se reuni pentru alegerea succesorului lui Sixtus al IV-lea. Principii Bisericii au sosit escortaţi de detaşamente înarmate. După lungi dezbateri pătate de simonie şi de trafic de privilegii, cardinalul Giovanni Battista Cibo a fost încoronat papă sub numele de Innocent al VIII-lea.

Trebuie să mai adaug la activul lui Sixtus al IV-lea decenţa de a atribui calitatea de nepoţi rudelor lui tinere, deşi detractorii săi pretindeau cu o certitudine de neclintit că era vorba de copii naturali sau de amanţi.

Succesorul său, Innocent al VIII-lea, nu se sfia să admită cu seninătate că a adus pe lume doi copii naturali: un fiu, Franceschetto şi o fată, Teodorina.

La Vatican, moravurile cunoşteau o evoluţie mai degrabă scandaloasă...

FRANCESCHETTO CIBO
fiul papei Innocent al VIII-lea

Romanii - din fericire puțini la număr - sunt incapabili să priceapă că societatea refuză imobilismul şi că o schimbare este la fel de normală ca şi trecerea timpului.

Am aflat acest adevăr în mod brutal, când aveam treisprezece ani. Pe atunci, eram înscris la o şcoală condusă de călugări din Ordinul dominican, frecventată mai ales de băieți din familiile înstărite, dar şi de câțiva tineri săraci care primeau burse de întreținere. Cartea de căpătâi a învățăturilor era *Tractatus de liberorum educatione* de Aeneas Sylvino Piccolomini, încoronat papă sub numele de Pius al II-lea, a cărui calitate de erudit nu putea fi contestată. Frații dominicani propovăduiau ortodoxia cea mai riguroasă, pentru a combate decadența umanistă care îndrepta societatea romană spre pierzanie. Smerenia, umilința, supunerea față de Biserică şi respectarea legilor constituiau baza educației. Disciplina sufletului era asigurată printr-o disciplină severă a trupului. Studierea clasicilor greci şi latini era ruşinoasă - învățam latina, dar numai pe texte ale părinților Bisericii, cu o preferință accentuată pentru Sfântul Augustin. Ni se predau rânduielile cultului catolic şi regulile comportamentului în lumea bogată, care era lumea noastră. Trebuia să învățăm pe de rost Crezul, *Pater Noster,* Decalogul şi Sfintele Taine, să cântăm la corul bisericii, să pronunțăm reculeşi rugăciunile cu voce tare şi să ne deprindem cu rugăciunile în singurătate. Aveam multe obligații: să ascultăm respectuoşi cuvintele profesorilor noştri, să executăm prompt ordinele lor, să fim politicoşi, să evităm cuvintele urâte, minciuna, să nu ne certăm cu colegii noştri, să nu purtăm haine luxoase, pentru a nu-i umili pe săraci. Şi, în plus, să ne spovedim cel puțin o dată pe lună.

Pentru că eram fiu de cardinal, mi se acorda, dacă nu o situație privilegiată, cel puțin o oarecare indulgență în ceea ce

privește pedepsele corporale, adesea foarte dure, pe care călugării nu se abțineau să le aplice.

Un singur învățător reușea să facă excepție, fratele Bonifacio Saltarelli; extrem de sever, nu mă menaja și mă bătea la spate, tratament excesiv, care îmi rănea amorul propriu. Aveam impresia că mă persecută, că îmi poartă o inexplicabilă ranchiună personală.

În schimb, îl copleșea cu bunăvoința sa pe unul dintre colegi, Remigio Rosselli, de aceeași vârstă cu mine. Am aflat mai târziu motivele acestei preferințe. Părinții lui Remigio făceau parte dintr-o confrerie, Al Treilea Ordin. Deși trăiau printre laici - tatăl lui Remigio era croitor - toți din familia Remigio duceau o viață monahală împărțită între muncă și rugăciune. Aflasem acest amănunt de la Remigio, care căuta să-mi fie prieten, impresionat de spiritul de independență pe care îl manifestam, atât de deosebit de smerenia camarazilor de clasă, care se plecau în fața autorității călugărilor ca trestia în bătaia vântului. Talentul lui de cântăreț mi-l făcea simpatic. Era atât de timid și atât de fricos, încât îmi inspira dorința de a-l proteja.

Într-o zi mă invită la el acasă. Le vorbise despre mine părinților săi, care voiau să mă cunoască. Ezitam să mă duc, dar el mă rugase cu asemenea drăgălășenie, încât în cele din urmă am acceptat.

Casa lor, văzută de afară, avea un aspect acceptabil. În schimb, interiorul era de o simplitate spartană. Poate că termenul monahală era mai potrivit. Camerele pe care le-am străbătut ca să ajungem la etaj, unde era sufrageria, erau împodobite numai cu icoane și crucifixe lucrate admirabil. Singurul lux în această ambianță austeră...

Dejunul ne aștepta deja pregătit. Câteva scaune de bucătărie, o bancă și un cufăr rudimentar completau mobilierul, mai degrabă țărănesc. Pe pereții goi, un foarte frumos crucifix.

Părinții lui Remigio erau îmbrăcați în negru. Fără bijuterii, fără dantele. Figurile lor adoptaseră, printr-un fel de mimetism, expresia ascetică a călugărilor rigoriști. Expresie care se potrivea ca o mască venețiană pe mutra fratelui Bonifacio. Chiar și zâmbetul lor era marcat de această

detaşare binevoitoare şi îngăduinţă caracteristică monahilor şi laicilor cuvioşi.

După rostirea rugăciunilor, în latină şi cu solemnitate exemplară, ne-am aşezat în jurul mesei. Deşi în zi de post - eram într-o vineri -, mâncărurile fără grăsime, dar bine preparate, aveau un gust destul de plăcut.

Messer Rosselli îmi puse întrebări despre şcoală, despre învăţători, despre zelul religios al elevilor. Fiindcă mă aşteptam la un asemenea chestionar, i-am dat răspunsuri care i-ar fi satisfăcut şi pe cei mai formalişti ecleziaşti. Cred că urmărea să facă din mine un prozelit, pentru că mi-a vorbit pe larg despre măreţia Celui de-al Treilea Ordin, despre Sfântul Norbert, care îl crease, ca şi despre Sfântul Francisc, care îi dăduse forma actuală. A dezvoltat apoi obligaţiile care reveneau membrilor: stricta supunere faţă de Biserică, viaţa exemplară, participarea la liturghie în fiecare zi, acceptarea pocăinţei, preferinţa pentru o viaţă simplă, refuzul de a participa la banchete, ocolirea spectacolului şi dansului, rostirea rugăciunilor de mai multe ori pe zi, respectarea zilelor de post, supunerea faţă de tainele căinţei şi împărtăşania de cel puţin trei ori pe an; să nu porţi arme, să participi la diferite oficii ale mănăstirii, în caz de conflict între membri să te închini în faţa judecăţii superiorului Ordinului, să nu cazi în erezie şi să accepţi condamnarea tribunalului dacă ai săvârşit această crimă. Simpla bănuială de erezie atrage excluderea din Ordin...

L-am ascultat cu o vizibilă reculegere. Devenisem un ipocrit perfect.

Deodată, îmi puse o întrebare care mă alarmă:

– Sunteţi înrudit cu eminentul cardinal Cibo?

Deşi nu aveam decât treisprezece ani, mi-am zis că în această casă nu se putea spune adevărul. Cunoşteam prejudecăţile rigoriştilor împotriva vieţii desfrânate a unor mari demnitari ai Bisericii.

– Sunt nepotul său...

Messer Rosselli dădu din cap cu vizibilă satisfacţie.

– Este un privilegiu pentru fiul meu de a se afla alături de dumneavoastră în această nobilă şcoală! Va trebui să-i transmiteţi şi lui sfaturile înţelepte pe care vi le dă Eminenţa Sa...

Remigio mă privea aiurit, dar nu scoase nicio vorbă.

Am răsuflat uşurat când am părăsit casa Rosselli. Comisesem o imprudenţă când am acceptat invitaţia lui Remigio, care este un băiat drăguţ şi un bun prieten. Tata mi-a citat o frază din Platon, care mi s-a întipărit în minte: există împrejurări când minciuna îşi pierde caracterul odios pentru a deveni utilă... Era tocmai cazul meu...

Dar incidentul nu era închis. Câteva zile mai târziu, fratele Bonifacio m-a chemat în cabinetul său. Mă săgetă cu o privire severă, apoi mă mustră:

– Ai minţit, Francesco Cibo! Circumstanţă gravă! Ai minţit un om care ţi-a acordat ospitalitate! Dar nu mă mir! Eşti fructul unui păcat dublu! Un bastard venit pe lume în afara tainei căsătoriei şi conceput de un prelat! Prezintă-te duhovnicului tău, care îţi va acorda taina iertării... Şi căieşte-te, căci l-ai mâniat pe Dumnezeu!...

Am înţeles că era exclus să mai urmez cursurile la şcoala condusă de fraţii dominicani. Poate că Dumnezeu îmi va ierta păcatul, dar fratele Bonifacio nu mi-l va ierta niciodată!

I-am cerut tatălui meu să mă înscrie la altă şcoală, fără să mărturisesc cauza care mă făcea să i-o cer. Am ezitat să-i repet cuvintele părintelui Bonifacio, pentru că îi cunoşteam susceptibilitatea. Dar el a simţit că reţinerea mea ascundea un motiv serios. A cerut explicaţii şi, în cele din urmă, am lăsat să-mi scape adevărul. Spre surprinderea mea, a izbucnit în râs.

– Castitatea preoţilor implică o alegere, nu o obligaţie. Căsătoria este interzisă. Dar plăcerea carnală a fost creată de Dumnezeu. Cea mai mare parte a acelora care pretind abstinenţa, curăţenia nu sunt decât nişte ipocriţi care se dedau la desfrâu în spatele uşilor închise. Boccaccio ştia el ceva. Nu-ţi recomand să-i citeşti operele. Dar într-o zi o vei face, cu sau fără voia mea. Umanismul a deschis oamenilor perspective noi. Revendicăm moştenirea vechii Rome, ca şi cultura greacă antică, dar le respingem filosofia. Vorbesc despre rigoriştii care fac o deosebire între adevărata şi falsa Renaştere. Subtilitate zadarnică. Sfântul Augustin nu a fost primul filosof al lumii. El a reluat teoriile anticilor sub un nou înveliş. Uneori, Franceschetto, mă gândesc că toleranţa practicată de

strămoşii noştri romani era mai umană decât exclusivismul Inchiziţiei, dorit, exaltat de către teoreticienii unui catolicism excesiv. Dar eu sunt prizonier al purpurei de cardinal. Sfânta noastră Biserică este impunătoare, iar Sfintele Scripturi sunt deasupra oricărei critici. Din nenorocire, excesul de zel al câtorva rigorişti riscă să provoace o criză cu urmări catastrofale. Păcat...

Mă bătu pe umăr, zâmbind cu indulgenţă:

– În legătură cu fratele Bonifacio, uită-l! Numele tău, Franceschetto Cibo, fiul cardinalului Giovanni Battista Cibo, va fi citat în istorie. Acela al fratelui Saltarelli va fi îngropat într-un registru pierdut în rafturile unei arhive de mănăstire...

Câţiva ani după acel incident, Papa Sixtus al IV-lea şi-a dat sufletul. Vă puteţi întreba, pe drept cuvânt, ce legătură ar putea exista între acest Vicar al lui Hristos şi persoana mea. Moartea lui a avut drept cauză problemele pe care singur şi le-a făcut. Sunt total de acord cu această părere. Eu, de exemplu, sunt hărţuit de probleme care nu pot fi ocolite. Din cauza unei nestatornicii moştenite probabil de la tatăl meu - gura lumii îi atribuie şaisprezece copii naturali - nu reuşesc să mă hotărăsc pentru niciuna din fetele care roiesc în jurul meu şi care mă fac să dau în clocot. Cu cât mă apropii de sfârşitul adolescenţei, cu atât mă aprind ca o torţă îndată ce o fată se apropie de mine. Din cauza lor am avut mai multe conflicte cu băieţii, care, ca nişte câini de vânătoare, le adulmecă şi se tem de concurenţa mea.

Într-o seară, când am venit la masă cu faţa plină de vânătăi, după o mică divergenţă de opinii încheiată cu relativă violenţă, tata m-a apostrofat cu severitate:

– Nu mai alerga după fete, fiule! Rişti să fii luat ca în frigare de sabia unui rival gelos, a unui frate care păzeşte virtutea surorii sale, sau a unui tată grijuliu care nu concepe ca fiica lui să rămână însărcinată, înainte de căsătorie, cu un băieţandru de vârsta ta. Trebuie să-ţi stăpâneşti instinctele şi să ai o comportare demnă, potrivită strălucirii familiei tale...

Sora mea, Teodorina, o bigotă care se supune celei mai stricte ortodoxii, mi-a făcut reproşuri asemănătoare:

– În loc să porți cu mândrie ilustrul nume de Cibo, îți dezonorezi familia comportându-te ca o haimana de cea mai joasă speță!

Teodorina ar putea îndeplini cu cinste rolul unei stareţe de mănăstire, pioasă şi grozav de severă.

Dar aceste neînțelegeri au fost uitate deocamdată, căci alte evenimente, mai importante, se abătură în avalanşă asupra Cetății Eterne, repede descumpănită.

Înmormântarea lui Sixtus al IV-lea implica multiple ceremonialuri, programate de-a lungul a nouă zile. Dar poporul Romei, mai imprevizibil decât magma care topeşte rocile din măruntaiele pământului, s-a dezlănțuit provocând tulburări care au compromis liniştea solemnă a funeraliilor.

Furioasă de scumpirea pâinii, speculată de contele Girolamo, mulțimea s-a năpustit asupra magazinelor de cereale, pe care le-a golit după ce a pus pe fugă paznicii. Încurajată de acest prim succes, a invadat palatul lui Girolamo, l-a jefuit şi l-a devastat din pod până în pivniță. Impresionat de ascensiunea rapidă a acestui vânător de măriri, visam să-i urmez exemplul... Desigur, după acest dezastru am renunțat să-l mai iau drept model; am considerat preferabil să-mi îndrept atenția asupra altor personaje mai puțin blestemate de soartă. Girolamo, lipsit de sprijinul autorităților lui Sixtus al IV-lea, îşi va sfârşi zilele, ceva mai târziu, în împrejurări cumplite. La Roma, tulburările luaseră amploare. Trupele pontificale au fost repede copleşite de mulțime. Apropiații şi protejații defunctului papă erau vânați ca animalele sălbatice, casele lor jefuite, incendiate.

Membrii Curiei, reprezentanții laici ai autorităților pontificale - magistrații, perceptorii de impozite, polițiştii - erau atacați, huiduiți, omorâți cu pietre în plină stradă...

Cei din neamul Colonna, exilați, persecutați cu înverşunare de Sixtus al IV-lea şi de Girolamo, s-au reîntors la Roma în fruntea trupelor credincioase şi a partizanilor entuziaşti. Populația Romei i-a primit cu urale.

Orsini şi-au mobilizat adepții şi mercenarii. Războiul civil părea inevitabil.

Cardinalii s-au baricadat în castelele lor, transformate în fortărețe şi păzite de militari bine înarmați.

Tata a urmat şi el curentul, recrutând un număr impresionant de mercenari şi strângând provizii care să ne ajute să rezistăm unui asediu îndelungat.

Soţia lui Girolamo, dârza Caterina Sforza, s-a închis în castelul Sant'Angelo - care se afla sub autoritatea soţului ei, în calitate de comandant al trupelor pontificale - şi la adăpostul zidurilor se pregătea să respingă atacurile lui Colonna şi ale aliaţilor lor.

Erau un haos şi o anarhie totală...

Sfârşitul funeraliilor lui Sixtus trebuia să fie urmat de conclavul însărcinat cu alegerea noului reprezentant al lui Hristos. Dar un mare număr de cardinali refuzau să se mai ducă la Vatican înainte ca soţia lui Girolamo să se retragă din fostul mormânt al împăratului Adrian. Mă gândesc cât de uimit ar fi spiritul lui dacă ar mai pluti deasupra acestui mausoleu care ar fi trebuit să-i asigure liniştea veşnică, dar care a devenit centrul de rezistenţă al papalităţii şi închisoare pentru prizonierii statului.

Zvonurile cele mai năstruşnice bântuiau Cetatea Eternă. Se putea presupune că adversarii papalităţii vor profita de ocazie pentru a pune stăpânire pe Vatican şi, după arestarea în bloc a cardinalilor, să proclame republica laică romană, ca pe vremea lui Cola di Rienzo.

În cele din urmă, în schimbul a opt mii de ducaţi, Caterina Sforza-Riario a părăsit fortăreaţa. Sfântul Colegiu a respirat uşurat. Conclavul se putea reuni. Tata plecă spre Vatican protejat de o escortă puternică.

Pentru prima oară, Teodorina şi cu mine am încercat aceleaşi sentimente de frică, de nelinişte, provocate de perspectiva de a-l pierde. Conclavul, care se prelungea peste măsură, sporea neliniştea noastră. În fine, un fuior de fum se înalţă deasupra Vaticanului pentru a vesti alegerea noului papă. Nici nu vă puteţi închipui uşurarea şi apoi bucuria care ne-au cuprins când am aflat că tata fusese ales papă...

Papă... PAPĂ... P-A-P-Ă...

Eu alergam de-a lungul coridoarelor şi repetam la nesfârşit diversele titluri ale tatălui meu... Papă... episcop universal... cap al Bisericii... pastor suprem... sfânt părinte, servitor al servitorilor lui Dumnezeu, succesor al Sfântului Petru, Suveran

Pontif, reprezentant al lui Iisus Hristos, preasfânt părinte...

Servitorii mă priveau cu o nepăsare prefăcută... Presupun că în mintea lor mă considerau nebun...

Teodorina şi cu mine ne-am îmbrăţişat pentru ultima oară.

Dar ea risipi această clipă de fericire supremă spunându-mi cu convingere:

– Presupun că acum te vei hotărî să intri în Ordin! Că te vei pregăti să-l urmezi!

– Eu, papă?... Dar, de ce nu tu?... Să preiei succesiunea Papesei Ioana...

– Prostule!

Această scurtă constatare a surorii mele puse capăt discuţiei. Am privit-o cu superioritate, am abandonat-o, apoi am alergat la prietenul meu cel mai bun, Girolamo Tuttavilla, ca să sărbătorim împreună noua mea calitate de *fiu de papă*...

Deschideam o tradiţie nouă!... Ce şansă!... Tata avea dreptate... Voi fi primul fiu de papă din istoria lumii catolice romane...

– Primul fiu mărturisit!, adăugă Girolamo, abordând un zâmbet echivoc...

Nu mult după aceea, tata, urmat de Teodorina şi de mine, ne-am schimbat domiciliul. Ne-am instalat la Vatican. Pe tata, noi, copiii, îl vedeam rar. Zi de zi îl acaparau ceremoniile. Dar ne-am obişnuit...

Apoi, secretele acestei alegeri începură să transpire în afara Vaticanului, amplificate de comentarii şi de indiscreţii...

Girolamo Tuttavilla îmi aducea ultimele cancanuri care circulau în Cetatea Eternă... simonia nu mai deranja... Intrase în moravuri... În schimb, se făceau aprecieri asupra convenţiei electorale redactate de cardinali, aprobată şi semnată de tata...

Obligaţiile impuse de această cvasiconstituţie îi legau mâinile şefului Bisericii, care rămânea numai teoretic un suveran absolut, aşa cum îl consideraseră predecesorii săi - poziţie consolidată după eforturi de milenii, în ciuda încălcărilor săvârşite de regii laici şi de abuzurile nobilimii feudale, în pofida republicilor romane şi a tuturor umaniştilor duşmani ai papalităţii, care considerau false documentele doveditoare ale donaţiilor făcute de împăratul Constantin, de Pepin cel Scurt şi

de Carol cel Mare şi care puneau temeiurile suveranităţii pământene a papilor.

Papa păstra în mânecă o armă folosită de predecesorii săi care se aflaseră într-o situaţie asemănătoare. Ei declaraseră aceste capitulaţii nule şi neavenite, pentru că reprezentantul lui Hristos, suveran absolut prin definiţie, nu poate fi cenzurat, cu atât mai mult cu cât unele cauze frizau absurdul.

De exemplu: cardinalii vor fi absolviţi total şi eliberaţi de toate crimele, falsurile şi de orice alte delicte, oricât de grave, comise de ei până în prezent; ei păstrau toate veniturile şi privilegiile pe care le-ar fi dobândit eventual ilegal, fiecare cardinal va reveni la starea iniţială de nevinovăţie în care s-a aflat când a primit sfântul botez, papa îl va reabilita şi îl va integra în această stare; cardinalii vor fi scutiţi de orice contribuţie, inclusiv de taxele pe sare; ei nu vor fi supuşi nici cenzurii, nici excomunicării, nici altor pedepse ecleziastice aplicate delincvenţilor; papa nu va lua nicio hotărâre importantă - declaraţii de război sau altele de acest fel - fără acordul a două treimi din numărul cardinalilor.

Tata jurase să execute toate aceste clauze fără nicio rezervă, sub pedeapsa sperjurului şi anatemei. Cardinalii erau mai presus de legile divine şi omeneşti.

Am discutat mult cu Girolamo Tuttavilla despre oportunitatea de a intra în Ordin, în scopul primirii în Sfântul Colegiu. Înclinam spre această soluţie, dar prietenul meu se arătă sceptic:

– Este prea frumos ca să fie adevărat! Convenţia nu menţionează otrava. Dacă devii incomod, ţi se administrează fără ezitare.

Afacerea asta mă face să râd! Toţi papii şi-au tăgăduit semnătura după ce au urcat treptele tronului pontifical. Cardinalii care i-au impus acest târg ori au uitat, ori sunt idioţi. Câţi prinţi ai Bisericii au cunoscut umezeala celulelor subterane ale închisorii Sant'Angelo, au simţit în ceafă răceala securii călăului sau au suferit arsurile otrăvii în stomac... Nu! Hotărât lucru, tonsura de cardinal nu este pentru mine!

Am ascultat cu atenţie argumentele sale, apoi m-am înclinat în semn de aprobare...

În familia mea rolul fiecăruia este bine stabilit. Asta se numeşte împărţirea sarcinilor, a puterii. Tata, puterea părintească absolută, puterea pozitivă nelimitată, dă ordine pe un ton ce nu admite replică: fă asta şi asta... Şi asta!... Transmiterea unei voinţe neclintite, manifestată de sus în jos... El a vrut să devină papă şi şi-a atins scopul... Cerul, conclavul sau propria lui diplomaţie i-au permis să-şi aşeze pe cap mitra pontificală... Sora mea, Teodorina, îşi închipuie că fiind mai vârstnică îmi poate da ordine: nu face asta... Nici asta... Îmi vine să urlu la lună când o aud că tot repetă aceste cuvinte cât e ziua de lungă... Austeră, rigidă, bigotă, ea vrea să obţină beatificarea... Dar nu va apuca niciun loc în calendar pentru că toate locurile sunt ocupate... Cel mult, va trebui să se mulţumească, eventual, cu o strapontină în consistoriul sfinţilor... Unchiul meu Lorenzo - promovat cardinal de către tata - este oracolul familiei: el prezice sfârşitul apocaliptic al Romei şi prăbuşirea puterii pontificale...

În baza acestei ierarhii, autoritatea mea se exercită, de sus în jos, asupra câinilor casei şi, mai mult sau mai puţin, asupra servitorilor...

După urcarea sa pe tronul Sfântului Petru, tata mi-a recomandat în mod special să-i frecventez de preferinţă pe ecleziaştii de rang înalt, pentru a adopta modul lor de viaţă morală...

Puteam să mă prezint în faţa lor cu capul sus, în calitatea mea de *fiu* al Suveranului Pontif, şi nu de nepot, eufemism care desemna vlăstarele papei până la propria lui ascensiune pe tron...

Am început să fac avansuri cardinalilor mai apropiaţi de vârsta mea, deci mai susceptibili de a mă accepta şi de a mă înţelege... I-am evitat pe prinţii Bisericii bătrâni, albiţi sub purpură, care mă priveau încruntând discret sprâncenele... Detestam să le vorbesc preţios, cu fraze pompoase, garnisite cu citate latineşti, care îmi aminteau de modul de exprimare al călugărilor de la şcoala mea... Gravi, ei afişau un ascetism impus de vârsta lor înaintată, care le distrusese aparatul procreării, transformându-i în claponi...

În mediul cardinalilor tineri mă simţeam în largul meu... Ei purtau, ca şi mine, veşminte laice somptuoase, o sabie scumpă

agățată la curea, coliere de aur, inele încrustate cu diamante... Escortați de mercenari şi de servitori în livrele luxoase, ei defilau călare pe bidivii nervoşi pe străzile Cetății Eterne, aplaudați de populația vrăjită de acest carnaval nesfârşit... Se înconjurau de savanți umaniști, de scriitori şi de artişti, de muzicieni şi de bufoni, de câini de rasă, de jaguari şi de leoparzi ținuți în lesă...

Din rândurile mulțimii care îi admira pentru fastul lor, ridicau uneori brațul călugări dominicani care prevesteau căderea Romei, distrugerea acestei noi Sodome... Savonarola apăruse deja în frumosul oraş Florența...

Am asistat la serbări grandioase oferite de Ascanio Sforza, Raffaele Sansoni-Riario, Roderigo Borgia, Giuliano della Rovere, eram invitat la banchetele lor, a căror bogăție amintea de splendoarea festinelor oferite de împărații romani, participam la orgii extravagante, calificate drept scandaloase de rigoriştii indignați. Am participat la vânători de cerbi sau mistreți, bogate în emoții şi senzații tari...

Ador jocurile de noroc. Mi s-a întâmplat să pierd, jucând cu Raffaele Sansoni, paisprezece mii de ducați. Cardinalul la Balue a lăsat opt mii de ducați la masa verde a lui Raffaele, care trişa cu neruşinare şi se lăuda că are un palat construit din câştigurile de la jocuri.

Pariam sume enorme la cursele de cai organizate lângă muntele de gunoaie îngrămădite la sud de Aventin, la cursele de bivoli şi la cele de măgari. Nu lipseam de la cursele în care evreii sub douăzeci de ani alergau ca să câştige mantaua roşie, nici de la cursele de bătrâni trecuți de cincizeci de ani, care erau de un comic fără pereche.

Girolamo Tuttavilla se afla întotdeauna lângă mine. Arunca şi el în joc sume importante...

Politica era un domeniu care mă lăsa mai degrabă rece, pentru că se repeta acelaşi cântec. Orsini contra Colonna, războiul împotriva regelui napolitan care nu vrea să plătească tributul de vasal al Statului Bisericii, teoretic suzeranul său, intervențiile tatălui meu pe lângă regele Franței sau împăratul Germaniei cărora le cere ajutorul pentru a tăia nasul suveranului rebel, intrarea în joc a Veneției, a ducatului Milano, sau a lui Lorenzo de Medici şi a tuturor

ducilor, conților și seniorilor italieni care se tem de puterea absolută a papilor - sprijinul turcilor este vag acceptat - căci jocul cu focul este marea specialitate a acelora care trag sforile... Apoi, intervine marea schimbare: suveranul napolitan se împacă pe neașteptate cu papa și, ca urmare, se răstoarnă toate alianțele... Că mor oamenii cu arma în mână, că populația civilă este victimă a jafurilor și a masacrelor, că orașele ard, că sunt distruse recoltele pentru a-i înfometa pe recalcitranți, toatea astea nu au nicio importanță... Nepotul regelui napolitan se căsătorește cu nepoata papei și roata morii se-nvârtește... Alte alianțe matrimoniale de conveniență cimentează noua configurație diplomatică... Eu însumi sunt sacrificat pe altarul acestor căsătorii cu substrat politic: fiica lui Lorenzo Medici, Maddalena, care încă nu este nubilă, devine soția mea... Teodorina nu scapă nici ea acestei reguli: o căsătorie cu trezorierul și omul de încredere al papei este hotărâtă rapid... Adio sfințenie, adio stareță de mănăstire, adio intrare în calendar... Îl deplâng sincer pe trezorierul general, care va fi obligat să suporte interminabilele lecții de morală ale pioasei lui soții...

După oficierea tainei căsătoriei au urmat petreceri și banchete festive prezidate de papă. Tot neamul femeiesc al familiilor noastre a asistat la aceste ceremonii. Rigoriștii au fost scandalizați de prezența femeilor la petrecerile fastuoase ocazionate în prezența Suveranului Pontif, participarea fiicelor Evei fiind interzisă de ceremonialul de la Vatican. Când Vicarul lui Hristos a recunoscut în public, cu această ocazie, legitimitatea propriilor lui copii, au apărut de asemenea foarte dure comentarii...

După căsătorie, prietenul meu Girolamo Tuttavilla mi-a spus cu o prefăcută solicitudine:

– Te sfătuiesc să temperezi ritmul asalturilor tale carnale în patul conjugal ca să nu împărtășești soarta tristă a băiatului de cincisprezece ani, fiul ambasadorului Florenței, care a murit din cauza exceselor amoroase. Unii spun că făcea dovada virilității lui de șapte ori într-o oră. Alții că de unsprezece ori pe noapte. Pentru a i se ierta acest grav păcat carnal, comis de altfel în afara căsătoriei, a fost îmbrăcat în roba

flagelaților negri desculți. Așa împopoțonat, se va putea prezenta cu umilință în ziua Judecății de Apoi.

I-am răspuns calm, dar rece:

– Nu am probleme în privința asta! Trebuie să aștept un an sau doi până la consumarea actului carnal. Soția mea este încă o fetiță. Divina Afrodita venețiana îmi va oferi serviciile ei din când în când. După cum știi, este foarte ocupată. Pentru a-i susține un mod de viață demn de superba ei persoană, șapte nobili, inclusiv cardinalul Raffaelle și eu, o finanțăm fără limite. Pot să te înscriu și pe tine la ea. La coadă...

– Nu, mulțumesc! Pentru posibilitățile mele, e prea scumpă!

Sătui de serbările de orice fel, chefuri și orgii, cavalcade și pomeni, reprezentații teatrale și muzicale, baluri mascate și defilări de care și cavaleri, retrageri cu torțe și jocuri, petreceri private și publice, căutăm și senzații tari. Spectacolul vrăjitoarelor arse pe rug ne oferă în schimb fiori, emoții puternice, intense...

Înțelepții și vigilenții membri ai Sfintei Inchiziții i-au demonstrat tatălui meu - argumentând cu cifre - marea ofensivă dezlănțuită de Satan și generalii săi, Lucifer și Astaroth, Salmac și Abigor, Agaliarept și Eurynom, Nuada și Guland, pentru a nu cita decât pe căpeteniile lor. Un război mai dur, mai grozav decât cel dintre turci și creștini.

Am auzit eu însumi predica unuia dintre aceşti cucernici preoți care descriu infamele liturghii negre. Vrăjitoarele soseau la întâlniri călare pe mături, urmate de cete de lilieci care acopereau lumina vânătă a lunii. Ele se așezau în fața unui altar dedicat lui Satan și, cu ajutorul unor semne și invocații malefice, Prințul întunericului binevoia să iasă din adâncurile Gheenei și să ia înfățișare umană.

Înalt, musculos, era un bărbat frumos. Numai ochii lui de foc care aruncau fulgere trădau adevărata lui natură diavolească...

Sfatul demonilor se dezlănțuia. Participanții la aceste oribile liturghii negre, captivați de diavol, se dedau la cele mai groaznice practici. Îl renegau pe Dumnezeu, îi blestemau pe Hristos și pe Sfânta Fecioară, scuipau crucea, necinsteau anafura și se legau trup și suflet de Satan.

Îngerul întunericului - cu înfățișare omenească - alegea cele mai frumoase fete din adunare şi le făcea să suporte cele mai cumplite excese amoroase. Apoi, asistența, înfierbântată de acest spectacol obscen, era invitată să practice împerecherile cele mai indecente.

Crimele şi păcatele odioase erau încurajate. Incestul şi sodomia erau recomandate în mod special. Proxeneții şi hoții, ucigaşii de părinți şi de copii, adulterinii şi seducătorii, perverşii şi bătrâni libidinoşi, profanatorii de morminte, asasinii şi nelegiuiții sunt onorați şi recompensați... Femeile şi fetele sunt excitate pentru a se oferi tuturor bărbaților prezenți la această orgie josnică.

Procesele de vrăjitorie se înmulțesc. Sfânta Inchiziție romană este stimulată de activitatea frenetică, lăudabilă, a Sfintei Inchiziții spaniole, care îi condamna pe eretici la arderea pe rug pentru a le salva sufletele şi astfel să le permită să urce la cer izbăviți de toate păcatele...

Ereticii sunt exterminați. Erezia nu este definită în mod clar. Cazurile cele mai nevinovate pot să cadă sub autoritatea inchizitorilor, care par să aibă o plăcere diabolică în a le da o amploare disproporționată.

Într-o zi, îmi expuneam aceste gânduri prietenului meu Tuttavilla, care mă prinse de braț şi mă strânse cu putere.

– Taci! Până şi zidurile au urechi! Dacă vorbele tale ar ajunge la urechile inchizitorilor, tu ai putea, eventual, să scapi neatins, fiindcă eşti fiul papei! Dar eu aş fi condamnat sigur, pentru că nu te-am denunțat! Aminteşte-ți de Pico della Mirandola. Aceste teorii filosofice au atras atenția rigoriştilor şi tradiționaliştilor îndârjiți. În ciuda relațiilor sale înalte, în ciuda supremației sale de savant, a scrierilor sale care nu reprezentau niciun pericol şi din care se desprindeau adevăruri eterne, a trebuit să fugă din Roma pentru a scăpa de inchizitorii furioşi care voiau să-l jupoaie de viu. Fii cuminte, Franceschetto! Nu uita că într-o zi tatăl tău va fi chemat la dreapta Tatălui. Lipsit de protecția lui, vei fi victima ispăşitoare a tuturor celor care nu au avut de ce să fie fericiți sub pontificatul său. Ştii ce i s-a întâmplat lui Girolamo Riario, nepotul prea iubit al lui Sixtus al IV-lea? Odată papa

dispărut, Girolamo a pierdut ultimul sprijin pe care îl avea pe lume. Din vânător a devenit vânat. A pierit asasinat, executat de trei ucigaşi plătiţi. Victimă a unei conspiraţii obscure, şi-a lăsat nevasta şi fiul în voia sorţii. Din fericire, Caterina Sforza este o femeie şi jumătate, care ştie să se descurce şi singură... Un alt exemplu care ar trebui să te calmeze şi să te facă să-ţi uiţi pentru totdeauna îndoielile: în Spania, ducele de Medina-Sidonia, personaj foarte puternic, a fost condamnat de curând, de un tribunal al Inchiziţiei, pentru că a îndrăznit să se opună unei măsuri luate de inchizitori... Deci, atenţie! Nu face exces de zel şi în niciun caz nu-ţi exprima convingerile personale dacă sunt nonconformiste!... Un conformism atenuat, dacă preferi, dar care urmează, în mare, linia oficială... Să uităm această discuţie periculoasă! Tu nu mi-ai vorbit niciodată de îndoielile tale, iar eu nu am auzit nimic! Hai mai bine să facem o plimbare pe Via Appia! Tocmai s-a descoperit, din întâmplare, un mormânt din epoca imperială, ascuns sub o grămadă de ruine. Înăuntru, o tânără fată, perfect conservată, atrage un număr mare de curioşi...

– Via Appia este situată pe domeniul Caetanilor. Trebuie să le cerem aprobarea...

– Aprobare?! Nu este nevoie! Se pare că întreaga Romă defilează prin faţa corpului neînsufleţit al acestei fete! Ar trebui o armată pentru a stăvili mulţimea...

Am încălecat pe armăsarii noştri şi, urmaţi de numai doi scutieri, pentru a nu da impresia Caetanilor că vrem să le invadăm teritoriul, am pornit spre acea stranie destinaţie. Pe drum mă gândeam la sfaturile lui Tuttavilla. Nu puteam decât să-i laud înţelepciunea, care corespundea celei mai elementare prudenţe.

Odată ajunşi pe Via Appia, am fost înghiţiţi de o coloană lungă de romani, pe jos sau călare, care se îndreptau, ca şi noi ,spre ruinele unde a fost descoperit corpul neatins al fetei, închis într-un sarcofag de marmură.

Aprecieri care exprimau uimirea explodau în jurul nostru:

– Este o fată frumoasă ca un vis!

– Aceia care au văzut-o spun că se află într-o stare perfectă de conservare. Obrajii roz, pielea fină, carnea plăcută la pipăit...

– Un adevărat miracol!

– Corpul său a rezistat celor 1.700 de ani petrecuți sub o piatră funerară!

– Nu s-a găsit nicio inscripție pe sarcofag...

– Ba era una, pe mormânt. Aparținea familiilor Tullia și Terentia...

– Deasupra mormântului se aflau două piedestale de pe care statuile au fost cândva furate sau distruse. Îmi amintesc de inscripția care încă se putea citi: *PREAEFECTUS PRETORIE HERERRENIUS POTENS*...

– E mai mult decât o minune! E un semn ceresc...

– Așa este! Un semn venit de dincolo de moarte!

– Ar trebui sanctificată această fată!

– Imposibil! Este păgână...

– San Pietro nu era și el păgân înainte de a fi botezat?

Un individ îmbrăcat cu o togă albă, care semăna cu cele purtate de romani, striga apucat de un fel de delir:

– *Antiqvitas Rediviva!*

Acest strigăt fu preluat de mai multe voci, ritmat:

– *Antiqvitas Rediviva! Antiqvitas Rediviva!*...

Mulțimea care se grăbea devenea din ce în ce mai numeroasă, din ce în ce mai compactă. Când am ajuns la vreo sută de metri de pavilionul în care era expus sarcofagul, enorma procesiune se opri, împiedicată de un dublu cordon de soldați pontificali.

Mulțimea zgomotoasă urla, protesta furioasă.

Tobele întrerupseră vacarmul.

Apoi, un ofițer care comanda detașamentul desfășură un pergament și citi cu voce tare:

– Din ordinul Suveranului Pontif Innocent al VIII-lea, cadavrul fetei exhumate dintr-un mormânt de pe Via Appia a fost deja înhumat în pământ binecuvântat! Acum, răspândiți-vă în liniște!

Fluierături, vociferări, înjurături...

Mulțimea se lupta cu militarii...

Tuttavilla îmi făcu semn.

– S-o ștergem, s-ar putea să iasă răzmeriță! Tatăl tău se teme probabil de revenirea în forță a păgânismului. De data asta este marcat de un caracter religios, infinit mai

periculos decât poemele şi discursurile filosofice ale umaniştilor. Mulțimea este foarte influențabilă când e vorba de forțe supranaturale...

Prietenul meu avea dreptate. Prudența este mama înțelepciunii. Începuse deja încăierarea.

Am făcut cale întoarsă şi ne-am îndepărtat, nu fără greutate, de mulțimea furioasă.

În apropiere, lângă Capitolino, ne-am întâlnit cu Raffaele Sansoni Riario, însoțit de un număr impunător de nobili tineri şi de splendida escortă alcătuită din *bravi* care purtau livrele cu însemnele casei. Cum ne văzu, ne făcu semn să-l însoțim.

– Franceschetto, Girolamo, veniți şi voi cu mine la un spectacol deosebit. Şapte copişti şi notari apostolici arestați pentru că au falsificat bulele papale, pentru a obține câştiguri ilicite, au fost judecați şi condamnați la moarte. Procesul a avut loc cu uşile închise. Dar execuția va fi publică, în Piața San Pietro. Tatăl tău, Franceschetto, îşi manifestă încă o dată mânia lui dreaptă împotriva funcționarilor necinstiți care dezonorează Curia. Unul dintre falsificatori este fiul medicului personal al papei, care, în ciuda favoritismului, nu s-a arătat îngăduitor.

În privința lui Rafaelle, nu-ți poți da seama niciodată dacă e sincer ori ironic. Casa Rovere l-a susținut întotdeauna pe tata. Dar sufletul omului e de nepătruns.

– Să ne grăbim!, adăugă el. Nu vreau să pierd nicio fărâmă din această sărbătoare a supliciului!

– Vor fi arşi de vii, eviscerați, făcuți bucăți, împăiați?, întrebă Tuttavilla cu un început de interes.

Nu-l cunoşteam sub acest aspect. Cruzimea nu era distracția lui favorită. Sau voia să-l impresioneze pe Raffaele cu un cinism de împrumut.

– Nu! Doar spânzurați!

Amicul meu strâmbă din nas.

– Un spectacol prea scurt! Nici nu te-ai încălzit bine şi gata, s-a terminat! Ca o ejaculare precoce. Asta nu-i de mine! Prefer să mă încălzesc cu o sticlă de Chianti şi cu o fată pe genunchi... Du-te, Franceschetto! Distracție plăcută!

– Vin cu tine, Girolamo! Sunt într-o dispoziție destul de proastă ca să mai asist şi la o tortură!

– Cum vreți voi, spuse cardinalul cu o înțelegere compătimitoare. A! Uitam! reluă el. Felicitările mele, Franceschetto!

– Mulțumesc! Dar pentru ce eveniment?

– Am aflat că verișoara ta, Battista Cibo, se mărită cu on Juan d'Aragon... Încă un succes diplomatic al familiei tale... Toți dușmanii care ieri voiau să vă sfâșie, vă îmbrățișează astăzi cu dragoste!

– În afară de Veneția!

– Dușmanii, dacă nu sunt prea mulți, dau o oarecare savoare vieții...

Am deslușit în vocea lui Raffaele un grăunte de cruzime. Avea talentul să te surprindă, calitate indispensabilă unui mare demnitar al Bisericii care visează să-și vadă mitra instalată pe scăfârlie. Raffaele îmi părea însă prea monden ca să aspire în mod serios la tronul Sfântului Petru...

Cine și-ar fi putut închipui că succesorul tatălui meu va fi cel mai monden dintre cardinali: Roderigo Borgia, viitorul Alessandro al VI-lea...

JOÃO al II-lea
regele Portugaliei

Violența și agesivitatea au pătat aproape fără încetare domnia mea și a strămoșilor mei.

Spirala violenței exprimă - într-o formă literară - mânia unei persoane jignite grav și care hotărăște să-și spele în sânge dezonoarea, ca și răzbunarea părții adverse care suportă contralovitura. După legea talionului, ripostele se țin lanț, cu o brutalitate crescândă. Această escaladă odată pornită nu se mai oprește niciodată, atâta vreme cât cele două tabere continuă să existe.

Cu cât forțele intrate în joc sunt mai importante, cu atât violența crește. Ura generatoare de violență va exista întotdeauna între guelfi și ghibelini chiar în formele ei noi, între opresori și victime, între popor și nobilime, între republicani și regaliști, între săraci și bogați, între bogați și cei foarte bogați, între

statele laice şi puterea pământeană a papilor, între credincioşi şi necredincioşi - fiecare grup de credincioşi imaginându-şi că religia sa este singura valabilă... Dar nimic nu poate egala nebunia, violența, războaiele civile... Războaiele între state respectă mai mult sau mai puțin anumite reguli. Condotierii le-au transformat într-un fel de balet, în care pierderile de vieți omeneşti sunt reduse la minimum, pentru că ele costă scump. Este o specialitate italiană. În schimb, războaiele civile sunt cumplite. Nu există milă. Inamicii - chiar dacă printre ei se află frați de-ai tăi - trebuie să fie distruşi, exterminați. Copiii, femeile, bătrânii nu sunt cruțați.

Regatul Portugaliei, de la întemeierea sa, sub dinastia burgundă şi până în zilele noastre, sub dinastia de Avis, n-a cunoscut decât războaie împotriva vecinilor - spanioli şi mauri - precum şi un şir neîntrerupt de lupte interne, cu orori care depăşesc roadele otrăvite ale celei mai perverse imaginații. S-ar putea spune că pământul țării noastre este îmbibat de sânge...

Chiar în familia regală ura, violența, trădarea, asasinatul au fost moneda obişnuită.

Aceste moravuri marcate de brutalitate, de cinism, de destrăbălare şi care calcă în picioare onoarea nu sunt apanajul Portugaliei. Ele se manifestă cu aceeaşi nerușinare, cu aceeaşi insolență în regatele Castilia şi Aragon, în Catalonia şi în Leon, ca şi în regatul Granada, cu un surplus de cruzime şi rafinament.

Nu sunt un moralist. Printre lupi trebuie să urli ca lupii. Este imperios să adopți acest comportament scandalos, degradant, dacă vrei să supraviețuieşti.

Trăim într-o lume dezlănțuită, care şi-a pus amprenta dezonorantă şi asupra universului Bisericii creştine. Papa, clerul, atât cel înalt cât şi cel inferior, pun propriile lor interese mai presus de legile umane şi chiar de cuvântul lui Dumnezeu.

Exemplul cel rău este dat de clasele conducătoare. Nobili cu nume ilustre, instalați în castele cocoțate pe înălțimi stâncoase - adevărate cuiburi de vulturi - se năpustesc asemenea păsărilor de pradă asupra călătorilor care trec prin apropiere. Uneori îi jefuiesc, alteori îi şi ucid. Scutiți de impozite, beneficiari ai privilegiilor exorbitante, nu se gândesc decât să pună

mâna pe puterea suverană.

Regii aspiră la imperii. Ca şi papii, ei visează puterea mondială. Ambiția omenească nu are limite.

Familiile regale, roase pe dinăuntru de invidie, de ura fără sfârşit, sunt sfâşiate de lupte interne între ramurile vârstnice şi cele tinere. Este şi mai grav când, în jurul catafalcului unui rege, fiii vor să răstoarne ordinea ereditară şi dezlănțuie războaie civile sângeroase, care subminează forțele vii ale statului, expunându-l lăcomiei vecinilor hrăpăreți. Aceştia sunt tentați să profite de slăbiciunea sa pentru a-l invada şi a-l anexa.

Alianțele matrimoniale provoacă aproape întotdeauna complicații dinastice. Pentru că taina căsătoriei este precedată de un târg, în care cele două părți - în contrast cu splendoarea veşmintelor înzorzonate - se tocmesc negustoreşte, ca în cele din urmă să cadă la învoială asupra dotelor, care înseamnă provincii sau chiar regate, fără ca supuşii să fie întrebați.

Cuplul pus față în față - fără o întâlnire prealabilă - este format adesea din ființe stranii: un idiot din naştere, tânăr sau bătrân, şi o fată frumoasă şi dulce ca o căprioară. Sau invers: o fată diformă, urâtă, şaşie, cocoşată, şi un Adonis care atrage privirile invidioase ale tuturor femeilor tinere de la Curte. Un cuplu perfect este rarisim.

După măreața ceremonie a celebrării căsătoriei, oficiată de primul arhiepiscop al regatului, după banchetul şi petrecerile publice obişnuite, se consumă actul căsătoriei. Împreunarea - corvoadă obligatorie când este vorba de ființe atât de nepotrivite - are loc în prezența mai mult sau mai puțin discretă a rudelor regale şi a marilor demnitari ai Curții, care asistă la acest spectacol pentru a se asigura că târgul a fost încheiat. Fiindcă fiecare parte speră să obțină avantaje în dauna celeilalte.

A doua zi de dimineață, toată Curtea defilează prin fața cearşafurilor şi a cămăşii de noapte ale tinerei mirese pentru a se convinge că a fost virgină. Ceea ce înseamnă că monta a avut loc şi că un moştenitor va veni pe lume pentru a îndeplini proiectele făcute în jurul neînsemnatei lui persoane. În cazul în care cuplul n-a produs mânzul dorit, încep necazurile.

Nimeni de la Curte nu găseşte anormal ca, după această serie de evenimente probatorii, tânărul Adonis să caute

consolarea în brațele unei domnișoare de onoare, fericită să satisfacă plăcerile lubrice ale viitorului suveran...

Legăturile extraconjugale provoacă oarecare încurcături când produc urmaşi. Dacă princiarul Adonis se arată mărinimos şi recunoaşte paternitatea, drăgălaşii mânji obțin titlul oficial de bastarzi regali.

Afacerile amoroase ale celor mari stârnesc întotdeauna curiozitatea. Amorurile oamenilor de rând nu interesează pe nimeni. *Ricos hombens* - seniori foarte bogați, cu titluri sforăitoare - îşi rezervă uneori *dreptul senioral,* adică privilegiul de a se culca cu tinerele fete ale şerbilor înaintea căsătoriei lor.

Regii Portugaliei, strămoşii mei, au cunoscut toate aceste variante.

Nu sunt un cinic, dar am un simț critic ce îmi permite să analizez propriile mele defecte.

Alfonso al VI-lea, regele Castiliei, avea două fete care se urau de moarte. La fel de frumoase, inteligente, dornice de putere şi de plăceri, şi totuşi diferite: Urraca o privea de la înălțimea ei de fiică legitimă pe Teresa, care nu era decât o bastardă provenită dintr-o mamă nobilă. Alfonso a căsătorit-o pe Teresa cu Henrique, al patrulea fiu al ducelui de Burgundia, şi i-a acordat drept feudă comitatul Portugaliei. Urraca, în calitatea sa de fiică legitimă, a moştenit tronul Castiliei după moartea tatălui ei. S-a căsătorit prima dată cu Raymond de Burgundia, vărul primar al lui Henrique şi, rămasă văduvă, i-a acordat mâna lui Alfonso I, regele Aragonului, supranumit Bătăiosul. Prăpastia dintre cele două surori se adâncea ca faliile în jurul unui vulcan. Teresa nu era decât soția unui conte, în timp ce rivala ei era de două ori regină - de Castilia şi de Aragon. În calitatea ei de infantă legitimată a Portugaliei, Teresa purta titlul onorific de principesă regală.

Iată un început de tragedie greacă. Cele două surori voiau - se pare - să reînvie epoca îndepărtată a matriarhatului. Când soții lor au murit - contele şi regele - Teresa şi Urraca au fost proclamate regente ale vlăstarelor lor minore.

Teresa îşi muşca zăbala. Soție şi mamă a unui conte. O situație intolerabilă. Totuşi, fiul său, Alfonso Henriques,

trebuia să poarte mai târziu coroana regală a Portugaliei. Teresa, care se afişa lângă un foarte frumos şi tânăr amant, contele Fernando Perez de Trava, se proclamă oficial regină a Portugaliei şi, pentru a consacra independenţa ţării sale, ordonă trupelor să invadeze Castilia.

Urraca, la rândul ei, depăşi nebunia surorii sale. Înaintea văduviei îi făcuse zile negre celui de-al doilea soţ, Alfonso de Aragon. În calitatea sa de regină a Castiliei, declarase război propriului ei soţ, care ar fi fost tentat să devină stăpânul regatului soţiei sale. S-a arătat mai bătăioasă decât bietul ei consort.

Teresa avea un amant, Urraca întreţinea un cârd de admiratori, care o urmau pretutindeni. Castilia, Aragon, Catalonia, Leon luaseră foc. Toată Spania s-a scufundat în anarhie. Alfonso Henriques, fiul Teresei, atinsese majoratul. Alfonso, fiul Urracăi, era în aceeaşi situaţie. Cele două surori savurau prea mult puterea pentru a o ceda urmaşilor.

Un adevărat labirint juridic a fost creat de cele două surori vitrege care se urau de moarte, în care toţi actorii se rătăceau.

Nobilii din Castilia şi din Aragon ridicară steagul revoltei împotriva autoritarismului suveranei lor şi hotărâră să-l urce pe tron pe fiul acesteia. Urraca nu înţelegea să se lase deposedată de drepturile la tron. Declarase război soţului şi făcu acelaşi lucru împotriva fiului. În aceste împrejurări, muri subit, iar Alfonso al VII-lea reuşi în sfârşit să se încoroneze.

Evenimente asemănătoare se petreceau în Portugalia. Pentru a-i învinge pe nobilii rebeli şi a-l împiedica pe fiul ei să preia puterea, regina făcu apel la nepotul ei, Alfonso al VII-lea, în calitatea lui de suzeran. Am asistat atunci la o situaţie paradoxală. Regele Castiliei începu ostilităţile împotriva lui Alfonso Henriques. Dar a fost învins. Portugalia îşi câştigă independenţa şi Alfonso Henriques se proclamă rege al Portugaliei. Învinsă, Teresa căută refugiu în Castilia, urmată de amantul ei...

Alfonso Henriques reîncepu lupta împotriva maurilor din Granada şi îşi manifestă zelul religios declarându-se unilateral vasalul papei. Dar parlamentul - Cortes - a proclamat independenţa puterii civile faţă de Biserică.

Către sfârşitul domniei, Alfonso Henriques acordă mâna fiicei sale lui Fernando al II-lea, rege în Leon. O alianţă matrimonială care s-a terminat rău, pentru că cei doi suverani şi-au declarat reciproc război. Socrul a fost învins şi a căzut în captivitate. Ginerele l-a eliberat puţin după aceea, considerând că lecţia a fost îndeajuns de dură. Alfonso Henriques n-a putut supravieţui acestei umilinţe. A murit doborât de supărare.

Elemente ale unei tragedii greceşti, reunite în realitate pe pământ portughez...

Asasinarea lui Ines de Castro ar fi putut inspira subiectul unuia dintre acele romane cavalereşti şi de dragoste care au un succes atât de mare în zilele noastre. Trubadurii au evocat în cântecele lor această tragedie într-adevăr unică. Deşi talentul literar îmi lipseşte, voi încerca să o povestesc. Istorisirea va fi mai rece, dar emoţia nu va lipsi.

Alfonso al IV-lea dăduse de soţie fiului său Pedro pe infanta de Castilia, o tânără fată care răspundea la numele de Constancia şi care nu strălucea prin frumuseţe. Una din acele alianţe matrimoniale nepotrivite, dar care aveau un scop politic precis.

Înainte de asta, o căsătorise pe fiica sa, Maria, cu Alfonso al XI-lea, regele Castiliei. Această căsătorie de conveniență a degenerat în dramă. Dezgustat de soţia sa, căreia îi lipsea farmecul, Alfonso o neglija pentru o frumoasă doamnă din nobilimea castiliană, Leonor de Guzman. Indignat, socrul declară război ginerelui. Pierderi de vieţi au fost semnalate în ambele tabere. Dar onoarea a fost salvată.

Un nou incident aprinse focul. Pedro căzu la rândul său în capcana adulterului.

Înflăcărat de frumuseţea şi farmecul lui Ines de Castro, domnişoara de onoare a soţiei sale, a sedus-o şi i-a făcut unul după altul mai mulţi copii adorabili.

Soţia lui, Constancia, îi dăruise deja un moştenitor, din nefericire mai puţin dotat ca fraţii lui naturali.

Regele Alfonso al IV-lea, care provocase un război pentru a pedepsi trăsnăile ginerelui său, nu putea admite libertinajul propriului fiu fără a fi acuzat de o gravă lipsă de obiectivitate. Dar voia să evite un scandal care ar fi compromis

strălucirea dinastiei sale. Tocmai atunci, Constancia muri, răpusă de o gravă intoxicație. Unele zvonuri atribuiau decesul ei unei otrăviri de origine criminală.

Dușmanii lui Ines îi atribuiau rolul odios de a fi provocat această crimă. Apoi o acuzară - *in petto* - că ar pune la cale asasinarea infantelui Fernando, fiul lui Pedro, pentru a asigura propriului ei fiu mai mare coroana Portugaliei. Aceste intrigi, semănate zi de zi, au strecurat îndoiala în sufletul regelui. Insinuările îi păreau justificate. Prințul Pedro se afișa alături de metresa lui cu o ostentație care îi șoca pe moraliști. În cele din urmă, suveranul se hotărî să acționeze: însărcină trei gentilomi din anturajul său - Alvaro Gonçalvez, Diego Pacheco și Pedro Coelho - să o ucidă pe tânăra femeie.

Revoltat de această execuție ordonată fără știrea lui, Pedro rupse relațiile cu tatăl său. Un război civil cu urmări imprevizibile a fost evitat în ultima clipă. Dar relațiile dintre suveran și moștenitorul său, deja deteriorate, au cunoscut o exacerbare a tensiunii. O scânteie ar fi fost de ajuns pentru a aprinde cărbunii. Amândoi au jonglat - ca niște acrobați - pe o frânghie bine întinsă.

Această criză latentă a durat până la moartea regelui. Asasinii lui Ines se temeau de represalii și au trecut frontiera Portugaliei. Pedro Coelho și Alvaro Gonçalves au căutat un refugiu în Castilia. Diego Pacheco nu s-a oprit decât în Franța, sperând că distanța îl va pune la adăpost. Dar tânărul rege Pedro era un răzbunător tenace. La cererea sa expresă, doi din cei trei criminali au fost predați autorităților portugheze. Supuși torturii, și-au recunoscut vinovăția. Amândoi au primit pedeapsa capitală.

După ce a făcut dreptate, Pedro a declarat public că s-a căsătorit în deplină legalitate cu Ines de Castro. Apoi și-a legitimat copiii. A cerut prin testament să fie înhumat lângă Ines...

O poveste asemănătoare s-a repetat sub domnia fiului său Fernando I, care, din considerente politice, a cerut mâna principesei Leonor de Aragon, apoi și-a schimbat preferința și a devenit pretendent al principesei Leonor de Castilia. În cele din urmă, s-a îndrăgostit de Leonor Teles - a treia Leonor - nevasta valetului

său de cameră, João Lourenţo da Cunha. A divorţat şi, cu binecuvântarea Suveranului Pontif, a luat-o în căsătorie.

Poporul, scandalizat de această uniune nelegitimă, s-a ridicat împotriva regelui său, care, speriat, a părăsit în grabă Lisabona, aşteptând o revenire la linişte.

Leonor Teles, devenită regină, aduse pe lume o fată, Beatriz. Înainte de a muri, fericitul tată o desemnă pe Leonor Teles regentă a regatului, cât timp micuţa prinţesă va fi minoră.

Leonor a profitat de situaţia înaltă pentru a se îmbăta de puterea ei nelimitată. Ca să-şi realizeze visurile cele mai extravagante, îşi alese un amant tânăr şi foarte frumos, Juan Fernandes Andeiro, conte de Ourem.

Din raţiuni politice, Leonor o căsători pe Beatriz, încă minoră, cu Juan I, regele Castiliei. Acest cuplu regal va conduce destinele Portugaliei şi ale Castiliei, idee care stârni nemulţumirea profundă a portughezilor, care voiau să-şi păstreze faţă de oricine şi împotriva oricui identitatea naţională.

Un complot a fost urzit împotriva regentei şi a oamenilor ei de încredere. Participanţii urmăreau înlăturarea regentei şi instalarea pe tronul Portugaliei a lui João, bastard al regelui Pedro şi al Teresei Lourengo, precum şi mare-maestru al Ordinului de Avis. În pofida tinereţii sale - avea numai douăzeci şi doi de ani - o reputaţie strălucită îi aureola personalitatea. Marea nobilime şi o parte a armatei îl susţineau fără rezerve. Regenta şi demnitarii ei au fost măturaţi de uragan. În *Cortes* a fost ales rege.

Când am citit în cronica regilor Portugaliei episodul care descria gestul violent, agresiv, al acestui personaj, un fior de oroare mi-a străbătut tot corpul. Să ucizi duşmani în război este justificat; eroismul luptătorilor îi inspiră pe poeţi şi serveşte de exemplu tinerelor generaţii. Dar să asasinezi prin surprindere un om care nu este în stare să se apere, îmi pare de neiertat.

Urcarea pe tron a lui João a pus capăt dinastiei burgunde şi a deschis seria dinastiei de Avis. În realitate, João aparţinea aceleiaşi dinastii, dar subtilităţile politice joacă adesea un rol capital în cursul existenţei popoarelor.

Deoarece cavalerii Ordinului de Avis juraseră să-şi păstreze castitatea, papa le-a dat dezlegare, permiţându-le să se căsătorească pentru a avea urmaşi.

Acest João I era străbunicul meu.

Regele Castiliei, soțul lui Beatriz, nu putea lăsa nepedepsit acest fapt care o lipsea de moştenire. A invadat Portugalia, dar trupele lui au fost bătute măr. Armata portugheză a invadat la rândul ei Castilia, dar, după ce a pustiit un teritoriu vast, a fost obligată să se retragă. Aceste oscilări se repetau *ad infinitum,* fără ca oamenii de stat să găsească mijloace mai puțin sângeroase pentru soluționarea conflictelor.

Instaurarea dinastiei lui João I a determinat eliminarea lui Beatriz din istoria Portugaliei.

Străbunicul a avut şi meritul de a se fi luptat cu maurii la ei acasă, în Africa, şi de a fi cucerit Ceuta, un important oraş-fortăreață.

Soția lui, Filipa de Gand, a adus pe lume cinci băieți - Duarte, Pedro, Henrique, João şi Fernando - precum şi o fată, Isabel, care s-a căsătorit cu Philippe cel Bun, duce de Burgundia. Acest cuplu a dat viață vestitului Charles Temerarul, care a făcut să curgă atâta sânge pe câmpurile de luptă şi atâta cerneală în paginile cronicilor. Trebuie să recunosc că numai bastarzii aduc puțin sânge proaspăt în venele acestor arhinobile şi arhistrăvechi familii, obligate să se împerecheze între ele, ajungând astfel la o inevitabilă degenerescență.

Opiniile mele pot să pară stranii. Ele au fost influențate de concepțiile umaniste, care au găsit un ecou profund printre intelectualii portughezi.

Voi insista asupra urmaşilor bărbați ai lui João I, pentru că fatalitatea s-a abătut asupra lor cu o asemenea încrâncenare, încât au fost supranumiți prinții blestemați.

Duarte, Pedro şi Henrique, pregătiți de tatăl lor să fie cavaleri, s-au remarcat în timpul campaniei din Africa. Henrique, mai ales, căpătase reputație de strateg strălucit.

Domnia lui João I, care nu cunoscuse decât succese pe plan intern şi victorii în exterior, n-a fost întristată decât de moartea reginei, răpusă de ciumă.

În schimb, domnia bunicului meu, Duarte I, care n-a durat decât cinci ani, s-a remarcat printr-o avalanşă de nenorociri. Bănuiesc că şocul emoțional produs de aceste experiențe îngrozitoare a contribuit la întunecarea ultimilor ani ai vieții

sale. Deşi prin natura lui fusese destinat să aleagă o cale paşnică, s-a lăsat antrenat într-un nou război împotriva maurilor din Africa. Henrique, susţinut de Fernando, fratele lui mezin, abia ieşit din adolescenţă, a obţinut comandamentul general al armatei expediţionare. Pedro se opusese acestei aventuri, pentru că, socotea el, trupele angajate în această operaţiune de mare anvergură erau insuficiente şi nepregătite.

Din nenorocire, prevederile lui Pedro s-au adeverit: bătălia de la Tanger, locul acestei campanii, s-a transformat într-un dezastru. Henrique a fost obligat să semneze cu inamicii un armistiţiu pe o sută de ani, a predat Ceuta şi a abandonat peste trei mii de prizonieri, printre care şi pe infantele Fernando. Bietul prinţ a murit în captivitate, după zece ani de suferinţe şi umilinţe. În semn de omagiu, istoricii l-au numit Sfântul Infante.

Fratele bunicului, Henrique, n-a întreprins nicio acţiune militară pentru eliberarea prizonierilor... Incapacitate?... Teama de o nouă catastrofă?... Această expediţie ratată urma să se înscrie cu litere de sânge şi de lacrimi în marea cronică a Portugaliei.

Asemenea mamei sale, regele Duarte a fost răpus de ciumă; înainte de a muri, a încredinţat regenţa soţiei sale, regina Leonor, pe perioada cât fiul său Alfonso, care avea doar şase ani, era minor.

Fantezistă, înclinată spre plăceri, bunica a fost înlăturată prin uneltirile cumnatului ei, Pedro, susţinut de Henrique, de nobili şi de *Cortes,* care nu voiau să admită o regentă de origine castiliană.

Pedro primi însemnele regenţei.

După ce a ajuns la majorat, Alfonso al V-lea, tata, i-a ţinut lângă el pe Pedro şi pe Henrique. Primul - în funcţia de consilier particular, al doilea - în calitate de comandant al armatei. Dar înalta poziţie a lui Henrique şi comportamentul lui tranşant, cavaleresc, au stârnit mânia nobililor. Atitudinea dictatorială a lui Pedro a provocat nemulţumirea în *Cortes.* Alfonso, conte de Barcello, bastard al bunicului, a devenit purtătorul lor de cuvânt. Intrigile şi-au atins scopul, cu atât mai mult cu cât tata avea sentimentul că este ţinut în zgardă de cei doi unchi ai săi. Căzuţi în

dizgrație, Pedro şi Henrique s-au retras dezgustați în Coimbra pentru a-şi pregăti revanşa. Au pus pe picioare o armată de partizani şi de mercenari şi s-au îndreptat spre Lisabona cu intenția de a cuceri puterea. Bătălia de la Alfarrobeira înecă în sânge visurile lor de grandoare. Pedro şi Henrique pieriră cu sabia în mână. Jaime, fiul lui Pedro, a avut acelaşi sfârşit.

Infantele João şi-a pierdut viața într-un accident de vânătoare. Fatalitatea îi lovise cu aceeaşi asprime pe toți copiii regelui João I.

Tata, regele Alfonso, prefera literatura politicului, filosofia şi muzica. După căderea Constantinopolului, când a sunat ceasul Imperiului Bizantin, moment care a permis barbarilor turci să se stabilească în Balcani, tata a fost singurul suveran care a răspuns efectiv apelului lansat de papa Calixte al III-lea, propovăduitorul cruciadei. El a părăsit biblioteca pentru a organiza o expediție în Africa de Nord. În prima fază a campaniei a ocupat portul El-Ksar, pe care l-a transformat într-o bază militară. Luptele s-au prelungit mai mulți ani, dar, în cele din urmă, eforturile lui au fost încununate de succes. A cucerit Tangerul, acest oraş-fortăreață care fusese martorul dezastrului suferit de Henrique şi de armata lui. Devenit stăpân al citadelei, el a dispus o anchetă în legătură cu captivitatea infantelui Fernando şi a ordonat condamnarea la moarte a tuturor temnicerilor supraviețuitori care îl martirizaseră. După această victorie, şi-a luat titlul de rege al Portugaliei, al Algarvei şi al teritoriilor africane din afara granițelor.

A fost mai puțin fericit când a trecut frontiera regatului Castiliei pentru a apăra interesele unei tinere prințese care purta în vine sânge portughez. Cred că a acționat mânat de un sentiment cavaleresc, de o mărinimie care i-a întunecat luciditatea politică. Consecințele urmau să fie funeste.

Enrique al IV-lea, suveranul Castiliei, se căsătorise cu Joana de Portugalia, care a adus pe lume o fetiță numită Joana, ca şi mama sa.

Repetarea numelor în marile familii denotă o surprinzătoare lipsă de imaginație. Duzini de Alfonso, de Henrique, de Filipe, de Joana, de Leonor creează o confuzie garantată.

Regele Enrique - remarcați spaniolul Enrique, care diferă de

portughezul Henrique - era urât de nobilii castilieni, pentru că îi proteja pe oamenii de rând şi crease până şi o nobilime nouă, disprețuită de cea veche, care o numea „nobilimea ieşită din bălegar". Prin ricoşeu, marii feudali o detestau pe soția sa Joana, care, pe deasupra, mai era şi portugheză. Pentru a o compromite, au inventat o pretinsă idilă între ea şi un favorit al regelui, don Beltran de la Cueva, care ar fi fost adevăratul tată al micuței prințese. Au poreclit-o chiar Beltraneja... Calomnia repetată la infinit aruncă o umbră asupra celor mai curate reputații.

Marii seniori, sprijiniți de arhiepiscopul de Toledo, s-au reunit la Avila şi au hotărât să-l detroneze pe Enrique şi să o încoroneze pe sora lui, Isabel de Castilia, supranumită Catolica. Războiul civil era gata să izbucnească, însă bietul suveran îşi dădu sufletul.

În momentul acesta, tatăl meu a intervenit *manu militari* pentru a apăra drepturile Joanei, zisă Beltraneja şi, eventual - de ce nu? - pentru a cuceri Castilia ataşând-o Portugaliei. Dar visul lui s-a spulberat la Toro, unde a suferit o înfrângere usturătoare.

Dar nu s-a resemnat să accepte înfrângerea. A cerut ajutorul regelui Franței, al ducelui de Burgundia, al regelui Angliei, prieteni ai țării sale... Aceştia însă aveau de rezolvat propriile lor probleme...

Pentru tata, năruirea acestui plan a constituit lovitura de grație. În inima lui, înfrângerea de la Toro a şters toate amintirile euforice ale fericitei campanii africane.

Beltraneja, lipsită definitiv de drepturile sale la coroana Castiliei, a obținut autorizația de a se retrage în Portugalia, patria mamei sale, unde titlul de regină i-a fost recunoscut oficial.

Tata se stingea văzând cu ochii. Amărăciunea îi măcina şi trupul, şi sufletul. Îşi exprimă dorința de a se refugia într-o mănăstire. Abandonase colecțiile lui de cărți, precum şi studiile literare. Cu câteva zile înainte de a muri, el mă sfătui să nu mai repet greşelile sale. Apoi, mă rugă să am grijă de Beltraneja...

Când am simțit pe frunte răceala cercului de aur al coroanei regale şi în mâna dreaptă sceptrul încrustat cu pietre prețioase, am jurat în sinea mea să fac dreptate poporului, să reduc

poverile fiscale care îi apăsau numai pe oamenii de rând - orăşeni şi ţărani legaţi de pământ -, să suprim privilegiile pe care nobilii şi le-au însuşit abuziv, să-i oblig să plătească taxele datorate statului, să opresc creşterea bunurilor funciare ale Bisericii, să întăresc puterea tribunalelor laice şi să organizez o armată puternică.

Arhiepiscopul Lisabonei m-a sfătuit să-mi încep domnia printr-un gest de curtoazie faţă de Roma: plata tributului Sfântului Scaun, conform angajamentului luat de Alfonso-Henrique I, întemeietorul regatului portughez, care se declarase vasal al Sfântului Scaun.

– Prietenia şi protecţia Suveranului Pontif ar servi intereselor Portugaliei şi ale Maiestăţii Voastre...

L-am întrerupt:

– Trebuie să vă amintesc, Monseniore, că fiul său, Sancho I, a declarat independenţa puterii civile faţă de Biserică?

– Da, Sire! Dar şi-a atras ostilitatea clerului portughez şi a Sanctităţii Sale...

– Această ostilitate nu l-a împiedicat pe Alfonso al II-lea să interzică aşezămintelor mănăstireşti din Portugalia dobândirea unor noi bunuri, prin donaţie sau prin orice alte mijloace. Am intenţia să întăresc această interdicţie.

Enervat, interlocutorul meu încruntă sprâncenele:

– Regele Alfonso al II-lea abia a scăpat de excomunicarea pronunţată de arhiepiscopul de Braga...

– Ştiu, de asemenea, Monseniore, că acelaşi cler a cerut şi a obţinut de la Papa Innocent al IV-lea destituirea lui Sancho al II-lea. Şi că arhiepiscopul de Braga a ameninţat cu punerea sub interdicţie a regatului... Pot să vă asigur că astfel de replici nu vor mai exista!

El insistă:

– Papii au acordat de multe ori ajutorul lor Portugaliei, implicată în conflicte care ameninţau propria ei existenţă... Rolul clerului nu este neglijabil...

– Vă rog să înţelegeţi exact cuvintele mele, Monseniore! Afacerile statului intră în competenţa mea exclusivă! Administrarea Bisericii şi a clerului sunt afacerea voastră, de bună seamă sub controlul meu... În privinţa relaţiilor mele

cu Sfântul Scaun, dacă voi avea nevoie, voi cere sfatul vostru... Nu vă mai reţin, Monseniore!

I-am întors spatele, cavalereşte, ca să-şi dea seama că eu sunt stăpânul. Mi-am păstrat calmul, deşi în forul meu interior fierbeam. Uneltirile arhiepiscopului de Toledo şi ale complicilor săi împotriva reginei Beltraneja şi, indirect, împotriva tatălui meu, mi-au revenit în minte. Tinereţea zvăpăiată, lipsa mea de experienţă în afacerile statului se vor ameliora odată cu trecerea timpului.

Suprimarea unor privilegii fiscale de care se bucurau nobilii, precum şi reducerea jurisdicţiei lor senioriale le-au aprins ura. Am aflat - fără ca aceasta să mă surprindă prea mult - că se pregătea o revoltă aproape sub ochii autorităţilor, care nu îndrăzneau să acţioneze şi care aşteptau desfăşurarea evenimentelor pentru a se pronunţa în favoarea învingătorului. O atitudine de expectativă prudentă.

Când am moştenit puterea, mi-am propus să păstrez în orice împrejurare un calm olimpian şi să rezolv crizele fără să mă grăbesc. Dar nu voiam nici să repet trista experienţă a tatălui prinţesei Beltraneja, care a aşteptat ofensiva nobililor fără să acţioneze, ca o pasăre vrăjită de privirea şarpelui care e gata să-i sară în spate. Trebuia să profit de jalnicul său exemplu pentru a nu cădea în aceeaşi capcană.

Sufletul opoziţiei care se organiza era ducele de Bragança, acelaşi care provocase căderea fraţilor bunicului meu, Pedro şi Henrique, şi care nu ştia decât să facă zgomot ca un butoi gol.

Trebuia să iau măsuri grabnice dacă nu voiam să pierd partida. Rana trebuie arsă pentru a împiedica cangrena să se instaleze în tot corpul.

Am ordonat arestarea ducelui de Bragança, şeful nemulţumiţilor, judecarea şi condamnarea lui la moarte. Bragança a fost ridicat din pat - de un detaşament al gărzii mele personale - judecat în cursul aceleiaşi nopţi de un tribunal special şi decapitat în zori.

Efectul-surpriză a lovit în plin. Uimirea, consternarea marilor seniori au dat rezultate. Au încetat trăncăneala otrăvită care avea menirea să mă intimideze şi s-au închis în găoacea lor.

Pentru a duce până la capăt riposta, am folosit declaraţiile

lui Bragança date în fața judecătorilor - după o scurtă ședință de tortură - care mi-a furnizat numele complicilor săi. Am ordonat arestarea și executarea lor cu aceeași promptitudine.

Curtea era stupefiată. Târgoveții, oamenii de rând de tot soiul, jubilau. Morga aristocraților a scăzut brusc la cel mai de jos nivel. Paradoxal, în sinea mea eram nemulțumit. Acționasem împotriva principiilor mele de dreptate, de echitate. Dar scutisem Portugalia de un nou război civil.

Regina, soția mea, a fost foarte afectată de măsurile mele energice care loviseră crunt doi membri ai familiei sale. Am făcut tot posibilul să o consolez, dar ea a refuzat să accepte explicațiile mele. Neînțelegerea ei era în parte îndreptățită. Căsătoria noastră de conveniență nu se baza decât pe interese meschine, așa-zis politice.

Vechile cutume se repetau cu o regularitate obositoare. Îmi luasem o metresă, Ana de Mendoza, dintr-o familie strălucită, care mi-a dăruit un fiu natural, Jorge.

Succesiunea mea va fi evident asigurată de un copil legitim, Alfonso; un băiat adorabil, foarte apropiat de inima mea. Păcat că mama lui, regina, nu îi seamănă...

Am considerat că intransigența de care dădusem dovadă împotriva lui Bragança și a complicilor săi îi va face să se supună pe marii seniori. Dar m-am înșelat. Veşti alarmante ajungeau până la mine. Nobilii conspirau. Pregăteau, în secret, o lovitură de stat care trebuia să fie precedată de o revoluție de palat. Asasinarea mea ar fi răzbunat moartea lui Bragança și a complicilor săi. Ana mi-a dezvăluit acest complot. Surprinsese o consfătuire între vărul ei și trei conspiratori.

În fruntea acestei mișcări insurecționale se afla ducele de Viseu, chiar fratele reginei, și conetabilul conte de Montemor, care se refugiase în Castilia. De acolo trăgea sforile. Îndată ce semnalul loviturii de stat ar fi fost dat, el ar fi trecut frontiera Portugaliei conducând o armată de mercenari. Viseu câștigase în sprijinul cauzei lui ofițeri din propria mea gardă. Trebuia să iau complotiștii pe nepregătite, dacă voiam să-mi salvez viața și să păstrez tronul. Data complotului fusese deja stabilită.

Arestarea lui Viseu și a tovarășilor săi ar fi fost o măsură riscantă. Partizanii săi infiltrați în palatul regal și chiar în

anturajul meu l-ar fi făcut practic invulnerabil. Viseu se vedea deja rege al Portugaliei.

În ajunul datei stabilite pentru declanşarea rebeliunii, am oferit un banchet pentru sărbătorirea aniversării fiului meu Alfonso. Toate mărimile regatului erau invitate.

Am luat o măsură de precauţie. Garda din sala de recepţie era asigurată de ofiţeri devotaţi mie. Această dispoziţie a trecut neobservată. Conform protocolului, invitaţii erau nevoiţi să treacă unul câte unul prin faţa familiei regale pentru a-şi prezenta omagiile, înainte de a ne aşeza la masă.

L-am văzut de departe pe ducele de Viseu care, încadrat în şirul de oaspeţi, se apropia încet de noi. Nu-şi putea ascunde expresia de învingător care îi era întipărită pe faţă. Când i-a venit rândul, îl felicită pe fiul meu.

Regina, care îşi adora fratele, îl îmbrăţişă cu efuziune, ca de obicei. Nu cred că era încunoştiinţată de planurile lui.

Când el s-a oprit în faţa mea, afişând un zâmbet radios, am pus mâna stângă pe umărul său, gest de prietenie, şi cu mâna dreapta am scos repede un pumnal pe care îl aveam ascuns la centură. Cu o putere sporită de o mânie fără margini, i l-am înfipt în burtă. Am simţit lama care pătrundea în carnea moale şi i-am surprins privirea tulbure, semn al unei imense suferinţe. Se clătină o clipă, apoi se prăbuşi pe pardoseală, în timp ce sângele ţâşnea din rană.

Regina a leşinat.

Consternaţi de această scenă neaşteptată, câţiva nobili se întoarseră spre mine, dar ofiţerii şi mercenarii din garda mea i-au fixat cu vârful săbiilor, făcându-i să înţeleagă dintr-o singură privire că îi vor străpunge la cel mai mic gest de rezistenţă...

Îndrăzneala m-a recompensat după pofta inimii. Îmi lichidasem duşmanul şi, în acelaşi timp, decapitasem complotul...

Eu, adversarul violenţei, omorâsem un om, afişând totodată o afecţiune frăţească. Îmi atribuisem rolul de judecător şi de călău în faţa reginei şi a întregii Curţi...

A doua zi am condamnat la moarte - în contumacie - pe contele de Montemor, ucigându-i astfel imaginea. Desigur, nu m-am oprit la jumătatea drumului. Ucigaşi plătiţi îi vor tăia beregata pe teritoriul castilian.

Acum, le inspiram tuturor dușmanilor mei o teroare mortală, o oroare de nedescris...

Aruncasem pe fereastră toate principiile mele umanitare. Devenisem un personaj demn de epoca mea.

Comentariile mele v-au convins - poate - de buna mea credință, de obiectivitatea mea. Am vrut să fac dovada unui calm perfect și să rezolv greutățile absolut echitabil. În cele din urmă, obligat de evenimente, am devenit un despot sângeros. Nu se poate face nimic împotriva unei astfel de reputații. Sper că istoria îmi va da dreptate...

Când fiul meu, drăgălașul prinț Alfonso, căsătorit de curând cu infanta Isabela de Castilia, a murit sub ochii mei după ce a căzut de pe cal, m-am întrebat, nebun de durere, dacă Dumnezeu nu m-a pedepsit pentru că am omorât un om cu mâinile mele.

Eu, adversarul aliațelor matrimoniale politice, pregătite îndelung și cu răbdare, încheiasem - pentru fiul meu - un pact matrimonial cu Castilia... Încă o contradicție între ideile mele din tinerețe și faptele care mi-au marcat vârsta adultă...

Când am presimțit, la rândul meu, moartea și a trebuit să-mi desemnez succesorul, m-am trezit în fața unei dileme: să las coroana lui Jorge, adorabilul meu bastard, pe care îl iubeam ca și pe Alfonso, pentru că era sânge din sângele meu, sau să caut altă soluție?

Căci Jorge era minor...

Trebuia să desemnez o regentă; or, regina, soția mea, l-ar fi privit cu oroare pe micul meu bastard, ca și când el ar fi fost răspunzător de moartea lui Alfonso... Numirea Anei ca regentă, mama fiului meu natural, care nu avea decât calitatea de metresă regală, ar provoca un scandal enorm. După moartea mea, prietenii și dușmanii lui Jorge, împărțiți în două tabere, după propriile lor interese, ar fi capabili de un nou război civil.

Beltraneja, care în exil purta titlul său - demn de plâns - de regină, oferea un exemplu perfect de ce i se poate întâmpla unui minor marcat de o legitimitate contestată. Să-l las pe Jorge singur în mijlocul acestor hoarde dezlănțuite?...

M-am gândit atunci la Manuel, vărul meu primar, nepot al regelui Duarte, care avea toate drepturile de partea sa. I-am

vorbit într-o zi de această posibilitate. Mai tânăr decât mine, era prudent şi energic. Căsătorit cu o principesă regală de Castilia, era foarte apreciat de regii catolici, Isabel de Castilia şi soţul ei, Fernando de Aragon... Manuel m-a prevenit că prima lui măsură va fi expulzarea evreilor şi a maurilor, hotărâre deja luată de regii catolici în acord cu Suveranul Pontif... În ce mă priveşte, mă împotrivisem instaurării Sfintei Inchiziţii în Portugalia... Ştiam că această acţiune va fi urmată de complicaţii nenumărate... Apoi, aspectul ei antiumanitar nu corespundea concepţiilor mele... Trebuia să evit scufundarea lui Jorge într-un viitor mai învolburat decât oceanul răscolit de uragane... La adăpostul de grijile inevitabile provocate de exercitarea regalităţii, va beneficia de o viaţă calmă, confortabilă, se va bucura de venituri importante şi de toate privilegiile rezervate marilor seniori.

Eu, spintecătorul de nobili, eram mulţumit să-i asigur fiului meu statutul de *hombre rico,* pe care în trecut îl urâsem din toată inima...

În zilele noastre, se aud clopotele care anunţă agonia şi sfârşitul marilor feudali şi trompetele care vestesc victoria regilor absoluţi... Dar mâine, ce va fi?...

Republicile se afirmă în Italia, Imperiul Romano-German se cutremură din temelii, consecinţă aparent ireversibilă a luptelor fără sfârşit dintre reprezentanţii înaltei nobilimi şi oraşele tot mai conştiente de puterea lor crescândă... Biserica este gata să se prăbuşească, victimă a ambiţiilor care au pierdut orice caracter religios.

În curând, eu voi părăsi această scenă... Dar nu o regret...

Fratele TOMAS DE TORQUEMADA
consilier şi duhovnic al regelui şi al reginei,
inchizitor general
şi deputat al Sfântului Scaun apostolic

Aceste rânduri nu sunt destinate profanilor. Ele sunt rodul experienței mele în serviciul Domnului, singura mea bogăție, pe care o las generațiilor viitoare ale Ordinului Santo Domingo, din care cu umilință fac parte. Ea trebuie să transmită tinerilor această scânteie divină care mi-a fost inspirată de Sfântul Augustin, de Santo Domingo şi de Suveranul Pontif, Innocent al III-lea, Vicar al lui Iisus Hristos.

Geniul l-a luminat pe savantul Sfânt Augustin când a pus această întrebare plină de înțeles, *quod est enim pejor, mors animae quam libertas erroris?*... Răspunsul condamnă irevocabil libertatea religioasă şi proclamă universalitatea Sfintei Biserici Catolice, unică şi indivizibilă. El este acela care a proclamat titlul de „Inchizitor al credinței" când a hotărât aplicarea pedepsei cu moartea tuturor ereticilor, fără excepție, măsură de îndurare, pentru că salvează sufletele rătăcite care ar fi osândite să ardă veşnic în văpaia iadului dacă ar persevera în erorile lor.

Mântuirea nu este posibilă pentru cel care nu aparține unei Biserici adevărate, care este cea a lui Hristos. Ignoranța nu poate fi invocată, nici apartenența la alte credințe, înşelătoare prin definiție - cazul evreilor şi al mahomedanilor - nici, ceea ce este mai grav decât orice, despărțirea schismatică de adevărata Biserică. Este o crimă mai gravă decât asasinatul, decât violul, decât incestul, decât sodomia.

Sfântul Augustin, care personifica milostenia, se arăta neîndurător când era vorba de erezie, această molimă cumplită a sufletului, care trebuie smulsă din rădăcini şi distrusă.

Severitatea şi intransigența Bisericii au dat roade. În timp ce imperiile se prăbuşeau, iar invaziile barbare se năpusteau val după val, răspândind spaimă, sânge şi moarte, Sfânta Biserică Romană se consolida, se afirma, înfruntând cele mai rele vicisitudini şi, grație forței sale spirituale, reuşea să mențină puritatea credinței, aşa cum au vrut Iisus Hristos şi apostolii săi.

Cronicile au semnalat primele arderi pe rug spre sfârşitul secolului al patrulea. Dar Papa Innocent al III-lea, regele regilor, este cel care a creat Sfânta Inchiziție sub forma sa de tribunal spiritual în serviciul Bisericii. Tot el este cel care a încredințat puterea de a judeca şi de a condamna ereticii, sarcină care înainte revenea puterii laice. Şi tot el este cel care a amenințat cu excomunicarea

pe oricare suveran care s-ar face vinovat de a nu-şi îndeplini datoria, stârpind erezia din statul pe care îl conduce.

Apoi, competenţa tribunalelor Bisericii a fost lărgită. În afara ereticilor care trebuia arşi de vii, cei care ponegreau religia căpeau sub rigoarea aceleiaşi pedepse. Insultarea lui Dumnezeu era o crimă mai mare decât aceea de lesmajestate. Dacă preşedintele instanţei voia să facă dovada unei anumite clemenţe, putea dispune numai tăierea limbii aceluia care denigra credinţa catolică.

Innocent al III-lea a aprobat întemeierea Ordinului Fraţilor Predicatori cerută de Santo Domingo, care participase ca asistent al episcopului de Osma la represiunile sângeroase executate de Simon de Monfort împotriva ereticilor din Vaud. Impresionat de masacrele care se desfăşurau sub ochii săi, voia să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu pentru a împiedica prozelitismul sectelor. Fraţii care se grăbeau să-l urmeze practicau renunţarea la bunurile acestei lumi, mergeau desculţi, adoptau umilinţa absolută şi zelul arzător al staretului lor. Deşi respecta riguros legile sărăciei, Ordinul Dominicanilor acumulase bunuri considerabile, iar veniturile erau folosite exclusiv pentru reuşita misiunilor ce i-au fost încredinţate. Încetul cu încetul, fraţii au câştigat o autoritate incontestabilă. Graţie spiritului lor combativ împotriva tuturor ereticilor - misiune dificilă, dar îndeplinită cu atâta eficienţă - au obţinut în cele din urmă puterea de a conduce Sfânta Inchiziţie.

Conform dispoziţiilor papale, suveranii trebuia să acorde o protecţie specială fraţilor dominicani şi să le dea tot concursul în lupta purtată nu numai împotriva ereticilor, ci şi împotriva celor care îndrăzneau să-i ajute sub orice formă pe aceşti duşmani ai credinţei adevărate.

Când am venit pe lume, în 1420, la Valladolid, frumosul regat al Castiliei se scufunda în anarhie: războaie civile, proastă administrare, bandiţi care se comportau ca stăpâni în oraşele şi în satele supuse jafurilor şi epidemiilor, nobili care se purtau ca banditii, oameni de rând şi şerbi care sufereau toate jignirile şi toate mizeriile, singurii care plăteau taxele şi executau corvezile, o Curte strălucitoare dedată plăcerilor, dezmăţului şi intrigilor şi, în sfârşit, o Biserică ce menţinea - de

bine, de rău - un oarecare echilibru moral, care predica morala şi respectul legii adevărate... Acest peisaj tulbure, această lumină lividă, această permanentă prezenţă a morţii, suferinţele care se ţineau lanţ, învolburându-se, aveau să influenţeze întreaga mea viaţă.

Ai mei, din familia Torquemada, se mândreau cu noblețea lor şi cu un foarte ilustru reprezentant, eminentisimul Juan Torquemada, un savant dominican, autor al mai multor opere religioase de o mare erudiţie, teoretician al infailibilităţii papale şi înverşunat apărător al dogmei neprihănitei Fecioare. Tata nu pierdea niciodată ocazia să vorbească cu o emoţionantă mândrie de „fratele meu, cardinalul".

În pofida valorii sale, unchiul meu Juan n-a avut nici cea mai mică şansă de a fi ales papă. Deşi candidatura lui a fost adesea pusă în discuţie, el n-a avut niciodată destui bani pentru a plăti voturile conclavului.

Încă din copilărie, am fost foarte impresionat de reputaţia lui. Îl vedeam rar, pentru că avea reşedinţa la Roma. Când se reunea conclavul pentru alegerea unui nou papă, noi, familia, aşteptam cu sufletul la gură rezultatul alegerii. După fiecare insucces, părinţii mei suspinau adânc.

– Încă o ocazie pierdută!, exclama tata. Data viitoare vei avea poate mai multă şansă.

În ciuda vârstei mele fragede, ştiam că această şansă, atât de aşteptată, nu va veni niciodată. Dar nu trebuie să fii neapărat papă pentru a dispune de o mare putere.

În timpul rarelor sale vizite la Valladolid, unchiul meu, cardinalul, mi-a deschis ochii asupra neprețuitelor tezaure spirituale ale religiei noastre.

– Dacă vei termina studiile cu onorurile cuvenite unui student merituos, îţi voi oferi o mare recompensă: intrarea în Ordinul Dominicanilor, îmi spunea el, clătinând capul cu gravitate.

Cardinalul de Torquemada ilustra faţada strălucitoare a familiei noastre. Din nefericire, există şi un revers al medaliei. Verii tatălui meu, moşieri scăpătaţi, luptaseră eroic împotriva maurilor.

Dar recoltele proaste, cheltuielile nesăbuite pentru menţinerea unei aparenţe sclipitoare i-au obligat să se îndatoreze

la cămătarii evrei cu dobânzi exorbitante: treizeci şi chiar patruzeci la sută.

În ciuda interzicerii cămătăriei, ordonată de Biserică, evreii cămătari îşi continuau activitatea mai mult sau mai puţin pe ascuns. Devenind extrem de bogaţi, îi sfidau prin opulenţă, prin casele somptuoase, prin îmbrăcămintea ostentativ-luxoasă pe bieţii *hidalgos* săraciţi, aduşi în pragul cerşetoriei. Evreii, deşi îndurase persecuţii şi fuseseră masacraţi, renăscuseră din propria cenuşă.

Unul din verii mei, Alonso, un băiat cam zăpăcit, acceptase să fie naşul unui amic, Gonzales Ortega, care se căsătorise cu Lea, o fată săracă, dar de o frumuseţe remarcabilă.

Ca urmare a unui denunţ, s-a aflat că fata era evreică. Or, legea interzicea sub pedeapsa cu moartea căsătoria între evrei şi creştini. Inchiziţia s-a amestecat şi în acest caz. Ancheta a constatat că fata, rămasă singură pe lume în urma exterminării părinţilor săi de către nişte indivizi mânioşi, îşi găsise refugiu la Farrao, o familie catolică evlavioasă. Dacă Lea ar fi cerut să fie botezată înainte de căsătorie, orice complicaţii ar fi fost evitate. Condamnată la moarte de tribunal, ea a pierit arsă pe rug. Nefericitul soţ, familia lui, inclusiv vărul meu au declarat în faţa Curţii că n-au avut nicio informaţie referitoare la apartenenţa fetei la rasa evreiască. Dar ignoranţa nu este un argument valabil pentru Inchiziţie. Ei se puteau considera norocoşi fiindcă - după un lung şi sâcâitor proces - au fost condamnaţi numai la amenzi grele şi la o severă pocăinţă.

Dura lex sed lex... Consider că legea a fost aplicată echitabil.

Fraţii Ordinului n-au încetat niciodată să-i prevină pe regii catolici de pericolul grav reprezentat de ereticii care subminau nu numai Biserica, ci şi forţele vitale ale statului.

Maurii şi evreii sunt în mod special ţinta dominicanilor. Aceştia nu uită că sunt slujitorii unui Dumnezeu înţelegător, care doreşte pacea universală şi iubirea aproapelui. Ei respectă convingerile care diferă de adevărata credinţă - evident, fără a împărtăşi concepţiile romanilor antici care acceptau cultele şi divinităţile venite din afară, considerându-le egale cu propriii lor zei păgâni. Creştinismul are un caracter universal,

veşnic, ce exclude orice alte culte.

Maurii necredincioşi care au invadat Peninsula Hispanică, pământul nostru, sunt duşmani prin definiţie. A-i vâna, a-i obliga să se întoarcă la ei, în Africa, a transforma moscheele lor în biserici creştine este o îndatorire a fiecărui spaniol.

Evreii reprezintă un caz special. Innocent al III-lea confirmase privilegiile acordate evreilor de papii care îl precedaseră; ei nu sunt obligaţi să accepte botezul. Sărbătorile, obiceiurile lor sunt admise, locurile lor de cult sunt sfinte.

Dar cu o restricţie imperativă: să nu practice prozelitismul printre catolici. Din nenorocire pentru ei, evreii n-au respectat regula jocului. Graţie inteligenţei lor şi unei experienţe ancestrale în domeniul economic, s-au îmbogăţit dincolo de o limită pe care n-ar fi trebuit să o depăşească, stârnind prin pofta lor de îmbogăţire invidia, mânia creştinilor autohtoni lipsiţi de noroc. Exercitând profesii foarte rentabile - comerţul, medicina, chirurgia, cămătăria, perceperea impozitelor - ei afişau un lux ţipător, o aroganţă de prinţi, uitând de modestia la care ar fi trebuit să se limiteze aici, la noi acasă, unde nu erau decât nişte străini toleraţi şi protejaţi.

Dar bogăţia nu le era de-ajuns. În cursul sărbătorilor lor rituale luaseră obiceiul să insulte religia noastră şi, mai rău, să practice sacrificii umane pentru a-şi bate joc de răstignirea lui Iisus Hristos.

Fraţii Ordinului Dominican, alarmaţi de aceste zvonuri, au întreprins anchete asupra sacrilegiilor semnalate. Cu o mânie îndreptăţită, o parte dintre ei au denunţat în public crimele rituale. Efectele n-au întârziat să se producă. Au fost semnalate excese împotriva evreilor... S-au dezlănţuit jafuri, asasinate în masă. Adversarii Ordinului au umplut Roma cu plângeri prin care îi acuzau pe călugări că au aprins opinia publică ducând o campanie ostilă fiilor lui Israel.

Papa Clement al VI-lea a lansat excomunicarea împotriva acelora care îi persecutau pe evrei. Dar valul de ură, de mânie, de violenţă şi de distrugere nu mai putea fi stăpânit.

Când ciuma neagră s-a abătut peste Peninsula Iberică, la începutul secolului al XIV-lea, evreii au fost învinuiţi de răspândirea bolii, ceea ce era nedrept, căci nu numai creştinii,

dar şi evreii au suferit pierderi importante... Un semn al lui Dumnezeu?... Se poate...

Flagelul a trecut, dar supraviețuitorii au reluat jocul. Populația tentată de aurul evreilor s-a dedat la cele mai oribile excese: jafuri, violuri, asasinate...

Istovit de plângerile victimelor, de tulburările fără sfârşit, de plaga anarhiei care infecta treptat întreaga țară, regele Juan I a hotărât să pună la adăpost comunitatea ebraică, adunând-o în cartiere numite *Juderias,* unde erau nevoiți să se retragă înainte de căderea nopții. În jurul acestor zone rezervate au fost ridicate ziduri care le asigurau o relativă apărare. Dar efectul s-a dovedit catastrofal. Vânatul înghesuit în această cuşcă devenea o pradă uşoară pentru bandele înarmate, care pătrundeau cu forța în lagăr şi dezlănțuiau masacrul. La Sevilla şi la Toledo, la Cordoba şi la Burgos, la Valencia şi la Barcelona au pierit mai mult de cincizeci de mii de evrei.

Speriați, îngroziți, cu frica de moarte în suflet, cea mai mare parte a supraviețuitorilor se înghesuiau la uşile bisericilor noastre şi implorau botezul, singurul mijloc de a-şi salva viața. Frații din Ordinul nostru se grăbeau să le îndeplinească rugămintea. Zeci de mii de evrei s-au convertit la creştinism.

Autoritățile laice şi ecleziastice interveneau pentru a pune capăt Holocaustului. Liniştea părea să se aştearnă, dar un călugăr fanatic, Hernando Martinez, a reluat criticile violente împotriva evreilor, această rasă blestemată care avea pe conştiință şi păcatul de a-l fi răstignit pe Domnul nostru Iisus Hristos. Deoarece călugărul refuza să pună capăt atacurilor sale incendiare, care însângerau şi tulburau liniştea regatului, arhiepiscopul de Sevilla l-a acuzat de erezie şi a dispus trimiterea lui în judecată. Înainte de a urca pe rug, Martinez muri blestemând ingratitudinea superiorilor săi.

Evreii creştinați se bucurau de un tratament favorabil. Au fost autorizați să exercite toate profesiunile interzise foştilor coreligionari, rămaşi credincioşi lui Moise şi care se aflau acum închişi permanent în *Juderias.* Pentru aceştia se menținea interdicția de a face comerț cu creştinii, interdicția de a fi medici, chirurgi, perceptori, cămătari, interdicția de a

intra în băile publice frecventate de creştini, interdicţia de a-şi înscrie copiii în şcolile creştine, interdicţia de a-şi rade barba, interdicţia de a ieşi din *Juderias* dacă nu purtau un cerc de pânză roşie pe umeri, interdicţii... interdicţii...

Dar, treptat, intransigenţa autorităţilor a slăbit. Cadouri generoase au făcut restul. Cei mai bogaţi au ieşit din *Juderias*.

Pentru *conversos* - evreii creştinaţi - toate uşile erau deschise. În afara profesiilor liberale, ei s-au strecurat şi în domenii altădată interzise lor. Secretari ai regelui, episcopi, militari, judecători, diplomaţi...

Din nou, aurul se îngrămădea în lăzile lor...

Amintirea persecuţiilor suferite de evrei în secolul abia încheiat reînvia încetul cu încetul.

Dar s-au ivit probleme noi... Circulau zvonuri din ce în ce mai insistente în jurul unor *conversos*. Se părea că în cel mai deplin secret, la adăpostul zidurilor înalte ale caselor lor somptuoase, ei practicau religia veche, vechile lor ritualuri...

Evreii care nu-şi abandonaseră propriul cult făceau propagandă printre *conversos* pentru a-i determina să revină la iudaism, religia lor ancestrală...

Sacrificii rituale de fiinţe umane erau din nou semnalate. Rapoartele fraţilor dominicani îi alarmau pe demnitarii Bisericii. Nu era vorba de zvonuri, ci de cazuri precise, recente, la Valladolid, la Zamora, la Sepulveda şi în alte locuri...

În timp ce vistieria regală se golea, consecinţă a războaielor care înghiţeau enorme sume de bani, evreii şi *conversos* întorşi la iudaism se scăldau în aur...

Tocmai în această atmosferă înveninată de vaporii infecţi ai ereziei am intrat şi eu în scenă...

Am obţinut titlul de doctor după ce studiasem teologia, filosofia şi dreptul canonic. Apoi, spre marea mea bucurie, am fost admis în Ordinul Fraţilor Dominicani la mănăstirea San Paulo. Am părăsit toate bunurile pământeşti, mi-am impus austeritatea cea mai severă şi am practicat umilinţa absolută. Superiorii mei mi-au încredinţat catedra de drept canonic şi, ceva mai târziu, am fost ales stareţ al mănăstirii Santa Cruz de Segovia. Trebuia să devin demn de numele Torquemada, pe care unchiul meu îl reprezentase cu atâta strălucire.

Nu ştiu dacă renumele ori propriile mele merite au contribuit la faptul că am fost desemnat duhovnic al reginei Isabel Catolica, pe când nu era decât prinţesă moştenitoare a tronului Castiliei. Încă de la prima noastră întâlnire i-am declarat solemn că eu mi-am dedicat existenţa gloriei lui Dumnezeu şi stârpirii ereziilor, condiţii esenţiale pentru consolidarea regatului său şi a Sfintei Biserici. În cursul întrevederilor ulterioare, am sfătuit-o să păstreze în propriile sale mâini puterea supremă a statului şi să nu o delege unor demnitari ispitiţi să abuzeze de încrederea sa.

Trecutul recent mi-a oferit un exemplu perfect. Sub domnia lui Juan II - tatăl ei - un reprezentant al înaltei nobilimi, don Alvaro de Luna, dobândise o asemenea putere şi o astfel de influenţă asupra suveranului său, încât rivalii lui au aprins un război civil cu urmări foarte grave pentru ţară. După ce şi-a învins adversarii, a fost debarcat şi executat ca urmare a unei revoluţii de palat, pusă la cale de regină, care nu suporta influenţa exercitată de don Alvaro asupra ilustrului ei soţ.

Nobilii care au reaprins războiul civil pentru a cuceri puterea cât timp sensibila Beltraneja era minoră dezvăluiau încă o dată ambiţia acelor *ricos hombres* care nu ezitau să pună în pericol regatul şi dinastia pentru a-şi atinge scopul.

Am avut satisfacţia să constat că sfaturile mele au dat roade. Regina Isabela n-a admis niciodată ca autoritatea ei să fie îngrădită de miniştri, indiferent de capacitatea lor. Am admirat mult spiritul său de justiţie, inteligenţa-i vie, capacitatea de a-şi păstra seninătatea în momentele cele mai dificile, curajul de a înfrunta cele mai grave crize, replicile ei spirituale, ţinuta sa maiestuoasă. Bunătatea nu o împiedica să-şi manifeste severitatea când era cazul. Eram impresionat de evlavia ei. După victoria asupra partizanilor prinţesei Beltraneja, care i-a permis urcarea pe tron, s-a înfăţişat desculţă în faţa altarului pentru o rugăciune de mulţumire.

Cunoscându-i temperamentul, n-am fost surprins când i s-a opus Papei Sixtus al IV-lea, care-i acordase propriului nepot, cardinalul Raffaele Riario, episcopatul de Burgos. A refuzat să ratifice această numire cu atât mai abuzivă cu cât Suveranul Pontif folosise deja în două rânduri aceeaşi procedură. El a

ripostat, afirmând că distribuirea veniturilor Bisericii îi revenea exclusiv Bisericii pretutindeni în lume. Regina şi soţul ei, Fernando de Aragon, l-au ameninţat cu iminenta convocare a unui conciliu general în legătură cu acest abuz.

Sfântul Părinte, atât de intransigent când era vorba de drepturile sale inalienabile, a cedat şi, cu o diplomaţie care nu-i era obişnuită, a admis ca pe viitor suveranii Castiliei şi ai Aragonului să fie abilitaţi să-i desemneze pe beneficiarii veniturilor ecleziastice. Situaţia politică în Italia era atât de tulbure şi inamicii săi atât de numeroşi, încât nu-şi putea permite luxul de a se lipsi de sprijinul spaniol.

Regina s-a arătat la fel de hotărâtă când un conflict de o violenţă extremă a izbucnit între don Federico Enriquez, fiul conetabilului Castiliei, şi don Ramiro de Guzman. L-a aruncat în închisoare, apoi l-a exilat pe viaţă pe don Federico şi a dispus urmărirea lui don Ramiro, care căută refugiu în Portugalia. A dat dovadă de aceeaşi energie eliberând-o *manu militari* pe fiica sa mai mare, Isabel, luată ostatică în cursul luptelor sângeroase angajate între cele două tabere rivale. Dar ereziile care se înmulţeau îngrijorător în toată Europa îi preocupau şi pe „regii catolici" - aşa cum erau denumiţi Isabel de Castilia şi Fernando de Aragon. Faptele de erezie din Vaud fuseseră înecate în sânge din ordinul lui Sixtus al IV-lea. Dominicanul Vicenzo Bandelli respinsese cu argumente biblice dogma potrivit căreia Fecioara Maria a născut fără prihană. Îi condamna şi pe predicatorii care susţineau că Maica Domnului a fost ferită de săvârşirea păcatului originar. Papa a sancţionat această erezie declarând excluderea dominicanului din comunitatea Bisericii şi trimiterea lui în judecata tribunalului Inchiziţiei.

La Sevilla, vigilentul Alonso de Ojeda, starețul fraţilor dominicani, a dat alarma în legătură cu multiplicarea cazurilor de *conversos* întorşi la iudaism. Trebuia luate măsuri urgente, mai înainte ca toate angrenajele statului să fie inundate şi infectate de această plagă, care devenea mai primejdioasă decât cele mai pesimiste aprecieri. În înţelegere cu Fernando de Aragon, Papa Sixtus al IV-lea a hotărât să înfiinţeze tribunale ale Inchiziţiei în regatele Aragon, Catalonia şi Navarra. Regina m-a convocat la palatul regal pentru a-mi

cere sfatul înainte de a aproba instituționalizarea justiției ecleziastice pe teritoriul Castiliei.

Înainte de a mă prezenta în fața ei, am îngenuncheat în fața altarului, l-am rugat îndelung pe Dumnezeu şi am făcut apel la spiritul răposatului Torquemada, unchiul meu, pentru a mă dirija pe drumul cel drept, acordându-mi puterea de a o convinge pe regină să adopte fără rezerve Inchiziția.

Cu o zi înainte de audiență, s-a prezentat la mine, într-o stare de tulburare extremă, un tânăr nobil, membru al puternicei familii Guzman, pentru a-mi face o declarație surprinzătoare. De câteva luni, întreținea relații amoroase - pe ascuns - cu fata unui *conversos,* în propria ei casă. Se cățăra pe o scară de mătase până la balconul frumoasei - desigur, după căderea întunericului - şi făceau dragoste până la miezul nopții, apoi se retrăgea pe aceeaşi cale.

În cursul ultimei sale vizite, când cobora scara, a auzit prin fereastra deschisă de la etajul inferior nişte voci. Tatăl amantei sale - care deținea o situație importantă la Curte - avea o discuție foarte însuflețită cu un grup de vizitatori. Deşi stupefiat de cele auzite, a reuşit să descifreze cuvinte care erau insulte oribile, proferate împotriva lui Iisus Hristos şi a neprihănitei Zămisliri, precum şi aprecieri batjocoritoare, ireverențioase, la adresa conducătorilor Bisericii catolice, care îşi imaginau că bunii evrei ar putea renunța la iudaism, adevărata lor credință, pentru a îmbrățişa o religie care nu le inspira decât oroare.

L-am întrebat pe tânărul Guzman dacă este vorba despre o spovedanie, care m-ar obliga să păstrez cel mai strict secret, sau ar accepta să facă un denunț, fapt care mi-ar permite să iau măsuri împotriva ereticilor, care erau pe cale de a comite cea mai gravă dintre crime.

După câteva clipe de gândire, mi-a răspuns că sunt liber să aplic toate măsurile necesare pentru a-l sluji pe Dumnezeu şi Sfânta noastră Biserică. L-am felicitat pentru raționea lui sănătoasă.

I-am spus despre acest incident reginei, lăudând în acelaşi timp zelul tânărului Guzman, care învinsese amorul lui carnal pentru a face să iasă la iveală adevărul. Am convenit că este vorba de un semn divin. Apoi, i-am prezentat un argument

care a risipit şi ultimele sale ezitări. Bunurile iudaicilor *conversos,* condamnaţi de tribunalul Inchiziţiei, vor fi confiscate şi atribuite în exclusivitate regilor catolici.

Cum în vistieria regală a Castiliei sufla vântul, aurul smuls acestor ticăloşi eretici o vor umple cu vârf.

Îmi îndeplinisem misiunea...

Printr-un edict papal, scrisoare oficială cu sigiliul Vaticanului, regina Isabela a fost autorizată să numească, după voia ei, doi ecleziaşti în fruntea tribunalului Inchiziţiei cu sediul la Sevilla. Ea a desemnat doi fraţi dominicani, Miguel Morillo şi Juan San Marino, asistaţi de doi preoţi din afara Ordinului. Dar alegerea sa n-a fost fericită. Cei doi călugări se ciondăneau neîncetat, judecau în mod diferit, făceau să domnească arbitrariul. Dar nu trebuia condamnaţi. Când Innocent al III-lea a creat oficial Inchiziţia, pentru a-i combate pe catarii eretici, nu a fost stabilită o procedură care să fie respectată. Toate mijloacele erau bune pentru a-i demasca pe eretici: mărturiile criminalilor şi ale prostituatelor, denunţuri anonime, depoziţiile obţinute prin tortură... Însufleţiţi de credinţa lor profundă, care friza fanatismul, fraţii dominicani se intitulau ei înşişi *Domini canes,* câinii lui Dumnezeu. Această umilinţă nu era decât o manifestare a spiritului lor combativ. Când douăzeci de mii de eretici catari au fost exterminaţi la Bézièrs pentru gloria lui Dumnezeu, nu s-a recurs la o lege specială. Când Papa Gregorio al IX-lea le-a confirmat fraţilor dominicani datoria de a combate erezia cu toate armele, Inchiziţia a ridicat ruguri în Occitania, devenită focarul ereziei catare. Sute de eretici au pierit în flăcări la Montwimer şi la Avignonet, la Montsegur şi la Villerouge.

Dar catarii erau oameni simpli, fără nicio cultură. Numai superiorii lor, denumiţi „perfecţii", cunoşteau subtilităţile diavoleşti ale doctrinei.

Dar la Sevilla, Morillo şi San Marino se confruntau cu *conversos* reveniţi la iudaism şi cu mauri botezaţi, dotaţi cu o inteligenţă malefică. Aceştia ştiau să se apere, să folosească şiretlicuri pentru a-i înşela pe judecători şi a semăna printre ei îndoiala şi discordia. Astfel, inocenţii erau arşi de vii, pe când cei vinovaţi evitau pedeapsa supremă.

Un frate dominican scrisese un fel de îndrumar care, pretindea el, permitea identificarea ereticilor care s-au botezat numai pentru a se salva pe ei înşişi, precum şi bogăţiile lor dobândite necinstit. Deşi intenţia lui era lăudabilă, nu cred în eficienţa criteriilor pe care s-ar putea baza tribunalul Inchiziţiei. El susţinea că iudaiştii care în public afişează noua lor credinţă miros a ceapă şi a usturoi prăjit în ulei, la fel ca evreii care n-au fost botezaţi, pentru că practică în secret vechea lor religie. Ei nu mănâncă porc, nu respectă postul Paştelui, dar respectă Sabatul şi cer rabinilor să taie beregata animalelor şi păsărilor înainte de a le găti. În loc să pronunţe cu smerenie numele lui Iisus Hristos şi să-l binecuvânteze, ei îl insultă. Disprețuiesc munca pământului şi creşterea vitelor, care cer eforturi fizice, preferă cămătăria şi practică metodele cele mai necinstite pentru a acumula bogăţii.

Maurii se roagă cu faţa spre Aqaba, îşi supun în secret băieţii la circumcizie - ca de altfel şi evreii - şi întreţin numeroase soţii pretextând că sunt sclave.

Evreii iudaici şi maurii se înmulţesc rapid, ca muştele, ignorând castitatea şi virginitatea recomandate de sfânta noastră Biserică. Pentru a-i combate pe aceşti eretici vicleni ar trebui un cod, un ansamblu de legi, norme precise, o procedură strictă, care să-i împiedice pe vinovaţi să se strecoare prin ochiurile rare ale plaselor de pescuit ale judecătorilor. Le-am vorbit de această necesitate regilor catolici, cardinalului Mendoza, reprezentantul papei. Am insistat asupra unui aspect nou al acestei campanii: creştinii care acordă ajutor sau găzduire pentru *conversos* sau mauri trebuie să fie socotiţi complici, judecaţi şi condamnaţi. Mă refeream la contele de Arcos, la contele de Medina-Sidonia şi la marchizul de Cadiz, care acordau azil la numeroşi *conversos,* disprețuind tribunalul Inchiziţiei şi, indirect, pe regii catolici care au aprobat existenţa lui. Această împrejurare pleda în favoarea mea, pentru că regina Isabel - de când cu afacerea Beltraneja - avea oroare de înalta nobilime, întotdeauna turbulentă şi gata să se opună despotismului regal.

Pe de altă parte, papa voia să consolideze cu orice preţ Inchiziţia în Spania, pentru că această instituţie era o armă

de nepreţuit care i-ar fi permis să ocupe Peninsula Iberică în întregime.

Îmi amplasasem bine bateriile. Iniţiativa mea, adăugată prestigiului numelui de Torquemada, a avut efectul scontat. Inchizitorii din Sevilla, inspiraţi de sugestia mea, au publicat un edict care ordona nobililor vinovaţi de a fi adăpostit depravaţi eretici să îi trimită, bine păziţi, la închisoarea Inchiziţiei. În caz de refuz, nobilii în cauză s-ar expune excomunicării, pierderii demnităţilor şi pedepselor aplicate complicilor ereticilor. Regii catolici au constatat că am contribuit eficient la slăbirea feudalilor şi că am participat efectiv la prăbuşirea autorităţii şi a trufiei lor.

La rândul său, Suveranul Pontif putea să aprecieze faptul că iniţiativelor mele nu le lipseau fermitatea, energia.

Un alt eveniment s-a produs în avantajul meu. Don Diego de Susan, un foarte bogat personaj din Sevilla, care avea relaţii înalte, adunase în jurul lui un grup de prieteni influenţi şi cu averi mari - toţi *conversos* -, care împărtăşeau aversiunea lui împotriva Sfântului Oficiu, considerat drept un pericol nu numai pentru propriile lor persoane, ci şi pentru că, prin confiscarea averilor, compromitea şi viitorul copiilor lor.

Complotiştii urmau să constituie o grupare armată comună, alcătuită din mercenari şi din ucigaşi plătiţi, care la un anumit semnal s-ar fi năpustit asupra inchizitorilor şi i-ar fi masacrat.

Dar Dumnezeu n-a vrut ca această crimă odioasă să scape nepedepsită. Don Diego avea o fată, vestită pentru frumuseţea ei, care întreţinea relaţii desfrânate - în afara căsătoriei - cu unul dintre nepoţii mei. Pentru a-şi dovedi dragostea, şi-a denunţat tatăl, precum şi pe complicii acestuia.

Arestaţi, închişi sub pază severă în celulele aşezământului călugăresc San Pablo, care servea ca închisoare, au fost supuşi la tortură. Ca urmare a mărturisirilor lor, tribunalul Inchiziţiei i-a judecat pentru renegare de credinţă şi i-a condamnat la pedeapsa capitală. Fiind vorba de crimă împotriva credinţei, la care se adăuga complotul, Sfântul Oficiu a hotărât executarea lor prin foc. O mulţime imensă se grăbea spre acest spectacol moralizator, pentru că era primul supliciu care lumina

cu flăcările sale cerul Sevillei.

După ce a ratat căsătoria cu nepotul meu, fata a şi sărăcit ca urmare a confiscării averii familiei sale şi a murit relativ tânără, blestemată şi disprețuită de toți coreligionarii săi.

După acest complot ratat, regii catolici şi Sfântul Scaun şi-au dat seama că trebuie să se acționeze repede, înainte ca întinderea cangrenei să cuprindă întregul corp bolnav al Spaniei. Cangrena nu este numai o imagine literară, pentru că infecției eretice i s-a alăturat, ceva mai târziu, ciuma. Mânia lui Dumnezeu vărsa foc şi pară asupra oraşelor blestemate. Flagelul îi lovea pe eretici, dar şi pe inchizitori, pentru a le biciui zelul. Printre victimele epidemiei, am deplâns pierderea starețului mănăstirii dominicane din Sevilla, Alonso de Ojeda, unul dintre colaboratorii mei cei mai valoroşi şi un înverşunat duşman al iudaicilor.

Autodafeurile se țineau lanț. Tribunalele Sfântului Oficiu lucrau douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Dar le lipsea coerența, coeziunea. Sentințele judecătorilor numiți de papă erau diferite față de acelea pronunțate de judecătorii aleşi de regii catolici, deşi toți erau frați dominicani.

Un edict supranumit *edictul milei* promitea iertarea tuturor *conversos* vinovați de erezie dacă se vor prezenta voluntar în fața inchizitorului şi îşi vor mărturisi păcatul. Dar edictul ascundea o condiție capitală, care făcea iluzorie iertarea promisă. Pentru a-şi dovedi buna lor credință, aceştia erau nevoiți să-i denunțe pe toți iudaicii pe care îi cunoşteau.

Câteva zeci de mii de *conversos,* care au muşcat momeala, au alimentat rugurile aprinse la Segovia şi la Valladolid, la Cordoba şi la Toledo.

Când adevărul a ieşit la lumină, alte mii de *conversos* au părăsit înspăimântați Spania, luând cu ei şi bogățiile. Dar această hemoragie de capital care emigra în Italia, în Africa şi chiar în Imperiul Otoman trebuia oprită.

Sfântul Scaun era năpădit de reclamații care semnalau abuzurile săvârşite de inchizitori. Marea majoritate a acestor plângeri era neîntemeiată. Din nefericire, unii nobili, împinşi de o generozitate greşit înțeleasă, de cadouri considerabile sau de o aversiune de neînțeles împotriva ecleziaştilor, acordau

adăpost ereticilor, îi ascundeau şi chiar se opuneau arestării lor, fără să țină seama că se făceau complicii unei crime împotriva adevăratei credințe şi că se expuneau excomunicării şi unor foarte grave sancțiuni penale.

Confuzia ajunsese la culme, când Papa Sixtus al IV-lea a ordonat, printr-o bulă, numirea mea în fruntea Sfântului Oficiu al Spaniei. Pentru mine nu era o surpriză. Fusesem deja prevenit de regii catolici şi de reprezentantul Scaunului Apostolic, care mă informase - în mare taină -, arborând un zâmbet larg, despre dorința Suveranului Pontif de a-mi încredința această funcție deosebit de delicată.

În seara acelei zile memorabile, m-am retras în chilia mea modestă şi, cu inima încălzită de o ardoare pe care cuvintele ar fi incapabile să o exprime, am îngenuncheat şi am jurat umil în fața lui Dumnezeu că voi mânui paloşul dreptății, care îmi fusese încredințat, în serviciul sublimei sale autorități, că voi sluji gloria sa divină şi că voi stârpi erezia sub toate formele sale.

În domeniul credinței eram un suveran absolut, învestit cu depline puteri asupra tuturor inchizitorilor Spaniei: să-i numesc, să-i înlocuiesc, să-i sancționez şi chiar să-i destitui fără să cer aprobarea regilor catolici sau a Papei.

Sub autoritatea mea, Sfântul Oficiu, reorganizat fundamental, obținu o putere redutabilă, deveni o forță teribilă, îndârjită, împotriva tuturor ereticilor. Mânia lui Dumnezeu îi va lovi prin mine, mijlocitorul său.

Impresionați de ascensiunea care scăpa de sub controlul lor, regii catolici au hotărât să creeze un Consiliu Suprem al Inchiziției, alcătuit din şase persoane, sub preşedința mea: trei consilieri regali, desemnați de regii catolici, care dispuneau de voturi deliberative în afacerile supuse jurisdicției suveranilor şi numai consultative în domeniu spiritual; doi asesori, aleşi de mine, vor avea voturi deliberative.

Neîncrederea suveranilor catolici - dacă ar fi existat - ar fi dispărut de îndată ce s-ar fi aflat că în conformitate cu Instrucțiunile pentru conducerea Sfântului Oficiu - formulate de mine - bunurile ereticilor condamnați vor fi predate vistieriei regale, singura beneficiară a acestor măsuri.

Încă de la început mi-am impus linia de conduită, înlocuind

câțiva judecători de la Cordoba, de la Villa Real şi de la Jaen, care păreau să dea dovadă de o blândețe inadmisibilă.

În noua mea calitate, de preşedinte al consiliului suprem, am primit locuință la palatul regal. Dar când trebuie să iau o hotărâre importantă, mă închid în vechea mea chilie a mănăstirii Santa Cruz, îngenunchez în fața crucifixului şi îl rog umil pe Iisus Hristos, lumină din lumină, să-mi limpezească mintea şi să-mi înarmeze brațul pentru a stârpi toate ereziile, în scopul consolidării gloriei Sfintei noastre Biserici.

Voi lovi iudaici şi hulitori, vrăjitori şi ghicitori, adoratorii lui Satan şi pe atei, astrologi şi alchimişti, pe cei care neagă esența divină - *negativos* - şi pe cei recăzuți în erezie, sodomiți şi pe preoți vinovați de *solicitatio ad turpia,* căci este o crimă să profiți de confesional pentru a seduce pe cele ce se pocăiesc. Chiar şi ereticii morți înainte de a fi fost condamnați vor fi dezgropați, judecați şi cadavrele lor arse pe rug.

Copiii trebuie să sufere pentru păcatele părinților lor. Dacă îi denunță, vor fi iertați...

Inchiziția, aşa cum o înțeleg eu, trebuie să redea Bisericii rolul conducător impus de papii din secolul al XIII-lea, când împărații şi regii îngenuncheau în fața lor, le sărutau picioarele cu respect, le dădeau la începutul mesei ştergarul pentru şters mâinile şi îi serveau cu primul fel de mâncare, cu umilință, ca simplii călugări care împărțeau pâinea.

Sfânta Inchiziție trebuie să obțină puterea de a judeca, în primă şi ultimă instanță, capetele încoronate laice care ar îndrăzni să înfrunte autoritatea Suveranilor Pontifi. Acesta este un scop pe care îmi propun să îl ating...

Dârzenia nu îmi lipseşte...

AGUSTIN PEDRO RODRIGUEZ
membru al Ordinului de Santo Jaime, perceptor regal de impozite

Am rămas consternat când mi s-a adus la cunoştință asasinarea canonicului Pedro Arbuez de Epila, inchizitor pe lângă

arhiepiscopia Saragosa. Crud, sângeros ca un animal sălbatic, merita de o mie de ori moartea. Dar uciderea lui săvârşită în faţa altarului Bisericii Metropolitane, în timpul slujbei de la miezul nopţii, va provoca, fără îndoială, represalii necruţătoare. Vestea atentatului s-a răspândit ca o dâră de pulbere. O mulţime enormă a năvălit pe străzile oraşului, urlând ca un singur glas: „Omorâţi evreii, iudaicii şi pe *conversos!* Ucideţi-i pe toţi! Pentru ei nu există iertare!"

Priveam prin fereastra cabinetului meu de lucru populaţia dezlănţuită, care scanda pe o singură voce: „Moarte lor! Moarte lor!" În următoarele douăzeci şi patru de ore au fost operate zeci de arestări. Totul, în cel mai strict secret. Oamenii dispăreau fără urmă. Ancheta se desfăşura în spatele uşilor închise ale Sfântului Oficiu.

Treptat, zvonurile căpătau consistenţă, se rosteau până şi nume. Când am auzit că printre suspecţii arestaţi se afla şi un anume Juan de Esperandeu, am avut un şoc. Îl cunoscusem pe acest tânăr în casa unui prieten, Juan Pedro Sanchez, *conversos* ca şi mine, personaj important la Saragosa, care se bucura de bunăvoinţa regală.

Atunci, după un dineu într-o ambianţă mai degrabă sumbră, amfitrionul mi-a vorbit cu o violenţă neobişnuită, arătându-mi-l pe Esperandeu:

– Tatăl acestui tânăr a fost arestat acum câteva zile de odioasa Miliţia Christi, care ridică în puterea nopţii oameni indicaţi de Sfântul Oficiu. De atunci, în jurul acestui nenorocit s-a aşternut o perdea de tăcere. Dar se poate imagina ce îl aşteaptă! Condamnările la pedeapsa capitală cad ca grindina asupra bieţilor *conversos,* acuzaţi de crime imaginare. Trebuie lichidaţi aceşti judecători sângeroşi, această viermuială dezgustătoare! Aminteşte-ţi, Agustin, de acel faimos Conrad von Marburg, primul Mare Inchizitor al Germaniei! Acest fanatic de o cruzime inumană a trimis la moarte prin ardere pe rug sute de eretici, aşa-zişi duşmani ai credinţei! Timp de un an şi jumătate, a vărsat peste ţară o ploaie de sânge şi de foc. Sub motivul - aparent legitim - că ar ataca sectele diavoleşti, care îi venerau pe Satan şi Meririm, Belzebuth şi Abrasax, executa numeroşi nevinovaţi care nu-i împărtăşeau

credința. Exasperate, rudele acestor nefericite victime l-au ucis. Moartea lui a pus capăt rugurilor şi a semănat spaima printre inchizitori, care au intrat în umbră!

L-am privit stupefiat:

– Şi tu îți închipui că această soluție extremă va pune capăt persecuțiilor exercitate de toți cei care s-au înverşunat împotriva poporului nostru? Noi am fost întotdeauna acuzați că suntem vânduți diavolului... Apoi, tu uiți un amănunt: două sute de ani s-au scurs de la moartea lui Marburg. Între timp, puterea inchizitorilor s-a consolidat enorm, în timp ce situația s-a agravat îngrozitor. Evreii au fost expulzați din Anglia, din Franța, din Germania, din Austria... Numai în Spania şi în Italia au rămas câteva aziluri pentru noi...

– Poziția noastră actuală în Spania este mai rea decât în Franța. Când regii prea creştini aveau nevoie de banii noştri pentru a-şi acoperi cheltuielile de război, apelau la noi cu lux de complimente. După ce puneau mâna pe aurul nostru, ne izgoneau din nou!

Sanchez îşi umplu din nou paharul, apoi îl goli ca şi când ar fi vrut să stingă focul interior care îl ardea:

– Din cauza lui Torquemada şi a acoliților săi, Spania a devenit un iad pentru noi. Trebuie să-i facem să înțeleagă că nu sunt invulnerabili şi că Legea Talibanului îi va lovi în propriul lor bastion.

Cu figura congestionată, cu vocea răguşită, cu ochii injectați, se aprindea cuprins de mânie:

– Evreii sunt marcați cu galben, semn dezonorant, ca şi cele pe care le poartă leproşii, nebunii, prostituatele, cerşetorii şi pelerinii vagabonzi! Când auzi clopoțelul unui lepros, îl ocoleşti ca să nu-l atingi... Tu fugi de realitate, Agustin! Când Biserica Romano-Catolică ne-a acordat botezul, semn de bunăvoință care ne-a permis să beneficiem de privilegiile acordate creştinilor, ni s-a întins o capcană... În calitate de *conversos,* cădem sub jurisdicția Sfântului Oficiu, a lui Torquemada şi a lui Arbuez!

Amicii lui Juan Sanchez, care asistau la această discuție, mă priveau ironic. Nu voi uita niciodată figura disprețuitoare a lui Esperandeu. Pentru el, nu eram decât un laş jalnic...

Îmi amintesc cât de tulburat am plecat atunci din casa lui

Sanchez. Nu ştiam ce să fac: a nu denunța acest proiect nesăbuit ar echivala cu o crimă. Dar, în forul meu interior, recunoşteam că amfitrionul avea dreptate. Pe noi, *conversos,* o singură greşeală ne poate transforma în torțe vii...

Arbuez, un canonic obscur al Bisericii Metropolitane din oraşul nostru, devenise peste noapte un înalt şi puternic personaj, ca urmare a numirii sale - de către Torquemada însuşi - în fruntea Sfântului Oficiu din Saragosa. Un al doilea judecător, Gaspar Yuglar, un individ ieşit din neant, completa această curte extrordinară, care nu dădea socoteală decât lui Torquemada, devenit egal cu regii catolici în domeniul spiritual. Un avocat al fiscului, un aprod, notari şi perceptori deserveau acest tribunal special, care a început să acționeze fără întârziere, cu o asiduitate şi cu o brutalitate care îngroziră Regatul Aragon. Mari demnitari, membri ai înaltei nobilimi au încercat în zadar să se opună puterii discreționare a judecătorilor. Inchiziția se implantase deja prea bine pentru a mai putea fi înfrântă. Semnatarii unei petiții, care semnalau abuzurile Sfântului Oficiu, au fost urmăriți pentru împiedicarea bunei funcționări a tribunalului Inchiziției.

Reacția nobililor şi a demnitarilor dovedindu-se infructuoasă, un grup de *conversos* a trecut la acțiune pe cont propriu. Instigați de amicul meu Sanchez, Esperandeu şi cei cinci complici ai săi şi-au arogat calitatea de justițiari.

În plină noapte, au intrat în Biserica Metropolitană şi au aşteptat sosirea lui Arbuez şi a colegului său Yuglar, care asistau regulat la liturghia de la miezul nopții. Dar Arbuez a venit singur. Deşi ar fi preferat să-i ucidă pe cei doi judecători deodată, ei n-au ezitat să se arunce asupra lui. În pofida plasei de zale pe care o purta sub roba albă şi a căştii de fier ascunse sub glugă, au reuşit să-l străpungă cu săbiile şi să îi crape capul. Apoi, profitând de spaima produsă asupra preoților şi a călugărilor care asistaseră neputincioşi la această scenă sângeroasă, au fugit.

Asasinarea lui Arbuez n-a avut efectul aşteptat de conjurați. Nu numai că n-au reuşit să-i intimideze pe inchizitori, dar i-au oferit lui Torquemada prilejul să distrugă cu o violență şi o brutalitate nemaiauzite comunitatea de *conversos.*

A desemnat o comisie extraordinară, alcătuită din cei trei frați dominicani - Alarcon, Calvero şi Monterrubio - reputați pentru severitatea lor, care urmau să judece în castelul regal Aljaferia, ale cărui fortificații, la care se adăuga o gardă numeroasă, le asigurau securitatea.

Vânarea asasinilor a fost declanşată cu o rigurozitate necruțătoare. Printre suspecții arestați se afla un oarecare Vidal de Uranso, servitor al lui Juan de Abadia, un foarte bogat *converso* care participase cu Juan de Esperandeu la faimosul dineu în cursul căruia amfitrionul făcuse apologia lichidării fizice a inchizitorilor.

Supus torturii, Uranso şi-a denunțat complicii, cu atât mai mult cu cât anchetatorii îi promiseseră indulgența tribunalului.

Sanchez, care luase inițiativa conjurației, s-a refugiat la Saragosa, apoi şi-a găsit cu greu azil în Franța. Nouă *conversos* acuzați că au participat la complot - printre care Esperandeu, Abadia şi Uranso - au fost condamnați la pedeapsa cu moartea. Îngrozit, Uranso a invocat iertarea promisă de anchetatori. Preşedintele tribunalului i-a răspuns cu bunăvoință că instanța s-a arătat îngăduitoare cu el, în sensul că va fi strangulat înainte de a fi ars, ceea ce îl va scuti de nespusele suferințe provocate de tăierea brațelor, zdrobirea pe roată a oaselor şi a muşchilor, precum şi sfârtecarea corpului de către cai. Înspăimântat de această izbucnire de ură şi de violență contra bieților *conversos,* am afişat zelul meu creştin cu o ostentație dusă până la limitele extreme. Trebuia să dovedesc autorităților religioase profundul meu ataşament față de Biserica Romano-Catolică ce mă primise în sânul ei...

Familia mea a explodat când mama a insistat, cu o energie surprinzătoare pentru natura ei fragilă, delicată, să fiu botezat pentru a mă bucura de o viață decentă şi liberă, pentru a putea să merg ținând capul sus fără să mă usuc între zidurile ghetoului.

Tata se agățase cu încăpățânare de iudaism, adevărata credință a strămoşilor săi. Perseverentă, mama s-a despărțit de el, cedându-i dota ei destul de importantă, apoi s-a refugiat la tatăl său - care îmbrățişase deja creştinismul. Tot ea m-a purtat la Biserica Metropolitană şi a cerut cu umilință botezul meu. Eram foarte tânăr. Fratele meu mai mare, de care mă simțeam foarte

ataşat, a rămas lângă şeful familiei şi şi-a păstrat credinţa.

Întorcându-mă la evenimentele care au urmat asasinării lui Arbuez, acestea îmi revin în minte cu o dureroasă claritate. Într-o duminică, după serviciul religios, preotul a anunţat că asasinii fratelui dominican Pedro Arbuez de Epila, inchizitor din Saragosa, vor fi predaţi călăului pentru a fi supuşi pedepsei capitale. Autodafeul va avea loc în duminica următoare. Ecleziastul recomanda tuturor bunilor creştini să fie prezenţi.

Aveam oroare să asist la torturi, dar absenţa mea ar fi fost remarcată şi interpretată foarte rău. Nu se punea problema să fiu însoţit de nevasta mea, deşi participarea ei ar fi făcut o impresie excelentă. Dar, cunoscând sensibilitatea ei, îmi dau seama că şocul ar fi distrus-o.

Cei doi fii ai mei şi-au exprimat dorinţa să mă întovărăşească, dar am vrut să-i scutesc de o prea mare emoţie. Am pretextat că erau prea mici pentru a se expune îmbulzelii unei mulţimi nedisciplinate...

Cu inima grea, m-am îndreptat către locul viran - în afara zidurilor de incintă ale oraşului - care fusese ales pentru că putea cuprinde publicul numeros, avid de senzaţii tari.

De-a lungul străzii care ducea spre teatrul acestor execuţii capitale - pe care organizatorii le numeau cu cinism „ceremonie solemnă" - mulţimea compactă m-a înghiţit cu forţa unui fluviu, care aparent nu avea nimic uman. Aş compara-o mai degrabă cu îmbulzeala unui cârd de animale fioroase, atrase de mirosul sângelui. Această gloată era atât de excitată, încât gâfâia de plăcere înainte de a ajunge.

Ne-am trezit, în sfârşit, într-un spaţiu enorm, marcat în mijloc de un imens eşafod încărcat cu diverse aparate de tortură şi flancat de nouă stâlpi, înfipţi în nouă grămezi de lemne ca nişte lumânări în candelabrele lor. O estradă înaltă, ridicată alături, domina acest ciudat ansamblu. Militari în armuri şi înarmaţi cu halebarde, care împungeau pare-se cerul senin, asigurau ordinea.

Împins de mulţime, m-am trezit - împotriva voinţei mele - în primul rând al spectatorilor. Cred că am fost observat de turnători, care nu vor scăpa prilejul de a raporta stăpânilor lor că răspunsesem la apel. Dar vecinii mei ocazionali mă priveau

cu un fel de curiozitate stânjenitoare. Mantaua mea largă de catifea, insigna Ordinului de Alcantara, prinsă cu un lanț de aur care strălucea pe pieptul meu, atrăgeau atenția.

Îmi era ruşine să îmi expun umila mea apartenență la lumea creştină, dar în această gloată, înfierbântată la maximum, crucea era preferabilă unui disc galben...

Nu mă simțeam în largul meu. De ce devenisem ținta tuturor privirilor?... Probabil, trăsăturile feței mele trădau rasa ebraică, deşi amicii mei *conversos* îmi invidiau aceste trăsături care - spuneau ei - erau ale unui creştin de viță veche.

Un vuiet îndepărtat, asemenea unor tunete dezlănțuite dincolo de orizont, vestea apropierea cortegiului care înconjura cu un formidabil lux de precauție condamnații la moarte. Un freamăt asemănător unui murmur amplificat la infinit cuprinse populația care se înghesuia în jurul meu. Evoca rafalele unui vânt venit de departe. Un huruit care creştea în intensitate.

– Astăzi vom fi răsfățați!, exclamă cu o bucurie sălbatică unul dintre vecinii mei, un roşcovan care avea aerul unui nordic (mă întrebam dacă nu era un *converso* care face exces de zel). Ni se oferă nu numai ruguri, dar şi instrumente de tortură!

Nu îndrăzneam să-l condamn. Trăind cu frica în sân zi şi noapte, înnebuneşti...

Mulțimea se despică în două, ca şi Marea Roşie în fața lui Moise şi a poporului ales, pentru a permite procesiunii să înainteze încet, solemn, spre estradă.

Dacă aş fi avut imprudența să exprim în cuvinte comparația cu Moise, aş fi fost acuzat de iudaism. Din nenorocire, nu ne putem dispensa de aceste vechi tradiții. Ele ne trec prin minte fără voie. Uneori, am impresia penibilă că m-am aşezat între două scaune. Poziție precară, specifică oricărui *converso*. O alegere care te împinge pe un teren alunecos: renegarea vechii credințe pentru a deveni creştin. Nu cred că iadul este mai înfricoşător decât această experiență mizerabilă.

Sutele de capete ale acestui balaur, ale acestei mări umane, se întoarseră către frații dominicani şi către soldații credinței, care deschideau cortegiul. Călugării îmbrăcați în alb, cu glugi negre, aveau un aspect sinistru.

În spatele lor era un dominican cu fața ascunsă de o glugă

neagră, care nu lăsa să i se vadă decât ochii şi care purta o cruce verde, înaltă. Era urmat de un alt credincios, care agita un clopoţel, anunţând trecerea unui preot acoperit cu un patrafir stacojiu şi care urma să oficieze slujba morţilor. Preotul binecuvânta mulţimea care îngenunchea şi care îşi făcea semnul crucii. Importanţa lui era marcată de un baldachin de aur susţinut de patru soldaţi ai credinţei.

În spatele lui se târau împleticindu-se opt din cei nouă asasini ai lui Arbuez, acoperiţi de infamantul *sanbenito* - un fel de anteriu scurt până la genunchi. Fiecare purta pe piept o pancartă: „Ucigaş al inchizitorului frate Pedro Arbuez Epila". Flancaţi de două rânduri de călugări, aveau un aspect jalnic.

Pe o căruţă trasă de un catâr zăcea cadavrul celui de-al nouălea ucigaş, acoperit şi el cu un *sanbenito*.

Îl urma un soldat al credinţei, care expunea în vârful unei prăjini portretul conspiratorului refugiat în Franţa. Era vorba de amicul meu Sanchez.

O escortă puternică încadra această parte a cortegiului, pentru a împiedica o eventuală tentativă de răpire a ucigaşilor.

Călări pe catâri acoperiţi cu valtrapuri sobre, veneau cei trei judecători numiţi de Torquemada, care instrumentaseră procesul şi pronunţaseră condamnările la pedeapsa capitală.

Împinşi de călugări, prizonierii fură urcaţi pe estradă pentru a fi arătaţi mulţimii. Huiduieli izbucniră violent, în valuri.

Apoi, preotul oficie slujba morţilor, ascultată cu smerenie de toată lumea. După ultimele lui cuvinte, un grefier citi cu voce gravă şi puternică sentinţa tribunalului, care stabilea vinovăţia fiecăruia dintre ucigaşii lui Arbuez. Apoi, aceştia părăsiră estrada şi, conduşi de călugări, urcară pe eşafod.

Fiindcă ecleziaştii nu puteau să omoare, un inchizitor îi preda unul câte unul autorităţilor laice, care porunciră călăilor să-şi facă datoria. Juan de Esperandeu a fost primul înhăţat de executanţii înaltei misiuni, care i-au tăiat braţele şi l-au urcat pe rug. Un călău dădu foc vreascurilor.

În timp ce flăcările îl învăluiau, mulţimea huiduia fremătând de plăcere. Izbucniră ropote de aplauze.

Esperandeu a fost urmat de Uranso, care îşi trădase stăpânul şi pe complicii săi. Cu ochii măriţi de groază, privea

supliciul lui Esperandeu; incapabil să suporte sfârşitul lui cumplit, a leşinat. Inchizitorii şi-au respectat promisiunea. El a fost sugrumat înainte de a fi urcat pe rug.

Ceilalţi complici au suferit la rândul lor calvarul aplicat lui Esperandeu, terminându-şi existenţa pământeană arşi pe rug.

Efigia lui Sanchez, fugarul, a fost aruncată în foc, în aşteptarea excomunicării sale din Franţa, solicitată de Torquemada.

Şase ore a durat spectacolul. Câteva femei au leşinat, dar nimeni nu a părăsit scena acestor oribile isprăvi.

Când autodafeul s-a terminat, abia mă mai puteam ţine pe picioare. O sudoare rece îmi lipea hainele umezite de trupul meu străbătut de fiori. Îl rugam pe Dumnezeu să-mi dea puterea să rezist ameţelilor şi leşinului care mă ameninţau. Sângele pompat de inimă îmi izbea tâmplele asemenea unor lovituri de ciocan. Printr-o adevărată minune, nu am leşinat în plină stradă.

Mulţimea zdruncinată de sfârşitul îngrozitor al victimelor supliciului se îndrepta spre porţile oraşului, comentând înfierbântată evenimentul la care asistase.

Pierdut în mijlocul acestui puhoi uman, mă întrebam cum să istorisesc soţiei şi fiilor mei ororile pe care le văzusem fără a-i scoate din minţi.

Ajunsesem la colţul străzii mele când o mână mă prinse de braţ. Tensiunea mea nervoasă era aşa de mare, încât abia m-am stăpânit să nu scot un ţipăt. Era Honorio, fiul cel mare, care, vânăt de frică, se grăbi să mă prevină:

– Tată, nu te întoarce acasă, gâfâia el. Miliţienii lui Dumnezeu au venit să te aresteze. Am reuşit să mă fofilez pentru a te preveni. Ascunde-te!

În acea clipă, am avut senzaţia că cerul îmi cade în cap. Nenorocirea nu mă ocolise. De ce Inchiziţia îmi voia pielea? Fusese informată de relaţiile mele de prietenie cu Sanchez?... Sau eram acuzat pur şi simplu că sunt un evreu? Să caut o ascunzătoare la prietenii mei?... Dar cine ar avea curajul să-şi pună în pericol nu numai propria piele, dar şi existenţa familiei, pentru a-mi acorda azil?... Miliţienii lui Dumnezeu nu se pun în mişcare decât în urma unui ordin al Sfântului Oficiu, care avea deja probe în sarcina mea...

L-am îmbrățișat îndelung pe Honorio, apoi m-am răsucit pe călcâie pentru a mă îndepărta cât mai repede de casă și de ai mei. Simțeam un nod dureros în piept. Îmi venea să vomit.

Dacă aș fi arestat și condamnat, bunurile mele ar fi confiscate și familia mea ar cădea în mizerie. Dacă fug, voi fi condamnat în lipsă, efigia mea va fi arsă, iar ai mei vor suferi aceleași consecințe grave.

Cui să cer protecție?... Am acces la Curte. Dar regele Fernando este atât de lacom de bani încât n-ar schița nici cel mai mic gest pentru a mă apăra. Regina Isabela a căzut sub influența lui Torquemada...

Ricos hombres care ar îndrăzni să intervină în favoarea unui *conversos* s-ar expune bănuielii de a fi iudaizați și s-ar vedea puși în urmărire din ordinul Sfântului Oficiu. Ducele de Medina-Sidonia și marchizul de Cadiz, în ciuda pozițiilor lor, abia au reușit să evite groaznicele sancțiuni hotărâte de Torquemada.

Ar exista totuși un înalt pesonaj care m-ar putea ajuta fără să se teamă de mâna Inchiziției. Un membru al familiei regale: don Juan Infante de Navarra, fiul reginei de Navarra și nepot al regelui Fernando de Aragon. El îmi arăta o mare simpatie, pentru că i-am acordat mai multe împrumuturi fără să-mi fac iluzii în ceea ce privește restituirea banilor, care aveau scopul să-i acopere datoriile făcute la joc. Cea mai mare parte a granzilor din Spania îl detestau pe Torquemada. Dacă Sfântul Oficiu m-ar lichida, don Juan ar pierde o sumă mare de bani. Ar fi capabil să se arate la înălțimea speranțelor mele?

Când m-am despărțit de Honorio, i-am spus:

– Încearcă să te întorci acasă fără să fii văzut! Nu-ți face griji din cauza mea. Voi găsi un adăpost bun și posibilitatea să mă dezvinovățesc, între timp vă voi contacta. Acum, du-te! Încurajează-ți mama și pe fratele tău mai mic. Știu că mă pot bizui pe tine. De acum, tu ești capul familiei. Arată-te demn de încrederea mea! Hai! Du-te!

M-a privit cu ochii înecați în lacrimi, apoi s-a îndepărtat...

Fratele PEDRO de MONTERRUBIO
din Ordinul Dominican
inchizitor pe lângă Arhiepiscopia Saragosa

Adevărul este pecetea lui Dumnezeu, spun cărțile sfinte. Definiție oarecum simplistă. Realitatea este mai complicată. Îmi apare în minte Janus. Dar, spre deosebire de acest zeu al Antichității, care nu avea decât două fețe identice, adevărul are mai multe, care se arată foarte diferit, în funcție de destinatari. Propriile mele adevăruri au o față pentru enoriași și alta pentru ecleziast; o față pentru duhovnic și alta pentru autoritățile supreme ale Bisericii; în fine, o față inflexibilă, neschimbată când este vorba de necredincioși, de eretici, de iudaicii *conversos,* de magicieni și de toți cei care se ating de credința cea adevărată.

Da! Adevărul lui Dumnezeu este unic, dar pentru că fiecare îl exprimă prin propriile cuvinte, el își schimbă fața după interesele fiecăruia...

Janus sub o formă nouă... Îmi amintesc de această zeitate antică pentru că și eu am fost infectat de abominabila filosofie umanistă... Am fost contaminat împotriva voinței mele, ca de ciuma care se răspândește, depășind posibilitățile de apărare ale oamenilor...

Dar sunt convins că adevărul meu este inspirat de Dumnezeu. Dar pot oare fi sigur că mă aflu pe calea cea bună? În epoca marii schisme, Clement al VII-lea, papa de la Avignon, și Bonifaciu al VII-lea, papa de la Roma, pretindeau fiecare că dețin adevărul Domnului nostru...

Toma d'Aquino încerca să justifice existența lui Dumnezeu și a Universului prin explicații fără mare succes. „Voma silogisme", spunea despre el Francesco Petrarca, disprețuitor. Jean Gerson, savant, teolog, filosof, declara că investigarea intelectuală este nu numai inutilă, ci și dăunătoare. Infecția rațiunii trebuie înlocuită cu un profund misticism și cu o

sinceră comuniune cu Dumnezeu. William of Ockham, *Doctor invincibilis,* contesta puterea pământeană a papilor, se ridica împotriva dijmelor plătite Bisericii şi combătea universalitatea scolastică. Wyclif nega simbolurile împărtăşaniei, refuza să recunoască autoritatea papilor, respingea cultul sfinţilor, spovedania, indulgenţele... Ambii invocau adevărul... adevărul lor...

Apoi, nesfârşitele acuzaţii împroşcate împotriva Sfântului Scaun roman, devenit, potrivit opiniei lor, templul tuturor viciilor şi al tuturor mârşăviilor... Ciudat, Sfânta Brigita se alătură acestui cor de invective...

În aceeaşi vreme, arhiepiscopul de Canterbury, capul Bisericii Catolice din Anglia, condamna insolenţa, lăcomia, cheltuielile nesăbuite, luxul exagerat afişat de cardinali şi de înalţii demnitari ai Curiei romane, care purtau veşminte de mătase şi blănuri ca laicii, întreţineau metrese, se înconjurau cu bufoni şi cu alaiuri strălucitoare. Indulgenţele erau vândute ca orice altă marfă. Crimele cele mai oribile obţineau iertarea Bisericii în schimbul aurului. Preoţii şi călugării libidinoşi alergau după fete, seduceau femeile măritate, practicau sodomia. În fine, Canterbury era dezgustat de povestirile lui Boccaccio, care făcea haz de libertinajul lor...

Totuşi, criticii Bisericii de la Roma ar trebui să-şi amintească faptul că părinţii Bisericii condamnau actul carnal, prin definiţie revoltător, murdar, degradant, ruşinos.

Sfântul Pavel susţinea că burlăcia ar permite bunilor creştini să se elibereze de obligaţiile pământeşti, pentru a se dedica în exclusivitate Domnului.

Sfântul Augustin declara că zvâcnirile spontane, nestăpânite, ale organelor genitale implică o nesupunere condamnabilă faţă de divinitate. Tot el le socotea drept părţi ruşinoase şi recomanda acoperirea lor cu frunze de smochin îndestulătoare, pentru a le ascunde. Expunerea lor, precum şi actul carnal, legat de păcatul originar, sunt nu numai blamabile, dar trebuie evitate cu orice preţ. Creştinii să urmeze cu ardoare exemplul sublim al lui Iisus Hristos, care în întreaga lui existenţă pământeană n-a cunoscut şi nici n-a acceptat contactul carnal.

Refuzul actului sexual constituie nu numai o obligație, ci şi singurul mijloc de a obține iertarea păcatelor şi primirea în Rai.

Pentru a respecta abstinența, Origene din Alexandria s-a castrat, exemplu urmat de secta scopiților, care nu ştiau că pierderea testiculelor înlătură posibilitatea canonizării. Pentru a fi aleşi, papii aveau obligația să dovedească *de visu* virilitatea lor intactă. Abstinența trebuia să fie rod al voinței şi nu consecința unei neputințe organice.

Părinții Bisericii considerau castitatea o obligație *sine qua non* pentru cler. În schimb, creştinii incapabili să reziste tentației carnale puteau îndeplini actul sexual, dar numai ca urmare a tainei căsătoriei. Evident, raporturile carnale, doar tolerate, urmează să fie consumate moderat. O interdicție totală este obligatorie timp de patruzeci de zile înaintea Paştelui şi a Rusaliilor precum şi vinerea, sâmbăta, duminica şi lunea, zile care simbolizau diferite momente ale existenței pământene a lui Iisus Hristos. Actul sexual, deşi ruşinos, este tolerat marțea şi miercurea, cu condiția să nu cadă în zilele de sărbătoare. În principiu, de două ori pe lună ar fi suficient. Chiar şi în acest caz, actul sexual trebuie îndeplinit fără plăcere, fără pasiune, numai ca o obligație necesară aducerii pe lume a copiilor, în scopul perpetuării speciei.

Un bun creştin nu trebuie să uite niciodată că femeia este creația diavolului şi că el însuşi se află într-o situație similară mai jos de talie, din cauza părților ruşinoase.

Umaniştii nu pierd ocazia să denigreze, să ironizeze scrierile părinților Bisericii, pretinzând că aceştia erau deja bătrâni, uzați şi neputincioşi când au lansat campania în favoarea abstinenței şi că în tinerețea lor n-au ezitat să se dedea la cele mai grozave excese carnale.

Cu aceeaşi rea-credință, ei ironizează lipsa de igienă a unor creştini zeloşi, care respectă prea strict teoriile Sfântului Geronimo. Acesta susținea că omul care s-a îmbăiat grație tainei botezului întru Hristos nu mai are nevoie de altă purificare.

Atitudinea lor de răzvrătire sistematică le va atrage condamnarea veşnică. În aşteptarea fulgerelor cerului, nu vor fi scutiți de fulgerele Inchiziției.

Dar să revenim la problemele serioase care se află sub autoritatea Sfântului Oficiu. Vorbeam despre esența diavolească a femeii. Ea exercită o influență nefastă asupra bărbatului supus sclaviei detestabilei plăceri carnale. Eva, împinsă de Belial, zeu al tuturor viciilor, l-a atras pe Adam în capcana păcatului carnal.

Femeia ar trebui să-şi acopere fața pe stradă sau la biserică, să renunțe la farduri şi să-şi ascundă frumusețea pentru a nu pune în pericol - prin farmecele sale - virtutea şi inocența bărbaților. Hypocrita - zeița vicleană, certăreață, proastă, indiscretă, nestatornică, mincinoasă - este întotdeauna gata să comită păcatul carnal şi adulterul, împerechindu-se cu diavolul, este capabilă să producă o ființă cu față umană care să semene soțului său. Femeile trebuie să se supună soților ca şi lui Dumnezeu, pentru că bărbatul este capul familiei şi acest drept i-a fost conferit de Dumnezeu, care l-a creat după propriul său chip.

Este evident că vrăjitoarele se recrutează dintre femeile care îl adoră pe Satan, fac farmece malefice, pregătesc băuturi magice sau afrodiziace, licori de dragoste care îi înnebunesc pe bărbați, rețete ce înnoadă eghileții - eufemism ce ascunde triviala impotență sexuală - incantații fără greş care satisfac dorințele cele mai abjecte, farmece care aduc favoruri celor puternici, dar atrag şi forțe obscure, răuvoitoare, talismane care feresc de nenorociri, formule magice care stârnesc ura şi care pot ucide de la distanță... Vrăjitoarele organizează adunări satanice, aruncă fecioarele excitate în brațele satirilor, cultivă superstițiile cele mai absurde, astâmpără pornirile sexuale cele mai nebuneşti...

Odon, stareț de Cluny, compara femeia cu un sac de balegă. Ciclurile ei erau considerate dezgustătoare, murdare, apropiate de putrefacție. Tertulian evoca scârbit corpul diform şi sânii care atârnă ai unei femei însărcinate. Sfântul Augustin constata cu dezgust respingătoarea venire pe lume a copiilor: *inter urinam et faeces nascitur*. Unii teologi considerau că Dumnezeu nu calculase bine mijloacele care asigurau continuitatea rasei umane. Repulsia pentru actul împerecherii, care generează naşterea în condiții atât de

infecte, i-a determinat pe evanghelişti să afirme virginitatea Mariei, mama lui Iisus.

Părinţii Bisericii creştine nu au fost singurii care au condamnat natura, esenţele diabolice ale femeii. Idolatrii lumii antice asociau femeia atât cu naşterea cât şi cu moartea... Demeter, zeiţa fertilităţii, a recoltelor bogate, a fericirii, era adesea cuprinsă de mânie şi atunci abătea asupra pământului seceta, jalea, frigul... Kali, protectoarea naşterilor, prezida sacrificii umane, răspândea boli mortale, încuraja omorurile şi nimicirea... Hecate, zeiţa nopţilor întunecoase şi misterioase, conducea armatele nălucilor, dezlănţuia cutremurele şi abătea toate nenorocirile asupra oamenilor... Parcele împărţeau fericirea sau nefericirea şi tăiau firul vieţii. Gorgonele, cu părul împletit din şerpi care şuieră gata să muşte, sunt atât de monstruoase încât cei care le privesc se prefac în stânci. Se spune că oamenii importanţi care îşi ridică monumente în timpul vieţii vor avea ca tovarăşi veşnici Gorgonele cu vipere... Regii, principii, condotierii, papii vor beneficia de favorurile lor şerpeşti milenii de-a rândul, până la Judecata de Apoi...

Unii exegeţi, pe care umaniştii îi consideră misogini, m-au învăţat că femeia este încarnarea răului. Condusă de spirite rele, de demoni odioşi, condamnaţi şi de tradiţia ebraică, şi de Sfintele Scripturi creştine, ea nu face decât să execute ordinele unor demoni-femele, prinţese ale infernului, care dispun de o enormă putere...

Revoltată împotriva autorităţii lui Dumnezeu, frumoasa şi nefericita Lilith conduce legiuni de Incubus şi de Succubus. Ea răspândeşte spaima printre creştini şi evrei, ucigând nou-născuţii în scopul de a-i împiedica să fie spălaţi de păcatul originar prin botez sau circumcizie. Când se împerecheaza cu Lucifer, dă naştere unui hermafrodit. Uneori, naşte sute de mici diavoli...

Silhard, superbul, călăreşte un cerb, acordă glorie, bogăţie, fericire tuturor fiinţelor umane care îi vând în schimb sufletul şi care, după moarte, se scufundă în chinurile fără sfârşit ale Infernului...

Habundia, inspiratoarea vrăjitoarelor, patroana stafiilor

şi a vampirilor, face bine supuşilor săi şi-i omoară fără milă pe duşmani...

Ceridwen, prinţesa magiei şi a vrăjitoriei...

Benzozia organizează Sabaturile, îi urăşte pe bărbaţi şi îi sileşte să se castreze... Aradia, fiica lui Lucifer, stăpâna ştiinţelor oculte şi a magiei...

Bohemot, cu splendidul său corp de adolescentă peste care tronează un cap de elefant, destramă căsătoriile şi încurajează adulterul...

Lamia, care ucide femeile însărcinate, smulge din burta lor pruncii şi îi devorează... Vrăjitoria este specialitatea ei...

Nohema, care comandă crimele sexuale, uciderea copiilor, bolile venerice şi încurajează necrofilia...

Succubus, care le apar în somn oamenilor şi le provoacă orgasme până la epuizare, pentru a le risipi sperma, punând astfel capăt naşterilor...

Incubus, care tulbură visele novicilor şi ale călugărilor stârnindu-le pofte perverse... Pentru că demonii, masculi şi femele, sunt marii patroni ai vrăjitoriei, am avut o satisfacţie imensă când fratele Torquemada m-a convocat la el pentru a-mi anunţa hotărârea fermă de a pune definitiv capăt acestor practici abominabile şi de a trimite în faţa tribunalelor Inchiziţiei toate vrăjitoarele, precum şi pe discipolii lor.

– Frate Pedro, am considerat întotdeauna scandaloasă decizia răposatului Papă Alessandro al IV-lea de a interzice Ordinului Dominican dreptul de a judeca vrăjitoarele şi de a le condamna în continuare la pedeapsa capitală... arderea pe rug... ca un act nedemn şi inuman...

A lovit cu pumnul dosarul aflat în faţa lui pe masa de lucru.

– N-am ezitat să combat cu energie aceste măsuri. În cele din urmă, argumentele mele au reuşit să-l convingă pe Suveranul Pontif, înţeleptul Papă Innocent al VIII-lea, care a ordonat introducerea în competenţa Sfântului Oficiu a judecării crimelor de vrăjitorie.

S-a ridicat, s-a apropiat şi şi-a pus mâna pe umărul meu.

– Am apreciat fermitatea ta cu prilejul procesului intentat asasinilor fratelui Arbuez - fie ca bunul Dumnezeu să-l aibă în pază - şi am fost informat despre părerea ta privind

odioasa crimă a vrăjitoriei. Vei avea în curând posibilitatea să te ocupi de un dosar care angajează responsabilitatea câtorva înalte personalități ale regatului. Să nu te intimidezi de rezonanțele numelor acestora! Am introdus în noul cod al Sfântului Oficiu un articol care prevede pedepse severe împotriva marilor nobili şi a înalților demnitari care îndrăznesc să intervină în favoarea ereticilor şi a tuturor inamicilor adevăratei noastre credințe catolice...

Şi-a frecat încet mâinile cu artere proeminente, vineții, cu degete lungi, ca ghearele unei păsări de pradă. Jocul lor mă hipnotiza, mă fascina. Apoi a adăugat:

–Sodomia, care se afla înainte în competența tribunalelor laice, va trece sub jurisdicția noastră. E ceva normal. Este vorba de un viciu abominabil în ochii lui Dumnezeu. O crimă care insultă morala creştină! Un mascul care încalecă un alt mascul este culmea perversității...

Fruntea i s-a încrețit, ochii aruncau fulgere.

– Pedepsele cele mai grele sunt insuficiente în raport cu gravitatea acestui păcat. Oamenii care se dedau acestui obicei murdar - mai ales membrii clerului - îşi merită pe deplin pedeapsa cu moartea. Când vei avea de judecat un asemenea caz, vei putea oare să descoperi acest păcat după anumite semne care îl caracterizează?... Există unele indicii, comportamente, gesturi pe care numai inițiații le pot recunoaşte...

Mi-a strecurat o privire piezişă, perfidă, care părea să aibă o anumită semnificație şi care m-a înghețat. Fără să mi-o spună direct, a lăsat de înțeles că ştie ceva... Cuvintele lui sibilinice confirmau aparent sensurile, semnificația expresiei ochilor săi. Mă binecuvântă cu un gest mieros, apoi părăsi încăperea... Uşa se închise fără zgomot...

Duşmanii clerului pretind că aşezămintele mănăstireşti sunt focare ale homosexualității. Adevărul, ca întotdeauna, este relativ. Novicii, călugării tineri, sunt supuşi unor presiuni interioare care au o proveniență firească. Ei luptă împotriva acestor impulsuri exacerbate, dar, până la urmă, o minoritate se supune tentației. Poluțiile, plăcerile solitare alternează cu acte în doi care satisfac acest viciu abominabil. Procese de conştiință grave şi dureroase însoțesc aceste

desfrâuri. Nevoia unui prieten, a unui confident, a unei supape care să poată echilibra duritatea, solemnitatea unei vieți dedicate rugăciunilor se face uneori impetuos simțită. Ambianța monahală, gravă, liniştită, nu se potriveşte cu surâsurile, cu expansivitatea, cu jocurile. Nu critic această existență, uneori foarte dură, pe care am ales-o în cunoştință de cauză. Ea oferă satisfacții spirituale de o mare intensitate. Dar tinerețea îşi cere drepturile. Seara, după ora stingerii, o boare ciudată, ca un suspin abia auzit, se strecoară de-a lungul coridoarelor mănăstirii pe sub uşile dormitoarelor rezervate novicilor şi chiar ale chiliilor unor călugări a căror austeritate prezintă fisuri insuficient acoperite...

Cine n-a păcătuit, să arunce primul piatra. Sunt adversarul umaniştilor care admit, care proslăvesc chiar amorul între masculi, atât de glorificat de filosofii vechi, greci şi romani. Scrierile Sfântului Toma d'Aquino biciuiesc energic homosexualitatea, care stârneşte mânia lui Dumnezeu. Dar preotul care se împăunează cu castitatea sa, pentru a-şi impune autoritatea morală asupra enoriaşilor veniți la confesional, este adesea el însuşi un păcătos. Sentimentul propriei vinovății nu-l lasă să doarmă. Face eforturi să lupte împotriva propriilor simțuri care se aprind, care nu încetează să-l tulbure decât după ce şi-a astâmpărat acest viciu oribil într-un mizerabil ascunziş din cele mai ferite, cele mai întunecate colțuri ale mănăstirii...

Îmi amintesc cu o ruşine de nedescris că în tinerețea mea am păcătuit şi eu. Voi duce cu mine în mormânt acest secret odios...

Torquemada m-a lăsat să înțeleg că el, personal, îl cunoaşte. Sau poate l-a descifrat în ființa mea pentru că el însuşi este contaminat?

Sub masca unui puritanism exagerat se ascund uneori cele mai mari mârşăvii trupeşti...

Printr-un joc straniu al destinului, cei doi novici care au practicat cu mine acest păcat ruşinos au fost secerați de ciumă. Am crezut atunci că îi lovise mânia lui Dumnezeu. Dar eu de ce am fost scutit?... Pentru a-i demasca pe iudaici, pentru a vâna tot felul de eretici, pentru a-i descoperi

pe sodomiți, pentru a-i combate pe necredincioşi, pentru a aplica legea Sfântului Oficiu, care este una şi aceeaşi cu a lui Torquemada, Marele Patron al Inchiziției. Noi, judecătorii, mânuim sabia, arma de foc a Arhanghelului... Căile Domnului sunt de nepătruns...

Tribunalul desfăşura o activitate nestăvilită. Procesele se succedau cu o frecvență crescândă. Ereticii, iudaicii, necredincioşii, sodomiții treceau prin fața instanței îngroziți, transpirați, umiliți şi se agățau cu disperare comică de cel mai mic amănunt susceptibil - credeau ei - de a veni în sprijinul apărării lor. În cea mai mare parte a cazurilor, sentința era hotărâtă dinainte.

Trebuie să admit că Torquemada dădea dovadă de o ingeniozitate extraordinară. Denunțătorii, martorii acuzării, se bucurau de imunitate sau de anonimat. Tribunalul ținea în mare taină numele denunțătorilor pentru a nu-i expune represaliilor rudelor sau prietenilor acuzatului. Moartea lui Arbuez, masacrat din răzbunare, n-a făcut decât să întărească aceste măsuri.

Înmulțirea denunțurilor provocate adesea de invidie, de rivalități, de ură, de plăcerea bolnavă de a face rău, deşi adesea absurde, îşi găsea o justificare în ochii lui Torquemada.

– Aproape întotdeauna, spune el, ascund un grăunte de adevăr...

Principiul juridic străvechi, conform căruia este preferabilă achitarea unui vinovat condamnării unui singur inocent, a fost dat peste cap de Sfântul Oficiu: este mai bine să condamni nouă nevinovați decât să scape un singur vinovat din ghearele Inchiziției...

Uneori, îmi trec prin minte gânduri ciudate. Eficiența delațiunii şi regimul favorabil aplicat denunțătorilor ar putea lovi pe oricine. Chiar şi un inchizitor ar putea cădea victimă într-un astfel de sistem. N-au existat antecedente, dar n-aş vrea să deschid eu seria.

Evident, nu trebuie să fac eforturi pentru a-mi afişa zelul şi severitatea. În ce mă priveşte, îmi îndeplinesc misiunea conştient de importanța îndatoririlor mele. Prezența mea în Ordinul Dominican o datorez urii viscerale pe care o nutresc împotriva duşmanilor lui Iisus Hristos şi ai credinței

noastre creştine.

Activitatea mea de inchizitor se desfăşoară după un ritual imuabil. Împart dreptatea numai în calitate de preşedinte al tribunalului, dar exercit şi funcţia de judecător de instrucţie. Camera de audienţe se află în clădirea Sfântului Oficiu, care poartă şi denumirea de Casa Sfântă.

Tribunalul se pronunţă în primă şi ultimă instanţă, dar sentinţele sale nu pot să fie schimbate decât excepţional de Suveranul Pontif, în calitatea sa de cap al Bisericii Universale.

Inchizitorii nu răspund decât în faţa lui Torquemada, care, în calitatea sa de Mare Inchizitor, are dreptul de supraveghere asupra ansamblului Sfântului Oficiu. Practic, are ultimul cuvânt, iar deciziile sale nu pot fi contestate nici de regii catolici, nici de Roma.

Intervenţiile Suveranului Pontif se produc când justiţiabilii care depind de Sfântul Oficiu obţin iertarea papală pentru a scăpa din ghearele Inchiziţiei. Acest privilegiu nu este accesibil decât celor mai bogaţi *conversos,* deoarece Curtea Apostolică de la Roma, veşnic în criză de bani, este foarte sensibilă la practicarea traficului de influenţă. Papa acordă bule care exceptează de la jurisdicţia inchizitorială persoanele în cauză.

Dar cum aceste exemple sunt, din fericire, rarisime, Sfântul Oficiu îşi poate face datoria, aplicând pedepsele cele mai severe fără nicio piedică. Misiunea mea este uşurată considerabil de codul Torquemada, un monument de dispoziţiuni legale care pun la îndemâna inchizitorilor soluţiile pentru rezolvarea celor mai complicate cazuri şi pentru anihilarea mijloacelor de apărare oricât de sofisticate şi de viclene.

Duşmanii adevăratei credinţe care cad în capcana Sfântului Oficiu sunt înghiţiţi de un labirint întortocheat, a cărui singură ieşire răspunde într-o piaţă publică, dominată de un rug enorm. Instanţa este alcătuită din trei judecători numiţi de Torquemada, care sunt asistaţi de avocatul statului, de arhiepiscopul diocezei şi de un notar care aşterne pe hârtie dezbaterile. Şedinţele se ţin cu uşile închise. Numai avocatul apărării are acces, dar el se abţine de la asistenţa acuzatului atunci când vinovăţia acestuia este dovedită de piesele anexate la dosar.

Când inculpatul intră escortat de milițienii lui Dumnezeu, se trezește într-o ambianță - pentru el - înspăimântătoare. O sală enormă, zugrăvită în negru, culoarea morții, trei judecători cu fețele împietrite, de nepătruns, așezați în spatele unei mese mari, pe care pâlpâie două lumânări aprinse în plină zi, încadrând un crucifix și evangheliile.

Nu pot uita cazul lui Alonso Morales care purta, ca evreu, înainte de botezul lui, solemnitate care marca trecerea la creștinism, numele de Marcus Mordecay. El a fost acuzat, ca urmare a unui denunț, că a practicat negarea noii lui religii și că a rămas, în secret, iudaic. Toate bunurile îi fuseseră deja puse sub sechestru.

Dacă în cursul procesului nu vor fi reținute în sarcina lui fapte grave, ar putea fi condamnat la o pedeapsă grea și la o amendă considerabilă. Dar va scăpa cu viață.

Colegul meu, fratele Juan Calvero, după ce a instrumentat cazul, mi-a spus că flerul său îl avertiza, grație unei iluminări divine, că păcatele lui Morales erau mai negre decât cele înșiruite la dosar.

– În timpul instrucției, am surprins pe fața lui o expresie suspectă, care ascundea cu stângăcie teama descoperirii unei crime succeptibile să implice numeroși complici. Trebuie să se exercite asupra lui o presiune severă, care îl va determina să facă în cele din urmă mărturisiri complete.

Doctorul Alarcon, al treilea judecător, un laic căptușit cu diplome universitare, numit de rege, zâmbea cu un aer superior.

– Legea, frate Juan, se aplică în funcție de probele materiale și nu de simple bănuieli...

– Senior Alarcon, noi, dominicanii, avem harul de a descifra ascunzișurile cele mai adânci ale sufletului omenesc. Morales minte cu o asemenea nerușinare încât ar putea înșela un naiv. Veți vedea! Va jura pe Evanghelie, dar minciunile lui vor continua. Pentru un iudaic, jurământul creștin nu are nicio valoare.

Torquemada are dreptate. Trebuie să-l încurcăm pe mincinos în plasa propriilor sale minciuni. Platon, marele maestru al umaniștilor, nu spune că revine magistratului - lui și numai lui - dreptul de a minți pentru a-l înșela pe dușmanul Republicii?

Tremurând ca o frunză în bătaia vântului, Morales depuse jurământul, apoi aşteptă întrebările mele. Tactica noastră, perfecţionată în decursul a numeroase procese, dădea adesea rezultate bune. Afişând bunăvoinţa, înţelegerea unui preot faţă de enoriaşii săi, l-am întrebat dacă îşi îndeplineşte cu smerenie îndatoririle sale de creştin, dacă asistă la liturghii, dacă se spovedeşte regulat.

Mincinosul trebuie să aibă o memorie bună şi să ocolească amănuntele. Interogatoriul trebuie să revină, în mod special, asupra celui mai mic detaliu cu o insistenţă deosebită. O contradicţie aparent neînsemnată poate produce o breşă în construcţia apărării. Atunci trebuie să alternezi ameninţările, capcanele şi promisiunile amăgitoare pentru a-i câştiga încrederea şi a-l împinge pe nesimţite pe panta mărturisirilor.

Dacă persistă să nege, să i se spună că nu trebuie să-şi asume păcatul aceluia care l-a indus în eroare, care a profitat de buna lui credinţă pentru a-l împinge spre grozăviile iadului.

Să i se explice cât de grave consecinţe vor suporta copiii săi dacă propria lui vinovăţie va fi dovedită. Lipsiţi de toate bunurile, de toate drepturile politice, aruncaţi în cea mai neagră mizerie, ei îl vor blestema până la ultima suflare.

Apoi, urmează metodele grele: promisiunea iertării, dacă acceptă să divulge numele complicilor săi. Desigur, termenul iertare are mai multe sensuri: acordarea iertării păcatelor sale înainte de a fi ars, ori privilegiul de a fi strangulat pentru a scăpa de moartea prin foc, apoi iertarea duhovnicului...

Dar, în ciuda eforturilor noastre, Morales s-a încăpăţânat să nege faptele care îi erau imputate. Am hotărât atunci să trimitem în celula sa un agent provocator care să joace rolul unui *conversos* iudaizat, un tovarăş de nenorocire, care să aibă misiunea de a-i câştiga încrederea şi de a-l face să vorbească. Omul nostru nu trebuia să folosească termeni precişi, să afirme, de exemplu, „sunt un iudaic", pentru că ar fi căzut el însuşi în păcatul ereziei; sunt recomandate aluziile vagi. Aveam în serviciul nostru adevăraţi artişti, care ştiau să se târguiască şi care ştiau să prezinte viitorul în culori întunecate.

Pentru că Morales se menţinea pe vechile sale poziţii, am ajuns la concluzia că trebuie să se treacă la a treia variantă:

chestionarul - eufemism care însemna tortura. În general, ea dă rezultate pozitive. Puțini oameni rezistă acestei încercări. Numai vrăjitoarele sunt uneori capabile să suporte cele mai oribile suferințe, pentru că patronii lor - demonii - le întăresc trupul şi spiritul dincolo de marginile rezistenței umane.

M-am hotărât să particip personal la tortura lui Morales. Eram asistat de fratele Calvero, judecătorul de instrucție, de notar şi de duhovnic. Înainte de a porunci călăului să-şi facă meseria, l-am îndemnat pe Morales să rupă tăcerea şi să recunoască adevărul, pentru că mai devreme sau mai târziu acesta va ieşi la suprafață.

El privea îngrozit instrumentele de tortură, care parcă îl hipnotizau. Călăul l-a dezbrăcat, i-a legat brațele la spate, apoi l-a suspendat legat de capătul unei frânghii sprijinite de un scripete atârnat de tavan. L-a tras în sus, apoi l-a lăsat să cadă treptat, prin înfrânări bruşte. De obicei, brațele sunt smulse din încheieturi. Morales urla ca un animal jupuit de viu.

– Mărturiseşte!, strigam eu cu un ton amenințător. Mărturiseşte şi suferințele tale se vor termina! Mărturiseşte!

În loc să mărturisească, el a leşinat. Călăul l-a dezlegat şi l-a întins pe dalele reci care acopereau pământul.

– A murit?, am întrebat cu o uşoară îngrijorare.

Moartea unui suspect sub tortură, în timpul anchetei, este condamnată de Biserică, menită să dea viață, nu să o suprime. Numai o mână laică era hărăzită să omoare. Dacă totuşi acest lucru trebuia să se întâmple, judecătorii ecleziaşti aveau posibilitatea să se spele de păcat acordându-şi reciproc iertarea.

În principiu, tortura nu trebuie repetată, dar nimic nu împiedică să fie continuată peste o zi sau două. Orice mijloc este permis pentru a înfrânge rezistența unui eretic.

Morales a fost reanimat, dar pentru că era prea buimăcit ca să dea un răspuns clar întrebărilor mele, fratele Calvero a intervenit nerăbdător:

– Face pe prostul, vrea să vă păcălească! Să trecem la chestionarul cu apă!

Această tortură, deşi foarte crudă, este folosită în mod curent pentru a înfrânge rezistența celor mai rebeli eretici.

Călăul îl împinse pe Morales, care abia mai respira, spre

un fel de capră de lemn şi îl legă de ea cu faţa în sus. Îi înfundă nările cu bumbac şi, pentru a-i menţine gura deschisă, îi aplică un dispozitiv de fier. Apoi, începu să toarne apă cu ajutorul unei pâlnii. Pentru a nu se sufoca, Morales înghiţea apa, care îi umfla stomacul provocându-i dureri îngrozitoare. Crispat, el se zbătea inutil, pentru că apa care se scurgea în esofagul său forma un şuvoi continuu. Dar se pare că natura l-a ajutat să scape de acest supliciu, căci a leşinat din nou.

– Vom reîncepe mâine!, urlă fratele Calvero exasperat. Acest eretic păcătos nu-mi va scăpa!

Apreciez voinţa lui de fier pusă în slujba credinţei adevărate.

– Mâine vom trece la proba focului!, reluă el cu violenţă. Când flăcările îi vor arde tălpile, nu va mai avea şansa leşinului! Va mărturisi totul! Vă garantez!

– Puţină moderaţie! Nu uita că mărturisirile făcute aici, sub tortură, nu au nicio valoare dacă nu sunt confirmate cu propria lui voce în faţa tribunalului şi a Curţii, în completele reunite. Apoi, instrucţiunile reverendisimului Torquemada sunt clare! Dacă un suspect este într-adevăr nevinovat, nu trebuie să se împovăreze cu o crimă pe care n-a comis-o, pentru că s-ar face vinovat de un păcat de moarte.

– Nevinovat, va trebui să accepte pedeapsa capitală cu seninătate şi resemnare, ştiind prea bine că va primi coroana de martir.

Afacerea Morales îmi producea un gust amar. De câtva timp eram bântuit de coşmaruri teribile. Eretici, iudaici, sodomiţi ardeau în jurul meu. Eram foarte aproape de ei, atât de aproape încât puteam să-i ating. Le vedeam pielea chircindu-se, apoi roşindu-se în bătaia focului. Se formau băşicuţe, sângele ţâşnea şi începea să fiarbă. Tot corpul devenea o torţă vie: viaţa îl părăsea. Strigătele sfâşietoare, urletele de durere, blestemele răzbăteau în aerul îmbâcsit de fum şi de miros de carne arsă... Coşmarurile au devenit şi mai insuportabile când eu însumi m-am văzut legat de un stâlp, în timp ce călăul dădea foc vreascurilor de sub picioarele mele. Un fum acru se răspândea în sus, apoi flăcările care făceau să trosnească lemnele prinseră să şerpuiască tot mai aproape de

corpul meu şi totodată muşcară din carnea mea... Urletul care îmi scăpă din gâtlej m-a smuls din acest somn agitat...

Cu sudoarea şiroind, m-am trezit în patul meu. Plângeam cu sughiţuri, privind pereţii goi ai chiliei mele monahale, care îmi părea acum un refugiu, un azil de mântuire. Lumina slabă a unei lămpi îi împrumuta o viaţă aparte.

Fraţii mei dominicani adăpostiţi pe acelaşi culoar nu se sinchiseau de strigătele mele. Erau şi ei bântuiţi de coşmaruri la care participam fără voie. Dar nimeni nu vorbea de aceste halucinaţii, care ne urmăreau uneori şi în miezul zilei...

Focul!... Focul fără de sfârşit! Aveam impresia că trăiesc la marginea unei prăpăstii care se deschidea deasupra văpăilor iadului...

Aş fi vrut să părăsesc meseria de inchizitor, dar nu îndrăzneam să fac această cerere. Torquemada şi fraţii mei dominicani m-ar fi acuzat de laşitate... Eram slujitorul lui Dumnezeu şi trebuia să-mi fac meseria până la capătul zilelor mele. Exemplul lui Torquemada era pentru noi o călăuză. Propovăduia ascetismul rigid, nu mânca niciodată carne, dormea pe scândurile unui pat fără saltea de paie, purta direct pe piele un anteriu de dimie şi pe deasupra o pelerină neagră. Umilinţa lui nu era lipsită de agresivitate, de o violenţă şi o agresivitate excesive care răbufneau atunci când era vorba de a apăra adevărata credinţă. Regina îi oferise o arhiepiscopie, dar el o refuzase. Admiratorii îi lăudau modestia. În realitate, această demnitate ar fi avut semnificaţia unei retrogradări. În calitatea lui de Mare Inchizitor dispunea de o putere absolută, era superior tuturor episcopilor Spaniei şi tuturor cardinalilor Romei. Torquemada putea împărţi viaţa şi moartea ca Dumnezeu însuşi.

În timp ce trimitea în faţa tribunalelor Inchiziţiei preoţi desfrânaţi învinuiţi de *solicitatio ad turpia* - în limbaj clar, duhovnicii care întreţineau relaţii sexuale cu cele care li se mărturiseau - la Roma părinţii Bisericii afişau un lux excesiv şi întreţineau metrese plătite scump. Contrastul era izbitor. De altfel, tonul l-a dat Innocent al VIII-lea, care şi-a căsătorit copiii, recunoscuţi oficial, în saloanele Vaticanului.

Tocmai în acele zile a ieşit la suprafaţă o afacere oribilă. Un denunţ care furniza probe irefutabile a scos la iveală o crimă rituală care a umplut de indignare poporul Spaniei. În cursul unui sabat negru al iudaicilor, a fost ucis un copil creştin, răstignit pe o cruce, pentru a insulta amintirea supliciului lui Iisus Hristos.

Numai câţiva dintre participanţii la această reuniune profanatoare au fost arestaţi. Cei mai mulţi au reuşit să fugă.

Pe lista iudaicilor menţionaţi de denunţător figura şi numele lui Alonso Morales.

Fratele Calvero manifestă o vie satisfacţie.

– Ştiam eu că este vinovat! Ştiam sigur! Era mai mult decât un simplu fier! Am fost inspirat de Domnul Dumnezeul nostru, care nu voia ca acest iudaic să scape de pedeapsa meritată. Trebuie să continuăm chestionarea întreruptă de leşinul lui prefăcut! Acum îl vom înfunda!

A luat dosarul sub braţ, apoi împreună am coborât în sala de tortură.

Cadaveric, incapabil să meargă singur, Morales a apărut sprijinit de doi miliţieni ai lui Dumnezeu. Ne privea doborât de spaimă. Tremurul lui avea ceva patetic.

– Îşi joacă numai rolul de victimă nevinovată! Îmi şopti Calvero la ureche.

Sângele îi fierbea. Cunoşteam semnele unei mari frământări interioare, ajunsă la culme. Dar se stăpânea. Făcea cercuri în jurul lui Morales, ca un vultur care se pregăteşte să se arunce asupra prăzii. Un zâmbet ironic i se aşternu pe buze.

Deschise dosarul şi începu să citească un pomelnic de nume. Când îl termină, se apropie de prizonier şi-l fixă cu ochii, ca şi când ar fi vrut să-l hipnotizeze. Îngrozit, acesta se întreba ce capcană nouă se deschidea înaintea lui. Puteam să citesc în sufletul său ca într-o carte deschisă...

– Îi cunoşti pe aceşti indivizi?, întrebă fratele Calvero în cele din urmă.

– Eram colector de impozite... Toţi locuitorii acestui oraş şi ai regiunilor vecine treceau prin faţa ghişeului meu... Dar niciunul din numele pe care le-aţi citat, absolut niciunul, nu mi-a reţinut în mod deosebit atenţia... De ce ar trebui să-i cunosc?

– Vreau să-ți împrospătez memoria! Toți au participat la un sabat negru! În cursul acestei adunări profanatoare, un copil creştin a fost crucificat! Şi pe listă figurează şi numele tău...

Morales îl privi înspăimântat.

– Cum aş fi putut să particip la acest sabat negru când mă aflam în spatele gratiilor închisorii dumneavoastră?

– Nu face pe prostul, Morales!... Sau preferi să te numesc Maimonide!... Această adunare diavolească a avut loc înaintea încarcerării tale!

– E vorba de o nefericită coincidență... de un omonim...

Râsul lui Calvero îmi sugera o usturătoare lovitură de bici.

– Continuăm chestionarul!, hotărî el. Tortura prin foc... Fă-ți datoria, călăule!

Nu m-am opus deciziei lui, deşi acuzația păcătuia printr-o lipsă de precizie.

Legat de o capră de lemn, Morales suportă această încercare, se pare cea mai dureroasă. Tălpile picioarelor lui Morales, expuse flăcărilor, se înroşiseră, făcuseră băşici care crăpau scoțând un sânge negru amestecat cu puroi...

Procesul profanatorilor *conversos* a făcut mare vâlvă. Trei indivizi se aflau încă în stare de libertate.

La cererea doctorului Alarcon am aprobat o confruntare între presupuşii participanți la acel sabat negru şi Alonso Morales „al nostru", virtualul lor complice. Aceştia au declarat că el nu face parte din grupul lor de prieteni. Normal, mărturia lor ar fi trebuit să-l dezvinovățească. Alarcon era de aceeaşi părere cu mine.

Am început deliberările. Fratele Calvero s-a opus concluziei noastre, invocând instrucțiunile lui Torquemada care precizau: mărturiile ereticilor sunt admisibile când ele îl învinovățesc pe acuzat, dar nu pot fi admise, fiind fără valoare, dacă servesc apărării sale...

A trebuit să ne înclinăm... Argumentul lui era irefutabil.

– Acum nu-mi va mai scăpa!, scrâşni el cu o furie anevoie stăpânită. Rugul va pune capăt vieții lui mizerabile!

Două zile mai târziu, am aflat că Morales „al nostru" s-a sinucis în celula sa, înghițind cioburile unei sticle de lampă, care lumina în timpul nopții.

A doua zi a fost adus în fața tribunalului Alonso Morales,

omonimul ucigaşului nostru, capturat la Bilbao. Eşuase în încercarea sa de a se îmbarca pe o navă de comerț care pleca spre Anglia.

Dezbaterile în jurul acestui sabat se deschiseră cu solemnitatea cuvenită. Fratele Calvero îşi freca mâinile cu o bucurie nestăpânită. Dezbaterile se anunțau pasionante...

CHARLES DE VALOIS
prinț moştenitor al Franței

Când un ofițer al regelui se prezentă la Amboise pentru a mă informa că Maiestatea Sa doreşte să mă primească, o frică straşnică îmi răscoli stomacul. Sunt rareori convocat la Plessis-les-Tours, noua sa reşedință, dar când acest eveniment intervine, tremur ca o piftie purtată pe tavă de un valet neîndemânatic.

Evident, nu suflu nimănui o vorbă despre ceea ce simt, pentru că trebuie să-mi păstrez demnitatea intactă.

– Secretul este cea mai subtilă armă a regilor, mi-a spus într-o zi Monsieur de Vesc, preceptorul meu. Iar Maiestatea Sa, tatăl dumneavoastră, a ştiut întotdeauna să-şi ascundă intențiile cu o măiestrie incomparabilă.

Monsieur de Vesc are dreptate. Când tata îmi aruncă una din privirile sale piezişe, pe sub borul pălăriei de castor, împodobită cu mici medalii sfințite, îmi îngheață sângele.

Am numai treisprezece ani, dar nu sunt idiot. Că vrea să-i bage în sperieți pe duşmanii săi este explicabil. O metodă subtilă, desprinsă din faimoasa lui colecție de torturi morale şi care urmăreşte să-i descumpănească pe nobilii feudali - victimele sale preferate. Desființarea privilegiilor, distrugerea castelelor fortificate, anihilarea armatelor de rebeli care îndrăznesc să nesocotească puterea regală, confiscarea pământurilor lor, încarcerarea, decapitarea sau - umilința supremă - expunerea lor în cuşti, pentru spectatorii uluiți, toate fac parte din politica sa.

Consilierii lui provin din marea sau mica burghezie.

Olivier Le Daim, bărbierul regelui, adesea lăsa la o parte foarfecele şi uneltele de ras pentru a îndeplini - cu un succes îndoielnic - misiuni diplomatice foarte înalte. Dar în general oamenii de rând se arătau competenţi şi mai ales devotaţi.

Propria mea casă este condusă de burghezi care se bucură de o autoritate incontestabilă. Monsieur de Vesc, un diplomat înnăscut, mi-a câştigat simpatia.

Numai instructorii militari, pajii de la grajduri şi tovarăşii mei de joacă - băieţi din garda de onoare - fac parte din mica nobilime. În sânul acestei caste primesc o educaţie războinică, indispensabilă viitorului suveran al frumosului regat al Franţei. Ca şi mine, aceşti copii sunt strict supravegheaţi, pentru a se evita orice contact cu lumea exterioară, coruptă şi periculoasă.

Monsieur de Vesc, care a remarcat neliniştea mea când am fost chemat la Plessis-les-Tours, se străduia să-mi tempereze temerile. El nu pierdea ocazia să mă asigure de afecţiunea tatălui meu, care nu-mi voia decât binele. Dar evita precizările, ştiind că mai devreme sau mai târziu voi afla, fără să fiu afectat, adevăratele motive ale atitudinii aparent reci, distante, a tatălui meu. Graţie unor zvonuri vagi şi ale unor confidenţe culese cu multă răbdare, am reuşit să descopăr ceea ce în realitate nu era decât secretul lui Polichinelle. În trecut, relaţiile dintre tatăl meu şi părintele său, Charles al VII-lea, se înveninaseră încet, progresiv, până au ajuns la un punct fără întoarcere. Fiul îl acuză pe tatăl său de incompetenţă şi se alie cu inamicii săi. Războiul civil părea inevitabil. Înainte de a muri de un flegmon în gât, Charles al VII-lea îşi exprimase convingerea că prinţul moştenitor îl otrăvise.

Se temea tatăl meu că aş putea să mă angajez pe aceeaşi cale pe care o alesese el însuşi?

Acum înţeleg reţinerile, suspiciunile sale. Mă mai intimidează încă, dar face eforturi spre a înlătura barierele artificiale care ne separau, ca să-i câştig încrederea.

Deşi continua să se arate rece, distant, făcea uneori gesturi care mă impresionau. Pentru că ştia că îmi plac enorm animalele - pasiune pe care o împărtăşea - îmi trimitea din

când în când câini de vânătoare, canari şi chiar cerbi de o frumusețe rară.

În acest domeniu, Monsieur de Vesc era expert. Cu o competență care mă uimea, putea vorbi ore în şir despre diferențele dintre ogarii ruşi, ogarii afgani şi ogarii englezi, dintre suplul şi superbul cal andaluz, nervosul şi grațiosul cal de luptă arab şi rapidul hunter englez, dintre papagalul cu cap roşu, microglosul, şi Ara albăstrui. Filosofia umanistă îl entuziasma, iar istoria popoarelor vechi şi moderne îl purta pe aripile unui zbor avântat al descrierilor savante, dar care nu erau lipsite de culoare şi de pitoresc. Îmi vorbea adesea de drepturile coroanei franceze asupra Ducatului de Milano, asupra Siciliei şi asupra Regatului Neapole.

Încălzit de cuvintele sale, îl întrebam intrigat:

– Atunci de ce nu revendicăm acum, cu arma în mână, aceste teritorii care sunt ale noastre?

Suspină, apoi răspunse cu un zâmbet dezamăgit:

– Regele, tatăl dumneavoastră, care este înțelepciunea personificată, consideră că Franța nu este pregătită pentru a se aventura dincolo de Alpi, în viesparul de intrigi şi de războaie italiene...

Oamenii care nu mă iubeau pretindeau că sunt mai mult sau mai puțin ignorant şi că nu mă simt bine decât printre animale, că tovarăşii mei cei mai apropiați sunt şoimii de vânătoare şi că maimuțele savante ocupă un loc privilegiat. Nu e adevărat! Îmi plăceau poemele epice, poveştile de curte şi istoria, în special cea a Italiei. Din nenorocire, oamenii care mă denigrau, afişând o tristă compasiune, exercitau o oarecare influență asupra regelui.

Am fost consternat când Monsieur de Vesc mi-a destăinuit - în secret - că printre criticii mei cei mai vicleni, care mă ponegreau, strigând în acelaşi timp că îmi vor binele, se afla însăşi Anne, sora mea cea mare, care avea un bărbat rotofei, Pierre de Beaujeu, cu douăzeci de ani mai în vârstă decât ea.

Ştiam că nu mă iubeşte, dar nu-mi imaginam că propria mea soră ar fi capabilă să mă critice în fața regelui. Anne îşi detesta propriul sex, care o împiedica să aspire la tronul Franței. Era genul de femeie bărbătoasă, rece, îndărătnică, energică

şi însetată de putere. Austeritatea ei, afişată cu un fel de orgoliu, era în realitate o mască ce ascundea cu greu aviditatea şi natura ei coruptă. Sustrăgea fără ruşine aur din vistieria regală şi făcea să i se plătească scump serviciile pe care le aducea partizanilor ei sau principilor străini.

Anne ironiza înfăţişarea care nu mă avantaja, ochii ieşiţi din orbite, nasul mare, picioarele lungi şi subţiri ca nişte catalige, care îmi dădeau aerul unui flamingo bâjbâind prin nămolul unei mlaştini, în căutare de viermi, hrana lui favorită.

Ador păsările flamingo roz - am de altfel un exemplar în colecţia mea de păsări exotice - dar comparaţia cu picioarele lui lungi m-a deranjat oarecum.

Plângeam într-un colţ, când m-a găsit domnul de Vesc. Cedând până la urmă în faţa insistenţelor sale, i-am mărturisit cauza smiorcăielilor mele. M-a privit cu o înţelegere care a fost balsam pentru vanitatea mea rănită.

– Nu vă daţi seama, monseniore, că este vorba de cea mai banală invidie? Sunteţi un mascul, ceea ce sora dumneavoastră nu va fi niciodată! Apoi, fizicul dumneavoastră este extrem de agreabil. Cele mai alese fete din Europa aleargă după dumneavoastră... Elisabeth de York, fiica regelui Angliei, Juana de Castilia, nepoata regelui Alfonso al V-lea al Portugaliei, Maria de Burgogne, fiica răposatului duce de Bourgogne - căsătorie care la acest moment nu este recomandabilă -, Margareta de Austria, fiica împăratului german... Şi atâtea altele visează la dumneavoastră...

Argumentele domnului de Vesc aveau destulă greutate.

Am schiţat o replică timidă:

– Nu credeţi că este vorba de căsătorii motivate de raţiuni de stat? Deci, de substrate politice?

– Evident că substratele politice joacă un oarecare rol... Dar acesta nu este determinant... Reputaţia prinţului, farmecul spiritului său, bravurile cinegetice aprind inima candidatelor... Şi pot afirma, monseniore, că dumneavoastră îndepliniţi cu prisosinţă aceste condiţii...

Adăugă apoi cu un surâs complice:

– Sunt autorizat să vă informez că Majestatea Sa regele, tatăl vostru, a ales cea mai frumoasă fată, cea mai dotată şi

mai seducătoare din lume pentru voi: prințesa Margareta a Austriei... Data logodnei a fost deja stabilită...

Descrierea domnului de Vesc m-a făcut să visez.

– Credeți că este într-adevăr frumoasă?

– Este un înger, monseniore! Un înger, o nimfă, o mică zeiță...

Euforic, cu moralul ridicat, l-am părăsit pe domnul de Vesc pentru a-mi vedea păsările. Voiam să le vorbesc despre logodnica mea, mica zeiță...

La 22 iunie 1483, dată care s-a gravat în mintea mea, am părăsit Amboise, în fruntea unei suite impozante, pentru a-mi primi logodnica. Inima îmi bătea puternic... Le zâmbeam tuturor ca un idiot, pentru a-mi ascunde tulburarea. Imaginația galopa... Mă şi vedeam îmbrățişând o fată superbă pe care toți oamenii casei mele civile şi militare o priveau cu admirație şi cu invidie. Am petrecut ultimele nopți fără să pot închide un ochi. Flăcările destrăbălării mă ardeau. O îmbrățişam cu ardoare pe Margareta, care mă sorbea din ochi şi îmi şoptea cuvinte de dragoste. Dacă mi-ar fi spus că am picioroange de flamingo roz, nici nu m-aş fi sinchisit, ştiind că o face din simpatie, ca un fel de mângâiere verbală...

Eram îmbrăcat în atlas roşu închis; croiala modernă a costumului se potrivea cu personalitatea mea.

Într-un anumit loc al drumului, denumit la Métairie de la Reine, cortegiul s-a oprit pentru a aştepta sosirea prințesei. Căldura şi emoția mă făceau să transpir ca o stropitoare.

În sfârşit, o coloană strălucitoare apăru la orizont. Cavalerii eleganți şi doamnele de onoare călare încadrau o litieră aurită, bogat sculptată şi trasă de două catârce împodobite cu valtrapuri. Ajunşi în dreptul nostru, se opriră. Inima îmi bătea atât de tare încât suna ca un gong în delir.

Un scutier deschise cu solemnitate portiera litierei. Mă grăbii să ofer mâna prințesei, viitoarea mea soție.

Cu greu m-am stăpânit să nu cad, țeapăn ca un mort, când ochii mi se încrucişară cu cei ai unei fetițe cam de trei anişori, care surâdea intimidată de acest ceremonial greu de înțeles pentru ea. Nimeni nu mă prevenise că voi avea de-a face cu un prunc, cu o copilă de-abia înțărcată, care trebuia să

aştepte un secol pentru a ajunge la vârsta mea. În clipa aceea am avut impresia că toţi cavalerii mei de onoare făceau haz pe socoteala mea...

A doua zi se desfăşură, după cel mai strict protocol, ceremonialul logodnei mele cu Margareta de Austria. De acum încolo, ea trebuia să locuiască la Amboise, având propria ei casă, alcătuită mai ales din educatoare şi călugăriţe îmbrăcate în alb-negru, ca nişte coţofene...

Bănuiesc că, informată de această păţanie, Anne se amuza pe seama mea. Nenorocirea altuia o face să se bucure. Când mă voi instala pe tronul strămoşilor mei, o voi obliga să înghită dublul veninului pe care m-a făcut ea să-l înghit.

Pe când rumegam aceste gânduri negre, nu mi-aş fi putut imagina că răzbunarea avea să se producă într-un viitor aşa de apropiat... Dar evenimentele se precipitară cu o astfel de viteză, încât m-au luat pe nepregătite.

La castelul Amboise, viaţa îşi reluase cursul normal, de abia tulburată de prezenţa logodnicei mele, devenită practic invizibilă...

Într-o zi, tocmai mă pregăteam pentru vânătoarea zilnică obişnuită, când un ofiţer de ordonanţă se prezentă în faţa mea pentru a mă anunţa că regele doreşte să mă vadă imediat. Aceste convocări urgente şi imperioase nu prevesteau nimic bun.

Când am ajuns la Plessis-les-Tours, tata m-a primit fără să mă lase să fac anticameră, ceva neobişnuit. Dar, ca întotdeauna, ochii lui păreau să pătrundă până în străfundul gândurilor mele cele mai secrete. Un zâmbet abia schiţat îi lumină câteva clipe chipul obosit. Măsura cabinetul cu paşi care se voiau vioi, dar, în ciuda eforturilor, îşi târa picioarele. Gârbovit, încerca să se îndrepte, dar era marcat de oboseală. Vorbea cu o voce răguşită, stranie, sacadată.

Mi-a cerut veşti despre Margareta, dar, fără să aştepte răspunsul, abordă un alt subiect.

– Într-o zi vei fi chemat să conduci această ţară. Trebuie să ştii că meseria de rege implică sarcini grele, datorii pe care trebuie să le îndeplineşti uneori chiar împotriva voinţei tale. Desemnat de voinţa divină, suveranul trebuie să se arate demn de strămoşii săi şi să se identifice cu statul care

i-a fost încredințat...

Făcu o pauză pentru a-şi recăpăta suflul.

– Regele trebuie să se dedice trup şi suflet prosperității şi fericirii neamului său, măreției țării sale...

Se lăsă să cadă într-un fotoliu cu spătar înalt, aşezat lângă cămin. În ciuda căldurii de vară, flăcările unui foc mic jucau în vatră.

Suspină, apoi strânse în jurul corpului său descărnat roba largă de mătase stacojie. Voia să-şi păstreze până la moarte aerul maiestuos, impozant, regal.

– Tu trebuie să-l asculți pe Dumnezeu, pe Sfânta Fecioară şi pe toți sfinții care călăuzesc treburile noastre. Dar trebuie să priveşti cu suspiciune pe aşa-zişii slujitori ai Domnului, care sunt preocupați mai mult de propriile lor interese decât de acelea ale Bisericii. Papa este un păgân care se bălăceşte ca un porc în troaca lui. Iar principii italieni sunt nişte necredincioşi gata să-şi vândă sufletul diavolului pentru câțiva pumni de galbeni. Ei sunt cei care au inventat armata de mercenari *condotta*. Nu te atinge de Italia! Este un bârlog împuțit de bandiți şi de animale sălbatice... Încearcă să determini Sfântul Scaun să respecte Pragmatica Sancțiune, care ne asigură independența față de Vatican. Trebuie să supui unui control riguros clerul Franței şi veniturile bisericilor sale. În privința nobililor feudali, strânge frâiele până când zăbala le va sparge dinții... Şi mai ales nu repeta greşeala mea. Când am preluat puterea regală, i-am îndepărtat brutal pe toți consilierii tatălui meu. Păstrează-i lângă tine pe ai mei. I-am pregătit la o şcoală dură. Îți vor fi devotați...

M-a reținut la dineu. Mânca foarte puțin, pentru că nu putea reține hrana. Onora, în schimb, vinul excelent. Am primit chiar permisiunea să sorb două sau trei pahare.

– Ai voie să bei puțin alcool, pentru că peste câteva luni vei trece pragul celor paisprezece ani, vârsta majoratului regilor. Primeşte felicitările mele anticipate!

Însuflețit de un divin *Château-Yquem*, „marele şi excelentul vin de Sauternes" - am citat propriile lui cuvinte - începu să înşire amintiri din tinerețea lui, legate de răfuielile cu cel ce l-a adus pe lume. Astăzi regreta violența confruntărilor lor. Numai moartea a pus capăt acestui conflict.

– Prima măsură pe care am luat-o, după primirea succesiunii, a fost executarea celui mai apropiat prieten şi consilier al său, contele de Armagnac, duce de Nemours. Găsisem o justificare: raţiuni de stat. S-au comis crime mult mai nebuneşti decât ale mele în numele acestei supreme invocări... Sub domnia mea, călăii nu au şomat nicicând... Dar am avut întotdeauna în faţa ochilor un singur obiectiv: binele Franţei...

Îmi vorbi apoi de dramaticul său conflict cu Casa de Bourgogne şi de preferinţele lui pentru diplomaţie.

– Insist asupra acestui punct!, adăugă el cu nervozitate. O diplomaţie abilă ţi-ar putea pune Europa la picioare! Războiul este grotesc, sălbatic, nedemn de un principe luminat... Operaţiunile militare implică riscuri mari: ele sunt la fel de supuse hazardului ca jocurile de zaruri... Şi acum, du-te!... Sunt obosit... Cortina cădea cu brutalitate înainte de finalul piesei. În timpul dineului, am avut impresia că tatăl meu se umanizase, că abandonase vechea lui atitudine trufaşă, de despot inabordabil, pentru a-şi descărca sufletul ca un părinte afectuos în prezenţa fiului său. Tunetul care a cutremurat ferestrele părea să sublinieze finalul trist al acestei întrevederi. O furtună de o violenţă extremă se abătu asupra ţinutului. Furia naturii se armoniza cu bătăile devastatoare ale tâmplelor mele, cu propria mea agitaţie...

Ce-mi evoca această audienţă?... Aceste instrucţiuni care sunau ca un cântec de lebădă... Era vorba de un avertisment?

Ştiam că regele este bolnav. Dar anturajul său vorbea de o indispoziţie trecătoare...

Zece zile mai târziu, clopotul capelei modeste din Plessis-les-Tours anunţa moartea tatălui meu... Acest eveniment grav mă găsea într-o situaţie incomodă... Voi fi proclamat rege, dar nu voi putea acţiona în deplinătatea drepturilor mele, fiindcă eram minor... Şi, plin de umilinţă, regele, înainte de a muri, încredinţase surorii mele administrarea regatului pe timpul minoratului meu şi chiar după...

Această măsură era foarte abilă. Dacă ar fi fost numită regentă, funcţiile ei ar fi încetat deîndată ce eu aş fi atins majoratul. Această tutelă deghizată îi acorda un control succeptibil a fi prelungit chiar şi după ce voi fi împlinit „vârsta raţiunii". Formulă

ambiguă, care mă reducea la rolul unui rege-fantomă...

Nu voi spune că am ajuns la nivelul lui Alexandru cel Mare sau al Sfântului Augustin, care reprezentau, în concepția actuală, vârful artei militare şi al ştiinței umane. Dar ajutat de consilieri înțelepți, precum domnul de Vesc şi de colegii săi, care s-au ocupat de educația mea intelectuală şi religioasă, aş putea privi viitorul cu o oarecare seninătate.

După ce am trecut pragul majoratului, am asistat cu asiduitate la toate consiliile, la toate adunările. Puțin câte puțin, mi-am putut da seama că sunt marginalizat, redus la o figurație ofensatoare. Mă transformaseră într-un obiect de decor la care abia se mai uitau. O situație de rahat... Scuzați! Cine vrea să se inspire din proza nobilă, sublimă a Sfântului Augustin, nu trebuie să se coboare la folosirea unor termeni atât de vulgari ca acest nefericit... „de rahat", trântit ca un bulgăre de noroi printre stele... Dar să lăsăm deoparte digresiunile! Să revenim la subiectul nostru... atât de insuportabil.

Cuplul Beaujeu a câştigat încrederea tatălui meu - căzut în patima misticismului datorită bolii sale - afişând un rigorism, o evlavie exemplare, precum şi voința de a sprijini şi a apăra politica lui. Astfel, primiseră mijloacele şi autoritatea de a continua... Într-un limbaj mai colorat, tata căzuse în laț... Încă o dată, scuze pentru *laț*.

Oricum, simțeam efectele pe propria mea piele... Anne şi matusalemicul ei soț reuşiseră să-mi răpească plăcerea, extazul pe care normal ar fi trebuit să-l producă prezența pe fruntea mea a glorioasei coroane a regatului Franței...

Soții Beaujeu asigurau protecția consiliului înțelepților. Pentru a se face iubiți de înalta nobilime, exasperată de autoritatea excesivă a burghezilor învestiți cu o putere fără precedent în țara noastră, sora mea îl lăsă pe bietul bărbier-diplomat, Olivier Le Daim, pe mâna parlamentului, care l-a judecat şi l-a decapitat pentru că îndrăznise - în epoca sa de glorie - să întemnițeze un consilier care îşi depăşise prerogativele.

Această concesie nu-i împiedica pe duci şi pe marii feudali să încerce să-i detroneze şi să-i treacă pe tuşă.

Ducele de Orléans, care se bucura de reputația de a fi cel mai frumos bărbat din Franța, îmi făcu o vizită. Cu un zâmbet

seducător, îmi făcu o propunere care avu darul să mă încânte:

– Dragul meu sire, n-ai vrea să le trag nişte picioare în cur acestor Beaujeu, care să-i zboare în exil în Gien sau la Thouars?

– Trage-le, vere, trage-le! Dar cu grijă! Au curul blindat!

Încă o dată iertare! Acest dialog nu a fost inspirat din texte literare rafinate; dar l-am citat pentru a păstra culoarea locală! Îl iubeam mult pe vărul meu de Orléans, în ciuda faptului că mariajul lui cu sora mea, Jeanne de Valois, luase o întorsătură de tragicomedie antică. Nu-l puteam condamna că fugea de ea ca de ciumă. Jeanne era urâtă, cocoşată, se uita cruciş şi mirosea ca un câine plouat, în ciuda parfumurilor cu care se stropea. Tata îi impusese această alianţă matrimonială, care în mod fatal trebuia să rămână sterilă. Nimeni nu şi-ar fi putut imagina că cineva ar putea să se culce cu ea. În absenţa unui copil care să continue şirul ducilor de Orléans, toate bunurile acestei familii ar reveni, în mod firesc, Coroanei Franţei.

Tata ordonase ca logodna Jeannei cu Louis şi aceea a Annei cu Pierre de Beaujeu să fie celebrate în cursul aceleiaşi ceremonii. Anne, care era îndrăgostită în secret de Louis, ar fi preferat să facă schimb de parteneri. Dar dorinţa tatălui meu, care se împletea cu raţiuni de stat, era inflexibilă.

Ecoul acestei pasiuni, aparent bine ascunsă, a ajuns la cunoştinţa mea în împrejurări neobişnuite.

În cursul ceremoniei încoronării mele, cei patru băieţi care ţineau trena lungă a mantiei mele regale râdeau pe înfundate. Odată solemnitatea terminată, în timp ce îmi schimbam veşmintele de gală, m-am retras lângă pervazul unei ferestre cu Philippe de Chastellux, cel mai zburdalnic şi îndărătnic dintre aceşti copii. Nu voiam să-l bruftuluiesc de faţă cu martori.

La întrebarea mea privind incalificabilul comportament din catedrală, mi-a răspuns râzând:

– Eraţi prea preocupat de ceremonie pentru a remarca manevrele subtile ale doamnei Anne pentru a atrage atenţia vărului dumneavoastră, ducele de Orléans. Făcea graţii ca o fetiţă abia ieşită din pension. Oamenii care i-au surprins jocul se amuzau copios. N-aţi observat că nu se mai îmbracă în negru?

– Într-adevăr!

– Ținuta ei sobră, monahală, este de fațadă la curtea regelui, tatăl dumneavoastră, pentru a-l impresiona şi a-i cuceri încrederea. Pentru a-l seduce pe tânărul duce, arborează acum toaletele cele mai strălucitoare, cele mai extravagante.

Isteţimea micului Chastellux m-a impresionat.

– Domnul de Beaujeu n-a observat manevrele ei?

– Fără îndoială că da! Doar nu e prost! Dar a observat şi că ducele este absolut insensibil la avansurile doamnei de Beaujeu...

Scenele de gelozie nu ar fi avut niciun rost!

Comentariile micului Philippe erau pertinente şi dezvăluiau o surprinzătoare cunoaştere a naturii umane. Copiii de astăzi sunt mai evoluați decât cei de ieri.

Progresul în toate domeniile este o caracteristică a secolului nostru. Cred că Sfântul Augustin ar fi ajuns la aceeaşi concluzie.

Complicațiile premaritale sunt la ordinea zilei. După cum ştiți, sunt logodit cu Margareta de Austria. O dată cu trecerea anilor, gingaşa fetiță a înflorit ca un crin cu un parfum delicat şi totuşi îmbătător. O văd rar, pentru că am părăsit reşedința de la Amboise, instalându-mă la Paris. În plus, meseria mea de rege îmi impune numeroase deplasări de la un capăt la altul al regatului. Margareta se apropie de zece ani, iar figura ei, care mai păstrează încă inocența şi prospețimea preadolescentină, promite o frumusețe rară. Mă gândesc că voi fi ispitit să mă îndrăgostesc de ea.

Dar rațiuni de stat, care adesea joacă feste triste suveranilor şi principilor de sânge, au intervenit şi în viața mea.

Ducele François de Bretagne este ultimul mare feudal care mai păstrează încă cvasiindependența față de Franța. Fostele domenii laice Normandia, Guyana, comitatele Toulouse, Bourgogne, Anjou fuseseră deja înghițite şi digerate de Franța. Jeanne trebuia să pună cruce alianței cu Orléans, iar Anne intrase în clica Bourbonilor.

Numai ducele de Bretagne rămânea de neclintit în splendida lui izolare. Dintre toți copiii seceraţi de moarte nu mai rămăsese în viață decât o fată, Anne, se pare foarte frumoasă.

Mai mulți candidați o priveau cu lăcomie. Alain le Grand, un țap bătrân pe care l-a refuzat categoric, ducele de Buckingham, care voia să anexeze ducatul de Bretagne la Anglia, prințul moştenitor al Aragonului şi al Castiliei, Maximilian, regele romanilor şi chiar Louis d'Orléans, care ceruse deja papei anularea căsătoriei sale cu Jeanne de Valois, fără să obțină încă această favoare.

Când sora mea, Anne de Beaujeu, a fost informată de ultimul capriciu al ducelui d'Orléans, a cuprins-o isteria. Criza ei de gelozie nu a scăpat nimănui. Gelozia o sufoca. Faptul că Ducatul Bretagniei risca să cadă în brațele lui Louis o deranja mai puțin decât perspectiva de a-l vedea căsătorindu-se cu o rivală frumoasă şi tânără. Pentru a nu permite căderea ducatului Bretagniei în posesia vreunui suveran străin, nu-mi rămânea decât să candidez eu însumi la mâna frumoasei prințese.

Ştiu! Veți avea o obiecție aparent îndreptățită. Eram deja logodit cu Margareta de Austria, care mă aştepta cuminte la Amboise. Dar aici intervine inevitabila rațiune de stat. Fiica ducesei Marie de Bourgogne, Margareta, era nepoata lui Charles Temerarul şi, în consecință, unica moştenitoare a Ducatului de Bourgogne. Or, acesta intrase deja sub sceptrul regilor Franței, datorită jocului ultraabil al tatălui meu. Iar drepturile virtuale ale Margaretei nu mai erau de niciun folos...

Deci, adio Margareta! Bine ai venit, Anne de Bretagne!...

Împăratul Maximilian a primit foarte rău vestea ruperii logodnei cu fiica sa, cu atât mai mult cu cât mă pregăteam să-i fur şi eventuala logodnică. Un mic război cu imperiul s-a terminat în coadă de peşte.

Francezii ştiu să îmbine geniul cu şansa... Un alt mic război împotriva mai-marilor regatului, exasperați de ceea ce ei numeau „Dictatura Beaujeu", s-a terminat prin înfrângerea rebelilor. Cu acest prilej, Louis d'Orléans, care îngroşa armata nemulțumiților, a făcut cunoştință cu închisoarea de la Bourges. Sora mea, Anne de Beaujeu, jubila.

„Să putrezească în celula asta infectă până la sfârşitul zilelor lui", striga ea. Acolo, în turnul cel mare, Anne îl îndepărta, îl izola de toate frumoasele Franței...

Femeile pasionale sunt de-a dreptul periculoase. Trebuie să

învăț pe dinafară această lecție...

Evident, după trei ani de detenție, l-am eliberat pe Louis fără să cer autorizația surorii mele, care nu mi-a iertat niciodată această măsură de bunăvoință. Am împiedicat-o să-şi satisfacă la nesfârşit teribila ei răzbunare...

Este adevărat că, între timp, luasem treptat puterea în mâinile mele. În cele din urmă, am devenit soțul Annei de Bretagne. Lecțiile tatălui meu dădeau roade...

Cuceririle lui Alexandru cel Mare îmi alimentaseră visurile de copil şi de adolescent. Când, recent, domnul de Vesc mi-a oferit „Viețile oamenilor iluştri" de Plutarh am rămas înmărmurit. Găsisem cartea mea de căpătâi, călăuza existenței mele terestre. Trebuie să recunosc, nu fără o oarecare jenă, că de la intrarea lui Plutarh în centrul preocupărilor mele politice şi militare am neglijat scrierile Sfântului Augustin, lectura spirituală pe care mama mi-o recomandase cu atâta căldură...

În acest timp, Papa Innocent al VIII-lea se afla în război deschis cu regele Ferrante de Neapole. Nu un război al amenințărilor, al bombardamentului cu bule, cu interdicții şi cu excomunicări, ci un război care angaja armate, cu tot alaiul de morți, de jafuri, de crime şi de jale.

Suveranul Pontif pretindea plata tributului pe care Regatul Aragon îl datora Sfântului Scaun începând cu secolul al XIII-lea, când regele Pedro al II-lea, catolicul, atins de o criză de misticism acut, îi oferise drept feude Regatele Aragon şi Catalonia, precum şi plata unui tribut anual.

Nobilimea şi burghezia, de obicei despărțite de interese antagonice, s-au aliat şi - de comun acord - au protestat împotriva hotărârii regelui, amenințându-l cu debarcarea. Supus unei presiuni puternice, el a retractat angajamentul față de Biserică. Dar papii au continuat să considere înfeudarea ca perfect legală şi pretindeau achitarea tributului.

Această nefastă declarație a lui Pedro al II-lea va învenina timp de trei secole relațiile dintre Aragon şi Sfântul Scaun...

Războiul papal cu Ferrante continua cu suişuri şi coborâşuri. Suveranul Pontif cerea ajutorul militar al principilor şi republicilor italiene pentru a pune capăt, odată pentru totdeauna, tulburărilor şi insultelor proferate la adresa lui

de vasalul răzvrătit împotriva suzeranului său. Dar apelurile Papei nu au avut ca efect decât manifestații platonice de simpatie.

Innocent al VIII-lea s-a declarat jignit de pasivitatea lor şi i-a amenințat că se va adresa regelui Franței şi împăratului german pentru a obține intervenția lor directă în afacerile Italiei.

Domnul de Vesc îşi freca mâinile entuziasmat.

– Iată-ne solicitați de însuşi Suveranul Pontif! Ce ocazie splendidă! Vulpea invitată cu amabilitate în coteț chiar de domnul cocoş!

Exasperat de rezistența lui Ferrante, papa a făcut congestie cerebrală, dar a scăpat nevătămat. După ce i-a mulțumit lui Dumnezeu pentru miraculoasa lui vindecare, a pregătit o bulă prin care declara decăderea lui Ferrante din toate drepturile şi reîntoarcerea definitivă a Regatului Neapole în stăpânirea Sfântului Scaun.

Una dintre acele întorsături în care italienii sunt maeştri a redus la neant speranța noastră de a ne face o intrare triumfală în Roma, în postura de salvatori ai papalității.

Negocierile secrete care aveau drept obiect interese strict financiare, considerabile, au pus punct ostilităților. Spre surprinderea galeriei, papa şi regele au făcut declarații răsunătoare de prietenie şi, pentru a pecetlui reconcilierea, au anunțat încheierea unei alianțe matrimoniale între Lodovico de Aragon, nepotul lui Ferrante, şi Battistina Cibo, nepoata Suveranului Pontif.

În cele din urmă, regele a plătit tributul pretins de papă şi acesta a semnat o bulă prin care recunoştea drepturile Aragonilor asupra tronului Regatului Neapole şi declara că succesiunea lui Ferrante se cuvenea de drept fiului său Alfonso. Când Lodovico va urma la tron tatălui său, Battistina Cibo va fi încununată regină de Neapole...

Am intervenit pe cale diplomatică pentru a-i cere papei să nu acorde învestitura Aragonilor. Am primit un refuz politicos, dar ferm...

Posed un spirit de contradicție dezvoltat. Împotrivirea Suveranului Pontif nu a făcut decât să întărească hotărârea mea de a cuceri Regatul Neapole... O nouă ocazie se

întrezărea la orizont. Nobilii napolitani, refugiați în Franța, după o rebeliune înfrântă de Ferrante, s-au oferit să lupte sub drapelul meu pentru a-mi susține dreptul asupra tronului Neapolelui...

După puțin timp, am primit o delegație a lui Lodovico il Moro, care îmi cunoștea planurile referitoare la Italia și care mi-a oferit alianța lui.

Această oportunitate mi-a întărit hotărârea... Ca și Cezar, voi trece Rubiconul...

GIOVANNI ANTONIO BAZZI
zis Sodoma

Mă întreb uneori dacă ordinea numelor n-ar trebui inversată:

SODOMA
puțin cunoscut sub numele de
Giovanni Antonio Bazzi

Felul cum am ajuns să fiu deposedat de numele meu, care a fost înlocuit cu o poreclă, ar putea forma subiectul unei povești...

Când eram copil, la Siena, toată lumea mă striga Giovanni. A fost una din cele mai frumoase epoci din viața mea. Nu eram copleșit de griji, mă jucam cu colegii mei de școală sau de aceeași vârstă cu mine și îmi petreceam cea mai mare parte a zilei în preajma Domului, enorma catedrală din centrul orașului, unul din acele monumente ciclopice care se construiau neîntrerupt fără să fie terminate vreodată...

Aveam un văr care, respectând dorința tatălui său, urma o școală de pictură. Dar puțin îi păsa lui de pictori și de pictură. Visa numai cai și isprăvi ecvestre. Îl adora pe Paolo Ucello, pentru că acesta pictase o mulțime de cai în faimoasa „Bătălie de la San Romano". Eram mai puțin entuziasmat de această expunere de crupe și de burți durdulii, care îmi aminteau de

şoldurile enorme şi de fesele rotunde ca nişte luni fleşcăite ale mătuşii mele Ginevra, pe care o surprinsesem într-o zi în timp ce se căznea să iasă dintr-o putină în care s-ar fi putut îmbăia un elefant.

Pentru că vărul meu lăsa pensulele şi creioanele pe unde apuca, m-am folosit de ele fără să supăr pe cineva. Cu creioanele şi hârtiile sub braţ, alergam în faţa Domului şi cu nasul în vânt schiţam, din câteva linii grăbite, felurite figuri de piatră care împodobeau portalul. Habar nu aveam ce personaje reprezentau, dar identificarea lor mă lăsa rece. Mă interesau numai siluetele bine scoase în relief.

Mergând aproape în fiecare zi să desenez figurinele de piatră ale faţadei, preoţii şi enoriaşii începuseră să se obişnuiască cu prezenţa mea. Se opreau uneori, se uitau la schiţele mele şi mă întrebau cu simpatie:

– Vrei să devii sculptor?

Răspundeam invariabil:

– Nu! Nu sunt atras de sculptură...

Se încruntau nedumeriţi.

– Dacă preferi pictura, de ce nu intri în biserică? Acolo este plin de fresce care să te inspire.

Mă scuturam ca un căţel ieşit din apă.

– Personajele din frescele acelea nu au viaţă... Parcă sunt lipite de pereţi...

Spectatorii care făceau roată în jurul meu schimbau priviri nedumerite:

– Copiii de azi nu mai au nimic sfânt...

Se îndepărtau de parcă aş fi fost ciumat...

Informat de felul cum îmi petreceam timpul liber, tata izbucnea mânios:

– Ucenicia în comerţul meu ţi-ar prinde mai bine. Din nenorocire, copiii nu au niciodată capul la treburi serioase...

Şi ca să-şi termine ideea, îmi trăgea o scatoalcă...

Lucrurile s-au schimbat când familia mea s-a hotărât să mă trimită la Florenţa, pentru a alunga singurătatea care o copleşea pe mătuşa Caterina - soră a mamei - rămasă văduvă şi fără copii după o căsătorie de douăzeci şi cinci de ani cu un om de afaceri florentin. Singurătate relativă, pentru

că avea numeroşi servitori; apoi, banii pe care îi întorcea cu lopata îi luau destul timp ca să-i cheltuiască.

– Prezența lui Giovanni, cel mai drăguț, cel mai apropiat de frații săi, o va ajuta să depăşească amărăciunea provocată de neîmplinirea instinctului matern, spuse tata înțelegător.

Mama îl aproba supusă, înclinând capul aparent convinsă. Ar fi fost în zadar să i se împotrivească.

– Apoi, adăuga el, este preferabil ca averea să rămână în familie decât să pună laba pe ea vreun vânător de zestre, care ar fi în stare să-i facă şi un copil.

Deşi îi era greu să se despartă de mine, mama nu îndrăzni să i se opună. Îşi dădu acordul cu jumătate de gură:

– Ai dreptate! Caterina i-a arătat întotdeauna o afecțiune deosebită; când vine în vizită, cele mai frumoase cadouri sunt pentru Giovanni...

Aveam zece ani când am luat drumul Florenței. Prima aventură din viața mea.

Mătuşa Caterina îmi pregătise o primire călduroasă. M-a îmbrățişat cu dragoste. Râzând şi plângând în acelaşi timp, căci nu se scursese multă vreme de la pierderea bărbatului ei. Pentru a-mi face viața dulce şi senină, mi-a repartizat o cameră frumoasă, la etajul al doilea, cu o vedere superbă spre Arno. Eram înconjurați de palate. Atâta frumusețe îmi tăia răsuflarea. O bătrână grasă, dar cu un zâmbet îndatoritor şi un tânăr servitor se ocupau de mine. Această casă imensă, dar mai ales podul, îmi ofereau un domeniu virgin, numai bun să fie explorat.

Mă gândeam adesea la mama, care îmi lipsea. În pofida înfățişării ei umile şi a grijilor gospodăreşti, care îi răpeau tot timpul, avea propria ei filosofie, care țâşnea ca apa dintr-o fântână în plin deşert. Adesea, se oprea în mijlocul treburilor şi punea o întrebare fără să ne privească şi fără să aştepte niciun răspuns:

– Am fost oare creați de Dumnezeu numai ca să ducem o viață cenuşie, ştearsă, care nu ne deosebeşte de cea a animalelor decât prin aceea că mergem la biserică?

Sau:

– În fiecare noapte ne cuprinde frica pentru că ne temem să nu fim omorâți în propriul nostru pat de indivizii fără lege

şi fără Dumnezeu care bântuie oraşul. Ce diferenţă este între noi şi fiarele pădurii, care tresar la fiecare zgomot stârnit, poate, de apropierea unui prădător nocturn?

Când o auzea, din întâmplare, tata o întrerupea cu brutalitate:

– Întoarce-te la cratiţă şi lasă întâmplările de dincolo de ziduri pe seama mea! Politica este treaba bărbaţilor!

Preotul care îi unise prin căsătorie, cu mulţi ani în urmă, adăugase, cu solemnitate:

– Tu, bărbatul, tu vei fi dumnezeul familiei tale! Nevasta trebuie să te urmeze supusă, ascultătoare! Iar asupra copiilor tăi ai drept de viaţă şi de moarte!

Cunoşteam această formulă pe dinafară pentru că tata o repeta cel puţin o dată pe săptămână, de preferinţă după binecuvântări...

Mama ştia să scrie şi să citească. Păstra ca pe o comoară, bine ascunsă, o carte cu poeme. Vocea ei dulce, uşor cântată, rostea uneori versuri care mă delectau. Eram singurul dintre copiii ei care îi împărtăşea acest secret.

Într-o zi, tata a dat întâmplător peste carte. Sub privirile deznădăjduite ale mamei, a rupt-o şi a aruncat-o în foc.

– Nu ştiam că pierzi un timp atât de preţios cu asemenea mofturi. Nu există decât o singură carte demnă de a fi citită... Biblia... Toate celelalte sunt gunoaie... Nu vreau să-mi perverteşti copiii cu această lectură dezgustătoare, periculoasă pentru sufletele lor...

În afara casei, autoritatea absolută, divină, a tatălui meu se mărginea la cea a unui cetăţean, desigur onorabil, dar infinit mai puţin puternic decât magistraţii oraşului sau decât reprezentanţii marilor familii, decât şefii celor cinci *monti,* marile partide care îşi disputau Siena şi bogăţiile sale. Luptele între facţiuni erau furtunoase. Şefii lor apăreau fie în postura de viteji apărători ai libertăţii, fie de adevăraţi diavoli. Opţiuni determinate în funcţie de optica partizanilor ori a inamicilor lor.

Mama, care era o comoară de bun-simţ, îi amesteca unii peste alţii, în aceeaşi ciorbă.

– Toţi sunt nişte nebuni!... Nebuni de legat!...

Pandolfo Petrucci, care acaparase puterea după un război civil înverşunat, se distra în timpul liber aruncând pietre care se rostogoleau cu un zgomot infernal pe pantele lui Mont Aminta, fără să-i pese de oamenii care circulau în vale şi care riscau să fie loviți.

Când liniştea revenea în oraşul însângerat de lupte fratricide, onorabilii burghezi profitau de acalmia şi de soarele generos pentru a se plimba cu pas măsurat şi a schimba în dreapa şi în stânga saluturi politicoase, călduroase sau distante, perfect calculate. După căderea nopții, se închideau cu nenumărate încuietori în spatele porților solide ale caselor fortificate. Cei care ieşeau după lăsatul nopții riscau să dea ochii cu moartea. Locuitorii paşnici ai frumosului oraş Siena tresăreau adesea treziți din somn din cauza strigătelor vreunui imprudent care era strangulat sub ferestrele lor. Deplasarea fără o escortă puternică echivala cu o sinucidere.

Viața la Siena avea un preț de nimic. Poate că acest pericol care plutea deasupra capetelor noastre a determinat-o, în cele din urmă, pe mama să aleagă să mă trimită la Florența. Apoi, ea nu uita că sunt singurul complice cu care împărțea gustul său pentru poezie şi artă. În afara ei, nimeni din familie nu a regretat plecarea mea. Frații mei mă comparau cu o găină plouată, fiindcă nu participam la încăierările lor fără sfârşit, pentru cele mai neînsemnate motive.

Înaintea plecării la Florența, îmi imaginam că Siena este cel mai frumos oraş din lume. Ajuns la destinație, am constatat că mă înşelasem. Bisericile din Florența mi-au deschis porțile unei lumi de basm. Obişnuit cu pictorii de la noi, artizani demni de milă, care nu-şi găseau clienți în afara oraşului natal şi care umpleau bisericile cu sfinți încremeniți, lugubri, lipiți de pereți ca muştele strivite, am găsit la Florența fresce care scoteau în relief personajele, subliniau dramatismul gesturilor lor, creau atmosferă şi făceau să planeze asupra acestei lumi minunate fantastice jocuri, de umbre şi lumini.

Informată de mama de înclinarea mea pentru pictură şi surprinsă de comentariile mele simple, dar care-mi dezvăluiau gusturile în acest domeniu, mătuşa Caterina a vrut să aibă confirmarea unei autorități, în speță aceea a lui Ghirlandaio,

o fosilă în ochii mei, devenit celebru prin descoperirea unui copil-minune, Michelangelo Buonarotti, pe care îl remarcase chiar şi Lorenzo Medici, Magnificul.

Maestrul Ghirlandaio mi-a pus un cărbune fin în mână, mi-a arătat cu un gest moale un desen care nu reprezenta dificultăţi deosebite şi care păcătuia printr-o banalitate jalnică. Un buchet de flori peste care zbura o pasăre.

Maestrul urmărea cu un interes blazat executarea copiei mele, întreţinând în acest timp o conversaţie cu mătuşa Caterina. Florile, parcă bătute în cuie, pietrificate, şi pasărea cu aripile desfăcute, încremenite în aer, mi-au aprins vechea pasiune pentru mişcare, pentru relief. Să fac florile să se agite uşor în vânt, să imprim aripilor o vibraţie, acesta era pariul pe care voiam să-l câştig cu orice preţ. Nenumăratele siluete pe care le schiţasem reproducând personajele în piatră aplicate pe pereţii exteriori ai catedralei din Siena şi porumbeii albi care zburau în cerc îmi îmbogăţiseră experienţa.

Surpriza lui Ghirlandaio, care se aştepta la o copie mai mult sau mai puţin plată, a fost provocată de desenul meu care reflecta propria mea personalitate, propria mea pecete artistică. Zâmbi şi îmi mângâie creştetul cu un gest patern care îmi trezea amintiri neplăcute. Se adresă mătuşii mele, plăcut surprins.

– Ar putea să lucreze la mine, în ciuda vârstei lui fragede... Astăzi, vechile bariere nu mai contează. Lumea este în plină schimbare...

Criticii care s-au aplecat mai târziu asupra activităţii mele artistice juvenile la Ghirlandaio s-au arătat reticenţi. Înţeleg ezitările lor. Frecventam atelierul cu o iregularitate care îl enerva pe bătrânul maestru.

– Doamna Caterina a obţinut privilegiul să te înscriu la şcoala mea. Dacă n-ai nevoie de lecţiile mele, de ce să le mai continui?

– Nu trebuie să mai vin?

– Tu singur hotărăşti! Faci parte dintre tinerii care îşi imaginează că au descoperit toate secretele picturii, pentru că talentul şi o oarecare uşurinţă în executare le permit să lucreze repede, prea repede uneori, ceea ce colegii lor - mai

înceți, dar la fel de dotați - reușesc să termine într-un timp rezonabil. Să nu confunzi niciodată lucrul bine făcut cu ușurința de a-l face...

La Ghirlandaio am învățat să fac pensule din păr de porc, să pisez coloranți, să amestec felurite culori pentru a obține cele mai rafinate nuanțe.

Dar arta, arta picturii, am învățat-o absolut singur. Privind îndelung operele maeștrilor florentini, am descoperit legile perspectivei, noțiunea de profunzime, mijloacele de a sugera nu numai gândurile personajelor, dar și intențiile lor...

Printre elevii lui Ghirlandaio nu mi-am făcut prieteni. Îndată ce au auzit că sunt din Siena, m-au izolat ca pe un ciumat. Ura care desparte Siena de Florența își afla rădăcinile în trecutul cel mai îndepărtat.

De altfel, toți erau mai în vârstă decât mine. Când ești un preadolescent de unsprezece sau doisprezece ani, ești privit de sus de băieții de cincisprezece sau șaisprezece ani, care se consideră aproape adulți, dacă nu adulți de-a dreptul.

Apoi, starea mea de răzvrătire, aproape continuă, nu era de natură să-mi atragă simpatii. Aveam grijă să nu forțez nota, pentru că nu voiam să o indispun pe mătușa Caterina și să risc să fiu trimis înapoi la Siena.

Maestrul îmi acorda o oarecare atenție, dar frații săi, David și Benedetto, îmi erau fățiș ostili. Îmi porunceau să mătur atelierul, să fac diverse servicii în exterior, să combin culorile sau chiar să pregătesc cartoanele pentru frescele următoare, obligații care reveneau ucenicilor și pe care le consideram îngrozitor de plictisitoare. Bombăneam, dar executam corvezile sub privirile răutăcioase ale celor mari.

O împrejurare neașteptată mi-a schimbat situația într-o poziție privilegiată. Ghirlandaio avea un băiat, Ridolfo, cu șase ani mai mic, care se ținea după mine ca un cățeluș după stăpân. Adesea, această adorație mă stânjenea.

Surprins de pasiunea lui Ridolfo pentru mine, tatăl încercă o experiență. Cum fiul său refuza cu încăpățânare să fie inițiat în pictură, am fost însărcinat să-i trezesc gustul pentru o artă pe care părintele său o dusese la perfecțiune. Micuțul,

care se arăta ostil învățătorilor săi, a găsit în mine interlocutorul ideal. Mă asculta visător, cu gura căscată, ca şi când prin vocea mea ar fi vorbit Zarathustra, şi îndeplinea cu o admirabilă bunăvoință ceea ce îi ceream. Devenind un intermediar între Ridolfo şi maestru, acesta se străduia să-mi dezvăluie toate secretele, toate chichițele meseriei. Pentru că înregistram eu însumi progrese notabile, mi s-a permis să particip la realizarea unor fresce, limitându-mă - conform regulilor - la pictarea unei mâini, a unui tors, a unor țesături şi dantelării de aur, foarte la modă în acea epocă. Uimiți, uluiți de această ascensiune rapidă, camarazii de atelier au început să mă tolereze, apoi mi-au acordat chiar un început de prietenie.

Un grup foarte închis de băieți care se remarcau prin izolarea lor - li se spunea cu ironie aristocrați - îmi făceau avansuri pentru a mă racola. La început ezitant, pentru că eram un timid, am acceptat în cele din urmă să mă alătur grupului.

Ceilalți ucenici, care se simțeau excluşi, nu pierdeau ocazia să-i ironizeze şi chiar să-i provoace. Izbucneau certuri, dar fără urmări grave. Într-o zi, Julien, vestit pentru limba lui ascuțită, îşi întrerupse lucrul şi spuse privindu-mă cu un aer insinuant:

– Am scăpat de prezența plictisitoare a lui Michelangelo pentru a aluneca în umbra unei noi minuni...

Noii mei prieteni mă luau la plimbare pe malurile râului Arno. Eram însoțiți de fete simpatice şi zglobii care aveau slăbiciune pentru artiştii dispuşi să se hârjonească... Toți se zbenguiau cu o lipsă de ruşine uluitoare. Invidiam succesele lor la fete şi admiram dezinvoltura, atitudinea lor libertină, bucuria zgomotoasă, râsetele gălăgioase care scoteau în evidență succesele lor masculine.

Visam că într-o zi mă voi lipi şi eu de o fată dulce, tandră, gata să se bucure de toate mângâierile permise, desigur, sub acoperirea complice a nopții. Ei, da, la doisprezece ani eram un romantic incorigibil, care nu îndrăznea să pretindă o întâlnire de dragoste. În gândul meu, construiam deliciile paradisului, dar când era vorba să trec la fapte, dădeam înapoi. Continuam cercetările în domeniul artei, singura care îmi era nu numai accesibilă, dar la fel de necesară ca aerul

pe care îl respiram, ca apa care îmi astâmpăra setea.

Găsisem un leac împotriva plictiselii. Adoram animalele. La Siena, tata nu ar fi conceput existența unui câine sau a unei pisici în casa noastră. La Florența, mătușa Caterina îmi satisfăcea toate capriciile. Făcusem rost de patru cockeri englezi, de doi ogari afgani, de cinci dalmații și de o pereche de teckeli. Acestei colecții de câini, într-adevăr excepțională, i se adăugau opt papagali superbi, zece canari care cântau toată ziua, o duzină de maimuțe, care se ciondăneau de dimineață până seara și, în fine, un superb armăsar spaniol, alb ca zăpada, cu o coadă stufoasă pe care o târa pe pământ. Toți copiii din cartier veneau să-mi vadă colecția. Cei mai avuți le aduceau dulciuri.

Grație extravaganței mele, mătușa Caterina cunoștea un început de notorietate care o încânta. După două decenii de existență ștearsă, cenușie, alături de un om bogat, foarte muncitor, dar obtuz și tăcut, care se culca o dată cu găinile și se trezea la cântatul cocoșilor, se vedea târâtă într-un vârtej nebun, care stârnea curiozitatea înaltei societăți florentine, avidă de senzații tari, de noutăți și de exotism. A fost extrem de măgulită când Alfonsina, soția lui Pietro de Medici, și-a manifestat dorința de a o cunoaște...

Într-o zi de caniculă - valuri de plumb topit ale unui soare agresiv ți se revărsau în creștetul capului, gata să-ți aprindă creierul - prietenii m-au invitat la o baie în Arno.

Ca de obicei, mi-am luat nelipsitele foi de hârtie pentru a surprinde pe viu siluetele amatorilor de bălăceală.

Exclamații ironice și vulgare m-au întâmpinat:

– Vrei să ne desenezi sculele cu fudulii rotofeie?, mi se adresă zâmbind Cenzo Capponi.

Limbajul lui vulgar m-a șocat, dar nu m-am coborât să răspund unor astfel de trivialități.

Cenzo și camarazii lui - copii legitimi sau bastarzi, cea mai mare parte purtători ai unor nume ilustre - pluteau pe valurile artei pentru că era la modă, însemna distincție și, în plus, împodobea frunțile cu o lumină spirituală. Ca și Pico della Mirandola - în domeniul filosofiei - ei nu o făceau pentru a-și câștiga existența.

– Cenzo, propun să-i facem o surpriză micului nostru geniu!, interveni Alberto Pitti, etalându-şi dinţii lui frumoşi într-un surâs mefistofelic. În drum spre baie, să ne oprim câteva clipe la colţul sirenelor!

– Nu-ţi ajunge căldura asta cumplită? Acum vrei să-l transformi în torţă vie?, exclamă Petronio Cavalcanti cu prefăcută compasiune.

Donato Salviati interveni, cu un aer afectat de călugăr dominican.

– Mă tem ca inocenţa lui Giovanni să nu fie dureros rănită...

– Eşti încă virgin?, mă întrebă Petronio cu o milă comică.

M-am bonsumflat.

– Mă faceţi să plâng!

De-a lungul râului Arno, boschetele şi sălciile se înşirau ca boabele de chihlimbar pe un şirag de mătănii.

Femeile care se scăldau în râu ocupaseră o plajă mică, ferită de privirile indiscrete, mascată de stufăriş. Dar tinerii florentini ştiau să se strecoare pentru a-şi oferi un spectacol gratuit, trupuri feminine mai mult sau mai puţin goale. Fetele tinere şi matroanele acoperite cu cămăşi lungi intrau încet în apă, scoţând ţipete ascuţite. Când ieşeau, cămăşile lipite de corp scoteau în relief rotunjimile sânilor şi ale feselor, şi chiar ale părţilor mai intime. Când se schimbau, puteau fi văzute goale, câteva clipe, ca Eva înaintea izgonirii din rai.

Pentru a asista la acest spectacol, l-am urmat pe Cenzo, care se strecura alunecând printre ierburile înalte ca un şarpe. Tabloul acestor siluete suple sau planturoase m-a impresionat puternic. Pentru prima oară, sexul meu s-a întărit atât de mult, încât a început să mă doară. În acelaşi timp, mi-am amintit de cuvintele lui Michelangelo, care susţinea că rotunjimile mai mult sau mai puţin armonioase ale femeii nu pot fi comparate cu formele sculpturale ale bărbaţilor, care reprezintă, în sine, expresia cea mai desăvârşită a artei.

Când m-am întors după această expediţie, camarazii mei s-au adunat roată în jurul meu.

– Ei, cum a fost?

– Păsărica nu şi-a scuipat sămânţa?

– Uitaţi-vă, are prohabul uscat!

– Poți să desenezi o fată goală fără să ți se scoale?

Pe o foaie de hârtie am schițat în câteva linii conturul unui trup de fată, insistând asupra sexului ei. Băieții examinară opera şi convenină că era excitantă. I-am oferit-o lui Cenzo, care a primit-o cu plăcere.

Apoi ne-am îndreptat spre locul rezervat bărbaților. Aici, toți tipii care se scăldau îşi arătau goliciunea fără ruşine. Adulți viguroşi care respirau prin toți porii vigoare, robustețe, mi-au stârnit mai puțin admirația decât corpurile elegante, flexibile, de o estetică perfectă ale câtorva adolescenți care se jucau cu mingea. Mi se păreau mai puțin frumoşi, mai puțin tulburători decât fetele. Această constatare m-a surprins.

Tovarăşii mei se dezbrăcară şi se aruncară în valuri... Eliberați de orice constrângere, se scufundau, înotau, făceau pluta, se lăsau duşi de apă, reapăreau câțiva metri mai departe, evocând jocul zburdalnic al delfinilor...

Rămăsesem singurul personaj pe malul râului care nu-şi scosese hainele de pe el. Şi, în timp ce desenam pătimaş, cu o ardoare care îmi dădea aripi, băieții, care alergau jucându-se cu mingea, s-au apropiat curioşi ca să se uite la schițele mele. Un tip solid, cu muşchi proeminenți, care îşi afişa cu mândrie goliciunea, se lăsă să cadă pe nisip lângă mine. După o scurtă ezitare, rupse tăcerea:

– I-am servit drept model lui Michelangelo... Fără îndoială că ați auzit vorbindu-se de el...

Am remarcat un fapt semnificativ. Acest băiat talentat, desigur, dar care nu trecuse încă stadiul de debutant, devenise atât de cunoscut încât prenumele lui trecuse în uitare numele de familie...

– M-a plătit foarte bine, adăugă colosul.

Am recunoscut lăcomia, cupiditatea tipic țărănească, aceeaşi la Florența ca şi la Siena.

Muşchii formidabili ai acestui uriaş spuneau multe despre preferințele - de altfel cunoscute - ale lui Michelangelo.

Jignit de tăcerea mea, colosul reluă:

– Dacă doriți, sunt gata să vă slujesc şi pe dumneavoastră...

– De acord! Reia pozițiile cerute de Michelangelo. O voi alege pe cea mai apropiată de gustul meu...

Cu un fel de mândrie triumfătoare, s-a ridicat şi a adoptat mai multe poziţii. Cea a discobolului, imortalizată de Myron, sublinia înclinarea lui Michelangelo pentru sculptura clasică ce glorifica nuditatea masculină... Muşchii reliefaţi şi modelaţi graţie unor exerciţii intense jucau sub pielea bronzată, degajând o impresie de forţă, de frumuseţe virilă aproape perfectă.

Am reprodus pe hârtie dinamica acestui corp splendid, aproape divin. „Infecţia umanistă ţi-a contaminat sufletul", ar fi exclamat scandalizat duhovnicul meu înainte de a-mi ordona penitenţele de rigoare.

Un adolescent se amuza imitând mişcările modelului meu. Silueta lui superbă, de androgin, atât de dragă grecilor antici, îmi evocă personajele juvenile ale lui Botticelli.

De această dată am simţit din nou excitarea ciudată pentru tinerii de sexul meu. Am fost surprins şi tulburat, având revelaţia unei atracţii dictate de o forţă independentă de voinţa mea. Eram conştient că această emoţie, odată satisfăcută, mă va pune în conflict cu educaţia mea religioasă. Dar eram împins de o avalanşă insuportabilă...

După ce am depăşit pragul celor treisprezece ani, care ar fi trebuit să pună capăt inocenţei mele copilăreşti, au intervenit câteva elemente decisive care aveau să-mi determine viitorul.

Mai întâi, primirea cvasioficială la curtea Alfonsinei de Medici, care a fost dezgustată şi scandalizată de admiterea lui Michelangelo în cercul prietenilor intimi ai lui Lorenzo Magnificul. Tânărul genial comisese imprudenţa de a refuza executarea portretului ei. Pentru Alfonsina, aceasta echivala cu o insultă de neiertat. Autoritară, răzbunătoare, mânată de un orgoliu patologic, mândră de sângele ei princiar, Alfonsina îl ţinea în lesă pe soţul ei şi întreţinea relaţii de politeţe rece cu socrul. Avea intenţia să mă folosească - un fel de contrapondere faţă de Michelangelo - apoi, capricioasă, să mă uite, căutând alte arme mai eficiente. Acest episod - jignitor pentru amorul său propriu - s-a desfăşurat întocmai, prilejuindu-mi concluzii amare în legătură cu inconsecvenţa celor „mari"...

Al doilea eveniment, mai degrabă comic, a avut un rol determinant în dezvoltarea ulterioară a vieţii mele intime.

Trei zile după aniversarea mea, Petronio a organizat în onoarea mea o sărbătorire în somptuoasa vilă construită de părinții săi în plină câmpie toscană, pentru petrecerea vacanțelor într-un cadru bucolic, departe de zgomotul şi de agitația oraşului.

După banchetul servit de un număr restrâns de servitori, aceştia s-au retras. În prezența tuturor prietenilor lui, Petronio ridică un pahar de Chianti în sănătatea mea, apoi mi se adresă cu solemnitate:

–Dragă Giovanni, ai împlinit, în sfârşit, vârsta cerută pentru a fi admis cu drepturi depline în cadrul grupului nostru. Înainte de toate, trebuie să fii informat despre ce este vorba pentru a lua o hotărâre care ne priveşte pe noi toți. Fiecare cuvânt pe care îl voi pronunța de-acum înainte trebuie considerat secret. Camarazii mei şi cu mine am luat inițiativa de a reînvia Ordinul Templierilor...

La începutul discursului lui am crezut că vorbele sale nu erau decât introducerea uneia dintre acele glume pe care le lansa asemenea unui foc de artificii, pentru descreținea frunților convivilor. Dar emoția care făcea să-i tremure vocea demonstra contrariul.

– Din motive pe care probabil le cunoşti, activitatea Ordinului Templierilor trebuie să se desfăşoare pe ascuns. Dacă Inchiziția ar afla, ne-ar supune unor sancțiuni de o gravitate excepțională. Ne-am sfârşi existența ca templieri transformați în scrum de flăcările rugurilor. Astăzi, Inchiziția revine în forță pe scena lumii, grație Papei Innocent, care în acelaşi timp insultă Biserica afişându-şi bastarzii la Vatican... Noi suntem călăuziți de tradiția esoterică tainică, de mistica cifrei trei. Cu ocazia primirii tale, trebuie să faci trei cereri înainte de a fi admis în consiliu. Trebuie să depui trei jurăminte şi să accepți Prea Sfânta şi Indivizibila Treime, patroana noastră. Templierii scuipau de trei ori crucea, care a servit ca instrument de tortură pentru Iisus Hristos. Noi am suprimat această probă. Buzele noastre îți vor atinge de trei ori gura. Apoi te vei împreuna cu trei dintre noi. Doi bărbați contopiți, care au aceeaşi esență, neagă legea contrariilor - bărbat şi femeie - şi

aspiră la ceea ce e unic, unul, singurul, privilegiu care, potrivit opiniei scolasticilor, nu-i aparține decât lui Dumnezeu.

Ascultam cu gura căscată aceste teorii greu de înțeles, de neînțeles pentru mine. Numai unicitatea împreunării își găsea în concepția mea exemplificare practică...

În această noapte am devenit membru deplin al Ordinului Templierilor, reconstituit de un grup de tineri din Florența...

Ceremonia odată împlinită, am devenit un personaj important. Un templier învăluit în tăcerea și întunericul secretului. Aș fi preferat o oarecare publicitate. Mi-am exprimat, vag, regretul către Donato, care a izbucnit în râs:

– S-ar spune că unicitatea nu ți-a displăcut...

Surâsul meu satisfăcut i-a sporit buna dispoziție.

– De ce nu adopți tu porecla de Sodoma?

– Chiar așa ! De ce nu?...

Un al treilea eveniment a intervenit punându-și amprenta nu numai asupra vieții mele intime, dar și asupra carierei pe care am îmbrățișat-o timp de cincisprezece ani. În ultimele luni crescusem mult. Mi-ai fi dat cu ușurință șaisprezece sau șaptesprezece ani. Într-o zi, Petronio mă anunță cu un aer triumfător:

– Mâine seară, ia-ți câteva desene sub braț și vino cu ele la părinții mei. Vom avea un oaspete important. Un pictor... Ghicește!

Mi-am lăsat capul pe umărul drept, ca un cățel care își pune o întrebare, fără să găsească răspunsul imediat.

– Perugino?

– Mai mare!

– Pollaiuolo?... Gozzoli? Atunci, Botticelli?

– Boticelli este mare, dar este vorba de cel mai mare dintre cei mari!

Am ridicat brațele entuziasmat:

– Numai Leonardo poate aspira la acest titlu!

– Exact! Leonardo!... Leonardo da Vinci! Îmbracă-te ca un prinț! Îi plac băieții frumoși!

– Voi fi prezent!

– La ora opt fix va fi servit dineul!

Mătușa Caterina primise, la rândul său, o invitație. Mama

lui Petronio o cunoscuse pe Alfonsina. Prietenii prietenilor noştri sunt şi prietenii noştri! Această formulă îşi păstrează neatinsă valoarea socială.

Mătuşa mea este mai impresionată decât mine de perspectiva de a-i strânge mâna lui Leonardo. Impresionată, mi-a cumpărat un costum de brocart, deşi din garderoba mea nu lipsea nimic.

– Hainele vechi nu-ţi mai vin bine!, spuse ea. Ai devenit un tânăr şi fascinant domn. Îi laşi în umbră pe băieţii de seama ta...

Timpul se scurgea atât de încet, încât s-ar fi zis că mă sfida. Voiam să-i fac o impresie bună idolului meu. În fine, ora fatidică a sosit. Când m-am trezit în faţa lui, am îngânat un compliment complicat, confuz, care l-a făcut să zâmbească. Era înalt, impozant, de o eleganţă fără pereche. Personalitatea lui te copleşea, iar ochii săi scrutători păreau că îţi citesc gândurile cele mai ascunse.

Înaintea acestei întâlniri, îmi imaginam că am scăpat de timiditate, că fusese înlăturată de certitudinea care de câtva timp îmi blinda curajul, îmi insufla energie şi dorinţa de a înfrunta oamenii şi chiar elementele naturii.

Poate era şi o doză de exhibiţionism latent care se trezea, mă hărţuia, mă împingea la răzvrătire. Schimbare pe care prietenii mei, templierii, o remarcaseră cu o mirare admirativă.

Privirea uşor amuzată a lui Leonardo m-a dezarmat. În faţa lui deveneam băieţaşul dominat de maestru...

Petronio interveni pentru a mă scoate din încurcătură. Îmi smulse desenele pe care le ţineam strâns sub braţ şi i le arătă lui Leonardo, care le examină cu un interes măgulitor.

– Nu e rău!, spuse el. Amicul tău are talent...

Petronio profită de buna lui dispoziţie.

– N-aţi vrea să-l acceptaţi ca ucenic? Giovanni adoră operele dumneavoastră... În ochii lui sunteţi un zeu... Impresie pe care de altfel o împărtăşim cu toţii...

Leonardo izbucni în râs. Se întoarse spre mine şi mă cântări ca şi cum mi-ar fi cântărit calităţile.

– Este adevărat? Vrei să lucrezi pentru mine?

– Aş fi fericit!

– Bine! Mă vei găsi la Milano! Am multe comenzi pe care trebuie să le onorez... Tu îmi vei servi drept model, iar eu, în schimb, te voi învăța secretele meseriei...

Această seară a fost cea mai fericită din viața mea. Petronio mi-a adus noroc. Voi deveni prietenul şi elevul lui Leonardo. Critici răuvoitoare, veninoase, vor scrie mai târziu că m-a învățat pictura şi sodomia...

Răutatea proştilor nu are margini. Realitatea nu se limitează la contrastul alb-negru. Ca şi nuanțele curcubeului, pasiunile bune sau rele sunt de o complexitate, de o bogăție infinită.

Entuziasmat, exaltat de artă, de geniul lui Leonardo, visam să mă identific cu el, cu operele lui, să ating culmile perfecțiunii. Am simțit o bucurie nebună când am reuşit să reproduc celebra sa „Leda" cu o astfel de fidelitate încât specialiştii nu puteau stabili diferența dintre original şi copie. Soarele reflectat de oglinda unui lac nu pătrunde în adâncul apelor sale. Propriile mele picturi, deşi aplaudate, elogiate de critici, nu vor avea niciodată perfecțiunea operelor lui Leonardo.

Relațiile mele pesonale cu el se înscriu într-un cerc închis, dominat de cifra trei: venerație, dragoste, împreunare. Pe plan sexual, nu mai eram un novice. Dobândisem deja o oarecare experiență în compania dragilor mei templieri. Trei ani mă despărțeau de Petronio, cel mai mare dintre noi. Leonardo n-a făcut decât să şlefuiască relațiile speciale care ne satisfăceau în egală măsură. Dar să nu anticipăm...

Să revenim la Florența de la începutul anilor nouăzeci, când urma să sune clopotele de moarte ale Italiei, după o epocă strălucitoare care se confunda cu zenitul umanist. Lorenzo Magnificul trăia asfințitul existenței lui prodigioase, care marcase apogeul Republicii Florentine. Deja, umbrele unei furtuni amenințătoare, vineții, străbătută de fulgere, brăzdau orizontul. Deasupra norilor groşi de furtună sclipea sabia de foc a unui arhanghel care anunța cu o voce mormântală apropiatul sfârşit al lumii. Ochii lui de vizionar sau de nebun scăpărau scântei... Numele lui era Savonarola... Girolamo Savonarola, starețul mănăstirii San Marco din Florența.

N-am asistat la începuturile carierei sale meteoritice, pentru că în acea vreme îl urmam pe Leonardo, care nu reuşea

să satisfacă numeroasele comenzi - omagii aduse talentului său - care veneau din toate părțile.

Din timp în timp, mă întorceam la Florența pentru vizite scurte, foarte apreciate de mătușa mea, care mă privea entuziasmată, asemenea unei găini care a făcut un ou de lebădă.

De fiecare dată remarcam degradarea latentă a ambianței locale. Florența, care înainte vreme respira bucuria de a trăi a întregii populații, mai totdeauna antrenată în petreceri, își pierduse strălucirea și se scufunda de la o zi la alta într-o tristețe cenușie. S-ar fi putut spune că locuitorii, fără diferență de vârstă, de sex sau de condiție socială, așteptau, cu sufletul la gură, un cataclism, care în mod fatal trebuia să se producă.

Îmi amintesc, de parcă a fost ieri, puternicele impresii, încântarea, admirația care m-au cuprins când am străbătut pentru prima oară Via Larga, artera principală a orașului. Veselia, dansurile în plină stradă, cântecele făceau să vibreze aerul înmiresmat. Acum, duhori pestilențiale, de gunoi, de cadavre în putrefacție, amestecate cu fum de tămâie, îmbâcsesc atmosfera. Procesiuni religioase se târăsc lent, însoțite de dangătul clopotelor tuturor bisericilor, de coruri istovitoare, funebre, de zgomotul șuierător al mănunchiurilor de bice pătate de sânge, mânuite cu violență de masochiștii care se chinuiesc, afișând plăcerea perversă de a-și provoca cele mai cumplite suferințe. Pocăiții care defilează și spectatorii care se înghesuie de-a lungul străzilor suspină, lovindu-și cu pumnii pieptul în semn de căință.

În timp ce acest circ se desfășoară fără oprire, la palatul Via Larga medicii încearcă imposibilul pentru a alina durerile cumplite ale lui Lorenzo Magnificul, care agonizează.

Petronio mi-a explicat pe un ton sobru că Savonarola, călugărul-profet, își impune voința de stăpân prin predici incendiare exprimate cu o violență de limbaj care frizează demența. În timp ce Magnificul era încă în stare să-i combată influența nefastă, oferindu-i daruri generoase pentru biserica lui, cerându-i sfaturi sau solicitând sprijin religios, predicatorul îi poruncea să renunțe la puterea tiranică, să acorde libertate

florentinilor şi să se pocăiască. Altfel, mânia lui Dumnezeu nu va întârzia să-l lovească atât pe el cât şi familia sa. Situaţia părea tragicomică, pentru că Medici întemeiaseră - cu propriile lor danii - mănăstirea San Marco, fapt care ar fi meritat o oarecare consideraţie, dreptul de a fi tratat cu atenţia cuvenită rangului său.

În tinereţea lui, Savonarola îşi făurise reputaţia extraordinară de smerenie intransigentă, de rigoare morală absolută, de umilinţă trufaşă, agresivă. Era ferm convins de justeţea cauzei sale, pentru că se considera purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu. Potrivit concepţiilor sale, creştinii trebuiau să-şi concentreze eforturile pentru a preamări şi cânta gloria lui Dumnezeu şi a lui Iisus Hristos. Aceasta era singura justificare a existenţei sale pe pământ.

Picodella Mirandola avusese proasta inspiraţie de a-l sfătui pe amicul său, Lorenzo Magnificul, să-l invite pe Savonarola la Florenţa. Pentru că divergenţe grave îl separau pe Papa Innocent de Inchiziţie, care îl acuza de erezie, el căută să se facă agreabil Bisericii, fără să fi prevăzut că Savonarola, în ciuda renumelui său de sfinţenie, va deveni într-o zi cel mai neînduplecat şi aspru adversar al papilor şi papalităţii. Magnificul, care auzea deja foşnetul discret al morţii dansând în jurul lui, acceptase sugestia fără să prevadă că aducea cu bună ştiinţă pe cel mai cumplit şi aprig duşman al său în frumosul oraş al Florenţei. Petronio îmi propuse *ex abrupto:*

– Hai să-l ascultăm pe Savonarola! Astăzi va pronunţa una din celebrele lui predici care au darul să-i înflăcăreze pe enoriaşii lui împinşi de un val irezistibil de nebunie colectivă. Dar trebuie să ne grăbim, pentru că riscăm să nu putem trece pragul bisericii din cauza îmbulzelii...

I-am urmat sfatul şi am putut constata *de visu* că nu exagera. Mii de florentini veniţi cu multe ore înainte umpluseră enormele spaţii ale catedralei. Aşteptau, gâfâind, apariţia purtătorului de cuvânt al lui Dumnezeu. Cu mari eforturi, am reuşit să ne strecurăm înăuntru. Aşteptarea se prelungea fără ca publicul înghesuit ca sardelele în cutie să îndrăznească a schiţa cel mai mic semn de oboseală sau de nerăbdare. În sfârşit, un murmur se desprinse din această mulţime, suflând ca un început de furtună.

Cu un pas greu, apăsat, Savonarola urcă în amvon. Ajuns sus, îşi sprijini mâinile descărnate pe balustradă şi îşi roti privirea severă, pătrunzătoare, asupra mulţimii căzute în transă. Presupun că poseda o putere hipnotică. Este singura explicaţie a capacităţii sale de a ţine mulţimea într-o încordare neîntreruptă, de a-i dicta propria lui voinţă, de a-i impune propriile sale concepţii. Înfăţişarea lui sugera o pasăre de pradă, impresie accentuată de nasul mare, încovoiat ca un plisc de vultur. Ochii săi pătimaşi, faţa lui scofâlcită, buzele groase, strânse într-un fel de strâmbătură ameninţătoare, păreau să lanseze o provocare tuturor celor care ar fi fost ispitiţi să-i reziste.

Vocea sa metalică, tremurătoare, cavernoasă, curgea biciuitoare, plină de violenţă. Şuvoiul lui vocal, uneori liniştit ca apele adânci ale unui fluviu, putea să se înalţe ca o vijelie dezlănţuită, ca un val seismic care inunda pământul, distrugând toate obstacolele întâlnite în cale.

O femeie aflată lângă mine murmura sfioasă:

– Parcă ar fi Arhanghelul în luptă cu balaurul!

Avea dreptate. Unele fraze loveau ca nişte măciuci. Este imposibil să-i reproduci discursul. Eu aş putea cel mult să citez câteva cuvinte izolate care se desprindeau dintr-un context prezentat cu o logică impecabilă. Poseda o tehnică ce nu-l lăsa niciodată să cadă în monotonie. Aborda subiecte aparent disparate, care n-aveau decât un scop: să dea mai multă greutate argumentelor lui şi să le înfigă ca pe nişte cuie în creierul auditoriului. Graţie acestui procedeu, împrăştia cenuşa unor învăţăminte religioase anterioare pentru a le înlocui cu teoriile sale incendiare.

– Pregătiţi-vă, pentru că Apocalipsa bate la uşa voastră! Anticristul şi armele diavoleşti ale lui Cyrus sunt în drum spre noi... Veţi fi în curând invadaţi, zdrobiţi, reduşi la un pumn de ţărână, înghiţiţi de gura de foc a iadului... Focul vă va mistui carnea... Dacă vreţi să vă salvaţi viaţa de dincolo, căiţi-vă...

Fiori de groază cuprindeau asistenţa care gemea terorizată...

– Viciile, imoralitatea, păgânismul care corupe, idolatria înfloresc în jurul vostru... Dumnezeu s-a săturat... Flăcările

din măruntaiele pământului vor țâşni şi se vor uni cu focul din cer pentru a distruge noua Sodomă, noua Gomoră... Roma se scufundă în noroi... Totul este scos la mezat... Cu aur, bogaţii obţin bunăvoinţa Bisericii, banditii, profanatorii, ucigaşii îşi cumpără iertarea păcatelor... Zecile de mii de prostituate care cutreieră străzile Cetăţii Eterne nu trebuie să ne mire, pentru că acolo şi bărbaţii, şi femeile se prostituează, deopotrivă... Florentinii, sunt ei mai buni? Realitatea este jalnică, robiţi simţurilor, desfrâului fără margini, faptelor celor mai abjecte, ei sunt însetaţi de aur, de lux, de ambiţii deşarte care duc la ruină... Decăderea moravurilor este dominată de aceşti preoţi destrăbălaţi, inspiraţi de operele literare ale anticilor care cântau păgânismul, dezonoranta beţie a simţurilor... Puturoasa filosofie a umaniştilor îl reneagă pe Dumnezeu şi sfânta noastră religie... O bătrână analfabetă ştie mai mult despre adevărata credinţă decât un filosof molipsit de ciuma ateismului... Programul în şcoli trebuie să se limiteze la învăţarea gramaticii, a moralei şi a religiei. Toate cărţile care nu slujesc preamărirea lui Dumnezeu trebuie distruse fără ezitare, pentru că nu seamănă decât confuzie în rândul creştinilor. Ştiinţele trebuie să aibă un singur scop: să-i ajute, să-i pregătească pe slujitorii lui Hristos pentru a combate sofismele ereticilor... Cunoaşterea limbilor străine, mai ales orientale, să fie îngăduită numai în măsura în care pot ajuta la răspândirea creştinismului printre necredincioşi... Pictura şi sculptura trebuie să-l preamărească, să-l glorifice pe Domnul. Condamn nudul în artă, pentru că stârneşte pasiuni vulgare, încurajează indecenţa şi frivolitatea şi, în acelaşi timp, degradează corpul uman reducându-l la starea naturală a animalelor... Luxul este inadmisibil în tablourile cu subiecte religioase. Sfânta Fecioară nu era decât o biată femeie, care ar roşi dacă s-ar vedea acoperită cu bijuterii şi stofe de aur, ca păcătoasele de cea mai joasă speţă. Sfinţii, care trebuie să poarte toţi aureole, să fie mai înalţi decât celelalte personaje, pentru a sublinia diferenţa dintre ei şi muritorii de rând... Pictorii - chiar şi cei mai cunoscuţi - să fie obligaţi să renunţe la păgânismul antic şi să se consacre numai temelor religioase...

Deodată, Savonarola îşi întrerupse predica şi ridică o privire

întrebătoare spre bolta catedralei. Își duse mâna pâlnie la ureche, ca și când ar fi ascultat un mesaj neauzit de enoriașii săi...

Transfigurat, lăsă capul în jos, apoi își îndreptă atenția asupra adunării care aștepta îngrijorată explicarea comportamentului său. Călugărul o săgetă cu ochii care aruncau parcă fulgere și declară cu o voce gravă, solemnă:

–Domnul nostru mi-a vorbit! Înainte de apusul acestui an, trufașul tiran Lorenzo de Medici și Papa Innocent al VIII-lea, care a mânjit cu stricăciunea lui Sfântul Scaun, vor părăsi lumea celor vii. Înainte de a fi prea târziu, proclamați-l pe Iisus Hristos rege al Florenței! Și, mai presus de asta, căiți-vă!

Profeția lui Savonarola s-a adeverit. Stăpânul Florenței și urmașul Sfântului Petru au trecut Styxul, fluviul Infernului.

Mă aflam la Florența când Pietro de Medici a preluat puterea în calitate de succesor al Magnificului. În ciuda insistențelor Alfonsinei, focurile bucuriei nu au fost aprinse pentru a saluta nefericita urcare pe tron a soțului ei. Republica intrase într-un regim de riguroasă austeritate, impusă de un călugăr ale cărui prestigiu și influență depășeau puterile statului.

Noul suveran la Florenței abia împlinise vârsta de douăzeci de ani. L-am văzut de aproape la o recepție oferită de Alfonsina în onoarea Caterinei Sforza, văduvă a nefericitului Girolamo Riario, vestit pentru curajul, tăria sa de caracter și iscusința-i diplomatică. Pietro era nu numai frumos, dar avea și un farmec irezistibil pentru femeile mai mult sau mai puțin virtuoase. Numeroasele lui aventuri amoroase o exasperaseră pe soția sa, care, în lipsa afecțiunii de care era avidă, se îndreptase spre politică. Demnă urmașă a orgolioșilor Orsini, visa pentru soțul ei coroana regală sau cel puțin titlul ducal. Nici lui nu-i displăceau asemenea perspective, dar nu îndrăznea să treacă la fapte.

L-am cunoscut cu acest prilej pe Giovanni de Medici, un băiat încântător, care primise purpura de cardinal la treisprezece ani. Această demnitate nu-l împiedica să practice plăcerile cele mai frivole, atât de gustate de tinerii de vârsta lui. Am fost prezentat și frumoasei sale surori, Maddalena, căsătorită cu Francesco Cibo, refugiat la Florența după moartea tatălui său, Papa Innocent.

Nu-mi imaginam atunci că relațiile de familie ar putea favoriza cele mai fantastice ascensiuni, dar şi căderile cele mai spectaculoase. Exemple evidente într-un sens sau altul urmau să se producă în scurt timp.

La Florența, situația politică deja tulbure se complica din zi în zi. Pietro, care nu poseda experiența şi concepțiile strălucitoare ale lui Lorenzo Magnificul, trebuia să înfrunte pe de o parte presiunile tot mai intense ale lui Savonarola, iar pe de altă parte ostilitatea deschisă a ramurii tinere a Medicilor, care spera să profite de dispariția Magnificului pentru a smulge puterea din mâinile fiului lui.

Pentru a încâlci jocul deja confuz, profețiile apocaliptice ale lui Savonarola sporeau dezordinea şi aprindeau cele mai nefaste pasiuni umane.

În aceste împrejurări, am primit o scrisoare de la Giovanni Antonio, camaradul meu de atelier, care îmi cerea să grăbesc întoarcerea la Milano, fiindcă maestrul Leonardo se încovoiase sub povara comenzilor care plouau: macheta turnului-felinar, care trebuia instalat deasupra catedralei, o frescă mare, portrete şi, pentru a încorona totul, statuia ecvestră a ducelui Francesco Sforza, opera care îl pasiona mai presus decât celelalte proiecte la un loc.

Giovanni Antonio a stăruit asupra unei afaceri care a produs mare vâlvă în atelier.

„Elevii, scria el, spumegă de mânie din cauza unui intrus de doisprezece ani, cu numele ciudat de Salai, care a căzut cu tronc maestrului, acesta este cuvântul potrivit. S-ar zice că a uitat de vechii săi discipoli favoriți. Este jignitor pentru noi toți. Maestrul pretinde că acest puşti încăpățânat, obraznic, prost-crescut, posedă cele mai grozave şi extravagante calități. Se extaziază în fața frumuseții, farmecului şi grației sale. S-ar zice că a fost vrăjit. Pentru mine, acest Salai este o obrăznicătură fățarnică, un rău, un leneş, un bun de nimic şi un mincinos înrăit. Maestrul Leonardo îl soarbe din ochi, îl îmbracă de parcă ar fi un prinț şi îi tolerează toate capriciile."

Am pufnit în râs. Criticile lui Giovanni Antonio miroseau de departe a gelozie...

Am profitat de această misivă pentru a cere mătuşii mele permisiunea de a mă întoarce la Milano, pentru că maestrul are nevoie de mine. Cu regret, s-a înclinat în faţa a ceea ce ea numea datoria mea.

Îmi pare bine că părăsesc Florenţa şi ambianţa ei funebră. Giovanni Antonio îmi scria că Milano străluceşte în deplinătatea splendorii lui şi că locuitorii au senzaţia că trăiesc într-o sărbătoare fără de sfârşit. Ştiam că are obiceiul să exagereze, dar când am ajuns la faţa locului am constatat că entuziasmul lui nu era prea departe de realitate. Contrastul dintre tristeţea plângăreaţă a florentinilor şi veselia, frenezia milanezilor era izbitor.

Maestrul Leonardo lăsase la o parte până şi lucrările plastice pentru a se consacra organizării festivităţilor ordonate de Lodovico il Moro, care voia să ilustreze în acest chip gloria familiei Sforza. Torţe, cavalcade, baluri costumate, balete se înşirau pe un fir de aur.

Când am ajuns la Milano, maestrul Leonardo pregătea un bal al planetelor inspirat de medicul-astrolog al Curţii, Ambrogio de Varese, înnobilat de Lodovico, care îi acordase titlul de conte.

În ce mă priveşte, lucram enorm - schiţe, picturi, machete - pentru că voiam să merit elogiile maestrului. Detestam suficienţa rivalului meu, Ambrogio de Predis, care se considera un *alter ego* al maestrului Leonardo. În realitate, lucrările lui nu erau prezentate publicului decât după ce erau corijate de marele patron. Ca şi Giovanni Antonio, am avut încă de la început o aversiune greu de reprimat faţă de Salai. Maestrul Leonardo îl găsise pe stradă, îl acceptase în intimitatea lui şi îi arăta o admiraţie fără margini. Pentru Salai, toate amabilităţile, toate îngăduinţele, toate preferinţele. Trebuie să recunosc fără ocolişuri că era frumos. Frumuseţea perfectă a diavolului care venea să joace renghiuri muritorilor.

Din fericire, viaţa mea intimă îmi oferea plăceri condamnate de Biserică, dar admise de umanişti, care le considerau absolut naturale. Mă înconjurasem de prieteni care îmi împărtăşeau gusturile pentru extravaganţele afişate cu o libertate sfidătoare. Acum începuse să se impună prioritatea

poreclei mele, Sodoma, asupra numelui meu intrat în umbră. Afişam preferinţele exotice cu o ostentaţie care nu scandaliza decât un număr neînsemnat de rigorişti.

Colecţia mea de animale şi păsări exotice s-a îmbogăţit cu un admirabil cuplu de struţi, oferiţi de maestrul Leonardo. Presupun că era vorba de o recompensă discretă, pentru că eram singurul ucenic care adoptase o atitudine prietenoasă faţă de Salai. Ca toţi milanezii, mă lăsasem pradă euforiei. Toată lumea îl lăuda pe Lodovico Sforza, care deschisese o eră de aur pentru poporul său. Se spunea că devenise arbitrul Italiei şi că Milano, sub guvernarea sa, va fi proclamat, într-un viitor apropiat, capitala Europei. Personalitatea lui puternică îl copleşea literalmente pe ducele domnitor, tânărul Gian Galeazzo, nepotul său, redus la rolul unei marionete trase de fire invizibile. Inspirat de această intrigă, mă gândeam să realizez un tablou cu un subiect aparent mitologic. Când i-am vorbit maestrului de acest proiect, a schiţat un zâmbet compătimitor:

– Vrei probabil să pui capăt cu bună ştiinţă existenţei tale terestre... În zilele noastre, viaţa omului se leagănă de capătul unui fir fragil, pe care un ucigaş plătit îl poate tăia cu o sigură lovitură de pumnal. Îngroapă această idee în cea mai adâncă uitare!

Am urmat acest sfat judicios...

Munca şi aventurile erotice umpleau în mod satisfăcător spaţiul meu vital. O scrisoare disperată a mătuşii mele mă smulse din acest *dolce farniente*. Se dezlănţuise, pare-se, iadul la Florenţa, iar prezenţa mea lângă ea i-ar fi de mare folos. Acest apel căzut într-un moment foarte nepotrivit îmi tulbura rutina, dar flata în acelaşi timp amorul meu propriu. Ea vedea în mine un cavaler oţelit, capabil să-i asigure protecţia.

Maestrul Leonardo m-a lăsat să plec, recomandându-mi cea mai mare prudenţă. În drum spre Florenţa, m-am încrucişat cu călători care păreau că fug înspăimântaţi de pericolele iminente, precum şi cu lungi coloane de mercenari înarmaţi până în dinţi.

Când am ajuns la porţile oraşului, militarii care le păzeau îmi examinară cu gravitate documentele şi îmi puseră câteva întrebări idioate asupra venirii mele de la Siena - împrejurare

care li se părea deosebit de suspectă - dar în final m-au lăsat să intru.

De îndată ce am trecut pragul porții straşnic fortificate, am avut impresia că am pătruns într-un oraş căzut în demență. Procesiuni pestrițe fără de sfârşit se scurgeau de-a lungul străzilor întortocheate. Preoții şi călugării dominicani masochişti, cu spinările goale, însângerate de lovituri de bici, credincioşi înveşmântați în negru, care cântau imnuri de laudă lui Dumnezeu, îşi băteau pieptul şi vărsau lacrimi, îşi târau picioarele, în timp ce strigătele făceau să vibreze aerul:

– Pocăiți-vă! Anticristul este în drum spre noi! O ploaie de foc şi de suferințe amenință oraşul!

Câteva voci mă invitară să mă alătur procesiunii. Îmi făceam semnul crucii înclinând capul, dar îmi continuam drumul.

Grupuri de tineri şi de adolescenți cereau pe un ton agresiv danii pentru biserică. Cei care nu se grăbeau să deschidă pungile, riscau să fie înjurați, loviți.

Un birt pe care îl frecventam adesea, pentru că dispunea de un personal ales pe sprânceană, era închis.

La o răscruce m-a întâmpinat un spectacol uluitor. Flăcările unui rug devorau cărți, manuscrise, obiecte de lux, tablouri, veşminte. Oamenii făceau cerc şi cântau imnuri religioase.

Nişte tineri cu mutre sinistre, buni de spânzurat, îmi porunciră pe un ton brutal să-mi scot pelerina şi pălăria brodată şi împodobită cu broderii de aur. Aveam impresia că trăiesc un coşmar. Să fii jefuit în plină stradă, în mijlocul mulțimii, fără ca nimeni să nu intervină! Aş fi putut să dau pinteni calului şi să mă îndepărtez în goana mare. Dar era prea multă lume în jurul meu şi mă temeam să nu-l dobor sau să-l rănesc pe vreunul. Să mă bat?... M-ar fi scos repede din luptă.

M-am supus bombănind, singurul mod de a protesta împotriva acestor şnapani. Mi-am scos pelerina şi pălăria - cu inima rănită, pentru că le plătisem foarte scump - şi le-am aruncat la picioarele derbedeilor. Spre marea mea uimire, ei le luară şi le aruncară pe rug. Indivizii zdrențăroşi şi cotoroanțele rânjeau ori aplaudau. În fine, mă lăsară să trec.

Eram indignat, consternat, năucit...

Când am ajuns în fața casei mătușii mele, o altă surpriză mă aştepta. Porțile erau încuiate, obloanele ferestrelor lăsate. Am sunat clopoțelul care anunța vizita. Niciun răspuns. Am bătut cu mânerul săbiei în poarta grea de stejar. În sfârşit, la primul etaj s-a întredeschis un oblon şi după câteva clipe a apărut un cap.

Puțin după aceea, am auzit zgomotul metalic al zăvoarelor masive trase înăuntru, poarta se crăpă şi o mână îmi făcu semn să intru... Ne-am strecurat - oameni şi cai - în această insulă de pace şi de seninătate. Majordomul şi doi servitori ai mătușii mele, toți înarmați, îmi făcură o primire călduroasă.

– Înțeleg de ce v-ați baricadat!

Am fost introdus la mătuşa mea, care a izbucnit în lacrimi. M-a îmbrățişat, apoi a început să-şi toarne amărăciunile.

– După cum vezi, suntem pregătiți să suportăm un asediu. Este singurul mijloc de a împiedica bandele de tâlhari, supranumiți copiii lui Dumnezeu, să ne invadeze casele şi să ne fure tablourile socotite indecente, veşmintele de lux şi cărțile de istorie, de filosofie, de literatură pentru a le arde pe rug... O nebunie colectivă instigată, încurajată de Savonarola, care impune legile sale autorităților municipale depăşite. Pretinde că Biblia şi scrierile sfinților părinți sunt suficiente pentru lectura laicilor... Nu sunt o femeie cultivată. Dar am auzit că un sultan care a cucerit Egiptul a ars biblioteca din Alexandria, pentru că citirea Coranului putea înlocui tot ce s-a scris până atunci. Orice alte manuscrise sunt inutile... Numeroase familii au părăsit oraşul pentru a scăpa de excesele provocate de acest blestemat călugăr dominican...

– Şi dumneavoastră ați hotărât să-l înfruntați?

– Pot oare abandona toate minunățiile pe care soțul meu le-a colecționat? Nu era un om sociabil. Dar avea un gust sigur, care îi permitea să aleagă cele mai bune piese puse în vânzare... Sper că maestrul Leonardo da Vinci n-a fost foarte contrariat de plecarea ta... Criza actuală nu va dura la infinit.

Pentru a obține informații mai ample, m-am dus, după căderea nopții, la prietenul meu Petronio Cavalcanti. L-am găsit acasă, baricadat în palatul familiei. M-a primit cu toate semnele unei mari bucurii. El, îndeobşte rece, calculat, de

o demnitate care îl plasa în afara conflictelor, îşi pierduse o parte din aplomb, din acea siguranţă cinică ce-i permisese să se instaleze fără nici cea mai mică opoziţie în fruntea noilor Templieri, care nu erau nişte copii de cor.

Îmi spuse suspinând:

– Este adevărat! Trecem printr-un impas care, sperăm, nu se va prelungi la infinit!

În cinstea mea, el comandă un mic ospăţ improvizat. În timp ce ne refăceam forţele savurând o pulpă de berbec stropită cu un Chianti vechi, Petronio îmi povesti câteva întâmplări întunecate care completau dezolantul tablou evocat.

– Ei, da! Adio curselor de cai, spectacolelor de circ, sărbătorilor, carnavalului! Cântecele, dansul, distracţiile sunt considerate drept crime! Servitorii sunt încurajaţi să-şi denunţe stăpânii care îndrăznesc să se dedea la jocuri de noroc, la orgii şi vicii deşucheate! Savonarola condamnă, în special, pe blasfemiatori şi pe sodomiţi! El pretinde ca toţi păcătoşii să fie supuşi torturii şi apoi expuşi pe o estradă huiduielilor drept-credincioşilor!... În acelaşi timp, recomandă împăcarea între duşmani, renunţarea la răzbunări şi iertarea injuriilor... Jurăminte de pace, îmbrăţişări şi manifestări de afecţiune, chiar dacă au avut loc vărsări de sânge.

Petronio surâse ironic:

– Pe de o parte - pedepse excesive, pe de altă parte - iertări şi mărinimie... După cum vezi, o uşoară contradicţie... Savonarola este convins că are legături directe cu Dumnezeu. Pretinde că aude voci celeste... Fanatizaţi, partizanii lui îi bombardează cu pietre pe toţi cei care îndrăznesc să le critice profetul... L-am auzit când îndemna populaţia să ridice armele împotriva Medicilor şi pretindea pedeapsa cu moartea pentru partizanii lor. Când se înverşunează împotriva bietului fiu al Magnificului, părăsit aproape de toţi prietenii, când răstoarnă toate legile pentru a impune strictele, inexorabilele legi ale Bisericii florentinilor care se tăvălesc ca porcii în troaca lor - citez propriile lui cuvinte - nu riscă prea mult. Dar când încearcă să-l doboare pe Papa Alessandro al IV-lea, acuzându-l de simonie, de destrăbălare, când îl descrie sub forma unui monstru abominabil, mai rău decât o fiară, atacă un rechin capabil să-l înghită... Nu va avea şansa să fie

salvat ca Iona, care se instalase comod, ca la el acasă, în burta balenei. S-a angajat într-o bătălie pe viață și pe moarte. Dumnezeu, care îi face confidențe, nu se va strădui să-l salveze... Poate aleargă după coroana de martir... De altfel, el însuși a prezis recent că va suferi o moarte cumplită...

Deodată, izbucni un zgomot, izvorât probabil din capătul străzii. Focuri de armă, zdrăngănit de săbii, urlete de mânie, strigăte de durere spărgeau liniștea nopții.

M-am speriat. Petronio puse mâna pe brațul meu încercând să mă liniștească.

– Nu te speria! *Piagnoni* se bat cu *arrabiati*! Incidente aproape zilnice...

– Cine sunt piagnoni?

– Smiorcăiții, partizanii lui Savonarola, care varsă șiroaie de lacrimi în timpul predicilor lui... Sunt susținuți de *stropicioni* - bigoți rigoriști care freacă toată ziua șiragul de mătănii..., *masticopaternostri* - habotnici care mestecă rugăciuni... De cealaltă parte a baricadei se agită *arrabiati* - turbații - care refuză religioșilor dreptul de a pune mâna pe pârghiile puterii politice a Florenței. *Arrabiati* s-au ridicat și împotriva partizanilor Medicior.

Petronio expedie servitorii și umplu el însuși paharele.

– Mă feresc de urechile indiscrete... Savonarola, acest călugăr blestemat, care se consideră purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu, va sfârși prin a se crede el însuși Dumnezeu... A și început să politizeze mișcarea religioasă... Urmărește să întemeieze în Florența regatul lui Hristos. Cum Hristos nu va pogorî niciodată printre noi pentru a-și însuși coroana regală, Savonarola își va asuma sarcina de a transforma republica noastră într-o teocrație... Ceea ce oamenii cu mintea întreagă nu vor accepta niciodată...

– Nu crezi că este un fanatic de bună credință?

– Nu!... Dacă Alessandro al IV-lea nu va face ceva ca să-i rupă oasele, ne vom asuma noi această sarcină!

– Ești un *arrabiati*?

– Da! Sunt!... Cu o singură diferență... Nu doresc moartea lui Pietro... El nu e decât victima unui joc periculos în care s-au angajat ambițioșii însetați de măriri nemeritate... Mâine sunt

invitat la el, la Pogio a Caiano... Vrei să vii cu mine?... Acolo protocolul rămâne la uşă. Pietro vrea să respecte tradiţia impusă de tatăl său, Magnificul, care oferea amicilor săi, filosofi, pictori, poeţi, o ambianţă intimă, călduroasă, rezervând pentru marile recepţii luxul şi splendoarea care au ridicat la zenit faima Curţii Medicilor... Alfonsina ar vrea să introducă ceremonialul regal nu numai la palatul din Florenţa, ci şi la reşedinţele lor de vară... La Pogio a Caiano îi vei întâlni pe fraţii lui Pietro. Sunt adorabili. Giovanni, cardinalul, a împlinit şaptesprezece ani, Giuliano, cel mic, nu are decât treisprezece...

Petronio izbucni în râs:

– Apropo de cardinalii încă bebeluşi. Poliziano se gândea să înfiinţeze pentru ei o grădiniţă de copii şi în paralel să construiască pentru eminenţele senile un fel de anticameră a morţii. Interesaţii ar putea pândi sau, eventual, grăbi ultimul lor suspin pentru a le şterpeli moştenirile menite să rotunjească sumele strânse la ciorap pentru mlădiţele pontificale. Cardinalii adulţi, adăugă Poliziano, sunt întotdeauna de acord cu papa, fie pentru că votul lor a fost cumpărat în prealabil, fie pentru că le este teamă să-l contrazică...

Am zâmbit la rândul meu:

– Aş fi mai curios să-l întâlnesc pe Michelangelo, decât pe toţi aceşti cardinali adunaţi la un loc...

– De la moartea Magnificului, Michelangelo nu mai frecventează Pogio a Caiano. Se limitează să-şi ocupe camera rezervată la palatul Medici şi să-şi folosească tot timpul muncind. Dacă vrei, îi putem face o vizită. De dimineaţa până seara ciopleşte pietre în grădina palatului... Dar te previn: are un caracter îngrozitor. Cu greu te poţi apropia de el. Nu mă mir că amicul său Torrigiani i-a spart nasul în cursul unei dispute ceva mai animate... Îl ador pe Michelangelo-artistul, dar Michelangelo-omul îmi dă fiori. Titanii sunt de neînţeles pentru muritorii de rând...

Petronio surâse cu o căldură rareori oglindită pe chipul lui.

– Istoria va reţine şi numele tău... Sodoma! Graţie talentului tău... va deveni un nume onorabil...

– Mulţumesc!... Mă faci să am încredere în mine...

Am acceptat să-l însoţesc pe Petronio. Descrierile sale îmi

stârniseră curiozitatea. La capătul unei lungi plimbări călare, sub soarele tomnatic care împodobea câmpia toscană în veşminte de sărbătoare, am descoperit o alee, mărginită de arbori cu coroanele încărcate cu aur, care ducea la o vilă de vis. Nu voi uita niciodată senzaţia de calm, de seninătate creată de perfecta ei frumuseţe, de proporţiile-i armonioase. Un corp central, flancat de două aripi cu ferestre înalte ce chemau lumina, era construit pe o temelie cu arcade care constituiau o terasă vastă, deservită de o scară dublă, adevărată cascadă de marmură. Ansamblul oferea un spectacol arhitectural de o splendoare incomparabilă.

Giuliano de Sangallo construise această minune inspirat de o idee a lui Lorenzo Magnificul, care abandonase tradiţionalele castele cu aspect aspru, sever, de fortăreaţă, pentru a ridica o casă somptuoasă, deschisă, aerisită, un mic paradis accesibil oamenilor. Coloane şi pilaştri ionici completau elegantul ansamblu.

Decoraţiunile interioare ale vilei erau de un suprem rafinament, care contrasta cu agresarea ochiului atât de dragă parveniţilor.

Am fost adesea primit la Medici, pentru că o însoţeam pe mătuşa mea, care aprecia onoarea de a fi invitată regulat la recepţiile lor. Frumuseţea ideală, în plină înflorire, a lui Pietro îmi isca de fiecare dată admiraţia. Nu avea înfăţişarea fanfaronului care îşi expune cu ostentaţie vulgară virilitatea agresivă. Îmi evoca mai degrabă puritatea, strălucirea Sfântului Sebastian, subiect ales cu predilecţie de pictorii care voiau să expună nudul masculin fără să fie acuzaţi de necuviinţă, de pornografie.

Îmi amintesc de un imbecil stareţ de mănăstire - al cărui nume nu merită să-l citez - care mi-a cerut scandalizat să înlătur tabloul Sfântului Sebastian, pe care tocmai îl terminasem, pentru că inspira gânduri lascive călugărilor săi...

Bietul Pietro!... I se spunea *Sfortunato* - ghinionistul - nu fără motiv. La jocurile de noroc, la cursele de cai, în politică şi chiar în afaceri pierdea întotdeauna. Cea mai mare neşansă a lui a fost căsătoria cu Alfonsina Orsini. Alianţă matrimonială impusă de mama sa, care era tot o Orsini. Alfonsina visa

pentru ea şi pentru soţul ei coroana regală sau măcar un ducat. A exercitat o influenţă negativă asupra soţului ei. Pietro era un personaj amabil, prevenitor. În prezenţa soţiei îşi schimba comportamentul pentru a obţine aprobarea ei tacită. Îşi brusca prietenii, îi privea de sus pe demnitarii Republicii, se arăta neîndurător, tiranic. În jurul lui se forma vidul. Doar câţiva partizani, încântaţi să trăiască pe spinarea minunatului lor amfitrion, îi acceptau fără mofturi capriciile.

Alfonsina, victimă a propriei sale grandomanii, nu-şi dădea seama că atitudinea pe care o impunea soţului ei îl făcea odios florentinilor, mândri de tradiţiile lor republicane, de libertatea lor.

În pofida sărbătorilor, a vânătorilor de mistreţi, a balurilor, a concertelor şi a superbelor plimbări nocturne în împrejurimi, atmosfera la Pogio a Caiano devenise insuportabilă. Am fost fericit când ne-am luat rămas bun de la amfitrionul nostru pentru a ne întoarce la Florenţa.

În timp ce respiram cu nesaţ aerul parfumat al câmpiei toscane, m-am adresat lui Petronio, care călărea alături de mine:

– Curtea Medicilor nu exercită nicio atracţie asupra templierilor noştri? Noi am fost singurii reprezentanţi ai Ordinului...

– Evenimentele i-au împrăştiat ca frunzele moarte măturate de vânt. Alberto s-a retras cu familia la ţară. Contaminat de predicile lui Savonarola, a fost primit în Ordinul Dominica-nilor; Leonardo s-a refugiat la Roma... Despre ceilalţi, să nu mai vorbim... Este un dezastru...

Mă aflam încă la Florenţa când o veste năucitoare căzu ca un trăsnet. Armata lui Charles al VIII-lea, regele Franţei, trecuse Alpii şi, ca o avalanşă, invadase Lombardia îndreptându-se spre sud...

Din amvonul lui, Savonarola îşi începu predica citând cuvintele din Sfânta Scriptură: *„Ecce ego adducam aquas super terram.* Iată, am dezlănţuit apele ca să potopească pământul! Prorocirea mea s-a împlinit! Invazia militară care se desfăşoară sub ochii noştri nu este decât pedeapsa lui Dumnezeu..."

Plânsetele, gemetele, strigăte înfierbântau mulțimea consternată. Disperarea cuprindea tot orașul. Pentru oamenii cei mai impresionabili sfârșitul lumii sosise. Clopotele anunțau cu dangăte neîntrerupte începutul răzbunării divine...

Când trupele franceze se apropiară de Toscana și asediară Sarzana, Pietro de Medici luă o hotărâre eroică: să ia legătura cu Charles al VIII-lea și să negocieze un armistițiu care ar împiedica nenorocirea să se abată asupra Florenței și ar evita devastările unui război ce s-ar abate asupra teritoriului ei.

Exemplul strălucit al Magnificului, care într-o situație asemănătoare s-a deplasat fără armată în tabăra inamicului pentru a iniția tratative de pace cu suveranul Ferrante, rege al Neapolelui, era prezent în memoria tuturor. Grație diplomației, curajului său și puterii argumentelor, el reușise să obțină nu numai încetarea ostilităților, dar și semnarea unui tratat de alianțe foarte avantajos pentru Florența.

Când a ajuns în tabăra suveranului francez, Pietro a fost atât de impresionat de spectacolul pe care i-l oferea armata franceză - considerată cea mai puternică din Europa - încât a acceptat toate condițiile puse. Regele va fi autorizat să ocupe Pisa, precum și fortărețele Sarzana, Sarzanella, Ripafratta și Pietrasanta, până la totala cucerire a regatului napolitan. Va putea să traverseze Florența dacă va fi nevoit să-și continue drumul spre sud.

Pietro se aștepta ca, după această lovitură diplomatică „de maestru", republica să-și manifeste profunda recunoștință. Dar în loc să se adune în fața lui aducându-i omagii și coroane de flori, poporul Florenței l-a primit cu huiduieli. În timpul absenței lui Savonarola, Medicii din ramura tânără și inamicii tradiționali ai familiei îndepliniseră o superbă muncă de subminare.

Senioria, reunită în ședință extraordinară, l-a acuzat de trădare a intereselor Republicii prin acceptarea condițiilor dezonorante fără consimțământul ei. A declarat în consecință surghiunul pe viață al lui Pietro de Medici și al fratelui său, Giovanni. *Sfortunato* și ai săi au reușit să fugă din Florența înainte de a fi măcelăriți de populația furioasă. Senioria a

oferit pentru capturarea lui - viu sau mort - un premiu de 4.000 de ducați. Pielea lui Giovanni a fost evaluată la numai 2.000 de ducați.

Cu autorizarea tacită a guvernului, mulțimea a invadat palatul Medicilor. Am asistat la scene de jaf și de vandalism care m-au indignat. Am văzut mobile distruse, cărți și manuscrise aruncate pe fereastră, obiecte de artă sparte, piese de argintărie, tapiserii, tablouri distruse de bărbați și de femei în stare de ebrietate. Zgripțuroaicele se băteau pentru rochiile de gală purtate înainte de Alfonsina și de domnișoarele ei de onoare.

Petronio m-a informat râzând că Michelangelo a scăpat, după multe peripeții, din palatul devastat, salvându-și propriile lui opere.

Două zile mai târziu, trupele franceze au traversat orașul. Florentinii priveau cu gura căscată coloanele lungi de soldați disciplinați și bine înarmați care defilau cu un pas greu, cadențat, ca la paradă. Am văzut tunuri bine lustruite trase de câte șase cai; cavaleri călare pe armăsari pursânge și generali cu echipaje bogate.

Nestatornicia mulțimii este uluitoare. Trecerea regelui Charles al VIII-lea a fost salutată cu ovații delirante de aceeași populație care pornise la vânătoare de oameni când Pietro și fratele său se salvaseră scăpând cu fuga, pentru a evita rigorile unei justiții nedrepte.

Obișnuiți cu *condotierii* care mărșăluiau în șiruri lungi, răsfirate și greu de stăpânit, adesea murdari, zdrențăroși, florentinii aveau impresia că masa disciplinată de războinici francezi, cu chipuri severe, implacabile, va face să sune trompetele din Ierihon pentru întreaga Italie. Savonarola se arătă binevoitor față de acest suveran care, pentru el, reprezenta instrumentul mâniei divine...

Cum politica nu era specialitatea mea, m-am înapoiat la Milano pentru a-mi relua munca sub conducerea lui Leonardo. Devenit la rândul meu *maestro,* am cunoscut zorii unei celebrități promițătoare.

Originalitatea poreclei mele a lucrat probabil în favoarea mea. Nu mi se mai spune decât Sodoma... Bazzi s-a pierdut undeva în trecut, în neant...

LODOVICO SFORZA
duce de Bari, regent şi apoi duce de Milano

Prietenii mă acuză, cu o revoltătoare rea-credinţă, că am favorizat şi chiar am provocat invadarea Italiei de către armata regelui Prea Creştin pentru a servi propriile mele interese.

Adevărul asupra împrejurărilor care au declanşat acest război catastrofal, dus de străini pe teritoriul nostru, îşi află rădăcinile în setea de putere şi de cucerire a unor şefi de state italiene care vor să-şi rotunjească teritoriile în detrimentul vecinilor mai mult sau mai puţin capabili să se apere. O politică de tâlhărie fără justificare, o încrâncenare stupidă şi ilogică în a face alianţe şi răsturnări de alianţe de proporţii dantеşti...

Mi-am asumat guvernarea ducatului de Milano când am constatat că regenţa, care ar fi trebuit să apere interesele ducelui minor Gian Galeazzo, era formată din oportunişti corupţi care beneficiau de privilegii considerabile. Am luat măsuri dramatice nu numai împotriva lor, dar şi împotriva propriilor mei partizani, care, după lovitura de stat reuşită, pretindeau în compensaţie privilegii care le depăşeau meritele şi care nu aveau decât intenţia să mă transforme într-un fel de marionetă, pentru a conduce statul după bunul lor plac.

Devenit stăpân la Milano, în numele ducelui, nepotul meu, am asigurat o politică al cărei scop era să facă din acest stat arbitrul Italiei, al Europei.

Din nefericire, Gian Galeazzo era o fiinţă slabă, nestatornică, incapabilă să conducă afacerile publice chiar după ce atinsese majoratul. Trebuie să recunosc că îmi purta un respect şi o admiraţie fără margini. În ciuda candorii sale şi a naivităţii care se adăugau simplităţii intelectului său, îşi dădea seama că eram singurul personaj în stare să conducă statul, apărând totodată tronul plăpândei sale persoane.

Politica mea autoritară pe plan extern, suplă şi abilă în domeniul diplomatic, impunea ducatul Milano ca o piesă majoră

în concertul distonant al statelor italiene.

Pentru a-i acorda mai mult relief, mai multă strălucire, trebuia să mă gândesc la o alianță matrimonială susceptibilă să consolideze şi să înalțe prestigiul dinastiei Sforza. Isabel de Aragon, fiica lui Alfonso de Calabria, prinț moştenitor al regatului Neapole, întrunea toate condițiile cerute pentru a se căsători cu Galeazzo. Consolidarea bunelor relații tradiționale cu acest regat ar întări poziția noastră față de Statul Pontifical şi față de Serenissima Republică a Veneției, care continua o politică expansionistă, aproape întotdeauna contrară intereselor noastre.

În acest timp, Tripla alianță, Milano, Florența şi Neapole, a impus pacea de la Bagnola, după ce a zdrobit forțele armate coalizate ale Sfântului Scaun şi ale Veneției.

Papa Sixtus al IV-lea voia să-i înlăture pe aragonezi pentru a instala pe tronul devenit vacant pe unul dintre nepoții săi. Serenissima Republică urmărea anexarea ducatului Ferrara. Către sfârşitul conflictului, Suveranul Pontif ceruse intervenția armată a Franței. Dar regele Louis al XI-lea refuzase să se angajeze într-o aventură italiană. Acest insucces grăbise moartea lui Sixtus al IV-lea, ca urmare a unei congestii cerebrale.

O conspirație pusă la cale împotriva mea de Veneția a fost dejucată. Luigi de Vimercate, care trebuia să mă ucidă cu un pumnal, a fost capturat, judecat şi executat.

Acest atentat ratat a sporit considerabil popularitatea mea, ceea ce mi-a permis să suprim autoritatea Consiliului Secret şi a Consiliului Justiției şi să le înlocuiesc fără ezitare cu un mănunchi de partizani, devotați mie trup şi suflet. Un nou Secretariat de Stat, prezidat de Bartolomeo Colca, omul meu de încredere, exercita puterea executivă.

Căsătoria lui Gian Galeazzo trebuia să încununeze această serie neîntreruptă de succese.

Ambasadorul meu la Napoli mi-o descria pe Isabel în cele mai strălucitoare culori. Frumoasă, dulce, supusă, modestă, promitea să fie o soție perfectă pentru Gian Galeazzo. Cine şi-ar fi imaginat că această fată va deveni într-o zi mărul discordiei?...

Milano cunoştea o înflorire a artelor fără egal. Leonardo da Vinci şi un buchet de pictori, sculptori, filosofi, poeţi şi istorici erau pe cale să-i răpească Romei gloriosul renume de centru cultural al Italiei în favoarea ducatului de Milano.

Gian Galeazzo, deşi inofensiv, îmi crea oarecare necazuri. Avea înclinaţii de o natură aparte, condamnate de Biserică şi care-l făceau indiferent faţă de femei. Favoriţii lui căpătaseră asupra lui un ascendent periculos, susceptibil să se afirme şi pe plan politic. Pentru a evita eventualele complicaţii şi pentru a respecta convenienţele, am hotărât să grăbesc însurătoarea.

L-am însărcinat pe fratele meu, Ermes Sforza, să o aducă la Milano pe prinţesa Isabel, cu toată pompa cuvenită unui eveniment de asemenea importanţă. Căsătoria trebuia sărbătorită cu un fast demn de casa noastră.

I-am încredinţat lui Leonardo da Vinci organizarea solemnităţilor şi a petrecerilor publice care urmau să culmineze cu ceremonia de nuntă oficiată în Domul din Milano.

Prima întâlnire cu Isabel a fost pentru mine o revelaţie, a avut un efect fulgerător. Personifica frumuseţea... Să o descriu?... Imposibil!... Perfecţiunea nu poate fi descrisă...

Am încercat în acel moment un mare regret... De ce n-am avut fericita inspiraţie să-i cer mâna pentru mine?...

Gian Galeazzo, care se afla lângă mine, n-a fost prea impresionat de această apariţie divină. Din când în când, arunca o privire piezişă spre grupul prietenilor săi, care zâmbeau ironic.

Căsătoria nu a început sub cele mai bune auspicii. Luni de zile s-au scurs fără ca ea să fie consumată. Inamicii mei pretindeau că am apelat la vrăjitori pentru a paraliza virilitatea nepotului meu. Iniţiaţii cunoşteau adevărul. Nu era capabil de un act sexual normal. Cu o răbdare fără margini, Isabel se străduia să-l înveţe ce trebuie să facă. Curtea pălăvrăgea pe seama impotenţei proaspătului soţ.

Mi-am zis că această împrejurare ar putea fi în favoarea mea. Obosită de rolul ei ingrat, va fi, poate, ispitită să-şi schimbe partenerul... Lăsându-se să cadă în braţele mele...

Amanta mea oficială, Cecilia Gallerani, o doamnă de la Curte, simţise instinctiv interesul meu crescând pentru Isabel. În intimitate, îmi făcea scene de gelozie.

Atracția pe care soția neglijată o exercita asupra mea mă punea pe jar... Imaginația galopa... Visam să o dezbrac, să o aşez goală pe masa mare din fața mea şi să o posed ca un animal în călduri... O doream numai pentru mine... Eventual, să o divorțez şi apoi să mă însor cu ea...

Într-o zi i-am făcut această propunere sub forma unei glume nevinovate, pentru a-i vedea reacția. M-a privit scandalizată. Nu avea deloc intenția să-l părăsească pe Gian Galeazzo, care îi inspira un sentiment matern. Apoi, nu concepea să divorțeze de ducele de Milano ca să se mărite cu unul dintre supuşii săi...

Un prim insucces nu m-a determinat niciodată să abandonez lupta. Am intervenit pe lângă ducele de Calabria în favoarea acestei ipoteze. Mi-a repetat argumentele fiicei sale cu o ironie jignitoare pentru amorul meu propriu.

Relațiile mele cu Isabel se deteriorau din zi în zi. Între timp, Gian Galeazzo reuşise să-şi îndeplinească îndatoririle de soț. Mândră de această probă de virilitate care valida căsătoria sub toate aspectele, Isabel pretindea ca Gian Galeazzo să fie învestit cu toate drepturile şi puterile al căror titular era, fără să aibă facultatea de a le exercita.

Explicațiile mele privind incapacitatea intelectuală a soțului ei nu au convins-o. Puțin câte puțin, animozitatea ei împotriva mea s-a transformat în ură. Îmi făcea scene atât de oribile, încât m-am văzut nevoit să-i îndepărtez de Milano. I-am instalat la Pavia, într-un fel de exil aurit. Fără Isabel, el ar fi fost foarte mulțumit să se bucure de acel *dolce farniente* în mijlocul prietenilor săi, lăsând pe umerii mei povara guvernării.

În disperare de cauză, Isabel trimise o scrisoare tatălui său, descriindu-i condițiile mizerabile ale existenței sale de semidetenție. Pe mine mă prezenta în culorile unui tiran detestabil, care a uzurpat puterea soțului ei. Într-un final patetic, declara că preferă să-şi pună capăt zilelor decât să continue această viață plină de umilințe.

Ambasadorul regatului Neapole îmi comunică mustrările scrise ale ducelui de Calabria, care îmi reproşa în termeni duri tratamentul aplicat fiicei sale, procedeu care echivala cu o insultă gravă adusă Casei de Anjou. Îmi cerea reparații imediate.

În termeni mai moderați, regele Ferrante mi-a cerut ca ducele Gian Galeazzo şi soția lui să fie tratați potrivit rangului lor. Ar regreta dacă atitudinea mea l-ar obliga să ia măsuri represive.

Trebuia să mă căsătoresc pentru a pune capăt calomniilor care plouau în jurul meu; răuvoitorii pretindeau că doream moartea lui Gian Galeazzo pentru a-i răpi nu numai tronul, dar şi soția.

M-am căsătorit cu Beatrice d'Este, fiica lui Ercole, duce de Ferrara, o tânără fată de şaisprezece ani, trufaşă, inteligentă, voluntară şi foarte frumoasă. Îi plăceau sporturile violente, vânătoarea de mistreți, de urşi şi de lupi. Într-o zi era să fie împunsă de coarnele unui cerb. Autoritară, mi-a alungat amanta de la Curte.

Isabel şi Beatrice erau două caractere tari, care s-au înfruntat încă de la prima lor întâlnire. Isabel pretindea întâietatea în calitate de soție a ducelui domnitor, Beatrice susținea că are acest drept în calitate de soție a adevăratului stăpân al ducatului Milano.

Situația era cu atât mai penibilă cu cât în venele lor curgea acelaşi sânge. Verişoare primare, se urau cu acea ferocitate cruntă care se manifestă adesea între rude apropiate.

Conflictul a luat un nou avânt când Isabel a adus pe lume un băiat - Francesco - eveniment sărbătorit printr-un simplu turnir, în timp ce naşterea lui Ercole, fiul Beatricei, a fost celebrată cu o solemnitate regală, organizată până în cele mai mici detalii de Leonardo da Vinci. Acum îmi dau seama că ar fi trebuit să-mi temperez bucuria paternă.

Consecințele politice ale conflictului dintre cele două femei au fost extrem de dăunătoare pentru regatul Milano, iar urmările s-au dovedit funeste.

Ducatul nostru s-a sprijinit întotdeauna pe Tripla Alianță alături de Neapole şi de Florența. Acum, acest front unic, acest zid ridicat împotriva inamicilor comuni, se prăbuşea. Nu puteam conta pe Neapole. La rândul său, Pietro de Medici juca pe două fronturi.

Nu-mi rămânea decât să manevrez cu o prudență sporită.

Pipăiam terenul diplomatic în perspectiva unor evoluții care se anunțau primejdioase...

Henry al VIII-lea, rege al Angliei, îmi oferea prietenia sa, condiționată de sprijinul acordat apropiatei lui campanii împotriva Franței. Dar Franța era mai aproape de noi și poseda o forță armată considerabilă. Deocamdată, combinația engleză nu era recomandabilă.

Charles al VIII-lea visa să-și extindă dominația asupra regatului Neapole. Inamic al aragonilor, mi-ar fi putut servi interesele. Dar înainte de a angaja negocieri cu Franța, trebuia să-mi consolidez spatele. O alianță cu Serenissima Republică, mare putere maritimă care rivaliza cu Neapole, era mult mai recomandabilă. Beatrice, promovată ambasadoare *honoris causa* - admir femeile inteligente - a vizitat Senioria venețiană pentru a negocia o alianță îndreptată împotriva napolitanilor. A fost primită cu toate onorurile datorate unei înalte personalități însărcinate cu o misiune delicată. În Italia, răsturnările de alianțe sunt o monedă curentă. Deși propunerea părea avantajoasă, Senatul ceru un timp, înainte de a lua o hotărâre. Miza era foarte importantă, iar riscurile incalculabile. Dar primul pas fusese făcut.

Roma șovăia și ea. Plasarea unui Borgia pe tronul napolitan era o perspectivă îmbietoare. Dar papa era un spaniol. Trebuia să cugete îndelung înainte de a se pronunța...

Împăratul german, întotdeauna în criză de bani, ar fi acceptat un târg avantajos care să-i echilibreze bugetul. I-am făcut o propunere. Să cumpăr învestitura ducatului Milano contra 300.000 de ducați de aur. Această operațiune, care m-ar fi înscăunat oficial suveran al ducatului, n-ar fi devenit publică decât în ziua în care aș fi putut să mă debarasez într-un mod elegant de Gian Galeazzo, de Isabel și de vlăstarul lor. Imperiul German ar fi favorabil unei cooperări care ar favoriza încheierea unei păci generale, în așteptarea unei cruciade împotriva turcilor.

Dar acest echilibru diplomatic ultrafragil amenința să se deterioreze în orice moment. Pentru a-mi consolida poziția, trebuia să fac să mai intre în luptă un nou partener - Franța - care m-ar fi ajutat indirect să-mi impun regulile italienilor. Știu, partida era periculoasă, dar importanța mizei justifica îndrăzneala. Din fericire, Charles al VIII-lea

este un tinerel naiv, visător, care pentru a smulge aragonilor coroana regatului napolitan ar fi capabil să se implice în cele mai nebuneşti aventuri.

Îl pot manipula. Să trag sforile este specialitatea mea. Încălzit până la fierbere de argumentele abile ale ambasadorilor mei, „regele foarte creştin" n-ar fi aşteptat decât un pretext pentru a trece la acţiune. Suveranul regatului Neapole, Ferdinand I, îşi dădu sufletul. Alfonso de Calabria, tatăl Isabelei, urca treptele tronului. Baronii nemulţumiţi se gândeau să profite de această ocazie, ridicându-se împotriva noului suveran. Această criză trebuia speculată.

Primul gest politic al lui Alfonso a fost să acorde asemenea avantaje familiei Borgia încât papa a trecut cu arme şi bagaje în tabăra sa.

La semnalul meu, regele Franţei a trecut Alpii în fruntea unei armate considerabile. Un marş triumfal de-a lungul unei Italii uimite. Intrarea solemnă a lui Charles al VIII-lea în Milano, în calitate de amic, a coincis cu o boală gravă care l-a lovit tocmai la momentul potrivit pe Gian Galeazzo. În timp ce Isabel plângea la picioarele patului, cu voce pieritâ, Galeazzo şi-a prezentat regelui, care se afla la căpătâiul lui, soţia şi fiul. Scena era de un dramatism de cel mai prost gust.

În timp ce suveranul francez părăsea Milano îndreptându-se spre Roma şi Napoli, Gian Galeazzo trecea în lumea dreptilor. Prietenii săi au vrut să pună pe fruntea fiului lui coroana ducală, dar Antonio Landriano şi partizanii mei s-au opus. În timp ce Italia străbătea o criză atât de grea, momente atât de grele, numai o personalitate puternică ar fi fost capabilă să-şi asume acest rol. Partizanii m-au proclamat duce de Milano. Eu m-am supus hotărârii lor. Fiul meu cel mare, Maximilian, a fost desemnat moştenitor al tronului.

Pretenţiile Isabelei şi ale copilului său deveneau fără obiect. Mai târziu, regele Franţei a dispus ca băiatul să fie dus la o mănăstire.

Doctorul Theodore Guaynier, medicul personal al lui Charles al VIII-lea, a declarat, după ce a examinat cadavrul nepotului meu, că acesta fusese otrăvit. Am fost consternat de

această veste. Dacă vreun apropiat al Curții i-a administrat otrava pentru a rezolva o criză dinastică, aceasta s-a întâmplat fără știrea mea.

Alfonso de Calabria, tatăl Isabelei, incapabil să facă față invaziei franceze, a abdicat în favoarea fiului său, tânărul Ferrandino al III-lea, și a fugit ca să nu cadă în mâinile inamicilor care au intrat triumfal în Neapole. După ce a schițat o palidă rezistență, Ferrandino s-a retras în Insula Ischia.

Politica mea înregistrase un succes deplin, strălucitor. Dar prețul depășea limitele. Italia era măturată de un uragan care răsturna toate obstacolele, deschidea cu mare zarvă porțile fortărețelor considerate până atunci invincibile. Speriat, papa s-a închis în castelul Sant'Angelo. Îngrozită, Serenissima Republică venețiană se temea de o alianță a francezilor cu turcii, ceea ce ar fi însemnat sfârșitul imperiului ei maritim. Împăratul Maximilian nu vedea cu ochi buni fulgerătoarele succese militare ale lui Charles al VIII-lea, care părea capabil să dispună dintr-o singură trăsătură de condei înlăturarea influenței germane în Italia. Împăratul Fernando al Spaniei nu putea să accepte cu seninătate pătrunderea francezilor în inima teritoriilor familiei Aragon, propriile sale rude. Italienii, care înainte afișau opinii politice antagonice, uitaseră de certurile lor pentru a împărtăși aceeași spaimă în fața armatei satanice care le invadase țările, asemenea unui irezistibil val seismic.

Eram consternat. Deschisesem cutia Pandorei. „Naivul, debilul" Charles al VIII-lea nu mai ținea seamă de sfaturile mele. Îmi evoca imaginea unui bidiviu care apucase zăbala în dinți aruncându-și călărețul descumpănit într-un șanț și făcându-l să muște țărâna...

Deodată, mă cuprinse o mare spaimă. Alături de Charles călărea vărul lui, ducele de Orléans, care cerea de mai multă vreme să moștenească Visconti. Odată Neapole cucerit și aragonii lichidați, nu se vor întoarce ei împotriva ducatului Milano? Regele nu-mi mai inspira încredere. Aveam senzația că am fost trădat.

Am hotărât să părăsesc alianța franceză. Dar fără să fac declarații răsunătoare. Cu o febrilitate accentuată de mânie,

am început o muncă de cârtiță. Le voi arăta eu lui Charles şi tuturor duşmanilor mei că ofensa adusă ducelui de Milano nu rămâne nepedepsită!...

Instigați de emisarii mei, s-au reunit în oraşul lagunelor ambasadorii Imperiului German, cei ai regilor catolici ai Spaniei, ai Suveranului Pontif, reprezentanții Serenissimei Republici şi propriii mei trimişi extraordinari. Cu toți au căzut de acord să constitue o alianță denumită Liga de la Veneția, pe o durată de 25 de ani, având drept scop declarat o cruciadă împotriva turcilor, dar care în realitate era îndreptată împotriva Franței. Noii mei parteneri salutară în persoana mea pe campionul, salvatorul Italiei.

Efectele acestei coaliții n-au întârziat să se facă simțite. În drum spre Napoli, unde armata sa impusese deja ordinea franceză, Charles făcu un popas la Roma. Tulburat de această vizită nedorită, papa se refugie în spatele zidurilor fortificate ale castelului Sant'Angelo, dar se grăbi să-i ofere cu amabilitate ospitalitatea propriilor lui apartamente de la Vatican. Liniştit de tratatul de la Veneția, a refuzat categoric să-i acorde învestitura pentru Neapole, solicitată de rege.

În cele din urmă au ajuns la un acord imperfect. Pentru a-i arăta bunele lui intenții, Suveranul Pontif i-a încredințat doi ostatici: pe propriul său fiu, cardinalul Cesare, precum şi pe prințul Djem, fratele sultanului Baiazid, care era ținut prizonier la Vatican. Acest personaj exotic reprezenta o piesă importantă pe eşichierul european, pentru că aspirația sa la tronul otoman constituia o amenințare permanentă.

Regele le-a acordat toate onorurile cuvenite înaltului lor rang. Dar în timpul călătoriei, Cesare a izbutit să evadeze, abandonându-şi bagajele în mâinile militarilor care îl escortau. Înainte de a evada, găsise prilejul să-i administreze lui Djem o otravă cu efect întârziat. Ceva mai târziu, bietul prinț îşi dădu sufletul, după o agonie groaznică. Medicii au identificat semnele unei otrăviri neîndoielnice.

Eram în legitimă apărare când am deschis ostilitățile împotriva foştilor mei aliați. Fusesem informat de agenții mei secreți că ducele de Orléans se despărțise de rege, pentru a-şi instala o bază militară în nordul Italiei, care avea drept obiectiv

invazia şi cucerirea ducatului Milano, ideea lui fixă. După ce şi-a stabilit cartierul general la Asti, a luat cu asalt Novara, prima fază a operaţiunilor militare.

Mi-am zis atunci „basta"!... De acum înainte vei avea de-a face cu mine... Timpul diplomaţiei s-a terminat!... Vocea tunurilor trebuie să se facă auzită!...

Trupele mele, sprijinite de o armată veneţiană, asediară Novara. Un bombardament neîntrerupt a redus garnizoana franceză la o apărare disperată. Pentru a evita o predare ruşinoasă, de neconceput pentru el, Orléans ceru ajutorul regelui Charles. Acesta, după o scurtă şedere la Napoli - unde a fost onorat cu titlul eroic de *Augustus* -, răspunse la apel şi, în fruntea unei părţi a armatei sale, se îndreptă în marş forţat spre nord. Lăsase în urmă importante trupe de ocupaţie, pentru a apăra ordinea franceză şi minunatele daruri făcute generalilor săi şi nobililor italieni care îi îmbrăţişară cauza.

A traversat Roma părăsită de înaltele ei autorităţi ecleziastice. Temându-se de mânia lui, papa s-a refugiat la Orvieto, însoţit de cea mai mare parte a cardinalilor şi apărat de o puternică escortă veneţiană.

Charles şi-a continuat marşul, dar la trecerea prin Taro, în apropiere de Fornovo, a fost atacat de armatele aliate, superioare ca număr. S-a desfăşurat o luptă crâncenă, ucigătoare, cu mii de pierderi de vieţi omeneşti. O înfrângere zdrobitoare a francezilor ar fi ridicat Veneţia la rangul de primă putere a Italiei, situaţie care nu-mi convenea. De acord cu Beatrice, care asista alături de mine la această bătălie, i-am recomandat contelui de Caiazzo, comandantul trupelor mele, să mai modereze zelul soldaţilor.

Graţie acestei intervenţii providenţiale - providenţa eram eu - regele a reuşit să traverseze Taro, pierzând totuşi cea mai mare parte a artileriei şi aproape toate bagajele, inclusiv prada napolitană. Aliaţii îşi trâmbiţau succesul, care în realitate nu era decât un succes pe jumătate.

Obiectivul meu era atins, Charles nu mai putea acorda un ajutor suficient vărului său asediat în Novara.

Fără să-i informez pe aliaţi, am încheiat cu suveranul francez o pace semnată la Vercelli, care cuprindea condiţii foarte

favorabile pentru Milano. Ducele de Orléans abandona toate cuceririle sale italiene, evacua Asti şi Novara şi se înapoia în Franţa în suita suveranului şi vărului său. Nu era preferabil să eviţi războiul şi să-ţi atingi obiectivele prin mijloace paşnice?

Atingeam apogeul. În cele din urmă, francezii au evacuat regatul Neapole şi foştii stăpâni s-au întors la cuiburile lor. Împăratul Maximilian, care sperase să se infiltreze în Italia, a avut încurcături cu propriile lui trupe indisciplinate, cu Veneţia, cu Florenţa şi chiar cu Vaticanul. Spaniolii, deşi repuşi în drepturile lor, au ieşit destul de şifonaţi din această aventură.

Papa Alessandro a fost singurul câştigător pe toate planurile. A ştiut să tragă sforile mai bine decât mine.

Dublul şi triplul meu joc i-a indispus puţin câte puţin pe foştii mei aliaţi. Toţi s-au coalizat împotriva mea, cu francezii în frunte. Toţi, absolut toţi...

Apoi, dezastre de ordin personal s-au abătut şi asupra mea. Bianca Sforza, adorabila mea fiică, măritată cu Galeazzo Sanseverino, a fost secerată de moarte. După puţin timp, Beatrice, lumina vieţii mele, a urmat-o în mormânt. Curtea de la Milano pierduse cea mai frumoasă podoabă. Aveam impresia că mă scufund în iad.

Numai cuvintele liniştitoare ale lui Leonardo da Vinci, care construia o lume imaginară în faţa ochilor mei, îmi mai alinau durerea.

Mi-am luat o nouă amantă, o fată de şaisprezece ani, foarte frumoasă: Lucrezia Crivelli, fostă domnişoară de onoare a Beatricei. Dar mângâierile ei nu făceau decât să-mi răscolească amintiri sfâşietoare...

O ultimă încercare, cea mai îngrozitoare, mă ameninţa...

GIOFFRÈ BORGIA
fiul cel mic al cardinalului Rodrigo Borgia şi al Vanozzei Cattanei

Este trist şi îngrozitor de complicat să fii mezin într-o familie numeroasă şi mai ales deosebită de altele. Chiar din copilărie am fost confruntat cu experienţe care m-au tulburat mult. Mi s-a întâmplat să întâlnesc în stradă - pe unde treceam însoţit de preceptorul meu - oameni care la vederea mea scuipau şi îşi făceau semnul crucii, ca şi când aş fi fost un vrăjitor, gata să le aduc nenorociri.

Messer Pomponius Laetus, un savant care se ocupa de educaţia mea intelectuală, mă strângea de braţ şi spunea cu dispreţ:

– Nu le daţi atenţie acestor cretini! Nu sunt decât nişte bigoţi ignoranţi! Uitaţi-i!

Eram prea mic pentru a înţelege cauza acestei ostilităţi, cu atât mai mult cu cât nimeni nu mi-o explica. Mai târziu, am înţeles semnificaţia repulsiei manifestate faţă de mine. Eram fiul declarat, recunoscut, legitim al unui cardinal, paternitate care pentru habotnici reprezenta cel mai detestabil dintre toate păcatele. Bineînţeles, fraţii mei se bucurau de aceeaşi reputaţie. Exista totuşi un precedent. Franceschetto Cibo, fiul papei Innocent al VIII-lea, deschisese seria. Aceeaşi atmosferă de agresivitate, de arţag, de perfidie, de gelozie şi de ură apăsa greu asupra familiei mele.

Fraţii mei mai mari se sfădeau fără încetare. Când se săturau, încheiau un armistiţiu fragil şi mă atacau pe mine. Mă priveau de sus, nu numai din cauza înălţimii lor şi a numărului de ani care ne separau, ci, înainte de toate, datorită poziţiei lor importante, care ar fi trebuit să mă reducă la umilinţă, la o supunere absolută. În concepţia lor, nu eram decât un mucos de zece ani, care trebuia să stea cuminte în colţul său şi să vorbească numai când este întrebat.

– Eşti doar un nimic! Un zero gol şi tăiat!, mă apostrofa fratele meu mai mare, Giovanni, când îndrăzneam să exprim o părere care nu se potrivea cu a lui.

Mândru de noul său titlu de duce de Gandia, moştenit de la fratele său după tata, Pedro-Luis, s-a mutat în propriul lui palat, împrejurare fericită care m-a eliberat de stânjenitoarea lui prezenţă.

Cesare, preferatul tatălui meu, era şi mai rău. În fiecare dimineaţă trebuia să-l întâmpin cu umilinţă şi să-i sărut mâna, drept care îi revenea în calitatea lui de episcop de Pamplona, rang ecleziastic înalt care îi fusese acordat la vârsta de şapte ani.

Când uitam această îndatorire, îmi trăgea o palmă care îmi ardea obrajii ca un fier înroşit.

În realitate, sacerdoţiul îi făcea silă. Îşi folosea înaltul titlu ecleziastic pentru a-şi impune autoritatea asupra celor mărunţi, din care făceam şi eu parte. Sarcina sa de slujitor al Bisericii îi provoca oroare, pentru că ridica în faţa lui un obstacol care îi frângea elanul şi îi împiedica visurile de a se realiza. Detesta până şi purpura de cardinal care îi era rezervată, deoarece ţintea mult mai sus. Deocamdată, păstra tăcerea, considerând că nu sosise încă momentul să acţioneze.

Din considerente mai practice, pe mine clerul mă călca pe nervi. Când pronunţam cuvântul clericalism, aveam impresia că spun caricaturism. Tata voia să mă determine să intru într-un ordin clerical. Înainte de a împlini zece ani, fusesem deja uns arhidiacon al Catedralei din Valencia. Dar serviciilor religioase le-aş fi preferat de o mie de ori jocul cu bile, capra, zmeul sau popicele.

Am încercat o senzaţie de uşurare, aproape de euforie, când Cesare a plecat la Bologna ca să urmeze cursurile universitare. Scăpat de prezenţa lui, mă simţeam sprinten, vesel şi aveam mereu poftă de dans.

Sora mea Lucrezia, cu doi ani mai mare decât mine, era cea mai echilibrată din toată familia. Frumoasă ca o rază de soare, îmi lua întotdeauna apărarea când fraţii mei depăşeau măsura şi mă persecutau fără ruşine. Mă trata cu bunătate şi drăgălăşenie, ca şi când aş fi fost propriul ei copil. Nu o

respingeam, pentru că dragostea mamei mele, Vanozza, îmi lipsea.

Până la a doua căsătorie a Vanozzei, noi, copiii, am fost crescuți în faimoasa ei casă burgheză din Piazza Pizzo di Merlo. Primul ei soț, un personaj șters, tolerase prezența bastarzilor cardinalului Borgia sub acoperișul său. Apoi, tata a vrut să se ocupe personal de educația noastră. Ne-a încredințat Adrianei de Mila, verișoara lui, căsătorită cu Lodovico Orsini, la care ne-am și mutat. Servitorii șușoteau că ar fi amanta tatălui meu. N-aș putea spune dacă este sau nu adevărat. Dar reputația lui de seducător irezistibil al femeilor era atât de întipărită în mintea oamenilor, încât nu puteau concepe că tinerele fete și femeile frumoase din anturajul său ar fi putut scăpa asiduităților lui.

Pentru mine, el era un personaj care depășea limitele omenești. Un fel de mit viu, asemenea eroilor din Antichitate. Când îl vedeam îmbrăcat în mătase purpurie - veșmânt rezervat prinților Bisericii - mă făceam mic și abia mai deschideam gura.

O dată pe săptămână îi făceam o vizită protocolară la palatul Borgia, o clădire enormă, situată aproape de Campo di Fiori; mă prăpădeam de admirație pentru fațada ei frumoasă și înaltă, pentru imensa curte interioară. Mă topeam în fața frescelor, tapiseriilor, statuilor de bronz și de mamură care împodobeau marile săli cu bolte aurite. Mobilele bogate, supraîncărcate de sculpturi, covoarele orientale, atât de moi când le atingeai, completau ansamblul.

În ziua în care am împlinit doisprezece ani și am făcut primii pași în curtea preadolescenților, am încercat mândria unui tânăr cavaler care urma să fie învestit.

Cu această ocazie, tata m-a anunțat cu bunăvoință:

– De acum încolo vei locui la mine, în palatul Borgia. Am dat deja dispoziție să ți se aducă lucrurile. Majordomul te va conduce în camera ta. Astă-seară ofer un dineu prietenilor. Toată familia va fi prezentă, cu excepția lui Cesare, care își continuă studiile la Universitatea din Bologna. El trebuie să fie un exemplu pentru tine. Vreau să faci o impresie bună invitaților...

Eram foarte intimidat, dar şi încântat de această schimbare intervenită în viaţa mea. Autoritatea Adrianei, care acorda o atenţie deosebită Lucreziei, mă apăsa.

Mai întâi mi-am inspectat camera. Era atât de mare şi atât de frumoasă încât mi s-a tăiat răsuflarea. Înaltă ca un naos de catedrală, cuprindea un pat cu baldachin ca acelea ale Adrianei şi Lucreziei. Tapiserii enorme acopereau pereţii; două scaune în X, un cufăr sculptat pentru haine şi o masă cu un lighean şi un ibric de argint pentru spălat completau mobilierul. Se mai afla şi o încăpere alăturată, cu o cadă de baie rotundă şi atât de mare, încât putea cuprinde două sau trei persoane, noutate de curând introdusă în câteva palate din Roma.

Cunoşteam de mai mult timp sălile de ceremonie din această frumoasă reşedinţă pe care acum, în calitate de locatar, mi s-a permis să o vizitez din pivniţă până în pod; totul era atât de mare încât te rătăceai. Podul mi-a rezervat o surpriză formidabilă. Bufniţe, rândunele, porumbei şi chiar lilieci îşi făcuseră cuibul în încâlceala grinzilor.

Uluit de colţurile şi cotloanele fascinante ale palatului Borgia, am uitat să vă descriu cina fantastică, ameţitoare, anunţată de tatăl meu, primul mare banchet la care luam parte în calitate de novice. Înaintea sosirii invitaţilor, tata a inspectat marea masă în formă de U, pregătită pentru cincizeci de persoane, apoi m-a condus până la pervazul unei ferestre, pentru a nu încurca forfota servitorilor.

– Acum eşti destul de mare ca să înveţi nişte lucruri pe care Adriana şi preceptorii tăi ţi le-au ascuns. La vârsta ta, oamenii se căsătoresc. Ceea ce ţi se va întâmpla şi ţie într-un viitor apropiat. Cunoaşterea mecanismului uman, a secretelor sale, te va ajuta să eviţi capcanele pe care oameni fără scrupule vor fi tentaţi să ţi le pună în cale. Femeile sunt cele mai frumoase, cele mai seducătoare creaturi pe care le-a lăsat Dumnezeu, dar nu trebuie să uiţi că Eva a fost motivul care a determinat izgonirea lui Adam din paradis...

Nu eram absolut nul în domeniul ăsta. Evident, îmi lipseau experienţele în profunzime, dar dorinţa de a le desăvârşi mă însufleţea de multă vreme. Împărţeam cu prietenii

mei cunoştinţele dobândite şi eram gata să mă lansez şi în marea aventură.

Tata a continuat:

– Vei asista la un mic spectacol, nu foarte ortodox, dar trebuie să ştii că între viaţa publică şi viaţa privată a celor mari - din care faci şi tu parte - trebuie să existe un zid despărţitor. Indiscreţii mai scapă, dar vorbele răuvoitoare, fără dovezi, zboară şi dispar. Îndeplinirea funcţiilor oficiale la perfecţie este o obligaţie imperioasă. A te bucura de toate plăcerile vieţii în spatele uşilor închise este un privilegiu inalienabil. Dacă luptăm contra lor, păcătuim împotriva legilor naturii. Să lăsăm pe Savonarola şi peadepţii lui să sporovăiască. Cuvintele lor au greutate. Totul este ca o modă. Agită masele, o curbă ascendentă se înscrie pe graficul religiei, apoi urmează fatalmente curba descendentă. Trebuie să aşteptăm fără să ne facem griji prea mari. Câteva cuvinte liniştitoare din când în când sunt ca o ploaie binefăcătoare căzută pe un pământ pârjolit de un soare arzător. Preceptorul tău umanist, faimosul Laetus, te-a învăţat - cred - semnificaţia expresiei *panem et circenses*. Împăraţii romani o aplicau cu o consecvenţă remarcabilă. Papii nu sunt oare continuatorii lor?...

Majordomul anunţă sosirea primilor invitaţi...

Iniţial, am crezut că el confundă personajele. Pronunţase titlul şi numele unui cardinal. Mă aşteptam să apară un bărbos acoperit cu purpură şi încovoiat sub greutatea anilor, dar am văzut intrând un tânăr zglobiu care purta o pălărie bogată, creastă de cocoş, o vestă de brocart, atât de scurtă încât îi ieşeau în evidenţă fesele conturate de nişte colanţi bine mulaţi pe corp şi, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, prohabul de o culoare diferită scotea în relief virilitatea lui triumfătoare... În schimb, un laic, posesor de particulă de noblețe, etala o tocă de catifea, care semăna cu o bonetă de cardinal şi o robă largă de mătase violetă. Nu-i mai lipsea decât o cârjă pastorală pentru a fi luat drept un înalt demnitar al Bisericii. Dame în toalete somptuoase îşi expuneau decolteurile generoase, privite cu aviditate de amatori.

Festinul a început cu aperitive şi cu gustări de o asemenea abundenţă şi varietate, încât ar fi putut sătura populaţia unui

sat lovit de foamete. Dar convivii de-abia le atingeau, parcă ştiau că urmează alte minunăţii gastronomice şi că este mai înţelept să-şi impună o oarecare moderaţie dacă nu voiau să le crape burţile.

Totuşi, tata vorbea cu plăcere despre sobrietatea lui. Când era singur, se mulţumea doar cu un fel de mâncare şi cu ceva legume. Este adevărat: adopta acest regim spartan după faimoasele chiolhanuri foarte comentate de publicul roman. Discreţia atât de lăudată de el era aproape întotdeauna zădărnicită de pălăvrăgeala servitorilor, de scormonitorii amatori de scandaluri şi de invidioşii care voiau să-i zdruncine prestigiul.

Zeci de valeţi serveau mâncărurile cele mai rafinate şi vinurile cele mai bune din Italia şi din străinătate.

O tânără şi frumoasă doamnă, care stătea lângă mine, mă întrebă ce mi-ar plăcea să devin când voi fi mare. Vorbeam franţuzeşte, fiindcă Laetus spunea că oamenii care nu stăpânesc cel puţin două limbi străine - în afară de latină, care este o limbă universală - sunt inculţi, incapabili intelectual, barbari. Datorită lui mă descurcam bine în franceză şi în engleză.

–Aş vrea să fiu trubadur, i-am răspuns, pentru a cânta stelele, dragostea şi frumuseţea femeilor care vă seamănă...

A aplaudat încântată.

– Fermecător compliment!

Tata, care şedea nu departe de mine, pentru a-mi urmări comportarea, a surâs cu o vizibilă satisfacţie. Nu eram un necioplit.

Doamna adăugă:

– N-ai vrea să devii cardinal, ca tatăl tău, sau papă ca marele tău unchi?

– Religia şi poezia de dragoste profană nu conviețuiesc bine împreună...

Am simţit că depăşisem limita. Surpriza se aşternu pe faţa tatălui meu. Ar fi preferat un răspuns mai conformist. „Adevărul trebuie ascuns, spunea el în particular, pentru ca toată lumea să aibă ceva de câştigat". Cuvintele mele nu făceau decât să sublinieze înclinaţia unora din familia Borgia

pentru mondenități, fără să le compromită reputația.

Puțin câte puțin, conversația s-a concentrat asupra unui subiect de arzătoare actualitate: starea precară a sănătății Suveranului Pontif.

– Savonarola a prezis moartea papei înainte de sfârșitul anului, spuse un nobil cu părul argintiu, care purta un colier al Ordinului Lâna de Aur.

– N-a prezis și numele succesorului său?, intervenio doamnă între două vârste, încărcată cu bijuterii.

– Îl cunoaștem cu toții!, spuse cu convingere un cardinal îmbrăcat ca un tânăr curtezan.

Înalță cupa în onoarea tatălui meu, gest semnificativ, care nu mai avea nevoie de alte precizări.

Cea mai mare parte a convivilor îl imitară fără să pronunțe numele.

Tata a zâmbit discret, în timp ce o expresie indescifrabilă s-a așternut pe chipul lui.

La stânga mea, două personaje în veșminte somptuoase, probabil diplomați, discutau în franceză, cu un ușor accent străin. Vorbeau cu voce joasă, fără să-și închipuie că am auzul foarte fin.

– Ce situație caraghioasă! La aceeași masă, Adriana Orsini, fosta amantă a amfitrionului nostru, îi înlesnește relațiile lui cu noua amantă, Giulia Farnese, în prezența soțului înțelegător, Orsino Orsini... Careul perfect...

– Omul înscris într-un cerc și un pătrat! Ideea lui Leonardo da Vinci nu este lipsită de umor! Orsino Orsini, prins între vulva dublă a nevestei sale și a Adrianei...

Această comparație grosolană m-a șocat. N-am putut să ascult urmarea discuției pentru că au intrat muzicanții, cântând din mers o melodie săltăreață, potrivită cu mediul ambiant. În urma lor venea un stol de dansatoare, goale sub văluri transparente, aripi simbolice care fâlfâiau într-o perfectă armonie.

Aplauzele izbucniră.

Pentru prima oară asistam la un asemenea spectacol. Auzisem vorbindu-se despre ele, dar realitatea depășea închipuirile mele. Fiori de plăcere îmi străbăteau corpul și am avut surpriza să constat că scula mi se întărise ca a unui armăsar.

Mă temeam ca prohabul să nu-mi crape din cusături.

Fratele meu mai mare, Gandia al II-lea, care era aşezat vizavi de mine, mi se adresă cu un surâs răutăcios:

– Familiarizează-te cu anatomia feminină! Mai întâi studiul, apoi experienţa! În curând vei avea prilejul să aplici cunoştinţele tale pe viu!

Mă umilea în public. În jurul meu am remarcat câteva zâmbete ascunse. Repeta, cu alte cuvinte, ceea ce, în treacăt, îmi spusese tata.

Ideea că exista intenţia să mi se forţeze mâna mă revolta. O fată poate fi căsătorită fără să i se ceară consimţământul. Un băiat se bucură de oarecare independenţă. Trebuie să se ţină seama de părerile sale, de gusturile sale, de voinţa sa...

Am constatat ceva mai târziu că îmi făceam iluzii. Nimeni nu cere asentimentul mezinului familiei... Toţi râd de el...

Profeţia lui Savonarola s-a realizat. Innocent al VIII-lea şi-a dat ultimul suspin - expresie foarte la modă când era vorba de un înalt demnitar al Bisericii - şi conclavul s-a închis pentru a-l alege pe noul papă. Toate previziunile îl desemnau câştigător pe tata în această cursă. Pariurile începuseră. În ce mă priveşte, aş fi jucat fără ezitare pe culorile lui Flamboyant, superbul meu cal spaniol.

În timpul alegerilor papale, tulburările provocate de republicanii incorigibili au stârnit mari dispute în rândurile populaţiei Romei.

Prietenul şi confidentul meu, Apollon Montecorvo - un indiscret care ştie tot ce se petrece în Oraşul Sfânt, sforile trase de marii candidaţi inclusiv - mă ţinea la curent cu ultimele cancanuri. Prenumele îi fusese atribuit de un umanist pătimaş care voia să învie tot pomelnicul la modă în imperiul cezarilor. Preotul chemat să oficieze botezul a fost atât de şocat de această alegere păgână, nelegiuită, încât i-a obligat pe naşi să adauge şi numele Pietro, purtat de reprezentantul lui Iisus Hristos. Desigur, amicul meu a păstrat poeticul Apollon şi a ignorat cu bună ştiinţă foarte comunul Pietro.

În realitate, nu este frumos ca Apollo, dar acest amănunt

nu contează. Cred că prietenul meu ar putea scrie o cronică a Romei noastre contemporane. Poate că o va face într-o zi.

De la el aflam ultimele noutăți despre negocierile secrete care se desfăşurau la Vatican. Faptul că, oficial, conclavul se izolase nu constituia o piedică pentru ca informațiile să fie răspândite - pe sub mână - de servitorii care ieşeau din incintă pentru a aproviziona mesele cardinalilor.

Tot Apollon mă ținea la curent cu manifestațiile violente ale bătăuşilor care treceau prin foc şi sabie unele cartiere. Zeci de crime erau săvârşite, iar apele Tibrului cărau la vale numeroase cadavre. Locuitorii cuvioşi ai Romei trăiau cu panica în suflet.

În ceea ce priveşte conclavul, se pare că acolo cardinalii se tocmesc pentru voturile lor ca negustorii din templu.

În fine, o spirală de fum alb s-a înălțat deasupra Vaticanului, anunțând lumii că Biserica Universală avea un nou papă, cardinalul Roderigo Borgia, care adoptase numele de Alessandro al VI-lea.

Abia aşteptam să-l felicit. Dar formalitățile trebuiau obligatoriu îndeplinite, ceea ce întârzia puțin întâlnirea noastră.

În însăşi ziua acestui fericit eveniment, un incident neprevăzut m-a tulburat nespus. Majordomul mi-a anunțat cu un ton protocolar că, potrivit dispoziției Sanctității Sale, papa Alessandro al VI-lea, trebuia să mă mut şi să mă instalez temporar în palatul Adrianei Orsini, pe care îl părăsisem foarte bucuros.

Căzut din nori, uluit, năucit, mă întrebam ce năzdrăvănie am făcut de mă vedeam alungat din casa tatălui meu. Fără comentarii - căci nu trebuie niciodată să-ți dezvălui sentimentele în fața servitorilor -, m-am executat. Ca şi mine, Adriana a fost mirată de măsura inexplicabilă. Lucrezia mă privea ironică. Îşi închipuia că fusesem pedepsit.

A doua zi am avut bucuria să aflu că n-am fost expulzat pentru rea purtare. Palatul îşi schimbase stăpânul. Tata l-a oferit cardinalului Ascanio Sforza, în semn de mulțumire pentru rolul său hotărâtor cu ocazia alegerilor pontificale. Evident, Apollon mi-a oferit această informație, care era deja de domeniul public. Proteste zgomotoase evocau un

caz de simonie calificată. În ceea ce mă priveşte, cred că era vorba de un cadou demn de măreția tatălui meu, papa. Că îi recompensa pe prinții Bisericii care votaseră pentru el, acordându-le beneficii bogate, demnități ecleziastice, privilegii, era absolut normal.

Romanii i-au detestat pe toți papii care nu erau italieni. Deci şi tata, un spaniol de viță veche, le provoca ură. Nu este logică dorința lui de a-şi alege printre consilieri câțiva spanioli care îi inspirau încredere?

A fost acuzat că după instalarea lui la Vatican a început să reverse asupra copiilor săi cornul abundenței alimentat de Biserică. În primul rând, bogățiile familiei Borgia dau pe dinafară. Apoi, care om rațional i-ar putea reproşa că acordă întreaga înțelegere copiilor săi? A-i iubi, a se ocupa de ei, a-i îngriji, a le asigura fericirea constituie ceea ce se numeşte o obligație morală pentru toți părinții.

Într-o zi, în prezența lui Pomponius Laetus, mi-am exprimat indignarea împotriva denigratorilor Suveranului Pontif, tatăl meu.

M-a privit lung, apoi mi-a răspuns fără să-şi tulbure calmul filosofic:

– Nu trebuie să vă formalizați! Sfânta Ecaterina susținea că îi datorăm supuşenie papei chiar dacă ar fi diavolul încarnat! Ceea ce, evident, nu este cazul tatălui dumneavoastră!

Laetus vorbea cu convingere. Dar parcă aveam impresia că citesc în ochii săi o scânteie de ironie. Poate că mă înşel, dar în lumea plină de hiene care ne înconjoară nu mai acord încredere nimănui.

În ce mă priveşte, nu mă pot plânge de criticile scuipate de pamfletari împotriva familiei mele. Am fost mai mult sau mai puțin ignorat. De altfel, ai mei mi-au făcut mai mult rău decât toți ceilalți la un loc.

O procesiune grandioasă a celebrat încoronarea tatălui meu. Spun „încoronare" intenționat, pentru că Suveranul Pontif este Regele Regilor. El guvernează un regat spiritual şi un regat pământean.

Instalat la o fereastră a palatului Adrianei, am asistat la această defilare strălucitoare. Lucrezia, care se afla lângă

mine, mi-a arătat visătoare o eşarfă care purta o inscripţie cu litere aurite pe fond purpuriu: „Sub Caesar, Roma era mare; sub Alessandro al VI-lea, ea este uriaşă. Caesar a fost un om; Alessandro al VI-lea este un Dumnezeu"...

Autorul acestor lozinci era un poet prost, flămând, unul dintre acei apologeţi disprețuiţi de Pomponius Laetus pentru uşurinţa de a se preta la cele mai groteşti linguşeli în schimbul câtorva bănuţi de aur.

Toţi se întreceau să laude farmecul papei, eleganţa lui rafinată, talia lui impunătoare, vigoarea sa excepţională, în termeni atât de măgulitori încât s-ar fi putut crede că este vorba de un Adonis pontifical şi nu de un personaj care sărise pragul de şaizeci de ani. Îl tămâiau subliniind spiritul său diplomatic, inteligenţa-i incomparabilă şi mai ales cucernicia exemplară şi înalta-i virtute.

Spiritul meu critic, dezvoltat de scepticul Laetus, se răzvrătea împotriva hiperbolelor răsunătoare. Tata făcea atât de puţin caz de morală, de castitate, încât trebuia să fii orb sau de rea-credinţă pentru a le alătura persoanei sale.

Criticile nu lipseau nici ele. Duşmanii insistau asupra depravării sale, asupra viciilor şi a nerespectării castităţii. Îl considerau nedemn de a purta veşmintele sacerdotale. Savonarola declara din înălţimea amvonului că începe o eră de ruşine şi de scandal pentru Biserica romano-catolică şi că cele mai rele profeţii se realizau, că mânia divină se va abate asupra creştinătăţii. Pamfletele ostile se înmulţeau. Neapole şi Veneţia îşi exprimau consternarea.

Totuşi, primele declaraţii ale tatălui meu în faţa ambasadorilor reuniţi în faţa tronului său ar fi trebuit să-i liniştească. El îşi exprima dorinţa de a restabili ordinea la Roma, de a însănătoşi finanţele Statului Pontifical, de a supune guvernelor pe care ei le reprezintă planul organizării unei cruciade împotriva turcilor.

După căderea Constantinopolului, acest ultim punct fusese inclus în programul politic al tuturor papilor care s-au succedat, fără ca vreunul să-l fi realizat vreodată...

În timpul alegerii pontificale, fratele meu Cesare se afla la Bologna. De îndată ce a aflat că tata a fost învestit cu

vicariatul Sfântului Petru, s-a grăbit să se întoarcă la Roma şi să afişeze o trufie, un orgoliu fără margini, ca şi când el ar fi primit cârja papală.

Gandia al II-lea, Lucrezia şi chiar metresele actuale ale tatălui meu n-au putut să se abţină de a manifesta o bucurie şi o mândrie de prost gust. Fraţii mei nu erau în stare să înţeleagă necesitatea unei atitudini rezervate, a unei comportări modeste care i-ar fi ferit de oprobriul, de criticile aspre pe care Franceschetto Cibo şi le-a atras din cauză că a abuzat de autoritatea tatălui său, Innocent al VIII-lea.

Atitudinea mea era aceea a unui spectator care asistă la o reprezentaţie de teatru pasionantă, dar care se desfăşoară cu totul în afara persoanei lui. Fraţii mei îmi reproşau incapacitatea de a mă identifica necondiţionat cu interesele familiei mele, de a mă înhăma la realizarea visurilor ei de grandoare. S-ar putea spune că erau loviţi de orbire, că n-au învăţat nimic din experienţa tragică a faimosului della Rovere şi chiar din cea mai recentă a unchiului nostru, don Pedro-Luis Borgia, numit de Papa Calixte al III-lea duce de Benevent, căpitan general al Bisericii, castelan al fortăreţei Sant'Angelo şi prefect de Roma, în aşteptarea tronului Regatului Neapole, pe care voia să-l răpească aragonilor. Şi-a atras o asemenea ostilitate, o asemenea ură, încât în timpul agoniei unchiului său Calixte a fost obligat să fugă din Roma pentru a-şi salva propria piele. Abandonat de toţi, s-a refugiat la Cita Vecchia, unde a fost răpus, la puţin timp, de ciumă.

Fraţii mei mă porecliseră în bătaie de joc oaia singuratică. Lup singuratic li se părea nepotrivit. Mă izolam de ei pentru că nu-i iubeam. Atitudinea mea se datora, în parte, educaţiei pe care Pomponius Laetus mi-o dăduse.

– Nu te lăsa angajat în aventuri care te atrag pe un teren periculos. Imprudenţii n-au decât să-şi rupă gâtul. Profită de frământările lor pentru a alege cele mai bune soluţii. Nu uita niciodată că prietenul de azi poate deveni duşmanul de mâine. Când sunt în joc interese mari, legăturile de sânge nu mai contează. La noi, în Italia, a-i trăda pe vechii tovarăşi a intrat în obişnuinţă. O astfel de comportare nu mai

surprinde pe nimeni. Caută singurătatea. Este preferabilă relațiilor îndoielnice.

Sfaturile sale au prins rădăcină cu atât mai uşor cu cât am o fire paşnică. Nu-mi place să mă bat. Până şi vânătorile, aceste masacre aşa-zis sportive, mă dezgustă. Pacifismul meu nu este o formă de laşitate. La nevoie, nu evit să ies onorabil dintr-o dispută. Dar nu le caut.

Cesare - în schimb - adoră să se dea în spectacol, să facă paradă de forța lui herculeană, de talentul său în mânuirea armelor. Îi place să se bată cu adversarii cei mai duri. A introdus corida la Roma. I s-a întâmplat să înfrunte şi să ucidă mai mulți tauri în aceeaşi zi. A moştenit de la tatăl său înclinarea pentru desfrâu, dar în timp ce acesta păstrează o oarecare discreție, o decență elementară, Cesare sfidează opinia publică, afişează cu aroganță imoralitatea, viciile cele mai josnice.

Orgiile l-au făcut faimos până şi la Roma, unde excesele sale sunt la ordinea zilei. Simte o plăcere perversă de a corupe femeile măritate, fetele de-abia nubile şi chiar adolescenții cu aspect androgin, îşi înscrie succesele într-un registru pe care îl arată cu mândrie prietenilor. Violul îi produce un prisos de plăcere.

Din nefericire, a trebuit să îndur pe propria mea piele urmările desfrâului său...

Odată instalat pe tronul Sfântului Petru, tata considera că numai aliantele matrimoniale cu casele regale erau demne pentru copiii săi. Fără să-mi ceară părerea şi fără să mă prevină, a negociat căsătoria mea cu Sancia de Aragon, fiică naturală a lui Don Alfonso, duce de Calabria, moştenitor al tronului napolitan.

Cu această ocazie, am obținut calitatea de membru al familiei regale de Aragon, precum şi titlurile de prinț de Squillace şi de conte de Cariati, precum şi funcția de locotenent al Regatului Siciliei. Aveam pe atunci doisprezece ani.

Fratele meu mai mare, Giovanni, duce de Gandia al II-lea, căsătorit cu Maria Enriquez, şi ea din familia aragoneză, a fost declarat prinț de Tricarica, conte de Chiaramonte, de Lauria şi de Carignola. În plus, tata l-a numit căpitan general al trupelor pontificale. Cesare îşi rumega mânia, exasperarea.

Fraţii săi erau copleşiţi cu onoruri, cu privilegii, în timp ce el trebuia să se limiteze la câteva venituri ecleziastice. Drept consolare, tata i-a acordat demnitatea de cardinal. Prinţ al Bisericii este un titlu simbolic, care nu se moşteneşte. O situaţie de inferioritate care îl exaspera. Ideea răzbunării răbufni în mintea sa. Se simţea ultragiat pentru că în aceeaşi serie de cardinali se afla şi Alessandro Farnese, a cărui promovare se datora surorii sale, Giulia Farnese, amanta actuală a papei.

Romanii, gata să ironizeze acest unic merit, îl porecliră „cardinalul-fustă". Căsătoria mea s-a dovedit încă de la început nepotrivită. Sancia, care avea şaisprezece ani, mă trata ca pe un copil. Deşi himenul îi fusese perforat în prezenţa părinţilor şi a invitaţilor de onoare - o veche tradiţie în lumea celor mari - ea mă repezea cu superioritate când eram împreună.

– Du-te la jucăriile tale! Cheamă-ţi prietenii! Te vei simţi mai bine în tovărăşia lor decât în a mea!

Uneori, ea mă trimitea la plimbare cu un ton aproape insultător:

– Hai! Cară-te! Mă enervezi!

Cochetă, voluntară, batjocoritoare, prefera compania prietenelor ei. Puţin câte puţin, m-am îndepărtat de ea. Ne întâlneam numai la masă sau la marile dineuri în familie. Mai târziu am aflat explicaţia atitudinii sale. Devenise amanta lui Cesare. Ca şi în trecut, el mă umilea, mă dezonora. Ce-aş fi putut face? Să provoc o scenă de gelozie? Să mă bat cu el? M-ar fi trântit cu nasul în ţărână. Să mă plâng papei?... Împotriva lui Cesare, favoritul său?... Când am încercat să-l rog să intervină, tata a zâmbit cu o uşoară ironie:

– Viaţa nu-i întotdeauna trandafirie, Gioffrè! Încearcă să recâştigi dragostea soţiei tale! E datoria ta!... Am să-ţi dau un sfat. Nu ţine seama de bârfeli! Zvonurile poartă numai minciuni!...

Am avut impresia stranie că se amuza...

Mi se fixase drept reşedinţă palatul defunctului cardinal d'Aleria. Un fel de fortăreaţă cu nenumărate încăperi, culoare subterane şi colţuri misterioase. Cum Sancia lipsea adesea,

profitam de ocazie şi mă jucam de-a v-aţi ascunselea cu prietenii mei. Când era timp frumos, mergeam să ne scăldăm în apele nu prea curate ale Tibrului sau făceam lungi plimbări, călare. Ne pasiona jocul cu mingea.

Din fericire, comportarea nedemnă a Sanciei nu mă făcea să sufăr prea mult. La treisprezece ani, gelozia este un sentiment încă imprecis.

Într-o zi, tata m-a convocat în cabinetul său de la Vatican.

– Am vorbit îndelung cu preceptorul tău. Mi-a spus că pentru tine preoţia nu prezintă niciun interes. Păcat. Nu vreau să te forţez să intri în ordinele clerului. Trebuie deci să te pregăteşti pentru cariera militară. Sfânta Biserică va avea nevoie întotdeauna de soldaţi care să o apere. Ducele de Urbino, adjunctul fratelui tău Giovanni, va desemna un ofiţer care se va ocupa de instrucţia ta militară.

Dar n-aveam stofă de condotier. Instrucţia militară mă plictisea de moarte. Teoriile despre tactică şi strategie îmi făceau greaţă. Nici lupta cu sabia nu mă atrăgea mai mult. Pentru mine, tot ceea ce se numea arta războiului nu era decât o ocupaţie respingătoare.

Să devin trubadur, vechiul meu vis, nu era o soluţie viabilă pentru un prinţ care juca un rol de legătură între casele Borgia şi de Aragon. Mă resemnasem să accept poziţia de încornorat, prefăcându-mă că nu ştiu nimic...

Cesare nu vedea în mine un rival. Graţie lipsei mele de importanţă, am scăpat cu viaţă...

Gandia al II-lea, în schimb, deţinea toate poziţiile-cheie în Statul Pontifical. Persoana lui ridica un obstacol de netrecut în faţa ambiţiei lui Cesare.

Ultima donaţie pe care i-a făcut-o papa - oraşul Benevent ridicat la rangul de ducat - avu darul să-l exaspereze pe cardinalul de Valencia, care consideră umplută cupa amărăciunii şi a urii...

La o săptămână după acest act de o magnifică generozitate, Vanozza hotărî să-şi adune copiii la un festin organizat la vila sa, în apropiere de biserica Sant Pietro di Liena, care trebuia - potrivit dorinţelor ei - să readucă armonia în sânul unei familii bântuite de neînţelegeri, deocamdată ascunse

cu grijă. Mama simțea în mod vag, instinctiv, proximitatea unei crize iminente.

Au fost invitați câțiva prieteni. Muzicanții promiteau o atmosferă destinsă.

În fine, faimoasa noapte sosi. Buna dispoziție domnea în jurul mesei încărcate cu mâncăruri delicioase şi cu vinuri fine. Cesare era de o jovialitate neobişnuită. Sancia îi arunca priviri pe jumătate amare, pe jumătate dulci, fără să reuşească să-i atragă atenția. Eram dezgustat, indignat de manevrele ei, din nefericire foarte vizibile. Lucrezia încerca să învioreze conversația oarecum monotonă.

Către miezul nopții, Cesare propuse lui Gandia al II-lea să se întoarcă împreună la Vatican. Vesel, turuia glume deocheate. Sancia era furioasă pentru că îşi imagina probabil că amantul ei se pregătea pentru o expediție amoroasă. Deşi neplăcut impresionată de acest spectacol, jenant pentru toată lumea, mama îşi păstra surâsul pe fața ridată.

Nu mult după plecarea lui Gandia şi a fratelui său, festinul s-a terminat...

Adoua zi de dimineață, Gandia nu s-a prezentat la Palatul Apostolic, deşi programase - în ajun - o conferință cu Statul său Major. După ce a trecut şi noaptea următoare fără ca el să-şi facă apariția, tata a intrat în panică.

Întrebat, Cesare a răspuns că fratele său se despărțise de el pentru a se duce la o întâlnire galantă. Toată poliția română a fost pusă în stare de alarmă şi trimisă în căutarea lui. Investigațiile făcute printre oamenii reputați pentru treburile lor nocturne au adus un prim rezultat. Un luntraş care răspundea la numele de Giorgio Schiavino a declarat că alaltăieri noaptea, în timp ce se odihnea în barca lui, după o muncă istovitoare, asistase la o scenă stranie. Cam pe la orele cinci, doi indivizi au apărut pe cheiul care mărgineşte Tibrul. Ei au aruncat o privire ca să se asigure că nu sunt trecători, apoi au făcut semn unui cavaler care se apropia cu precauție şi care ducea pe crupa calului un om cu capul şi brațele atârnând de o parte şi picioarele de cealaltă parte. Cei trei indivizi au aruncat corpul neînsuflețit în apele fluviului, apoi au dispărut pe o stradă lăturalnică.

Acest raport merita atenție. Un mare număr de pescari au fost mobilizați pentru a cerceta împrejurimile. Cadavrul lui Gandia, sfârtecat de lovituri de pumnal, având agățată de gât o piatră grea, a fost pescuit fără prea mare dificultate.

Şeful poliției i-a pus lui Schiafino o întrebare care nu era lipsită de logică: de ce n-a semnalat autorităților această crimă?

El răspunse cu simplitate că văzuse sute de cadavre aruncate în Tibru fără ca cineva să se intereseze de ele. Dacă ar fi produs agitație, ar fi fost periculos pentru propria lui securitate. Argumentul era fără replică. Ancheta făcută în jurul acestui asasinat n-a dus la niciun rezultat. Toate indiciile şi toate cauzele probabile duceau spre un ucigaş pe care nimeni nu îndrăznea să-l numească.

Durerea, disperarea l-au îmbolnăvit pe tata.

Inutil să vă spun că Cesare a abandonat cardinalatul şi şi-a atribuit toate titlurile de noblețe şi toate funcțiile fratelui său, cu excepția ducatului de Gandia, care a fost transmis fiului supraviețuitor al defunctului.

După moartea fratelui său mai mare, Cesare a devenit, fără a fi contestat, prima personalitate a Curții papale. Inspira groaza. Diavolul îşi impusese domnia la Vatican. Profeția lui Savonarola se îndeplinea...

Cesare semăna spaima până şi în sufletul tatălui său. Dragostei dedicate de acesta fiului preferat i se adăuga o frică obscură, o teroare care îi răvăşea conştiința. Prin imobilismul său, devenise complicele unui fratricid. Papa îşi găsise propriul lui stăpân...

Acest episod sângeros a deschis o serie de crime săvârşite cu un sânge rece şi cu o frecvență care au cutremurat Italia, într-o vreme în care totuşi moartea violentă obținuse un fel de „drept de cetățenie". Apologeții invocau „interesele superioare de stat" şi dreptul absolut al principelui care nu trebuie să dea socoteală nimănui. Unul dintre aceşti lăudători purta numele de Machiavelli...

Lucrezia suporta şi ea efectele violenței ucigătoare şi ale nebuniei grandorii lui Cesare.

Ca şi Gandia al II-lea, ca şi mine, ea avea datoria să participe, să contribuie la edificarea puterii, a bogățiilor şi a

măreției Casei Borgia, care din nenorocire se identifica tot mai mult cu Cesare.

Pe vremea când tata nu era decât cardinal, făgăduise mâna Lucreziei, succesiv, la doi nobili spanioli. Devenit rege al regilor - simplii regi nu îi sărutau oare piciorul? - cei doi pretendenți nu mai corespundeau. Ridicat la demnitatea de papă, acordă mâna fiicei sale lui Giovanni Sforza, senior de Pesaro, membru al familiei suverane Sforza şi nepot al cardinalului Ascanio, care contribuise într-un mod hotărâtor la alegerea sa.

Insist asupra problemelor legate de familia mea în pofida evenimentelor politice care au marcat domnia lui Alessandro al VI-lea, pentru că ele au determinat istoria acestei epoci. Interesele lui Borgia, tată şi fiu, aveau o prioritate absolută.

Căsătoria Lucreziei părea fericită. Sforza era un soț bun şi forma cu sora mea un cuplu unit, bine consolidat. Îi purtam simpatie lui Sforza, deşi era mai în vârstă decât mine - ne despărțeau cincisprezece ani - căci mă trata ca pe un prieten. În prezența lui mă simțeam eliberat de acel complex de inferioritate pe care îl încercam față de tatăl meu.

Pentru a-l face pe Cesare gelos, Sancia încercase să-l seducă, dar el n-a răspuns acestor avansuri. Am apreciat comportamentul lui.

Din nenorocire, nefasta invazie a francezilor, provocată în parte de intrigile lui Lodovico Sforza, a pus capăt nu numai fragilului echilibru politic al Italiei, dar a ruinat şi armonia aparent stabilă din sânul clanului Borgia. După catastrofala retragere a lui Charles al VIII-lea şi a armatei sale, precum şi a discreditării ducelui de Milano, Sforza şi ai lui au devenit la Roma *persona non grata*. Papa a luat înapoi palatul dăruit cardinalului Ascanio, considerând că ginerele său devenise de-a dreptul stânjenitor. În consecință, i-a cerut să accepte un divorț prin bună înțelegere. Acesta a refuzat cu aroganță. Un conflict devenea inevitabil. Cesare se gândea la mijloace drastice. Să angajeze ucigaşi plătiți pentru a-l elimina pe acest cumnat inoportun şi recalcitrant.

Lucrezia a auzit zvonuri despre acest plan. Cum soțul ei se afla de câteva zile la țară, m-a implorat să alerg în

întâmpinarea lui şi să îl previn. Nu sunt un erou înnăscut şi nici nu m-am văzut vreodată în postura unui cavaler fără prihană şi fără frică, gata să-mi pun viaţa în primejdie pentru o cauză sfântă. De această dată am făcut o excepţie. Am aflat că Sforza se afla la o mare vânătoare, aproape de Frascati, aşa că am plecat în căutarea sa însoţit numai de Apollon şi de un scutier. Eram conştient că mă angajam într-o afacere riscantă. Dacă ar afla din întâmplare că i-am contracarat cu bună ştiinţă proiectul, Cesare ar fi capabil să mă ucidă. Norocul m-a ajutat să îmi îndeplinesc misiunea fără încurcături. Argumentele mele se dovediseră mai convingătoare decât vorbele papei. Sforza înţelese că ar fi zadarnic să se bată pentru o cauză pierdută. A luat-o la picior, fără să privească în urma lui, şi s-a baricadat în oraşul său fortificat, Pesaro.

Pentru a legaliza această reparaţie *de facto* dintre Lucrezia şi Sforza, Suveranul Pontif însărcină Tribunalul Semnăturii, instanţa supremă a Sfintei Biserici, să pronunţe divorţul pentru un motiv infailibil: căsătoria n-a fost consumată din cauza impotenţei soţului. Sforza îşi dădu seama că nu-i rămânea decât să golească până la ultima picătură cupa amară a ruşinii. Semnă deci o declaraţie care confirma constatarea tribunalului, deşi din prima sa căsătorie rezultase un copil.

Apoi, papa şi Cesare aleseră un nou soţ pentru Lucrezia, care, în teorie, era încă fecioară. Un frumos adolescent de şaptesprezece ani, Alfonso de Aragon, duce de Bisceglia, frate mai mic al Sanciei. Ceremonia căsătoriei s-a desfăşurat cu un fast demn de poveştile celor „O mie şi una de nopţi".

În particular, tata îşi freca mâinile cu o satisfacţie şi o bucurie debordante.

În prezenţa lui Cesare, care râdea verde, mă îmbrăţişă.

– Gioffrè, dacă prinţul moştenitor al Aragonului ar muri, tu, dragul meu fiu, vei lua titlul de duce de Calabria şi te vei urca pe tronul napolitan... Oamenii sunt muritori... Şi sănătatea lui Ferrante nu e faimoasă... Drepturile tale asupra regatului napolitan sunt superioare acelora invocate de regii Franţei... Şi dacă tu însuţi vei muri fără copii, Lucrezia

şi soţul ei vor prelua schimbul...

– Moartea este o fatalitate de care nu scapă nimeni!, oftă Cesare, reluând cu alte cuvinte filosofia funebră a papei...

Un fior de gheaţă mi-a străbătut şira spinării. Ştiam că marea doamnă cu coasa îmi dă târcoale... În ziua în care nu voi mai fi util, adio viaţă frumoasă... Adio viitor...

– Cesare va putea construi un regat în restul Italiei, interveni papa cu un ton melancolic... Îl văd în fruntea trupelor intrând în Republica Lagunelor, cucerită...

Bunele relaţii dintre Roma şi Neapole se menţineau senine. Cuplul Lucrezia - Alfonso radia de fericire. Ea îşi adora soţul, iar el îi răspundea cu aceeaşi tandreţe... Fructul dragostei lor - un îngeraş - veni pe lume...

Deodată, cerul de azur se acoperi cu nori grei brăzdaţi de fulgere. Un conflict violent izbucni între Alfonso şi Cesare. Apollon mă informă jenat despre zvonurile nebuneşti care circulau printre romani. Tânărului soţ i-ar fi ajuns la ureche rumori despre relaţiile incestuoase dintre Lucrezia şi fratele său. Gelos, fierbând de mânie, părăsi oraşul, devenit pentru el un infern, şi se retrase la amicii săi, Colonna. Vrând să evite un scandal care lua amploare, papa îi trimise un ambasador însărcinat să-i demonstreze într-un chip convingător absurditatea zvonurilor nedemne lansate de răuvoitori.

Alfonso s-a înapoiat la Roma aparent calmat. Ceremonia botezului fiului său, care urma să aibă loc în Capela Sixtină, necesita prezenţa lui. Cuplul reunit puse momentan capăt şuşotelilor.

Într-o seară, când se întorcea acasă, Alfonso a fost atacat de o bandă de indivizi mascaţi care i-au produs mai multe răni grave. A fost salvat de la moarte de o patrulă militară care trecea pe acolo din întâmplare.

Lucrezia a fost foarte afectată de această agresiune. În urma intervenţiilor ei, tânărul prinţ a fost transportat în apartamentele papei, unde medicii Curiei s-au grăbit să-i acorde îngrijiri. O gardă puternică veghea asupra lui.

Două zile mai târziu, în ciuda măsurilor de securitate, necunoscuţi înarmaţi au năvălit în camera prinţului şi l-au strangulat. Aceasta era versiunea oficială.

Eram dezgustat. Necunoscuţi în palatul Suveranului

Pontif?... Toată lumea ştia că era vorba de Michelotto, executorul josniciilor ordonate de Cesare.

Ancheta dispusă de papă n-a ajuns la niciun rezultat. Era normal. Iniţiatorul asasinatului, foarte sus plasat, era invulnerabil. Numele lui Cesare era pe toate buzele.

Prin atitudinea sa prea puţin combativă, prin reţinerea sa, prin calmul lui care permitea cele mai diverse interpretări, tata risca să fie bănuit de complicitate cu fiul său favorit.

Exasperat de opinia publică îndârjită împotriva lui Cesare, pe care-l acuza pe faţă de asasinarea cumnatului său, tata m-a luat într-o zi deoparte:

– Cesare nu este vinovat! Dar chiar dacă ar fi, Alfonso nu a primit decât pedeapsa pe care o merita...

Cuvinte enigmatice care m-au umplut de mânie şi de îngrijorare. Aveam impresia că trăiesc o tragedie antică, în care crimele se ţin lanţ fără ca autorul să fie pedepsit.

Pentru a alina durerea Lucreziei, care-l iubise sincer pe tânărul şi frumosul ei soţ, papa se gândi să-i încredinţeze o ocupaţie care să o liniştească puţin şi care implica o mare responsabilitate. Întrucât obligaţiunile de stat îi impuneau să întreprindă adeseori călătorii în afara Romei, a delegat-o să gireze în absenţa lui afacerile curente ale Bisericii. În cazul unor dificultăţi neprevăzute, va fi autorizată să ceară sfatul cardinalului de Lisabona. Eu însumi trebuia să stau în preajma ei şi să o veghez asemenea unui înger păzitor.

Eram indignat. În loc să-mi încredinţeze mie această activitate rezervată bărbaţilor, se adresa surorii mele. Să conduc Vaticanul în timpul deplasărilor sale m-ar fi amuzat. Această preferinţă demonstra încă o dată puţina consideraţie pe care mi-o acorda. Între timp, destrăbălarea Sanciei luase proporţii. Devenise amanta cardinalului d'Este, fără să-i pese de scandalul pe care îl provoca.

Într-o zi m-am prezentat la papă.

– Tată, aş vrea să divorţez de Sancia. Nu o mai pot suporta. Dezonorează nu numai numele meu, ci şi pe acela al familiei Borgia!

El mă privi cu un surâs pe jumătate indulgent, pe jumătate compătimitor, adresat de obicei celor săraci cu duhul.

– Ce motiv vei invoca în fața tribunalului? Impotența sexuală, cum a fost cazul lui Sforza? Să o acuzi de imoralitate? De indecență? Scandalul va păta în primul rând reputația noastră! Există şi considerente politice mai serioase pe care trebuie să le avem în vedere. Moartea lui Alfonso a răcit înțelegerea noastră atât de utilă cu aragonii. Tu ai rămas singura legătură pe care o mai păstrăm cu Neapole. Gândeşte-te, ție îți va reveni coroana acestei țări dacă Ferrante va trece pe lumea cealaltă. Repudierea Sanciei ar implica repudierea drepturilor noastre asupra regatului Neapole...

– Dacă Sancia ar aduce pe lume un copil, în venele plodului n-ar curge sângele familiei Borgia...

– Niciodată să nu juri, ca să nu ai surprize... Căile Domnului sunt de nepătruns... Liniştește-te, Gioffrè! Divorțul nu este de actualitate! Aş vrea să-ți pun o întrebare. De ce nu încerci să ajungi la o reconciliere cu Sancia?... Este o fată frumoasă... O foarte frumoasă fată!

– Sancia sau o curtezană publică reprezintă pentru mine acelaşi lucru...

– Fă-i un copil! După asta voi fi de acord cu divorțul! Mai gândeşte-te! Acum am probleme mai importante de rezolvat. Mă gândesc la un al treilea soț pentru Lucrezia! Alfonso, fiul mai mare al ducelui de Ferarra, ar fi foarte indicat. Serios, cultivat, evlavios, provenit dintr-o familie excelentă, întruneşte toate condițiile unui soț capabil să o facă fericită... Cu această ocazie, am o misiune pentru tine...

Mă gândeam că poate vrea să mă trimită ambasador extraordinar la curtea de la Ferarra. Perspectiva nu era lipsită de un oarecare umor. Nu eram eu soțul ideal care ar putea servi de model candidatului la mâna Lucreziei?

Acest proiect matrimonial era ieşit din comun, căci de data asta Lucrezia era candidată la mâna lui Alfonso, iar familia viitorului soț era aceea care se lăsa rugată. Reputația puțin atrăgătoare a surorii mele, pățaniile lui Sforza şi sfârşitul lamentabil al lui Bisceglia nu erau de natură să provoace entuziasmul ferarrezilor.

Afacerile mele, în schimb, au luat o întorsătură care ar fi trebuit să mă satisfacă. Supus probabil la presiuni convingătoare,

cardinalul d'Este - prieten intim al soției mele - a părăsit pe furiș Roma, dornic să-și șteargă urmele și să se facă uitat. Dar nu pot fi expulzați toți amanții soției mele aflați în Cetatea Eternă. Tata a luat o măsură severă și a închis-o pe Sancia în fortăreața castelului Sant'Angelo. Când a considerat că lecția a durat destul, a eliberat-o. Mă întreb dacă Cesare n-a fost inițiatorul acestei severe pedepse.

Între timp, după lungi și umilitoare discuții, papa, care era în postură de solicitator, a promis o dotă de 300.000 de ducați - o formă deghizată de a cumpăra un soț onorabil pentru fiica sa. În cele din urmă, s-a semnat contractul de celebrare a căsătoriei. Spre deosebire de primii soți ai Lucreziei, ferarrezul nu avea intenția să se stabilească la Roma. Experiența predecesorilor îi ajungea.

Am făcut parte din cortegiul care a condus mireasa la noul ei soț.

Sora lui în fine căpătuită, Cesare putea în sfârșit să-și concentreze toate forțele pentru cucerirea statelor destinate a constitui marele său regat italian. Sarcina îi era înlesnită de schimbarea radicală a politicii externe a papei, care abandonase alianța aragoneză, adoptând o atitudine pro-franceză.

Eu devenisem cu desăvârșire inutil. Când l-am întâlnit din întâmplare pe Cesare pe culoarele Vaticanului, m-a privit cu unul din bizarele lui zâmbete care îți îngheață sângele. Parcă ar fi spus: timpul tău n-a sosit încă. Aș paria că încerca o plăcere diabolică de a mă umili, de a mă teroriza, ca pe vremea copilăriei mele.

Nu contam pe protecția papei, care era complet dependent de Cesare. Îmi amintesc cumplita afacere Perotto, tânărul și foarte frumosul camerist al papei. Cesare i-a înfipt un pumnal în spinare, deși nenorocitul căutase scăparea în brațele Sanctității Sale. De ce îl omorâse?... Apollon îmi reproducea bârfele care circulau la Roma. Perotto ar fi fost protejatul intim al papei după ce fusese amantul lui Cesare, care nu putea suporta trădarea foștilor lui iubiți. Unele zvonuri prezentau o altă variantă. Perotto s-ar fi culcat cu Lucrezia și ar fi lăsat-o gravidă, concurență pe care Cesare nu o putea admite. Cert este că leșurile lui Perotto și al cameristei Lucreziei, Penthesilea, au fost pescuite din apele Tibrului. Ambele erau străpunse cu lovituri de pumnal.

Circulau şi alte calomnii, atât de josnice, încât Apollon ezita să mi le reproducă. Nu mă miră că populaţia Romei era indignată, îngrozită de crimele lui Cesare. Dar nu-mi venea să cred că papa delapida veniturile Bisericii, fura bani din danii pentru a întreţine luxul, pompa regală, cheltuielile enorme ale fiului său, pentru a acoperi lefurile miilor de condotieri - italieni, germani, elveţieni, spanioli - care se înrolau în armata sa. Zvonurile că tata îi otrăvea prin intermediul unor slugi plătite pe cardinalii bogaţi, pentru a le confisca averile în folosul copiilor şi al protejaţilor săi, îmi păreau atât de absurde, atât de monstruoase, încât le respingeam cu indignare. În ce mă priveşte, veniturile mele din domeniile napolitane îmi ajungeau pe deplin, îmi permiteam chiar să contribui cu câteva mii de ducaţi la completarea dotei surorii mele, ori de câte ori păşea în faţa altarului la braţul unui nou soţ.

Cu excepţia câtorva certuri familiale, timpul trecea pentru mine fără mari zguduiri. Eram scutit de meschinele griji de fiecare zi care preocupau cea mai mare parte a romanilor. Independenţa materială îmi asigura o îndrăzneală şi o încredere pe care nu le aveam înainte. Profitam de libertatea dobândită pentru a duce existenţa unui tânăr căruia toate îi merg din plin, care caută şi descoperă plăcerile sub formele cele mai variate. Curtezanele cinstite o înlocuiau foarte bine pe Sancia, pe care o ignoram conştient.

Preferinţa mea era o fată superbă, care purta numele de Angelina Roşcata. O raritate printre italiencele care sunt brunete de la natură sau blonde oxigenate, modă adusă de la Veneţia. Îmi petreceam adesea nopţile la ea acasă. Devenit prudent datorită experienţei teribile a tânărului Bisceglia, eram întotdeauna escortat de zece condotieri, reputaţi pentru curajul şi priceperea cu care ştiau să mânuiască la perfecţie armele cele mai ucigătoare. Din fericire, dispuneam de mijloace pentru a-i plăti regeşte.

Într-o seară, sărbătoream cu prietenii aniversarea de douăzeci de ani, aşteptată cu nerăbdare de Apollon, în cadrul unui festin bogat pe care îl oferisem în onoarea lui la hanul „Ţapul bărbos", renumit pentru excelenta lui bucătărie. Îi rezervasem în plus şi o surpriză plăcută.

După miezul nopţii ne-am îndreptat spre Angelina, fără să-i spun că ea invitase pentru el în mod special o fată superbă, pe

Vanesa Siciliana, care își făcuse un debut promițător la Roma.

În cursul acestei nopți de amor nebun, dezlănțuit, Apollon oferi fericitei lui partenere șapte dovezi de virilitate. În zori, am încheiat această glorioasă destrăbălare nocturnă, pentru că era duminică și trebuia să mergem la biserică.

Apollon a ieșit primul, fiindcă excesul de desfrâu și de alcool îl încinsese la culme și avea nevoie de puțină răcoare. L-am urmat după ce strecurasem o pungă cu monede de aur celor două curtezane, recompensă binemeritată pentru performanțele lor obscene.

Când am trecut pragul la ieșire, un spectacol oribil mă aștepta. Apollon zăcea la pământ, cu o săgeată înfiptă în piept, iar oamenii din garda mea de corp se agitau în jurul lui.

Șeful escortei mi-a explicat cu o voce vibrând de mânie:

– Când Signor Montecorvo a apărut în cadrul porții, un ucigaș, instalat probabil pe acoperișul de vizavi, l-a luat drept țintă. Am trimis patru oameni pe urmele lui!

S-au deschis niște ferestre și au apărut câteva capete ciufulite. Rarii trecători la această oră matinală se opriseră și făceau roată în jurul nostru. Apollon a murit sub ochii mei. Un zâmbet straniu, o dureroasă surpriză pluteau pe chipul lui.

Pentru mine, mesajul era clar. Eu eram persoana vizată.

Cu o săptămână înainte, Cesare îmi ceruse un împrumut de 30.000 de ducați. Deși simpla lui prezență îmi provoca dezgustul, i-am dat acești bani. Câteva zile mai târziu, mi-a mai cerut încă 20.000. Nu voiam să mă las tuns ca o oaie. I-am răspuns că nu dispun de această sumă suplimentară. Jignit de răspunsul meu, m-a privit într-un mod bizar.

– Socrul tău ar trebui să recompenseze cu mai multă generozitate serviciile pe care i le aduci...

Aluzia era transparentă. Trădam interesele clanului Borgia. Adăugă:

– Mă decepționezi, Gioffrè...

Mi-a întors spatele și s-a îndepărtat cu un pas apăsat...

Inocent, Apollon plătise cu viața lui pretinsa mea crimă.

Cercetările oamenilor mei au rămas zadarnice. Lovitura fusese pregătită cu o grijă deosebită... Practic, eșuase...

Soarele se apropia de orizont când am părăsit Roma însoțit de

garda mea de corp. Trei căruțe încărcate cu bijuterii, argintărie, obiecte de artă şi câteva sute de mii de ducați mă urmau. Cesare n-a găsit decât pereții goi, mobile şi câteva covoare fără valoare.

Am parcurs ca o săgeată drumul care cobora spre sud. Am făcut popasuri doar pentru schimbarea cailor şi pentru a permite oamenilor mei să se hrănească...

Deşi doream să-i aduc un ultim omagiu lui Apollon, cel mai bun prieten, ucis în locul meu, n-am avut curajul să întârzii plecarea din Roma pentru a asista la înmormântarea lui. Nu era vorba de laşitate, ci de o elementară prudență.

Palatul meu de la Neapole, un vechi castel feudal modernizat, este îndeajuns de fortificat pentru a-mi asigura o protecție eficientă împotriva ucigaşilor plătiți, trimişi eventual de fratele meu.

Exilată de Papă pentru neruşinare, imoralitate şi comportament scandalos, Sancia, cu amorul propriu grav rănit, s-a întors la ea, la Neapole. Locuieşte actualmente în propriul ei palat, nu departe de al meu. Relațiile noastre nu s-au îmbunătățit. Îndrăgostită de actualul ei amant, don Prospero Colonna, se dă în spectacol îmbrățişându-l, mângâindu-l în public. Cu mine se comportă ca şi când n-aş exista. Amantul, în schimb, are față de mine o atitudine corectă, protocolară.

Regele, nemulțumit de dezmățul Sanciei, aprecia rezerva şi discreția mea, care salvau cât de cât aparențele. Nu avea intenția să-mi retragă privilegiile, domeniile, cu atât mai mult cu cât prințesa Mila, o altă Aragon, mi-a oferit inima ei. Foarte tânără, de o inocență fermecătoare, îmi aducea un aer de prospețime.

Mai în vârstă, mai plină de păcate decât mine, Sancia mi-o va lua înainte - sper - în infern. Viciile i-au ruinat sănătatea. Fardurile nu-i mai pot masca fața răvăşită.

Cesare continuă cursa lui nebună, vânătoarea lui de visuri demente. Drumul îi este presărat cu crime. Asasinatul rămâne sportul lui favorit. Am fost informat recent că l-a otrăvit pe vărul său, Juan Borgia. L-a acuzat că face jocul Orsinilor, deveniți - după capul lui - duşmanii declarați ai casei noastre...

Un ghicitor mi-a prezis că voi muri tânăr, la douăzeci şi cinci de ani...

Voi fi până la urmă victima dragului meu frate?

Totul este posibil...

LUIS al XIII-lea
rege al Franței,
suveran al regatului Neapole și duce de Milano

Când eram copil, preceptorul meu, un cucernic și savant personaj, considera că umanismul și religia nu se exclud și că filosofii și oamenii de știință trebuie să-și folosească vastele cunoștințe slujindu-l pe Dumnezeu, creatorul nostru.

— Când veți fi un mare principe, să nu doriți și să nu ordonați uciderea nici chiar a celor mai înverșunați dușmani, spunea el sentențios. Omul care își închipuie că este învestit cu puterea unui înger exterminator pentru a îndeplini misiunile încredințate de Iehova nu este în realitate decât un instrument al Diavolului. Deasupra noastră veghează ochiul Domnului, care vede tot, știe tot, care judecă faptele noastre și ne pedepsește pentru păcatele săvârșite...

Îl ascultam respectuos și în inocența mea mă angajam să devin un exemplu de înțelepciune, de compasiune, de generozitate, pentru a merita mila Domnului nostru.

Dar de atunci am uitat sfaturile bune ale respectabilului meu preceptor pentru că am avut nenorocirea să mă lovesc de monștri cu față umană... Din cauza mârșăviei lor, a relei lor credințe față de mine, am fost obligat să reacționez. Și pentru a mă apăra m-am scufundat într-un ocean de păcate. Acum

nu mă mai tem că voi fi transformat într-o stană de piatră pentru că îndrăznesc să sfidez Sodoma şi Gomora cuprinse de flăcările iadului. Mă tem mai puţin de paloşul de foc al arhanghelului decât de manevrele crude, odioase, ale unor persoane care conduc lumea viilor aşteptând Judecata de Apoi...

Am dorit moartea unei rude apropiate, tiran încoronat - Louis al unsprezecelea, cum i se spunea - care m-a obligat să mă însor cu fiica lui, Jeanne, urâtă, diformă, respingătoare, îmbrăcată fără gust, sperând că nu-mi va face copii şi că astfel ducatul de Orléans, feuda mea, se va reîntoarce la Coroană...

M-am bucurat de moartea vărului meu, regele Charles al VIII-lea, care nu mi-a făcut niciodată vreun rău; dar graţie nenorocitului de accident care a pus capăt vieţii sale am putut urca treptele tronului...

Bietul Charles!... Se temea mai mult de sora lui mai mare, numită regentă în timpul minoratului său, decât de mine, concurentul lui virtual. Răzbunătoare, intrigantă, devorată de ambiţie, urâtă ca şi fratele ei, părea un bărbăţoi. Despotică, la fel ca şi tatăl ei, şi incapabilă să conceapă faptul că o fiinţă umană i-ar putea rezista, mă ura pentru că îi respinsesem avansurile amoroase. Rănită în amorul propriu, a făcut tot ce a putut ca să mă împingă în vârtejul acestui război nebun, care m-a costat trei ani de închisoare. Ana era fericită pentru că pereţii fortăreţei în care mă aflam mă izolau de alte femei, rivalele sale.

Urcarea mea pe tronul Franţei a exasperat-o, pentru că se vedea aruncată în umbră, de unde intrigile sale nu mai puteau să mă atingă...

Prefer să uit aceste triste pagini ale vieţii mele private, pentru a mă consacra celor trei obiective politice pe care trebuie să le îndeplinesc: să redau Franţei rangul meritat de primă putere a Europei, să recuceresc regatul Neapole şi ducatul Milano, ce revin de drept Caselor Anjou şi Orléans şi, în fine, să o repudiez pe Jeanne de Franţa, soţia slută care mi-a fost impusă, urmând ca apoi să mă căsătoresc cu Anne de Bretania, văduva răposatului Charles al VIII-lea.

Pentru a câştiga acest triplu pariu, trebuie să învăţ din greşelile politice şi strategice ale predecesorului meu, care

s-a înfundat în viesparul italian fără să fi pregătit suficient terenul înainte de a se lansa în această nenorocită expediție, terminată lamentabil.

Şefii de state, care s-au înmulțit ca şi ciupercile în Peninsula Italiană, trec drept maeştri în ceea ce se numeşte, cu un eufemism elegant, răsturnarea alianțelor, dar care, în limbaj direct, înseamnă un şir neîntrerupt de ruşinoase şi josnice trădări.

După o analiză aprofundată a situației generale am ajuns la concluzia că sprijinul Sfântului Scaun - mai exact al Suveranului Pontif - este indispensabil. Vicarul lui Hristos posedă o armată mediocră, alcătuită din mercenari fără scrupule, dar dispune în schimb de arme spirituale - excomunicarea şi interdicția - care şi-au pierdut vechea lor eficiență, dar care încă mai pot influența opinia publică. Savonarola şi protectorul său recunoscut, Francesco Valori, au simțit pe propria lor piele efectul mâniei papale. Nenorocitul stareț de la San Marco a dezvăluit lumii întregi jocul lui Alessandro al VI-lea Borgia. Acest papă simoniac subordona interesele Sfintei Biserici Romane acumulării de bunuri pământene, capabile să sature lăcomia şi setea de putere a fiului său Cesare. El a manifestat întotdeauna ostilitate față de răposatul rege Charles, pentru că acesta nu i-a oferit avantajele pe care aragonezii le-au acordat cu dărnicie familiei sale: Don Gioffrè, căsătorit cu Sancha de Aragon, promovat principe şi înzestrat cu domenii considerabile, Lucrezia Borgia, legată prin căsătorie de prințul Alfonso de Bisceglia, fiul regelui de Aragon.

Lucrurile au început să se încurce când Carlotta, fiica principelui Ferrante, a refuzat să-l ia de bărbat pe Cesare, preot răspopit atins de sifilis.

Speriat de eventualele consecințe ale acestui afront, principele s-a grăbit să-i ofere lui Cesare, în compensație, principatele de Salerno şi Sanseverino.

Am profitat de această împrejurare pentru a mă arunca în luptă. Având nevoie de anularea căsătoriei mele cu Jeanne de Franța, i-am stimulat pe aragonezi şi i-am propus lui Cesare titlul de duce de Valentinois, mâna unei prințese de sânge regal, domenii bogate şi - cel mai important - un ajutor militar

care să-i permită să pună bazele propriului său regat.

Papa şi fiul său au muşcat momeala. Evident, în schimbul alianţei mele, Alessandro al VI-lea îmi oferea învestitura regatului Neapole şi recunoştea drepturile mele asupra ducatului Milano.

Liga de la Veneţia, care cuprindea Serenissima Republică, Sfântul Scaun, Imperiul German şi Regatul spaniol şi care avea drept scop declarat lupta împotriva turcilor, dar în realitate era îndreptată împotriva Franţei, a căzut baltă.

În fruntea unui somptuos cortegiu - care ar fi stârnit invidia celui mai risipitor satrap oriental -, Cesare Borgia, îmbrăcat în brocart şi acoperit de bijuterii, şi-a făcut intrarea la Chinon, sediul provizoriu al Curţii mele, în aşteptarea renovării castelului de la Blois. L-am primit cu toate onorurile datorate unui principe suveran. Jocul merita miza. Două mici încurcături au fost cât pe ce să compromită întreaga operaţie. Aveam la Roma un agent, episcopul de Ceuta, care mă ţinea la curent cu toate planurile papei privind guvernarea mea. El m-a informat că Tribunalul special admisese deja anularea căsătoriei mele cu Jeanne de Franţa şi că se pronunţase favorabil pentru căsătoria mea cu Anne de Bretania. Dar că Cesare Borgia ţinea cele două hotărâri în buzunar, pentru a smulge în schimbul lor concesii importante. Informat de propriii oameni de indiscreţia lui Ceuta, Cesare l-a lichidat, cu ajutorul asasinilor plătiţi, pe o stradă din Roma, în miez de noapte.

A doua încurcătură a fost mai complicată. Charlotte, fiica contelui de Foix şi înrudită cu familia regală, propunându-i-se să se mărite cu fiul papei, s-a opus categoric. Era îndrăgostită de un gentilom francez.

Pentru că voiam cu orice preţ să-mi respect cuvântul, mi-am mobilizat consilierii şi pe marile doamne de la Curte pentru a găsi o fată convenabilă pentru această alianţă matrimonială, care condiţiona rezolvarea propriilor mele interese. Am găsit în cele din urmă pasărea cea rară. Charlotte d'Albret, fiica lui Alain d'Albret, duce de Guyenne, un fel de *Venus rediviva*.

Toţi au respirat uşuraţi. Această căsătorie a costat enorm.

Pentru că Guyenne nu străluceau prin bogăție, acești bani au căzut la țanc în chimirul lui. Papa i-a oferit proaspetei nurori o sută de mii de lire bătute la Tours și i-a promis pălăria de cardinal fratelui acesteia, Amanieu. Cardinalul Giuliano della Rovere, care l-a prezentat oficial pe Cesare la Curtea Franței, s-a împăcat cu Alessandro al VI-lea, vechiul său rival. Credinciosul meu consilier, Georges d'Amboise, arhiepiscop de Rouen, a fost promovat cardinal.

Pe lângă mâna Charlottei, această fată superbă, Cesare Borgia a primit titlul de duce de Valentinois, colierul Ordinului Sfântul Spirit, domenii considerabile și privilegiul excepțional de a se numi Cesare de Franța, duce de Valentinois.

Când a aflat cât de strălucitoare au fost ceremoniile de la Chinon, papa a plâns de bucurie. Un viitor fantastic se așternea în fața fiului său favorit.

Nobilii francezi, deși obișnuiți cu luxul, erau uimiți de cheltuielile exorbitante ale noului duce de Valentinois. Sfânta Biserică Romană plătea cu larghețe extravagantele lui.

Moartea episcopului de Ceuta a fost repede uitată. Astfel de incidente intervin adesea pe parcursul înaltei politici...

Căsătoria mea cu Jeanne de Franța a fost în fine desfăcută din două motive, care cântăreau greu în favoarea mea: fusese impusă cu forța și nu fusese consumată.

Trebuie să admit că publicitatea făcută în jurul acestei afaceri a aruncat o umbră asupra moravurilor de la Curtea Franței, dar scopul scuză mijloacele.

Jeanne trebuia să fie sacrificată pentru că nu mi-ar fi putut oferi niciodată un fiu, precum și din rațiuni de politică înaltă. Alianța matrimonială cu Anne de Bretania era obligatorie dacă voiam ca acest ducat - care își apăra cu înverșunare independența - să aparțină Franței.

A doua mea căsătorie lega două ființe cu caractere dificile, aproape incompatibile. Anne era autoritară, scrupuloasă, vindicativă, intolerantă, se bucura de o inteligență vie, îi plăcea să domine și singura ei grijă se concentra asupra păstrării libertății iubiților ei bretoni. Nici eu nu eram o persoană comodă. Totuși, grație voinței comune de a menține, cel puțin aparent, armonia în sânul familiei noastre, dezacordurile,

unele zgomotoase, n-au depăşit limitele decenţei şi ale demnităţii. O relativă înţelegere tocea asperităţile.

În acest timp, Georges d'Amboise, primul meu consilier, a reuşit o lovitură de maestru... Semnarea unui tratat de alianţă franco-venetian, la care au aderat Sfântul Scaun, Spania, Anglia, Portugalia, Ungaria şi chiar elveţienii. Regatul Neapole şi ducatul Milano au fost excluse.

Unii dintre consilierii mei, care păcătuiau printr-o prudenţă excesivă, pretindeau că reprezentanţii acestor state nu vindeau decât promisiuni vane, adică apă de ploaie. I-am detestat întotdeauna pe negativişti.

Armata mea era gata să intre în acţiune...

Cesare de Franţa, duce de Valentinois, a avut la dispoziţie patru luni pentru a se bucura de plăcerile oferite de o soţie excepţională şi de o familie strălucitoare. Un fericit interludiu, pentru că, la sfârşitul acestei perioade, trupele franceze s-au pus în mişcare şi Cesare de Franţa, noul meu aliat, mi s-a alăturat. N-avea să-şi mai vadă niciodată soţia şi fiul deja conceput. Destinul e plin de surprize, cel mai adesea neplăcute pentru persoana în cauză.

Armata franceză trecu Alpii.

Sfaturile umanitare, biblice, ale bătrânului meu preceptor nu mai erau de actualitate. În timp de război moartea este regină. Iertarea duşmanului ar fi o greşeală gravă. Dimpotrivă, el nu trebuie cruţat. Masacrarea populaţiei civile este recomandabilă. Spaima semănată printre adversari constituie o armă de o eficienţă garantată.

Trupele mele erau comandate de faimosul condotier Giangiacomo Trivulzio, care luptase sub regii napolitani, pentru a trece apoi în serviciul Franţei. Ofensiva lui a fost fulgerătoare. Oraşul fortificat Alessandria a căzut în mâna sa aproape fără luptă. Ofiţerii inamici şi trupele lor de mercenari s-au retras în dezordine şi cei mai mulţi şi-au căutat refugiu la Milano... În acelaşi timp, veneţienii au ocupat Lodi.

La Milano, panica şi confuzia au fost urmate de o revoltă a populaţiei împotriva autorităţii lui Lodovico Sforza. Marele lui trezorier, Antonio da Landriano, a fost masacrat în plină stradă de rebeli. Convins de inutilitatea unei rezistenţe

armate, Lodovico a abandonat capitala şi a fugit în Germania, luându-i cu el pe cei doi copii. Bernardino da Corte, comandantul garnizoanei castelului-fortăreaţă considerat invincibil, s-a predat. Primise în secret o mare sumă de bani din partea lui Trivulzio.

Eram mai mult decât fericit... Devenisem în sfârşit stăpânul ducatului Milano, a cărui suveranitate îmi revenea de altfel de drept.

În capitala împodobită în onoarea mea, o mare parte a nobilimii mi-a făcut o primire triumfală. L-am numit pe Trivulzio guvernator, am înfiinţat un senat şi am reorganizat justiţia.

Ducele de Valentinois, prinţul de Savoia, marchizul de Mantova, ducii de Ferrara şi de Montferrat, care au făcut parte din suita mea cu ocazia intrării solemne la Milano, îmi frecventau cu asiduitate Curtea şi îmi ofereau serviciile lor cu un devotament admirabil. Italia de nord era la picioarele mele. Nu-mi mai rămânea decât să întorc armele contra centrului Neapole...

Anne, scumpa mea soţie, nu-şi ascundea scepticismul.

– Nu te culca pe lauri! Şi Charles s-a bucurat de acelaşi triumf la începutul marii sale campanii italiene, care s-a terminat cu un dezastru! Lodovico Sforza şi-a ţesut intrigile sub privirea binevoitoare a împăratului Maximilian! Să nu ai încredere în nimeni!

Îndoielile, scepticismul ei, ar fi spus bătrânul meu preceptor, ieşeau din nou la suprafaţă.

– Exagerezi!, i-am spus. Bănuielile tale sunt nejustificate. Fiul său, arhiducele Philippe cel Frumos, tocmai mi-a prezentat omagiul din partea regiunilor Artois, Flandra şi Charolais, îngenunchind în faţa mea...

– Semne de respect la fel de iluzorii ca norii şi ca vântul...

N-am mai încercat să-i dau contraargumente...

Valentinois - care îşi adăugase deja la blazon crinul Franţei - profitând de sprijinul trupelor franceze, declanşase vasta lui campanie pentru cucerirea regiunii Romagna. Oraşele cădeau în faţa lui ca şi când ar fi fost secerate de o mână cu puteri supranaturale.

Succesele militare ale Veneției, aliata mea, semănau oarecum cu o vânătoare...

Totuşi...

Totuşi, temerile Annei se dovediră întemeiate...

Maximilian, această caricatură de împărat, i-a acordat lui Sforza ajutor... Bani şi trupe...

Lodovico Sforza căzu ca un trăsnet în fruntea unei armate pestriţe, formată în mare parte din mercenari elveţieni, îl puse pe fugă pe Trivulzio şi ocupă din nou Milano şi Novara...

Surpriza, deşi neplăcută, nu m-a descurajat. Sunt o fiinţă tenace. Am trimis în luptă o nouă armată, comandată de Louis de la Trémouilles şi de cardinalul de Amboise. Ca de obicei, mercenarii erau majoritari.

Lodovico a fost asediat la Novara. Grosul trupelor era format din elveţieni. Acest fapt a hotărât soarta bătăliei. Elveţienii care luptau alături de el aveau scrupule. Să se omoare între ei, fraţii, rudele, prietenii care luptau în rândurile francezilor? Au refuzat un asemenea măcel. Ofiţerii au găsit un pretext mai logic. Soldele nu au fost plătite, pentru că banii promişi de autorităţile de la Milano încă nu s-au primit şi, ca urmare, se temeau de o răzvrătire a soldaţilor. Disperat, Lodovico le-a oferit drept garanţie propriile lui bijuterii şi vesela de argint. Era prea inteligent ca să nu-şi dea seama că elveţienii săi au fost cumpăraţi de inamic.

Mercenarii i-au declarat că sunt gata să capituleze, dar că lui îi permit să se salveze cu mijloace proprii. Lui Lodovico nu-i rămânea decât o singură soluţie: îmbrăcat în uniformă de mercenar elveţian, să se strecoare printre soldaţii care părăseau dezarmaţi fortăreaţa. Dar această stratagemă a eşuat. Prezenţa lui a fost semnalată de un trădător, care se aştepta la o recompensă frumoasă. A fost arestat de francezi...

Capturarea lui mi-a făcut o plăcere enormă. O satisfacţie de nedescris. Acest personaj abject l-a manipulat pe Charles, l-a trădat şi, în cele din urmă, a făcut jocul celor mai înverşunaţi duşmani ai Franţei. Braţul justiţiei - justiţia mea - avea să-l lovească. Puteam să îl execut. Dar pentru un om de talia lui, ambiţios, agitat, închisoarea pe viaţă în celula rece şi întunecoasă a unei fortăreţe era pedeapsa cea mai teribilă.

Va avea ca tovarăşi doar şoarecii şi amintirile intrigilor sale murdare.

Pentru a-i mulţumi lui Dumnezeu, care mi-a îngăduit să savurez elixirul răzbunării, am hotărât, de acord cu draga mea soţie, regina Anne, să răspund apelului papei şi să organizez o cruciadă împotriva turcilor, chiar înainte de începerea campaniei pentru recucerirea regatului Neapole.

I-am împuternicit pe ambasadorii mei pe lângă Jan-Albert, regele Poloniei, şi Ladislas, suveranul Ungariei şi al Boemiei, să încheie un tratat de alianţă împotriva Imperiului Otoman. L-au semnat cu entuziasm, cu atât mai mult cu cât statele lor erau ameninţate de o iminentă invazie a otomanilor.

Puţin după aceea am avut surpriza să aflu că împăratul Maximilian - atât de caraghios cu nasul lui lung şi coroiat, de papagal jumulit - şi-a manifestat nemulţumirea, fiindcă presupunea că iniţiativa mea ascundea intenţia de a încercui Germania.

În realitate, făcusem să eşueze - fără să vreau - planul său de a-i smulge Boemia regelui Ladislas, profitând de dificultăţile politice şi militare ale acestuia.

Cu ajutorul financiar al reginei Anne, care mi-a deschis lăzile cu bani ale tezaurului ei breton, am înarmat o mare flotă de război, care includea un corp expediţionar, cu misiunea de a-i lovi pe turci în chiar inima imperiului lor. Am încredinţat comanda lui Philippe de Clèves, senior de Ravenstein, unchiul meu matern. Am obţinut şi concursul forţelor navale veneţiene.

Pentru a sărbători la Curte aceste evenimente, am ordonat marelui maestru de ceremonii să organizeze serbări menite să marcheze într-un mod special succesul campaniei noastre milaneze. Ca de obicei, s-a achitat conştiincios de misiunea sa. Poate că ar fi trebuit să folosesc serviciile maestrului Leonardo da Vinci, care se bucura de o mare reputaţie în acest domeniu.

Serbarea a fost destul de reuşită. Elementul feminin era bine reprezentat. Doamnele şi domnişoarele de onoare ale reginei, podoaba cea mai de preţ a Curţii noastre, aparţin marilor familii ale regatului. Regi şi seniori, de o noblеţe mai

autentică decât a celor din clanul Borgia, le solicită mâna. Înrudirea cu aristocrația franceză înseamnă o garanție de rafinament şi eleganță. Tinerețea şi frumusețea lor mă fac adeseori să visez. Înainte de căsătoria mea cu Anne eram un incorigibil vânător în grădina sexului aşa-zis slab. De atunci, m-am astâmpărat. Cu atât mai mult cu cât la noi bastarzii nu au acces la tron, ca în Italia, la Neapole, sau în Portugalia. De ce să o întristez pe regina Anne, care este o atât de bună soție?

Elementul masculin era, în schimb, mai puțin strălucitor. Ambasadorii, consilierii mei, marii demnitari ai Casei Regale au părul argintiu şi sunt mai degrabă vârstnici. În afara câtorva ofițeri ai Casei militare, tinerii gentilomi sunt plecați la război. Nu rămân decât pajii, cea mai mare parte adolescenți, care încă nu sunt învestiți cavaleri şi care sunt dansatori perfecți. Maestrul de balet al Curții merită o recompensă bogată.

Culmea ironiei: Anne de Beaujeu a devenit ducesă de Bourbon după moartea cumnatului său, Jean al II-lea, capul familiei. Succesiunea ar fi trebuit să revină lui Louis de Bourbon, cardinal-arhiepiscop, care era fratele mai mare al lui Pierre de Beaujeu. Dar, abilă şi intrigantă, ca întotdeauna, Anne de Beaujeu a reuşit să smulgă o renunțare la succesiune din partea lui Jean al II-lea. La ora actuală, ea manifestă o prietenie exagerată față de regina Anne, Dumnezeu ştie cu ce intenții ascunse.

La această petrecere a participat şi Louise de Savoia, o altă intrigantă, care a adus pe lume un băiat, François d'Angoulême, moştenitor prezumtiv al tronului. Toată lumea o detestă, în primul rând eu şi soția mea, pentru că nu am fost capabili să aducem pe lume un copil de sex masculin căruia să-i pot transmite coroana. La rândul ei, Anne de Beaujeu vedea în ea şi în fiul ei o piedică în calea ambiției Bourbonilor de a accede la tron. Micul François profita de legea salică, lege ce excludea femeile de la succesiunea tronului.

Nu-mi pierdusem speranța de a avea un băiat, sânge din sângele meu. Eram încă tânăr pentru a putea procrea...

Dar, pentru moment, alte preocupări îmi tulburau liniştea sufletească. În timp ce Franța ridica stindardul războiului sfânt şi trupele sale se pregăteau să lupte împotriva

necredincioşilor, pe propriul lor teritoriu, cea mai mare parte din suveranii catolici se menţineau într-o rezervă prudentă, invocând necontenit pretexte lipsite de seriozitate...

Numai Spania îşi justifica inacţiunea de moment prin tratativele angajate cu sultanul Egiptului, în scopul de a-i împiedica pe arabii din nordul Africii să mai acorde sprijinul lor coreligionarilor izgoniţi din Granada.

Îndoielile mă asaltau. Papa striga cât îl ţineau puterile propovăduind cruciada, dar nu semăna decât vorbe goale. Nu părăsea Roma decât pentru a vâna mistreţi sau pentru a participa la orgiile din vilele de la ţară ale cardinalilor săi favoriţi.

Numai Pius al II-lea a murit departe de Roma, la Ancona, aşteptând flota veneţiană, care întârzia să-şi facă apariţia pentru a-i permite să participe personal la asediul Constantinopolului; el este de altfel singurul papă care a jurat să-i combată cu arma în mână pe barbarii osmanlâi. Maiestatea Sa catolică - regele Spaniei, Maiestatea Sa foarte creştină - regele Franţei şi Maiestatea Sa apostolică - împăratul Germaniei, care promiseseră să i se alăture, ridicând stindardul cruciadei, şi-au uitat în cele din urmă angajamentele.

N-ar trebui să mă mir peste măsură. În zilele noastre, înşelăciunea, minciuna, mistificarea sunt arme politice la mare preţ.

Fiul Sfântului Părinte, ilustrul Cesare de Franţa, duce de Valentinois, se lupta în Romagna împotriva unor creştini, italieni ca şi el, în timp ce trupele ţării al cărei nume îl purta se îndreptau împotriva duşmanilor crucii.

În acest timp, ambasadorii mei şi cei ai regelui Fernando semnau la Granada un tratat secret, care stabilea că regatul Neapole va fi împărţit între Franţa şi Spania.

– Doi lupi sfâşie o oaie!, spunea râzând cardinalul d'Amboise.

El este autorul acestei antante şi îi înţeleg intenţiile. Arătându-se binevoitor faţă de regele Fernando, voia să-şi asigure voturile cardinalilor spanioli la viitorul conclav. Vede departe credinciosul meu d'Amboise. Iar eu îl aprob pe deplin.

„Un papă francez va fi util ţării noastre, susţinea el. Roma şi Parisul unite vor face legea în Europa. Imperiul lui Charles cel Mare va fi reconstruit sub sceptrul vostru, Sire!"

Argumentele lui erau convingătoare.

Încă de la începutul verii, armata franceză, concentrată la Milano, s-a pus în mişcare către Neapole. Chiar de la intrarea lor pe teritoriile inamice, trupele noastre s-au comportat cu o vitejie exemplară.

Garnizoanele napolitane care îndrăzneau să reziste erau trecute prin foc şi sabie. Apărătorii de la Marigliano, ofiţeri şi soldaţi, au fost spânzuraţi după ce s-au predat.

Informată, regina Anne şi-a manifestat indignarea:

– Este o barbarie! Ofiţerul comandant care a ordonat această măsură este o brută sângeroasă!

– Ducele de Nemours, pe care îl apreciaţi foarte mult, a inventat această metodă... De altfel, doamnă, războiul nu este un turnir! Cardinalul d'Amboise îmi împărtăşeşte opinia...

– Am uneori impresia că vă duc de nas consilierii!

Eram obişnuit cu limbajul său direct, dar de această dată am replicat iritat:

– Consider că nu am auzit ultima frază...

Apoi am ieşit clocotind...

Procedeele drastice ale lui Nemours dădeau rezultate. Rezistenţa napolitană slăbea din zi în zi. Regele Frederic aştepta o intervenţie militară spaniolă în sprijinul său. Dar când trupele regelui Fernando au cucerit Puglia, descurajat, el s-a predat. Capturat de Nemours, a fost trimis în Franţa sub o escortă puternică.

Am urmat sfaturile reginei Anne şi i-am acordat suveranului învins onoruri regale. Apoi, în schimbul regatului Neapole, i-am acordat ducatul de Anjou.

În acel moment lucrurile s-au încurcat. Când aliaţii au ocupat întreg teritoriul regatului, au izbucnit încăierări sângeroase între foştii parteneri: francezii din provinciile din nord şi aliaţii spanioli din cele de sud. Ducele de Nemours, pe care îl numisem vicerege al Neapolelui, şi Gonzalez de Cordoba, comandantul şef al trupelor spaniole, n-au reuşit să se înţeleagă asupra împărţirii ţării.

Acţiuni militare ofensive, la început locale, au luat rapid proporţiile unui război deschis. Pentru mine, era evident că regele Fernando era de rea-credinţă. A vrut să se folosească de francezi,

pentru a înfrânge rezistența regelui Frederic, cu intenția de a-şi însuşi mai târziu regatul, eliminându-şi fostul aliat.

Pragmatică, regina Anne mă sfătuia să iau măsuri radicale.

– Eu te-am prevenit! Tu eşti în stare să intri până-n gât, ca şi Charles, în hățişul italian. Neapole este o capcană din care trebuie să scapi cât mai repede! Restituie-i tronul italian regelui Frederic şi lasă Spania să se împotmolească în blestemata mocirlă italiană...

Tabloul viitorului pictat de regină în culori atât de sumbre părea să prindă viață. În timp ce luptele dintre francezi şi spanioli se înşirau ca boabele pe un fir de sânge şi de moarte, situația din Romagna se agrava din zi în zi.

Mercenarii lui Cesare Borgia - pe care nu-l voi mai numi duce de Valentinois - nu numai că nu mi-au fost de niciun folos în timpul campaniei din Neapole, dar asediau şi oraşele seniorilor care beneficiau de protecția mea. Şi asta cu sprijinul unui important detaşament al cavaleriei franceze.

În cursul unei audiențe, ambasadorii venețieni mi-au expus plângerile senatului lor, exasperat de abuzurile revoltătoare ale lui Cesare Borgia, acest tiran însetat de sânge omenesc, care cu o cruzime oribilă distruge oraşe, masacrează populația, provoacă dezastre şi răspândeşte moartea. În ciuda cuvântului dat, îi asasinează pe seniori, pe soțiile şi pe copiii lor, violează fete şi băieți, totul cu cruzimea unui bandit sau a unui nebun. Acordându-i protecție acestui asasin, acestui bandit, regele Franței îşi pătează prestigiul şi se compromite.

Puțin jenat de vehemența lor, care din nefericire exprimă strictul adevăr, le-am explicat că papa nu face decât să recucerească teritorii care aparțineau Bisericii. Cesare Borgia lupta împotriva inamicilor Sfântului Scaun.

Implicit, îmi reproşau că îi fac jocul şi - de ce nu? - că i-aş fi chiar complice.

Îmi dădeau exemple care-i ilustrau perfidia, imoralitatea, infamiile, perversitatea. Prin viclenie a pus stăpânire pe Cameriono, apoi l-a executat pe seniorul domeniului, Giulio de Varano, şi pe cei doi copii ai săi. După ce a cucerit Faenza cu ajutorul unor trupe franceze, l-a arestat pe senior, tânărul Astorre Manfredi - un Bentivoglio - l-a târât la Roma, unde l-a omorât după ce îl

violase. A invadat ducatul Urbino şi l-a izgonit pe duce, care s-a refugiat la Veneţia. La Imola i-a luat ostatici pe copiii Caterinei Sforza şi, după căderea oraşului, a închis-o pe ducesă în fortăreaţa Sant'Angelo.

Ambasadorii m-au mai informat că familia Bentivoglio - ducii de Urbino şi de Mantova - au plătit scump protecţia mea şi că i-am lăsat pradă lui Cesare Borgia - situaţie delicată, care nu pleda în favoarea mea. De această dată, paharul se umpluse. Când am aflat că Cesare asedia Bologna, feudă a unui Bentivoglio, am zis: destul!...

I-am ordonat să-şi retragă trupele, altfel va avea de-a face cu mine. A înţeles că trebuie să se supună...

Dar răul se săvârşise. Numărul crimelor sale este greu de imaginat. Papa îl lăsa să-şi facă de cap, îl încuraja chiar...

Aş fi rupt relaţiile de prietenie care ne legau, dar nu puteam să-mi permit acest lux. Liga de la Veneţia, încheiată împotriva lui Charles, îmi înfrâna elanurile generoase, hotărârile oneste... Trebuia să accept în continuare acest compromis puţin onorabil, pentru că ştirile venite din Orient erau îngrijorătoare...

Cruciada noastră întâmpina greutăţi imprevizibile. Furtuni de o violenţă extraordinară, naufragii, molime, slăbeau puterea ofensivă a flotei noastre. Joncţiunea cu navele de război veneţiene s-a făcut cu o întârziere considerabilă. Corpul expediţionar a debarcat pe Insula Metelin, numită şi Mytilen. Neînţelegerile dintre amiralii francezi şi veneţieni, coordonarea defectuoasă a operaţiunilor militare s-au soldat cu un eşec total. Nava-amiral franceză s-a scufundat după ce s-a luptat cu o furtună groaznică. Ravenstein şi doi dintre ofiţerii săi au fost salvaţi de o navă genoveză. Dezastrul se consumase... Acest eşec a dat o grea lovitură renumitei noastre invincibilităţi.

O a doua expediţie, într-adevăr prost pregătită, a avut acelaşi sfârşit lamentabil. Ordinul de Rodos poartă, în parte, responsabilitatea.

De atunci, am abandonat definitiv ideea unei noi cruciade.

Un principiu de strategie recomandă economisirea forţelor şi atacuri succesive, cu toate mijloacele, în acelaşi timp. Dar, prost sfătuit, am comis grava greşeală de a-mi dispersa forţele pentru a atinge mai multe obiective deodată.

Războiul cu Spania părea să se eternizeze...

Încerc un sentiment de amărăciune. Toate persoanele care mă înconjurau - consilieri, diplomați, generali, curteni - urmăreau satisfacerea propriilor lor interese, înainte de a se gândi la cele ale Franței.

Uneori, am poftă să las totul baltă. O oboseală stranie mă toropește. Din fericire, aceste crize depresive nu durează mult. Meseria de rege mă obligă să fiu în permanență în stare de veghe.

Am o fiică, Claude, un îngeraș... Mă gândesc la aliațele matrimoniale posibile, pentru binele Franței...

Băieții pe care regina Anne i-a adus pe lume au murit la vârste fragede... Voi fi condamnat să repet trista experiență a lui Charles, care, în lipsa moștenitorilor de sex masculin, a fost obligat să-mi lase mie coroana?...

ANTONIO GIUSTINIAN
ambasador al Republicii Serenissime Veneția pe lângă Sfântul Scaun

Unii comentatori pretind că ambasadorii sunt spioni legali. Imunitatea diplomatică le asigură dreptul de a nu suferi rigorile legii când sunt prinși în flagrant delict.

Este în parte adevărat. Dar numai în parte. Spionii se străduiesc să pândească în taină acțiunile unui suveran, ale unui guvern, ale unei armate, pentru a le comunica inamicului. Uneori o fac pentru bani, alteori din patriotism.

Ambasadorii au și un rol pozitiv. Misiunea lor este să întărească relațiile de prietenie între propriile lor țări și autoritățile statului pe lângă care sunt acreditați. Culegerea de informații din culise, cunoașterea slăbiciunilor care fac posibilă folosirea lor la nevoie este un aspect - să spunem - discutabil al activității lor. Pentru că pacea nu este eternă și *si vis pacem, para bellum*, spuneau vechii romani, gata oricând să intre în război.

Trimişi speciali, mesageri ai păcii, negociatori au existat întotdeauna. Dar arta diplomației - sunt mândru să o declar - este o creație venețiană.

Frumusețea, eleganța, subtilitățile acestei profesii nu constituie decât partea vizibilă a aisbergului. Sub suprafața mării se ascunde un munte de gheață cu creste ascuțite.

Mai întâi, faimoasa imunitate diplomatică - în realitate foarte relativă. Munca unui ambasador poate fi întreruptă de incidente sau de accidente provocate cu intenția categorică de a face rău. Câțiva diplomați trimişi la Curtea Marelui Turc au pierit decapitați sau spânzurați, pentru că atitudinea guvernului lor a provocat mânia osmanlâilor, care nu țineau deloc seama de caracterul sfânt al acestor misiuni. În țările creştine, asasinatele îmbracă forma unor crize cardiace, boli iscate din senin, intoxicații alimentare grave, constatate oficial de medici complici ai stăpânilor lor.

Capriciile vremii, inundațiile, avalanşele, epidemiile se adaugă acestor necazuri.

Există mai multe categorii de ambasadori: ambasadori rezidenți, acreditați pe lângă un suveran, ambasadori extraordinari, trimişi de guvernul lor pentru a asista la ceremonii de importanță majoră sau pentru a participa la forumuri internaționale şi, în fine, ambasadorii itineranți, care fac un fel de turneu diplomatic pentru a încerca să rezolve divergențele politice dintre două sau mai multe state, care caută un *modus vivendi* pentru a evita războiul.

Ambasadorii papei se numesc legați şi dețin titluri de înalți demnitari ecleziastici.

Înce mă priveşte, sunt acreditat de Republica Serenissimă Veneția pe lângă Sanctitatea Sa, Papa Alessandro al VI-lea. Fiindcă la Curtea Suveranului Pontif marile ceremonii abundă - jubilee, inaugurări, vizite regale sau imperiale, sărbători de familie - misiunea diplomatică venețiană cuprindea mai mulți ambasadori în acelaşi timp.

În momentul în care scriu aceste rânduri suntem şase ambasadori - delegație importantă - având misiunea de a prezenta felicitările prințului serenissim, dogele Agostino Barbarigo şi ale Senatului Veneției, pentru Sanctitatea Sa şi fiica acestuia,

ilustra doamnă Lucrezia Borgia, a cărei iminentă căsătorie cu Alfonso, fiul mai mare al ducelui Hercule de Ferrara, a fost anunțată oficial.

Acest fericit eveniment are loc la un an după asasinarea tânărului duce de Bisceglia de către Valentinois. Crimă care se vrea dată uitării, aparținând trecutului.

Papa, care o ştersese deja din memorie, era foarte bucuros, pentru că această căsătorie echivala cu o trecere a ducatului Ferrara în stăpânirea clanului Borgia. Ducele Hercule acceptase împotriva voinței lui celebrarea căsătoriei fiului său, dar acesta era singurul mijloc de a evita un război cu Cesare Borgia. Protecția regelui Franței şi a Republicii venețiene n-a putut împiedica asasinarea nefericitului Astorre Manfredi.

La Roma, salvele de tun de la castelul Sant'Angelo au bubuit toată ziua pentru a aduce la cunoştința populației fericita solemnitate a nunții. Săptămâna următoare, Lucrezia - îmbrăcată cu o superbă rochie de brocart, cu fire de aur şi de argint - a parcurs străzile Cetății Eterne în fruntea unei cavalcade fastuoase, urmată de patru episcopi, de vreo sută de cavaleri şi de un detaşament de lăncieri. În fața edificiului Santa Maria del Popolo o aştepta întregul corp diplomatic.

Seara, clopotele bisericilor au fost trase în onoarea miresei şi au fost aprinse focuri de sărbătoare. A doua zi, bufoni şi comedianți au oferit spectacole în principalele piețe ale Romei, strigând: „Trăiască ilustrissima ducesă de Ferrara! Trăiască Papa Alessandro!"

La sfârşitul săptămânii, Suveranul Pontif a plecat câteva zile din capitală şi a încredințat din nou fiicei sale afacerile curente ale Vaticanului.

Apoi, a avut loc celebra sărbătoare numită *cinquanta*, oferită Vaticanului de ducele de Valentinois. Cincizeci de curtezane dansau complet goale, apoi mergeau în patru labe pentru a culege castanele aruncate de papă şi fiica sa, care râdeau în hohote. Au fost decernate premii tinerelor curtezane care au avut cel mai mare număr de împerecheri carnale cu prostituatele.

Comentariile asupra acestei orgii au făcut înconjurul

Orașului Sfânt. Romanii, deosebit de evlavioși, s-au arătat șocați, dar cea mai mare parte a populației îl admira pe Papa Alessandro, care se lepădase de ipocrizie.

Colegul meu, Paolo Capello, care asistase la încoronarea Papei Borgia, îmi descria scandalizat spectacolul oferit de adolescenții goi, cu corpurile acoperite de o pulbere de aur, care erau aliniați pe două rânduri pe străzile străbătute de cortegiul noului Suveran Pontif, de cardinalii săi și de marii demnitari ai Curiei.

Aprecierile mele erau mai puțin severe, mai puțin întunecate decât acelea ale lui Capello. Glorificând clasicismul roman, filosofii reînviau și moravurile obscene, libertinajul, impudoarea anticilor. Papa Alessandro nu făcea decât să urmeze curentul.

Capello nu-mi împărtășea părerea.

– Ceea ce este permis muritorilor de rând nu este îngăduit șefului suprem al Bisericii!, afirma el foarte convins.

Ca și marea majoritate a venețienilor, colegul meu asculta vocea conștiinței sale, care se confunda cu cea mai strictă cucernicie...

Dacă nu-i reproșam papei imoralitatea, în schimb nu puteam să accept tendința lui de a subordona interesele Bisericii acelora ale familiei sale. În timp ce pregătirile pentru căsătoria Lucreziei se prelungeau, el acordă ducatul de Sermoneta lui Rodrigo de Aragon, fiul acesteia și al ducelui de Bisceglia. În același timp, Giovanni Borgia, ultimul său copil, venit pe lume după avansarea lui la pontificat, fruct al dragostei sale pentru o femeie necunoscută, primi ducatul de Nepi. Răuvoitorii pretindeau că Giovanni ar fi copilul incestuos al Lucreziei.

Momentul căsătoriei acesteia cu Alfonso, anunțat către sfârșitul lunii septembrie, se prelungea de la o lună la alta, fără ca ferrarezii să se prezinte pentru a-și îndeplini angajamentul.

Pentru a-și ascunde nerăbdarea, iritarea și exasperarea provocate de această întârziere nejustificată, ofensatoare pentru Lucrezia și intolerabilă pentru amorul propriu al clanului Borgia, papa a ordonat serbări care continuau fără

întrerupere. Voia să dea impresia că este vorba de un plan care se desfăşura normal.

Ultimele zile din decembrie au fost marcate de cursele de bătrâni, de evrei, de adolescenți, de cai şi de bivoli. Cursa evreilor a fost repetată, pentru că rezultatul final a fost contestat. În realitate, trebuia să se câştige timp.

În sfârşit, toată lumea respiră uşurată. Ferdinando şi Sigismundo, frații mirelui, sosiră la Roma în ajunul Anului Nou pentru a lua logodnica la Ferrara. Alături de ei, cardinalul Ippolito, al treilea frate, reprezenta legătura dintre Biserică şi puternica familie d'Este. Erau urmați de două sute de gentilomi şi de o numeroasă escortă.

Papa hotărî să le pregătească o recepție pe măsura evenimentului. I-a primit la Vatican în prezența cardinalilor, a nobililor romani şi a corpului diplomatic.

Uitase crâncena târguială care precedase încheierea acordului. Ducele Hercule se arătase atât de neînduplecat când discuțiile se concentraseră asupra zestrei viitoarei soții, încât Suveranul Pontif, enervat, îl calificase drept târgoveț lacom.

Acum, Alessandro al VI-lea radia. Îşi atinsese țelul. Aceasta era esențialul. În numele lui Alfonso, Ferdinando a îngenuncheat în fața Lucreziei şi i-a oferit verigheta.

Cardinalul Ippolito i-a prezentat cadourile de nuntă, de o mare bogăție. Apoi, Lucrezia şi Cesare, înconjurați de balerini, au dansat în fața noastră. Un banchet fabulos a pus capăt acestei zile pline.

Când părăseam Vaticanul, cu burta plină, Capello îmi puse o întrebare, aproape şoptit;

– Ai remarcat? Ambasadorul lui Maximilian n-a venit.

– Nu mă miră! Acest împărat de proastă calitate este furios că papa arată prea multă prietenie regelui Franței. Îndată ce acesta nu-i va mai fi util, îi va întoarce spatele.

Giorgio Lippomano şi Donato Pisani, de asemenea ambasadori extraordinari ai Veneției, ne însoțeau.

Cu batista lui de mătase, Pisani îşi ştergea fruntea asudată.

– Ce căldură şi ce înghesuială!... Marii demnitari ai Bisericii în plen şi reprezentanții diplomatici ai tuturor suveranilor Europei asistă uluiți la spectacolul de la Vatican, prilejuit de

căsătoria bastardului papei... Cred că Sfântul Petru se răsuceşte în mormânt...

– Vorbeşte mai încet, Donato, i-am spus. Aici, la Roma, până şi aerul are urechi!

Lippomano surâse:

– După virulenta scrisoare adresată lui Silvio Savelli, criticile lui Donato sună ca o muzică dulce...

– Scrisoarea a căzut într-un moment tare nepotrivit, observă Capello. Reputaţia clanului Borgia iese foarte şifonată.

– Tu ai citit-o?, întrebă Pisani, curios ca o babă.

– Da! Giustinian mi-a dat o copie.

Pisani mă privi curios:

– E atât de grozavă cum se pretinde?

Am privit prudent în jurul meu. Ne îndreptam călare spre reşedinţa noastră, palatul Veneţia. Escorta ne urma la o distanţă apreciabilă. Zgomotul făcut de potcoave pe pavaj ar fi trebuit să acopere, în mod normal, cuvintele rostite de mine.

– Este cel mai violent rechizitoriu împotriva clanului Borgia, făcut sub forma unei misive scrise de un roman şi adresată lui Silvio Savelli, un gentilom refugiat la Curtea lui Maximilian. Mai întâi îl felicită pe Savelli pentru că, deşi jefuit de toate bunurile sale, a scăpat de furia banditilor care aveau ordin să-l omoare. Apoi îl atacă pe Rodrigo Borgia, a cărui perfidie insultă neamul omenesc, şi denunţă viaţa lui murdară, plină de violuri şi de tâlhării. Împăratul şi toată lumea creştină ar trebui să cunoască crimele abominabile săvârşite de el în disprețul lui Dumnezeu şi care puteau distruge religia. Acest nou Mehmed îl depăşeşte pe cel real prin crimele sale. Privilegiile demnitarilor ecleziastici sunt scoase la mezat la lumina zilei. Ele se atribuie celui care plăteşte cel mai bun preţ. Cardinalul de Modena vinde privilegiile pentru a satisface lăcomia Pontifului. Numai bogaţii au acces la el. Cei săraci sunt izgoniţi cu dispreţ. Totul se plăteşte: demnităţi, onoruri, încheieri şi desfaceri de căsătorii. Crimele se comit chiar în casa papei. Cruzimea, ferocitatea lui Nero şi Caligula sunt cu mult depăşite. Omorurile, tâlhăriile, violurile, incesturile nu

mai au limite. Vaticanul venerat a fost mânjit cu sânge. Nobilul adolescent Alfonso de Aragon, duce de Bisceglia, ginerele papei, a fost asasinat. Perrotto, şambelanul Suveranului Pontif, a fost ucis în braţele acestuia. Fapte monstruoase se comit fără ruşine. Desfrâul din bordeluri este cu mult depăşit de perversiunile aplicate adolescenţilor şi tinerelor fete. Prostituatele sunt admise la Vatican şi se organizează concursuri de destrăbălare. Sub pretextul că se pregăteşte războiul împotriva turcilor se vând indulgenţe, în toate bisericile lumii, credincioşilor, care sunt înşelaţi cu bună-ştiinţă. Fata papei se prezintă în faţa soţului încărcată de pietre preţioase şi de aur. Zestrea ei este plătită de Biserica romană. Provinciile sunt ruinate şi oraşele sunt luate cu asalt de fiul papei, care vrea să-şi însuşească toate posesiunile Sfintei Biserici. Fidelii lui executanţi se dedau la jafuri, la violuri, la masacre, la incendii. Papa, în loc să interzică şi să pedepsească aceste crime, le încurajează. Demnitarii, care şi-au cumpărat înaltele poziţii cu aur, îl linguşesc pe papă, îl laudă, îl admiră. Rodrigo Borgia, cel mai mare scelerat al tuturor timpurilor, şi-a procurat Pontificatul printr-un târg criminal. El şi fiul său încalcă legile divine şi omeneşti. Principii creştini sunt cei care trebuie să sară în apărarea religiei batjocorite. Să facă să renască la Roma dreptatea şi pacea. Eu n-am făcut altceva decât să vă citez câteva pasaje care mi s-au gravat în memorie.

– E îngrozitor!, exclamă Pisani.

Lippomano, un model de virtute şi de rigoare morală, interveni cu o nuanţă de dispreţ:

– Şi voi daţi crezare unei scrisori anonime? Nu pretind că papa şi fiul său sunt fără pată. Departe de asta... Dar trebuie privite cu o oarecare neîncredere sursele anonime. Ce diferenţă este între noi, diplomaţii, şi cumetrele dornice de intrigi, de zvonuri adesea calomnioase?

– Aperi reputaţia clanului Borgia?, îl ironiză Pisani.

– Câtuşi de puţin!, exclamă Lippomano. Blamez viciile, simonia şi dezmăţul practicate la curtea lor. Dar prefer criticile bazate pe fapte verificate. Asasinarea ducelui de Gandia nu poate fi atribuită fratelui său fără dovezi precise. Să nu

uităm că Senatul republicii noastre l-a spălat pe Cesare de toate păcatele, înscriindu-l în Cartea de Aur şi acordându-i cetăţenia veneţiană. Raţiunile de stat reprezintă întotdeauna o prioritate.

Discuţiile noastre au ajuns, exact aşa cum au fost formulate, la urechile Consiliului celor Zece. Turnătorii se ascundeau deci printre noi. Capello, Lippomano, Pisani, Foscari?

Să nu uităm că fiecare ambasador al Veneţiei este însoţit de un maestru de ceremonii, de un secretar, de mai mulţi funcţionari de cancelarie, de curieri, de valeţi, de rândaşi, de vizitii, cărora li se adaugă un preot şi chiar un medic, dacă sănătatea ambasadorului necesită prezenţa sa. În ţările exotice - la turci, de exemplu - un interpret este indispensabil. Latina şi franceza, folosite în diplomaţie, sunt suficiente numai în Europa.

Printre oamenii noştri, informatorii Consiliului celor Zece mişună. Prudenţa, discreţia sunt obligatorii.

Ambasadorii primesc onorarii importante, dar care nu acoperă cheltuielile enorme ale diplomaţilor în misiune. Ei trebuie să dispună de o avere personală apreciabilă care să acopere cheltuielile considerabile.

A refuza o misiune diplomatică este de neconceput. Executarea ordinelor Senatului este o datorie care nu poate fi evitată. Nobilii sunt prin definiţie în serviciul Republicii. O responsabilitate care implică adesea sacrificii greu de suportat. Ambiţioşii ştiu că dogii sunt recrutaţi de multe ori dintre foştii ambasadori. Argument care învinge ultimele ezitări.

În ce mă priveşte, aş fi preferat o viaţă mai liniştită, mai meditativă, dedicată studiului. Mi-ar fi plăcut să pictez. Dar un nobil devenit pictor ar provoca râsul. Practicată ca leac împotriva plictiselii, ca distracţie, la nevoie, pictura poate fi acceptată...

Lippomano, care are certitudinea convingerilor sale, reluă:

– Pentru moment, Veneţia are nevoie de sprijinul papei şi al fiului său. Pericolul turc devine iminent.

Capello izbucni în râs.

– După faimosul trăsnet care s-a abătut asupra Vaticanului şi a surpat tavanul peste papă, ducele de Valentinois, încă sub şoc, mi-a vorbit cu o sinceritate care nu îi era caracteristică: „Dacă papa ar muri întâmplător, aş avea poate nevoie de ajutorul militar al Veneţiei!". I-am răspuns cu sinceritate: „Este adevărat! Dacă Sanctitatea Sa ar dispărea, afacerile urmaşilor s-ar nărui în mai puţin de patru zile". A clătinat capul, surprins şi jenat de această slăbiciune trecătoare care îi dezvăluia vulnerabilitatea. Vă mărturisesc fără ocol că am fost surprins eu însumi de replica mea atât de puţin diplomatică. Încercând să dreg lucrurile, m-am grăbit să adaug: „Sunt sigur că Serenissima Republică a Leului vă va sprijini cu toate forţele sale...".

Ne-am întors la reşedinţa noastră pentru a ne odihni puţin, pentru că în zilele următoare programul se anunţa foarte încărcat.

A doua zi de dimineaţă am asistat la o coridă oferită de Valentinois, care a jucat rolul de toreador. Îi plăcea foarte mult să facă paradă de abilitatea lui de ucigaş.

Detest tauromahia şi pe indivizii care simt o voluptate maladivă asistând la suferinţele provocate bietelor animale. Cesare mi-a inspirat o aversiune viscerală când l-am văzut înfigând sabia în carnea taurilor. Sunt un tip paşnic şi detest vânătoarea.

Într-o seară, am plecat mai devreme ca de obicei de la una din acele fastuoase serbări organizate la Vatican în onoarea doamnei Lucrezia, care, în sfârşit, trebuia să plece pentru a-l întâlni pe soţul său la Ferrara. Eram obosit. O febră rebelă îmi strângea ca un cerc de fier tâmplele, care zvâcneau dureros.

Era un frig pătrunzător. Se spune că iernile la Roma sunt blânde. Am constatat contrariul. Călare, urmat de escorta mea, mă îndreptam spre palatul Veneţia. Pentru a scurta traseul, alesesem o stradă laterală. Am auzit de departe zăngănit de săbii, înjurături şi strigăte furioase. Romanii au adoptat un obicei înţelept. Când văd o încăierare, se întorc din drum pentru a evita complicaţiile. Luna plină şi reflexele zăpezii îmi permiteau să zăresc un gentilom bine

îmbrăcat, asediat de un grup de agresori. Toți erau călări.

Spiritul justițiar s-a trezit în mine. Urmat de oamenii mei, m-am aruncat în învălmășeală. Intervenția mea a permis victimei să scape de atacatori. Mi-a adresat un gest de salut, şi-a înfipt pintenii în pântecele bidiviului şi s-a îndepărtat în goana mare.

Abia în acel moment am remarcat că şi cel care îi conducea pe agresori era îmbrăcat ca un om de seamă. Tânăr, cu fața agreabilă, m-a apostrofat cu o voce vibrând de mânie:

– Ar trebui să vă ucid, pentru că m-ați împiedicat să-l pedepsesc pe ticălosul care a răpit-o şi a violat-o pe sora mea. Acest monstru este Michelotto, sufletul blestemat al lui Cesare Borgia! Sunteți complicele lui?

Am căutat o scuză ca să mă dezvinovățesc:

– Nu sunt complicele acestui domn! Pot să vă asigur! Dar a comite o crimă pentru a pedepsi o faptă reprobabilă, cum e cea la care a fost supusă sora dumneavoastră, nu este cea mai bună soluție. Ar trebui să vă adresați justiției!

– Sunteți străin, sau ce? Tribunalul Curiei se face preş în fața lui Cesare Borgia!

Tânărul şi însoțitorii săi - probabil slujitori - plecară într-o direcție opusă aceleia pe care apucase Michelotto.

A doua zi de dimineață, după o liturghie la biserica San Pietro, ducele de Valentinois s-a despărțit de curtenii săi şi s-a apropiat de mine, arborând un zâmbet plin de bucurie şi de simpatie.

– Stimate domn, permiteți-mi să vă prezint înalta mea apreciere pentru ajutorul pe care l-ați acordat noaptea trecută lui Michele Corella, unul dintre ofițerii mei cei mai bravi. Sunt sigur că Sanctitatea Sa ar fi mulțumită dacă ați accepta demnitatea de ambasador rezident pe lângă persoana sa.

Nu-mi mai lipsea decât o intervenție a papei în favoarea mea pentru ca, apoi, membrii Consiliului celor Zece să deschidă o anchetă în consiliu ca să descopere adevăratul motiv al acestui gest.

Cesare continuă pe un ton solemn:

– Între noi, persoane care purtăm titluri de noblețe, înțelegerea, solidaritatea funcționează mai bine decât între

oamenii simpli. Doar o întrebare! De ce v-ați tăinuit rangul de conte?

Aerul de superioritate şi îngâmfarea lui m-au enervat. Cesare de Franța, duce de Valentinois - prin grația regelui Louis al XII-lea - se încovoia sub titlurile şi feudele cu care îl îndestulase şi papa: duce de Romagna, duce de Valencia, duce de Urbino, principe de Andria, senior de Piombino şi, ca încununare, gonfalonier şi căpitan general al Sfintei Biserici.

I-am răspuns cu simplitate:

–Cutuma interzice venețienilor să-şi etaleze titlurile care sunt legate de feudele lor. Nobletea venețiană se dovedeşte prin sânge şi prin vechimea familiilor înscrise în Cartea de Aur, în care figurează şi numele dumneavoastră. Numai în străinătate sunt autorizat să folosesc titlul de conte, titlu de altfel modest alături de atâția duci, prinți, marchizi care mişună în restul Italiei. Prefer să nu-l afişez.

Cesare n-a înțeles sau n-a vrut să-mi înțeleagă ironia.

– Sanctitatea Sa ar putea recompensa meritele dumneavoastră acordându-vă un titlu superior celui pe care îl purtați...

–Vă mulțumesc pentru generozitate, dar legea venețiană interzice ambasadorilor să primească asemenea onoruri.

Cesare zâmbi cu o bunăvoință care sugera superioritate.

– Oricum, voi şti să recompensez gestul dumneavoastră...

Salvarea involuntară a lui Michelotto s-a dovedit - pentru mine - foarte stânjenitoare.

La câteva ore după această întrevedere, un curier care purta pe piept blazonul Valentinois, pe care se detaşa crinul Franței, s-a prezentat la palatul Veneția cu o splendidă solniță de aur. Refuzul ar fi echivalat cu o insultă. Dacă voiam s-o iau la Veneția, trebuia să cer autorizarea Senatului, justificându-i proveniența. Obținerea acordului autorităților implica dificultăți aproape de netrecut.

*

* *

Doamna Lucrezia părăsi Roma în fruntea unui fastuos cortegiu. Dar ceremoniile au continuat. Jubileul Sfintei Biserici, celebrat cu o pompă extraordinară, se apropia de sfârşit. Cetatea Eternă era inundată de pelerini, care se înghesuiau în basilici pentru a obține indulgențe şi iertarea păcatelor promise de papă. Uneori, îmbulzeala era atât de mare încât oamenii piereau călcați în picioare de mulțime. Împinşi de impetuosul torent uman, copii, femei, invalizi erau aruncați peste parapetele podurilor în apele tulburi ale Tibrului. Străinii cădeau victime hoților şi bandiților. Unii hangii, atraşi de bogăția clienților, nu ezitau să-i ucidă pentru a-i jefui. Carnea trupurilor, ciopârțite în fundul pivnițelor, era tranşată în bucăți şi oferită la masă altor consumatori, în timp ce oasele sfărâmate erau aruncate în Tibru. Bolile făceau şi ele victime. Mai mult de treizeci de mii de oameni se pare că ar fi fost seceraţi de ciumă.

Dar toate aceste nenorociri erau compensate de fluviile de bani ce debordau în trezoreria Sfintei Biserici. În privința folosirii acestor fonduri providențiale, scrisoarea adresată lui Silvio Savelli dădea explicații plauzibile. În parte, ele mi-au fost confirmate de Monseniorul Jean Burckard, episcop şi maestru de ceremonii al Vaticanului, căruia îi plăceau vinurile mele, bucatele maestrului culinar şi compania mea; exact în această ordine. El ținea în secret un jurnal în care nota activitatea sa oficială, precum şi diverse incidente intervenite la Vatican şi în anturajul papei. Alegea în general noutățile cele mai picante, cu plăcerea unui colecționar rafinat. Notase şi scrisoarea trimisă lui Savelli, dar fără comentarii. Pentru că nu reținea decât faptele care, potrivit opiniei sale, prezentau garanții de autenticitate, concluzia pe care o puteam trage era simplă.

Când i-am vorbit de Michelotto, n-a ezitat să sublinieze caracterul remarcabil al acestui personaj, care fusese capabil să-l renege pe Dumnezeu şi să-şi ucidă propria mamă pentru a servi interesele lui Cesare.

– De neprețuit ca prieten, periculos ca duşman, a adăugat el cu un zâmbet fin.

După ce a savurat ca un cunoscător un pahar de vin de

Drăgăşani, a adăugat:

– Pentru a-i păstra prietenia, trebuie să-i adori stăpânul.

Apoi, mă privi cu un aer amuzat:

– Pe dumneavoastră se pare că vă apreciază foarte mult.

Pentru mine, monseniorul Burckard era o enigmă vie. Cum aflase el acest amănunt, cunoscut de un cerc restrâns de persoane?

Când i-am cerut lui Capello - care fusese acreditat înaintea mea la Roma - informaţii despre Michelotto, m-a privit într-un fel ciudat:

– Un personaj care trebuie evitat cu orice preţ! Condotier fără scrupule, ucigaş plătit, executant al treburilor murdare ale lui Cesare Borgia. Simte o plăcere perversă să provoace suferinţă, să distrugă, să împingă cruzimea, ferocitatea până la ultimele limite. Michelotto este replica perfectă a stăpânului său. El este cel care l-a strangulat pe bietul duce de Bisceglia, sub ochii lui Valentinois şi ai Lucreziei, fiindu-i complice. Tot el l-a străpuns cu lovituri de pumnal pe ducele de Gandia. Am raportat această crimă odioasă la Veneţia, pentru a deschide ochii senatorilor derutaţi de impresia înşelătoare făcută de Cesare. În cursul campaniei sale în Romagna, fiul preaiubit al Suveranului nostru Pontif l-a instalat pe Michelotto guvernator al oraşului Piombino. Când cetăţenii acestei localităţi, urmaţi de cei din Pergola şi din Fossombrone, s-au revoltat împotriva garnizoanelor impuse de Valentinois, el a înăbuşit răscoalele cu sălbăticie. La Pesaro a ordonat executarea unui grup de conspiratori. Pentru că şeful lor - un oarecare Gianmaria Varano - a reuşit să fugă, Michelotto, ca represalii, l-a spânzurat în public pe unul dintre fraţii lui mai mici, Pietro Varano, deşi acesta era nevinovat. Nişte oameni miloşi l-au dus într-o biserică din apropiere. Acolo s-a constatat că este încă în viaţă. Un călugăr l-a denunţat lui Michelotto, care a trimis soldaţii să-l lichideze. Câteva zile mai târziu, călugărul a fost linşat de mulţime. Un episod sordid, care spune totul despre personaje...

Dacă papa primea cu indiferenţă cele mai severe critici ale opiniei publice, fiul său era, în schimb, extrem de susceptibil.

Zbirii şi spionii îi raportau toate ironiile, toate satirele, toate pamfletele care circulau clandestin.

Acestea, considerate crime de lezmajestate, erau pedepsite cu moartea. Execuţiile rapide se înmulţeau. Apele Tibrului cărau cadavre greu de recunoscut. Mâini tăiate, limbi smulse, ochi scoşi - toate din porunca lui. Uneori, resturile de trupuri erau bătute în cuie pe stâlpi, în plin centru al oraşului. Într-o zi, am fost informat că un veneţian fusese arestat de zbirii lui Valentinois sub acuzarea că răspândise un pamflet ostil papei şi progeniturii sale. Am cerut de urgenţă Suveranului Pontif o audienţă; m-a primit cu bunăvoinţa obişnuită.

Am protestat împotriva acestei măsuri arbitrare, care ignora procedura legală. Am cerut eliberarea concetăţeanului meu, sau cel puţin trimiterea lui în judecată.

Papa a schiţat un gest de neputinţă.

– Ducele este mai puţin indulgent decât mine. Nu suportă afronturile, glumele proaste, insultele. I-am spus odată că oamenii din popor, mai ales romanii, sunt bârfitori şi că nu trebuie să-i ia în serios. Răspunsul lui a fost categoric. Denigratorii trebuie să suporte consecinţele. Presupun că aţi citit plângerea adresată lui Silvio Savelli. Eu nu i-am acordat nicio importanţă. N-am considerat necesar să ordon o anchetă pentru descoperirea autorului.

Surâse cu bunătate, apoi adăugă:

– Să uităm aceste lucruri neînsemnate! Există treburi mai importante la ordinea zilei, care cer o soluţie imediată. Am fost indignat de recentele atacuri ale turcilor împotriva Serenissimei Republici. Am hotărât să trec la o acţiune directă. Să echipez o flotă. Într-una din zilele următoare vom discuta în amănunt acest plan...

Propunerea sa era de o importanţă vitală pentru Veneţia, care se afla într-o situaţie deosebit de gravă. Nu voiam să-l indispun, insistând asupra iertării imprudentului pamfletar. De altfel, cererea mea venea mult prea târziu. Când am ieşit, după audienţă, am aflat că fusese spânzurat şi cadavrul azvârlit în Tibru...

Viitorul se arăta sumbru pentru imperiul maritim al

Veneției, care se schimba sub ochii noştri. Marea, iubita dogelui, era gata să se deschidă pentru sultan.

Fără să declare război, turcii i-au arestat şi i-au încarcerat pe toți supuşii venețieni care munceau la Constantinopol. Incursiunile lor pe teritoriul Veneției se înmulțeau. Au reuşit să înainteze până la Vincenza şi la întoarcere au târât după ei lungi coloane de captivi. Noi am echipat o flotă de război compusă din o sută treizeci de nave; ei păstrează în Adriatica o forță maritimă dublă. Modon, Navarin, Coron, Lepanto au căzut în mâinile lor. Căderea Serenissimei Republici părea ireversibilă.

Când venețienii au aflat că locuitorii din Modon - care supraviețuiseră asaltului nimicitor - au fost traşi în țeapă, şi-au manifestat nu numai durerea, dar şi mânia, care i-a determinat să întreprindă noi eforturi pentru a susține războiul. Taxele vamale au fost sporite, impozitele majorate, funcționarii au renunțat la jumătate din salariile lor. Ajutorul militar al francezilor n-a reuşit decât să întârzie progresul ofensivei otomane...

Apelurile papei în favoarea unei noi cruciade au mobilizat marile puteri militare, care au trimis reprezentanți la Roma pentru a încheia o ligă antiotomană.

Dar rezultatele referitoare la un ajutor militar au fost atât de jalnice, încât papa a hotărât să stabilească o dijmă specială pentru cler şi să distribuie indulgențe în toate statele creştine.

În acelaşi timp, a pretins mari contribuții de război cardinalilor şi demnitarilor Curiei. Pentru a stimula spiritul de competiție în rândurile suveranilor occidentali, a anunțat crearea unei flote pontificale. Până la urmă, aceste manifestări publice de voință n-au avut cine ştie ce ecou.

Forțele navale promise de papă se ridicau la douăsprezece galere, participare mai degrabă simbolică la un război ce impunea eforturi titanice în fața unui inamic viguros, capabil să sfideze întreaga Europă creştină.

Un exemplu concludent: registrele de contabilitate ale Curiei consemnau că Ungaria - care suporta formidabila presiune a ofensivei terestre otomane - a primit subvenții de război de aproximativ 100.000 de ducați. Jumătate din

zestrea dată de papă doamnei Lucrezia cu prilejul căsătoriei sale.

În cele din urmă, s-a încheiat un armistițiu la Constantinopol, care recunoştea toate cuceririle islamului şi confirma superioritatea osmanlâilor asupra unei Europe divizate de interese meschine.

Evident, cea mai mare parte a veniturilor Bisericii a umplut trezoreria de război a lui Cesare Borgia.

Neîncrederea pe care mi-a inspirat-o întotdeauna Suveranul Pontif era alimentată de duplicitatea sa, care, potrivit concepției lui, se ridica la rangul de înaltă diplomație. N-a ezitat să trădeze Franța când succesele repurtate de Gonzales de Cordoba l-au obligat pe Louis al XII-lea să abandoneze cea mai mare parte a cuceririlor italiene. Cesare a urmat exemplul tatălui său, uitând serviciile pe care i le făcuse Franța. Pe vremea când uza şi abuza de prietenia pe care i-o arăta Louis al XII-lea, ambasadorii venețieni acreditați pe lângă acesta îl preveniseră că se compromite acordând protecție unui personaj catastrofal atât pentru aliații săi, cât şi pentru Italia.

Comportamentul lui Cesare față de subordonați ilustrează caracterul său bănuitor, reaua lui credință, perfidia sa. Îndată ce considera că nu îi mai sunt de folos, se debarasa de ei într-un mod brutal, expeditiv. Ramiro de Lorca, deşi îi executase întotdeauna ordinele cu fidelitatea unui câine credincios - ordine dintre cele mai stranii şi mai sângeroase -, a fost decapitat la Cesena, iar capul său a fost înfipt în vârful unei sulițe pentru a servi ca exemplu.

Căpitanii lui cei mai valoroşi, instrumente eficiente, docile, ale cuceririlor sale, printre care Francesco Orsini, duce de Gravina, Paolo Orsini şi fiul său Fabio, Oliverotto da Fermo, Vitellozzo Vitteli şi Giacomo Baglioni au rămas nedumeriți. Nu înțelegeau reacțiile sale nejustificate. Trădarea invocată de Cesare nu li se părea convingătoare.

Acesta îi convocase la o conferință, la castelul Sinigaglia, localitate cucerită recent. Afişând o prietenie debordantă, i-a invitat să intre fără escortă, pentru că nu era loc suficient pentru toată lumea. Încrezători, fără să se gândească la ce

îi aşteaptă, au fost de acord. Îndată ce a reuşit să-i izoleze de oamenii lor, i-a arestat. Oliverotto şi Vitellozzo au fost spânzuraţi în aceeaşi zi. Apoi l-a lichidat pe Orsini, în timp ce la Roma papa le asasina ruda, pe cardinalul Orsini. Numai tânărul Fabio Orsini a reuşit să scape cu fuga.

După ce i-a expediat *ad patres*, Valentinois a născocit existenţa unui complot. Cum toţi cei care l-ar fi putut contrazice trecuseră deja Styxul, explicaţia lui a fost primită cu suspiciune de romani. Pentru ei nu era vorba decât de o împărţeală a prăzii între bandiţi care se omorau între ei; cel mai viclean a supravieţuit, jefuindu-şi complicii.

Mă aflam la Roma, când papa m-a convocat la Vatican pentru a-mi comunica adevărul - adică versiunea fiului său.

În privinţa morţii cardinalului Orsini, a inventat o istorie mai blândă. Nefericitul ar fi sucombat în urma unei congestii cerebrale.

M-am prefăcut că admit această versiune, deşi îmi părea cât se poate de suspectă.

Apologeţii, bine plătiţi, au răspândit versiunea complotului care se oficializase. N-a fost ea confirmată de însuşi papa?

Toate averile Orsinilor, chiar şi ale acelora care n-au avut de-a face cu condotierii lui Valentinois, au fost confiscate...

Romanii îşi puneau o întrebare. Dacă a fost vorba de un complot, de ce s-au prezentat complotiştii fără arme la această faimoasă conferinţă?...

Uneori, pontiful critica - moderat - risipa pe care o făcea fiul său care, împins de geniul rău, se lansa în aventuri extraordinare, care înghiţeau sume enorme. Pasiunea lui pentru curse, pentru jocurile de noroc, precum şi modul său de viaţă necesitau cheltuieli exorbitante.

Pentru a-l calma, Cesare organiză una din acele serbări fără perdea, de care papa era avid. Un cortegiu de măşti cu nas în formă de falus, o defilare de curtezane goale sau un festin în genul orgiilor romane...

Moda măştilor purtate aproape în permanenţă fusese introdusă de Valentinois, care voia să ascundă astfel ravagiile făcute pe faţa lui de boala franceză. De câtva timp se supunea unui tratament energic, care părea să îl ajute.

Dar principala preocupare a Suveranului Pontif şi a fiului său rămânea criza financiară, pe care nu o puteau stăpâni.

Pentru a umple trezoreria, care se golea ca un burduf găurit, trebuia găsite mijloace eficiente. Unul dintre acestea, pe care de altfel îl semnalasem Consiliului celor Zece, implica ceea ce era numit în derâdere obiceiul de a-i îndopa pe cardinalii bogaţi, înainte de a-i trimite într-o lume mai bună, cu ajutorul otrăvurilor. Aşa cum erau îndopate gâştele, înainte de a li se tăia beregata, pentru a li se scoate ficatul.

Papa dispunea de un drept suveran: anularea testamentelor cardinalilor decedaţi, sau ale oricăror alţi funcţionari ai Curiei, pentru a-şi însuşi averile lor. Alessandro al VI-lea a folosit acest drept cu o constanţă ieşită din comun. Din cei douăzeci şi unu de cardinali morţi în timpul pontificatului său, cel puţin o treime a avut acest tratament.

Locurile devenite vacante în Sfântul Colegiu puteau fi completate de Suveranul Pontif cu candidaţi dispuşi să plătească scump avantajoasa lor promovare. De la ultima serie de nouă cardinali, papa a încasat 130.000 de ducaţi. Optzeci de servicii create la Curie au adus 64.000 de ducaţi...

Majoritatea ambasadorilor acreditaţi la Vatican trimiteau guvernelor lor rapoarte puţin elogioase în legătură cu reputaţia papei şi a fiului său.

Devenit bănuitor faţă de comportarea Suveranului Pontif în legătură cu Franţa, mă temeam de o schimbare a politicii sale în relaţiile cu Veneţia.

Iritat de răcirea relaţiilor intervenită între Serenissima Republică şi Curia de la Roma, papa m-a convocat la Vatican. Mi-a declarat că Veneţia era singura responsabilă de această situaţie, cu atât mai periculoasă cu cât trupele străine cotropeau pământul Italiei.

Ceva mai târziu, arestarea monseniorului Troches, secretar particular al papei, a făcut senzaţie. Acuzat că a vândut secrete Franţei, el a pierit strangulat de oamenii lui Michelotto.

În acest timp, romanii comentau scandalizaţi otrăvirea cardinalului Michieli, din ordinul lui Cesare. Această

acțiune ar fi adus clanului Borgia 150.000 de ducați.

Otrava folosită, denumită *cantarella*, părea extrasă dintr-o substanță toxică, arsenic, recent descoperită de chimiști. Administrată treptat, în cantități mici, această otravă avea efect întârziat...

În acest climat a intervenit un eveniment care a dat naștere la o sumedenie de zvonuri nebunești.

Papa și fiul său au fost invitați la un festin oferit de cardinalul Adriano Corneto, una dintre cele mai bogate personalități din Roma, recent admis în Sfântul Colegiu. Palatul său, construit de Bramante, era considerat unul dintre cele mai splendide monumente arhitectonice ale Romei. Corneto reprezenta un vânat special pentru Borgia. Banchetul s-a terminat noaptea, târziu. A doua zi, papa, fiul său și mai mulți participanți la această petrecere - inclusiv amfitrionul - s-au simțit rău. Episcopul Venosa, medicul oficial al Suveranului Pontif, precum și maestrul Scipio, unul dintre eminenții lui colegi, au fost chemați la Vatican. În timp ce se ocupa de ilustrul său pacient, Venosa își pierdu cunoștința. Fusese și el oaspetele lui Corneto și prezenta aceleași simptome ca și papa. Febră puternică, vărsături, crampe stomacale violente. Tuturor bolnavilor li s-a luat sânge de mai multe ori. Diagnosticul stabilit a fost friguri de gradul trei.

Valentinois, care se pregătea să plece în zona luptelor din Romagna, a fost și el țintuit la pat.

Medicii vorbeau de o epidemie care bântuie la Roma. Dar aceste friguri n-au atins nici personalul de serviciu, nici muzicanții, nici garda militară a palatului lui Corneto. Suspect...

Circulau zvonuri abia șoptite... Cesare Borgia ar fi vrut să-l otrăvească pe Corneto. În acest scop, ar fi trimis, printr-un om de încredere, o sticlă de vin tratat cu *cantarella*, destinată amfitrionului. Din eroare, servitorii au crezut că este vorba de un elixir rezervat papei și anturajului său apropiat.

Starea sănătății acestuia se agrava în ciuda tratamentului administrat. O îmbunătățire ușoară, urmată de o nouă înrăutățire, a provocat serioase îngrijorări...

Maestrul Scipio mi-a făcut o vizită pentru a mă anunța

oficial că Suveranul Pontif se află în pragul morții. Sfârşitul său inevitabil ar putea surveni din oră în oră. În ce priveşte situația ducelui de Valentinois, diagnosticul era încă rezervat.

A doua zi, Alessandro, al şaselea cu acest nume, a primit ultima împărtăşanie în prezența celor mai apropiați cardinali, apoi şi-a dat sufletul.

Monseniorul Burckard, care a fost de față la ultimele sale clipe, mi-a povestit mai târziu că papa, înainte de a muri, n-a pronunțat numele niciunuia dintre copiii săi. Probabil că toți îi apăsau greu conştiința.

Ca de obicei - în asemenea situații - persoanele cele mai apropiate de Suveranul Pontif plângeau nu atât din regret pentru defunct, cât pentru pierderea propriilor privilegii.

Inamicii papei jubilau. Un vis urât luase sfârşit.

Cadavrul său, în descompunere, a fost aşezat în camera *del papagalo*. Nimeni nu l-a vegheat. Nimeni n-a oficiat la căpătâiul său serviciul religios.

În ziua următoare a fost transportat cu mare pompă la biserica San Pietro. Cardinalii, demnitarii Curiei, ambasadorii au defilat prin fața coşciugului deschis. Rămăşițele pământeşti ofereau un spectacol oribil. Fața violacee, umflată, buzele tumefiate îi dădeau un aspect monstruos. Cadavrul emana un miros greu, dezgustător, pe care prisosul de tămâie nu-l putea acoperi.

Messer Machiavelli, acest florentin strălucit pe care l-am cunoscut la Roma, mi-a vorbit mult, într-o zi, despre Cesare Borgia. Acesta îi dezvăluise starea lui de spirit după moartea papei.

„Am avut în vedere toate ipotezele care ar fi putut interveni în cazul dispariției sale. Toate, în afară de una: posibilitatea de a fi şi eu bolnav. Această neşansă m-a lăsat fără apărare în fața duşmanilor mei..."

Prezicerea lui Capello s-a adeverit. Rămas fără sprijinul necondiționat al Bisericii, supusă intereselor sale grație voinței Suveranului Pontif, combinațiile, planurile lui s-au năruit ca un castel de cărți de joc.

Mă întrebam, cu o curiozitate răutăcioasă, dacă va fi capabil să-şi salveze pielea. Dar primele semne premergătoare

sfârşitului său s-au profilat la orizont în momentul când membrii familiilor Orsini şi Colonna, care scăpaseră execuţiilor sistematice ordonate de Borgia, au revenit în forţă, recuperându-şi, pe calea armelor, fortăreţele, castelele şi domeniile confiscate abuziv.

Poziţia lui Cesare părea total compromisă. Numărul prietenilor săi se micşorase văzând cu ochii.

Un singur personaj se arăta demn de încrederea sa. Michelotto, un om de rând, grosolan, devotat trup şi suflet stăpânului său. Îndată ce a fost informat de moartea papei, a năvălit cu soldaţii în palatul Vaticanului şi, ameninţându-l cu un pumnal pe cardinalul Gioachimo Casanova, şambelanul bisericii San Pietro, i-a smuls cheile trezoreriei pontificale în care se aflau 100.000 de ducaţi în monede de aur, precum şi bijuterii în valoare de 200.000 de ducaţi. A ridicat această pradă şi a ascuns-o în loc sigur, aşteptând vindecarea lui Cesare.

În acest timp, conclavul s-a reunit pentru a proceda la alegerea noului Vicar al lui Hristos. A fost remarcată o prezenţă: aceea a cardinalului Ascanio Sforza, care fusese arestat de francezi după căderea fratelui său mai mare, Lodovico Moro. I s-a reproşat că participase la încercarea acestuia de a recuceri Milano. După un timp petrecut în închisoarea de la Loches, Louis al XII-lea l-a eliberat, cu condiţia să susţină candidatura consilierului şi prietenului său, cardinalul d'Amboise, care visa de mult funcţia de Vicar al lui Hristos.

Treizeci şi şapte de cardinali participau la acest conclav şi spiritele fierbeau deja ca într-o oală pusă pe foc.

Cei unsprezece spanioli promiseseră sprijinul lor candidatului propus de Cesare Borgia, dar când acesta s-a pronunţat pentru d'Amboise, şi-au schimbat părerea, cu atât mai mult cu cât regele Ferdinand Catolicul nu voia să accepte un papă francez.

Intrarea în arenă a cardinalului Giuliano della Rovere a însemnat sfârşitul lui d'Amboise.

– Nu voi vota niciodată pentru acest personaj, îmi spusese el înaintea reunirii conclavului. Odată ales, ar fi capabil să

mute Sfântul Scaun în Franța. Următorul papă trebuie să fie italian.

Argumentele lui, deşi false, au tulburat atmosfera, deja încărcată, a conclavului. Patru candidați s-au afirmat încă de la început ca fiind eligibili. Carafa, Amboise, Carvajal şi Riario. Pentru a ieşi din acest blocaj s-a acceptat un compromis. Alegerea lui Francesco Piccolomini, care îşi luă numele de Pius al III-lea, în amintirea unchiului său, celebrul Pius al II-lea.

Noul papă se bucura de o reputație exemplară. I se lăudau virtuțile, cucernicia, vasta lui cultură filosofică şi teologică. Din nefericire, era bătrân, bolnăvicios şi ros de gută.

Unul dintre apologeții săi, Cosimo de Pozzi, episcop d'Arezzo, care spera o promovare la cardinalat, după ce îl tămâiase bine, prezicea că Pius al III-lea va deschide pentru Biserică o nouă eră.

Răuvoitorii nu lipseau. Un oarecare Tizio spunea că papa nu-i va ridica pe bastarzii săi la demnitatea de cardinal. Un mod ocolit de a dezaproba viața lui particulară.

Deşi a găsit trezoreria apostolică jefuită şi plină de datorii, Pius al III-lea s-a arătat generos față de Cesare, care se afla într-o situație critică. Trupele franceze îl părăsiseră. Armata i se topise. Clanurile Orsini şi Colonna, inamici tradiționali, uitaseră certurile, dintre ei pentru a se alia împotriva lui.

Bartolomeo de Alviano, un valoros căpitan aliat al clanului Orsini, se lăudase că îl va captura *manu militari* şi îl va spânzura.

Într-o zi, la Vatican, ieşind de la o audiență papală, m-am trezit față în față cu Valentinois. Evenimentele îl năuciseră, dar afişa o siguranță de sine care nu mă putea înşela. Îmi imaginam sentimentele care îl măcinau când vedea că toată lumea lui se prăbuşeşte.

– Mă gândesc să fac o vizită la Veneția, mi-a declarat el cu un zâmbet ce se voia optimist. Ador cerul său sidefiu, canalele cu ape sclipitoare, aerul îmbibat de parfumul sărat al mării. Sper că voi beneficia de o frumoasă primire...

N-am avut cruzimea să-i spun că la Veneția nu va fi primit

cu flori...

Puțin după aceea a părăsit apartamentul său de la Vatican, unde se simțea ca într-o colivie şi, ajutat de cardinalii spanioli care l-au deghizat în călugăr, s-a refugiat la Sant'Angelo. Această fortăreață, care servise drept închisoare unora dintre duşmanii lui, a devenit pentru el un adăpost...

Sănătatea papei se deteriora vizibil. Epuizat de ceremoniile de încoronare, de audiențe şi de numeroasele obligații oficiale, s-a pomenit trântit la pat de un puternic atac de friguri. Se stingea încet, înainte de a fi putut realiza reforma generală a Bisericii şi pacificarea Occidentului, program ambițios, rămas în stare de proiect. Pontificatul său durase exact douăzeci şi şapte de zile...

Înaintea reunirii conclavului, Giuliano della Rovere a avut o întrevedere cu Cesare, care putea determina voturile cardinalilor spanioli. I-a promis în schimb sprijin pentru păstrarea demnității de gonfalonier al Bisericii, precum şi menținerea tuturor privilegiilor. S-a angajat, de asemenea, să-l apere împotriva clanurilor Orsini şi Colonna.

Cesare a acceptat târgul. Îşi încredința soarta, viitorul, celui mai înverşunat şi viclean inamic al familiei Borgia. Recenta lui conciliere cu Alessandro al VI-lea nu fusese decât o abilă manevră tactică, ce nu putea să şteargă cu o singură trăsătură de condei o rivalitate care durase aproape o viață întreagă.

Cum să-l mai compătimesc pe Cesare pentru lipsa lui de prevedere, când chiar guvernul venețian - deşi prevenit de mine - a căzut în această cursă? Instrucțiunile pe care le-am primit din partea Consiliului celor Zece şi a Senatului îmi cereau imperios să impun cardinalilor venețieni să voteze în favoarea lui Rovere. S-ar putea spune că acest personaj a izbutit să orbească pe toată lumea. Când uriaşul teritoriu cucerit de Cesare a început să se destrame, foştii seniori, deposedați de feudele lor, şi care scăpaseră cu viață, s-au grăbit să-şi recucerească cu forța vechile posesiuni. Veneția a profitat şi a ocupat Rimini, Faenza şi regiunile dependente.

Pentru mine era clar că, odată ajuns papă, Rovere va dori să recupereze toate teritoriile pierdute de Biserică...

Conclavul s-a reunit cu ceremonialul obişnuit. Alegerea lui Rovere părea sigură. Pentru a înlătura ultimele ezitări ale cardinalilor nehotărâți, el a semnat un fel de capitulație electorală, care asigura Sfântului Colegiu un oarecare control asupra principalelor afaceri ale Bisericii: declarații de război, numiri de cardinali, convocarea unui conciliu general pentru restaurarea disciplinei ecleziastice, precum şi continuarea războiului împotriva turcilor. Pentru cardinalii sensibili la cadouri, intra în acțiune corupția.

Toate dificultățile fiind înlăturate, Rovere a fost ales cu treizeci şi şapte de voturi contra unu. A luat numele de Iulius al II-lea, probabil în amintirea lui Iulius Caesar. Va demonstra mai târziu că este un om chibzuit, un războinic cutezător şi un diplomat de înaltă clasă.

După Pius al III-lea, care arăta ca o bătrână pasăre sfrijită, jumulită, chircită şi tremurândă, cocoțată pe tronul pontifical, Iulius al II-lea părea un vultur imperial, cu aripile desfăcute, gata să-şi înfigă ghearele în carnea duşmanilor şi să o sfâşie cu o voluptate diabolică.

Că s-a înşelat Cesare asupra adevăratului caracter al lui Rovere nu este de mirare. Îi lipsea experiența. Loviturile erau puse la cale de tatăl său. El nu ştia decât să se arunce ca un taur atunci când vedea capa roşie a unui toreador. Iulius al II-lea stăpânea viclenia, abilitatea, fentele şi ripostele fulgerătoare ale unui toreador.

Este de neînțeles cum de i-au putut acorda încredere cardinalii orbiți de virtuțile sale atât de ostentative. Ei ar fi trebuit să-şi amintească faptul că toate capitulațiile apostolice semnate de candidații la tronul pontifical n-au mai fost respectate după alegerea lor. Au invocat autoritatea lor de Vicari ai lui Hristos, care, prin definiție, nu poate fi cenzurată. Capitulațiile au rămas întotdeauna literă moartă.

Cardinalii au fost nevoiți să accepte resemnați recompensele şi privilegiile considerabile primite în schimbul voturilor.

Iulius al II-lea ar fi putut fi un invincibil condotier. Poseda avântul, viclenia şi voința de a învinge, ambiția, tenacitatea

unui şef de armată bine înzestrat, precum şi calităţile unui diplomat desăvârşit, care ştie să mintă cu seninătate şi mai ales să nu-şi respecte niciodată promisiunile, calitate ridicată la rang de dogmă de Papa Borgia. Nu cunoştea termenul recunoştinţă. Înainte de alegerea sa, Franţa îi acordase azil, graţie căruia şi-a putut salva viaţa. Devenit papă, s-a întors împotriva foştilor protectori.

Acest personaj a împins Veneţia pe marginea prăpastiei. Este normal să-mi inspire un sentiment de repulsie, de ură.

Pentru că avea oroare de tot ce-i amintea de Borgia, a refuzat să locuiască în apartamentele pregătite pentru predecesorul său, ca să nu vadă în faţa ochilor fresca dominată de portretul lui Alessandro al VI-lea.

A declarat că nepotismul îi provoacă dezgust. Acest scrupul nu l-a împiedicat să-l promoveze cardinal pe nepotul său, Galeotto della Rovere, şi pe fratele după tată al acestuia, Sixtus Gara della Rovere.

Sub domnia lui, vânzarea indulgenţelor va atinge cifre remarcabile, fapt care va nemulţumi pe toată lumea şi în special popoarele Europei de Nord.

Când Iulius al II-lea a preluat puterea, posesiunile lui Valentinois în Romagna, după pierderile teritoriale suferite în timpul lui Pius al III-lea, se reduceau la patru fortăreţe: Forli, Cesena, Bertinoro şi Forlimpopoli. Cesare a simţit primul efectele duplicităţii papei. Acesta, în pofida promisiunilor sale, nu i-a mai reînnoit demnitatea de gonfalonier al Bisericii. Iritat, nervos, tulburat de eşecurile pe care le suferise, hărţuit când de accese de furie, când de crize de disperare, Cesare hotărî să iasă din pasivitate, să părăsească Roma şi să se ducă la Ostia, cu intenţia de a recruta trupe pentru a-şi recuceri posesiunile pierdute în Romagna.

Nu-şi imagina că papa, debitorul său, voia să-l deposedeze de ultimele lui teritorii, pentru a elibera Statul Bisericii şi a restabili frontierele sale pe vechile poziţii.

La Ostia a avut surpriza penibilă să primească vizita cardinalilor Solderini şi Remolino, protejaţi de o escortă numeroasă, care l-au somat - în numele papei - să predea trupelor pontificale fortăreţele care îi mai rămăseseră.

Consternat, indignat, Valentinois i-a refuzat cu aroganță.

Fără menajamente, Solderini l-a arestat. Târât la Roma, ca prizonier, el a fost întemnițat în turnul Borgia unde - supremă umilință - i s-a repartizat încăperea în care fusese asasinat tânărul duce de Bisceglia. Capriciile destinului sunt de nepătruns. Mi-ar fi plăcut să-i cunosc starea de spirit în aceste momente, când se afla singur cuc într-o cămăruță încărcată de amintiri sângeroase.

În cele din urmă, copleşit, mohorât, cu moralul distrus, a cedat şi a semnat renunțarea pretinsă de papă.

Un incident neprevăzut risca să compromită acest aranjament. Locotenenții lui Cesare refuzau să execute ordinele primite de la Roma, înainte de eliberarea ducelui lor. Unul dintre ei a avut chiar insolența de a-l spânzura pe trimisul Suveranului Pontif. Cuprins de furie, acesta l-a amenințat pe Cesare că îl va întemnița pe viață dacă ofițerii săi nu se supun ordinelor superioare.

Forța a învins. În ziua în care ultima fortăreață şi-a deschis porțile în fața trupelor Bisericii, Cesare a fost eliberat. Grație unui permis de liberă trecere semnat de cardinalul Carvajal, însărcinat cu supravegherea sa, Valentinois a fost autorizat să părăsească Roma.

Urmat de o mână de servitori - jalnic echipați pentru un personaj obişnuit cu onoruri regale - s-a îndreptat pe căi ocolite spre Neapole.

Gonzales de Cordoba, care câştigase la Garigliano o victorie decisivă asupra francezilor, l-a primit cu bunăvoință. I-a pus un palat la dispoziție şi l-a asigurat de sprijinul său. Cesare a profitat de acest repaus binemeritat, pentru a stabili planurile unei campanii uriaşe, destinate să-i aducă înapoi Romagna. Dar nu a avut timp să o pună în practică, fiindcă a fost din nou arestat din ordinul Regelui Catolic şi încarcerat în fortăreața Ischia... Ducele de Valentinois este, din acest moment, un om terminat.

În ceea ce mă priveşte, am alte preocupări. Papa vrea să recupereze cu orice preț oraşele cucerite de Veneția. Negocieri lungi şi grele mă aşteaptă. Ştiu că la capătul drumului se profilează umbra crâncenă a unui război devastator, pentru că

Serenissima Republică nu intenționează să cedeze, iar papa nu concepe un refuz.

Privesc pe fereastră ploaia cenușie care mătură străzile, casele și oamenii grăbiți, înfrigurați, cu capul plecat pentru a înfrunta rafalele. Timpul morocănos este asemenea tristeței din inima mea...

În aceste clipe urăsc Roma....

DON JUAN de NAVARRA
infante de Tudela

Sunt unul dintre mezinii familiei regale de Navarra. Ceea ce înseamnă că n-am prea mari șanse să ajung vreodată rege. De altfel, această povară nici nu mă interesează. Nu mă văd urcat pe tron cu coroana regală pe frunte. Nemișcat, înțepenit, aș avea înfățișarea unui papagal cu moțul răvășit, cocoțat pe o cracă.

Politica nu este partea mea tare. Am alte preocupări, mult mai interesante.

Ador cărțile, câinii, caii și femeile. Cărțile - pentru că îmi deschid orizonturi largi, câinii - pentru că sunt cei mai buni prieteni ai omului și nu îl trădează niciodată, caii - pentru că sunt cele mai splendide creaturi ale lui Dumnezeu și, în fine, femeile - pentru că - tinere și frumoase - îți oferă paradisul la domiciliu...

De ce am lăsat femeile la urmă vă voi explica mai târziu...

Mai întâi trebuie să știți că aceste rânduri nu sunt destinate lecturii unei gloate de ignoranți atât timp cât eu voi fi în viață. De ce? Pentru că nu vreau să intru în conflict cu preoții, iată de ce!

Veți spune că poziția mea socială este destul de puternică spre a nu mă teme de ecleziastici. Vă înșelați! Nimeni nu se află la adăpost de mânia lor... Amintiți-vă de bietul Heinrich al IV-lea, împăratul germanilor, care a fost nevoit să se târască cu picioarele goale prin zăpadă și să stea trei

zile îngenuncheat la poarta castelului de la Canossa ca să obțină iertarea Papei Gregorio al VII-lea... De unde şi vorba: a merge la Canossa...

Veți spune că erau vremuri întunecate, când toate excesele erau posibile. Eroare! Principii şi regii nu erau decât nişte popice cu care papa - campion al creştinătății - se juca după bunul plac.

Din cărți am învățat lucruri surprinzătoare despre lume şi despre mine însumi... De exemplu, gnosticismul...

Apropo de gnosticism... Am avut doi preceptori. Un umanist convins şi un teolog rigorist. Când primul zicea da, al doilea zicea nu. Şi viceversa.

Umanistul era mai diplomat. Dezvolta o teorie cu o măiestrie desăvârşită. Convins, o adoptam. Dar la sfârşit adăuga:

– Biserica noastră o consideră greşită. Trebuie deci să vă supuneți interpretării date de ea, căci asta e atitudinea sănătoasă...

În acest fel evita să fie considerat eretic...

Gnosticismul!... Când mi-a dezvăluit tainele acestei doctrine, m-a entuziasmat... Gândiți-vă!... Să puteți lua contact cu divinitatea - Realitatea superioară - printr-o revelație fizică, adică printr-o viață morală, ascetică, departe de toate tentațiile. Gnosticii alcătuiesc o grupare cu caracteristici mistice.

Un al doilea grup este format din inițiați care comunică umili cu Dumnezeu, grație unor taine de sorginte intelectuală: meditația transcendentală, alchimia, astrologia şi chiar minunile. Iisus ar fi fost un inițiat.

Şi unii şi ceilalți respingeau autoritatea clerului. Lucru firesc, pentru că gnosticii au fost persecutați de slujitorii Bisericii. În ciuda dârzeniei inamicilor, au supraviețuit sub numele de *cathares* şi de *vaudois*... Dar sfârşitul lor este aproape. Vânați, dați pe mâna călăului, masacrați, gnosticii creştini se pare că au fost exterminați.

Curios, asemenea mişcări s-au născut şi s-au dezvoltat în toate religiile cunoscute de noi. Cabaliştii şi esenienii la evrei, sufiştii la islamici... Şi mai sunt încă mulți alții pe care i-am uitat...

După ce îmi vorbea despre gnosticism în termeni aproape apologetici, preceptorul meu nu omitea obişnuita încheiere:

– Evident, acestea sunt erezii pe care Biserica le condamnă şi pe care trebuie să le respingem şi noi...

Preceptorul meu, teologul, mi-a vorbit la rândul său despre gnosticism, dar pentru a-l combate...

În acea epocă am înregistrat acest fenomen religios în memorie sub beneficiu de inventar...

Câțiva ani mai târziu am devenit gnostic convins. Vă voi istorisi împrejurările...

Într-o seară, după o masă copioasă, mă plimbam pe aleile casei mele de la țară pentru a-mi face digestia. Când cerul e presărat cu stele, aerul parfumat de trandafiri şi cântecul greierilor creează o ambianță de vis, prefer singurătatea, care îmi permite să comunic nemijlocit cu natura.

Deodată, o siluetă a țâşnit din umbra unui boschet.

Instinctiv, am pus mâna pe mânerul săbiei, pentru că apariția unui ucigaş plătit este un fenomen curent în lumea noastră. M-am liniştit când am văzut fața unui prieten, Don Agustin Rodriguez, bancher şi colector de impozite, care îmi acorda un prețios sprijin financiar ori de câte ori mă aflam în nevoie. Şi asta se întâmpla des, pentru că sunt risipitor şi nu ajung niciodată să-mi echilibrez veniturile şi cheltuielile.

Lumina lunii pline mi-a permis să-i disting expresia rătăcită, mâinile cuprinse de tremur, ochii holbați de frică.

– Vă rog să-mi iertați, monseniore, apariția intempestivă la o oră atât de târzie, fără să mă anunț. Dar sunt în primejdie şi vă implor ajutorul!

Sudoarea îi curgea pe față, iar veşmintele îi erau acoperite de praf. Un cal necheză în spatele boschetului.

– Fug ca să mă salvez! Milițienii Inchiziției sunt chiar acum pe urmele mele...

M-a trecut un fior.

– După cum ştiți, sunt un *converso*, adăugă el. M-am convertit la creştinism. Se pare că Inchiziția consideră că am căzut iar în erezie. În trecut am întreținut relații prieteneşti cu Juan Pedro Sanchez, acuzat că a participat la asasinarea unui inchizitor. El a reuşit să fugă în Franța. Nu-mi rămâne

decât să-i urmez pilda. Presupun că am fost denunțat de un dușman. Vă jur că sunt nevinovat!

– Nu mă îndoiesc! Şi ce-aş putea face pentru dumneavoastră?

– Să mă ajutați să trec frontiera în Franța... Nu îndrăznesc să caut un ghid... Toate posturile de pază sunt mobilizate, pentru că tot mai mulți evrei fug în străinătate... Cu siguranță, un ghid m-ar denunța pentru a încasa o recompensă bună...

Casa mea de la țară se afla la poalele Pirineilor. Don Agustin mă punea într-o situație delicată... Nobilii spanioli care au îndrăznit să le ofere protecție evreilor vânați de Inchiziție au întâmpinat dificultăți serioase. Autoritățile ecleziastice nu-i iartă pe laicii care le nesocotesc ordinele.

N-am ezitat. Aveam oameni de încredere, capabili să-l treacă peste graniță pe Don Agustin. Ştiau să-şi țină gura.

– Când vreți să treceți frontiera?

– Cât mai curând posibil! Chiar în noaptea asta...

– Nu vreți să vă odihniți puțin? Să mâncați ceva?

Un lung suspin îi umflă pieptul.

– Când te gâtuie frica, foamea şi somnul dispar...

– Înțeleg... Mâine dimineață vă veți afla în Franța...

Operațiunea s-a desfăşurat fără dificultate.

Când am aflat că Rodriguez a pus piciorul pe pământ francez, am răsuflat uşurat... Orice pericol dispăruse...

Sau cel puțin aşa îmi închipuiam...

În zilele următoare au început să circule tot felul de zvonuri în legătură cu Rodriguez. Potrivit unei prime versiuni, ar fi fost capturat şi ucis. Oameni de obicei bine informați susțineau că Sfântul Oficiu ordonase întemnițarea lui şi că s-ar fi sinucis în celula sa. Fuga lui era o variantă mai demnă de crezare.

Apoi Sfântul Oficiu întrerupse tăcerea şi anunță oficial deschiderea unei anchete în legătură cu Rodriguez, care s-a sustras milițienilor lui Hristos veniți să-l aresteze. Tribunalul a hotărât urmărirea şi pedepsirea tuturor celor care i-au înlesnit fuga.

Între timp am aflat că Rodriguez îşi găsise un refugiu provizoriu la Bayonne. Vâlva în jurul acestei afaceri lua amploare. Urmăream cu oarecare neliniște această vânătoare de oameni

care, practic, se dovedea inutilă, căci persoana în chestiune se afla deja în afara jurisdicției Sfântului Oficiu.

În cele din urmă, informația conform căreia Rodriguez se refugiase la Bayonne a provocat un scandal enorm. O indiscreție putea să mă dea pe mâna autorităților ecleziastice.

Nu îmi făceam prea mult sânge rău, pentru că apartenența mea la familiile regale ale Navarrei și ale Spaniei îmi asigura o oarecare imunitate.

Inchiziția a cerut extrădarea lui Rodriguez. Instrucția procesului intentat împotriva lui începuse deja în absența lui. Autoritățile franceze au răspuns că Rodriguez părăsise orașul Bayonne pentru o destinație necunoscută.

În cursul unei vânători de lupi pe teritoriile mele, vărul meu, bastardul Alfonso de Aragon, devenit la șaptesprezece ani arhiepiscop de Saragosa, m-a informat că Tribunalul Inchiziției care funcționa în dioceza lui a constatat că fuga lui Rodriguez constituie o probă de netăgăduit a vinovăției sale și, în consecință, condamnarea sa *in absentiam* va fi pronunțată cu siguranță în câteva zile. Confiscarea considerabilei lui averi va reface parțial trezoreria regală, serios secătuită de războiul împotriva regatului arab al Granadei. Anchetatorii Sfântului Oficiu făceau eforturi pentru a-i descoperi pe complicii care îl ajutaseră pe Agustin Rodriguez, cel întors la iudaism, să-și bată joc de fulgerele Inchiziției.

În fine, invitații mei au plecat încântați și sătui după o serie de vânători și de banchete în stil roman.

Într-o dimineață, am fost trezit brusc de valetul meu, care m-a anunțat alarmat că milițienii lui Hristos înconjuraseră castelul.

– Trebuie să vă îmbrăcați și să fugiți, monseniore! Au venit să vă aresteze!

Încă toropit de somn, am exclamat cu gura încleiată:

– Să mă aresteze?... Pe mine?...

Pași grei răsunară în anticameră. În ciuda protestelor servitorilor, ușile batante fură date de pereți cu violență și un grup de milițieni ai lui Hristos, cu armele în mâini, pătrunseră ca un vârtej în camera mea, precedați de un călugăr bărbos, îmbrăcat în alb și cu glugă neagră, un dominican,

care se propti în fața patului meu şi mă anunță cu o voce cavernoasă:

– În numele Sfântului Oficiu şi în virtutea puterilor care îmi sunt conferite, vă arestez pentru obstrucționarea justiției!

Am sărit jos din pat.

– Îndrăzniți să arestați un infante de Navarra?

– Vă invit să nu vă opuneți acestei măsuri ordonate de Sfânta Inchiziție, dacă nu, voi fi obligat să folosesc forța!

Oamenii mei priveau stupefiați această descindere în forță şi amenințările formulate pe un ton care nu admitea replică.

Un milițian înaintă şi, fără să țină seama de mânia oglindită pe chipul meu, îmi confiscă sabia care se găsea pe un cufăr, la picioarele patului.

În acel moment am înțeles că orice rezistență ar fi inutilă. Aş fi putut paria că Torquemada ordonase personal această măsură care-i depăşea atribuțiile. Dacă astăzi îndrăznea să atingă un infante regal, mâine îl va ataca pe regele însuşi.

– Şi unde mă duceți?

– La Saragosa, monseniore, pentru a fi judecat!

M-a cuprins furia:

– Ceea ce faceți nu este o arestare, ci pur şi simplu o răpire. Vă aflați pe teritoriu navarez, stat suveran independent. Mă ridicați pentru a mă târî la Saragosa, în regatul Aragon. Este inadmisibil!

Călugărul răspunse imperturbabil:

– Veți explica asta judecătorilor...

În timp ce mă îmbrăcam, am ordonat valetului meu:

– Trimiteți mesageri regelui! Raportați-i acest abuz!

Mi-am dat seama dintr-odată că eram intrat până în gât într-o afacere foarte murdară... Ce ruşine... Îmi ieşisem din fire...

Ieşirăm în curte sub ochii îngroziți ai oamenilor mei. Scutierul mă întrebă:

– Să vă pregătesc calul, domnule? Călugărul răspunse în locul meu:

– Nu! Prințul va fi transportat cu propriile noastre mijloace. Arătă cu un gest o mizerabilă trăsură cu banchete, trasă de o catârcă...

Cupa amară a umilinței pe care trebuia să o înghit era de abia la început. În ciuda împotrivirii mele, trei milițieni mi-au legat mâinile la spate. Această măsură m-a copleşit. Mânia, ruşinea, perplexitatea mă devorau.

Coloana s-a pus în mişcare. Înainta încet pe drumul colbuit, făcându-l mai lung, pentru a-mi spori suferințele mele morale şi a mă epuiza înainte de a mă prezenta în fața tribunalului.

Speram, totuşi, într-o intervenție energică a regelui. Aşteptam ca un detaşament din garda lui să apară în goana mare pentru a mă elibera.

O deziluzie teribilă urma să-mi clatine şi ultimul sentiment de securitate. Când seara îşi întindea umbrele, am făcut un popas la o mânăstire, unde trebuia să fim găzduiți în timpul nopții. Acolo am fost ajunşi din urmă de duhovnicul meu, călare pe un catâr. S-a apropiat de trăsură şi m-a binecuvântat zâmbind, dar fără să deschidă gura.

Abia atunci mi-am dat seama de gravitatea situației mele. Eram un *incomunicado*. În afara inchizitorilor, nimeni nu avea voie să-mi adreseze niciun cuvânt înainte de a fi supus unui lung interogatoriu.

Am petrecut noaptea închis într-o chilie strâmtă. În ciuda oboselii, nu am putut închide ochii. Propria mea familie mă părăsise. Îmi aminteam de tratamentul suportat de marchizul de Cadiz, comandant de armată, pentru că şi el, ca şi mine, încercase să stea în calea justiției. Nici reputația lui de erou național, nici rangul său nobiliar nu l-au putut scuti de jignirile abuzive ale Sfântului Oficiu.

Îmi veneau în minte scene legate de supliciile Inchiziției: eretici duşi la eşafod, ruguri devorând cărnuri sfârtecate, cadavre fumegânde, legate de stâlpi înnegriți de foc...

Şi Dumnezeu îngăduie săvârşirea acestor orori...

Îmi amintesc de preceptorul meu umanist, care ridica din umeri cu un zâmbet dezamăgit:

– Aşezat pe tronul său ceresc, Dumnezeu priveşte la fel ca mine şi ca dumneavoastră înfiorătoarele crime săvârşite la picioarele sale şi aşteaptă Judecata de Apoi pentru a-i pedepsi pe vinovați... Până atunci tiranii, criminalii, banditii, escrocii

transformă lumea celor vii în infern... venirea lui Iisus pe acest pământ a fost marcată de masacrarea unor nevinovați... Trist început pentru domnia lui...

Cuvintele lui nelegiuite, blasfemiatorii, mă uimeau... Uneori, însă, îndoielile mă încolțeau...

Preceptorul meu ecleziastic clătina capul şi îşi făcea semnul crucii.

– Inchizitorii nu sunt decât executanții mâniei divine şi ai ordinelor necruțătoare ale Domnului.

Eu nu îi vedeam sub aspectul unor instrumente ale lui Dumnezeu. Cred că în sinea lor au ajuns să se identifice cu Dumnezeu însuşi, concepție condamnabilă prin definiție...

– Dumnezeul inchizitorilor este Iehova din Vechiul Testament, Dumnezeul răzbunător, feroce din Deuteronom, Dumnezeul lui Saul şi al lui Iov, în timp ce Domnul nostru este Dumnezeul milostiv, paşnic şi drept din Noul Testament...

– Adică există doi Dumnezei?, întrebam consternat.

– De ce nu? Dumnezeul islamicilor nu este şi al nostru, nici cel al indienilor...

Un zâmbet sibilin dădea feței sale o expresie ciudată de țap, imagine accentuată de barba-i ascuțită...

Aceste teorii erau de neînțeles pentru mine... Speculațiile filosofice nu sunt partea mea tare...

Pentru nimic în lume n-aş fi cerut lămuriri teologului, care s-ar fi lansat în subtilități interminabile şi mai ales plictisitoare...

În ceea ce mă priveşte eram dezorientat. Am fost târât în justiție pentru că acordasem ajutor unei ființe umane aflate în primejdie...

Inchizitorii mă transformau în martir... Pe când traversam satele, locuitorii ne priveau cu o curiozitate marcată de frică. La trecerea dominicanului, care îi binecuvânta cu un zâmbet binevoitor, îşi plecau umili capul şi îşi făceau semnul crucii. Pe mine mă priveau insistent, cu o ostilitate vizibilă.

Această mizerabilă călătorie, pentru mine un adevărat calvar, părea să nu se mai sfârşească. Nu se întrerupea decât în timpul scurtelor popasuri nocturne. În mânăstiri primeam un biet culcuş şi o mâncare mizerabilă.

La Saragosa condițiile s-au înrăutățit. Oamenii cu care mă întâlneam mă înjurau, deşi milițienii lui Hristos încercau să le modereze zelul, aruncau până şi cu pietre, care uneori mă răneau.

La un colț de stradă am recunoscut în mulțime pe un tânăr nobil, Jorge Mendoza, care întotdeauna îmi declarase o sinceră prietenie. De data asta am citit în ochii lui o surpriză înfricoşată. A schițat din cap un salut, apoi a dat pinteni calului şi s-a îndepărtat, ca şi când prezența mea l-ar fi înspăimântat.

Am înțeles atunci de ce eram tratat ca un ciumat: toți mă considerau un eretic, care trebuia să-şi primească pedeapsa.

Străzile din Saragosa, pe care le străbăteam înainte în suita regelui sau în mijlocul unor tineri nobili dornici de plăceri, făceau acum coşmarul pe care îl trăiam. Mă duceau direct în iad.

Am ajuns în sfârşit la mânăstirea dominicanilor, care servea drept închisoare pentru eretici; aici mă aşteptau încercările unui lung şi penibil proces. La capătul calvarului se profila condamnarea la moarte sau, în cel mai bun caz, o pocăință severă. O achitare era de neconceput.

Am fost introdus într-o sală spațioasă, împărțită prin nişte gratii. De partea cealaltă a gratiilor stătea un individ gras, cu fața buhăită, împodobită cu o barbă căruntă şi îmbrăcat într-o robă neagră. La intrarea mea s-a ridicat, m-a salutat respectuos şi, după ce a adresat un zâmbet slugarnic călugărului dominican care ne supraveghea, mi-a vorbit:

– Monseniore, sunt însărcinat de Sfântul Oficiu să vă asigur apărarea. Voi studia dosarul dumneavoastră cu atenție...

M-a salutat şi a plecat...

Ultimele mele iluzii potrivit cărora odată identitatea mea stabilită voi fi eliberat repede, cu scuzele tribunalului, s-au spulberat.

După o noapte petrecută într-o celulă rece şi umedă, în dimineața următoare am fost din nou adus în fața avocatului, care m-a sfătuit cu un ton mieros:

– Monseniore, îmi permit să vă recomand să mărturisiți anchetatorilor tot adevărul, să vă exprimați cu sinceritate căința, să declarați că pe viitor veți respecta legile sfintei

noastre Biserici şi că veţi acorda tot sprijinul dumneavoastră, fără cea mai mică rezervă, luptei drepte pe care Sfântul Oficiu o poartă împotriva ereticilor...

N-a uitat să ceară aprobarea tăcută a supraveghetorului, a cărui faţă păstra o imobilitate severă.

Călugărul m-a dus din nou în celula care înainte servise, probabil, drept loc de odihnă unui singur călugăr. Acum se înghesuiau în acest spaţiu minuscul patru paturi, suprapuse două câte două.

Înainte de a ieşi, îmi spuse cu o voce ştearsă:

– Veţi primi hrana cuvenită! Răbdare!

O recomandare inutilă, care m-a făcut să râd mânzeşte.

Cu moralul distrus, m-am lăsat să cad pe unul din paturi, la întâmplare.

Aşternutul se compunea dintr-o pătură găurită şi o pernă murdară. Ambianţa mizeră avea scopul să stoarcă şi ultima vlagă psihică a inculpaţilor.

Deodată, uşa se deschise şi doi călugări aduseră un fel de zdreanţă umană, o fiinţă aproape inconştientă, pe care o aruncară pe patul aflat lângă mine. Apoi au plecat. Zgomotul cheii răsucite în broască avea ceva sinistru.

Nenorocitul gemea şi bâiguia cuvinte neînţelese. Aş fi vrut să-l ajut, dar nu ştiam cum să mă comport. Puţin câte puţin, a ieşit din năuceală, reuşind să articuleze câteva cuvinte, întrerupte de sughiţuri. Am înţeles că fusese supus la chestionar. Adică la tortură. Procedeele folosite de Inchiziţie sunt mai mult sau mai puţin cunoscute de profani. Unele dintre ele puteau fi descifrate pe faţa lui umflată, pe gâtul său plin de vânătăi. Două degete ale mâinii drepte îi fuseseră zdrobite.

Un călugăr ne aduse raţia mizerabilă. O supă scârboasă şi o bucăţică de pâine care mirosea a mucegai.

Tovarăşul meu de celulă nu s-a atins de mâncare, pentru că era incapabil să înghită. În ceea ce mă priveşte, aş fi preferat să mor de foame decât să mă ating de o asemenea porcărie.

Vecinul meu, un biet nenorocit aproape în zdrenţe, îşi recăpătase luciditatea. Mă privea neîncrezător şi n-a mai deschis gura. I-am respectat tăcerea.

Către miezul nopții, somnul fugise şi l-am auzit plângând.

A doua zi l-au luat pe sus şi de atunci nu l-am mai revăzut niciodată.

Bănuiesc că inchizitorii au vrut să mă facă să înțeleg ce mă aşteaptă dacă voi continua să fiu îndărătnic.

Locul fostului meu tovarăş de chilie a fost luat - în seara următoare - de un bătrân *converso* cu obrajii palizi, care tremura ca o frunză şi bolborosea cuvinte incoerente...

Trecuseră trei zile de plictiseală, pe care le-am petrecut în celula asta lipsită de aer, când am fost condus din nou în sala cu gratii, unde avocatul meu mă aştepta cu un zâmbet încurajator.

– Monseniore, am obținut ca tribunalul să procedeze direct la interogarea dumneavoastră, pentru a vă scuti de o lungă şi obositoare anchetă condusă de magistratul instructor. Mi-am permis să susțin în fața judecătorului faptul că sunteți dispus să mărturisiți tot adevărul, fără să omiteți niciun detaliu.

– Ați făcut foarte bine! Nu am nimic de ascuns.

După o noapte agitată de coşmaruri, m-au târât în fața tribunalului Sfântului Oficiu.

Cum ştiam, de altfel, şedințele nu erau publice. Dezbaterile se desfăşurau în cel mai strict secret. Deținutul, năucit de tortură şi de cele mai inumane presiuni morale, se afla singur în fața judecătorilor.

O sală tapetată în negru oferea un cadru înspăimântător celor trei judecători numiți de Torquemada, care constituiau Curtea de Justiție. Trei frați dominicani cu fețe mohorâte, ostile, stăteau în spatele unei mese lungi, aşezată pe o estradă înaltă, pentru a-l obliga pe acuzat să-şi ridice privirea tulburată de o spaimă dementă.

La mesele laterale, mai mici, erau instalați episcopul diocezei, avocatul fiscal şi notarul care consemna dezbaterile.

Avocatul meu se afla la o distanță apreciabilă de mine, ca şi când s-ar fi temut de o contaminare periculoasă.

Am pronunțat jurământul, cu mâna ridicată, în fața notarului care mi-a dictat formula, apoi m-am întors către masa înaltă, unde judecătorii stăteau cocoțați asemenea unor cucuvele înainte de a porni să vâneze în noapte. Lumânările

aprinse aruncau asupra lor o lumină galbenă, sinistră. Un crucifix completa decorul sinistru.

Preşedintele instanței îmi ceru cu o voce scăzută să-mi declin numele, data naşterii, titlurile mele civile, apoi îmi puse o serie de întrebări surprinzătoare: dacă sunt catolic practicant, dacă m-am spovedit în cursul lunii trecute, dacă admit că religia creştină reprezintă singura credință adevărată, apoi m-a interogat asupra simpatiei mele pentru *conversos*.

Am răspuns cu demnitate:

– Am cunoscut la Curtea maiestăților lor catolice câțiva *conversos* care ocupau demnități înalte, laice şi ecleziastice.

– Nu v-ați îndoit niciodată de sinceritatea lor?

– Nu! Eu nu mi-am pus niciodată această întrebare. Slujitorii Bisericii sunt singurii competenți în acest domeniu. Cei pe care i-am cunoscut îşi îndeplineau conştiincios obligațiile rituale.

– Când Agustin Rodriguez a venit la dumneavoastră să vă ceară ajutorul, v-a explicat motivul fugii sale?

Întrebările capcană începeau.

– Mi-a spus numai că are duşmani puternici care voiau să-l distrugă. M-a lăsat să înțeleg că era vorba de duşmani din domeniul afacerilor.

În realitate, îmi vorbise despre copoii Inchiziției, care îl urmăreau. Dar această discuție avusese loc între patru ochi, deci nu existau martori. Scopul scuză mijloacele. O minciună iscusită mi-ar putea salva viața.

– Am ajutat o ființă umană care se afla în pericol. Am executat porunca din Biblie: iubeşte-ți aproapele ca pe tine însuți. Iisus Hristos a vrut să spună că trebuie să-i iubim pe apropiații noştri ca pe Dumnezeu.

Lecțiile preceptorului meu ecleziastic mă ajutau să ies dintr-o situație critică.

– Pretindeți că n-ați ştiut că era acuzat de iudaizare şi de complicitate la asasinarea fratelui Arbuez?

– Nu pretind! Spun adevărul! La epoca săvârşirii crimei eu mă aflam la Navarra. Veştile nu zboară ca păsările...

Avocatul îmi aruncă o privire dezaprobatoare. Agresivitatea mi-ar putea aduce necazuri. Trebuia să-mi moderez atitudinea.

Dezbaterile se învârteau în jurul acestei chestiuni capitale.

– Există un martor care vă contrazice afirmațiile.

– Dacă există un pretins martor, vă pot asigura că minte. Sunt gata să mă supun la o confruntare cu acest individ.

Cei doi servitori ai mei, care au înlesnit fuga lui Rodriguez în Franța, nu cunoșteau dedesubturile acestei afaceri. Prin întrebări viclene, judecătorul încerca să-mi smulgă o mărturisire, sau măcar o contradicție.

O mânie rece îmi dădea puteri nebănuite. Puteam fi foarte îndârjit când era în joc demnitatea mea. Ajunsesem la o stare în care furia depășește frica. Aș fi suportat tortura fără să ezit. Trăiam cu convingerea că inchizitorii nu vor îndrăzni să mă supună acestei încercări. Jucam totul pe această carte. Chiar și puterea Sfântului Oficiu are limite.

Până la urmă, tribunalul a constatat că am împiedicat justiția, conștient sau nu, să-și urmeze cursul împotriva unui iudaizat complice la o crimă odioasă: existau dovezi serioase împotriva mea.

Am protestat viguros, invocând lipsa de probe care să stabilească reaua mea credință; o condamnare nu poate fi pronunțată pe baza unor simple prezumții.

Judecătorul a replicat cu aroganță că n-am prezentat în fața Curții probe ale nevinovăției mele.

Am susținut că probele negative nu sunt cerute în justiție, dovada vinovăției fiind în sarcina acuzării.

Argumentele mele au fost respinse. Sfântul Oficiu judecă după niște criterii stabilite de Consiliul Suprem al Inchiziției.

Curtea m-a condamnat la pocăință publică în piața bisericii metropolitane. Cu capul plecat și cu pieptul dezgolit, va trebui să-mi exprim regretul și remușcările pentru că i-am jignit pe Dumnezeu și Sfântul Oficiu, apoi voi fi biciuit de doi călugări până va curge sângele necesar spălării păcatelor.

Acest spectacol oribil s-a desfășurat în fața unei mulțimi de curioși înfiorați de plăcere și a clerului orașului, grupat în jurul vărului meu, Alfonso, arhiepiscopul adolescent. A fost cea mai îngrozitoare încercare din viața mea.

După acest act de căință am fost iertat de Sfântul Oficiu și pus în libertate...

De atunci, am avut timp să reflectez. Suferisem un tratament degradant, inuman, şi numai graţie calităţii de prinţ de sânge am putut să scap din ghearele Inchiziţiei.

Dar câte victime ale acestui tribunal extraordinar puteau să se bucure de statutul meu privilegiat?... Cu sufletele şi trupurile zdrobite, aceşti oameni dispar în neant, iar trecerea lor prin această lume mizerabilă este marcată prin menţionarea unor nume în dosarele Sfântului Oficiu. Nimeni nu avea curajul să-i apere. Avocaţi servili, ca al meu, erau de fapt apărători ai Inchiziţiei.

Agustin Rodriguez, *converso* iudaizat, scăpase de rug. Dar averea lui, marea lui avere, a fost înghiţită de trezoreria regilor catolici, de lăzile lui Innocent al VIII-lea şi ale lui Alessandro al VI-lea - mari protectori ai Inchiziţiei - şi de pungile bastarzilor lor.

Când am aflat că Cesare Borgia a fost arestat la Neapole, trimis sub escortă în Spania şi închis în fortăreaţa Medina del Campo, am simţit o mare satisfacţie.

Eclipsarea acestui fiu al papei părea totală. Cel puţin, aşa credeam. Dar a revenit recent în actualitate; a evadat din închisoare şi s-a refugiat la Curtea din Navarra, la rudele sale prin alianţă din Casa Albret.

Acolo i-a oferit regelui serviciile sale de condotier... Pretext aparent generos, dar care nu înşela pe nimeni.

Am fost singurul prezent la ceremonia de învestire care nu i-am urat bun venit. Amintirea contactului meu dur cu tribunalul Inchiziţiei era prea apropiată de mine pentru a nu-mi influenţa atitudinea faţă de această tristă figură de nobil de ţară.

Cesare, care îşi oferise serviciile sale de condotier regelui Spaniei, îndrăzni să-i scrie regelui Louis al XIII-lea, cerându-i permisiunea să intre în Franţa şi să se stabilească pe pământurile din Valentinois. Suveranul i-a răspuns scurt că ducatul a fost reluat de Coroana Franţei. Regele plătise destul de scump divorţul său de diforma Jeanne...

Regatul de Navarra, ca şi alte state europene, a devenit câmpul de bătaie între două mari familii nobile: Beaumont şi Agramont.

Cesare a primit misiunea să asedieze castelul Vian, care se afla în mâinile clanului Beaumont, inamic al regelui.

Asediatorii încercau o ieşire în forţă. Imprudent, s-a repezit asupra lor fără să dispună de un număr suficient de oameni pentru a-i respinge. În cursul luptei corp la corp care a urmat, Cesare şi-a găsit moartea. Sfârşit lamentabil al unui condotier care visase coroana regală a Italiei reunite sub sceptrul său.

Am lăsat capitolul femei la sfârşitul mărturisirilor mele, căci el explică motivul pentru care am ajuns în faţa tribunalului Inchiziţiei.

Joaquin Estevez, unul dintre cei doi oameni ai mei care l-au ajutat pe Rodriguez să treacă frontiera, este căsătorit cu Bibiana, o femeie care suferă de boala geloziei. Când i-am încredinţat soţului ei această fatală misiune, care l-a îndepărtat de casă două sau trei nopţi, ea şi-a imaginat că tovarăşul ei de viaţă a profitat de ocazie pentru a-şi vizita ibovnicele. Între ei, discuţiile, injuriile, schimbul de scatoalce se ţineau lanţ.

Ea s-a plâns duhovnicului şi l-a implorat să-l aducă pe soţul ei pe calea cea dreaptă. Preotul i-a recomandat răbdare, soluţie care nu a avut darul să o liniştească.

Pentru a pune capăt scenelor din ce în ce mai violente, soţul i-a explicat că nu a făcut altceva decât să-i înlesnească trecerea în Franţa unui *rico hombre*, potrivit ordinului meu.

Bibiana i-a repetat duhovnicului pretextul invocat de soţul ei. Pentru că secretul spovedaniei era garantat, preotul a găsit modalitatea prin care s-o facă să vorbească în faţa unui preot dominican...

Tăvălugul începuse să se rostogolească. Estevez şi Pamfilo au fost ridicaţi şi ei imediat după arestarea mea...

O femeie geloasă contribuise la declanşarea afacerii Rodriguez...

CRISTOFORO COLUMBO
cunoscut sub numele de
Cristobal Colon, zis şi Cristofor Columb

M-am născut la Genova...

Un oraş în care străzile, mai degrabă nişte ulicioare, sunt atât de strâmte încât dacă întinzi braţele lateral atingi cele două rânduri de case.

Dacă Samson ar fi trăit aici, ar fi putut dintr-un pumn să dărâme o stradă întreagă... Clădirile înalte, cu patru sau cu cinci etaje, sunt şubrede ca nişte castele din cărţi de joc.

În aceste crevase citadine, reci şi întunecate, soarele pătrunde numai câteva clipe, când se află la zenit.

Să le parcurgi ziua este anevoie, întrucât la fiecare răscruce circulaţia se blochează. Când vrei să faci un transport, trebuie să te aştepţi la tot felul de neplăceri.

Să circuli noaptea?... Îţi rişti pielea, pentru că taberele vrăjmaşe, mai întotdeauna în stare de război, transformă străzile în câmp de luptă. Când conflictele armate se mai potolesc, răufăcătorii porniţi la vânătoare de oameni, înainte de a-ţi smulge punga, te spintecă.

Duhori pestilenţiale te asaltează. Canalizarea, cunoscută de pe vremea romanilor, ţine de un trecut de mult uitat. Gunoaie mocirloase, împuţite, bălegar în putrefacţie îţi împroaşcă hainele, care îşi pierd culoarea iniţială sub un strat cenuşiu de mizerie.

Când noi, copiii, ne întorceam acasă, plini de noroi, puţind ca nişte purcei, după ce se lamenta şi ne certa - de altfel inutil - mama trecea la treabă, ca să ne vadă curaţi. Osteneală zadarnică, pentru că după fiecare ieşire în oraş ne întorceam parcă şi mai murdari, şi mai jegoşi...

Mi-am petrecut copilăria într-o casă cu patru niveluri - cu câte o singură cameră la fiecare etaj - construcţie care nu urma niciun criteriu estetic. La parter erau prăvălia şi atelierul

tatălui meu, Domenico, care este țesător, la primul nivel era bucătăria, despărțită cu un paravan de o sală comună, la al treilea - camera părinților și la ultimul - sub acoperiș - camera băieților.

De la cea mai fragedă vârstă - opt sau nouă ani - lucram cu tata în atelier.

Un țesător care transformă lâna în stofă face atât de multe și de monotone operații încât nu mă voi obosi să le enumăr.

La școală, învățam materiile predate cu o atenție încordată, vecină cu disperarea. Îmi este rușine să o recunosc, dar aveam oroare de meseria tatălui meu. Visam să ies din mlaștina în care mă bălăceam, să respir aer curat și să mă bronzez la soare. Când urcam pe acoperișul casei noastre și priveam spațiile largi, simțeam nu numai o plăcere de nespus, ci și un fel de beție greu de exprimat.

Eram fericit când trebuia să transport baloturile de stofă orânduite într-un cărucior pe care îl împingeam cu brațele până în port, unde erau îmbarcate pe vase de cursă lungă. Când ieșeam din labirintul acestui oraș înconjurat de munții care îmi evocau niște coloși infernali gata să îl strivească, priveam marea nesfârșită, de un albastru sidefat și îmi umpleam plămânii cu aerul ei proaspăt, ușor sărat; mă cuprindea un fel de beție.

Niciodată aceeași, își schimba culoarea, toanele, înfățișarea. Liniștită sau agitată, întunecată sau strălucitoare, exercita asupra mea o influență atât de puternică încât îmi venea să mă îndrept spre ea și să merg pe valuri ca Hristos.

Mi-am dat seama că marea reprezenta viața mea, că trebuia să mă închin ei, să ascult vrăjit ritmul valurilor care mă invitau să împartă cu mine secretele lor.

M-am hotărât atunci să devin marinar, să parcurg întinderile nesfârșite ale mării.

Genovezii au o reputație proastă. Se spune că sunt avizi de câștig, egoiști, arțăgoși și că nu își respectă cuvântul dat.

Contrar acestor critici, tatăl meu dădea față de mine dovada unei generozități care mă emoționa. Ar fi preferat să urmez calea pe care mi-o hărăzise, de a deveni țesător, ca și el, cu atât mai mult cu cât eram cel mai mare dintre copiii lui.

Înlocuirea mea cu un salariat necesita cheltuieli suplimentare. Mama plângea la gândul că n-o să mă mai vadă în preajma ei, că voi înfrunta pericolele mării, că voi duce o viață dezordonată, desfrânată, ca marinarii care au câte o nevastă în fiecare port. O linişteam, asigurând-o de respectul meu pentru o familie sănătoasă şi unită, de dorința mea de a duce o viață curată, pioasă, potrivit învățăturilor Bibliei.

Fratele meu mai mic, Bartolomeo, mi-a urmat exemplul, dar cu o diferență. În timp ce marea şi navele exercitau asupra mea o seducție irezistibilă, el era atras de cartografie şi de matematică. Făcându-i pe marinari să navigheze după indicațiile sale, s-ar fi aflat în postura unui demiurg care conduce flotele departe, doar prin puterea spiritului său,

M-am angajat mus la treisprezece ani, pe o caracă. Atunci când m-am văzut la bordul vasului, aparent pierdut între două infinituri - marea şi cerul - am încercat un sentiment de înălțare, de parcă m-aş fi desprins de lumea materială şi m-aş fi avântat pe culmile accesibile numai pescăruşilor.

Dar visurile nu au ținut mult, pentru că muncile cele mai grele şi cele mai puțin poetice erau rezervate marinarilor copilandri care nutreau ambiția să devină marinari adevărați: spălam calele şi puntea, îl ajutam pe bucătar, cârpeam rufăria şi hainele echipajului. Dar aceste numeroase şi obositoare munci nu mă împiedicau să învăț meseria de navigator şi să aspir la aceea de explorator.

Pe lângă aspectul practic al acestei meserii, superiorii ne-au învățat cât de important e să respecți cu sfințenie un secret la care negustătorii țin ca la ochii din cap. Secretul asupra destinației mărfurilor este necesar pentru a lupta împotriva concurenței, pentru a te apăra împotriva piraților care dispun de informatori în toate porturile. Starea de război perpetuu ne obligă să fim în permanență gata de luptă. *Barbaresco* - pirați din nordul Africii - bântuiau Mediterana; capturau velierele şi încărcătura lor, iar pe marinari îi luau în sclavie.

Pe această mare interioară, numită astfel de strămoşii romani, singurii ei stăpâni, navigația se face în zilele noastre în funcție de reperele pe care le oferă coastele, insulele sau

recifele vizibile. Există hărți de navigație cu ajutorul cărora se dirijează intrarea în principalele porturi. Hărțile de ansamblu sunt, practic, de negăsit, pentru că puterile maritime le păstrează cu o străşnicie care frizează nebunia. Dar dincolo de Coloanele lui Hercule, în apele oceanului, folosirea hărților este rezervată velierelor care navighează exclusiv în serviciul statului. Un marinar care ar copia sau ar vinde un astfel de document s-ar expune la pedeapsa cu moartea.

Prințul Henrique Navigatorul, fiul regelui João I al Portugaliei, a pus la Sagres - la sud de Algarve - bazele unui centru de studii geografice, cartografice şi matematice, precum şi un şantier de construcții navale, unde accesul este strict interzis persoanelor neautorizate.

Bartolomeo a reuşit să fie primit la Sagres grație talentului şi competenței sale în domeniul cartografiei. El urma să-mi fie de mare ajutor când ideea explorării oceanului mi-a fost inspirată de teoriile lui Ptolemeu asupra sfericității pământului, precum şi de faimoasa frază a lui Seneca: „Va veni un timp îndepărtat când oceanul îşi va rupe lanțurile şi pământuri imense se vor arăta oamenilor".

Periplurile mele nu se limitau numai la Mediterana. Am trăit o senzație de spaimă, de oroare, pe această mare, când pirații au capturat trei caravele dintr-un convoi din care făcea parte şi caraca mea. Am scăpat grație unui vânt favorabil care s-a stârnit ca prin minune, în ultimul moment. Nu-i voi uita niciodată pe *barbaresco* năpustindu-se asupra caravelelor noastre ca o haită de lupi asupra unei turme de capre. Am văzut de la distanță corăbiile care ardeau, în timp ce vălătuci de fum se ridicau spre cerul senin, luminos.

Am fost decepționat, pentru că în mintea mea, pe atunci încă de copil, Sfântul Gheorghe nu a intervenit cu sabia lui de foc pentru a-i apăra pe marinarii creştini...

Tremurând de frică, am schițat semnul crucii spre a-i mulțumi lui Dumnezeu că ne-a salvat, pe noi, marinarii de pe caracă...

Noi, genovezii, nu suntem agreați ca națiune. Suntem acuzați în bloc, pentru că în timp ce Constantinopolul era

asediat, negustorii noştri, care se aflau în zona rezervată lor de la Galata, i-au trădat pe apărătorii creştini ai oraşului, deschizând porțile cartierului lor osmanlâilor. Ei sperau să obțină în schimb un tratament privilegiat, calcul care s-a dovedit ulterior greşit...

Mediterana a devenit aproape o mare turcească. Venețienii sunt singurii care îndrăznesc să-i înfrunte. Un număr de negustori creştini, mai mult sau mai puțin tolerați de turci, se expun la riscuri dacă îşi continuă comerțul cu Orientul.

Legăturile mele cu Genova s-au rărit pentru că, după moartea mamei mele, tata s-a retras la Savona, unde deschisese o cârciumioară. Acolo îmi petreceam scurtele mele escale.

Între timp am devenit matelot. Învățasem la o şcoală dură toate secretele meseriei. Puteam să obțin oricând rangul de pilot.

Când m-am îmbarcat pe o caravelă flamandă, cu destinația Flandra - via Lisabona, Portsmouth -, nici nu mă gândeam că mă despărțeam pentru totdeauna de Genova, de Savona, de Italia.

Nava mea făcea parte dintr-un convoi de cinci vase înarmate, pentru a face față tuturor eventualităților.

Am încercat o mare emoție când am trecut de Coloanele lui Hercule şi am ieşit în largul apelor cenuşii-verzui ale marelui ocean. Pe Mediterana aerul este mai blând, vânturile mai puțin violente şi în general schimbătoare.

Pe ocean, vântul suflă pe zone întinse în aceeaşi direcție. Când devine schimbător şi aduce furtuni, îi pune la grea încercare pe piloții şi pe căpitanii cei mai experimentați.

Aveam senzația ciudată că fac corp comun cu această imensitate care ne atrăgea spre adâncuri nemărginite.

Călătoria spre Flandra avea să ne poarte ghinion. Organizatorii nu prevăzuseră riscul întâlnirii cu vase franceze agresive, pentru că starea de război între Franța şi Flandra abia se declarase. Fatalitatea a făcut ca ruta noastră să fie blocată de o flotă de treisprezece galere ale regelui prea creştin. Pavilionul Flandrei le-a provocat mânia. O bătălie inegală s-a dezlănțuit: tiruri de artilerie, abordaje, lupte corp la corp, urlete de mânie, strigătele răniților...

Călătoria noastră s-a încheiat cu o catastrofă. Vasul pe care mă aflam s-a scufundat, numeroşi mateloţi găsindu-şi sfârşitul în adâncuri.

Eu m-am salvat agăţându-mă de o scândură. Cu multă greutate am reuşit să ajung la mal, care, din fericire, era destul de apropiat. Locuitorii de pe ţărm care urmăriseră curioşi lupta navală m-au salvat, mi-au acordat adăpost şi hrană.

După nenumărate peripeţii, pe care nu merită să le mai povestesc, mi-am făcut o intrare nu prea glorioasă la Lisabona, unde am avut marele noroc să-l întâlnesc pe Bartolomeo, fratele meu, cartograful, care lucra pentru autorităţile maritime portugheze.

Mi-a propus chiar să mă alătur grupului său, care câştiga bani frumoşi, fiindcă lucra fără întrerupere pentru portughezi, care erau cuprinşi de febra explorărilor îndepărtate.

Alături de el am avut privilegiul să-mi perfecţionez studiile de geografie şi cartografie. Amândoi aveam convingerea că pământul este rotund.

– Nu pot să cred că pământul este plat, ca un disc al cărui centru este Ierusalimul, teorie propovăduită de părinţii Bisericii.

Sfântul Augustin nu putea admite faptul că supuşii Bisericii merg la antipozi cu capul în jos şi cu picioarele în sus, ca muştele pe tavan. Sfântul Crisostom împărtăşea punctul lui de vedere, Sfântul Bonifacio nu contenea să nege sfericitatea pământului. Declara că acei creştini care susţin contrariul comit o erezie pentru care merită rugul...

Fierbând de indignare, Bartolomeo continua cu ardoare:

– Cum aş putea accepta hărţile ecumenice, care pretind că Pământul - potrivit Sfintei Scripturi - a fost împărţit între Sem, Ham şi Iafet, ceea ce corespunde unei împărţeli în trei - Europa, Asia şi Africa - totul fiind înconjurat de ocean, dincolo de care se află Paradisul, Edenul? Sau că Pământul are forma unei cutii al cărei capac este cerul? Sau că acelaşi Pământ se mai numeşte şi *orbis terrarum*, pentru că este rotund ca o roată? Orbis înseamnă roată!... Să resping teoriile care susţin că Pământul e rotund doar pentru că Biblia respinge acest adevăr axiomatic?... Să cred în absurd în niciun caz nu este specialitatea mea!

În schimb, el le aducea laude lui Ptolemeu, Hiparh şi Eratostene, teoreticienii sfericităţii Pământului.

Convingerile sale nu făceau decât să-mi consolideze ideea că există posibilitatea de a ajunge în India navigând spre vest, pe marele ocean.

Hărţile pe care Bartolomeo le desfăşura în faţa ochilor mei - în special una dintre ele, semnată de Toscanelli - mă stimulau, mă îndemnau să trec la acţiune.

Desenarea şi vânzarea hărţilor geografice, un neîntrerupt du-te-vino la Sagres pentru comenzi noi, nu-mi puteau satisface setea de a cutreiera mările. Străzile înguste ale Lisabonei îmi aminteau de ambianţa sufocantă de la Genova. Am abandonat viaţa civilă pentru a mă dedica din nou navigaţiei. Am parcurs coasta de vest a Irlandei, urcând spre nord la bordul unor vase pescăreşti, care se cufundau în ceaţă, în căutarea bogatelor bancuri de peşte.

Am învăţat să evit capcanele mortale ale recifelor care te pândesc aproape la suprafaţa apei, ale mareelor care urcă impetuos cu vreo zece metri şi coboară cu aceeaşi rapiditate.

Înfruntând ploile şi ceaţa, care ascund adesea coastele Irlandei, îmi imaginam eforturile titanice ale vikingilor, care la bordul bărcilor lor şubrede au atins Insula Thule, apoi sub autoritatea energicului Erik cel Roşu au ajuns până în îndepărtata Groenlanda. În cursul expediţiilor sale a atins vaste ţărmuri acoperite cu păduri bogate, dominate de un lanţ de munţi înalţi.

Fiul său, Leif Eriks, îl urma peste tot. Împreună au descoperit o coastă stearpă, pe care au denumit-o Helluland, apoi au dat peste o câmpie întinsă pe care au numit-o Markland. Navigând de-a lungul coastei au găsit un ţinut frumos, presărat cu vii, pe care l-au botezat Vinland, ţara vinului.

Obişnuiţi să cucerească şi să colonizeze teritorii vaste în Europa, vikingii au încercat să se infiltreze în Vinland, poate paradisul atât de visat de creştini. Dar au întâmpinat o rezistenţă înverşunată.

Thorvald, fratele lui Leif, a încercat să întemeieze un stat în Vinland, dar a fost ucis de indigeni. Vikingii nu au abandonat lupta. Freydis, sora lui Leif, femeie energică, a

ordonat spânzurarea celor doi frați, Helgi şi Finbogi, care se instalaseră în vechile posesiuni ale lui Leif şi şi-a impus autoritatea asupra tuturor ținuturilor. Leif a pornit războiul împotriva surorii sale pentru a recupera teritoriile cucerite. Tulburările interne aduc numai nenorociri. Până la urmă, vikingii au abandonat Groenlanda şi Vinland...

Legendele cântă isprăvile lor...

Un singur lucru mă nedumerea. Dacă există un grăunte de adevăr în această saga, dacă Vinland există cu adevărat, ar trebui doar să întinzi mâna pentru a culege fructul pârguit!

Mult mai apropiate de noi sunt expedițiile portugheze pentru descoperirea unei căi maritime care să atingă spre est Indiile şi Catay, atât de cântate de Marco Polo. Evident, aceste explorări erau ținute în cel mai strict secret. Mai scăpau însă unele informații, aducând cu ele arome exotice...

Pe ascuns circula un zvon. O expediție care se îndrepta spre Insulele Capului Verde ar fi fost nimicită de valuri violente şi scufundată în străfundul oceanului. Ar fi dispărut în neant echipaje şi corăbii.

Aceste încercări îmi alimentau fără încetare visurile...

La Lisabona frecventam atât cercuri de marinari, cât şi de cartografi. Printr-o fericită întâmplare am cunoscut o tânără nobilă, Felipa Perestrella, frumoasă ca o rază de soare, elevă la pensionul unei mănăstiri rezervate educației fetelor din marile familii, dar fără resurse. Mama sa, o aristocrată, păstra urmele unei frumuseți irosite, din nefericire, de încercările unei mizerii poleite. Tatăl Felipei fusese guvernatorul ereditar al Insulei Porto Santo, demnitate care a revenit de drept, prin moştenire, unui cumnat al adoratei mele.

Fără zestre, nu avea nici cea mai mică şansă de a încheia o alianță matrimonială la nivelul rangului său. În ceea ce mă priveşte, eu nu puteam aspira la o partidă mai bună. Nu eram decât un marinar de rând. Grație ei mi-am făcut intrarea în lumea nobililor. Acum trebuia să găsesc resursele pentru întreținerea demnă a noii mele familii. Realizarea marelui meu vis îmi va permite să o fac pe Felipa cea mai bogată femeie din Portugalia.

Insula Porto Santo m-a dezamăgit. O îngrămădire de stânci sterpe şi de fâşii de plajă pierdute în ocean. Ne-am instalat pentru câtva timp într-o vilă relativ modestă, cu o vedere splendidă spre valurile care se spărgeau la picioarele noastre. Mi-am dat însă repede seama că această insulă izolată ridica un obstacol între mine şi restul lumii.

Într-un fel, insula m-a ajutat, căci parcurgându-i plajele înguste, udate în permanenţă de valuri înalte, am făcut o observaţie care îmi confirma părerile. Marele curent maritim care venea dinspre vest aducea resturi de plante şi seminţe necunoscute în Europa. Insula Madeira, apropiată de a noastră, era acoperită de păduri şi, graţie vânturilor calde care suflau aproape în permanenţă, era posibilă cultivarea unor plante necunoscute în Europa, ivite din seminţele care pluteau pe creasta valurilor.

Mă aflam încă la Porto Santo când o furtună violentă a zdrobit o caravelă care s-a sfărâmat de recif. În amintirea ajutorului pe care l-am primit când, la rândul meu, am naufragiat, m-am grăbit să-i ajut pe cei câţiva supravieţuitori, care se găseau într-o stare de epuizare fizică lamentabilă. Mureau unul după altul, sleiţi de puteri.

Înainte de a-şi da sufletul, gâfâind, pilotul mi-a vorbit despre o insulă paradisiacă la care a ajuns împins fiind spre vest de o furtună înspăimântătoare. Am găsit printre documentele mucegăite de umezeală o hartă schiţată de mâna lui, care indica o insulă de dimensiuni mari şi puncte de reper care semnalau recife de corali şi coaste, ale căror coordonate, foarte aproximative, permiteau totuşi să-ţi faci o idee despre ruta parcursă.

Pentru mine era clar. Pilotul atinsese, printr-o întâmplare extraordinară, o insulă şi coastele îndepărtatului continent indian. Ipoteza mea îşi găsea o nouă confirmare.

Acolo, la Porto Santo, am luat o hotărâre de neclintit. Mă voi adresa regelui Portugaliei şi îi voi expune argumentele mele referitoare la o expediţie maritimă spre vest, care îi va aduce pe o tavă de aur continentul indian. Nici nu concepeam un refuz. Politica suveranilor portughezi urmărea cu perseverenţă dezvoltarea imperiului lor colonial.

Felipa primi cu entuziasm decizia mea de a ne întoarce la Lisabona. Ambianța sumbră, sălbatică a insulei o adusese în pragul unei depresii nervoase.

Revenit la Lisabona, am luat legătura cu Bartolomeu, care mi-a lăudat inițiativa. M-a anunțat că geograful Paolo Toscanelli i-a scris şi i-a împărtăşit părerea că traversând oceanul spre vest s-ar putea atinge legendarul Catay. Am început o corespondență cu Toscanelli. Mi-a apreciat proiectul şi a adăugat că, după calculele sale, 4.000 de mile ne separau de continentul indian.

În acest răstimp, Felipa a fost răpusă de o boală care îi rodea de multă vreme plăpândul ei trup. Mi-a lăsat un fiu, Diego, şi amintirea unei femei tinere, curajoase, iubitoare şi devotate familiei sale. În memoria ei şi pentru copilul nostru trebuia să-mi realizez visul.

Am cerut o audiență regelui João al II-lea, sub numele de Colombo, pe care îl adoptasem de la instalarea mea în Portugalia. Când vrei să te stabileşti într-o țară străină, trebuie să-ți schimbi pielea, să-i adopți credințele, concepțiile politice şi sociale.

João al II-lea avea reputația unui om curajos, dar fără scrupule. Nu-şi înjunghiase el cumnatul - care devenise capul unei conjurații - sub privirile îngrozite ale soției sale?

Am fost impresionat de severitatea lui regală, de răceala sa, de ochii săi pătrunzători ca două sfredele, de veşmintele negre, care în Italia erau purtate numai de prelați şi de oamenii legii. Dar, atât de înflăcărat de ardoarea proiectului meu, mi-am păstrat calmul pentru a mă putea exprima clar şi convingător.

Intrigat, m-a ascultat nemişcat, ca o statuie. La sfârşitul expunerii mele m-a anunțat cu un ton indiferent:

– Voi încredința dosarul dumneavoastră unei comisii de experți, care îmi va prezenta un raport amănunțit. Sper - pentru dumneavoastră - că va fi favorabil.

Ca urmare a ordinelor sale, un consiliu de matematicieni, prezidat de Diego de Villagos, arhiepiscop de Ceuta, s-a reunit. Faptul că era condus de un ecleziast mi s-a părut de rău augur. Instinctul nu m-a înşelat. Comisia a ajuns

la concluzia că toate calculele mele erau greşite. Ca atare, m-au tratat ca pe un marinar înfumurat şi au propus, pur şi simplu, respingerea proiectului meu.

Rezultatul, care mă dezavantaja, nu l-a împiedicat pe rege să ordone organizarea unei expediţii comandate de Fernao de Ulma, guvernator de Azore, având ca scop verificarea propunerii mele. Cele două caravele care alcătuiau convoiul s-au pierdut în imensitatea oceanului. Regele şi consilierii săi au vrut să mă lipsească de roadele muncii mele. Dar au eşuat...

În acest timp, o expediţie portugheză comandată de Bartolomeu Dias înconjura Capul Bunei Speranţe, deschizând o cale maritimă până la Catay.

O nouă rută spre vest, care să traverseze oceanul, devenea fără obiect.

Am părăsit Lisabona şi numele meu portughez şi, însoţit de fiul meu, care abia împlinise cinci ani, m-am îmbarcat pentru Spania, în scopul de a-mi oferi serviciile Regilor Catolici.

Foarte contrariat de eşecul meu portughez, Bartolomeu a luat iniţiativa de a prezenta personal proiectul meu regelui Angliei, deşi această ţară era frământată de un sângeros război civil. Cine ar fi avut timp să se ocupe de nebunia unui marinar genovez care voia să revoluţioneze lumea?...

Am debarcat la Palos, important port militar spaniol, pe un timp mizerabil. Dacă aş fi fost singur, mi-aş fi continuat drumul călare. Din cauza lui Diego a trebuit să închiriez o trăsură cu banchete, destul de uzată, acoperită cu un coviltir din piele, care ne proteja de ploaie. Era frig şi rafalele de ploaie ne pătrundeau până în oase.

Drumul, desfundat de urme adânci de căruţă, şerpuia de-a lungul râului Guadalquivir. Caii făceau eforturi mari pentru a înainta, deoarece roţile se înfundau până la osii în noroiul cleios.

Culmea ghinionului, ploaia se înteţise, transformându-se în furtună. Coviltirul nu mai servea la nimic, pentru că şuvoaiele de apă se învârtejeau, lovindu-ne lateral.

Speriat, Diego s-a agăţat de gâtul meu. Tremura şi fiecare trăsnet îl făcea să tresară.

Printre trombele de apă, se ivi conturul unei clădiri impunătoare.

Vizitiul întoarse capul către noi şi strigă pentru a acoperi bubuiturile tunetelor:

–Trebuie să facem un popas la mănăstirea asta! Călugării ne vor adăposti câteva ore, până când se va linişti vijelia.

Scurtul popas anunţat de vizitiu s-a prelungit; călugării, mişcaţi de jalnica stare a fiului meu, care plângea de ţi se rupea inima, s-au oferit să-i usuce hainele, pentru a nu face pneumonie.

Cele câteva ore au fost urmate de o săptămână de repaus, pentru că Diego răcise. Frisoanele şi o mare fierbinţeală îi zguduiau micuţul trup.

Poate că a fost un semn divin, pentru că toată mănăstirea s-a pus în mişcare ca să-l vindece. Chiar şi starețul, Fray Juan Perez, anunţat de prezenţa noastră, a coborât să ne vadă.

După ce l-a vizitat pe Diego, care dârdâia în pat, a ordonat călugărilor să se ocupe de el cu toată atenţia datorată unui pacient de seamă, apoi m-a întrebat cu simpatie ce caut în Spania. I-am vorbit despre proiectul meu, care părea că îl interesează.

– Şi eu sunt un modest cercetător în domeniul astronomiei, îmi spuse cu blândeţe. Astă-seară veţi lua masa cu mine. Oricum, va trebui să aşteptaţi ca fiul dumneavoastră să se restabilească. Profitaţi de ocazie şi arătaţi-mi calculele. Poate v-aş putea fi de folos...

Cine şi-ar fi putut imagina că starețul mănăstirii franciscane de la Robida ar fi capabil să-mi deschidă uşile celor mai mari personalităţi ale regatului? Explicaţia era simplă. Duhovnic al reginei, se bucura de un prestigiu care îi asigura o mare influenţă la Curte.

S-a folosit de relaţiile sale pentru a-mi face cunoştinţă cu Don Enrique de Guzman, duce de Medina-Sidonia, grande de Spania, un om extrem de bogat, care a părut interesat de ideile mele, dar faptul n-a avut nicio urmare.

În schimb, rivalul său, Don Luis de la Cerda, duce de Medinaceli, mi-a acordat întreaga lui atenţie. Fray Juan Perez

i-a prezentat raportul unuia dintre prietenii săi, Fray Antonio Marchena, foarte priceput în cosmografie, care s-a arătat favorabil planului meu. Fray Juan Perez m-a informat confidențial că ducele de Medinaceli ar fi vrut să finanțeze expediția mea, dar mai înainte voia să obțină autorizația reginei Isabelaa, care se ocupa în mod special de aceste probleme. Mi-a promis că îmi va înlesni primirea la Curte. Când i-a cerut permisiunea de a plăti expediția din buzunarul său, suverana i-a interzis să se amestece în atribuțiile coroanei. Explorările intrau exclusiv în domeniul său. Cum intervențiile lui Perez şi Medinaceli o făcuseră curioasă, regina a acceptat să-mi acorde o audiență.

Pentru mine era un eveniment de o importanță capitală. Trebuia să fac o impresie bună ca să-mi pot câştiga cauza. Curtea se afla în acele zile la Cordoba. Când am intrat în palatul Regilor Catolici, m-a cuprins o mare emoție. Sălile prin care treceam înainte de a mă prezenta în fața reginei erau pline de curteni încărcați de bijuterii şi aur. Aurul sau imitația de aur poleia sculpturile, coloanele, tavanele. Acel metal era - se pare - foarte iubit. Un argument care pleda în favoarea mea. Promisesem, în memoriul adresat reginei, aur în cantități industriale.

Când maestrul de ceremonii îi anunță reginei numele meu, inima începu să-mi bată sarabanda. Felipa ar fi fost foarte fericită să mă vadă încadrat de un rând dublu de curteni care mă priveau cu o curiozitate marcată de o uşoară umbră de dispreț. Un marinar oarecare era primit la Curte în audiență particulară, onoare acordată numai ambasadorilor şi marilor nobili ai regatului.

Ajuns în fața reginei, am îngenuncheat respectuos, ca şi când m-aş fi aflat în prezența unui personaj de esență divină.

Apoi mi-am zis: nu trebuie să te umileşti prea mult. Tu le oferi bogății şi pământuri nesfârşite. Păstrează-ți demnitatea şi vorbeşte ca un om conştient de propria lui valoare.

Suverana îmi făcu semn să mă ridic şi să-i spun ce doream.

Era îmbrăcată în brocart şi purta bijuterii sclipitoare. Coroana regală îi dădea un aer de măreție augustă. Mă gândeam: dacă ar fi îmbrăcată într-o rochie obişnuită, m-ar uimi

în aceeaşi măsură? Ca femeie de rând nu m-ar impresiona prea mult!

Regele Portugaliei le spusese apropiaţilor lui că atitudinea mea i s-a părut uşor impertinentă...

Când vrei să câştigi o mare bătălie, nu te prezinţi ca un milog... Acum tu eşti cel care oferă!...

Aşadar, am deschis gura. Am vorbit cu demnitate, fără impertinenţă, dar şi fără umilinţă...

Cred că expunerea mea a durat peste o jumătate de oră.

Regina m-a ascultat răbdătoare, fără să mă întrerupă...

Pământurile şi aurul, pe care le-am descris în imagini seducătoare, aproape poetice, i-au stârnit, în egală măsură, interesul şi lăcomia.

Refacerea trezoreriei regale, secătuită de războiul împotriva maurilor, devenea posibilă...

Declară cu o voce dulce, dar plină de autoritate:

– Voi ordona constituirea unei comisii care va examina proiectul dumneavoastră...

Procedura portugheză se repeta, cu o singură diferenţă. În aşteptarea rezultatului anchetei, regina mi-a oferit o subvenţie care echivala cu simbria unui matelot. Un ajutor destul de meschin.

Constant, ducele de Medinaceli mi-a acordat în continuare sprijinul său. Mi-a pus la dispoziţie o casă, în apropierea splendidului său palat. Din când în când, trecea pe la mine pentru a mă încuraja.

– Dacă mi s-ar fi permis să finanţez expediţia, la ora actuală flota ar fi fost gata să iasă în larg. Sunt convins că regina va accepta până la urmă proiectul dumneavoastră.

Primeam, de asemenea, şi vizita lui Fray Juan Perez şi a lui Fray Marchena. Ei mă ţineau la curent cu dezbaterile din comisie.

Membrii laici studiau planurile mele în funcţie de hărţile existente. Fusese consultat şi Toscanelli. Ecleziaştii, în schimb, invocau scrierile Sfinţilor Părinţi - pământ plat... nu există antipozi... imposibilitatea de a ajunge în India urmând o rută spre vest...

Argumente idioate care se repetau până la saturaţie...

Mai exista şi un alt obstacol, destul de important... războiul împotriva ultimelor rămăşiţe ale regatului Granadei continua cu încrâncenare, fără răgaz. Suveranii Catolici aveau preocupări mai importante decât expediţia mea.

Pentru mine aşteptarea părea fără sfârşit. Nu se punea problema să-mi reiau vechea activitate de marinar. În contact cu înalta societate, i-am adoptat moravurile. Un hidalgo nu munceşte niciodată. Asta nu înseamnă că sunt un leneş. Studiez hărţi şi documente pentru a pune la punct apropiata mea expediţie.

Nu voiam să-mi ratez existenţa mea şi a lui Diego reluând meseria ştearsă de matelot, de pilot sau chiar de căpitan pe o navă de cursă lungă.

Devenisem un personaj cunoscut. Oamenii mă priveau cu o oarecare curiozitate şi chiar cu o doză de dispreţ. Unii îmi atribuiau o nebunie inofensivă.

În această perioadă, tânăra Beatriz de Harana s-a îndrăgostit de mine. Eram flatat, pentru că îmi pierdusem prima tinereţe de multă vreme. La patruzeci de ani aveam părul aproape alb. Tatăl lui Beatriz avea o prăvălie care îi aducea venituri apreciabile. O iubeam pe această fată copilăroasă, mereu gata să râdă, să glumească. Trăiam cu ea, dar o căsătorie era de neconceput. Nu era decât o fată oarecare, în timp ce eu mă încadrasem în nobilimea ţării. Admit că reţinerile mele erau oarecum ridicole. Dobândisem un statut pe care voiam să-l respect. Eram obsedat să-mi joc importanta mea carte. Beatriz îmi dărui un copil, pe Hernando.

– Voi face din el un vicerege al Indiilor!, am exclamat în ziua botezului său.

Comisia dădu în sfârşit un răspuns negativ. Potrivit majorităţii membrilor, proiectul meu era irealizabil.

Furia mă sufoca. M-am adresat din nou regelui Portugaliei. Am primit un răspuns politicos, dar negativ.

Granada s-a predat, în fine, forţelor spaniole. Curtea nu-mi dădea niciun semn de viaţă. Nu-mi rămânea decât să mă duc în Franţa, unde speram să găsesc mai multă înţelegere.

Înainte de a părăsi Spania, i-am făcut o vizită lui Fray Perez.

Evoluția afacerilor mele și eșecul final îl dezamăgiseră. Mi-a cerut să-mi amân plecarea, pentru a putea obține o audiență la Curte. Trebuia epuizate toate mijloacele înainte de a renunța la luptă.

Contrar tuturor aparențelor și în ciuda concluziei negative a comisiei, am fost anunțat oficial că regina este dispusă să mă primească. Fray Perez făcuse din nou minuni.

Totuși, nu-mi făceam iluzii. Îmi spuneam că spaniolii de azi nu mai sunt aceiași de pe vremea romanilor. Eu voiam să ofer suveranilor foarte catolici un ocean care să devină Mare Nostrum pentru Spania, în vreme ce ei mă tratau ca pe un saltimbanc...

Savanții membri ai comitetului de experți disprețuiau lipsa mea de titluri universitare, formația mea de autodidact, cunoștințele mele în domeniul marinei. Un matelot, care nu comandase niciodată o navă, voia să devină amiralul unei flote regale... Ridicol!... De râs...

Eram exasperat. Savanți de o calitate îndoielnică mi se opuneau mie!...

Am aflat mai târziu că Fray Perez, călare pe cal, zburase spre Curte și susținuse cauza mea în fața reginei. A nu mă asculta ar fi o greșeală monumentală, o pierdere ireparabilă.

Cu audiența mea, odată acceptată, trebuia să dau marea lovitură. Totul sau nimic...

M-am prezentat la picioarele tronului și, sub ochii curtenilor care mă luau în râs, am repetat argumentele cu toată puterea de convingere de care eram capabil. În schimbul unui adevărat univers pe care îl voi aduce coroanei, ceream titlul de vicerege, de mare amiral al Castiliei, ereditar, și o zecime din aurul care va fi descoperit în noile teritorii.

Regina m-a ascultat speriată, stupefiată, șocată de impertinența mea...

M-a expediat cu un simplu gest...

Mă așteptam la un refuz brutal...

Am părăsit Curtea fără să întorc capul. Încălecând, m-am îndreptat spre ieșirea din oraș. Eram mâhnit, dar în același timp fierbeam de mânie...

Inconştienţa regilor atinge uneori imbecilitatea. Întorc spatele unui imperiu...

Un ofiţer mă ajunse din urmă, călărind în goana mare un armăsar în spume şi mă anunţă gâfâind, că Maiestatea Sa a acceptat condiţiile mele...

În acea clipă am încercat un sentiment de mândrie, de euforie, o exaltare de nedescris. Tatăl meu ar fi fost fericit să afle că fiul lui cel mare triumfase, impunându-şi condiţiile reginei Spaniei...

Mă mai aşteptau însă multe piedici. Nu atinsesem ţărmurile Indiei, dar acea clipă nu va întârzia să vină... Nu voi uita privirile invidioase ale curtenilor când regina mi-a întins graţios mâna să i-o sărut, înainte de a mă anunţa că flota mea se va organiza la Palos de la Frontera, în aşteptarea marii plecări...

Fiul meu a fost desemnat cavaler de onoare al prinţului Juan, moştenitorul tronului, demnitate acordată numai copiilor granzilor Spaniei...

Am părăsit palatul însoţit de Fray Perez, care era încântat de succesul meu.

– Vă voi explica de ce a ezitat regina până în ultimul moment să accepte propunerea dumneavoastră. În urmă cu patru sau cinci ani, a autorizat plecarea unei expediţii care urmărea traversarea oceanului, spre vest, în scopul de a atinge ţărmurile legendarei Antilia. Era vorba de o insulă mare cât un continent, descrisă de vechii scriitori greci sub numele de Atlantida. Flota, comandată de doi marinari reputaţi, Estreito şi Dulme, a pierit cu oameni şi corăbii...

– India nu pune semne de întrebare. Există pe toate hărţile...

– Tocmai de aceea am avut încredere în dumneavoastră! Pentru că nu alergaţi după himere, ci după lucruri reale...

Nu-mi rămânea decât să organizez o flotă, problemă greu de rezolvat, pentru că suveranii Spaniei sunt meschini. Se plâng întotdeauna de lipsă de bani. Uită să spună că întreţinerea Curţii şi luxul ei înghit sume exorbitante. Nu mai vorbesc despre războaiele de cucerire, care nu au altă raţiune decât setea de glorie şi de profit.

În ceea ce priveşte flota mea, Regii Catolici nu au făcut cheltuieli suplimentare. Două caravele au fost închiriate cu banii rezultaţi din amenzi aplicate spaniolilor pentru diferite infracţiuni maritime. A treia navă, o corabie care avea rolul de vas amiral, fusese procurată cu banii avansaţi - cu o dobândă convenabilă - de Luis de Santangel, trezorier al Marinei Regale.

Dar trebuia recrutat şi un echipaj capabil să îndeplinească misiunea pe care i-o voi încredinţa. În ciuda unor plăţi substanţiale, amatorii nu se prezentau...

Obiecţiile lor îmi provocau disprețul...

– N-am poftă să fiu înghiţit de monştri marini...

– Ajunşi la capătul lumii vom fi înghiţiţi de flăcările iadului! Asta mi-a spus-o preotul meu!...

– Mai bine să ai parte de mai multe câştiguri mici de care profiţi în viaţă decât o sumă considerabilă cu care să ajung pe fundul mării...

– Nu vreau să-mi las copiii orfani...

– A căuta pământ dincolo de marginile oceanului înseamnă să lupţi împotriva învăţăturilor Bisericii...

Eu le promiteam aur, insule paradisiace, fete tinere şi frumoase, plăceri nemaiauzite...

Argumentele mele erau zadarnice. Intrasem în panică. Învinsesem cele mai grele obstacole şi mă împiedicam de refuzurile ridicole ale unor ignoranţi. Nu puteam admite un asemenea eşec...

În cele din urmă, am reuşit să-i conving pe câţiva marinari experimentaţi, cărora le-am demonstrat, cu harta în mână, fabuloasele recompense care îi vor face bogaţi şi faimoşi.

– Vă veţi întoarce în Spania cu buzunarele pline de aur şi cu o reputaţie care va supravieţui secolelor...

Eram şi puţin cinic. Susţineam aceleaşi argumente sub diverse ambalaje...

Odată învinse ultimele lor ezitări, succes datorat unei importante majorări de plată, s-au apucat să recruteze mateloţi şi muşi.

Trei ofiţeri, fraţii Pinzon, care se bucurau de o reputaţie excepţională, cutreieraseră toate mările cunoscute fără să fi suferit vreodată pierderi umane sau materiale. În schimb,

erau autoritari, independenți și gata să se înfurie dacă socoteau că drepturile lor nu sunt respectate. Un risc pe care trebuia să mi-l asum dacă voiam să mă îmbarc profitând de anotimpul favorabil.

Datorită lor - trebuie să recunosc - echipajul a fost recrutat până la ultimul om. Printre marinari se strecuraseră câțiva aventurieri care puteau produce necazuri. Dar nimic nu era perfect în această lume creată uneori pe dos...

Flota a fost constituită. O caracă și două caravele.

Caraca, numită *Santa Maria*, pe care o comandam personal, îl avea căpitan secund pe Juan de la Costa.

Pinta, prima caravelă, îl avea căpitan pe Martin Alonso Pinzon și ca secund pe fratele său, Francisco Martin Pinzon.

Căpitanul celei de-a doua caravele, *Nina*, era Vincente Yanez Pinzon. Secundul său, Juan Nino, era în același timp proprietarul acestei nave.

Înainte de a pleca, am semnat cu ei un contract prin care mă angajam să nu depășesc limita de 750 de leghe și să ne întoarcem la bază dacă nu vom întâlni pământul promis.

Diego de Harana - vărul lui Beatriz - exercita funcția de ofițer de poliție al flotei. Datoram această satisfacție lui Beatriz, care îmi arătase întotdeauna un devotament exemplar.

Echipajul cuprindea, în afară de marinari experimentați, adolescenți atrași de spiritul de aventură, foarte dezvoltat în urma explorărilor făcute de navigatorii portughezi.

Aprovizionarea s-a făcut pentru o călătorie de lungă durată. N-am uitat să luăm o cantitate apreciabilă de coliere făcute din mici bucăți de oglindă, țesături viu colorate, ace și clopoței pentru a-i atrage pe indigeni.

– De ce toate aceste fleacuri?, m-a întrebat Costa. Marco Polo i-a descris pe chinezii din Catay ca pe un popor ajuns la un înalt grad de civilizație.

N-am vrut să-i vorbesc despre sălbaticii goi despre care îmi povestise pilotul naufragiat, înainte de a muri.

– Trebuie să fim pregătiți pentru orice eventualitate...

Exploratorii trebuie să ascundă în străfundurile inimii lor unele secrete.

Am adăugat cu solemnitate:

– Trebuie să-i închinăm lui Dumnezeu primele pământuri semnalate la orizont, din întâmplare, dar şi datorită ştiinţei noastre...

Trebuia să acţionez cu o prudenţă extremă. Duşmanii mei m-ar fi privat, cu o plăcere diabolică, de gloria de a fi descoperit eu primul şiragul de insule care preced India, traversând oceanul spre vest.

Devenisem suspicios, obsedat de bănuieli. Anii de luptă pentru a-mi impune ideile lăsaseră urme.

Ultimul serviciu religios a fost oficiat într-o capelă de lângă port.

După ce m-am urcat pe puntea vasului *Santa Maria*, în calitate de mare amiral, am ordonat cu o voce puternică:

– Pânzele sus!

Aveam ochii înecaţi în lacrimi. Frumosul meu vis prindea viaţă.

Ordinul a fost repetat de căpitanii caravelelor *Pinta* şi *Nina*.

La chei, autorităţile portului şi ale oraşului, precum şi mai multe sute de gură-cască asistau la plecarea flotei mele. Am salutat cu salve de tun pământul Spaniei pe care îl lăsam în urmă...

Opt tunuri de calibre diferite, care constituiau armamentul de pe *Santa Maria*, vor asigura apărarea noastră în cazul unei agresiuni portugheze, care nu era exclusă.

João al II-lea nu-mi va ierta niciodată faptul că am solicitat patronajul suveranilor spanioli.

În mod normal, o caracă, aşa cum era a mea, ar fi trebuit echipată cu optsprezece tunuri. Dar am fost obligat să reduc numărul lor, pentru că proviziile pentru o cursă atât de lungă implicau o încărcătură mai mare decât cea obişnuită.

Insula Gomera va fi ultima noastră escală înainte de a ne avânta în necunoscut. Începusem redactarea jurnalului de bord. Foloseam - desigur, în secret - harta rudimentară pe care mi-o lăsase bietul pilot care a murit în braţele mele. Importanţa ei nu trebuia exagerată, căci nu trebuie să se creadă că îmi jalona ruta. Era, cel mult, o sursă de inspiraţie. Mie îmi revenea sarcina cea mai grea.

În timpul primelor zile de navigație, *Pinta* a semnalat o avarie la cârmă. O reparație provizorie i-a permis - de bine, de rău - să ne urmeze. Apoi alte stricăciuni i-au încetinit înaintarea, până ce a rămas blocată în plină mare...

I-am semnalat să repare avariile cu mijloacele de la bord, urmând să ne întâlnim la Gomera, unde voiam să refac proviziile de apă.

Costa m-a privit consternat.

– Să abandonăm o navă în pericol, monseniore?

– După cum vedeți, nu este o navă gata să se scufunde. Frații Pinzon se vor descurca şi singuri. Dacă era ceva mai grav, aş fi intervenit. Misiunea noastră, căpitane, nu suportă întârzieri.

Am ordonat navei *Nina* să ne urmeze. Căpitanul său, al treilea frate Pinzon, s-a supus.

Am surprins printre oamenii echipajului meu o oarecare şovăială. Se întrebau probabil dacă trebuie să mi se supună sau să intervină pentru salvarea vasului aflat în dificultate. În cele din urmă, mi-au executat ordinele.

Am ajuns la Gomera, unde am rămas cinci zile. Pentru că *Pinta* nu a venit, am hotărât să fac un ocol spre Gran Canaria. Aproape făcusem cale întoarsă. Acolo am avut bucuria să constat că *Pinta* reuşise să atingă insula prin propriile sale mijloace. Intuisem bine. Martin Pinzon îşi dovedise marea sa capacitate de marinar. Fără cârmă, navigase numai cu ajutorul vântului.

Totuşi, aici a survenit şi primul conflict între mine şi frații Pinzon. Voiau să se înapoieze în Spania, pentru că abandonasem *Pinta* în voia sorții. Plecarea lor ar fi compromis expediția. A trebuit să-mi folosesc toate talentele diplomatice şi să etalez toate hărțile pentru a le demonstra că erau pe punctul de a săvârşi o dublă greşeală. Regina, mânioasă, nu le va ierta niciodată dezertarea şi, în al doilea rând, ar pierde ocazia de a dobândi o parte importantă a tezaurului din Golgonda.

În cele din urmă, încăpățânarea lor a cedat. Înduplecați, au fost de acord să ne continuăm drumul împreună. O pace strâmbă. Relațiile noastre nu se vor îmbunătăți niciodată.

În portul cu cele mai rudimentare instalații din Gran

Canaria am reparat avariile suferite de *Pinta* şi am înlocuit pânzele latine - triunghiulare - de pe *Nina*, cu pânze pătrate, mai potrivite pentru o cursă lungă.

Toate aceste operaţii odată terminate, am ridicat ancora.

După socotelile mele şi în funcţie de alizeul care sufla de la est la vest, mi-ar fi trebuit cam douăzeci şi cinci de zile pentru a atinge obiectivul, desigur în cazul în care furtuni neprevăzute nu ne vor întârzia.

Pentru a stimula zelul mateloţilor, i-am anunţat că regina Isabelaa a promis o recompensă de 10.000 de maravedis primului marinar care va zări pământul.

Pe fiecare velier al flotei mele carturile erau asigurate de căpitan, căpitanul secund, pilotul şi un matelot cu vechime mare, care aspira la o avansare. De obicei, proprietarul îşi comanda propriul său vas. Exceptând relaţiile mele cu fraţii Pinzon, traversarea oceanului începea sub cele mai bune auspicii. Era timp senin şi vânt favorabil. Dar ruta pe care o alesesem - la sud de Canare - prezenta un mare pericol, pentru că această zonă aparţinea portughezilor şi dacă, din nenorocire, aş fi dat peste vasele lor de patrulare, riscam ştreangul.

În jurnalul meu de bord, menţionam o rută ceva mai la nord, în apele spaniole. Dacă aş fi fost capturat de portughezi, aş fi explicat că este vorba de o eroare de navigaţie, ceea ce ar fi putut părea plauzibil. Ei păzeau cu o vigilenţă extremă rutele care înconjurau Africa.

Dar pe măsură ce înaintam în largul oceanului acest pericol scădea, pentru că ei nu se îndepărtau prea mult de coastele continentului negru. Pentru a evita însă orice contact cu ei, oamenii de veghe scrutau orizontul în permanenţă, în căutarea pânzelor suspecte.

Când voiam să-mi odihnesc puţin creierul chinuit de prea multe griji, priveam cerul, marea şi acest spectacol grandios mă calma.

Am fost foarte mirat când am dat, în imensitatea apelor, de un strat gros de plante marine. Mateloţii, surprinşi de această mare de alge, se temeau că vor imobiliza navele. Dar n-a fost cazul. Alunecau peste acest imens covor verde fără nicio dificultate.

Am întâlnit rechini, broaşte ţestoase, peşti zburători care cădeau uneori pe punte. Delfinii ne însoţeau prieteneşte şi făceau tot felul de giumbuşlucuri, ca şi când ar fi vrut să ne distreze. Timpul se menţinea frumos, iar vântul sufla constant de la est spre vest. Mateloţii se temeau că ne va împiedica să ne întoarcem în Europa. Îi îngrijora şi faptul că proviziile erau serios secătuite, că n-ar ajunge pentru drumul de întoarcere.

Pe măsură ce înaintam spre vest, teama lua proporţii de panică, greu de controlat. Pământurile locuite rămăseseră în urmă, iar faptul devenea obsedant. Oamenii se adunau şi purtau lungi discuţii în şoaptă. Cei mai temerari propuneau o întoarcere imediată în Spania.

Vărul lui Beatriz, care îşi luase în serios rolul de spion, mă informă alarmat că se urzea un complot. Rebelii voiau să mă arunce peste bord şi să revină acasă.

Nu eram nici pe departe atât de calm şi de încrezător cum voiam să par. După primul cart de noapte, mă încuiam în mica mea cabină, amenajată la pupa şi, la lumina tremurândă a unei lămpi, studiam hărţile cu un fel de disperare. Ştiam că la capătul drumului nostru se aflau coastele Indiei. Dar cum să le explici asta unor oameni inculţi, superstiţioşi şi gata să se lase cuprinşi de furie?

Revolta mocnea şi mă puteam gândi la iminenţa unei izbucniri, judecând după privirile întunecate, ostile, care mă întâmpinau de fiecare dată când ne întâlneam. Nu mai părăseam puntea de comandă, unde urcau numai marinarii care îmi inspirau încredere. Să cobor printre mateloţii îndârjiţi ar fi fost o provocare inutilă. Situaţia se degrada din zi în zi.

Pinta şi *Nina*, mai uşor de pilotat, aveau rolul de cercetaşi. *Santa Maria*, mai grea, le urma la o distanţă reglementară.

Asfinţitul învăluia încet, cu pânzele sale întunecate, orizontul. Ultimele raze de soare înroşeau cerul, când se auzi vocea lui Martin Pinzon tremurând de bucurie:

– Pământ! Pământ!

Toţi oamenii se grăbiră spre prova pentru a-şi vedea visul împlinit. Silueta unei insule se profila în depărtare, sub bolta

trandafirie. Apoi se lăsă seara şi nu se mai vedeau decât stelele.

Pe toate cele trei nave oamenii săreau de bucurie, dansau, râdeau. Deznădejdea era urmată de un torent de mare bucurie. Pentru a sărbători evenimentul, am acordat tuturor o raţie dublă de vin.

Devenisem eroul binecuvântat de Dumnezeu. Aclamaţiile îmi încălzeau inima. Aşteptam toţi dimineaţa cu o nerăbdare greu de exprimat.

Când zorii împrăştiau ultimele umbre ale nopţii, insula dispăruse. Toţi scrutau orizontul. Nimic. Dezamăgirea ne-a cuprins pe toţi.

Toţi credeau că a fost un miraj. Oceanul se întindea în faţa noastră imens şi gol...

Voiam să continuu drumul spre vest, dar Martin Pinzon s-a răzvrătit şi - încălcându-mi ordinele - schimbă cârma spre sud-vest. *Nina* a luat acelaşi drum.

Umilit, rumegându-mi mânia, a trebuit să-l urmez.

Această nouă rută părea să nu ducă nicăieri...

Echipajul se revoltă şi el, nu mai voia să înainteze. Trebuia găsită o soluţie. Navele s-au oprit.

Căpitanii şi secunzii celor două caravele urcară pe bordul *Santei Maria* pentru o ultimă conferinţă. Pentru a hotărî împreună întoarcerea în Spania.

În acea clipă m-am decis să joc tare - totul sau nimic. Am cerut un răgaz de trei zile. Dacă la capătul acestui interval de timp pământul nu se va ivi la orizont, ne vom întoarce din drum.

Discuţii purtate în şoaptă, argumente cântărite, opinii exprimate... Apoi, priviri negre de mânie aruncate spre mine.

– Trei zile! Niciun minut mai mult!

Nu ştiu cine a pronunţat aceste cuvinte. S-a auzit un freamăt ca o ameninţare de moarte.

– Trei zile!

Am jurat că îmi voi respecta cuvântul...

Pentru a câştiga timp, am hotărât să navigăm zi şi noapte.

După primul cart m-am retras în cabină şi, acolo, m-am rugat cu umilinţă lui Dumnezeu să mă ajute, pentru că

misiunea expediției nu este numai dorința de câștig... Propovăduirea cuvântului divin a fost prima sarcină pe care mi-a încredințat-o regina...

Exact a treia zi, în zori, *Pinta*, care deschidea convoiul, s-a oprit şi ne-a aşteptat. Ne-am apropiat.

Am auzit vocea lui Martin Pinzon care striga triumfător:

– Un matelot din echipajul meu, Juan Rodriguez de Triana, a zărit, primul, recifurile de-a lungul unei coaste stâncoase! Merită premiul de zece mii de maravedis promis de regină! Numele lui va rămâne marcat în istorie!

Eram dezolat pentru bietul Triana... Eu observasem primul recifurile, la lumina lunii pline. Ajutorul meu, care se afla lângă mine, putea confirma acest adevăr. N-am vrut să tulbur somnul acestor oameni care se odihneau după o zi grea...

Expediția mea era încununată de succes. Traversasem oceanul în douăzeci şi cinci de zile şi eram primul om care a realizat această performanță. Normal, încercam o mare bucurie, dar în acelaşi timp am constatat că tensiunea nervoasă mă epuizase. Din fericire, victoria pe care o obținusem împotriva ignoranței, a rea-voinței şi a elementelor naturii m-a reconfortat...

Pentru oamenii mei eram acum un Dumnezeu...

În dimineața următoare am debarcat pe o insulă luxuriantă, cu o plajă de aur. Eram în fruntea unui cortegiu alcătuit din ofițeri şi mateloți îmbrăcați cu cele mai strălucitoare veşminte şi care agitau drapele colorate.

Indigenii, bărbați, femei, adolescenți, toți goi şi care se remarcau printr-o frumusețe fizică extraordinară, ne-au primit uimiți şi plini de încântare, arătându-ne un respect demn de nişte zei.

Am luat în posesie această insulă, în numele reginei Isabelaa, şi am botezat-o San Salvador. Pentru a marca autoritatea spaniolă, am înfipt în pământ o cruce mare şi o spânzurătoare. Simboluri ale credinței creştine şi ale justiției, care îi va lovi pe toți cei care vor îndrăzni să se opună misiunii noastre civilizatoare.

Da Costa remarcă surprins:

– Ați observat, domnule, că oamenii de aici nu seamănă cu chinezii?

– Chinezi sau nu, urmează să fie slugi credincioase şi îndemânatice!, am răspuns cu satisfacție.

Sclavia este autorizată în Europa. Populațiile primitive vor beneficia de numeroase avantaje dacă se vor pune în serviciul stăpânilor creştini. Aborigenii erau goi, dar purtau coliere, brățări, inele şi cercei.

Un matelot se apropie de o femeie cu forme pline, pipăi colierul de aur şi, în treacăt, sânii rotunzi şi grei.

M-am adresat marinarilor mei cu un ton aspru, ce nu admitea replică:

– Atenție! Aurul este monopol regal! Niciun om să nu îndrăznească a-şi însuşi aurul indigenilor fără ordinul meu sau al ofițerilor! Veți dispune de alte avantaje care vă vor aduce mari avuții! Veți deveni mai bogați decât toți negustorii spanioli la un loc! Dar pentru a ajunge acolo trebuie să dați dovadă de răbdare şi de disciplină! Spânzurătoarea pe care o vedeți acolo nu este pregătită numai pentru autohtoni! Țineți bine minte vorbele mele!

Ele avură efectul unui duş rece. Chipurile oamenilor se întunecară. Voiau să obțină totul şi cât mai repede.

Cei mai mulți mă priveau cu o ostilitate vicleană, în timp ce îmi zâmbeau cu o falsă bunăvoință. Sunt sigur că mulți dintre ei erau tentați să mă omoare după ce vor acumula grămezi de aur care să le asigure un belşug nemărginit până la sfârşitul vieții.

De acum înainte voi veghea să nu fiu luat prin surprindere. Vărul lui Beatriz îmi organizase un grup de oameni de nădejde, care să-mi asigure paza, în schimbul unor frumoase recompense.

Am continuat explorarea insulelor, care se înşiruiau ca perlele într-un colier magnific. Cei care au plasat paradisul în această parte a lumii n-au făcut o alegere proastă. Adam şi Eva trecuseră însă şi pe aici, ca şi şarpele cu mărul păcatului. Tinerele femei şi fetele abia nubile primeau fleacurile ieftine, dar bătătoare la ochi, oferite de oamenii noştri, cu o plăcere şi o bucurie mişcătoare. Îşi imaginau că Dumnezeu coborâse

pe pământurile lor dăruindu-le harul divin pentru eternitate... Sărăcuțele... Se abandonau în brațele unor arhangheli coborâți din înălțimile cerului pentru a le ferici...

După căderea nopții, în timp ce velierele noastre ancorate se legănau ușor, în golful cu valuri mici, mătăsoase, argintate de lună, mateloții îndrăzneți, îndemnați de Eros, se strecurau pe uscat și se întorceau istoviți, fără vlagă, dar mai fericiți decât sultanul otoman după o noapte petrecută în haremul lui cu zeci de cadâne. Ofițerii nu s-au arătat nici ei mai reținuți. Numai un neputincios sau un călugăr rigorist n-ar fi profitat de ocazie.

Când am părăsit insula, am lăsat în urma noastră zâmbete, lacrimi de regret, viitori metiși micuți și fleacuri strălucitoare.

Am primit și eu câteva vizite feminine în cabina mea de pe *Santa Maria*. Dar cu toată discreția posibilă.

Am fost foarte îngăduitor cu oamenii. Era preferabil să-și cheltuiască energia cu femeile decât să se răzvrătească. Eram conștient de pericolul care mă pândea. Mă mișcam ca pe o coardă întinsă. Noaptea, mi se întâmpla adesea să tresar când auzeam pași pe puntea de la pupa...

Trec de la o idee la alta. Sunt obsedat de pericolul care mă înconjoară. Vigilența este obligatorie...

Continuam insistent explorările, dar părăseam rar puntea vasului. Prudența îmi impunea unele reguli. Trimiteam în schimb detașamente care să prospecteze interiorul insulelor. Misiunea lor principală era să caute aur și să-l aducă în cantități cât mai mari.

Contrar așteptărilor mele, aurul nu abunda. Dar timpul îmi lipsea pentru a face investigații mai extinse.

În ciuda căutărilor mele, n-am reușit să ating orașul Catay și să-l întâlnesc pe marele han. Dar nu disperam.

Relațiile mele cu frații Pinzon, în special cu Martin, cel mai vârstnic, se degradau. Luase prostul obicei să comenteze ordinele mele și chiar să le nesocotească. Se întâmpla să acționeze independent și să încredințeze oamenilor săi misiuni fără să-mi ceară consimțământul. Un conflict devenea inevitabil. Navigam de-a lungul unei insule

împădurite, când am observat un mic golf care ne-ar fi permis să evităm să navigăm pe vremea rea care se anunța. Executând ordinele mele, *Santa Maria* urmată de *Nina* s-au îndreptat spre acest refugiu bine adăpostit.

Spre consternarea mea, am văzut *Pinta* îndepărtându-se de noi, ținând cap nord, fără să ia în seamă semnalele mele. Curând, s-a pierdut în valurile de ceață.

Martin Pinzon şi fratele său, Francesco, se răzvrătiseră pur şi simplu împotriva autorității mele. Vincent, al treilea Pinzon, care comanda *Nina*, din proprie inițiativă sau influențat de secundul său, Juan Nino, s-a disociat de ei. Mi-am propus să-i recompensez generos pentru devotamentul lor.

Rebeliunea celor doi frați Pinzon se încadra, desigur, într-un plan conceput în timpul traversării. Să se despartă de mine şi să pretindă că au descoperit singuri pământuri necunoscute, a căror posesiune să şi-o atribuie. Ar fi fost capabili să se întoarcă în Europa înaintea mea şi să pretindă că au ajuns primii la marginile Indiei. Aveam martori pentru a dovedi contrariul, dar scandalul iscat nu mi-ar fi prins bine, cu atât mai mult cu cât dușmanii nu mă menajau.

Poate că dădeam prea mare importanță acestei trădări, care se va reduce până la urmă la o nefericită amintire. Dar de câtva timp devenisem sensibil la cele mai neînsemnate contrarietăți. Tremuram de mânie şi strângeam pumnii ca să nu izbucnesc în înjurături.

Mi-am reluat explorările, cu intenția de a mă întoarce cât mai repede în Europa. Am descoperit o insulă pe care am botezat-o Hispaniola, mănoasă şi cu multe privelişti încântătoare.

O să petrecem Crăciunul într-un decor de vis, exclamau tovarăşii mei extaziați. Din nefericire, sufletul meu nu era în stare să guste deliciile acestei mari sărbători, petrecute într-un cadru atât de exotic.

Apoi, timpul s-a stricat. Ploi torențiale, furtuni, vânturi nefavorabile care se țineau lanț. Într-o noapte relativ liniştită, după un şir de uragane, asiguram ca de obicei primul cart, iar spre sfârşit m-am retras în cabina mea pentru că mă doborâse oboseala.

Deodată, am fost trezit din somn de strigătul tânărului matelot, asistentul meu. Curentul împingea *Santa Maria* spre coasta stâncoasă. Am ieşit pe punte şi am dat alarma. În acel moment, am auzit trosnind coca din cauza impactului. Velierul se înclina, împins spre recif. Salvarea aurului şi a echipajului au fost prima mea grijă. Am evacuat nava-amiral care se scufunda rapid. Întregul echipaj a fost transbordat pe *Nina*, care era acum supraîncărcată.

Am făcut o anchetă pentru a stabili responsabilităţile. *Santa Maria* a naufragiat când da Costa, căpitanul secund, trebuia să fie de cart. El s-a apărat, invocând o împrejurare care aparent pleda în favoarea sa. Nimeni nu-l trezise ca să preia cartul.

Continuarea explorării în aceste condiţii ar fi atins absurdul. Greutatea numărului mare de oameni pe fragila *Nina* risca să o dezechilibreze şi să o răstoarne. O traversare până în Europa era de neconceput în aceste condiţii.

Nu exista decât o singură soluţie. Să construim o fortăreaţă pe insulă, lângă un cătun locuit de indigeni binevoitori, îndeajuns de încăpătoare pentru o garnizoană de voluntari dispuşi să aştepte intervenţia unei alte expediţii spaniole. Treizeci şi nouă de marinari s-au oferit pentru această misiune, care le promitea minunile paradisului regăsit...

Am ridicat ancora şi am pornit spre Spania. Transbordasem toată cantitatea de aur pe Nina şi îmbarcasem şi câteva superbe exemplare umane, indigeni, pentru a impresiona Curtea.

În larg, în apropierea unei coaste stâncoase care se înfigea ca un pinten în ocean, şi pe care am botezat-o Monte-Cristo, ne-am întâlnit cu *Pinta*, care cobora spre sud după ce descoperiseră un cordon de insule care - declarau fraţii Pinzon - le aparţineau de drept.

Nebun de furie, le-am atribuit responsabilitatea sfârşitului lamentabil al expediţiei noastre, care ar fi trebuit să ne asigure o întoarcere triumfală în Spania. La rândul lor, m-au acuzat că am abandonat pe o insulă sălbatică un grup de marinari, fără să le asigur provizii suficiente şi fără mijloace eficiente de apărare în cazul unui atac al indigenilor.

Am ripostat, acuzându-i de dezertare şi de faptul că plecarea lor a pus echipajul şi încărcătura în pericol.

Intervenţia diplomatică a lui da Costa a calmat cât de cât spiritele. Un conflict grav între mine şi fraţii Pinzon n-ar fi făcut decât să complice situaţia, şi aşa destul de încordată.

Din vârful buzelor, le-am spus că-i iert. Mă prefăceam că m-am lăsat convins, deşi în sinea mea jurasem să mă răzbun. Răzbunarea este un drept divin. Îl voi exercita când condiţii favorabile vor fi îndeplinite.

Pe drumul de întoarcere, ploi care parcă anunţau potopul, furtuni, vânturi, se înverşunau împotriva noastră. Dar cele două caravele au înfruntat fără inconveniente elementele naturii dezlănţuite.

Pinta a fost totuşi obligată să-şi încetinească mersul din cauza unor avarii la catargul central, care trebuia reparat. Am lăsat-o pe *Pinta* în voia sorţii. Nimic nu mă putea opri. Trebuia să ajung primul în Spania.

Totuşi, neprevăzutul s-a produs...

Vânturi potrivnice au împins *Nina* spre coastele Guineei. Nave portugheze ne-au blocat. Autorităţile ne-au acuzat că am traversat ilegal linia de demarcaţie. Cu jurnalul de bord în sprijin, denaturat de mine cu bună-ştiinţă, am demonstrat că furtuna a fost singura cauză a acestei devieri de la rută, care a obligat nava să se angajeze pe un traseu la nord de linia de demarcaţie, deci în apele spaniole.

Dar nu scăpasem de Scylla decât pentru a fi aruncat în Charybda, dicton cunoscut, repetat adesea de Bartolomeo, savantul familiei.

După ce am fost târât pe la autorităţi, unele mai chiţibuşare decât altele, am fost adus în faţa regelui João al II-lea, care făcea haz de necaz ascultând cu un interes politicos scurta expunere a explorărilor mele indiene.

Am aflat mai târziu, datorită unei indiscreţii, că i se sugera o rezolvare expeditivă şi radicală a problemei mele. Să-mi atârne o piatră grea de gât şi să mă arunce în mare, ceea ce le-ar permite să culeagă roadele expediţiei mele fără cheltuieli suplimentare. Regele ar fi refuzat acest deznodământ, nedemn de un cap încoronat.

Bănuiesc că adevărata cauză a onestității regale a fost vâlva deja produsă de expediția mea. Dacă aș fi dispărut după vizita silită făcută la Lisabona, augusta sa reputație ar fi rămas pătată pentru totdeauna.

Mă gândesc, totuși, că în zilele noastre moartea violentă este dăruită cu atâta mărinimie, încât trecerea la odihna veșnică în aceste condiții n-ar fi produs o impresie deosebită. Frații Pinzon ar fi profitat primii de vizita mea forțată pe lumea cealaltă...

Apropo de Pinzon!... Eliberat, m-am grăbit să ajung la Curtea spaniolă. Înainte de a fi primit în audiență de Regii Catolici, am fost informat că Martin Pinzon, înapoiat în Spania înaintea mea, ceruse permisiunea de a se prezenta în fața suveranilor pentru a le raporta descoperirea continentului indian, pe care și-o asuma, ignorând participarea mea, sau reducând-o la o cantitate neglijabilă. Spre marea lui dezamăgire, i s-a răspuns că prezentarea lor la Curte nu este dorită înaintea audienței mele.

Această punere la punct a lui Pinzon mi-a produs o mare satisfacție...

În fine, marea zi a sosit...

Am cunoscut în sfârșit apoteoza...

În acele zile, Regii Catolici se aflau la Barcelona. Un cortegiu strălucitor mă aștepta la porțile orașului. Condus în fața cuplului regal, le-am sărutat mâna, apoi ei m-au invitat să stau jos în prezența lor, onoare acordată numai marilor personalități ale regatului. Am depus la picioarele lor comoara pe care o adusesem cu mine din insule, la care se adăugau câteva păsări exotice cu un penaj superb, precum și grupul de sclavi, frumoși ca niște zei și bogat împodobiți. Apoi am făcut o scurtă expunere a descoperirilor mele, cu modestia unui erou care nu are nevoie să înfrumusețeze faptele.

Drept recompensă, am primit premiul de zece mii de maravedis, care mi se cuvenea pentru că zărisem primul pământul, titlul de grande de Spania, precum și dreptul de a adăuga la blazonul meu însemnele regale de Castilia și de Leon.

Jurnalul ținut de mine, Diario, pe care l-am prezentat maiestăților lor, în care descriam descoperirile mele, circula acum în mâinile celor mai importante personaje ale regatului. Lumea se îmbulzea să mă vadă, să mă salute, să mă aclame...

Grație mie, lumea şi-a schimbat înfățişarea... Iar Spania a devenit cel mai mare imperiu al universului...

Între micul Cristoforo Columbo, care alerga desculț pe ulițele din Genova, şi Cristobal Colon, vicerege al pământurilor de peste mări, este o diferență ca de la cer la pământ...

La Curte, Diego se împăuna cu o mândrie legitimă... Obținuse privilegiul de a purta, alături de numele său, titlul de mare-amiral ereditar...

Un succes ca al meu ar fi amețit orice altă ființă umană... În ce mă priveşte, îmi păstram echilibrul mintal neatins... Am fost hărăzit să desăvârşesc un mare proiect hotărât de Dumnezeu...

În Spania, descoperirile mele au provocat un val de entuziasm... Zeci de mii de oameni curajoşi şi întreprinzători se pregătesc să traverseze oceanul şi să se stabilească pe noile teritorii ale Paradisului pământean...

Există răuvoitori care încearcă să minimalizeze efectul benefic al descoperirilor mele. Îi sufocă pizma...

În primul rând, acest pigmeu de Martin Pinzon, care voia să apară în postura de concurent în această expediție. În descrierile mele, am trecut cu vederea încercarea lui de răscoală şi pe aceea - mult mai gravă - de a-şi atribui isprăvile mele eroice.

Se pare că aceste eşecuri l-au marcat profund. Puțin după întoarcerea mea în Spania, a murit ros de deznădejde şi de o boală sexuală pe care o contractase în insule... De altfel, nu era singurul...

Curtenii invidioşi m-au ridiculizat. Promisesem aur în cantități inimaginabile şi nu adusesem decât câțiva pumni de bijuterii din aur, rudimentare. Nu adusesem nicio scrisoare din partea marelui împărat al Chinei, nicio dovadă certă că am atins țărmurile Indiei... Câțiva sclavi indigeni nu puteau compensa enormele avantaje economice, comerțul, minele de aur, mirodeniile făgăduite în van.

Oricum, infirmasem concluziile semidocților membri ai faimoasei comisii, care demonstraseră inutilitatea unei expediții maritime spre vest...

Din fericire, Regii Catolici continuau să-mi acorde încrederea...

Trecuseră şase luni de la întoarcerea mea în Spania. O nouă expediție se organiza sub comanda mea. De data aceasta, era alcătuită din şaptesprezece veliere cu un echipaj de o mie trei sute de oameni. În afara personalului navigant am luat soldați, judecători pentru a menține ordinea, precum şi preoți pentru a predica învățăturile lui Dumnezeu, inchizitori care să-i pedepsească pe păgânii care refuzau să se pocăiască, la care se adăugau numeroşii coloni atraşi de descrierea lanțului de insule minunate ce precedau continentul indian.

Deschisesem drumul şi pusesem temeliile imperiului spaniol de peste ocean.

Am prezis Regilor Catolici că pământurile pe care le descoperisem vor face să reverse asupra Peninsulei Iberice valuri de aur.

De acum înainte, vistieria regală va fi mereu plină.

JUAN ALVAREZ de BARAN
hidalgo şi cavaler

Pentru a mă înțelege, ar trebui să cunoaşteți Extremadura şi mizeria ei cruntă, goliciunea dură, aproape sălbatică, peisajele sale care au ceva malefic, monstruos. Se spune că acest ținut dă naştere celor mai curajoşi aventurieri... Şi explicația este simplă: oamenii întreprinzători, curajoşi, dârji, însuflețiți de dorința de a trăi, de a învinge forțele dușmănoase ale naturii caută dincolo de marginile sale o viață mai bună, capabilă să le satisfacă nevoile, setea de orizonturi noi, posibilitatea de a-şi realiza visurile.

În Extremadura, libertatea conviețuieşte cu indiferența

locuitorilor față de vecinii lor. Nu este vorba de egoism, ci de sărăcia fiecărei familii, obligată să trăiască într-o izolare aproape totală pentru a face față cu greu propriilor nevoi, fără a se mai sinchisi de ceilalți. Eşti liber să trăieşti sau să mori. N-ai decât să alegi. Dacă preferi viața, trebuie să o aperi, să lupți eroic cu natura, care îți opune o rezistență înverşunată la fiecare pas, în fiecare clipă.

Să nu vă plângeți niciodată de nenorocul care vă urmăreşte, pentru că fatalitatea nu este decât o superstiție care serveşte drept scuză neputincioşilor. Să nu cereți ajutorul Divinității, pentru că este prea îndepărtată, prea spiritualizată pentru a interveni în mod eficace. Un copil al vecinilor noştri a fost violat şi ucis într-o văgăună, fără ca puterea cerească să schițeze cel mai mic gest pentru împiedicarea acestei crime.

Binecuvântați numele lui Dumnezeu, pentru că este un drept care îi este datorat. Rugați-vă, dacă aveți nevoie de un suport moral. Cât despre rezultate, asta este o altă problemă... Spiritul şi materia nu fac niciodată casă bună împreună...

Cu siguranță, n-am învățat această filosofie la şcoala parohială, unde călugării ne predicau în castiliană şi în latină *Tatăl nostru, Ave Maria, Crezul* şi *Slavă Ție* şi numai în al doilea rând cunoştințe elementare de scris şi citit, de aritmetică, de istorie şi de religie. Noțiunile de filosofie umanistă le-am căpătat în împrejurări mai deosebite. Aveam un unchi, intrat foarte tânăr în Ordin. După studii strălucite la Universitatea din Salamanca, care îi deschideau o frumoasă carieră ecleziastică, a părăsit vanitățile acestei lumi pentru a se supune celor mai grele umilințe. Cred că era puțin țicnit, pentru că purta doar un anteriu de dimie direct pe piele, umbla desculț şi iarna, şi vara, dormea o oră pe noapte într-o chilie atât de strâmtă, încât nu putea să se odihnească decât cu spatele la perete. Hrana lui se rezuma la puțină pâine şi apă de trei ori pe săptămână.

Într-o zi, şi-a adus aminte de existența unui nepot care ar fi avut datoria să lupte în locul lui, cu armele teologiei pozitive şi revelate, împotriva lui Satan şi a cohortelor de

draci care amenințau să arunce clerul catolic în adâncurile iadului. Eu eram nepotul în chestiune.

Tata a fost de acord şi m-a trimis la mănăstirea lui. Acolo am fost supus unui tratament de îndoctrinare, care trebuia să facă din mine campionul unei biserici purificate, eliberate de toate ereziile.

Predicile se bazau pe textele sfinte şi pe autoritatea veşnică a Bisericii. Cunoştințele sale asupra divinității se datorau în primul rând studiului dogmelor. Pentru a combate argumentele umaniştilor atinşi de păgânism, el le expunea în esența lor, insistând asupra influenței lor periculoase, a efectelor distructive. Argumentele lui pentru susținerea teoriei că pământul este plat, sprijinite pe sfintele scripturi, îmi aminteau raționamentele tatălui meu asupra sfericității pământului, pentru că teoriile umaniste inspirate din textele vechi greceşti erau răspândite în masele largi de învățători laici. După ce mi-au împuiat capul trei ani, am fugit de la mănăstire.

La puțin timp după dezertarea mea, unchiul şi-a dat sufletul. Eram ros de remuşcări, dar tata mi-a spus să nu-mi fac griji, pentru că moartea lui a fost provocată de o răceală pe care o contractase într-o noapte geroasă de iarnă.

Săracii din Extremadura - hidalgo ori țărani - nu iubeau prea mult Biserica, pentru că mănăstirile şi ordinele militare şi clericale din Alcantara aveau mari domenii în ținut şi obțineau profituri foarte mari. Locuitorii aduşi aproape de înfometare n-au alte resurse decât muncile câmpului, în calitate de pălmaşi sau arendaşi.

Un număr redus de mici proprietari cresc animale, dar această ocupație necesită o anumită bunăstare materială. Trebuia să ai ciobani cu simbrie care să poată face față la ceea ce numim, în termeni savanți, transhumanță. Primăvara trebuie să urce cu turmele pe păşunile înverzite, apoi să le coboare spre adăposturi de iarnă, la ivirea primilor fulgi de zăpadă. Asociați în organizații puternice denumite *mastas*, sprijinite de stat, pentru că plătesc impozite mari, crescătorii se bucură de dreptul de trecere şi de păşunare, în detrimentul localnicilor. Pentru aceştia, creşterea animalelor

domestice se reduce la câțiva porci, curcani sau găini destinate vânzării la târg şi nu consumului propriu.

Adesea, țăranii nu-şi pot plăti impozitele grele, de care nobilii şi oamenii bisericii sunt scutiți. Perceptorii vin escortați de alguazili şi însoțiți de câini răi şi sunt gata oricând să folosească măciucile la cel mai mic semn de rezistență al țăranilor terorizați. Celor incapabili să-şi plătească dările li se iau animalele din gospodărie, uneltele agricole, mobila, hainele, pernele şi chiar cuverturile mizerabile cu care se învelesc spre a se feri de frig. Se întâmplă să li se smulgă până şi uşile bordeielor construite din chirpici.

Țăranii care îşi pierd nădejdea părăsesc mizerabilele lor cocioabe şi infimele bucăți de pământ şi pleacă în căutarea unei vieți mai bune, sub un cer mai îndurător. Iluzii întreținute din timpuri străvechi şi care se repetă cu o regularitate jalnică.

În trista lume a Extremadurei, cavalerii - hidalgo -, care nu mai posedă decât nobila lor mândrie, trăiesc risipiți printre localnici. Nu se deosebesc de țărani decât prin blazonul cioplit pe o placă de piatră fixată deasupra intrării amărâtelor lor case.

În Extremadura există şi sclavi. Teoretic, au un statut social inferior aceluia al țăranilor liberi. Dar cum cei mai mulți sunt cumpărați de oameni bogați, care îşi pot permite luxul să-i întrețină, ajung să se bucure de un oarecare confort şi de o hrană mai bună.

Tatăl meu, Pedro Alvarez de Baran, este un hidalgo de viță veche, foarte mândru de obârşia sa. Noi îl vedem rar, pentru că este plecat de mai mulți ani să se războiască în Italia, sub steag spaniol. Datorită soldei sale, noi - familia - trăim oarecum bine. Când l-am văzut ultima oară, mi-a spus cu o umbră de amărăciune:

– Dacă ai fi ales cariera ecleziastică, ai fi putut deveni episcop, cardinal şi, de ce nu?, papă. Unchiul tău îți lăuda inteligența şi capacitatea de a înțelege filosofia cea mai abstractă. Din nefericire, ai ales altă viață, care îți oferă perspective mai puțin strălucite. În privința surorilor tale, dacă voi muri într-o zi doborât de vreun glonte inamic, nu le voi putea

asigura o zestre convenabilă, pentru că niciodată n-am avut destui bani pentru aşa ceva. Mama ta este aproape tot timpul bolnavă. Tu nu ai decât cincisprezece ani. Totuşi, greutăţile familiei vor cădea pe umerii tăi. Dacă mi se va întâmpla ce este mai rău, să te adresezi ducelui de Medina-Sidonia, care mi-a arătat întotdeauna o aleasă bunăvoinţă...

Se vede că simţea apropierea umbrei morţii, pentru că, la mai puţin de o lună după această convorbire „între bărbaţi", a fost doborât de o ghiulea de tun. Înainte de a-şi da sufletul, primise dreptul să poarte titlul de Don, ceea ce însemna o mare onoare pentru el şi pentru urmaşii lui...

După cum ştiţi, eu mă numesc Juan Alvarez de Baran. Să nu vă înşelaţi asupra numelui de Alvarez adăugat aceluia de familie. Noi nu suntem din ramura Alvarez care face parte din arborele genealogic al ducilor de Villafranca. Este doar o coincidenţă.

Am ţinut să precizez acest fapt pentru că noblеţea familiei mele nu este mai puţin veche decât cea a familiei Villafranca.

Aceştia au beneficiat de un complex favorabil de împrejurări. S-au făcut remarcaţi datorită unei josnice linguşeli cu care au atras bunăvoinţa regilor. Să obţii un ducat şi titlul de grande de Spania prin astfel de mijloace îmi repugnă...

Să nu vă închipuiţi că sunt invidios. Sângele care curge în venele mele este la fel de nobil ca acela al Regilor Catolici...

Din nenorocire, moartea tatălui meu ne-a lipsit de solda lui şi ne-a aruncat în mizerie.

Aveam nevoie de un mijloc de existenţă. Dar un hidalgo se înjoseşte dacă se apucă de munci umile, manuale.

Anumiţi consilieri ai regelui, preocupaţi de încasarea impozitelor, aveau pretenţia că munca trebuie prestată în mod obligatoriu de toţi spaniolii, cu sau fără titlu de noblеţe. Citau exemplul ducilor de Infantado, de Medina-Sidonia, de Feria sau de Sesso, care finanţau mari întreprinderi comerciale.

Nimic de zis. Când ai averi imense îţi poţi permite luxul să foloseşti capitalul pentru a-l spori. Dai ordin diverşilor

comisionari să pună în mişcare sute de mii de ducaţi; dar asta nu înseamnă să nu-ţi respecţi rangul.

Să te ocupi însă, personal, de operaţii comerciale sau de altele de acest fel, să stai în spatele unui ghişeu sau să lucrezi lemnul, iată ocupaţii nedemne de un nobil, fie el duce ori simplu hidalgo.

Să te căsătoreşti cu fata unui negustor bogat nu este o afacere proastă, dar femeile cu avere nu răsar precum ciupercile după ploaie.

Cariera armelor este, incontestabil, cea mai onorabilă. Războaiele fără sfârşit provocate de instinctele sângeroase ale şefilor de state - fie ei slujitori ai lui Hristos, regi, împăraţi sau simpli condotieri ajunşi în vârful puterii, cum sunt cei din clanurile Sforza, Malatesta sau Baglioni - oferă amatorilor de aventuri de capă şi spadă ocazia de a câştiga galoane, de a se îmbogăţi sau de a-şi sfârşi viaţa cu viscerele amestecate cu iarba vreunui câmp de luptă...

Răpusă de o boală de piept, mama mea, Florencia, şi-a urmat soţul în mormânt. Surorile mele, conştiente că nu se puteau căsători fără o zestre atrăgătoare, şi-au închis viaţa între zidurile unei mănăstiri.

Rămas singur acasă, mă întrebam, plictisit, cum aş putea să mă descurc. Preotul satului, care îmi cunoştea situaţia şi viitorul promiţător încă de pe vremea când eram discipol al unchiului meu, mă sfătuia să intru în Ordin. Dar perspectiva de a îmbrăca o rasă de călugăr îmi făcea greaţă.

Cu moralul la pământ, m-am închis în casă. Aveam impresia că tavanele camerelor goale îmi cădeau în cap. Mi-a venit în minte sfatul tatălui meu. Să cer ajutorul ducelui de Medina-Sidonia. Trebuia deci să mă pregătesc pentru un drum lung. O vecină binevoitoare mi-a fript ultima găină din gospodărie. Neînsemnatele mele bagaje - diplomele care atestau sângele meu nobil şi, pe deasupra, puiul fript - abia dacă puteau umple mica mea desagă. Am zăvorât uşa casei, am pus cheile deasupra blazonului care împodobea intrarea - precauţie inutilă, pentru că nu era nimic de furat - apoi, fără să mă mai uit în urmă, am pornit spre Sevilla, ţinta călătoriei mele...

O parte din viața mea se încheia nu prea strălucit. O tristețe vagă şi teama de un viitor încă necunoscut mă apăsau dureros. Apoi, încetul cu încetul, optimismul meu natural a învins. Este amețitor să te bucuri de o libertate nemărginită, să nu dai socoteală nimănui, să te porți numai după propriul tău plac.

Deşi punga mea era goală, nu-mi făceam sânge rău. Mâncarea nu-mi punea probleme de nerezolvat. Parohiile din fiecare sat serveau hrană localnicilor, călătorilor nevoiaşi şi copiilor din partea locului sau aflați în trecere.

O vecină îi spunea mamei că am o mutră de înger nevinovat, care inspiră oamenilor dorința de a mă ajuta, de a mă proteja. Această imagine de o drăgălăşenie seducătoare nu se potrivea cu aspectul marțial pe care voiam să-l adopt.

Nu concepeam că înfățişarea de băiat cuminte şi firav ar fi putut să mă ajute în situații grele. Totuşi, aşa se întâmpla. Când treceam prin târguri, hainele mele modeste le făceau pe gospodinele care se întorceau de la piață să se oprească în fața mea şi, cu un zâmbet plin de simpatie, să-mi ofere câteva fructe, prăjiturele sau uneori chiar o mâncare mai consistentă.

În fața hanurilor, la umbră, clienții cu burta plină, aşezați la mese lungi, cu carafe de vin în față, mă invitau să mă aşez la masa lor.

Hangiii erau în general încruntați, dar nevestele lor se lăsau uşor impresionate de zdrențele mele prăfuite, de mutra mea probabil flămândă. Mă chemau cu un glas blajin şi îmi dădeau provizii îndestulătoare până în satul învecinat.

O precizare! Nu cerşeam niciodată... Un hidalgo acceptă mici cadouri... ca un fel de omagiu...

Bunii creştini sunt darnici. Călugării cerşetori i-au obişnuit să-i ajute pe drumeții sărmani...

Am trecut prin Trujillo, oraş îngrămădit, cenuşiu ca toată Extremadura. Străzi înguste, case înghesuite care păreau că se strivesc între ele. Două sau trei palate se ridicau deasupra acoperişurilor umile, ca nişte măgăruşi în mijlocul unei turme de oi...

Tatăl meu, deşi era de fel din Extremadura, adora Andaluzia însorită.

– Când vom avea bani mulți, ne vom muta la Sevilla. Oraşele Andaluziei evocă un pumn de perle încrustate într-o coroană de aur. Sevilla, Cordoba, Cadiz sună pentru ureche precum o muzică diafană...

Poate că îi voi împlini visul...

Vântul ridica vârtejuri de praf pe drum, pe pământul ars de soare. În depărtare se profilau turnurile înalte, îngălbenite, ale unui castel. Pe câmpurile din împrejurimi munceau zilieri. Ajuns la granița Extremadurei, mi-a scăpat un lung suspin. Când am pus piciorul pe pământul Andaluziei, am avut impresia că am pătruns într-o altă lume. Satele erau mai deschise, mai vesele, casele mai curate, grădinile mai îngrijite. Am văzut până şi oameni râzând.

Am întâlnit călători săraci, ca şi mine, cavaleri în veşminte strălucitoare, călări pe armăsari jucăuşi, cu harnaşamente bogate, călugări-cerşetori, înalți prelați ai Bisericii urmați de escorte mai numeroase şi mai strălucitoare decât ale unui grande de Spania, țărani obosiți, transpirați, cu capul plecat, soldați înarmați şi chiar un convoi de artişti de bâlci, care duceau în căruțe cele necesare spectacolului.

Încă de la început Sevilla m-a amețit. Trujillo şi Caceres, cele mai importante oraşe ale Extremadurei au, prin comparație, aerul unor rude sărace stând alături de un bogat personaj favorizat de zei binevoitori.

Influențat de entuziasmul tatălui meu pentru Sevilla, de poveştile lui pline de culoare, descopeream, la rândul meu, fațete noi. Aş fi putut să le cânt în versuri, dar poezia nu se scrie cu vârful spadei. După ultima mea spovedanie, înainte de plecare, preotul din sat mi-a spus cu părere le rău:

– Îți iroseşti viața! Păcat! Ai fi putut deveni un foarte talentat *letrado* sau un eminent prelat. Unchiul tău - un om sfânt - vorbea cu admirație şi respect de inteligența ta vie, de plăcerea ta de a scotoci biblioteca mănăstirii în căutarea celor mai interesante manuscrise şi de uşurința ta de a-ți însuşi cunoştințe superioare nivelului vârstei tale. Să-ți arunci pe apa sâmbetei talentele şi să alergi după aventuri este un păcat...

– Părinte, i-am răspuns, Villon, un aventurier, a fost la vremea lui cel mai mare poet al Franței...

– Villon? Nu cunosc, spuse el cu dispreț.

– Unchiul meu m-a învățat şi franceza, ceea ce mi-a permis să mă bucur de câteva capodopere ale acestui poet minunat. Viața lui a fost un şir de aventuri, de la un cap la altul. A cunoscut până şi rigorile închisorii...

Revoltat, preotul îşi făcu semnul crucii.

– Şi tu vrei să-i calci pe urme?

– Viitorul fiecărui om este o enigmă...

– Întoarce-te la drumul cel drept, fiule, şi uită visurile aducătoare de nenorociri!...

Prin asociere de idei, frumusețea Sevillei mi-a evocat geniul lui Villon... Dacă aş putea călca pe urmele lui...

Acest oraş de vis a inspirat o zicală: *Quien no ha visto Sevilla, no ha visto maravilla...*

Când am văzut mulțimea zgomotoasă, amestecată, care inunda străzile, am fost impresionat de fețele oamenilor cu tenul atât de divers colorat: albi, negri, negricioşi, cenuşii şi chiar galbeni... Acestei diversități i se adăuga diversitatea limbilor, fapt care îmi dădea impresia ciudată că mă aflu într-un fel de Turn Babel reconstruit la Sevilla, cu forme şi dimensiuni noi.

Pe unele străzi comerciale abia dacă mai auzeai câteva cuvinte în spaniolă. În prăvălioare găseai mărfuri de o bogăție impresionantă: brocarturi somptuoase, mătăsuri în toate culorile curcubeului, voaluri translucide, stofe de o finețe remarcabilă, pene de struț care se mişcau la cea mai uşoară adiere. În vitrinele magazinelor de bijuterii erau expuse giuvaeruri minunate: podoabe, diademe, broşe, coronițe, şiraguri de perle, brățări, inele cu diamante, statuete de aur şi de argint...

Toate aceste minunății erau de vânzare... Şi tu îți dădeai deodată seama că buzunarul tău este gol şi că numai bogătaşii îşi pot permite luxul să le cumpere. Te năpădeau sentimente complexe - amărăciune... dorință... neputință... revoltă... resemnare...

Plecai cu inima strânsă...

Pentru a uita de asemenea minunăţii, priveam casele bogate, cu ferestre măiestrit ornamentate, modă arhitectonică modernă care rupea cu tradiţia legată de ziduri exterioare goale, bune doar pentru a-ţi izola familia de influenţa pernicioasă a străzii. Viaţa se desfăşura la adăpostul curţilor interioare. Apartamentele se deschideau spre centrul acestui miniunivers...

Din aglomerările citadine, care oglindeau opulenţa, nu lipseau cerşetorii. Dar ei nu aveau obrajii supţi, pielea lipită de oase. În ciuda zdrenţelor, aveau figura prosperă, care exprima o relativă bunăstare.

Eram foarte măgulit când fete tinere şi câteva doamne îmbrăcate cu o cochetărie ostentativă îmi aruncau priviri îmbietoare, galeşe. Îmi imaginam că posed un farmec de care nu eram conştient, condiţie care îmi gâdila vanitatea...

Am rămas decepţionat când am constatat - ceva mai târziu - că nimerisem peste nişte femei uşoare, gata să facă ochi dulci nu numai tinerilor de vârsta mea, ci şi bătrânilor ramoliţi, dezgustători, dar cu punga plină.

Ziua care se sfârşea m-a trezit din visări. Mi-am amintit brusc de ce venisem la Sevilla. Să mă prezint la palatul Medina-Sidonia şi să solicit recrutarea în trupele ducelui, apoi - împlinind recomandarea mamei - să-i caut rudele, pe fraţii Pinzon, marinari care se bucurau de o bună reputaţie şi care ar fi putut, eventual, să-mi înlesnească un angajament în marină. Nu aveam decât să aleg. Înzestrat cu o fire optimistă, întrezăream viitorul învăluit în nuanţe de un trandafiriu luminos.

Un trecător mi-a indicat drumul cel mai scurt pentru a ajunge la palat. Dar străzile foarte întortocheate m-au silit să cer explicaţii suplimentare trecătorilor. Un domn, care purta un costum splendid, s-a arătat atât de binevoitor încât mi-a propus să cinez în compania lui. Mai târziu mi s-a spus că sevillanii care manifestă o gentileţe exagerată faţă de tineri au în realitate nişte gusturi speciale, oarecum greu de mărturisit. Încă o dezamăgire...

În ceea ce mă priveşte, i-am mulţumit pentru amabilitate şi mi-am continuat drumul.

Luna răsărea deja pe cerul roşiatic al apusului când am ajuns, în fine, în faţa unui castel enorm, cu aspect sever, flancat de turnuri înalte, crenelate.

Puţin emoţionat, pentru că nu te prezinţi să ceri ceva după căderea nopţii, moment rezervat persoanelor de vază care fac vizite stăpânului casei, am folosit, fără prea multă convingere, ciocanul greu atârnat de poarta înaltă cât aceea a unei catedrale. Ecouri înfundate răzbăteau din interiorul castelului. Apoi, un vizor din canatul din dreapta al porţii se deschise cu precauţie. Ochi bănuitori mă scrutară.

– Ce doriţi?, mă întrebă o voce morocănoasă.

I-am declinat numele şi scopul vizitei mele.

Poarta se roti pe balamale şi un militar cu un coif lustruit, ca şi armura care îi apăra pieptul şi braţele, apăru în prag şi îmi dădu voie să intru. Mă făcu să traversez o vastă curte interioară şi mă conduse către corpul de gardă.

– Aşteptaţi! Vă voi anunţa!

După puţin timp, un ofiţer cu multe galoane mă primi într-o cameră împodobită cu numeroase trofee de vânătoare. Se ridică de la masa de lucru şi mă întâmpină cu mâna întinsă.

– L-am cunoscut pe tatăl dumitale! Am fost camarazi într-o campanie de patrulare... Un soldat excelent!

M-a măsurat din cap până în picioare cu o vizibilă satisfacţie, în ciuda ţinutei mele destul de sărăcăcioase.

– Vreţi o audienţă... Din nefericire, Monseniorul lipseşte. A trebuit să se prezinte la Curte, instalată provizoriu la Cordoba...

A remarcat deziluzia mea.

– Presupun că vreţi să vă înrolaţi. Ce vârstă aveţi?

Am mințit.

– Şaptesprezece!

Zâmbi cu indulgenţă, fără să mă contrazică.

– Probabil că n-aţi avut timp să căutaţi o locuinţă în oraş... Puteţi locui aici până la înapoierea Monseniorului. Veţi primi şi hrană, deopotrivă cu soldaţii mei...

Un mod elegant de a mă lăsa să înţeleg că remarcase mizeria în care mă aflam, precum şi dorinţa de a-mi veni în ajutor.

– Pentru că nu sunteți încă angajat şi supus disciplinei trupei, puteți veni şi pleca oricând doriți, pentru a vă familiariza cu ambianța Sevillei.

Se scormoni prin buzunare şi aşternu pe masă un pumn de maravedis.

– Un împrumut... Mi-l veți înapoia când veți primi cea dintâi soldă...

A avut delicatețea să mascheze pomana, pentru a-mi menaja susceptibilitatea şi onoarea...

Eram fericit. După ce dormisem sub cerul liber mai tot timpul călătoriei, îmi vedeam asigurată o întreținere completă. Acest ofițer cu inima de aur se numea Gualtero de Marana. Numele lui va rămâne pentru vecie gravat în inima mea... Sunt sigur că în momentul acesta veghează asupra mea...

În acea clipă am avut impresia că François Villon îmi face cu ochiul, complice...

În noaptea aceea, după o cină îndestulată, am dormit într-un pat bun, cu aşternut curat, în mijlocul soldaților...

A doua zi am început explorarea metodică a Sevillei. Am căutat mai întâi adresa fraților Pinzon. Am coborât malul râului Guadalquivir. Presupunerile mele s-au dovedit exacte. Frații Pinzon erau foarte cunoscuți în lumea marinarilor.

– La ora actuală străbat oceanul însoțindu-l pe Colon. Un aventurier visător şi aproape nebun, care vrea să ajungă în India navigând spre vest. În ciuda ordinului regal, care a aprobat această expediție, marinarii competenți, cu experiență bogată, au refuzat sistematic să se îmbarce pentru o aventură nebunească. Frații Pinzon, reputați pentru judecata lor sănătoasă, pentru prudența, realismul şi înțelepciunea lor, au fost înşelați de promisiunile lui, de vorbele lui frumoase şi de perspectiva unei îmbogățiri rapide. Noi am fost consternați de hotărârea lor, de data aceasta irresponsabilă. Ei ar fi trebuit să respecte solidaritatea marinarilor. Vor suporta consecințele şi vor plăti un greu tribut.

Interlocutorul meu, la începutul discuției atât de calm, de măsurat, s-a încălzit treptat până la o explozie de indignare. Nu-i pot reda cuvintele, pentru că exprimarea lor era incoerentă, necioplită şi presărată de înjurături.

Mi-a dat adresa lui Martin Alonzo Pinzon, prevenindu-mă că soția lui se află într-o stare de agitație permanentă. Se teme că soțul ei va pieri în adâncurile acestui ocean blestemat, pe care niciun om înzestrat cu un minimum de înțelepciune, de bun-simț nu s-ar fi încumetat să-l străbată.

Am renunțat pentru moment la ideea unei vizite, căci nu voiam să aud văicărelile sărmanei femei, care avea poate dreptate. Când Pinzonii se vor întoarce - dacă acest lucru se va întâmpla - nu aveam decât să mă duc la ei şi să ascult povestea aventurilor. Aş putea - eventual - să le-o aştern pe hârtie, căci talentul de scriitor nu-mi lipseşte. Nu este o lăudăroşenie, ci o realitate. Voi câştiga în domeniul meu gloria pe care o dobândise Villon în al său. De ce nu?

Am reluat explorarea Sevillei, mai agreabilă decât aceea a lui Colon şi a tovarăşilor lui. Banii pe care îi aveam în buzunar mă ardeau. Visam să-mi cumpăr unul din acele frumoase lucruri care se găseau pe orice tarabă.

În târgul permanent pe care ți-l oferă acest oraş minunat, am dat peste un spectacol ciudat, o atracție deosebită dacă judecam după numărul de gură-cască.

Un individ absolut calm, cu mutră de şobolan, aşezat la o măsuță, învârtea trei cărți de joc, un as şi două figuri. Le aşeza cu fața în jos şi le amesteca în toate sensurile. Miza era de un maravedi. Jucătorul câştiga dacă ghicea care carte era asul. Dacă pierdea, trebuia să dubleze miza pentru a continua jocul. Amatorii de senzații tari participau cu un entuziasm crescând. Aparent, pierderile şi câştigurile se echilibrau. Erau ghinioniști, dar şi câştigători fericiți.

Riscul m-a atras întotdeauna. M-am implicat în jocul care mă captiva în aşa măsură încât mi-am riscat aproape toți banii. Pasiunea mea a atras jucători noi. În cele din urmă, toți banii mei au nimerit în sertarul scamatorului. Eram amețit, pentru că mă concentrasem să găsesc asul printre cărțile mânuite cu o viteză incredibilă.

Dezolat, panicat de pierderea banilor, care luase pentru mine proporțiile unei catastrofe, m-am retras din acest loc blestemat.

Priveam trist obiectele minunate expuse pe tarabe. Perspectiva de a-mi cumpăra un costum frumos, cu mâneci despicate şi o cămaşă brodată, de mătase, ajunsese ceva de domeniul imposibilului. Până şi prăjiturile sau fructele cele mai ieftine îmi deveniseră inaccesibile.

Am tresărit violent când o mână mi-a atins uşor braţul. Am întors capul şi, surprins, l-am văzut lângă mine pe şarlatanul cu mutră de şobolan, care îmi întindea un pumn de maravedis. Zâmbea.

– Iată monedele pe care le-ai jucat şi un supliment de treizeci de maravedis pe care îl meriţi din plin. Lupta dumitale cu norocul a atras un număr mare de jucători care s-au lăsat jumuliţi...

L-am privit aiurit şi încântat. Nu încălcam legile onoarei acceptând banii - care, de fapt, îmi aparţineau - iar surplusul era un cadou binevenit.

– Mă numesc Aciscio de Ecija, hidalgo, la dispoziţia dumitale. Te invit să luăm o gustare împreună, într-un han bun. Aş fi onorat dacă ai accepta...

Îmi vorbea cu o familiaritate amicală. De ce să-l refuz? Gestul lui mă mişcase. Cu buzunarul plin de maravedis devenisem euforic. L-am urmat fără ezitare, cu atât mai mult cu cât, în ciuda urâţeniei sale, avea un umor care îl făcea foarte simpatic.

Am traversat o parte a oraşului şi ne-am înfundat într-un cartier cam ciudat, în apropierea unei mari catedrale. Din primul moment am fost izbit de aspectul neglijent, dezordonat al majorităţii locuitorilor, care se remarcau prin mutrele lor bune de spânzurătoare. Dar se aflau şi indivizi de o eleganţă ţipătoare. Nu lipseau nici femeile uşoare. Buna dispoziţie era generală. Prin uşile deschise ale hanurilor răzbăteau voci de beţivi care cântau acompaniaţi de chitare.

Am intrat într-un han cu înfăţişare modestă. Clienţi zdrenţăroşi sau foarte eleganţi şedeau împreună la nişte mese lungi, într-o perfectă armonie.

Însoţitorul meu schimbă saluturi şi glume cu majoritatea clienţilor.

În contrast cu înfățișarea ciudată a acestui birt, mâncarea putea concura cu aceea din cele mai mari şi mai elegante restaurante.

Am găsit două locuri libere lângă câțiva cunoscuți ai noului meu prieten, care se tutuiau şi în semn de amiciție îşi trăgeau ghionturi, în glumă, sub coaste.

În timp ce minunile gastronomice apăreau unele după altele în farfuriile noastre - cotlete de miel, piept de curcan, vânat, clătite, fructe, brânzeturi - totul stropit cu aromatele vinuri de Alicante, Aciscio mi-i prezentă pe prietenii lui:

– Iată-l pe Romulo, zis Sfântul, pentru că după fiecare lovitură mai bogată oferă o brățară de aur Imaculatei Fecioare din oraşul nostru...

Romulo luă un aer pocăit.

– Aciscio, nu trebuie să-ți bați niciodată joc de religie şi de cei care o practică cu credință! Oare nu trebuie să-i mulțumesc Maicii Sfinte şi lui Hristos pentru ajutorul pe care mi-l dau?

– Ar fi trebuit să se călugărească!, zise Aciscio râzând. Dar regimul mănăstiresc nu-i prieşte. N-ar mai putea să-şi desfăşoare talentele...

Apoi îmi arătă cu un gest larg un ins voinic, îmbrăcat în uniformă militară, care îşi mângâia încântat mustața stufoasă.

– Ți-l prezint pe Gelasio cel Viteaz. Dacă vrei să scapi de un duşman, de un individ care te deranjează, adresează-i-te lui Gelasio, expert în materie. Serviciu rapid, eficient şi nu prea scump...

Ucigaşul plătit râse zgomotos. Era, fără îndoială, foarte îndrăgostit de persoana sa...

– Iată-l pe Meliton Haiducul, gentilom de drumul mare, care îi pradă pe cei bogați pentru a împărți bunurile lor celor săraci. Desigur, păstrează o parte din pradă, pentru că trebuie să trăiască şi el...

Făcu o scurtă pauză pentru a arunca o privire drăgăstoasă tipului din fața lui.

– Nu pot să-l uit pe Quirico Cucernicul... Spre deosebire de Romulo Sfântul, Quirico sparge cutiile milei din biserici

şi fură bijuteriile care împodobesc statuile Sfintei Fecioare. Este un as în meseria lui!

Quirico zâmbi cu un aer modest, ca şi când n-ar fi fost de acord cu aceste elogii. Aciscio continuă să brodeze pe această temă:

– Când o jefuieşte pe Prea-Curata Fecioară de bijuteriile sale, i se întâmplă să umfle şi brăţările oferite de Romulo. Acestea ajung pe tejghelele prăvăliaşilor, care le cumpără pe un preţ de nimic şi le revând mai târziu, mult mai scump, lui Romulo, care le oferă din nou Sfintei Fecioare... Un circuit perfect, care le permite tuturor să vieţuiască după pofta inimii.

– Nu trebuie să crezi toate poveştile lui Aciscio, interveni Quirico. Este un linguşitor...

Aciscio reluă:

– Nu mi-aş ierta dacă printr-o neglijenţă condamnabilă aş uita să-l menţionez pe Pantaleon, gentilomul trişor... regele trişorilor... Cei mai mari profesionişti ai jocului au căzut victime artei sale...

Pantaleon izbucni în râs.

– Încerc să operez cât mai bine! O oarecare îndemânare, mereu la pândă, ochii în şapte, mâini şerpuitoare sunt calităţi indispensabile acestei meserii, plină de surprize pentru parteneri...

Aciscio îşi îndreptă privirea spre un călugăr gras, cu faţa rotundă şi roşcovană, cu ochii jucăuşi, plini de şiretenie, care tocmai golea o cană de vin şi plescăia din buze satisfăcut...

– Medardo a făcut mai mulţi copii tinerelor puicuţe venite la spovedanie decât a făcut sultanul celor trei sute de femei încuiate în haremul imperial...

Călugărul şuieră un râs uşor:

– Nu-l asculta! Întotdeauna exagerează...

– Îţi negi virilitatea?, strigă Aciscio provocator.

– Asta nu! Un copil pe care îl aduci pe lume este un dar al lui Dumnezeu... Călugării nu sunt castraţi! Uneori, îi înlocuiesc pe soţii neputincioşi... un act de caritate. Este o datorie să-ţi ajuţi aproapele aflat în suferinţă!...

Aciscio aruncă un mic cocoloş de pâine în sânul unei tinere

femei roşcate, de o frumusețe stranie, care tresări surprinsă de gestul lui. Aşezată la masa noastră, fardată, zâmbitoare, cochetă, îmi aruncă o privire promițătoare.

– Victoria!, îi pronunță el numele cu o solemnitate comică. Posedă caracterele femelei şi masculului reunite în aceeaşi creatură a lui Dumnezeu. Dacă o săruți este femeia cea mai dulce, cea mai voluptuoasă din lume. Dacă îi ridici fusta, vei da peste cel mai atrăgător ciucure masculin... Pentru anumiți amatori, este cel mai uluitor, cel mai fantastic dar... Cei cărora nu le place natura dublă a Victoriei, care se supără şi îşi arată colții, constată că ea posedă şi o vigoare impresionantă... Le smulge punga, îi descalță de cizme şi îi lasă să alerge cu picioarele goale pe străzile Sevillei...

Eram stupefiat. Că există sodomiți pe lume ştiam, pentru că preoții nu încetau să condamne din înălțimea amvonului abominabilul păcat. Dar că există şi femei... sau tipi de felul Victoriei a fost pentru mine o revelație tulburătoare, agresivă.

Ochii ei cu gene tremurânde îmi transmiteau o chemare îmbietoare:

– Sunt întotdeauna la dispoziția băieților frumoşi!

– Este prea tânăr pentru tine, interveni Pantaleon.

– Trufandalele sunt cele mai gustoase!

Romulo ne anunță cu verva lui zgomotoasă:

– Mâine suntem toți invitații lui Diego. Vrea să sărbătorească cel de-al o mielea cal ciordit fără să fi fost prins vreodată! Un record pentru care merită felicitările noastre mai mult decât călduroase!

Şocat, speriat, m-am întors spre Aciscio şi i-am şoptit:

– Oamenii ăştia glumesc?

– Câtuşi de puțin! Codul nostru de onoare interzice minciunile între confrați...

– Nu vă temeți că vreun turnător ar putea să vă denunțe?

El a izbucnit în râs, ca şi când i-aş fi spus o glumă.

– Turnător? Printre noi nu există turnători. Acela care ar îndrăzni să toarne ar putea să-şi ia adio de la viață! Turnătorii sunt castrați şi apoi spânzurați... Nu, acest

pericol nu există!... În afară de asta, aici ne aflăm într-un cartier interzis jandarmilor. Se numeşte Curtea Portocalilor. Teritoriu sub jurisdicţia Bisericii. Slujitorii justiţiei nu au voie să pătrundă în această zonă. Există şi o Curte a Ulmilor, de cealaltă parte a catedralei, unde oamenii confreriilor noastre se bucură de aceleaşi privilegii...

Aciscio adăugă cu mândrie:

– La Paris nu există decât o Curte a Miracolelor. Am petrecut câţiva ani la Paris... un oraş minunat, unde am câştigat mulţi bani... Dar îmi lipsea Sevilla şi atunci m-am întors acasă, printre ai mei...

Râse din nou.

– Municipalitatea Parisului are mai mult umor decât cea a Sevillei. Unele străzi au nume caraghioase... foarte caraghioase. Strada *Curvelor* şi a *Poeziei*, a *Flocilor din*... Să mori de râs...

Noaptea se lăsase de mult. Nici nu am simţit cum a trecut timpul. Libaţiunile pe altarul lui Bachus mă cam ameţiseră. Ce explicaţie voi da gărzilor de la castel?... Că am petrecut până noaptea târziu în mijlocul vagabonzilor din Curtea Portocalilor?

– Îmi pare rău, Messer Aciscio, dar s-a făcut târziu şi trebuie să vă părăsesc. Vă mulţumesc pentru această seară într-adevăr excepţională!

– Vom ieşi împreună. Înainte de a ne despărţi, vreau să-ţi propun o afacere. Sper că-ţi va trezi interesul.

Când am rămas fără martori sub cerul presărat de stele, m-a luat de braţ.

– Îţi ofer un fel de asociaţie. Cum s-ar spune, un pont. Vei juca împotriva mea sume importante. Spectatorii, incitaţi de câştigurile tale, ţi se vor alătura. La început te voi lăsa să aduni bani cu lopata. Partenerii vor beneficia şi ei de acest izvor de bogăţie. Apoi, norocul se va schimba. Apariţia asului se va rări. Pentru jucători - câştiguri mici, pentru noi - câştiguri mari. Nu vei risca nimic, pentru că vei juca pe banii mei. Vei fi ceea ce se numeşte un animator. Printre spectatori vor fi şi doi-trei oameni de-ai noştri. Vor interveni împotriva perdanţilor tentaţi să facă scandal. Vei aduna cel

puțin câteva sute de maravedis pe zi... Îți convine?...

Încurajat de zâmbetul meu ezitant, reluă convingător:

– Jumulirea porumbeilor se face cu iuțeală de mână. În cazul nostru, la propriu...

Aciscio ştia să convingă.

– Argumentația dumitale este perfectă, Messer Aciscio!

– Am făcut şcoala dură a preoților, Messer Juan! Tratatul *Summa de casibus paentialibus,* de Penaforte, a fost cartea mea de căpătâi... Dar am părăsit preoția pentru că am vrut să fiu liber...

Acesta a fost argumentul hotărâtor. François Villon îmi făcu, din nou, un semn discret: „Hai, ce mai stai?" Nu puteam rezista îndemnului său...

Aciscio m-a învățat, răbdător, subtilitățile rolului meu: cum să momesc porumbeii, cum să-i încing, cum să-mi exprim dezamăgirea când banii zboară, cum să manifest în mod vizibil recăpătarea unui nou avânt, cum să încurajez jucătorii...

Norocul se confunda cu talentul de scamator al lui Aciscio... şi cu ceea ce s-ar putea numi complicitatea mea...

Devenisem un escroc?... Grea întrebare, dar, de fapt, nu făceam decât să joc teatru... Interpretam rolul unui jucător pasionat, incapabil să-şi înfrâneze ardoarea şi care în final câştigă o mulțime de bani... Avantajul de a fi stăruitor, de a nu părăsi lupta...

Această comedie aducătoare de câştiguri substanțiale s-a prelungit câteva săptămâni... Adunasem vreo şaisprezece mii de maravedis, pentru mine o adevărată avere... François Villon, îngerul meu păzitor, era încântat de progresele mele... Până când nenorocirea s-a abătut asupra noastră...

Era una din acele zile cenuşii care te calcă pe nervi. După câteva câştiguri, jucătorii intraseră într-o perioadă de ghinion. Unul dintre ei dădea semne de nervozitate... Ochii săi cu fulgere rele erau pe jumătate ascunşi de nişte sprâncene stufoase. Felul lui de a se purta mă neliniştea... Pierduse o sumă mare... Împins de o mânie reținută, triplă miza... Aciscio învârtea cărțile cu o artă desăvârşită. Tipul, nervos, se pregătea să ridice asul...

Spuneam în gând, alarmat: „Lasă-l să câştige, Aciscio... lasă-l să câştige..."

Aciscio n-a recepționat mesajul meu mintal...

Tipul trase o figură...

Aciscio adună banii care îi reveneau, dar nu apucă să termine această mică operație, pentru că tipul cu sprâncenele stufoase scoase un pumnal şi, rapid ca fulgerul, îl implântă în pieptul lui Aciscio, care încremeni câteva clipe, apoi se prăbuşi pe spate; un firicel de sânge i se prelingea în colțul gurii întredeschise.

Surprinşi de această agresiune neaşteptată, oamenii noştri de pază îl înşfăcară pe agresor care - aparent paralizat după lovitura dată - nu opuse nicio rezistență... Mă gândeam că este nebun...

Înjunghiat în inimă, Aciscio muri în brațele mele.

Înainte de a-şi da ultima suflare, acesta murmură: „Sunt liber... liber..."

Un zâmbet încremeni pe chipul lui.

La capătul străzii, un cor de strigăte se amplifica... Cristobal Colon s-a întors... Cristobal Colon a învins oceanul... Drumul către vest este deschis... India se află acum la îndemâna noastră... Trăiască marele Cristobal Colon!

În acea clipă, faimoasa experiență a lui Cristobal Colon m-a impresionat mai mult decât moartea lui Aciscio...

Pentru supraviețuitori, viața îşi impune legile. Se îngroapă cadavrele şi se reia activitatea zilnică de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic...

Ducele de Medina-Sidonia nu s-a întors la Sevilla. Era reținut la Barcelona, unde Curtea pregătea primirea triumfală a lui Cristobal Colon.

Acesta debarcase la Palos şi, în drum spre Catalonia, se oprise la Sevilla pentru a sărbători Săptămâna Sfântă.

Mulțimea se grupase în fața catedralei pentru a-l vedea trecând. Organizator desăvârşit, Cristobal Colon pusese la cale pe străzile Sevillei o defilare a sclavilor aproape goi, bine făcuți, aduşi din India, precum şi a unui număr impresionant de căruțe acoperite, care - după cum se spune - transportau cantități enorme de aur destinat Suveranilor Catolici.

Privind această mulțime înfierbântată de curiozitate, mi-am amintit de criticile aspre împotriva lui Colon, scuipate de marinarul pe care îl cunoscusem pe cheiurile Sevillei. De altfel, nu era singurul care îl ponegrea, considerându-l un închipuit incompetent, atins de nebunia grandorii şi care voia să realizeze imposibilul. Ce revanşă fantastică! Să-i facă praf, dintr-o singură lovitură, pe toți criticii şi detractorii săi! Să iasă din neant şi să se afirme dintr-odată în postura de descoperitor al unei lumi noi, să deschidă o fereastră vastă spre viitorul oamenilor! Noroc sau geniu?

Se spune că a descoperit munți de aur şi că, datorită lui, Spania va deveni cea mai bogată țară din lume...

Sunt ispitit să calc pe urmele lui... Să părăsesc ideea de a mă înrola printre mercenarii care se războiesc în Europa... De ce să nu devin nabab? Să întorc banii cu lopata?

Tatăl meu, cinstea întruchipată, ar fi condamnat această concepție...

Nu!... Disciplina oarbă, ierarhia militară, meseria de soldat, chiar dacă la capătul drumului se întrezăreşte un ipotetic grad de căpitan, nu mă mai entuziasmează...

Refuz să fiu instrumentul celor mari, închinat lor... Vreau să-mi făuresc propriul meu viitor, să ies din umbră, cum a procedat Cristobal Colon... Un împărat roman revenit la Roma după o campanie victorioasă n-ar fi avut o ținută mai trufaşă, mai impozantă...

Întâmplarea a făcut ca locotenenții săi, frații Pinzon, să fie rudele mele din partea mamei. Nu-i cunoşteam personal, dar ea mi-a vorbit de multe ori despre ei cu o admirație sinceră:

– Plini de îndrăzneală, înfruntă marea şi primejdiile în căutarea aventurii, a bogăției, a gloriei...

Auzisem că, după un popas de câteva zile la Sevilla, Colon urma să se îndrepte spre Barcelona pentru a se prezenta Suveranilor Catolici. Frații Pinzon trebuiau în mod sigur să facă parte din suita sa.

Puteam să profit de acest interval pentru a le face o vizită.

Având adresa lui Martin Pinzon, cel mai mare dintre frați,

m-am îndreptat a doua zi spre casa lui. Prin intermediul lor speram să intru în suita marelui amiral.

Clădirea pe care o căutam s-a ivit în sfârşit în faţa mea. Asemenea majorităţii caselor vechi din Sevilla, faţada oarbă, fără ferestre, nu avea decât o poartă mare, care permitea accesul într-o curte interioară.

Am bătut mult până ce am auzit nişte paşi şi scârţâitul unei chei în broască. Poarta se deschise şi un om tânăr, înalt, apăru în prag. Figura lui frumoasă era întunecată.

– Ce vreţi?, întrebă el cu un ton neprietenos.

Descumpănit de această primire, am răspuns intimidat:

– Aş vrea să vorbesc cu señor Martin Pinzon. Sunt nepotul său, Juan de Baran.

Un zâmbet palid îi destinse chipul.

– Eşti fiul Florenciei? Sunt bucuros să te cunosc! Intră! Eu sunt Vincente, fratele lui Martin...

Îl urmai de-a lungul unui coridor spaţios care dădea într-o curte interioară pătrată, destul de mare, înconjurată de porticuri şi ferestre aliniate pe două etaje. Totul vădea o bunăstare care se potrivea descrierii făcute de mama. Presupun că le invidia pe aceste rude bogate. Într-o zi ea mi-a mărturisit, suspinând, că Martin îi ceruse mâna, dar ea îl preferase pe tatăl meu, care era mai frumos.

– Nu v-am văzut printre oamenii care îl însoţeau pe don Cristobal Colon, zisei cu inocenţă.

În acel moment mi-am dat seama că am săvârşit o stângăcie, pentru că fruntea călăuzei mele s-a încreţit, iar ochii i-au scânteiat sălbatic.

– Nu! Am rămas cu fratele meu care este bolnav, foarte bolnav. Era un mister aici care se cerea să fie desluşit.

Vincente m-a condus într-o cameră aproape întunecată. Pe un pat cu coloane zăcea un om cu faţa suptă, acoperită de pustule, nişte bube umflate, roşiatice, care îţi provocau teamă. Văzusem bolnavi de lepră, dar aceste răni deschise care supurau îi dădeau lui Martin înfăţişarea unui monstru venit de pe altă lume. Lângă patul său stătea pe un taburet un om între două vârste, cu părul cărunt. Era Francisco Pinzon.

Vincente făcu prezentările. Bolnavul schiță un zâmbet care îi umaniza puțin faciesul grotesc.

– Deci tu eşti fiul Florenciei!, spuse el cu o voce şuierătoare. Admirabilă femeie mama ta... Ce vânt te aduce la mine?

– Auzisem că ați plecat să descoperiți India traversând oceanul şi că ați săvârşit, cu Don Cristobal de Colon, o ispravă de care vorbeşte toată lumea cu o însufleţire şi o admiraţie fără margini...

Mă dezlănțuisem şi nu mă mai puteam opri:

– Don Cristobal a devenit un idol încă din timpul vieții. Celebritatea dumneavoastră nu este mai mică, adăugai entuziasmat.

În realitate, nimeni nu-mi vorbise de faptele fraților Pinzon. Ei erau amintiți ca nişte însoțitori fară prea mare importanță. Gloria amiralului îi umbrea cu desăvârşire.

Francisco se întoarse către mine şi, cu fața crispată de ură, mă întrebă morocănos:

– Colon este şi idolul tău?

– Păi, da!, am mormăit eu uimit.

– Să ştii că idolul tău este un individ fără scrupule, un ipocrit, care îşi atribuie meritele altora pentru a-şi făuri cu orice preț gloria şi a-şi alimenta imensa lui trufie!

– Să nu exagerăm!, interveni Vincente. Ideea de a deschide un drum maritim către vest îi aparține...

Ruina umană prăbuşită pe pat bolborosi:

– Te-a îmbolnăvit şi pe tine cu cuvintele lui frumoase, Vincente? Dacă nu eram noi, n-ar fi găsit pe nimeni să-l ajute să-şi îndeplinească proiectul... El n-are niciun merit... N-a făcut decât să-l urmeze pe nenorocitul care i-o luase înainte...

– Aşa este!, confirmă Francisco. Harta aceea, pe care ne-a arătat-o atunci când echipajul a refuzat să-şi continue drumul spre vest şi cerea să revină în Europa!

– Nu era decât o schiță stângace, interveni Vincente.

– O schiță, dar care semnala uscatul!

Martin întoarse spre mine capul, care evoca o mască oribilă destinată unui carnaval diabolic.

– Puştiule, trebuie să ştii cum se scrie istoria... Acest

Colon este un laş... De două ori a abandonat *Pinta* aflată într-o situaţie foarte grea... Ştiu ce spun, pentru că eram comandantul ei...

Francisco schiţă un gest de dispreţ.

– Când a pierdut *Santa Maria,* şi-a dovedit incapacitatea de marinar... Apoi cei treizeci şi patru de oameni din echipaj, părăsiţi în insula aceea...

– În plus, meschinăria lui de neiertat, reluă Martin cu amărăciune. El l-a lipsit de cei zece mii de maravedis pe bietul Rodriguez, care a văzut primul pământul Indiei... Marinarul acesta făcea parte din echipajul tău, Vincente...

– E adevărat...

– Când *Pinta* s-a despărţit de el... Noi suntem cei care am făcut descoperiri teritoriale. Colon ne-a copleşit cu reproşuri, ne-a insultat... Îmi venea să-l arunc peste bord... Din nenorocire, da Costa şi cu tine aţi intervenit pentru a ne împăca... Trebuia să las echipajul să-l curețe, aşa cum avea de gând în acele faimoase trei zile de ultim răgaz...

Eram încremenit. Voiem să ascult epopeea unei descoperiri epocale şi nu auzeam decât acuzaţii fără sfârşit...

Fraţii Pinzon crăpau de mânie pentru că se simţeau lipsiţi de un succes care li s-ar fi cuvenit, sau Colon ascundea în spatele triumfului său un caracter întunecat, egoist?...

Înfierbântat de furie, Martin ieşise din starea lui de letargie. Epuizat de un acces de tuse, reluă gâfâind:

– Ne făgăduise o glorie nemuritoare şi mormane de aur... Şi, iată-mă... Muribund... În timp ce el se împăunează în faţa întregii lumi, aşteptând să fie primit de rege şi de regină...

Mă simţeam din ce în ce mai stânjenit. Tata îmi spunea că nu trebuie să împărtăşesc niciodată cauza celor care pierd.

Înainte de a pleca, i-am urat lui Martin Pinzon o grabnică însănătoşire.

Francisco îmi strânse mâna cu răceală, apoi întoarse capul ca şi cum prezenţa mea l-ar fi deranjat.

Numai Vincente mi-a arătat o oarecare simpatie. M-a invitat într-o cameră alăturată şi mi-a oferit un pahar cu vin de Xeres.

– Nu te formaliza dacă primirea care ţi s-a făcut a fost

lipsită de căldură. Francisco nu este un expansiv. Cât despre Martin, el este copleşit de boala de care s-a molipsit acolo, pe insule şi care îi va fi - mă tem - fatală. Aproape jumătate din oamenii noştri au fost contaminaţi, sub forme mai mult sau mai puţin grave. S-ar spune că aceste insule sunt blestemate. Frumuseţea şi bogăţia lor te atrag şi te farmecă, asemenea cântecului sirenelor care, până la urmă, te omoară... Să vorbim acum despre tine!

Expunerea mea a fost foarte scurtă. Mă grăbeam să plec.

– Ai nevoie de ceva bani? Te putem ajuta!, îmi propuse el cu bunăvoinţă.

– Mulţumesc! Mă descurc...

Am respirat uşurat când poarta cea mare s-a închis în urma mea. Deznădejdea lor îmi tăia elanul...

Am hotărât să dau uitării eşecul cu fraţii Pinzon...

Ducele de Medina-Sidonia se întoarse în sfârşit la Sevilla şi mă primi cu bunăvoinţă; în amintirea tatălui meu, care-l servise cu devotament, mă întrebă ce doresc.

– Să ajung în insulele paradisului, Monseniore! Este cel mai mare vis al meu!

Mă privi oarecum stânjenit.

– Fie! Te voi ajuta să-ţi îndeplineşti visul. Dacă realitatea din insule îţi va părea mai puţin trandafirie decât himerele tale, vei găsi aici, la mine, un post de scutier...

Apoi, se întoarse spre primul său gentilom, Don Cesar Albufera, care îl urma ca o umbră, şi îi ordonă să mă aibă în grijă.

Datorită intervenţiei sale am obţinut o slujbă care, fără să fie o sinecură, îmi lăsa suficient timp liber pentru a mă dedica studiului şi făuririi multiplelor mele proiecte de viitor: asistent al notarului regal, Pablo de Arenaprimo, însărcinat să verifice veniturile şi cheltuielile noii expediţii maritime a marelui amiral Cristobal Colon şi în special să supravegheze sever comportarea colonilor lăsaţi în Hispaniola.

Desigur, în prealabil, a trebuit să trec un mic examen de citit, scris şi socotit, operaţii indispensabile pentru a-mi îndeplini atribuţiile. Nu făceam parte din anturajul marelui amiral, dar trăiam în umbra lui, ceea ce deocamdată îmi

ajungea. La nevoie, mă voi putea strecura printre apropiații lui. Am diplomația în sânge.

Un singur neajuns mă preocupa. Începusem să mă dau la fete. La noi, în satul meu din Extremadura, nu le poți vedea decât la biserică, însoțite de mamele lor, care aruncă în jur priviri bănuitoare, dușmănoase, ca niște câini de pază. Dacă vrei să te apropii de ele, cea mai mică tentativă trebuie să fie precedată de o cerere în căsătorie. Apoi, până la ceremonia nunții, îi poți vorbi fetei, dar numai în prezența cuiva din propria-i familie.

La Sevilla, posibilitățile de a le întâlni sunt multiple. Tinerele domnișoare supravegheate de *duenas* severe, îmbrăcate în negru, există ca și la noi. Dar în afara lor se găsesc și fete vesele, foarte accesibile. În plus, casa ducesei de Medina-Sidonia adăpostește numeroase fetișcane care o servesc - domnișoare de onoare, cameriste, coafeze, croitorese, slujnice - care au răspuns cu plăcere avansurilor mele.

Am aflat de la ele că sunt un băiat frumos, apreciere care m-a făcut să devin îngâmfat, profitor și chiar impertinent.

Când m-am culcat cu prima fată cucerită și am pătruns în micuța ei brazdă roz, porțile raiului s-au deschis. Mă întreb: de ce această mare plăcere, această incomparabilă voluptate - care de altfel are ca scop și perpetuarea speciei umane - este atât de defăimată de sfânta noastră Biserică?... Defăimată în teorie, pentru că, în practică, este suficient să-l citești pe Boccaccio pentru a-ți da seama că recomandarea Apostolului Matei - 23.2: „Faceți ceea ce spun eu, nu ceea ce fac eu" - permite membrilor clerului să-și satisfacă plăcerile predicând totodată abstinența pentru muritorii de rând.

În ciuda tinereții mele, sau poate tocmai din cauza ei, devenisem irezistibil. Cu pălăria mea cu pene de struț, înfășurat în pelerină, cu mâna pe garda sabiei, îmi zornăiam pintenii deopotrivă cu cei mai seducători gentilomi. Câteva matroane au încercat să mă agațe, dar nu m-am supus tentației, pentru că femeile cu sânii grei și fese săltărețe mă dezgustă. Nu m-aș lăsa cumpărat nici cu tot aurul din lume.

Pentru mine, un gigolo este demn de dispreț. Prefer să mă îmbogățesc prin propriile mele mijloace...

Dar să revenim de unde am plecat, adică la îmbarcarea mea pe flota oceanică. Echipajul, pasagerii, toți erau numai bărbați. Să abandonez chiar şi pentru câteva luni sportul dragostei mi se părea demoralizant.

Sancho Rueda, un marinar de vârsta mea, care îmi arăta multă simpatie, participase la prima călătorie a marelui Colon. El m-a asigurat că fetele indigene din Hispaniola sunt frumoase ca nişte îngeri şi foarte puțin sălbatice. Din nefericire, dragostea împlinită nu este lipsită de pericole. Experiența unchiului meu Martin Pinzon, pe care l-am cunoscut personal, îmi dădea frisoane. Dar Sancho mi-a garantat că el se culcase cu mai multe fete fără să se îmbolnăvească.

– Chestie de noroc!, adăugă el cu convingere.

Îi invidia pe marinarii care se desfătau acum în paradisul din Hispaniola aşteptând întoarcerea corăbiilor marelui amiral. Nu era nevoie decât să întindă mâna pentru a culege fructele delicioase, parfumate, care îi îmbiau pentru a le gusta. Păsări cu pene strălucitoare îți farmecă auzul cu cântecele lor. Sclavii indieni se întrec în a-ți satisface orice dorință: îți oferă femeile lor, fetele şi cele mai splendide podoabe de aur, în schimbul câtorva nimicuri.

– Aş fi preferat să rămân cu ei, dar amiralul Colon a făcut el însuşi trierea oamenilor care urmau să se înapoieze în Europa.

M-a întrebat apoi dacă am rău de mare. Am mințit, spunând că am navigat pe Mediterana de mai multe ori în cursul ultimilor ani. De ce i-am ascuns adevărul?... Pentru că nu voiam să mă aflu în stare de inferioritate...

În realitate, la Cadiz, în ajunul îmbarcării, am văzut pentru prima oară marea. M-am adâncit atunci într-o profundă contemplare. Eram uimit de imensitatea ei, de culoarea griverde, presărată cu scânteieri jucăuşe. Unde era albastrul atât de cântat de poeți?...

Flota ancorată în radă, la Cadiz, m-a impresionat prin mărimea ei. Eram înfrigurat şi de perspectiva marii aventuri exotice care mă aştepta cu brațele deschise...

Totuşi, oboseala mă doborî pentru că, în timpul celor zece zile care au precedat manevrele de plecare ale flotei, am lucrat la Sevilla în biroul notarului regal, unde am examinat în amănunt antecedentele candidaţilor coloni. Operaţie complexă, executată de zeci de asistenţi ai notarului, care urmau să-i prezinte la sfârşit un raport asupra acelora care îndeplineau condiţiile. Această selecţie se impunea, pentru că restricţiile erau foarte severe. Pentru a fi admişi fără probleme, colonii trebuiau să fie de viţă veche spaniolă şi, de preferinţă, nobili. Evreii nu erau admişi, de asemenea maurii necreştinaţi şi ceilalţi străini, mai ales portughezii, marii noştri rivali în domeniul explorărilor maritime.

Mai târziu, condiţiile s-au înăsprit. Evreii şi maurii, chiar convertiţi, nu mai aveau acces în colonii. Apoi, interdicţia i-a cuprins şi pe protestanţi, pe ţigani şi pe copiii străinilor născuţi în Spania. Spaniolilor li se cerea o dovadă că nu au fost judecaţi de Inchiziţie. Chiar şi avocaţilor li s-a interzis accesul în colonii, din cauza înclinaţiei lor de a semăna discordie printre oameni, cerând onorarii exagerate faţă de serviciile prestate. Ulterior, Regii Catolici au întemeiat *Casa de Contratacion*, care trebuia să pronunţe excluderile fără drept de apel...

În sfârşit, ziua îmbarcării - marea zi - a sosit. S-a oficiat un serviciu religios pe cheiul din Cadiz, în prezenţa marelui amiral şi a întregului personal aflat sub comanda sa. Printre înaltele personalităţi care îl însoţeau se remarcau Poncio de Leon, Alfonso de Ojeda, Francisco de Penalosa, Juan de la Cosa - care participase la prima expediţie a lui Cristobal Colon - precum şi Diego, fratele mai mic al acestuia.

Călugării franciscani trebuiau să predice cuvântul lui Dumnezeu în faţa indigenilor. Se mai aflau şi militari, a căror misiune era să folosească forţa dacă păgânii din insule ar fi refuzat să se convertească, cramponându-se de idolii lor.

Toţi spaniolii prezenţi, de la marele amiral până la ultimul matelot, au îngenuncheat implorând protecţia lui Dumnezeu şi a lui Iisus Hristos, unicul său Fiu, conceput de Sfântul Duh şi de Fecioara Maria. Au fost rostite rugăciuni pentru Regii Catolici încoronaţi de Atotputernicul pentru a impune

respectarea cuvântului Său şi a Legii Sale credincioşilor şi păgânilor, fără nicio discriminare. Papa de la Roma - Vicarul lui Iisus Hristos - a fost pomenit cu toată veneraţia datorată capului Bisericii Universale.

Apoi, întreg echipajul şi ceilalţi membri ai expediţiei s-au îmbarcat la bordul navelor care ridicau ancora, în timp ce publicul rămas pe chei flutura batistele în semn de salut...

În calitatea mea de asistent al notarului regal, care însoţea expediţia, trebuia să mă aflu pe nava-amiral. Colegii mei asistenţi au fost îmbarcaţi pe celelalte nave. Am înţeles atunci că noi trebuie să îndeplinim rolul discret de spioni, raportând toate observaţiile noastre notarului regal, care, la rândul său, îl va informa pe Don Juan Rodriguez de Fonseca, episcop şi consilier al reginei Isabelaa. Acesta era personajul care organizase finanţarea expediţiei. Ducele de Medina-Sidonia, care voia să repare lipsa lui de interes pentru prima călătorie a lui Colon, i-a acordat un împrumut de zece milioane de maravedis...

Eram încântat, pentru că participam la un eveniment istoric. În acelaşi timp, mă bucuram de frumuseţea peisajului şi de compania câtorva marinari care, în ciuda ocupaţiilor lor, găseau răgazul să-mi povestească pe îndelete despre călătoriile lor pline de aventuri.

Am început să ţin un jurnal având drept obiect relatarea experienţei mele zilnice. Un vis pe care îl nutresc de mult timp. Unchiul meu spunea că am talent. Şi el era un cunoscător...

Spectacolul zilnic al mării era minunat. Chiar şi capriciile ei, uneori violente, îmi stârneau admiraţia.

În schimb, condiţiile materiale ale voiajului erau de un primitivism lamentabil. Numai marele amiral avea propria lui cabină. Celelalte mari personaje împărţeau compartimente meschine, rezervate - teoretic - căpitanilor de nave. Echipajul dormea pe rând în cală, sau pe punte dacă era timp frumos.

Ocupaţiile mele, reduse la minimum în timpul voiajului, îmi permiteau să mă odihnesc după plac. Dar schimbarea personalului de cart, manevrele obişnuite, comenzile

ofițerilor produceau un fond sonor aproape permanent, care îmi alungau somnul.

Pentru a dormi - totuşi incomod - dispuneam de hamace luate de la indigeni în timpul primei expediții a lui Colon. Trebuia o oarecare obişnuință ca să moțăi încovrigat, fără să te doară spatele. Hrana era variată: carne de porc şi de vită, vânat, paste făinoase, brânzeturi, peşte sărat, orez, măsline, prune, zahăr, vin, toate servite în porții mici. Apa era împărțită cu zgârcenie. Acest regim alimentar se potrivea persoanelor care voiau să păstreze o siluetă impecabilă. Când ploua, încercam să strângem apă în diferite vase, fără prea mare succes.

Echipajul era numeros, iar funcțiile lui foarte variate: şefi pe platforma catargului, timonieri, gabieri, gudronieri, santinele la arme, magazioneri la alimente, mânuitori de vele, marinari, muşi - toți adolescenți şi țapi ispăşitori ai adulților - precum şi bărbieri-chirurgi, care făceau intervenții mai simple sau mai complicate, cu succes variabil. În fine, un bucătar şi ajutoarele sale - ținte ale protestelor echipajului, care considera porțiile insuficiente. Fără să vreau, am învățat cuvinte marinăreşti atât de complicate, încât îmi păreau caraghioase...

Tangajul velierului nu mă deranja, spre deosebire de unii pasageri care nu mai înfruntaseră niciodată frământările mării şi care vărsau speriați tot ce mâncaseră.

Disciplina era foarte severă. Erau sancționate cele mai mici abateri. Pedepsele erau de o mare diversitate: marinarii cu vechime impuneau bobocilor munci umilitoare în afara obligațiilor normale de serviciu; lovituri cu funia udă, pe spatele gol, erau aplicate pentru greşeli mai mici; legarea de catarg a vinovatului şi expunerea lui în plin soare sau frig; legarea vinovatului cu o frânghie şi aruncarea lui de pe punte în apă, cu riscul de a-l îneca; ciomăgeala îl obliga pe vinovat să defileze cu pieptul gol prin fața camarazilor, care îl loveau cu frânghii ude până ce îi smulgeau bucăți de carne; abandonarea pe o insulă pustie echivala cu pedeapsa capitală, era hotărâtă de o curte marțială şi aplicată în caz de crimă.

Dar, în general, viața de zi cu zi era de o banalitate dezgustătoare, în schimb, splendoarea oceanului, adorată de toți marinarii, eclipsa orice alte neajunsuri.

Liniştită sau furioasă, blândă sau amenințătoare, marea m-a atras întotdeauna ca o amantă pe care o divinizezi în ciuda comportării sale imprevizibile, irascibile, uneori chiar furioase. Încă de la început, relațiile noastre au fost pasionale.

În seara dinaintea plecării flotei m-am plimbat cu Sancho pe faleză. Luna arunca asupra valurilor din preajma coastei o mantie de argint care atingea plaja cu nisip strălucitor. Dincolo de această mantie de lumină, marea era cufundată în beznă. Contrastul dintre depărtarea sumbră şi zona de apă argintată, care spăla plaja, era impresionant.

– Hai să ne scăldăm!, propuse Sancho.

– Nu ştiu să înot!, răspunsei cu părere de rău. Acolo unde m-am născut nu există decât un firicel de apă care se prelinge printre pietre. Până şi un copil îl poate trece fără cel mai mic pericol.

– Hai, vino! Marea te va învăța să înoți!

Fără să mai aştepte răspunsul meu, el însuşi începu să coboare pe o cărăruie care şerpuia în pantă domoală până la plaja cu nisip de argint.

L-am urmat cu strângere de inimă...

Valurile murmurau un cântec armonios, seducător. Ajuns pe malul mării, Sancho se despuie. Pentru prima oară vedeam un bărbat gol, spectacol indecent care m-a şocat.

– Ce faci, te dezbraci?, am întrebat.

O întrebare prostească, pentru că el îşi scosese deja hainele şi le aruncase pe nisip.

– Ce-ți închipuiai, că o să intrăm îmbrăcați în mare? Hai! Scoate-ți țoalele!

În Extremadura - şi mai ales la mănăstirea unchiului meu - goliciunea inspira oroare: „Un om care se despoaie este posedat de diavol... Sexul trebuie ascuns... Să-l arăți, înseamnă să păcătuieşti față de Dumnezeu“...

Rostogolindu-se până la picioarele mele, valurile mă invitau să le îmbrățişez.

„Scăldatul este un păcat! - tuna din amvon preotul. Să intri gol în apă înseamnă să te laşi atins de mâna cu degete încârligate a diavolului, să cedezi ispitei şarpelui... Nu uitaţi că Satana vă pândeşte...".

Valurile, mângâietoare ca braţele mamei mele care mă strângeau la pieptul ei când eram copilaş, mi-au învins repulsia inoculată de oamenii Bisericii...

Sancho înota ca un delfin... Se strecura pe sub valuri, apoi zbura pe deasupra lor...

Nu văzusem niciodată un delfin jucându-se, dar tata îmi povestise cu o mare plăcere zbenguielile lor...

– Sancho, am strigat, eşti om sau delfin?

– Delfin!, răspunse el, cu un râset care răsuna ca nişte clopoţei de argint. Vino! Ai să cunoşti bucuria delfinilor!

Ultimele mele îndoieli cedară. Mă vedeam păcătuind în timp ce mă dezbrăcam. M-am grăbit, ca să nu mă părăsească în ultima clipă ispita de a păcătui... Dar ce păcat adorabil...

Când m-am văzut gol, argintat - şi eu - de razele lunii şi am simţit apa limpede atingându-mi picioarele, am avut senzaţia că m-am eliberat de toate lanţurile care până atunci îmi captivaseră sufletul...

Împins de o forţă necunoscută - or fi fost demonii feminini ori masculini? - înaintam în mare... Simţeam nisipul fin sub tălpi şi mângâierea valurilor pe pulpe...

Mi-am amintit de decepţionanta experienţă a Sfântului Petru, care a încercat în zadar să meargă pe ape...

Pe măsură ce mă avântam spre larg, unda valurilor se ridica până la genunchi, până la sex, până la buric, până la bărbie...

– Dă din mâini, Juan!, striga Sancho...

Cuvintele lui Iisus Hristos, repetate de un tânăr marinar spaniol...

M-am aruncat înainte... Nu mai simţeam nisipul sub tălpi... Marea mă îmbrăţişa... Braţele întinse, în plină mişcare, atingeau apa, gest reflex care mă ajuta să mă menţin pe valuri... Avântul meu instinctiv mă împingea spre larg... Legănarea mea era liniştită... pluteam... Un ritm lent, armonios... Marea... mama mea... nu putea să-mi stârnească frica.

Teama, spaima, panica pe care marea o inspiră muritorilor de rând, pe mine nu mă atingea...

În timp ce înotam, mă simțeam în elementul meu... A fost o revelație... Repetam gesturile, mișcările ritmice ale îndepărtaților mei strămoși... atât de îndepărtați, încât se pierdeau în negura vremurilor... Îndeplineam un ritual pe care nu-l uitasem niciodată...

Această scenă trăită pe plaja de la Cadiz îmi va rămâne întipărită în memorie...

În timpul traversării, devenită celebră prin drapelul lui Cristobal Colon care flutura pe marele catarg, dragostea mea pentru mare a luat proporțiile unei evlavii religioase...

Într-o dimineață, stăteam rezemat cu coatele de parapetul punții şi priveam uimit un val mare de ceață, cu tonuri de fildeş, care se rostogolea încet către corăbiile noastre, aliniate parcă într-un zbor de lebede.

Deodată, am tresărit... O mână se aşezase uşor pe umărul meu. Am întors capul şi am recunoscut silueta marelui amiral, care se profila pe fondul auriu al ceții. Pletele sale lungi, aproape albe, contrastau cu pălăria lui neagră, cu boruri mari. Ochii lui reflectau o lumină interioară ciudată, încercând parcă să-mi citească gândurile. Eram impresionat pentru că îmi adresa prima oară cuvântul. Dar nu mi-am pierdut calmul. Am luat atitudinea respectuoasă a unui tânăr aflat în prezența unei personalități care trecuse pragul bătrâneții şi care era învestit cu o autoritate ce depăşea dimensiunile omeneşti.

– Te-ai cufundat în contemplație!, spuse el cu bunăvoință.

Nu era o întrebare. Făcea o constatare care îl amuza. Fără să-l linguşesc, i-am răspuns simplu:

– Îmi imaginez că zăresc paradisul care se ascunde după această perdea de fildeş...

– Eşti un vizionar ca şi mine, spuse el zâmbind. Uneori, visele sunt derutante şi chiar periculoase. Trebuie să distingi realitatea care se ascunde sub masca fantasmelor... Când vei fi capabil să le descoperi secretele, vei putea muri liniştit, pentru că nu ai trăit degeaba...

Ridică mâna în chip de salut şi se îndepărtă. Silueta lui

se pierdu în ceața care învăluia corăbiile...

Marea, de o liniște deplină, imobilizase flota. Câțiva mateloți au cerut voie să înoate în apropiere. Căpitanul le-a permis, cu condiția să nu se îndepărteze prea mult de velier, pentru că riscau să se piardă în ceață.

Se aruncară în apă ca broaștele într-o baltă. Se zbenguiau, râdeau, se amuzau ca niște copii.

Eram tentat să-i urmez, dar n-am avut timp, pentru că oceanul își arătă încă o dată toanele. S-a ridicat un vânt care a risipit norul de ceață și orizontul s-a luminat ca prin farmec. Înotătorii s-au urcat la bord, iar navele s-au urnit spre vest.

Trei zile mai târziu, un grup de insule a apărut în depărtare. Un pumn de smaralde împrăștiate pe marea de jad...

Înconjurat de o escortă strălucitoare, amiralul Colon debarcă pe cea mai mare dintre ele. Înalță drapelul spaniol pe o plajă întinsă și proclamă solemn luarea în stăpânire, în numele regelui Fernando și al reginei Isabela, a tuturor pământurilor cu munții și cu râurile lor, precum și a indigenilor din aceste ținuturi. Luă marea cruce de lemn din mâinile unuia dintre ofițerii săi și o înfipse lângă drapel, declarând că deschide indigenilor împărăția cerurilor și le oferă semnul lui Iisus Hristos, care s-a jertfit pentru salvarea sufletelor omenești. Ridică apoi sabia și declară inaugurarea jurisdicției civile și penale asupra tuturor teritoriilor și populațiilor aflate în această parte a lumii.

Această ceremonie care unea Crucea cu Spada, o religie impusă cu forța, mi se părea ceva împotriva naturii. Iisus Hristos, care a propovăduit pacea, dragostea de aproapele nostru, renunțarea la bogățiile acestei lumi, interzicea omorul.

Un serviciu religios a urmat proclamației marelui amiral. La liziera unei păduri tropicale care domina plaja, indigenii goi, atrași de spectacolul neobișnuit pentru ei, priveau curioși și cu uimire, dar și cu inima strânsă de o vagă teamă, această demonstrație de frumusețe și forță. Nu-și imaginau că această întâlnire, deocamdată pașnică, reprezenta pentru ei începutul oprimării, al sclaviei și al morții...

Spaniolii se îmbarcaseră pe corăbiile lor, care se

îndepărtară spre Hispaniola...

Pe această insulă se va hotărî distribuirea pământurilor şi a sclavilor, sub privirile colonilor uluiți de perspectiva unei îmbogățiri care depăşea cele mai optimiste aşteptări. Pentru ei, porțile paradisului se deschideau primitoare...

Notarul regal ne convocase deja pe noi, asistenții săi, pentru a ne anunța că în următoarele zile va trebui să îndeplinim formalitățile pentru redactarea de *encomiendas* pe numele beneficiarilor.

Scriptologie complicată, pretinsă de dificila birocrație spaniolă.

În drum spre Hispaniola, Colon descoperi un şir de insule de o frumusețe ireală, care țâşneau parcă din valuri. Luarea lor în posesie, înainte vreme fără peripeții, s-a dovedit acum mai complicată. Indienii ne-au primit cu o ostilitate fățişă. Ne-au întâmpinat cu săgeți şi s-au retras speriați, în străfundurile pădurii, când armele noastre de foc au intrat în funcțiune. Obişnuit cu docilitatea lor, marele amiral era uimit.

Pentru că numele membrilor familiei regale fuseseră epuizate în cursul primei călătorii, Colon s-a orientat acum asupra sfinților din calendar. Insulele au fost botezate San Domingo, Santa Maria la Redonda, descoperite San Martin, Santa Ursula.

În fine, flota ajunse la Hispaniola. Când aruncă ancora în golful Natividad, nume purtat şi de fortul ridicat pentru adăpostirea marinarilor lăsați de Colon pe această insulă, niciunul dintre aceştia nu ne ieşi în întâmpinare pentru a saluta întoarcerea noastră.

Un spectacol oribil se desfăşura în fața detaşamentului înarmat care debarca pe uscat. Cadavrelele mateloților mutilați, intrate în putrefacție, zăceau aruncate lângă fortul distrus. Majoritatea victimelor erau castrate.

Colon era consternat de acest măcel care impunea represalii. Notarul regal voia să deschidă o anchetă. Ofițerii spanioli şi colonii cereau o răzbunare imediată şi răsunătoare. Să fie ucişi un număr cât mai mare de indieni, iar restul să fie luați în sclavie.

Notarul regal insistă pentru anchetă.

– Regina Isabela s-a pronunțat împotriva sclaviei, explica el. Trebuie să judecăm fără patimă şi fără prejudecăți...

– Victimele, marinarii noştri, vor fi incapabili să depună mărturie. Toți sunt morți...

Propunerea notarului regal nu era lipsită de bun-simț. Două dintre victime se omorâseră cu propriile lor arme. Că au avut loc lupte, era indiscutabil. Dar trebuia aflată cauza acestui măcel. Indigenii îşi luaseră morții.

Războinicii noştri, însetați de răzbunare, cerură organizarea imediată a unui corp expediționar, însărcinat să caute şi să-i pedepsească pe indigenii vinovați de revolta armată împotriva marinarilor spanioli, care reprezentau puterea absolută a Suveranilor Catolici în această insulă, precum şi în toate ținuturile de la Soare-Apune.

În sfârşit, o mică armată sub comanda lui don Alonso de Ojeda - un ambițios subaltern al lui Colon, care râvnea de mult timp să-i ia locul - se avântă în adâncul pădurii, la vânătoare de insurgenți.

Alcătuită din marinari, din soldați şi din coloni însetați de sânge şi de glorie, arse câteva sate şi extermină un număr imprecis de rebeli.

Cu misiunea îndeplinită, Ojeda şi oamenii săi se întoarseră triumfători. Prada de război era modestă, dar ei hărțuiau un mare număr de prizonieri. Printre ei se afla şi un personaj important: şeful indian Guacanagari, care cu prilejul primei debarcări a spaniolilor îi primise cu simpatie. Interogat de notarul regal, indianul declară că marinarii albi de la Natividad se dedaseră la jafuri sistematice, la asasinate, pentru a obține comorile ascunse care nu se aflau decât în imaginația lor, că le violaseră nu numai pe tinerele fete, ci şi pe femeile măritate, ceea ce era contrar obiceiurilor locale.

Torturat din ordinul lui Colon, declară că munții Cibao, aflați în mijlocul insulei, sunt bogați în aur.

Se organizară în grabă expediții. Până şi marele amiral a participat la una dintre ele. Rezultatele au fost sub aşteptări. Faimoasele făgăduieli făcute suveranilor spanioli nu se îndeplineau decât în mică parte. Aurul extras sub controlul

vigilent al notarului regelui a fost trimis în Spania.

Cristobal Colon se dovedise a fi cel mai mare explorator al tuturor timpurilor. Nu era un marinar grozav, fapt dovedit de pierderea *Santei Maria*. Povara de vicerege s-a dovedit prea grea pentru umerii săi.

Incapacitate? Neşansă? Lipsă de orizont?

Acuzat de nepotism, pentru că a încredinţat cele mai înalte demnităţi celor doi fraţi ai săi, a fost incapabil să disciplineze hoarda de aventurieri care voiau să jefuiască insulele. Indienii făcuţi sclavi, vânduţi sau schimbaţi pe vite, s-au revoltat. Chiar situaţia lui Colon s-a deteriorat când înalţi demnitari numiţi de el s-au revoltat împotriva autorităţii sale. Alonso de Ojeda, Bernal Diaz, Pedro de Margarit încercară - fără succes - să-l dea jos. Creştinarea forţată a indienilor a creat numeroase dificultăţi. Cea mai importantă măsură a lui a fost să întemeieze o capitală pe care a numit-o Isabelaa, în cinstea suveranei.

Hispaniola se afla în pragul anarhiei când marele amiral hotărî să se înapoieze în Spania pentru a respinge calomniile urzite împotriva lui şi a administraţiei sale. Boala contractată în insule, tribut plătit de numeroşi compatrioţi, indiferent de rang, îi măcina corpul. Părul alb îi dădea înfăţişarea unui bătrân.

Curtea i-a făcut o primire modestă. Marele amiral aducea aur şi sclavi. Dar metalul preţios era în cantităţi insuficiente pentru a umple vistieria regală, întotdeauna înfometată.

În timp ce Colon se lupta să obţină confirmarea drepturilor sale, titluri şi demnităţi pentru el şi urmaşii lui, în Hispaniola administratorii, militarii şi colonii se dedau la fărădelegi neruşinate, la abuzuri strigătoare la cer, la spolieri care mă scandalizau.

Alţi coloni soseau în valuri. Se băteau pentru concesiunile cele mai avantajoase, pentru pământ, pentru mine, pentru mâna de lucru. Recomandarea ducelui de Medina-Sidonia în favoarea mea dădea roade. Primisem o frumoasă *encomienda* aproape de capitală. Să construiesc o casă, să dobândesc vite, să mobilizez un număr suficient de indigeni pentru muncile agricole ar fi trebuit să fie principalele mele preocupări.

Influențat de predicile unchiului meu, călugărul, care propovăduia respectul pentru demnitatea umană, dragostea pentru aproape, frăția universală, ideile de egalitate, disprețul pentru bunurile pământeşti şi - citindu-l pe Tertulian - refuzul de a face deosebire între creştini şi păgâni, eram intrigat când unii coloni, vecini de-ai mei, aplicau un regim inuman indigenilor.

Când îi vorbeam notarului regal despre aceste abuzuri, mă privea de sus, cu superioritate:

– Ceea ce mă interesează este numai fiscalitatea, respectarea drepturilor Coroanei, intrarea aurului în vistieria regală. Relațiile dintre *encomenderos* şi indigeni nu sunt de competența mea. Urmați linia mea şi ocupați-vă de propriile afaceri. Un post important în administrație nu v-ar plăcea? Ați fost un asistent bun. Sunt gata să vă încredințez o recomandare călduroasă...

Eram convins că, la întoarcerea sa, marele amiral va instaura ordinea în haosul care domnea în Hispaniola. Frații lui, care îl reprezentau, se comportau ca nişte satrapi. În special Bartolomeu, care se făIea că are un pumn de fier într-o mănuşă de catifea...

Dar a treia călătorie a lui Colon, anunțată ca iminentă, nu se materializa. După unele zvonuri, se părea că Regii Catolici se arătau mai puțin receptivi la inițiativele marelui amiral. Le reținеau atenția preocupări mai arzătoare: organizarea unei campanii militare împotriva regatului Neapole, convorbiri diplomatice cu Vaticanul şi cu unii şefi de state italiene, alianțe matrimoniale între Casa regală a Spaniei şi dinastia Habsburgilor.

I-au trebuit doi ani lui Cristobal Colon pentru a obține autoritatea regală necesară celui de-al treilea voiaj de explorare şi un împrumut de şase milioane de maravedis pentru a-l finanța.

În fruntea unei flote compuse numai din şase nave, numărând şase sute de oameni, a părăsit portul San Luca de Barrameda. Pentru că banii nu i-au ajuns pentru o aprovizionare suficientă, spre sfârşitul călătoriei oamenii riscau să moară de foame. După ce a făcut câteva noi

descoperiri, s-a îndreptat spre Hispaniola. La Isabela, capitala insulei, îl aştepta o surpriză foarte neplăcută. Regele Fernando încredinţase guvernarea insulei lui Don Francisco de Bobadilla, comandor al ordinului Calatrava, măsură care încălca drepturile acordate anterior lui Colon. Încă de la început a izbucnit un conflict violent între fraţii marelui amiral şi noul stăpân al insulei, care îi acuza de abuzuri şi de fraude. În realitate, Hispaniola era în pragul anarhiei. O mare parte din coloni erau aventurieri, hoţi şi criminali, expediaţi în noile teritorii ca să scape metropola de ei. Sosirea lui Colon n-a făcut decât să aprindă praful de puşcă. Neînţelegerile dintre cei doi bărbaţi au luat proporţii dramatice.

În cele din urmă, în virtutea puterilor sale, guvernatorul a ordonat arestarea marelui amiral. Pus în lanţuri, acesta a fost expediat în Spania pentru a fi judecat şi pedepsit.

Sosirea ilustrului prizonier, în chip de răufăcător, a provocat consternare la Curte şi indignare în cercurile populare. Suveranii Catolici au ordonat eliberarea sa şi l-au primit cu toate onorurile în prezenţa lor. Bobadilla a fost demis şi înlocuit cu Nicolas de Obanda, comandor al Ordinului Alcantara. Rivalitatea dintre cele două ordine, Alcantara şi Calatrava, era arhicunoscută. Obanda dispuse trimiterea lui Bobadilla în metropolă pentru a justifica arestarea lui Colon. Dar, pe drum, Bobadilla a pierit în naufragiul velierului care îl transporta.

Cu timpul, prestigiul marelui amiral a fost serios zdruncinat. Colon nu mai era un personaj intangibil, încoronat de geniul şi de norocul său incredibil. Dacă fusese pus în lanţuri, înseamnă că n-a fost lucru curat. Îndoielile populare, exprimate mai mult sau mai puţin cu voce tare, au permis celor care îl invidiau şi duşmanilor săi să-i păteze reputaţia. Curtea, mai înainte atât de entuziasmată de explorările sale, îşi schimbă părerea, manifestând faţă de persoana lui o răceală vizibilă.

Când a cerut permisiunea să organizeze a patra expediţie, a obţinut aprobarea regală, cu condiţia să nu facă escală în Hispaniola. Interdicţia de a atinge insula, care reprezenta apogeul carierei sale, l-a mâhnit profund.

Organiză cu greu o flotă de trei caravele, în timp ce foştii săi locotenenți erau tratați cu o considerație deosebită. Obanda, de exemplu, a primit aprobarea de a transporta câteva mii de coloni la Hispaniola, la bordul a treizeci de veliere. O umilință în plus pentru Colon, care îşi vedea puterea şi autoritatea micşorate.

Cu tenacitatea lui obişnuită, amiralul începu să cutreiere zone încă necunoscute. Descoperi câteva insule, dar nu reuşi să ajungă în China, obiectivul său principal. Lipsa de bani începu să se simtă. Lovit de boli, înfometat, echipajul pretinse întoarcerea în patrie. Obligat să consimtă, Colon se îndreptă spre răsărit.

Reîntoarcerea lui în Spania nu stârni niciun interes. Curtea i-a arătat o indiferență ofensatoare. A cerut confirmarea drepturilor sale pentru a le transmite fiului său Diego. Creditorii i-au pretins plata datoriilor. Regele Fernando, reputat pentru inconsecvența sa, îi refuză cel mai mic ajutor financiar.

Omul care oferise Spaniei un imperiu îşi dădu sufletul uitat de toți, umilit, decepționat şi aproape sărac.

Am fost informat de moartea sa pe când mă aflam la Isabela, capitala întemeiată de el, inima lumii noi pe care el o descoperise. Am încercat să fac un bilanț al vieții sale de explorator, singura pe care o cunoşteam. Fără îndoială, îşi realizase obiectivul. Dar petele întunecate nu lipseau. Oportunist, însetat de glorie şi de bogății, i-a exploatat sângeros pe locuitorii insulelor invadate - datorită lui - de drojdia Castiliei şi Aragonului. Numai aventurierii adoră riscul, lupta înverşunată, succesul şi bunurile dobândite necinstit...

Atunci am constatat că nu sunt un om legat de societatea contemporană. Desigur, îmi place să lupt împotriva duşmanilor lui Iisus Hristos, ai regelui şi ai țării mele, dar detest suferința inutilă, vânătoarea de oameni, sclavia, furtul organizat, oficializat. Dar colonii spanioli au ales aceste mijloace pentru a-şi afirma autoritatea şi puterea. Cristobal Colon, omul superior pe care îl admiram, care îmi inspirase un cult, era personajul care lansase goana după jafuri. Îmbătat de

puterea fără margini care îi fusese încredințată de Regii Catolici, molipsit de pofta de a se îmbogăți rapid, prin orice mijloace, de a se bucura neînfrânat de toate plăcerile, de toate cuceririle secolului, s-a arătat nedemn de meritele sale. În loc să se ridice ca un arbitru suprem deasupra gloatei, s-a coborât să concureze cu cei pe care îi conducea, atitudine care a provocat repulsia, dușmănia spaniolilor, spaima și oroarea indigenilor din insule.

Sub conducerea succesorilor lui Cristobal Colon tratamentul aplicat indigenilor s-a înăsprit. Eram scandalizat, dezgustat. Părintele Bartolomeo de Las Casas împărtășea indignarea mea.

Era un om remarcabil, diferit de ceilalți prelați pe care îi cunoscusem. Venit cu Bobadilla în Hispaniola, s-a dedicat trup și suflet alinării suferințelor îndurate de indigeni.

– Spaniolii, primiți cu toate semnele de simpatie, au transformat raiul în iad, spunea el cu amărăciune. Îmi este rușine că sunt spaniol.

El continuă cu tristețe:

– Tainos, populația acestei insule, lovită de nenorocire, își trăiește ultimele zile. Dacă cruzimile nu vor înceta, ei sunt condamnați să dispară. Cunoașteți minele de aur din Cibao?

– Am fost acolo o dată sau de două ori. Aveam chiar intenția să solicit o concesiune, dar am renunțat. Nu-mi place să profit de slăbiciunea oamenilor fără apărare...

– Eu m-am documentat asupra condițiilor lor de viață. Brutalizați, înfometați, obligați să muncească douăzeci și patru de ore pe zi, se sinucid în masă înghițind rădăcini otrăvitoare. Autoritățile nu fac nimic pentru a pune capăt acestei cruzimi. Voi scrie o carte pentru a denunța atrocitățile la care sunt supuși acești sărmani tainos.

La câteva zile după această discuție, am asistat la un spectacol îngrozitor. În piața centrală a orașului, tainos care refuzaseră convertirea erau spânzurați în grupe de câte treisprezece, cifră care, în intenția torționarilor, simboliza pe Iisus Hristos cu cei doisprezece apostoli. Detestabilă interpretare a religiei noastre...

– De altfel, Cristobal Colon a dat tonul, spuse cu

amărăciune Las Casas. N-a fost el primul care i-a pus în lanțuri pe indigeni pentru a-i prezenta drept sclavi în Spania după prima lui călătorie? N-a fost el primul care i-a obligat pe tainos să aducă la fiecare trei luni un săculeț plin cu aur? Cei care nu erau în stare să predea această cotă se vedeau târâți în sclavie... Am auzit că a murit în mizerie... Aceasta este pedeapsa lui Dumnezeu, care i-a smuls bogăția dobândită în mod necinstit.

Am asistat la dărâmarea templelor păgâne, pentru a se construi în locul lor biserici.

Legitimitatea unei religii impuse prin forță, prin teroare, prin asasinat este condamnabilă. Islamul a propus popoarelor cucerite, ca urmare a unor interminabile războaie expansioniste, religia sa. Pentru musulmani, creştinii sunt păgâni. Pentru noi, ei sunt păgâni. „Toți cei care se slujesc de sabie, de sabie vor pieri", predica Mântuitorul nostru. Totuşi, apostolul Ioan pretindea că a avut viziunea lui Hristos cu un paloş cu două tăişuri ieşindu-i din gură, care servea la lupta împotriva acelora care nu se convertesc... Unde este adevărul?

Mă gândesc să plec în Spania... Să informez autoritățile regale, să le deschid ochii asupra celor ce se întâmplă în Hispaniola... Înainte de a muri, regina Isabela s-a pronunțat împotriva aducerii în sclavie a popoarelor cucerite... Voi folosi propriile sale cuvinte... Voi pleda cauza bieților tainos, un popor inofensiv, condamnat la dispariție dacă nu se iau măsuri pentru apărarea lor... Sunt convins că lupta mea pentru a-i salva va sluji cauzei Domnului...

PHILIPPE de HABSBURG
arhiduce de Austria,
duce de Burgundia, supranumit Cel Frumos

Aşezat pe un scaun cu spătar înalt, cu brațele sprijinite de rezemătoarele tapisate, cu fruntea plecată, cu ochii pe jumătate închişi, tatăl meu dădea impresia - acelora care nu-l

cunoşteau - că moţăie. În realitate, era adâncit în gânduri.

– O ţară râvnită poate fi cucerită prin forţa armelor sau anexată graţie unei alianţe matrimoniale, un mijloc paşnic, preferabil unui război lung şi costisitor...

Ridică spre mine faţa lui impunătoare, dominată de un nas acvilin şi mă fixă cu ochii lui vii şi pătrunzători care păreau să-ţi ghicească gândurile cele mai ascunse.

Toată fiinţa sa emana un aer de măreţie imperială care îi caracteriza toate planurile, din nenorocire nu prea bine realizate, pentru că îi lipseau întotdeauna banii şi mijloacele pentru a le duce la îndeplinire aşa cum le gândise.

– Tu tocmai ai împlinit optsprezece ani. A sosit momentul să-ţi alegi o soţie demnă de rangul tău, care te va ajuta să făureşti Imperiul German universal al lui Carol cel Mare, pe care strămoşii tăi au vrut întotdeauna să-l reconstituie. Aminteşte-ţi deviza casei noastre: *Tu felix Austria nube*...

Din nou această idee fixă, care a caracterizat de-a lungul secolelor lupta dintre Imperiu şi Papalitate...

De-abia mi-am stăpânit un căscat, care mi-ar fi trădat plictiseala. Se părea că vicarii lui Iisus Hristos câştigaseră bătălia finală, pentru că de la înălţimea amvonului îşi afirmau răspicat puterea universală. Imperiul nu era decât un conglomerat de ducate, de arhiepiscopii, de principate, de oraşe cvasiautonome, de comitate şi chiar de regate, totul pe seama unei ţărănimi gata să se răscoale şi să-şi doboare stăpânii. Cât priveşte puterea pontificală, aşa-zis universală, ea se reduce la o autoritate pământeană precară, care vrea în zadar să se impună unor vasali gălăgioşi, cu pretenţii de suverani independenţi şi cu o autoritate spirituală mânată de erezii care câştigă teren în ciuda Inchiziţiei şi a avalanşei de excomunicări. Am răspuns respectuos:

– Îmi voi face datoria, Sire... vă aştept ordinele...

– M-am gândit la infanta Juana, fiica Suveranilor Catolici. Ambasadorul nostru la Curtea Spaniei mi-a lăudat frumuseţea, curăţenia şi pioşenia ei...

Bănuiam că această descriere laudativă ascundea înalte interese politice. Am avut confirmarea presupunerilor mele când a adăugat:

– Grație acestei căsătorii, Spania va intra în sânul Casei noastre, care va căpăta acces la aurul spaniol, o chestiune de viață şi de moarte pentru noi...

Veşnica lipsă de bani îl exaspera. Supuşii săi, agitați şi neascultători, incapabili să se ridice la nivelul planurilor sale, îi refuzau fondurile necesare pentru atingerea obiectivelor lui militare...

Invocând principiul „țara se identifică în totul cu suveranul său şi urmează soarta moştenitorilor acestuia", francezii, în virtutea unor drepturi de succesiune, foarte discutabile, invadaseră Italia, scutul nostru... Eram obligați să reacționăm... şi am făcut-o...

Regele Franței - Charles al VIII-lea - nu s-a mulțumit să sfideze Imperiul, ci a ofensat grav însăşi Casa noastră.

După moartea mamei mele, Marie de Burgundia, răpusă de o cădere de pe cal la vârsta de douăzeci şi doi de ani, tata s-a căsătorit prin procură cu Anne de Bretania, care l-a preferat din vreo zece candidați. Charles al VIII-lea a invadat ducatul Bretania şi a obligat-o pe Anne să se mărite cu el. De fapt, împotriva dorinței sale, Anne devenise bigamă. Sora mea, Margueritte, a fost a doua victimă a acestei ofense: soțul ei se instalase la Curtea Franței, iar căsătoria nu se consumase pentru că ea era încă prea tânără. El a trimis-o înapoi în Flandra, la tatăl ei, căruia nu i-a căzut deloc bine această nouă insultă. Pentru a calma spiritele şi pentru a evita un război cu Germania, el ne-a restituit Artois, Franche-Comte şi Charolais. În schimb, primea mână liberă să-şi continue operațiile militare în Italia.

Pentru mine, gândurile ascunse ale tatălui meu erau limpezi ca apa de izvor. Alianța noastră cu Spania se încadra în politica tradițională de încercuire a Franței...

Căsătoria mea cu Juana întărea această politică...

Previziunile tatălui meu evocau darurile de ghicitoare ale Pitiei. El mă şi vedea stăpân al Peninsulei Iberice. Păcătuia printr-un optimism exagerat.

– Sire, trebuie să vă amintesc că soția pe care mi-ați hărăzit-o are un frate - infantele Juan, moştenitorul tronului...

– Circulă zvonuri despre sănătatea lui fragilă...

Oricum, am şi soluția acestei probleme... I-am oferit mâna surorii tale...

– Chiar dacă ar muri fără moştenitori, el are o soră mai mare, Isabelaa, căsătorită cu regele Portugaliei...

Un zâmbet fin plutea pe buzele sale.

– Vocea unui spiriduş, pe care numai eu îl aud, îmi şopteşte că tu vei câştiga cursa...

Dacă tatăl meu s-ar fi numit Alessandro Borgia, m-aş fi gândit că perfidia i-a sugerat o metodă expeditivă de a modifica mersul lucrurilor. Dar crima comandată nu intra în obiceiurile lui...

Ambasadorii şi-au îndeplinit excelent misiunea. Căsătoria prin procură a lui Don Juan, moştenitor al tronului spaniol, cu sora mea Margueritte a fost consfințită la puțin timp după căsătoria mea cu Dona Juana.

Bunicul meu, împăratul Frederic al III-lea, murise de curând, după ce împlinise venerabila vârstă de şaptezeci şi opt de ani. Tata a fost proclamat în unanimitate succesorul său la tronul imperial. Văduv, după accidentul primei sale soții şi după ce a doua soție, Anne de Bretagne, îi fusese răpită de regele Franței, s-a căsătorit cu Bianca Maria Sforza, pentru a consolida legăturile cu Milano. O încurcătură matrimonială care complica viața multor state. Tata era hotărât: Charles al VIII-lea trebuia să plătească scump aventurile sale sentimentale şi militare.

Pentru mine, trebuie să mărturisesc, politica înaltă trece pentru moment pe planul al doilea. Apropiata mea întâlnire cu soția ce-mi fusese destinată îmi stârnea curiozitatea. Desigur, nu-mi făceam iluzii. Căsătoria nu este decât o datorie necesară perpetuării speciei... Trebuie să faci copii fără să iubeşti... Biserica noastră condamnă păcatul carnal sub toate formele...

Datoria conjugală, când soția este urâtă şi diformă - ceea ce se întâmplă adesea -, este o corvoadă insuportabilă. Din fericire, există o scăpare. Nimeni nu te împiedică să ai o amantă, sau mai multe, capabilă să-ți ofere plăcerile ce-ți lipsesc în patul conjugal.

Conform protocolului, trebuia să o primesc în Flandra

pe Infanta Juana, care se hotărâse să vină pe mare. O flotă alcătuită din o sută treizeci de nave de război îi asigurau escorta. Desfăşurare a impresionantei puteri navale spaniole, prima în lume. În onoarea Infantei, nava-amiral primise numele ei.

La bordul navei *Dona Juana*, sora mea Margueritte va face drumul invers pentru a-şi întâlni soţul...

O toamnă furtunoasă şi morocănoasă, cu nori grei de ploaie, a întârziat plecarea flotei din Spania.

În aşteptarea sosirii Infantei, care avea o întârziere nedeterminată, am plecat la vânătoare. La optsprezece ani, zburdălnicia îţi dă aripi. Prezenţa printre vânători a unei tinere contese - frumoasă, pasională şi îndrăzneaţă - care purta numele Dianei, graţioasa zeiţă a vânătorii, şi care era în stare să urmărească vânatul ore întregi, făcând să crape trei cai fără să dea cel mai mic semn de oboseală, îmi stârni admiraţia şi sângele începu să fiarbă în mine, când, după căderea nopţii, se strecură în cortul meu oferindu-mi plăcerile cele mai intime.

Timpul trecea ca un vis frumos. Dar totul are un sfârşit.

Într-o seară, în timp ce mă copleşea cu mângâierea săruturilor ei, provocându-mi o voluptate greu de descris, o tuse discretă, dar insistentă, la intrarea cortului meu, mă obligă să întrerup voluptăţile Dianei. Am înţeles că era vorba de o ştire importantă. Am scos capul printre foile de cort de la intrare.

Unul din curierii mei mă salută stânjenit:

– Cer iertare Alteţei Voastre. Dona Juana a sosit la Flessingue, dar nu poate debarca decât în prezenţa voastră.

Momentul era prost ales, dar necesitatea îşi impune uneori legile ei. M-am îmbrăcat în mare grabă, am încălecat şi am pornit în galop întins spre Flessingue.

Dimineaţă m-am prezentat pe cheiul portului, însoţit de o suită strălucitoare. Flota spaniolă oferea un spectacol măreţ. Corăbiile se aglomerau în radă, iar o mare parte ancoraseră dincolo de intrarea în port.

Nava amiral se apropie încet şi abordă la chei în timp ce bubuiturile tunurilor acopereau aclamaţiile mulţimii entuziasmate.

Am înaintat pentru a o întâmpina pe Infantă.

A fost o revelație, unul din acele momente pe care nu le poți uita niciodată.

Tânăra fată care se îndrepta spre mine era de o frumusețe atât de strălucitoare încât m-am oprit uluit... Ea se uita la mine cu un zâmbet candid, încântător... Mă privea fascinată, uimită, ca şi cum aş fi fost un zeu coborât din cer pentru a-i ieşi în întâmpinare... A fost o dragoste fulgerătoare, indescriptibilă, pentru care nu existau termeni de comparație...

O magnifică suită, alcătuită din cavaleri, din doamne şi din domnişoare de onoare îmbrăcate de sărbătoare, forma un decor feeric...

Dar Juana le eclipsa...

Am remarcat prezența ambasadorului nostru pe lângă Regii Catolici; zâmbii satisfăcut. Printre asistenții săi, prietenul şi tovarăşul meu de escapade, Henri de Bartillat, stătea modest, la oarecare distanță.

Au făcut o treabă admirabilă, mă gândeam visător...

Ar fi imposibil să descriu celebrarea căsătoriei şi mai ales comoara de voluptăți pe care Juana mi le-a oferit încă din prima noastră noapte de dragoste. O poveste cu zâne, împletită cu cele mai rafinate plăceri sexuale, ar putea oferi cel mult o imagine vagă, incompletă...

Puteam presupune ca Juana studiase Kamasutra, acest minunat imn dedicat plăcerilor sexuale, ceea ce ar explica varietatea jocurilor erotice, dar mi-am dat seama că spontaneitatea era un efect al naturii ei arzătoare...

Acest paradis era presărat cu sărbători, banchete, turniruri, pauze bine-venite care îmi permiteau să-mi refac forțele pentru alte asalturi amoroase cu o vigoare împrospătată...

În cursul unui bal care adunase toată nobilimea Flandrei şi a Burgundiei, în timp ce Juana dansa cu contele de Nassau, un personaj excentric, de o eleganță ostentativă, Henri de Bartillat se apropie de mine şi cu un ton ciudat îmi ceru o întrevedere între patru ochi.

L-am tras la pervazul unei ferestre.

– Hai, goleşte-ți sacul!, i-am spus râzând.

Henri era singurul meu coleg de şcoală care păstra

privilegiul de a mă tutui în particular. Participase la jocurile mele inocente din copilărie şi la cele mai puţin inocente ale adolescenţei noastre. Buna lui dispoziţie era proverbială. De data aceasta, seriozitatea chipului său m-a surprins.

– Ai primit scrisoarea pe care ţi-am trimis-o în timpul tratativelor angajate pentru căsătoria ta?

– Nu, n-am primit nimic...

– Probabil a fost interceptată de persoane care nu voiau ca ea să ajungă la destinaţie. Curierul care trebuia să ţi-o aducă a dispărut...

– Îmi povesteşti subiectul unui roman de aventuri? De spionaj?...

– Voiam să te previn... Dar acum este prea târziu...

– Nu-mi mai vorbi în enigme.

– Ca urmare a instrucţiunilor secrete ale Maiestăţii Sale, am studiat arborele genealogic al arhiducesei... Voia să ai copii sănătoşi, capabili să îndeplinească într-o zi augustele sarcini care le vor reveni... Ambasadorul, preocupat numai de aspectele politice ale acestei alianţe matrimoniale, a păstrat o discreţie absolută asupra ascendenţei din partea mamei sale, regina catolică...

Eram uluit. Unde voia să ajungă?

– Bunica arhiducesei, soţia ta, Isabelaa de Portugalia, era nebună. Şi-a petrecut patruzeci şi doi de ani din viaţă închisă între zidurile castelului Arevalo, izolată de lumea exterioară. Victimă a crizelor de nebunie furioasă, cu manifestări criminale, dar şi sinucigaşe, era ţinută zi şi noapte sub o supraveghere severă. Fiica sa, Isabela de Castilia, a moştenit un temperament irascibil. Accesele ei bruşte de furie, adesea necontrolate, produceau panică printre curteni, care se temeau de toanele ei. Într-o zi îţi putea oferi o recompensă mare, pentru ca a doua zi să te alunge de la Curte. Nu era lipsită de inteligenţă, nici de generozitate şi purta pe umerii ei un cap politic care o ajuta să aleagă soluţiile cele mai eficiente.

În timp ce amicul meu vorbea, antrenat de o limbuţie care îi era caracteristică, eu retrăiam nopţile extraordinare petrecute în braţele Juanei.

– Nu eşti cumva gelos?

– Nu-ţi vreau decât binele, Philippe! Binele tău şi al copiilor tăi! Pentru arhiducesă, soţia ta, am cel mai mare respect. De altfel, acum este prea târziu...

L-am bătut prieteneşte pe umăr:

– Henri, toţi avem printre strămoşii noştri nebuni mai mult sau mai puţin periculoşi... Sângele albastru este un produs riscant... Noblețea ne joacă uneori feste...

Convorbirea s-a încheiat în coadă de peşte. Henri s-a retras stânjenit, nemulţumit. Îşi închipuia probabil că îmi provocase mânia. Fără să exclud bunele lui intenţii, mă gândeam că este victima unor prejudecăţi, împărtăşite de numeroşi curteni. Cred că invidia are un rol important. Doamnele de la Curte sunt consternate. Frumuseţea strălucitoare a Juanei le umbreşte ca şi soarele care alungă scânteierea stelelor...

Fără îndoială, eram îndrăgostit de Juana. Toţi soţii condamnaţi să suporte prezenţa în preajma lor a unor soţii urâte şi certăreţe mă invidiază cumplit...

Cerul senin al paradisului meu conjugal se acoperea uneori cu nori de furtună. După un bal, Juana mi-a reproşat că dansasem toată noaptea cu târfa de Sury, care îşi vopseşte părul blond ca să mă seducă.

A fost prima scenă de gelozie. I-am explicat răbdător că dansul la Curte nu este practicat numai între perechi, aşa cum se întâmplă la ţară, ci este vorba de un fel de balet stilizat în care cavalerii şi doamnele lor îşi schimbă partenerii de mai multe ori în cursul unei pavane, al unei gavote sau al unui dans breton. Apoi, îi provocă mânia roşcata Vuillefroy, ba chiar şi micuţa Riencourt, care abia îndrăznea să ridice ochii ca să mă privească, îi trezi bănuieli.

Din fericire, crizele nu durau mult.

Unul dintre scutierii mei, un băiat solid ca Hercule, era poreclit Domnul Şapte Ori, pentru că o putea onora cu şapte asalturi pe prea fericita aleasă, într-o singură noapte.

Această reputaţie, foarte invidiată la Curte, îi dădu idei Juanei. Să mă încerce dacă sunt în stare să fac dragoste de şapte ori în şir, record încă neatins în performanţele mele.

În ciuda stimulărilor, nu am depăşit niciodată seria de cinci, ceea ce era, deja, o ispravă meritorie.

Mă întreb dacă încercările ei de a mă excita la maximum nu ascundeau un alt scop: să mă epuizeze pentru a nu fi capabil să mă culc şi cu domnişoarele de onoare, obişnuite să se învârtească în jurul meu.

Printre oamenii de la Curte circula deja zvonul că era nimfomană, compliment nu prea măgulitor. Curtea, care este o mică lume închisă, îmi evoca o căldare în care zvonurile, intrigile, pasiunile clocotesc, iar aburii degajaţi se răspândesc în lume.

De exemplu, circulau indiscreţii asupra performanţelor amoroase ale lui Don Juan, cumnatul meu, care îşi consuma energia practicând actul sexual în fiecare noapte. În acest caz, el era cel care forţa nota, în timp ce Margueritte încerca în zadar să-i înfrâneze ardoarea, pentru că organismul ei fragil, atins, se pare, de o boală cronică, suporta anevoie aceste excese sexuale, această cascadă de orgasme care îi puneau sănătatea în pericol. Se pare că şi el moştenise acelaşi temperament ca al surorii sale. Se spune că spaniolii sunt focoşi, desfrânaţi, libertini, în timp ce flamanzii ar fi reci, calculaţi şi că s-ar aprinde mai greu.

Ţările de Jos se află sub guvernarea mea, dar în venele mele curge sângele fierbinte al burgunzilor, al englezilor şi al portughezilor, inoculat prin ramura mea maternă.

Dar excesele sexuale ale cumnatului meu mă preocupau mai puţin decât dragostea în doze mari impusă de soţia mea, cu atât mai mult cu cât începuse să aibă urmări îngrijorătoare. Mi s-a întâmplat să nu mai am erecţii şi chiar să nu mai fiu în stare să ejaculez. Posesivă, pretindea să mă însoţească peste tot. La vânătoare, la manevre, în călătoriile impuse de administrarea domeniilor...

Tata mă convocase la Worms pentru a asista la o reuniune cu ambasadorii Veneţiei - care jucau rol dublu - şi cu trimişii Elveţiei, care manifestau veleităţi de independenţă.

Când Juana a aflat că trebuie să o părăsesc pentru zece zile, a izbucnit în lacrimi şi a căzut la picioarele mele.

– Nu mă părăsi!, gemu printre hohote de plâns. Lipsa ta, chiar şi pentru câteva zile, mi-ar fi insuportabilă...

Cu o violență care m-a speriat şi care nu mi-a dat timp să reacționez, m-a desfăcut la pantaloni, mi-a scos organul şi mi l-a luat în gură ca şi cum ar fi vrut să-l devoreze.

M-a făcut să juisez, dar teama - evident absurdă - mi-a stricat plăcerea.

Henri de Bartillat mi-a mărturisit odată frica lui de a nu fi castrat de o femeie cu apucături ciudate. Acum îi înțelegeam temerile...

Până la urmă am luat-o pe Juana cu mine... Ca de obicei, a avut ultimul cuvânt...

În acest timp, o avalanşă de evenimente se desfăşurau în Peninsula Iberică, lăsând în umbră incidentele mele familiale.

Isabela, sora cea mai mare a Juanei, fusese căsătorită cu prințul moştenitor al Portugaliei, care a murit în urma unei căderi de pe cal, mai înainte să fi avut urmaşi, eveniment de familie care ar fi întărit legăturile între cele două țări. Rămasă văduvă, Isabela se retrăsese la Salamanca, unde trăia izolată de lume. João al II-lea, un personaj energic şi chibzuit, a pierit la rândul lui. Vărul său primar a primit coroana regală sub numele de Manuel I. Primul său gest politic a fost să ceară mâna prințesei Isabela, care se cufundase în rugăciuni şi umilință.

Cutuma impunea ca aliațele matrimoniale să consolideze aliațele politice. Regii Catolici nu puteau decât să susțină această strategie, care le permitea să-şi extindă influența lor asupra Portugaliei şi eventual să o încorporeze la Spania. Trecerea directă de la veşmântul monahal la rochia de mireasă impune un efort psihic considerabil. Dar imperativele statului şi ale familiei au prioritate absolută.

Don Juan, prinț de Asturia, primi misiunea de a-şi conduce sora mai mare la noul ei soț. Mărețul cortegiu se puse în mişcare, în ciuda sănătății precare a prințului moştenitor. Dar pe drum a fost cuprins de o slăbiciune care s-a accentuat, împiedicându-l să-şi continue deplasarea. Bietul său corp, slăbit, atârna puțin mai greu decât cel al unui copil. În ciuda îngrijirilor, a intrat în agonie înainte de sosirea reginei mame şi a surorii mele. Şi-a dat duhul ca flacăra unei lumânări stinse de vânt.

Înainte de a părăsi Curtea, a avut bucuria să afle că Margueritte rămăsese însărcinată, stare care o împiedicase să-l însoțească în Portugalia.

Isabelaa își continua călătoria pentru a-l întâlni pe cel de-al doilea soț.

Pentru Regii Catolici, durerea provocată de această pierdere a fost atenuată în parte de așteptarea unui nou moștenitor, care va asigura continuitatea dinastiei spaniole. Dar fatalitatea veghea. La câteva zile după naștere, vlăstarul regal își dădu ultima suflare. Moartea lui neașteptată a pus capăt speranțelor bunicilor săi de a avea un moștenitor masculin direct.

Noua regină a Portugaliei se stinse, la rândul ei, după ce a adus pe lume un prințișor care a primit numele de Manuel.

Juana, soția mea, născuse deja o fetiță, Leonor, frumoasă, zglobie și plină de vitalitate. Aș fi preferat un băiat, dar la vârsta mea puteam privi cu încredere viitorul. Apoi, soția mea era tânără, sănătoasă la trup, dar din nefericire mai puțin sănătoasă la minte.

Scenele ei de gelozie degenerau uneori în crize de nebunie furioasă. Dădea de pământ cu toate lucrurile care îi ieșeau în cale și îmi reproșa într-un mod injurios infidelitățile mele conjugale, clocite de imaginația sa. A fost mai rău când, în urma unei serii de acuzații, împroșcate cu o violență crescândă, s-a aruncat asupra mea cu o furculiță pe care mi-a înfipt-o în antebraț. Un gest al meu instinctiv de apărare a împiedicat-o să nu mi-o înfigă în plină figură.

După fiecare explozie de furie, trecea fără tranziție de la agresivitate la pocăință; îmi cerea cu umilință iertare și jura să nu se mai înfurie niciodată, să se stăpânească și să devină cea mai cuminte și mai iubitoare soție. Înduplecat, înduioșat de lacrimile ei, o sărutam și mă prefăceam că am uitat totul. Dar cel mai neînsemnat pretext rupea zăgazurile bunelor ei intenții și violența-i nativă se dezlănțuia turbată.

Trebuie să mărturisesc că ajunsesem să ne batem, dar Dumnezeu îmi este martor că nu încercam decât să mă apăr.

Trebuia să fiu în permanență gata să fac față agresiunilor ei. Împărțeam același pat, dar dădusem ordin servitorilor să caute și să îndepărteze toate obiectele contondente care i-ar fi putut servi drept armă.

Deși era din nou însărcinată și aproape de naștere, continua să asiste la toate serbările, la toate ceremoniile pentru a fi mereu alături de mine. Devotamentul unui cățel care își adoră stăpânul, dar care se poate transforma în tigru.

În timpul unui banchet în onoarea ambasadorului extraordinar al Angliei, Juana s-a retras discret într-o încăpere rezervată doamnelor. Făceam conversație cu invitații mei în jurul unui excelent somon afumat, stropit cu un delicios vin de Rin, când o doamnă se aplecă la urechea mea și îmi șopti că arhiducesa născuse un superb băiețel în timp ce se afla închisă într-o *retirada*.

A fost o explozie de bucurie pentru mine și pentru toată lumea prezentă. Ovațiile zgomotoase izbucniră în onoarea nou-născutului și a mamei sale.

Fiul meu primi numele de Charles, pentru a cinsti memoria ilustrului său strămoș Charles Temerarul, duce de Burgundia, pe care îl alesesem patron al familiei noastre.

Un prezicător pe care l-am chemat la leagănul micuțului arhiduce - fără să mă tem de fulgerele Inchiziției care asimila ghicitorii cu vrăjitorii - mă anunță cu seriozitate că fiul meu va fi cel mai mare rege al timpului său și că va înălța gloria dinastiei mele pe culmi nebănuite. Făcu semnul crucii pe fruntea copilului și adăugă solemn:

– Va fi un titan printre titani și îi va învinge pe toți, unul după altul! A venit pe lume în condiții speciale și va trăi cu fruntea luminată de o aureolă de cuceritor și de sfânt...

Mândru de această profeție, am prezentat mărturia profundei mele recunoștințe arhiducesei Juana, soția mea și mamă a regelui-împărat-titan...

Fiul meu s-a născut la sfârșitul lunii februarie...

Patru luni mai târziu, firavul Don Manuel, fiul regelui Portugaliei și al reginei Isabela - călugărița ratată - se stinse ușor într-un ultim suflu...

Micuțul meu Charles devenea automat moștenitorul

tronului Imperiului German şi - conform ordinii succesorale - va purta numele Karl...

Urmare a instrucţiunilor tatălui meu, care era în culmea fericirii, am proclamat drepturile arhiducesei Juana - şi, în consecinţă, şi ale mele - la succesiunea Castiliei, Aragonului şi a tuturor posesiunilor spaniole de peste mări...

Suveranii spanioli erau dezolaţi...

Cum să accepte ca un Habsburg, pe deasupra şi încrucişat cu flamanzi, cu burgunzi şi cu englezi, să urce pe tronul Regilor Catolici?... De neconceput!....

Tatăl meu radia... Datorită mie şi fiului meu va putea avea acces la comorile Indiei... Va putea dispune de mijloace financiare considerabile pentru crearea unei armate capabile să fărâmiţeze toate statele europene, asiatice şi africane care vor îndrăzni să se opună Habsburgilor... Visurile cele mai năstruşnice, cele mai îndrăznеţe începeau să devină realizabile...

În acest timp, la Curtea Spaniei domnea consternarea. Juana, cea mai labilă, cea mai puţin pregătită pentru guvernare, supusă dominaţiei soţului său, să pună pe fruntea ei coroana spaniolă?

Dar trebuiau să se încline... Încă o dată, legile succesorale nu ţineau seama de interesele naţionale...

În virtutea unei vechi cutume feudale, care prin jocul eredităţii lega statul de persoana suveranului, Juana devenea o persoană de care trebuia să se ţină seama. Se impunea să fie acceptată, în ciuda repulsiei pe care o inspira tuturor, inclusiv rudelor ei...

Rapoartele pe care ni le trimiteau ambasadorii noştri din Spania subliniau panica de la Curte, care cuprinsese atât înalta nobilime, cât şi pe demnitarii statului, singurii care contau... Opinia publică nu era luată în seamă...

Pentru a evita această simbioză între stat şi suveranul său există o singură soluţie: asasinatul, otrava sau pumnalul...

În sfârşit, o invitaţie oficială sosi la Gand. Infanta Juana trebuia să primească jurământul Cortesurilor Castiliei şi Aragonului în calitate de succesoare la tron. Regii Catolici ne trimiteau acest mesaj prin ambasadorul Fuensaldana, care

ne trata cu politețea excesivă a unui înalt personaj de viță nobilă spaniolă ce binevoieşte să coboare printre flamanzii pe jumătate barbari.

O flotă de război considerabilă, sub pavilionul Castiliei şi Leonului, va sosi foarte curând pentru a ne transporta în Spania.

Cât despre mine şi rolul care îmi revenea în această afacere, ambasadorul se arăta reticent.

În sinea mea fierbeam. Voiau să mă împingă pe planul al doilea. Le voi face zile grele. În loc să răspund la chemare ca un cățeluş care aleargă la şuieratul stăpânului său, am adoptat o atitudine contrară.

Deşi împărații, strămoşii mei, fuseseră oarecum discreditați, iar autoritatea lor se sprijinea pe nisipuri mişcătoare, eram unul de-ai lor şi trebuia să mă port în consecință. Nu puteam uita că Peninsula Iberică a fost un teritoriu ocupat de mauri, pe când Sfântul Imperiu Romano-German îşi impunea autoritatea asupra Europei creştine şi a Sfântului Scaun.

Pentru a păstra distanța, nu i-am acordat lui Fuensaldana onorurile rezervate ambasadorilor extraordinari şi nu l-am primit în audiență protocolară pe căpitanul general al flotei.

Tata era de acord cu atitudinea mea.

– Nu-ți face griji, dragul meu! Chiar dacă vor reuşi să te înlăture, fiul tău va beneficia de toate drepturile.

Juana i-a dat ambasadorului un răspuns ocolit. Însărcinată pentru a treia oară, starea ei fizică nu i-ar fi permis - pentru moment - să întreprindă o călătorie lungă. Motivare demnă de un diplomat iscusit. Solidară, făcea jocul meu...

Din nenorocire, satisfacția a fost de scurtă durată. Cuprinsă de o criză de furie, Juana, înarmată cu o foarfecă, s-a aruncat asupra uneia dintre domnişoarele ei de onoare şi i-a crestat fața pentru că aceasta mi-ar fi aruncat o privire strengărească, de „cățea în călduri". De fapt, era vorba de o tânără bolnăvicios de timidă. Această agresiune nejustificată, gratuită, cutremură Curtea.

Juana nu părea conştientă de gravitatea gestului său.

Ştiam că era victima unei grele moşteniri de alienare mintală. Bunica ei după mamă, regina Isabela a Portugaliei,

atinsă de o nebunie furioasă, zăcuse peste patruzeci de ani într-o fortăreață. Trecătorii care îi auzeau strigătele și invectivele se îndepărtau cât puteau de repede, făcându-și semnul crucii. Se spunea că în ea se aciuaseră toate spiritele rele. După căderea nopții, acestea își luau zborul asemenea liliecilor și pătrundeau în casele creștinilor cucernici pentru a-i ispiti să săvârșească cele mai grele păcate.

A doua zi după această penibilă afacere, Juana a redevenit blândă ca un miel. Uitase gestul de furie nesăbuită. Acest calm presărat de intenții bune nu a împiedicat-o să-și concedieze toate domnișoarele și doamnele de onoare. N-a păstrat decât bătrâne *duenas* care depășiseră cu mult vârsta de cincizeci de ani.

Adesea, Juana cădea într-o stare de apatie, de depresiune, urmată de perioade de activitate frenetică...

Între timp, noi emisari ai guvernului catolic soseau la Gand pentru a-i reaminti datoria de a reveni în Spania. Printre aceștia am remarcat prezența lui Fonseca, episcop de Cordoba, care nu pierdea ocazia de a lăuda înțelepciunea Juanei, caracterul ei puternic, poziția sa excelentă precum și dubla ei putere politică în calitate de Infantă a Spaniei și de arhiducesă a Austriei.

Apoi, spre deosebire de Fuensaldana, care mă ignora, el făcu elogiul Casei mele și vorbi îndelung de norocul care i se oferea Juanei și fiului meu de a guverna într-o zi, alături de mine, două treimi din Europa și ținuturile de peste mări. O înțelegere durabilă cu Suveranii Catolici ar fi avantajoasă pentru toate părțile interesate.

Vorbele acestea mărețe, care se voiau convingătoare, mă lăsau rece. Nu suportam autoritatea lor politică ascunsă dincolo de o fațadă binevoitoare.

Mă neliniștea spectacolul oferit de interminabilele scandaluri provocate de Juana și pe care dușmanii se grăbeau să le speculeze în defavoarea mea...

În aceste împrejurări, Juana aduse pe lume cel de-al treilea copil al nostru, o fetiță. Contrar celor care erau dezamăgiți de acest eveniment, pentru că trebuia să-i constitui o dotă importantă, adesea peste posibilitățile lor, am considerat că fetele,

datorită căsătoriilor politice, pot aduce provincii şi chiar regate în traista lor... *Tu felix Austria nube*...

După ce Juana a născut, nu mai puteam invoca motive credibile pentru amânarea voiajului în Spania. Dar pentru a-mi afirma independenţa, am declarat că aş prefera unui voiaj maritim o deplasare pe uscat care ar traversa Franţa. Acest frumos şi bogat regat, care atrăgea privirile pofticioase ale tatălui meu, îi revenise lui Louis al XII-lea d'Orléans, care călca pe urmele predecesorului său. Se însurase chiar cu văduva acestuia, Anne de Bretania, care îi dăruise o fetiţă cu numele Claude.

De ce n-aş aranja căsătoria fiului meu Charles de Luxemburg cu micuţa Claude a Franţei? Amândoi erau bebeluşi... Graţie acestei alianţe matrimoniale, puteam câştiga Franţa, aşa cum câştigasem Spania... Nimic nu era imposibil...

Mai întâi, să câştig încrederea lui Louis al XII-lea şi, eventual, intrarea lui în sfera de influenţă a imperiului...

Fuensaldana nu ezită să-şi manifeste dezacordul, dar Fonseca salută cu entuziasm formula mea...

Aveam impresia că joacă un rol triplu, căci, prevenit de Fonseca, Louis al XII-lea a acceptat propunerile mele - inclusiv logodna copiilor noştri - dar pretindea în schimb să-i devin vasal pentru Artois, provincie franceză recunoscută drept feudă a mea.

Juana, instigată de Fuensaldana, se revoltă. Acceptarea unor relaţii de vasalitate însemna o umilire. Obiecţiile ei îmi păreau nedrepte. Dacă acceptam vasalitatea, nu mă înjoseam. Louis al XII-lea va avea nevoie de învestitura tatălui meu, împăratul, pentru a obţine drept feudă ducatul Milano, pe care tocmai îl cucerise.

În realitate, aceste promisiuni nu reprezentau decât o simplă formalitate. Eram destul de evoluat mintal ca să-mi dau seama că posesia unui teritoriu şi exercitarea autorităţii reprezentau esenţialul. Restul, nu era decât o grămadă de formule inutile.

Italia devenise un câmp de luptă pe care se înfruntau interesele personale ale suveranilor Franţei, Spaniei şi Germaniei, toţi străini. Aceştia îmi evocau trei fiare care

sfâşie o biată pradă încă în agonie, târând-o prin praf. Aventurieri şi tâlhari, mai mult sau mai puţin autohtoni, precum şi drojdia tuturor ţărilor lumii aşa-zis civilizate, autointitulaţi mercenari, se îndârjeau să jefuiască o populaţie locală incapabilă de a se apăra. Din această mocirlă nenorocită se ridicau, lacomi, conţi şi duci care participau la împărţirea prăzii, pretinzând o legitimitate grotească. Câteva republici minuscule supravieţuiau asemenea unor mici animale surprinse în vârtejul luptei dintre elefanţi. Papii se amestecau în învălmăşeală, invocând nişte puteri pământene fără nicio legătură cu interesele şi nevoile locuitorilor acestei nenorocite peninsule.

Cum am ajuns să-mi fie milă de aceste fiinţe nefericite, uitate de Dumnezeu?... Burghezii din Ţările de Jos - deveniţi supuşii mei după moartea mamei, Maria de Burgundia - m-au făcut să înţeleg că ei nu voiau să fie târâţi în războaiele neîncetate purtate de suverani trufaşi, îmbătaţi de o falsă măreţie, de o glorie deşartă şi animaţi de un egoism feroce.

Am asistat la slăbirea puterii imperiale exercitate de tatăl meu, care se ostenise tot cerând bani burghezilor din oraşele germane, din ce în ce mai conştienţi de puterea lor economică în creştere şi de capacitatea de a rezista pretenţiilor aberante ale unei Biserici adesea abuzive.

Germania cunoştea un apus al absolutismului, în timp ce un fenomen contrar se afirma în Franţa, Spania, Anglia şi chiar în ceea ce se numeşte Statul Pontifical.

Când am părăsit Bruxelles, mă consideram legat de încrederea pe care flamanzii şi belgienii mi-o acordaseră. Doream pacea pentru a-mi dezvolta comerţul, puterea economică în scopul îmbunătăţirii bunăstării lor şi consolidării libertăţilor. Datorită flamanzilor am învăţat un mare adevăr: pacea implică prosperitate, care la rândul său asigură plata regulată a impozitelor, operaţie profitabilă nu numai pentru suverani, ci şi pentru colectivitate.

Starea de război este permanentă în Italia. Francezii şi spaniolii, după ce au dezmembrat regatul Neapole - cu binecuvântarea papei - nu erau în stare să se înţeleagă asupra

împărțirii prăzii. Acum, se războiau pentru a smulge cea mai gustoasă halcă.

Alesesem drumul care traversa Franța pentru a-l întâlni pe regele Louis şi a negocia cu el o pace pe care diplomații se dovediseră incapabili să o obțină.

Voiam în acelaşi timp să se pună capăt jocului dublu al papei, care propovăduia pacea, dar, din umbră, ațâța ura dintre cei doi adversari pentru a-şi consolida propria poziție. Mă supăra amestecul Suveranului Pontif în afacerile interne ale Țărilor de Jos. Amenințase cu excomunicarea autoritățile laice din Brabant, care, după el, îşi arogaseră dreptul de a controla afacerile Bisericii. Mă înştiințase că trebuie să intervin pentru a pune capăt uzurpării repetate, inadmisibile a drepturilor clerului. Mărturisesc fără ocol că nu mi-a convenit acest mod de a mă chema la ordine.

Tata, care spera să obțină de la papă învestitura imperială şi chiar să devină Vicar al lui Iisus Hristos, îmi cerea să-l menajez pe Suveranul Pontif. Îmi este greu să spun, dar câteodată devenea ridicol. Îl abandonase pe Lodovico Moro, care îi încredințase viața şi onoarea sa, precum şi apărarea ducatului Milano. Se mulțumise să-l roage pe regele Louis al XII-lea să-l trateze cu îngăduință...

Dar să revenim la Juana. În drumul spre Blois mi-am asumat sarcina de a-i explica uzanțele politicii, ale guvernării. Cu o candoare înduioşătoare, mi-a declarat că voi fi mereu alături de ea pentru a-i îndruma paşii şi că are încredere nelimitată în înțelepciunea mea. Argumente fără replică...

Între Franța şi Spania domnea starea de război. Pentru a ne asigura de buna lui credință şi de dorința de a ajunge la o înțelegere cu mine, regele Louis al XII-lea ne-a trimis ostatici câțiva gentilomi din Casa Regală.

Pentru a-i dovedi încrederea, i-am luat în suita mea. Aceste gesturi de bunăvoință au creat încă de la început o atmosferă amicală, cavalerească.

La Blois, suveranul ne-a pregătit o primire fastuoasă. Regina Anne, poate în amintirea vechilor ei sentimente de afecțiune pentru tata, mi-a arătat o mare simpatie. Regele m-a primit cu o cordialitate deschisă, sinceră. Şi el dorea

pacea şi spera să găsească în mine interlocutorul valabil pentru încheierea unui armistiţiu.

Trufia castiliană a Juanei s-a trezit când nu trebuia. Avea impresia - falsă - că perechea regală nu-i acordă onorurile care i se cuveneau. Presupun că frumuseţea, farmecul şi amabilitatea doamnelor de la Curtea Franţei au contribuit la exteriorizarea acestei aversiuni pe care nu izbuteam deloc să o calmez.

Declaraţia de vasalitate făcută lui Louis al XII-lea şi logodna copiilor regali fiind consemnate într-un document oficial, şederea noastră la Blois şi-a atins pe deplin ţelul. Am încălecat şi ne-am îndreptat spre Spania...

Juana îmi vorbise întotdeauna cu un atât de exploziv entuziasm de ţara ei înfloritã, de peisajele ei magnifice, de munţii ei maiestuoşi, încât îmi închipuiam că voi pătrunde într-un paradis terestru.

După ce am traversat Pirineii, am încercat cea mai mare deziluzie, în comparaţie cu înverzita Franţă. M-am trezit într-o lume străină, aridă. Ţinuturi sălbatice, dealuri arse de soare, case sărăcăcioase şi, ici-colo, castele fortificate, impozante, înconjurate de turnuri, pământuri uscate care îţi ofereau toate nuanţele de galben, bariere muntoase şi fluvii mari, cu ape liniştite şi întunecate. Oraşele dominate de catedrale păreau părăsite de locuitorii lor.

Este adevărat, era în decembrie... Iarna nu-i frumoasă în Spania...

În oraşe eram primiţi cu un ceremonial rece, lugubru, care semăna cu o înmormântare. Reprezentanţii autorităţilor ţineau discursuri de bun-venit, pentru mine de neînţeles, fiindcă nu pricepeam spaniola... Nobili rigizi, impasibili, îmbrăcaţi în negru, asemenea preoţilor, păreau nişte ciocli... Obişnuiţi cu sobrietatea, priveau uimiţi, scandalizaţi, luxul etalat de aristocraţii burgunzi şi flamanzi din suita mea, împodobiţi cu broderii de aur şi cu o mulţime de bijuterii... Din partea spaniolă, numai militarii în uniformă, faimoşii *tercios*, cu armurile lor şi cu pălăriile cu boruri mari împodobite cu pene viu colorate, puteau oferi privirii o notă mult mai veselă...

Înaintea sosirii la Toledo, unde eram aşteptaţi de socrii mei, un pojar mă ţintui la pat. Incident deplorabil, ridicol, exasperant. Eram imobilizaţi într-o mică localitate care abia putea să adăpostească lumea care ne însoţea.

În felul ei, Juana era fericită. Mă aflam la discreţia ei, se ocupa de mine, mă îngrijea, mă mângâia şi, în acelaşi timp, plângea cu hohote pentru că o îngrijora starea sănătăţii mele.

Informat de această situaţie, regele Fernando părăsi în grabă Toledo pentru a ne veni în ajutor. Acest gest - pe care l-am apreciat - a impresionat-o foarte mult pe Juana, care îl idolatriza. Pentru ea, tatăl ei era un fel de zeu coborât printre muritori... Curios, mama ei nu-i inspira nici cea mai mică simpatie. N-am înţeles niciodată această preferinţă.

Când regele sosi însoţit de medicul său personal, Juana l-a îmbrăţişat, l-a copleşit cu sărutări şi, plângând fără încetare, îl imploră să-mi salveze viaţa, pentru că moartea mea o va atrage şi pe ea în mormânt.

În timp ce discipolul lui Esculap îmi aplica tratamentul bun-la-toate - luarea de sânge - un cor de călugări înălţa rugăciuni pentru grabnica mea vindecare. Organismul meu rezista numeroaselor lipitori aplicate pe piept şi pe spinare. Însănătoşindu-mă, ne reluarăm drumul.

Îmi revenisem destul pentru a admira roiul morilor de vânt - bondoace, cilindrice, vopsite în alb şi cu aripile învârtindu-se - care erau răspândite pe dealuri.

Toledo, oraş regal, mi-a stârnit admiraţia cu străzile sale ordonate, cu case frumoase, ornate de colonade, cu catedrale şi cu monumente impozante.

Un spectacol sinistru întunecă această bună impresie. Traversam o piaţă spaţioasă, neagră de lume, adunată în jurul unui rug păzit de trupe. Flăcări şi o mare spirală de fum negru se ridicau spre cer. Călugări îmbrăcaţi în negru şi cu glugi, tot negre, intonau un imn religios.

Mulţimea se dădu la o parte pentru a lăsa cortegiul regal să treacă.

Un fior mă străbătu. Fernando, un fin observator, citi repulsia înscrisă pe chipul meu. Făcu un semn unui gentilom din suita lui, care se apropie şi îi explică reverenţios:

– Un eretic, Maiestate! Un oarecare Juan Alvarez de Baran, hidalgo, protejat al ducelui de Medina-Sidonia, întors din insule, care a îndrăznit să critice convertirea la creştinism a indienilor.

Regele se întoarse spre mine.

– Asta este Inchiziția, fiul meu! O instituție utilă, care îşi face datoria...

Apoi, adăugă cu o uşoară ironie:

– Presupun că nu vrei să asişti la acest autodafé! Va trebui totuşi să te obişnuieşti, fiul meu, cu legile regatului nostru, care va fi într-o bună zi al tău.

Am remarcat insistența cu care sublinia expresia *fiul meu*. Probabil pentru a marca starea mea de dependență față de familia lui...

Ajunşi la palat, ne spuse cu un ton protector:

– Veți fi conduşi în apartamentele voastre ca să vă pregătiți. Recepția din seara asta, în onoarea voastră, va fi lungă şi obositoare. Odihniți-vă, pentru că Philippe trebuie să se menajeze după boală.

Juana a ținut să aleagă ea însăşi veşmintele pe care aveam să le port la gală: vestă scurtă cu mâneci lungi, peste ea o jachetă lungă, totul brodat cu aur şi cu argint, tocă de mătase împodobită cu pene de struț şi perle, ciorapi de mătase colanți, sabie ornată cu pietre prețioase. Juana a ales o rochie de mătase albastră, foarte decoltată, cu o trenă lungă, mărginită cu hermină. O ploaie de diamante îi acoperea pieptul şi diadema sclipitoare.

Suita noastră era alcătuită din gentilomi şi doamne de onoare, toți la vârsta înțelepciunii, îmbrăcați cu un lux țipător, tipic burgund...

Precedați de un maestru de ceremonii care anunță cu voce limpede şi gravă numele şi calitatea noastră, intrarăm în sala tronului, decorată cu mozaicuri strălucitoare şi cu fresce de o mare frumusețe.

La capătul unui dublu şir lung de gentilomi - toți îmbrăcați în negru - şi de doamne care purtau rochii de culori închise şi aproape fără bijuterii, ne aşteptau regina Isabela şi soțul său.

N-am să uit niciodată trufia acestor spanioli care se uitau de sus la flamanzii mei, de parcă ar fi avut de a face cu sălbatici încărcați de zorzoane ieftine.

În preajma mea, plecau ochii cu o politețe protocolară. La dreapta mea, Juana radia de bucurie şi mândrie. Fața ei exprima clar simțămintele: „Sunt fericită că soțul meu este cel mai frumos bărbat din lume... Admirați-l, dar nu-l atingeți... Este al meu şi numai al meu"...

Numai cuplul regal arbora veşminte bogate şi bijuterii demne de rangul lor.

Regina avea obrazul ridat, vizibil obosit, în ciuda fardului aşternut din belşug. Ea şi soțul ei ne-au îmbrățişat cu o dragoste teatrală. Ambasadorii străini puteau raporta stăpânilor lor încoronați excelentele relații dintre Spania şi Imperiul German.

Apoi, toți marii demnitari şi toți reprezentanții înaltei nobilimi au defilat prin fața noastră şi ne-au prezentat omagiile şi complimentele lor. Un banchet somptuos a pus capăt acestei zile foarte încărcate şi extrem de obositoare.

Convorbiri politice, turniruri şi nelipsitele coride au urmat zile şi săptămâni în şir.

Îmi place să vânez, fiindcă a ucide pentru a te hrăni este o lege impusă de natură. În schimb, coridele îmi inspiră numai oroare şi dezgust. Să faci să sufere un taur închis într-un țarc, care nu se poate apăra, mi se pare odios. Am evitat aceste spectacole pretextând indispoziții trecătoare. Critici, formulate în spatele meu, condamnau această abținere care insulta, se pare, sportul cel mai apreciat de spanioli...

Henri de Bartillat, cel mai drag prieten al meu, îmi spunea râzând:

– Tu adori animalele şi visezi să impui pacea unei lumi care cere numai răni şi cucuie... Iartă-mă, îți lipseşte simțul realității, nu eşti un om al timpului tău...

În Spania, nu m-am simțit în largul meu. Față de mine, regele Fernando manifesta o bunăvoință, o înțelegere care ar fi înşelat pe un om mai puțin atent, mai puțin bănuitor...

Simțeam instinctiv că simpatia pe care mi-o arăta nu era

decât o mască sub care se ascundea o aversiune profundă, viscerală...

Regina, în ciuda tonului ei tăios, a atitudinilor bruşte, a toanelor ei, era mai sinceră şi mai puțin refractară la ideile mele...

Fernando mă asalta cu sfaturi pe care ştiam că nu le voi urma niciodată. Voia - zicea el - să-mi completeze educația politică. Nu pretind că am descoperit piatra filosofală, dar eu sunt convins că opiniile mele sunt mai sănătoase decât ale lui. Mă urăşte, pentru că prezența unui burgund pe tronul Spaniei i se pare o aberație.

Idolatrizându-şi tatăl şi cu o răceală de marmură în relațiile cu mama sa, Juana era incapabilă să-şi deosebească prietenii de duşmani. În *Cortes* s-a depus jurământul de credință în fața ei, consfințindu-i calitatea de moştenitoare a tronului Spaniei. Dar, pentru moment, Spania este încă divizată de egoismele castiliene şi aragoneze.

În ce mă priveşte, *Cortes* de Castilia mi-au acordat o importanță şi un respect crescând, în timp ce *Cortes* de Aragon, influențate de Fernando, mă tratează în continuare ca pe un prinț consort, condiție pe care nu o pot accepta.

Într-o zi, Fernando mi-a ținut un discurs ridicând în slăvi Inchiziția, insistând asupra aspectelor economice, politice şi religioase.

– Lasă-te pătruns de spiritul combativ al Inchiziției, de gravitatea şi de austeritatea nobilimii spaniole şi de inflexibilitatea puterii regale...

Constatase alarmat că atitudinea mea deschisă, caldă şi prietenoasă îmi atrăgea simpatia oamenilor. Când treceam pe străzile din Toledo, în fruntea gentilomilor mei, mi s-a întâmplat de multe ori să fiu salutat cu ovații şi aplauze călduroase. Creasem un curent de afecțiune între popor şi suveranii săi.

– A face plăcerea mulțimilor nu este o calitate care poate fi pretinsă regilor, insista el. Ei trebuie să se impună prin virtuțile, prin evlavia lor... Scuză-mă că-ți atrag atenția asupra cuvântului evlavie... Voi sunteți catolici, dar nu asistați în fiecare duminică la liturghie, obligație imperioasă pentru

tine şi pentru Juana. În contact cu tine, convingerile ei religioase au slăbit. Trebuie înlăturată această deficienţă... Şi cât mai repede...

Între gentilomii mei şi nobilii spanioli, orgolioşi şi trufaşi, bunele relaţii sufereau. Un fel de cortină invizibilă se lăsase între ei. Interveniseră conflicte pentru motive aparent neserioase...

Un capitol pe care regele nu-l abordase niciodată - Indiile şi aurul din insule - demonstra puţina încredere pe care mi-o acorda. În domeniul politicii externe, divergenţele noastre se accentuau. Pledam pentru încheierea unei păci durabile, în timp ce el propovăduia războiul. Operaţiunile militare pe frontul napolitan reîncepuseră.

Atmosfera de la Toledo devenise sufocantă. Am luat hotărârea să părăsesc Spania şi să mă întorc în statele mele, pe care le neglijasem prea mult.

Consternată, Juana mă implora să renunţ la această hotărâre sau cel puţin să-mi amân plecarea. Însărcinată pentru a patra oară, o călătorie ar fi fost de neconceput. Refuzul meu a adus-o în pragul nebuniei. Se lăsase pradă disperării, plângea cu sughiţuri, îşi smulgea părul, îşi răsucea braţele, se târa la picioarele mele. Dar am rămas neclintit.

Atunci, a trecut de la o extremă la alta şi m-a acuzat că vreau să plec din Spania pentru a mă întâlni cu metresele mele de la Gand şi de la Bruxelles; jura că se va răzbuna, că mă va omorî şi apoi se va sinucide. Deodată, mânia ei s-a potolit. S-a prăbuşit la picioarele mele şi, cu un ton umil, m-a implorat să o iau cu mine, deşi era gravidă. I-am promis că o voi aduce în Ţările de Jos după ce va naşte.

Isabelaa a încercat să mă reţină, dar fără succes. Deşi îşi afişa regretul, Fernando părea uşurat. Prezenţa mea îl stânjenea.

În cele din urmă, Regii Catolici au căzut de acord să-mi încredinţeze o misiune importantă. Să negociez o pace dreaptă cu Louis al XII-lea. Am acceptat şi, în drum spre Flandra, m-am oprit la Blois, unde, în baza mandatului, am semnat un tratat de pace între Spania şi Franţa. În aşteptarea unui acord scris al Regilor Catolici, trupele vor înceta ostilităţile

şi vor respecta armistiţiul.

Pentru a sărbători acest fericit eveniment, Louis a organizat o serie de serbări în onoarea mea. Când veselia generală ajunsese la culme, o veste îngrozitoare căzu ca un trăsnet.

Marele căpitan Gonzales de Cordoba, comandantul general al armatelor spaniole, îmi făcu afrontul de a refuza armistiţiul. Nu înţelegea să înceteze operaţiunile militare înainte de a primi ordinul semnat de regele Fernando.

Trupele franceze care respectaseră armistiţiul au fost surprinse de ofensiva spaniolilor şi au suferit un adevărat dezastru la Cerignola. În cursul luptei, marele căpitan, ducele de Nemours, a fost doborât de un foc de archebuză.

Fernando refuzase ratificarea tratatului sub pretext că aş fi acceptat condiţii care îmi depăşeau mandatul. Am înţeles atunci că mă manevrase, scopul fiind de a mă discredita, de a arăta lumii întregi că nu mă mai bucur de încrederea Curţii spaniole.

Indignat de reaua lui credinţă şi umilit de reproşurile îndreptăţite ale regelui Louis, care îmi imputa, pe drept cuvânt, că aş fi abuzat de încrederea lui, i-am declarat că sunt gata să suport consecinţele acestei penibile afaceri şi că mă ofer ostatic. Om de onoare, a avut generozitatea să-mi permită să plec, fără a-mi aplica represalii.

Înapoiat în statele mele, mi-am regăsit copiii, care rămăseseră lipsiţi de îngrijirea bunicii lor, Marie de Burgundia, răpusă de o lungă şi dureroasă boală.

În Spania, Juanita a născut un al doilea băiat, pe care regele Fernando l-a considerat demn să-i poarte numele, onoare de care m-aş fi lipsit fără părere de rău.

I-am cerut în scris Juanei să vină în Ţările de Jos. Nu voiam să o las sub influenţa malefică a tatălui ei. I-am trimis scrisoarea printr-un curier secret, pentru că mă temeam că nu va fi lăsată să comunice cu mine.

Prevăzusem just ceea ce se va întâmpla. Regii Catolici voiau să o reţină în Spania împreună cu micul Fernando. De data asta, dragostea profundă şi respectul Juanei pentru tatăl său nu au mai funcţionat. A stârnit un asemenea scandal încât, exasperaţi, au întemniţat-o în castelul de la

Mota, o fortăreață cu aspect de închisoare. Atunci, Juana şi-a desfăşurat întreg arsenalul temperamentului ei. Urla de făcea să răsune fortăreața, spărgea mobile, declara greva foamei, îşi maltrata doamnele de onoare şi servitorii cu atâta vigoare, încât puse în fierbere întreaga Spanie. Fuensaldana şi Fonseca, trimişi de regină să o potolească, au fost copleşiți cu insulte şi alungați în chip ruşinos. Scandalul lua proporțiile unei afaceri de stat. Isabela îşi vizita personal fiica pentru a încerca o reconciliere. Dar Juana i-a făcut o primire mai rea decât aceea rezervată demnitarilor.

Neobişnuită cu un astfel de tratament, regina căzu bolnavă. Fiica ei obținu câştig de cauză. I se îngădui să părăsească Spania, dar fără micul Fernando. Regele, care nu era la prima lui ticăloşie, îl reținu ostatic sub pretextul de a-l creşte în spirit spaniol. *Se non è vero, è benne trovato.*

În ceea ce mă priveşte, i-am convins pe tatăl meu şi pe regele Louis al XII-lea să se întâlnească şi să pună în discuție pacea între Imperiu şi Franța. Tata a fost de acord să-i acorde învestitura pentru ducatul Milano şi pentru regatul Neapole, care urmează să fie cedat după moartea lor fiului meu Karl de Luxemburg şi logodnicei sale Claude.

Înapoiată la Bruxelles, Juana se purta ca un înger. Îi lipseau doar aripile. Dar această armonie nu a durat mult, pentru că ea şi-a reluat vechile ei moravuri. A desfigurat câteva tinere arabe - sclave ataşate pe lângă casa ei - ca să nu fiu atras de farmecul lor. Acest trist episod - care m-a făcut să am îndoieli în privința sănătății ei mintale - m-a scandalizat...

În Spania, evenimentele se precipitau. Grav tulburată de agresivitatea şi de limbajul insultător al fiicei sale, regina Isabela şi-a dat sufletul. Înainte de a muri, o declarase pe Juana regină a Castiliei şi a Leonului, a Granadei şi teritoriilor înconjurate de ocean. Noua suverană trebuia să-şi împartă autoritatea cu soțul ei, arhiducele Philippe. Până la sosirea lor în Spania, regența va fi exercitată de regele Fernando. Pentru Juana, coroana regală avea semnificația unui ornament destinat să-i împodobească fruntea. Când i-am vorbit despre noile sale drepturi şi obligații, a izbucnit în râs:

–Treburile statului nu sunt partea mea tare! Tu eşti acela care se va ocupa de ele...

Eram conştient că mă vor aştepta dificultăţi enorme. Ştiam că regele Fernando mă ura şi îi plăteam cu aceeaşi monedă. Dar aveam datoria să păstrez neştirbită moştenirea fiului meu.

Socrul meu clocea cele mai nebuneşti planuri. Să anuleze testamentul defunctei sale soţii, să se recăsătorească cu Germaine de Foix, nepoata lui Louis al XII-lea, care - spera el - îi va face un copil, îndreptăţit să moştenească regatul Aragonului şi, de ce nu?, pe acela al Castiliei şi al Leonului...

Ei, da! De necrezut, dar adevărat...

Printr-una din acele aberante alianţe, atât de obişnuite în epoca noastră, a încheiat un pact cu inamicul său de ieri, care devenea în consecinţă inamicul meu de azi...

Vâltoarea războiului bântuie Italia de la un cap la altul, care seamănă cu o enormă arenă de circ unde se înfruntă trupe cu arme adevărate... Răniţi şi morţi cad de o parte şi de alta... Locuitorii - populaţia civilă - suportă efectele acestor operaţiuni fără să obţină vreo explicaţie... Furtuna s-a năpustit deja asupra regatului Neapole, a ducatului Milano şi a devastat oraşe şi sate... Acum a venit rândul Republicii Veneţia să fie devastată de uragan... Bogată şi prosperă, stârneşte toate poftele... Statul Pontifical vrea să smulgă din această lume a lagunelor teritorii care i-au aparţinut... Şi, cum formaţiile sale de mercenari sunt insuficiente pentru a supune colosul mărilor, invită marile puteri europene să participe la împărţeala prăzii... Autorii se numesc Iulius al II-lea, Vicarul lui Iisus Hristos, tatăl meu, împăratul Germaniei, socrul meu, Suveranul Catolic, regele Louis al XII-lea al Franţei şi Henry al VIII-lea al Angliei... S-ar spune că e o mare familie... În plus, figuranţi: principi, duci, conţi, cardinali, preoţi, călugări, mercenari, lăncieri, elveţieni... Apoi victime, zeci de mii de victime, femei, bătrâni, copii... Hora alianţelor care se leagă şi se dezleagă în ritmul pălăvrăgelilor, al trădărilor, al crimelor...

Atins de o boală gravă, Louis al XII-lea are impresia că va vedea Styxul şi barca lui Caron, aşa că a anulat

tratatul care prevedea logodna fiicei sale, Claude cu fiul meu, Karl. Neavând descendenți masculini, a hotărât să o mărite cu moştenitorul prezumtiv al tronului, François d'Angoulême, ca să rămână coroana în familie. Din fericire pentru el, s-a însănătoşit şi locul aliaților a fost reluat cu un reînnoit avânt...

Pentru că situația internațională se complica de la o zi la alta, ceea ce ar fi putut avea grele consecințe asupre viitorului fiului meu şi al statelor noastre, amânarea întoarcerii în Spania ar fi constituit o mare greşeală tactică.

Regele Fernando ordonase deja mişcări de trupe, de artilerie şi de forțe navale pentru a împiedica debarcarea noastră la La Coruña. Recurgerea la forță îmi provoca silă.

Din fericire pentru Juana şi pentru mine, castilienii îl detestau pe regele Fernando cu politica lui absolutistă, precum şi instalarea Inchiziției în Spania datorită lui.

Părăsit de cea mai mare parte a armatei, s-a resemnat să încheie un acord care confirma drepturile noastre şi, mâhnit, s-a retras în regatul Aragonului. Viclean ca întotdeauna, n-a uitat să semneze o declarație conform căreia consimțământul i-a fost smuls cu forța, pentru a obține anularea acordului la momentul potrivit. Fiul meu, Karl, va guverna într-o zi Imperiul German, Spania şi teritoriile sale de peste mări, precum şi o mare parte a Italiei...

Acum nu-mi mai rămâne decât să lucrez la instaurarea unei păci durabile în Europa. Ştiu că această politică nu întruneşte sufragiile suveranilor şi ale majorității şefilor de stat, care propovăduiesc războiul şi expansionismul teritorial, dar eu voi continua să acționez în ciuda şi împotriva pescuitorilor în ape tulburi până îmi voi atinge scopul...

Ştiu că îmi asum riscuri, dar îmi place să pariez pe un cal bun...

MICHELE BRUNI
bărbier al Sanctităţii-sale papa Iulius al II-lea

Bărbierul practică, de fapt, mai multe meserii care implică o mare răspundere. Artist - el aranjează părul de pe bărbia bărbaţilor, dându-le un aspect viril. Chirurg - ia sânge, scoate dinţii stricaţi şi aplică alifii pacienţilor atinşi de boala franceză. Confident - păstrează cu grijă secretele care i se dezvăluie şi dă sfaturi, când i se cer, în timp ce mânuieşte briciul.

Olivier le Daim, bărbierul lui Louis al XII-lea, ridicat la cele mai înalte demnităţi ale regatului Franţei, a stârnit invidia nobililor care, după moartea regelui, l-au arestat, i-au înscenat un proces, l-au condamnat la moarte şi l-au executat.

Purtarea pe care am adoptat-o faţă de Sanctitatea Sa Papa Iulius al II-lea a dat cele mai bune rezultate: Suveranul Pontif m-a inclus printre apropiaţii săi... Ei, da!, sunt mândru că am fost primit în casa lui, pentru că este cel mai grandios personaj pe care l-am cunoscut vreodată. Cap al Bisericii Universale, a visat întotdeauna să devină conducătorul pământean al unui imperiu universal egal cu cel al lui Carol cel Mare. Pentru a-şi atinge scopul, nu şi-a menajat forţele: se năpustea cu capul înainte, asemenea unui berbec şi reuşea să dea lovituri politice extraordinare cu o siguranţă şi cu o ritmicitate care frizau miracolul.

Succesor fără rival al Sfântului Petru, viteaz comandant de armată, diplomat iscusit, ştia să folosească armele spirituale şi pământene pentru a-şi surprinde duşmanii şi pentru a-i învinge. Excesele sale de sinceritate reuşeau să-i convingă pe cei mai bănuitori şi neînduplecaţi rebeli. Setea lui de adevăr şi buna lui credinţă ofereau un exemplu izbitor. Spre deosebire de rudele sale, familiile

Rovere şi Riario, care se impuneau prin vechimea nobleţei familiilor lor, Iulius al II-lea nu se jena să admită că bunicul său, Leonardo, care personifica mitul liniei aristocrate a familiei Rovere, nu era în realitate decât un biet pescar, iar că acest nume fusese adoptat pentru a polei o ascendenţă obscură.

Avea uneori curajul să susţină neadevăruri dacă acestea serveau cauza pe care o considera demnă de a fi susţinută. Era atât de convins că dreptatea era de partea sa, încât nu concepea că ar putea săvârşi o eroare de raţionament. Scuza răsturnările de atitudine sau nerespectarea cuvântului dat dacă îi justificau politica, raţiuni de stat dacă sprijineau politicile şi misiunea lui apostolică.

Nu ezita să folosească forţa, să bată cu pumnul în masă când tratativele se împotmoleau.

Am trăit în preajma Sanctităţii Sale şi, cu slabele mele mijloace intelectuale, am încercat să înţeleg drama Italiei care se desfăşura sub ochii noştri. Am înţeles că Sfântul nostru Părinte este singurul care o poate salva.

Datorită lui şi timpului liber de care dispuneam, am putut să citesc, să studiez, să mă familiarizez cu filosofii antici şi cu scripturile Sfinţilor Părinţi şi să-mi şlefuiesc intelectul şi limbajul.

Uneori, în timp ce îl rădeam, îmi punea întrebări asupra progreselor mele. Într-o zi mi-a spus râzând:

– Ia seama, Michele! Rişti să cazi în capcana ereziei în care s-au prins numeroşi umanişti. Hărţuiţi între antichitatea păgână şi sfânta noastră religie, de teamă sau din oportunism, ei oscilează între aceşti doi poli fără să ştie să aleagă drumul cel drept... Tu nu eşti un păgân, Michele. Nu eşti decât un căţel inofensiv rătăcit într-un coteţ care colcăie de lilieci şi de javre în stare doar să latre... Mulţumeşte-te să fii un căţeluş savant şi nu te amesteca în treburile celor mari...

Avea dreptate. Îmi lipsea anvergura lui Olivier le Daim. Nu eram decât umilul spectator al unei partide de şah, cu multe mutări, jucată de uriaşi...

Mă ocupam de barba lui când intrase în lumea închisă a afacerilor înalte. Devenise cardinal la vârsta de douăzeci

şi opt de ani - ceea ce nu era extraordinar, pentru că vărul său, Rafaele, fusese primit în Sfântul Colegiu la şaptesprezece ani.

Unul dintre unchii săi mă lăsase moştenire şi pe mine, şi, cum îi cunoştea pasiunea pentru cai, îi lăsase şi un grajd cu o sută de cai, trei echipaje de vânătoare precum şi o parte din casa lui civilă. La Roma numai păgânii, bărbaţi sau femei, pot deveni sclavi. Cetăţenii liberi sunt lăsaţi prin testament rudelor sau prietenilor. În principiu, papa are dreptul să-i moştenească pe cardinali, izvor important pentru umplerea vistieriei Vaticanului, de cele mai multe ori goală-goluţă, ca urmare a cheltuielilor excesive.

Nu pot să mă plâng de această schimbare, pentru că fostul meu stăpân era sever şi zgârcit. Cardinalul Giuliano se remarca şi el prin zgârcenie, trăsătură caracteristică a Roverilor. Dar ştia să dea dovadă de generozitate când era bine dispus.

Numai cardinalul Rafaele făcea excepţie. El arunca banii pe fereastră, dar îi recăpăta datorită jocurilor de noroc. Îşi construise cel mai fastuos palat din Roma, iar zvonurile pretindeau că obiectele şi colecţiile lui de artă ar lăsa în umbră comorile Vaticanului.

Cardinalul Giuliano, stăpânul meu, nu avea nevoie de aceste experienţe pentru a trăi la adăpost de nevoi. El cumula arhiepiscopia de la Avignon cu opt episcopate şi un număr impresionant de mănăstiri. Cu aceste venituri, el putea să tragă sforile politicii înalte, la adăpost de meschinele necesităţi financiare.

Acum voi ataca un capitol delicat. Bărbierii au acces la cele mai ascunse secrete de alcov. Succesele obţinute la femei de cardinalul Giuliano se datorau mai degrabă farmecelor sale fizice decât lăzilor pline cu aur. Se molipsise chiar de boala franceză, ceea ce nu este de mirare în epoca noastră, de libertinaj şi de dezmăţ fără limită. Că avea copii - trei fete - nu era un secret. Răuvoitorii susţineau că nutrea simpatii mai mult decât platonice faţă de tânărul şi frumosul cardinal Alidosi, protejatul său, precum şi faţă de Federico, fiul adolescent al Isabelaei d'Este. Chiar dacă ar fi adevărat,

aceste mici abateri nu ar putea eclipsa succesele sale politice şi măreţia eforturilor sale pentru consolidarea puterii pământene a Sfintei Biserici.

Modestia sa privind propria-i persoană este un exemplu semnificativ. Nu permitea adevăraţilor credincioşi să-i sărute piciorul. Denigratorii săi spuneau că nu voia să-şi arate laba piciorului degradată de boala franceză. Avea câteva pete şi inflamaţii, dar pe piept, pe coapse şi pe fese.

Această boală era la modă. Aproape toată lumea o avea. Cronicarii umanişti, ca Infesura şi Aretin, precum şi ambasadorii acreditaţi pe lângă Vatican ar fi plătit scump astfel de informaţii. Strecurarea în rapoartele lor diplomatice a unor secrete despre numărul de copii legitimi sau nelegitimi ai cardinalilor şi ai papei, despre metresele sau prietenii lor adolescenţi, ar fi făcut deliciul suveranilor respectivi.

Pentru mine, amorurile ilicite ale vicarilor lui Iisus Hristos şi ale prinţilor Bisericii contează mai puţin decât realizările care au marcat epoca noastră atât de tulbure...

Mă aflam deja printre apropiaţii cardinalului Giuliano, când moartea l-a lovit pe Sixtus al IV-lea, autorul ascensiunii grandioase a Roverilor. Apropiaţii lui preferau să-i spună Sisto, după denumirea faimosului pod construit sub pontificatul său.

În vidul de autoritate care durează până la alegerea noului Suveran Pontif, mulţimea se dezlănţuie, ca de obicei, împotriva rudelor defunctului papă, hăituite precum vânatul.

Cu această ocazie am constatat, cu admiraţie, că niciodată cardinalul Giuliano nu era luat prin surprindere. În timp ce fraţii săi, verii şi partizanii fugeau îngroziţi, el se baricadase în castelul său, apărat de trupe concentrate pentru un asemenea eveniment previzibil. Putea suporta un asediu îndelungat, pentru că nu-i lipseau proviziile.

Alegerea papei Innocent al VIII-lea linişti spiritele şi viaţa la Roma reintră în normal. Spre deosebire de rudele sale, cardinalul Giuliano ieşi neatins din această încercare şi deveni cel mai apropiat colaborator al noului papă, obţinând chiar favoarea - foarte invidiată - de a fi găzduit la Vatican.

Când armata suveranului din Neapole a declanşat ofensiva împotriva Cetăţii Eterne, Giuliano a luat comanda trupelor pontificale, a rezistat eroic şi - graţie relaţiilor sale personale - a determinat intervenţia regelui Franţei şi a împăratului german în favoarea papalităţii. În cele din urmă, a fost realizată, pe cale paşnică, una din acele păci şchioape, de scurtă durată, tristă specialitate a lumii italiene.

Moartea lui Innocent al VIII-lea îi trezi dorinţa legitimă de a urca treptele tronului pontifical. Pentru început, în fruntea mercenarilor săi, faimoşii *bravi*, zdrobi răscoala populară, în aşteptarea alegerii noului suveran pontif. Fireşte, Giuliano îşi depuse candidatura. Regele Franţei, care avea pentru el o mare stimă, a depus la o bancă romană 200.000 de ducaţi pentru a-l ajuta să cumpere voturile necesare. Din nefericire, simonia intrase definitiv în moravuri. Cardinalul Rodrigo Borgia, care avea argumente financiare aproape nelimitate, reuşise să se facă ales sub numele de Alessandro al VI-lea.

Un vechi proverb spune că două săbii nu intră în aceeaşi teacă. O aprigă şi veche rivalitate ridica un zid de nepătruns între stăpânul meu şi noul papă. Ziua şi noaptea nu pot coexista.

Ameninţat cu moartea - asasinatul era arma favorită a familiei Borgia - stăpânul meu s-a refugiat în Franţa, unde a fost primit cu toate onorurile. Ajuns la adăpost, îl determină pe rege să convoace un conciliu care să-l răstoarne pe acest papă simoniac. Chiar l-a încurajat pe rege să revendice regatul Neapole, sugestie acceptată de acesta.

În fruntea unei mari armate, regele pătrunse în inima Italiei. Printre persoanele care alcătuiau strălucita lui suită, stăpânul meu încălecă un cal nărăvaş spaniol. Nu accepta să încalece o catârcă, mijloc de transport preferat de colegii săi din Sfântul Colegiu...

Ce personalitate extraordinară! Îndeplinea toate acţiunile cu o ardoare, cu o energie, cu o pasiune şi cu un fel de furie de parcă era posedat de diavol...

Ştiu... Comparaţia nu este potrivită pentru un prinţ al Bisericii - ar putea să pară o blasfemie... Dar el era în primul

rând un războinic şi numai în al doilea rând un ecleziast...

Într-o zi, în timp ce-l bărbieream, rosti după o lungă tăcere:

– Aş vrea ca după moartea mea un monument să fie construit pe mormântul meu... O statuie care să imortalizeze un cardinal înarmat cu o sabie şi cu un scut... În zilele noastre, este cel mai potrivit mijloc de a sluji interesele sfintei noastre Biserici... Iisus Hristos însuşi a pus mâna pe un bici pentru a-i alunga pe negustori din templu...

Când era în toane bune, îmi povestea tot felul de fleacuri. Dacă îl frământau gânduri negre, tăcea. Fruntea i se încreţea, muşchii fălcilor se contractau, buzele i se subţiau... Ştiam atunci că făurea planuri... Apoi, un surâs dur, crud, îi deforma gura - asta însemna că găsise soluţia, răspunsul la o întrebare care îi chinuia mintea...

Într-o zi izbucni furios:

– Mă întreb, de ce nu-i loveşte mânia Domnului cu fulgerele sale?...

Nu pronunţase niciun nume, dar puteam să jur că era vorba de Papa Borgia, piaza lui rea. Din cauza lui îşi schimbase politica...

Înainte de a fugi în Franţa, acordase sprijin regelui Neapolelui. Îi oferise chiar o caldă ospitalitate fiului său, tânărul prinţ Federico de Altamira, care venise să ceară alianţa Papei - misiune eşuată.

Simpatia sa pentru aragonezii din Neapole i-a adus necazuri. Fusese acuzat că a uneltit răsturnarea papei împreună cu Savelli, Colonna şi Virginio Orsini, comandantul armatei napolitane.

Îmbrăţişând cauza regelui Franţei, care voia să-şi impună drepturile asupra tronului regatului Neapole, se întorcea în mod practic împotriva foştilor săi prieteni. Jocul aliaţelor, al contraaliaţelor şi al răsturnărilor de aliaţe reîncepea într-un ritm diabolic.

Papa Borgia, Regii Catolici, împăratul Maximilian, Republicile italiene, principii fură cuprinşi în vârtej.

La început, Suveranul Pontif, speriat de impresionanta desfăşurare de forţe franceze şi de perspectiva de a fi deposedat de mitra papală în favoarea celui mai mare duşman al

său, i-a făcut avansuri cardinalului Giuliano, propunându-i o împăcare. Pentru a-i demonstra bunăvoința sa, i-a restituit toate bunurile imobiliare şi funciare confiscate de Biserică. Dar tentativa a fost respinsă cu dispreț. Stăpânul meu a intrat în Roma ca învingător...

Dumnezeu, mâniat de nebunia oamenilor care nu încetau să se sfădească pentru a-şi satisface vanitatea, a hotărât să-i pedepsească. Mă aflam la Roma când o inundație a lovit Cetatea Eternă. Din nenorocire, săracii, oamenii cei mai amărâți, au fost cei care au suportat mânia apelor.

Apele Tibrului, umflate de furtună, s-au năpustit în plină noapte peste zonele joase ale metropolei, surprinzându-i dormind în paturile lor şi înecându-i. Case, mori, ateliere, animale şi bărci au fost luate de ape. Trăsnetul a căzut pe castelul Sant'Angelo şi a aprins pulberea depozitată acolo, care a explodat. Cea mai mare parte a clădirii a sărit în aer cu un zgomot asurzitor, târând şi statuia îngerului care împodobea vârful turnului şi care s-a sfărâmat în mii de bucăți.

Bogătaşii care locuiau în frumoasele cartiere construite pe colinele oraşului veneau să asiste la spectacolul inundației.

Unii oameni susțineau că au văzut un monstru ieşind din apele Tibrului. Era diform, cu gura strâmbă, urechi mari, de elefant şi, în loc de coadă, avea un şarpe. În loc de fese, avea doi obraji de moşneag bărbos, iar pe corpul cu forme femeieşti străluceau solzi fosforescenți...

Un semn rău pentru regele Franței, căci, la puțin timp, o ligă formată din Papa Borgia, Regii Catolici, Maximilian I, Lodovico Moro şi Veneția l-au obligat să abandoneze Italia, luând printre bagajele sale şi pe stăpânul meu, cardinalul.

Pentru a doua oară papa îi confisca bunurile.

Acest nou exil va dura zece ani...

Borgia câştigase partida...

La Curtea Franței, cardinalul Giuliano s-a lovit de un obstacol care i-a pus probleme aparent de nerezolvat. Cardinalul d'Amboise, prieten al regelui, îşi anunță intenția de a candida la viitoarele alegeri pentru mitra papală. Ocazia de a-şi pune planul în aplicare i-a fost oferită de

providență, pentru că Alessandro al VI-lea a trecut în neființă după un banchet la care a dat pe gât o otravă mortală. Înainte de a-şi fi putut consolida dinastia, care s-a prăbuşit ca un castel de nisip...

Tulburări monstruoase au creat o atmosferă sumbră în jurul alegerilor papale. Pasquin vorbea de un loz câştigător pentru toți participanții. Mitra pentru fericitul ales şi bogății pentru electori, pentru că simonia era la modă.

Conclavul a fost supus unor presiuni enorme, însoțite de promisiuni seducătoare.

Stăpânul meu şi cardinalul d'Amboise aveau şanse aproape egale, dar voturi insuficiente pentru a ieşi învingători. Numeroşi cardinali participau la cursă, împrejurare care complica situația.

În cele din urmă s-a ajuns la un compromis. Să fie ales cardinalul Piccolomini, nepot al Papei Pius al II-lea, care îl promovase cardinal încă din adolescență. Tată a doisprezece copii nelegitimi, abandonase de mult libertinajul. Vârsta lui canonică îi impunea o abstinență care pleda în favoarea sa. Bolnav, îşi târa cu greu picioarele şi gâfâia după cel mai mic efort. Toți se felicitau pentru această alegere, pentru că în aşteptarea morții lui puteau trage sforile în deplină linişte.

Linguşitorii care sperau să obțină promovări plângeau de bucurie pentru că „Dumnezeu avusese milă de poporul creştin, dăruindu-i un păstor suprem. Sfânt, nevinovat, nepătat. După doliu - vreme bună, după noapte şi furtună - lumină şi timp frumos".

Din nefericire, acest papă - care întruchipa „ştiința, înțelepciunea, cultura, educația şi viața exemplară", cum îl caracteriza episcopul d'Arezzo - se stinse cu încetul la câteva luni de la încoronarea sa.

Conclavul se închise din nou. Jocurile de culise reîncepură cu ardoare. Stăpânul meu se dovedi încă o dată un uneltitor genial. Duşmănia sa declarată față de francezul d'Amboise i-a adus sufragiile cardinalilor italieni. Apoi, a făcut o promisiune solemnă: îndată după urcarea sa pe tronul pontifical, îl va numi pe Cesare Borgia gonfalonier al Bisericii. Datorită

acestei declarații, a câștigat voturile cardinalilor spanioli.

Odată ales papă, el ordonă arestarea lui Borgia. Uimitoarea ieşire de pe scena politică a tânărului Borgia a provocat puține regrete printre italieni.

Cardinalii spanioli au înțeles prea târziu că fuseseră trași pe sfoară, dar regretele târzii nu serveau la nimic. D'Amboise nu putea nici el să uite că insuccesul lui se datora marelui său rival, care își jucase cărțile cu o măiestrie considerată diabolică de dușmanii săi.

Dar rațiunea de stat scuză mijloacele, teorie pe care senior Machiavelli o susținea în discursurile sale.

Cât despre regele Franței, stăpânul meu își ascunse cu grijă sentimentele. Preferința pe care Louis al XII-lea i-o arătase cardinalului d'Amboise îl rănise adânc. Dar mai avea încă nevoie de sprijinul acestei mari puteri pentru a-şi atinge scopul suprem: în calitatea lui de Vicar al lui Iisus Hristos şi de cap al Bisericii Universale, avea datoria să edifice imperiul pământean universal, pentru că regii, împărații, principii laici nu sunt decât simplă țărână la picioarele Domnului...

Cunoşteam de mult această concepție, care mă uluia prin măreția ei. După umila mea părere, el era singurul în stare să o ducă la bun sfârşit.

În Franța, în timpul exilului său aurit, dusese o existență aparent ştearsă. Dar dincolo de ziduri desfăşura o activitate febrilă. Personaje importante şi agenți secreți îl vizitau în taină. Femeile jucau un rol neînsemnat în viața lui. Prefera singurătatea, pentru că îi permitea să citească, să studieze, să-şi pregătească proiectele.

Pentru a se destinde, căuta compania artiştilor. Pictorii şi arhitecții îi prezentau proiectele lor. Îmi amintesc de Giuliano Sangallo, genialul constructor al vilei Medici de la Poggio şi Caiano şi al palatului della Rovere de la Savona, ridicat pentru stăpânul meu, care îi acordase prietenia şi protecția sa. Îl urmase în exil cu un admirabil devotament. Dar artele constituiau pentru stăpânul meu un capitol important, aparte.

Odată înscăunat pe tronul pontifical, s-a consacrat obiectivului său principal - eliberarea teritoriilor răpite Bisericii

de dinastiile străine, de o nobilime negustorească şi de unele republici care îşi arogaseră o putere uzurpată. Teoretic, aceştia recunoşteau autoritatea Bisericii şi prestau jurământul de supunere, dar, practic, exercitau o putere suverană şi, în cea mai mare parte a timpului, ignorau voit ordinele venite de la Roma. Nu-şi mai plăteau dările către Biserica apostolică, incapabilă în aceste condiţii de a mai face faţă obligaţiilor sale financiare.

Papa a înţeles că trebuie folosită forţa pentru a-şi impune voinţa. În acest scop, a lansat o intensă activitate diplomatică spre a obţine sprijinul marilor puteri, ceea ce i-ar fi permis să înfrângă rezistenţa uzurpatorilor. Să smulgă Forli şi ultimele teritorii ale Romagnei, încă deţinute de locotenenţii lui Cesare Borgia, să-l alunge pe Sforza, care se comporta ca un stăpân la Pesaro, pe Bentivoglio, care făcea legea la Bologna şi pe Baglioni, care făceau pe despoţii la Perugia, apoi să atace Veneţia, marele inamic al papalităţii, care ocupa abuziv Faenza şi Rimini.

Crearea imperiului universal pământean al Bisericii va fi al doilea obiectiv.

Al treilea şi ultimul efort va fi expulzarea tuturor păgânilor din Europa şi alungarea lor în străfundurile Asiei.

Includerea Bisericii Ortodoxe sub autoritatea Vaticanului va fi realizată mai târziu, prin mijloace paşnice.

Noi, apropiaţii papei, de la cele mai înalte personalităţi până la cei mai umili servitori, ne simţeam copleşiţi de personalitatea Suveranului Pontif. Nu era frumos, dar ochii lui, figura, exprimau o maiestate, o măreţie care impuneau respectul şi veneraţia. Planurile lui cuprindeau lumea întreagă. Activitatea sa debordantă, voinţa sa neînfricată şi energia fără margini depăşeau înţelegerea omenească.

Temperamentul său vulcanic şi violenţa limbajului răneau adesea anturajul, care accepta fără să clipească dojenile cele mai severe, fie ei cardinali sau mari demnitari ai Curiei. Pentru el, regii, împăraţii, principii, diplomaţii nu erau decât unelte în serviciul politicii sale. Îşi respecta cuvântul dat atât timp cât nu erau lezate interesele

superioare ale Bisericii. Când trebuia să lupte cu duşmani cruzi, nu se împiedica de scrupule.

Spre deosebire de paşii furişaţi ai clericilor, care parcă alunecau asemenea unor umbre, pasul greu al papei răsuna sacadat, ca marşul militarilor, pe dalele de marmură ale Vaticanului. Adoptase înfăţişarea marţială, sobră şi arogantă a unui general. Lăsase să-i crească barba, care accentua aerul său de soldat.

Pregătea războiul - războiul său - cu desăvârşita competenţă a unui maestru în strategie. Înainte de a deschide ostilităţile, trebuia să îndeplinească anumite condiţii obligatorii, pentru a nu întâmpina piedici în drum. Mai întâi să umple vistieria Bisericii, golită sub domnia catastrofală a lui Borgia, care îi inspira oroare. Mijloacele nu lipseau.

Apoi, să pună la mezat promovările cardinalilor, beneficiile ecleziastice şi să dea amploare vânzării indulgenţelor, pentru a obţine în schimb aurul necesar războiului. De această dată, simonia era justificată prin raţiuni de stat.

În fine, promovarea unor noi cardinali, favorabili politicii Preasfântului Părinte, i-ar fi permis să-şi realizeze planurile fără să fie stânjenit de Sfântul Colegiu. Printre cei treizeci şi şase de prinţi ai Bisericii, creaţi de el în două rânduri, erau şi câteva rude - Galeoto della Rovere, Clement Grosso della Rovere şi Sixtus Gara della Rovere - precum şi unii prieteni ai familiei sale, printre care unul din marii săi favoriţi, cardinalul Alidosi. Acest grup nu făcea decât să întărească numărul partizanilor săi.

Puternica reluare a vânzării de indulgenţe provoca, din nenorocire, o accentuare a nemulţumirilor exprimate zgomotos de germani şi de elveţieni. Voci contestatare condamnau „comercializarea iertării divine". Aceşti oameni nu erau capabili să înţeleagă criza care lovea Biserica şi nevoia impetuoasă de a-i apăra interesele...

Nu trebuie uitat că Suveranul Pontif voia să folosească aceşti bani pentru a transforma Roma, dându-i frumuseţea şi splendoarea unei capitale a Universului. Sfântul Părinte îi mobilizase deja pe amicul său Sangalo, pe Bramante - faimosul arhitect, pe Raffaelo Sanzio - genialul tânăr care a ridicat

pictura la rang de miracol şi pe Michelangelo Buonarroti - care uimise Italia cu sculpturile lui inspirate de capodoperele clasice. Paralel, diplomaţia sa făcea minuni. Deoarece armata pontificală nu era în stare să susţină un război ofensiv, Suveranul Pontif s-a îndreptat către regele Franţei, vechiul său protector, care s-a grăbit să-i pună la dispoziţie opt mii de soldaţi. În schimb, el i-a cerut - neînsemnată favoare - trei pălării de cardinal. Regele Neapolelui, alarmat de revenirea francezilor în Italia, i-a trimis trupe papei, cerându-i în compensaţie ajutorul în cazul unei agresiuni străine împotriva regatului său.

Ducii de Ferrara şi Republica Florenţa au participat simbolic cu câteva detaşamente la efortul războiului pe care l-a hotărât papa.

În schimbul eliberării sale, Cesare Borgia ordonă locotenenţilor săi să părăsească Forli şi toate posesiunile din Romagna, care au intrat în stăpânirea Bisericii. Un prim succes obţinut fără vărsare de sânge.

Adevăratul război putea începe.

Stăpânul meu, papa, îmbrăcă armura de comandant de armată şi, însoţit de cardinali, de intimii săi şi de un numeros Stat Major, porni la război.

În calitatea mea de bărbier îl însoţeam pretutindeni. Eram uimit de rezistenţa sa fizică. În ciuda vârstei înaintate, încăleca armăsari nărăvaşi pe care îi stăpânea cu uşurinţă. Parcurgea uşor etape lungi şi obositoare, care îi epuizau pe oamenii din suita sa.

Această campanie militară s-a transformat într-un marş militar. Gianpaolo Baglioni s-a predat fără luptă, cerându-şi iertare în mod public.

Odată Perugia ocupată, Suveranul Pontif s-a îndreptat spre Bologna, care a refuzat să deschidă porţile trupelor pontificale, sprijinite de armata franceză numeroasă şi bine antrenată. Papa a ordonat bombardarea oraşului rebel şi a declarat excomunicarea clanului Baglioni. Asediul, de o violenţă extremă, i-a decimat atât pe apărători, cât şi populaţia civilă.

În ziua în care căpitanul francez a ordonat asaltul final, papa şi-a pus pe umeri, peste armură, sutana albă pentru a

intra ca învingător în oraşul parţial ruinat.

Se afla lângă un tun deservit de patru artilerişti şi privea cunoscător eforturile lor, când o ghiulea trasă de asediaţi trecu şuierând şi reteză capul unui servant, proiectându-l la picioarele Suveranului Pontif. Sângele ţâşni din arterele secţionate şi stropi sutana stăpânului meu, care, fără să-şi piardă cumpătul, făcu semnul crucii peste cadavrul care se înţepenise după un ultim spasm.

Am fost martor la această scenă, care m-a tulburat până în adâncul fiinţei mele. Am înţeles atunci că este un supraom şi că nimic nu-l putea opri.

În cele din urmă, oraşul mistuit de flăcări s-a predat. Profitând de învălmăşeală, Bentivoglio izbuti să fugă. Enervat, papa a promis o indulgenţă deplină celui care îi va aduce pe tavă capul lui Bentivoglio. Recompensa a părut oarecum stranie, dar justeţea ei nu a fost pusă în discuţie. Apărătorii şi populaţia au suferit pierderi grele. Era o lecţie severă pentru toţi cei care vor mai îndrăzni să nu se supună autorităţii Bisericii.

După această victorie, i-a ordonat lui Michelangelo să-i sculpteze o statuie, de trei ori mai mare decât mărimea naturală, pentru a aminti generaţiilor viitoare acest eveniment de o importanţă capitală.

Bologna, eliberată, putea să-şi concentreze toate forţele armate împotriva Veneţiei...

Papa Iulius al II-lea Cuceritorul... Era titlul lui de glorie...

Înapoiat în triumf la Roma, populaţia îi făcu o primire entuziastă - îi plăceau serbările...

Graţie prestigiului şi abilităţilor sale, reuşi să pună bazele unei coaliţii alcătuite din cele mai puternice state europene: Spania, Franţa, Anglia şi Sfântul Scaun... Elveţia îşi va trimite şi ea mercenarii...

Serenissima Republică stârnise multe invidii... Marea ei bogăţie, lăcomia devorantă, spiritul de independenţă împins la maximum, voinţa de nezdruncinat de a menţine monopolul comerţului în Adriatica, extinderea teritoriilor în Italia, toate dădeau naştere celor mai negre supoziţii. Dorinţa de a constitui Imperiul Roman sub egida sa, de a-şi extinde

stăpânirea asupra restului Europei, nu mai era un secret pentru suverani, pentru oamenii de stat şi pentru diplomaţi, care urau strălucirea Veneţiei şi trufia veneţienilor... După ce va zdrobi Serenissima Republică, Europa îşi va putea întoarce, în sfârşit, armele împotriva Imperiului Otoman...

În cadrul ultimului conclav, Veneţia susţinuse candidatura stăpânului meu. Dar recunoştinţa este un sentiment valabil numai la nivelul muritorilor de rând. Noţiunea de trădare nu există în politica înaltă. Răsturnarea alianţelor este o manevră justificată de raţiunile de stat. Am avut prilejul să stau de vorbă cu signor Machiavelli asupra acestui subiect şi el a apreciat punctul meu de vedere.

– Aveţi stofă de om politic, mi-a spus el surâzând...

Mi-am amintit atunci de gloriosul bărbier Olivier le Daim... De ce să nu-i calc pe urme?...

Papa îmi cerea adesea părerea în legătură cu diverse subiecte şi, după ce îmi asculta argumentele, înclina capul în semn de aprobare... Eh, îmi făceam şi eu iluzii...

I-am tuns barba papei şi i-am modelat-o în formă de evantai, asemenea unui sculptor conştient de perfecţiunea operei lui. Era nervos, clocotea de mânie. Schiţa mici gesturi nervoase. Îmi era teamă. O clipă de neatenţie şi i-aş putea strica barba, o greşeală de neiertat.

Ştiam că în cursul dimineţii îl primise în audienţă pe ambasadorul Veneţiei, în prezenţa câtorva cardinali. Un schimb de cuvinte subliniat de un răspuns obraznic al diplomatului puse capăt acestei audienţe. De obicei, participanţii la discuţii purtate la un asemenea nivel păstrează secretul. De data aceasta, din cauza unei simple indiscreţii, toată Curia află grozăvia acestei insulte şi consecinţele grave care puteau urma.

Papa ar fi spus:

– Veneţia se încăpăţânează să ocupe ilegal teritorii care aparţin Bisericii. Nu voi mai tolera această nedreptate. Într-o zi, nu prea îndepărtată, va regreta acest comportament.

– Înainte de a căuta ceartă Senioriei, Sanctitatea Voastră ar fi bine să se asigure că are forţe suficiente pentru a o face, ar fi ripostat ambasadorul.

– Nu voi avea odihnă până nu vă voi reduce la starea de umili pescari, aşa cum eraţi odinioară!

– Iar noi, dacă Sfântul Părinte nu va fi înţelept, vom face din el un umil preot!, ar fi ripostat ambasadorul, un oarecare Pisani.

– Dacă forţele mele armate nu sunt suficiente, nu voi ezita să cer ajutorul, împotriva voastră, tuturor principilor creştinătăţii!

Trimisul Veneţiei ar fi ieşit trântind uşa. Ştiam că papa nu va ierta niciodată acest afront. Când mi-am terminat treaba - o frumuseţe de barbă - el s-a ridicat cu o vioiciune de om tânăr.

– Aş vrea să mă destind... Hai să vedem tavanul Capelei Sixtine. Îmi place să-l privesc pe Michelangelo cocoţat pe schelă. Alidosi îl compară cu o maimuţă căţărată într-un copac...

Mă simţeam foarte mândru fiindcă eram invitatul său. Acest pictor, se pare genial, nu lăsa pe nimeni să intre în Capelă în timp ce lucra. Se încuia cu cheia de două ori şi nu-i păsa dacă printre cei care băteau în zadar la uşă se aflau episcopi sau cardinali, împinşi de curiozitatea de a-i vedea nudurile. Cea mai mare parte dintre ei condamnă această soluţie. Oameni despuiaţi, neruşinaţi, să înfăţişeze istoria sfântă...

Numai papa avea voie să intre în capelă la orice oră din zi. Mă lua uneori şi pe mine în suita sa.

– Tu poţi să-l înţelegi, fiindcă în meseria ta şi tu eşti un artist. Pictorii îşi dau seama de geniul lui, dar îl detestă, pentru că îi sufocă invidia. Sculptorii îl urăsc, fiindcă magnificul său David este de departe cea mai frumoasă statuie creată de om până în zilele noastre. Cât despre arhitecţi, se tem şi ei să nu fie întrecuţi în curând de concepţiile lui arhitectonice, căci Michelangelo are talente multiple, ca şi Leonardo da Vinci. Îl protejez, pentru că fără mine rivalii săi ar fi în stare să-l sfâşie ca nişte fiare.

Eram uimit de uşurinţa cu care papa aborda cele mai diverse subiecte, fără a-şi neglija preocupările importante. Era un fel de gimnastică a minţii, care îi permitea să-şi relaxeze creierul şi să-şi orânduiască ideile, problemele, după

o prioritate logică. Acum, politica față de Veneția ocupa un loc provizoriu în subconştientul său, în timp ce arta lui Michelangelo ieşea la suprafață. Lecturile mele filosofice mă ajutau să fac speculații intelectuale care - presupun - i-ar fi plăcut lui Pico della Mirandola.

Uneori, când îi potriveam barba papei, îi expuneam ideile. Mă asculta fără să scoată un cuvânt, apoi deodată izbucnea în râs.

– Mai cu seamă să nu exagerezi, Michele!

Cuvintele lui ironice mă întristau.

Atunci adăuga:

– Am în vedere pentru dumneata o catedră universitară! De ce nu? Nimeni nu se naşte savant! Dumneata eşti un autodidact remarcabil... Da, remarcabil!

Când am ajuns la Capela Sixtină, uşa era, ca de obicei, încuiată de două ori. El bătu în uşă cu autoritate.

– Eu sunt, papa, spuse el. Deschideți!

Poarta se răsuci pe balamale cu un scrâşnet sinistru.

Un tânăr frumos apăru în prag. Îl cunoşteam. Era Francesco Granacci, un prieten din copilărie al lui Michelangelo, care îl ajuta să pregătească culorile şi să pună în ordine cartoanele care reprezentau personajele frescei.

– Ar trebui să ungeți balamalele, îmi zgârie urechile - zise stăpânul meu.

La început, Michelangelo avusese cinci lucrători care au ridicat schela, apoi i-au adus materialele şi i-au făcut diferite servicii care nu au nicio legătură cu creația. Odată lucrările terminate, Michelangelo a spus:

– Prefer singurătatea. Mă inspiră. Personajele mele se îngrămădesc în jurul meu, vii, gata să se certe cu mine dacă nu găsesc trăsăturile care le convin pentru a le da viață...

Numai Granacci făcea excepție, dar pentru un timp limitat, pentru că avea lucrări la Florența. Prezența lui îl încuraja.

Deşi papa intrase în capelă, Michelangelo îşi continua lucrul fără să-i pese de prezența noastră.

– Cobor imediat - strigă el de sus - Preasfinte Părinte. Numai să termin muşchii abdominali ai lui Adam!

Suveranul Pontif, atât de nerăbdător din fire, nu protestă.

Pentru Michelangelo făcea o excepție.

Printre scândurile schelăriei se puteau zări fragmente ale cupolei. Cam o treime din ansamblu era terminată. Se vedeau personaje dezbrăcate, cu fesele şi părțile ruşinoase descoperite, totul pictat admirabil.

Papa făcu o observație:

– Cardinalul Cesarini se plângea că unele dintre personajele biblice sunt nu numai despuiate, ci de-a dreptul indecente!

– Preasfinte Părinte, nu pot să-i pun pantaloni lui Adam ca să-i menajez pudoarea Eminenței Sale, cardinalul Cesarini. Dumnezeu l-a creat gol...

– Cardinalul cunoaşte textele biblice, dar se gândeşte că o frunză căzută ca din întâmplare dintr-un copac ar putea să-i acopere ceea ce decența ne împiedică să-i spunem pe nume... Nu este decât o părere... Mă tem că, după ce voi muri, succesorii mei se vor grăbi să ascundă organele masculine pe care le expuneți cu o libertate ce ofensează sensibilitatea pudicilor... În ceea ce mă priveşte, această goliciune nu mă înspăimântă. Dimpotrivă, îmi oferă o subtilă plăcere estetică. Eram dezgustat când vedeam că unii membri ai clerului priveau scandalizați şi îşi făceau semnul crucii cu o cucernicie ipocrită, în timp ce în intimitate duceau o viață libertină.

În sfârşit, Michelangelo coborî de pe schelă, alunecând de-a lungul unui stâlp. Suplu, subțire, aproape firav, avea aerul unui adolescent, deşi depăşise treizeci de ani. Cu un cap mai scund decât Granacci, care îl privea ocrotitor ca o cloşcă, se apropie de noi. Fața acoperită cu pete de vopsea, ca şi mâinile, cămaşa şi pantalonii, evocau o mască de carnaval. Nasul lui turtit, deformat de pumnul lui Torigiani - toată lumea artistică cunoştea episodul în chestiune - întărea această impresie.

Se apropie de noi ştergându-şi mâinile cu o bucată de pânză mânjită cu vopsea, aşa cum era întreaga lui persoană. Ne ceru scuze pentru ținuta sa.

Papa îi spuse nerăbdător:

– Vreau să mă sui acolo, sus, să văd cât mai de-aproape ce ai pictat. De aici nu pot vedea mare lucru...

– Mă tem pentru sutana dumneavoastră albă, Preasfinte Părinte. Riscă să se murdărească...

– Există spălătorese care să se ocupe de asta!, ripostă prompt.

Michelangelo şi Granacci aduseră o scară.

– Michele, urmează-mă, ordonă Sfântul Părinte. Michelangelo îi întinse mâna pentru a-l ajuta să se urce pe schelă.

– Mulţumesc, încă mai sunt în stare să mă cațăr singur... Urcă scara fără prea mari eforturi. Pentru mine era o experienţă nouă, dar mi-a permis să înţeleg opera lui Michelangelo. Cu cât mă apropiam de tavan, cu atât aveam senzaţia clară că pătrund într-o lume populată de coloşi vii, plini de vigoare, care cu un singur bobârnac ar putea să mă arunce în gol. În acelaşi timp, am simţit un şoc... Mi-am dat seama de disproporţia, de teribila diferenţă dintre frescele formaliste, plate, cu personaje încremenite care împodobesc pereţii, şi măreţia, forţa, vitalitatea şi vioiciunea care pulsează în protagoniştii creaţi de Michelangelo. Erau bărbaţi, femei, copii, oameni pe care îi întâlneşti pe stradă şi care, graţie artei pictorului, capătă splendoarea şi spiritualitatea personajelor biblice.

Am văzut cu această ocazie masa lungă pe care se întindea pe spate pentru a picta fără să-şi ridice capul, poziţie care, dacă ar fi rămas mai mult timp, i-ar fi provocat dureri de ceafă.

Aşteptam reacţia papei la această splendoare, la această feerie de culori şi de mişcare. El privi îndelung ansamblul, apoi se întoarse spre Michelangelo.

– Lucrările merg mult prea încet. Când crezi că vei trage ultima tuşă?

De obicei vorbea politicos interlocutorilor, dar când devenea nerăbdător, uita de politeţe.

– Îndată ce va fi posibil, Preasfinte Părinte!

Vorbele pictorului nu i-au convenit papei, aşa că ripostă foarte aspru:

– Încă un răspuns ca acesta şi vei fi aruncat de pe schelă!

Ameninţarea era gratuită, pentru că n-ar fi conceput să-l piardă pe singurul pictor capabil să realizeze şi să termine

această extraordinară şi inegalabilă frescă.

Pe neaşteptate, papa izbucni în râs. Toanele lui erau surprinzătoare. Putea să treacă dintr-odată de la bunăvoinţă la violenţă. Cât despre opera lui Michelangelo, voia să sublinieze faptul că nu lua în seamă aceste capricii de artist răsfăţat. Aspra *teribilità* a Suveranului Pontif se îmblânzea în faţa geniului.

Doi titani aflaţi în faţa unei capodopere epocale, de o măreţie încă neatinsă de om, trebuiau neapărat să găsească un *modus vivendi*...

Cu un efort de voinţă, papa îşi păstră calmul. Voia să ştie ce caută păgânele sibile într-o frescă dedicată originilor creştinismului. Michelangelo se justifică, invocând alegerea făcută de teologii experţi în exegeza biblică referitoare la personajele în chestiune.

– Prezicătoarele au anunţat venirea pe lume a lui Iisus Hristos, întocmai ca şi profeţii care ştiau ce se va întâmpla. Strămoşii Mântuitorului nostru, care îl legau de Vechiul Testament, ştiau şi ei că Facerea Lumii aduce la cunoştinţa oamenilor naşterea Fiului lui Dumnezeu.

Am observat că Granacci - care stătea la o parte - asista la această scenă fără să manifeste nici cea mai mică invidie faţă de respectul pe care papa îl manifesta faţă de prietenul său din copilărie. Un exemplu foarte rar de altruism, într-o lume dominată de un egoism feroce.

M-am oprit puţin în faţa frescei care reprezenta crearea lui Adam şi care scotea în evidenţă preferinţa lui Michelangelo pentru corpul tinerilor masculi, frumoşi, musculoşi, atrăgători.

Papa studia, în schimb, scena care reprezenta Ispita: Adam şi Eva, care au săvârşit păcatul carnal. Poziţia Bisericii şi a pictorului faţă de sexul numit slab este simbolizată de şarpe, care are un cap şi un corp de femeie - inspiraţie, probabil, de la sirenele din vechile legende. Încolăcit în jurul arborelui morţii, el exprimă perfidia.

Când Michelangelo vorbi de *arborele morţii*, faţa Suveranului Pontif se întunecă:

– Tocmai mi-ai amintit că viaţa mea nu este veşnică. Ai

definitivat proiectul mormântului meu?

Michelangelo schiță un zâmbet de satisfacție.

– Vă voi arăta ultima variantă care - sper - va avea privilegiul să vă placă... Francesco, i se adresă acesta amicului său, adu-mi te rog cartonul mormântului! Este acolo, jos...

– Știu, spuse Granacci, care coborî și apoi urcă repede, aducând cartonul cerut.

Michelangelo expuse privirii avide a papei planul monumentului funerar, pe care acesta îl aștepta nerăbdător.

– Așa cum ați vrut, Preasfinte Părinte, am sporit volumul și am înmulțit elementele decorative. Lat de opt metri și înalt de unsprezece, va avea trei niveluri. Un soclu uriaș, deasupra căruia vor fi suprapuse tabernacole ce vor susține douăzeci și patru de statui, mai mari decât statura unui om și care vor forma temelia. Deasupra, va fi așezat sarcofagul cu statuia dumneavoastră, înconjurat de alte patru statui, acestea cu dimensiuni de două ori mai mari decât cele normale. O platformă va susține cinci statui, mai înalte decât toate cele despre care am vorbit...

– Și ce vor reprezenta ele?, întrebă papa, cu un fel de extaz provocat de imensitatea acestui monument.

– După cum mi-ați indicat, artele liberale, pe care le-ați protejat întotdeauna, prizonieri cu mâinile legate, care reprezintă victoriile militare, Moise, apostolii și îngerii. Câteva personaje inspirate din Biblie - la alegerea dumneavoastră - vor completa această galerie de statui...

Suveranul Pontif părea transfigurat de împlinirea unui vis pe care și-l făurise de mult timp.

Odată, în prezența celor mai apropiați, declarase cu un zâmbet larg:

– Dacă Dumnezeu ne-a dat papalitatea, să profităm de ea!

Îi admiram sinceritatea. Nu afișa acea umilință ipocrită a unor prinți ai Bisericii pe care îi cunoșteam. A plătit trei mii cinci sute de ducați pentru fresca din Capela Sixtină. A rezervat șaisprezece mii de ducați pentru mormântul său.

De data asta, se întoarse spre Michelangelo și îi puse mâna pe umăr:

– Ai geniu, fiule! Viitorul îmi va da dreptate... Trebuie

să confirm, să justific renumele pe care monumentul de la Bologna şi acest mormânt îl vor transmite generaţiilor viitoare. Am jurat să îndeplinesc până la capăt misiunea de apărător şi de restaurator al imperiului lui Carol cel Mare sub egida Bisericii şi să făuresc universul creştin mai puternic ca niciodată!...

Făcu o pauză lungă, apoi îşi exprimă rodul meditaţiei:

– Prima fază a războiului pe care am fost obligat să-l port pentru eliberarea teritoriilor Bisericii a fost încununată de succes... A doua fază, care va îngenunchea Veneţia orgolioasă, mi-a fost impusă - spre regretul meu - de atitudinea obraznică a acestei republici de negustori care vor să impună legile lor Sfântului Scaun şi întregii Italii... Va urma a treia fază, legată de crearea imperiului pământean universal al Bisericii...

Însufleţit, transfigurat de focul său interior, papa privea viitorul pe care voia să-l supună voinţei sale...

Dar soarta este mai tare decât noi...

După puţin timp, monumentul care îl înfăţişa pe papă ca războinic, înălţat la Bologna, va fi distrus de populaţia revoltată împotriva autorităţii Bisericii, exercitată de un Suveran Pontif tiranic, iar mormântul proiectat de Michelangelo nu va fi terminat niciodată.

Dar renumele Papei Iulius al II-lea - sunt convins - va dăinui peste veacuri...

Profeţia mea se va adeveri, în ciuda şi împotriva tuturor...

Eu nu sunt decât un umil bărbier... Însă existenţa mea în umbra acestor titani îmi dă aripi...

Săptămâna trecută, cardinalul Colonna îmi spunea că vorbesc prea mult, că ar trebui să păstrez simţul proporţiilor, să respect ierarhia, convenienţele...

Mi-am amintit că Părinţii Bisericii, Sfinţii Apostoli, n-au fost părinţi...

Şi acest gând m-a întărit...

În zilele noastre, un medic a fost promovat cardinal...

De ce n-ar putea fi şi un bărbier-chirurg?

D.D. LEONARDO LOREDAN
doge al Serenissimei Republici Veneţia

Zgomotele şi râsetele carnavalului de-abia s-au stins.

Solemnităţile, care se înşiră ca perlele unui superb colier, s-au terminat, în sfârşit. Sunt obosit... Foarte obosit...

Actorii conştiincioşi ies extenuaţi după un spectacol care durează câteva ore. Când reintră în pielea lor simt o uşurare, o eliberare.

Ca doge, eu mă simt obligat să-mi joc rolul în permanenţă. Sobru, maiestuos, drept ca o lumânare, trebuie să mă supun unui protocol sever, care nu-mi dă o clipă de răgaz. Port costume somptuoase de mătase brodată cu aur, care apasă greu pe umerii mei şi sunt urmat mereu de o numeroasă şi magnifică escortă, nu numai cu ocazia marilor ceremonii, ci şi în cursul celor mai neînsemnate deplasări în interiorul palatului ducal.

Nu-mi pot permite luxul de a mă bucura de viaţa mea personală. Când mă îmbrac sau mă dezbrac, când mă aşez pe scaunul de toaletă cu gaură, ori fac baie, sunt asistat de o droaie de servitori, *comandatori*, care sunt în serviciul meu, şi de doi sau trei medici care îmi controlează în permanenţă starea sănătăţii. Le înţeleg solicitudinea. Vor să întârzie cât mai mult posibil călătoria mea dincolo de Styx. Alegerea unui doge implică formalităţi atât de complicate, probleme şi întrebări atât de sofisticate, încât ar fi preferabilă o viaţă veşnică pentru acela care acceptă cu docilitate recomandările obligatorii ale Senioriei, Senatului şi Consiliului celor Zece. Lipsa de iniţiativă şi un zel mai temperat sunt foarte apreciate.

Dacă se arată recalcitrant, dogele riscă să pună capul pe butuc, ca Marino Falieri, sau să fie dat afară, ca Francesco Foscari, în ciuda marilor servicii pe care aceştia le aduseseră Veneţiei.

De fapt sunt prizonierul funcției mele, iar palatul ducal îmi servește drept închisoare. Un prizonier tratat cu curtoazie și copleșit cu onoruri. Nu pot să ies în public fără aprobarea Senioriei, care îmi supraveghează toate mișcările, toate relațiile, toate persoanele cu care vin în contact oficial sau în particular. Corespondența mea este cenzurată. Îmi este interzis să părăsesc laguna Veneției, în afara cazurilor de îngrijire a sănătății și numai cu aprobarea Senatului. În timpul nopții, membri ai Senioriei au dreptul să intre în apartamentul meu, să vadă dacă nu primesc vizite clandestine sau dacă nu scriu scrisori interzise.

Cea mai mică abatere de la conduita care mi-a fost impusă ar fi sancționată prin alungarea mea și prin confiscarea averii. După moartea mea, în ciuda îngrijirilor excesive, inchizitorii statului vor verifica lista cheltuielilor mele și, dacă apreciază că s-au comis nereguli, moștenitorii mei vor fi obligați să plătească paguba...

Toate aceste precauții penibile sunt justificate prin teama unui complot care ar putea să răstoarne guvernul și să-l înlocuiască cu o putere personală, dictatorială.

Funcția de doge și dezavantajele sale provoacă unor patricieni prevăzători, care țin la comoditatea lor, refuzul candidaturii în favoarea unor personaje mai maleabile. Dar neacceptarea unei funcțiuni publice atrage sancțiuni severe.

Nu!... Comentariile mele nu sunt pline de amărăciune... Înțeleg imperativele politicii noastre de stat. Oricum ar fi, conștiința datoriei împlinite mă întărește și îmi dă un sentiment de mândrie.

Datorită vitejilor mei apărători, laguna Veneției este singurul teritoriu al vechiului Imperiu Roman care nu a fost călcat în picioare de barbari. În timp ce întreaga Europă, fără excepție, este supusă orânduirii feudale, care presupune o ierarhie uneori anarhică a suzeranilor și a vasalilor și care execută voința unui suveran tiran - rege, principe, împărat sau papă - Serenissima Republică și-a păstrat intactă independența, regimul politic, moștenirea ei culturală romană. Și bizantină.

Cel mai apreciat titlu de glorie al unui nobil venețian

este să aibă un arbore genealogic cu rădăcini adânc înfipte în pământul Romei antice.

Nobilimea venețiană nu este o clasă de pierde-vară care își petrece timpul în războaie, partide de vânătoare sau exploatarea șerbilor. Ea își exercită puterea politică lucrând cot la cot cu oamenii de rând. Târgoveții-burghezi, muncitori, dezmoșteniți, precum și refugiații au fost bine tratați. Autoritățile statului s-au arătat mai intransigente față de seniori, care trebuie să dea dovadă de virtuți, de disciplină și de o cinste ireproșabilă. În orașele și statele aflate pe continent, nobilii frustrați, invidioși, care râvneau autoritatea patricienilor venețieni, erau întotdeauna gata să-i trădeze, în vreme ce țăranii și târgoveții nu ezitau să slujească, animați de un devotament emoționant, stindardul lui San Marco.

Unii istorici, printre care și Machiavelli - acest servil apologet al principilor despotici care îl are drept model pe Cesare Borgia - ponegresc imperiul colonial și expansionismul venețian. În realitate, Serenissima nu urmărește decât să reconstituie Mare Nostrum creată de Imperiul Roman. Spre deosebire de stabilitatea sa politică, de echilibrul său social și de prosperitatea ei economică, Italia continentală, victimă a permanentelor războaie civile, a devastărilor săvârșite de armatele marilor puteri europene, oferă un spectacol dezolant de anarhie, de distrugere și de masacre fără de sfârșit.

Sperăm ca, în timpul magistraturii ce-mi fusese încredințată, Serenissima să fie ferită de crize majore.

Primisem informații despre declarațiile zgomotoase, ofensive ale Papei Iulius al II-lea, care pretindea imediata restituire către Biserică a teritoriilor care ar fi fost însușite pe nedrept de Veneția. În cazul unui refuz din partea noastră, ne amenințase că va mobiliza toată Europa pentru a ne distruge.

Nu prea l-am luat în serios. În timpul pontificatului Papei Alessandro al VI-lea, dușmanul său cel mai aprig, ne îndemnase să ocupăm Romagna, pe care Cesare Borgia și-o însușise în mod abuziv.

Eternă morişcă politică, Iulius al II-lea se întorsese acum împotriva noastră, căci aşa îi dictau interesele. Ridicolul conflict dintre Papa Iulius al II-lea şi ambasadorul nostru Pisani dovedea că are o oarecare consecvenţă a ideilor şi că respingerea cererilor sale ar putea atrage consecinţe grave.

Veneţia îşi lingea rănile: plângea, cânta şi dansa. Exact în această ordine.

Aliaţi ai francezilor, noi am organizat o cruciadă împotriva otomanilor, în timp ce papa şi Europa priveau ca nişte spectatori o dramă care s-ar fi zis că nu-i interesează. După asediul Mytilenei, care a eşuat lamentabil, o furtună puternică s-a abătut asupra flotei creştine care a pierdut un mare număr de corăbii. Francezii s-au retras şi Serenissima Republică a rămas singură în faţa urgiei otomane. Forţele noastre navale mai dispuneau de o sută de corăbii, nevoite să înfrunte o flotă inamică aproape triplă. Datorită superiorităţii noastre în artilerie am fi putut învinge, dar Antonio Grimani, comandantul flotei noastre, şi Statul său Major s-au dovedit incompetenţi. Războiul s-a prelungit încă trei ani şi s-a terminat cu înfrângerea noastră. Pacea dezastruoasă a dus la pierderea fortăreţelor Modon, Coron şi Lepanto, precum şi a câtorva insule din Marea Egee. Am fost obligaţi - supremă umilinţă - să plătim tribut turcilor.

Sultanul declarase - râzând - că nunta dogelui cu marea, sărbătorită în fiecare an la bordul navei *Bucentaur*, nu va mai avea loc, pentru că osmanlâii i-au răpit mireasa.

Dar moralul veneţienilor nu s-a clintit. Serenissima a suferit în cursul istoriei sale răsturnări teribile, dar de fiecare dată s-a refăcut şi a înflorit mai frumoasă, mai puternică şi mai prosperă.

Aveam datoria să evit repetarea acestei crize care a întunecat magistratura predecesorului meu, dogele Agostino Barbarigo. Posesiunile noastre de pe continent erau mai întinse ca oricând. Visul nostru de a unifica Italia sub conducerea Veneţiei părea mai aproape de realizare ca niciodată.

Revendicările vehemente ale papei cădeau foarte prost. Pentru a evita complicaţiile, tocmai când Veneţia traversa o grea convalescenţă morală şi financiară, am propus Senioriei

să-i facă o neînsemnată concesie, restituind Bisericii o mică parte din Romagna, care se afla sub controlul nostru, urmând să păstrăm oraşele cele mai importante - Cervia, Faenza, Rimini şi Ravena - precum şi fortăreţele care le asigurau apărarea.

Consilierul ducal Morosini a replicat cu o nuanţă de ironie:

– Tatăl dumneavoastră nu ar fi abandonat fără luptă nici cea mai mică părticică din pământul veneţian...

Un alt consilier a adăugat tăios:

– Rămânem pe poziţiile noastre fără nicio ezitare. Din fericire, sunteţi în minoritate...

Mă aşteptam la acest răspuns brutal. De îndată ce era bănuit că vrea să-şi asume o oarecare independenţă, dogele se expunea unor afronturi usturătoare din partea consilierilor săi, care îi aminteau că nu este decât un simbol al suveranităţii Veneţiei şi nu un personaj autorizat să dea ordine. Uneori, dogele, pus la punct fără menajamente, vărsa lacrimi de umilinţă.

Fără să comit un sacrilegiu, aş compara poziţia dogelui cu cea a lui Dumnezeu. Au acelaşi rol educativ, aceeaşi autoritate simbolică.

Dogele nu se manifestă decât prin apariţii spectaculoase în public.

Din când în când, Dumnezeu îşi arată puterea prin minuni care uimesc mulţimile, dar sunt din ce în ce mai contestate de reprezentanţii Bisericii, care se tem de impostori.

Păstrând proporţiile, mai există o asemănare. Dumnezeu este veşnic. Dogele este ales pe viaţă, în timp ce consilierii săi îşi exercită autoritatea numai opt luni...

Şi, ca de obicei, punctul lor de vedere se impune...

Trebuie să mă înarmez cu răbdare. Poate voi reuşi să conving viitoarea serie de consilieri de gravitatea situaţiei. Ştiam că papa este încăpăţânat. Nu iartă niciodată ofensele. A nu te supune voinţei sale era mai rău decât o ofensă. Simula uitarea atunci când împrejurările nu erau prielnice pentru o reglare de conturi. Dar la momentul oportun se repezea la atac, asemenea şarpelui care păstrează o imobilitate totală înainte de a se arunca asupra prăzii, care nici

nu bănuieşte ce o aşteaptă.

Pentru moment, afacerea a rămas în suspensie, pentru că Suveranul Pontif avea alte preocupări. Să-şi logodească fiica naturală, Felicia, cu tânărul Marcantonio Colonna.

Apoi, cu obişnuita sa lipsă de respect faţă de cuvântul dat, a rupt logodna şi a măritat-o cu Giordano Orsini Bracciano. Spre deosebire de predecesorii săi, Alessandro al VI-lea şi Innocent al VIII-lea, care organizaseră acest gen de ceremonii în incinta Vaticanului, nunta a fost celebrată cu discreţie, în palatul vicecancelarului, propriul său nepot.

Şi-a căsătorit apoi un alt nepot, pe Niccolo della Rovere, cu Laura Orsini, unica fiică a lui Orso Orsini şi a Iuliei Farnese, fosta amantă a lui Alessandro al VI-lea. Personaje bine informate pretindeau că Laura era fiica naturală a Papei Borgia. Ciudate legături de rudenie. O a treia alianţă matrimonială l-a unit pe nepotul său, Francesco-Maria, moştenitor prezumtiv al ducatului Urbino, cu Eleonora, fiică a marchizului Francesco de Gonzaga. Cu această ocazie, papa i-a dăruit oraşul Pesaro, deşi acesta aparţinea Bisericii. Nu l-a uitat nici pe Marcantonio Colonna, primul logodnic al Laurei. Pentru a menaja susceptibilitatea familiei Colonna, a găsit şi pentru el o soţie printre numeroasele sale nepoate. După toate aparenţele, nu l-a mai vrut ca ginere pentru că extravaganţele, ciudăţeniile tânărului Marcantonio păreau să aibă simptomele unei profunde instabilităţi mintale. Căpătase chiar porecla de „pazzo publico", ceea ce voia să spună că era un ţicnit notoriu. Dar niciun sacrificiu nu părea prea mare când se afla în joc câştigarea prieteniei familiei Colonna...

Sprijinul marilor familii nobile din Roma îi consolida situaţia, înaintea ofensivei pe care o pregătea împotriva Veneţiei. Papa urmase aceeaşi politică cu prilejul admiterii în Colegiu - în ciuda atacurilor împotriva nepotismului - a lui Galeotto della Rovere şi a lui Clement Grosso della Rovere, precum şi a lui Sisto Gara della Rovere şi a lui Leonardo della Rovere. Nu eşti niciodată mai bine servit decât de ai tăi.

Ambasadorii noştri erau sceptici în privinţa eficienţei mijloacelor alese de Suveranul Pontif pentru a umple vistieria

pontificală: simonia era mai înfloritoare ca niciodată, iar vânzarea indulgențelor atinsese proporții scandaloase. Argumentul invocat era mereu același: strângerea fondurilor pentru o mare cruciadă...

Îmi amintesc că ningea tare când episcopul de Tivoli mi-a adus cu mare pompă o scrisoare semnată de papă. Intuiția mă preveni de iminența crizei pe care voisem să o evit.

Cu o voce gravă, solemnă, marcată de o nuanță de amenințare, trimisul papei îi dădu citire în prezența Serenissimei Seniorii pe care o prezidam. Mesajul îmi era adresat personal: „Dragă fiule, salutul meu și binecuvântarea apostolică", dar în realitate era destinat consilierilor mei, care luau hotărâri după primirea avizului obligatoriu al Senatului. În final, eu trebuia să adopt integral hotărârea luată.

Folosind un limbaj diplomatic, Iulius al II-lea ne soma să restituim toate teritoriile și orașele din Romagna, inclusiv Faenza și Rimini. Ne acuza că le-am ocupat violând drepturile Bisericii Romane. Intransigent, refuza categoric posibilitatea unei înțelegeri. Pretențiile sale trebuiau acceptate integral. Spre sfârșitul scrisorii, amenința cu autoritatea puterii sale pontificale. „Nimic nu ne va împiedica să cerem restituirea acestor orașe. În numele lui Dumnezeu, Domnul și Stăpânul nostru, și al lui Iisus Hristos, Mântuitorul nostru care ne-au încredințat Biserica Romană și Sfânta noastră misiune, noi declarăm că oricine va scrie sau va gândi împotrivă se abate de la adevăr".

Această frază sforăitoare ne-a făcut să zâmbim. Cunoșteam și noi adevărul prea puțin sfânt care servise la alegerea sa. Să-i amesteci pe Dumnezeu și pe Iisus Hristos în negocieri secrete, în conciliabule ținute în culise, în cumpărarea voturilor era un sacrilegiu.

Termina scrisoarea cu o frază alambicată: „Îl avertizăm din nou pe Excelența Voastră, cu sentimentul unei iubiri profunde, și îl rugăm fierbinte îi numele Domnului să facă de bunăvoie și cât mai repede ceea ce trebuie să facă și ceea ce este drept să facă".

Scrisoarea a scandalizat Senioria. Cei șase consilieri ducali și cei trei consilieri care alcătuiau *Quarantia Criminalle* s-au

declarat împotriva oricărei concesii. Senatul, care are ultimul cuvânt asupra politicii externe, a cerut anexarea imediată a fortăreței și a târgului Forli, care ne-ar fi rotunjit frontierele.

Populația posesiunilor noastre de pe continent, în special plebea, sprijinea călduros politica noastră, pentru că ea garanta țăranilor, marinarilor, meseriașilor și micilor negustori o răsplată dreaptă a muncii lor. Tiranii locali, nobili sau simpli mercenari, îi sufocau cu obligații și impozite. Clasele stăpânitoare urau Serenissima Republică pentru că le periclita privilegiile obținute abuziv...

În acest timp, Veneția își lingea rănile căpătate în ultimul război pierdut împotriva turcilor și - în același timp - cu optimismul său obișnuit, se îmbăta cu visurile de expansiune și de prosperitate.

În paralel, Europa devenise teatrul unui balet diplomatic semnalat de ambasadorii noștri, care nu pătrunseseră încă secretul întâlnirilor. Nunțiul papal, Carlo de Caretto, marchiz de Finale, negocia o înțelegere între Franța, Germania și Spania. Se aflase că Iulius al II-lea îndemna marile puteri occidentale să se unească pentru a organiza o cruciadă împotriva osmanlâilor. Această agitație mă neliniștea, cu atât mai mult cu cât Serenissima Republică nu era invitată să se alăture convorbirilor.

Ambasadorul nostru acreditat la Curtea Spaniei ne informase că regele Fernando a refuzat să-l primească pe trimisul papei... Motivul?... Nicio explicație.

O reuniune la Cambrai a ambasadorilor Franței, Germaniei și Spaniei avea ca obiectiv declarat pregătirea unei cruciade. Ducii de Urbino și de Savoia, precum și regele Ungariei își trimiseseră emisarii.

Senioria încrunta sprâncenele. Veneția se găsea izolată în mijlocul unei Europe care pregătea un mare război. Serenissima Republică, singurul stat care luptase totdeauna contra turcilor, era în mod voit ignorată. Agenții noștri diplomatici, experți în arta de a culege informații secrete, au fost de data asta incapabili să obțină cea mai slabă indicație asupra discuțiilor purtate în spatele ușilor închise.

Un simplu secretar de ambasadă - un oarecare Gian Giacomo Caroldo - a reuşit această performanţă. Descoperirea lui ne-a stupefiat.

Fusese creată Liga de la Cambrai, care avea drept obiectiv împărţirea Republicii Serenissime între semnatarii înţelegerii. Clauzele teritoriale erau înspăimântătoare. Regele Franţei, vechiul nostru aliat, urma să primească Brescia, Cremona, Bergamo, Ghiaradadda şi toate feudele ducatului Milano, al cărui suveran va deveni. Regele Spaniei ar obţine Manfredonia, Trania, Brindisi, Monopoli, Otranto, porturile maritime de pe coasta Pugliei, care făceau parte din posesiunile veneţiene. Regele Ungariei va dobândi Dalmaţia. Ducele de Savoia revendica insula Cipru în calitatea lui de rudă a familiei Lusignan. Împăratul Maximilian primea partea leului: Roveredo, Vicenza, Padova, Treviso, Gorizia, Trieste, Istria şi, la urmă, partea cea mai bună, însăşi Veneţia. Papa a semnat ultimul adeziunea la Ligă, care fusese de altfel creată la iniţiativa sa.

El a declanşat acţiunea prin lansarea excomunicării şi a interdicţiei împotriva Veneţiei, represalii spirituale care îl dezlegau automat pe Maximilian de angajamentele sale faţă de Serenissima Republică. Acosta urma să intre în campanie la patruzeci de zile de la declanşarea ostilităţilor de către Franţa.

Pentru a recupera trei oraşe în Romagna, Papa Iulius al II-lea, care prefera sabia în locul crucii, încuraja puterile străine să ocupe tot nordul Italiei şi teritoriile Pugliei. Practic, numai Statul Pontifical rămânea independent, pentru că regatul Neapole şi Sicilia se aflau deja în mâinile spaniolilor.

Cruciada împotriva turcilor era amânată tocmai la calendele greceşti. Pentru noi, datorită secretarului Caroldo, elementul surpriză care ne expunea pericolului de a fi atacaţi simultan pe mai multe fronturi, fără a ne găsi pregătiţi, era înlăturat.

Eram conştienţi de marea încercare pe care trebuia să o înfruntăm. Să ne războim cu toată Europa reunită împotriva noastră. În cursul existenţei sale, Veneţia trecuse prin crize

de o gravitate excepțională, dar de fiecare dată reușise să iasă la liman fără pierderi.

Două secole se scurseseră de când Republica Genova, în acea epocă o mare putere maritimă, avansase hotărâtă până la intrarea în golful Veneției. Flota, alcătuită din optzeci și cinci de galere, avea în frunte un mare marinar, pe căpitanul Lambda Doria. Forțele navale venețiene dispuneau de nouăzeci și cinci de galere, sub comanda lui Andrea Dandolo. În pofida superiorității sale numerice, Veneția a suferit o înfrângere zdrobitoare.

Numai paisprezece corăbii au reușit să scape din cercul de fier și foc făurit de Doria, grație vitejiei lui Maffeo Querini, care a pierit în această luptă sângeroasă. Optsprezece galere s-au scufundat și șaptezeci au fost incendiate. Șapte mii de prizonieri au căzut în mâinile inamicului, printre aceștia însuși Andrea Dandolo. Legat în lanțuri pe galera-amiral genoveză, lângă marinarii săi, prizonieri ca și el, și-a zdrobit capul de propria vâslă. Veneția părea să se afle în pragul dezastrului. Dar războiul a continuat. Serenissima Republică și-a dovedit tenacitatea, câștigând pacea. A obținut libertatea navigației și a comerțului în Marea Neagră, drepturi rezervate mai înainte genovezilor, precum și controlul maritim în Adriatica.

Un secol mai târziu, Papa Clement al V-lea a ordonat o „cruciadă" împotriva Veneției, lansând în același timp toată colecția sa de fulgere apostolice contra Serenissimei. Toți dușmanii au năvălit deodată asupra victimei. A fost un război de o cruzime indescriptibilă.

Trupele pontificale și aliații lor ucideau prizonierii și le scoteau ochii. Umbra unei cruci din care picura sânge plutea deasupra orașului lagunelor. În cele din urmă, ferocele Vicar al lui Iisus Hristos - *pastor senza legge*, cum îl poreclise Dante - s-a potolit în schimbul unei enorme cantități de florini de aur.

Douăzeci de ani ne despart de anatema Papei Sixtus al IV-lea împotriva Serenissimei Republici, în cursul unui război sângeros provocat de o *Preasfântă Ligă*, capodoperă a politicii pontificale.

Meschinăria afacerii ar fi atins limitele grotescului dacă

urmările nu ar fi fost atât de grave.

Totul a început din dorința papei de a-i atribui un stat nepotului său Girolamo. Dar ca să poată face asta trebuia să deposedeze un vasal al Bisericii sau să desprindă una din posesiunile sale. Pentru a asigura succesul operațiunii, avea nevoie de aliați.

Veneția l-a ajutat să-şi realizeze dorința familială, dar în acelaşi timp a profitat de ocazie pentru a pune mâna pe câteva teritorii pe care le râvnea. Temându-se de extinderea şi consolidarea fostului său aliat, Suveranul Pontif şi-a schimbat poziția şi i-a asmuțit pe toți dușmanii Veneției sub stindardul unei *Preasfinte Ligi*. Totodată, el a lovit cu interdicția şi anatema Serenissima Republică. Ambasadorul nostru la Roma a refuzat să transmită bula papală, iar Senatul a aprins pulberea, declarând bula ilegală, afront care a stârnit mânia Vicarului lui Iisus Hristos. Pentru că războiul nu se mai termina, a cerut regelui napolitan, noul lui aliat, să solicite intervenția militară a turcilor.

Atacată din toate părțile, Veneția s-a adresat francezilor. Ducele d'Orléans ridicase deja pretenții asupra ducatului Milano, iar ducele de Bourbon voia să pună din nou mâna pe regatul Neapole, care aparținuse unuia dintre strămoşii săi. Complicațiile erau inevitabile.

Din nenorocire, înțelepciunea nu este o calitate caracteristică oamenilor de stat. După ce constată pagubele provocate de politica lor, îşi manifestă - uneori - regretele tardive...

Este o tristă asemănare între *Preasfânta Ligă* şi *Liga de la Cambrai,* creată la instigarea lui Iulius al II-lea, ca urmare a refuzului Veneției de a accepta nepotismul practicat de el.

Scaunul episcopal de la Cremona fusese declarat vacant în urma decesului cardinalului Ascanio Sforza, titularul său. Suveranul Pontif voia să-l atribuie nepotului său, cardinalul Galeotto della Rovere, în timp ce Senatul avea intenția să-l încredințeze unui cleric venețian. În ciuda insistențelor repetate ale papei, autoritățile Serenissimei Republici au rămas neînduplecate.

Conflictul s-a încins, pentru că Iulius al II-lea pretindea că, potrivit dreptului canonic, jurisdicția eclesiastică era

domeniul său exclusiv, teză contrazisă de Senat. Această dispută crâncenă, care a durat mai mult de zece ani, a dus la excomunicarea şi la interdicţia *uzurpatorilor* drepturilor Bisericii. Alianţa generală a regilor şi a principilor împotriva noastră - Liga de la Cambrai - a fost o consecinţă directă a refuzului nostru de a accepta nepotismul pontifical.

Ca şi pe timpul lui Sixtus al IV-lea, gravele sancţiuni spirituale pronunţate de Iulius împotriva Veneţiei n-au impresionat prea mult populaţia lagunei. La noi se spune: mai întâi veneţienii şi apoi creştinii. Oamenii din popor cred din tot sufletul în San Marco, suficient în Dumnezeu şi *puţin sau deloc* în papă. Vicarii lui Iisus Hristos îi determină să fie bănuitori, pentru că aceştia se află adesea printre cei mai înverşunaţi duşmani ai lor.

În schimb, stabilitatea instituţiei Republicii şi politica socială a acesteia inspiră o deplină încredere atât nobililor, cât şi oamenilor de rând.

Suntem conştienţi că organizarea statului nostru este copiată după cea a anticei Republici Romane. Aceasta era condusă de o oligarhie - ordinul senatorilor - care nu se bucura de privilegii speciale şi care acorda drepturi incontestabile ţăranilor şi târgoveţilor, meşteşugarilor şi negustorilor.

În Veneţia, muncitorii pot recurge la grevă pentru a obţine majorarea salariilor în scopul îmbunătăţirii condiţiilor lor de viaţă. Personalul Arsenalului foloseşte această armă pentru susţinerea revendicărilor.

Sub regimul feudal, impus pretutindeni în Europa, ar putea cineva să conceapă o asemenea libertate?

Nemulţumiţii care tânjesc să-şi uşureze poverile grele şi inumane care apasă pe umerii lor nu dispun decât de o singură soluţie: să fugă în căutarea unui cer mai îndurător. Dar nu fac altceva decât să se lovească ba de Scylla, ba de Charybda...

Cu siguranţă, Liga de la Cambrai şi iminenţa unei ofensive inamice pe mai multe fronturi cereau o evaluare globală a tuturor forţelor de care am putea dispune pentru a asigura apărarea frontierelor Republicii. Două soluţii posibile impuneau o hotărâre imediată, pentru că

nu mai aveam timp: fie să ne mobilizăm trupele într-o linie de front, pentru a respinge atacurile asupra tuturor punctelor sensibile ale teritoriului nostru, fie să folosim ceea ce se cheamă economia forțelor, ceea ce implică o armată puternică, gata să se deplaseze rapid şi să dea lovituri succesive, păstrând în permanență o superioritate numerică asupra adversarilor.

Ne-am oprit la a doua soluție. Trebuia să recrutăm trupe italiene, greceşti şi dalmațiene pentru a alcătui un ansamblu de forțe militare foarte mobile şi sub un comandament unic. Alegerea s-a oprit asupra lui Niccolo Orsini, conte de Pitigliano, care obținuse succese remarcabile în serviciul Spaniei şi al Franței. Va avea ca adjunct pe Bartolomeo d'Alviano, mercenar şi el, cu o experiență bogată la activ. Georgio Corner şi Andrea Gritti au primit sarcina de *provveditori*, care le permitea să supravegheze operațiunile militare.

Dar nici Senioria, nici Senatul, nici cei Cinci înțelepți, printre care şi ministrul armatei, n-au prevăzut o împrejurare care risca să compromită sistemul nostru de apărare.

Luați separat, erau excelenți. Împreună, se purtau ca pisica şi câinele. O rivalitate adâncă genera o ură feroce...

Tocmai atunci, Montjoye, trimisul regelui Franței, împodobit cu însemnele sale regale - flori de crin de aur pe un fond de azur - s-a prezentat în fața Serenissimei Seniorii şi a aruncat mănuşa la picioarele mele, gest care simboliza declarația de război.

Agenții noştri secreți ne raportaseră mişcări de trupe franceze. Regele Louis al XII-lea luase comanda, flancat de Charles d'Amboise şi de Giancopo Trivulzio. Armata lui asediase şi cucerise oraşul Rivolte, pe care îl incendiase.

Între timp, războiul spiritual continua. Papa susținea că venețienii au comis o crimă de lezmajestate față de el, care se răsfrângea asupra tuturor creştinilor, iar aceştia aveau, în consecință, dreptul să lupte împotriva lor, să le răpească bunurile şi să-i târască în sclavie. Noi am ripostat printr-un rechizitoriu sever împotriva Suveranului Pontif, rechizitoriu care a fost lipit pe uşile tuturor bisericilor din Roma, în timpul nopții, de către oameni care au rămas necunoscuți.

Istoria se repeta...

Armata inamică, formată, se pare, din două mii de lăncieri, şase mii de infanterişti elveţieni, douăsprezece mii de infanterişti gasconi şi italieni, precum şi o puternică artilerie, înainta în teritoriul veneţian.

Îmi este greu să-i consider pe francezi inamici. Ieri erau aliaţi, astăzi ne războim, mâine - poate - ne vom îmbrăţişa ca fraţii. O politică internaţională întortocheată, care mă depăşea, pentru că nu făcea decât să servească interesele egoiste ale câtorva şefi de stat vicleni.

Armata elveţiană dispunea de două mii de puşcaşi, de douăzeci de mii de infanterişti şi de o cavalerie uşoară cu două mii de cai.

Adversarii care se aflau faţă în faţă dispuneau de forţe relativ echilibrate. Geniul comandanţilor putea înclina balanţa de o parte sau de alta.

În fruntea puşcaşilor săi şi a unui important grup de infanterişti, d'Alviano s-a hotărât să înceapă lupta, pentru a ridica o barieră în faţa avalanşei franceze. Pitigliano a apreciat că nu trebuie să angajeze întreaga armată într-o operaţiune riscantă, considerând preferabil să-şi păstreze forţele intacte pentru a lovi inamicul când condiţiile îi vor fi favorabile.

Dar d'Alviano luase deja contact cu avangarda franceză. Lupta a început cu înverşunare. Regele a intervenit cu întreaga lui cavalerie în ajutorul unităţilor sale avansate. Armata elveţiană, ruptă în două, suporta consecinţele lipsei sale de coeziune, de coordonare. Pierderile noastre în oameni erau grele. D'Alviano şi un număr mare dintre ofiţerii lui au căzut prizonieri. Retragerea lui Pitigliano s-a transformat în debandadă.

Această înfrângere se va înscrie în anale sub numele de bătălia de la Ghiaradadda sau de la Agnadello. Succesul răsunător al francezilor, denumit de ei victoria de la Agnadel, a deschis regelui Louis al XII-lea un drum aproape lipsit de obstacole spre Veneţia. Carravagio, Bergamo, Brescia s-au predat fără luptă.

În oraşul lagunelor s-a stârnit panica. Serenissima Republică nu suferise niciodată un asemenea dezastru. După

un şir neîntrerupt de succese în toate domeniile, după ce visasem să edificăm o Italie venețiană, ne-am trezit în fața unei prăpăstii fără fund, care amenința să ne înghită pe toți.

Senioria, Senatul şi cei Cinci înțelepți s-au reunit de urgență. Trebuia recrutată o nouă armată pentru apărarea teritoriului peninsular care se mai găsea încă sub stăpânirea noastră şi, în acelaşi timp, trebuia să organizăm o flotă de galere, pentru că ne temeam de un atac genovez în Adriatica şi chiar de o debarcare a otomanilor.

Oraşele Cremona, Pizzighettone şi Peschiera s-au predat la rândul lor francezilor. Fortărețele respective au rămas în mâinile venețienilor. Fortăreața Peschiera a fost luată cu asalt după un asediu de cincisprezece zile. Căpitanul său şi fiul acestuia au fost spânzurați de creneluri. Regele voia să dea un exemplu care să-i înspăimânte pe toți cei care ar fi îndrăznit să-i reziste.

Victoria lui Louis al XII-lea, fostul nostru prieten, a deschis pofta de jaf. Papa s-a luat după sunetul de corn ce anunța vânatul. Armata pontificală, sub comanda cardinalului Francesco da Castel del Rio şi a lui Francesco Maria della Rovere, nepotul Suveranului Pontif, pe care îl confirmase în consistoriu duce de Urbino, a intrat în război. A ocupat, fără să întâmpine rezistență, Solarolo, Brissighella, Faenza şi Ravenna. Numai fortăreața Ravenna a respins energic atacurile repetate ale asediatorilor.

Ducele de Ferrara a recuperat Polesina, marchizul de Mantova a luat Asola şi Lotano. Cristoforo Frangipane, vechi protejat al Veneției, nepotul Papei în Istria, a trecut în tabăra lui Maximilian, însuşindu-şi fără rezistență Pisino şi Buino.

După intrarea sa în chip de învingător la Ravenna, nepotul papei, noul duce de Urbino a strigat triumfător: „Veneției i-a sunat ceasul!"...

Această listă de oraşe pierdute ar putea să pară plictisitoare, dar ea nu face decât să sublinieze amploarea dezastrului.

Dezmembrarea Republicii în agonie continua...

Regele Spaniei a preluat în linişte porturile maritime din Puglia...

Ducele de Brunswick-Luneburg, comandantul armatei germane - abia două mii de oameni -, a invadat Friuli şi, fără să întâmpine vreo rezistenţă serioasă, a ocupat, în numele lui Maximilian, Feltre, Beluno şi Trieste, precum şi un număr mare de târguri.

Până şi micul, neînsemnatul, episcop de Trento s-a făcut stăpân pe Riva di Trento şi pe Agresto...

Inamicii noştri fredonau un cântec făcut de un oarecare Betuzzo de Cotignola:

More, more Veniciani
More 'sti arabiati cani...

La palatul dogilor, înalţii demnitari ai Republicii stăteau în permanenţă în şedinţă şi discutau fără încetare pentru a găsi o ieşire din această situaţie teribilă. Când îi cuprindea oboseala, se schimbau între ei pentru a fi gata oricând să primească rapoartele agenţilor secreţi, ale ambasadorilor, precum şi pe curierii căpitanilor armatei noastre în plină dezmembrare.

Partizanii unei formule de înţelegere cu orice preţ au propus trimiterea unui ambasador la Curtea Germaniei. Să-l determine pe Maximilian să părăsească Liga, în schimbul unei mari sume de bani, pentru că permanenta lui criză financiară devenise legendară şi, în plus, să-i ofere şi o compensaţie teritorială.

Într-o audienţă specială acordată lui Antonio Giustinian, unul dintre diplomaţii noştri cei mai preţioşi, Maximilian i-a spus că nu poate accepta această ofertă fără acordul regelui Franţei. Îi dăduse cuvântul său de onoare că nu va încheia pace separată şi avea obligaţia morală să şi-l respecte.

Raportul lui Giustinian expus în faţa Senioriei şi a Senatului m-a făcut să râd. Când împăratul german invocă cuvântul „onoare", insultă onoarea. Toate aceste capete încoronate mă indignau, îmi inspirau un dispreţ enorm.

O mână de consilieri şi de senatori demoralizaţi au propus, timizi, o capitulare, eventual cu condiţii.

M-am ridicat şi am declarat cu o voce puternică, neînduplecată, cuprins de mânie:

– Înaintea începerii ostilităților v-am propus o formulă de compromis. Ați refuzat-o. Acum eu sunt cel care trebuie să resping o capitulare umilitoare. Capitularea înseamnă trădarea Republicii. Vom lupta până la capăt pentru apărarea Republicii. Vom lupta până la capăt pentru apărarea libertăților noastre. Trebuie să declarăm mobilizarea tuturor forțelor noastre vitale. Sunt gata să pun mâna pe armă pentru a-l înfrunta pe papă, pe regii şi pe împărații reuniți împotriva noastră. Treziți-vă! Patricienii şi oamenii de rând trebuie să ia armele şi să plece la război! Să ne aruncăm asupra dușmanilor Veneției! Am spus-o şi o repet: sunt primul care mă voi înscrie pe lista de voluntari. Fiii mei îmi vor urma exemplul...

De data asta, intervenția unui doge a obținut aprobarea fără comentarii. Ultimele mele cuvinte au fost acoperite de un torent de ovații şi de aplauze.

Norocul nu ne părăsise cu totul. La Ghiaradadda nu au pierit decât jumătate din trupele noastre. Restul se răspândiseră în debandadă. Unele fortărețe rezistaseră atacului francezilor. Trebuia să ne reorganizăm unitățile militare şi să le întărim cu noi recruți.

Chemarea la mobilizare lansată de Seniorie a fost afişată în tot oraşul. Patricieni şi oameni de rând, bogați sau săraci, tineri şi adulți au răspuns cu un avânt emoționant. Mii de refugiați din peninsulă, care îşi căutaseră un adăpost în lagună, au îngroşat rândurile armatei. Dughenele negustorilor şi ale atelierelor care vindeau armuri şi arme au fost luate cu asalt de cumpărători nerăbdători să plece la război. În câteva zile, prețurile s-au dublat.

Taxele au crescut considerabil. Sacrificiile îi loveau în special pe cei bogați. Până şi călugării au pus mâna pe arme. Dacă papa o putea face, de ce să nu-l imităm?

Senioria a luat o hotărâre fermă. Plecarea mea pe front, în prima linie, nu era de dorit. Mă considera mai necesar la Veneția, pentru a coordona eforturile de război. Cu părere de rău, a trebuit să mă supun argumentelor consilierilor mei.

În schimb, doi dintre fiii mei, Alvise şi Bernardo, s-au prezentat înaintea mea echipați cu armuri. Aveau aerul

marțial al ostașilor romani, așa cum erau reprezentați de artiștii epocii în sculpturile lor de atunci. Ceilalți doi fii ai mei, Lorenzo și Girolamo, au fost reținuți la Veneția în funcții-cheie pentru continuarea războiului.

Reorganizarea armatei se făcea cu o iuțeală remarcabilă. În timp ce inamicii noștri se pregăteau să dezmembreze ceea ce mai rămăsese dintr-o Veneție în agonie, noi ne pregăteam revanșa cu energia disperării. Nerăbdător, îmi mușcam mâinile așteptând contraofensiva. Căpitanii noștri - contele de Pitigliano, Latenzio de Bergamo, Soccaccio de Spoletto - aveau sub ordinele lor șase sute de pușcași, o mie cinci sute de călăreți, douăsprezece mii de infanteriști slavoni, greci și albanezi. Acestor trupe terestre li se adăugau o sută de galere cu echipajele lor. Dezastrul de la Agnadello ne copleșise la mijlocul lunii mai.

La începutul lunii iulie papa ne-a transmis condiții atât de umilitoare pentru o eventuală ridicare a excomunicării, încât am considerat inutil să-i mai răspundem.

Aceasta este perioada în care Machiavelli ne descria ca pe niște poltroni, incapabili să ne luptăm, și ne atribuia o lașitate vecină cu josnicia.

Papa îi numise deja în fruntea orașelor Romagnei cucerite de trupele de mercenari pontificale pe favoriții săi, printre care faimosul cardinal Alidosi. Pamflete care circulau la Roma și la Veneția reluau zvonurile legate despre sodomia Suveranului Pontif, care ar fi întreținut relații abominabile cu tânărul Federico de Gonzaga, protejatul său, și cu Alidosi, promovat cardinal în schimbul drăgălășeniei lui. Era un exemplu rău pentru tinerii tentați să practice amorul grecesc. La noi, prostituatele se plângeau de concurența adolescenților care se prostituau. Condamnările la moarte pe rug nu lipseau. Însă curentul era prea puternic pentru a mai putea fi zăgăzuit... Exemplul vine întotdeauna de sus...

Dar prefer să renunț la acest subiect, care îmi provoacă dezgustul...

Prezența noii noastre armate reorganizate a mai potolit spaima produsă de o eventuală invazie străină asupra Veneției. Orașul lagunelor va rămâne pentru totdeauna inviolabil.

Viața citadină şi-a recăpătat treptat ritmul normal. Pieţele şi-au reluat activitatea. Comerţul maritim, paralizat, reducea dramatic veniturile statului.

Veşti, nu întotdeauna rele, au început să curgă.

Oraşul Treviso fusese ocupat de Leonardo Trisino, învestit de Maximilian cu titlul răsunător de vicar imperial al Veneţiei. Acest individ, originar din Vicenza, se refugiase în Germania în urma unui asasinat. Într-un tripou, el îl străpunsese cu sabia pe un aventurier care măsluia cărţile. Dotat cu un talent de curtean desăvârşit, reuşise să se introducă în cercul apropiaţilor împăratului, pe care îl însoţea adesea la vânătoare. Din cauza obişnuitei lipse de bani a augustului său stăpân, Trisino dispunea numai de şase sute de cavalerişti şi infanterişti. Locuitorii din Treviso, devotaţi Serenissimei Republici, se revoltară împotriva garnizoanei germane. Conduşi de un oarecare Marco, ei s-au năpustit prin surprindere asupra soldăţoilor care petreceau, majoritatea beţi morţi. Descumpănit, Trisino a reuşit să fugă în plină noapte.

Preveniţi de Marco în legătură cu izbucnirea insurecţiei, şapte sute de infanterişti elveţieni care aşteptau în apropiere desfăşurarea evenimentelor au pătruns în Treviso, salutaţi cu entuziasm de populaţie.

Acesta a fost primul succes al Veneţiei, după o serie neagră de nenorociri care păreau ireparabile.

Pentru Maximilian a fost o decepţie totală. Victoriile sale anterioare fuseseră obţinute datorită sprijinului trupelor franceze. Fără ajutorul lor, ar fi suferit o înfrângere umilitoare. Demonstrarea incapacităţii lui militare l-a făcut ridicol în ochii partenerilor din Ligă.

Înflăcărarea lor se mai potolise. Regele Fernando al Spaniei, după ce îşi astâmpărase foamea înghiţind aproape fără luptă oraşele maritime din Puglia, devenise mai puţin cooperant. Stătea deoparte şi urmărea în calitate de observator evenimentele politice şi militare. Ajunsese la concluzia că uneori neutralitatea este preferabilă războiului.

Suveranul Angliei se interesa prea puţin de problemele italiene.

Papa constată cu o certă îngrijorare că regele Franței rămăsese singurul său interlocutor valabil. Capricios, imprevizibil, stăpân al celei mai puternice armate din Europa, Louis al XII-lea se impusese ca arbitru în Italia. Iulius al II-lea voia să facă din el un instrument al politicii sale şi acum se pomenea în fața unui colos capabil să-l sfărâme. Tocmai în aceste momente Trisino s-a repliat în spatele zidurilor Padovei, care era ocupată de o garnizoană de trei sute de infanterişti germani. Pitigliano a profitat de slăbiciunea inamicului pentru a asedia oraşul cu forțe superioare. Susținuți şi de locuitorii care se revoltaseră împotriva ocupantului german, venețienii au reuşit să cucerească localitatea după o luptă care a durat mai puțin de patru ore.

Însuflețiți de avântul lor, trupele noastre au reuşit să elibereze Legano şi împrejurimile sale, poziție-cheie pentru noi operații militare.

Acest dublu succes a stârnit entuziasmul venețienilor şi le-a ridicat moralul. Francezii, care nu aşteptau decât să dea lovitura finală oraşului lagunelor, au constatat surprinşi că războiul lua o nouă întorsătură, Maximilian şi nemții lui erau deznădăjduiți. Rezistența Veneției spulbera nădejdea de a o ocupa într-un viitor apropiat.

Numai un succes răsunător ar mai putea auri blazonul ruginit al Sfântului Imperiu Romano-German. Într-o tresărire de energie, Maximilian a ordonat marchizului Francesco de Mantova să întreprindă o acțiune de mare amploare împotriva Veneției. Acest personaj îşi câştigase o reputație solidă după ce zdrobise trupele lui Charles al VIII-lea. Pentru a eterniza acest eveniment, îl însărcinase pe pictorul Mantegna să-l imortalizeze într-o frescă votivă, intitulată *Fecioara şi victoria*. Amator de lucrări de artă, protector al artiştilor şi soț al faimoasei Isabela d'Este, cumnată a Lucreziei Borgia, Francesco de Mantova ar fi preferat o *dolce vita* aventurilor militare riscante. Dar nu era bogat. Veniturile domeniului său nu-i ajungeau să mențină intactă strălucirea Casei lui. Ca şi tatăl său, Federico alesese cariera de mercenar, care îi procura venituri mari. Supsese la toate oile. Schimba tabăra după avantajele băneşti pe care le putea obține.

Avea o înfățișare plăcută, o barbă scurtă care urmărea linia feței, nasul scurt şi ochii rotunzi, care îi dădeau aerul unui adolescent îmbătrânit înainte de vreme.

Când era prietenul Veneției i-am arătat o mare simpatie. Dar sentimentele frumoase s-au transformat în dispreț când am aflat că acceptase patronajul lui Maximilian, cel mai calic dintre toți suveranii Europei.

Agenții noştri ne informaseră că alesese Isola della Scala, poziție fortificată natural, care urma să-i folosească drept bază de operații militare împotriva Padovei. Germanii beneficiau de sprijinul unei companii de cavalerie franceze, comandată de un oarecare Boissy, nepot al cardinalului d'Amboise.

În cursul nopții dinaintea ofensivei sale, forțele noastre armate s-au apropiat fără zgomot de fortăreață şi, protejate de întuneric, s-au strecurat în pozițiile ocupate de trupele inamice care se odihneau.

Atacul-surpriză a avut efectul urmărit. Treziți pe neaşteptate din somn, au opus o rezistență slabă, apoi s-au împrăştiat în debandadă. Am făcut un număr mare de prizonieri. Marchizul de Mantova şi Boissy, care au încercat să fugă, au fost prinşi şi duşi în Veneția.

Acest triumf a provocat un entuziasm indescriptibil. I-am rezervat marchizului un tratament dur, închizându-l într-o celulă din subsolul palatului ducal.

Lombardo, sculptor şi arhitect reputat, a primit ordinul să consolideze pereții celulei. Printr-o crudă ironie a sorții, acelaşi Lombardo construise - cu câțiva ani înainte - o capelă pentru prizonierul de astăzi. Pe vremea aceea, el i se adresa patronului său cu apelativul de *prea invincibile împărat...*

Această istorisire amănunțită ar putea să pară plictisitoare, dar merită atenție, pentru că a avut consecințe importante. Desigur, războiul nu se terminase. Am mai suferit câteva înfrângeri, dar succesele au început să apară. Moralul nostru era în creştere, dar cheltuielile de război - mai mult de şapte milioane de ducați pe an - ne îngrijorau.

Oricum, nu mai eram victime incapabile să opunem rezistență. Liga se clătina. Regele Ungariei ieşise deja din joc.

Maximilian a preferat subvenţiile noastre anuale promisiunilor de anexări teritoriale ipotetice care i se făcuseră.

Ne bucuram imaginându-ne uimirea şi ruşinea imperialilor, consternarea francezilor, deziluzia ironică a lui Fernando al Spaniei şi mânia neputincioasă a papei.

Distrugerea Veneţiei devenea un vis irealizabil.

În acele vremuri tulburi mi-a descreţit fruntea un episod comic. O companie de slavoni recent recrutaţi a debarcat la Veneţia. Ca de obicei, i-am primit cu toate onorurile, pentru că erau aliaţi credincioşi, gata să-şi rişte viaţa pentru a ne apăra. Aceştia, originari din Serbia, se mai numeau şi „slavi", cuvânt derivat din termenul *sclav*, căci într-un trecut îndepărtat ofereau contingente întregi de sclavi pentru locuitorii bogaţi ai Romei antice.

O parte din aceşti slavoni a căzut sub stăpânirea turcilor, dar şi-a păstrat credinţa creştin-ortodoxă moştenită de la fostul Bizanţ. O altă parte, incapabili să reziste presiunilor invadatorilor otomani, a trecut la religia islamică practicată de aceşti păgâni.

Înainte de a pleca pe front, slavonii defilau prin faţa noastră fluturând flamurile cu emblema Sfântului Marco, Leul, brodată cu aur. Aceste trupe erau însoţite de vivandiere, care procurau hrana soldaţilor şi se ocupau şi de îngrijirea răniţilor.

Înconjurat de consilierii mei de la Seniorie şi de garda mea personală, priveam zâmbind defilarea şi răspundeam uralelor ridicând un braţ, ca romanii din antichitate.

Deodată, din rândurile lor s-a desprins o vivandieră transfigurată de emoţie, s-a apropiat de mine, a îngenuncheat şi mi-a sărutat mâna - în semn de respect - dar, spre surprinderea mea, după ce s-a ridicat şi înainte să plece, m-a sărutat pe gură.

– Binecuvântează-mă, preasfinte părinte!, a strigat ea cu ochii în lacrimi.

Când oamenii mei s-au repezit să mă apere împotriva unui eventual atentat, ea s-a îndepărtat, pierzându-se în trupa aflată în marş. Consilierii mei zâmbiră.

– Papa ar fi gelos!, zise Morosini, izbucnind în râs.

Apoi mi-a explicat că slavonii sunt de felul lor foarte comunicativi, iar îmbrățișările și sărutul pe gură sunt gesturi obișnuite la ei.

Dar medicul meu avea altă părere. Cu o voce gravă, mi-a explicat că risc să mă molipsesc de ciumă, de lepră sau chiar de boala franceză, fiindcă vivandierele sunt cunoscute pentru dezmățul lor. Apoi, m-a pus să deschid gura ca să vadă dacă nu am vreo zgârietură care ar putea spori riscul unei contaminări.

La început am refuzat această consultație inoportună, dar consilierii mei au susținut inițiativa discipolului lui Esculap. Criza politică și militară prin care trecea Serenissima Republică nu permitea complicațiile inerente unei noi alegeri a dogelui, au insistat ei.

Din fericire, acest incident care luase proporțiile unei afaceri de stat a fost depășit de un eveniment de importanță capitală. După refuzul nostru de a accepta condițiile umilitoare pretinse de papă, acesta a înțeles că este de preferat să renunțe la atitudinea lui intransigentă față de Veneția.

În ciuda războiului care amenința să se prelungească, păstrasem un ambasador la Roma, Francesco Foscari, diplomat de înaltă clasă, pentru a tatona climatul politic și pentru a ne informa asupra intrigilor care se urzeau la Roma. Printr-o subtilitate teologică, era acreditat pe lângă șeful spiritual al Bisericii și nu pe lângă suveranul pământean. Rarii curieri diplomatici care reușeau să se strecoare noaptea peste liniile frontului ne aduceau indicații prețioase despre starea de spirit din Cetatea Eternă.

Prevederile noastre păreau să se realizeze. Louis al XII-lea, marele amic al papei, începuse să-l supere. Se arătase neînduplecat atunci când Iulius al II-lea, în calitatea sa de conducător al Bisericii, a vrut să-i atribuie unuia dintre favoriții săi un episcopat în Franța. Papa avusese intenția să facă din regele Franței un instrument al politicii sale, pentru a constata în cele din urmă că rolurile se inversaseră. Louis al XII-lea dirija acum orchestra.

Pentru a recupera câteva orașe din Romagna, papa vânduse de fapt Italia unor suverani străini.

Este adevărat, Veneția profitase de haosul care a urmat după căderea clanului Borgia pentru a-şi extinde teritoriul dincolo de frontierele sale tradiționale.

Într-una din zilele faste pentru noi, papa l-a convocat la Vatican pe ambasadorul nostru. Cu ipocrizia care îl caracteriza, i-a declarat că el a iubit mereu Veneția şi că participarea sa la Liga de la Cambrai fusese determinată de împrejurări politice imperioase. Pe de altă parte, Serenissima Republică violase prerogativele papale şi anexase teritorii care făceau parte din Statul Pontifical. Dar Dumnezeu nu doreşte moartea păcătosului. El ar fi dispus să ierte Veneția dacă ea şi-ar îndrepta purtarea în mod onorabil. Condițiile erau grele, dar mai puțin severe decât cele formulate înainte. Totodată, trebuia să recunoască valabilitatea excomunicării şi să prezinte scuze publice. Deşi afectați de aceste umilințe şi de pierderile materiale şi umane suferite în prima etapă a campaniei, am acceptat pretențiile spirituale şi teritoriale.

Informați de această hotărâre, Louis al XII-lea şi Maximilian au protestat, dar papa s-a arătat de neclintit.

La mai puțin de un an de la bătălia de la Agnadello, papa - ca o giruetă - şi-a schimbat politica. Lipsiți de armele spirituale ale Bisericii, aliații Sfântului Scaun nu mai puteau justifica războiul împotriva Veneției şi rațiunea ocupării a mai mult de două treimi din Italia.

Ceremonia iertării papale a avut loc la Roma cu un fast impus de importanța acestui eveniment, care confirma puterea supremă a Bisericii, reprezentată de Suveranul Pontif. Ambasadorii noştri au făcut o declarație solemnă de căință şi de supunere, după care au primit în genunchi absolvirea de păcate.

Senioria nu a iertat niciodată această umilință şi a redactat un document prin care protesta împotriva condițiilor draconice impuse prin violarea vădită a drepturilor Republicii Serenissime.

Războiul a cărui victimă a fost Veneția nu s-a terminat numai cu atât. Inamicii noştri ne răpeau oraşe, teritorii, cu prețul unor mari pierderi de oameni. Germanii s-au făcut

stăpâni pe Vicenza, francezii au asediat Bologna, iar papa a îmbrăcat armura şi a atacat Mirandola, ai cărei locuitori nu-i recunoşteau autoritatea. Gritti, viteazul nostru căpitan general, a recuperat Asola, Bassola şi a eliberat Friuli. Dar când a încercat să-i alunge pe francezi din Brescia, a suferit o înfrângere grea şi a căzut prizonier în mâinile duşmanilor, care l-au expediat în Franţa.

Italia devenise un viespar de intrigi politice, de ambiţii absurde, un fel de labirint unde pescuitorii în ape tulburi - suverani, prinţi spirituali sau laici, oameni de stat, aventurieri celebri, toţi incitaţi de papă - se învălmăşeau dezorientaţi, căutând în zadar o ieşire pentru a nu-şi pierde prestigiul.

Asigurat de un tratat mai mult sau mai puţin impus Serenissimei Republici, Suveranul Pontif a făcut o nouă mişcare incorectă, de data asta în defavoarea Franţei, ţara în care găsise azil şi protecţie pe când îl vâna clanul Borgia.

Louis al XII-lea repeta experienţa tristă a predecesorului său, care se înfundase cu întreaga lui armată în smârcurile italiene, momit de şefi de stat incorecţi, care îi ofereau în schimbul cooperării teritorii însemnate. Odată rolul său jucat, era invitat cavalereşte să le părăsească. Dar cum nu se lăsa convins, un nou război se profila între foştii aliaţi.

Papa plănuise să atace pe mai multe fronturi deodată. Elveţienii aflaţi în serviciul său şi veneţienii îl încurajau. El voia să confişte pământurile ducelui Alfonso de Ferrara, rămas credincios francezilor.

Louis al XII-lea şi-a anunţat intenţia de a organiza un conciliu care să ceară destituirea Vicarului lui Hristos, care la rândul său l-a ameninţat cu excomunicarea şi i-a retras titlul onorific de rege catolic, în acelaşi timp, a ordonat arestarea cardinalului de Clermont şi excomunicarea tuturor cardinalilor francezi sau favorabili Franţei.

Enervat de lipsa entuziasmului nostru pentru noul său război, care susţinea, evident, propriile lui interese, a avut impertinenţa să ne ameninţe cu armele sale spirituale şi pământene. Veneţienii, gata să moară pentru a-şi apăra patria, ezitau să-şi verse sângele pentru gloria papei.

Pentru că Louis al XII-lea dispunea încă de forțe armate considerabile, papa îi determină pe regii Spaniei și Angliei să se alieze împotriva lui. În locul Veneției, Franța devenea inamicul lumii creștine asmuțite de șeful ei, Vicarul lui Iisus Hristos.

În fruntea a douăzeci și cinci de mii de elvețieni, sprijiniți de trupe spaniole și venețiene, Suveranul Pontif s-a năpustit asupra Bolognei, care se afla în mâinile francezilor, de altfel nu prea numeroși. A reușit să pună mâna pe oraș fără să înfrunte o rezistență prea înverșunată. Și-a început stăpânirea acordând marelui său favorit, cardinalul Alidosi, titlul de guvernator și arhiepiscop al Bolognei. Ducele de Urbino a primit misiunea să-l apere cu trupele sale.

Iarna grea și furtunile de zăpadă, neobișnuite în Italia, i-au depășit vitalitatea, energia și voința de a lupta cu arma în mână. S-a întors la Roma învins de forțele naturii. Bolnav la pat, a aflat cu amărăciune că o gravă neînțelegere învenina relațiile dintre cardinalul Alidosi, care se comporta ca un tiran, și ducele care încerca în zadar să-l facă să înțeleagă că certurile riscau să le aducă mari neajunsuri. Prevederile lui s-au adeverit.

Căpitanul Trivulzio, care luptase la început sub steagul aragonilor, pentru a se înrola mai târziu în serviciul francezilor, a asediat Bologna. Locuitorii au profitat de această situație și s-au răsculat, alungându-i pe Alidosi, pe Urbino, precum și garnizoana pontificală. Au deschis apoi porțile orașului și i-au primit pe francezi ca învingători.

Această acțiune a avut urmări de o gravitate excepțională. Ducele îl acuza pe cardinal de eșecul lor, conflictul a luat proporții și, în cursul unui violent schimb de insulte, d'Urbino a înfipt sabia în pântecele adversarului său, care și-a dat duhul.

Papa a avut durerea să-și piardă favoritul și să afle că faimosul lui monument care îl reprezenta cu sabia în mână a fost distrus de mulțime. Această statuie era opera unui anume Michelangelo Buonarroti, sculptor originar din Florența, care, după cum afirmau criticii, ar fi atins perfecțiunea lui

Fidias, a lui Miron şi a lui Praxiteles. N-am avut prilejul să-i admir capodoperele. Se spune că este şi un pictor de mare talent şi că frescele lui sunt mai frumoase decât tablourile dragului nostru Giorgione.

Avântul războinic al veneţienilor scăzuse. Tinerii patricieni s-au întors acasă. Cei doi fii ai mei au urmat curentul general.

Locuitorii oraşului lagunelor au răsuflat uşuraţi. Frontul se îndepărta de Veneţia. Păţaniile papei trezeau în schimb un mare interes şi o curiozitate bolnăvicioasă. De la Roma, Trevisamo ne transmitea zvonurile care circulau cu privire la relaţiile sodomite ale Suveranului Pontif cu defunctul Alidosi. Pe plan religios, Maximilian şi Fernando de Aragon propuseseră convocarea unui conciliu general, care să se întrunească la Pisa pentru a judeca, printre altele, jurământul făcut de papă în faţa conclavului. În Germania, opinia publică condamna viaţa sa păminteană şi religioasă.

Totuşi, regele Prea Catolic acordase sprijinul său militar papei care declarase război Franţei.

La rândul său, Maximilian visa să alipească Italia la Imperiul Romano-German şi să poarte dubla coroană de împărat şi de papă.

Era o confuzie totală. Se desfăşurau lupte pe toate fronturile, dar fără să se ştie de ce.

Curia şi Sfântul Colegiu erau în fierbere. Cardinalii loiali Sfântului Părinte şi cardinalii rebeli se împroşcau cu insulte.

Pentru a-şi asigura o majoritate confortabilă - politica obliga - Iulius a creat o nouă generaţie de cardinali loiali lui. Preocupările religioase treceau pe planul doi. Pentru a se opune conciliului potrivnic guvernării sale, care trebuia să se întrunească în curând la Pisa, hotărî să convoace un contraconciliu sub patronajul său.

Războiul continua cu întregul lui cortegiu de consecinţe deosebit de grave pentru populaţia civilă, supusă unor suferinţe intolerabile.

Armatele franceze făceau cu greu faţă ofensivei trupelor pontificale, sprijinite de importante forţe spaniole comandate

de Raimondo de Cardona, viceregele Neapolelui, şi de slavonii lui Andrea Gritti. Împreună au reuşit să cucerească Brescia, pentru ca apoi să asedieze Bologna.

Tocmai în aceste momente a intervenit, *deux ex machina*, un tânăr căpitan general, Gaston de Foix, nepot al regelui Louis al XII-lea. S-a năpustit asupra Bolognei şi a pus pe fugă inamicul, a recucerit Brescia, unde, după o luptă eroică, Gritti, guvernatorul nostru, a căzut prizonier, apoi s-a îndreptat în marş forţat spre Ravenna, a surprins grosul armatei Ligii şi a zdrobit-o. A fost unul dintre cele mai mari şi mai sângeroase dezastre înregistrate de istoria Italiei. Artileria ducelui de Ferrara avusese o contribuţie importantă la această victorie răsunătoare. Printre prizonieri se aflau cardinalul Giovanni de Medici, reprezentantul papei, Fabrizio Colonna şi marchizul de Pescara. Mii de morţi au căzut pe câmpul de luptă.

Când i s-a adus la cunoştinţă îngrozitoarea veste, papa şi-a dezlănţuit mânia. Apropiaţii săi l-au auzit urlând, plângând, tremurând şi rostind ameninţări nesăbuite. Apoi, panica a cuprins toată lumea. Gaston de Foix declarase că următorul său obiectiv va fi Roma. Vestea morţii sale a venit la scurt timp după aceasta şi a provocat o bucurie unanimă. Partizanii papei jubilau.

Dispariţia tânărului şi gloriosului căpitan general a însemnat sfârşitul puterii franceze în Italia.

Pierderea Paviei şi a Astiei, urmată de eliberarea Genovei au precedat părăsirea Romagnei şi dispariţia conciliului antipapal.

Ducele de Ferrara, aliat credincios al lui Louis al XII-lea, temându-se să nu fie arestat şi judecat pentru crimă de înaltă trădare, şi-a părăsit ducatul şi a dispărut. Papa nu-i putea ierta căsătoria cu Lucrezia Borgia.

Iulius al II-lea a declarat triumfător:

– Am alungat barbarii din Italia! Dar misiunea care ne-a fost încredinţată de Dumnezeu încă nu s-a terminat!

Ce voia să spună papa? Asupra cui îşi va mai abate mânia?...

Locuitorii Veneţiei au răsuflat uşuraţi. Pericolul, marele

pericol, fusese înlăturat. Eliberați de apăsătoarea tensiune nervoasă, își descărcau energiile și, cu o bucurie copilărească, se abandonau plăcerilor de tot felul. Serbări publice și particulare, baluri, nunți, reprezentații teatrale, defilări de gondole încărcate cu flori, întreceri sportive, curse de cai. Dar există și un revers al medaliei. Excesele se dezlănțuiseră. Scandaluri, jocuri de cărți măsluite, dueluri, orgii...

Violențe inutile, răpiri, violuri, furturi, crime cu și fără motiv au impus Consiliului celor Zece și Curții Criminale o activitate neîntreruptă. Sebastiano Bollani, Alessandro Navagero, Baltasare Molin, tineri patricieni acuzați de furt, au fost condamnați la moarte și executați. Giorgio Bragadin, care abuzase de o tânără fată, a primit aceeași pedeapsă. Tatăl său, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, a găsit prilejul să-mi vorbească fără să fim auziți de consilierii Senioriei, care îmi supravegheau toate mișcările, toate întâlnirile.

– Leonardo, te implor, salvează-mi băiatul! La sfârșitul săptămânii va trebui să îndure pedeapsa capitală. Nu pot să concep o asemenea nenorocire...

– Sunt dezolat! Știi prea bine că am mâinile legate. Patriarhul Veneției, care a îndrăznit să intervină pentru Gaspare Valier, condamnat la moarte pentru că a omorât un biet funcționar care încasa taxe, a fost demis din funcție, fiind socotit nedemn să mai poarte cârja pastorală. Sentințele Consiliului celor Zece sunt suverane...

Bătrânul Bragadin a plecat plângând...

Într-adevăr, nu puteam să fac nimic...

Nu voi uita niciodată chipul întunecat al lui Andrea Morosini, *avogador*, care a cerut ca pedeapsa cu moartea să fie aplicată propriului său fiu. Acesta se făcuse vinovat de a fi sărutat în biserică o tânără fată, căreia i-a sustras și un inel fără prea mare valoare.

– Arestați-l! Spânzurați-l! Tăiați-i capul!...

O sută de tineri nobili au fost condamnați la amenzi mari și exilați pentru că în plină noapte, fiind beți, au trecut pe cheiuri și au deteriorat gondolele legate la chei...

Această severitate față de nobili subliniază egalitatea tuturor cetățenilor venețieni în fața legii. Era posibil ca

pentru acelaşi delict muritorii de rând să primească pedepse mai puţin grele decât nobilii.

Această intransigenţă contribuia la întărirea prestigiului justiţiei şi sublinia corectitudinea judecătorilor.

Într-o zi am avut o experienţă plăcută. Andrea Gritti s-a întors la Veneţia, eliberat din captivitate de regele Franţei, care îi oferise ospitalitate la Curtea sa. Tratat cu toate onorurile, el avusese câteva întrevederi cu suveranul. Gritti ne aducea un proiect de alianţă. Atitudinea lui ne-a părut suspectă. Schimbarea partenerilor de azi pe mâine nu corespundea politicii noastre tradiţionale. Am decis să analizăm această decizie fără grabă.

La Veneţia aproape că uitasem problemele care mai frământau Italia şi care se desfăşurau departe de graniţele noastre. Eram informaţi de ultimatumul trimis florentinilor de papă. Să accepte de bunăvoie înapoierea Medicilor sau vor fi forţaţi să o facă.

Au preferat a doua variantă.

Era însă o chestiune care nu ne privea direct.

Apoi am aflat - pe o cale ocolită - că papa voia să atace Spania, care câştigase în Italia o autoritate inadmisibilă. Dar pentru a-l lovi pe Fernando Catolicul, papa trebuia să se asigure de un alt aliat capabil să combată influenţa lui crescândă.

Şi l-a găsit în persoana lui Maximilian, care dispunea acum de o armată mare, dar nu avea bani să o întreţină. Au avut loc negocieri secrete, care au dus la un acord. Vaticanul va finanţa apropiatul război. În schimbul concursului său, calicul pretindea Vicenza şi Verona, posesiuni veneţiene. Suveranul Pontif a acceptat formula şi tratatul a fost semnat într-un cadru solemn. Această manevră nedemnă a indignat Senatul. Consilierii Senioriei, surprinşi, nu puteau înţelege această trădare. Eram aliaţii papei. Lipsa lui de scrupule era cunoscută şi arhicunoscută. Dar de data asta depăşise limitele. El, care se declara un apărător al Italiei eliberate de barbari, garanta împăratului posesiunea a două oraşe italiene. Pentru a asigura succesul combinaţiilor sale politice, recunoştea implicit drepturile germanilor asupra

Lombardiei, pe care de altfel aceştia o revendicau stăruitor de mai multă vreme.

În acelaşi timp, el ameninţa Franţa cu interdicţia, dacă nu acceptă anularea Pragmaticei Sancţiuni...

Senatorii noştri cei mai naivi, care se mai îndoiau de reaua-credinţă a papei, au primit o confirmare oficială când Senioria a primit un mesaj ultimativ. Ni se cerea să predăm imediat germanilor Vicenza şi Verona, să plătim două sute cincizeci de mii de ducaţi anual pentru învestitura Padovei şi un tribut anual de treizeci de mii de ducaţi. În cazul unui refuz, Suveranul Pontif va folosi armele sale spirituale şi temporale şi totodată va fi declarată starea de război între Imperiul German şi Serenissima Republică.

Desigur, am respins fără nicio ezitare aceste pretenţii ultimative. Invitat să se alăture unei noi Ligi, Regele Catolic s-a arătat reticent. Papa făcuse imprudenţa să declare faţă de cardinalul Grimaldi: „Dacă Dumnezeu îmi mai dă zile, îi voi elibera şi pe napolitani de jugul care îi apasă!".

Surprins de reacţia negativă a Veneţiei, papa s-a făcut negru de furie. Nu se aştepta la un eşec. Mânia lui a crescut când a aflat că agenţii noştri diplomatici i-au înmânat regelui Franţei un mesaj clar: Serenissima Republică acceptă alianţa propusă de regele Louis al XII-lea.

Obişnuit să-şi impună cu orice preţ voinţa, papa constata că agresivitatea se întorcea împotriva sa şi că un nou război de mari proporţii ameninţa să însângereze Italia. Franţa încă mai dispunea de o forţă armată impresionantă, care nu aştepta decât să-şi dovedească valoarea pe câmpul de luptă.

Sănătatea deja precară a Suveranului Pontif s-a resimţit. În timp ce pregătirile unui apropiat război continuau cu înverşunare, tensiunea lui nervoasă creştea. Se temea de o alianţă între Franţa şi Elveţia, expertă şi ea în jocul dublu.

În ajunul Crăciunului, papa a căzut la pat. În pofida îngrijirilor date de opt medici, care vegheau cu schimbul la căpătâiul lui, o ameliorare a sănătăţii sale întârzia. Preocupat de monumentul său funerar, care trebuia să-i

imortalizeze gloria, l-a chemat pe Michelangelo şi i-a ordonat să-l termine cât mai repede. Nu şi-a uitat nici rudele, pe care le-a copleşit cu privilegii. Printre altele, a ordonat ca nepotul său, ducele d'Urbino, să fie învestit pe viaţă ca vicar la Pesaro.

Înconjurat de o mână de cardinali, cei mai devotaţi, şi-a dat duhul. Apologeţii săi au consemnat că o mulţime imensă a asistat la funeralii, manifestând o mare veneraţie, ca şi când ar fi fost vorba de însuşi *trupul Sfântului Petru*. Îi atribuiau gloria de a fi salvatorul papalităţii şi îl comparau cu marele Innocent al III-lea.

Duşman înverşunat al Veronei, avid de glorie şi de sânge, îşi pierduse simţul realităţii. Ca şi Innocent al III-lea, îşi imagina că este centrul Universului. Setea lui de violenţă, crizele sale de furie erau în contradicţie cu misiunea lui sacerdotală. Pasionat de vânătoare - distracţie profană, nepotrivită cu spiritul ecleziastic - nu a ezitat să hotărască personal condamnări la pedeapsa capitală, trimiţând oamenii să li se taie capul pe butuc.

Guicciardini, un tânăr şi foarte dotat doctor în filosofie, pe care l-am cunoscut personal şi care avea intenţia să scrie o istorie a Italiei, spunea despre Iulius al II-lea că nu era preot decât prin odăjdiile pe care le purta.

Noi, veneţienii, nu putem uita că a urmărit cu înverşunare nimicirea Republicii noastre.

Urmaşul său, Leon al X-lea, i-a continuat politica, reaprinzând războiul între liga alcătuită din Statul Pontifical, Germania şi Spania, împotriva noastră, a veneţienilor, aliaţi de nevoie cu francezii... Încă o dată vărsare de sânge, morţi, distrugeri, lacrimi şi suferinţe...

Încă o dată papalitatea a luat drept ţintă Veneţia...

SELIM I
sultan al Imperiului Otoman, calif al islamului, poreclit *Yavuz* - cel groaznic

Tatăl meu, Baiazid Sultan, spunea cu umorul lui acid:

– Papa Alessandro Borgia a fost cel mai ieftin ucigaş plătit de mine, iar urmaşul său este astăzi mai eficient, mai necesar decât un paşă cu trei tuiuri...

Într-adevăr! Să plăteşti 300.000 de ducaţi stăpânului Vaticanului pentru lichidarea lui Djem era un preţ avantajos, impus de raţiuni de stat.

Cât despre Iulius al II-lea, acesta merita recunoştinţa şi elogiile noastre cele mai entuziaste, pentru că a întărâtat Europa creştină să distrugă Veneţia, singurul stat italian capabil să se opună expansiunii noastre şi care s-a luptat cu noi fără încetare, de la pătrunderea noastră în inima Imperiului Bizantin ros de carii...

Asasinarea lui Djem se înscrie în tradiţia familiei noastre. Osman Gazî, întemeietorul puternicei dinastii a Osmanlâilor, a deschis seria asasinatelor, ordonând executarea unchiului său Dundar, care încercase să-i răpească tronul.

Orhan, fiul şi urmaşul său, n-a fost obligat să recurgă la această măsură extremă, pentru că fratele lui mai mare, Aladin, s-a supus de bunăvoie fratelui mai mic care, profitând de slăbiciunea bazileilor, s-a instalat solid în Europa, ca să nu o mai părăsească niciodată.

Orhan a avut şase fii. Murad, cel mai energic dintre ei, sprijinit în secret de congregaţia *aşâşilor*, a recrutat dintre aceştia ucigaşi plătiţi care i-au lichidat pe trei dintre fraţii săi, Soliman Paşa, Sultan şi Kasim, în timpul domniei tatălui lor, fără să lase cea mai mică urmă. Soliman, cel mai vârstnic, un comandant militar înnăscut, deci posibil rival, a fost primul care a murit într-un accident de vânătoare foarte bine

înscenat. Sultan a avut acelaşi sfârşit. Pentru că nu era bine ca „întâmplările" să se repete şi pentru a nu trezi bănuieli, Kasim a murit otrăvit.

Profund mâhnit, indignat de această serie de decese, tatăl lor a fost răpus de o congestie cerebrală. Credincioşii *aşâşi* s-au grăbit să-l proclame pe Murad sultan al Imperiului, îndepărtându-l pe Kalil, care, în ordinea succesiunii, ar fi trebuit să se încingă cu sabia lui Osman. Din nefericire, un argument pleda împotriva lui. Mama sa era o prinţesă bizantină, Teodora, fiica Bazileului Ioan al VI-lea Cantacuzino. *Aşâşii* nu puteau admite prezenţa unei creştine pe tronul Osmanlâilor. Această interdicţie religioasă a avut drept urmare asasinarea prin strangulare a lui Kalil. Ibrahim, mezinul, a avut aceeaşi soartă.

Proclamat sultan, Murad I a purtat numeroase războaie în Balcani şi în Asia, obţinând pretutindeni succese remarcabile. După bătălia de la Kosovo, care a pus capăt puterii sârbilor, a căzut victimă unui atentat laş. Un ofiţer inamic, Milos Obilici, un transfug, a reuşit să intre în cortul în care sultanul sărbătorea victoria, s-a apropiat de el şi i-a înfipt un cuţit în burtă. Înainte de a muri, Murad l-a numit succesor pe fiul său, Baiazid I.

El este cel care a oficializat - din raţiuni de stat - asasinarea fraţilor de către sultanul care urca treptele tronului.

Înainte de moartea părinţilor lor, tinerii prinţi de sânge imperial, care purtau titlul de *celebi*, se spionau cu ură amestecată cu teamă, pentru că erau siguri că vor fi strangulaţi de fratele lor mai mare sau de unul dintre cei care prin manevre ascunse va reuşi să-şi însuşească puterea imperială.

Unii sultani nu erau prea prolifici. În ciuda sutelor de odalisce care populau haremul imperial - cadâne, hesekî, ikbal, gozdî şi gedicli - puţine dintre ele deveneau mame, pentru că cei mai mulţi sultani preferau compania icoglanilor, adolescenţi atrăgători, care după ce împlineau optsprezece ani deveneau cele mai bune cadre ale cavaleriei otomane.

Noi, turcii, nu suntem singurii care avem aceste gusturi. Bizantinii ne-au învăţat că vechii romani obişnuiau să spună că se culcau cu femeile pentru a face copii, dar se culcau cu

băieții pentru a face dragoste.

Cât despre obiceiurile italienilor din zilele noastre, să nu mai vorbim. Subiectul este prea banal pentru a-i acorda o atenție deosebită.

Dar să revenim la Baiazid Sultan, urmaşul lui Murad I. El şi-a inaugurat urcarea pe tron ordonând strangularea fratelui său Yacub, care alergase la căpătâiul tatălui său rănit, fără să ştie că acesta îşi dăduse sufletul.

Baiazid hotărâse ca pe viitor prinții de sânge imperial să fie uciși prin strangulare, pentru că legea Coranului interzice adevăraților credincioşi să verse sângele rudelor apropiate.

Baiazid a fost un mare războinic. Dintre bătăliile câştigate, cea de la Nicopole, împotriva necredincioşilor cruciați, a reprezentat culmea carierei sale. Sfârşitul domniei lui va fi umbrit de fatala înfrângere pe care i-a administrat-o Timur Lenk la Ankara. Căzut prizonier şi închis într-o cuşcă, a înghițit otrava ascunsă sub piatra unui inel, deşi sinuciderea este interzisă de Coran.

Dezastrul de la Ankara a fost urmat de haosul perioadei care a durat până la cucerirea tronului. Cei şase fii ai lui Baiazid - în ordine cronologică Soliman, Isas, Musa, Mustafa, Mahomed şi Kasim - s-au luptat între ei pentru a cuceri puterea. Cu excepția lui Mahomed, toți au dispărut printr-o moarte violentă: Isas - strangulat în baie de spionii lui Soliman; Soliman - ucis din ordinul lui Musa; Musa - decapitat; Mustafa s-a refugiat la bizantini, care au vrut să se folosească de el ca de o marionetă. În cele din urmă, a căzut în mâinile turcilor, care l-au executat. Proclamat sultan la optsprezece ani, Mehmed I a luptat ca un leu cu duşmanii islamului. În timpul domniei lui, o sută de galere venețiene sub comanda unui oarecare Giovanni Loredan au distrus flota noastră de război în largul portului Gallipoli.

Dar acum ne răzbuna Papa Iulius al II-lea, care a purtat războiul în inima păcătoasei republici a lagunelor.

Mort la vârsta de treizeci şi doi de ani, Mehmed I a fost urmat de Murad al II-lea, care a nimicit la Varna o nouă cruciadă a ghiaurilor. Capul regelui Ungariei, ucis de un ienicer, a fost înfățişat în vârful unei suliți sultanului victorios. Cardinalul Cesarini, reprezentantul papei, a fost pus

în lanțuri și aruncat în închisoare.

Urmașul lui Murad al II-lea, marele sultan Mahomed al II-lea, este mai presus de orice elogii. Cuceritor al Constantinopolului, el s-a afirmat prin geniul său militar, prin uimitoarea sa capacitate politică, fiind socotit cel mai ilustru sultan al tuturor timpurilor. Nutresc o admirație fără margini pentru el și mă mândresc de a fi nepotul său.

Și-a dovedit din nou înțelepciunea când a dispus strangularea fiului său mai vârstnic, Mustafa, un mare războinic, dar irascibil, imprudent și foarte violent, spre deosebire de fiul cel mic, tatăl meu, Baiazid, care dădea dovadă de moderație, de un spirit diplomatic și de o capacitate care îi permiteau să facă față celor mai grave crize. Bunicul meu, Mahomed al II-lea, este cel care a definitivat codul de legi al dinastiei Osman, în baza căruia sultanul își poate ucide frații pentru rațiuni de stat.

În ciuda calităților sale, tatăl meu a fost urmărit de nenoroc. A pierdut un război cu mamelucii, stăpânii Egiptului, iar flota noastră de război a fost distrusă de galerele venețiene în largul Dardanelelor.

Era înconjurat de comandanți militari incompetenți, care-i dădeau sfaturi proaste.

Este însă adevărat că avea un caracter pașnic, nepotrivit cu timpul său, prefera convorbirile diplomatice campaniilor sângeroase. Dar astăzi tratatele nu au nicio valoare. Șefii de stat sunt niște mincinoși înrăiți, niște indivizi lipsiți de credință și lege.

Înaintea marii bătălii de la Varna, sultanul Murad al II-lea semnase un tratat de pace cu Ladislas, regele Ungariei.

Papa Eugenio al IV-lea va organiza o nouă cruciadă împotriva noastră. Întrebat de suveranul ungar care invoca tratatul semnat recent cu sultanul, papa i-a răspuns în scris:

„Un jurământ, chiar dacă este sfânt, nu te leagă față de necredincioși și înseamnă să faci un act pios și plăcut lui Dumnezeu dacă îl încalci pentru a-i nimici pe aceia care îl batjocoresc."

Acest exemplu îmi ajungea. Încă un argument care îmi întărea convingerea că trebuie să fii neiertător față de

duşmani şi că nu trebuie să te încrezi în cuvântul lor...

Când eram copil, învățătorul meu, un savant cucernic, îmi vorbea adesea de strămoşii mei. Mi-a spus, de exemplu, că Murad al II-lea, care ordonase strangularea fratelui său mai mic Mustafa - lucru destul de obişnuit - a avut ideea genială de a le scoate ochii celorlalți doi frați, Mahmud şi Yusuf...

Relațiile mele cu sultanul, tatăl meu, s-au răcit când l-a ales ca urmaş pe fratele meu mai mare, Ahmed, care nu era iubit de ieniceri.

În ciuda respectului pe care i-l purtam, am mobilizat trupe pentru a-l combate. În paralel, am organizat în amănunt asasinarea fratelui meu Korcud, un posibil rival. Au mai fost înghițiți şi cinci nepoți în acest grup familial dus la tăiere...

Un mic război civil, un vârtej de victorii şi de înfrângeri pentru ambele părți, s-a terminat prin capturarea moştenitorului desemnat, Ahmed, care a fost strangulat după toate regulile artei.

Situația tatălui meu devenea insuportabilă. A înțeles că nu-i rămânea decât să îndure consecințele şi să abdice în favoarea mea, ceea ce a şi făcut, nu fără regrete.

În drum spre exil, s-a stins otrăvit. Mărturisesc că am fost de acord cu această măsură extremă, care înlătura viitoare complicații... Am avut patru fii. Murad, Mahomed, Soliman şi Abdulah.

Numeroasele mele treburi, al căror scop era întinderea Imperiului Otoman dincolo de limitele imposibilului, nu m-au împiedicat să le studiez caracterul, calitățile şi defectele. Această îndelungată supraveghere mi-a permis să ajung la concluzia că numai Soliman merita să mă urmeze. Am luat deci o hotărâre radicală. Să ordon să fie lichidați Murad, Mahomed şi Abdulah, pentru a-l scuti pe fiul meu ales să suporte, după ce va ajunge la putere, rivalitățile dintre frați. Desigur, am fost bine inspirat. Citisem în ochii lui scânteia geniului. Poporul turc, poporul meu, m-a poreclit *cel groaznic*. Cred că am meritat porecla.

Şahul Persiei, Ismail, acordase azil unuia dintre nepoții mei, care fugise înainte de sosirea călăilor care ar fi trebuit să-l stranguleze. Drept represalii, am ordonat recensământul tuturor perşilor care trăiau pe teritoriul imperiului

meu. Erau patruzeci de mii. Am hotărât executarea lor neîntârziată. Scandalizat, indignat, Ismail şi-a adunat armata şi a trecut ca vântul graniţa noastră. Riposta mea a fost înspăimântătoare. I-am nimicit trupele şi am ordonat să fie executaţi toţi prizonierii, fără excepţie. Apoi, am anexat la Imperiul Otoman tot ţinutul dintre Tigru şi Orontes.

Am năvălit în Siria şi în Egipt, ţări stăpânite de mamelucii care respinseseră armatele tatălui meu. De data asta însă, au avut de-a face cu un adversar crud, care ştia ce vrea.

I-am zdrobit. Vreo zece mii dintre ei au îngrăşat câmpurile de luptă. Cincizeci de mii de prizonieri au fost executaţi. Sultanului egiptean, luat prizonier, i s-a tăiat capul.

După puţin timp, Algeria a devenit o provincie turcă.

Cucerind Mecca cea venerată şi Medina cea iluminată, două oraşe sfinte, mi-am luat titlul de Comandor al Dreptcredincioşilor şi înalta demnitate de Calif al Islamului.

Am ordonat construirea unui mare şantier naval şi crearea unei puternice flote de război, capabilă să se împotrivească puternicelor galere veneţiene şi spaniole.

Spre deosebire de tatăl meu, bunătatea personificată, eu m-am impus prin teroare. În opt ani am dispus executarea a şapte mari viziri şi a sute de ofiţeri.

Frontierele asiatice şi africane deveniseră absolut sigure. Din partea asta, imperiul nu avea de ce să se teamă.

Fiului meu Soliman îi va rămâne sarcina să cucerească Europa Occidentală, pentru a îndeplini dorinţa lui Baiazid Ilderim, care visa să dea ovăz cailor din pristolul instalat în altarul bisericii Sfântul Petru din Roma.

Într-o zi, mi-am exprimat dorinţa de a-i masacra pe toţi creştinii din imperiul meu care nu se vor converti la islamism într-un termen scurt.

Şeicul Islam Djemali a reuşit să mă convingă să renunţ.

– Coranul nu-i obligă pe ghiauri să treacă la islamism. Apoi, mai există şi un aspect economic. Creştinii care adoptă credinţa noastră devin privilegiaţi. Dacă toţi ar fi stăpâni, cine ar îndeplini corvezile cele mai umilitoare? Să-i lăsăm să-şi poarte crucea! Este în interesul tuturor!...

LOUISE de SAVOIA
ducesă de Angoulême,
mamă a regelui

Am fost întotdeauna animată de o arzătoare sete de răzbunare. Să-i pedepsesc fără milă pe toți cei care m-au făcut să îndur umilințe, care m-au înjosit intenționat. Să le aplic corecții tuturor celor care au abuzat de naivitatea mea, de încrederea mea şi care sub masca unei false bunăvoințe mă foloseau ca instrument al intereselor meschine. Să mă răzbun pentru jignirile care mi se aduceau fără teamă de consecințe, pentru că mă considerau prea neînsemnată ca să pot riposta.

Dar am notat totul. Răutățile şi insultele, vicleniile şi trădările...

La doi ani am fost logodită cu contele d'Angoulême, care făcea parte din ramura cadetă a Casei regale de Valois.

Eu însămi eram un vlăstar al Casei imperiale de Savoia, iar mătuşa mea, Charlotte, se căsătorise cu regele Louis al XI-lea.

La prima vedere se putea spune că a fost vorba de o legătură matrimonială strălucită. Realitatea era însă murdară. Femeile din categoria mea nu sunt decât piese de schimb într-un joc de capcane pentru păsărele. Tatăl meu, Philippe de Bresse, era un descendent al familiei de Savoia, sărăcit în urma cheltuielilor nesăbuite făcute fără să dispună de venituri corespunzătoare.

În afară de propria mea persoană, cu totul neglijabilă la acea vreme, nu aş fi putut aduce viitorului meu soț nicio zestre... Ei, da, eram mai săracă decât Iov...

Contele Charles d'Angoulême, viitorul meu soț, ruinat cu desăvârşire, era obligat să facă tot felul de expediente pentru a-şi întreține amanta, Jeanne de Polignac, pe fata lor, care se numea tot Jeanne şi căreia i se dăduse titlul de *bastardă a domnului conte*. Mai avea încă două fete naturale, cu mame necunoscute.

În ciuda situației materiale precare, visa la independență, avea tresăriri de orgoliu şi dorința arzătoare de a-şi impune puterea pe pământul Franței. Dar îi lipseau mijloacele pentru a reuşi, banii pentru întreținerea unei armate, indispensabilă pentru a înfrunta puterea absolută a regelui, agresivitatea, inteligența şi spiritul inventiv al unui răzvrătit.

În schimb, suveranul său, Louis al XI-lea, era una dintre acele personalități dotate de natură cu o capacitate politică puternică, inepuizabilă, cu un spirit viclean, cu o perfidie şi o cruzime care îl făceau de neînvins. Îl înfruntase şi pe tatăl său, o adusese şi pe soția sa - mătuşa mea - într-o stare de năuceală totală pentru a o putea brutaliza după bunul plac, îşi nimicea adversarii şi se impusese drept primul şef de stat absolut din Europa.

Obligându-l pe Charles d'Angoulême să accepte o soție săracă, îl lipsea de orice mijloace financiare, de orice sprijin politic pe care o femeie bogată, cu puternice relații de familie, i l-ar fi putut aduce. Charles, îmblânzit de frica de fi întemnițat sau închis într-una din cuştile de fier din înfricoşătorul castel Loches, îşi pierduse curajul de a-i mai rezista. Cu aripile frânte, se supunea ascultător celor mai absurde ordine ale asprului şi neîndurătorului său rege.

Vărul său, ducele Louis d'Orléans, un răzvrătit înnăscut, încercase să-l atragă în sfera lui de influență atunci când îndrăznise să înfrunte ordinele regelui. Timpul petrecut în închisoare de nesupusul duce învins şi adus la realitate i-a servit drept lecție...

Mi-am petrecut primii ani de viață sub tirania ducesei Anne de Franța, care moştenise caracterul aspru, întunecat, neîngăduitor al augustului său tată şi care supraveghea cu strictețe educația mea. Guvernanta care mi se hărăzise, o doamnă din mica nobilime, se ferea de ea ca de foc. Căsătorită cu contele de Beaujeu - un Bourbon - Anne avea comportarea unei mari doamne, țâfnoasă, conştientă de inteligența, de puterea şi de sorgintea ei regală. Îşi tiraniza anturajul impunându-i reguli de o strictă moralitate. Doamnele sale de onoare, care depăşiseră patruzeci de ani, nu mai aveau voie să se fardeze, nici să poarte rochii țipător

colorate. Domnişoarele de companie erau supuse unei discipline monahale. Cochetăria, zâmbetele, glumele cu tinerii gentilomi de la Curte erau interzise. Numai logodnicii aveau voie să le strângă mâna sau să le vorbească în particular. Idilele cele mai nevinovate atrăgeau expulzarea de la Curte a celor în cauză.

Faţă de mine se comportase cu o răceală care mă îngheţa. Severitatea cu care eram tratată mă făcuse, în ciuda vârstei mele fragede, bănuitoare, ipocrită, expertă în a-mi ascunde adevăratele sentimente sub masca unei supuneri acceptate cu bucurie şi recunoştinţă. Simţeam că nu mă poate suferi şi în secret încercam acelaşi sentiment...

Când am atins pragul vârstei de doisprezece ani, căsătoria mea cu Charles d'Angoulême a fost celebrată. Dar această uniune matrimonială care-l lăsa rece avea să se consume abia trei ani mai târziu - şi asta din iniţiativa mea.

Instalată la castelul Cognac, o reşedinţă conjugală modestă, a trebuit să mă obişnuiesc cu o situaţie stranie, pe care în parte mi-o imaginasem...

Louis al XI-lea, care formase Franţa potrivit ideilor sale şi care crease o lume marcată de personalitatea sa, nu a fost în stare să întemeieze o familie la înălţimea geniului care-l caracteriza.

Unicul său fiu, viitorul Charles al VIII-lea, era un prostănac şi un molâu pe care unii comentatori îl considerau cretin. Aspectul lui fizic era respingător. Un fel de broscoi cu capul mare şi ochii bulbucaţi, cu o expresie idioată, urechi clăpăuge şi nişte picioare subţiri care susţineau un corp mic şi îndesat.

Soţia lui, Anne de Bretania - expresie a unei relaţii politice expansioniste prin mijlocirea unei femei - avea o înfăţişare comună şi, fără prea mare bunăvoinţă, îi dăruise ducatul breton, dar nu şi un moştenitor de sex masculin, care să continue dinastia. Biata Anne făcuse eforturi eroice pentru a aduce pe lume trei băieţi - care însă au murit nevârstnici - şi o fată pe jumătate idioată.

Părerea mea în legătură cu membrii familiei de Valois şi cu progenitura respectivă ar putea să pară răuvoitoare. Dar

ea nu este decât reflectarea purtării lor față de mine...

La Cognac am găsit-o pe Jeanne de Polignac, care locuia acolo. Înainte de a pleca de la Amboise la domiciliul conjugal, perspectiva de a-i întâlni pe amanta oficială, pe cei doi frați ai ei, Jean - majordom şi Elie - prim scutier, precum şi pe cele trei bastarde, îmi inspira o oarecare îngrijorare. Îmi imaginam un front comun împotriva mea pregătit să-mi facă viața imposibilă.

Nu eram îndrăgostită de Charles, care la treizeci de ani avea înfățişarea unui bătrân greoi, obosit, acru şi care bombănea un fel de mormăieli ininteligibile... Nu... Gelozia nu-mi crea insomnii. Dar după mahmureala de la Amboise mă temeam să nu cad între Scylla şi Charybda...

Mă aşteptam la o surpriză întunecată, dar s-a întâmplat exact pe dos...

Jeanne de Polignac m-a primit cu un zâmbet fermecător şi m-a sărutat cu o emoționantă căldură. Frații ei şi cele trei bastarde m-au primit cu o simpatie înduioşătoare.

Mai târziu, mi-a declarat că din primul moment i-am făcut o impresie extraordinară. Prospețimea, prestanța, grația, înfățişarea mea armonioasă, demnă de o splendidă pictură, o cuceriseră... Evident, vorbele ei m-au impresionat plăcut. La Amboise nu eram obişnuită să mi se prezinte complimente.

Cu o bunătate pentru care îi sunt recunoscătoare, m-a pregătit pentru rolul de soție şi de mamă pe care aveam să-l îndeplinesc într-un viitor apropiat.

– Dăruieşte-i băieți lui Charles! Ei te vor apropia de tron!, îmi spunea Jeanne făcându-mi cu ochiul...

Cuvintele ei m-au tulburat. Îmi înfățişa o perspectivă amețitoare...

Aşteptam curioasă, emoționată, cu teamă, clipa în care va trebui să împart patul cu Charles şi să suport prima noapte de dragoste... Dar el nu părea grăbit să-şi îndeplinească datoria conjugală impusă de rege...

Această clipă veni în sfârşit, dar se dovedi dezamăgitoare. Era ca şi când mă culcam cu tata. Cât despre Charles, lăsase impresia că se supune unei corvezi. De dragoste nici nu putea fi vorba...

În fața lui Dumnezeu, Jeanne rămânea unica lui soție. Eu nu eram decât un detaliu, o întâmplare survenită în viața sa.

Totuşi, posedam un privilegiu deloc neglijabil. Numai copiii mei concepuți cu Charles vor reprezenta cu adevărat Casa d'Angoulême...

Dragostea fiind ultima dintre grijile mele, am început să mă gândesc la perspectivele ce se vor deschide Casei d'Angoulême dacă voi aduce pe lume un băiat.

Între timp, Charles al VIII-lea se războia cu Italia. Anne de Bretania părea incapabilă să-i dăruiască un moştenitor.

La fel ca şi soțul meu, vărul lui, Louis d'Orléans, fusese obligat să se căsătorească cu Jeanne de Franța, fiica lui Louis al XI-lea. Biata fată era un monstru: urâtă, şchioapă, diformă, pe jumătate idioată, va pune în mod fatal capăt familiei d'Orléans, fiindcă nu era de conceput să facă copii... Din această cauză, Louis nu va putea niciodată să creeze probleme descendenților direcți ai familiei Valois.

Dacă eu voi aduce pe lume un băiat, va avea şansa să-i pice pe cap coroana Franței asemenea unui fruct prea copt.

Dacă la începutul căsniciei mă feream să fac dragoste cu soțul meu, treptat mi-am schimbat tactica şi am început să-l provoc pentru a rămâne însărcinată.

Surprins de pasiunea mea, a cedat cu timpul unor insistențe care au avut drept rezultat naşterea unei fetițe, botezată Margueritte. Eram foarte dezamăgită... Aş fi vrut tare mult vrut să fie băiat.

În cele din urmă, eforturile mele au fost încununate de succes. Am născut un băiat. Un bebeluş superb, neastâmpărat, plin de energie.

Charles a fost oarecum contrariat când a observat că manifestările mele de dragoste s-au răcit dintr-odată.

Nu mai aveam nevoie de el. Îşi făcuse datoria. Eram pe deplin mulțumită.

Prea puțin afectat de *capriciile* mele, a reînnodat relațiile cu Jeanne, care a acceptat supusă această schimbare.

Am organizat botezul fiului meu, cu un ceremonial princiar şi cu serbări strălucite.

Mi-a produs o bucurie de nedescris profeția naşului său,

faimosul călugăr François de Paule, un om sfânt:

– Fiul domniilor voastre va purta pe frunte coroana regală a Franței!

Mi-a făcut plăcere... De altfel, nu făcea decât să-mi confirme convingerea... Purtători ai numelor Charles sau Louis s-au perindat din belşug. Fiul meu va fi o excepție... François, primul cu acest nume...

Mă gândesc cu mare plăcere la cea de-a doua aniversare a lui... Era un drăcuşor adorabil, cu ochii strălucitori, voinic, zburdalnic...

În acea vreme, tatăl său s-a îmbolnăvit şi, după câteva zile de suferință, a murit. Numai Jeanne de Polignac l-a plâns.

N-am avut timp să învăț să-l iubesc. Relațiile noastre nu au avut nimic sentimental. Ratat, tratat cu dispreț de semenii lui, cred că în străfundul sufletului său mă considera răspunzătoare de poziția lui minoră printre prinții de sânge...

Văduvia mea i-a oferit antipaticei Anne de Beaujeu pretextul de a se amesteca în viața mea privată.

– Eşti încă tânără, Louise. Ar trebui să te măriți. Principi străini şi chiar suverani ar fi fericiți să-ți obțină mâna. Mă gândeam la Alfonso de Ferrara sau la regele Henry al VII-lea al Angliei. Ai dreptul la o viață mai bună, să guşti satisfacțiile bogăției, să fii primită pretutindeni cu toate onorurile.

Bunăvoința Annei era suspectă. Ani în şir mă tratase ca pe o paria, fără să-mi acorde nici cea mai mică importanță. Şi deodată, acest mare interes pentru bunăstarea şi pentru viitorul meu. Ducele de Ferrara nu-mi era chiar indiferent, dar Henry al VII-lea era un ramolit cu un picior în groapă.

În realitate, voia să mă îndepărteze de fiul meu, să-l aducă lângă ea şi să-l educe după pofta ei.

Am preferat să rămân la Cognac cu copiii mei, cu Jeanne, cu familia şi cu bastardele ei, care aveau nevoie de sprijinul meu activ. Margueritte, fiica mea, se bucura de o inteligență sclipitoare, era dulce, afectuoasă, ascultătoare şi-şi adora fratele mai mic. Acest devotament pentru el mi-o făcea de două ori mai dragă. Singur, linguşitor, răsfățat, François ştia foarte bine să se facă irezistibil, să-i supună pe toți din jur capriciilor sale...

Italia, Europa Occidentală ardeau. Războaiele, alianțele se înnodau şi se deznodau. Pentru mine, lumea se reducea la băiatul meu. Să-i desăvârşesc educația şi să-l pregătesc pentru viitorul său rol de monarh. Îi vorbeam adeseori despre glorioasa istorie a Franței şi îi povesteam măreţele fapte de arme ale regilor ei.

În acest timp, acțiunile militare ale lui Charles al VIII-lea erau sortite eşecului. Fără veste, acest sărman rege muri, victimă a unui accident tot atât de stupid ca şi persoana lui.

Mărturisesc că am resimțit o bucurie frenetică. Ştiu că este necuviincios să te bucuri de răul altuia. Dar această nenorocire îl apropia pe François de tron, pentru că defunctul n-avea un moştenitor bărbat. Vărul său, Louis d'Orléans, şi-a pus coroana regală pe frunte.

Neavând băieți, micuțul meu fiu devenea moştenitorul prezumtiv al tronului.

Profeția piosului monah François de Paule prindea viață.

Ştiam că Jeanne, noua regină, nu-i putea dărui copii augustului ei soț.

Dar s-au ivit complicații care au întunecat brusc orizontul. Devenit suveran absolut, Louis îşi putea permite luxul de a lua hotărâri capitale fără să dea socoteală nimănui. A obținut o bulă papală - foarte scump plătită - care declara nulă căsătoria cu nefericita Jeanne. În consecință, a fost îndepărtată, iar regele s-a căsătorit cu văduva predecesorului său.

Această căsătorie punea oarecare probleme. Era de notorietate faptul că Anne de Bretania îşi făcuse conştiincioasă datoria de soție, dar copiii ei nu trăiau. Totuşi surprizele - pentru mine neplăcute - nu erau excluse.

Noua domnie a adus schimbări mari. Fiul meu a devenit un personaj oficial. Louis al XII-lea a hotărât instalarea lui la castelul Amboise şi l-a încredințat mareşalului Pierre de Gié, favoritul său, căruia i-a rezervat sarcina de preceptor.

Am avut multe neînțelegeri cu Gié, care căuta să-şi impună autoritatea, considerând-o superioară autorității mele. Dar nici eu nu am cedat şi, în cele din urmă, perseverența mea a fost recompensată, pentru că am obținut câştig de cauză.

Îmi amintesc una din micile mizerii care, credea el, mă vor obliga să mă supun. Dăduse ordin ca patul lui François să fie dus în camera fiului său, un netrebnic pe care l-am detestat de la prima vedere.

Desigur, m-am opus cu o energie excesivă. François trebuia să doarmă în continuare în camera mea, ca să pot să-l supraveghez ca şi în trecut. Am notat în jurnalul meu personal toate altercaţiile cu Gié, care, sătul de discuţii, m-a lăsat să-mi cresc copilul aşa cum voiam eu.

I-am făcut o vizită regelui, care m-a primit cu bunăvoinţă. Anne, soţia lui, era în schimb rece, îngâmfată şi puţin comunicativă. Nu-l putea suferi pe fiul meu, care în mintea ei nu era decât un moştenitor inoportun al Coroanei. Îmi spunea cu o urmă de ironie că va aduce pe lume un prinţ moştenitor care va fi tovarăşul lui de joacă.

Am cerut pentru François ducatul de Orléans, dar Louis m-a refuzat pe un ton care nu admitea replică.

Mai norocoasă, Anne de Beaujeu a primit ducatul de Bourbon şi dreptul să-l transmită urmaşilor ei.

Regele arăta rău. Presupun că era măcinat de o boală care îl storcea de energie, pentru că era tras la faţă, avea pielea palidă, gălbuie şi privirea rătăcită. În general, se arăta binevoitor, accesibil. Dar toane frecvente îl făceau să devină furios.

Deşi era montat împotriva mea de Gié şi de Anne de Beaujeu, mi-a majorat veniturile pentru a-mi permite să întreţin strălucirea Casei fiului meu, care a fost numit duce de Valois, titlu neînsemnat în comparaţie cu acela de Orléans, care dispunea de posesiuni bogate.

Regele îşi începuse domnia reluând operaţiunile militare pentru cucerirea Italiei, încheiate cu un dezastru sub predecesorul său. A plecat pe front însoţit de consilierii săi, astfel că am scăpat de prezenţa lui Gié.

Relaţiile mele cu regina se deteriorau, în pofida tactului meu diplomatic. Ori de câte ori dădea naştere unui copil de sex masculin, care murea după puţin timp, amărăciunea, aversiunea ei faţă de mine şi de fiul meu creşteau în proporţie geometrică. Evita să discute despre acest subiect, dar eşecurile repetate o exasperau...

La Curte circulau zvonuri răuvoitoare despre o pretinsă idilă între mine şi Saint-Gelais, şambelanul lui François. Este adevărat că acesta era un gentilom agreabil, spiritual, îndatoritor şi foarte devotat. Dar nu mi-am permis o aventură sentimentală, care ar fi fost rău interpretată de fiul meu. Repulsia copiilor pentru tații vitregi sau pentru amanții mamei lor este arhicunoscută. Nu aş fi acceptat pentru nimic în lume o situație jenantă, care l-ar fi deranjat pe François. Deşi sunt o femeie normală, tânără, sănătoasă, în stare să mă îndrăgostesc, evitam tentațiile de această natură.

Certurile mele cu Gié au reînceput când acesta s-a întors în Franța, având în vedere că era însărcinat cu rezolvarea treburilor interne, în vreme ce episcopul Georges d'Amboise, mare favorit al regelui, îl însoțea pretutindeni şi conducea relațiile diplomatice.

Dar politica regatului mă preocupa mai puțin decât străduniile Annei de a aduce pe lume un moştenitor care ar fi distrus viitorul regal al fiului meu. Când era însărcinată, priveam terorizată cum îi creşte pântecele, în aşteptarea rezultatului. Din fericire, n-a născut decât o singură fată care a trăit şi a primit numele de Claude.

Sarcinile Annei şi afronturile constante ale lui Gié, care nu renunța la încercările de a-şi pune amprenta asupra educației lui François, în scopul de a mă îndepărta de el, îmi făceau viața amară.

Pentru a-şi atinge scopul, folosea metode mai blânde sau mai dure. Ca să câştige simpatia fiului meu, care atunci nu avea decât şase ani, i-a făcut cadou un ponei. În cursul primei lecții de călărie, acest animal aparent supus şi-a luat zăbala în dinți şi s-a avântat într-o cursă nebunească. Asistând la acest spectacol, era să mor de frică. Din fericire, François s-a ținut în şa cu un curaj şi cu o hotărâre care au trezit admirația întregii asistențe.

În cele din urmă, poneiul s-a oprit obosit şi fiul meu a descălecat entuziasmat de această cavalcadă fantastică. Gié, care era lângă mine, m-a felicitat pentru calitățile lui François, care se comportase ca un adevărat cavaler.

Sunt convinsă că intenționat a încercat să-i provoace o

cădere mortală, care ar fi scutit cuplul regal de o prezență inoportună...

Creşterea micuțului François îmi punea probleme şi din punct de vedere politic. Aveam datoria să-l îndrum, să-l feresc de toate cursele întinse de duşmani.

Viața la Amboise era liniştită şi riguros programată. François se plictisea îngrozitor. Regele îl chema adesea la Blois, unde se întâlnea cu băieți de vârsta lui - Fleurange, Chabot, Lamarck, Montmorency, Bartillat, Montchenu - care îl antrenau la jocul cu mingea, la luptele corp la corp şi la alte distracții foarte apreciate. Fără să țină seama de vârsta lui încă fragedă, îl lua şi la vânătoare.

François se înapoia de la Blois visător, fermecat. Mărturisesc că eram puțin geloasă pe influența pe care Louis o exercita asupra lui. Pentru că adora călăria, organizam cavalcade şi-i invitam pe băieții gentilomilor din vecinătate să i se alăture. Mai puțin rafinați, mai puțin strălucitori decât tinerii de la Curte, intimidați de faima fiului meu, îi arătau o admirație emoționantă. Îşi iubea tovarăşii de joacă supuşi tuturor capriciilor lui.

Oamenii lui Gié din preajma fiului meu erau morocănoşi, taciturni, ca paznicii de închisoare. Mă întrebam dacă erau puşi să-l servească sau să-i supravegheze toate mişcările şi în acelaşi timp să-l spioneze. Când François era chemat la Blois, profitam de acest răgaz pentru a analiza politica italiană a lui Louis... Cât de imaturi sunt şi cei mai importanți bărbați... Îşi iau visurile drept realitate şi acționează în consecință... Rezultatele sunt deplorabile...

Am văzut copii mici care simt o plăcere ciudată să strivească furnicile. Deveniți adulți, îi aseamănă pe oameni cu furnicile şi îi strivesc cu aceeaşi satisfacție copilărească...

Şefii de stat apreciază rezultatele politicii lor în funcție de bătăliile pierdute sau câştigate, de pământurile invadate, de numărul morților şi al prizonierilor... În fond, moartea este adevărata câştigătoare... Strategi doar cu numele, organizează coaliții cu gândul ascuns de a-şi trăda aliații de îndată ce vor fi întrunite condiții favorabile asigurării unor profituri. Convorbirile diplomatice sunt dublate de savante

jocuri de culise, în care conştiinţele sunt cumpărate fără nicio reţinere. Valorile morale sunt batjocorite, călcate în picioare, disprețuite.

În ziua în care femeile vor avea un cuvânt de spus, toate aceste procedee care ridică necinstea la rang de politică înaltă vor fi aruncate la lada de gunoi a istoriei...

Anii treceau...

Pe măsură ce speranţele cuplului regal de a avea moştenitor direct masculin se năruiau, situaţia lui François se consolida.

Deznădăjduit de pierderea ducatului Milano şi a regatului Neapole, precum şi de înfrângerea armatei sale la Gaëté, regele s-a îmbolnăvit. Fierbinţeală, vomă, dureri în tot corpul, slăbiciune generală şi, în cele din urmă, o pierdere prelungită a cunoştinţei prevesteau o inevitabilă agonie. Medicii chemaţi la căpătâiul lui ridicau din umeri, neputincioşi. Se temeau de un deznodământ fatal.

Regina a luat măsuri în consecinţă. Pregătea întoarcerea în Bretania, declaraţia de independenţă a ducatului şi căsătoria fiicei sale Claude, cu tânărul prinţ Charles, fiul lui Philippe cel Frumos şi al Juanei Nebuna.

Dar în drum spre patria ei a fost arestată de un detaşament al lui Gié şi întoarsă *manu militari* la Blois.

La Amboise, paznicii ne-au anunţat interdicţia de a părăsi castelul. Practic, eram şi noi tot în stare de arest.

Măsurile luate de Gié căpătau aspectul unei lovituri de stat. Când triumful lui părea asigurat, regele a ieşit din comă. Consilierii săi, ofiţeri convinşi de sfârşitul lui inevitabil, asistau năuci la mişcările de trupe ordonate de Gié. După ce regele s-a refăcut, aparatul de stat blocat a intrat repede în funcţiune.

Intrigat de lovitura de stat a căpitanului său favorit, apoi asaltat de plângerile reginei, de protestele mele şi de strigătele de indignare ale consilierilor, regele a ordonat arestarea lui Gié. Anchetatorii i-au pus în seamă probe certe de vinovăţie.

Datorită unor manevre abile şi unor alianţe matrimoniale profitabile, intrase în stăpânirea ducatului de Nemours şi a

comitatului Armagnac. Relațiile lui de familie, puternica lui poziție politică, economică şi militară îi sugeraseră ideea de a-şi asuma autoritatea supremă. Gié s-a apărat susținând că n-a făcut altceva decât să organizeze forțele militare pentru a garanta siguranța reginei şi a ducelui de Valois, amenințați de un complot antiregalist, care viza printre alte obiective independența Bretaniei. Amesteca adevăruri şi minciuni abil dozate.

Louis a ezitat îndelung înainte de a lua o hotărâre. Vechea sa prietenie pentru Gié şi afacerea bretonă discutabilă l-au determinat să-l scutească de o execuție publică, cum cereau regina şi consilierii săi. S-a rezumat la a-l exila de pe domeniile lui, interzicându-i să mai apară la Curte. Măreția visată de Gié s-a prăbuşit în tăcere. A părăsit scena mulțumit că a scăpat cu viață.

În urma acestor tulburări, regele l-a proclamat oficial pe François moştenitor al tronului, l-a chemat la Curte, l-a inclus în consiliul regal şi i-a acordat comanda armatei din Guyenne. Pentru a-l lega de familia sa, a hotărât să-l însoare cu fiica lui, Claude, singura în viață dintre toți copiii săi.

François avea doisprezece ani când logodna a fost anunțată oficial poporului francez.

Maximilian a primit furios această veste. Claude fusese promisă nepotului său, Karl. O jignire repetată, după anularea logodnei fiicei sale Margueritte cu Charles al VIII-lea.

Gouffier de Boisy a preluat demnitățile lui Gié, devenind preceptorul lui François.

Plecarea lui la Curte, în calitate de prinț moştenitor al Franței, mi-a adus o mare bucurie. Idealul meu se împlinise. În acelaşi timp, încercam o mare tristețe. Pentru prima oară mă despărțeam de el. Mă obişnuisem să-l văd în fiecare zi, să-i vorbesc, să-l alint, să-i îndrum paşii, să-i formez caracterul. Margueritte, care îşi adora fratele, plângea în tăcere.

Duşmănia pe care mi-o purta regina s-a transformat în ură. Nu numai că fiul meu devenea moştenitorul tronului Franței, dar îi furam şi propria fiică, ce fusese promisă unui prinț care va deveni într-o zi rege al Spaniei şi împărat al Germaniei.

După moartea soțului meu, mi se promisese mâna lui Henry al VII-lea al Angliei. Acum, aceeaşi propunere i s-a făcut fiicei mele. Desigur că ea l-a refuzat pe acest bătrân ramolit, care putea să treacă Styxul dintr-un moment în altul. I s-a propus apoi ducele d'Alençon. L-a refuzat şi pe el.

Frumoasă, spirituală, cultă, talentată, Margueritte voia să-şi trăiască viața potrivit gusturilor ei. Îi aprobam şi îi respectam voința.

Cunoscuse la Curte un frumos şi strălucit tânăr, Gaston de Foix, care atrăgea toate privirile. Mi l-a descris entuziasmată şi cu talentul unei poete inspirate. Până la urmă, în calitate de fiică a Franței, va fi obligată să accepte un soț impus de rațiuni de stat. Dragostea trece întotdeauna pe planul al doilea. În curând, mă va părăsi şi ea...

În aşteptare, căutam soți potriviți pentru cele trei bastarde ale lui Charles. Bietul Charles!... Sărman neînțeles!...

Familia Polignac se comporta cu acelaşi devotament emoționant...

Îmi petreceam zilele la Amboise. Citeam, mă gândeam şi aşteptam poşta care îmi aducea aproape în fiecare zi veşti de la fiul meu. Devenise un adolescent de o vitalitate explozivă, care îl împingea cu o forță irezistibilă către toate fetele ce-i ieşeau în cale. La vârsta lui nu cunoştea abisurile amețitoare ale dragostei. Nu era decât exploratorul unei vieți sexuale care îl târa într-un vârtej nesățios.

Mă temeam că aventurile lui galante - dacă puteam să le numesc astfel - ar putea dezlănțui mânia reginei, care nu va suporta la infinit poznele unui ginere capricios şi nestatornic.

Aş fi preferat să participe cu mai mult interes la consiliile regelui pentru a se obişnui să se descurce în țele complicate ale treburilor statului. Nu îl consideram suficient de pregătit pentru a duce pe umerii săi povara regalității, în cazul în care Louis ar dispărea pe neaşteptate. Mă temeam să nu-l văd târât în vârtejul sângeros care devasta Italia şi care amenința să înghită toată Europa.

Franța aflase cu surprindere neruşinarea Papei Iulius al II-lea, care formase o aşa-zisă Ligă împotriva unei țări care

îi acordase azil şi protecţie şi care îi salvase mizerabila piele pusă la mezat de Papa Borgia. Conciliul de la Latran convocat de el îl excomunicase pe regele nostru pentru că politica lui nu convenea Sfântului Scaun. Pentru noi, pierderea Italiei era un fapt consumat. Moartea eroică a lui Gaston de Foix, care stropise cu sângele său câmpul de luptă, i-a provocat Margueritei o durere imensă... Idolul ei dispăruse...

Pentru prima oară îşi dădea seama că viaţa nu este întotdeauna roz.

Un nou doliu lovi familia regală. Regina, suferindă de câteva luni, s-a stins după ce dăruise patru copii primului ei soţ şi cinci celui de-al doilea, fără ca niciunul de sex masculin să fi supravieţuit.

Ultimul obstacol care întârzia căsătoria lui François cu Claude era, în sfârşit, înlăturat. Până în ultima clipă, Anne l-a rugat pe augustul său soţ să o căsătorească cu Karl de Habsburg.

Fiul meu avea nouăsprezece ani când a fost unit prin taina căsătoriei cu Claude, într-o atmosferă întunecată, pentru că Franţa trebuia să facă faţă duşmanilor pe trei fronturi.

Măreţia acestei uniuni matrimoniale era umbrită şi de urâţenia soţiei, care şchiopăta, avea ochii urduroşi, un şold mai sus decât celălalt şi un început de obezitate care îi deforma corpul dizgraţios.

Dar ea îi aducea lui François, pe o tavă de aur, Franţa.

Defuncta regină îi lăsase fiicei sale venituri mari şi o avere personală fabuloasă, fruct al economiilor ei.

François s-a apucat să cheltuiască nebuneşte, serbări strălucite, turniruri, vânători şi alte capricii. Cumpăra bijuterii pe care le oferea tinerelor lui amante, care ştiau să-şi vândă scump graţiile.

Dominată de soţul ei, Claude nu îndrăznea să protesteze. Regele nu avea timp să se ocupe de aventurile sentimentale ale ginerelui său, pentru că îl frământau alte probleme. La cincizeci şi trei de ani, şi-a anunţat intenţia de a se căsători pentru a treia oară cu o fată de şaisprezece ani, Mary Tudor, soră a regelui Henry al VIII-lea al Angliei, care, potrivit obiceiurilor politice ale timpului, a hotărât să renunţe la alianţa cu Spania pentru a se întoarce spre Franţa.

Eram consternată, stupefiată, ameţită. Capriciile acestui bătrân ramolit riscau să compromită poziţia fiului meu.

Găsise parcă o nouă tinereţe.

Eram la Blois când Mary a sosit în fruntea unui cortegiu sclipitor, alcătuit din doamne de onoare şi din membri ai înaltei nobilimi britanice. Printre ei se afla un tânăr duce de Suffolk, care, după unele zvonuri, fusese îndrăgostit de noua regină a Franţei, care era deja căsătorită prin procură cu Louis. Cu acea ocazie i se arătase acesteia un portret pictat al augustului ei soţ. Evident, tabloul avantaja personajul.

Când l-a văzut pe Louis, care avea înfăţişarea unui bătrân suferind, ghebos, cu faţa zbârcită şi ciupită de vărsat, Mary a reuşit să-şi păstreze cumpătul, un vag surâs şi o seninătate forţată, sub fardul care îi ascundea nereuşit paloarea.

Ceremonia căsătoriei a oferit un spectacol magnific.

Louis era în extaz în faţa frumuseţii proaspete a noii sale regine, care îi oferea, se pare, un izvor de tinereţe.

Nu îmi puteam imagina că această fosilă matusalemică, aproape impotentă, ar putea fi capabilă să aibă un copil cu Mary, acea creatură de vis.

Dar nu trebuie să faci afirmaţii gratuite.

Louis se învârtea în jurul ei ca un adolescent care întâlneşte prima dragoste. Spectacolul era atât de ridicol, încât devenea indecent. Banchetul şi balul de o bogăţie unică i-au permis să apară la înălţimea pretenţiilor sale. A băut zdravăn în sănătatea lui Bachus, a mâncat cu poftă, apoi a dansat cu un avânt îndrăcit. Parcă scăpase de surplusul de ani care, ceva mai înainte, îi apăsau greu umerii. Părea nerăbdător să se retragă în camera nupţială pentru a desăvârşi această extraordinară căsătorie.

Clipa mult aşteptată a sosit. Un alai mare şi vesel a condus cuplul până la patul care trebuia să fie cuibul zbenguielilor amoroase...

Valeţii şi curtenii care au întârziat în anticameră - conform uzanţei -, plăcut impresionaţi de anumite zgomote voluptuoase ajunse la urechile lor, le-au declarat de foarte bun augur.

O nouă nelinişte m-a cuprins. Încă de la sosirea acestei fete la Blois am descifrat pe faţa fiului meu semnele

neîndoielnice a ceea ce se numeşte iubire la prima vedere. Cunoşteam prea bine reacţiile sale pentru a-mi da seama că devenise victima farmecului ei şi că va face imposibilul să i se strecoare în pat pentru a face dragoste fără ca soţul încornorat să aibă cea mai mică îndoială asupra fidelităţii soţiei sale. Dacă îi făcea un băiat, acesta automat devenea prinţul moştenitor al Franţei şi coroana regală i-ar fi revenit de drept...

Îi făceam morală, îi ceream să-şi înfrângă instinctele, dar în acelaşi timp eram şi eu tulburată de o pasiune mistuitoare care mă luase pe sus ca un vârtej fără să mă pot împotrivi.

Nu cunoscusem niciodată afecţiunea, tandreţea faţă de un bărbat. Nu fusesem niciodată îndrăgostită de soţul meu. Cât despre Saint Gelais, nu-mi inspirase decât un început de idilă fără urmări.

Îmi consideram inima uscată, ca un trandafir ars de secetă. Mă gândeam că prietenia caldă a Jeannei de Polignac şi dragostea pe care o purtam copiilor mei erau de-ajuns pentru a-mi asigura un echilibru lăuntric pe care nimeni şi nimic în lume nu l-ar fi putut zdruncina. Mă consideram superioară tinerelor femei sclave ale patimilor.

Dar mă înşelasem...

La logodna fiului meu cu Claude asistau membrii familiei regale şi numeroşi reprezentanţi ai înaltei nobilimi. Toţi participanţii la această ceremonie manifestau o bucurie formală. Pentru ei eram nişte parveniţi, nişte impostori ajunşi în vârful piramidei graţie unui complex de împrejurări favorabile.

Regele şi regina acceptară această situaţie fără prea mare tragere de inimă. Anne de Beaujeu-Bourbon şi soţul ei Pierre, servilul curtean al lui Louis al XI-lea, nutreau faţă de noi sentimente prea puţin binevoitoare. Erau însoţiţi de fiica lor, Susanne, o fiinţă diformă, oribilă, şi de nepotul lor, Charles de Montpensier, care avea pe atunci paisprezece ani. Un băiat agreabil, care promitea.

Anne era urmărită de blestemul care lovea ramura mai vârstnică a familiilor de Valois şi d'Orléans. Nu reuşise să aducă pe lume niciun băiat. În Charles de Montpensier vedea un fel de fiu spiritual. Căsătorit cu Susanne, ar putea să

dea naştere unor urmaşi ai neamului Bourbonilor. Acest băiat îmi provoca o vagă antipatie. Datorită legăturilor lui de sânge cu Valois şi Bourbon, putea deveni un rival pentru François, fiul meu.

În ciuda tinereţii sale, îmi provoca o senzaţie ciudată, care îmi evoca fascinaţia stranie pe care un şarpe o exercită asupra prăzii, paralizată de frică, incapabilă să scape cu fuga.

Am aflat mai târziu că Anne îl căsătorise cu fiica sa, proiect pus la cale de mult timp. Influenţa soacrei şi propriile lui calităţi - se spunea - îl hărăzeau celor mai înalte demnităţi de stat.

Anii treceau...

Războaiele din Italia au scos la iveală vitejia, curajul lui Gaston de Foix, idolul fiicei mele, vitejia lui Bayard, precum şi calităţile războinice ale tânărului Charles de Montpensier, devenit duce de Bourbon, ca urmare a morţii unchiului său, Pierre de Beaujeu-Bourbon.

Susanne îi adusese în bagajul ei trei ducate: Bourbon, Chatellerault şi Auvergne, şase comitate şi trei seniorii. Deţinea în plus titlul de pair al Franţei, ceea ce însemna că, onorific, era egalul regelui. Numeroasele sale domenii şi posesiuni totalizau mai mult de 25.000 de kilometri pătraţi. Încă adolescent, era cel mai mare feudal al Franţei.

Admiratorii şi partizanii săi spuneau că înalta lui poziţie precum şi talentele militare îl îndreptăţeau la înalta funcţie de conetabil - comandant suprem al armatelor regelui -, care aparţinuse mai multor strămoşi ai săi.

Regele Louis nu se grăbea să-i acorde această demnitate care - se spune - ar fi trebuit să-i revină de fapt şi de drept, pentru că nu putea uita anii petrecuţi în închisoare. Susanne îşi adora soţul. Ca mai toate femeile din clanul Valois, şchiopăta, era diformă, dar urâţenia îi era îndulcită de un aer de naivitate copilărească ce îi atenua defectele, umanizând-o. Se spune că aprecierile mele sunt de o severitate uneori nedreaptă. Poate că este adevărat. Îi detest pe cei din clanul Valois, cu excepţia fiului meu, care în ochii lor este un intrus.

Atitudinea respectuoasă a lui Charles de Bourbon faţă de

soția sa m-a uimit întotdeauna. Adoptase acest comportament pentru a se face plăcut soacrei sale, adică din interes?...

Spre deosebire de fiul meu, devenit celebru prin aventurile sale sentimentale, Charles manifesta o răceală castă față de femei. Nu se știa să aibă amante, nici intrigi amoroase tainice, nici măcar idilele inofensive normale pentru un tânăr.

Misterul cel mai adânc îi învăluia viața intimă. Se spunea că spada este singura lui pasiune, caii și câinii îi sunt singurii prieteni.

Se vorbea despre ambiția lui nemăsurată și, în special, despre aroganța, despre nepăsarea lui față de sexul slab, care ar fi ascuns o înclinație perversă către tineri, o prietenie asemănătoare amorului grecesc. Probe sigure nu existau... După logodna fiului meu nu l-am mai întâlnit...

Uneori, apărea în visele mele... Nu le-am acordat prea mare importanță, deși se repetau tot mai insistent...

L-am revăzut pe Charles de Bourbon la căsătoria regelui Louis cu Mary Tudor...

În acea clipă, am înțeles că viața mea luase o nouă întorsătură. Eram uimită de frumusețea lui, fermecată de chipul lui, de mușchii lui superbi, cucerită de chemarea corpului său... Pentru prima oară simțeam chemarea dragostei, necunoscută până în ziua aceea. Un poet scria că frumusețea, adevărata frumusețe, este imposibil să fie descrisă, pentru că perfecțiunea depășește vocabularul cel mai bogat, descrierea cea mai inspirată...

Este de neînțeles...

Ura pe care o purtam familiei sale se concentrase, o dată cu trecerea anilor, asupra persoanei lui. Îl detestam pentru că era mai bogat decât fiul meu, pentru că era elogiat de toți oamenii pe care îi cunoșteam.

Să-ți iubești dușmanul cel mai feroce, sau considerat ca atare, este absurd, este de neconceput... Totuși, așa ceva mi s-a întâmplat mie...

Când ne-am trezit față în față, m-a salutat cu un aer blazat, indiferent, ca și când nu aș fi existat... Parcă privea prin mine persoanele care se aflau în spatele meu... Am simțit o

mânie, o furie, o exasperare atât de intense, încât aş fi fost în stare să-l ucid... Mi-am spus atunci că trebuie să-l supun, să-i impun voinţa mea, să-l oblig să îngenuncheze la picioarele mele... Chiar şi reputaţia sa dubioasă îmi stârnea voinţa de a intra în luptă...

Fiul meu risca să piardă tot dacă Mary Tudor ar fi dat naştere unui prinţ moştenitor. Lui Charles nu-i păsa de această posibilitate... Demnitatea de conetabil îi revenea în orice caz...

Dar, în pofida oricărei furtuni, a oricărei piedici, fiul meu va deveni rege!... Pentru că asta era voinţa mea...

Charles de Bourbon îmi va cerşi dragostea... Altfel, îl voi distruge!...

Puţin îmi păsa că este mai tânăr decât mine. Căsătoria unui bătrân cu o fetiţă este ceva obişnuit. De ce contrariul nu ar intra în obişnuinţă?... Eu voi face începutul!...

Dar pentru a-mi atinge scopul trebuia să-l împiedic să aibă un fiu, fapt care i-ar permite să dobândească în mod legal toate bunurile Bourbonilor...

Mijloacele nu-mi lipseau. Mă voi adresa Martinei, bătrâna vrăjitoare care are darul să înnoade fuduliile. Îl voi face neputincios în faţa oricărei alte femei. În cazul regelui, vrăjile Martinei au dat până în prezent rezultate peste aşteptările cele mai optimiste. Este o femeie minunată, capabilă să sece izvoarele vieţii.

Din nefericire, nu-i pot pretinde să-i lase fără bărbăţie pe toţi cei care s-ar putea strecura în camera lui Mary în absenţa regelui...

O să găsesc un mijloc mai puţin sever pentru a-l împiedica pe François să se fofileze în patul tinerei regine.

Duprat - care trecuse acum de partea mea, pentru că regele reprezenta soarele la apus, în timp ce fiul meu era soarele care urma să răsară - a găsit soluţia elegantă pentru a păstra neatinsă virtutea conjugală a lui Mary. Curtenii în serviciul său îşi disputau onoarea de a face de gardă cu schimbul în anticamera regală, semn de omagiu adus augustului cuplu.

Prezenţa lui Mary, această fată superbă ca o floare abia îmbobocită, insufla suveranului o energie tinerească. Uitând

de cei cincizeci şi trei de ani, continua să se învârtească în jurul ei ca un adolescent la prima dragoste.

Comanda banchete somptuoase, mânca, bea fără măsură şi dansa până în zori. Pentru a se arăta demn de reputaţia sa în arta războiului, participa la turniruri unde adversarii se lăsau învinşi din complezenţă, lua parte la vânători cu hăitaşi şi, pentru a-şi demonstra vigoarea, asista la toate serbările şi balurile oficiale oferite de marii seniori în cinstea sa. În timpul nopţii, dacă se ţinea seama de indiscreţiile zâmbăreţe ale valeţilor de cameră, făcea dragoste cu tânăra lui soţie, dovedind o vitalitate care stârnea admiraţia curtenilor.

Dimineaţa, anunţa cu trufie celor care asistau la deşteptarea sa că-şi îndeplinise fără cusur datoria conjugală şi că în curând regina va rămâne însărcinată.

Fără îndoială, se îndopa cu afrodiziace pentru a-şi menţine vigoarea.

Moştenitorul tronului, se lăuda el, va avea rezistenţa şi înţelepciunea tatălui, frumuseţea şi graţia mamei...

Dar aceste nesocotite excese de energie îl epuizau...

Într-o dimineaţă s-a trezit lângă tânăra lui soţie plângându-se de ameţeli şi de o slăbiciune care abia îi permiteau să ridice capul. Doborât la pat, cu fierbinţeli, incapabil să se mişte, bolborosea cuvinte de neînţeles care au produs panică printre intimi.

Regina îl privea consternată, în timp ce medicii chemaţi la căpătâiul său l-au examinat îngrijoraţi. Au ridicat sprâncenele şi au declarat cu gravitate că Maiestatea Sa nu va supravieţui acelei nopţi.

Regele şi-a redobândit treptat luciditatea şi, înţelegând că i s-a apropiat sfârşitul, s-a resemnat să accepte inevitabilul. A primit sfânta împărtăşanie cu o smerenie exemplară, apoi a încredinţat-o pe regină consilierilor săi.

– Păcat că prinţul moştenitor va veni pe lume după moartea mea... Regret că nu voi fi de faţă când va fi botezat...

François a asistat la ultimele lui clipe.

Regele s-a stins în ziua de Anul Nou. Îmbrăcaţi în violet, semn de mare doliu, cutremuraţi de durere, de plânsete şi

de suspine, am participat cu toții la serviciul funerar de la Nôtre Dame.

Înapoiați la palatul Tournelle, reşedința noastră pariziană, ne-am retras în spatele uşilor închise ale apartamentelor şi am dat frâu liber bucuriei.

François striga entuziasmat:

– Ce veselă înmormântare! Anul Nou mi-a adus cea mai mare fericire! Coroana Franței! O domnie care începe sub cele mai bune auspicii! Îmi va purta noroc!...

Ipocrizia este uneori necesară. Profanii nu trebuie să cunoască adevăratele noastre sentimente. Am încercat să-l calmez.

– Următoarele patruzeci de zile pot compromite totul! Dacă pântecul lui Mary se rotunjeşte, adio sceptru, adio tron, adio coroană a Franței...

– Nu vă faceți griji!, interveni Margueritte nepăsătoare. Regele este impotent...

– Îi uiți pe Suffolk şi chiar pe fratele tău, îi spusei aruncând o privire piezişă lui François...

Supravegherea lui Mary, relativ discretă cât timp regele era în viață, s-a înăsprit, luând forma unei izolări forțate în palatul Cluny, transformat ad-hoc într-o închisoare regală.

Personajele de rang înalt aveau misiunea să o izoleze de lumea exterioară.

Această interdicție era îndreptată mai ales asupra lui Suffolk, dar îl atingea şi pe fiul meu. Dacă în timpul vieții suveranului el păstrase o oarecare moderație, acum autoritatea lui personală îi permitea să-şi impună voința fără să dea socoteală nimănui.

Astfel, i-a făcut o vizită, îndepărtându-i cu un gest hotărât imperativ pe nobilii paznici, intrând singur în camera tinerei văduve. Cu o curtoazie admirabilă, i-a oferit serviciile sale.

Am aflat amănuntele acestei întrevederi grație Margueritei, unica lui confidentă.

Mary l-a primit copleşită de tristețe, demoralizată de supravegherea severă, neîncetată, terorizată de ambianța de închisoare careîi fusese impusă. Cu o grabă datorată unei exasperări

lesne de înțeles, Mary i-a declarat că nu este însărcinată şi că nu are altă dorință decât să se înapoieze în Anglia.

François a sfatuit-o să-şi refacă viața. O lungă şi apăsătoare văduvie nu este recomandabilă. Regii şi principii se vor întrece să-i ceară mâna. El însuşi se considera un candidat. De la prima lor întâlnire a fost cucerit de farmecul ei. Soția lui, Claude, nu putea constitui un obstacol. Divorțurile erau ceva obişnuit pentru regii Franței.

Ea i-a mulțumit pentru bunătate, apoi i-a declarat cu înflăcărare că este îndrăgostită de Suffolk şi că, de îndată ce va fi eliberată din această temniță, se va căsători cu el în fața lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Dezolat de acest răspuns, primul insucces sentimental din viața lui, François a asigurat-o de sprijinul său dezinteresat şi s-a retras, asigurând-o de respectul său.

Mai târziu i-a mărturisit Margueritei că şiretlicul său nu ascunsese decât un scop practic: să scutească statul francez de a-i plăti lui Mary enorma pensie anuală care i s-ar fi cuvenit dacă ar fi ales soluția de a rămâne regină văduvă.

Rămăşițele pământeşti ale lui Louis al XII-lea au fost depuse în sfârşit în cripta suveranilor francezi din Bazilica Saint-Denis.

Înaltul şambelan al Coroanei a anunțat solemn:

– Regele Louis a murit!... Trăiască regele François, primul cu acest nume!...

O mare bucurie m-a cuprins. Îmi realizasem, în sfârşit, idealul...

François a convocat primul său consiliu regal. Desigur, printre aleşi se afla şi devotatul meu Duprat.

La sugestia mea, i s-a încredințat demnitatea de conetabil al Franței tânărului duce de Bourbon, dragostea mea ascunsă. Această demnitate pe viață căzuse practic în desuetudine. Ultimul purtător al acestui titlu a fost Jean al II-lea de Bourbon. De atunci, mai bine de treizeci de ani, postul a rămas vacant. I-am cerut lui François să-i sugereze lui Bourbon ideea că intervenisem în favoarea lui...

Să-l cuceresc pe acest bărbat şi să pun mâna pe imensa lui avere devenise scopul meu principal...

GUILLAUME de CROY
senior de Chièvres,
cavaler al Lânii de Aur

Când împăratul Maximilian m-a convocat pentru a-mi încredința sarcina de preceptor al ducelui Carlos de Luxembourg, nepotul său, am rămas puțin descumpănit. Experiența mea în domeniul educării tinerilor era aproape inexistentă. Numeroasele misiuni diplomatice, precum și diversele comandamente militare pe care le exercitasem în timpul războaielor Italiei, au redus la minimum legăturile mele cu familia. Copiii mei au crescut fără să fi putut să mă ocup de ei cum aș fi vrut.

– Am sărbătorit de curând aniversarea celor nouă ani ai ducelui, a adăugat împăratul cu vocea lui profundă, expresivă. Prințul de Chimay, fostul său preceptor, i-a perfecționat dezvoltarea fizică și spirituală. Capacitatea și experiența, abilitatea și spiritul dumneavoastră de o mare finețe - v-am studiat mult timp - m-au determinat să vă aleg pentru a-i dezvolta capacitatea intelectuală, a-i îmbogăți spiritul, a-i cizela caracterul, a-i insufla înțelepciunea și disciplina, a-l învăța să se descurce în labirintul a ceea ce se cheamă înalta politică și în special pentru a-i educa voința de a învinge obstacolele și capacitatea de a îndeplini acest obiectiv. Determinați-l să aprecieze prudența și dârzenia, finețea și acrobațiile diplomatice... Regenta vă va acorda sprijinul său necondiționat...

Un program vast, complicat, care implica responsabilități enorme...

Eram impresionat de cuvintele frumoase ale împăratului. M-am supus hotărârii sale și l-am asigurat că voi depune toate eforturile pentru a nu-l dezamăgi.

Mă înhămam la o muncă grea. Curtea este de obicei un viespar de intrigi. Noua mea funcție va trezi invidii,

susceptibilități, ură.

Regenta, Margueritte de Austria, avea o personalitate puternică. Mi-a arătat întotdeauna o mare bunăvoință. Dar oare nu va fi într-o zi încolțită de bănuiala că o pun în umbră?

Toți curtenii știu că acela dintre noi care primește o însărcinare ca a mea își asigură un viitor strălucit, pentru că prințul devenit rege va continua să-i acorde încrederea sa și să-i atribuie demnități înalte. Dar pentru a ajunge acolo trebuie să-l formezi, să-l pregătești pentru a-și îndeplini îndatoririle și pentru a-și juca viitorul său rol de suveran cu măreție.

Dintre toate recomandările făcute de împărat, una singură implica dificultăți aproape de netrecut. Disciplinarea neastâmpăratului Carlos de Luxembourg, un puști de nouă ani, care în analele dinastiei va purta într-o zi titlul de Carlos al V-lea, era un obiectiv aproape imposibil. Tinerii prinți regali se adaptează mediului ca toate ființele umane. În fața lor piedicile dispar, împotrivirile de asemenea. La apropierea lor, militarii prezintă arma pentru onor, nobilii șterg podeaua cu penele pălăriilor, marile doamne se apleacă în adânci reverențe, clericii de rang înalt își înclină capul cu o bunătate exagerată, poporul îi aclamă.

Numai micii tovarăși de joacă - de viță nobilă și ei - își permit luxul să-i înfrunte în jocurile lor nevinovate, fără a suferi consecințe.

Când am intrat în scenă și prințul de Chimay mi-a predat însemnele îndatoririlor sale, aveam impresia că citesc pe fața lui un aer de ușurare. Micul Carlos asista la această ceremonie cu o seriozitate care dovedea precocitatea sa și poate lipsa de căldură maternă. Mătușa lui, Margueritte, nu o putea suplini, cu toată bunăvoința sa. Juana, zisă Nebuna, care moștenise regatul mamei sale, Isabela de Castilia, se închisese în castelul Tordesillas și acolo, izolată de lume, veghea la căpătâiul soțului său mort și îmbălsămat, întins într-un coșciug aurit așezat lângă patul ei.

Demn moștenitor al tatălui său, suveran al Țărilor de Jos, Carlos își petrecea timpul între Bruxelles și diversele castele și pavilioane de vânătoare ale familiei, construite pe teritoriile Provinciilor Unite. Educația sa intelectuală

şi religioasă era asigurată de Adrian Floriszoon d'Utrecht, paroh al catedralei Sfântul Petru din Louvain şi vicerector al Universităţii, asistat de mai mulţi savanţi, unii mai plictisitori decât alţii. Numai marele scutier al grajdurilor descreţea fruntea băiatului, învăţându-l călăria şi vânătoarea cu hăitaşi.

Curtea, foarte numeroasă şi complicată, era supusă unui ceremonial greoi, care impunea un spectacol neîntrerupt persoanelor din care era alcătuită.

Am câştigat de la început încrederea şi simpatia lui Carlos, familiarizându-l cu lumea cronicarilor burgunzi şi francezi, cu literatura umaniştilor, insistând desigur asupra frumuseţii lumii antice şi a capodoperelor sale.

Pajii de vârsta sa, Friederich de Furstenberg, Jean de Saxa, Maximilian Sforza, participau la cursurile sale.

Eu l-am învăţat artele marţiale, să mânuiască arcul şi muscheta, scrima, lupta corp la corp, tehnica turnirurilor cu toate detaliile ei, dar şi istoria militară a imperiului, fără să omit jocul subtil şi plin de şiretlicuri al diplomaţiei.

Cu aprobarea mătuşii sale, îl duceam să asiste la şedinţele consiliului de regenţă pentru a-l obişnui cu treburile statului şi cu aspectele lui financiare, complicaţii care au compromis majoritatea proiectelor şi acţiunilor militare ale bunicului său, Maximilian.

Am constatat că asculta cu interes discursurile adeseori plictisitoare. Cât despre disciplina recomandată cu insistenţă de împărat, am invocat ca argument suprem demnitatea umană. Un suveran care vrea să se impună supuşilor lui trebuie să fie primul care să dovedească reţinere, gravitate, maiestate şi corectitudine exemplare. Pentru a fi respectat, trebuie să meriţi respectul. Din nefericire, măsura, înţelepciunea, judecata lipseau multor regi care cedau pasiunilor, luau hotărâri pripite şi adoptau sfaturi greşite, cu consecinţe blamabile, primejdioase pentru stat şi uneori compromiţătoare pentru dinastie.

Suveranii trebuie să fie conştienţi că deasupra autorităţii lor există o putere divină capabilă să pedepsească arbitrariul, despotismul fără limite, puterea absolută rău înţeleasă.

În zilele noastre, lipsa de onestitate, nerespectarea cuvântului dat, minciuna şi trădarea s-au banalizat.

Lumea feudală intrată în asfinţit reducea relaţiile dintre state, dintre guverne şi guvernanţi la o luptă neîncetată, cu urmări fatale pentru învinşi.

Presupun că monarhia absolută, care se substituie sub ochii noştri vechilor ierarhii feudale, aproape toate haotice, ar putea să aducă un oarecare echilibru în sânul lumii occidentale în care trăim, ameninţată de pericole grave.

Mâine, Carlos va purta pe umerii săi o mare responsabilitate. El va moşteni Sfântul Imperiu Roman al naţiunii germane, Ţările de Jos, Spania şi cea mai mare parte a Italiei. Politica externă care urmăreşte sugrumarea Franţei - obiectiv al suveranilor germani, al regilor Angliei şi al celor ai Spaniei, cu o perseverenţă demnă de o cauză mai bună - nu este nici realistă, nici viabilă. Friederich al III-lea, care, teoretic, a fost stăpânul acestui imens imperiu, lansase faimoasa siglă „AEIOU" care însemna *Austrie Est Imperare Orbi Universum.* Dar nimic nu este mai puţin universal decât Imperiul German, acest conglomerat de ţări, de ducate, de principate, de oraşe şi de provincii disparate. Nimic nu este mai puţin sigur decât autoritatea monarhică. Îşi imaginează că are Universul la picioarele sale, dar ar putea mai degrabă fi comparată cu o corabie zgâlţâită de valuri enorme şi ameninţată de un naufragiu.

Fiul său, Maximilian, a urmat aceeaşi politică universalistă, deşi mijloacele sale de a o realiza erau ridicol de mici. Pentru a purta războaiele de care era însetat, trebuia să ceară fonduri supuşilor săi, faimoşi prin zgârcenia lor, sau să se angajeze mercenar în serviciul vreunui şef de stat dispus să-l plătească regeşte.

Termenul *universal* este folosit cu o frecvenţă care subliniază o grotescă lipsă de realism. Se spune Roma, Scaunul Bisericii Catolice Universale, Sfântul Imperiu German Universal, un tratat de pace universală... În realitate, autoritatea Sfântului Scaun se mărgineşte la Europa occidentală şi chiar în această zonă autoritatea sa începe să fie contestată de eretici. Sfântul Imperiu German şi Roman nu este decât o

construcție neomogenă, pestriță, care amenință să se prăbușească sub loviturile violente, repetate, ale inamicilor din afară sau din interior. Cât despre tratativele de pace universală anunțate de fiecare dată cu formule pompoase, cu o emfază comică, nu sunt decât nişte petice de pergament sau de hârtie care ascund dincolo de aparențe minciuna şi trădarea.

Primul sfat pe care i l-am dat lui Carlos a fost să nu aibă încredere în nimeni, fie el rege, principe sau papă. I-am recomandat să întărească pacea, pentru că imperiul său care cuprinde trei sferturi din Europa şi din lumea de peste mări se poate prăbuşi ca un castel de cărți de joc în urma unei imprudențe politice cu grave consecințe.

Misiunile de ambasador pe care le-am îndeplinit în serviciul lui Philippe cel Frumos şi al fiului său mi-au dat prilejul să cunosc culisele diplomației europene. Când auzeam că Spania şi Anglia pun la cale o alianță ofensivă împotriva Franței, pentru a-i împărți bogățiile, îmi venea în acelaşi timp să plâng şi să râd.

Noi eram foarte departe de faimoasele epopei feudale, care puneau în mişcare bande de tâlhari conduse de capete încoronate şi care năvăleau ca lăcustele pe pământurile țărilor învecinate pentru a le jefui, a le dezmembra şi a le supune. Războiul de 100 de Ani face parte dintr-un trecut pentru totdeauna apus. Campaniile glorioase ale lui Henry al V-lea al Angliei nu mai pot fi repetate. Astăzi, Franța dispune de o populație apreciată la paisprezece milioane de oameni, în timp ce Albionul are numai trei milioane. Aceeaşi disproporție şi în ceea ce priveşte veniturile: opt milioane de ducați față de opt sute de mii.

Spania este un stat încă bicefal. Castilia şi Aragonul trebuie să realizeze mai întâi uniunea şi apoi să o consolideze. Germania este roasă de grave tulburări sociale şi religioase.

Sfânta Biserică Romană, universală şi ea, se zbate în mijlocul unei Italii sfâşiate, însângerate, supuse unor războaie fără sfârşit, alimentate de un Vicar al lui Iisus, Iulius al II-lea, în stare să mânuiască mai eficace sabia decât să poarte crucea întru slava Domnului.

Carlos a venit pe lume într-o epocă tulbure, în care se confruntă mari puteri, invocând binele public şi numele lui Iehova, dar care apără în realitate interese meschine, particulare, demne de disprețuit.

Sub acoperirea anonimatului, răuvoitori au lansat zvonul că lupta mea în favoarea păcii n-ar fi dezinteresată şi că înclinarea mea către Franța ar fi influențată de unele avantaje pe care le-aş obține în schimb. N-am considerat demn să-i caut pe autorii acestor calomnii şoptite în umbra rău mirositoare a ulițelor. Nu-mi place să-mi bag mâinile în mocirlă...

Sunt destul de bogat ca să nu mă înjosesc în fața puternicilor zilei, fie ei burgunzi sau străini.

Singurul meu scop este să-mi pun tot devotamentul, toată priceperea în serviciul micului Carlos.

Carlos, cel lipsit de dragostea părintească...

Rămas la şase ani orfan de tată, nu-şi mai aduce aminte de mama sa, care se înapoiase în Spania imediat după naşterea lui.

Fernando Catolicul, bunicul său spaniol, îl socotea prea german pentru a ocupa tronul Spaniei. După moartea soției sale, regina Isabela, s-a căsătorit cu foarte tânăra Germaine de Foix, sperând să aibă un urmaş băiat care să-i moştenească regatul şi coroana. Dar speranțele sale s-au dovedit deşarte. Decepționat de acest insucces, se gândea să transmită sceptrul - după moartea sa - micului Fernando, fratele mezin al lui Carlos, născut, crescut şi format în spirit spaniol, nerespectând drepturile primului născut.

Maximilian, imperialul său bunic, nu-l prea iubea prea mult, pentru că nu vorbea nemțeşte şi pentru că era prea marcat de ascendența sa burgundă. După ce nutrise un vag proiect de căsătorie, a fost sedus de ideea de a deveni papă şi de a fi sanctificat. Viața lui nu era un exemplu de pioşenie şi de morală creştină, dar atâția regi şi împărați au fost trecuți în rândul sfinților, încât unul în plus sau în minus nu ar mai fi contat.

Margueritte, mătuşa lui, nu-l iubea nici ea. Ştia că îndată ce va deveni major va pierde regența şi va fi inclusă între mătuşile ținute departe.

Fiul lui Philippe cel Frumos şi al Juanei Nebuna este trist, firav, tăcut şi are delicateţea unei flori de seră. I s-a furat copilăria...

După moartea tatălui său, cavalerii Lânii de Aur l-au proclamat regele Austriei. Totuşi, germanii nu au încredere în el. Arborele lui genealogic cuprinde treizeci de ramuri străine poporului german şi numai una singură - aceea a bunicului său Maximilian - legată de Habsburgi, familie de rasă germanică.

Înainte de a accepta funcţia de preceptor, îl cunoşteam superficial pe Carlos. Ştiam doar că este rezervat, puţin comunicativ şi prea retras pentru un băieţel de vârsta lui. Încetul cu încetul, am început să-i descifrez caracterul. Nu-i plăcea să muncească, dar inteligenţa lui nativă îi permitea să asimileze repede şi fără efort noţiuni, idei, cunoştinţe superioare vârstei lui. Am ajuns, cu timpul, să-l preţuiesc mai mult decât pe curtenii din jurul lui, incluzându-l şi pe Floriszoon. Trebuie să mărturisesc că acest bătrân prelat, pios şi exagerat de ceremonios, nu-mi inspira mare simpatie. Cu o gravitate mieroasă, îi repeta lui Carlos că frica de Dumnezeu este începutul înţelepciunii şi că eşti pedepsit de fiecare dată când greşeşti. Să-i dai socoteală Celui-de-Sus pentru fiecare gest, pentru fiecare faptă este o datorie indiscutabilă. Îi recomanda să se spovedească în fiecare săptămână şi să facă penitenţe cu o profundă umilinţă creştină.

În ce mă priveşte, îl sfătuiam să-l venereze pe Atotputernicul, dar să nu aştepte ajutorul divin pentru a-şi realiza obiectivele pământeşti.

Am înţeles de la început adânca însingurare sufletească a acestui copil. Să te simţi singur în mijlocul unei mulţimi este sfâşietor. Vedea în faţa lui numai capete plecate, zâmbete curtenitoare, auzea cuvinte politicoase, dar lipsite de căldură, nu se bucura de nicio prietenie sinceră.

Scopul vieţii mele era să-i dăruiesc cunoştinţele, energia, experienţa mea, să-l ajut să înfrângă piedicile care-i stăteau în cale, să-i devin îndrumător şi prieten, tată şi refugiu când tristeţea ar fi pus stăpânire pe spiritul său. Mă imaginam în rolul unui cavaler curajos, al unui apărător al orfanilor...

Când am intrat în arenă, în noua mea calitate de preceptor al micului duce şi suveran minor al Ţărilor de Jos, Papa Iulius al II-lea trâmbiţa voinţa sa de a elibera Italia de ocupaţia străinilor şi de a distruge Elveţia, veşnic inamic al Sfântului Scaun.

În final, voia să întemeieze regatul universal al Bisericii după modelul imperiului lui Carol cel Mare.

Idei aparent generoase, dar care au târât Europa occidentală într-un vârtej de sânge şi de moarte, realitate îngrozitoare care ascundea o grandomanie bolnăvicioasă, un egoism feroce şi favoritisme neruşinate.

Dacă vânătoarea de francezi, de spanioli, de germani ar părea justificată, cum se poate explica în mod logic distrugerea Republicii Lagunelor?

Mă întrebam de ce a trebuit să provoace o serie de războaie pentru mărirea puterii pământeşti a Sfântului Scaun, în timp ce Biserica însăşi era roasă de abuzuri care vor avea drept rezultat explozia protestantismului?

Îmi amintesc că în timpul unei misiuni diplomatice l-am întâlnit pe Guicciardini, acest minunat istoric al războaielor Italiei, care spunea că Papa Iulius al II-lea nu are nicio vocaţie, nicio înclinare ecleziastică în afară de titulatura şi de veşmântul pe care îl poartă şi că lupta sălbatică împotriva oraşului Mirandola şi a populaţiei sale, în plină iarnă, îi păta renumele de înalt cleric. Să verşi sânge creştin pe câmpul de luptă, în numele Domnului, este o crimă de neiertat.

Moartea lui Iulius al II-lea, ros de amărăciune, fiindcă n-a asistat la triumful politicii sale agresive, a fost urmată de obişnuitele alegeri papale, care au stârnit un mare interes la Bruxelles. Ambasadorii marilor puteri creştine acreditaţi la Roma s-au implicat viguros în campania angajată pentru a impune candidaţii susţinuţi de suveranii lor.

Conclavul s-a închis: se ţeseau tranzacţii şi intrigi, se formau cabale, iar cardinalii au semnat până şi o capitulaţie pentru a se evita repetarea unui regim absolutist ca acela al Papei Iulius al II-lea. S-au schimbat făgăduieli solemne şi angajamente imprescriptibile, iar în final numele alesului a ieşit din pălărie: Girolamo Medici, care a luat numele de Leon al X-lea.

Cea mai originală domnie pontificală se profila la orizont.

Leon al X-lea era într-adevăr o ființă excepțională. Demn fiu al lui Lorenzo Magnificul, a primit tonsura monahală la vârsta de şapte ani şi, o dată cu numeroasele venituri eclezi-astice, la treisprezece ani a intrat în rândurile cardinalilor, la treizeci şi şapte a fost încoronat papă.

După furtunoasa domnie a lui Iulius al II-lea răsărea un soare luminos la orizontul Romei. Un papă tânăr, generos, care încurajează artele şi zorile umanismului, dragostea de viață şi armonia universală. Serbările şi alaiurile strălucitoare au salutat înscăunarea lui Leon al X-lea la Vatican.

Fiind ocupat cu educația politică a lui Carlos, care se apropia de majorat, urmăream cu mai puțin interes activitatea pastorală a Suveranului Pontif, care se anunța atât de promițătoare. Dobândise până şi opinia favorabilă a curții noastre.

Numai Adrian Floriszoon era de o altă părere.

– Vânzarea de indulgențe, devenită o afacere bănoasă pe timpul lui Iulius al II-lea, a luat, îndată după înscăunarea lui Leon al X-lea, proporțiile unui târg scandalos! Nu mai vorbesc despre nepotismul practicat de el!

Ridicam din umeri cu un aer sceptic, Floriszoon era o cobe prevestitoare de nenorociri fără sfârşit. Unul dintre oracolele care prezic numai catastrofe, războaie, epidemii...

Diplomații, călătorii, pelerinii care se întorceau de la Roma descriau entuziasmați oraşul trepidant de bucurie. Balurile, cursele de cai, focurile de artificii, defilările cu torțe se țineau lanț. O veselie generală purta populația pe valuri de muzică şi de jocuri. Cardinali în floarea vieții renunțau la catâri lăsându-i pentru femei şi pentru prelați vârstnici, iar ei încălecau armăsari pursânge nervoşi şi de o frumusețe admirabilă.

Că se purtau convorbiri politice în spatele uşilor închise ale Vaticanului era normal. Mai mult mă îngrijorau răscoalele provocate de nobili şi de *cortes*-urile din Castilia, oştile regelui Aragonului.

În ceea ce priveşte părerea mea despre papă, deziluzia s-a produs mai repede decât aş fi crezut. S-a constituit în secret

o ligă la Roma, între Germania, Spania şi Anglia, îndreptată împotriva Franţei. Iniţiativa a aparţinut papei. Fiul marelui Lorenzo de Medici - care nu ezita să se prezinte singur şi neînarmat în tabăra duşmanului său, regele Neapolelui, pentru a susţine cauza păcii şi în final pentru a o câştiga - se încurca în hăţişurile politicii duplicitare, intrigante, false, de zâzanie a predecesorului său Iulius al II-lea. Trata *în secret* cu ambele tabere, promiţând simultan sprijinul său şi uneia, şi celeilalte. În ultimul moment, dădea cărţile pe faţă şi îşi dezvăluia jocul.

Pentru a consolida coaliţia, regenta Margueritte - care avea şi ea un dinte împotriva Franţei - a avut o idee: de ce să nu-l căsătorească pe micul Carlos, care împlinise treisprezece ani, cu foarte frumoasa Mary Tudor, care avea cincisprezece? Propunerea a fost adoptată cu entuziasm. Carlos a fost invitat în Anglia, unde a lăsat o impresie excelentă, iar la palatul Windsor s-a celebrat logodna celor doi copii.

În acea perioadă, Henry al VIII-lea nu-şi mai încăpea în piele, plin de propria lui importanţă şi de un început de obezitate care progresa cu o rapiditate uluitoare. Adorând tot ce era strălucitor şi grandios, a oferit serbări splendide în onoarea tinerei perechi.

Pe neaşteptate, această frumoasă ambianţă se sparse ca un balon de săpun cu nuanţe sidefii. Fără nicio veste, capriciosul rege al Angliei a făcut o întoarcere de 180 de grade - specialitatea secolului - a rupt logodna, a întors spatele Spaniei, Germaniei şi papei şi a trecut cu arme şi bagaje în tabăra franceză. Pentru a încununa totul, şi-a măritat feciorelnica soră cu impotentul Louis al XII-lea.

Carlos s-a întors plouat la Bruxelles. Planul matrimonial al Margueritei a căzut baltă o dată cu credibilitatea ei, care s-a înecat în ruşine, furie neputincioasă şi amărăciune. Acest dezastru îi compromitea viitorul, închizându-i orice perspectivă. Majoratul lui Carlos bătea la uşă. Pentru o femeie activă, energică, ambiţioasă, dotată cu un subtil spirit politic, care visase totdeauna un rol important pe eşichierul politic, această bruscă eclipsă echivala cu o condamnare la pedeapsa capitală.

Trebuie să mărturisesc fără ocol că noua situație îmi oferea o mare satisfacție. Destinul favorabil înlătura ultimul obstacol care îmi bara drumul...

În acest timp, Sfânta Ligă se prăbușea, în pofida eforturilor papei de a-i insufla o nouă viață.

Evenimentele se precipitau. Louis al XII-lea își dădu ultima suflare, fără să se bucure din plin de căsătoria sa. Mary Tudor s-a întors la ea acasă, însoțită de un tânăr capabil să-i aprindă simțurile și François I a urcat treptele tronului, eliberat în sfârșit de incomodul său unchi. Cu o inconsecvență ridicolă, Leon al X-lea a adoptat o politică antispaniolă. Strategia lui era limpede. Voia să se folosească de puterile europene, asmuțindu-le unele împotriva altora, pentru a intra în posesia Neapolelui și Milanului, spre a le trece pe nesimțite în mâinile nepoților săi.

Dar se abținea să dea la iveală manevra înainte de vreme. Pentru moment, avea nevoie de Maximilian pentru a-și asigura sprijinul elvețienilor comandați de cardinalul Schinner, cel mai înverșunat adversar al Franței.

Carlos, după ce își pierduse logodnica, risca să-și piardă și tronul spaniol. Fernando de Aragon, incapabil să aducă pe lume un fiu, s-a îndreptat spre tizul său, Fernando - fratele mezin al lui Carlos - cu gândul de a-i transmite coroana regală spaniolă. Dispunea deja de un număr impresionant de partizani care voiau să apere Aragonul de Castilia și să-i proclame independența. Tendință centrifugă care se manifesta și la Madrid, dar în sens invers.

Maximilian plutea între două ape. Îi disprețuia pe englezi și în același timp îi ura de moarte pe francezi. Cât despre Veneția, voia să o înghită așa cum legendara balenă îl înghițise pe Iona. Dar îi lipseau mijloacele. Numai papa l-ar fi putut ajuta să pună jugul pe grumazul cetății lagunelor.

Analizele aprofundate ale politicii internaționale nu mă împiedicau să mă ocup de problemele personale ale lui Carlos. Sărbătorise cei cincisprezece ani ai săi fără să aibă vreo idilă cu tinerele fete de la Curte. L-am surprins dedându-se plăcerilor solitare. Bineînțeles, m-am prefăcut că nu-l văd. Spre deosebire de François I și de Henry al VIII-lea,

nu-l interesau sau evita să aibă aventuri amoroase. Nu îl vedeai decât în compania tovarăşilor lui de joc, care îl satisfăceau pe deplin.

Presupun că profunda lui religiozitate îi influenţa purtarea. Cred că Adrian Floriszoon reuşise să arunce pe un pământ fertil sămânţa credinţei pure, care refuza compromisurile.

Curând după aniversarea celor cincisprezece ani, i-au căzut în mână scrierile lui Reuchlin şi ale lui von Hutten, care atacau violent Biserica şi papalitatea. Scandalizat de această erezie, el m-a rugat să-i scriu Suveranului Pontif o scrisoare prin care cerea imediata interzicere a acestor publicaţii eretice şi aplicarea de pedepse grele vinovaţilor.

Aş putea garanta că pioşenia lui era mai adâncă, mai arzătoare decât a papei. Certitudinea lui reflecta în acelaşi timp o profundă umilinţă creştină şi voinţa de nezdruncinat de a apăra religia şi de a o consolida.

Şi politica internaţională îi trezea interesul. Studia şi aproba concluziile mele. Din partea noului rege al Franţei mă aşteptam la surprize. Ca să fiu sincer, mă aşteptam mai mult la lovituri de teatru spectaculoase, la mult zgomot pentru nimic...

Setea lui de a se afirma, de a străluci, de a se impune îl împingea pe primul plan. În această privinţă, îi făcea o aprigă concurenţă lui Henry al VIII-lea, care nu pierdea nicio ocazie de a fi vedetă...

Toată lumea vorbea de acea faimoasă *corrida* de mistreţi, organizată în curtea castelului d'Amboise şi de dorinţa tânărului rege de a coborî în arenă. Intimii şi în special mama sa reuşiseră să-l convingă să se abţină, dar dorinţa lui a fost până la urmă îndeplinită, pentru că un mistreţ a scăpat din cuşcă, a escaladat în galop scările, a traversat un şir de saloane şi s-a năpustit în camera lui François, care a înfipt sabia în pântecele animalului. Prezenţa de spirit, curajul, avântul său i-au uimit nu numai pe curtenii prezenţi la această scenă, dar şi pe toţi francezii, care au văzut în el un fel de Hercule *redivivus*.

A dovedit aceeaşi îndrăzneală, aceeaşi fermitate, acelaşi

dispreț pentru pericol, dar și o oarecare doză de nebunie când și-a mobilizat armata și, în primul an de domnie, a declanșat o ofensivă-fulger pentru recucerirea Milanului. A traversat Alpii printr-o trecătoare considerată inaccesibilă și a căzut peste *invincibilii* elvețieni ai lui Schinner, care nu se așteptau la acest atac. Efectul-surpriză a fost devastator. După două zile de luptă, trupele franceze, puternic încercate sub Louis al XII-lea, și-au luat o răsunătoare revanșă, distrugându-l efectiv pe dușman. Bătălia de la Marigny se va înscrie în istorie ca una dintre cele mai strălucite victorii obținute vreodată de Franța pe câmpul de onoare.

Ambasadorul nostru la Roma ne-a raportat un incident grotesc. Un emisar a dus la Vatican vestea strălucitului succes militar al elvețienilor, care își zdrobiseră dușmanii. Entuziasmat, papa a sărbătorit fericitul eveniment în cerc intim, ordonând în același timp focuri de artificii care să lumineze Orașul Sfânt. În schimb, partizanii Franței se ascundeau îngroziți, pentru că se așteptau la represalii severe.

În ziua următoare, alți mesageri elvețieni au sosit în goana cailor și au răspândit plângând veștile teribile care au produs consternare în tabăra pontificală. Cei care se văitau ieri dansau și cântau în cor azi.

Îngrijorat, Suveranul Pontif și-a dat seama de marele pericol care îl amenința. Trebuia să-l împiedice pe François să se îndrepte spre Roma. Pentru a evita complicațiile, i-a trimis ambasadori pentru a-i propune o întâlnire la Bologna și eventual semnarea unui tratat de prietenie între Franța și Sfântul Scaun. Diplomat, François a acceptat propunerea.

Papa voia să împiedice cu orice preț o înțelegere între regele Franței și cel al Portugaliei.

Reprezentanții săi trebuiau să mențină prin toate mijloacele discordia între cei doi suverani. Avea totuși o carte în mânecă, numită Maximilian, pe care l-ar putea folosi - la nevoie - împotriva celorlalte mari puteri.

În același timp, Margueritte a mai făcut o gafă care a înviorat puțin mohorâta noastră Curte, căzută de la o vreme într-o toropeală inadmisibilă. Împăratul caută prietenia lui Fernando de Aragon, pentru a-i obține acordul în vederea

recunoaşterii oficiale a lui Carlos drept moştenitor al tronului Spaniei.

Pe atunci trăiau la Bruxelles, în exil, câțiva castilieni, vechi partizani ai lui Philippe cel Frumos, care voiau să-l împiedice pe Fernando - considerat de ei un impostor - să pună mâna pe tronul Castiliei. Acuzați de revoltă, au căutat refugiu în Țările de Jos.

Pentru a câştiga bunăvoința Regelui Catolic, Margueritte a ordonat arestarea unuia dintre ei, Don Manuel, şi întemnițarea lui în castelul-fortăreață de la Vilvorde, în apropiere de Bruxelles. Din nenorocire pentru ea, captivul era cavaler al Lânii de Aur. Ordinul s-a reunit sub conducerea lui Carlos, a condamnat cu severitate abuzul regentei şi a pretins imediata eliberare a prizonierului.

Pusă într-o situație dificilă de această măsură neinspirată, prin care intra în conflict cu întreaga nobilime a regatului, a căutat o ieşire onorabilă, predându-l tatălui ei, care n-a apreciat deloc această responsabilitate. De mult timp mocnea un conflict între ea şi Maximilian, care nu vedea cu ochi buni totalitarismul ei. Pentru a rezolva această criză, el a ordonat proclamarea solemnă a majoratului lui Carlos, care a primit cu această ocazie titlul de duce de Bourgogne. Bunicul său din partea mamei trebuia să-l reprezinte în Castilia, în calitate de regent, până la împlinirea vârstei de douăzeci şi cinci de ani.

O soluție şchioapă, care nu mulțumea pe nimeni, dar avea meritul de a pune capăt regenței Marguerittei, care s-a retras ofuscată în cochilia ei.

Invidioasă pe influența pe care o exercitam asupra lui Carlos, m-a ținut mereu în umbră.

Revanşa mea a fost răsunătoare. Am devenit primul consilier al lui Carlos şi, practic, şeful guvernului burgund în aşteptarea celui al Spaniei şi al Imperiului. Până şi prezența lui Floriszoon a fost înlăturată, pentru că permanentul meu concurent a fost trimis în Spania, în calitate de reprezentant al intereselor lui Carlos.

Instalarea mea în fruntea administrației politice a țării îmi dădea, desigur, o oarecare satisfacție, dar mai ales îmi

permitea să lucrez pentru măreția aceluia care va fi mâine stăpânul unui imperiu mai vast decât al lui Carol cel Mare. Repetarea acestei comparații extravagante nu implică o exagerare sau o lipsă de realism.

Curtea, cufundată de câțiva ani într-un fel de somnolență, s-a trezit la o nouă viață. Răsăritul soarelui exercită întotdeauna o puternică atracție asupra vânătorilor de demnități şi de venituri extraordinare, mai toți curteni amatori de venituri uşoare, de plăceri variate şi de serbări fără sfârşit.

În fine, Fernando de Aragon a părăsit lumea celor vii. Testamentul său îl proclama pe Carlos rege al Spaniei. Va împărți tronul cu mama sa, regina Juana.

Până în ultima clipă, el a sperat să-i lase coroana infantelui Fernando, nepotul lui preferat. În cele din urmă, recunoscuse - cu amărăciune - dreptul primului născut, care îi revenea lui Carlos.

În aşteptarea intrării în Spania a noului suveran, cardinalul Ximenes, un demn şi respectabil bătrân de optzeci de ani, a asigurat regența Castiliei şi Aragonului reunite.

Ceremonia întronării lui Carlos a avut loc în Țările de Jos, țara lui de origine. Curtea, cavalerii Ordinului Lâna de Aur, clerul precum şi corpul diplomatic au asistat la emoționanta solemnitate.

Crainicul Ordinului a strigat cu o voce vibrând de emoție:

– Don Fernando!

Cavalerii au răspuns în cor:

– Don Fernando a murit!

Apoi au izbucnit aclamații furtunoase:

– Trăiască Dona Juana şi Don Carlos, Regii Catolici!

Carlos a permis să i se scoată hainele de doliu pentru a îmbrăca veşmintele de ceremonie, sclipitoare sub ploaia de nestemate. În ciuda tinereții, avea un aer regesc.

Încoronarea lui se va înscrie cu litere de aur în analele castelului Saint Gudule, reşedința sa oficială.

Eram stăpânit de o vagă îngrijorare. Trei regi tineri cârmuiesc destinele Spaniei, Franței şi Angliei. François I şi Henry al VIII-lea îşi dovediseră deja combativitatea, agresivitatea şi lipsa de scrupule. Intrarea în scenă a lui Carlos

trebuia, în mod fatal, să provoace vârtejuri. Numai împăratul Maximilian făcea parte din vechea generație. Până și Papa Leon era tânăr, prea tânăr pentru înalta misiune de Vicar al lui Hristos. Marignan nu marcase decât începutul unei epoci bântuite de furtuni. Mă așteptam la complicații extrem de serioase...

Mă aflam încă la Bruxelles când ambasadorii noștri de la Roma mi-au raportat că Suveranul Pontif are intenția să profite de prezența unui copil în fruntea regatului spaniol pentru a smulge regatul Neapole dinastiei de Aragon și pentru a-l instala pe tron pe nepotul său Lorenzo.

Mi-am amintit de scrierile biblice... Vai de pământul al cărui rege este un tânăr, vai de orașul al cărui principe este un copil... Iehova, care voia să distrugă Ierusalimul, îl amenința că va pune în fruntea lui un băiețaș...

Papa Leon uitase că adolescentul Carlos nu era singur. Tristele profeții ale lui Adrian Floriszoon se adevereau...

L-am sfătuit pe rege să amâne pentru moment plecarea din Bruxelles. De aici putea să aibă o vedere de ansamblu asupra Europei, care fierbea ca o oală sub presiune. De la postul său de comandă putea să conducă forțele armate către oricare punct nevralgic...

Spania era în plină fierbere. Un război civil putea să izbucnească în orice moment. Nu puteam să-l împing pe Carlos în gura lupului. Nu este recomandat să pătrunzi într-o casă în flăcări. Trebuie mai întâi să stingi incendiul...

Până și locuitorii Țărilor de Jos, de obicei calmi, măsurați, mai mult înclinați spre comerț decât spre complicațiile războiului, erau contaminați de agitația continentalilor. Nobilii se certau pentru fleacuri. Cei din Egmont și din Nassau, din La Mark și Isolstein, din Wessernaer și Poupet provocau dezordini. Un episod mai degrabă înduioșător a ilustrat metodele lui Carlos atunci când considera că trebuie luate măsuri drastice.

Contele palatin, Friederich, cavaler al Lânii de Aur și vechi prieten al său, se îndrăgostise de principesa Eleonora, care îi împărtășea sentimentele. Această idilă țesută în secret a ajuns la urechile lui Carlos, care a izbucnit ca un

vulcan în erupție. Plănuia pentru sora lui mai vârstnică o alianță matrimonială de rang regal. Contele palatin, care țintise prea sus fără să-l înștiințeze, a fost izgonit de la Curte, iar îndrăgostita adusă pe drumul cel drept.

După acest vis de dragoste zădărnicită, Carlos a obligat-o să-l accepte de soț pe unchiul său, regele Portugaliei, care era urât, bătrân, șchiop și căruia îi mirosea gura.

Plecarea sa în Spania era amânată de la o zi la alta. În Guldre, amatorii de tulburări ridicau din nou capul. Pentru a-i liniști, autoritățile au folosit împotriva lor armata.

Franța, care devenise arbitrul Europei occidentale, conducea dansul. Exasperat de insuccesul său, papa, cu un surâs îmbietor, menit să-i ascundă furia, făcu primele gesturi de bunăvoință, acceptând negocieri asupra Pragmaticei Sancțiuni. Îl îmbrățișase pe François fără a-i permite să-i sărute picioarele. Îi făcuse chiar onoarea să-i îngăduie a-l săruta pe gură. François adoptase purtarea unui fiu supus în fața tatălui său, dar care, dacă era nevoie, își putea scoate masca pentru a-și arăta adevărata natură, dură și insolentă.

Suveranul Pontif voia să profite de bunăvoința regelui francez pentru a da o lovitură de amploare în ducatul d'Urbino. Trupele pontificale sprijinite de elvețieni îl alungaseră pe ducele titular, faimosul Francesco Maria della Rovere, pentru a-l înlocui cu Lorenzo de Medici. Iulius de Medici fusese deja înscăunat în fruntea Florenței. Din nenorocire pentru el, era atins de o tuberculoză care îi rodea plămânii. Nu avea decât treizeci și șapte de ani, dar moartea era aproape.

François continuă ofensiva, dar pe teren diplomatic. I-a întins mâna noului rege al Spaniei, care purta numele de Carlos I și i-a propus un tratat de alianță. Negocierile începute la Noyon l-au indispus pe papă, care n-a îndrăznit să-și exteriorizeze indispoziția și i-a lăsat să-și continue discuția. Ambasadorii au făcut schimb de complimente extravagante și au elogiat pacea. Pentru a consolida alianța, cei doi suverani au hotărât logodna lui Carlos cu Louise, fiica lui François, în vârstă de câteva luni. Suveranul spaniol trebuia să aștepte răbdător până când ea va deveni nubilă, pentru a se putea înfățișa în fața altarului. Proiectul putea

să pară ireal, dar regalii parteneri manifestau o bunăvoință comună. Logodnica primea în zestre regatul Neapole şi Navarra. Această înțelegere i-a alarmat pe spanioli, care nu concepeau să pună în discuție propriile lor teritorii. Dar obiecțiile nu au fost luate în seamă.

Faima lui François atinsese cea mai înaltă cotă. Nobilii îi copiau barba, pe care şi-o lăsase să crească pentru a acoperi o cicatrice mai recentă, îi imitau croiala hainelor, gustul pentru lux şi pentru caii frumoşi. Aventurile sale amoroase făceau senzație. Se discuta legătura lui sentimentală cu frumoasa Françoise de Foix, soția lui Jean de Laval, senior de Chateaubriand, care acceptase cu servilism coarnele care îi împodobeau fruntea.

– Riscă să fie luat drept țintă la o vânătoare cu hăitaşi. Are capul unui cerb splendid!, îl ironiza nebunatica doamnă de Furstemberg...

Amânam plecarea în Spania nu numai din rațiuni politice, ci şi pentru un motiv - aparent - de mică importanță. În ciuda eforturilor depuse de profesorii săi, Carlos nu reuşea să stăpânească limba spaniolă. Ar fi fost de neconceput să rostească în fața supuşilor săi un discurs într-un limbaj stâlcit, mutilat. Să le vorbească în franceză?... Era o limbă diplomatică, dar numai membrii înaltei nobilimi l-ar fi înțeles. La lipsa talentului lui pentru limbi străine se adăuga - trebuie să recunoaştem - o comoditate vecină cu lenea.

Eram încă la Bruxelles când ambasadorul nostru acreditat pe lângă Sfântul Scaun m-a informat asupra unor anumite zvonuri în jurul unui scandal care împroşca abundent cu noroi înaltul cler din Oraşul Sfânt. Plecarea noastră în Spania ne-a împiedicat să aflăm detaliile acestei afaceri, care angaja anturajul tânărului cardinal Alfonso Petrucci, un sprijinitor convins al candidaturii lui Leon al X-lea la scaunul papal.

– Probabil din nou favoritisme!, a exclamat Carlos. De parcă n-ar ajunge proiectul papei de a face din Romagna un ducat pentru nepotul său Lorenzo...

Ne-am îmbarcat în sfârşit la Flessingue pe un vas-amiral escortat de patruzeci de corăbii de război. Flotă impunătoare,

care transporta întreaga Curte. Ne întrebam cum vom fi primiți în Spania de acest popor mândru, arogant, războinic, decis să-şi apere cu orice preț independența...

După zece zile de navigare dificilă, cauzată de un timp nemilos, am aruncat ancora lângă o coastă neprimitoare, aproape de Villaviciosa.

Am debarcat într-un sat de coastă ai cărui locuitori puseseră mâna pe arme, închipuindu-şi că au de-a face cu piraţi. Din fericire, în ultimul moment, autoritățile locale ne-au recunoscut şi ne-au oferit găzduire în casele lor modeste, aproape primitive, neîndestulătoare pentru întreg personalul Curții şi pentru escorta militară care ne asigura protecția. A doua zi, cortegiul se puse în mişcare. Drumul desfundat de ploaie ne îngreuna înaintarea. Apoi, am pătruns într-o regiune muntoasă, aridă, puțin populată.

Conform instrucțiunilor mele, călăuzele au ales acest drum care traversa ținuturi aproape pustii pentru a evita eventualele ciocniri cu adversarii unei monarhii spaniole de origine habsburgică.

Curierii cardinalului Ximenes, care guvernase regatul în absența lui Carlos, au reuşit să ne contacteze cu o oarecare dificultate. Aduceau un mesaj al bătrânului cardinal, care era bolnav şi care îl ruga pe rege să facă un mic ocol pentru a-l vedea. Voia să-i prezinte personal omagiile sale şi să-i încredințeze oficial cheile regatului. L-am sfătuit pe rege să ne continuăm drumul spre Valladolid, pentru a-şi face intrarea în oraş fără să-şi anunțe sosirea. Astfel, îi va împiedica pe membrii înaltei nobilimi să-l întâmpine cu cereri de demnități şi favoruri, înainte ca el să-i fi cunoscut.

Pentru Carlos şi pentru mine, poporul spaniol, nobilii săi, notabilitățile, clerul erau încă o enigmă. Trebuia în prealabil să ne documentăm asupra personalității, asupra capacității şi intențiilor lor, pentru a permite regelui să-şi creeze un anturaj de personalități care să-i inspire încredere.

Între timp, Ximenes şi-a dat sufletul fără ca dorința lui supremă să fi fost îndeplinită. Unii spanioli mă acuzau deja că-l monopolizasem pe rege, că îl izolam de supuşii săi.

Fără să ne pese, ne-am continuat drumul evitând oraşele

mari. Înainte de a-şi face intrarea în Valladolid, regele - sfătuit de mine - a hotărât să facă prima sa vizită oficială la Tordesillas, pentru a se înclina în faţa reginei Juana, mama sa, care trebuia să împartă cu el, teoretic, sarcinile domniei. Era însoţit de sora lui Eleonora şi de principalii demnitari ai Curţii.

Regina ne-a primit cu bunăvoinţă. Starea sănătăţii sale era atât de zdruncinată încât nu-i permitea să-şi exercite efectiv îndatoririle de suverană. Surâdea palid, vorbea cu oarecare logică şi pe neaşteptate lăsa să-i scape observaţii ciudate, incoerente, despre vreme, despre câinii săi, despre ultimul său vis. Regina o păstrase lângă ea pe Caterina, mezina, care lumina puţin cu prezenţa ei întunecatul univers al mamei sale.

Juana s-a arătat înţelegătoare şi a acceptat toate cererile fiului său. Îşi dădea seama de tot ce se discuta în preajmă, dar luciditatea ei avea lacune. A izbucnit mânioasă când Carlos şi-a exprimat dorinţa de a o lua pe Caterina la Curte, în vederea pregătirii ei pentru rolul de fiică a Spaniei. Desigur, el a renunţat la această cerere şi spiritele s-au calmat.

După ce a recunoscut solemn legitimitatea suveranităţii fiului ei, ne-am retras. Atmosfera apăsătoare a fortăreţei Tordesillas mă impresionase profund. În sinea mea mă liniştisem, deoarece Carlos va fi eliberat de orice griji din această parte.

Acum, Carlos putea să-şi facă intrarea oficială în Valladolid. Ceremonii şi solemnităţi fastuoase au marcat sosirea lui Carlos I, rege al Spaniei, şi preluarea puterii.

Cu această ocazie, regele a primit omagiile infantelui Fernando, fratele său mai mic. Carlos l-a îmbrăţişat călduros, apoi i-a dat ordin să se întoarcă neîntârziat la Bruxelles. N-aş fi vrut ca spaniolii ostili lui Carlos să se strângă sub steagul fratelui său, ori să pretindă ca acesta să fie proclamat urmaş la tron. Fernando s-a supus fără cea mai mică împotrivire. Firea calmă a acestuia, permanenta lui voioşie şi loialitatea i-au fost apreciate. Mai târziu, atitudinea sa va fi recompensată.

După plecarea lui la Bruxelles, am reuşit în sfârşit să ne

dedicăm rezolvării treburilor statului. Respectând voința regelui, am păstrat funcția de șef al guvernului. Adrian Floriszoon a primit episcopia de Tortosa. Trebuia să fiu foarte atent, pentru că adversarii mei erau numeroși. Carlos și-a luat rolul în serios. În afara treburilor plictisitoare care îi ocupau mai tot timpul, învăța cu râvnă spaniola. Când vorbea oficial, în public, își citea discursurile, pentru a se feri de greșeli de gramatică sau de pronunție.

Nemulțumiții îi reproșau că se înconjoară numai de burgunzi, care acaparau demnitățile politice, militare și eclezi-astice. Mă acuzau că am transmis nepotului meu demnitățile lui Ximenes. Era o modestă recompensă pentru serviciile aduse Coroanei.

Carlos se plictisea în Spania. Obișnuit cu veselia tinerilor săi prieteni din Flandra sau din Burgundia, suporta cu greu trufia rigidă a nobililor din Castilia sau din Aragon, înveșmântați invariabil în negru, ca și cum ar fi fost în doliu. Îi scria lui Nassau, prietenul său de la Bruxelles, zugrăvindu-i în termeni cenușii tristețea de la Curte și urâțenia femeilor, toate fardate exagerat. Dacă n-ar fi avut în preajma lui câțiva gentilomi flamanzi, care îl înveseleau cu poznele și râsul lor, ar fi căzut într-o melancolie cronică.

În ce mă privește, sănătatea mea avea de suferit după neplăcerile, decepțiile și necazurile pe care le-am întâmpinat în această țară care prin forța destinului devenise și a mea. Opoziția din ce în ce mai fățișă a marilor familii nobile, care își imaginau că dețin o parte din autoritatea divină, mă menținea într-o stare de iritare permanentă.

Eram scandalizat de reaua-voință a Cortes-urilor, care tindeau să paralizeze activitatea guvernului. Întrunite la Valladolid, au îndrăznit să prezinte regelui un memoriu semnat de un oarecare Pedro Luis de Villena, consilier al Curții de Apel din Valladolid, care își permisese să redacteze instrucțiuni politice și recomandări de conduită propriului său suveran.

Începea prin a-i stabili un program de lucru zilnic: două ore de rugăciune, două ore de studiu filosofic, două ore de jurisprudență, două ore de instrucție militară și, în fine,

două ore dedicate afacerilor politice curente. În plus, îi dădea diferite sfaturi: să împartă dreptatea cu pricepere şi milă, să controleze sever Tribunalul Inchiziţiei, pentru a pune capăt abuzurilor, interzicându-i să reţină bunurile confiscate, să aplice măsuri represive asupra bogăţaşilor care acaparează terenurile arabile în folosul turmelor lor şi în paguba ţăranilor, care trăiesc în mizerie şi mor de foame.

Să reducă dreptul de control al papei asupra Bisericii spaniole, să interzică preoţilor condamnaţi de tribunalul regal să facă apel la Roma, să restrângă vânzarea indulgenţelor şi a darurilor făcute de Sfântul Scaun celor care îl ajută în războiul contra infidelilor.

Regele va trebui să se abţină de la a atribui venituri şi demnităţi străinilor. Funcţiile de la Curte trebuie să fie rezervate exclusiv spaniolilor. Bugetul de stat să fie controlat de Cortes-uri.

În final, i se cerea regelui să vorbească spaniola. Consider că această recomandare echivala cu o insultă, căci termenii folosiţi erau inacceptabili.

Nu mi-am putut ascunde amărăciunea când Carlos nu a fost de acord cu ideea mea de a consolida puterea regală prin întărirea autorităţii şefului guvernului.

A dezaprobat până şi unele măsuri pe care le luasem deja, declarând - în particular - că nu pot să mă adaptez evoluţiei politice a ţării. Faptul că a refuzat să semneze o serie de decrete pe care i le prezentasem a fost o lovitură foarte dură pentru mine.

Recunoştinţa regilor este o monedă rară. Nu m-ar mira dacă într-o zi voi fi dizgraţiat în mod public. Sacrificându-mă pe mine, îşi va îmbunătăţi propria imagine politică, iar atitudinea lui faţă de mine va fi unanim lăudată...

Afacerile Spaniei şi propriile mele probleme m-au împiedicat să acord o atenţie specială complicaţiilor politice ale Romei, semnalate de diplomaţii noştri...

Sunt trist... Trist de moarte...

DON PEDRO UREEA
ambasador al Spaniei
pe lângă Sfântul Scaun

M-am ridicat de la masa de joc după ce câştigasem trei sute de ducaţi la o *bassetă* îndrăcită.

Încântătoarea noastră gazdă, *Lucreţia Pudica*, deţinătoarea băncii, m-a felicitat cu un zâmbet fermecător. Se spunea că incomparabila Imperia, înainte de a se sinucide, îi transmisese făclia celei mai frumoase, celei mai desăvârşite curtezane a Romei. Fermecătoare, dotată cu un fizic sculptural, ea reunea prestanţa şi seducţia cu o inteligenţă sclipitoare.

Graţie manierelor ei perfecte, educaţiei impecabile, putea să rivalizeze cu doamnele cele mai rafinate din înalta nobilime. Poetă în timpul liber, surprinzător de cultivată, putea să comenteze şi să citeze fraze întregi din Boccaccio şi din Petrarca, din Ovidiu şi din Petronius. Oameni de litere, pictori şi sculptori celebri frecventau saloanele sale. Deasupra unei *credenza* aurite, de dimensiuni foarte mari, pusese un portret al Imperiei, pictat de Rafael.

Prinţi ai Bisericii, ambasadori, nobili bogaţi şi bancheri îi căutau compania. A fi primit în casa ei echivala cu o promovare socială.

I se spunea *Pudica* pentru că vocabularul ei cizelat înlocuia obscenităţile cu imagini colorate care evocau un libertinaj elegant.

Când era foarte bine dispusă, îşi fermeca oaspeţii mânuind cu talent lăuta şi cântând cu vocea ei cristalină melodii la modă sau chiar propriile sale compoziţii. Oferea banchete pantagruelice, plătite scump de curtezanii care îi puneau la picioare bani, bijuterii şi obiecte de artă. S-ar fi zis că se închinau jertfe pe altarul unei zeiţe.

Uneori, banchetele erau urmate de orgii numite bacanale - pentru a păstra un ton umanist. *Pudica* asista amuzată la

aceste zbenguieli, dar nu participa în mod direct la ele. Se oferea unui singur ales pe seară, în singurătatea catifelată a camerei sale.

Câteodată, oferea oaspeților o distracție foarte apreciată. O tânără, frumoasă ca un vis, își vindea la licitație fecioria. Suma obținută constituia zestrea ei. Câștigătorul făcea o faptă nobilă și primea drept recompensă o plăcere aleasă. Licitația fiind condusă de *Pudica*, prețul se ridica la echivalentul unei mici averi.

Cei trei sute de ducați câștigați la *bassetă* m-au binedispus. La festinul oferit înaintea jocului de cărți mâncasem ca un căpcăun. Invitații erau mai puțini ca de obicei. Cardinalii Bibbiena, Cornaro și d'Aragon, Grassis, șeful ceremonialului papei, doi sau trei episcopi, un Colonna, trei Orsini - la *Pudica* toate rivalitățile dispăreau -, trei bancheri dominați de Chigi, prințul de Salerno, patru ambasadori, toți cunoștințe vechi, câțiva pictori și umaniști de renume.

Bătrânii ipocriți și femeile intrate la menopauză îi critică pe acei membri ai clerului care duc o viață privată sănătoasă, veselă, normală, dar care în public au o comportare demnă, exemplară și care își îndeplinesc îndatoririle cu evlavie moralizatoare. În ce mă privește, eu îi prefer fanaticilor de tot soiul, călugărilor care bombăne, judecătorilor Inchiziției care torturează și condamnă la moarte cu o voluptate patologică.

Discutam cu un grup de invitați despre diferențele discrete dintre vinurile de Porto și cele de Madera, când ambasadorul Mantovei, Cattaneo, ceru scuze interlocutorilor mei și mă trase sub arcada unei ferestre.

– Don Pedro, mă grăbesc să vă împărtășesc o ultimă veste!

– Am făcut ochii mari.

Îmi șopti cu un aer misterios:

– Cardinalul Petrucci a fost arestat!

– Nu se poate!, am exclamat cu același ton coborât. Petrucci este unul dintre cei mai înfocați partizani ai papei. Și-a mobilizat toți prietenii pentru a-i asigura alegerea...

– Ei, recunoștința celor mari nu valorează prea mult!

Am auzit de multe ori această frază care exprima o tristă realitate. El reluă:

– Când ai de-a face cu puternicii acestei lumi, trebuie să te aştepţi la cele mai grave urmări. Să nu te încrezi niciodată în cuvântul lor este un sfat înţelept... Se servesc de tine, apoi te aruncă la gunoi... Îmi amintesc de asasinarea cardinalului Orsini de către Papa Borgia... Mă întreb dacă Petrucci nu va avea aceeaşi soartă.

Cattaneo spusese un mare adevăr. Leon al X-lea se servise de mine pentru a-l face pe Petrucci să cadă în cursă. Dar nu puteam dezvălui acest mare secret. Cel puţin în aceste momente...

Am pretextat o uşoară indispoziţie şi am plecat. Am avut o noapte agitată. N-am putut închide ochii. Indignarea mă sufoca. Mă întrebam: va îndrăzni papa să-mi acorde o audienţă?... Îmi va explica gestul său?... Pentru că îmi datora o explicaţie!...

A doua zi dimineaţa, m-am prezentat la Vatican, la ora rezervată audienţelor papale. Am fost informat la secretariat că Suveranul Pontif mă poate primi numai peste trei zile. Pentru moment, era foarte ocupat.

Până atunci nu-mi rămânea decât să-mi fac venin aşteptând o explicaţie care, oricum, nu mă va mulţumi.

Ştiam că papa este furios. Prin intrigi, reuşise să ridice toată Europa împotriva lui. Franţa, Spania şi Imperiul German se împăcaseră şi acum îşi disputau împărţirea Italiei, anunţa cu o voce spartă Vicarul lui Hristos, încercând să pună în gardă Veneţia în legătură cu acest plan. Statul Bisericii era confruntat cu mari dificultăţi interne. Francesco-Lodovico recuperase ducatul Urbino. Romagna se ridicase împotriva proastei administrări a lui Lorenzo de Medici. Trupele pontificale nu reuşeau să înăbuşe răzmeriţele.

Dar criza politică prin care trecea papa mă preocupa mai puţin decât propriile mele probleme. Relaţiile cu Chièvres şi clica lui se deterioraseră. Afacerea Petrucci îmi producea necazuri nu numai la Roma, dar şi la Valladolid...

În sfârşit, papa m-a primit în audienţă. Pentru prima oară i-am sărutat piciorul şi mâna cu o repulsie de nedescris.

Nu mai vedeam în el un vicar al lui Iisus Hristos, ci un om care abuzase de buna mea credinţă.

M-a privit cu un zâmbet marcat de o bunăvoinţă angelică

şi mi-a vorbit cu o voce caldă, care se voia plină de blândeţe:

– Fiule, cred că ştiu care este motivul audienţei solicitate atât de insistent. V-am făcut o mare favoare primindu-vă, fiindcă sunt copleşit de treburi. Domeniul pământean al sfintei noastre Biserici cere sacrificii pe care suntem gata să ni le impunem. Nu aţi şovăit să serviţi Sfântul Scaun când v-am cerut.

– Preasfinte Părinte, exact despre acest subiect voiam să vă vorbesc. Cu permisiunea dumneavoastră, trebuie să vă reamintesc că am servit ca intermediar între Sanctitatea Voastră şi cardinalul Petrucci. Când Sanctitatea Voastră mi-a cerut să iau legătura cu el şi să-l conving să se prezinte în faţa tronului vostru, Petrucci m-a făcut să înţeleg, într-un mod foarte deschis, că se teme de sancţiuni nedrepte. Am făcut tot ce am putut ca să-l conving că ar fi înţelept să-şi expună personal, cu sinceritate, cazul şi să se apere împotriva acuzaţiilor care i se aduc. Pentru că îi era teamă că va fi arestat, i-am înmânat permisul de liberă-trecere pe care Sfinţia Voastră mi-l încredinţase şi care îi asigură imunitatea...

– Aşa este, fiule! I-am acordat permis de liberă-trecere care îl apăra de acuzaţiile referitoare la tratativele secrete - ostile Sfântului Scaun - pe care le purtase cu Francesco Maria della Rovere, duşmanul nostru declarat. Ulterior, am aflat cu stupoare că pregăteşte un complot împotriva mea. Voia să se descotorosească de noi cu ajutorul otrăvii. Această latură a mârşăviei sale nu a fost menţionată în permisul de liberă-trecere. Tocmai pentru această conspiraţie a fost şi mai este încă supus unei anchete care îl va disculpa dacă este nevinovat...

– Mi-am dat cuvântul, preasfinte Părinte! Când i-am promis că va beneficia de imunitate completă, înseamnă că l-am minţit... L-am înşelat fără să vreau... Onoarea mea este compromisă. Îndrăznesc să rog pe Sanctitatea Voastră să fie anchetat în stare de libertate.

Papa zâmbi din nou cu o falsă bunăvoinţă.

– Dacă l-aş elibera, ar fi în stare să fugă, aşa cum a făcut şi când aţi intervenit pentru a-l convinge să intre în legalitate. Vă putem asigura că aveţi o conştiinţă curată precum cristalul. V-aţi făcut datoria. Şi vă felicităm... Profităm de această

ocazie pentru a vă informa că am încredințat ancheta judiciară procurorului statului, Mario da Perusco, care se bucură de toată încrederea noastră. Este un magistrat integru, care va şti să stabilească adevărul. Trimisul nostru în Spania a primit deja permisiunea să îi prezinte un mesaj în acest sens suveranului vostru...

Papa îşi extrase cu greu corpul lui obez din scaunul în formă de X, semn că audiența se terminase...

Când am plecat de la Vatican, m-am întâlnit cu ambasadorul Portugaliei, Francesco Juzarte. Părea buimăcit, încurcat.

– Vestea arestării lui Petrucci, acuzat că ar fi pregătit otrăvirea papei, făcută publică, arată că s-a luat aceeaşi măsură şi împotriva cardinalului Sauli, complicele său. Afacerea începuse să ia proporții...

La *Pudica* observasem de câteva zile absența lui Sauli, care era unul din obişnuiții casei. Când l-am văzut ultima oară pierduse o sumă mare de bani la *basseta*. Părea preocupat, trist. Cu puțin timp în urmă supralicitase când *Pudica* scosese la licitație o brunetă superbă din Trastevere, care până la urmă a fost câştigată de foarte bogatul cardinal Riario, posesorul unui palat imens la Roma. Juzarte părea şocat.

– Acest scandal va murdări nu numai Sfântul Colegiu, ci şi Papalitatea. Ceva este putred când cardinalii organizează comploturi împotriva Suveranului Pontif... Veniți astă-seară la Chigi?... Bibbiena ne va aduce cu siguranță ştiri senzaționale. Nu-l iubeşte destul pe papă pentru a-l menaja dacă acesta nu merită...

Chefurile de la Chigi depăşesc în strălucire tot ce se poate imagina... S-a întâmplat să arunce pe fereastră, în Tibru, care curge foarte aproape, toată argintăria care fusese folosită la un banchet oferit în onoarea unui foarte înalt personaj, în semn de suprem sacrificiu. Între noi fie zis, era un gest de parvenit care vrea să epateze cu imensa lui bogăție.

După căderea nopții, la Chigi, invitații, de data asta mai puțin numeroşi, manifestau o oarecare stânjeneală. Cardinalii prezenți îşi ascundeau cu greu teama de a nu se vedea luați de furtună.

Bibbiena ne-a povestit cum au fost arestați Petrucci şi Sauli. Aşteptau în anticamera papei pentru a fi primiți în

audiență, când un ofițer urmat de gardă a intrat și i-a anunțat că sunt arestați, invitându-i să-l urmeze. Petrucci a protestat. A arătat un permis de liberă-trecere semnat de papă, care îi fusese adus de un ambasador. Cu toată împotrivirea lor, au fost târâți în temnița Sant'Angelo, unde se pare că au fost supuși torturii.

Mi s-a făcut o greață care m-a obligat să mă refugiez într-o *retiradă*, unde am vomat.

Două zile mai târziu am aflat că o comisie specială alcătuită din cardinalii Accolti, Remolino și Farnese, poreclit *cardinalul-fustă*, a hotărât punerea lor sub acuzare pentru că au complotat asasinarea papei. Acesta trimisese deja mesaje șefilor de stat, prin care le comunica odioasa tentativă de crimă.

Numeroși complici au fost și ei întemnițați. Battista da Vercelli, un medic foarte cunoscut, care ar fi convenit să-l otrăvească pe papă în timp ce îl trata de o fistulă, Marco-Antonio Nino, om de încredere al lui Petrucci, Poncoinsta, scutierul, și câțiva servitori mai puțin importanți. Torturați, aceștia au făcut declarații complete.

Alte arestări au urmat, de data aceasta din anturajul papei. Un căpitan de cavalerie, Angelo degli Albizzi, un rândaș și un oarecare Paolo Gusieri au suferit același tratament.

Eram atât de agitat, încât noaptea nu mai puteam să închid ochii. Oamenii mă arătau cu degetul. Devenit infamul instrument al papei, îi determinasem pe Petrucci și pe Sauli să intre în gura lupului. Îmi imaginam suferințele lui Petrucci și ce gândea el despre mine.

La o cină oferită de ambasadorul Veneției mă aflam lângă Paride de Grassis, maestrul de ceremonii al Vaticanului. Fără să se teamă de riscurile unei astfel de atitudini, mi-a mărturisit că, după părerea lui, acest proces este măsluit în întregime. Trebuia să fie compromiși și eventual lichidați toți cardinalii care nu îmbrățișau orbește politica papei. Acesta nu făcea decât să amplifice zvonurile care circulau la Roma în jurul acestei afaceri.

Scandalul s-a amplificat când cardinalul Riario a fost arestat și el în anticamera Suveranului Pontif, care îl

convocase. Când a aflat că va fi închis în celulele subterane de la Sant'Angelo, bătrânul s-a speriat aşa de rău, încât şi-a pierdut cunoştinţa. Confiscarea aurului său putea să umple vistieria Vaticanului golită de cheltuielile nesăbuite ale papei.

Se terminase cu banchetele, serbările şi jocurile de cărţi. Teroarea apăsa greu asupra Romei.

Munca procurorului Perusco şi-a dovedit eficienţa. Petrucci, Sauli şi Riario au făcut mărturisiri complete. Tortura a smuls mărturisirile sugerate şi impuse de călăi.

Ambasadorii acreditaţi la Roma s-au prezentat la Vatican şi au cerut - conform instrucţiunilor primite de la guvernele lor - încetarea supliciilor. Desigur că mă aflam şi eu printre ei. Suveranul Pontif ne-a anunţat personal că numai complicii cardinalilor au fost supuşi torturii.

Declaraţia papei nu a convins pe nimeni. Dar noi nu dispuneam de probe pentru a-l putea contrazice.

Interogat de procurorul statului, care şi-a demonstrat încă o dată eficienţa, Riario a recunoscut că avea intenţia să obţină tiara în cazul în care papa ar fi murit.

Această mărturie l-a determinat pe Suveranul Pontif să convoace Consistoriul. La Vatican, acest ordin a avut efectul unui trăsnet. Cardinalii care nu îndeplineau condiţiile de supunere totală pretinse de Leon al X-lea tremurau, pentru că nu ştiau dacă nu sunt consideraţi complici ai lui Petrucci, Sauli sau Riario.

Consistoriul s-a deschis într-o atmosferă sumbră. Cea mai mare parte a prinţilor Bisericii erau verzi de frică.

După deschiderea şedinţei, papa a aruncat o privire mânioasă asupra adunării, apoi a anunţat că cei trei conspiratori au dezvăluit numele câtorva complici, toţi prezenţi pe băncile acestui consistoriu. Cu o voce tunătoare, a ordonat acelora care se simţeau vinovaţi să facă pe loc mărturisiri complete.

Conform legii, pedeapsa îi va lovi în egală măsură pe criminali, pe complicii lor, precum şi pe cei care au ştiut de complotul urzit împotriva şefului suprem al sfintei Biserici şi nu l-au denunţat.

Papa a mai precizat că ştie cine sunt aceştia, dar se va

arăta milos față de toți cei care vor mărturisi că au participat la conspirație și vor implora iertarea pontificală.

–Suntem întristați de nerecunoștința lor și consternați de gravitatea păcatului pe care l-au săvârșit, dar suntem gata să respectăm cuvântul Domnului: iartă-ne nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri. Fiecare cardinal se va prezenta în fața tronului nostru. Păcătoșii vor face cu voce tare mărturisirea greșelilor lor. Dar, atenție! Cei care vor refuza să se supună vor fi aspru pedepsiți...

Unul câte unul, cardinalii s-au perindat prin fața Vicarului lui Hristos, au îngenuncheat și s-au întors la locurile lor.

Soderini și Castellessi, care s-au simțiți vizați de privirea acuzatoare a papei, s-au aruncat plângând la picioarele lui. Au implorat iertarea, declarând că au auzit zvonuri, din întâmplare, despre intenția complotiștilor, dar au crezut că este vorba doar de o amenințare, și nu de o voință fermă de a face rău.

Promisiunea pontificală a fost respectată. Li s-a acordat iertarea, dar au fost obligați să plătească o amendă de douăsprezece mii cinci sute de ducați fiecare. S-au conformat fericiți că au scăpat cu viață.

Neîncrezător în cuvântul pontifical, Castellessi a părăsit în secret Roma și s-a refugiat la Veneția. Senatul Serenissimei Republici i-a asigurat o pensie care să-i permită un trai confortabil. Era o provocare adresată papei.

Acesta simțea dușmănia care plana în jurul lui. Nu părăsea Vaticanul decât escortat de un puternic detașament militar.

A convocat un Consistoriu pentru a asculta concluziile avocatului statului, Carosis, și pe ale lui da Perusco, procurorul care a condus ancheta. Probele de acuzare prezentate erau zdrobitoare. Cardinalii care speraseră să obțină pronunțarea unei clemențe pontificale au ascultat consternați verdictul pronunțat de Pietro Bembo. Sentința a căzut grea, neîndurătoare. Acuzații Petrucci, Sauli și Riario se făceau vinovați de crimă de înaltă trădare. Vor fi condamnați la pierderea tuturor demnităților și la confiscarea tuturor bunurilor. După decăderea din drepturi vor fi predați justiției laice, ceea ce înseamnă condamnarea la moarte. Toți

complicii lor vor suferi aceeaşi pedeapsă. Cei treisprezece cardinali prezenţi la acest Consistoriu au votat în majoritate aplicarea sentinţei, dar au făcut un apel insistent la clemenţa Suveranului Pontif.

Cardinalul Grimani a provocat o dispută violentă cu papa. Încinşi, prinţii Bisericii au ajuns să se insulte în plină şedinţă. Cuprins de furie, papa a părăsit Consistoriul fără să acorde augusta iertare.

Doctorul Battista Vercelli a fost executat primul, prin spânzurare. Ceilalţi condamnaţi - oameni de o mai mică importanţă - au suferit aceeaşi pedeapsă.

Cu Petrucci, Sauli şi Riario trebuia să se procedeze cu oarecare prudenţă, pentru că atmosfera la Roma devenise explozivă. Castellessi, care din cauza fugii pierduse beneficiul iertării, trebuia să sufere pedeapsa capitală.

Papa se afla într-o poziţie delicată. Dacă acorda iertarea, punea sub semnul întrebării seriozitatea afacerii şi temeinicia acuzaţiilor. Trebuia să dea un exemplu, şi repede. Petrucci a fost strangulat în celula sa.

De data asta papa a fost huiduit în plină stradă. Unii cardinali nu mai puteau fi stăpâniţi. Împăratul, regii Spaniei, Portugaliei, Angliei şi mai ales François I au intervenit în favoarea cardinalilor care mai erau în viaţă.

La Roma, opinia publică fierbea. Italia întreagă urma curentul. Leon al X-lea a înţeles că trebuie să facă unele concesii. Să se arate generos, pentru a stăvili curentul. Afacerea Petrucci a luat aspectele unei vaste operaţii financiare. Vânzarea clemenţei pontificale ar fi adus avantaje mult mai mari decât o execuţie prin spânzurătoare, care ar fi satisfăcut numai o răzbunare personală.

Zvonuri insistente îi atribuiau lui Leon al X-lea intenţia de a spăla în sânge asasinarea unchiului său Giuliano, care nu avea decât douăzeci şi cinci de ani când a căzut victimă complotului clanului Pazzi susţinut în ascuns de Papa Sixtus al IV-lea, unchiul cardinalului Riario. Acesta, un foarte tânăr cardinal la vremea respectivă, se afla în catedrala din Florenţa când s-a săvârşit crima. Arestat pentru complicitate, a fost pus în libertate din lipsă de probe...

Revenit la sentimente mai bune sub presiunea evenimentelor, Leon al X-lea s-a declarat gata să ierte crima lui Sauli şi a lui Riario, care vor fi în schimb obligaţi să plătească amenzi grele. Condiţiile papei au fost acceptate fără obiecţii de cei interesaţi. Riario s-a angajat să plătească enorma sumă de 150.000 de ducaţi, care a fost plătită imediat de Chigi, bancherul, urmând să fie despăgubit mai târziu, cu dobânzile obişnuite.

Trebuia să plătească suplimentar o cauţiune de 150.000 de ducaţi, o îndreptăţită asigurare în cazul că ar fugi pe neaştepate, aşa cum a făcut Castellessi. Nu putea să părăsească Roma fără aprobarea expresă a papei. Rudele lui Riario vor depune o cauţiune suplimentară de 75.000 de ducaţi. Magnificul palat din Roma, cu toate comorile sale de artă, nu-i va fi înapoiat.

După ce a îndeplinit aceste condiţii draconice, a fost primit la Vatican, a sărutat piciorul papei, care l-a îmbrăţişat şi i-a redat demnitatea de cardinal. Şi totul a intrat în normal.

Pierderea averii de către Riario a provocat în schimb o oarecare satisfacţie în rândul nobililor romani care cunoşteau originea umilă a străbunicului său, Leonardo, un biet pescar care trăia în mizerie. Marile bogăţii, spuneau ei, nu se fac prin mijloace cinstite. Papa Sixtus al IV-lea, della Rovere, devenise faimos prin lăcomia lui...

Riario a căzut într-o melancolie profundă şi a murit după puţin timp...

Sauli, care avea mijloace financiare modeste, a plătit o amendă de 25.000 de ducaţi, apoi s-a stins şi el, în împrejurări suspecte. După unele zvonuri ar fi fost otrăvit. Alţii spuneau că a murit în închisoare.

Soderini, protejat de regele Franţei, s-a retras pe unul dintre domeniile sale în regatul Neapole şi nu a venit la Roma decât după moartea Papei Leon al X-lea. O măsură de siguranţă care i-a prins bine.

În cursul unei călătorii, Castellessi a dispărut. Cadavrul lui nu a fost găsit. După unele zvonuri, ar fi fost omorât de ucigaşi plătiţi.

Pe culoarele Vaticanului circulau pe ascuns zvonurile cele mai ciudate. Cardinalii de Aragon şi Cornaro ar fi încurajat complotul. Se pronunţau şi alte nume. Papa ar fi preferat să treacă sub tăcere această ostilitate generală a cardinalilor. O revoltă a Consistoriului ar fi determinat complicaţii de nedorit. Duşmanii săi ar fi putut convoca un conciliu cu scopul de a-l detrona. Perspectivă puţin seducătoare.

Pentru a-şi consolida situaţia, se impuneau măsuri radicale. O nouă promoţie de cardinali devotaţi lui era cea mai bună soluţie.

Înainte de a fi ales papă, Leon al X-lea promisese că va limita la un număr de douăzeci şi şapte de membri corpul Sfântului Colegiu.

Fără să ţină seama de acest angajament, a acordat purpura de cardinal unui număr de treizeci şi unu de cardinali. Această masivă promoţie de prinţi ai Bisericii constituia şi un avantaj material. Lăzile Sfintei Biserici se umpleau de aur.

Acum îşi putea permite luxul de a recupera ducatul Urbino şi a pacifica, prin arme, Romagna revoltată...

Afacerea Petrucci a avut şi alte urmări. Într-o zi a căzut vestea că procurorul statului, Mario da Perusco, a fost arestat, judecat cu uşile închise şi strangulat.

Cunoştea prea multe secrete. Lăsase să-i scape câteva indiscreţii. Se părea că procesul Petrucci fusese urmarea unei maşinării perfect ticluite. El nu făcuse decât să execute ordinele venite de mai sus. Enigma nu va fi niciodată dezlegată...

Publicarea celor nouăzeci şi cinci de teze ale lui Luther şi abuzul de indulgenţe au provocat noi scandaluri...

Printre veştile rele care plouau, mai veneau şi ştiri bune. Chièvres şi-a dat sufletul. Pentru colonia spaniolă de la Roma a fost sărbătoare. Acest burgund disprețuit, căzut în dizgraţie, ieşise pe uşa din dos. Dar bucuria a fost de scurtă durată. Succesorul lui, Mercurio Gattinara, care a căpătat titlul de mare cancelar al tuturor regatelor şi ţinuturilor regelui, era un piemontez. Încă un străin în fruntea guvernului Spaniei. De această dată, nobilimea castiliană şi aragoneză au manifestat aceeaşi nemulţumire. Uitaseră rivalitatea dintre

ele, hotărând să se alieze împotriva duşmanului comun. Nostalgicii se gândeau să-l aducă pe infantele Fernando şi să-l încoroneze rege.

Jocurile de culise, manevrele, conspiraţiile, intrigile, operaţiile necurate deveniseră pentru generaţia mea o a doua natură. Şi asta la toate nivelurile. Maximilian, împăratul, îi spunea regelui nostru: înşală-i pe francezi, eu îi voi înşela pe englezi. Regele Angliei şi regele Franţei se înşelau reciproc. Papa era un campion, pentru că îi înşela pe toţi...

Cu cât diplomaţii erau mai vicleni, cu cât minţeau mai mult, cu atât succesul şi promovarea lor erau asigurate. Arta de a mistifica, de a înşela, de a păcăli devenise un titlu de noblețe. Chiar şi ecleziaştii combinau două cuvinte care, teoretic, se excludeau: minciună pioasă. Ipocrizia devenise un model de comportare...

Într-o bună zi, când misiunea mea se va încheia, voi părăsi Roma, curtezanele, plăcerile şi voluptăţile ei. Revenit acasă, în Spania, îmi voi găsi nevasta urâţită de vârstă, deformată de sarcini. Cu toate că nu mai am pentru ea niciun sentiment de dragoste, va trebui să-i spun că şi-a păstrat farmecul, că este încă frumoasă şi că sunt fericit să o revăd...

Voi minţi..., voi minţi..., voi minţi...

FRANZ von SICKINGEN
cavalerul tâlhar

Suntem trei... Trei prieteni... Duşmanii ne numesc cei trei cavaleri tâlhari... Pentru noi, Götz von Berlichingen, Ulrich von Hutten şi eu, Franz von Sickingen, ăsta este un compliment...

Când ne aud numele, principii scrâşnesc din dinţi, se pregătesc fie să ne combată, fie să ne cumpere neutralitatea, prelaţii tremură când îşi desfac cuferele pline de aur, burghezii bogaţi îşi plătesc contribuţiile fără să se tocmească...

Nu îi atacăm pe ţărani, pentru că le respectăm sărăcia şi suferinţele. Adesea ei îngroaşă rândurile cetelor noastre.

Götz este prototipul cavalerului generos şi dezinteresat. Stoarce bani de la bogaţi şi împarte o bună parte a prăzii sale nevoiaşilor.

Ulrich este intelectualul cetei noastre. Filosof, umanist şi teoretician al drepturilor omului, urăşte clerul roman care sfidează prin opulenţă poporul german, prin viaţa desfrânată şi nesfârşitele cereri de bani. A instalat chiar şi o tipografie în castelul său de la Stekelberg, pentru a-şi multiplica scrierile şi manifestele. A făcut elogiul lui Hus, iar teoriile lui incendiare împotriva papei şi a Bisericii Romano-Catolice l-au inspirat pe un oarecare Martin Luther.

Cât despre mine, mi se spune marele condotier. Este un titlu care nu are nimic infamant. Mulţi prinţi au acceptat acest rol. Până şi Maximilian, împăratul nostru, a fost plătit de regele Angliei pentru a purta război împotriva Franţei. Astăzi totul se vinde şi se cumpără. În conclavuri, cardinalii îşi vând voturile. Se vorbeşte deja de viitoarele alegeri imperiale. Încă de pe acum se evaluează preţul fiecărui vot. Şi cum nu sunt decât şapte electori, sume fabuloase vor fi puse în joc pentru fiecare dintre aceştia.

Eu îmi ofer sabia ocrotitoare şi sprijinul trupelor mele prinţilor străini şi suveranilor care au nevoie de ajutorul meu şi îl merită. În schimb, nu am acceptat niciodată să lupt în serviciul corifeilor Bisericii. Nu sunt antireligios, dar disprețuiesc preoţimea bogată şi înfumurată. Conflictele noastre cu *fürsten*, principi posesori de enorme domenii ereditare scutite de orice impozite, au rădăcini adânci în trecut. Ţinând morţiş la superioritatea lor, ne privesc de sus şi ne tratează ca şi cum am fi fost vasalii sau slujbaşii lor care acum au scăpat de condiţia servilă.

Toţi vasalii, indiferent de rang, posedau feude şi datorau sprijin militar seniorului direct. Marii feudali puteau să ia înapoi domeniile încredinţate vasalilor care deveneau nedemni de încrederea lor.

Mai târziu, feudele au devenit ereditare, pentru că marii feudali se temeau că, retrăgând vasalilor domeniile, riscau să piardă ataşamentul acestora, care astfel ar fi fost tentaţi să treacă la inamic.

Apoi, un nou element a complicat situația. Slujitorii magnaților, aleşi dintre cei mai inteligenți şi devotați şerbi, denumiți *Dienstmänner* ai Curții, câştigau încrederea seniorilor-stăpâni şi odată cu trecerea timpului deveneau şerbi cavaleri. Evident, aceştia nu erau apreciați de vasalii de sânge nobil, care se despărțeau de foştii lor seniori manifestând o independență care se accentua zi de zi.

Între înalta nobilime şi mica nobilime de sânge se căsca o prăpastie. Un duce sau un prinț se înjosea dacă din întâmplare încerca să se însoare cu fata unui baron sau a unui mic nobil de țară.

În Franța, marii vasali aveau dreptul să fie judecați numai de egalii lor - pairi - calitate care se adăuga titlului, dându-i un lustru suplimentar.

La noi, în Germania, familiile ducale şi princiare se stingeau. Familiile care rezistau dobândeau o autoritate şi o putere economică crescândă. Atingeau apogeul puterii în cazul în care dintr-o astfel de familie proveneau marii electori învestiți cu dreptul exclusiv de a-l alege pe împăratul Germaniei.

Familia mea, redusă la rangul de mică nobilime, risca să dispară în mizerie. Numeroşi nobili mici, ale căror bunuri funciare se fărâmițau în decursul timpului, din cauza moştenirii împărțite între mai mulți frați, ajunseseră simpli țărani şi adoptaseră ocupațiile lor.

Striviți între prinții înfumurați, rigizi, încăpățânați şi burghezia din ce în ce mai bogată, nouă, cavalerilor rătăcitori, nu ne mai rămânea decât să alegem meseria pe care o cunoşteam mai bine ca orice, cariera militară. Să lupți în calitate de condotier era singura alegere onorabilă care ne permitea să supraviețuim şi să ne întreținem într-o oarecare bunăstare familiile.

Dintre noi trei, Götz a îmbrățişat primul cariera armelor. Pe atunci avea şaptesprezece ani. Un cavaler al Graalului. Mândru, înalt, îşi întrecea toți prietenii; frumos, seducător, visa să comande armate, să-i spintece pe duşmani, să-i ajute pe cei slabi şi nevoiaşi; voia să plece în cruciadă împotriva nedreptăților, împotriva abuzurilor celor mari, a episcopilor

care etalau un lux țipător. Era prea tânăr ca să pornească la război pe cont propriu. A profitat de rivalitatea dintre prinții împărțiți în clanuri, în găşti, în grupări rivale, care în războaiele dintre ei pustiau satele şi chiar marile târguri. La douăzeci şi doi de ani comanda propriile sale trupe. La douăzeci şi patru de ani câştigase renumele de mare condotier. La asediul oraşului Landschut şi-a pierdut mâna dreaptă şi a înlocuit-o cu o mână de fier. Această invaliditate i-a adus porecla de „Götz, pumn de oțel". Abia restabilit, a asediat oraşul Nürnberg, al cărui stăpân s-a declarat.

Alarmați de victoriile sale fulgerătoare, principii s-au pus de această dată de acord. Dieta, prin vocea marilor electori, a pronunțat alungarea lui din imperiu. Era însă prea târziu. Le scăpase de sub control. Îndrăznise chiar să-l atace pe electorul de Mainz.

Mi s-a întâmplat să-i sprijin operațiunile militare. Forțele noastre reunite temporar ne-au întărit prietenia şi hotărârea fermă de a lupta împotriva duşmanului comun, deşi aliațele noastre au fost urmate uneori de orientări diferite. Dar n-am luptat niciodată în tabere adverse. Suntem, şi eu, şi Götz, soldați înnăscuți. Ulrich von Hutten este, aparent, opusul nostru. Frumos ca un înger, seducător ca Adonis, de o eleganță fără egal, are privirea visătoare a unui poet rătăcit printre himerele lui. La început a primit o educație religioasă la benedictinii de Fulda. După ce a petrecut şapte ani în această atmosferă catifelată, liniştită, meditativă, marcată de abstinență şi de rugăciune, a constatat că-i lipseşte vocația monahală. A evadat din mănăstire şi - adolescent încă - s-a consacrat studiilor universitare, insistând asupra filosofiei umaniste, care a exercitat o influență considerabilă asupra sufletului său. Grație unei inteligențe strălucite şi unui talent excepțional de scriitor, de teoretician şi de polemist, a cucerit marele public cu scrierile sale din ce în ce mai înflăcărate împotriva abuzurilor, a exceselor şi a frivolităților înaltului cler roman.

Era însă o personalitate cu multiple fațete. Îl atrăgea cariera armelor. Spre deosebire de numeroşi prinți ai Bisericii şi chiar de Papa Iulius al II-lea, care nu ezita să mânuiască

sabia şi să conducă trupe în luptă, Ulrich considera că există o incompatibilitate totală între vocaţia religioasă a preoţilor şi meseria de ucigaş.

Păstrând în acelaşi timp legături puternice cu preocupările filosofice, s-a înrolat în armata imperială. Sub comanda ducelui de Mainz, care admira darurile sale multiple, dar şi graţie calităţilor sale războinice, a reuşit să obţină o avansare rapidă. Căpitan la douăzeci şi doi de ani, colonel la douăzeci şi trei, părea sortit unei ascensiuni fulgerătoare în tabăra prinţilor.

Dar un grav eveniment îi va schimba fundamental viaţa. Unchiul său, care adoptase cauza gentilomilor săraci, fusese atras într-o capcană şi asasinat din ordinul ducelui de Würtemberg.

Gânditorul cu largi vederi filosofice a devenit dintr-odată leu, a lepădat uniforma de ofiţer al imperiului şi a intrat în Liga şvabilor, care ducea un război înverşunat împotriva ducelui asasin.

Germania era zguduită de tulburări grave. Focar al insurecţiei civile şi militare, ea îl împiedica pe Maximilian să-şi realizeze marile planuri - adesea utopice - care aveau scopul să supună Italia autorităţii sale.

Eu însumi pornisem războiul împotriva principatelor spirituale, care îşi trădaseră misiunea sacerdotală pentru a se consacra activităţilor pământene şi în special adunării de bogăţii.

Mai târziu, Ulrich, înrolat sub drapelul meu, şi-a găsit adevărata vocaţie de condotier, fără să uite de lupta spirituală împotriva Bisericii de la Roma.

Dominaţia uzurpatoare a electorilor şi a câtorva familii nobile puternice redusese autoritatea imperială la un conţinut lipsit de sens.

Tata îmi vorbea despre Friederich al III-lea ca despre o marionetă mânuită de feudali, care nu se resemnau să abandoneze puterea personală în favoarea tronului, cum se întâmplase în Franţa, în Anglia, în Spania şi sub o formă centralizată în Imperiul Otoman.

Maximilian îmi făcea impresia unei muşte care s-a prins într-o pânză de păianjen. Nu putea lua nicio decizie politică,

militară, financiară sau religioasă, fără aprobarea Dietei şi a celor şapte electori.

În lipsa unei armate naţionale, care abia se înfiripa în Franţa, mercenarii elveţieni - *landsknechts şi tercios* - au devenit arbitrii strategiei politice şi militare în Europa. Chiar regatele, mai mult sau mai puţin centralizate, erau obligate să-i accepte şi să-i folosească. Pentru prima oară, la Marignan, François I a demonstrat superioritatea unei armate naţionale asupra mercenarilor elveţieni consideraţi invincibili. Dar armata naţională nu putea face faţă unui război lung, de uzură. Ţăranii erau obligaţi să-şi lucreze pământul şi să asigure aprovizionarea populaţiei. Era imposibil să fie ţinuţi în permanenţă sub arme.

Mercenarii, în schimb, sunt totdeauna disponibili, cu condiţia să fie plătiţi. Şi cum în zilele noastre războaiele nu se mai sfârşesc, chiar şi François are nevoie de mercenari pentru a face faţă forţelor militare din ce în ce mai masiv angajate în campaniile din Italia.

Eu însumi am fost contactat de Robert, senior de Fleurange, un viteaz căpitan din armata franceză, care mi-a propus o *condotta* pentru regele Franţei.

Se afla în misiune de informare în Germania când i-a văzut pe disciplinaţii *landsknechts* pe câmpul de instrucţie. Exersau tiruri de artilerie. A admirat companiile de infanterie, alcătuite fiecare din patru sute de oameni, care se desfăşurau în formaţii de luptă pe teritoriul de manevră cu armele lor strălucitoare, cu echipamentul lor viu colorat şi cu pălăriile împodobite cu pene bogate fluturând în vânt.

Două regimente, alcătuite din zece companii fiecare, erau aliniate, gata de luptă cu trei regimente care jucau rolul de inamic. Se executau manevrele tactice cele mai variate: atacuri, contraatacuri, lupte corp la corp, formaţii de batalioane în careu. O unitate de nouă sute de cavalerişti cădea asupra flancului descoperit al inamicului, care făcea o manevră de retragere în deplină ordine.

În încheiere, o defilare impecabilă pe câmpul de instrucţie a smuls laudele seniorului de Fleurange.

Eram mândru de oamenii mei.

Foarte tânăr fiind, am învățat arta războiului sub comanda lui Georg von Frundsberg. Când îl vedeai atât de mare, atât de gras, atât de masiv, nu îți puteai imagina sprinteneala lui în luptă. S-ar fi putut spune că este un colos, un elefant care nimicește totul în drumul lui.

Tot atunci am înțeles că este mai bine să fii liber de orice piedică și să ai sub comandă propriile trupe. Aveam un oarecare talent în recrutarea oamenilor, de organizator, ceea ce mi-a fost de mare ajutor.

Fleurange mi-a propus să mă prezint suveranului său, care va fi bucuros să mă cunoască, pentru că aflase despre minunatele fapte de arme ale oamenilor mei pe câmpul de luptă. M-a luat la Amboise, acel castel de vis, unde regele François m-a primit cu bunăvoință și mi-a oferit condiții financiare generoase. Personal voi primi patru mii de ducați anual, pe toată durata activității mele în serviciul său. Pentru a ratifica această *condotta* printr-un gest simbolic, m-a reținut în preajma lui până la reluarea ostilităților, care ținând seama de viesparul italian, nu mai puteau întârzia.

Curtea regală era raiul pe pământ. Serbările, vânătorile, turnirurile se țineau lanț. Doamnele și domnișoarele de onoare erau toate abordabile. Tinerețea mea - abia depășeam douăzeci și cinci de ani -, reputația de războinic neînvins, viril și frumos mi-au asigurat numeroase victorii pe frontul galanteriei.

Regele dădea tonul acestei vieți ușuratice. Se culca fără jenă cu toate femeile frumoase de la Curte, fără ca regina, care era grăsuță, șchioapă, dar în același timp blândă, amabilă și bună, să facă cea mai mică obiecție.

La Amboise, am remarcat prezența ecleziaștilor parfumați, eleganți, rafinați, petrecăreți, care nu erau cu nimic mai prejos decât nobilii cei mai risipitori, mai fantezişti. Poate că prezența lor nu mi-ar fi atras atenția, dacă Ulrich nu i-ar fi descris în cele mai întunecate culori.

Din nefericire, a trebuit să pun capăt acestei vieți luxoase și plăcute. Campaniile din Italia au răbufnit, ca niște vulcani care nu pot sta mult timp inactivi.

Am plecat la Milano pentru a-i asigura apărarea. Tratatele de pace universală aveau o viață efemeră. Nici nu se usca

cerneala semnăturilor, când trompetele anunțau reluarea ostilităților.

Mercenarii mei au readus Milano în situația de oraș invulnerabil, inabordabil. Dar solda lor întârzia și aprovizionarea îmi punea probleme de nerezolvat. Luptătorii mei se băteau ca leii, cu o condiție - să-și primească monezile de aur.

Fleurange mă angajase și cu scopul de a sprijini eforturile lui François în obținerea coroanei imperiale, râvnită și de Carlos I, noul rege al Spaniei, sprijinit de Maximilian, bunicul său. Henry al VIII-lea al Angliei își depusese și el candidatura, deși șansele sale de a fi ales erau minime.

Misiunea mea în serviciul regelui Franței avea să se sfârșească brusc. Ca despăgubire pentru banii datorați, soldații mei i-au jefuit pe negustorii milanezi de câteva mii de coroane, sumă derizorie față de ceea ce aveau de primit.

Printr-o scrisoare rece și dură, regele m-a admonestat în termeni energici. Cererile mele adresate lui Semblaçay, trezorierul Franței, n-au avut niciun rezultat practic.

Un mesaj de la Margueritte de Austria, guvernator al Țărilor de Jos, sosi la timp. Mă invita să sprijin candidatura la imperiu a nepotului său Carlos.

Acest apel mi-a oferit ocazia să rup contractul cu regele Franței. În ultimul moment, Semblaçay mi-a trimis zece mii de ducați, sumă insuficientă pentru acoperirea datoriilor.

Am lăsat Milano în voia sorții și am trecut de cealaltă parte a baricadei.

Speram că odată ales, Carlos va ști să înfrângă puterea electorilor și a marilor feudali, aliații lui firești. În ciuda tinereții, își dobândise reputația de om energic, autoritar, dur, capabil să-și impună voința Dietei, reducând-o la un simplu rol onorific.

Ulrich von Hutten, invitat și el de Margueritte de Austria, și-a unit forțele armate cu ale mele...

Marea comedie a secolului putea să înceapă. Stimulați de strălucitul exemplu al simoniei romane, cei șapte mari electori germani și-au scos voturile la licitație...

În acest timp, Maximilian a murit fără să-și fi îndeplinit visul de a fi încoronat papă și de a fi sanctificat înainte de

a-şi da duhul. Visurile irealizabile ilustrau proiectele lui utopice. Rarele lui succese se datorau alianţelor matrimoniale avantajoase, care îi permiteau să anexeze teritorii fără luptă. În ciuda concesiilor şi a compromisurilor binevoitoare, nu se bucura de simpatia supuşilor. Spuneau despre el, cu un umor crud, că nasul său coroiat era atât de lung încât ar fi putut să şi-l sugă. Faţă de Carlos, nepotul lui, se arătau şi mai duri. Bărbia lui proeminentă, susţineau ei, este atât de lungă încât ar putea să i se servească pe ea micul dejun. În realitate, faţa lui avea expresia unui adolescent cuminte, foarte politicos, dar care ştia să-şi ascundă adevăratele gânduri.

Oamenii se întrebau cum a fost posibil ca Philippe cel Frumos, care întruchipa seducţia, perfecţiunea fizică, să aibă un tată şi un fiu atât de dizgraţioşi, amândoi...

Dar aprecierile estetice n-au mai contat când evenimente grave au întunecat din senin firmamentul politic al Europei, prevestind furtuni puternice.

Cei trei candidaţi regali au deschis competiţia prin intrigi, manevre diplomatice, mijloace viclene şi o ploaie de aur revărsată asupra electorilor, pentru a-şi asigura succesiunea imperiului.

Germanii s-au ridicat împotriva vânzării de indulgenţe şi a colectării de dijme pentru o cruciadă împotriva turcilor, bani pe care papa îi cheltuise pentru recucerirea ducatului Urbino, destinat nepotului său Lorenzo de Medici.

La rândul său, arhiepiscopul de Mainz adusese la cunoştinţa Sfântului Scaun atacul lui Luther, schismaticul, contra Bisericii Romano-Catolice şi a şefului ei spiritual, Suveranul Pontif, prin publicarea odioaselor lui teze, în număr de nouăzeci şi cinci, precum şi ecoul pe care acestea le-au avut în întregul imperiu. Înaltul cler german devenise ţinta glumelor proaste, a insultelor şi a calomniilor răspândite de partizanii lui Luther. Mici nobili nesătui şi umanişti, infectaţi de doctrina schismatică a lui Hus şi de digresiunile lui Reuchlin, semănau zâzania în popor, incapabil să-şi dea seama că este înşelat de pescuitori în ape tulburi.

Arhiepiscopul adăugă:

– Sunt indignat de pamfletele neruşinate ale unui fost

călugăr din Fulda, Ulrich von Hutten, care îndrăzneşte să răspândească - datorită propriei sale tipografii - manifeste în care scrie textual: „Papa este un bandit şi armata acestui bandit se numeşte Biserica. Ce mai aşteptăm ca să lovim? Germania şi-a pierdut oare onoarea? Flacăra ei interioară s-a stins?"...

Şi după arestarea lui Petrucci, a lui Sauli şi a lui Riario, jubila: „Devoraţi-vă! Devoraţi-vă! Distrugeţi-vă! Numai dispariţia voastră ar putea să ne elibereze de tirania voastră murdară!"

Se pare că Luther a găsit un bogat izvor de inspiraţie în pamfletele lui von Hutten...

Vaticanul n-a luat prea în serios alarma arhiepiscopului. El a primit de la Roma un răspuns mai degrabă liniştitor.

„Sfânta noastră Biserică şi înaltul cler au fost atacaţi în noaptea întunecată a trecutului de John Wyclif, de Lorenzo Valla, de Nicolas de Cusa, de Hus şi mai recent de Savonarola. Protestele, campaniile lor s-au făcut praf, Sfânta Biserică Romană s-a ridicat mai puternică, mai maiestuoasă, mai impunătoare ca înainte. Luther, von Hutten şi complicii lor nu sunt decât nişte pigmei care vor dispărea fără urmă. Fără îndoială, trebuie să fim vigilenţi, dar nu alarmişti"...

Ulrich mi-a arătat râzând copiile acestor două scrisori:

– Se pare că sunt pe cale să devin celebru...

Nu mă îndoiesc de autenticitatea documentelor aflate în posesia lui. Pe timpul vieţii sale monastice şi universitare în Germania şi în Italia, reuşise să lege prietenii cu tineri care îi împărtăşeau părerile şi care ocupau acum posturi care să le permită accesul la documente şi la poziţii-cheie. Aceştia îi furnizau informaţii şi copii ale unor scrisori secrete care puteau servi cauza lor comună.

– Îţi voi face o mărturisire, a continuat el gânditor. Într-un trecut nu prea îndepărtat, am servit - ca şi tine - interesele lui François I. Am lucrat aici, în Germania. Jucam rolul de intermediar între el şi electorul de Brandenburg, care a fost unul dintre primii cumpăraţi de francezi. Intenţia mea era să mă infiltrez cu ajutorul lui în cercul închis al electorilor ecleziastici. Voiam să le aflu jocul. Arhiepiscopii de Mainz şi

de Trier sunt gata să-şi vândă voturile celui care dă mai mult. Din cei patru electori laici de Palatinat, de Boemia, de Saxa şi de Brandenburg, ultimul ar fi capabil să producă tulburări adunării electorilor, pentru a exercita asupra lor o presiune eficientă în favoarea lui François. Trebuie să fii atent...

– Îţi mulţumesc pentru această informaţie. Voi şti să-l pun la punct la momentul potrivit...

– Cât despre electorii ecleziastici, sunt gata să facă jocul papei... Dar nu sunt proşti... Vicarul lui Hristos oferă pălării de cardinal şi legate în marile capitale... Cu toate astea, nimic nu s-a hotărât... Se aşteaptă şi se trag sfori...

În ce mă priveşte, îi disprețuiesc în egală măsură atât pe marii seniori care au monopolizat înaltul cler german, pentru a-şi rotunji veniturile şi a trăi în lux şi dezmăţ, cât şi pe părinţii Bisericii Romane, aproape toţi oameni de rând sau burghezi parveniţi, cărora li se adaugă duci, conţi, marchizi, care nu sunt decât falşi nobili proveniţi din mercenari...

Datorită oamenilor recrutaţi de Ulrich la Vatican în cadrul serviciilor secrete - aş fi preferat termenul de spioni, dar limbajul elegant al prietenului meu mi s-a întipărit în minte - am putut descoperi duplicitatea lui Leon al X-lea, care nu urmărea decât căpătuiala familiei sale. Dar acest scop scapă celor neiniţiaţi.

Papa era împotriva promovării lui Carlos la conducerea imperiului, pentru că regatul Neapole la sud şi Lombardia, parţial ocupată de germani la nord, îi permiteau să strângă în cleşte Statele Bisericii.

Nu era de acord nici cu coroana regală pe fruntea lui François I, care deţinea Milano, poziţie-cheie şi punct de plecare pentru cucerirea centrului Italiei.

Un *status-quo* ar fi transformat Romagna - mai devreme sau mai târziu - într-un câmp de luptă, iar Sfântul Scaun ar fi redus la dimensiunile unei nave lovite de valuri enorme şi de vânturi potrivnice provocate de François şi de Carlos. Pierderea puterii pământene ar reduce autoritatea papei la aceea a unui şef spiritual subordonat unui suveran laic, perspectivă intolerabilă, la care nici nu voia să se gândească.

Să-i îndepărteze pe amândoi era cea mai bună soluţie. Încă mai dispunea de câteva arme.

Exista încă de pe timpul familiei Hohenstaufen o tradiție care interzicea stăpânului regatului Neapole să dețină în același timp coroana imperială, fapt care i-ar fi permis să sufoce Sfântul Scaun.

Leon al X-lea ar fi preferat să încredințeze sceptrul imperial electorului Friederich de Saxa, pe care l-ar fi manipulat cu oarecare ușurință. Din nenorocire, acest personaj destul de șters acordase sprijinul său lui Luther, schismaticul care ar merita să ardă pe rug ca Savonarola.

Intenționa să-i ofere Trandafirul de Aur în cazul în care ar renunța să acorde protecție acestui agitator îndărătnic.

La nevoie ar fi acceptat să i se ofere coroana lui Carlos, în schimbul cedării regatului Neapole, care i-ar fi revenit nepotului său, Lorenzo.

Nu îi era teamă de candidatura lui Henry al VIII-lea, izolat pe insula lui permanent scufundată în ceață, și care se confrunta cu doi rivali mai puternici decât el. Prin intermediul cardinalului Bibbiena, un înfocat francofil, i-a propus lui François semnarea unui tratat de alianță secret între Sfântul Scaun, Franța, Florența și Veneția, care să garanteze posesiunile părților respective. Deja printr-un acord matrimonial se hotărâse căsătoria lui Lorenzo de Medici, duce de Urbino, cu Madeleine de la Tour d'Auvergne, înrudită cu familiile Bourbon și Valois.

François declarase cu trufie:

– După trei ani de la alegerea mea, ori voi deveni stăpânul Constantinopolului, ori voi fi un om mort!

Într-o seară, cinam cu Ulrich într-un han din Frankfurt. Mâncărurile erau delicioase, iar vinul de Rin - mai presus de orice laudă.

Mă aflam în acest oraș pentru a supraveghea o adunare a marilor electori.

Bonnivet, un personaj important pe care îl cunoscusem la Curtea Franței, s-a apropiat de noi zâmbind și ne-a cerut voie să se așeze la masa noastră. Primise o misiune delicată. Să sondeze terenul înaintea marii alegeri și să creeze eventual condiții favorabile pentru stăpânul său, regele Franței.

– Pentru a trece neobservat, port numele de căpitan Iacob.

Domnul de Courteville este ambasadorul oficial al regelui pe lângă marii electori. Eu nu fac decât să joc rolul modest de agent secret care supraveghează totul, se informează şi trage sforile.

Ne-a vorbit cu o sinceritate de-a dreptul uimitoare. Făcea aprecieri elogioase la adresa femeii germane, a vinurilor de Rin şi a vitejiei soldaţilor germani. Apoi, dintr-odată, a atacat un subiect serios.

– Fleurange a regretat enorm ruptura *condottei* pe care aţi încheiat-o cu Franţa, domnule von Sickingen. Iar eu, personal, am apreciat mult judecata perfectă şi eficienţa domnului von Hutten, când ne găseam în aceeaşi tabără. Ştiu, trezorierul nostru Semblaçay n-a respectat integral angajamentele luate. O reluare a colaborării ar fi profitabilă pentru toate părţile interesate.

– După cum probabil ştiţi, stimate căpitan Iacob, acum suntem în serviciul regelui Carlos, a răspuns Ulrich cu seninătate.

Râsul spontan, glumeţ, al lui Bonnivet a destins atmosfera.

– Duplicitatea este la modă... Marii electori nu ezită să accepte şi banii noştri, şi pe cei ai lui Carlos... Papa însuşi joacă pe mai multe fronturi. De ce aţi face voi excepţie?... Nu vă propun să-l părăsiţi pe Carlos. Vă cer numai să nu luptaţi împotriva prietenilor noştri... Să-l lăsăm să câştige pe cel mai bun... Pace, ambasadorul Angliei, nu v-a făcut şi el aceeaşi ofertă?... Eram ascuns în spatele unui paravan, când îl copleşea cu făgăduieli pe agentul regelui Franţei. A doua zi făcea aceleaşi promisiuni delegatului regelui Spaniei. O terţă persoană, care juca pe mai multe planuri, mi-a înlesnit accesul la acest post de observaţie.

– Există oameni care luptă pentru răspândirea ideilor generoase, altruiste, interveni Ulrich. Pentru a-i face pe plac papei, regele vostru, François, a permis lui Lorenzo de Medici, acest individ infam, atins de boala franceză, să se însoare cu o tânără fecioară, de sânge regal, pe care a molipsit-o chiar din noaptea nunţii. Ăsta-i jocul, îmi veţi spune...

Bonnivet ridică din umeri pentru a-şi arăta neputinţa de a interveni în această chestiune.

– Nu! Nu îl aprob! De altfel, toată nobilimea franceză este

scandalizată de această căsătorie, care aminteşte de odioasa alianţă matrimonială a lui Cesare Borgia, acest grotesc duce de Valentinois, cu biata Charlotte d'Albert...

Bonnivet suspină şi adăugă cu amărăciune:

– Prinţii noştri electori sunt nesătui... Optsprezece catârce încărcate cu aur francez au trecut frontiera germană pentru a le îndestula pe aceste personaje importante...

– Ştiam, răspunse Ulrich. Pot să vă informez la rândul meu că banca Fugger este în curs de a aduna fonduri enorme pentru a satisface lăcomia electorilor. Aceste personaje nici nu se ostenesc să-şi ascundă lăcomia... Publicitatea acestor fapte nu face decât să ridice cota licitaţiei...

Bonnivet se ridică şi puse pe masă o bucăţică de hârtie.

– Oferta mea rămâne valabilă... Mă găsiţi la această adresă... Nu uitaţi!... Căpitanul Iacob...

Am izbucnit în râs.

– Nouă ni se spune cavalerii tâlhari. Asta nu ne împiedică să avem propriul nostru cod de onoare...

El ne făcu cu ochiul.

– Mai gândiţi-vă la asta. Apoi se îndepărtă...

L-am întâlnit câteva zile mai târziu, în condiţii dramatice.

Oraşul Frankfurt era în plină fierbere. Un val de patriotism îi cuprinsese pe toţi locuitorii oraşului, ca de altfel pe toţi germanii imperiului, care se dedau la manifestări furtunoase îndată ce auzeau numele lui François I.

În zadar demonstra el că întemeietorul acestui imperiu, Carol cel Mare, era strămoşul său şi că în calitate de moştenitor al acestuia avea dreptul să-şi depună candidatura. Argumentele sale, mai mult sau mai puţin valabile, provocau mânia poporului. Furia populară atinsese un asemenea nivel încât îi atacau pe francezii întâlniţi pe stradă. Aceştia se ascundeau în casele lor şi nu ieşeau decât după căderea nopţii.

Până şi elveţienii refuzau zgomotos dominaţia franceză, care le provoca oroare...

Urmat de escortă, mergeam de-a lungul malului râului Meinz, când atenţia mi-a fost atrasă de o busculadă gălăgioasă care ne bara trecerea. Cum poliţia locală nu-şi făcea apariţia, am intervenit în forţă, căci misiunea mea era să împiedic prin

orice mijloace tulburările care ar fi putut stânjeni activitatea marilor electori.

Alături de *landsknechts*, m-am avântat în mijlocul busculadei pentru a vedea ce se întâmplă, când am avut surpriza să dau peste Bonnivet care, împreună cu doi camarazi, se apăra cu arma în mână de agresorii lor.

În huiduielile germanilor, indignați de intervenția mea, i-am salvat şi le-am spus să fugă, să se facă nevăzuți, pentru a evita un nou conflict.

Bonnivet m-a salutat cu obişnuita lui bunăvoință şi s-a îndepărtat însoțit de camarazii lui...

Toate privirile Europei fascinate se îndreptau spre Frankfurt, unde se adunau ambasadori în număr mare, înalți demnitari străini, cardinali, observatori, spioni. Bancherii, urmați de funcționarii lor, se făceau remarcați prin veşmintele lor negre.

– Toți zarafii templului şi-au dat întâlnire aici, comenta disprețuitor Ulrich. Odată Carlos ales, voi părăsi tabăra lui şi mă voi consacra religiei... adevăratei religii...

– Cum poți să fii sigur că va câştiga Carlos?

– François I a făcut o mare greşeală. A plătit electorii înaintea alegerii. Carlos i-a anunțat că-i va plăti numai pe electorii care vor vota pentru el. Fără îndoială, sumele promise sunt garantate prin scrisori de credit semnate de Fugger. Reputația acestui bancher este atât de solidă, încât garanția lui scrisă este credibilă chiar dacă ar fi vorba de sume fantastice. Electorii care şi-au primit deja banii de la François, împărțiți cu dărnicie de Bonnivet, vor fi tentați şi de darurile promise de Carlos şi înscrise în scrisorile lui Fugger... Că electorii laici îşi vând conştiința nu mă mai miră. Dar că electorii ecleziastici dau dovadă de aceeaşi sete de bani câştigați necinstit mă umple de amărăciune. Gândeam că infecția simoniei este localizată la Roma. Constat că a contaminat şi înaltul cler german.

Încrezător, François aştepta la Paris rezultatul acestei operații trucate care trebuia să-i aducă pe tavă coroana imperială. Toți electorii, cu excepția preacinstitului Friederich de Saxa, îşi primiseră darul şi îşi promiseseră votul.

Carlos nu putea părăsi Spania, care traversa o gravă criză

socială şi economică. Candidatura sa la imperiu îi nemulţumea atât pe nobili, cât şi pe oamenii de rând. Toţi se temeau că ţara lor va trece pe planul al doilea...

La Frankfurt agitaţia ajunsese la paroxism. Alarmiştii lansau zvonurile cele mai nebuneşti... François şi Carlos, regi la fel de străini de poporul german, vor transforma Germania într-un imens câmp de luptă. Lumea întreagă va trăi apocalipsa anunţată de Biblie...

Pentru a pune capăt acestei fierberi în creştere, Margueritte a propus candidatura infantelui Fernando, fratele mai mic al lui Carlos.

Această iniţiativă nefericită a iscat mânia lui Carlos. Nimeni nu-i va răpi dreptul de a se urca pe tronul strămoşilor...

Când ducele de Brandenburg a început să facă deschis propagandă în favoarea lui François I, am desfăşurat trupe în jurul reşedinţei sale şi i-am trimis un avertisment sever. Nu voi ezita să-l arestez imediat dacă va provoca o dezordine oricât de mică.

În ultimul moment şi-a propus candidatura regele Poloniei, dar i-a fost respinsă.

În ajunul alegerii, Ulrich mi-a adus lista cu banii pe care Fugger urma să-i plătească marilor electori care vor vota pentru Carlos. În funcţie de importanţa lor, fiecare trebuia să primească între 70.000 şi 200.000 de florini de aur.

Chiar înainte de alegerea oficială, patru electori se pronunţaseră în favoarea lui Carlos.

Papa s-a resemnat în faţa inevitabilului. A acceptat în principiu alegerea lui Carlos, regele Spaniei, cu condiţia ca acesta să nu încerce să lărgească posesiunile italiene dincolo de frontierele lui naturale. Ziua fatidică a sosit. Carlos a fost ales în unanimitate. Ducele de Brandenburg a declarat că a votat pentru regele Spaniei fiindcă a fost supus la presiuni inadmisibile. Până la urmă, a urmat curentul general şi a trecut de partea învingătorului.

Bonnivet a suferit un eşec usturător. După ce risipise un milion de florini de aur pentru a-i cumpăra pe marii electori, nu îndrăznea să se întoarcă în Franţa, pentru că trebuia să dea socoteală lui François, marelui vistiernic Semblaçay şi, ce era şi

mai rău, Louisei de Savoia, teribila mamă a regelui învins...

Un important capitol al vieții mele luase sfârşit...

Am asistat cu o nepăsare stranie la triumful lui Carlos I, regele Spaniei, care, după ordinea succesiunii împăraților şi regilor Germaniei, trebuia să se cheme Carlos, al cincilea cu acest nume.

Marele cancelar Gattinara, succesorul lui Chièvres, îl copleşea cu laude.

– Dumnezeu v-a ridicat deasupra tuturor regilor creştinătății! Numai Carol cel Mare, înaintaşul dumneavoastră, a mai deținut o asemenea putere! Sunteți destinat să înfăptuiți imperiul universal! Să uniți toată lumea creştină sub sceptrul vostru!...

Îl provoca oare Carlos al V-lea pe papă, singurul deținător ai universalității creştine? Arunca mănuşa lui Franşois, rivalul său doborât la pământ? Sau lui Henry al VIII-lea, arogantul şi înfumuratul suveran al Angliei? Regelui Poloniei şi țarului tuturor ruşilor?

Nu-şi dădea oare seama că pregătea un război generalizat?... Îmi pot imagina mândria, trufia, orgoliul lui Carlos al V-lea când auzea aceste laude exagerate!... Ce era în capul său când se vedea - cu anticipație - stăpânul Universului?...

Munți de aur vor fi aduşi din insulele de la soare-apune...

Va avea cea mai puternică armată din Europa, *landsknechts*, *tercios* şi elvețieni, cea mai numeroasă cavalerie şi sute de tunuri...

Va voi oare să pună în mişcare toate forțele... Să le încerce eficiența...

Gattinara era inconştient sau nebun?...

A uitat sau a ocolit voit pericolul turcesc, prezența acestor barbari pe pământul fostului Imperiu Bizantin, care s-au înfipt ca nişte căpuşe în carnea Europei levantine.

Să lupt sub comanda lui Carlos al V-lea şi a lui Gattinara ar fi însemnat pentru mine o ploaie de demnități militare, de onoruri, de bogății...

Am preferat să urmez calea aleasă de Ulrich, punându-mi sabia în serviciul unei cauze sfinte... aceea a lui Luther, întemeietorul unei Biserici reformate, purificate de zgura care

înnegrea Sfântul Scaun de la Roma...

Ştiu că alegerea pe care am făcut-o va stârni furia părinţilor Bisericii şi probabil mânia lui Carlos al V-lea însuşi... Dar drumul meu este fără întoarcere...

Ulrich se află alături de mine, ca întotdeauna... Götz, prietenul nostru comun, cavalerul cu pumnul de oţel, a intrat în război cu burghezii bogaţi din Nürnberg şi cu electorul din Mainz, cel care a primit prin intermediul lui Fugger un dar de 114.000 florini de aur pentru că se dovedise a fi cel mai pretenţios dintre toţi electorii...

Pentru această afacere, Götz a îndurat închisoarea şi a mai suferit şi un exil de doi ani...

Apoi şi-a pus sabia în serviciul ducelui Ulrich de Würtemberg, pe care l-a părăsit de îndată ce a constatat înrăutăţirea situaţiei în campania în care se lăsase antrenat. Asigură apărarea fortăreţei Mockmuhl, care a căzut în mâinile asediatorilor, superiori ca număr şi ca dotare...

Din nou închisoare... Din nou evadări... Dar el nu va ceda niciodată...

Ştiu că drumul meu nu va fi pavat cu aur...

Dar miza jocului merita...

LAZZARO SERAPICO
prim-camerist secret al Sanctităţii Sale Papa Leon al X-lea

Ar fi nedrept ca strălucita domnie apostolică a papei Leon al X-lea să fie umbrită, murdărită de cuvintele pline de venin ale acestui eretic demn de ură, Martin Luther, al cărui nume va fi sortit oprobriului tuturor bunilor creştini.

Sunt convins că timpul pe care îl trăim va fi onorat de posteritate cu numele glorios de *secolul de aur al lui Leon al X-lea.*

Eu sunt mai îndreptăţit decât oricine să-i cunosc adevăratul său caracter, pentru că providenţa m-a învrednicit să trăiesc în apropierea augustei sale persoane.

Adevăraţii credincioşi atribuie Suveranului Pontif calitatea divină de umbră a Domnului nostru pe pământ. Aş putea să adaug fără falsă modestie că eu sunt umbra prezenţei sale materiale, fiindcă de la înscăunarea lui nu l-am părăsit nicio clipă. Explicaţia este simplă. Exercit şi funcţia de administrator şi de păzitor al casetei sale particulare. Şi cum generozitatea sa nu are limite, trebuie să mă aflu în permanenţă în preajmă.

Încă din zori, de cum deschide ochii, îmi porunceşte cu vocea lui voioasă şi atât de binevoitoare:

– Lazzaro, dă-i zece dinari fratelui Modesto să-şi cumpere nişte încălţări, pentru că ale lui sunt prea rupte; zece florini primului scutier pentru lărgirea adăpostului câinilor de vânătoare; cincizeci de florini lui Rafael, două sute lui Lorenzo şi trei lui Mariano...

Când nu precizează funcţia beneficiarului, trebuie să înţeleg că este vorba de persoane importante. Rafael Sanzio, pictorul său favorit, nepotul său Lorenzo de Medici, Mariano, bufonul său preferat...

Pentru a-mi îndeplini obligaţiile în cele mai bune condiţii, trebuie să am lăzile pline de ducaţi de aur şi de argint, florini şi chiar monede de metal ieftin pentru mărunţiş. Am şi bani străini, pentru a plăti ambasadorii şi agenţii cu misiuni secrete de care ştie numai papa.

Când este nevoie de sume mari, alerg la cardinalul Bibbiena, vistiernicul general al Sfântului Scaun. Dacă este vorba de sume foarte mari, iar vistieria Vaticanului e goală - ceea ce se întâmplă uneori - mă îndrept către bancherul Chigi, unde am deschis un cont curent.

Pentru a avea o situaţie a operaţiunilor încheiate, oamenii de finanţe folosesc un sistem nou, foarte complicat pentru profani, contabilitatea italiană - numită şi contabilitate dublă - iar pentru plăţi folosesc şi polite, *commendos*.

Băncile mici, mari şi chiar foarte mari, precum Medici, Strozzi, Guardi, Chigi, primesc bani în depozit, acordă credite şi participă la tranzacţii foarte importante, care aduc beneficii fabuloase.

Este foarte adevărat, riscurile sunt considerabile, deoarece

capetele încoronate, papii, principii, care obțin împrumuturi enorme, neglijează să-şi plătească uneori datoriile către bănci, care nu dispun de mijloace de presiune pentru a-i executa. Atunci falimentul este inevitabil.

Faimoasa bancă Medici, care posedă filiale în numeroase țări occidentale, întâmpină dificultăți serioase. În schimb Chigi, ca bancher al Sfântului Scaun, realizează beneficii colosale. Dacă suveranii traversează adesea grave crize financiare, ca urmare a dezechilibrului dintre cheltuielile uneori exagerate şi veniturile din impozite care nu se realizează, vistieria Bisericii se umple totdeauna grație indulgențelor, dijmelor, taxelor, amenzilor şi altor venituri ecleziastice.

Cardinalul Bibbiena este risipitor. Cheltuielilor uneori nesăbuite li se adaugă generozitatea papei. Atunci trebuie să recurgem la ajutorul lui Chigi, care a strâns atât aur încât ar putea împrumuta milioane de florini sau de ducați fără ca depozitul său să se resimtă.

Risipa necugetată a bancherului frizează parvenitismul. Nu eram singurul care îi reproşa luxul țipător, amantele excentrice şi cheltuitoare, palatele, vilele, colecțiile de obiecte de artă, grajdurile cu numeroşi cai şi câini de vânătoare. De câte ori îl criticam, cardinalul Bibbiena râdea şi îmi spunea că sunt invidios.

În ciuda antipatiei pe care mi-o inspira, întrețineam cu el cele mai bune relații, fiindcă aveam nevoie de sprijinul său pentru a fi gata întotdeauna să satisfac pretențiile, legitime de altfel, ale Sanctității Sale.

Războiul pentru recucerirea ducatului Urbino în favoarea lui Lorenzo a costat 800.000 ducați de aur. A trebuit să facem apel la toate resursele noastre obişnuite şi extraordinare pentru a-i procura.

Bibbiena, de obicei foarte indolent, intra în panică dacă vistieria era goală şi elvețienii angajați de papă îşi cereau drepturile. Atunci alergam la Chigi şi mă întorceam la Vatican încărcat cu aur. Pentru a-l restitui, ceream ajutorul creştinătății. Un cerc vicios care se repetă cu o regularitate halucinantă. Intrigile accelerau acest vârtej.

De obicei, aceste războaie nu se purtau la lumina zilei. Se

desfăşurau în adâncurile de nepătruns, în timp ce la suprafaţa mării domnea acalmia.

Bibbiena este un factotum şi, teoretic, cardinalul Giulio, un alt nepot al papei, are funcţia de adjunct. Aş putea paria că într-un viitor apropiat rolurile se vor inversa. Nu m-ar mira, căci Giulio reflectă geniul lui Leon cel Mare...

Când pronunţ numele papei, admiraţia îmi încălzeşte sufletul. Oameni de rea-credinţă mă acuză că aş fi un linguşitor servil, un adulator interesat care îl laudă pentru a-i obţine bunăvoinţa. În realitate, el m-a ales dintre cei şaizeci de camerişti pentru că a putut citi în ochii mei, ca într-o carte deschisă, devotamentul, zelul şi o credinţă care poate fi oricând pusă la încercare.

Primit în intimitatea sa, îl văd când se îmbracă sau se dezbracă, în mijlocul unei droaie de servitori conduşi de maestrul garderobier. Îl văd în veşminte de ceremonie brodate cu aur, în tunicile cu franjuri, în dalmatica amplă, cu patrafirul, mitra cu trei coroane şi cârja pastorală...

Îl văd în cabinetul său de lucru, îmbrăcat într-o robă largă, albă, înconjurat de cardinali, de ambasadori, de secretari...

Îl văd în cămaşă de noapte sau culcat gol, în patul său, cu faţa în jos, în timp ce medicii îi tratează fistula şi hemoroizii care îi provoacă atâta suferinţă...

Îl văd stând pe scaunul cu gaură, în mijlocul valeţilor care stau nemişcaţi pentru a nu-l deranja când se screme. Chiar şi când se află în această poziţie îmi dă ordine:

– Plăteşte, Lazzaro... Plăteşte... Plăteşte...

Noaptea, când sunt singur în camera mea, mi se întâmplă să visez că papa îmi porunceşte să împart bani unei mulţimi de ecleziaşti, de preoţi, de artişti, care aşteaptă ca vulturii răpitori, cu ciocul deschis, florinii şi ducaţii de aur pe care trebuie să-i împart. Dau de fundul sacului şi constat cu spaimă că nu mai am bani. Atunci solicitanţii îşi deschid aripile, se năpustesc asupra mea şi îmi smulg fâşii de carne sângerândă... Este oribil...

Într-o noapte am visat că mă aflam în celula în care a fost strangulat răposatul cardinal Petrucci. Eram întins şi legat de o roată de tortură sub supravegherea ameninţătoare a doi călăi. Procurorul statului, Mario da Perusco, mă străpungea

cu privirea lui acuzatoare:

– Ai deturnat o sută de mii de florini de aur! Am dovezi! Unde ai ascuns aceşti bani?

Voiam să-i spun că sunt nevinovat, dar nu reuşeam decât să bolborosesc plângând cuvinte de neînţeles. El s-a întors spre călăi:

– La treabă! Smulgeţi-i maţele!

Am scos un ţipăt cumplit care m-a trezit în sudori. Inima îmi bătea atât de tare, încât părea că-mi sparge pieptul...

După ce m-am trezit, m-am îmbrăcat repede şi am alergat în apartamentul Suveranului Pontif, pentru că trebuia să fiu prezent la trezirea lui. Este un spectacol care, în ciuda unor implicaţii intime, nu este lipsit de măreţie. Două duzini de valeţi îşi exercită misiunea sub conducerea maestrului de ceremonii şi a maestrului garderobier. Înaintează încet, cu paşi mici, în ritmul unei melodii discrete cântată la harpă de un tânăr muzicant. Ambianţă catifelată, pentru a nu tulbura sensibilitatea Preasfântului Părinte.

Patru dintre valeţi îi aduc cămaşa, indispensabilii, halatul şi papucii îmblăniţi. Alţi doi susţin scaunul cu gaură, cu spătarul sculptat şi aurit. Patru băieşi tineri împing o cadă de baie montată pe patru roţi mici. Alţi şase îi urmează cu căni cu apă caldă. Bărbierul şi chirurgul apar şi ei.

Doi prelaţi de-ai casei, care îl asistă pe Suveranul Pontif când înalţă spre cer mica lui rugăciune de dimineaţă, trei secretari şi şase seniori, titulari ai unor înalte funcţii, formează un grup separat. Ei se pregătesc să noteze ordinele papei, pentru că adesea noaptea îi este un sfetnic bun. Evident, este vorba de chestiuni de mică importanţă, pentru că Preasfântul Părinte ştie că vorbele sale vor fi repetate a doua zi în cele mai îndepărtate colţuri ale Romei. Problemele serioase care implică un secret absolut nu sunt discutate decât în cabinetul său de lucru.

Cei care se ocupă cu hrana oferă un mic dejun destul de suculent, pentru că Stăpânul Universului apreciază plăcerile unei mese bine garnisite.

Cinci tineri valeţi circulă prin cameră cu cupe de argint cizelate, în care ard parfumuri care alungă mirosurile naturale

emanate după folosirea scaunului cu gaură. Sanctitatea Sa preferă aromele de vanilie, lavandă, bergamotă, tămâie şi ambrozie.

În timp ce se desfată cu mâncăruri rafinate după care se dă în vânt, maestrul scutier şi maestrul câinilor de vânătoare îi prezintă raportul zilnic asupra cailor şi câinilor săi favoriţi. El acordă o atenţie deosebită gardianului care are grijă de elefant, această comoară exotică vie, care trezeşte o curiozitate niciodată epuizată.

Cardinalii nepoţi asistă adesea la deşteptare pentru a se interesa de sănătatea preasfântului lor unchi şi, în al doilea rând, pentru a-i mai cere ceva bani. Este rolul meu de a nota sumele acordate şi de a le plăti.

Dacă Suveranul Pontif nu este bine dispus, atunci un bufon face eforturi pentru a-i descreţi fruntea.

În anticameră aşteaptă alţi intimi bunăvoinţa Suveranului Pontif, în fine, marele stolnic, paharnicul şi pivnicierul şef se prezintă pentru a primi ordine referitoare la masa de prânz şi la cina de gală care trebuie să aibă loc chiar în seara asta.

În mod normal, atât de multă lume ar putea provoca o oarecare îmbulzeală. Dar domneşte o ordine perfectă, ca într-o biserică plină de credincioşi.

Din cauza meseriei mele, am dat în patima cifrelor, singurele care mă ajută să-mi fac o idee exactă asupra Casei papale şi a apropiaţilor săi. Ea cuprinde şase sute optzeci şi trei de persoane - exact - începând cu cei doi arhiepiscopi care deschid coloana marilor seniori, continuând cu ofiţerii particulari, pentru a termina cu grăjdarii. Bufonii, poeţii, muzicanţii, artiştii favoriţi sunt incluşi în această cifră.

Aici se impune o constatare. Numărul apropiaţilor Papei Leon al X-lea este de patru ori mai mare decât cel obişnuit la Sixtus al V-lea şi Nicolo al V-lea. Explicaţia este simplă şi perfect logică, Nicolo al V-lea era fiul unui simplu chirurg, om fără blazon. Tatăl lui Sixtus era un biet ţăran. Nu erau obişnuiţi cu un anturaj numeros şi strălucitor.

Originea nobilă a lui Pius îi justifica prezenţa unui număr mai mare de apropiaţi, pentru că în familie trăise într-o ambianţă aristocratică.

Cât despre Papa Leon, fiul marelui Lorenzo de Medici, crescut şi educat în mediul unei societăţi rafinate, având ca maeştri cele mai înalte spirite ale epocii şi drept cadru palate de o somptuozitate fără pereche, este normal să caute la Roma un climat asemănător celui de la Florenţa... Trebuie să i se dea Cezarului ce este al Cezarului...

Într-adevăr!... La Roma, florentinii se bucurau de o situaţie avantajoasă. Militarii, bancherii, oamenii de afaceri, negustorii, artiştii, prelaţii se bucurau de multe privilegii... Şi uneori abuzau de ele...

Dar s-a văzut vreodată pe tronul pontifical un vicar al lui Hristos care să nu-şi protejeze compatrioţii?

Fiindcă papa nu poate suferi bolile şi mai ales fistula care îi provoacă uneori suferinţe insuportabile, chirurgii săi, Brigotti şi Iacoppo de Brescia, profită de ocazie ca să obţină de la el sume atât de mari, încât şi-au permis luxul să-şi ridice palate, ca şi cardinalii care beneficiază de privilegii şi de venituri enorme.

Suveranul Pontif nu se lasă înşelat. Dar iartă slăbiciunile omeneşti ale celor care trăiesc în umbra sa şi care îi sunt devotaţi.

Mare amator de lux şi de plăceri rafinate, îi plac serbările, distracţiile, banchetele, desfătările spiritului, spectacolele, vânătoarea. Îi copleşeşte cu daruri pe cei intimi, nepoţi, nepoate, veri, favoriţi, le oferă pălării de cardinali, demnităţi înalte, posturi diplomatice. Acordă funcţii, recompense bogate pictorilor, sculptorilor, arhitecţilor care înfrumuseţează Roma şi monumentele sale. Împarte premii şi onoruri poeţilor, filosofilor, istoricilor care îmbogăţesc, cu splendidele lor opere, ceea ce cu un soi de respect este numit *secolul de aur al lui Leon al X-lea.*

Dar în acelaşi timp ştie să ridice o stavilă de netrecut între distracţii şi afacerile de stat. Este acuzat de duplicitate. În realitate, trebuie să combată cu puterea spiritului său brutalitatea, forţele armate ale regilor hrăpăreţi care vor să uzurpe teritoriile şi autoritatea Bisericii universale.

Programul său zilnic este foarte încărcat. După slujba de dimineaţă primeşte numeroase persoane în audienţă

şi prezidează şedinţele Sfântului Colegiu. Prânzurile sunt bogate şi variate, pentru că îi place să mănânce bine şi să bea vinuri de calitate. Deşi este un fin gastronom, respectă zilele de post. În timpul prânzului ascultă cu plăcere muzică pentru că - spune el - ajută digestia.

După o scurtă odihnă, care îi redă vigoarea şi vioiciunea, călăreşte sau se plimbă pe jos în grădinile Vaticanului. Apoi, dacă nu intervin probleme presante, joacă şah sau cărţi cu apropiaţii săi.

Seara oferă banchete de o bogăţie uimitoare. Se servesc invitaţilor - cardinali, prinţi, ambasadori, artişti, poeţi - mâncăruri extravagante care costă enorm. Limbile de păun sau de canar erau la discreţie. Aceste ospeţe ruinează. Pentru tatăl său, marele Lorenzo de Medici, nimic nu era prea scump când voia să-şi răsfeţe oaspeţii iluştri. Muzica, teatrul, baletul sunt nelipsite de la petrecerile sale. Bufonii participă şi ei la descreţirea frunţii papei. Ca amuzament, li se dă să mănânce ciori, maimuţe sau şerpi. Unul dintre ei, Fra Mariano, putea să înghită douăzeci de pui şi patruzeci de ouă la o singură masă. Glumele lor sunt grosolane, dar cu cât şochează prin vulgaritate, cu atât sunt mai preţuite.

Uneori sunt invitaţi versificatori fără talent şi li se cere să-şi recite poeziile, fiind aplaudaţi ca şi când ar fi vorba de adevărate capodopere, iar în spatele lor se râde copios. Li se pun pe frunte coroane de foi de varză şi li se acordă titlul de arhipoeţi.

Când un autor dramatic prezintă o comedie proastă, este bătut cu nuiele înmuiate în vin.

Deşi vânătoarea este interzisă clerului, pentru că vărsarea de sânge scandalizează, Suveranul Pontif adoră sportul cinegetic. Dar ceea ce este interzis prelaţilor nu îl priveşte pe papă, pentru că autoritatea sa este atât de mare, încât nimeni în lume nu are căderea să-l cenzureze sau să-l judece. Chiar când abuzează de puterea lui este mai presus de lege, pentru că, infailibil fiind, se bucură de o imunitate totală. Numai Dumnezeu are dreptul să-l judece.

Când era tânăr îi plăcea vânătoarea cu gonaci, sport nobil prin excelenţă. Dar obezitatea l-a făcut atât de greoi, încât

încalecă anevoie şi întâmpină oarecare dificultăţi când galopează în urmărirea vânatului. Pentru a evita aceste neajunsuri, a comandat în Franţa capcane prevăzute cu plase mari. Când căprioarele sau mistreţii se încurcă în plase, se apropie fără frică şi fără mari eforturi le înfige un ţăruş în burtă.

Acest procedeu a stârnit indignare, dar medicii i-au recomandat cu insistenţă mişcarea şi aerul proaspăt de ţară pentru a se menţine în formă.

Adversarii săi îi reproşează cele mai mici devieri de comportament, abuzul de plăceri nedemn de un mare şef spiritual, frivolitatea distracţiilor - jocurile de cărţi, spectacole cu subiecte libertine care frizează imoralitatea, vânătoarea cu toate excesele ei -, luxul nemăsurat, anturajul format din paraziţi care îl laudă exagerat.

Ei uită că Leon este nu numai şeful Bisericii, dar şi un prinţ al timpului său.

Îl acuză că dă un prost exemplu membrilor înaltului cler care se dedau desfrâului, dezmăţului şi chiar perversităţilor cele mai condamnabile. Cardinalii trăiesc în palate de marmură, poartă haine laice de mătase brodate cu aur şi se expun fără ruşine în compania amantelor sau a tinerilor frumoşi. Petrecerile lor costă enorm, adevărate averi, iar caii lor poartă şei de fildeş şi valtrapuri de purpură. Prin contrast, există şi clerici zgârciţi, ambiţioşi, răi, care ascund sub un rigorism de faţadă cele mai josnice păcate ale speciei umane. Copii de şapte-opt ani primesc demnitatea de cardinali şi venituri exagerate. Guicciardini cerea reîntoarcerea la o disciplină severă, la simplitatea apostolică, la puritatea moravurilor cerută de creştinismul începuturilor. El ar fi vrut să vadă această bandă de sceleraţi - sunt propriile lui cuvinte - îngrădită de severa disciplină impusă de legile Bisericii. Trebuia să renunţe la vicii şi chiar la putere.

Pe statuia lui Pasquino se găseau epigrame anonime tot mai jignitoare la adresa preoţimii.

Papa este criticat pentru cheltuielile sale enorme, pentru extravaganţele lui. Într-adevăr, este generozitatea personificată... Îi place să ofere cadouri, să facă oamenii fericiţi, să întreţină artiştii, să le dea de lucru...

Dar permanenta sa lipsă de bani se datorează şi unor cauze obiective. Sfântul Scaun dispune de venituri de 430.000 de ducaţi. Războiul Urbino a înghiţit sume fantastice. Peste 800.000 de ducaţi. Construirea catedralei Sfântului Petru necesită 600.000 de ducaţi anual, bani pe care Bramante şi Rafael Sanzio îi cer cu insistenţă. Papa a aprobat toate aceste cheltuieli fără să ridice vreo obiecţie. Este un exemplu tipic.

Datoriile creşteau într-un ritm îndrăcit. Pentru a umple găurile era mereu nevoie de surse noi. Slujbele plătite scump, cu bani grei, de către candidaţii dornici să obţină o situaţie importantă în societate, reprezentau o soluţie eficientă şi rapidă. Promovările de cardinali care îşi cumpărau intrarea în Sfântul Colegiu provocau critici aspre şi acuzaţii de simonie. Purpura de cardinal era cumpărată cu un preţ modest... Între 30.000 şi 60.000 de ducaţi...

În schimbul a o mie de ducaţi, oricare burghez cu bani putea intra în Colegiul Cavalerilor Sfântului Petru, compus din patru sute de membri care, obţinând titlul de conte palatin, puteau intra de drept în rândurile nobilimii romane.

De fapt, era vorba de un împrumut acordat Sfântului Scaun, care aducea o dobândă de zece la sută.

Dar indulgenţele constituiau cea mai importantă şi în acelaşi timp nesecată sursă de venituri extraordinare. Din nenorocire, această stingere a pedepsei necesară pentru iertarea păcatelor este rău interpretată de duşmanii Bisericii noastre sfinte. Să sperăm că această lipsă de înţelegere condamnabilă nu va avea urmări. Când mă gândesc la von Hutten, la Luther, la Sickingen şi la toţi ereticii care se bălăcesc în mocirla lor, nu mă pot abţine să nu evoc sfânta inchiziţie şi rugurile ei. Numai măsuri dure ar putea pune capăt agitaţiilor acestor posedaţi de diavol.

Cât despre inchiziţie, am aprobat din toată inima hotărârea Preasfântului Părinte de a interzice patronilor de imprimerii, sub pedeapsa cu excomunicarea, publicarea de manuscrise care conţin erezii împotriva credinţei şi atacuri împotriva înalţilor demnitari ai Bisericii. Textele incriminate, care nu au fost supuse aprobării episcopului şi inchiziţiei, vor fi arse în public.

Am fost profund indignat când partizanii răposatului Iulius al II-lea, acest papă cu purtări şi înfăţişare de sergent major, îndrăzneau să pretindă că erau superiori din toate punctele de vedere succesorului lor. Pierderea privilegiilor le-a provocat un val de amărăciune şi de ostilitate.

Dar nimic în lume nu va putea întuneca *secolul de aur al lui Leon al X-lea*, din celebra familie Medici, cel mai neînduplecat apărător al sfintei noastre Biserici şi al religiei catolice...

CHARLES BRANDON
duce de Suffolk

În prezenţa regelui Henry, al optulea cu acest nume, încerc sentimentul că mă aflu în umbra unui vulcan uriaş care îşi ridică fruntea semeaţă spre cerul albastru, însorit. Dar deodată, fără veste, pământul se cutremură, vârful vulcanului explodează, ţâşnesc flăcări enorme, iar nori negri, brăzdaţi de fulgere, întunecă bolta cerească. Pe pantele abrupte se scurg torente de lavă, care distrug pe loc toate vietăţile surprinse în drumul lor.

Henry îmi evocă un vulcan. Imprevizibil, îşi copleşeşte cu favoruri prietenii. Capricios, straniu, este în stare să se înfurie, să-şi descopere latura feroce a caracterului său şi să comande fără niciun temei trimiterea la moarte a celor pe care îi răsfăţase până mai ieri.

Trebuie să ai şira spinării flexibilă, spiritul viu şi nervii de oţel ca să trăieşti în preajma lui fără să fii trimis *ad patres*. O singură vorbă greşit înţeleasă, un gest necugetat îţi pot deschide calea spre veşnicie punându-ţi capul pe butuc în Curtea Turnului Londrei.

Absolutismul regilor Franţei, al suveranilor Spaniei, al împăraţilor germani sau chiar al Vicarului lui Iisus Hristos are oarecare limite. Tribunalul îi judecă pe cei vinovaţi şi-i pedepseşte.

François I nu a reuşit să obţină condamnarea ducelui de Bourbon, acuzat de revoltă şi de înaltă trădare, pentru că parlamentul care l-a judecat a considerat că este acuzat de o crimă fără probe.

Se spune că numai ţarul ruşilor şi sultanul osmanlâilor ordonau călăului să-i taie capul presupusului vinovat fără nicio explicaţie. Dar ruşii şi otomanii sunt popoare înapoiate, guvernate de satrapi cu puteri nelimitate, care nu dau socoteală nimănui de faptele lor.

În Anglia există comisii extraordinare care îi judecă pe cei consideraţi vinovaţi de către rege şi care sunt, fără excepţie, condamnaţi la moarte. Membrii juriului, care apreciază că dovezile de culpabilitate sunt insuficiente, riscă să se vadă arestaţi şi închişi în Turnul Londrei, în aşteptarea unei execuţii hotărâte de un juriu care se supune ordinului regal fără să se mai pună problema justeţei sancţiunii. Regele meu, puternicul şi autoritarul Henry al VIII-lea, a moştenit suspiciunea augustului său părinte, întemeietorul dinastiei Tudor, faţă de membrii marii nobilimi înrudite cu vechile familii domnitoare - York sau Lancaster - care ar fi tentaţi ca într-o zi să se instaleze pe tronul străbunilor. Pentru a-i împiedica, nu există decât o singură soluţie radicală: securea călăului.

Henry nu acordă prietenia lui decât oamenilor proveniţi din mica nobilime sau din burghezie. Wolsey, primul său consilier şi *factotum*, provine dintr-o familie de oameni simpli.

Observaţi că nu am folosit termenul *încredere*, pentru că regele nu o acordă nimănui.

Eu însumi fac parte din nobilimea de mijloc. Nu îmi este ruşine să o mărturisesc. Când regele mi-a acordat titlul de duce de Suffolk, l-a luat de la deţinătorul legitim, pe care l-a coborât la rangul de conte.

Deschizându-mi poarta spre marea nobilime, era sigur că-i voi fi recunoscător şi total devotat, cu atât mai mult cu cât membrii vechii aristocraţii mă tratau ca pe un intrus.

Uitau că nici ei nu erau căzuţi din stele şi că la origine erau destul de departe de a fi nobili.

În timpul Războiului celor Două Roze, tributul de sânge vărsat de marea nobilime a fost greu, foarte greu. Dar sub

domnia Casei Tudor, deşi destul de recentă, sângele vărsat a doborât recordul.

Henry este un stăpân absolut, draconic, care dispune de viaţa şi de moartea supuşilor săi.

Dumnezeu îi învesteşte pe regii Angliei cu putere divină, declară el cu solemnitate. Deci suveranul trebuie să dea socoteală numai faţă de Dumnezeu.

Contestă arhiepiscopului Londrei şi marilor demnitari ai Bisericii Angliei rolul de intermediar între persoana sa şi Cel Atotputernic, unicul său interlocutor.

Disprețuieşte bigotismul ecleziaştilor, gândirea lor limitată şi pretenţia de a conduce viaţa spirituală şi morală a credincioşilor. Le recunoaşte doar dreptul de a transmite voinţa sa regală popoarelor regatului şi de a face tot ce trebuie pentru executarea şi concretizarea ordinelor sale.

Aprecierea limitată pe care o acordă clerului nu l-a împiedicat să se ridice energic împotriva ereziei lui Luther, care îi ataca cu ferocitate pe papă pe cardinali şi pe „întreaga clică a Sodomei romane care viciază Biserica lui Dumnezeu. Să ne spălăm mâinile în sângele lor" striga de la înălţimea amvonului preotul german.

Într-o carte intitulată *Assertio Septem Sacramentorum*, Henry a luat apărarea papei, capul suprem al Bisericii Universale. În acelaşi timp l-a acoperit cu epitete jignitoare pe Luther, ereticul vândut diavolului, lup satanic, şarpe, flagel şi criminal schismatic. Cartea a fost redactată cu ajutorul lui Thomas Morus. Leon al X-lea i-a răsplătit campania în favoarea Sfântului Scaun, atribuindu-i titlul de *Fidei Defensor*.

Ofensiva lui Henry nu era dezinteresată. Voia să netezească drumul lui Wolsey către tronul pontifical. Cu un papă în slujba lui, ar fi devenit arbitrul Europei. Eşecul acestei manevre îl va determina, câţiva ani mai târziu, să rupă punţile cu Biserica Romano-Catolică, să respingă autoritatea Suveranului Pontif, şi să se proclame Rege Protector şi Cap Unic şi Suprem al Bisericii Angliei.

În politica internă a dat dovadă de aceeaşi intoleranţă. Pentru a sublinia caracterul absolut al puterii sale, infailibilitatea ideologică, a dispus să fie decapitaţi mai mulţi nobili

înrudiți cu cele mai mari familii ale regatului. Printre nenorociții care au servit de exemplu s-a aflat şi tânărul duce de Buckingham, de sânge regal, căruia a ordonat să i se taie capul pentru că o ghicitoare îi prezisese că va fi înscăunat rege după moartea prematură a lui Henry. Desigur, profeta s-a ales cu aceeaşi pedeapsă, pentru că pronosticul echivala cu o crimă de lezmajestate.

Când bătrânul duce de Norfolk, preşedintele juriului alcătuit din pairi, a pronunțat condamnarea la pedeapsa capitală a acuzatului, lacrimile îi şiroiau pe obrajii livizi. Asistenții lui păreau distruşi.

Informat de reacția lor, Henry a izbucnit în râs.

– N-au decât să plângă! Dar să-mi ştie de frică. Spaima să le răsucească mațele! Să-mi execute ordinele!

– Este totuşi un mijloc de protest, am remarcat cu o uşoară urmă de servilism.

– Ştiu! Wolsey o să treacă aceste tânguieli în registrul său. Eventual se vor adăuga la celelalte capete de acuzare... Dar nu va fi cazul. Norfolk se va scăpa în pantaloni înainte de a se lansa într-o aventură antiregalistă...

Dacă reuşeşti să-i câştigi prietenia lui Henry, dai lovitura. Generos, te acoperă de bogății, de privilegii şi de onoruri. Ca să-i păstrezi bunăvoința este de-ajuns să-l urmezi peste tot ca un câine care dă din coadă, vesel şi supus în fața stăpânului. Să-i îndeplineşti toate dorințele, cele mai mici capricii şi să nu uiți niciodată să-i spui că este cel mai mare Prinț al Creştinătății.

Pentru el nu este vorba de un gest slugarnic, de servilism umilitor, ci de confirmarea unui adevăr incontestabil.

Urmați-mi sfaturile şi nu veți regreta... În ce mă priveşte, apreciez calitățile sale şi chiar şi micile defecte care îl fac mai uman...

Relațiile noastre au trecut printr-o criză periculoasă când sora lui mai mică, Mary, tânăra văduvă a regelui Louis al Franței, a pus ochii pe mine şi mi-a cerut să o iau de nevastă... Nu sunt un Adonis, dar în comparație cu primul ei soț, foarte bătrân, bolnav de gută, scrofulos, cu obraji căzuți şi zbârciți ca prunele uscate, eram o frumusețe.

Această soluție extremă îi permitea să scape de statutul de regină văduvă, posesoare a unor bunuri şi obligații dotale, să-şi recapete libertatea şi să-şi recupereze dota blocată în Franța.

Încă foarte tânără - abia trecuse de şaptesprezece ani - poseda un spirit practic dezvoltat şi o voință fermă, trăsătură caracteristică Tudorilor. De altfel, argumentele sale erau convingătoare. Trebuia să ne grăbim, deoarece regele Franței îi propusese un târg respingător. Să se căsătorească cu el după ce va divorța de diforma lui soție, Claude.

Fără îndoială că Mary era frumoasă, atrăgătoare şi, se pare, înzestrată cu un temperament focos.

Dar aveam unele ezitări datorate unei împrejurări deosebite. Ca şi Henry, prietenul şi ghidul meu regesc, mă culcasem cu mai toate domnişoarele de la Curte, precum şi cu câteva fete de condiție inferioară pline de farmec. Orgiile se țineau lanț, cu o frecvență amețitoare. După o noapte de excese m-am trezit dimineața, gol ca un vierme, pe un pat răvăşit lângă o Evă în mărime naturală, aşa cum arăta înainte de a fi izgonită din Rai. În jurul nostru o mulțime de petrecăreți ne copleşeau cu felicitările pentru căsătoria noastră.

Am aflat cu stupefacție că în zori, sub influența unei crunte beții, care mă făcuse inconştient, am fost cu ea la biserica din colț, unde preotul oficiase taina căsătoriei, în ciuda orei neobişnuite. Cum s-ar fi putut împotrivi când era vorba de ducele de Suffolk, prietenul regelui?

Taina căsătoriei se desăvârşise sub ochii martorilor încântați de acest spectacol, apoi am adormit doborât de excesele amoroase şi bahice. O oră sau două mai târziu m-am trezit cu capul greu, cu gura cleioasă, lângă presupusa mea soție, care se numea Ondine.

Un nume foarte frumos, ca şi fata de altfel, dar totuşi o afacere penibilă.

Am explicat în zadar că ceremonia, săvârşită la biserică, fusese oficiată în glumă şi că nu-mi amintesc nimic. Ondine a început să plângă şi petrecăreții să râdă.

Am plecat furios. Dar căsătoria, fără doar şi poate, era înscrisă în registru. Nu-mi rămânea decât să obțin anularea. Preotul, foarte stânjenit, mi-a promis că va încerca să

îndeplinească formalitățile necesare. Să rupă foaia din registru nu putea fi vorba. De atunci n-am mai revăzut-o pe Ondine.

I-am povestit lui Mary această poveste grotescă, dar ea nu i-a acordat nici cea mai mică importanță.

– Fratele meu va putea să anuleze această căsătorie care, de fapt, nici nu există!

– Nu! Nu-i spune nimic!

– Bine! Vom mai vedea!, zise ea pe un ton hotărât. Mărturisirea mea a lăsat-o rece. Iată o tânără femeie care ştie ce vrea.

Mary aduse un preot care aştepta deja în anticameră, ceea ce însemna că pusese totul la cale.

În prezența gentilomilor şi a doamnelor de la Curte, căsătoria noastră a fost oficiată şi înscrisă în registru.

Teoretic, eram bigam.

Amețit de torentul de cuvinte, de voința lui Mary, de puterea ei de convingere, aveam impresia că sunt purtat pe apele repezi ale unui râu de munte, cu vârtejuri care se sparg de stânci ascuțite, către o uriaşă cascadă care ar putea însemna moartea mea.

După ceremonia nupțială am primit felicitări. Fermecătoare, în mare vervă, Mary vorbea, din fericire, şi pentru mine. Eram atât de tulburat încât nu aş fi putut să leg două vorbe cu înțeles.

În aceeaşi seară i-am scris o scrisoare lui Wolsey. Panicat, înspăimântat, încercam să-i prezint afacerea căutând în acelaşi timp să mă dezvinovățesc. Nu făceam decât să mă supun hotărârii reginei Mary, decizie care îi aparținea numai ei.

În timp ce ea conducea pregătirile de plecare spre Anglia, eu aşteptam îngrijorat răspunsul lui Wolsey. Mă vedeam deja arestat după debarcarea la Plymouth şi dus sub escortă la Turnul Londrei. Pentru că un proces ar fi pătat onoarea exreginei Franței, se va atenta, discret, la viața mea. Otrăvit sau înecat într-un butoi, ca sărmanul duce de Clarence. Mă bătea gândul să nu mă mai întorc în Anglia. Dar să trăiesc sărac în exil nu era o soluție acceptabilă pentru un om ce era obişnuit să huzurească în belşug la el acasă, într-unul din castelele sale.

Am primit, în sfârşit, un răspuns de la Wolsey, scris de mâna lui, ceea ce însemna că mariajul implica secrete prea supărătoare pentru a ajunge sub ochii unui secretar. Îşi exprima penibila surpriză pe care i-o produsesem, precum şi dezamăgirea Maiestăţii Sale. Încurcătura pe care o provocasem prin căsătoria cu regina văduvă redevenită prinţesa Mary i-a produs o mare deziluzie. Renunţând la o coroană regală pentru coroana ducală, ea cobora în rang. Maiestatea Sa îi promisese că după eventuala moarte a regelui Ludovic va fi liberă să-şi aleagă soţul care îi va conveni, dar spera că Mary îşi va îndrepta atenţia asupra unui prinţ domnitor, asupra unui şef de stat. Maiestatea Sa înţelege să-şi respecte cuvântul şi va recunoaşte valabilitatea acestei căsătorii, dar cu condiţia ca ducele de Suffolk să restituie vistieriei regale dota acesteia, reprezentând 200.000 de livre, argintăria şi bijuteriile de aur încrustate cu pietre preţioase.

De bună seamă, am îndeplinit fără întârziere voinţa lui Henry. Am înţeles că în sinea lui era mulţumit. Banii englezi nu vor fi folosiţi de noul rege al Franţei, pentru care nutrea o profundă şi instinctivă antipatie...

Analizarea scrisorii îmi înlăturase, oarecum, teama. Dar când coastele engleze se profilau la orizont, frica mi-a înghe-ţat din nou sângele.

Rezemată de balustrada vasului, Mary îmi spuse cu un zâmbet enigmatic în colţul gurii:

– De acum faci parte din familia regală. Dacă Henry va muri fără urmaşi, copiii noştri vor moşteni tronul Angliei...

Am întrerupt-o înspăimântat:

– Uită aceste cuvinte! Buckingham a fost decapitat pentru mai puţin decât atât... Ea izbucni în râs.

– Linişteşte-te! Nu sunt bănuită de intenţii rele. Îmi iubesc foarte mult fratele!...

Dar calculul probabilităţilor...

– Se spune că drumul spre iad este pavat cu intenţii bune... Anglia a cunoscut destule războaie fratricide cauzate de socoteli greşite...

La Curte, Mary îşi câştigase reputaţia de savantă a familiei. Scrisese poezii reuşite, putea să recite fragmente lungi

din Chaucer, pătrunsese în secretele matematicii. Echilibrată, înțelegătoare, spirituală, era de o modestie rară pentru o persoană de rangul ei. Totuşi... politețea ei impecabilă creează o oarecare distanță pe care oamenii de la Curte nu îndrăznesc nicicând să o depăşească. Chiar pentru mine, Mary este o enigmă. Comportarea ei este ireproşabilă. Totuşi, nu pot să uit că este sora regelui...

Relațiile mele cu Henry au redevenit normale. Într-o zi, în cursul unei vânători cu şoimi, a oprit calul lângă al meu şi mi-a spus cu unul din zâmbetele sale enigmatice:

– Mary este o prietenă şi o aliată prețioasă!

Ce puteam să înțeleg din cuvintele sale? Trebuie să fiu mereu în gardă...

Narcisismul lui se accentuează de la o zi la alta. Trăsătură de caracter pe care o întâlneşti şi la François, eternul său rival. Trebuia să-i faci complimentele cele mai năstruşnice dacă voiai să-i păstrezi simpatia.

La marile serbări de la Curte, în prezența ambasadorilor, lua atitudini care îl avantajau şi le punea întrebări referitoare la anatomia sa:

– François are pulpe tot atât de frumoase ca ale mele?... Un corp la fel de bine făcut?... Muşchi atât de puternici?... O talie atât de suplă?

Îşi încorda muşchii, îşi legăna corpul:

– Este înalt şi zdravăn ca mine?...

Schița câțiva paşi de dans, piruete, sărituri:

– Are agilitatea mea?... Grația mea? Eleganța mea? Ambasadorii se întreceau să-l încânte cu laude, cu linguşeli.

– Maiestatea Voastră are o siluetă divină!

– Reîncarnarea modernă a lui Apollo!

– Forța lui Hercule!

– Ținuta lui Alexandru cel Mare!

În sfârşit, îşi balansa corpul, îşi arcuia spatele, îşi încorda brațele luând o poziție de luptă:

– Are vigoarea mea?... Vioiciunea mea?...

Diplomații simulau priviri de cunoscători:

– Indiscutabil, virilitatea Maiestății Voastre nu are rival!

– Maiestatea-voastră este un miracol însuflețit!... Dar nici

regele François nu arată rău!...

Fața lui Henry se întuneca.

– Cu toate calitățile sale, regele François nu ajunge nici pe departe la nivelul Maiestății Voastre!, supralicitau ambasadorii.

Această apreciere repara oarecum gafa.

Când dansa, toată lumea, ambasadorii, demnitarii, curtenii se topeau de admirație.

Dacă regina Caterina asista la aceste exhibiții, doamnele şi domnişoarele de onoare păstrau o rezervă de gheață. Dacă regina era absentă, surâsuri provocatoare apăreau pe fețele lor frumoase, priviri galeşe, lansate peste evantaie, invitații discrete.

Wolsey se ploconea în fața stăpânului său cu un servilism respingător. Dar se revanşa, tratând restul lumii cu o trufie de mare senior. Acest individ mă dezgusta. Comportamentul lui față de regină, umil la început, se răcise, ca urmare a dizgrației în care aceasta căzuse în ochii regelui. Ascensiunea fulgerătoare a unei stele care se năştea, Anne Boleyn, o eclipsa şi pe micuța Blount, amantă de ocazie, aruncând-o într-o umbră din care nu se va mai desprinde nicicând...

Henry începuse să se îngraşe. I se schimba foarte des garderoba, pentru că vechile costume nu îl mai încăpeau. Acestei creşteri progresive în greutate i se dădea un sens pozitiv. Regele era considerat masiv. Devenise enorm. Volumul său sugera o forță irezistibilă, un pachet de muşchi care nu aşteptau decât să fie folosiți.

Evident, păstram aceste aprecieri într-un jurnal intim, ascuns în sertarul secret al unei mese de lucru, admirabil sculptată, pe care o cumpărasem de la Bruxelles.

Dacă această mobilă de artă ar cădea în mâinile duşmanilor mei, existența mea terestră s-ar încheia cu capul pe butuc.

Dar să nu fiu înțeles greşit. În ciuda micilor lui defecte, îl iubeam pe Henry. Am spus-o şi o repet. Am o sinceră admirație pentru inteligența, pentru voința lui, pentru spiritul practic şi pentru capacitatea de a ieşi neatins din situațiile cele mai dificile cu uşurința unui om politic

excepțional. Exemplele abundă.

Richard Hunne, burghez din Londra, negustor, un credincios recunoscut pentru cucernicia sa şi pentru darurile făcute Bisericii, şi-a pierdut fiul, un băiețel, mort într-un accident. După serviciul religios, sicriul a fost ridicat pentru a fi dus la cimitir. În acel moment s-a petrecut o întâmplare cu urmări de o gravitate incalculabilă. În fața părinților înecați în lacrimi şi a unui mare număr de asistenți, preotul care slujise, un oarecare Thomas Dryfield, a smuls cuvertura brodată care acoperea sicriul, pentru a compensa plata slujbei de înmormântare, care ar fi putut fi achitată cu bani gheață. Cutuma catolică permite preotului să ia pentru Biserică cel mai de preț obiect aflat asupra mortului. Hunne a refuzat însă recompensa, considerând-o un profit nemeritat.

Dryfield l-a chemat pe tatăl nesupus în fața Curții episcopale şi l-a denunțat ca fiind un eretic luteran. Episcopul Fitzjames, preşedintele instanței, l-a arestat pe inculpat fiindcă se făcuse vinovat de nerespectarea legilor care reglementează drepturile ecleziaştilor. Hunne a fost încarcerat în turnul din preajma bisericii Saint Paul. Avocatul său a cerut ca acesta împreună cu Dryfield să fie judecați de tribunalul regal, dar obiecția a fost respinsă. Urmare a unui denunț, la perchiziția dispusă la domiciliul inculpatului s-a descoperit o biblie luterană. Legile inchiziției, aplicate în acest caz, permiteau denunțătorilor să-şi păstreze anonimatul.

Procesul a făcut o mare zarvă datorită urmărilor foarte grave. Într-o dimineață, puțin după răsăritul soarelui, un prieten al lui Hunne l-a surprins pe Charles Joseph, portărel episcopal şi temnicer, un personaj bine cunoscut de enoriaşi, ieşind pe furiş din turnul în care era închis Hunne, ca şi când s-ar fi temut să nu fie văzut. Neliniştit de această întâlnire neaşteptată, temnicerul s-a îndepărtat în mare grabă.

Tulburat de acest incident suspect, martorul le-a relatat unor concetățeni, care, la rândul lor, au anunțat-o pe soția lui Hunne; ea i-a cerut comisarului care se ocupa de anchetarea cazurilor suspecte - *coroner* autorizația să-şi viziteze soțul însoțită de o comisie alcătuită din doisprezece membri ai breslei, autorizați special pentru acest caz. Intrați în Turn,

aceştia au descoperit cadavrul lui Hunne spânzurat de o grindă în celula sa. Un scaun răsturnat sub picioarele sale ar fi putut sugera o sinucidere, acesta fiind semnul ultimei zvârcoliri înainte de a rămâne atârnat în gol. Dar într-un colţ ascuns comisia a găsit, aruncată la pământ, o vestă îmblănită care nu aparţinea mortului.

John Spalding, clopotarul bisericii, care a deschis uşa celulei, părea înspăimântat. Temnicerul, care trebuia să fie prezent, dispăruse.

Coroner-ul a constituit o comisie de anchetă care a aflat un fapt tulburător. Charles Joseph ceruse azil ecleziaştilor de la catedrala Westminster, măsură de prevedere care demonstra fără dubiu participarea lui la acest asasinat măsluit.

Pentru a preîntâmpina o eventuală intervenţie a justiţiei regale, episcopul Fitzjames a convocat Consistoriul, format din patru înalţi demnitari ecleziastici, care, în prezenţa lordului primar, a consilierilor primăriei - *eldermans* - şi a reprezentanţilor breslei, l-a declarat pe răposatul Richard Hunne vinovat de erezie şi, ca urmare, a hotărât să-i fie cadavrul ars pe rug, iar averea să-i fie confiscată în folosul Bisericii. Consistoriul a constatat în acelaşi timp că Hunne s-a sinucis pentru a scăpa de pedeapsă.

Coroner-ul n-a luat în seamă hotărârea Consistoriului şi a sesizat instanţa laică pentru judecarea cazului. A convocat, apoi, comisia celor douăzeci şi patru de juraţi şi a deschis dezbaterile asupra asasinării lui Hunne. Charles Joseph, temnicerul, a înţeles că situaţia se complică şi, la adăpostul întunericului, a dispărut din Westminster. Spalding, clopotarul, i-a urmat exemplul.

Preşedintele comisiei a emis mandat de arestare împotriva celor doi, fără să ţină seama de amestecul lui Fitzjames, care-l alertase pe cardinalul Wolsey, cerându-i neamestecul comisiei laice, pentru că era vorba de un caz judecat de un tribunal ecleziastic.

Populaţia capitalei ieşise în stradă şi manifesta zgomotos. Breasla negustorilor protesta împotriva acestei denigrări a justiţiei şi condamna Consistoriul pentru uzurparea autorităţii judecătoreşti laice.

Coloanele de oameni gălăgioşi străbăteau străzile Londrei huiduindu-i pe clerici. Lordul primar a alarmat Curtea, declarând că nu răspunde de dezordinile grave care ar putea izbucni dintr-un moment în altul.

Între timp, Barnwell, preşedintele Comisiei de judecată civilă, trimisese primăriilor din provincie ordinul de a-i aresta pe Charles Joseph şi pe Spalding, acuzaţi de crimă.

Toate breslele, toată burghezia engleză se puseră în mişcare.

Această urmărire generală a dat rezultate. Charles Joseph a fost arestat, în ciuda protestelor lui Fitzjames şi ale tuturor episcopilor din Anglia, care spumegau de furie. Camera Lorzilor a fost şi ea sesizată. Scandalul Hunne a luat proporţii care depăşeau cele mai sumbre previziuni ale clerului. Supus unui interogatoriu sever, temnicerul a înţeles că protecţia Bisericii este limitată şi că trebuie să facă mărturisiri.

Resemnat, a declarat că va spune adevărul dacă i se garantează viaţa. Ajutat de Spalding, îl omorâse pe Hunne şi apoi îl spânzurase, executând ordinele doctorului William Horsey, cancelar al monseniorului Fitzjames, care asistase la execuţie. Cojocul găsit în celulă fusese uitat de Horsey.

Juliana Little, femeie de serviciu, a depus o mărturie zdrobitoare. Temnicerul îi declarase, în mare taină, că şefii lui i-au spus că Hunne este un eretic cunoscut şi că le executase ordinul participând la aplicarea unei pedepse meritate.

Cuprins de o furie vecină cu nebunia, Fitzjames a convocat din nou Consistoriul şi, lăsându-i în voia sorţii pe Joseph şi pe Spalding, a declarat că nu admite ca doctorul Horsey, cancelarul său, să fie judecat de magistraţii regelui. În acelaşi timp i-a scris o scrisoare lui Wolsey, lansând fulgerele autorităţii sale împotriva juriului londonez care îndrăznise să înfrunte ordinele Bisericii, punând în pericol veniturile clerului.

În acest moment, regele m-a convocat în audienţă privată şi mi-a ordonat să anchetez această afacere care ameninţa ordinea publică.

– Uneori această preoţime depăşeşte orice limită, spuse el cu un aer plictisit.

Vorbele sale au luminat ca un far în noapte. Ştiam ce am de făcut. Mai întâi să pun capăt intervenţiilor lui Fitzjames. Eram convins că Hunne a fost asasinat cu ajutorul doctorului Horsey, în complicitate cu Joseph şi Spalding. Nu era vorba de o punere în executare a unei hotărâri a tribunalului ecleziastic, ci de o crimă. Fitzjames se considera, fără îndoială, mai presus de legile care îi cârmuiesc pe muritorii de rând.

Pentru a-l atinge indirect, fără să-i dau o lovitură prea puternică, fapt care ar compromite prestigiul Bisericii, m-am adresat unui eminent franciscan, doctorul Standish, care nutrea o stimă mediocră pentru Curtea de la Roma.

I-am cerut părerea şi sfatul, asigurându-l că va beneficia de protecţia regelui. A înţeles ce aştept de la el.

A doua zi tuna şi fulgera din înălţimea amvonului său împotriva clericilor criminali, care îşi imaginează că beneficiază de imunitatea acordată de autoritatea papală, imunitate care nu a fost niciodată acceptată de regii Angliei.

Pentru Fitzjames şi partizanii săi, această predică n-a avut decât efectul unei pietre aruncate în baltă. Cuprins de indignare, l-a citat pe franciscanul rebel în faţa Curţii ecleziastice cu scopul de a-l judeca pentru erezie.

Zarurile au fost aruncate. Ca să se apere, Standish mi-a urmat sfatul şi a cerut protecţia regelui.

La întoarcerea mea la palat, Henry m-a îmbrăţişat. Îi servisem un argument preţios pentru a pune capăt fărădelegilor lui Fitzjames şi ale acoliţilor săi.

Pentru a da o mai mare importanţă şi strălucire augustei sale intervenţii, regele a convocat parlamentul în incinta bisericii Blackfriars şi acolo, în faţa mai-marilor regatului, a înaltului cler şi a reprezentanţilor oraşului Londra, în frunte cu primarul, a susţinut un rechizitoriu violent împotriva tuturor celor care îndrăznesc să nesocotească supremaţia regilor Angliei asupra autorităţilor statului şi ale Bisericii, care trebuiau să i se supună fără crâcnire.

În numele clerului, Wolsey - în lacrimi - s-a aruncat la picioarele lui şi i-a cerut iertare.

Câţiva ani mai târziu, în aceeaşi biserică, se va pronunţa divorţul lui Henry de Caterina de Aragon, iar după puţin timp

Wolsey se va vedea înlăturat din toate funcțiile sale.

Dar să nu anticipăm. Ne aflăm încă în plină şedință a parlamentului în completul său, reunit în fața lui Henry, care arunca asupra întregii adunări o avalanşă de fulgere, ca un Jupiter dezlănțuit. Înainte de a pune capăt acestui penibil spectacol, a anunțat că procesul lui Horsey va fi judecat de Consiliul Privat al Regelui.

Horsey a fost judecat, condamnat şi demis din funcțiile sale. A scăpat anevoie de pedeapsa cu moartea, de care au beneficiat în final Joseph şi Spalding. De ce această indulgență?... Asasinarea lui Hunne nu fusese dovedită în mod neîndoielnic. În schimb, copiii lui Hunne au reintrat în posesia averii nenorocitului lor tată... De ce aceste jumătăți de măsură?

Explicația este simplă. Henry făcuse ordine la el acasă. Nu dăduse mai multă amploare acestei afaceri pentru că nu voia să rupă punțile cu Vaticanul. Divorțul de regina Caterina nu se pronunțase, iar Wolsey era încă în apogeul puterii sale.

Henry îşi urma cu seninătate politica oportunistă. Trebuia să aibă mâinile libere pentru a-şi continua jocul său ambiguu.

Afacerea Hunne îi demonstrase că puteam fi de folos. Deci hora putea să se învârtească în continuare, ceea ce îmi convenea...

După acest cutremur, numai Biserica Angliei a ieşit puțin boțită...

Înaintea cazului Hunne, un alt mare scandal întunecase reputația clerului țării noastre. Nu am respectat ordinea cronologică, fiindcă afacerea Bainbridge părea, dacă nu uitată, cel puțin stinsă.

Despre ce era vorba?

Christopher Bainbridge, arhiepiscop de York şi cardinal rezident la Roma, deținea demnități ecleziastice înalte la care râvnea Wolsey, în acel timp doar episcop de Tournai, fără a îndrăzni să o recunoască.

Înjosindu-se, linguşindu-se, tămâind, ridicându-l în slăvi pe rege, Wolsey câştigase bunăvoința acestuia şi obținuse intrarea în consiliul privat. Da, pălăria de cardinal era încă departe de posibilitățile lui.

Bainbridge, o persoană de o moralitate impecabilă, care se remarcase prin cucernicia sa într-o lume puțin dispusă să suporte tainele decenței, ducea o viață exemplară. Bucurându-se de o sănătate perfectă, avea o singură slăbiciune: mâncarea bună. Într-o seară, după un ospăț în cinstea prietenilor săi, s-a îmbolnăvit şi, după o lungă perioadă de agonie, şi-a dat duhul.

Intimii săi, în special secretarul lui particular, arhidiaconul Richard Pace, consternați de această moarte suspectă, s-au plâns papei că se tem de o otrăvire. Cum denunțurile - reale sau închipuite - se înmulțeau, autoritățile n-au prea luat în serios acest nou denunț.

Informat de moartea lui Bainbridge, Wolsey se grăbi să trimită la Roma oamenii lui de încredere, pentru a-i recupera moştenirea, care se întâmpla să fie foarte importantă.

Dar Pace nu s-a resemnat. A făcut cercetări atente, care au scos la lumină fapte grave. Câteva luni înainte de moartea sa, Bainbridge angajase, în calitate de şambelan, pe un oarecare Rinaldo de Modena, preot, care înainte fusese un apropiat al lui Silvestro de Gildis, episcop de Worcester. Or, acest Gildis, italian de origine, era o creație a lui Wolsey, care îl instalase la Roma pentru a se ocupa de interesele sale particulare şi pentru a-i face propagandă cu scopul înlesnirii promovării sale în Sfântul Colegiu.

Gildis, unealtă eficientă a lui Wolsey, îl spiona pe Bainbridge arătându-i în acelaşi timp o afecțiune care nu-l înşela pe vigilentul Pace. Cunoscător al culiselor politice şi ecleziastice ale țării sale, acesta a dat dovadă de o tenacitate care până la urmă s-a dovedit benefică. Papa Leon, asaltat de insistențele sale, a ordonat autopsia defunctului. Analiza viscerelor a constatat existența otrăvii. Bainbridge fusese asasinat.

Gildis a încercat să-l îndepărteze pe Pace de la Roma, dar fără izbândă.

Pace şi Durbank, intendent al răposatului Bainbridge, l-au denunțat pe Rinaldo de Modena că l-a otrăvit pe cardinal din ordinul lui Gildis. Arestat şi supus torturii, Rinaldo a mărturisit că a strecurat în mâncarea lui o otravă pe care i-o dăduse

un servitor al episcopului de Worcester, conform ordinelor primite. În schimbul unei iertări din partea papei, solicitată insistent, a recunoscut că a comis mai multe crime. Convins că nu va scăpa cu viață, s-a sinucis în celula lui, tăindu-şi venele cu un briceag.

Interogat, Gildis a negat energic orice legătură cu moartea lui Bainbridge.

La Roma, comentariile îl împroşcau cu noroi nu numai pe episcopul de Worcester, dar şi pe patronul său, Wolsey. Era o reclamă proastă, care putea să schimbe ultimele opinii din Curie favorabile lui Wolsey.

Henry a hotărât să mă trimită la Roma într-o misiune specială pe lângă papă. Să liniştesc spiritele, să înseninez frunțile, să înlătur prejudecățile, pentru a termina cu această afacere. Presiunile politice urmau să joace un rol primordial. Dar în acelaşi timp trebuia să lucrez cu mănuşi, cu delicatețe, pentru a nu-l tulbura pe Suveranul Pontif, deja pornit împotriva noastră.

Am jucat cu masivul Papă Leon o partidă de şah diplomatic. În cele din urmă, a admis argumentele mele fără să mai insiste. Nu voia să-şi atragă dușmănia suveranului Angliei într-un moment în care lumea occidentală se afla într-un echilibru instabil. A acceptat omagiile politicoase ale lui Henry şi angajamentul de a-i susține politica antiotomană.

L-a dezvinovățit pe Gildis, fapt care înlătura în mod automat orice bănuială care ar fi pătat reputația lui Wolsey.

Cadavrul lui Rinaldo a fost spânzurat şi apoi sfârtecat.

A fost singura satisfacție obținută de credinciosul Pace, care s-a întors în Anglia indignat, decepționat, dezgustat de justiția omenească, învățase o lecție dură. Când eşti mic, să nu-i ataci niciodată pe cei mari. Trebuia să se considere fericit că nu suferise un accident mortal.

Wolsey a obținut purpura de cardinal, demnitatea de legat papal şi bogata moştenire a lui Bainbridge.

Puțin după aceea, Gildis, episcop de Worcester, a cerut şi el pălăria de cardinal. A primit consternat avertismentul Suveranului Pontif de a nu mai îndrăzni vreodată să apară în fața sa...

Nu aş putea explica de ce îmi displace Wolsey. Am intervenit în favoarea lui la Roma, datorită ordinului expres al lui Henry. I-am disprețuit întotdeauna orgoliul de parvenit şi servilismul odios.

O scenă grăitoare îmi vine în minte. Mă aflam lângă Henry când a primit mesajul care anunța sângeroasa victorie a lui François la Marignan. Pe fața lui se citea uimirea. Parcă nu-i venea să creadă. Apoi lacrimi de furie i s-au prelins pe obrajii crispați, pumnii i se încordau şi se desfăceau spasmodic, corpul lui masiv tremura de mânie. Wolsey, care era atent la reacțiile lui, citea mesajul cu o voce plângăreață, ca şi când îl cuprinsese o mare jale. Când a ajuns la relatarea care evalua la douăzeci de mii numărul elveților căzuți pe câmpul de bătălie, a leşinat.

Consilierii ce asistau la această scenă schimbau priviri care exprimau stupefacția, consternarea şi o confuzie aproape comică.

Eram singurul care rămăsese neclintit, ca o stană de piatră. Englezii sunt în general flegmatici. Ei primesc ştirile rele cu un stoicism şi o dârzenie de luptători conştienți că pierderea unei bătălii nu înseamnă şi pierderea războiului.

Cunoşteam caracterul lui Henry şi manifestările lui exagerate. Era violent, aprig, gata să treacă de la o extremă la alta, excesiv şi capricios. Cunoşteam şi temperamentul rece al lui Wolsey, duritatea accentuată de voința de neclintit de a învinge orice obstacol. Capabil să-şi stăpânească emoțiile, detesta slăbiciunea, exteriorizarea sentimentelor.

Lacrimile, suspinele lui, durerea sa zgomotoasă făceau parte dintr-un arsenal de mijloace foarte sofisticate care trebuiau să-i demonstreze regelui că era singurul om capabil să-l înțeleagă, să-i împărtăşească sentimentele.

Şi acum, ca şi în alte ocazii, jocul lui teatral l-a impresionat pe interlocutorul său regal, care îl privea cu o afecțiune sinceră.

– Wolsey este singurul dintre voi care vede limpede, care discerne adevărul, îmi înțelege intențiile şi le realizează...

După ce-i lăudă agerimea, extraordinara lui perspicacitate, viziunea clară, Henry reluă acuzațiile împotriva lui

François, veşnicul lui duşman...

Enormele subvenţii acordate Imperiului German pentru a-l înarma împotriva Franţei produceau găuri în vistieria regală. Dar el continua să risipească aurul, cu toate că rezultatele erau mediocre.

Concordatul încheiat între François şi papă i-a provocat gemete de mânie. Tremura cuprins de furie.

– Papa nu este decât un laş! Un trădător al cauzei creştine! François se aliază cu turcul!...

Îşi încorda pumnul şi înjura ca la uşa cortului...

– Iar papa refuză să privească adevărul în faţă! Pentru el, noi nu suntem decât nişte unelte ale unei politici egoiste care nu urmăreşte decât interesele Sfântului Scaun! Trişează!... De altfel, toţi trişează! Spaniolii, veneţienii şi scoţienii!

Deodată mă privi cu un aer ciudat.

– Şi tu nu spui nimic! Nu eşti impresionat! Duşmanii mei nu sunt oare şi ai tăi?... Sau te gândeşti că nimic nu te poate atinge pentru că eşti cumnatul meu? Ar fi de ajuns un singur cuvânt pentru a ţi se pune capul pe butuc!

– Nu mă opun niciodată forţelor naturii... Când se dezlănţuie furtuna, nu se ştie niciodată unde va cădea trăsnetul...

Mă privi intrigat, apoi izbucni în râs.

– Este adevărat! Dar pentru că mi-ai fost întotdeauna devotat nu-ţi voi face vreun rău, pentru nimic în lume.

Făcu o pauză pentru a cugeta.

– Păcat!... Păcat că-ţi lipseşte puterea de concentrare, spiritul viu şi puterea de a sesiza, de a-mi ghici gândurile şi dorinţele, ca Wolsey...

– Fiecare cu talentele lui, Sire!

Dintr-odată, chipul i se întunecă şi vărsă un potop de înjurături. Apoi îşi mângâie uşor stomacul.

– Nenorocitul ăsta de ulcer îmi provoacă astăzi dureri groaznice!

Era de fapt boala franceză căpătată la una din orgiile noastre. Prudent, mă feream de fetele lui preferate. Datorită, poate, şi norocului scăpasem până acum de această boală dezgustătoare...

Alte preocupări au trecut pe primul plan. De la o vreme,

poziția lui Wolsey față de Franța suferise o subtilă și treptată schimbare. Declarațiile sforăitoare ale lui François, care promitea lumii creștine o apropiată și energică cruciadă împotriva osmanlâilor, îi îngăduiau lui Wolsey câteva aprecieri pozitive în favoarea lui, și asta față de Henry și de consilierii săi mirați și oarecum neliniștiți. Nu îndrăzneau să se pronunțe pro sau contra, fiindcă o alegere neinspirată risca nu numai să atragă fulgerele regelui și ale primului său consilier, ci să le aducă și învinuirea de a fi trădători de țară.

Am înțeles primul această schimbare. În spatele decorurilor somptuoase ale Vaticanului se vorbea despre sănătatea șubredă a papei, de fistula lui, care se agrava de la o zi la alta. Wolsey visa să moștenească tripla coroană pontificală. Dar ca să fie ales, votul cardinalilor francezi era indispensabil pentru a-i atrage o majoritate confortabilă și decisivă. A propus deci o pace universală care ar fi satisfăcut pe toată lumea. Deși îmi era cunoscută influența pe care o avea Wolsey asupra regelui, am fost surprins de acceptarea resemnată a acestei cotituri politice de către un Henry care se mulțumea să mormăie ca un tigru silit să se supună dresorului.

Ca și cum complicațiile și incertitudinile politicii externe n-ar fi fost de ajuns, regele s-a văzut confruntat și cu o răscoală a londonezilor, atât de neașteptată încât a luat pe nepregătite autoritățile. Totul a început cu o manifestare a ucenicilor, care nu-și puteau găsi de lucru. Rândurile lor au fost îngroșate de nenorociții care crăpau de foame, de vagabonzii sau naufragiații cărora li se adăugau miciburghezi loviți direct de scumpirea vieții, de specula nerușinată cu produsele alimentare. Toți acești disperați au ieșit în stradă. Populația exasperată jefuia brutăriile, măcelăriile, cafenelele, devasta prăvăliile de lux, vitrinele unor dughene cu mărfuri de schimb, cârciumile, producând spaimă printre străini.

Ca urmare a afacerii Hunne, preoți și călugări au fost atacați pe stradă în plină zi. Din fericire, n-au fost victime omenești.

Ajutorul de șerif Thomas More a încercat în zadar să liniștească spiritele. Wolsey, care ura dezordinea, a cerut contelui de Surrey să intervină cu trupele sale. Patru mii de soldați au dezlănțuit represaliile. Au fost sute de arestări.

Capii răscoalei, vreo patruzeci de indivizi, au fost executați imediat. Spânzurați și apoi sfârtecați, au servit drept exemplu răsculaților.

Mă aflam cu Henry la Richmond, când Norfolk ne-a adus ultimele veşti de la Londra, prezentate cu menajamente pentru a nu-l înfuria pe Maiestatea Sa.

Henry, ca de obicei mânios şi gata să recurgă la sancțiuni fără ezitare, a ales de data asta, la sugestia mea, o soluție moderată. A aşteptat ca revolta să fie complet potolită înainte de a reveni la Londra.

Cinci sute de arestați, bărbați şi femei, au fost târâți în lanțuri în fața lui. Înconjurat de demnitarii împodobiți cu aur, avea aerul unui zeu, tronând în mijlocul unei cohorte de sfinți. Nenorociții, în genunchi, cu capul plecat, îi aşteptau hotărârea.

Wolsey, care voia să-şi păstreze popularitatea printre londonezi, a îngenuncheat şi el în fața lui şi cu o voce tremurândă de emoție - admirabil jucată - a implorat iertarea regală pentru capii răscoalei. Regina Caterina, regina-mamă şi soția mea au îngenuncheat şi ele la picioarele lui Henry alăturând rugăciunile lor acelora ale cardinalului.

Gânditor, cu fruntea plecată, păstră câteva clipe o tăcere ce părea să nu se mai sfârşească, apoi cu o voce puternică, solemnă, le acordă iertarea...

Frământările nu se stinseseră cu totul, dar avântul furtunos de la început dispăruse. O epidemie violentă - o nenorocire nu vine niciodată singură - s-a abătut asupra Londrei şi a marilor oraşe portuare. Simptomele bolii erau alarmante: febră mare, transpirații abundente şi o erupție care dădea pielii o culoare roşiatică. Se formau băşici care se spărgeau şi din care mustea un lichid rău mirositor. Nefericiții atinşi de această teribilă boală mureau în douăzeci şi patru de ore.

Prudent, Henry, urmat de Curtea sa, părăsi Londra şi se refugie într-una din reşedințele de la țară.

Cumplita epidemie a dispărut, lăsând în urma ei zeci de mii de victime...

Perspectivele unui război cu Imperiul Otoman se profilau mai aproape ca niciodată. Totuşi, Henry vedea totul

printr-un diamant roz, amintind de Nero care privea lumea printr-un smarald...

Apoi am aflat adevărata cauză a bunei lui dispoziții, a aerului său fericit. Era îndrăgostit. Pentru prima oară în viața lui simțea ceea ce se numește dragoste la prima vedere. Numeroasele lui aventuri trecătoare nu lăsau urme în plan afectiv. Își revărsa preaplinul de energie și pornea către alte cuceriri.

De data aceasta, aleasa inimii sale se numea Elisabeth... Elisabeth Blount... Recent admisă printre domnișoarele de onoare ale reginei Caterina.

Regina, indiferentă la capriciile soțului său, care își îmbogățea colecția de cuceriri feminine fără a le acorda o importanță specială, a devenit de data asta bănuitoare. Îmbătrânită înainte de vreme, avea aerul unei guvernante dezamăgite, ursuze. Lipsită de o autoritate efectivă, păstra cu o tenacitate bolnavă formalismul prerogativelor regale. Intrarea în joc a acestei *creaturi* punea în pericol chiar și ultimele sale linii de apărare.

Elisabeth Blount nu era o începătoare. Se afla la Curte de la vârsta de doisprezece ani. Făcea parte din grupul tinerelor fete care urmau un fel de școală de pregătire pentru înlocuirea domnișoarelor de onoare care părăseau Curtea prin căsătorie sau printr-o moarte prematură. Neluată în seamă la început, ea a înflorit ca o minunată orhidee. Carey, Bryan și alți tineri gentilomi se învârteau în jurul ei ca niște fluturi care zboară noaptea atrași de o flacără strălucitoare. Împlinise cincisprezece ani. Se vorbea că are la activ câteva aventuri, dar nu existau dovezi.

Când Henry a apărut în ring, ceilalți candidați s-au retras cu o discreție prudentă. Promovarea ei la rangul de amantă a regelui a fost urmată de intrarea în grațiile regale a întregii sale familii. Tatăl său a devenit mare scutier, rudele ei au obținut posturi în Departamentul de stat.

Henry a suferit o transformare profundă. Dragostea lui pentru Elisabeth i-a moderat caracterul, l-a făcut amabil, curtenitor. Când apărea la brat cu Elisabeth, regina intra în panică. Moralul i s-a prăbușit când a aflat că noua favorită, care

împlinise şaptesprezece ani, a născut un băiat, fapt salutat de Henry cu o explozie de bucurie. Fericitul eveniment s-a petrecut într-o mănăstire, sub privirile înduioşate ale călugăriţelor.

Cu o bucurie fără margini, Henry îşi arătă fiul curtenilor:

– Admiraţi-l! Este la fel de frumos ca un înger! Minunat! Fermecător! Îmi moşteneşte graţia, noblețea!

Regele etala mândria unui tată copleşit de fericire. Regina, care nu adusese pe lume decât o fată, se vedea deja marginalizată de acest soţ care părea că descoperă pasiunea dragostei pe care ea nu fusese în stare să i-o ofere. Neglijată de Henry, avea senzaţia că, de îndată ce se întorcea cu spatele, curtenii râdeau pe seama ei. Trufiei spaniole rănite i se adăuga dispreţul unei izolări crescânde în mijlocul unei Curţi frivole, în totală contradicţie cu virtuţile ei morale, îşi ascundea amărăciunea sub o mască de mândrie nemăsurată, care o urâţea, o îmbătrânea. Curtenii o ocoleau, prezentându-şi omagiile favoritei.

Eforturile reginei de a menţine vie influenţa spaniolă în Anglia erau zădărnicite de orientarea lui Wolsey către o conciliere cu Franţa.

Cardinalul, sprijinit de grupul francez, foarte puternic la Curte, organizase deja o apropiată întâlnire diplomatică între Henry şi François, în Picardia.

Aureolat de strălucitoarea coroană de împărat, cumpărată recent la licitaţie, Carlos al V-lea ar fi vrut să facă o vizită la Londra pentru a reînnoda relaţiile dintre Spania şi Anglia şi pentru a cere 150.000 de ducaţi aur în vederea continuării războiului împotriva lui François, inamicul comun.

Henry, sfătuit de Wolsey, campion al jocului dublu, i-a promis că se pot întâlni după apropiata sa întrevedere cu regele Franţei. Vizita nepotului său i-a dat aripi reginei Caterina, care şi-a recăpătat în parte vechiul său prestigiu.

Suveranul francez se pregătea pentru marea întâlnire cu vărul său din Anglia.

Henry era mândru. Devenise arbitrul Europei. Graţie manevrelor diplomatice ale lui Wolsey, visul său se realiza. Înainte de a se îmbarca pentru Picardia, l-a întâlnit totuşi pe Carlos la Canterbury. Voia să-i ofere mâna fiicei sale, alianţă matrimonială care ar fi facut-o fericită pe regina Caterina.

Carlos s-a arătat interesat. Era informat că micuța Mary fusese deja promisă delfinului, prințul moştenitor al Franței, dar n-a făcut niciun comentariu.

Carlos era un băiat foarte serios pentru vârsta lui, trufaş, de o politețe discretă, dar rece. Bărbia lui proeminentă şi împinsă înainte, ca o lopată, ar fi putut ține în echilibru perfect un țap de bere.

Comparația mea l-a încântat pe Henry, care făcea mare caz de frumusețea lui bărbătească, fără rival.

Soția mea îl privea pe Carlos în tăcere, cu un fel de curiozitate insistentă. Puteam să-i ghicesc gândurile. Ar fi putut purta acum coroana imperială dacă n-ar fi fost aruncată în brațele unui rege bătrân, bălos, dezgustător. Ducatul de Suffolk era foarte mic în comparație cu imperiul lui Carlos. În schimb, eu nu aveam o bărbie atât de caraghioasă. Slabă consolare. Dar jocurile erau făcute. Mai era o variantă. Dacă aş trece Styxul, ea s-ar putea căsători legal cu un suveran oarecare... Trebuie să fiu atent... Îmi spune că mă iubeşte, dar femeile sunt schimbătoare...

Henry şi Carlos s-au îmbrățişat din nou la despărțire.

– Vă voi aduce veşti din Picardia!, i-a promis Henry...

Se repeta...

Conştient de calitatea sa de arbitru puternic, traversă Canalul Mânecii...

Tabăra Drap d'Or...

Cea mai fantastică, cea mai extravagantă întâlnire între doi suverani absoluți, care voiau să facă paradă de forța politică şi militară, dar şi de performanțele lor în arta luptelor corp la corp.

Mii de corturi împodobite cu flamurile care fluturau în bătaia vântului ofereau un spectacol splendid participanților - regi, principi, înalți demnitari laici şi ecleziastici, doamne distinse, căpitani, generali, gentilomi acoperiți de aur şi de argint. Toți se întreceau în a-şi etala bijuteriile de o frumusețe nemaivăzută. Se spune că aceşti nobili care se fac remarcați prin luxul lor țipător poartă pe umeri prețul domeniilor pe care le-au vândut noilor îmbogățiți.

François, care învățase de la Leonardo da Vinci arta de a concepe, de a pregăti şi de a conduce o festivitate pentru a

produce cel mai bun efect, îşi demonstrase aptitudinile de discipol perfect al unui artist genial. Nu este un compliment, ci o constatare. Făcuse minuni de ingeniozitate pentru a-l uimi şi a-i stârni admiraţia regelui şi stăpânului meu.

Dar Henry, care fusese informat despre risipa făcută pentru acest spectacol sublim, a hotărât să-l întreacă pe rivalul său. Respectând ordinele sale, am cheltuit nu numai venitul meu pe un an întreg, dar m-am ales şi cu datorii enorme pentru a procura pentru Mary şi pentru mine brocarturi, panglici, diamante şi perle. De la sublim la ridicol nu este decât un pas... Urăsc exagerarea sub toate formele...

O astfel de exagerare a marcat întâlnirea celor doi regi. S-au îmbrăţişat cu entuziasm şi s-au înecat într-o cascadă de complimente.

– Sluga dumneavoastră!, declara François cu o cordialitate exuberantă.

– Sclavul dumneavoastră!, striga Henry cu o expansivitate debordantă.

Şi-au făcut cadouri scumpe şi promisiuni de prietenie veşnică.

Minţeau cu o seninătate perfectă.

Englezii şi francezii fraternizau!

Cum era prevăzut, au avut loc banchete, turniruri, curse de cai, lupte călare cu lancea.

În joacă, Henry şi François au simulat o luptă greco-romană, dar treptat s-au încălzit şi, spre consternarea regelui meu care se considera invincibil, François l-a răsturnat şi chiar l-a pus cu umerii la pământ.

Dar providenţa, care era de partea lui, i-a alinat repede durerea provocată de rănirea amorului propriu, readucându-i pofta de viaţă, când i-a fost servită, în chip de cadou pe o tavă de aur, o tânără fată admisă de puţin timp în grupul domnişoarelor de onoare ale reginei.

Anne Boleyn era o superbă adolescentă, dotată cu o putere de seducţie irezistibilă. Se perfecţionase în arta cochetăriei feminine în timpul celor doi ani pe care îi petrecuse la Curtea Franţei, unde îşi însoţise tatăl.

Henry uită de pasiunea sa pentru Bessie Blount, trecând

toată dragostea asupra acestei minunății care avea o reputație excelentă, de necrezut în timpurile noastre dedicate plăcerilor şi desfătărilor carnale. Virtutea ei rezistase ca o cetate invincibilă asalturilor curtenilor. Henry şi-a încercat şi el norocul, dar a avut neplăcuta surpriză de a constata că regescul său prestigiu nu are nicio putere în fața acestei fete fermecătoare care îşi apăra virtutea cu îndărătnicie. Această rezistență înverşunată la încercările lui de a o seduce părea de neînțeles. Un rege nu poate fi refuzat! Anne Boleyn îi demonstrase contrariul.

Anne îi primea cu plăcere complimentele, îi accepta micile cadouri, dansa cu el, îl însoțea la vânătoare, se supunea tuturor capriciilor lui, dar fără a-şi oferi trupul.

Într-o zi, Henry mi-a declarat nervos:

– Refuzul sistematic al acestei fete este egal cu o lezmajestate. Ce vrea să fac? Să neglijez afacerile de stat ca să mă ocup de ea? Astăzi, la masa tratativelor, eram absent de la discuțiile care se purtau. François mă privea cu o curiozitate compătimitoare. Poate îşi închipuia că Wolsey mă duce de nas, pentru că era singurul care vorbea în numele Angliei. Fata asta mă înnebuneşte. Ce aşteaptă de la mine?

Ceremoniile de la Drap d'Or se apropiau de sfârşit. Rezultatele politice erau neînsemnate.

Spionii noştri care operau în partea franceză ne avertizaseră că pe François consilierii săi l-au sfătuit să nu acorde nicio încredere lui Henry, care - asemenea papei - juca pe două planuri.

Un turnir care va scoate în evidență măiestria călăreților şi dresura cailor va încheia jocurile. De o parte Henry, Norfolk şi eu, de cealaltă parte François, Bonivet şi Bourbon.

Demonstrațiile sportive erau singurele ocazii în care Wolsey, umbra regelui, nu se afla pe urmele lui. Eram informat de conflictul mocnit care învenina relațiile dintre Bourbon şi François, sau ca să fiu mai exact, între Bourbon şi Louise de Savoia, foarte posesiva mamă a regelui. Mă aflam exact în fața ducelui. Asaltul armat, simbolic, îmi permitea să-i studiez figura hotărâtă, întunecată.

Fusesem prevenit că se profila un conflict şi că Bourbon ar fi putut, la nevoie, să ne servească interesele. Am remarcat

că François evita să-i vorbească, iar când o făcea se adresa pe un ton sec, morocănos, fără urmă de zâmbet. I-am arătat întotdeauna o mare simpatie acestui personaj detestat de clanul Valois. L-am invitat în Anglia şi i-am promis o primire demnă de el şi de înalta lui poziţie.

După o ultimă conferinţă politică în cadrul căreia suveranii au putut discuta despre o apropiată alianţă şi despre proiectul căsătoriei Delfinului cu fiica lui Henry, s-au îmbrăţişat cordial şi şi-au promis marea cu sarea...

Întâlnirea regală de la Drap d'Or s-a terminat într-o apoteoză de veselie şi de lumină. În realitate, a fost un eşec total.

Henry l-a întâlnit pe Carlos la Gravelines şi au traversat împreună Canalul Mânecii.

În locul năvalnicului şi pasionatului rege al Franţei, cumnatul meu prefera bărbia caraghioasă a împăratului Germaniei.

Henry trădase încrederea fratelui său francez, trecând în tabăra duşmanilor săi...

Întors în Anglia, am primit cu o oarecare jenă stipendia secretă de şapte sute cincizeci de livre plătite de Franţa. De altfel, nu eram singurul. Norfolk şi Shrewsbury primeau aceeaşi sumă. Wolsey, în calitate de episcop de Tournai, beneficia de o pensie de douăsprezece mii de livre. Rezultatul eforturilor noastre era nul.

Drap d'Or a fost un vis frumos care s-a transformat în coşmar. Războiul care a izbucnit între François şi Carlos, doi titani neinspiraţi, va dezamăgi Occidentul şi îl va împinge spre prăpastie.

Simpatiile mele înclinau spre Franţa, pentru că regele său voia să rupă încercuirea care îl ameninţa. Se spune că deasupra imperiului lui Carlos al V-lea soarele nu apune niciodată. Pentru a deveni stăpânul emisferei vestice, nu-i mai rămânea decât să cucerească Franţa. Îşi asigurase influenţa asupra Levantului căsătorindu-şi surorile: pe Isabela cu suveranul Danemarcei şi pe Maria cu Lajos, regele Ungariei.

Carlos încerca să-l convingă pe Henry că o Anglie puternică, prietenă cu imperiul, era necesară pentru a juca rolul de arbitru care să menţină echilibrul între lumea laică şi Sfântul

Scaun, ce domina lumea religioasă. Pentru Henry, *arbitru al Europei* suna ca o muzică dulce. Imperiul, spunea Carlos, nu-l va împiedica pe Henry să-şi însuşească teritoriile franceze cucerite de Anglia în timpul gloriosului Henry al V-lea. O perspectivă care îl tenta pe Henry de multă vreme.

În timp ce Wolsey şi Gattinara discutau diverse variante ale războiului pentru dezmembrarea Franţei, mişcări de trupe desfăşurau deja acţiuni de uzură pe mai multe fronturi. Mercenarii veniţi din toate colţurile Europei luptau fără convingere, pentru că vistieria Franţei era goală şi nici a lui Carlos nu stătea prea bine. Soldăţoii, plătiţi prost, se despăgubeau prădând populaţia locală. Dar cine avea timp să-i ia apărarea?

Aroganţi şi lăudăroşi, François şi Carlos se insultau prin intermediul ambasadorilor ţărilor neutre care le trimiteau următoarele mesaje:

– Carlos este o puşlama, un laş, care nu îndrăzneşte să lupte lângă soldaţii lui!, declara furios regele Franţei.

– Îl voi distruge, striga împăratul, nu-i voi lăsa decât cămaşa de pe el!

Revolta Cortes-urilor din Spania, care părea că nu se mai termină, îl împiedica pe Carlos să-şi concentreze eforturile împotriva marelui şi sălbaticului său duşman.

În timp ce luptele continuau cu încetinitorul, aşteptam parcă o vâlvătaie care să cuprindă Europa şi să o treacă prin foc şi sabie.

Otomanii îşi băteau joc de interminabilele ameninţări cu cruciadele şi cu crucea fluturată de papa. Asediau Belgradul şi semănau panica printre creştinii din Ungaria şi din Principatele Române, care se temeau de o invazie iminentă.

La Constantinopol, sultanul Selim cel Groaznic plecase pe lumea cealaltă după o domnie sângeroasă, care secerase zeci de mii de vieţi. Soliman, fiul său, voia să-şi facă cunoscută prezenţa pe eşichierul european printr-o lovitură de forţă răsunătoare, înainte de a începe cucerirea lumii occidentale.

Papa, care îşi continua pendularea politică, nu mai ştia cărui sfânt să i se roage pentru a face o minune care să-l salveze. Semna acorduri secrete şi cu François, şi cu împăratul, cu toate că amândoi îi inspirau aceeaşi teamă.

Dar regele Franței, împăratul german şi sultanul osmanlâilor, toți la un loc, nu-l înspăimântau mai mult decât un oarecare călugăr schismatic care îndrăznea să-i atace supremația spirituală şi care răspundea la numele de Luther. Se temea chiar şi de un război în sânul Sfintei Biserici Catolice. Semnele unei apropiate furtuni începeau să se facă simțite.

Dar şi în timpul celor mai grave crize ale omenirii viața îşi ceredrepturile, iar organismul individului pretinde satisfacerea nevoilor sale. Ceea ce explică excesele mercenarilor din timpul războiului. Ei se lasă pradă celor mai oribile instincte exacerbate de sânge şi de moartea care îi pândeşte la tot pasul... asasinatul - violența dusă la paroxism... jaful - dorința de a-şi însuşi bunurile altuia pentru a se hrăni şi a se bucura de avantaje nemeritate... violuri - aviditatea de a se reproduce şi voluptatea simțurilor... devin fapte diverse...

Marile personalități cu sânge albastru cad pradă aceloraşi impulsuri. Dar tragediile, care trec aproape neobservate la cei umili, iau proporții legendare la principi. Intrigile, aventurile şi crimele lor sunt comentate, interpretate, disecate, invadează corespondențele diplomatice, memoriile, cronicile şi uneori, înfrumusețate, inspiră chiar romane.

Ca şi Castiglione sau Bembo, Bracciolini sau Cornaro, Machiavelli sau Poggio, sunt ispitit să-mi încredințez proza posterității. Dar ea nu va trebui să vadă lumina zilei decât după moartea mea. Iubesc prea mult viața ca să mi-o risc scriind adevărul despre cei mari.

Să-l descriu pe plăpândul Carlos al V-lea, împăratul, cu bărbia lui proeminentă, mare cât o lopată, cu fața lui tristă, posomorâtă, încruntată, pe el, care, în ciuda cucerniciei rigide, a moralei intransigente, s-a lăsat pradă desfrâului cu grăsuța Jeanne van der Gheenst. În timpul pauzelor îngăduite de afacerile de stat, alerga la ea şi făceau dragoste îmbrăcați, pentru că Biserica interzice expunerea corpului gol, considerat obscen. Ea i-a dăruit o fiică, o mică bastardă, care - noblețea obligă - va deveni ducesă de Parma.

Aventurile senzuale ale neînfrânatului şi voluptuosului François se banalizaseră. Curtea devenise un fel de lupanar, o herghelie de fete tinere, în care regele, armăsar de rasă,

realiza adevărate performanțe de campion.

Rivalitatea dintre mândra şi aroganta Françoise de Foix, actuala metresă, şi adorabila adolescentă Anne de Heilly, stea care răsărea pe firmamentul favorurilor regale, era urmărită cu o curiozitate pasionată de curtezani şi de ambasadori, care trimiteau rapoarte detaliate suveranilor lor. O schimbare de amantă implica uneori şi o schimbare a orientării politice.

Este exact ceea ce se întâmpla şi la noi, în Anglia, unde Anne Boleyn şi-a făcut o tulburătoare intrare în scenă. La treizeci de ani, Henry, în ciuda rotunjimii corpului său, se învârteşte ca un adolescent zburdalnic în jurul ei. Eram tentat să-l compar, poetic, cu un fluture atras de o sursă de lumină, dar imaginea este banalizată şi de altfel un fluture mare cât o dropie nu există.

Îl înnebunea cu linguşelile ei de tânără fată irezistibilă şi conştientă de frumusețea ei fermecătoare. Invocând virtutea ei şi preceptele religioase care condamnă relațiile amoroase în afara căsătoriei, îi rezista cu o drăgălăşenie care îl dezarma.

Tactica ei s-a dovedit corectă. A reuşit să o înlăture pe Elisabeth Blount, care considerase că este o onoare să împartă patul cu suveranul, chiar şi în afara căsătoriei. Este adevărat, obținuse avantaje şi privilegii importante. Înainte de sfârşitul idilei regale, bastardul pe care i-l dăruise lui Henry fusese declarat duce de Richmond, cavaler al Ordinului Jaretierei şi numit locotenent general şi Mare Amiral. Din nenorocire, va muri la optsprezece ani. Tatăl şi rudele metresei primiseră titluri şi pensii bogate. Bilanțul era pozitiv. Dar amorul propriu rănit îi sfâşia inima. Nu putea să înțeleagă pasiunea regelui pentru această fată, care îl perpelea pe cărbuni încinşi.

Marii demnitari, Curtea, nobilimea priveau cu un interes legitim evoluția afacerii Boleyn, pentru că dulcea demoazelă juca tare. Ea cunoştea miza şi se comporta în consecință.

Până şi regina, mai mult sau mai puțin resemnată de trăsnăile soțului său, era îngrijorată.

Henry ar fi putut - dacă ar fi vrut - să folosească forța pentru a o îmblânzi pe recalcitranta fetişcană, dar poziția lui nu-i permitea să se comporte ca un mercenar în călduri.

Să renunțe la cucerirea Annei i se părea absurd, de neconceput. În aceste momente de criză, încolți în sufletul său ideea de a o lua în căsătorie.

Războiul care însângera Europa continentală trecuse pe planul al doilea. Desigur, Henry se preocupa de politică. Asculta expunerile lui Wolsey, dar fără mare atenție și cu ochii minții o vedea pe Anne, în mărime naturală.

Cardinalul căuta o soluție pentru a tempera tulburarea regelui. Dar tot acesta a găsit-o.

– Dragă Wolsey, vreau să mă însor cu domnișoara de Boleyn! Hotărârea mea este categorică!

Cardinalul era gata să cadă, amețit.

– Dar Maiestatea Voastră este căsătorit în fața altarului lui Dumnezeu!

– Divorț nu există?

– Numai papa poate desface o căsătorie legală.

– Nu vă rămâne decât să-i obțineți consimțământul!

– Procedura unui divorț cere mult timp...

– Am răbdare... Știu că ești un negociator iscusit... Și acum, la treabă!

Am asistat la această discuție. Henry nu se jenă să o poarte în prezența unui terț. Asta însemna că era decis să-și împlinească voia.

Wolsey promise că va face tot ce-i va sta în putință. Se gândea că este vorba de un simplu capriciu al regelui, care avusese o aventură și cu sora Annei, frumoasa Mary Boleyn, căsătorită cu Sir William Carey, care acceptase cu bunăvoință acest menaj în trei. Dar această idilă avusese un caracter trecător. Wolsey nu-și dădea seama că de această dată Henry era prins cu o momeală de care nu va mai scăpa.

Așa cum se întâmplă în astfel de afaceri, regina a fost ultima care a aflat noua orientare sentimentală a regelui, soțul său. Zvonurile ajunseseră la urechile ei, dar nu-și închipuia că de data asta este ceva serios.

Consternată, cu amorul propriu rănit, își dădu seama că acestea erau primele semne ale propriei sale căderi. Curtenii dezertară din anticamera ei. Numai domnișoarele de onoare și câțiva servitori devotați îi mai alungau singurătatea.

Pentru că negocierile cu Vaticanul se prelungeau, regele rupse toate legăturile cu soția sa. Fără a mai aştepta pronunțarea divorțului, i-a retras titlul de regină şi l-a înlocuit cu acela de principesă de Wales.

Apoi îmi încredință o misiune delicată. Să interoghez toate persoanele care făceau parte din anturajul său şi să-i concediez pe cei care din devotament pentru ea refuzau să-i recunoască noul statut.

Îi acordă Annei o reşedință princiară, castelul Greenwich. Supravegheată de fratele ei, George, viconte de Rochford, primea vizitele regelui şi ale tuturor curtenilor care se grăbeau să-i prezinte omagii viitoarei regine a Angliei.

Numai trei domnişoare de onoare, rămase credincioase, mai țineau companie Caterinei, care îşi plângea soarta într-o izolare aproape totală.

Această afacere dezvăluia numai o față a caracterului complicat al lui Henry.

Energia lui psihică era dirijată în trei direcții. În primul rând spre căutarea plăcerilor, mai ales sexuale. În al doilea rând, venea setea de a străluci, de a-şi expune frumusețea virilă, talentele sale de sportiv, orgoliul campionului necontestat, invincibil. Când era înfrânt, ceea ce se întâmplase o singură dată, cu ocazia faimoasei lupte greco-romane cu François, se simțea umilit, deznădăjduit, ca şi când ar fi fost vorba de un eveniment contra naturii. În al treilea rând, era conştiința valorii sale, a inteligenței lui superioare, a puterii sale absolute de esență divină şi drept consecință cruzimea sa, dârzenia cu care îşi apăra puterea amenințată din umbră de forțele răului, întruchipate în duşmanii săi. Să ucizi pentru a nu fi ucis.

Dorința de a ucide cunoştea o accentuare care friza nebunia, începuse prin a-i suprima pe membrii înaltei nobilimi, Dudley, Empton, Edmond de la Pol, Buckingham, care îi trezeau în special suspiciunile. Alții aveau să le urmeze. Paranoia lui crescândă cerea sacrificarea altor gentilomi din propria lui Curte, membri importanți ai clerului englez, prieteni vechi. Chiar şi propriile sale soții vor pieri pe eşafod.

Labilitatea lui psihică şi manifestările din ce în ce mai violente

îmi inspirau din nou o teamă pe care puțin câte puțin o uitasem. Numai Wolsey se considera în afara pericolului. Divorțul regal, afacerile de stat foarte complicate, convorbirile diplomatice - specialitatea sa - îl făceau să fie de neînlocuit şi deci invulnerabil. Cred că în adâncul sufletului îi era frică şi lui. Dar spera să ajungă papă şi astfel să poată evita o eventuală dizgrație cu urmarea inevitabilă - securea călăului.

Pentru moment se afla în apogeul carierei sale şi utilitatea sa era confirmată de iminența unei ofensive diplomatice engleze.

Războiul de uzură dintre Frangois şi Carlos izbucnise pe neaşteptate sub forma unor operațiuni militare care se desfăşurau pe toate fronturile. În zilele noastre, numai cantoanele elvețiene s-au răsculat împotriva opresiunii guvernului german. Popoarele nu sunt decât instrumente ale suveranilor, prin care aceştia îşi astâmpără setea de a stăpâni, de a anexa teritorii, de a prăda bogățiile statelor vecine.

Când mi-am expus în fața lui Norfolk argumentele, m-a privit cu mirare, apoi mi-a răspuns că, deşi concepțiile mele par interesante, ele sunt utopice.

François şi Carlos se urăsc de moarte şi pentru a-şi rezolva conflictele personale duc război. Dar în timp ce regelui Franței îi place să-şi comande personal trupele şi nu pregetă să intre în luptă alături de soldații săi, tânărul împărat rămâne la o distanță prudentă de câmpul de luptă. Aşteaptă rapoartele asupra operațiunilor, departe de orice pericol.

Henry şi Papa Leon păstrează o neutralitate activă. Ei sunt pregătiți să îmbrățişeze cauza învingătorului şi să-şi însuşească fără efort firimiturile ospățului.

Wolsey se simte în largul său. Îi place să joace rolul de arbitru al acestei nefericite Europe continentale sfâşiate, însângerate, devastate, acoperite de cadavre. Medierea sa este, de fapt, o comedie diplomatică destinată să-l înşele pe François şi să-l ruineze, pentru a măguli amorul propriu al stăpânului său... Divina plăcere a răzbunării...

În cursul ultimei întâlniri cu Carlos, Wolsey i-a oferit o intervenție militară a Angliei în favoarea sa - zece mii de călăreți şi treizeci şi cinci de mii de infanterişti - în schimbul coroanei papale pentru el şi al căsătoriei fiicei regelui său cu împăratul,

care ar primi în plus un important sprijin financiar.

Războiul luase o întorsătură nefavorabilă pentru François, care părea că se află în pragul unui dezastru.

Carlos s-a arătat receptiv la propunerile cardinalului şi a promis încheierea unei alianţe pe termen lung între Imperiu şi Anglia.

Vrăjit de succesul primului său consilier, Henry îi oferi drept recompensă bogata mănăstire Saint Albans şi, cuprins de un val de euforie, declară cu emfază:

– Voi dispune ca flota noastră de război să fie mobilizată pentru a distruge forţele navale franceze!

Wolsey interveni alarmat:

– Nici gând, Sire! Aşteptaţi ca cei doi adversari să se macine, să se sfâşie între ei, pentru a le impune voinţa noastră. François nu este încă învins, Carlos se vede stânjenit de progresele lui Luther, care ameninţă să cuprindă toată Germania. Aşteptaţi să vedeţi ce se întâmplă! Aşa grăieşte înţelepciunea! Iar la momentul potrivit, să intervenim în forţă!

Fără nicio legătură, Henry îi puse o întrebare care-i exprima nerăbdarea:

– Şi divorţul?

Luat pe nepregătite, Wolsey îşi recăpătă calmul:

– Demersul meu este pe cale să reuşească. Papei îi place să fie rugat pentru a-şi sublinia importanţa şi a-şi ascunde insuccesele din Italia. Este şi el tulburat de schisma lui Luther. Cruciada a trecut pe planul al doilea. A însărcinat deja Tribunalul semnăturii să studieze cererea noastră şi să-i prezinte un raport. Autorităţile ecleziastice se mişcă încet...

– Nu-mi place această tărăgănare! Nici papa, nici Tribunalul semnăturii nu mă vor face să aştept la nesfârşit! La nevoie, voi putea să mă lipsesc de dispensa papală... Am impresia că acest papă îmi face greutăţi... Aş putea să-i dau ocazia să-şi regrete tărăgăneala.

Această convorbire purtată în prezenţa Consiliului Regal m-a surprins. Se gândea oare la un conflict deschis cu Vicarul lui Hristos?... La o ruptură cu Biserica?... Îl cred în stare...

A doua zi de dimineaţă, Henry m-a convocat în audienţă privată. Era întunecat, îşi rumega gândurile şi îşi manifesta

nervozitatea, măsurând cu paşi mari cabinetul de la un capăt la altul.

– Suffolk, îţi încredinţez o misiune secretă de cea mai mare importanţă. Vei pleca la Roma pentru a obţine o indulgenţă totală a iertării păcatelor tale. Acest pretext va ascunde misiunea reală. Vreau să cunosc intenţiile papei în privinţa cererii noastre de divorţ. Vreau să fiu informat şi despre lucrările întreprinse de Tribunalul semnăturii în această afacere. Staunton îţi va da lista secretă cu prietenii noştri de la Curte. Ţi se vor încredinţa cadouri care vor face să se încline cele mai neînduplecate conştiinţe. Vreau să aflu adevărul! Adevărul gol-goluţ!

Am executat ordinul stăpânului şi regelui meu. Am obţinut indulgenţa, de care puţin îmi păsa, precum şi informaţiile cerute.

Formalităţile referitoare la divorţul lui Henry ajunseseră într-un punct mort. Papa tărăgăna, ca să nu-l irite pe regele Angliei printr-un refuz categoric...

Am înţeles atunci că steaua lui Wolsey, marele favorit, pâlpâia şi că se va stinge într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat.

Eram primul care aflam. La momentul potrivit voi profita de acest avantaj... De ce nu?...

GIROLAMO ALEANDRO
nunţiu al Papei Leon al X-lea, pe lângă împăratul Carlos al V-lea

Am primit cu emoţie şi recunoştinţă misiunea de onoare de a-l reprezenta pe Sfântul Părinte pe lângă împăratul Carlos al V-lea, în scopul rezolvării marii crize provocate în sânul sfintei noastre Biserici Catolice de erezia lui Martin Luther şi de răspândirea acesteia printre credincioşii germani, înşelaţi de o propagandă mincinoasă.

Am fost desemnat pentru această misiune după o viaţă dedicată educării umaniste a tinerei generaţii, armonizând-o

cu preceptele religiei noastre. La Veneția am studiat teologia şi dreptul canonic.

Am primit tonsura, dar să predic cuvântul Domnului într-o biserică nu-mi era de-ajuns. M-am dedicat învățământului şi, timp de câțiva ani, am ocupat o catedră la Universitatea din Paris. Încetul cu încetul, am ajuns la concluzia că activitatea pe teren mi s-ar potrivi cel mai mult.

Am părăsit învățământul şi am acceptat funcția de cancelar al părintelui Eberhard de la Mark, episcop de Luttich. Acolo am putut să-mi dau seama de dezastrele provocate în Germania de erezia lui Luther, care făcea progrese îngrozitoare. Am constatat că mijloacele folosite pentru a pune capăt agitațiilor provocate de el erau insuficiente.

Trebuie să i se atragă atenția Suveranului Pontif asupra respingerii Bisericii oficiale de către Luther şi partizanii săi. Să fie prevenit Sfântul Scaun de această negare a adevărului divin pe care autoritățile ecleziastice nu o iau în serios.

Sfârşitul violent, pe rug, al lui Hus nu fusese un avertisment pentru acest călugăr augustin, care îndrăznea să critice brutal Biserica Romană.

Trimis la Roma în calitate de ambasador al prințului de la Mark, am avut ocazia să-l cunosc pe papă şi pe vărul său, cardinalul Giulio de Medici, care mi-au arătat o bunăvoință şi o înțelegere impresionante, precum şi un interes care m-au încurajat să-mi continuu campania împotriva lui Luther. Cardinalul mi-a propus să lucrez cu el în calitate de secretar.

Scrierile sale despre erezia profesorului de la Wittenberg au atras atenția Suveranului Pontif, care a dispus numirea mea ca nunțiu papal pe lângă împărat.

Trebuie să admit că situația în Germania era marcată de o nemulțumire aproape generală, provocată de mai mulți factori. Convorbirile despre pacea universală propovăduită de Sfântul Părinte, cu scopul de a concentra toate forțele creştinătății împotriva Imperiului Otoman, eşuaseră. Suveranii, împinşi de dorința de a-şi procura avantaje personale, urmăreau scopuri adesea divergente, menținând o stare de război aproape permanentă, întreruptă de armistiții şi de acorduri de pace efemere.

Dacă papa își epuiza fondurile, o făcea spre binele Bisericii. Nu putea fi acuzat de risipă.

Cheltuielile de război creșteau în mod alarmant. Un exemplu grăitor: campania militară dusă de Sfântul Scaun împotriva ducatului Urbino a costat 800.000 de ducați.

Pacea universală era o nălucă, o amăgire, care nu mai înșela pe nimeni.

Cardinalul Cajetan a fost trimis în Germania pentru a colecta fonduri. A pretins clericilor a zecea parte din veniturile lor pe trei ani și laicilor care posedau averi mari, a douăzecea parte din venituri. Oamenii de rând trebuiau să participe cu danii, în funcție de bugetul lor modest. Nimeni nu era scutit.

Toate aceste sacrificii - dijme, contribuții forțate, indulgențe - ar fi trebuit să contribuie, teoretic, la finanțarea unei cruciade care s-a dovedit iluzorie.

Zvonurile cele mai nebunești circulau fără nicio oprelişte. Se pretindea că acești bani intră în buzunarele papei și ale vărului său, care erau mai răi decât turcii.

Dieta reunită a respins cererile lui Cajetan, invocând foametea, ciuma și războaiele civile care se abătuseră asupra poporului german.

Clerul spaniol, asaltat continuu cu aceleași cereri, s-a opus în mod ferm.

François și Carlos au făcut promisiuni fabuloase, dar le-au uitat repede. Cadourile oferite marilor electori ai Imperiului îl ruinaseră. Subtilitățile diplomatice ale papei erau interpretate defavorabil, li se spunea duplicitate.

Luther s-a mulțumit să invoce protestele poporului german, secătuit de Roma, dar pretextul i-a fost suficient pentru a ataca violent moravurile clerului care oferea credincioșilor un spectacol lamentabil. Desfrâu, avariție, corupție, imoralitate, bogății imense adunate de înaltul cler erau tot atâtea argumente pe care Luther le specula în lungi discursuri, cu care stârnea mânia poporului.

Sunt obligat să recunosc că nobilimea acaparase marile demnități ecleziastice. Fii tineri ai familiilor ilustre, care nu aveau nimic în comun cu teologia, compromiteau demnitatea

de episcop sau de arhiepiscop cu care erau învestiți. Își cheltuiau energia organizând vânători uriașe, înfundându-se în cele mai josnice destrăbălări. Se înconjurau de amante, bufoni, comedianți și paraziți care le înălțau osanale, risipeau în petreceri fără de sfârșit bunurile Bisericii. Atitudinea lor degradantă sfida cucernicia adevăraților credincioși. Nu-și mai vizitau parohiile, uitau să convoace sinoadele și nu-și mai îndeplineau îndatoririle. În schimb, pretindeau dijme pe care le risipeau, lăsând bisericile în paragină. Preoții germani, care își îndeplineau conștiincios obligațiile și se făceau remarcați prin cucernicia lor, nu mai erau luați în serios.

Aeneas Sylvius Piccolimini susținea că cei mai indicați să joace rolul de mari demnitari ai Bisericii erau prinții, și nu oamenii de rând lipsiți de perspective, inculți și incapabili să suporte dificilele obligații care le-ar fi revenit.

Poporul era nemulțumit de numărul exagerat de membri ai clerului - preoți și chiar călugări - care trândăveau, nu aveau vocație, aveau doar câteva cunoștințe modeste de teologie, întrețineau amante și făceau copii.

Papilor li se reproșa împărțeala beneficiilor și a scrisorilor de credit numai favoriților și faptul că acordau o importanță mai mare războaielor dacât faptelor de caritate.

Încurajați de ostilitatea poporului față de Sfântul Scaun, principii germani manifestau o independență crescândă și respingeau deschis autoritatea papală. Pentru a-i menține într-o supunere măcar formală, papii recurgeau la concesii repetate.

Universitari și teologi eminenți recunoșteau autoritatea conciliilor asupra instituției papale.

Încurajați de aceste prime succese, principii încercară să-și câștige independența față de puterea imperială, tăindu-i împăratului subsidiile. În acest fel, Carlos devenea un suveran de formă, fără nicio autoritate reală. Dieta lua hotărârile și împăratul le confirma. Maximilian cunoscuse și el această situație umilitoare.

Populația, copleșită de impozite, de corvezi, adusă în situația de a cerși, începuse să se agite. Orașele se transformau în tot atâtea citadele; burghezia se închidea în spatele zidurilor

groase, cerând insistent autonomia.

Erasmus Desiderius a contribuit la slăbirea Bisericii prin atacarea scolasticii considerate *depăşită* şi făcând apologia umanismului păgân, care entuziasma tânăra generaţie. Literatura clasică frivolă a găsit numeroşi apărători şi apologeţi ai umanismului pur, eliberat de orice influenţă barbară.

Acesta este momentul în care a intervenit Ulrich von Hutten, care disprețuia corupţia clerului roman şi care s-a ridicat împotriva autorităţii papale. Rezultatul a fost infamul pamflet *Badiscus* sau *Cele trei direcţii romane*. Compara clerul catolic cu nişte lipitori care sugeau sângele poporului german. Numai turcii ar fi fost în stare să-l salveze de această ciumă. Şi în fruntea preoţimii lacome trona o imensă gărgăriţă care se hrăneşte cu carnea şi oasele noastre, adăuga autorul. Papa s-a înconjurat de paraziţi care jefuiau cu neruşinare bunurile acestui pământ, pe care le aduna cu lăcomie. Au transformat Roma într-o peşteră uriaşă, burduşită de comori. Întregul popor german are datoria să se înarmeze şi să treacă totul prin foc şi sabie.

Adoptând ideile revoluţionare ale lui von Hutten, Luther a mobilizat prin cuvintele sale înflăcărate nu numai poporul, dar şi mica nobilime, care s-a grăbit să ridice un zid de protecţie în jurul său. Sylvester von Schaumburg i-a asigurat o escortă de o sută de cavaleri gata să-l apere împotriva oricărei agresiuni.

În timp ce confuzia domnea în Germania, cererile neîntrerupte de bani făcute de Suveranul Pontif au provocat o mare agitaţie. Cardinalul Arcimboldi şi dominicanul Johann Tetzel primiseră ordin să facă o propagandă intensă pentru vânzarea indulgenţelor, bune să spele păcatele şi să deschidă cumpărătorilor porţile Raiului.

Îl prevenisem pe Sfântul Părinte că această campanie risca să aprindă praful de puşcă. Câţiva episcopi germani făgăduiseră participarea lor la această operaţie care urma să le aducă partea lor de beneficii.

De această dată, s-a exagerat cu insistenţa. Noile indulgenţe - se spunea - vor aduce beneficiarilor iertarea păcatelor şi anularea pedepsei veşnice. Se stabilise însă o ierarhie. Indulgenţele parţiale aveau o eficienţă redusă. În schimb,

indulgențele depline acordate de papă aveau o eficiență totală şi definitivă.

Ceremonii fastuoase, procesiuni, imnuri religioase, rugăciuni publice creau o atmosferă de mare sărbătoare care trebuia să marcheze începerea vinderii indulgențelor. Pentru a le obține, trebuia aruncată în cutia milei o sumă de bani importantă, care depindea de posibilitățile păcătosului care se temea de mânia Domnului. Controlul era sever.

Iertarea spirituală a devenit în scurt timp o afacere pe care o puteai numi rentabilă.

Săracii, care nu aveau destui bani, s-au răsculat împotriva acestor privilegii. Importantele sume de bani puse în joc şi tratamentul inegal în fața lui Dumnezeu au provocat multe scandaluri.

Împăratul şi unii dintre principii care adulmecaseră o afacere profitabilă au interzis ieşirea sumelor colectate de pe teritoriul lor şi le-au confiscat.

În Franța, în Țările de Jos, în Spania, scandaluri în serie au fost provocate de acest comerț prea rentabil pentru a nu părea suspect.

Cardinalii s-au plâns papei, dar fără succes. O armată de preoți, de inspectori, de călugări erau angajați în această operațiune. Unii episcopi au obținut concesionarea indulgențelor, ceea ce le asigura o participare la beneficii pe termen lung.

În realitate, indulgențele încurajau păcatul. Oamenii bogați puteau să păcătuiască liniştiți fără să fie pedepsiți, atâta vreme cât punga le era plină. Li se puteau deschide porțile Raiului dacă plăteau intrarea, ca la teatru.

Propaganda făcută de Tetzel şi valurile de aur care se revărsau în vistieriile celor interesați au generat până la urmă critici tăioase şi proteste vehemente. Au izbucnit răscoale. Autoritățile laice şi religioase au fost nevoite să intervină.

Scandalul atinsese apogeul când a intervenit Luther cu faimoasele lui nouăzeci şi cinci de teze care dezvăluiau deşertăciunea predicilor lui Tetzel. A semănat neîncrederea în indulgențe şi a contestat dreptul Bisericii de a-i înşela pe credincioşi. Apoi a provocat înaltul cler trimițând pamfletul său arhiepiscopului de Mainz, Albrecht von Brandenburg. Acesta

l-a prezentat unui consiliu al universitarilor, care au ajuns la concluzia că trebuie să i se intenteze un proces autorului.

Din proprie inițiativă, Tetzel a protestat printr-o serie de teze expuse în fața marelui public, care combăteau argumentele profesorului de la Wittenberg.

Marele conflict, care va avea urmări incalculabile asupra viitorului Bisericii Catolice şi asupra destrămării ei în Germania, se dezlănțuise.

Teoriile lui Tetzel, care îl calificau pe Luther drept eretic, au fost publicate şi răspândite în număr mare. Rezultatul a fost contrar celui aşteptat. La Wittenberg studenții trecuseră deja de partea lui Luther. Rupeau şi ardeau tezele lui Tetzel pe un rug aprins în mijlocul oraşului.

La rândul lui, Luther i-a răspuns lui Tetzel printr-un text extrem de violent, *Indulgență şi Iertare*, care ataca practica spovedaniei, care nu-şi are originea în Sfânta Scriptură. În consecință, indulgențele erau lovite de nulitate. Îşi încheia pamfletul bătându-şi joc de cei care-l acuzau de erezie.

În răspunsul său, mai moderat, Tetzel a recunoscut că unele adevăruri catolice, repetate de credincioşi, nu sunt menționate în Sfânta Scriptură, dar ele sunt acceptate şi incluse în tradiție.

Polemica s-a încheiat cu succesul lui Luther. Decepționat, Tetzel a abandonat duelul inegal. Probabil îşi dăduse seama că nu poate lupta cu succes împotriva subtilităților adversarului său.

Profesorul de la Wittenberg se proclamase apărătorul celor umili, al nemulțumiților şi campion al intelectualilor umanişti care ridicaseră steagul revoltei împotriva indulgențelor şi a Bisericii Romane, generatoare de abuzuri grosolane.

Răscoala populației germane a fost resimțită ca un val ridicat din adâncuri cutremurând Roma. Nimeni nu prevăzuse consecințele strângerii de bani, care, pentru Curie, era perfect justificată. Venise rândul autorității Sfântului Scaun să se clatine.

Sfântul Părinte a încercat să domolească furtuna. I-a ordonat lui Gabriello della Volta, general al eremiților augustini, să-l determine pe Luther să renunțe. Dar această intervenție

nu a avut niciun efect. Profesorul de la Wittenberg a refuzat cu încăpățânare să se plece în fața autorității papale. S-a decis să i se intenteze un proces canonic. Somat să se prezinte la Roma pentru a fi judecat de autoritățile ecleziastice, a refuzat să se supună oricărui ordin contrar opiniei sale personale cu privire la indulgențe, în afară de cazul în care decizia era luată în conciliu, singurul organ competent în acest domeniu.

Cardinalul Cajetan, în calitate de nunțiu papal, i-a cerut împăratului să-l aresteze pe eretic şi să-l expedieze la Roma pentru a fi judecat.

Dar un nou obstacol s-a ivit în calea acestei tentative. Prințul elector Friederich de Saxa, un personaj foarte important, care-l putea ține în şah până chiar şi pe împărat, a refuzat să-l predea pe şeful sectei eretice, care se afla sub protecția sa. Nu putea fi vorba de un proces la Roma, care n-ar fi prezentat garanții de imparțiabilitate. A propus ca procesul să fie judecat în Germania, condiție respinsă de Cajetan.

În cele din urmă s-a ajuns la un compromis. Cardinalul ar putea avea o convorbire cu Luther la Augsburg. Această întâlnire n-a dat roade. Fiecare s-a menținut pe poziție, cu o intransigență care excludea orice înțelegere.

Politicos, Cajetan l-a rugat pe prinț să nu compromită relațiile sale cu Sfântul Scaun expunându-se unor eventuale sancțiuni pentru un mizerabil de călugăr, dar interlocutorul său s-a arătat neînduplecat.

Profesorul de la Wittenberg a făcut declarații sforăitoare împotriva slujitorului lui Mamon, care voia să înăbuşe vocea adevărului. Într-o scrisoare răsunătoare afirma că pe tronul pontifical s-a instalat Anticristul.

Conflictul a luat proporții dramatice. Toată Germania avea privirile ațintite asupra lui Luther, cavalerul dreptății, apărătorul poporului ruinat de lăcomia preoțimii romane.

Karl von Miltitz, camerist secret al papei, i-a oferit prințului de Saxa Trandafirul de Aur pentru a-l face să se supună şi să smulgă extrădarea ereticului, care adusese imperiul la marginea unei insurecții religioase. Prințul a răspuns cu mândrie că propria lui conştiință nu este de vânzare.

În cursul acestei misiuni, Miltitz s-a purtat cu o aroganță care i-a îndepărtat toate simpatiile. Îi reproșa lui Tetzel incompetența sa. Distrus, îmbătrânit, bietul călugăr a suferit o criză de inimă care i-a scurtat zilele. Înainte de a-şi da sufletul, ar fi bolborosit: „Luther este Satana în carne şi oase".

Miltitz însuşi îmi spusese aceste cuvinte. Dar cum avea obiceiul să-şi înfrumusețeze istorisirile, am ascultat această variantă cu rezerva de rigoare.

Întors la Roma, a raportat papei că Luther este capabil de orice, dar ar putea reveni la sentimente mai bune dacă i s-ar opune argumente inteligente. Dacă duritatea n-a dat rezultate, poate diplomația ar putea avea mai mult succes.

Sfântul Părinte a acceptat sugestia. A invitat oaia neagră la Roma pentru a se căuta în liniște o soluție fericită, capabilă să mulțumească ambele părți, fără să păteze prestigiul Bisericii. O simplă declarație comună ar pune capăt unui conflict incompatibil cu credința adevărată.

Dar Luther a intuit pericolul. Nu avea încredere în permisul de liberă trecere, care îi costase capul pe Petrucci şi pe Baglioni. Cunoştea metodele papei. O convocare binevoitoare pentru o reglementare paşnică a diferendului şi, odată ajuns la Roma, arestarea, tortura şi apoi decapitarea.

Cred că în această afacere Sfântul Părinte a fost prost sfătuit de persoane care au intenționat să-i distrugă credibilitatea. La nevoie, un demnitar al Bisericii poate să ascundă adevărul pentru o cauză deosebit de importantă. Minciuna diplomatică face parte din acest arsenal de mijloace, de altfel puțin recomandabil. Dar papa, prin definiție infailibil, nu are voie să mintă. Nu sunt de acord cu concepția lui Machiavelli, cel ce l-a luat drept model pe Cesare Borgia, cel mai detestat dintre prinți, care a făcut din minciună arma lui preferată.

Sub aceste auspicii s-a prezentat la Roma Johann Eck, profesor la Universitatea din Ingolstadt, şi în cursul unei audiențe acordate de papă l-a făcut să înțeleagă că afacerea Luther, departe de a fi o simplă erezie, implica un mare pericol pentru Biserica Romană. Impresionat de argumentele lui, Suveranul Pontif a hotărât să reia procesul pe care îl intentase periculosului eretic german, şi astfel să-l lovească şi pe

electorul de Saxa, dușman declarat al Sfântului Scaun.

Doctrina lui Luther obținuse nu numai sprijinul entuziast al tinerei generații intoxicate de păgânismul umanist, dar amenința să atragă în vârtej întreg poporul Germaniei imperiale.

Încurajat de sprijinul maselor și al marilor electori, Luther a lansat o provocare Sfântului Scaun, care îi distrugea scrierile, și a declarat că va lua măsuri de represalii condamnând și arzând în public toate textele care susțin autoritatea papei, această hidră din Lerna a ereziei, acest Anticrist al timpurilor noastre.

Declarase războiul cu toate riscurile pe care le implica. Nimic nu-l mai putea opri.

Nu striga el că Biserica trebuie reformată?... Că bariera, deosebirea dintre laici și cler trebuie să dispară?... Că dreptul asumat de Biserică de a interpreta Sfânta Scriptură este un monopol abuziv, monstruos, care trebuie să înceteze?... Că toți creștinii, fără excepție, sunt preoți și că toți au dreptul să interpreteze Biblia?... Nu pretindea el că trebuie să i se ia papei statul Bisericii?... Acest apel la revoltă este un sacrilegiu, pentru că papa este Vicarul lui Hristos și trebuie venerat ca atare...

Ruptura definitivă dintre el și Biserica Romano-Catolică s-a produs în momentul când declarase război papilor, cardinalilor și tuturor paraziților adăpostiți în Sodoma romană...

Exasperat de aceste atacuri verbale repetate, care împroșcau cu noroi Vaticanul și pe conducătorii lui, Sfântul Părinte a hotărât să aplice sancțiuni. Un Consistoriu reunit sub președinția sa a redactat bula *Exurge Domine*, care condamna doctrina lui Luther, socotită scandaloasă, eretică, ofensatoare și susceptibilă să-i seducă pe naivi, în consecință, de acum încolo, îi va fi interzis să mai predice și toate scrierile sale vor fi arse în public.

Împotriva părerii cardinalilor, papa, care spera încă să ajungă la o ieșire favorabilă din acest viespar, i-a acordat un ultim termen pentru a se pocăi. La expirarea acestui termen urma să fie pronunțată excomunicarea cu toate consecințele ei grave.

În această împrejurare papa m-a numit nunțiul său, alături de Johann Eck, în calitate de al doilea nunțiu.

Sfântul Părinte își închipuise că bula sa va schimba radical atitudinea germanilor, va provoca respingerea lui Luther și revenirea credincioșilor la o supunere totală față de Biserica de la Roma.

Dar din cauza unor scurgeri de informații, datorate, probabil, indiscreției unui funcționar de la Curie, bula a ajuns în Germania pe căi oculte și nu oficial. Răspândită în numeroase copii, a provocat ironii și glume proaste. În mai multe orașe a fost ruptă și batjocorită.

La sosirea lui la Leipzig, în calitate de purtător autorizat al bulei, Eck a fost insultat de studenți. Peter Burghardt, rector al Universității din Wittenberg, a refuzat să o primească. Eck a stârnit aceeași ostilitate la Universitatea din Erfurt și la aceea din Viena.

Episcopii de Meissen, de Merseburg, de Augsburg, de Bamberg și de Regensburg au refuzat să o publice. Episcopii care au respectat dispozițiile papei au fost înjurați, huiduiți. Era un afront fără precedent.

Luther a ripostat copleșindu-l pe papă cu epitete înjositoare: încăpățânat, plin de greșeli și prejudecăți, eretic, blestemat, rebel. A mai adăugat că bula îl renegă pe Dumnezeu și îl preamărește pe diavol. Și ca o încununare, a ars bula și tratatele de drept canonic în public, aclamat de studenți și de numeroși partizani.

A doua zi, în cursul unei lungi predici, a declarat că din cele mai vechi timpuri există o cutumă care obligă distrugerea prin foc a cărților care îl insultă pe Dumnezeu.

La Roma, predica a produs consternare. Dar zarurile erau aruncate. După termenul de șaizeci de zile, papa a pronunțat excomunicarea prin bula intitulată *Decem Romanum Pontificem*. Printr-o scrisoare semnată de papă, cardinalul Albrecht de Mainz a fost numit Inchizitor General pentru toată Germania.

Inițiativa nu mi-a părut fericită, pentru că această instituție era disprețuită și provoca oroare în toate țările creștine ale Europei.

Von Hutten, condamnat ca partizan al lui Luther, incita nobilii şi populaţia să lupte împotriva Sfântului Scaun, care era vândut diavolului. Germania devenise pentru catolici un fel de prăpastie în care colcăiau şerpi. Războiul religios bătea puternic la uşă.

Îmi dădeam seama că numai tânărul împărat Carlos ar putea să pună capăt acestei agitaţii crescânde. Înainte de a pleca, primisem instrucţiuni ferme. Tribunalul de la Roma era singura instituţie competentă să-l ancheteze şi să-l judece pe Luther.

La Anvers m-am prezentat în audienţă la tânărul stăpân al Imperiului German. Încă de la început mi-a făcut o impresie excelentă. Deşi abia împlinise douăzeci de ani, avea o aură de măreţie, de maiestate. Ochii săi, faţa, bărbia proeminentă îi dădeau un aer de seriozitate, de voinţă neclintită. Părea însufleţit de o energie inepuizabilă. Mi-a inspirat o mare încredere. Eram sigur că găsisem în el un apărător hotărât al Bisericii noastre. Toţi oamenii care îl cunoşteau îl elogiau.

După formulele protocolare obligatorii, i-am expus scopul misiunii mele şi i-am trimis mesajul Suveranului Pontif prin care îl ruga să intervină pentru a salva Sfânta Biserică Romano-Catolică, devenită ţinta unui eretic nebun.

Mi-a răspuns că vrea să-şi consacre viaţa slujirii religiei noastre şi că va sancţiona sever orice atingere a autorităţii ei.

Va semna cât de curând un edict imperial pentru arderea tuturor cărţilor eretice care se află pe teritoriul Ţărilor de Jos. În acelaşi timp va convoca Dieta pentru a hotărî de comun acord cu electorii măsurile necesare împotriva celor care încearcă să semene discordie printre popoarele imperiului.

Asigurat de încurajatoarele sale cuvinte, am cerut o audienţă prinţului elector Friederich de Saxa, care se arătase atât de dur faţă de Miltitz. M-a primit cu bunăvoinţă în prezenţa consilierilor săi, ca şi cum ar fi vrut să dea mai multă solemnitate acestei întrevederi. A ascultat cu atenţie cererea mea în legătură cu arestarea şi extrădarea lui Luther la Roma.

În timp ce îi vorbeam căutând argumentele cele mai convingătoare, am surprins privirile mirate ale consilierilor săi, care nu prevesteau nimic bun.

După ce mi-am terminat expunerea, fără să fi fost întrerupt, prințul mi-a răspuns zâmbind că a doua zi îmi va trimite răspunsul.

Şi-a respectat cuvântul. Dar răspunsul a fost negativ. Se justifica invocând naționalitatea lui Luther. În calitatea lui de german, va fi audiat şi judecat de magistrații germani. Astfel va fi respectată o strictă legalitate.

În aceeaşi zi, spre seară, numeroşi tineri, majoritatea studenți, uşor de recunoscut după îmbrăcăminte, s-au adunat în fața locuinței mele, insultându-mă şi amenințându-mă cu moartea. Apoi au aruncat cu pietre, spărgând geamurile şi băgând spaima în ceilalți locatari.

În cursul unei noi audiențe, de data asta la Worms, unde Dieta se întrunise, în sfârşit, împăratul a avut bunătatea să-şi exprime voința sa de a rezolva afacerea Martin Luther, care a tulburat destul imperiul şi întreaga creştinătate.

Dar dificultățile se înmulțeau. Micii nobilimi germane i s-a alăturat Erasmus din Rotterdam, care, la rândul său, a luat apărarea ereticului profesor de la Wittenberg, acuzându-mă de calomnie, atitudine tipică unui evreu impostor.

Eck a intervenit în apărarea mea, anunțând că excomunicarea îi atinge şi pe cei care întrețin relații cu Luther. Oraşele care îi acordă azil cad şi ele sub interdicție.

În cursul unei şedințe în plen, în prezența reprezentanților tuturor statelor, abatele de Fulda a declarat că împăratul are datoria să se supună judecății papei, să-l aresteze pe Luther şi să-l expedieze la Roma.

Prințul de Saxa a adoptat o atitudine clar ostilă acestei soluții. La rândul lor, electorii s-au arătat rezervați. Înainte de a-l condamna, trebuie ascultată apărarea lui. Impresionat de opoziția care se organiza şi atent la sfaturile de moderație sugerate de Gattinara, cancelarul său, care voia să evite o ruptură între puterea imperială şi statele sale, Carlos al V-lea caută o formulă de mijloc.

Luther va fi invitat în fața Dietei ca să-şi retragă afirmațiile. Dacă va refuza, va fi trimis la Roma.

Am înțeles că se punea la cale o lovitură sub centură. Partizanii ereticului voiau să deschidă un nou proces la Worms

în care să fie dezvinovățit, făcând pedeapsa papală caducă.

Am susținut că Dieta nu are autoritatea să treacă peste justiția Suveranului Pontif. Această intervenție mi-a atras noi amenințări cu moartea, de această dată din partea lui von Hutten şi a partizanilor săi, care se arătau din ce în ce mai puşi pe violență... Caracciolo, nunțiul pontifical, care a intervenit în apărarea mea, a fost atacat cu o ploaie de invective.

Von Sickingen, care comanda trupele grupate în jurul Wormsului, juca de fapt rolul de arbitru. Ar fi avut posibilitatea să-i aresteze pe toți adversarii lui Luther, inclusiv pe trimişii papei, şi după o lovitură de forță să dizolve Dieta. Gattinara şi-a dat seama de pericol. Argumentele sale l-au determinat pe împărat să ia măsuri împotriva lui Luther, înainte de a-l lăsa să-şi susțină apărarea.

Avizul meu negativ nu a fost luat în seamă. Invitat la Worms să se dezvinovățească, Luther a primit un permis de liberă-trecere care îi garanta imunitatea. Escortat de garda lui formată din nobili, a traversat oraşul fiind ovaționat de mulțimea adunată.

În prezența împăratului şi a membrilor Dietei întruniți în unanimitate, a refuzat să-şi renege tezele. Cu o vehemență care a făcut să se cutremure sala, a condamnat tirania papilor şi a declarat că Roma a devenit groapa cu gunoi a creştinătății.

Împăratul, iritat de poziția sa intransigentă, îi va interzice să predice pe teritoriul german, va dispune distrugerea cărților sale şi, în caz că va mai îndrăzni să nu se supună, va fi exilat din imperiu.

În noaptea următoare, majoritatea reprezentanților statelor au prezentat o moțiune de protest, în timp ce populația oraşului manifesta zgomotos.

Cu un succes aparent, misiunea mea s-a terminat în coadă de peşte. Toate măsurile, care aveau ca unic scop blocarea campaniei împotriva Bisericii Catolice, s-au întors în favoarea lui, pentru că a ştiut să apară în fața poporului german în postură de campion al adevăratei credințe şi al virtuții, care se ridica împotriva abuzurilor Curiei şi a scandalurilor nesfârşite care dezonorau Sodoma romană.

Trebuie să recunosc dezolat că misiunea mea ar putea fi considerată un eşec. Orbit de vanitatea mea nemăsurată, mă şi vedeam în postura unui erou angajat într-o luptă epocală, în timp ce ochii întregii Europe erau ațintiți asupra mea. Nu mi-am dat seama că eram doar o unealtă mânuită de titanii care se înfruntau într-un război crâncen pentru a-şi satisface setea de putere, de glorie, de nemurire. Îşi aplicau lovituri care făceau să se cutremure munții şi striveau sub picioarele lor de uriaşi furnicarul de indivizi mărunți din care făceam şi eu parte. Titanii - papi, regi, împărați, principi, mari oameni de stat - nu puteau concepe faptul că un neînsemnat călugăr german poate fi în stare să răstoarne ordinea socială şi religioasă milenară. M-au trimis să mă lupt cu un munte...

Împăratul Carlos, în ciuda cucerniciei sale şi a veneraţiei pentru Biserica Romano-Catolică, era mai preocupat de duplicitatea Suveranului Pontif, decât de charisma şi forța intelectuală a lui Luther. Leon al X-lea era prea absorbit de jocul său de pendul între Carlos şi François pentru a acorda o atenție susținută unui eretic oarecare. Henry al VIII-lea scrisese o broşură împotriva tezelor profesorului de la Wittenberg, dar era mai degrabă un exercițiu de stil, decât o atitudine de sinceră indignare. Proba evidentă consta în faptul că, nu peste multă vreme, va fi el însuşi inițiatorul unei schisme.

Numai François I a luat de la bun început măsuri energice împotriva răspândirii ereziei luterane pe teritoriul imperiului.

Trebuie recunoscut faptul că situația în care se afla Sfântul Părinte implica dificultăți aparent insurmontabile. Pentru a consolida statul Bisericii, pentru a reduce la tăcere pe marii vasali rebeli şi pentru a anexa Casa de Aragon din Neapole - regat de curând intrat sub sfera de influență a lui Carlos al V-lea -, a negociat în secret un tratat cu Franța, Veneția, Elveția şi Anglia împotriva Casei de Austria, care urmărea să aservească Italia.

Anglia s-a retras din combinație, considerând că nu-i aduce niciun profit.

Acordul semnat cu François i-a permis să cucerească Pesaro şi ducatul Urbino. Nu-i mai rămânea decât să supună ducatul Ferrara. Dar nici Franța şi nici Veneția nu au intrat

în acest joc total neconvenabil.

Atunci, Leon al X-lea, care nu putea concepe să-i fie zădărnicite proiectele, a trecut - în secret - la o restructurare a alianțelor, propunând un tratat de prietenie cu tânărul Carlos al V-lea, dușmanul lui. Avea la îndemână momeala cu care să agațe peștii cei mai mari. Pălăria de cardinal, de exemplu. Mare ispită! Şi apoi, François, Carlos, Henry aveau şi ei prieteni, rude... demnitatea de cardinal... tentant cadou... Mai erau şi armatele papilor, mult mai eficiente decât oricare dintre trupele de elită bine antrenate... La Canossa, un împărat a făcut penitență trei zile, îngenuncheat în zăpadă, pentru a obține iertarea pontificală... Capetele încoronate oare nu sărută ele piciorul Păstorului Suprem, Vicarul lui Iisus Hristos?... Trupele pontificale reprezintă o forță ce nu poate fi ignorată... Leon al X-lea angajase în serviciul său şase mii de mercenari elvețieni...

Leon este un diplomat înnăscut. Obrazul lui rumen exprimă o amabilitate şi o bunăvoință înțelegătoare, care câştigă simpatia şi înțelegerea interlocutorului. Cei care îl cunosc ştiu bine că este vorba de o mască şi că zâmbetul său ascunde uneori nemulțumirea, amărăciunea sau chiar mânia. Negociator perfect, ştie să cedeze, pentru a obține în schimb compensații importante.

Carlos al V-lea devenise ținta atențiilor, a favorurilor sale. Voia să-i învingă neîncrederea şi, pentru a-şi atinge țelul, era gata să-i facă servicii substanțiale, desigur în anumite limite. Prin intermediul lui Juan Manuel, ambasadorul imperiului, se arăta dispus să rezolve toate problemele litigioase care mai existau între statul pontifical şi Imperiul German.

Carlos voia să reducă drastic puterile episcopului d'Acuna, mare inchizitor de Aragon, care susținea aproape fățiş pretențiile de autonomie ale oraşelor din Spania răsculate împotriva guvernului central.

Papa i-a dat o satisfacție deplină, chiar împotriva voinței lui, pentru că îl respecta pe diplomatul în cauză şi, în plus, dădea o importanță deosebită inchiziției chemată să pună capăt manevrelor criminale ale ereticului Martin Luther, care murdărea imaginea papalității, a Curiei şi a Sfintei Biserici Romane.

Carlos a înțeles mesajul şi a intensificat campania împotriva acestui personaj, riscând să-şi îndepărteze o mare parte a poporului german.

Consecvent cu noua lui linie de conduită, papa a semnat o scrisoare prin care îi acorda titlul de *împărat Ales al romanilor*, pe care bunicul său Maximilian îl purtase cu o demnitate exemplară. Cu prilejul ceremoniei care a consacrat această distincție, i-a scris că asemenea soarelui şi lunii care strălucesc mai tare decât stelele, papa şi împăratul îi domină pe toți ceilalți principi, care le datorează o supunere totală.

După unele zvonuri, neverificate, Carlos ar fi acordat o apreciere rezervată acestei comparații, care îi atribuia o importanță minoră față de marele astru.

După aceste preliminarii, papa consideră că semnarea unui tratat de alianță între Sfântul Scaun şi imperiu, pe care deja îl propusese, putea avea loc în următoarele zile.

Leon nu avea numai calitățile unui diplomat cu experiență, ci era şi un om politic de anvergură. Privea în jurul său şi vedea Franța abia ieşită din feudalismul medieval, transformându-se într-o mare putere absolută.

Anglia urmase aceeaşi cale. Henry devenise un suveran absolut, ca şi cel al Franței.

Imperiul German, care se caracterizase printr-o putere centrală relativ slabă sub Maximilian, îşi întărise considerabil autoritatea politică şi militară sub Carlos al V-lea, care adăugase moştenirii imperiale Spania, Flandra, Franche-Comté şi ducatul Milano.

Ivan cel Mare întemeia un tarat slav, care punea capăt stăpânirii hoardelor mongole.

Pe ruinele fostului Bizanț se ridica edificiul monstruos al imensului Imperiu Otoman, care înghițise Egiptul şi amenința Europa centrală.

Până şi Veneția, această republică de negustori, pretindea să-şi impună dominația asupra Italiei.

Alături de aceste supraputeri, Statul Pontifical făcea o tristă figură. Deşi moştenise imperiul lui Constantin cel Mare şi pe cel al lui Carol cel Mare, se vedea redus astăzi la un

conglomerat de feudali nesupuşi, mişei, cu care trebuia să lupte cu arma în mână.

Într-o zi, Suveranul Pontif mi-a făcut o mărturisire. A înțeles neputința papilor, succesori ai Sfântului Petru şi vicari ai lui Iisus Hristos, de a întemeia un imperiu pământesc demn de universalitatea Bisericii Romane. Această misiune îi revenea lui. El însuşi îl redusese la tăcere pe tiranul de Pasaro şi pe ducele d'Urbino. Sub ordinele sale, Giovanni de Medici, numit guvernator al provinciei Marche, îi lichidase pe micii tirani care jucau cartea independenței.

Adoptase o strategie de lungă durată. Să recupereze cu perseverență teritoriile pierdute pentru a reconstitui imperiul lui Carol cel Mare sub conducerea Bisericii Romane. Îşi putea permite luxul de a avea răbdare, pentru că nu trecuse încă pragul celor cincizeci de ani. Va face ca Franța să joace împotriva imperiului, imperiul împotriva Angliei, ca bilele de biliard pe o uriaşă masă verde. Mai întâi să izgonească Franța din Italia, să o lipsească de putere, apoi să asmută toate forțele imperiului învingător asupra bilei roşii, Imperiul Otoman.

Este de altfel planul pe care l-a propus lui Juan Manuel, ambasadorul imperiului, rugându-l să-l transmită suveranului său. Când împăratul germanilor şi sultanul turcilor vor cădea epuizați, clătinându-se, îi va alunga pe otomani din Europa, iar Carlos va juca după cum îi cântă el.

Înțelegeam politica papei, dar îi găseam un cusur. Urmărind obiective îndepărtate, neglija problemele de actualitate. Ignora luteranismul, erasmismul, iluminismul.

Tratatul secret dintre papă şi împărat a fost în fine semnat. Carlos va ajuta Sfântul Scaun să recupereze Parma, Piacenza, Milano şi Ferrara, va asigura dominația Medicilor asupra Toscanei şi va pune capăt ereziei lui Martin Luther.

Vaticanul va sprijini drepturile imperiului asupra Neapolelui şi asupra Veneției - republica de negustori - pe care papa o detesta.

François I nu ştia că Sfântul Părinte semnase un tratat secret cu Carlos al V-lea, iar acesta nu ştia de existența unui tratat anterior între regele Franței şi papă. O comedie de

situație s-ar fi putut broda în jurul acestui subiect.

Dar comedia s-a transformat în tragedie după ce a izbucnit războiul cu întregul lui cortegiu de orori.

Trupele pontificale au încercat să cucerească Ferrara, dar au eşuat. Cronicarul Pistofilo l-a denunțat pe Sfântul Părinte că ar fi ordonat asasinarea ducelui de Ferrara. Acest atentat ratat a stârnit numeroase comentarii răuvoitoare. Papa era atât de pornit împotriva ducelui încât afacerea era credibilă.

Un al treilea tratat - şi acesta secret - a fost încheiat între suveranul german şi regele Angliei, care prevedea împărțirea Franței între cele două țări.

În acest timp, războiul făcea ravagii în Navarra şi Genova. Revolta mocnea în Spania şi în Țările de Jos.

Asediul aliaților asupra Parmei s-a încheiat cu un eşec. Papa a fost atât de şocat de acest insucces, încât a căzut la pat. Când a primit nesperata şi minunata veste a capitulării oraşului Milano, şi-a revenit. Apoi, ca la un joc de popice, Piacenza, Pavia, Alesandria, Asti, Navarra, Cremona căzură şi ele în mâinile aliaților. Stăpânirea franceză în Italia se prăbuşea cu o iuțeală de necrezut. S-ar fi zis că trupele franceze îşi pierduseră combativitatea. Era inexplicabil.

Din turnurile fortăreței Sant'Angelo se trăgeau salve după salve pentru a anunța poporului Romei aceste veşti îmbucurătoare.

Sfântul Părinte a dispus să fie oficiate slujbe religioase pentru sărbătorirea acestui şir de victorii neîntrerupte. Primul său obiectiv era atins, François I era alungat din Italia. Conform planului, trebuia să urmeze căderea lui Carlos al V-lea. Timpul şi diplomația vor pregăti această prăbuşire. Deja în Spania revolta oraşelor şi a înaltei nobilimi luase proporții alarmante. În Germania, cavalerii briganzi şi țăranii tratați cu dispreț se agitau şi revolta lor amenința să treacă țara prin foc şi sabie. Destabilizat, slăbit, Carlos putea, la rândul său, să fie alungat din Italia, poate cu ajutorul francezilor şi al venețienilor reintrați în grațiile pontificale. De ce nu?... Scopul scuză mijloacele...

Apoi gândul Suveranului Pontif se va îndrepta spre turci şi spre Martin Luther, acest aducător de necazuri care merita

să-şi sfârşească zilele pe rugul inchiziţiei. După edictul de la Worms, care îl înlăturase legal, rebelul profitase de permisul imperial de liberă trecere ca să revină în ţară. În drum se pare că a fost răpit şi asasinat. În orice caz, fusese semnalată dispariţia sa. Scos din circulaţie, nu mai prezenta niciun pericol. După unele zvonuri, trăia ascuns într-un loc necunoscut. Din nenorocire, scrierile lui continuă să circule din mână în mână, iar studenţii îi făceau o propagandă neruşinată.

Răbdarea este o virtute mult apreciată de înţelepţi. Să ştii să aştepţi cu o aparentă nepăsare, dar în acelaşi timp să lucrezi din umbră.

Sănătatea papei, care nu cunoscuse decât o ameliorare trecătoare, s-a înrăutăţit din nou. O febră intermitentă l-a obligat să rămână la pat. Doctorii diagnosticau o răceală contractată în timpul unei partide de vânătoare la Magliano. Fistula îi provoca suferinţe pe care încerca să le suporte fără să se plângă. O ameliorare trecătoare i-a permis să primească audienţe şi chiar să asculte muzică. Dar o criză cardiovasculară gravă i-a întristat pe apropiaţii săi. Discipolii lui Esculap îşi pierduseră optimismul, ajungând la concluzia că starea lui se agravează din zi în zi şi nu mai are multe zile de trăit. A fost o lungă şi grea agonie. La Vatican se instalase panica. Apropiaţii l-au părăsit ca să se ocupe de ceea ce era mai urgent. Să jefuiască tot ce era mai de preţ. Sora lui, Lucrezia, şi-a însuşit toate bijuteriile. Se pare că până şi diamantele care împodobeau coroana papală au fost înlocuite cu imitaţii.

Fra Mariano, bufonul papei, a rămas singur la căpătâiul bolnavului, până ce acesta şi-a dat sufletul. Papa Leon al X-lea părăsea lumea celor vii la vârsta de numai patruzeci şi şase de ani... Pierduse ocazia să îşi pună în aplicare strategia de „lungă durată"...

Împrejurările şi norocul lucrau acum în favoarea lui Carlos al V-lea care, profitând de această criză, se erija în arbitrul Europei. Detractorii i-au negat capacitatea şi meritele sale de suveran absolut. Poziţia mea de partizan al clanului Medici nu-mi permitea să judec imparţial calităţile şi defectele lui.

Duplicitatea politică este un joc practicat de toţi suveranii, de principi şi demnitari, cu o exuberanţă pe care, personal, o

dezaprob. Dar eu nu sunt decât o *vox clamantis in deserto.*

Ca de obicei, alegerea noului papă devenea o sursă de confuzii, un teren pe care se înfruntau interesele cele mai meschine, care nu au nicio legătură cu spiritualitatea Bisericii.

Cei patruzeci de cardinali care urmau să formeze conclavul erau împărțiți în curente, contracurente și subcurente.

Cardinali pro și contra Medici...

Conflict de generații între cardinalii tineri și cardinalii bătrâni...

Cardinali foarte bogați și cardinali care trăiau numai din veniturile lor canonice...

Cardinali pioși și cardinali mondeni...

Cardinali partizani ai Franței și alții partizani ai imperiului...

Cardinali promovați de Papa Alessandro Borgia, alții promovați de Iulius al II-lea și alții ridicați de Leon...

Un cardinal putea face parte din două grupe și din trei subgrupe...

Toate aceste complicații creau o confuzie totală...

Dintre numeroșii candidați, Giulio de Medici, vicecancelar care câștigase o bogată experiență în domeniul afacerilor Bisericii, nu avea nicio șansă. Cardinalii Soderini, Gonzaga, Carvajal, Grassis, Farnese - faimosul cardinal-fustă - precum și Wolsey, englezul, își anunțaseră candidatura. Henry al VIII-lea promisese recompense bogate cardinalilor care vor vota în favoarea cancelarului său. Un caz tipic de simonie, care nu era unicul.

Profitând de acest vid de putere, micii tirani alungați de răposatul Leon s-au întors în forță și au ocupat vechile lor pământuri. Ducele de Urbino, Orazio, fiul celebrului Baglioni, tiranul Perugiei, decapitat din ordinul Papei Leon, precum și Francesco della Rovere și Sigismondo de Varano sfidau pe față autoritatea Sfântului Scaun.

Ducele de Ferrara a recucerit Bandino, Finale, Lugo...

Tot edificiul construit de Leon al X-lea se prăbușea...

Zece scrutinuri, foarte strânse, n-au dus la niciun rezultat. La al unsprezecelea, prinții Bisericii, simțind lipsa confortului, a plăcerilor, n-au mai rezistat. Cineva a pronunțat numele unui cardinal absent, un oarecare Adrian de Tortosa.

Aproape necunoscut, era destul de bătrân ca să poată ocupa mult timp tronul pontifical.

Alegerea lui abia pronunțată, cardinalii şi-au dat seama că au comis o gafă de neiertat. Cea mai mare parte dintre ei nu ştiau dacă Tortosa era originar din Spania sau din Țările de Jos. Au aflat cu stupoare că acest cardinal se numea Adrian d'Utrecht şi era locotenentul lui Carlos al V-lea în Spania. Asta însemna că se legaseră de mâini şi de picioare, fiind acum la discreția împăratului german.

Când populația Romei, care voia un papă italian, a aflat că noul Suveran Pontif este un olandez, mânia ei a izbucnit zgomotos. Se organizau manifestații ostile cardinalilor împroşcându-i cu injurii, ironii muşcătoare şi epigrame. Un membru al Curiei spunea că mai toți cardinalii erau ca şi morți. Aretino îşi bătea joc de ignoranța membrilor conclavului, care au ales orbeşte un barbar.

Pe zidurile Vaticanului erau lipite afişe disprețuitoare: *Palat de închiriat.*

În Spania, nemulțumirea s-a exteriorizat prin manifestații uriaşe împotriva împăratului. După ce numise un barbar olandez cardinal de Tortosa şi îi încredințase şi demnitatea de locotenent al regelui precum şi funcția de Inchizitor general - misiune urâtă de toți spaniolii, nobili sau oameni de rând - îl cocoțase pe olandez şi pe treapta cea mai înaltă a scării pontificale, pentru a avea şi un papă la ordinele sale. Eroare însuşită şi de romani, care nu-şi puteau imagina că alegerea făcută de conclav era rezultatul unei neglijențe, al unei greşeli colective.

Înainte de a pune piciorul pe pământul Italiei, Adrian de Utrecht, cardinal de Tortosa, ales papă sub numele de Adrian al VI-lea, cum se iscălea cu propria lui mână, îşi ridicase deja toată lumea împotrivă. Niciodată o domnie pontificală nu începuse sub auspicii mai rele.

Numai Carlos a aflat cu bucurie vestea alegerii fostului său preceptor în fruntea Sfintei Biserici Romano-Catolice. Nu se îndoia că toate dorințele sale vor fi îndeplinite de Suveranul Pontif: promovarea unor cardinali devotați lui, excomunicarea lui François, eternul şi încăpățânatul său rival, şi o politică pontificală aliniată celei a imperiului.

Dar va trebui să constate în scurt timp că se înşelase şi că noul papă se arăta mai aspru, mai încăpăţânat decât predecesorul său şi că îşi demonstra independenţa răsturnând fastuosul decor care dominase viaţa socială a Vaticanului; întoarcerea la deprinderile simple ale vechilor creştini, la smerenia şi la virtuţile sfinţilor părinţi.

Cardinalul Giuliano Medici îmi promisese o promovare. Această perspectivă părea amânată la calendele greceşti.

Circulau zvonuri cu privire la intenţia exprimată de papă de a reduce numărul membrilor Curiei şi chiar de a restrânge competenţa acesteia, pentru că-şi întinsese tentaculele ca o caracatiţă uriaşă.

Cu chipul plecat sub povara unei grele tristeţi, m-am urcat în trăsura care trebuia să mă ducă la Roma. Confuzia era atât de mare, încât nici Pitia n-ar fi reuşit să-mi ghicească viitorul.

– Vizitiu, dă bice cailor!...

AHMED PAŞA
al doilea vizir, guvernator al Egiptului

Sultanul Selim cel Crud, suveran al Imperiului Otoman, comandor al credincioşilor şi reprezentant al lui Allah pe pământ, era demnul nepot al lui Mehmed al II-lea, cuceritorul Bizanţului. Baiazid al II-lea, autorul zilelor sale, nu-i ajungea nici la gleznă... cât despre fiul său Soliman, să nu mai vorbim...

Într-o seară îl însoţeam în obişnuita sa plimbare prin grădina Yesky Sarai. Păşea încet, cu spatele încovoiat, cu capul plecat, cu faţa pământie. Uneori tresărea, gura cu buze palide i se crispa, îşi strângea pumnii ritmic. Se oprea câteva clipe, apoi cu greutate ridica ochii şi privea drept înainte.

Ştiam că o boală grea îi rodea măruntaiele, provocându-i dureri neîntrerupte, sfâşietoare. Dar se stăpânea şi nu se plângea niciodată.

Se aşează pe o bancă, cu ochii către mare. Luna aluneca pe valuri, lăsând în urmă o lungă trenă scânteietoare.

Sultanul Selim, care zdrobise la Caldiran armatele ultimului şah safavid şi redusese la neant regatul mamelucilor, care anexase Siria şi Egiptul la Imperiul Otoman, era acum o zdreanță umană.

Eram la pământ, pentru că moartea sa - care părea foarte aproape - m-ar fi lipsit de un protector şi de un prieten. Inclus în *devşirmé* - stare de sclavie impusă copiilor creştini destinați să îngroaşe rândurile armatei sau ale administrației otomane - am fost remarcat de Selim când am terminat şcoala militară cu gradul de ofițer de spahii şi am fost repartizat unui corp select de cavalerie, cu misiune specială: executarea diverselor personalități condamnate la moarte de sultanul însuşi.

În palatul imperial această misiune revenea eunucilor negri. În afara palatului ne revenea nouă. În acea vreme Selim era doar prinț imperial, între el şi cei doi frați ai săi s-au dat lupte crâncene pentru cucerirea puterii. Până la urmă ienicerii au făcut să se încline balanța în favoarea lui Selim. Sultanul Baiazid al II-lea, care îl desemnase pe Ahmed ca moştenitor, a fost forțat să abdice. În drum spre Dimotoka, locul său de exil, detaşamentul meu a operat cu discreție şi l-a otrăvit. Kerkud a fost strangulat tot de noi. Numai Ahmed a fost ucis în luptă.

Sultanul Selim a avut patru fii: Murad, Mahmud, Abdulah şi Soliman, preferatul său. Pentru a nu-l împovăra pe Soliman cu aplicarea legii fratricidului, care permitea împăratului să-şi suprime frații pentru ca aceştia să nu-i pună în pericol autoritatea, Selim a ordonat el însuşi executarea celor trei fii ai săi pentru a asigura celui de-al patrulea, Soliman, o domnie fără incidente.

Am admirat întotdeauna personalitatea lui Selim, voința lui neclintită de a asigura salvarea imperiului, fără să țină seama de legăturile de familie.

Sub domnia lui am urcat cu pas vioi toate treptele militare şi politice. Eu, copilul unui umil pescar grec, am obținut comanda unei armate şi rangul de al doilea vizir.

Într-o zi, cu două sau cu trei săptămâni înaintea morții

sale, mi-a vorbit de Piri Paşa, primul vizir. Cu inimitabilul său ton sarcastic, ironiza vârsta înaintată a primei personalităţi politice a ţării.

– Este timpul să se ocupe de nepoţi şi de grădinărit. Căci de odalisce şi de icoglani, nici nu mai poate fi vorba! Cred că a uitat că mai există dragoste pe pământ...

M-a privit îndelung, apoi a adăugat:

– M-am gândit la tine. Ai fi demn să-l înlocuieşti... Da... Nu este o idee rea...

Dar boala l-a împiedicat să-şi pună planul în aplicare... Numai apropiaţii săi aveau tristul privilegiu să-l vadă slăbit, răvăşit de boală...

Aşezat pe banca de piatră, cu mâinile pe genunchi, contempla marea cu o concentrare care îi era specifică ori de câte ori cugeta adânc... Îşi amintea din trecut:

– Bunicul meu spunea, înainte de asediul Istanbulului, că va transforma altarul de la *Hagia Sofia* în iesle pentru cai; şi-a respectat cuvântul. Apoi a înfipt semiluna pe cupola bisericii... Eu mi-am propus să o înalţ pe biserica Sfântului Petru de la Roma şi pe Nôtre-Dame din Paris... Dacă întâmplări independente de voinţa mea mă vor impiedica să o fac, Soliman o va realiza în locul meu... Va duce *djihadul*, războiul sfânt, până la marginile Europei occidentale şi septentrionale... Apoi va încheia cucerirea Africii de Nord... Mediterana va deveni lac musulman...

În ciuda slăbiciunii sale, se ridică de parcă ar fi fost împins de un arc.

– Papa, în fruntea necredincioşilor, nu încetează să îndemne la cruciadă, dar nimeni nu îl ascultă. Aceşti mizerabili prinţi ghiauri se dondănesc între ei ca precupeţii la piaţă... Unii ajung chiar să ne cerşească alianţa... Carlos, aşazisul împărat, caută tot felul de pretexte ca să nu-şi încrucişeze sabia cu a noastră... Pentru noi a îndrăzni este cuvântul de ordine...

Deodată îşi încleştă mâna dreaptă pe piept şi cu mâna stângă se sprijini de braţul meu. Ca să nu strige, şuieră printre dinţii strânşi:

– Flamura verde a profetului va triumfa peste întreaga

lume...

Zece zile mai târziu, îşi dădu ultima suflare...

Soliman se urcă pe tronul strămoşilor săi...

Relaţiile mele cu noul sultan erau oarecum superficiale. Munca mea istovitoare nu-mi permitea să-l văd decât rareori. Trăise în harem, după legile islamice, până la vârsta de şapte ani, lângă mama sa, Hafsa Hatun, fiica unui han tătar din Crimeea. Apoi a trecut sub autoritatea directă a sultanului, fiind educat de un preceptor şi de cei mai savanţi profesori ai imperiului. Studiul Coranului, scrisul şi cititul, aritmetica, muzica, sporturile şi instrucţia militară îi ocupau tot timpul.

La paisprezece ani i s-a încredinţat guvernarea unei provincii. Dispunea de o Curte princiară, de demnitari, de militari şi de un corp de paji aleşi dintre cei mai frumoşi, mai instruiţi, mai dotaţi, pentru a servi tânărului lor stăpân drept model şi un stimulent.

O întâmplare nefericită făcuse ca printre aceşti adolescenţi să se afle şi un paj de origine greacă, poreclit Adonis, de care Soliman s-a îndrăgostit nebuneşte. Nedespărţiţi, se culcau noaptea în acelaşi pat, îşi schimbau între ei hainele, mâncau împreună, vânau, cântau, dansau, făceau tot felul de pozne, în timp ce pajii ceilalţi nu erau decât nişte figuranţi geloşi.

Acest Adonis atrăgător, care se numea Ibrahim, devenise un alter ego al prinţului. Crescut şi educat de o văduvă bogată, fusese capturat de soldaţii turci care l-au vândut şefului casei princiare. Acesta l-a oferit moştenitorului tronului.

De când Ibrahim a intrat în graţiile sale, Soliman a uitat că are la dispoziţia sa un harem cu cele mai minunate fete tinere, care nu aveau decât un vis: să-l seducă pe preaiubitul lor stăpân şi să-i facă un copil.

Înainte de apariţia lui Ibrahim în viaţa sa, Soliman împreună cu frumoasa cadână Ghiulbahar au făcut un copil, pe Mustafa. Apoi vizitele în acest paradis terestru au încetat.

Ibrahim îi cucerise inima...

Devenit sultan, Soliman şi-a copleşit favoritul cu demnităţi şi onoruri: mare dresor de şoimi, maestru al casei imperiale, beglerbei al Rumeliei...

Mă întrebam când se va opri această ascensiune...

Vechii demnitari, şeicul Islam, cadiii erau scandalizaţi de această prietenie amoroasă dintre sultan şi un fost sclav care urca ierarhia cu o uşurinţă uluitoare. Ambasadorii trimiteau rapoarte suveranilor lor şi comentau această legătură. Spionii noştri ne ţineau la curent cu aceste critici. Dar nimeni dintre noi n-ar fi îndrăznit să facă ceva...

Toată lumea a fost descumpănită, indignată, când Ibrahim, care nu părea să fi trecut de douăzeci de ani, a fost numit al treilea vizir. Vechii militari, care considerau că această avansare li s-ar cuveni, se simţeau frustraţi.

Intrarea lui Ibrahim sub cupola seraiului, unde se reunea de obicei Divanul, mi s-a părut o provocare. Ne-a salutat degajat şi, la invitaţia lui Piri Paşa, marele vizir, s-a aşezat la stânga acestuia. Toţi membrii înaltului consiliu s-au aplecat ceremonios când Piri a rostit cuvântul de bun venit.

Eu a trebuit să împlinesc vârsta de patruzeci şi şase de ani şi să fac servicii mari sultanului Selim şi imperiului pentru a deveni al doilea vizir, în timp ce acest tinerel se instalase printre noi cu dezinvoltura unui personaj conştient de valoarea lui.

Îl uram cu toţii, dar fără a îndrăzni să ne dezvăluim adevăratele sentimente, pentru că în spatele ferestruicii zăbrelite artistic, aflată deasupra capului lui Piri Paşa, sultanul privea spectacolul şi studia expresia feţei fiecăruia dintre noi.

Deşi ascensiunea lui Ibrahim mă neliniştea, eram preocupat mai mult de neînţelegerile mele cu Piri Paşa. Partizanii mei şi ai lui se ciondăneau deja în culise, aşteptând izbucnirea scandalului în public.

Aveam dovezi că Piri Paşa i-a acordat în secret sprijinul său prinţului Ahmed, fratele rivalului lui Soliman. Din raţiuni personale, nu procedase cu destulă energie pentru a pune capăt agitaţiei ienicerilor, care după moartea sultanului Selim ceruseră cu aroganţă prime individuale substanţiale. Soliman s-a supus pentru a nu se trezi cu o revoltă armată tocmai când pregătea o ofensivă împotriva suveranilor creştini.

Sultanul fusese foarte şocat când ambasadorul său, trimis în Ungaria ca să ceară un tribut anual, a fost executat

de regele Lajos, care, în chip de răspuns, i-a trimis urechile şi nasul victimei.

Fierbând de mânie, Soliman a jurat să răzbune această insultă. Îi va arăta tânărului şi nesăbuitului monarh al Ungariei ce înseamnă puterea invincibilă a purtătorilor sabiei lui Osman.

Mobiliză armata. Ienicerii, spahiii, călăreţii timarioţi, numeroase unităţi de artilerie, garda imperială şi apoi sultanul şi statul său major, urmat de Ibrahim, de generalii săi şi de corpul ofiţerilor de palat - icoglani - care trebuiau să primească botezul focului, au defilat pe străzile Istanbulului ovaţionaţi de mulţimea în delir. Trecerea lui Soliman a stârnit aclamaţii asurzitoare. Spectacolul era grandios.

Cucernicii dervişi musulmani şi cămilele sfinte, care purtau Coranul şi flamura verde a profetului, fluturată cu mândrie de un cadiu, reprezentant al şeicului islamului, încheiau cortegiul.

După trupele combatante veneau achingiii, care aveau o misiune specială. Să jefuiască, să terorizeze populaţia civilă din teritoriile ocupate, pentru a o înspăimânta şi demoraliza.

Armata noastră avea drept obiectiv cucerirea Belgradului, ultima citadelă care se afla în mâinile creştinilor pe malul drept al Dunării. Fără niciun ajutor din afară, redusă la propriile ei mijloace de trai, garnizoana rezista cu îndârjire atacului nostru. În cele din urmă, dezertori unguri ne-au semnalat poziţiile slabe. Disproporţia de forţe era în avantajul nostru. După un ultim asalt violent, dar relativ scurt, apărătorii epuizaţi s-au predat necondiţionat. Deşi sultanul le promisese că îi lasă în viaţă, toţi au fost decapitaţi.

Era răspunsul la executarea ambasadorului turc...

Înapoierea la Istanbul a fost urmată de avansări şi de cadouri bogate făcute comandanţilor de armate.

Asediul şi cucerirea Belgradului nu au provocat nicio reacţie spectaculoasă din partea Occidentului. În ciuda legăturilor lui de familie - Fernando era căsătorit cu o soră a lui Lajos, regele Ungariei, iar acesta se căsătorise cu sora lui Fernando şi a lui Carlos al V-lea - nimeni n-a mişcat când regele maghiarilor a cerut plângând ajutorul cumnaţilor săi.

Numai papa propovăduia cruciada, dar suveranii creştini s-au făcut că nu aud.

Soliman a avut o mare satisfacţie când ţarul Rusiei şi dogele Veneţiei - veşnicul nostru duşman - i-au trimis ambasadori să-l felicite pentru victoria obţinută. Umilinţa necredincioşilor spunea multe despre starea lor de spirit.

Încurajat de lipsa de combativitate a Occidentului şi de apelurile şeicului islamului, care îl implora să reia războiul sfânt, Soliman a hotărât să cucerească Insula Rodos, sediul Cavalerilor Ospitalieri ai Ordinului Sfântul Ioan. Prin simpla lor prezenţă ameninţau flancul nostru dinspre Mediterana şi libertatea comerţului otoman în această zonă. Spionii şi agenţii recrutaţi dintre demnitarii creştini bine plătiţi ne informau că guvernele lor erau angajate într-un război atât de încâlcit, încât o intervenţie a lor în ajutorul insulei era puţin probabilă. Totuşi, expediţia era riscantă căci nu trebuie uitat faptul că marele sultan Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a suferit o înfrângere în faţa fortificaţiilor acestei insule.

În cursul unei şedinţe a Divanului, marele amiral Cortug-Ogli, un oportunist de primă mână, s-a făcut purtătorul de cuvânt al sultanului, care strecurase o aluzie în acest sens şi, pentru a-i fi pe plac, a propus o expediţie militară de mari proporţii împotriva Insulei Rodos, acest bârlog al tâlharilor din Ordinul Sfântului Ioan, care trebuiau lichidaţi fără întârziere. Îşi sprijinea propunerea pe raportul unui medic evreu stabilit în Rodos, agent în serviciul nostru, care ne informase că starea fortificaţiilor este atât de precară, încât se hotărâse începerea urgentă a reparaţiilor de către Villiers de l'Isle Adam, noul mare maestru al Ordinului. Trebuia să profităm de această împrejurare şi să organizăm rapid o expediţie pentru a-l surprinde nepregătit pe inamic.

Piri Paşa, care se bizuia pe influenţa lui asupra sultanului, fostul său elev, s-a făcut interpretul membrilor Divanului care propuneau o soluţie negociată.

Ca de obicei, m-am grăbit să-l contrazic, afirmând că războiul este singura cale onorabilă pentru imperiu.

După cum m-am aşteptat, sultanul s-a pronunţat în

favoarea acestei ultime soluții.

Considerând că augusta sa prezență este indispensabilă la Istanbul, a încredințat înaltul comandament lui Piri Paşa, care, în calitate de mare vizir, avea dreptul la această comandă.

Nu cred că alegerea a fost bună, pentru că Piri Paşa dezaprobase această operație militară.

Din partea noastră, 115.000 de luptători, sprijiniți de o artilerie puternică, trebuiau să înfrunte 500 de cavaleri, 4.500 de infanterişti şi 7.000 de marinari şi de voluntari autohtoni. Aceste cifre erau comunicate de medic, care ne informase de asemenea că l'Isle Adam pronunțase un discurs virulent, calificându-l pe Soliman drept un orgolios şi diabolic duşman al creştinătății.

Acest călugăr nu se înşelase. Toți osmanlâii îi urau de moarte pe *ghiauri*. Creştinii renegați, trecuți la islamism şi înrolați sub flamura verde, sunt mai fanatici decât turcii.

Marea şi puternica flotă a lui Kapudan Paşa a debarcat trupele noastre pe litoralul insulei fără să întâmpine vreo rezistență din partea Cavalerilor Ospitalieri. Dar în spatele zidurilor de apărare ale fortărețelor se pregăteau să ne opună o rezistență îndârjită.

Bastioane masive, enorme - denumite Franța, Anglia, Italia, Castilia, Portugalia şi Germania după țara de origine a cavalerilor care le asigurau paza - erau apărate de tunuri îndreptate spre noi. Treisprezece turnuri de o înălțime amețitoare se înălțau spre cer. Sute de tunari şi de arcaşi aşteptau apropierea noastră pentru a ne întâmpina cu o ploaie de săgeți şi de ghiulele.

Am înțeles atunci de ce cei doi sultani au fost nevoiți să renunțe la asediul acestei fonnidabile mase de granit care domina toată câmpia înconjurătoare.

Eu comandam un corp de armată care avea ca scop luarea cu asalt a bastioanelor Castilia, Portugalia şi Germania. Flancul meu drept era orientat spre mare. La stânga mea se aflau trupele lui Ayas Paşa. Mi-am instalat artileria pe poziții dominante, apoi m-am prezentat la cartierul general al lui Piri Paşa şi, după o ultimă consfătuire, m-am întors la postul meu de comandă.

Într-o dimineață frumoasă de vară am dezlănțuit un

bombardament general pentru a neutraliza artileria inamică şi pentru a acoperi propria noastră infanterie care trebuia să se apropie de metereze spre a le lua cu asalt. Mă aşteptam la o apărare dârză, dar riposta asediaților a depăşit cele mai negre presupuneri. Asalturile noastre repetate au fost respinse şi am pierdut multe vieți omeneşti.

În zilele următoare atacurile noastre au continuat fără întrerupere. Sperasem să-i descurajăm pe inamici, dar rezultatele au fost dezastruoase. Am pierdut mii de ieniceri, spahii şi infanterişti, fără să obținem cel mai mic progres.

A fost un măcel. Oamenii noştri care reuşeau să ajungă la temeliile zidurilor de apărare fără să fie secerați de ploaia de săgeți sau de ghiulelele tunurilor erau surprinşi de o avalanşă de pietre, de apă fiartă şi de plumb topit aruncate de pe metereze. Nu mai aveau nicio şansă de scăpare. Zăceau acolo grămezi de cadavre amestecate cu scări rupte, mânjite cu sânge.

Asalturile repetate erau inutile în fața acestor bariere de netrecut.

Trebuia schimbată tactica. Să bombardăm oraşul şi să incendiem casele pentru a semăna panica şi deznădejdea printre locuitori. Între timp, infanteriştii noştri săpau galerii pentru a planta mine, dar cei mai buni specialişti ai noştri piereau călcând pe minele inamicului.

Agentul nostru ne informase, prin porumbei călători, că un anume Martinengo, inginer, era sufletul blestemat al acestei rezistențe care ne înnebunise.

O revoltă a infanteriştilor, exasperați de moartea care le secera rândurile, a produs o mare dezordine în tabăra noastră. Să încetăm asediul fără aprobarea sultanului era de neconceput. Piri Paşa s-a limitat să supună fortificațiile şi oraşul unui bombardament continuu. Din nenorocire, muniţiile noastre erau pe sfârşite.

Două luni de eşecuri permanente l-au obligat pe Piri Paşa să ceară întăriri sultanului, care a răspuns apelului său venind personal la fața locului în fruntea unei noi armate. Spectacolul demn de plâns al taberei noastre l-a indignat şi îndurerat. Sanitarii noştri nu reuşeau să ridice mormanele de cadavre ale osmanlâilor, intrate în putrefacție, adunate la

temelia zidurilor. Pentru a ridica răniții fără a fi ucis trebuia să aştepți căderea nopții, dar şi atunci pericolul era mare, pentru că luna lumina peisajul cu razele argintii, care scoteau în relief siluetele, făcându-le vulnerabile.

Apoi ciuma răspândise panică în tabăra noastră. O nouă încercare pe care trebuia să o înfruntăm.

În ciuda rugăminților marelui vizir care îi cerea lui Soliman să nu-şi expună prețioasa viață pericolelor care ne amenințau din toate părțile, acesta a preluat comanda supremă. Nu numai onoarea, dar şi credibilitatea lui erau în joc. Îşi manifestă autoritatea, revărsându-şi furia asupra lui Piri Paşa, a Statului Major şi a comandanților, printr-un torent de reproşuri amare şi chiar de înjurături.

Ajuns în culmea mâniei, îl învinovățea pe Piri Paşa de eşecul expediției şi cu o voce care nu admitea replică a ordonat execuția sa.

Această soluție radicală îmi îndeplinea chiar şi cele mai intime dorințe.

Bineînțeles, îmi ascundeam satisfacția sub masca unui aparent regret. Dar în acest moment dramatic, Ibrahim, care se afla pe lângă sultan, a intervenit cu un ton calm în favoarea condamnatului. Argumentele lui au reuşit, spre consternarea mea, să potolească mânia augustului său prieten. Iertat, Piri a sărutat mâna imperială cu o infinită recunoştință.

Apoi Soliman a vorbit trupelor dispuse în careu în jurul său. I-a calificat pe ieniceri, spahii, infanterişti şi pe ofițerii lor drept laşi, demni de dispreț şi trădători ai patriei şi ai sultanului lor. În continuare le-a spus că va continua asediul chiar dacă va trebui să sacrifice armata până la ultimul soldat.

Nu erau vorbe în vânt. Operațiunile militare au fost reluate cu o vigoare renăscută. Înflăcărați de prezența sa, luptătorii turci înaintau val după val împotriva înaltelor ziduri de apărare. Ghiulele grele găureau fortificațiile, distrugeau crenelurile, dărâmau bastioanele. Sub focul artileriei noastre câteva trupe de apărători găseau energia să continue lupta provocând trupelor noastre pierderi grele. Zilele, săptămânile, lunile treceau fără să pună capăt acestui asediu care se prelungea în ciuda oricărei logici militare.

Pentru a avea o vedere de ansamblu asupra fortăreței, Soliman ordonă să i se construiască o platformă în vârful catargului central al vasului amiral. De acolo putea să urmărească operațiunile militare şi să dea ordine în consecință. Ofițerii superiori tremurau când îi convoca. Fruntea lui era mereu întunecată. Mânia îl făcea rău. Într-o zi ordonase ca Paşa Kapudan să fie deposedat de toate însemnele demnității lui, biciuit, pus în lanțuri şi închis în cabina lui.

Vara se sfârşise, toamna şi ploile trecuseră, iarna aducea pe aripile ei furtuni reci care păreau să facă jocul lui Philippe Villiers de l'Isle Adam şi al cavalerilor lui încă în viață.

Medicul evreu ne informase că Martinengo a fost grav rănit. Era o veste bună. Apoi informațiile medicului au încetat. Probabil a fost prins şi executat. Merita regretele noastre pentru că ne ajutase mult.

Dispariția lui Martinengo îmi permitea să încerc o mare lovitură. Plantatorii mei de mine reuşiseră să sape o galerie sub bastionul Castilia şi sub zidurile întărite care îl legau de bastionul Portugalia, fără să fie descoperiți de inamic. Lipsa lui Martinengo, şeful lor, îmi înlesnea planurile. Calculasem efectul exploziei cu precizie. Nu-mi rămânea decât să-l impresionez pe sultan şi să pregătesc terenul pentru propria mea avansare. I-am cerut o audiență care mi-a fost acordată.

Pentru a ajunge sus, pe platformă, a trebuit să mă cațăr cu oarece dificultate pe scara de frânghie, pentru că sufeream de rău de mare. Vântul sufla şi vasul se legăna, ceea ce îmi provoca o uşoară amețeală, îmi venea să vomit. Dar trebuia să mă abțin, mai ales în prezența sultanului. M-aş fi făcut de râs. Duşmanii mei ar fi spus că am făcut-o înadins, pentru a-l insulta pe reprezentantul lui Allah pe pământ. Din fericire, lui nu-i lipsea umorul.

Ajuns în fața lui, greața mi-a dispărut ca prin minune. Probabil din cauza emoției. M-am aplecat atingând cu mâna dreaptă podeaua.

Aşezat pe un scaun în formă de X, citea un document. Ca de obicei, Ibrahim îl asista. Surâsul lui luminos, frumusețea nefirească pentru un bărbat tânăr mă enervau.

– O clipă! Să termin de citit...

Am profitat de ocazie pentru a arunca o privire asupra portului care se desfăşura sub ochii mei cu o oarecare grandoare. Pe locul unde se ridica odinioară statuia uriaşă a faimosului Colos din Rodos se înălța acum un turn de pază pe jumătate dărâmat. Oraşul, înconjurat de ziduri de apărare, oferea un spectacol dezolant. Multe case în flăcări, ori transformate în ruine. Pe drumurile de centură care se zăreau de-a lungul fortificațiilor, siluete minuscule mişunau ca furnicile. De jur-împrejurul zidurilor se mişcau turcii. Bastionul Castiliei şi cel al Portugaliei se vedeau destul de clar, căci vântul risipea norii de fum.

Când a terminat de citit, sultanul şi-a ridicat ochii spre mine şi m-a fulgerat cu privirea lui amenințătoare.

– Ce mai vrei şi tu, Ahmed?

Nu trebuie să-i spui niciodată sultanului că eşti pe cale să pregăteşti o ofensivă de amploare, din proprie inițiativă, ca şi cum prezența lui ar fi inutilă. Trebuie să-i atribui totdeauna paternitatea tuturor măsurilor importante pe care ai vrea să le iei.

– Conform ordinelor Măriei Tale am pregătit o lovitură de grație împotriva cavalerilor ghiauri. Creştinii trebuie să ştie că Măria Ta are mereu ultimul cuvânt. Priviți, vă rog, zona care înconjoară bastionul Castilia. Aşa cum crede şi Măria Ta, ea poate fi călcâiul lui Ahile al apărării inamice. Am cerut unui aghiotant o torță aprinsă. Am luat-o şi am agitat-o deasupra capului descriind o semilună. Era semnalul convenit.

Trecuseră câteva secunde. Curiozitatea nestăvilită a sultanului ieşea la iveală. Nu avea niciodată răbdare.

– Ei, ce tot vrei să-mi arăți, Ahmed?, spuse el cu o ironie de gheață, care îndeobşte tăia răsuflarea generalilor intrați în panică.

– Căderea Rodosului, Măria Ta!

Îmi jucam capul la zaruri. Numai că eram sigur că voi câştiga partida. Zarurile erau măsluite.

Deodată lumina orbitoare a unei explozii formidabile ne-a orbit; a urmat a doua şi, ceva mai târziu, un zgomot asurzitor aproape că ne-a spart timpanele. Sub bastionul Castilia şi sub zidurile care îl înconjurau izbucnise un vulcan care le-a

aruncat în aer, în timp ce un nor negru străbătut de fulgere se înălța spre cer asemenea unui pumn gigantic.

Când norul a fost măturat de vântul care sufla cu putere, am văzut trupele otomane care se năpusteau prin spărtura larg deschisă în zidurile de apărare sfârtecate. Un fel de torent infernal care pătrundea în măruntaiele fortăreței.

O satisfacție imensă mă cuprinse. Nu ratasem spectacolul. Am respirat adânc, apoi privirea mi-a alunecat spre sultan. Surpriza îi lumina fața. Ibrahim bătea din palme ca un copil.

Tunurile bubuiau furioase, bombardând centrul orașului, acoperind sunetele clopotelor creştine care dădeau alarma.

Apoi zgomotul artileriei noastre a încetat. Tirul ei nu trebuia să stânjenească înaintarea şi pătrunderea trupelor în interiorul orașului.

Ibrahim era fermecat ca un puşti care privea la un spectacol de circ în care bufonii se ucid între ei ca nişte fiare însetate de sânge.

Un adevărat masacru se desfăşura sub privirile noastre. Ghiaurii se băteau cu forța disperării. Când am început această operațiune ştiam că sunt la capătul puterilor, că sunt sortiți pieirii.

Radios, Soliman s-a întors spre mine şi m-a bătut prietenește pe umăr.

–Ai demonstrat generalilor mei care mai şovăiau că aveam dreptate când spuneam că victoria ne aparține. Nu trebuia decât un mic efort pentru a-i strivi pe cavalerii din Rodos şi a pune capăt reputației lor de invincibili.

A făcut un semn discret unui tânăr aghiotant care s-a apropiat respectuos.

– Transmite ordinul meu lui Piri: să înceteze lupta! Inamicul este la pământ! Cu siguranță se va preda. Să evităm pierderile inutile de oameni!

Îşi reluase aerul autoritar, atotştiutor, atotputernic. Ibrahim se grăbi să-i adopte punctul de vedere.

– Într-adevăr! Asediul Rodosului s-a terminat. Trebuie să ne economisim forțele pentru a lovi dușmanul în inima Europei! Viena, Roma, Paris! Nu ne rămâne decât să culegem roadele victoriei!

Soliman dădu din cap aprobator.

Înțelegerea perfectă care domnea între ei mă irita. Pusesem capăt în mod fulgerător unui asediu nesigur. Acum Soliman şi Ibrahim îşi însuşeau roadele victoriei.

Aflasem de la unul din aghiotanții săi că sultanul era tentat să renunțe la asediu şi să se retragă. Numai Ibrahim îl făcuse să-şi schimbe părerea.

Prevederile sultanului se dovediră juste. Fluturând drapelul alb, solii lui Villiers de l'Isle Adam au cerut un armistițiu. Cu un aer trufaş, Soliman a pretins predarea imediată a garnizoanei. Cavalerii Ordinului Sfântului Ioan vor putea să-şi păstreze armele şi să părăsească liberi Insula Rodos, care trecea sub stăpânirea otomană. Locuitorii creştini care vor să-i urmeze o vor putea face şi-şi vor putea lua şi bunurile.

Şeful Ordinului, care înțelesese că rezistența a devenit imposibilă, a acceptat condițiile.

În ziua de Crăciun, Soliman şi-a făcut intrarea triumfală în oraşul învins. Insula a devenit posesiune otomană.

Soliman Cuceritorul - noul său titlu - s-a întors la Istanbul în fruntea a douăzeci de mii de oameni. Aproape o sută de mii îngrăşaseră cu sângele lor pământul Rodosului.

Dar mijloacele de a revigora armata cu un număr sporit de ostaşi, de a o face mai eficientă, mai amenințătoare pentru lumea ghiaurilor nu lipseau. Din teritoriile cucerite vor fi aduşi zeci de mii, sute de mii de copii şi adolescenți care vor trece la islamism şi vor furniza carne de tun Comandantului Credincioşilor, stăpânului incontestabil al imperiului, sultanului Soliman Cuceritorul, Magnificul. Tinerii turci vor ajunge aproape minoritari în această armată amestecată, enormă, cu resurse nesfârşite...

Întors la Istanbul, aşteptam cu emoție şi nerăbdare promovarea mea la demnitatea de mare vizir. Jucasem un rol hotărâtor la Rodos. Detractorii mei pretindeau că explozia care distrusese bastionul Castilia n-a fost decât picătura care a făcut să se verse paharul deja plin.

În cursul primului Divan convocat la Yeni Sarai, Soliman a anunțat retragerea lui Piri Paşa, care atinsese o vârstă respectabilă şi care putea să se bucure de odihna binemeritată. Nu

cred că bătrânul vizir aprecia generozitatea imperială. Dar s-a prefăcut bucuros, deşi îi plângea sufletul. A mulţumit sultanului pentru augusta bunăvoinţă şi a declarat că în ciuda vârstei este gata să-l servească dacă se va ivi ocazia.

Inima îmi bătea ca o tobă. Aşteptam numirea în fruntea guvernului otoman. Privirile tuturor membrilor Divanului se întorseseră deja spre mine...

Un zâmbet larg lumină faţa lui Soliman, care a declarat cu o voce hotărâtă:

– Ibrahim Paşa, prea-iubitul şi apreciatul nostru servitor, va călca pe urmele eminentului şi nepreţuitului Piri Paşa, primind înalta demnitate de Mare Vizir al Imperiului Otoman!

În timp ce membrii Divanului ridicaţi în picioare îl aclamau pe sultan şi îl felicitau în cor pe Ibrahim, eu aveam senzaţia că mi se prăbuşeşte cupola sălii în cap, spulberându-mi visurile.

Acest tinerel, acest ticălos sodomit care se supunea plăcerilor sultanului şi alerga ca un căţeluş la chemarea lui furase postul care trebuia să-mi revină de drept. Mânia, indignarea mă sufocau.

O tuse violentă îmi ardea gâtul, atrăgând toate privirile asupra mea. Zdruncinat de durere m-am înclinat în faţa sultanului, apoi, sprijinit de braţul unui icoglan care venise să-mi dea ajutor, am părăsit Divanul.

Acest acces de tuse picase foarte prost. Soliman a interpretat-o ca pe un protest, o dezaprobare a deciziei sale. Devenisem un obstacol, un rebel care îndrăznea să încerce să-l împiedice pe favoritul său să avanseze pe drumul pavat cu aur care îi fusese rezervat.

A doua zi am fost convocat de noul mare vizir, care m-a primit în cabinetul său. Ochii lui, faţa, zâmbetul exprimau bunăvoinţă, simpatie şi bună dispoziţie.

Cu o politeţe voioasă l-am felicitat pentru promovarea sa binemeritată. Apoi am adăugat:

– Vă rog să fiţi interpretul meu pe lângă Înălţimea Sa, asigurându-l de profunda mea fidelitate. Mi-am dovedit devotamentul, iar viaţa mea îi aparţine.

Cu o căldură care ar fi putut părea sinceră unei persoane neobişnuite cu perfidele subtilităţi care caracterizează

comportarea curtenilor, mi-a declarat:

– Înălțimea Sa ar fi preferat să vă primească în audiență pentru a vă exprima bunele sentimente pe care le poartă şi elogioasele sale aprecieri pentru serviciile pe carei le-ați adus, dar a fost reținut de importante afaceri de stat. Trebuia să-i primească pe ambasadorii veniți să-l felicite pentru glorioasa cucerire a Rodosului, la care ați participat cu un admirabil avânt.

A făcut o mică pauză, după care a continuat cu acelaşi zâmbet linguşitor:

– Convins de capacitatea dumneavoastră, vrea să vă acorde în continuare bunăvoința sa, încredințându-vă un post de mare importanță. Guvernul Egiptului are nevoie în prezent de un conducător capabil să frâneze tendințele deviaționiste ale anumitor persoane care aspiră la întoarcerea regimului mameluc pe care sultanul Selim I cel Glorios l-a lichidat. Încorporat imperiului, Egiptul va fi, datorită dumneavoastră, definitiv pacificat şi va putea fi folosit ca bază de operații pentru cucerirea Africii occidentale. Este minunat, nu-i aşa?

Oare se aştepta să-i mulțumesc pentru această numire? Trecuse doar o zi de când fusese promovat mare vizir şi mă exila la Cairo, un târguşor infect, pentru a mă îndepărta de Istanbul. Voia să neutralizeze un potențial rival.

Eram scârbit. Mânia mă îndemna să scot iataganul din teacă şi să-i străpung corpul. Să-l lipsesc pe Soliman de al lui Ganimede.

Senzația de sufocare, accesul de tuse reveniseră cu violență. O flegmă groasă, vâscoasă îmi umplea gura. Mă zvârcoleam incapabil să mă stăpânesc. Speriat, Ibrahim a umplut un pahar cu apă şi s-a apropiat de mine îndatoritor. În acea clipă am avut senzația că explodez. Am deschis involuntar gura şi l-am împroşcat. A privit surprins flegma şi balele care îi murdăriseră bogatul său caftan de mătase verde brodată cu aur.

– Îmi fac griji pentru dumneavoastră!, spuse neliniştit.

Încetul cu încetul, am reuşit să mă stăpânesc. Am bâlbâit nişte scuze.

–Sănătatea dumneavoastră mă preocupă în mod deosebit!, răspunse el. Trebuie să vă îngrijiți. Imperiul are nevoie de un

om de valoarea dumneavoastră... Voi trimite medicii Măriei Sale să se ocupe de dumneavoastră...

Nici nu putea fi vorba! Medici care otrăvesc la ordin se găsesc pe toate cărările. Occidentalii sunt specialişti în materie... Desigur, am păstrat această replică pentru mine. La noi, marii demnitari sunt sclavii sultanului. Dacă vrea să scape de un ins care îl deranjează, îi trimite un eunuc însărcinat să-l stranguleze şi acesta execută ordinul repede, fără şovăire.

Am ales să-i dau un răspuns politicos:

– Medicii Măriei Sale sunt foarte ocupaţi aici, în Istanbul. N-ar putea să mă însoţească la Cairo. Voi găsi acolo un discipol al lui Avicenna care să mă îngrijească.

I-am cerut încă o dată scuze pentru incalificabila mea slăbiciune. Înainte de a ne despărţi mi-a urat drum bun.

– Egiptul este o provincie a imperiului vestită pentru frumuseţile sale şi pentru splendoarea monumentelor. Veţi îmbina utilul cu plăcutul. Credeţi-mă, vă invidiez...

Ipocrizia lui mă făcea să vărs. Am reuşit totuşi să mă stăpânesc.

Am ieşit din Curtea palatului Yeni-Sarai şi m-am uitat în jurul meu. Trebuia să părăsesc aceste locuri care respirau puterea, perfecţiunea, splendoarea autorităţii otomane, ca să mă îngrop într-un oraş de provincie... Adio Yeni-Sarai, adio Constantinopol!...

IBRAHIM PAŞA
mare vizir al Imperiului Otoman

Mă întreb uneori, cu o îngrijorare ascunsă, dacă nu sunt jucăria unui vis prea frumos, căci fericirea prea mare a unui muritor stârneşte gelozia şi mânia zeilor. Sunt iubit de omul cel mai tandru, cel mai puternic din lumea asta. Graţie generozităţii sale, dragostei lui fără margini, mă înalţ, zbor spre înălţimi ameţitoare accesibile numai câtorva aleşi ai sorţii.

Încă de copil am fost smuls de lângă părinții mei, din patria mea greacă, de niște soldățoi turci care m-au vândut unei văduve bogate. Ea s-a ataşat de mine ca o mamă şi mi-a înlesnit o pregătire intelectuală accesibilă numai descendenților familiilor bogate. Adolescent, am fost remarcat de un demnitar de la Curtea imperială otomană, Husein Paşa. Deznădăjduită, mama mea adoptivă a fost obligată să mă vândă. Dacă s-ar fi opus, nu ar fi făcut decât să-şi pună viața în pericol.

Adus la Curtea prințului moştenitor Soliman, am fost recrutat printre icoglani, adolescenți aleşi cu atenție deosebită pentru a-l servi pe marele stăpân.

Un icoglan are posibilitatea să aleagă o carieră militară sau o slujbă la Curte.

Când a considerat că educația mea de viitor curtean s-a încheiat, Husein Paşa m-a oferit prințului Soliman. Întâlnirea cu el mi-a schimbat viața. O singură privire a prințului a fost suficientă pentru a deveni, ca prin minune, favoritul său, prietenul, adoratul, amantul său.

Faptul de a fi tratat ca egal de prințul moştenitor l-ar fi făcut nebun de fericire pe oricare alt tânăr. Pentru mine întreg universul se limita la persoana lui.

Desigur, auzisem de amorul grecesc, practicat cu dezinvoltură de divinitățile Olimpului. Dar n-aş fi visat niciodată să devin eroul unui astfel de roman trăit cu viitorul stăpân al imperiului, să stârnesc o pasiune care va trezi curiozitatea şi comentariile, bune sau rele, ale unui întreg popor.

În văzul Curții întregi împărțeam cu Soliman nu numai patul, ci chiar propria lui viață.

Câteva personalități religioase, scandalizate de această comportare abominabilă, l-au informat pe sultanul Selim, care, spre consternarea lor, a răspuns ironic:

– O joacă tinerească, preacuvioşilor! Un capriciu care va pieri purtat de vânt! Ocupați-vă de scrierile sfinte şi de tainele credinței! Viața intimă a fiului meu îl priveşte!

În aparență, această bruftuială i-a potolit...

După înscăunarea lui, când hotărârile nu-i mai puteau fi discutate sau cenzurate, a revărsat pe capul meu cornul

abundenței. Titluri, demnități, bogății, onoruri cădeau peste mine ca o ploaie de flori.

Promovarea mea la rangul de mare vizir îmi strecurase în suflet o legitimă îngrijorare.

– Scuteşte-mă de această povară, i-am spus sultanului! Ascensiunile prea rapide sunt urmate, în numeroase cazuri, de prăbuşiri tot aşa de rapide... Nu vorbesc despre duşmăniile pe care în mod inevitabil le provoc. Sunt numeroşi demnitari mai în vârstă decât mine care râvnesc acest post. Toți se vor coaliza împotriva mea. Nu vreau să provoc nemulțumiri care să-ți atragă necazuri...

– Te gândeşti la Ahmed?

– La Ahmed şi la alții...

– Ahmed este scos din competiție. I-am semnat deja numirea în calitate de guvernator al Egiptului. Tu vei deveni invulnerabil. Vei beneficia de toate privilegiile rezervate familiei imperiale. Te voi căsători cu sora mea!

Uimirea caraghioasă întipărită pe fața mea îl făcu să pufnească în râs:

– Ascultă, Ibrahim! După un timp, toți sodomiții se căsătoresc, îşi recapătă astfel buna reputație şi un aer de austeritate foarte apreciat de credincioşii moralişti. Asta nu înseamnă că în viața privată trebuie să renunți la gusturile, la plăcerile tale. Te căsătoreşti de ochii lumii... Nu eşti obligat să consumi această căsătorie. Cine ar îndrăzni să intre în haremul tău ca să-ți ia cadânele la întrebări? Din când în când poți să le faci câte o vizită de curtoazie. Poți chiar să le încerci o dată sau de două ori, ca să vezi despre ce este vorba. Eu, ca suveran, sunt obligat să le fac copii pentru a asigura continuitatea dinastiei. Ştiu că urmaşii mei se ucid între ei, respectând legea fratricidului.

Nu trebuie să mă ataşez decât de unul dintre ei pentru a nu-i regreta prea mult pe cei care vor pieri de mâna eunucilor negri... Este greu să fii tată... Dar legea trebuie respectată... Înaltele interese de stat au prioritate... În calitate de cumnat al sultanului, te vei ridica deasupra gloatei... În plus, nu vei fi obligat să ai copii, căci vor avea o viață foarte scurtă. Nepoții şi frații sultanului trebuie să piară... Am şi o surpriză pentru

tine. Decretul pentru construirea unui palat este semnat. Cel mai frumos din Constantinopole. Viitoarea ta reşedinţă oficială. Bineînţeles, tu vei continua să dormi cu mine.

L-am sărutat cu căldură. Teama de o posibilă dizgraţie se risipise. Temerile mele nu erau justificate. Îi simt sprijinul moral când le dau ordine demnitarilor, toţi mai în vârstă decât mine. Ştiu că cei mai mulţi îmi sunt potrivnici. Respectul, supunerea pe care aceştia o arată sunt datorate prezenţei lui Soliman în spatele ferestruicii zăbrelite plasată strategic deasupra capului meu. Cine ar îndrăzni să nu mă respecte, cât timp el observă, cântăreşte fiecare gest, fiecare cuvânt al membrilor Divanului?

Îmi iau misiunea în serios. Alexandru cel Mare nu era oare cel mai tânăr dintre şefii de armate? Tinereţea nu l-a împiedicat să cucerească lumea.

Atenţie! Nu mă compar cu Alexandru. Vanitatea, îngâmfarea nu mă împing la o asemenea exagerare. Nu fac decât să-l iau drept model. Trebuie să fac mari eforturi fizice şi mentale ca să-mi îndeplinesc misiunea cu competenţa şi autoritatea necesare. Sarcinile mele sunt grele şi complexe. În absenţa lui Soliman, eu comand toate armatele imperiului. Am drept de viaţă şi de moarte asupra tuturor supuşilor acestei ţări, indiferent de rangul lor în ierarhia politică şi socială. Divanul este obligat să-mi îndeplinească toate hotărârile fără să le discute. Ei pot cel mult să-şi spună părerea, dar eu am ultimul cuvânt.

Eu îi numesc pe demnitari şi pot să le retrag funcţiile, să-i judec şi să dispun executarea lor. Promulg legile şi dispun punerea lor în aplicare. Nu sunt numai judecătorul suprem, dar conduc şi justiţia în toate provinciile imperiului.

Conduc politica externă, numesc ambasadorii şi tot personalul auxiliar.

Cât despre misiunile diplomatice străine, sunt împuternicit să ordon arestarea şi condamnarea la moarte a membrilor acestora dacă ajung la concluzia că activitatea lor este împotriva intereselor şi securităţii statului nostru.

Practic, dispun de o putere discreţionară, pe care însă o folosesc cu moderaţie.

Numai şeicul islamului şi marele vizir beneficiază de privilegiul important de a fi numiţi pe viaţă. Primul, în calitate de şef religios, al doilea, în calitate de şef politic. Dacă păzitorul Coranului moare - ca şi papa - pe tronul lui, marele vizir, victimă a intrigilor, a lăcomiei, a poftelor nelimitate ale duşmanilor uniţi, cade în dizgraţie şi este decapitat. Acest sfârşit tragic, aproape fără excepţie, nu-i împiedică pe candidaţii la acest post să se lupte cu înverşunare pentru a-l obţine. Pentru că vanitatea omenească şi orgoliul sunt mai puternice decât prudenţa cea mai elementară. Ei ar trebui să-şi dea seama că, în ciuda imensei puteri, marele vizir nu este decât sclavul sultanului, care poate să dea oricând ordin eunucilor negri să-l sugrume fără să dea socoteală nimănui.

Autoritatea regilor creştini, aşa-zis absoluţi, nu este chiar atât de mare pe cât se crede. François nu poate să dispună decapitarea ducelui de Bourbon - vărul său rebel - fără să ceară preavizul parlamentului, singura instanţă judiciară competentă să dispună această măsură...

Pentru moment însă, proiectul de căsătorie îmi încurcă viaţa. N-am avut niciodată de-a face cu femei şi nici nu m-am gândit să încerc. Nu aş îndrăzni să-l supăr pe Soliman. M-a surprins că se gândise chiar el la această soluţie. Socoteam că-mi voi păstra relaţiile afectuoase, respectuoase cu sora prietenului meu. Nu concepeam să-l trădez nici în privinţa legăturii noastre intime. Eram sigur că va aprecia rezerva mea... În fine, vom vedea, îmi spuneam, timpul întotdeauna este un sfetnic bun...

Construirea palatului se apropia de sfârşit. Inaugurarea coincidea cu data căsătoriei mele...

În acelaşi timp pregătirile pentru apropiatul război cu Ungaria continuau cu fervoare. Contingente noi completau armatele otomane... Trebuia să profităm de incapacitatea occidentalilor de a se uni pentru a rezista presiunii noastre pe plan militar...

În sfârşit, nunta a început într-o ambianţă splendidă şi în mijlocul unor bogăţii pe care numai Curtea otomană le putea oferi. Am spus că nunta a început pentru că ceremoniile au durat mai multe zile. Chiar pentru cei săraci există un fel de

protocol care trebuie respectat cu strictețe, căci religia cere aplicarea cu sfințenie a legilor Coranului, condamnând cu severitate cea mai mică abatere de la regulile stabilite.

Părinții noului cuplu se întâlnesc pentru a hotărî zestrea, care este mai mică sau mai mare, potrivit situației financiare a familiei fetei care se mărită.

Odată această condiție îndeplinită şi data căsătoriei fiind stabilită, viitorul soț dă o petrecere pentru *îngroparea* celibatului. Sunt invitați numai bărbați: rude şi prieteni.

O altă petrecere adună în casa logodnicei numai rudele de gen feminin...

Apoi are loc celebrarea căsătoriei. Cu acest prilej soțul vede pentru prima oară chipul soției. Cu atât mai rău dacă ea nu corespunde cu fata visurilor lui.

Dacă este bogat, nu există probleme. Îşi îmbogățeşte haremul cu câteva sclave superbe care să suplinească urâțenia nevestei şi, în acest fel, toată lumea este mulțumită.

Dacă este sărac nu-i rămâne decât să stea cu pocitania lângă el. Apoi viața îşi reia cursul obişnuit. El munceşte toată ziua ca să asigure hrana pentru noua familie, iar soția sa se închide în harem pentru a îngriji liota de copii. După căderea nopții cuplul se întâlneşte într-o tristă intimitate.

Când este vorba de marele vizir, care pe deasupra se bucură şi de prietenia sultanului, solemnitățile, distracțiile, recepțiile se țin lanț câte două-trei săptămâni.

La mine problema dotei nu se pune. Privilegiile mele personale sunt enorme, palatul oferit de Soliman şi cadourile somptuoase care curg din toate părțile mă fac omul cel mai bogat din imperiu.

Petrecerea care a marcat îngroparea celibatului meu a luat proporții gigantice, pentru că prezența sultanului i-a dat caracterul unei sărbători naționale. În fruntea unui impozant cortegiu şi înconjurat de cele mai importante personalități ale imperiului, s-a deplasat de la Yeni-Sarai la hipodrom, urmând un traseu care trecea pe străzi presărate cu flori, ovaționat de spectatorii îngrămădiți pe trotuare şi la ferestrele împodobite cu covoare.

Mi-ar fi plăcut ca tatăl meu să fie de față pentru a mă vedea

călărind lângă sultan, care îmi arunca din când în când priviri pline de bucurie şi de afecţiune.

Un mare banchet ne aştepta sub un cort uriaş din pânză verde brodată cu aur. Era prezent întregul corp diplomatic.

Mese încărcate cu mâncăruri alese erau instalate în principalele pieţe ale oraşului, astfel încât toată lumea putea profita de dărnicia mea.

După banchet, Soliman a ieşit din cort şi s-a instalat pe marele tron aurit aşezat pe o estradă care îi permitea să urmărească defilarea armatei şi a poporului care îl ovaţiona cu un entuziasm frenetic.

Seara, jocuri uriaşe de artificii au luminat cerul senin. Fanfarele făceau să vibreze aerul cu muzică de război.

A doua zi trebuia oficiată căsătoria. O aşteptam cu mare emoţie. Eram curios să-mi cunosc logodnica. Va fi frumoasă ca o stea sau respingătoare ca o iguană? ... Mă va învăţa să iubesc femeile?... Să mă descurc într-un harem demn de un mare vizir?... N-avea de ce să-mi fie frică, doar n-au să mă mănânce...

În sfârşit, am ajuns faţă în faţă. O fată voinică, timidă, cu sânii durdulii şi cu fese jucăuşe... chiar prea jucăuşe...

Acum înţeleg situaţia ciudată a bărbaţilor cu obiceiuri greceşti care se căsătoresc pentru a-şi reface reputaţia sau din motive care nu au nicio legătură cu dragostea... Îşi dau aere de seducători pentru a ascunde realitatea...

Soţia mea nu-mi inspiră niciun sentiment. Cu atât mai bine. Nu-i voi face copii care să rişte să fie sugrumaţi, pentru că legea fratricidului se aplică şi nepoţilor...

În fine, penibila ceremonie a căsătoriei a luat sfârşit. Nouă zile de veselie şi petreceri au fost oferite bărbaţilor oraşului, prezenţa femeilor fiind strict interzisă. Ele n-au voie decât să privească, prin ferestrele zăbrelite, distracţiile rezervate exclusiv bărbaţilor posesori de fudulii care dau dreptul la privilegii. Din cauza sexului, femeile trebuia să se mulţumească cu o poziţie inferioară.

După ce primisem în copilărie şi în preadolescenţă o educaţie religioasă creştină, care nu făcea nicio deosebire între bărbaţi şi femei, simţeam o oarecare stânjeneală când mă confruntam cu această discriminare sexuală. Bineînţeles, evitam

să fac comentarii nepotrivite pentru islamici pentru că - de voie, de nevoie - le adoptasem credința.

Așadar, numai pentru bărbați se desfășurau numeroasele spectacole, luptele sportive, întrecerile de atletism, cursele de cai, de câini și de cămile, ospețele publice, dansurile - între bărbați -, concursurile de tir cu arcul și cu puşca, șahul și chiar discuțiile savante despre diferite precepte din Coran.

Când mi-am condus cadâna în haremul din palatul meu, unde trebuia să se închidă până la sfârșitul zilelor ei, am simțit o oarecare stânjeneală văzându-i privirea care exprima o supunere totală. Mi-am propus să-i dau un minimum de libertate, fără să jignesc moravurile islamice...

La câteva zile după căsătoria mea, Divanul a primit din Egipt veşti care ne-au indignat. Ahmed Paşa, rivalul meu trimis acolo, apreciase că funcția de guvernator era sub meritele sale. După ce a studiat consecințele gestului său, s-a răzvrătit împotriva puterii de la Constantinopol și, cu ajutorul mamelucilor ostili turcilor cuceritori, a dispus masacrarea garnizoanelor din Cairo și din Alexandria, credincioase lui Soliman, și s-a proclamat sultan al Egiptului independent.

Prietenul și stăpânul meu, furios, a organizat o expediție pentru a înăbuși revolta și mi-a încredințat mie comanda. El voia să rămân la Constantinopol pentru a face față unei eventuale ofensive occidentale care ar încerca să profite de criza egipteană.

Pentru mine era o grea responsabilitate. Printre ofițerii generali și superiori care formau Statul-Major se afla Iskender Celebi, *defterdar* - ministru de finanțe - care trebuia să repatrieze depozitele de aur de la Cairo și de la Damasc.

Primii mei pași în Egipt coincideau cu o acțiune de război. Eram stăpânul absolut al unei mari armate îmbarcate pe două sute de galere. O situație care acum câțiva ani ar fi depășit imaginația și visurile mele cele mai nebunești. Fiul unui pescar grec trăia o aventură extraordinară grație prieteniei pe care i-o purta sultanul.

Iskender mă trata cu o falsă condescendență, la fel ca și ceilalți bătrâni din Divan, care îmi urau tinerețea și afișau o bunăvoință care mă irita. Pentru ei nu eram decât un fel de

copil minune ajuns pe creasta unui val inaccesibil pentru ei.

Departe de Soliman, care l-ar fi pus la punct, Iskender începuse să-mi vorbească pe un ton protector, permis unei persoane mult mai în vârstă decât mine. Încerca să mă facă să simt că originea lui turcă şi apartenenţa lui, încă de la naştere, la islamism, îi asigurau o poziţie morală mai presus de a mea.

Iritat de schimbarea lui, n-am ezitat să-l fac să înţeleagă că este subalternul meu. M-a privit cu ironie şi dispreţ fără să-mi răspundă. Parcă voia să spună: te bucuri de onoruri doar fiindcă eşti ibovnicul sultanului.

Pentru a închide gura detractorilor trebuia să-mi dovedesc hotărârea şi competenţa înfrângând rapid rezistenţa trupelor răsculate. Am folosit strategia clasică a economiei de forţe, adică atacarea duşmanului succesiv pe mai multe fronturi, ca nişte lovituri de pumn, încercând să păstrez de fiecare dată o superioritate numerică evidentă.

După ce am traversat Siria şi străvechea Palestina, soldaţii mei s-au năpustit în deşertul egiptean, au străpuns mai multe fronturi ale trupelor rebele, apoi la porţile oraşului Cairo s-au avântat asupra mamelucilor lui Ahmed Paşa cu o însufleţire atât de mare încât i-au zdrobit. Printre supravieţuitori, toţi prizonieri, se afla şi Ahmed Paşa, întunecat, umilit, disperat fiindcă fusese înfrânt de mine.

Executând instrucţiunile lui Soliman, am ordonat să fie spânzurat, moarte dezonorantă rezervată trădătorilor. Toţi ofiţerii arabi, complici ai lui Ahmed, au avut aceeaşi soartă. Numai soldaţii mameluci au beneficiat de mila mea. Dezarmaţi, li s-a permis să se întoarcă liberi acasă.

La Constantinopol mi se vorbise de frumuseţea ciudată a monumentelor egiptene. N-am avut timp să le admir pentru că alte probleme mă preocupau. Ca să-mi afişez cucernicia, am ordonat reconstruirea pe cheltuiala mea a câtorva moschei şi şcoli căzute în ruină. Am dispus o mărire a lefurilor, o îmbunătăţire a aprovizionării populaţiei, o sensibilă reducere a impozitelor precum şi reorganizarea finanţelor publice, foarte neglijate de responsabilii turci care le administrau.

Informat de agenții mei secreți că Iskender Celebi deturnase aur din vistieria statului egiptean, am dispus o anchetă care a confirmat denunțurile.

Pentru a le da un exemplu, am poruncit să fie spânzurat. Înainte de a se urca pe eşafod, a făcut o declarație uluitoare. Recunoştea tentativa de furt a tezaurului de stat, dar spunea că a lucrat în înțelegere cu mine. Urma să împărțim prada. Cu aprobarea mea se apucase chiar să organizeze un complot împotriva sultanului, solicitând ajutorul perşilor.

Cu lațul de gât, s-a adresat călăului înainte de deschiderea trapei care trebuia să-i pună capăt zilelor:

– Spuneți-i lui Ibrahim Paşa că ne vom întâlni mai repede decât crede!

Înainte de a muri sperase că acuzațiile lui false mă vor compromite. Dar exagerase invocând un pretins complot împotriva sultanului. Ce interes aş fi avut să atentez la viața sultanului care mă făcuse ceea ce eram?

În timp ce reorganizam armata şi reformam administrația Egiptului, am fost chemat de urgență la Constantinopol. Izbucniseră revolte. Ienicerii, nemulțumiți de soldele insuficiente, comiteau jafuri, violențe, devastări, incendii. Bizuindu-se pe spahii şi pe infanterişti, Soliman ripostase ferm. Îi arestase pe capii răscoalei şi-i executase. Dar situația rămânea tulbure. Trebuia să intervin cu trupele mele pentru a lichida ultimele focare de revoltă.

Înainte de a pleca în grabă din Egipt, l-am numit guvernator pe beglerbeiul Damascului, Suleiman Paşa. Pe ultimii rebeli îi potolisem cu bacşişuri grase.

Am încărcat aurul din tezaurul Egiptului şi m-am înapoiat Constantinopol, unde am înăbuşit ultimele acțiuni ale răsculaților. Apoi Soliman mi-a încredințat o nouă misiune:

– Trebuie să organizăm o misiune fulger împotriva perşilor, să le dăm de lucru ca să le piară pofta de jafuri. Acum este momentul. Te-ai descurcat bine în Egipt. Vei conduce şi această campanie. Hai, la treabă!...

Am executat această nouă misiune fără prea mare entuziasm. Era vorba de o operațiune militară care căpăta

caracterul unui jaf de uriaşe proporţii, bine organizat. A năvăli peste un popor vecin mai slab, pentru a-i devasta ţara şi a lua prizonieri pe care să-i aduci în sclavie, nu era - cred eu - o campanie ofensivă onorabilă. Dar nu aveam de ales. Presupun că josnicele calomnii ale lui Iskender, referitoare la presupusul complot uneltit cu perşii, jucaseră un oarecare rol în această afacere.

Mi-am adus aminte că, în timpul unei partide de vânătoare organizate în zona de coastă a Traciei orientale, ne-am petrecut noaptea într-o localitate care se numeşte Makri. Pe atunci tocmai fusesem promovat mare dresor de şoimi. În această localitate trăia, împreună cu familia, mătuşa Philothea, o soră mai în vârstă a mamei mele. Am profitat de câteva ceasuri libere pentru a-i face o vizită.

Mă gândeam cu plăcere că o voi revedea. Era o femeie frumoasă, cu părul negru ca smoala, cu tenul frumos, proaspăt, cu nişte ochi calzi.

Când adopţi, de voie sau de nevoie, religia islamică, eşti sfătuit să rupi toate legăturile cu familia ta pentru a nu suferi o influenţă periculoasă. De data asta era vorba de o întâlnire ocazională, fără importanţă.

Mă gândeam că le voi face alor mei o surpriză frumoasă. Purtam haine bogate, de brocart, ca sultanul, şi pe cap un turban împodobit cu pietre preţioase şi cu pene de stârc cenuşiu.

Îmi aminteam de casa lor bine îngrijită, cu pereţi albi, spoiţi cu var, cu grajd de vaci şi o grădină care răspândea mireasma florilor.

De data asta am fost neplăcut impresionat; casa era dărăpănată, din grajd rămăseseră numai bârnele arse, iar frumoasa grădină era în paragină. Casele învecinate se aflau în aceeaşi stare jalnică.

Cu inima grea m-am apropiat de poartă şi am bătut sfios. Am auzit nişte paşi târşâiţi, apoi uşa s-a deschis încet, cu teamă. O femeie, mai degrabă o ruină omenească, a apărut în prag. Cu părul alb, cu o figură speriată, cu faţa trasă. Umbra demnă de milă a mătuşii Philothea.

Când m-a văzut a scos un ţipăt de groază şi a închis uşa trântind-o cu un zgomot înfundat. Uluit, am ezitat câteva

clipe, apoi am împins uşa încet. Odaia era aproape goală. În fund, cu spatele lipit de perete, mătuşa tremura, în timp ce lacrimile îi şiroiau pe obrajii zbârciţi.

– Sunt eu, Appelos, nepotul tău... fiul surorii tale Tabetha. Plângea în hohote, speriată, ca şi cum i-aş fi fost duşman.

– Sunt eu Appelos... am repetat. Regretam că i-am provocat atâta groază.

A reuşit să îngaime câteva cuvinte, arătându-mi cu un gest obosit turbanul şi caftanul cusut cu aur.

– Nu-i adevărat... Şi-a acoperit faţa cu mâinile uscate.

– Nu eşti Appelos... Nu!... Tu nu eşti Appelos... Ieşi de aici... Pleacă!... Pleacă!...

M-am căutat prin buzunare şi am scos un pumn de monede de aur pe care le-am pus pe masa de lângă mine.

– Tu nu eşti Appelos... Ieşi!... Ieşi!...

Repeta cuvintele ca o nebună. Am înţeles că între ea şi mine toate punţile erau rupte. Mătuşa Philothea avea dreptate. Nu eram Appelos... eram Ibrahim, icoglanul iubit al sultanului.

Nu mi-a fost greu să-mi imaginez ce se petrecuse în această casă amărâtă, dărăpănată...

Pentru mătuşa mea eram doar un renegat, un trădător...

M-am întors la cartierul general al vânătorilor. Imensul cort de pânză ţesută cu aur al lui Soliman se înălţa în mijlocul a vreo treizeci de corturi de diverse mărimi...

Icoglani alergau năuci, încolo şi încoace, ca nişte păsări speriate. Unul dintre ei m-a văzut şi s-a repezit spre mine.

– Înălţimea Sa vă caută!

Alţi icoglani m-au întâmpinat gâfâind.

– Înălţimea Sa vă aşteaptă!

Parcă ar fi vrut să-mi spună că cerul s-a deschis şi ne trăsneşte.

– Grăbiţi-vă!

Stăpânul îşi chema căţeluşul şi căţeluşul alerga supus spre el. Am terminat cu succes campania din Persia, pe care am condus-o ca pe o corvoadă.

Abia m-am întors la Constantinopol şi o altă afacere a provocat un mare scandal.

Eminentul *ulema* - jurist şi teolog - Cabîz interpreta legile

Coranului şi recomanda aplicarea lor. După studii comparate profunde şi după analiza Coranului şi a Bibliei, ajunsese la concluzia „scandaloasă" că Iisus Hristos este superior lui Mahomed.

Judecătorul armatei, însărcinat să instrumenteze acest proces, a ajuns la concluzia că ulema Cabîz se făcuse vinovat de o gravă eroare şi, în consecinţă, l-a condamnat la moarte.

În calitatea mea de şef al justiţiei trebuia să mă pronunţ asupra recursului care mi-a fost înaintat. Am infirmat hotărârea şi am dispus eliberarea condamnatului. Am motivat hotărârea susţinând că o erezie trebuie discutată de consiliul ulemilor şi că numai şeicul islamului este singurul competent să ia o decizie.

Hotărârea mea a produs stupoare.

Soliman, care asculta judecata mea din spatele ferestrei care domina Divanul, şi-a exprimat pentru prima oară dezacordul cu o hotărâre luată de mine. În virtutea autorităţii sale supreme, sultanul l-a trimis pe Cabîz în faţa tribunalului din Constantinopol, prezidat de *muftiu*, care a confirmat decizia anterioară de condamnare la moarte. Lui Cabîz i s-a retezat capul.

Duşmanii mei, care nu îndrăzneau să mă atace pe faţă, alimentau zvonurile care circulau în culise în legătură cu lipsa mea de sinceritate în ceea ce priveşte convingerile religioase. Aş fi adoptat islamismul numai pentru a accede la demnităţi înalte. De fapt îmbrăţişasem ideile eretice ale lui Cabîz.

Pentru a pune capăt comentariilor răuvoitoare care circulau pe ascuns, Soliman a declarat că studierea aplicării legilor Coranului revine autorităţilor religioase sub îndrumarea şeicului islamului. Unul din argumentele cele mai temeinice ale lui Cabîz se referea la esenţa divină a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, în timp ce Mahomed nu era decât un om marcat de inspiraţia divină. Ulemii detractori ai lui Cabîz admiteau calitatea de profet atribuită lui Iisus Hristos, dar îi respingeau filiaţia divină, care nu era decât o invenţie a discipolilor săi.

Adversarii mei considerau că afacerile Iskender şi Cabîz îmi afectau reputaţia şi buna mea credinţă era serios compromisă.

Cei mai încrâncenați pretindeau o pedeapsă exemplară. Într-un trecut nu prea îndepărtat, marii viziri erau decapitați pentru păcate mai mici. Informat despre aceste zvonuri, Soliman a schițat un zâmbet disprețuitor.

– Mizerabili invidioşi! Cât voi trăi eu, te vei bucura de imunitate totală. Viața ta va fi sfântă! Îți jur!

M-a îmbrățişat cu o pasiune care m-a impresionat.

– Tu eşti soarele meu! Nici oamenii, nici zeii, oricine ar fi ei, nu vor putea să mă lipsească de lumina ta strălucitoare! Fără tine viața mea n-ar avea niciun rost!

Pregătirea campaniei din Ungaria se apropia de sfârşit. Excelent organizator, Soliman se ocupa de toate problemele fără a lăsa nimic la voia întâmplării. Planurile strategice, aprovizionarea, instruirea trupelor, comunicațiile, conjunctura politică, totul era conceput şi supravegheat de el. Examina toate posibilitățile. Îl asistam cu ardoare şi eram fericit când era de acord cu propunerile mele, considerându-le judicioase.

Nutrea o încredere totală în capacitatea mea. Eram, de altfel, consilierul militar şi politic pe care îl consulta ori de câte ori se iveau complicații susceptibile să ridice obstacole în calea realizării acțiunilor noastre.

Trebuia să profităm de conflictele politice şi religioase care frământau Europa occidentală. Soliman avea toate atuurile de partea lui. Nu concepea un eşec. Ungaria trebuia să cadă în stăpânirea noastră...

IASMINA
odaliscă în haremul imperial
al Înălțimii Sale sultanul Soliman

Iasmina nu este numele meu adevărat. Mi l-am luat după intrarea mea în harem. Mă numesc Angiolina şi familia mea, originară din Veneția, făcea comerț cu mătase. Tatăl meu, Alberto, o importa din China şi cei trei frați ai mamei, mari croitori la modă, o foloseau pentru a îmbrăca somptuoasa

aristocrație a Republicii Lagunelor.

Am avut o copilărie fericită şi o adolescență plină de promisiuni. Tata îmi satisfăcea toate gusturile. Pentru că îmi plăceau foarte mult călătoriile, uneori mă lua cu el în deplasările sale de afaceri. Odată, pe când traversa Adriatica, corabia noastră a fost atacată de galerele piraților. Echipajul nostru nu era pregătit de luptă. Pentru aceşti musulmani, tâlhari ai mărilor, a fost o joacă să ne captureze.

Cu acest prilej am fost despărțită de tatăl meu. Îmi era tare frică şi am plâns mult când piraţii m-au aruncat în cala unei galere, mai mare decât celelalte, care putea să adăpostească mărfurile furate, prizonieri chiar şi cai.

Disperată de nenorocirea care mă lovise, am dat peste un grup de tinere fete, răpite şi ele. Abia ne zăream în această gaură neagră, luminată sărăcăcios de un felinar fumegând.

Ghemuită lângă o tânără sârboaică, ascultam fără să vreau tânguielile ei. Când a aflat că sunt venețiană, s-a apucat să-mi povestească în italiană istoria suferințelor ei. Se numea Dranka. Îşi petrecuse copilăria în Dalmația, apoi tatăl său, Zlatke, şi-a mutat familia la Kosovo, oraşul lor natal. Chiar după ce turcii au ocupat Serbia, el şi ai săi îşi păstraseră religia creştină, spre deosebire de fratele său Rajko, care îmbrățişase islamismul cu întreaga lui familie.

– Fă şi tu ca mine, îl sfătuise Rajko, care primise numele de Selim. Leapădă-te de creştinism! Nu-ți va aduce decât necazuri. Devenit turc, îmi pot păstra proprietățile. Copiii mei nu vor fi supuşi la *devşirmé* şi niciunul dintre ei nu va fi dus în sclavie, pentru că înrobirea islamicilor este interzisă de Coran.

Tata l-a scuipat în față:

– Tu nu eşti decât un trădător al patriei şi al Dumnezeului tău! Apoi a adăugat furios:

– De acum înainte nu mai am frate!...

Şi eu eram supărată, dar mai puțin decât Dranka. Tatăl meu avea legături de afaceri cu otomanii. Va găsi la prietenii săi din Constantinopol o mână de ajutor.

Când piraţii ne aduceau de mâncare, o ciorbă chioară de peşte, tremuram toate de frică. Ne temeam să nu fim violate de

aceşti soldăţoi brutali şi grosolani, care făceau gesturi obscene şi râdeau în hohote.

Nu ştiam că fetele tinere, mai ales cele frumoase, erau protejate dintr-un motiv simplu. La târgurile de sclave, fecioarele care se remarcau prin farmecul şi drăgălăşenia lor găseau clienţi care plăteau uneori sume fantastice pentru a le cumpăra. Piratul care ar fi distrus o marfa aşa de preţioasă ar fi fost spânzurat de tovarăşii lui de jafuri.

Am ajuns la destinaţie, un port în care se agita o mulţime pestriţă. Oraşul imens, aşezat pe două coline despărţite de un braţ de mare, era, foarte probabil, Constantinopolul.

Speram cu o nerăbdare dureroasă ca tatăl meu să apară însoţit de doi-trei poliţişti turci ca să mă salveze din mâinile piraţilor. Speranţă deşartă.

Demoralizată, mă aşteptam la tot ce putea fi mai rău. M-au împins într-un fel de cuşcă mare încuiat, aşezat pe două osii. Şase fete, printre care era şi Dranka, tovarăşa mea de suferinţă, îmi împărţeau soarta. Am văzut din nou lumina zilei într-un hangar mare, unde se ţinea târgul de sclave. M-au urcat pe o platformă în faţa unui numeros public format în exclusivitate din bărbaţi cu capetele acoperite cu turbane enorme. Mai târziu voi afla că indivizii, cu cât sunt mai importanţi, cu atât mai înalte sunt turbanele lor. Asemănătoare cu nişte baloane, probabil că erau foarte grele.

Într-o ţară în care femeile nu ies din casă decât acoperite de văluri, pentru ca bărbaţii să nu le vadă faţa, am fost despuiate de veşmintele noastre pentru a fi expuse în pielea goală eventualilor cumpărători.

Nu cunoşteam limba turcă. Tot ce pot spune este că vânzarea mea la licitaţie a provocat strigăte puternice printre cumpărătorii care ridicau mâna ori de câte ori majorau preţul.

În cele din urmă, un negru uriaş cât o morsă, cu fruntea împodobită cu un turban de dimensiuni impresionante, m-a cumpărat. A cumpărat-o şi pe Dranka.

Eram consternată, stupefiată, umilită. Să devii sclava unui negru bătrân, urât şi gras mă scârbea.

Ne-am urcat, de data asta, într-un car bogat împodobit, cu uşi prevăzute cu ferestre zăbrelite şi cu perdele care ne

împiedicau să vedem afară. Eram aproape în întuneric, ca în cală. Pavajul de pietre ne zgâlțâia într-un zgomot infernal. Drumul a fost lung. Apoi carul s-a oprit, am auzit ordine de neînțeles, în limba turcă, și zgomotul unei porți de fier care se deschidea.

Îmi amintesc că am traversat trei porți boltite și că zgomotul se accentua. Ajunse la destinație, am coborât într-o curte interioară foarte mare. În primul moment, lumina puternică a soarelui ne-a orbit. Apoi am văzut de jur-împrejur ziduri și ferestre zăbrelite, ca într-o închisoare, în fața unei uși păzeau doi negri obezi, cu fețele buhăite, care ne priveau indiferenți.

Negrul cu turbanul lui enorm ne-a introdus într-un coridor împodobit cu desene complicate, aurite, pe un fond purpuriu. Am intrat într-o încăpere imensă, și ea aurită, unde negrul ne-a făcut semn să așteptăm.

A ieșit, și după câteva minute, care ni s-au părut mai lungi decât veacurile, s-a deschis o ușă și două femei între două vârste, impozante, bogat îmbrăcate, după moda orientală, și-au făcut o intrare solemnă, urmate de un negru vânjos, cu trăsături aspre, care purta pe pieptul lui larg un fel de medalie atârnată de un lanț gros de aur. Individul care ne cumpărase pășea în urma lor. Cortegiul era încheiat de șase tinere fete, foarte frumoase, îmbrăcate în mătăsuri fine. Sclave ca și noi, proveneau din diferite țări europene și aveau rolul de interprete pe lângă noile sosite.

Fata care vorbea italiana mi-a tradus cuvintele celei mai vârstnice dintre cele două femei:

– În calitatea mea de mare îngrijitoare a haremului prea-puternicului stăpân, sultanul Soliman al II-lea, stăpânul Imperiului Otoman, v-am ales pentru a vă bucura de neprețuitul privilegiu de a fi sclavele lui, de a încerca să-l distrați și să-i oferiți toate plăcerile pe care va binevoi să vi le ceară. Pentru a îndeplini cu grație această mare onoare, veți primi o instruire completă. Veți învăța limba turcă pentru a cunoaște literatura noastră, veți învăța să dansați, să cântați la un instrument muzical și mai ales să faceți dragoste. Dacă veți reuși să atrageți atenția Maiestății Sale, vă

vor aştepta mari recompense. Calea voastră va fi presărată cu flori. Şi dacă veţi reuşi să-i faceţi şi un copil, raiul se va deschide pentru voi...

Cu un gest ne-a arătat-o pe femeia care o însoţea:

– Marea maestră a garderobei va alege pentru voi cele mai potrivite toalete pentru a vă face seducătoare. Frumuseţea voastră va face restul.

Apoi l-a indicat cu mâna ei plină de inele strălucitoare pe vânjosul negru medaliat cu aur:

– Iată-l, în sfârşit, pe marele eunuc negru care veghează să fie ordine în harem. Vă va asigura protecţia dacă o veţi merita. Dar poate deveni foarte rău dacă veţi fi nedemne de încrederea noastră...

Ultima frază conţinea un avertisment şi câteva cuvinte enigmatice care mi-au dat fiori. Să mă protejeze de cine?... Sau de ce?...

Instrucţiunile acestea au fost repetate în mai multe limbi pentru a putea fi înţelese de toate fetele.

În haremul de la Yeni-Sarai, acest mic univers total izolat, am putut să-mi dau seama că pericolele te pândeau la orice pas...

Aşadar am devenit eleva unei şcoli care, pe de o parte, aducea cu o mănăstire care te izolează complet de lumea din afară, iar pe de alta semăna cu un bordel unde înveţi toate subtilităţile din Kama Sutra pentru un singur client: sultanul.

Eram în preajma unei depresii nervoase când am început cursurile. Speranţele mele de salvare printr-o intervenţie miraculoasă a tatălui meu se năruiseră. Mi-am dat seama că trebuie să mă adaptez acestui mod de viaţă pe care îl detestam cu toată fiinţa mea.

Am învăţat limba turcă cu subtilităţile ei pentru a recita versuri şi a cânta ca să dezmierd auzul domnului şi stăpânului meu, am învăţat să dansez lasciv, mijloc garantat pentru a-i excita poftele şi chiar să-i alint sexul exersând pe o copie în mărime naturală a falusului său în erecţie. După acest exerciţiu vărsam în secret, pentru că dacă aş fi făcut-o în public ar fi însemnat o insultă adusă augustului său organ. Trei sute de fete şi de femei tinere rivalizau, se întreceau, se

călcau în picioare pentru a câştiga privilegiul inestimabil de a excita simţurile stăpânului lumii, de a împărţi patul şi, scopul suprem, de a-i face un copil, pentru a intra în categoria atât de râvnită a cadânelor imperiale.

Când am folosit cuvintele „se călcau în picioare" n-am exagerat deloc. Competiţia era atât de strânsă, încât candidatele la patul sultanului nu ezitau să organizeze mici comploturi pentru a se descotorosi de rivalele care s-ar fi apropiat de realizarea marelui vis. Toate mijloacele erau bune. Să gâtui, să otrăveşti, să striveşti trupul unei sărmane fete între două uşi sunt accidente care pot interveni oricând. Intrigile ating o cruzime de neînchipuit.

Asta era protecţia salvatoare despre care vorbea marea îngrijitoare cu prilejul intrării noastre în această lume închisă, care semăna cu o junglă.

Pentru asigurarea unei oarecare discipline în acest viespar, o ierarhie strictă stabileşte care este poziţia fiecărei fete sau femei în harem.

La baza piramidei se aflau câteva sute de odalisce care, în afara şcolii, aveau sarcini foarte prozaice: serveau masa, ceaiul, se ocupau de copiii sultanului, de mama acestuia care poartă cel mai înalt titlu din harem - sultană Validé - o ajutau pe marea maestră a garderobei şi aşteptau nerăbdătoare să fie primite în serviciul personal al sultanului. Ele se întreceau să-l îmbrace, să-l dezbrace, să-l parfumeze şi uneori să-i facă servicii cu caracter mai intim.

Fetele care se fac remarcate de stăpânul credincioşilor primesc un mic cadou, o bijuterie, o rochie de mătase, o blană, apoi părăsesc dormitorul comun şi obţin o cameră personală - *dairé* - unde îl pot primi pe sultan. Câteodată acesta le uită şi visul frumos se termină în coadă de peşte.

Dacă Marele Stăpân o vizitează cel puţin o dată, ea devine *ikbal*. Această nouă promovare implică daruri bogate, bijuterii splendide, începe să se apropie de vârful piramidei, dar concurentele care au deja acelaşi rang îi fac viaţa amară. Dacă scapă de accidente - adesea provocate - şi îi mai oferă sultanului şi un copil, urcă la rangul de *haseki*, ceea ce presupune un apartament frumos, un număr mare de sclavi şi speranţa

de a deveni *kadâné*, adică soție a sultanului.

Este suficient să-i facă un băiat pentru a ajunge în vârful piramidei. Numai patru femei pot accede la această onoare care le deschide uşile familiei imperiale. Din acel moment obține un apartament cu trei camere şi perspectiva de a deveni într-o zi sultană *Validé* - mama sultanului - care reprezintă apoteoza, vârful piramidei.

Dar acum cărțile sunt făcute, iar haremul nu mai prezintă interes. Intrigile, aranjamentele de culise, accidentele n-au niciun rost. Pentru că terenul este sterp. Şansele inexistente.

Soliman îşi îndeplinise datoria de suveran. Îi făcuse kadânei Gülbahar un băiat, Mustafa, care trebuia să continue dinastia lui Osman.

Foarte mândră de această ispravă, se lăuda tuturor că nu are concurentă. Era adevărat. Soliman nu vizita haremul decât cu ocazia marilor serbări oficiale, când prezența lui era absolut necesară. Pentru sutele de *odalisce*, de *gediclişe*, de *gözdes*, de *ikbala* şi de *haseki*, care îi cerşeau o privire, speranțele se născuseră moarte. Ele îi pregăteau ospețe ca în poveştile cu zâne. În băuturile delicioase îi strecurau afrodiziace, desigur cu voia marii îngrijitoare şi a şefului eunucilor negri, căci şi ei voiau să reînvie vechea glorie a vizitelor imperiale, cu tot cortegiul lor de voluptăți senzuale şi de amoruri arzătoare. Dar nici dansurile lascive, nici muzica erotică, nici nudurile atrăgătoare nu reuşeau să-l seducă pe marele stăpân.

Cu un aer obosit aştepta sfârşitul spectacolului, felicita fetele care se obosiseră să-i placă şi se retrăgea maiestuos, făcând un semn uşor, cu mâna, pe deasupra acestei lumi prosternate la picioarele sale. Fatma - numele turcesc al Drankăi - se prinsese în joc. Când a fost promovată în serviciul personal al sultanului, s-a jurat să folosească toate subtilitățile artei pentru a-i aprinde poftele. Ajutată de o echipă de zece *gediclişe* la baia sultanului, primise permisiunea să-l maseze după baie. Deşi foarte impresionată de augusta lui nuditate, a început să-l ungă cu uleiuri parfumate, insistând mai mult asupra părților sensibile la stimulii erotici. Asistam la această scenă pentru că făceam parte din echipa ei. În ceea ce mă priveşte, încercam o

oarecare ruşine. Calmul, naturaleţea Fatmei mă uluiau.

A început cu spatele, conform lecţiilor primite, freca uşor umerii, şalele, fesele, masându-le uşor, pulpele; apoi a trecut la partea din faţă: piept, sâni, burtă şi în sfârşit penisul, care s-a încordat... l-a atins cu buzele, dar sultanul a reacţionat cu o promptitudine neaşteptată şi i-a îndepărtat capul, fără să o bruscheze, dar cu fermitate...

Toate fetele au observat gestul său. Nu voia să-şi risipească energia acceptând omagiul Fatmei. Se păstra numai pentru Ibrahim...

Concluzia era limpede...

După această şedinţă de seducţie ratată şi plecarea sultanului, Fatma mi-a mărturisit c-un surâs amar:

– Nu m-am simţit niciodată atât de umilită... Ibovnicul lui ne face o concurenţă devastatoare...

Tovarăşele din echipă au consolat-o, dar cu o bucurie ascunsă. Fatma pierduse şansa de a fi promovată *gözde*...

Această încercare nereuşită a derutat-o, în schimb, pe marea îngrijitoare. Pentru a salva onoarea haremului, ne-a dat o explicaţie care se voia plauzibilă:

– Domnul şi stăpânul nostru ne-a dat strălucita dovadă a mărinimiei, a bunăvoinţei sale. S-a abţinut să facă dragoste cu femeile din haremul său pentru a nu le zămisli copii care ar suferi mai târziu legea fratricidului...

Justificarea mirosea de departe a linguşeală, dar pentru a salva situaţia, a trebuit s-o acceptăm exact aşa cum ni s-a servit...

Să readucă la normal viaţa sexuală a sultanului devenise o obsesie pentru fetele din harem, o chestiune de amor propriu, cu atât mai mult cu cât virginitatea începuse să le neliniştească.

Aici, în Turcia, în harem există mai multe femei la dispoziţia unui bărbat.

La noi, în Veneţia, o femeie care se mărita se culca, la scurt timp, cu toţi fraţii soţului ei. Este caraghios, dar este purul adevăr.

În haremul imperial de la Yeni-Sarai fetele cu sângele mai cald se dedau plăcerilor cântate de Sappho. Dar dacă această

soluție este o ușurare pentru cele mai multe, există și o minoritate activă, care caută metode mai eficiente pentru a-și potoli focul erotic care le mistuie.

Fetele cele mai întreprinzătoare se adunau în consilii.

– Tinerii noștri eunuci ne-ar putea fi de folos la nevoie. Deși urâți, grași, castrați, se întâmplă să li se mai scoale câteodată. Faptul că nu pot elimina sperma este, într-un fel, un avantaj. Să rămâi însărcinată în harem cu un alt bărbat decât sultanul ar atrage automat pedeapsa capitală.

Cele mai întreprinzătoare au găsit un procedeu care le-ar fi putut aduce satisfacții de mare intensitate, dar care implica pericole foarte mari.

De necrezut! Fatma, dulcea sârboaică pe care o cunoscusem în cala împuțită a galerei pirat, a preluat conducerea nucleului dur al generației noastre. Ea a găsit o soluție capabilă să ofere satisfacțiile cele mai complete, dar, sigur, nu scutite de primejdii.

Miza merita însă riscul.

În timpul iernii, soldații din garda palatului ne aduceau lemne pentru încălzirea sutelor de dormitoare, camere, apartamente, săli de baie, de gimnastică, budoare, locuri de rugăciune, latrine și altele. Ca să traverseze coridoarele - cu lemnele în spate - soldații purtau fesul bine îndesat pe frunte și gulere înalte, ca apărătorile la cai, care le limitau câmpul vizual. Li se interzicea să privească la tinerele fete ale haremului. Se apărau cât puteau mai bine de poftele care, odată satisfăcute, i-ar fi putut costa viața.

Dacă soldații se arătau foarte prudenți, fetele, deși obligate să-i evite, nu pierdeau ocazia să le iasă ca din întâmplare, în drum, să-i urmărească cu privirea aruncându-le surâsuri care să-i ademenească.

Un grup de *odalisce* și de *gediclișe*, cu care împărțeam dormitorul comun, au hotărât să acționeze. Fatma, Atifa, Munia, Aișa, Farida, Bahija, Rașida, Samah, Najiba și cu mine. Aceste nume turcești erau purtate de trei italience, două sârboaice, o nemțoaică, o spaniolă, o egipteancă și două krghize. Nicio turcoaică.

Le-am avertizat că acțiunea plănuită nu mă entuziasma,

dar le-am făcut promisiunea că-mi voi ține gura, indiferent de ce se va întâmpla.

Când soldatul încărcat cu lemne a intrat în dormitor, Fatma a închis uşa, în timp ce tinerele fete s-au aruncat asupra lui şi au început să-l dezbrace cu o viteză şi o energie care l-au imobilizat. Datorită intensității atacului, n-a mai opus nici cea mai mică rezistență. L-au răsturnat pe podea şi, după ce l-au dezbrăcat complet, l-au violat folosind toate rafinamentele învățate la o şcoală care nu avea decât un singur scop: să ofere sultanului plăcerile, voluptățile cele mai intense.

L-au mângâiat, l-au dezmierdat, i-au muşcat uşor lobul urechilor, mameloanele, l-au sărutat pe tot corpul, s-au frecat de el cu sânii şi sexul.

Supus acestui val de mângâieri, de sărutări, soldatul gemea dus de valuri de voluptate care se intensificau, slăbeau şi reveneau la atac...

Îi lingeau subsuorile, buricul şi cele mai intime părți ale corpului.

Fatma l-a încălecat, i-a apucat falusul şi, după ce l-a înfipt în vagin, a tresărit pentru că era virgină şi o durere fulgerătoare, dar de scurtă durată, a făcut-o să geamă.

Soldatul era atât de excitat încât a ejaculat de mai multe ori, astfel încât toate fetele au reuşit să-l folosească, potolindu-şi pe rând setea de dragoste de care erau lipsite...

Acest spectacol, la care am asistat fără să particip, a durat mai puțin de o jumătate de oră.

Apoi l-au ridicat în picioare, l-au îmbrăcat, i-au înfundat fesul pe ochi şi l-au împins năucit spre uşă.

– Aşteptați!, strigă Fatma, care, între timp, îşi refăcuse toaleta şi se strecurase fără zgomot pe coridorul care, din fericire, era gol.

Se întoarse repede şi şopti:

– Dați-i drumul! Repede!

Fetele l-au împins afară şi apoi au închis uşa, fără zgomot, în urma lui. Izbucniră în hohote de râs.

Aventura se terminase...

Viața monotonă şi-a reluat cursul în haremul imperial de la Yeni-Sarai...

O ultimă explicație. Descrierea în amănunt a acestei scene dovedește bogăția de cunoștințe și tehnici dobândite pe canapelele școlii noastre de înalte studii erotice. Noi am învățat limbajul cel mai poetic al dragostei, dar și jargonul cel mai vulgar care avea darul să-l excite pe răposatul sultan Selim.

Gusturile în materie de sex ale padișahului nostru Soliman sunt cunoscute. Poate că într-o zi va binevoi să coboare și printre noi. Așteptând acest moment, rămânem în alertă permanentă.

GOTTFRIED von BERLICHINGEN
cavaler, cunoscut sub porecla de „Götz cel cu pumnul de fier"

Meseria mea este războiul. Nu sunt un mercenar care își închiriază sabia celui care dă mai mult. Mă lupt pentru dreptate. Scot spada pentru a apăra interesele clasei mele și ale poporului meu.

Din nenorocire, de câtva timp, Germania se cufundă în haos. Nesătui, marii seniori feudali vor să mai ciupească ceva din măruntele proprietăți ale micii nobilimi, adesea incapabilă să se apere. Mânați de o trufie bolnavă se opun până și puterii imperiale și se încăpățânează să-i reducă autoritatea împăratului la un fel de element decorativ. Înalți demnitari ai Bisericii, care dispun de numeroase venituri, se comportă ca autocrați față de micul cler. Rivalitățile sălbatice dezbină marile orașe. O prăpastie de netrecut se cască între bogați și săraci. Dar cei mai oropsiți sunt țăranii, speculați sângeros de nobili și de ecleziaști, de burghezi, de autorități, de mercenari, de tâlhari.

În mijlocul acestei furtuni se ciocnesc forțele antagonice ale unei religii măcinate de curente și contracurente care se înfruntă cu încrâncenare. Iisus Hristos predica: „Iubiți-vă unii pe alții precum și eu v-am iubit". Slujitorii săi îi împing

pe credincioşi să se omoare între ei.

În Germania, catolicii şi protestanţii, anabaptiştii şi husiţii, calviniştii şi zwinglaniştii se înfruntă cu o furie oarbă. Cei mai slabi pier arşi pe rug, cei mai puternici fac prozeliţi care se înmulţesc precum ciupercile după ploaie.

Pe fundalul acestui decor înroşit de sânge a izbucnit revolta ţăranilor. Adânca lor nemulţumire îşi avea rădăcinile înfipte într-un trecut îndepărtat, dar nimeni nu s-a interesat de mizeria în care trăiau, de nevoile lor, de disperarea lor.

Trebuie să declar că, prins în angrenajul războiului mocnit care opunea mica nobilime principilor şi înalţilor ecleziaşti, nu mi-am dat seama de gravitatea mişcărilor ţărăneşti, la început răzleţe, dar care urmau să ia în curând o amploare surprinzătoare, târându-mă, împotriva voinţei mele, în această vâltoare în care eram sortit să joc un rol important.

Propriile mele probleme îmi ocupau mai tot timpul. Luptasem împotriva mercenarilor recrutaţi de burghezii din Nürnberg, am participat la asediul târgului Landshut - unde mi-am pierdut mâna dreaptă, înlocuită de chirurgi cu un aparat metalic -, m-am luptat cu odiosul elector de Mainz, am acceptat alianţa ducelui de Wurtemberg, pentru că servea propria noastră cauză, şi era să pier de trei ori în ambuscade pregătite de falşi prieteni.

Am fost mai norocos decât Franz von Sickingen care, după o carieră strălucită, a murit apărându-şi castelul asediat de armatele reunite ale electorului Palatin, o canalie înrăită, ale prinţului de Hesse, o adevărată morişcă politică, şi ale episcopului de Trier, unul dintre acei ecleziaşti care preferă să slujească mai degrabă sabia decât chivotul. Despre moartea lui circulă două variante. Prima, că şi-a dat duhul golit fiind de sânge, într-o celulă subterană a turnului castelului său. A doua versiune ar fi că a fost executat din ordinul episcopului de Trier, care nu-i putea ierta faptul nelegiuit de a fi ridicat armele împotriva Sanctităţii Sale.

Cea mai mare parte a gentilomilor săraci îşi vindeau viaţa diavolului. Luptând într-un război fără sfârşit, au o existenţă aventuroasă, fără să se bucure de căldura unui cămin.

În ce mă priveşte, aveam o soţie pe care o adoram, copii pe

care îi purtam în inima mea şi care asigurau echilibrul moral al existenţei mele.

Copiii mei se ocupau cu pasiune de o haită de câini care se ţineau după ei ca nişte umbre. Unul dintre câini, un setter care răspundea la numele de Pic, se ataşase de mine şi nu mă părăsea nicio clipă. Când îl luam la vânătoare, îl făceam fericit. Când plecam la război şi-l lăsam acasă, era nenorocit, aproape că nici nu mai mânca, slăbea, nu voia să se mai joace şi se izola de ceilalţi câini.

Când mă întorceam acasă ieşea din apatie şi alerga spre mine scâncind de bucurie, dădea din coadă, îşi freca botul de piciorul meu, îmi lingea mâinile şi ţopăia în preajmă.

Dar aceste perioade de acalmie, de seninătate durau puţin. Trompetele care anunţau un nou război îmi tulburau din nou liniştea.

Revolta ţăranilor, care mocnea de multă vreme, a izbucnit în Pădurea Neagră, la Teugen, ca urmare a arestării unui predicator luteran denunţat de starețul din Reichenau. Istoviţi, exploataţi, trataţi ca vitele de povară, supuşi la corvezi grele, vedeau în Luther un cavaler medieval eliberator, braţul dreptăţii lui Dumnezeu. După regiunile în care apăreau, rebeliunile se numeau: răzmeriţa în papuci, răscoala sărmanului Johann, cuţitul şi pacea, liga celui Atotputernic.

Furia ţăranilor a izbucnit atât de spontan, încât i-a luat pe toţi pe nepregătite. Rebelii dărâmau castelele, distrugeau mănăstirile, dădeau foc hambarelor şi morilor, îi vânau şi-i ucideau pe indivizii care purtau pinteni.

Lumea îi credea incapabili să pună mâna pe arme, să lupte. Uitaseră că din mijlocul lor fuseseră recrutaţi faimoşii *landsknechts*. Instruiţi de ofiţeri de carieră, îi omorau fulgerător pe inamici şi îi tăiau în bucăţi. Acum se luptau fără să fie organizaţi şi comandaţi de nobili. Duceau acest război pe cont propriu.

Baronul Wolfgang von Kalemberg, care tăia mâna ţăranilor prinşi când vânau pe pământurile lui, a fost hăituit ca un animal sălbatic şi omorât de propriii lui şerbi.

Un prieten al meu, Wilhelm von Hartenstein, a fost ars de viu în castelul său incendiat de ţărani.

Contele Ludwig von Helfenstein, căsătorit cu fiica naturală a defunctului împărat Maximilian, a fost strangulat de arendaşii săi, care au dansat în jurul cadavrului, de faţă cu soţia lui înecată în plâns. Apoi l-au urcat, împreună cu fetiţa lui de doi ani, într-o căruţă încărcată cu gunoi şi l-au abandonat la porţile oraşului Heilbrunn.

În târgul din vecinătatea castelului meu răzmeriţa abia se pornise, când a venit un curier de la electorul de Saxa, care mă convoca de urgenţă, împreună cu soldaţii mei, pentru a-i combate pe rebeli.

Toboşarii, care din ordinul meu anunţau în pieţele publice mobilizarea vasalilor, au fost primiţi cu pietre, cu înjurături şi huiduieli.

I-am răspuns în scris electorului că nu-mi rămâne decât să angajez mercenari, dar că, pentru această acţiune, am nevoie de bani. Am aşteptat în zadar instrucţiunile sale.

Mă pregăteam să mă alătur lui cu o mână de servitori, dar soţia mea m-a implorat să nu comit imprudenţe. Drumurile nu erau sigure, iar veştile care soseau din când în când semnalau începutul unui sângeros război civil care cuprinsese deja Palatinatul, Alsacia, Bavaria, Tirolul, Lorena, Westfalia...

De frica represaliilor, numeroase oraşe şi-au deschis porţile în faţa insurgenţilor.

Oraşele mari, care dispuneau de resurse financiare importante, au angajat trupe de mercenari pentru a le apăra independenţa.

Mari domenii care aparţineau Bisericii catolice au fost împărţite ţăranilor săraci.

Vasalii mei, deşi se revoltau, păstrau faţă de mine o oarecare reţinere, ştiind că nu dispun de mijloace suficiente pentru a rezista unui eventual asediu. Îngrijoraţi, aşteptam desfăşurarea evenimentelor. Tensiunea nervoasă a soţiei mele se transformase în panică. Din fericire, copiii noştri trăiau în lumea lor, populată cu jucării şi cu mica lor haită de câini. Numai Pic era agitat. Se ţinea mereu după mine, iar ochii lui credincioşi îmi urmăreau toate mişcările.

Soţia mi-a mărturisit că interceptase o scrisoare de la electorul de Saxa, care îmi cerea să mă prezint la cartierul său

general cu sau fără oamenii mei. În orice caz, urma să primesc comanda unor mercenari elvețieni care nu se solidarizaseră cu rebelii.

Se temea că plecarea mea o va lăsa singură - împreună cu copiii - fără nicio apărare în fața răzvrătiților.

Am dojenit-o că se amesteca în afacerile mele. Dar n-am insistat, pentru că ireparabilul se produsese. În sinea mea îi dădeam dreptate. Dar mă așteptam la complicații, care de altfel nu au întârziat să apară.

O delegație de țărani, ale căror figuri îmi erau cunoscute, s-a prezentat la castel având în fruntea lor un necunoscut, îmbrăcat în negru, ca un orășean sau ca un intelectual. Fața lui exprima o voință îndârjită. S-a prezentat cu o oarecare trufie. Se numea Johann Müller și făcea parte din comitetul de conducere al revoluționarilor.

– Știm că sunteți un militar de excepție. Sunt însărcinat să vă încredințez comandamentul forțelor noastre armate. Experiența dumneavoastră militară ne-ar fi de mare folos. Veți dispune de bani pentru angajarea instructorilor de care aveți nevoie.

Această propunere m-a năucit. Nu-mi venea să cred. Mi-am recăpătat calmul și i-am răspuns cu oarecare ironie:

– Nu cred că v-aș putea satisface cererea. Mișcarea dumneavoastră este îndreptată împotriva nobililor.

– Nu! Vă înșelați! Este îndreptată împotriva tuturor acelor indivizi care, indiferent de rang sau de situație, abuzează de autoritatea lor și ne tratează ca pe niște sclavi. Acum trebuie să plătească pentru abuzurile, jafurile, crimele lor. Noi respectăm legea dată de Dumnezeu lui Moise pe muntele Sinai. Plătești cu viață pentru viață, cu ochi pentru ochi, cu dinte pentru dinte. Legea Talionului. În ce vă privește, mă tem că nu aveți de ales. Comitetul consideră că sunteți singurul șef militar capabil de victorie.

Apoi adăugă cu un zâmbet în doi peri:

– Pentru soția și copiii dumneavoastră nu trebuie să vă faceți griji. Oameni de încredere le vor asigura paza.

Pricepusem. Îmi luau familia ostatică. Făcu o precizare:

– Să știți că sunteți singurul aristocrat din regiune a cărui

viață nu a fost amenințată. Seniori cu rang înalt şi mult mai puternici decât dumneavoastră au fost deposedați de bunurile lor, obligați să renunțe în scris la titlurile lor de noblețe, au devenit țărani şi şi-au salvat viața după ce au implorat în genunchi iertarea foştilor arendaşi. Numele lor?... Ex-contele Albrecht Hohenlohe şi ex-contele Georg Lowerstein... Două exemple dintr-o mie.

Înainte de a pleca mi-am sărutat soția şi copiii, care plângeau de-mi frângeau inima.

– Nu vă temeți, doamnă! Va reveni încoronat cu lauri, în fruntea țăranilor învingători!, a promis Müller, care asista la această scenă.

Presupun că mă supraveghea pentru a mă împiedica să evadez. N-am uitat să mângâi câinii. Pic îmi lingea mâinile şi scheuna ca şi cum ar fi ştiut că trebuie să plec.

Într-o zi tristă, cu nori negri de ploaie, am plecat spre cartierul general al țăranilor. Eram escortat de oamenii lui Müller, deoarece pe soldații mei îi lăsasem la castel pentru a veghea asupra familiei mele.

Oburniță rece, dușmănoasă, îmi producea o stare generală îngrozitoare. După un marş lung, am făcut o haltă pentru a lăsa caii să se odihnească puțin. Am găsit un adăpost amărât într-o mănăstire pe jumătate distrusă de un incendiu. Călugării o părăsiseră.

De-abia descălecasem, când am văzut un câine - cu părul plin de noroi, udat de ploaie - care s-a apropiat de mine dând sfios din coadă. Sleit de puteri, abia se mai ținea pe picioare. Când a încercat să-mi lingă mâna, mi-am dat seama că era Pic. Alergase ore în şir ca să nu se despartă de mine. Înşelase paza de acasă pentru a mă însoți.

Pic era un terrier de mărime mijlocie. Când am plecat din nou la drum l-am urcat în şa, în fața mea. O poziție nu prea comodă pentru el, dar dacă ar fi continuat să fugă după noi, ar fi murit.

Pentru oamenii simpli din escorta mea, un câine cocoțat pe un cal reprezenta un spectacol straniu, caraghios. Mă priveau cu o ironie abia ascunsă.

În mod firesc, funcția îmi dădea dreptul să-mi transport

bagajele într-o căruță. Pic va deveni pasagerul ei permanent. În mijlocul acestor răzvrătiți, care acceptau comanda mea ca pe o necesitate vitală, ca pe un rău necesar, şi care în sinea lor mă disprețuiau, aveam un singur prieten sincer, un sprijin moral şi - de ce nu - o legătură spirituală cu ai mei, care aşteptau îngrijorați veşti din partea mea.

Înainte de a-l întâlni pe Thomas Münzer, şeful charismatic al rebelilor, mi-am putut face o idee despre lipsa lor de organizare şi despre armamentul aproape primitiv de care dispuneau. Împărțiți în bande, mai mult sau mai puțin numeroase, după prestigiul dobândit de şeful lor, obținuseră câteva succese datorită elementului surpriză produs de o serie de atacuri neaşteptate asupra unor obiective prost sau insuficient apărate.

Am început prin a face ordine în acest haos. Marile unități vor fi formate din companii de câte cinci sute de oameni fiecare. La rândul lor, companiile vor fi împărțite în plutoane de câte cincisprezece indivizi. O ordine de luptă bazată pe modelul regimentelor de *landsknechts*, mercenarii elvețieni, alături de care luptaseră un număr însemnat dintre țăranii noştri. Toți şefii de unități vor fi aleşi în funcție de calitățile lor militare şi de capacitatea de a comanda. Printre ei se aflau şi câțiva boiernaşi săraciți.

Dacă mânia, fanatismul, voința de a învinge cu orice preț stimulau puterea lor de luptă, armamentul era aproape primitiv. Sulițe, săbii, pumnale, furci de război, arcuri, lănci, câteva arbalete, câteva pistolete găsite în castelele jefuite. Artileria era aproape inexistentă. Nu aveau nici unități călare. Infanteria rebelilor n-ar putea rezista niciodată unei şarje a infanteriei grele inamice.

L-am cunoscut în fine pe Thomas Münzer, un iluminat convins de victoria finală a cauzei sale, care se identifica intim cu cea a săracilor. Era înconjurat de fanatici, care manifestau un integrism religios intransigent, şi de laici însuflețiți de un radicalism politic neînduplecat. Purtați de visuri, erau incapabili să vadă realitatea plină de amenințări îngrozitoare care se întrezăreau la orizont. Entuziasmați de succesele obținute la începutul campaniei lor, nu puteau înțelege că un război de uzură le-ar fi fost fatal.

Neutralitatea mea, eliberată de prejudecăți, îmi permitea să întrevăd pericolul.

Luther, călăuza lor religioasă, inspirase indirect revolta țăranilor. Această răscoală sângeroasă, de proporții neașteptate, l-a pus în fața unei mari dileme. Să-i sprijine pe țăranii care îl urmaseră cu o credință neclintită, sau să îmbrățișeze cauza principilor care până la urmă vor obține victoria?... Odată efectul surpriză trecut, forțele armate ale celor puternici, mai bine înarmate, susținute de mercenarii elvețieni atrași de clinchetul monezilor de aur, vor înclina balanța de partea autorităților feudale.

În mintea lui Luther rămăsese gravat exemplul lui Jan Hus, care pierise pe rug după ce luptase pentru cauza celor mărunți. Uitase că Iisus Hristos s-a jerfit pentru salvarea sărmanilor.

A trecut, așadar, cu arme și bagaje în tabăra celor puternici, după principiul eu îți dau ție, tu îmi dai mie. Le-a acordat sprijinul său moral și religios, impunându-le în schimb germanilor noua lui religie.

A început prin lansarea manifestului *Contra bandelor de ucigași și jefuitori țărani* urmat de *Scrisoare despre cărticica de luptă împotriva țăranilor*. Aceștia trebuia uciși asemenea câinilor turbați, pentru că s-au revoltat împotriva autorităților legitime și au distrus bunuri care nu le aparțineau. Prin ticăloșiile, prin mișeliile lor s-au coborât la nivelul celor mai înrăiți tâlhari. Au comis nenumărate crime și nelegiuiri în numele Evangheliei. Puterea laică, instrument al mâniei divine, nu trebuie să fie îngăduitoare. Neînduplecată, severă, dură, ea va deschide pentru aceste canalii porțile iadului și ale morții veșnice.

Declarațiile tunătoare ale lui Luther au zdruncinat Germania din temelii. Nobilimea jubila. Dreptul de a se răzbuna pe nemernicii rebeli le era consfințit prin voința și porunca lui Dumnezeu.

Pentru țărani, aceste amenințări fulgerătoare au căzut asemenea unei condamnări la moarte. O parte din ei au fost cuprinși de disperare. Dar toți aveau sentimentul că au fost trădați. O lovitură de pumnal dată în spate.

Cei mai violenți au fost cuprinși de un val de furie. Dumnezeu pedepsea lupta pentru libertate, pentru o viață mai bună. De un asemenea Dumnezeu nu aveau nevoie. Mobilizați, au înmulțit atacurile împotriva castelelor, a marilor orașe, a burghezilor trufași și nerușinați.

Münzer tuna și fulgera împotriva samavolniciei lui Luther. În trecut fusese unul dintre partizanii lui cei mai zeloși. Luptase alături de el. Acum a trecut în rândul inamicilor săi cei mai înverșunați. Discipolii săi fanatici adoptau aceeași conduită. Pentru ei profesorul de la Wittenberg se vânduse diavolului.

În tabăra nobililor sunase goarna de luptă...

Printre umaniștii din lumea întreagă hotărârea lui Luther a stârnit numeroase comentarii, mai mult sau mai puțin favorabile. Savantul Erasmus din Rotterdam, care se gândise și el la o reformă a Bisericii catolice, dar cu acordul înalților demnitari, îi aducea aspre critici.

– Culegeți ce ați semănat: violență și moarte. Când ați afirmat că fiecare credincios este în stare să citească, să interpreteze și să înțeleagă Biblia, țăranii sufocați de servituți au crezut în cuvântul dumneavoastră ca în litera Evangheliei. Și Evanghelia neagă sclavia și propovăduiește libertatea, egalitatea între oameni.

Alți umaniști îi reproșau oportunismul, contradicțiile, argumentele false.

Luther răspundea netulburat:

–Am afirmat că omul se naște liber, dar societatea îi impune responsabilități stricte, respectul autorităților, al ierarhiei, al principilo, care sunt aleșii lui Dumnezeu...

Foarte tânărul Philippe Melanchton, care la vârsta de șaptesprezece ani avea să devină profesor de limbă greacă la Universitatea din Wittenberg, unul dintre cei mai străluciți discipoli ai lui Luther, aproba fără rezerve tezele profesorului său.

– Țăranii sunt niște criminali care merită cele mai aspre pedepse, deopotrivă cu hoții și cu asasinii, judecătorii trebuie să se arate indulgenți numai cu orfanii care vor rămâne singuri după ce părinții lor vor fi executați. În tratatul *Despre puterea laică* afirma categoric: unica libertate pe care un

creştin o poate pretinde este să intre în legătură cu Dumnezeu fără mijlocirea preoților. Îi sunt de-ajuns citirea Bibliei şi meditația divină. Autoritatea, chiar abuzivă, trebuie să fie respectată riguros. Dacă principele este un călău, el este călăul lui Dumnezeu.

Asemenea lui Sickingen sau Hutten şi a sute de gentilomi nevoiaşi, am adoptat religia reformată pentru că l-am admirat pe Luther şi m-am simțit apropiat de doctrina lui. În schimb, pentru noua lui orientare nu simt decât repulsie.

Nu adoptasem din toată inima cauza țăranilor. Dar în mijlocul lor am învățat să-i cunosc şi să-i înțeleg. În pragul lumii care se schimba, condiția umilitoare a iobagilor trebuia să dispară.

Pentru moment eram înhămat la căruța lor şi viitorul se anunța întunecat, foarte întunecat. Principii organizau o armată puternică. Episcopul de Würzburg şi arhiepiscopul de Mainz lepădaseră cârja episcopali pentru armură şi sabie. Ducii de Bavaria, de Lorena, de Wurtemberg, de Hessa uitaseră vremelnic neînțelegerile dintre ei şi se uniseră împotriva duşmanului comun. O armată imperială comandată de Georg von Waldburg le-a venit în ajutor.

La Memblingen am suferit prima noastră înfrângere. Cavaleria grea a inamicului a pus pe fugă infanteria noastră, deşi era bine echipată cu muschete. Oraşul Salzburg, ocupat de oamenii noştri, a rezistat trei săptămâni în fața mercenarilor lui Frundsberg, înainte de a capitula. Oraşul Weinberg, care fusese scena torturilor suferite de contele de Helfenstein, a fost distrus de ghiulele şi populația decimată. Din Tirol şi din Franconia, din Lorena şi din Wurtemberg veştile rele nu mai conteneau. Disciplina n-a fost niciodată o calitate a trupelor țărăneşti. Unitățile care luptau separat, după ce au suferit înfrângeri grele şi numeroase pierderi de oameni, au început să se împrăştie. Braconierii care vânau nestingheriți în pădurile senioriale deveniseră la rândul lor vânat pentru forțele de represiune.

Numai armata care se afla sub comanda mea îşi păstrase efectivul aproape neatins.

Frundsberg făcuse joncțiunea cu trupele Electorului Palatin

şi ale electorului Triers şi se îndreptau spre Würzburg, ultimul mare oraş rămas sub controlul nostru. Din nenorocire, fortăreaţa lui era încă în mâinile trupelor rămase credincioase puterii prinţilor, comandate de Sebastian von Rattenhau pe care îl cunoscusem pe când ne aflam de aceeaşi parte a baricadei. Acum eram inamici. Garnizoana lui, deşi compusă dintr-un număr mic de oameni, rezistase eroic asalturilor noastre. Trebuia să o obligăm să se predea înainte de sosirea lui Frundsberg. Altfel, riscam să fim prinşi între două focuri. Înainte de căderea nopţii am început atacul.

L-am sfătuit pe Münzer să iniţiem convorbiri de pace.

Cu un fanatism vecin cu nebunia a ripostat violent:

– Nici nu poate fi vorba! Vom învinge sau vom muri sub zidurile acestui oraş! Am început războiul pentru a desfiinţa privilegiile nobililor şi ecleziaştilor care îi împovărează atât de greu pe ţărani. Să suprimăm impozitele, să ştergem ultimele urme ale feudalităţii, să impunem participarea proprilor noştri judecători la tribunalele statului, să lichidăm clasele sociale, indiferent de forma lor. Să rămână numai puterea imperială care este recunoscută de Biblie... Şi să renunţăm la toate aceste sublime revendicări? Să renunţăm la lupta pentru drepturile ţăranilor?... Să le trădăm încrederea aşa cum a făcut-o Luther?... Să pieri pentru o cauză sfântă este o datorie şi o bucurie care vor supravieţui dincolo de moarte!

Mărturisesc fără ocol că refuzam să-mi sacrific viaţa pentru o cauză care nu era a mea. Îmi voi îndeplini datoria până la capăt. Dar să caut moartea asemenea lui Münzer şi a fanaticilor care îl înconjurau, să mă sacrific?... Asta nu!... Trebuie să trăiesc pentru a-mi proteja familia şi pe acest biet animal care se ţine după mine şi mă priveşte cu ochii lui blânzi şi credincioşi! Pentru unii oameni ar părea nepotrivit să pui câinele pe acelaşi plan cu copiii... pentru mine este cât se poate de firesc...

Fortăreaţa rezistă numeroaselor atacuri, soldate pentru noi cu serioase pierderi de vieţi omeneşti. Lipsa unei artilerii pe măsura eforturilor noastre ne împiedica să devenim stăpânii fortăreţei. Zorile ne-au surprins fără să fi încheiat această operaţiune vitală pentru noi.

Am abandonat Würzburg. Münzer refuzase în continuare orice compromis...

– Vom învinge, pentru că Dumnezeu este de partea noastră!, striga el.

Am dat prima bătălie la Königshofen. Pentru noi, disproporția de forțe a fost dezastruoasă. În mod excepțional între principi se crease o unitate de monolit. Performanță datorată urii împotriva țăranilor, care îndrăzniseră să se răscoale împotriva drepturilor lor, de esență divină.

Oamenii noştri au înfruntat focul inamic cu un curaj impresionant, în ciuda pierderilor grele am evitat o încercuire şi ne-am retras în ordine.

Dar acest răgaz a fost de scurtă durată. Unitățile lor de cavalerie ne-au ajuns din urmă la Engelstadt. Ne-au atacat coloanele, care au fost nevoite să se oprească pentru a le opune rezistență. Tocmai acum a sosit şi infanteria principilor. Însuflețiți de energia disperării, oamenii noştri au opus o rezistență nebunească. Inamicul, care nu se aştepta la un asemenea obstacol, îşi slăbise presiunea şi ai fi zis că soarta bătăliei se întorcea în favoarea noastră.

Münzer ridica brațele spre cer ca iluminat:

– Dumnezeu este cu noi!, striga el. Sabia lui de foc îi va ucide pe aceşti păcătoşi mizerabili!

Barajul uman îmi dădea şi mie speranțe. Dar iluziile s-au risipit repede, când am aflat că o nouă armată inamică ne atacă spatele. Ea se desfăşura în evantai şi penetra apărarea slabă a trupelor noastre, luate pe neaşteptate. Lupta s-a transformat în masacru.

Țăranii rămaşi în viață, demoralizați, epuizați au depus armele. Prizonierii au suferit pedepse îngrozitoare. Episcopul de Würzburg asista personal la execuții. Vânat cândva de rebelii din dioceza sa, înaltul demnitar al Bisericii îşi lua acum revanşa. Numeroşi captivi au fost spânzurați de ramurile copacilor. Lui Münzer şi tuturor conducătorilor rebeli li s-a tăiat capul.

Eu am fost arestat de mercenarii lui Frundsberg. Înainte de a fi prins, l-am zărit pe Pic muşcând pulpa piciorului unui soldat care mă îmbrâncea cu brutalitate. Furios, acesta l-a

lovit cu patul puştii. Cu botul însângerat, câinele s-a prăbuşit şi a rămas nemişcat. Acest spectacol mi-a sporit ciuda.

Un tribunal militar m-a condamnat la închisoare pe viaţă. Îmi datoram viaţa câtorva martori care au declarat că am fost forţat să preiau comanda ţăranilor.

După doi ani de închisoare în Augsburg, am fost graţiat din ordinul împăratului Carlos al V-lea, care m-a luat în serviciul său. Când am ieşit din închisoare, am zărit lângă poarta cea mare un câine flămând care îşi pierduse aproape tot părul. Când m-a văzut, s-a târât gemând la picioarele mele. Era Pic, care mă aşteptase doi ani la intrarea temniţei. Schelălăia de bucurie şi de suferinţă. Santinela care era de gardă m-a privit uimită:

– Dumneavoastră sunteţi stăpânul lui?... Locuitorii din vecinătate i-au admirat credinţa şi i-au adus apă şi hrană. Întotdeauna trist, abătut, abia se atingea de mâncare. Privea tot timpul spre poarta închisorii. Zi şi noapte. Ne obişnuisem cu el. Ne va lipsi.

Încercam o emoţie de nedescris. Acest căţel era îngerul meu păzitor. Într-o zi îmi voi scrie memoriile. El îmi va inspira cele mai frumoase pagini. Pagini dedicate celui mai bun prieten. Poate unicul meu prieten. O prietenie pe care oamenii, mânaţi numai de interese, nu vor fi niciodată capabili să ţi-o ofere...

CHARLES - DUCE DE BOURBON, d'AUVERGNE şi de CHÂTELLERAULT, conte de Clermont-Beauvaisis, de Forez-Montpensier, de la Marche, de Gien şi de Clermont-Auvergne, delfin d'Auvergne, viconte de Carlat şi de Murat, senior de Beaujolais, de Combrailles de Mercoeur, de Annonay, de Roche-Reinier şi de Bourbon-Lancy şi prinţ suveran de Bombes

Dragostea nebună a unei bătrâne vrăjitoare pentru un tânăr de vârsta fiului ei avea să aducă Franţa aproape de marginea prăpastiei.

O plasă de intrigi scabroase se țesea ca o pânză de păianjen peste conflictul care mocnea între Casa d'Angoulême, ce pusese gheara pe tronul Franței, şi Casa de Bourbon, care aspira la o poziție dominantă, ținând seama de originea sa regală.

Printre actorii acestei sinistre tragedii se remarca Louise de Savoia, ce fusese măritată cu un moşneag aproape impotent, pe care, de altfel, nici nu-l iubea, împrejurare care arunca o umbră asupra legitimității fiului ei François, urcat mai târziu pe tronul Franței sub numele de François I. Un amant discret, Duprat, promovat ulterior cancelar, ar putea spune câte ceva.

Ajunsă la o vârstă înaintată, Louise voia să-şi răzbune tinerețea pierdută, dezvirginând adolescenții de la Curte. Părinții nu protestau.

Devenise un obicei ca o femeie de încredere, de o anumită vârstă, să-i ajute pe adolescenți să se descurce, încercând prima lor experiență sexuală. Relațiile de acest gen cu o doamnă aşa de sus-pusă puteau aduce avantaje.

În ceea ce mă priveşte, acest obicei mă dezgusta. Nu concep să fac dragoste cu o femeie bătrână.

Când am întâlnit-o prima oară pe Louise de Savoia aveam treisprezece ani. M-a privit îndelung, cu un zâmbet ademenitor, apoi mi-a spus câteva cuvinte care mi-au sunat ciudat:

– Într-o zi tu vei fi micul meu soț adorat!

– M-aş mira!

Răspunsul meu a surprins-o neplăcut, pentru că şi-a încrețit fruntea.

– Nu-ți lipseşte tupeul!

Louise avea prostul obicei de a-i tutui pe toți cei admişi în cercul intimilor ei. Iar eu refuzam să fiu inclus în acest cerc.

Complicații ulterioare au făcut ca acest incident, aparent neînsemnat, să capete proporții de tragedie antică. Expun versiunea mea pentru a lămuri evenimentele care au urmat şi care, interpretate de persoane de rea-credință, îmi atribuiau toate păcatele din lume.

Louise şi fiul ei întrețineau în jurul lor o armată de curteni linguşitori care se grăbeau să le înalțe osanale şi, în acelaşi

timp, să mă blameze, pentru a obține avantaje și privilegii în detrimentul meu. Parlamentul, care avea și rolul de Curte de Justiție și care voia să-și păstreze independența față de o regalitate prea acaparatoare, refuză să se pronunțe împotriva mea.

Dar ceea ce la început nu a fost decât un capriciu erotic al Louisei de Savoia pentru mine a devenit o afacere de stat când Anne de Franța a hotărât să-mi acorde mâna fiicei sale, Susanne, care mi-a adus ca zestre bunuri importante ale Casei de Valois, ce îi reveneau personal, printre care și cele ale Bourbonilor, moștenite de soțul său, Pierre de Beaujeu-Bourbon, care era și unchiul meu. Pe vremea aceea nu aveam decât titlul de conte de Montpensier, care îmi revenise după moartea suspectă a tatălui meu, Gilbert de Bourbon, conte de Montpensier, și a fratelui meu mai vârstnic, Louis. Aveam pe atunci unsprezece ani.

Anne, mătușa mea, mă proteja pentru că eram ultimul Bourbon băiat încă în viață. Generoasă, altruistă, miloasă, strălucitor de inteligentă, își demonstrase înaltele calități politice și diplomatice când regele, Louis al XI-lea, muribund, i-a încredințat demnitatea de regentă pe timpul minoratului fratelui său mai mic, Charles al VIII-lea.

Dacă legea salică n-ar fi interzis femeilor să poarte sceptrul regal, Anne ar fi putut deveni o foarte capabilă suverană a Franței.

Soțul ei, Pierre de Beaujeu-Bourbon, profitase de autoritatea și de atitudinea binevoitoare ale socrului său, Louis al XI-lea, pentru a-și însuși abuziv cea mai mare parte a averii Bourbonilor, fără să-i pese că-l prejudicia pe tatăl meu, care cerea să i se respecte drepturile. La semnarea contractului de căsătorie cu Anne de Franța, regele introdusese, la sugestia lui, o clauză conform căreia „în cazul în care numitul Pierre de Beaujeu - Bourbon ar muri fără moștenitori de sex masculin, carne din carnea sa, toate bunurile lui vor reveni Coroanei". Această clauză va avea mai târziu consecințe fatale pentru mine și pentru ai mei.

„Carnea sa" n-a produs decât o fată, pe Susanne. Cuminte, politicoasă, timidă, nu strălucea prin frumusețe. Șchiopăta

uşor, ceea ce îi dădea un mers şovăitor. Dar zestrea ei fabuloasă compensa aceste mici imperfecţiuni.

Pierre îi alesese ca logodnic pe tânărul duce d'Alençon, reprezentant al unei familii nobile de viţă veche. Căsătoria nu putea fi consumată pentru că Susanne nu avea decât zece ani, iar viitorul soţ unsprezece. În cazul în care această uniune nu se va realiza, logodnica va primi o despăgubire de 100.000 de livre. Anne nu era entuziasmată de acest proiect matrimonial, care va genera procese fără sfârşit intentate de Bourbonii din ramura Montpensier.

Nimeni nu poate să se sustragă legilor dure ale destinului. Ajuns în culmea puterii, Pierre se afla la castelul Moulins când migrenele de care suferea de câtva timp s-au agravat. Dureri cumplite îi provocau gemete şi-l împiedicau să doarmă. Medicii şi chirurgii aduşi la patul său au înţeles că nu mai are mult de trăit.

Simţindu-şi sfârşitul aproape, Pierre a hotărât să-l cheme de urgenţă pe ducele d'Alençon pentru celebrarea căsătoriei cu Susanne. Dar şi-a dat sufletul înaintea sosirii ginerelui ales.

La autopsie nu s-a constatat niciun organ bolnav. Unul dintre chirurgi a avut curiozitatea să-i deschidă craniul pentru a afla cauza durerilor de cap. A găsit o tumoare care semăna cu o ciupercă asemănătoare celor care cresc pe trunchiurile de copaci, mai ales la baza lor.

Ducele d'Alençon şi suita lui au asistat la funeraliile cvasiregale. Odată ceremoniile funebre terminate, au avut surpriza să afle că proiectul matrimonial al defunctului Pierre era abandonat. Susţinut de consilierii săi, a protestat cu vigoare, invocând autoritatea regelui care îl aprobase.

Argumentele lui nu contau faţă de intransigenţa Annei de Franţa, care voia să realizeze uniunea dintre Bourboni şi ramura cadetă Montpensier. Acordându-mi mâna Susannei, această dorinţă se împlinea. Clauza, care prevedea că în absenţa unui moştenitor de sex masculin al lui Pierre bunurile Bourbonilor reveneau Coroanei, putea fi anulată prin renunţarea regelui la acest drept.

Anne, care era şi naşa mea, m-a crescut şi m-a educat,

pentru că mama, Claire de Gonzaga, era prea ocupată cu aventurile ei amoroase şi nu-i mai rămânea timp să se ocupe şi de mine.

Împlinisem cincisprezece ani, când logodna mea cu Susanne de Bourbon a fost sărbătorită în cadrul somptuos al palatului Bourbon din Paris. În prezența înaltei nobilimi venite în grabă să asiste la eveniment. Căsătoria va fi celebrată după obținerea unei dispense papale, fiindcă Anne era naşa mea.

Cu o generozitate puțin obişnuită, ea va ceda toate posesiunile sale viitorului soț. Dacă Susanne ar fi murit fără să aibă urmaşi, bunurile Bourbonilor - în totalitate - mi-ar fi revenit de drept. Ceremonia căsătoriei a avut loc o lună mai târziu. Au asistat toți seniorii care depindeau de Casa de Bourbon precum şi numeroşi prinți şi înalți prelați italieni înrudiți cu Casa de Gonzaga.

Aveam o profundă afecțiune pentru Susanne. Nu era frumoasă, dar grația, drăgălăşenia, generozitatea şi bunătatea ei erau emoționante. Vulnerabilitatea ei mă îndemna să o protejez.

N-am fost niciodată sclavul sexului. Preferam tovărăşia tinerilor de vârsta mea, a militarilor care exprimau curajul, bărbăția, care nu cunoşteau frica şi care înfruntau pericolul ca şi când ar fi fost vorba de un joc.

Strămoşii mei au fost cavaleri neînfricați, clocotitori, războinici, care au exercitat generații la rând demnitatea de conetabili ai Franței. Am învățat încă de la vârsta cea mai fragedă meseria armelor cu monsieur de Condé, preceptorul meu, cu Saint-Vallier, cu frații Escars, cu Hector d'Angeray, cu Jacques de Beaumont şi cu Pompérant, credinciosul şi viteazul vitejilor, care nu m-a părăsit niciodată.

Când am împlinit şaptesprezece ani, regele Louis mi-a încredințat prima misiune de comandă. Trupele erau plătite din propriile mele venituri, pentru că, în calitate de prim senior după suveranul Franței, aveam drepturi, dar şi obligații. Alături de La Palice, de La Trémoille, de Bayard, de Allègre, am participat la campania de pacificare a Genovei, care se revoltase împotriva autorității guvernatorului Ravastin.

Cine şi-ar fi putut imagina atunci că, după vreo douăzeci de ani, La Palice, La Trémoille şi chiar Bayard vor cădea pe câmpul de luptă înfruntându-mă din ordinul lui François I, care nu era decât o marionetă mânuită de maică-sa, o sinistră bătrână, care mă ura de moarte pentru că nu voiam să mă însor cu ea.

La nouăsprezece ani am participat la expediţia militară împotriva Veneţiei. La Agnandel, un atac al trupelor mele călare contra flancului infanteriei inamice a fost un factor determinant al victoriei.

Înainte de începerea bătăliei, regele mi-a spus să intervin cu cavaleria mea în momentul şi în sectorul alese de mine:

– Vă acord întreaga iniţiativă! Se spune că faceţi minuni. Să nu mă dezamăgiţi!...

Când 40.000 de veneţieni, încrezători în superioritatea lor numerică, înaintau impetuos împotriva forţelor comandate de Gaston de Foix şi de Dunois, am atacat prin surprindere flancul lor descoperit. Intraţi în derută, au suferit un masacru. Am luat mii de prizonieri şi le-am capturat toată artileria.

Dunois şi Gaston de Foix au primit recompense bogate. Eu am fost uitat. Tinereţea mă făcea antipatic moşnegilor.

După câteva zile, regele şi-a adus aminte de mine. M-a felicitat din vârful buzelor. Influenţat de curtenii zeloşi, începuse să mă privească chiorâş. Ei calificau drept orgoliu atitudinea mea rezervată, politeţea mea rece, refuzul de a mă lăsa antrenat în chefurile de pomină.

M-am întristat când mi-a ajuns la urechi părerea regelui cu privire la persoana mea:

– Să nu ne încredem în acest băiat mare şi cuminte. Nimic nu e mai periculos decât apa liniştită.

Între timp, în Italia primele succese au fost urmate de înfrângeri dureroase. Gaston de Foix şi-a pierdut viaţa în cursul unei retrageri care a degenerat în debandadă. La Palice a luat comanda armatei, dar n-a putut împiedica deruta. Aceste eşecuri repetate au avut ca rezultat pierderea ducatului Milano. Toate sacrificiile franceze din această campanie s-au risipit ca fumul.

Exasperat de aceste insuccese, regele şi-a amintit de mine. Mi-a încredinţat guvernarea Burgundiei stăpânite de anarhie. Bande de mercenari elveţieni năvăliseră asupra ei ca un nor de lăcuste. Jefuiau, ucideau, distrugeau dintr-un fel de voluptate nimicitoare. Tâlharii profitau de acest chilipir, îngroşând hoardele care treceau ţara prin foc şi sabie.

La Trémoille a fost extrem de decepţionat când a fost pus sub comanda unui tinerel. Strategia lui era nepotrivită. Voia să-şi desfăşoare armata pentru o confruntare cu un inamic care dispunea şi el de o mare armată. Dar nu era cea mai bună alegere.

Eu am ales o tactică adaptată situaţiei din teren, organizând mici detaşamente foarte rapide care să aplice lovituri simultane bandelor de jefuitori; aceştia au fost decimaţi înainte de a se preda. O parte neînsemnată a tâlharilor a reuşit să fugă şi să treacă frontiera deposedaţi de prada lor.

În acelaşi timp am ordonat construirea de noi fortificaţii şi repararea celor distruse, pentru a asigura apărarea oraşelor ameninţate de permanenta stare de război. În cele din urmă am reuşit să restabilesc ordinea şi autoritatea regală atât de batjocorite în această provincie.

Moartea bătrânului Louis al XII-lea, în plină euforie amoroasă provocată de adolescenta Mary a Angliei, şi încoronarea lui François I, urma să deschidă marea criză. Totuşi, începutul domniei lui a fost marcat de manifestări de prietenie şi de încredere pe care mi le arăta în faţa întregii Curţi.

În schimb, eram scârbit de cochetăriile ridicole ale mamei sale, care îşi rotea ochii ca o bătrână mârţoagă în călduri. Eram jenat de privirile ironice ale celor care asistau întâmplător la aceste scene groteşti. Curtenii nu-şi dădeau seama că sub acest aspect ridicol se ascundea o femeie fără scrupule, cu o voinţă de fier, care voia să se îmbogăţească prin orice mijloace, mai ales în detrimentul meu.

Pentru a-mi dovedi înalta sa consideraţie pentru calităţile mele de conducător de armată dovedite pe câmpul de luptă, François mi-a încredinţat funcţia de conetabil al Franţei, cea mai importantă demnitate a Coroanei, şi asta în ciuda vârstei mele tinere.

Fără îndoială, onoarea era mare. Dar gurile rele au răspândit zvonul că această înaltă sarcină îmi fusese încredințată grație insistențelor reginei-mamă care voia să-mi răsplătească bărbăția şi performanțele amoroase în alcovul regal.

Cum să răspunzi acestor clevetiri răuvoitoare?

Nu sunt un puritan, dar n-am dezvăluit niciodată nici cele mai neînsemnate indicii asupra aventurilor mele sentimentale. Un secret absolut învăluia viața mea privată.

Funcția de conetabil, apoi cea de guvernator în Languedoc şi de mare camerier al Franței îmi asigurau un venit de 75.000 de livre, care era neglijabil în comparație cu veniturile provenite de pe pământurile mele şi din birurile ducatului de Burgundia. Trebuie să precizez că Semblaçay, trezorierul Franței, nu numai că nu mi-a achitat niciodată sumele datorate, dar m-a şi obligat să plătesc din buzunarul meu trupele pe care le recrutam de pe domeniile mele pentru a asigura apărarea regatului.

Relațiile mele cu familia regală, cordiale la început, s-au răcit treptat. Între mine şi rege nu existau niciun fel de afinități. Era superficial, nu iubea decât femeile, vânătoarea, jocurile de noroc şi serbările bogate; revărsa asupra favoriților, în cea mai mare parte frați ai amantelor sale, cele mai înalte funcții de stat precum şi privilegii numeroase. Incapabili, aceştia sufereau înfrângeri militare şi eşecuri politice repetate.

Construcția castelelor de pe Loara, sumele imense cheltuite pentru cumpărarea voturilor marilor electori germani, luxul nebun etalat la Champ du Drap d'Or, cadourile şi donațiile considerabile făcute amantelor sale, precum şi propriile cheltuieli nesăbuite au golit trezoreria statului.

În realitate, stăpâna regatului era Louise, mama regelui. Lacomă de bani, îl obliga pe marele trezorier al Franței să-i trimită cantități imense de aur pentru a-şi umple propriile lăzi, chiar dacă era vorba de fonduri destinate plății lefurilor trupelor franceze şi mercenarilor care asigurau apărarea ducatului Milano şi a posesiunilor franceze în Italia. Catastrofa militară care a urmat şi consecințele dezastruoase pentru regat au declanşat un scandal care, până la urmă, l-a costat viața pe Semblaçay. Totuşi, el nu făcuse altceva decât

să execute ordinele reginei-mamă. Chitanțele semnate de ea au dovedit buna credință a trezorierului. Dar logica regală avea ultimul cuvânt.

Pentru a-şi consolida poziția şi a se face indispensabilă, Louise îşi linguşea şi îşi tămâia fiul numindu-l „Cezarul meu" şi hrănindu-i iluzia de a fi mare geniu militar şi politic, un irezistibil Adonis, un luminat amator de artă, un vânător neobosit şi un sportiv încercat. Îl îndemna spre ocupații frivole, rezervându-şi pentru ea afacerile de stat, lăsând impresia că îi face totuşi o concesie.

Înălțat de cuvintele mamei sale pe culmi olimpiene, se considera un semizeu care îşi poate permite îndeplinirea celor mai fabuloase capricii.

Sora lui, Margueritte d'Angoulême, era singura persoană rațională din familie. Frumoasă, modestă, dotată cu un extraordinar talent literar, cucerise admirația întregului popor.

După ce a ratat căsătoria cu Susanne, ducele d'Alençon, care în ciuda titlului său răsunător nu era decât un individ pricăjit, a cerut mâna Margueritei. Spunea tuturor, cu un zâmbet neghiob, că a făcut cea mai bună alegere. Prefera steaua în urcare a lui François I, puterii care apunea a Annei de Franța...

La Curte, serbările, banchetele, baletele, reprezentațiile teatrale, jocurile de cărți, turnirurile, toate amestecate cu aventuri amoroase, se țineau lanț, cu o frecvență obositoare.

În ce mă priveşte, apreciam mai puțin plăcerile trupului decât plăcerile spirituale. Mă pasiona literatura. Aveam o bibliotecă bogată, cu mii de cărți în manuscris sau tipărite, cu legături din piele sau pânză aurită. Miniaturile ocupau locul de onoare. Istoria, dramaturgia, operele filosofice şi literare ale anticilor reflectau umanismul pe care îl cultivam cu o plăcere intensă. Educația care mi-a permis să descopăr aceste comori ale spiritului o datoram naşei mele, care mi-a ales cei mai buni profesori.

Fiind mai puțin înclinat spre religie, spre regulile prea imperative față de concepțiile mele liberale, preferam tomurile ştiințifice. Reuşisem să-mi procur cu un preț colosal un manuscris al lui Leonardo da Vinci despre ultimele descoperiri

în domeniul tehnicii militare.

Susanne împărtăşea gustul meu pentru literatură. Relaţiile noastre erau idilice. Îi plăcea să fie răsfăţată, mângâiată, sărutată ca o fetiţă, îmi îndeplineam şi îndatoririle de soţ cu acordul şi cu bunăvoinţa ei fără rezerve, pentru că era conştientă de obligaţia de a aduce pe lume un moştenitor al Casei noastre.

Comportamentul meu şi acordul total al fiicei sale corespundeau celor mai scumpe dorinţe ale doamnei Anne, care ne arăta o mare afecţiune...

Aş fi preferat să-mi prelungesc şederea la Moulins, dar regele m-a chemat de urgenţă la Curte. Îndată ce am intrat la el, mi-a comandat pe un ton hotărât:

– Pregăteşte-mi armata pentru un război fulger! Recucerirea ducatului Milano este un obiectiv prioritar! Odată milanezii supuşi, vom face tot ce trebuie pentru a atinge al doilea obiectiv, regatul Neapole! Vei avea ocazia să răzbuni moartea tatălui şi a fratelui tău asasinaţi, se pare, de ucigaşi trimişi de Madrid! Ca vicerege de Neapole, contele Gilbert are dreptul să-i fie cinstită memoria.

Când voia, François ştia să se facă agreabil, să atingă coarda sensibilă a interlocutorului său.

– Anunţă-mă când expediţia va fi pregătită de drum!, a mai adăugat el înainte de a pleca la vânătoare.

Am reorganizat armata, în special unităţile de cavalerie. Fiecare grupă va fi alcătuită din opt cai. Am sporit artileria şi am întărit disciplina.

Când armata a fost gata, regele a preluat comanda supremă. Încă de la început expediţia a căpătat aspectul unui marş triumfal încoronat de splendida victorie de la Marignan.

Până la această bătălie, mercenarii elveţieni îşi creaseră reputaţia de a fi invincibili. Francezii au spulberat această legendă. Au făcut dovada că sunt soldaţi mai buni decât mercenarii germani, spanioli sau başbuzucii turci. Din nenorocire, comandanţii nu erau totdeauna la înălţimea misiunii lor. Cea mai mare parte erau promovaţi graţie unor favoritisme nerușinate şi erau lipsiţi de o instruire militară solidă, precum şi de experienţa obţinută pe câmpul de luptă.

Îngrozită de această expediție strălucitoare, Italia a îngenuncheat în fața lui François, care i-a acceptat omagiile, convins că este un mare căpitan. Papa însuşi i-a oferit umil prietenia sa. O prietenie de fațadă care nu-l putea înşela decât pe un naiv.

Fericit, regele mi-a încredințat viceregatul de Milano, apoi s-a întors în Franța spre a-şi relua existența voluptuoasă pe care o adora.

Nu-i împărtăşeam optimismul. Un principiu militar susține cu autoritate că nu este suficient să cucereşti un teritoriu. Trebuie să-i consolidezi apărarea pentru a face față unei agresiuni inamice, care nu va întârzia să se producă.

O armată imperială invadase ducatul şi încerca să asedieze Milano. Am obligat-o să se retragă în debandadă.

La scurt timp am fost înlocuit cu Lautrec, care avea calitatea esențială de a fi frate cu Françoise de Châteaubriand, amanta oficială a regelui. De altfel, el nu va întârzia să capituleze şi să lase Milano în mâinile inamicului.

Louise de Savoia nu era străină de această schimbare. Voia să-mi bage în cap că depind de bunăvoința ei.

Ca să mă îmbuneze, François m-a primit regeşte la Curie şi m-a copleşit cu laude, ceea ce nu m-a impresionat peste măsură. Ca de obicei, nu mi-a restituit plata trupelor care luptaseră sub comanda mea la Milano. În acelaşi timp, împărțea favoriților săi daruri somptuoase care goleau vistieria statului, deja dijmuită de regina-mamă. Sub zâmbetul fals al lui François citeam o ură pe care se străduia, fără succes, să o ascundă.

Curtenii care îmi invidiau averea şi puterea îi şopteau la ureche calomnii foarte grave. După ei, îi râvneam coroana, pentru că descindeam în linie directă din Robert de Clermont, al şaselea fin al lui Louis cel Sfânt. Calomniile pe care Louise le repeta cu perfidie erau aduse pentru a spori ura fiului său față de mine.

O rază de soare mi-a risipit în parte amărăciunea când am aflat că Susanne era însărcinată. Venea pe lume contele de Clermont-Beauvaisis - titlu de noblețe pe care îl purtase regescul ei strămoş.

Moştenitorul atât de mult dorit sosise, în sfârşit, în căminul nostru.

Regele l-a ţinut în braţe la cristelniţă şi i-a dat numele său. Serbarea care a urmat botezului s-a desfăşurat cu un fast şi o bogăţie, care au însemnat pentru Louise o provocare inadmisibilă.

Moartea copilului, survenită câteva luni mai târziu, mi-a produs o suferinţă cumplită.

Apoi Susanne a născut gemeni, care au pierit şi ei la puţin timp după aceea. Epuizată de aceste nenorocite eforturi şi disperată de pierderile repetate, Susanne se stingea încet, ca flăcăruia unei lumânări bătute de vânt.

Înainte de a închide ochii, a redactat un testament prin care mă desemna drept unic moştenitor, ceea ce însemna că toate bunurile Bourbonilor urmau să-mi revină.

François s-a arătat foarte afectat de nenorocirea mea; tristeţe de formă pentru că, în realitate, mă urmărea ca un piton care îşi pândeşte prada. Legitimitatea moştenirii mele stârnise invidia duşmanilor.

În cursul unei întâlniri, Louise m-a întâmpinat cu un zâmbet compătimitor. Mi-a prezentat condoleanţele sale, apoi a adăugat cu o simpatie prost jucată:

– Cred că sunt unica femeie pe lume capabilă să-ţi înţeleagă nenorocirea şi să te consoleze.

Eram consternat, stupefiat. Tupeul ei îmi tăia răsuflarea. Ea reluă:

– În ziua în care vei înţelege acest adevăr, cerul se va însenina, fericirea, dragostea şi bucuria vor binecuvânta cuplul nostru...

I-am răspuns cu o politeţe rece că sunt încă în doliu şi că n-aş fi capabil să discut şi să analizez acest subiect, care nu era de actualitate.

Louise a înţeles atunci că visul ei nu se va realiza niciodată. Buzele i s-au crispat, ochii aruncau flăcări.

– Preferi războiul, duce?

Am abordat un aer naiv:

– Război?... Ce război?

Răspunsul ei a fost usturător:

– Nu eşti ager, duce! Nu te mai reţin!

M-am înclinat politicos.

– Omagiile mele, doamnă!

Asta a fost ultima noastră întrevedere...

Când i-am povestit doamnei Anne întrevederea mea cu mama regelui, s-a strâmbat dezgustată:

– Nu se uită în oglindă? Are aerul unei scorpii bătrâne!

Amenințările reginei, abia mascate, au făcut-o să tremure de mânie pe doamna Anne.

– Este un şantaj! Un şantaj nerușinat! Să nu-ți fie teamă! Te voi susține din toate puterile mele! Încă n-am murit!

Biata naşă! Îşi mai făcea iluzii. Vremea măreției ei apusese.

Jaful pus la cale de rege şi de mama lui se materializase. François a sesizat Parlamentul - întrunit în calitate de instanță judecătorească - care trebuia să hotărască spolierea mea de toate bunurile şi titlurile. Au început prin declararea nulității testamentului făcut de Susanne în favoarea mea, care nu era valabil pentru că la data decesului era încă minoră. Cancelarul Duprat, sufletul blestemat al Louisei şi executant al tuturor mârşăviilor ei, îi susținea pretinsele drepturi. Conform tezei lor, toate bunurile mele, care îmi reveneau pe linie feminină, trebuiau restituite Louisei de Savoia, iar posesiunile pe care le dobândisem prin declarația lui Pierre reveneau regelui.

Familia regală a avut penibila surpriză să afle că Parlamentul i-a respins revendicările, confirmând aşteptările mele. Louise a făcut o criză de nervi, iar François, înfuriat, a declarat că-i va face pe magistrații refractari să simtă greutatea autorității sale.

Pentru a-mi consolida poziția, doamna Anne mi-a donat oficial toate bunurile sale, mobile şi imobile, castele şi domenii şi, în încheiere, a semnat un testament prin care mă instituia succesorul ei universal.

François şi maică-sa erau foc şi pară. Tunau şi fulgerau împotriva parlamentului care disprețuise voința regală. Afrontului şi umilinței de a fi refuzat să o iau de nevastă se adăuga şi afrontul magistraților care nu s-au grăbit să le ofere suprema satisfacție, aceea de a mă lăsa cerşetor.

Dar nu-mi făceam iluzii. Regele şi mama sa nu vor renunța

la eforturile lor de a mă deposeda de toate bunurile. Trebuia să mă pregătesc să înfrunt ceea ce e mai rău.

Deţineam principatul *suveran* Bombes şi ducatul napolitan Sessa, care aparţinuseră tatălui meu, aflate acum sub suveranitatea imperiului.

Am trimis la Carlos al V-lea un gentilom al Casei mele, pe Philibert de Saint-Romans, pentru a cere retrocedarea acestor domenii care să-mi asigure mijloacele de existenţă în cazul în care François ar obţine până la urmă câştig de cauză. Suveranul spaniol, care fusese informat de uneltirile împotriva mea, nu numai că mi-a confirmat drepturile asupra ducatului, dar mi-a aprobat şi o compensaţie globală de 100.000 de livre pentru cei zece ani în care am fost lipsit de aceste venituri.

Aceşti bani îmi erau de mare folos, pentru că plătind de fiecare dată din buzunarul meu trupele pe care le recrutam pentru François, fără să fiu despăgubit, fondurile mele se topiseră aproape cu desăvârşire.

Drept urmare, magistratul din Utrecht îmi aduse un mesaj al împăratului, care îşi exprima plăcerea de a fi putut să-mi fie de folos şi, în acelaşi timp, îmi propunea mâna surorii sale Eleonora, ca semn al stimei şi prieteniei pe care mi-o purta.

La nivelul meu social, aliaţele matrimoniale cele mai surprinzătoare se încheiau din raţiuni politice, în afara oricărui sentiment uman. Logodnicele erau adesea minore ori abia ieşite din scutece. Eram flatat de această propunere, dar în acelaşi timp îmi puneam întrebări asupra motivelor ascunse ale acestei oferte. I-am mulţumit pentru dovada de stimă, dar am invocat perioada de doliu care nu se terminase; respectarea tradiţiei îmi impunea să cer un termen înainte de a da un răspuns definitiv.

M-am destăinuit doamnei Anne, care mă trata cu bunătatea, indulgenţa şi înţelegerea unei mame.

–M-am temut să-mi dau acordul atât timp cât Franţa este în război cu Germania. Puteam fi acuzat de trădare...

Doamna Anne m-a încurajat cu un zâmbet:

– Trădare faţă de cine? Relaţiile de vasalitate faţă de François îl obligă să te protejeze, nu să te jefuiască. Lăcomia

neamului Angoulême este perfect ilustrată de comportamentul regelui şi al odioasei sale mame. Ai dreptul să refuzi omagiul datorat unui senior care vrea să te lipsească de toate bunurile pentru a-şi îmbogăţi propria familie. Pentru ducatele de Bourbonnais, d'Auvergne şi de Châtellerault datorezi supunere regelui Franţei. Pentru domeniile Trevoux, Villars şi pentru ducatul de Sessa seniorul tău este Carlos al V-lea. În calitate de principe de Bombes ai autoritatea şi independenţa unui suveran. Ca să-ţi aperi drepturile ai posibilitatea să alegi suzeranul care îţi convine şi, în acelaşi timp, să beneficiezi de autoritatea ta suverană. Dacă e mai bun Carlos pentru a-ţi apăra interesele, respinge autoritatea lui François în favoarea lui. Este rândul tău să joci. Dacă regele Franţei continuă să te persecute, schimbă tabăra fără ezitare!... Voi fi totdeauna alături de tine...

Nenorocirea m-a lovit din nou când Anne a murit pe neaşteptate. Acum nu mai aveam familie. Nu-mi rămânea decât prietenia lui Pompérant şi a câtorva gentilomi care îmi erau devotaţi.

Ca urmare a presiunilor lui François, Parlamentul de la Paris a reluat judecarea cazului meu. Chemaţi să participe la dezbateri, parlamentarii din provincie, gata să-şi vândă conştiinţa în schimbul unei promovări, au inversat majoritatea care îmi era favorabilă.

După deschiderea dezbaterilor, am primit vizita lui Plessis, un emisar al Louisei de Savoia.

– Domnule, renunţaţi la intransigenţă. Căsătoriţi-vă cu doamna Louise şi procesul va fi închis. Nu respingeţi mâna sa miloasă! Este o încercare de împăcare, avantajoasă pentru toate părţile interesate. Nu lăsaţi să se piardă această ultimă şansă!

Am replicat cu răceală:

– N-am niciun răspuns să vă dau! Repetaţi aceste cuvinte stăpânei dumneavoastră!

Refuzul meu categoric a dezlănţuit furia zgripţuroaicei. Mânioasă, a alergat la fiul ei.

– Răzbună-mă! Dacă nu o vei face, te voi renega şi te voi considera un laş! Acest mizerabil trebuie să piară! Să i se taie

beregata! Să fie sfârtecat!

Procesul a fost reluat în dezbateri furtunoase, pasionante. În ciuda presiunii exercitate de Duprat, a pledoariilor arțăgoase ale lui Payet, consilierul reclamantei Louise de Savoia, şi a procedeelor viclene ale lui Payet, care era şi procuror al regelui, parlamentul ezita să se pronunțe împotriva mea.

Montholon, apărătorul meu, a reuşit să obțină respingerea pretențiilor lui Payet, care cerea punerea sub sechestru a tuturor bunurilor moştenite de la Susanne.

În ciuda acestui eşec, Louise i-a cerut regelui să ordone atribuirea tuturor posesiunilor mele, ca şi când ar fi fost de drept ale ei. François a fost de acord şi a dispus confiscarea lor conform formulei „aceasta este voința mea", expresie a puterii regale absolute.

Regina Claude a încercat o reconciliere. Răspunzând invitației sale m-am dus la ea, unde l-am întâlnit pe François.

M-a măsurat cu un aer trufaş.

– Am informații că duci tratative pentru o căsătorie cu sora lui Carlos.

– Sire, sunteți informat greşit...

– Să ştii că te supraveghez!

– Mă amenințați, Sire? Nu merit tratamentul pe care mi-l aplicați, întotdeauna am fost devotat Maiestății Voastre.

M-a privit furios, apoi a ieşit. Regina avea o mină dezolată.

– Aş fi preferat o altă ieşire...

M-am retras şi eu. Mă întrebam dacă garda regelui nu mă aştepta în anticameră spre a mă aresta. Dar nu îndrăznise să ordone această măsură extremă. Ştia că sunt susținut de o mare parte a nobilimii, care condamna puterea absolută a regilor, şi dispariția lentă a lumii feudale prin reducerea drastică a privilegiilor ei.

Parlamentul a hotărât până la urmă să confirme sechestrul care fusese deja pus pe bunurile mele.

Agenți ai împăratului şi ai lui Henry al VIII-lea m-au contactat şi mi-au prezentat oferte atrăgătoare. Carlos al V-lea mi-a făcut chiar o propunere surprinzătoare. Dacă m-aş fi căsătorit cu sora lui, aş fi primit o zestre de 800.000 de livre şi, în cazul în care ar fi murit fără moştenitori, mi-ar fi recunoscut dreptul

de succesiune la coroanele Germaniei şi Spaniei. Câţiva nobili care îmi erau devotaţi asistau la aceste convorbiri purtate în şoaptă. De altfel, puteam conta fără rezerve şi în orice împrejurare pe devotamentul lui Jacques Hurot, episcop de Autun, al lui Antoine de Chaban, episcop de Puy, sau al lui Philippe d'Escars, Jean de Bacaut, Jacques de Beaumont, Anne de Peloux, René de Bretagne, conte de Penthièvre, şi al multor altora.

Nu trebuie uitat faptul că supuşii mei civili şi militari erau numeroşi - cuprindeau un număr considerabil de nobili, şambelani, ofiţeri, ofiţeri de legătură, gentilomi de cameră, secretari de compartimente, paji, scutieri, pentru a nu aminti decât o parte dintre ei. Îmi erau ataşaţi nu numai prin legături de vasalitate, ci şi prin sentimente de încredere reciprocă şi de prietenie. Deasupra tuturor străluceau viteazul Pompérant şi înţeleptul Saint-Villiers.

Toţi criticau dur abuzurile, egoismul, arbitrariul şi desfrâul regelui.

François nu renunţa la comportamentul contradictoriu. După ameninţări lansa apeluri la înţelegere, la reluarea camaraderiei noastre de arme, care i-ar fi permis să pună capăt procesului. Prietenia noastră ar putea renaşte din propria cenuşă şi ar avea efecte binefăcătoare pentru toţi.

Evident, nu aducea vorba despre Louise, mai hrăpăreaţă ca o pasăre de pradă şi care trăgea sforile, ducându-l de nas. Nu erau decât vorbe goale pentru că nu a ordonat închiderea procesului şi nici n-a luat vreo măsură care să-i dovedească buna-credinţă.

M-a invitat la Curte pentru a stabili împreună planul viitoarei campanii pentru recucerirea ducatului Milano. A insistat susţinând că geniului său, inspirat de exemplul lui Alexandru cel Mare, nu-i lipsea decât un conetabil care să-l ajute să îngenuncheze Europa.

Ştiam însă că mintea şi că îmi întindea o cursă pentru a mă aresta îndată după sosirea mea la cartierul general. Eram informat că voia să mă răpună şi că era incapabil să-şi ascundă intenţiile. Îmi aminteam de dispreţul pe care neamul Angoulême îl inspira doamnei Anne, şi o înţelegeam.

În jurul meu se coagulase o mişcare ce aduna tot mai mulţi

adepți. De ce să nu-l îndepărteze pe acest rege de doi bani şi să mă instaleze pe tronul Franței al cărui moştenitor de drept eram?

Doi tineri gentilomi, Martignon şi d'Argouge, care îmi erau foarte apropiați, jucau în realitate pe două fronturi. Pentru a nu-şi încălca jurământul față de rege, s-au spovedit şi i-au cerut părerea episcopului Jean de Veneur, care, uitând de secretul spovedaniei, i-a dezvăluit toată afacerea lui Louis de Brezé, mare şef al justiției din Normandia şi soț al Dianei de Poitiers, care s-a grăbit să o transmită Louisei de Savoia. Satisfăcută că descoperise un complot, a alergat la fiul ei cerând sancțiuni severe...

Pentru a lămuri lucrurile, François a hotărât să-mi facă o vizită la Moulins. Era protejat de o puternică escortă, capabilă să zdrobească o eventuală tentativă de lovitură de stat împotriva lui. Breze l-a informat că, pentru a nu răspunde convocării sale, mă prefac bolnav.

În realitate eram victima unei crize de malarie contractată în timpul campaniei din Italia. Regele s-a prezentat la căpătâiul meu cu o bunăvoință prefăcută, interesându-se de sănătatea mea, apoi mi-a cerut explicații despre relațiile ilicite cu Carlos al V-lea şi cu Henry al VIII-lea.

Am recunoscut că-i primisem pe emisarii lor, dar şi că nu-mi luasem niciun angajament față de ei, ceea ce era, de altfel, adevărat.

Prefăcându-se că mă crede, m-a invitat la Paris ca să asist la închiderea procesului meu.

I-am răspuns că boala mă împiedică să-l urmez, dar că-l voi putea întâlni de îndată ce starea sănătății mele se va ameliora.

Contrariat de scuzele mele, sigur că ar fi ordonat să fiu arestat, dar la Moulins dispuneam de un puternic corp de pază. O ciocnire ar fi putut avea urmări imprevizibile.

Prudent, şi-a ascuns mânia, mi-a urat însănătoşire grabnică şi m-a anunțat că mi-l va lăsa pe Warthy, unul dintre gentilomii săi, care va asigura o legătură permanentă cu Cartierul General.

Stratagema era limpede. Lăsa în preajma mea un spion

care să-i raporteze toate mişcările. Câteva zile mai târziu mi-a ordonat să mă prezint la Lyon pentru a pregăti împreună apropiata campanie din Italia. Un om plătit de mine, care se afla în suita regelui, m-a prevenit că erau luate toate măsurile pentru arestarea mea. Trebuia să fiu judecat pentru crimă de înaltă trădare şi condamnat la moarte. Dacă aş fi refuzat să mă supun ordinelor sale, mareşalul de Chabannes, în fruntea unei armate de o sută de lăncieri şi şase mii de infanterişti, ar fi asediat Moulins şi m-ar fi arestat.

Nu aveam decât două soluţii. Prima, să mă închid la Carlat, o fortăreaţă care rezistase în trecut la numeroase asedii. Dar în zilele noastre artileria produce spărturi în zidurile cele mai groase. Să rezist cu garda personală forţelor regale, mult mai puternice ca ale mele, era de neconceput. Nu-mi rămânea decât a doua soluţie. Să mă fac nevăzut şi să mă refugiez în afara Franţei.

Mi-am petrecut ultima noapte la Chantelle, un mic castel care-mi era foarte drag, pentru că îmi evoca amintiri frumoase din copilărie. De acum înainte voi fi un fugar.

Am recomandat prietenilor care mă însoţeau pretutindeni, cu un curaj şi un devotament exemplar, să se întoarcă în sânul familiilor pentru a nu-şi atrage mânia regală.

I-am păstrat lângă mine numai pe credinciosul Pompérant, pe doctorul l'Hôpital şi doi valeţi. Pentru a nu fi recunoscut, am îmbrăcat haine negre, care îmi dădeau înfăţişarea unui burghez în călătorie. Pompérant şi-a păstrat ţinuta de gentilom. Am angajat un ghid care să ne conducă pe căi ocolite, spre a evita întâlnirile nedorite. În timpul zilei am parcurs drumuri mai puţin frecventate. Când se înnopta, căutam culcuş în hanuri mai modeste, fără să ţinem seama de calitatea îndoielnică a serviciilor.

Patroana durdulie şi vorbăreaţă a unui birt amărât l-a recunoscut pe Pompérant. I-a făcut mii de plecăciuni şi, în timp ce servea cina, i-a povestit ultima întâmplare care a făcut să fiarbă întreg satul.

– Ieri, toboşarul ne-a anunţat că regele a pus un preţ mare pe capul Monseniorului de Bourbon. Denunţătorul va primi zece mii de livre de aur. Mă îndoiesc că se va găsi vreun

nenorocit să îl denunțe, chiar dacă l-ar vedea, așa cum îl văd eu acum.

Cuvintele ei mi-au încălzit inima.

Fuga a durat două săptămâni. Din fericire, fără incidente neprevăzute. Ajunși în Franche Comté - teritoriu spaniol - exodul a luat sfârșit. La Saint-Claude, cardinalul de Beaume mi-a făcut o primire regală. La Besançon, mă așteptau mulți nobili care voiau să mi se alăture, în ciuda riscurilor. Espinat, Lurcy, Montbardon, Peschin, Peloux, pentru a nu cita decât câteva nume care îmi vin acum în minte. Am abandonat costumul negru pentru a mă îmbrăca potrivit exigențelor rangului meu.

Am aflat cu mâhnire că François, furibund, a ordonat arestarea câtorva dintre partizanii mei - episcopii de Puy și d'Autun, Saint-Villier, d'Escars, Aymard de Prie - care au fost supuși la tortură înainte de a fi judecați și condamnați pentru înaltă trădare și complicitate cu trădătorul Charles de Bourbon. Printre judecători se aflau cei mai credincioși partizani ai lui Duprat. Saint-Villier a fost condamnat la moarte, dar a obținut în ultimul moment grațierea regală. Intervenția superbei și senzualei Diana de Poitiers a înmuiat intransigența lui François.

Parlamentul i-a condamnat la moarte pe Pompérant și pe Lurcy, dar, cum nu mai puteau fi capturați, s-a simulat executarea lor prin spânzurarea unor manechine.

În ce mă privește, ultimele noutăți din Franța n-au făcut decât să confirme perfidia și reaua-credință a regelui și a mamei sale.

A avut tupeul să-mi pretindă, prin emisarii săi, restituirea ordinului Saint-Michel și a sabiei de conetabil. I-am răspuns că aceste obiecte nu mă interesează și că le poate găsi la Chantelle, unde le-am abandonat.

Apoi știrile din Franța, cu privire la persoana mea, veneau în valuri. François reunise din nou Parlamentul pentru a mă judeca de înaltă trădare. Participau la vot și pairi ai Franței. Numai patru s-au prezentat la vot pentru a mă condamna la pedeapsa capitală și la confiscarea tuturor bunurilor. Ducii d'Alençon și de Vendôme s-au remarcat prin violența limbajului împotriva mea. D'Alençon nu putea să-mi ierte alegerea

făcută de Susanne, care mă preferase trufiei şi nulităţii lui.

Louise de Savoia a profitat de confiscarea bunurilor mele pentru a-şi însuşi mobilele şi operele de artă de la Moulins şi din celelalte castele, cu care şi-a împodobit propriile palate. În plus a făcut săpături la Cariat unde circula cu insistenţă zvonul că mi-aş fi îngropat o parte din comori.

Toate aceste jafuri regale îmi întăreau convingerea că într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, voi obţine o revanşă răsunătoare. Până atunci trebuia să-mi urmez soarta.

Însoţit de o escortă strălucită am străbătut ţinutul Franche-Comté, am traversat sudul Germaniei şi am intrat în Mantova - patria mamei mele - unde am fost primit cu un fast regal de către vărul meu Federico Gonzaga. Apoi am plecat la Cremona şi în sfârşit la Piacenza, unde de Lannoy, viceregе al Neapolelui, mi-a făcut o primire deosebită. Acolo mă aştepta o veste bună. Carlos al V-lea mă numise generalisim al armatei imperiale, precum şi locotenent-general al Spaniei.

Acum puteam să mă gândesc în sfârşit la revanşă.

Să fie limpede! Nu voiam să lupt împotriva francezilor. Răposatul Louis al XI-lea se revoltase împotriva augustului său părinte. Asta nu l-a împiedicat să-şi iubească ţara. A fost chiar unul dintre cei mai mari suverani ai Franţei. În rivalitatea dintre Casele York şi Lancaster nu s-a pus niciodată problema lipsei de patriotism a personajelor angajate într-un război civil necruţător.

Când Henry mi-a oferit sprijinul său cu condiţia de a-l recunoaşte drept rege al Franţei, l-am refuzat fără ezitare.

Când Carlos al V-lea mi-a propus Ordinul Lânii de Aur, care îi recompensa pe marii seniori ai imperiului, nu am vrut să accept.

Faţă de François I, acest fanfaron care se credea egalul lui Alexandru cel Mare, n-am făcut decât să-mi apăr drepturile lezate de acţiunile lui. Cea mai bună dovadă este refuzul repetat al Parlamentului de a-i legaliza abuzurile. A fost necesară ameninţarea cu dizolvarea pentru a-l convinge să execute ordinele.

Nu eram tocmai lipsit de scrupule când am vrut să-i distrug

armatele alcătuite în mare parte din mercenari elvețieni, germani şi italieni. Comandamentul trupelor sale era alcătuit din străini atunci când nu era vorba de favoriți incapabili, care împiedicau promovarea ofițerilor dotați cu incontestabile calități militare.

François îşi imagina că a câştigat bătălia de la Marignan datorită geniului său. Sunt nerăbdător să-i dau o lecție de modestie pentru a-i demonstra că nu este decât un fanfaron trufaş, un soldat arogant. Spre deosebire de Louis al XI-lea, care nu se angaja în expediții îndepărtate şi punea accentul pe consolidarea regatului, François - îmbătat de absurdele şi extravagantele lui capricii imperiale - expunea Franța unor aventuri periculoase cu inconştiența unui iresponsabil. Îmboldit de ideea lui fixă de a recuceri Milano şi Neapole i-a încredințat lui Bonivet, marele amiral al Franței, misiunea de a invada în fruntea unei puternice armate câmpiile Lombardiei şi de a-i aduce pe milanezi sub tirania regală. Bonivet avea sub comanda lui o mână de francezi - 400 exact -, 6.000 de mercenari elvețieni şi un contingent suplimentar de 6.000 de grizoni. François îi promisese întăriri, dar captivat de partidele lui de vânătoare şi de aventurile amoroase a uitat să-şi țină angajamentul.

Marele amiral a dat peste cap câteva detaşamente de infanterie care i se opuneau şi, odată ajuns la zidurile oraşului Milano, a dispus asedierea lui. În acest moment am intrat eu în joc. Aveam sub ordinele mele pe marchizul de Pescara şi pe viceregele napolitan Charles de Lannoy. Când armata mea a atacat trupele lui Bonivet, şocul a fost teribil. Marele amiral şi soldații săi s-au retras în dezordine. Ariergarda, comandată de Saint-Pol şi de Bayard, a fost sacrificată. Saint-Pol a fugit părăsindu-l pe Bayard, care încerca să se opună tăvălugului meu irezistibil.

Atins de o lovitură de archebuză, s-a prăbuşit cu coloana vertebrală ruptă. Căzut prizonier, a murit sub ochii mei, fără ca să se mai poată face mare lucru pentru a-l salva. M-am întristat, pentru că acest cavaler neînfricat şi nevinovat plătea oalele sparte de suveranul său şi de marele amiral care poate ar fi obținut rezultate mai bune într-o bătălie navală...

Recucerirea Lombardiei s-a încheiat cu un fiasco.

Împăratul mi-a cerut apoi să atac Provence şi să asediez Marsilia pentru a sprijini trupele spaniole care cuceriseră Fonterabia. Aici se impune o paranteză. Nefericitul francez care capitulase sub presiunea unor forţe net superioare a fost pedepsit aspru de rege. Decăzut din rangul lui nobiliar, el şi copiii lui au fost declaraţi oameni de rând. Ca şi când condiţia de om de rând ar fi o ticăloşie.

Revin la subiect. M-am opus proiectului împăratului, pentru că lăsa Italia descoperită. În realitate, consideram că ar fi o infamie să atac un oraş francez. Asediul executat fără convingere a eşuat, în parte graţie comportamentului lui Pescara, cel care susţinându-mă fără energie intrase deja în jocul meu fără să vrea.

În realitate, el voia să mă împiedice să obţin o nouă victorie răsunătoare care ar fi ridicat prestigiul meu în ochii împăratului.

În acest timp, Henry al VIII-lea, natură duplicitară, invada Picardia, fiind mereu gata să schimbe tabăra după propriul său interes. Mai mult cămătar decât rege, împrumuta sume importante de bani suveranilor laici sau prinţilor catolici, aşteptând profituri exagerate. Ideea lui fixă era să recupereze coroana Franţei pentru el şi să obţină mitra papală pentru Wolsey. Cum forţele sale militare nu erau la înălţimea ambiţiilor, îndemna alte capete încoronate să intre în vâltoare, el rezervându-şi roadele.

Ideea fixă a lui François era cucerirea Italiei. Capriciu care-l costa scump, foarte scump. Dar storcea destui bani de la poporul prost hrănit pentru a umple ranitele mercenarilor şi cuferele mamei sale.

Carlos al V-lea avea şi el o idee fixă, stăpânirea lumii. Se spunea deja că soarele nu apune niciodată în întinsul lui imperiu care se întindea pe trei continente. Dar lipsa de bani ridica obstacole aproape de netrecut în drumul său. Aurul din Lumea Nouă, cheltuit adesea fără socoteală, nu-i ajungea.

Ideea fixă a lui Soliman, zis Magnificul, ameninţa Europa Centrală şi Occidentală ca un uriaş val islamic. Visul lui era să înfigă semiluna pe catedralele de la Roma, Viena, Paris

şi Londra. Dar această operaţiune va fi realizată în etape. După ce cucerise Belgradul şi Rodosul, pregătea invadarea Ungariei şi a Austriei.

François înclina spre o colaborare militară cu Imperiul Otoman, pentru a prinde în cleşte Imperiul Romano-German al lui Carlos al V-lea. Guvernele şi clerul Ungariei şi Austriei îl acuzau pe regele Franţei că este un fel de turc-creştin, care îi ajută pe osmanlâi să invadeze Europa.

În vâltoarea acestei furtuni politice, diplomatice şi militare care ameninţa să se transforme în uragan, papa, dezorientat şi descumpănit, propunea alianţe ba unei tabere, ba alteia, fără să găsească o soluţie satisfăcătoare, care să-i permită să menţină autoritatea Sfântului Scaun.

În timp ce nori negri se îngrămădeau pe cerul Europei, François a hotărât să dea marea lovitură. Cucerise Lombardia, preludiu pentru recucerirea regatului Neapole.

Pentru că favoriţii instalaţi în fruntea ierarhiei militare îi înşelaseră speranţele, a hotărât să-şi asume comanda supremă a armatei. Convins că datorită geniului său va obţine o victorie mai strălucitoare decât cea de la Marignan, a trecut, ca în zbor, Alpii în fruntea unei armate de 30.000 de oameni, a traversat în trombă Lombardia, a străpuns frontul format din trupele spaniole la Pescara şi a intrat în Milano pe o poartă, în timp ce garnizoana inamică - inferioară numeric - ieşea pe poarta opusă. Acest succes a fost umbrit de rezistenţa fortăreţei, care i-a respins pe asediatorii francezi.

Acest mic eşec nu l-a impresionat pe François, care a continuat ofensiva îndreptându-şi grosul armatei spre Pavia, oraş fortificat, apărat de Don Antonio de Leyva, un foarte abil comandant, care avea sub ordinele sale 5.000 de mercenari elveţieni, 400 de spanioli, 1.200 de cavaleri şi o artilerie bine echipată.

Desigur, Milano, această splendidă metropolă, ar fi putut servi drept cadru pentru cartierul său general, pentru Curtea militară şi civilă, ar fi oferit un spaţiu confortabil centrului său administrativ şi, în acelaşi timp, ar fi servit drept bază strategică pentru desfăşurarea operaţiunilor de război ulterioare.

Dar împrejurări tragice l-au obligat pe rege să renunțe la aceste planuri. A redus la câteva ore şederea lui la Milano când a aflat că oraşul este lovit de ciumă.

Şi-a îndreptat ofensiva asupra Paviei, poziție-cheie a dispozitivului de apărare imperial. De ce preferase să asedieze Pavia şi nu Lodi, oraş fortificat, încă sub ocupația noastră, nu-mi pot da seama. Presupun că a fost tentat de vastul parc Mirabella, care oferea condiții de tabără ideale. Dimensiunile impresionante ale castelului permiteau organizarea vieții de Curte în apropierea oraşului asediat. Bonivet, care asemăna războiul cu un turnir de proporții mai mari, pregătise tot felul de distracții pentru François, prietenul şi stăpânul său. În saloanele castelului, concertele de muzică şi dans acopereau bubuitul tunurilor franceze care vărsau foc asupra fortificațiilor oraşului asediat. O ambianță senzuală, indispensabilă pentru a-i menține buna dispoziție, va fi asigurată de un grup de doamne galante. Frumoasa şi voluptuoasa Clarice va fi încoronată regina serbării.

François I, care îşi pierduse recent soția, pe dulcea regină Claude, trebuia consolat. Ea îi pusese la picioare regatul Franței. Urâtă, diformă, ca mai toate femeile din clanul Valois, suplinea aceste defecte fizice printr-o drăgălăşenie, o candoare şi o generozitate care inspirau admirația.

Acceptase cu resemnare amantele lui François cu care acesta se afişa cu o lipsă de decență şi o seninătate superbe.

Provizii alimentare foarte bogate ar fi satisfăcut capriciile celui mai rafinat gurmand. La castelul Mirabella banchetele, balurile şi orgiile se țineau lanț, cu o nesfârşită fantezie.

Bonivet conducea balul, la propriu şi la figurat. Înconjurat de tinerii săi prieteni Chabot de Brion, Fleurange, Montmorency, d'Alençon, ridica un zid invizibil, dar de netrecut în jurul regelui, care avea toată încrederea în el, ignorându-i pe bătrâni. La Palice şi La Trémoille tremurau în frig alături de infanteriştii şi artileriştii care asediau zidurile încă intacte ale Paviei, în timp ce tinerii se distrau în compania regelui.

Parcul devenise un fel de loc de întâlnire public. În afara militarilor, se instalaseră acolo civili care puneau la cale diverse afaceri, prostituate şi vagabonzi, negustori şi escroci

jerpeliți, spioni şi călugări cerşetori, aventurieri. O droaie de pescuitori în ape tulburi alcătuiau o populație mai numeroasă decât a oraşului învecinat.

Îmbătat de laudele tinerilor lui favoriți, François era nerăbdător să adauge la cucerirea ducatului Milano anexarea regatului Neapole. Fără să mai aştepte predarea Paviei, a desprins din armata sa trupe - cavalerie, artilerie şi infanterişti -, însărcinându-l pe comandantul lor, John Stuart, duce de Albany, să atace Neapole, să lupte cu trupele spaniole, să le învingă şi să-i aducă cheile oraşului-port cucerit.

Bătrânul mareşal La Palice şi prudentul Trémoille au criticat această operațiune care scinda armata franceză şi o făcea vulnerabilă.

Bonivet ironiza precauțiile lor excesive, fără să pronunțe cuvântul laşitate, care îi ardea buzele.

Tămâiat şi glorificat de tinerii lui căpitani, care stabiliseră deja datele intrărilor sale triumfale în Florența, Roma şi Neapole, François s-a lăsat pradă visurilor de grandoare. Pentru ca timpul să treacă mai agreabil, i-au propus chiar o partidă de vânătoare. De această dată, bătrânii s-au opus fățiş. Dacă s-ar îndepărta de parc, unde se găsea în siguranță, ar risca să cadă în mâinile tâlharilor şi haimanalelor care profitau de haosul creat de starea de război pentru a jefui şi devasta zonele înconjurătoare.

A renunțat cu regret la sport şi s-a resemnat să asiste - de departe - la duelul de artilerie dintre asediați şi asediatori.

Eram la curent cu tot ce se petrecea în tabăra lui François, grație spionilor care îmi transmiteau până şi cifrele referitoare la trupele regale.

François dispunea de aproximativ 35.000 de oameni de naționalități diferite: 7.000 de francezi, 5.000 de germani, 6.000 de italieni, 8.000 de elvețieni. Aproape toată nobilimea franceză capabilă să poarte arme fusese mobilizată în escadroanele de cavalerie care se remarcaseră în bătălia de la Marignan. Chiar amputate de trupele plecate să cucerească Neapole, erau superioare ca număr imperialilor, care dispuneau la Lodi de aproximativ 12.000 de oameni recrutați din cele mai diferite naționalități.

Pescara își manifesta pesimismul. Contrar opiniei mele și aceleia a lui Lannoy, el propunea părăsirea orașului Lodi înainte de sosirea trupelor lui François care - după el - se vor năpusti asupra noastră după ce vor cuceri Pavia.

Trupele noastre nu erau plătite și iarna aspră le punea la grea încercare. Unii mercenari părăsiseră orașul și alții, nemulțumiți, amenințau că îi vor urma.

De Lannoy juca pe trei planuri. Voia să continue războiul, dar ne invita să acceptăm propunerea unui armistițiu sugerat de papă, care încerca să profite de confuzie pentru a-și promova propriile interese. Intenționa să-și păstreze trupele intacte pentru a le folosi în momentul ales de el.

Mă gândeam că ar fi trebuit să profităm de răgazul pe care ni-l acorda iarna și de rezistența înverșunată a lui Leyva pentru a recruta noi luptători - mercenari de tot felul - ca să ne întărim armata. Împăratul era mai sărac decât Iov și, fiindcă împrumuturile promise de Henry al VIII-lea întârziau, am început să-mi golesc propriile lăzi pentru a-i plăti pe noii recruți.

Toată Italia avea ochii ațintiți asupra lui François, considerat peste tot ca marele beneficiar al acestui război. Papa, unii cardinali, câțiva prințișori italieni și chiar un grup de venețieni care îl abandonaseră nu de mult îi făceau acum ochi dulci.

În ciuda iernii, a dificultăților de aprovizionare și a bombardamentelor neîntrerupte, Leyva rezista cu o admirabilă energie. În rândurile populației civile, foamea, bolile, frigul și tirul artileriei făceau ravagii.

În cursul unei încercări de a străpunge apărarea asediaților, faimosul Giovanni delle Bande Nere, care adoptase cauza francezilor, sfătuit de unchiul său, Papa Clement al VII-lea, s-a ales cu un picior zdrobit.

Tenacitatea cu care rezista Leyva mi-a acordat timpul necesar să angajez alți soldați: mercenari ai lui Georg Frundsberg și cei ai prințului Salm, toți plătiți din buzunarul meu. În total 12.000 de oameni care îngroșau rândurile armatei noastre. Nu aveam nicio garanție că voi fi despăgubit de împărat. Când îmi îndeplineam misiunea de conetabil al

Franței mă aflam în aceeaşi situație.

Acum eram destul de puternici pentru a trece la ofensivă.

Cu acest prilej am primit o scrisoare din partea lui Carlos al V-lea, semnată personal, care îmi mulțumea pentru eforturile depuse. Mă asigura de stima sa şi îmi promitea recompense mari.

Nu-mi făceam iluzii. Nu eram preocupat decât de încheierea socotelilor cu François.

În urma unei incursiuni, Pescara a reuşit să introducă soldați, muniții şi provizii în interiorul Paviei, sub nasul asediatorilor perplecşi. Această lovitură de forță suna ca un avertisment pentru La Palice, care a recomandat o vigilență sporită. Când spionii au avertizat comandamentul armatei franceze că trupele imperiale, întărite cu unități de mercenari germani şi elvețieni, se pregătesc pentru bătălie, regele a ieşit în fine din dulcea lui lenevie şi a convocat consiliul.

La Trémoille şi La Palice erau de părere că o luptă angajată în situația actuală îi expunea la un mare risc.

– Trebuie să părăsim Pavia şi să ne instalăm pe poziții favorabile. La Binasco, de exemplu. Acolo vom domina inamicul. Aici noi suntem dominați!, declară La Palice.

Bonivet s-a ridicat şi a bătut cu pumnul în masă.

– Este nedemn să-i propui regelui o retragere ruşinoasă, când superioritatea noastră asupra inamicului este indiscutabilă, sub toate aspectele. Comandați de un suveran viteaz, curajos şi hotărât, care şi-a dovedit capacitatea la Marignan, vom obține o victorie hotărâtoare. Numai laşii refuză să lupte sub comanda celui mai mare rege pe care Franța l-a cunoscut vreodată. Sire, ordonați lupta! Voi fi primul care mă voi angaja sub steagul vostru.

Au izbucnit ovații. Tinerii căpitani manifestau un entuziasm delirant...

În tabăra noastră, dezbaterile la nivel înalt atinseseră un ton destul de ridicat.

Pescara, încălzit de recenta lui victorie de la Pavia, opta pentru o intervenție militară imediată.

Frundsberg era de acord, invocând argumente valabile:

–Trupele noastre nu au muniție suficientă pentru a aştepta

timpul frumos! Trebuie deci să acționăm fără întârziere.

Salm era şi el de acord:

– Aşa este! Aici ne amenință foametea! Grație ducelui de Bourbon soldații au buzunarele pline. Dar nu pot cumpăra nimic cu banii lor. Aprovizionarea este sub orice critică. Tarabele târgului local sunt goale. Populația este în pragul foametei. Această lipsă gravă de alimente este chiar mai rea decât ciuma.

De Lannoy se arătă reticent. Recunoştea că întăririle sporiseră capacitatea noastră de luptă.

– Cu toate că numărul soldaților a crescut, suntem încă inferiori numeric față de inamic. Putem fi expuşi unei înfrângeri usturătoare.

A încheiat anunțându-şi intenția de a-şi retrage trupele din Lodi. I-am răspuns cu un calm de gheață:

– Domnule de Lannoy, nu uit că sunteți vicerege al regatului napolitan şi nici considerația pe care v-o datorez. Dar nu uitați că sunteți sub comanda mea şi că, în consecință, trebuie să-mi executați ordinele.

– Monseniore, țin doar să vă atrag atenția că vă asumați o grea răspundere.

– Evident! Mâine la ora şapte armata va părăsi Lodi! Obiectiv - Pavia! Încă de la început înțelesesem tactica lui François. La propunerea lui Bonivet el ne va aştepta ferm pe poziții în fața zidurilor Paviei asediate. Pentru a rezista, va trebui să-şi asigure spatele, sprijinindu-se de fortificațiile apărate de Leyva. Va fi prins între două focuri.

Bătrânul La Palice prevăzuse acest pericol.

Pe un frig care îți tăia respirația, trupele noastre şi-au început marşul. Proviziile promise de mult timp de intendență ajungeau în cantități mici. Pe drumurile înghețate, soldații înaintau anevoie.

În cursul ultimului popas, înainte de întâlnirea cu inamicul, Pescara a rostit o scurtă cuvântare în fața soldaților încinşi de marşul lung.

– Vă amintesc că în tabăra franceză sunt alimente din belşug! Veți avea pâine, carne şi vin la discreție.

În cursul înaintării noastre spre Pavia am pierdut câteva

sute de dezertori. Dar după cum am aflat mai târziu, şase mii de grizoni din tabăra adversă se detaşaseră pentru a-l escorta până la Florenţa pe şeful lor, Giovanni delle Bande Nere, întins pe o targă, pentru că rana lui gravă se infectase. Această emoţionantă probă de credinţă a avut urmări, slăbind armata franceză.

La Pavia, cu trei ore înaintea zorilor, 5.000 de infanterişti şi genişti comandaţi de tânărul marchiz de Vasto, nepot al lui Pescara, au făcut săpături în zidurile de apărare ale parcului Mirabella, pe care l-au invadat provocând panică şi dezordine printre civili şi militari. D'Alençon, care-i asigura apărarea, s-a retras în grabă, şi în timp ce trompetele sunau alarma, François a reuşit să părăsească tabăra în fugă. Apoi şi-a desfăşurat armata pe câmpia golaşă ale cărei margini păreau că se pierd în ceaţa zorilor.

Apoi s-a pornit vântul, care a risipit ceaţa, permiţându-i soarelui să inunde natura. Cele două armate se instalaseră pe poziţiile lor, faţă în faţă.

Urcat pe o movilă cu aghiotanţii mei, am putut distinge flamura regelui fâlfâind deasupra escadroanelor de cavalerie, care constituiau centrul dispozitivului său. Flancul lui drept - infanterişti şi archebuzieri - se remarca prin stindardul lui La Palice. Flancul stâng, care avea aproape aceeaşi compoziţie, se distingea prin steagul lui d'Alençon. Diverse unităţi pedestre sau călare încadrau corpul principal. Puteam deosebi flamurile cele mai apropiate, acelea ale lui Brion, de Montmorency, de Lorges, de Nevers...

Numai însemnele conetabilului Franţei lipseau...

În schimb, flamura ducelui de Bourbon fâlfâia în mijlocul armatei imperiale... din cauza stângăciilor lui François... care va suporta consecinţele... Din nenorocire, Franţa va plăti oalele sparte de acest maniac al grandorii...

Patru mii de archebuzieri spanioli şi germani, sprijiniţi de unităţi de cavalerie uşoară, înaintau descriind o mişcare de învăluire pentru a-l încercui pe inamic şi pentru a elibera garnizoana Pavia.

Galliot de Genouillac, mare-maestru al artileriei franceze, a ales momentul declanşării tirului tunurilor sale care, a avut

un efect devastator asupra archebuzierilor noştri. Brion şi elveţienii lui s-au aruncat în învălmăşeală. Atunci am intervenit şi eu atacându-le flancurile.

Trupele lui de Lannoy, după o scurtă ezitare, au început să se retragă. Semn că prăbuşirea se apropia. Tunurile secerau rânduri întregi din mercenarii noştri.

Infanteriştii ducelui de Suffolk şi ai lui Galeazzo San Severino se pregăteau să se năpustească asupra trupelor lui Salm şi ale lui Frundsberg.

Acesta a fost momentul în care François, nerăbdător, i-a atacat în forţă cu cavaleria pe archebuzierii noştri, deja derutaţi. Nu putea suporta ideea că îndrăzneţii lui căpitani îşi vor atribui succesul zilei, lipsindu-l de coroana de lauri care trebuia să-i revină. Dar intrarea lui în acţiune a avut un efect catastrofal, pentru că, năpustindu-se înainte, a intrat în raza de acţiune a propriei sale artilerii, care, în această situaţie, a fost nevoită să înceteze focul, pentru a nu revărsa ploaia de proiectile asupra lui şi a cavaleriştilor săi îmbrăcaţi în zale. Cuprins de un avânt exaltat, François a unit liniile infanteriştilor cu cele ale archebuzierilor, care executară o mişcare de retragere. În acest moment şi-a imaginat că a câştigat bătălia. Dar iluzia nu a durat mult. Pescara şi-a dat seama de şansa nesperată care îi dădea ocazia să schimbe fundamental datele bătăliei. Oprirea bruscă a bombardamentului inamic, intrarea regelui Franţei şi a cavaleriei în centrul bătăliei, apoi apariţia rezervelor mele au restabilit ca prin minune încrederea trupelor noastre.

François a avut neplăcuta surpriză de a se vedea izolat alături de cavaleriştii lui în mijlocul unei mări dezlănţuite de inamici care îl luau drept ţintă. Privea în jur căutându-i din ochi pe d'Alençon şi pe infanteriştii care ar fi trebuit să-i vină în ajutor. Spre stupefacţia sa, i-a văzut fugind. Numai atunci şi-a dat seama de grava şi ireparabila lui eroare. Însoţitorii săi cei mai apropiaţi, împiedicaţi de armurile grele, erau la pământ doborâţi de sulişaşi şi de focul neîncetat al archebuzelor. Disperat, s-a luptat eroic. Străpuns de o suliţă, calul i s-a prăbuşit sub el, aruncându-l în ţărână. Cu multă greutate a reuşit să se ridice şi să continue lupta pe jos, aproape singur.

Printr-un straniu joc al destinului, Pompérant, omul pe care el îl condamnase în contumacie la pedeapsa capitală, i-a salvat viața. Aflându-se în apropiere, s-a interpus între rege şi spaniolii şi germanii care erau gata să-l străpungă.

– Sunteți prins, Sire! Este inutil să continuați lupta!

Regele îl privea cu ochi tulburi. Treptat şi-a redobândit calmul. Pentru că refuza să predea sabia, Lannoy, care era comandantul secund al armatei imperiale, a îndeplinit această formalitate. Cu un genunchi în pământ, dând dovadă de respectul datorat unui rege, el a primit din mâinile lui François sabia regală în numele Maiestății Sale împăratul Carlos al V-lea, care avea să-şi sărbătorească împlinirea vârstei de douăzeci şi cinci de ani într-o ambianță de satisfacție uşor de înțeles.

Dar lupta nu se încheiase.

Armata franceză, deja derutată, a aflat cu stupoare căderea în captivitate a regelui. Bombardată de artileria noastră şi a lui Leyva, aproape încercuită, se zbătea într-un adevărat haos.

D'Alençon, cumnatul regelui, a fost primul care a dezertat. N-a avut curajul să continue pentru a-şi salva cel puțin câțiva camarazi care se aflau în pericol de moarte. Căci bătălia se transformase în masacru. *Vae victis!*

Nu s-a mulțumit doar să o şteargă, ci, după ce a traversat Ticcino, a distrus podul ca să-i împiedice pe soldații inamici să-l urmărească. Această soluție a fost nenorocirea francezilor care apucaseră să scape din infernul Paviei şi care încercau acum să se retragă spre Milano.

Pe câmpul de luptă mai existau câteva insule de rezistență înverşunată, înconjurate de grupuri de luptători imperiali însetați de sânge. Ucideau, jefuiau şi îi luau prizonieri pe cei destul de bogați pentru a-şi plăti răscumpărarea. În tabăra franceză pierderile în oameni erau enorme. Mareşalul de la Palice, care îşi zdrobise piciorul sub calul spintecat, a fost strangulat de doi mercenari care se băteau între ei pentru a-şi însuşi captura. Bătrânul La Trémoille şi-a dat sufletul cu nasul în iarbă, după ce s-a târât câțiva metri, cu măruntaiele revărsate pe pământul amestecat cu sânge. Lui Toulouse-Lautrec i-a retezat capul o ghiulea de tun. René de Savoia, fratele reginei-mamă, s-a ales

cu pieptul zdrobit. Ducele de Suffolk a plătit cu viața prietenia oferită de regele Franței. Mareşalul de Foix avea burta despicată şi un picior smuls. Lescun, favoritul regelui, căzut în dizgrație după ruptura intervenită între sora lui şi augustul ei amant, a fost străpuns de mai multe lovituri de suliță. François de Lorena a murit după ce şi-a pierdut o mână şi un picior. Mii de tineri nobili zăceau fără viață pe câmpul de luptă. Când a văzut acest dezastru, Bonivet, care îl sfătuise pe suveran să înceapă lupta, s-a aruncat în grămadă pentru a muri străpuns de sulițe. Ajuns în culmea măreției grație prieteniei regale, a avut un sfârşit lamentabil, dovadă a incompetenței sale.

Printre prizonierii care trebuiau să plătească despăgubiri grele pentru a-şi recăpăta libertatea se aflau Fleurange, alt favorit, Brion, Saint-Pol şi Montmorency, Henri de Navarra şi un gentilom poet, Clement Marot.

Aproape fiecare familie nobilă a Franței avea un mort de plâns. Francezii de rând căzuți pe front erau mai puțin numeroşi. Mercenarii străini furnizau de obicei carnea de tun. Ei ştiau totuşi să se descurce pentru a-şi salva viața. În general, lipsiți de mijloace, nu puteau plăti despăgubiri pentru răscumpărare. Aceşti războinici de meserie - împărțiți în cele două tabere - ştiau să se menajeze...

Ajuns sănătos la Lyon, d'Alençon a murit după puțin timp. Incapabil să suporte calificativul de „fugar-laş", care îl urmărea ca o fantomă, se spune că s-a sinucis. Adevărat sau nu, zvonul circula...

Cu François am avut o întrevedere în capela din Pavia, unde i s-a servit masa înainte de a fi îmbarcat în calitate de prizonier pentru lunga lui călătorie care trebuia să se termine într-o închisoare din Madrid.

Mi s-a adresat cu un zâmbet dezamăgit.

– Nu cred că eşti mulțumit că ai câştigat o atât de strălucitoare victorie împotriva foştilor camarazi de arme!

– Sire, n-aş fi luptat împotriva lor dacă n-aş fi fost obligat de comportarea voastră! Istoria va consemna aceste evenimente!

În timpul captivității fiului ei, Louise de Savoia a îndeplinit înalta demnitate de regentă a Franței. Ajunsese în sfârşit

pe culmea atinsă de Anne de Bourbon, vechea inamică a Casei Angoulême. Ținuse minte o frază din ultima scrisoare a lui François: „Am pierdut totul în afară de onoare"... Ea își apăra interesele, prerogativele, tronul, măreția regală... Avea puterea unei regine - a unui suveran al Franței...

Dacă ar fi ascultat sfaturile bătrânului mareşal La Palice, François n-ar fi suferit acest dezastru... Bietul La Palice!...

Admirația populară i-a dedicat versuri de o emoționantă naivitate...

La Pavia-n cetate muri, sărman Palice în câteva minute zăcea, pe jos, ucis...

În ce mă priveşte, eu trebuie să-mi continuu drumul... Să-mi duc crucea... Nu mă plâng... Soarta mea este hotărâtă dinainte...

HENRY COURTNEY
conte de Saint-George

Sunt unul dintre acei gentilomi, puțini la număr, care preferă pana de gâscă sabiei şi bucuriile spiritului succeselor cinegetice. În pădurile mele braconierii riscă pedepse grele, nu pentru nerespectarea dreptului meu exclusiv de vânătoare, ci pentru că vânatul este protejat. Oamenii din casta mea mă privesc cu o uşoară ironie, dar evită observațiile nepoliticoase, pentru că modul meu paşnic de a mă purta este dublat de o perfectă stăpânire a armelor ofensive.

Că opiniile mele deranjează ideile preconcepute, puțin îmi pasă. Nu îmi propun să schimb eu lumea. N-am stofă de profet şi nici intenția de a deveni.

Pasiunea pentru literatura şi filosofia anticilor se datorează admirabilei învieri a culturii şi civilizației grecilor şi romanilor din Antichitate.

Dar mă abțin să port discuții pe această temă cu oamenii

Bisericii şi cu nobilii. Cu primii, pentru că nu admit alte păreri cu privire la superioritatea incontestabilă a Sfintelor Scripturi, cu ceilalţi din cauza ignoranţei lor.

Umaniştii adevăraţi - singurii interlocutori valabili - provin în marea lor majoritate din oamenii de rând. Pe pământul fertil, ideile noi îşi înfig, în mod paradoxal, rădăcinile în concepţiile vechi.

Nu contest că există şi nobili care au biblioteci mari şi care adoră cultura. Dar în cea mai mare parte a cazurilor este vorba de snobism. Foarte puţini dintre ei se pot descurca în labirintul scrierilor în limbile greacă sau latină, care nu sunt accesibile decât adevăraţilor cunoscători.

Umanismul mi-a permis să privesc lumea care mă înconjoară cu o înţelegere şi o indulgenţă uneori amuzante. Mi-am explicat, de asemenea, sentimentul de inferioritate nemărturisită resimţit de nobili - şi chiar de oamenii de rând - faţă de preoţi. Incapabili să le înţeleagă latina, impresionaţi de solemnitatea serviciului religios, pentru ei de neînţeles, au impresia că prelaţii comunică direct cu Atotputernicul. Când Luther a tradus Biblia, credincioşii au putut comunica - fără mijlocitori - cu Dumnezeu, iar prestigiul cvasisupranatural al ecleziaştilor s-a năruit.

Fenomenul din domeniul religios s-a repetat şi pe plan social. Nobilul feudal era un intermediar între rege şi masa ţăranilor sau a târgoveţilor.

Umanismul a permis apariţia şi ridicarea unor intelectuali din rândul oamenilor de jos, care vorbesc latina şi greaca veche, precum şi a unei burghezii bogate, care, datorită puterii sale financiare în plin avânt, putea să servească interesele regelui; acesta se putea lipsi, în sfârşit, de nobilimea leneşă, convinsă de propria ei importanţă şi care ridica adesea steagul revoltelor. Burghezul, devenit mare demnitar al tronului, supus şi lesne de înlocuit, l-a eclipsat pe nobilul arogant, conştient de puterea sa, şi care devenise stânjenitor şi chiar inutil. El şi-a păstrat titlurile, trufia, dar a decăzut din măreţia sa şi a devenit un element decorativ la Curtea unui rege suveran absolut.

Ducele de Buckingham în Anglia şi ducele de Bourbon în

Franța au fost ultimii mari seniori feudali.

Nobilii puteau repeta faimoasa frază a lui François I, după bătălia de la Pavia:

Am pierdut totul în afară de onoare...

Numai că onoarea era oarecum veştejită. Nobilimea, care înainte vreme îl sprijinea pe rege cu armată, acum îi furniza numai amante pentru a-i decora patul.

În zilele noastre, gentilomi săraci şi flămânzi sunt cu miile. Se înhamă la plug, ca şi țăranii.

Nobilimea mică şi mijlocie se implică în acțiuni militare. Pentru a-şi alunga plictiseala, marii seniori îşi consumă energia la vânătoare cu gonaci...

În ce priveşte evenimentele contemporane, comedii, drame, tragedii umane, atitudinea cea mai înțeleaptă este să le priveşti cu luciditatea unui spectator, detaşat de acțiunea care se desfăşoară pe scenă. Să urmăreşti cu seninătate şi nepărtinire ceea ce se întâmplă pentru a descoperi adevărul.

Sarcină dificilă, pentru că adevărul se schimbă după aprecierile şi aranjamentele părților în conflict.

Cine are dreptate şi cine este vinovatul?... Greu de spus.

Atât sentimentele nobile, cât şi cele mai rele instincte sunt înnăscute. Nu justific violența, agresivitatea, dar aceste impulsuri negative există şi vor exista până la sfârşitul lumii. Ambițiile excesive, setea de putere, dorința de a distruge cea mai neînsemnată împotrivire au ca rezultat exploziile politice, sociale şi religioase, războaiele civile, conflictele între state. Din nenorocire, masele se lasă întotdeauna antrenate de conducători egoişti şi fără scrupule, care le folosesc drept instrumente oarbe pentru a-şi asigura propria lor ascensiune. Unde este cavalerul bun, fără frică şi fără prihană, personaj perfect care se ridică deasupra gloatei?

În zilele noastre, cavaleri neprihăniți nu mai există...

Toți, suverani sau principi laici, mari demnitari sau şefi de armate, s-au distins prin incapacitatea lor, prin înclinarea lor spre trădare, spre minciună, spre încălcarea angajamentelor.

Politica Angliei - am început cu această țară pentru că este a mea - slujește interesele personale ale cardinalului Wolsey. Prototip al omului de jos, fiu al unui măcelar, cocoțat pe culmile cele mai înalte, Wolsey locuiește în două reședințe somptuoase, York Palace la Londra și Hampton Court la țară. Dispune de un personal de serviciu care depășește cu mult o mie de persoane și exercită o influență atât de mare asupra lui Henry al VIII-lea încât te întrebi uneori cine este stăpânul, el sau regele?

Își atribuie și titlul de arbitru al Europei, apreciere care nu este departe de realitate. Încheie și răstoarnă alianțe, dezlănțuie războaie și încheie pacea în funcție de sprijinul pe care speră să-l obțină de la un suveran sau de la altul, cu scopul de a-și pune pe frunte tiara papală. Până acum eforturile lui n-au fost încununate de succes, în ciuda miilor de vieți omenești și a sumelor enorme care au fost înghițite.

Henry vânează cu același entuziasm doamnele și domnișoarele de onoare ale reginei Caterina, care acceptă această situație cu resemnare amară. Îndrăgostit de cea mai tânără fată a uneia dintre amantele sale, căreia zvonul public îi atribuie paternitatea, l-a convocat pe unchiul acesteia, un foarte înalt personaj decorat cu Ordinul Jaretierei, și i-a cerut un sfat prietenesc.

Răspunsul nu s-a lăsat așteptat:

– Cine ar îndrăzni să vă condamne dacă, după ce ați mâncat găina, mâncați și puiul?...

Plăcutele lui îndeletniciri nu-l împiedicau să urmărească o himeră, visul de a-și pune pe cap coroana regilor Franței...

Înainte de dezastrul de la Pavia, François I, care voia să recucerească Milano, Neapole și - de ce nu - restul Italiei, convocase marele consiliu. Șefii săi de armate, precum și Bonivet, înlocuitorul conetabilului de Bourbon, i-au propus mai multe căi pentru a intra în Lombardia. Când cea mai bună soluție a fost aleasă, Triboulet, bufonul regelui, care era prezent la ședință, a intervenit cu un surprinzător bun simț:

– Ați uitat punctul esențial!

Marii șefi militari izbucniră în râs:

– Pune punctul pe „i"!

– Ați căzut de acord asupra mijloacelor de intrare în Italia. Dar nimeni n-a propus mijloacele de a ieşi de acolo...

Pentru a aprecia relațiile care îi legau pe rege şi pe Bonivet, o să vă spun un mic secret hazliu. Bonivet frecventa în taină pe una din amantele regelui. Tocmai făceau dragoste când François şi-a anunțat apariția.

Surprins, zăpăcit, panicat - pentru că prietenia are şi ea limite - Bonivet s-a ascuns în şemineu, după crengile şi frunzele care îl împodobeau pe timpul verii.

Regescul amant, după ce a făcut dragoste cu frumoasa doamnă, a urinat pe rivalul său, care nici n-a mişcat.

Curteni de obicei bine informați spun că François ar fi aflat jocul puțin elegant al favoritului său, dar că, îngăduitor, s-a mulțumit să-l facă de râs în ochii Dulcineei.

Sub toate aspectele, Carlos al V-lea era total diferit de regele Franței şi al Angliei. Serios, sobru, muncitor, se pare că n-a cunoscut bucuriile tinereții. Formalist şi deosebit de meticulos, mi-a spus într-o zi:

– Vorbesc spaniola cu Dumnezeu, cu oamenii vorbesc franceza, iar calului meu mă adresez în germană...

N-a pomenit nimic despre limba în care vorbeşte prietenilor, pentru că nu are prieteni.

Profund religios, dacă întâlneşte pe drum o spânzurătoare sau un rug, salută respectuos, obicei moştenit de la bunica sa, Isabelaa de Castilia, care în acest fel omagia inchiziția, care îi extermina pe eretici.

Este total lipsit de umor. Decis să-şi pedepsească bufonul pentru glumele de prost-gust, a ordonat odată să nu i se dea de mâncare timp de o săptămână. Câteva zile mai târziu, vinovatul a bătut în cuie uşa latrinei făcând-o inutilizabilă. Explicația era simplă - cine nu mănâncă nu are nevoie de closet. Carlos a vrut să-i aplice însă o pedeapsă şi mai aspră. Dar râsetele curtenilor amuzați de comicul situației au potolit mânia împăratului, care a hotărât să-l ierte.

Orgoliul originii sale şi ambiția fără margini l-au făcut să pornească războaie foarte costisitoare, fără să aibă însă banii necesari pentru acoperirea cheltuielilor. Se împrumuta la bancherii care îi acordau credite cu dobânzi exagerate.

Jan Daens, negustor din Anvers, i-a acordat un credit de un milion de ducați. Pentru a recompensa acest efort financiar, împăratul i-a făcut onoarea deosebită de a-i accepta invitația la un mare banchet.

După desert, şeful chelnerilor i-a adus o cupă de aur în care ardea tămâie. Gazda a scos din buzunar chitanța semnată de împărat pentru împrumutul acordat şi a apropiat-o de cupă.

– Acceptând umila mea ospitalitate... Maiestatea Voastră şi-a achitat datoria...

Hârtia a ars sub privirile plăcut surprinse ale întregii asistențe. Un alt personaj, împodobit în culori țipătoare, Soliman zis Magnificul, îşi înşira titlurile cu o trufie comică într-o scrisoare adresată lui François I, care îi solicita bunăvoința:

„Eu, care sunt Sultanul Sultanilor, Suveranul Suveranilor, împărțitor al Coroanelor Monarhilor Lumii, Umbra lui Allah pe Pământ, Sultanul şi Padişahul Mării Albe, al Mării Negre, al Rumeliei, Anatoliei, Caramaniei, Zulcadîrului, Dialbekîrului, Kurdistanului, Azerbaidjanului, stăpân peste Persia, Alep Damasc, Cairo, Mecca, Medina, Ierusalim, întreaga Arabie, Yemen şi care am numeroase alte ținuturi pe care le-au păstrat nobilii şi iluştrii mei strămoşi, Osman cel Mare, întemeietorul glorioasei dinastii a Turcilor Osmanlâi, nemuritorul Orkhan, pacificatorul Asiei, Amurad I, Providențialul, care i-a zdrobit la Kosovo pe ghiaurii necredincioşi, Baiazid al II-lea, Cel înțelept, învingătorul mamelucilor, Baiazid I Fulgerul, învingătorul de la Nicopole şi exterminatorul ungurilor, Mehmed al II-lea, învingătorul şi cuceritorul Constantinopolului, Selim I, Califul, care i-a trăsnit pe persani şi a supus Egiptul şi pe care Augusta mea Majestate le-a cucerit de asemenea cu spada sa victorioasă..."

Şi scrisoarea continua cu o lăudăroşenie care frizează ridicolul. Din nenorocire, aceşti suverani aroganți, lăudăroşi, plini de trufie, vor să curgă sânge, valuri de sânge pentru a-şi justifica gloria deşartă...

În mijlocul acestor nebuni războinici, Papa Clement al VII-lea vrea să păstreze neatinsă puterea universală a Bisericii

şi rolul ei de arbitru suprem, printr-o politică şi o diplomaţie şovăitoare, încearcă să redea Curţii de la Roma splendoarea şi autoritatea dobândite în timpul lui Innocent al III-lea, dar nu are nici deschiderea, nici inteligenţa şi nici capacitatea acestuia. Când deţinea funcţia de cardinal vicecancelar al unchiului său, Leon al X-lea, dovedise o oarecare abilitate în rezolvarea afacerilor curente, ţesând intrigi care îi asigurau reputaţia că ar avea o minte ascuţită, o ingeniozitate, o şiretenie şi chiar o oarecare perfidie.

Alegerea sa a fost posibilă datorită traficului de influenţă şi jocului de culise, care s-au dovedit în cele din urmă decisive.

François I, încă euforic după victoria de la Marignan, îi sprijinise candidatura pentru a-l îndepărta de Imperiali şi pentru a beneficia de alianţa lui, indispensabilă pentru realizarea proiectelor sale italiene.

Politica sa favorabilă lui Clement al VII-lea îi atrăsese ura lui Wolsey, care pierdea încă o dată ocazia de a-şi pune pe frunte tiara pontificală.

Aliaţele şi contraaliaţele, mai schimbătoare decât culoarea cameleonului, reflectau cele mai meschine interese personale. Schimbarea orientărilor politice era atât de frecventă încât devenise plictisitoare. Acest gen de politică plină de capricii îmi evoca oarecum curtea unei şcoli unde copiii se joacă, se bat, şi aleargă fără un scop precis. Inconştienţa devine condamnabilă când este vorba de adulţi care, în plus, poartă şi coroana regală, imperială sau pontificală şi care îşi târăsc popoarele în războaie interminabile...

Că Papa Clement a recurs la simonie pentru a fi ales, nu înseamnă nimic extraordinar. Cu cât poziţia râvnită este mai înaltă, cu atât preţul este mai mare.

Mă aflam la Roma în timp ce se făceau alegerile pontificale. Au durat cinci zile. Micile loje în care erau instalaţi electorii miroseau a grajd... chiar şi mai rău... scaunele cu gaură circulau pe coridoare cu conţinutul lor puturos în văzul tuturor trecătorilor... În acest timp prinţii Bisericii se tocmeau, se înjurau, se ameninţau, treceau dintr-o tabără în alta în funcţie de interesele personale care nu coincideau cu priorităţile Bisericii.

După o lungă aşteptare care stârnise curiozitatea şi comentariile romanilor, am văzut fuiorul de fum alb care preceda rostirea faimoasei formule:

Habemus papam...

Perfecta mea neutralitate îmi permitea să asist fără părtinire la bucuria nesăbuită a partizanilor noului Suveran Pontif, care îi lăudau cucernicia şi geniul politic. Printre apologeţi se remarca Vittoria Colonna, o admiratoare a lui Michelangelo. O droaie de florentini au luat drumul Romei, sperând într-o îmbogăţire rapidă...

Noul papă era un bărbat frumos. Doamnele îl găseau fermecător. Rafael i-a pus în valoare fizicul plăcut în remarcabilul portret în care Leon al X-lea este înconjurat de cardinalii Giuliano de Medici şi Luigi de Rossi. Viitorul Clement are o figură agreabilă, atrăgătoare, cu trăsături regulate... „Un grup înfloritor", exclamase Lucia Orsini. Papa adoptase o atitudine gravă, hotărâtă, o demnitate impunătoare.

Loyssa, ambasadorul împăratului, îl descria ca pe un personaj misterios şi de nepătruns. Ambasadorul veneţian Marco Foscari îi admira dragostea pentru dreptate şi sufletul milos. Adăuga chiar cu un comic irezistibil:

– Din milă a oferit palatul Riario cardinalului Colonna şi toate beneficiile le-a împărţit între electori.

Toţi oamenii care l-au ridicat în slăvi în timpul cardinalatului său, subliniind puternica lui personalitate, voinţa de neclintit, perspicacitatea şi perseverenţa sa, au avut trista surpriză să constate că după ce s-a urcat pe tronul Sfântului Petru s-a pierdut în lungi cugetări; indecizia îl împiedica să acţioneze, teama de a nu se compromite printr-o greşeală politică îl paraliza.

Oscilaţiile lui îl consternau pe Guicciardini.

– Perspective întunecate se întrevăd la orizont, îmi spunea el clătinând din cap.

Conştient de pericolul pe care ambiţia expansionistă a Imperiului Otoman o reprezenta pentru Europa, Clement a ieşit din letargie pentru a propovădui o *pace universală*, în scopul reunirii în jurul unei mese rotunde a tuturor suveranilor

occidentali, care, împreună, să pună bazele unei alianțe solide, să ridice o barieră de netrecut în fața islamului invadator.

Într-o zi mi-a vorbit emoționat de regatul maghiar, amenințat de nesătula voință a lui Soliman de a-l nimici, prima fază a unei politici războinice care urmărea distrugerea Europei creştine.

– Nu înțeleg prostia lui François, a lui Henry şi a lui Carlos care se sfâşie între ei ca nişte lupi turbați, fără să țină seama de pericolul otoman...

După o scurtă pauză, a reluat:

– Aveți un frate în Ungaria?

– Da, Sanctitatea Voastră, un frate mai mic. La noi numai fratele cel mare moşteneşte titlul şi bunurile familiei. El s-a expatriat. După ce a cutreierat aproape toată Europa, s-a stabilit în Ungaria. Foarte bine primit la Curte, regele Ludovic i-a acordat chiar titlul de conte, pentru a-i recompensa meritele. Totuşi fratele meu este încă foarte tânăr. Şi-a maghiarizat numele. Acum se numeşte Szent-György.

– Viitorul său nu vă neliniştește?

– Ba da! Dar ce pot să fac? Să plătesc din buzunarul meu o mână de mercenari care să se lupte cu turcii când vor încerca să invadeze Ungaria?

– François, Carlos, Henry gândesc ca dumneavoastră! Această nepăsare e criminală! Angajați-vă sub stindardul Bisericii pentru a transmite cuvântul Bisericii regelui vostru!

– Wolsey mă detestă... Risc să dau totul peste cap...

Papa a suspinat decepționat de obiecțiile mele...

– Poate că aveți dreptate. Regele vostru este foarte bănuitor. Să încredințez o misiune unuia dintre supuşii săi, fără să fie ecleziast, l-ar putea şoca...

Suveranul Pontif l-a însărcinat pe consilierul său, Nikolaus von Schoenberg, să transmită apelul său suveranilor occidentali.

Câteva zile mai târziu am primit vizita şefului fiscal al Curiei, Giberti, pe care avusesem deja plăcerea să-l cunosc cu prilejul unui banchet oferit de ambasadorul Veneției. În calitatea lui de consilier al papei îmi aducea o veste surprinzătoare. Dragostea mea pentru Roma, unde îmi petrecusem cea mai

mare parte a timpului, cucernicia mea - discutabilă -, precum şi sinceritatea mea îi făcuseră o bună impresie Suveranului Pontif, care îmi propunea o înaltă demnitate ecleziastică. Curia deţinea informaţii detaliate asupra persoanei mele. Posedam o avere mare, mă bucuram de un prestigiu apreciabil în Anglia, îmi pierdusem soţia, care a murit la naştere, deci îndeplineam toate condiţiile pentru a intra în ordin.

L-am rugat să transmită umilele mele mulţumiri Sanctităţii Sale pentru încrederea pe care mi-o acorda. Desigur, un astfel de angajament implica un examen de conştiinţă, o verificare a concepţiilor mele despre lume şi a convingerilor mele religioase. Am cerut deci un termen pentru a reflecta dacă sunt demn de marea onoare care mi se oferea.

Ne-am despărţit în termenii cei mai buni. Ca să fiu sincer, perspectiva intrării în Ordin nu îmi surâdea. Îmi place sexul şi abstinenţa impusă ecleziaştilor îmi produce silă. Ştiu că această cerinţă nu este unanim respectată de oamenii Bisericii. Ultima mea amantă este fiica naturală a unui cardinal. Nu-i pronunţ numele, pentru că autorul zilelor sale are reputaţia de a fi de o cucernicie exemplară.

Ştiam de altfel că papa va uita repede propunerea sa în ceea ce mă priveşte pentru că de câtva timp se zbătea în plasa propriilor incertitudini căutând zadarnic o soluţie miracol.

Regele Franţei a trecut ca un uragan munţii Alpi, a străbătut câmpiile Lombardiei şi a căzut ca un trăsnet peste ducatul Milano punând pe fugă trupele spaniole şi apoi a asediat Pavia.

Pasquino, bufonul recunoscut al romanilor, a afişat un anunţ: *Pierdut armată imperială. Mare recompensă găsitorului!*

Înaintarea fulgerătoare a lui François a provocat consternare în toată Italia.

Cum steaua sa urca pe cerul senin asemenea unei comete, papa oscila înainte de a accepta alianţa propusă de Franţa împotriva imperiului.

Învingătorii au întotdeauna dreptate...

Pentru a întări prietenia dintre Medici şi rege, contele Carpi a propus o căsătorie între Caterina de Medici şi unul dintre fiii lui François.

Carlos al V-lea, îndârjit pe politica pro-franceză a Suveranului Pontif, îl împroşca deseori cu reproşuri violente pe ducele de Sessa - agentul său diplomatic - care cheltuise sume enorme pentru accesul trădătorului pe tronul Sfântului Petru. Arhiducele Ferdinand - mai încrâncenat decât fratele lui mai mare - cerea ruperea imediată a relaţiilor diplomatice dintre imperiu şi Vatican.

Mă aflam la Roma, la cardinalul Colonna, când surprinzătoarea, incredibila veste a dezastrului de la Pavia a avut efectul unui cutremur de o intensitate maximă. Toţi cei care pariaseră pe o strălucită victorie a francezilor gemeau şi îşi smulgeau părul. Ducele de Sessa, pe care l-am întâlnit întorcându-mă acasă, spunea că papa este *ca şi mort*. Am reţinut această expresie colorată, căci o folosea şi pentru cardinalii francezi de Clermont şi de Lorena, care participaseră la alegerea lui Clement al VII-lea în cizme cu pinteni, pentru că nu avuseseră timp să se schimbe, îmbrăcând roba purpurie a rangului lor.

În acelaşi timp, cardinalii devotaţi îl sărbătoreau pe împărat pentru aniversarea de douăzeci şi cinci de ani, care coincidea cu triumful armatei sale la Pavia. Ghibelini, partizani absoluţi ai lui Carlos, defilară în aceeaşi seară la lumina torţelor pentru a-i saluta victoria.

Spre a complica situaţia, la Roma au izbucnit lupte între clanurile Colonna şi Orsini. Colonna îşi schimbaseră preferinţele şi se pronunţau acum pentru imperiu, în timp ce Orsini - din spirit de contradicţie - sprijineau papalitatea intrată în criză. Borfaşii profitau de dezordine pentru a forţa porţile caselor, dedându-se la agresiuni, jafuri şi violuri. Poliţia intervenea, dar era depăşită, iar efectele intervenţiilor sale se dovedeau neglijabile.

La hanul Ursului, unde locuiam de fiecare dată când veneam la Roma, hangiul mi-a spus să nu-mi fac griji.

–La noi sunteţi în siguranţă. Tot cartierul ştie că am în serviciul meu câţiva haidamaci, care pot pune pe fugă cu şuturi în fund pe cele mai periculoase lepădături. De altfel, excesele n-au loc decât la periferie. Acolo se plânge. În centru se râde şi se dansează...

L-am crezut, dar după căderea nopții nu ieşeam decât însoțit de o escortă puternică.

La Vatican situația se complica. Lanoy şi Moncada, trimişi extraordinari ai lui Carlos, îl amenințau pe papă cu invadarea Romei de către trupele spaniole dacă va refuza semnarea unui tratat de alianță ofensiv-defensiv cu imperiul. Cu sufletul cernit, Clement s-a supus. Francesco Sforza va fi reaşezat pe tronul strămoşilor săi, iar Carlos va primi din mâinile papei coroana Imperiului Romano-German. Un prim pas spre ocuparea militară a Italiei.

Pentru a umple lăzile Vaticanului, goale de multă vreme, Suveranul Pontif i-a cerut lui Carlos restituirea celor 100.000 de ducați pe care îi primise de la florentini cu titlu de împrumut. Papa s-a lovit de un refuz brutal. Lipsa de bani l-a obligat să concedieze jumătate din propria sa gardă.

În acest timp, Louise de Savoia, numită regentă a Franței, trăgea sforile cu o artă desăvârşită. A reuşit să-l întărâte pe Henry al VIII-lea, demonstrându-i, pe baza unor documente, că împăratul îl trata ca pe o cantitate neglijabilă.

„Vă refuză, îi scria ea, rolul de arbitru al Europei, care vă revine de drept, pentru că papa şi-a pierdut autoritatea ce-i revenea în calitate de Vicar al lui Iisus Hristos. Franța vă cere să vă asumați această responsabilitate".

Ambasadorul său, episcopul de Canossa, înflorea aceste argumente cu un talent remarcabil. Henry nu aştepta decât să urmeze acest îndemn, care suna ca o muzică dulce pentru urechile lui de autocrat lacom să conducă lumea aşa cum îşi conducea propria țară. Mânuind cu o mână biciul şi cu cealaltă securea care reteza capetele cele mai însemnate, dobândise o bogată experiență...

Îl cunoşteam foarte bine pe Henry. Amețit de aceste cuvinte, care dovedeau o abilitate diabolică, el se lăsa manipulat fără să-şi dea seama că se urmărea ca el să devină instrumentul politicii revanşarde a regelui Franței.

Apoi episcopul de Canossa şi-a continuat turneul diplomatic vizitând Veneția. Dogele şi Marele Consiliu nu puteau uita că Papa Leon al X-lea recunoscuse dreptul imperiului de a anexa teritorii şi oraşe care aparțineau Serenissimei

Republici. O alianță care le-ar înlesni recăpătarea posesiunilor răpite, luptând împotriva imperialilor cu armele partenerilor francezi, ar fi fost bine-venită. Dar pentru moment Veneția nu îndrăznea să se pronunțe deschis împotriva împăratului. Nu avea încredere în jocul duplicitar al Louisei, care voia să scoată castanele din foc cu mâinile Republicii. Veneția acceptă în principiu propunerea franceză - care o avantaja -, dar numai în principiu.

Asemenea unui spectacol în care loviturile de teatru se înmulțesc pentru a-i uimi şi încânta pe spectatori, Italia devenise scena unei tragedii marcate de şocuri emoționale, dureros resimțite.

Sigismondo Sanzio, secretar al contelui Carpi, a fost însărcinat cu o misiune diplomatică pe lângă regenta Franței. În drum spre destinație a fost ucis de necunoscuți într-un han din Brescia. Poliția a găsit printre hârtiile lui o scrisoare care dezvăluia existența unui complot ce urmărea asasinarea împăratului, a lui Lanoy şi a lui Pescara.

Enormul scandal politic izbucnit a împroşcat cu noroi nu numai Vaticanul şi Curtea Franței, ci şi Curtea Angliei, unde Sanzio trebuia să ajungă înainte de sfârşitul misiunii sale.

Francesco Sforza, reinstalat stăpân al ducatului Milano prin grația lui Carlos al V-lea, a primit un mesaj confidențial care-l prevenea că aşa-zisul lui protector îl folosea ca pe un instrument politic şi că în final va fi deposedat de patrimoniul său, care va fi anexat la imperiu. Sforza a muşcat nada. După un lung conciliabul cu propriul său cancelar, Girolamo Morone, conte de Lecca, personaj controversat, care colaborase câțiva ani în urmă cu autoritățile de ocupație ale regelui Franței, a hotărât să organizeze un complot împotriva tutelei spaniole.

Dar pentru a obține un succes durabil, avea nevoie de o solidă forță armată. Decise să facă apel la Pescara, care nutrea un aprig sentiment de gelozie împotriva eternului său rival, viceregele Lanoy.

Îi propuse o acțiune comună, care avea drept scop izgonirea din Italia a împăratului şi a numeroşilor săi partizani. În schimbul colaborării sale, îi oferi regatul Neapolelui.

Pescara s-a prefăcut că acceptă, dar s-a grăbit să denunțe

conspirația suveranului său, care a trecut la represalii. A ocupat cu forțele sale militare orașul Milano şi l-a arestat pe Morone. Sforza a scăpat închizându-se în fortăreață, unde va fi obligat să suporte un asediu îndelungat.

Puțin după aceea Pescara a murit în urma unui stop cardiac. Se zvonea însă că sfârşitul i se datora unei otrăvi discrete, care nu putea fi identificată.

Ducele de Bourbon a rămas singurul şef de armată capabil să mențină neatinsă autoritatea împăratului într-o Italie gata să explodeze.

Pentru moment, Lanoy prefera jocul diplomatic soluțiilor militare. L-a luat sub aripa sa pe regele Franței şi i-a susținut cauza pe lângă Carlos al V-lea, pentru a-i obține eliberarea. Evident, recompensa zornăitoare se va ridica la înălțimea acestor grele negocieri.

La Madrid, François semnase un tratat cu Carlos, temnicerul său. În schimbul eliberării sale, cedă suveranului spaniol Burgundia, Charolais şi Artois, şi restituia pe de altă parte toate bunurile lui Bourbon. În plus, renunța la toate pretențiile sale asupra statelor Milano, Neapole şi Genova. Jurase în fața reprezentanților Bisericii că va respecta integral clauzele acestui tratat. I-a lăsat ostatici pe cei doi fii ai săi şi, sprinten, a luat calea libertății. Odată ajuns în Franța, a declarat nul tratatul care îi fusese impus cu forța. Consultat, papa s-a arătat favorabil tezei sale.

Un imens hohot de râs a zguduit Europa pe seama lui Carlos al V-lea, care fusese tras pe sfoară. Pretinsul lui talent de cunoscător al naturii umane se dovedise fals. În favoarea sa pleda un singur argument. Lanoy susținuse călduros cauza regelui captiv, constituindu-se garant pentru buna lui credință. Grație manevrelor diplomatice ale mamei sale, François s-a trezit la ieşirea din închisoare în fruntea unei pleiade de aliați. Convorbiri secrete reuniseră în jurul aceleiaşi mese delegați ai Franței, Angliei, Veneției, ai ducatului Milano şi ai Sfântului Scaun. Încheierea unui tratat a fost întârziată de cererea lui Henry al VIII-lea, care pretindea ca semnarea documentului să aibă loc la Londra.

Când a aflat ce se urzea în spatele său, Carlos s-a lăsat

pradă furiei. A amenințat că va declara război papei, trădătorul, şi că îl va alunga din Roma.

Fără să se lase intimidați de mânia imperială, partenerii noii Ligi au semnat documentul final la Cognac. Numai Anglia a ridicat câteva obiecții de prestigiu. În calitate de arbitru al Europei, ea pretindea preşedinția Ligii. Această problemă a rămas în suspensie, ceea ce l-a nemulțumit profund pe Henry.

În schimb, papa era euforic. Insolentul Moncada nu va mai îndrăzni să-l umilească prezentându-i ultimatumurile stăpânului său, împăratul. Acum se simțea din nou liber, puternic. Toți suveranii Europei creştine îl susțineau, redându-i vechea autoritate a papilor. Animat de o energie vulcanică, a reluat lupta dusă de Gregorio al VII-lea împotriva imperiului.

A început prin a ordona reorganizarea forțelor pontificale şi a înaltului comandament. Cei mai valoroşi căpitani italieni au răspuns la apel: Guido Rangoni şi Vitello Vitelli, Baltasare Castiglioni şi ducele de Sessa, Francesco Guicciardini şi chiar Giovanni de Medici, care în ciuda rănii sale la picior va fi transportat pe un cărucior în fruntea trupelor sale, faimoasele Bande Nere.

Papa a declarat Roma în stare de asediu şi a stabilit un impozit pe carne, fiindcă eliberarea Italiei cerea sacrificii.

Dar populația s-a arătat mai puțin înțelegătoare şi a refuzat să-l plătească. Poliția a operat arestări, însă mişcarea de protest a continuat cu aceeaşi violență.

Împotriva ocupantului spaniol, care se făcuse stăpân pe oraş, a izbucnit o răzmeriță şi în Milano. Mişcarea era încurajată de prezența ducelui Sforza, care îşi continua rezistența în spatele zidurilor fortăreței. S-a declanşat represiunea dură, nemiloasă.

Papa a hotărât să intervină de partea răsculaților. Guicciardini, numit comisar general al trupelor pontificale, făcea pregătiri pentru un asediu îndelungat al oraşului martir. Nu aştepta decât sosirea trupelor franceze pentru a declanşa o ofensivă generală contra imperialilor.

Cucerirea oraşului Lodi de către venețieni, sub ducele de Urbino, a urcat în slăvi moralul lui Clement al VII-lea. Apoi

s-a aflat că Lodovico Vistarino, comandantul garnizoanei, a deschis porțile pentru asediatori, fără să opună nici cea mai mică rezistență. Un succes militar fără glorie, pentru că a fost obținut prin trădare. În realitate, italianul Vistarino, fost aliat al spaniolilor, i-a părăsit pentru a trece în tabăra compatrioților săi.

Predarea orașului Lodi, fortăreață importantă, însemna o pierdere serioasă, pentru că producea o breșă în propriul lor sistem de apărare. Guicciardini a hotărât să profite de haosul trecător printre inamici pentru a da o lovitură decisivă, asediind Milano.

Moartea lui Pescara și absența lui Bourbon - convocat la Madrid pentru o conferință cu împăratul - au lipsit forțele spaniole de un comandament care își demonstrase eficiența.

Comisarul general a reușit să-l convingă pe Urbino că o joncțiune cu armatele lor le-ar permite să asedieze și să ia cu asalt Milano. Inamicul încolțit între batalioanele Ligii și fortăreața aflată încă în mâinile lui Sforza risca să sufere o înfrângere comparabilă cu aceea a lui François la Pavia.

Operațiunea, condusă fără prea mare convingere, amenința să se prelungească. Dar un eveniment neprevăzut a produs un început de panică în tabăra Ligii. Ducele de Bourbon revenea din Spania în fruntea a 15.000 de oameni pentru a întări garnizoana de la Milano.

Urbino considera înțelept să se retragă. Justifică această manevră prin necesitatea de a asedia Cremona, care prezenta un mare interes strategic pentru Veneția.

La rândul lui, Guicciardini, speriat de moarte a hotărât să se retragă.

Părăsit de toți, ducele Francesco Sforza a capitulat.

Apoi Sienna a căzut în mâinile imperialilor.

Roma era consternată.

Pe neașteptate, Clement al VII-lea s-a trezit singur. Părăsit de toți așa-zișii prieteni, părea un copac singuratic pierdut în mijlocul unei uriașe câmpii goale. Nori negri brăzdați de fulgere asemenea unor șerpi uriași acopereau cerul. Bubuitul tunetelor făcea să se cutremure cerul încărcat cu electricitate.

Puteam să pariez că papa se temea că el va fi arborele singuratic lovit de trăsnetul spaniol.

Ieri seara, la cardinalul Pucci, Giberti mi-a vorbit cu amărăciune de trădarea aliaților papei. François I își petrece tot timpul vânând și, mărinimos, oferă Sfântului Părinte drepturile sale asupra unui Milano care a încetat să fie al lui. Wolsey se răzbună pentru înfrângerea la alegerile papale, năpăstuindu-l pe fericitul său rival. Nici nu putea găsi o ocazie mai potrivită. Urbino și venețienii se eschivau să plătească o datorie veche către papalitatea, care recunoscuse imperialilor suveranitatea asupra unor teritorii care aparțineau Serenissimei Republici. Sfântul nostru Părinte moștenea urmările unei politici inaugurate de Leon al X-lea. Pentru noi era o fatalitate...

Întorcându-mă la han, am găsit un curier extenuat, care traversase Europa, abandonând pe drum nu mai puțin de trei cai frânți de oboseală, pentru a-mi aduce un mesaj de la fratele meu, Donald.

Am fost surprins, pentru că primeam foarte rar veşti de la el. După studii strălucite la Eton şi Oxford, a părăsit căminul familial pentru a nu se mai întoarce. Îl disprețuia pe părintele nostru comun, un tradiționalist convins, care acorda toată bunăvoința fiului mai vârstnic, continuator al liniei genealogice. Puțin îi păsa de ceilalți fii, purtători ai titlului consolator de Sir, precum şi de fete, care nu aveau decât un singur rost - să-i atragă pe tinerii nobili şi bogați.

După obținerea diplomei de doctor, Donald refuzase o măgulitoare ofertă a consiliului diriginților de la Oxford, care i-au propus o catedră universitară, în ciuda tinereții sale... Informat de acest fenomen, Wolsey a hotărât să-l ia în preajma sa, acordându-i o înaltă poziție ecleziastică, apoi încredințându-i misiuni diplomatice cu un caracter special.

Donald era prea îndrăgostit de libertatea sa pentru a accepta intrarea în ordinele bisericeşti. Dar rolul de trimis extraordinar îi surâdea, căci adora exotismul, spațiile vaste, schimbarea peisajului. Cu excepția tatălui meu, care nu concepea să-şi părăsească pământurile, spiritul de aventură era apreciat de cea mai mare parte a strămoşilor noştri, care

s-au remarcat în timpul cruciadelor sau care au participat la expediții îndepărtate.

Şi mie îmi plăcea să trec adesea frontierele țării mele. În timp ce eu făcusem un fel de fixație pentru Italia şi în special pentru Roma, Donald adora să cutreiere lumea în lung şi în lat.

Colaborarea lui cu Wolsey n-a durat mult. L-a abandonat pentru a se stabili în Ungaria.

Scrisoarea lui era scurtă:

„Dragă Henry,

Ne aflăm în ajunul unei mari bătălii. Douăzeci de mii de unguri trebuie să înfrunte mai mult de o sută de mii de osmanlâi. Nu sunt un defetist.

Dar o rezistență serioasă ține de domeniul imposibilului. Îmi voi face datoria până la capăt. Dacă voi fi lovit de vreo nenorocire, îți las în grijă pe soția şi pe cei doi fii ai mei.

Aducătorul acestei scrisori este un slujitor devotat. Ştiu că nu mă vei dezamăgi.

Te îmbrățişez frățeşte, Donald".

Mi-am îndreptat privirea către slujitorul care păstra un aer întunecat.

– Stăpânul tău mă asigură că eşti un ghid capabil.

– Nu vă voi dezamăgi, domnule. Sper numai că Dumnezeu îi va salva viața pentru binele alor săi şi al operelor sale...

DONALD EGMONT
conte de Szent-György

Iminența unei invazii a turcilor a creat o atmosferă grea, aproape funebră la Curtea maghiară. Ambasadorii lui Ludovic al III-lea au cutreierat capitalele occidentale, lansând în zadar apeluri patetice, disperate, pentru a obține un ajutor militar. Potrivit ultimelor veşti, sultanul Soliman

mobilizase deja 200.000 de oameni şi o artilerie puternică în scopul de a implânta steagul verde al Profetului în inima Europei creştine.

Rezultatele erau lamentabile. În afara papei, care a răspuns cu ardoare implorărilor noastre, împăratul, pus la zid de către Liga de la Cognac, ne făcea promisiuni vagi, fără consistenţă. Arhiducele Fernando, prins în vârtejul războaielor civile, era incapabil să intervină în apărarea lui Lajos al II-lea, cumnatul său.

Henry al VIII-lea, aşa-zisul arbitru al Europei, voia să aibă mână liberă pentru a-şi înfige pumnalul în pieptul unei Franţe aflate încă în convalescenţă după dezastrul de la Pavia.

Cneazul Vasili al II-lea al Moscovei îi propunea lui Soliman o alianţă împotriva Poloniei.

Serenissima Republică a Veneţiei trimitea felicitări umile Marelui Turc după fiecare succes militar. Criza care ameninţa Ungaria o lăsa indiferentă.

Cât despre François I, el îi făcea o curte deşănţată lui Soliman, propunându-i un plan strategic pentru încercuirea imperiului...

Papa, care promisese cu toată sinceritatea că va lua personal comanda trupelor pontificale pentru a ataca pe uscat şi pe mare Imperiul Otoman, a renunţat în cele din urmă la această manifestare de solidaritate creştină, când cardinalii i-au demonstrat că pe perioada absenţei lui de la Roma împăratul va profita de ocazie pentru a convoca un conciliu care să pretindă înlocuirea sa.

În ciuda ascendenţei sale poloneze, Lajos al II-lea nu putea conta pe vreun ajutor din partea ţării sale de origine, hipnotizată de ameninţarea unei invazii a turcilor şi a ruşilor. Recent, Polonia semnase un tratat de pace cu Imperiul Otoman ca să nu sufere o dublă agresiune.

În ajunul unui război de exterminare, care necesita unificarea tuturor forţelor vitale ale regatului, regele Lajos al II-lea asista consternat la dezbinările criminale ale nobilimii orgolioase, grandomană şi antrenată în conflicte fără sfârşit din motive neserioase.

Două familii puternice, Bathory şi Zapolya, se înfruntau

cu o violență care îmi evoca - păstrând proporțiile - antagonismul care opunea clanurile Orsini şi Colonna, York şi Lancaster, Bourbon şi Valois.

Vremurile în care Ungaria avea în fruntea sa dinastia românească a Corvinilor, care se opunea cu succes invaziilor osmanlâilor, apuseseră de mult.

Plictisit de vanitatea lor ridicolă şi de voința de a-şi păstra puritatea pretinsului lor sânge albastru, eu m-am căsătorit cu o româncă frumoasă ca o zi însorită, de origine modestă. Curtenii meschini, vanitoşi, obtuzi erau scandalizați, dar regele a înțeles mesajul meu şi a primit-o cu bunătate printre doamnele de onoare ale reginei.

Ea a beneficiat şi de o împrejurare prielnică. Bancherii, posesori ai unor averi fabuloase, erau mai toți proveniți din rândul oamenilor de jos. Nobilii scăpătați le cerşeau bunăvoința şi banii.

Eu însumi am simțit efectele absurdei legi engleze care acordă toate drepturile primilor băieți născuți nobili şi îi marginalizează pe ceilalți, ca şi când aceştia n-ar avea o origine comună.

Primirea soției mele la Curte a fost ultima întâmplare amuzantă care l-a făcut pe rege să surâdă, căci fruntea lui se întunecase sub avalanşa de ştiri proaste care ne parveneau din tabăra turcească. Plecat din Istanbul - denumire hulită, islamizată, a vechiului Constantinopol - Soliman traversa în fruntea puternicei sale armate Balcanii, pe ruta Adrianopol, Sofia, Niş, Belgrad, unde a făcut o haltă pentru a sărbători *bairamul*. Comandantul garnizoanei, Ahmed Paşa, făcuse deja o incursiune pe teritoriul maghiar, luase cu asalt oraşul fortificat Esek, precum şi o mie de prizonieri.

Pentru a satisface poftele sultanului, a organizat defilarea prin fața lui, pe tăvi de aur, a capetelor retezate ale ofițerilor căzuți în captivitate. Satisfăcut de această dovadă de bărbăție, padişahul i-a acordat dreptul să atârne, în semn de onoare, două cozi de cal - tuiuri - la steagul său.

Apoi şi-a reluat marşul spre Budapesta. Pentru a evita surprize dezagreabile, când era vorba de români, care nu se

lăsau stăpâniți, Soliman a făcut un ocol, a traversat Dunărea pe un pod de vase şi a intrat direct pe teritoriul ungar.

După trecerea trupelor a distrus podul, pentru a face trupele să înțeleagă că orice posibilitate de retragere este exclusă şi că trebuie să învingă sau să piară.

Pentru a-i împiedica pe osmanlâi să se îndrepte direct spre Budapesta, regele a hotărât să lupte cu ei la Mohacs. Înainte de a stabili strategia defensivei noastre, a convocat un consiliu suprem de război care îi reunea pe toți comandanții de mari unități. Sigur, când spun *mari* exagerez. Dispuneam de numai douăzeci de mii de oameni, pentru că ordinul său de mobilizare generală fusese executat fără mult zel de către nobilii refractari față de o autoritate regală prea apăsătoare.

Dezbaterile consiliului au fost aprinse. Opiniile exprimate erau aproape unanime. Trebuia evitată o bătălie frontală înaintea sosirii lui Zapolya şi a armatei sale.

– La ora actuală armata acestuia ar fi trebuit să facă joncțiunea cu a noastră, a spus Rákóczi. Dispune de douăzeci de mii de oameni, o forță deloc neglijabilă.

– După informațiile mele ar fi ajuns la Szeged. Nu ştiu ce aşteaptă, a intervenit Bathory, care voia să lupte alături de rege.

Fratele lui mai mare, capul familiei, prefera să urmărească evenimentele de departe, prin corespondență. Nu a vrut să-şi părăsească pământurile, deşi amenințarea unei invazii turceşti se profila la orizont,

– Zapolya aşteaptă întăriri româneşti, explică Oroş.

– Este un pretext stupid!, tună vocea arhiepiscopului Tomori. Vorbea totdeauna pe un ton solemn, parcă ar fi predicat din amvon. Continuă:

– Zapolya este un trădător! Armata noastră nu numără decât douăzeci de mii de oameni, dar sunt atât de viteji încât pot nu numai să-i înfrunte pe cei trei sute de mii de turci, ci să le şi administreze o înfrângere zdrobitoare. Cea mai mare parte a militarilor nu sunt decât creştini islamizați, care ezită să lupte împotriva noastră. Restul se rezumă la un fel de viermuială puturoasă, care va intra în panică la

vederea Crucii noastre Creştine! Dumnezeu ne îndrumă! El va şti să ne ducă la victorie! La Mohacs vom ridica în faţa osmanlâilor o barieră de netrecut!

Ne-am instalat pe poziţiile hotărâte dinainte şi îl aşteptam pe inamic. Într-o frumoasă după-amiază de septembrie văzurăm la capătul câmpiei, acolo unde cerul şi pământul parcă se întâlnesc, o linie scânteietoare, uşor mişcătoare, care părea să incendieze orizontul. Pe măsură ce se apropia, această linie creştea. Se putea distinge deja o mulţime compactă, o enormă masă de războinici. Imaginile amplificate de razele soarelui erau cutremurătoare. Armele lor reflectau fulgere orbitoare. Era un spectacol de o măreţie înfricoşătoare.

Ajuns la o distanţă de vreo doi kilometri de poziţiile noastre, frontul turc s-a oprit. Apoi forţele inamice s-au desfăşurat pe un front larg, impresionant. Trupele călare în centru şi infanteriştii pe flancuri.

În comparaţie cu această mare de soldaţi otomani, trupele noastre erau foarte firave. Am aruncat o privire piezişă arhiepiscopului Tomori care îşi strunea roibul. Aparent, nu-şi pierduse încrederea de sine. Mă întrebam dacă în sinea lui această încredere nu era zdruncinată.

Deodată, spahii călare înaintară spre liniile noastre, la început la trap, apoi la galop.

Regele observa cu atenţie mişcările inamicului. Şi-a lăsat viziera coifului, apoi a ridicat mâna dând semnalul de contraatac. Trâmbiţele sunau, tobele ropoteau. Primul corp de cavalerie comandat de Bathory îi atacă pe spahii. Armurile grele şi impresionante scânteiau în razele soarelui care începea să apună.

A venit rândul regelui şi al cavaleriei să atace. El dădea un exemplu de vitejie. Furia, dispreţul lui faţă de pericol, avântul său erau trăsături care evocau curajul Sfântului Gheorghe. Spadele lungi, tăişurile săbiilor care se roteau aminteau de spada de foc a Sfântului.

În fruntea unei sute de lăncieri m-am aruncat şi eu pe urmele lui. Trebuia să veghez în mod special asupra persoanei sale, să-l apăr, oriunde s-ar afla.

Şarja noastră a spart liniile spahiilor, care s-au împrăştiat în dezordine şi au fugit speriaţi. Avangarda şi călăreţii regelui au străpuns focul inamic.

– Victorie!, strigă Bathory.

– Îi voi scoate maţele lui Soliman, în văzul alor săi!, răcnea cavalerul Markazali.

– Dumnezeu este cu noi!, striga arhiepiscopul. Iisus Hristos nu ne va părăsi!...

În acest moment am avut senzaţia clară că succesul nostru rapid şi prea uşor ascunde o capcană. Am simţit un gol în stomac. Breşa deschisă se lărgea, spahiii şi infanteriştii fugeau din calea noastră.

Ne-am trezit deodată în faţa unui ultim front de lăncieri pe care l-am străpuns. În acel moment, o linie neîntreruptă de tunuri a apărut în faţa privirilor noastre consternate. Sute de guri vărsară asupra noastră un foc continuu. Şarja călăreţilor noştri se poticni în faţa acestei avalanşe de proiectile care se abăteau asupră-ne semănând moartea.

În acelaşi timp, asupra flancurilor noastre s-au năpustit două fronturi de ieniceri care urlau invocând triumfător numele lui Allah şi al lui Soliman. Zidul dublu s-a închis în urma noastră.

Cavalerii unguri, îmbrăcaţi în armuri, şi caii lor cădeau seceraţi de salvele ucigătoare ale artileriei şi ale archebuzelor infanteriştilor. Ai noştri au intrat în panică. O mişcare generală de retragere s-a transformat curând în derută.

Cu o mână de lăncieri supravieţuitori am reuşit să-i deschid regelui o cale de ieşire prin zidul viu al ienicerilor.

Când calul s-a prăbuşit sub mine şi loviturile plouau pe armura mea, înainte de a-mi pierde cunoştinţa m-a străfulgerat un gând: „Cel puţin regele este liber"...

Se lăsa noaptea pe câmpul de luptă de la Mohacs, când m-am trezit în mijlocul unei coloane de prizonieri împinşi ca vitele într-un ţarc bine păzit. În jurul meu se înghesuiau mii de captivi epuizaţi, răniţi, despuiaţi.

A doua zi de dimineaţă, numeroase grupuri de prizonieri erau mânaţi spre o direcţie - pentru noi - necunoscută.

După ce au terminat cu trupa, a venit rândul nostru, vreo

douăzeci de ofițeri, aproape toți răniți, să pornim la drum. Un interpret ne-a avertizat:

– Măria Sa Sultanul vrea să vă vadă! În prezența lui veți îngenunchea! Dacă nu, feriți-vă de bicele noastre!

În drum spre pavilionul imperial, care domina o mulțime de corturi mai mici, ne-am apropiat de un rând dublu de piramide, cam de patru metri înălțime fiecare. Ajunşi în apropiere am constatat cu oroare că era vorba de capete tăiate, însângerate şi puse unul peste altul, iar în vârf se afla înfipt un steag verde.

Stupoarea noastră a stârnit râsul interpretului şi al escortei.

– Sunt oamenii voştri!... Există şi o piramidă rezervată ofițerilor...

La capătul drumului se zărea un tron de aur plasat pe o estradă precedată de câteva trepte. Drapele verzi fâlfâiau de jur-împrejur. Un mare număr de ienicieri, nemişcați ca nişte statui, păzeau tronul imperial, deocamdată gol.

Oamenii care ne escortau ne-au obligat să îngenunchem şi să ne plecăm capul, lovindu-ne cu latul iataganelor.

Piramidele răspândeau un miros pestilențial, de cadavre intrate în putrefacție, dar putoarea nu părea să-i deranjeze prea tare pe turci.

După o lungă aşteptare, sultanul a apărut, în fruntea unei numeroase suite. S-a instalat pe tron, apoi a binevoit să arunce spre noi o privire disprețuitoare. Când m-a văzut a ridicat un deget.

Interpretul mi-a tradus cuvintele lui:

– Tu, englezule, n-ai venit într-o delegație la Curtea mea în numele regelui Henry al VIII-lea?

Am răspuns cu o oarecare dificultate:

– Da, Înălțimea Voastră, am avut această onoare...

– Şi ai considerat că este mai bine să lupți alături de unguri.

– Ei sunt creştini, la fel ca şi mine... Este normal să le susțin cauza...

– Bine!, îți acord libertatea! Vei merge la suveranul tău şi-i vei spune ce ai văzut! Îi vei transmite acest mesaj: toate

capetele încoronate creştine care vor îndrăzni să mă înfrunte vor avea soarta lui Lajos al II-lea, regele Ungariei. Fugind ca să scape de mânia mea, s-a scufundat cu cal cu tot într-o mlaştină, unde şi-a găsit moartea... Triste funeralii!... În străfundurile mocirlei...

Apoi s-a adresat lui Rákoczi, care se afla lângă mine:

– Şi tu cum te numeşti?

– Eu sunt contele Rákoczi, aghiotant al Maiestăţii Sale...

Sultanul a ezitat o secundă, apoi a adăugat:

– Al răposatului Lajos al II-lea...

Sultanul a ridicat mâna.

– Te las în viaţă şi pe tine! Vei merge la Budapesta şi vei descrie compatrioţilor tăi fazele luptei al cărei martor ai fost! Îi vei cere comandantului garnizoanei să-mi deschidă larg porţile oraşului! Dacă nu, el şi soldaţii săi vor avea acelaşi sfârşit ca şi camarazii lor de la Mohacs! Hai, plecaţi!

S-a adresat apoi unui înalt personaj din suita sa:

– Ceilalţi ofiţeri vor primi aceeaşi pedeapsă ca şi oamenii lor! Retezarea capetelor!

PHILIBERT de CHÂLONS
prinţ d'Orange

Mă aflam la cartierul general al ducelui de Bourbon când vestea dezastrului de la Mohacs a ajuns la noi.

Consternarea, tristeţea se citeau pe toate feţele.

Ducele era scandalizat.

– Nu găsesc cuvinte ca să condamn indiferenţa lumii occidentale faţă de popoarele creştine din estul Europei supuse jugului turcesc şi faţă de acelea care luptă pentru a-şi păstra independenţa. Monarhii, şefii de guverne se luptă ca două haite de lupi pentru a smulge hălci din Italia, pradă uşoară, incapabilă să se apere, fără să-şi dea seama că pădurea a luat foc şi că vor fi, la rândul lor, victimele dezastrului. Asist neputincios la această oribilă tragedie. Acest biet Ludwik de

Iagello îşi imagina că alianţa lui matrimonială cu Habsburgii îi va servi drept pavăză. Cumnaţii l-au trădat...

Înţeleg bine amărăciunea, indignarea ducelui de Bourbon... Şi el îmbrăţişase cauza lui Carlos al V-lea şi, după câtva timp, avea impresia că este abandonat.

Nutream o mare admiraţie pentru virtuţile şi geniul său militar. Apoi destinele noastre păreau să urmeze aceeaşi cale. Eram amândoi victimele lăcomiei regelui Franţei şi a mamei sale. În ceea ce mă priveşte, François a profitat de moartea tatălui meu, Jean al II-lea, pentru a mă deposeda de principatul d'Orange. Mama mea, Philiberte de Luxembourg, ca şi Anne de Franţa, protectoarea lui Charles de Bourbon, m-a îndemnat să mă înham la remorca împăratului.

Când voia să se destăinuie, Bourbon îmi vorbea cu amărăciune despre biblioteca sa lăsată în Franţa, despre colecţiile lui de manuscrise, despre obiectele de artă, covoarele orientale şi mobilele pe care Louise de Savoia pusese mâna fără niciun scrupul.

Stând pe lângă duce, am învăţat multe subtilităţi ale războiului. Deşi foarte tânăr, aveam la activ o carieră desăvârşită de soldat şi de căpitan.

Spre deosebire de unii nobili care au îmbrăţişat cu entuziasm umanismul, eu n-am avut timp să studiez aprofundat cultura şi filosofia antică. În copilărie, ascultam cu încântare poveştile pe care mama mi le spunea cu o însufleţire fără pereche.

Făcea să vorbească animalele şi dădea viaţă obiectelor neînsufleţite. Se inventase furculiţa. Mama mi-a demonstrat că serviciul de masă constituie o adevărată familie. Cuţitul este tata, aspru, tăios, gata să lovească; furculiţa - o mamă delicată care îţi aduce mâncarea şi dulciurile la gură; linguriţele - copiii care cer întotdeauna ceva de mâncare. Tot felul de aventuri i se întâmplau acestei familii sui generis. Ea mi-a explicat că animalele au aceleaşi organe ca şi oamenii, aşezate conform cu corpul lor şi că aceeaşi poftă de viaţă le însufleţeşte. Trebuie să le respectăm căci ele au aceeaşi inimă şi acelaşi suflet ca şi oamenii.

Aveam în castelele noastre multe tablouri. Mama îmi spunea ce discuţii se purtau între personaje.

Dacă n-ar fi fost o prințesă de sânge regesc, ar fi fost acuzată de vrăjitorie și și-ar fi terminat existența terestră pe un rug al inchiziției.

Într-o zi am văzut pe scena unui teatru ambulant un actor cu însușiri de ventriloc, care purta un dialog caraghios cu o păpușă pe care o ținea pe genunchi.

Puțin după aceea am aflat că a fost arestat și condamnat la moarte de Tribunalul inchiziției pentru că în burtă avea un diavol care vorbea.

Copil fiind, aveam un preceptor și doi profesori care mă învățau limbile străine și științele naturii. Unul dintre ei mi-a vorbit într-o zi despre soare, care era divinizat de vechii egipteni sub numele de Ra, unicul creator al vieții. Mă întrebam atunci cum ar fi reacționat inchiziția dacă ar fi auzit aceste teorii? Deși mirat de explicațiile lui n-am suflat nicio vorbă despre ceea ce am auzit, pentru că nu voiam să-l văd arzând pe rug.

Un scutier al tatălui meu mă învăța să mânuiesc armele, iar un preot - capelanul nostru - se ocupa de educația mea religioasă.

La vârsta de zece ani am trecut sub autoritatea tatălui meu. Cea mai mare parte a timpului era dedicată exercițiilor marțiale. Foloseam mulțumitor sabia, archebuza, lancea precum și alte arme. Tata voia să facă din mine un soldat desăvârșit.

La căderea nopții eram atât de obosit, încât abia mai puteam să mănânc. Când mă întindeam istovit pe pat, adormeam ca un buștean... Adio poveștilor mamei...

Ea susținea că trebuie să-mi îmbogățesc deopotrivă și sufletul, și mintea.

Tata riposta că nu voia să devin preot sau om de știință.

– Fiul meu trebuie să fie un războinic ca mine, ca strămoșii lui! Nobilii sunt născuți să lupte!

La unsprezece ani m-a luat la vânătoare.

– Să omori, să vezi sângele gâlgâind, vânatul prăvălit la picioarele tale, rănit de moarte, să-l auzi gemând, să asiști la ultimele sale zvârcoliri... să ai sublima satisfacție de a fi puternic, invincibil, stăpân al naturii... iată plăcerile vânătorii...

extraordinara sa frumusețe...

Excitat, ajuns în culmea extazului, își pierdea șirul ideilor.

La oricare dintre vânătorile sale fantastice, la care participau numeroși invitați călare, vânatul se strângea în cantități impresionante.

La treisprezece ani am omorât primul meu mistreț. Urmăream lupi și urși, cerbi și vulpi, fără să neglijăm vânatul cu pene.

Tata avea o colecție bogată de șoimi care prindeau potârnichi, fazani și lebede sălbatice. Interzicea șerbilor, burghezilor și chiar micului cler să vâneze pe pământurile lui. Aveam peste o sută de hăitași și de valeți care se ocupau de peste o sută de ogari, dogi, moloși și dulăi, pe care îi adoram.

Tata spunea că vânătoarea este o luptă care trebuie dusă corect, fără capcane, folosite numai de cei nepricepuți.

Disprețuia, în schimb, pescuitul, rezervat celor neputincioși și incapabili de a înfrunta pericolele vânătorii călare.

Moartea lui subită în timpul unui banchet - atribuită unei otrăviri -, precum și confiscarea principatului d'Orange m-au descumpănit. M-am refugiat cu mama în Țările de Jos, unde posedam pământuri încă din vremurile în care strămoșii mei îi slujeau pe ducii de Burgundia. În acele vremuri pline de incertitudini, mama a fost pentru mine un mare sprijin moral. Ea m-a sfătuit să-mi reiau studiile. Dar cursul vieții mele era deja hotărât.

Aveam cincisprezece ani când am intrat în serviciul împăratului, în calitate de ofițer de cavalerie. Am participat la diverse campanii în Spania și în Italia. La nouăsprezece ani am căzut în mâinile lui François, în bătălia de la Fuentarrabia și am fost întemnițat. Oamenii lui m-au supus unui regim dur, căci pe capul meu apăsa acuzația de rebel și de trădător.

Din fericire pentru mine, după înfrângerea de la Pavia, François - captiv și el - a fost obligat să-mi redea libertatea. Tratatul de la Madrid prevedea - printre alte condiții - restituirea principatului d'Orange stăpânului său legitim. Ducele de Bourbon a beneficiat și el de același tratat. Dar regele a găsit mijlocul de a nu-și respecta angajamentele și de a înșela pe toată lumea.

Cel puțin eram liber, după ce-mi petrecusem patru ani din viață într-o celulă infectă.

La douăzeci şi trei de ani m-am trezit într-o Italie antrenată într-un uragan uriaş, spre propria ei pieire. Aveam sub comanda mea două mii de lăncieri care alcătuiau douăzeci de companii de jandarmi, o adunătură de mercenari, de aventurieri, de brute sinistre care transformaseră războiul într-o meserie bănoasă, confundată adesea cu jafurile, cu masacrele, cu violurile, şi care implica uneori ciocniri cu duşmani ce deveneau adesea complici.

Această soldățime nu era decât o pleavă. Mercenarilor li se alăturaseră vagabonzi, ticăloşi, dezertori care impuneau legile lor infame principilor, şefilor de guverne, capetelor încoronate şi chiar Suveranului Pontif... De ce să lupți pentru salvarea Ungariei, țară relativ săracă, unde nu prea ai ce jefui şi să nu trăieşti pe spinarea foarte bogatei şi fertilei Italii?... Numai turcii nu se băteau de formă, tactică intrată în obiceiurile mercenarilor, ci îi masacrau, îi torturau şi îi decapitau pe învinşi... Perspectivă puțin atrăgătoare...

Papa primise consternat vestea dezastrului de la Mohacs. Pentru împărat imposibilitatea acordării unui ajutor militar cumnatului său se înscria sub semnul fatalității.

Henry al VIII-lea era indiferența personificată.

În ceea ce-l priveşte pe regele Franței, creşterea puterii otomane îi permitea să întrezărească o alianță capabilă să gâtuie forța, trufia şi orgoliul celui mai periculos duşman al său, Carlos al V-lea.

Italia nu acorda acestei calamități decât un interes limitat. Pentru ea războiul, sub toate formele, era ceva obişnuit.

Apoi Roma a devenit centrul unei serii de evenimente care au explodat, izolând-o de restul lumii în spatele unei perdele de ceață.

Din motive pe care nu le cunosc, cardinalul Pompeo Colonna, care participase la alegerea lui Clement al VII-lea şi care primise drept răsplată palatul Riario şi titlul de vicecancelar, a trecut în tabăra imperială.

Propun o ipoteză: papa acordase prietenia şi sprijinul pontifical Orsinilor, rivali eterni ai clanului Colonna. Această

gravă ofensă trebuia să fie, fără ezitare, spălată în sânge.

O armată puternică de mercenari condusă de Vespasiano şi Ascanio Colonna şi sprijinită de cavaleria cardinalului Pompeo a atacat prin surprindere Roma. S-au năpustit pe străzile Cetăţii Eterne răcnind:

– Vrem să scăpăm Roma de tirania papală!...

– Să redăm romanilor libertatea şi demnitatea batjocorite de către autorităţile pontificale.

– Jos corupţia pontificală!

– Jos clica de profitori pontificali!

Populaţia i-a primit cu ovaţii pe mercenarii lui Colonna şi chiar a participat la jefuirea Vaticanului. Au fost prădate apartamentele Suveranului Pontif, care se refugiase la castelul Sant'Angelo. Au fost furate coroana pontificală, sfintele daruri, potirele, crucile încrustate cu pietre preţioase, tapiseriile, tablouri semnate de mari maeştri, au fost devastate locuinţele prelaţilor şi ale curtenilor, iar în cele din urmă a fost devastată Catedrala Sfântul Petru.

Garda elveţiană, luată prin surprindere, n-a opus decât o slabă rezistenţă.

Numai Stefano Colonna a rămas lângă papă, gata să-l apere cu preţul vieţii sale. De ce această desolidarizare de rudele sale?... Mister... Secretele celor mari sunt, de obicei, bine păzite...

Palatele cardinalilor şi ale prietenilor papei, precum şi cartierul Borgo-Vecchio au avut aceeaşi soartă. Apoi invadatorii s-au retras cu prada lor bogată...

Clement abia se reinstalase în palatul său în curs de renovare când Moncada, arogantul ambasador al împăratului, s-a prezentat la Vatican şi a pretins semnătura papală pe un document care prevedea suspendarea operaţiunilor militare pe o perioadă de patru luni, precum şi iertarea clanului Colonna.

Sfântul Părinte a protestat împotriva nelegiuirilor, apoi s-a resemnat şi şi-a pus parafa pe document.

Dar nici el şi nici Colonna n-au respectat acest tratat. Trioul princiar s-a retras la Neapole luând ostatici două rude ale papei: pe Filippo Strozi şi pe fiul lui Jacoppo Salviatti.

Guicciardini s-a oferit să pornească cu trupele pe urmele agresorilor, dar papa i-a cerut să aştepte pe malurile râului Po desfăşurarea evenimentelor.

În secret, pentru a le cere ajutor, a trimis ambasadori la François I şi la Henry al VIII-lea. Amândoi s-au arătat generoşi în promisiuni, dar fără să acţioneze. Exasperat, a făcut un mare efort financiar şi a angajat 7.000 de mercenari pentru a asigura apărarea Romei. În acelaşi timp a convocat un consistoriu care l-a judecat şi condamnat pe Pompeo Colonna la degradare şi la pierderea tuturor privilegiilor şi funcţiilor.

Drept răspuns, trupele lui Colonna au reluat ostilităţile. Vittelo Vitteli, comandantul celei de-a doua armate pontificale, a reintrat în luptă. Italia redevenise teatrul unui război înverşunat. Ca de obicei, populaţia civilă suporta violenţele, masacrele, jafurile. Coloanele de fum care se ridicau deasupra oraşelor şi satelor păreau că sprijină cerul.

Moncada s-a năpustit asupra Vaticanului şi l-a ameninţat pe Sfântul Părinte cu represalii. În primul moment acesta s-a arătat intransigent şi a refuzat să-l asculte.

La început trupele înregistrau succese importante, care s-au soldat cu distrugerea localităţilor Montefortino, Gallicano, Zgaralo şi Marina. Dar au pierdut la Paliano şi la Rocca di Papa. Forţele imperiale rămâneau în defensivă.

Dacă ducele d'Urbino ar fi atacat la rândul său armata lui Colonna, sprijinită de spanioli, războiul ar fi avut o altă evoluţie. Dar el rămânea în aşteptare, ceea ce îi sugera papei ideea unei trădări...

La Milano, ducele de Bourbon îşi muşca zăbala. După ce regele Franţei şi-a încălcat jurământul, eu n-am mai văzut nicio urmă de zâmbet pe chipul lui întunecat. Când papa a aprobat atitudinea lui François, cu ocazia semnării tratatului de la Madrid, şi-a atras ura ducelui care nu-i va ierta niciodată ceea ce el numea: „o părtinire neruşinată".

Refuzul regelui de a-şi onora angajamentele anula posibilitatea restituirii latifundiilor sale. În acelaşi timp îşi pierdea şi logodnica, Eleonora, care trebuia să se mărite cu trădătorul. Definit de împărat ca fiind „regele ticăloşilor", François câştiga, practic, partida, după ce suferise dezastruoasa

înfrângere de la Pavia. Diplomația mamei sale se dovedise a fi benefică.

Pentru a compensa bogatele posesiuni franceze pierdute de Bourbon, Carlos al V-lea i-a acordat deplină suveranitate asupra ducatului Milano, care încă mai era deținut de Sforza. Devenit stăpânul orașului și al regiunilor înconjurătoare, ducele a lichidat ultimele zvâcniri de rezistență ale partizanilor regimului Sforza, apoi în jurul nucleului format de forțele spaniole, care îi consolidau puterea politică, a trecut la formarea unei armate imperiale capabile să lovească dur inamicul, în același scop 13.000 de *landsknechts* au venit din Germania, recrutați de agenții săi.

Pentru că banii promiși de împărat nu soseau, a trebuit să-i plătească din buzunarul său vânzând la licitație o bogată colecție de bijuterii. Mercenarii, indiferent de origine, sunt lacomi. Odată acest izvor secat, milanezii au fost obligați să plătească oalele sparte. Dar contribuția lor era neglijabilă. Situația devenise critică.

Pentru a evita jefuirea orașului, ducele a luat o hotărâre eroică. Fără să aștepte instrucțiuni suplimentare din Spania, a dat semnalul punerii în mișcare a armatei sale.

Obiectiv: Roma...

Detractorii lui s-au încruntat. „A plecat să cucerească Italia. Pentru gloria împăratului, sau pentru a-și satisface propriile interese?"...

Mi se puneau întrebări perfide.

Le răspundeam prompt.

– Deși ducele mă onorează cu încrederea sa, nu mi-a vorbit niciodată despre un astfel de proiect...

La început, plecarea armatei sale n-a stârnit o curiozitate deosebită. Pe toate fronturile domnea un fel de apatie. Trupele aliate și inamice făceau manevre și contramanevre, dar evitau contactele susceptibile să degenereze în bătălie decisivă.

Încurajat de acest calm aparent, papa își recâștigase optimismul. Datorită sprijinului Ligii, situația, autoritatea lui se consolidau...

Veștile alarmante au schimbat însă deodată decorul militar. Georg Frundsberg, un căpitan întreprinzător, care

se ilustrase în bătălia de la Bicoque, a năvălit pe câmpiile Lombardiei în fruntea a 20.000 de mercenari germani, recrutați din propria lui inițiativă şi plătiți din banii săi.

Trezit în fine din nepăsarea lui, ducele d'Urbino, sprijinit de temutele Bande Nere ale lui Giovanni de Medici, a încercat să-i taie calea la Borgoforte, dar a trebuit să se retragă în fața reacției energice a germanilor. Noul venit a făcut joncțiunea cu armata noastră. Grație acestei întăriri nesperate, Bourbon devenea comandantul şef al unei ofensive care amenința serios echilibrul precar stabilit de Ligă.

Ducele Alfonso de Ferrara, care oscila între cele două tabere, a decis să se pronunțe pentru împărat.

Papa a aflat cu stupoare despre creşterea pericolului unei invazii care cobora din nordul Italiei. Ca şi când ofensiva lui Bourbon n-ar fi fost de-ajuns, o nouă veste l-a descumpănit. Viceregele Carlos de Lanoy, în fruntea unei armate spaniole, debarcase tocmai la San Stefano, pe coasta de vest a peninsulei. La Vatican se spunea că papa este ca şi mort, expresie colorată care ilustra profunda lui apatie.

Când i s-a raportat că nepotul său, viteazul Giovanni de Medici, care supraviețuise atâtor răni, a murit la Borgoforte, cu burta sfâşiată de o lovitură de archebuză, a leşinat în plin consistoriu.

Zdrobiți, abia stăpânindu-şi gemetele, prinții Bisericii favorabili Medicilor aveau senzația că au fost lăsați pradă diavolilor. Reuniți în consistoriu, au deliberat îndelung şi au ajuns la concluzia că Suveranul Pontif nu avea în perspectivă decât o tristă alegere: războiul, fuga sau obținerea unui armistițiu. A treia variantă implica umilința în fața împăratului, hotărâre greu de acceptat.

Intrarea în joc a lui Lanoy a fost providențială, căci a înlesnit desfăşurarea planului nostru strategic. Intervenția sa a atras o parte din trupele Ligii care aveau misiunea să împiedice marşul nostru asupra Romei. El era unul dintre acei fanatici care urmăresc un ideal, indiferent de risc. Apărător al măreției imperiale şi partizan înflăcărat al lui Luther, declara sus şi tare că Papa Clement al VII-lea şi complicii săi, cardinalii

corupți, trebuie să fie spânzurați. Manifestarea acestei mânii determină și hotărârea mercenarilor, toți protestanți zeloși. În același timp Lanoy a avut grijă să le strecoare ideea enormei prăzi care îi așteaptă în Cetatea Eternă luată cu asalt.

Frundsberg își vânduse castelul din Tirol, cu domeniile respective, precum și bijuteriile soției pentru a-și vedea visul împlinit. Ca și Bourbon, își golise punga pentru a-și atinge obiectivul de căpetenie. Să ajungă la Roma, fără să conteze pe banii promiși de Gattinara.

Precizez că nu împărtășeam focul sacru care îi însuflețea pe Frundsberg sau pe Bourbon. Nu concepeam să mă lipsesc de domeniile mele din Țările de Jos pentru a-i plăti pe mercenari. Îmi făceam datoria de ofițer și îmi expuneam viața pe câmpul de luptă. Era de-ajuns...

Apoi o veste proastă ne-a umbrit frunțile. La Fosombrone trupele pontificale comandate de cardinalul Trivulzio, care prefera sabia hostiei și lupta sângeroasă slujbei religioase, reușiseră să ridice o barieră în aparență de netrecut în fața armatei lui Lanoy. Din fericire nu a fost decât un incident pe parcursul unei ofensive imposibil de zăgăzuit.

După o scânteie de optimism, moralul papei a scăzut la zero. Rapoartele de la Florența îl bombardau cu informații înspăimântătoare. Populația civilă - mai ales bătrânii, femeile și copiii -, terorizată de apropierea teribililor *landsknechts*, reputați pentru cruzimea lor, părăsea speriată orașul. Coloanele de refugiați blocau drumurile.

După câteva ciocniri viforoase, Lanoy a reluat înaintarea.

Cu adevărat îngrijorat, papa l-a trimis pe Schomberg în solie pentru a obține suspendarea operațiunilor militare. Viceregele cerea, în schimbul unui armistițiu de șase luni, o indemnizație de război care va fi stabilită cu prilejul semnării documentului, precum și Civitta Vecchia și Ostia ca zălog.

Papa oscila între crize de depresie și scurte tresăriri de optimism, alimentat de regele Franței care îi anunța intervenția iminentă a armatei franceze în favoarea sa.

Îndemnat de cardinalii partizani ai Ligii, Clement i-a trimis în scris împăratului o severă admonestare în care făcea aluzie la o eventuală excomunicare. Carlos a răspuns

printr-un mesaj violent. Îi reproşa că a scos primul sabia, contrar învăţămintelor lui Iisus Hristos, care l-a îndemnat pe bătăiosul Petru să-şi bage sabia în teacă. Era inadmisibil ca vicarul lui Iisus Hristos pe pământ să-şi însuşească bunurile materiale ale acestei lumi prin vărsare de sânge, acţiune incompatibilă cu doctrina Evangheliei. Dacă papa vrea pace, să depună armele imediat şi fără condiţii. Dacă refuză, va fi convocat un conciliu pentru a decide debarcarea lui, sau, mai rău, pentru a pronunţa o schismă susceptibilă să slăbească Biserica Catolică Romană şi aşa zdruncinată de propaganda lutherană. Condiţiile pretinse de împărat erau mai grele decât cele pretinse de Lanoy. Semnarea unui tratat de pace pe trei ani, repunerea familiei Colonna în toate drepturile sale şi plata imediată a 200.000 de ducaţi.

Tulburat, trezit la realitate, papa şi-a pierdut ultimele speranţe. De unde să procure atâţia bani, când vistieria Vaticanului era goală?

Se apucă să-i blesteme pe cardinalii care-l îndemnaseră să participe la Ligă. Singura soluţie era să scoată la licitaţie câteva pălării de cardinali. O ieşire puţin onorabilă din această criză aparent insolubilă.

În timp ce se învârtea ca un leu în cuşcă, a sosit de la Paris contele de Vaudemont care aducea ridicola sumă de 9.000 de ducaţi, odată cu o cerere absolut necuviincioasă: cedarea regatului Neapole Casei de Anjou.

Puţin mai târziu, ambasadorul Angliei s-a prezentat în audienţă pentru a-l anunţa emoţionat că stăpânul său îşi manifestase intenţia de a face un gest de generozitate punându-i la dispoziţie suma de 30.000 de ducaţi - într-un viitor apropiat.

Exasperat, scandalizat de comportarea meschină a aliaţilor săi, Clement a avut din nou ocazia să cunoască ingratitudinea pretinşilor lui prieteni.

Punând vârf acestei teribile crize, contele d'Anguillara i-a dezvăluit existenţa unui complot care urmărea asasinarea lui. În schimbul unei sume mari de bani şi al unei zestre respectabile pentru fiica sa, Napoleone Orsini, conte de Farsa, trecuse în secret în tabăra împăratului. Ar fi trebuit să intre cu trupele

sale în Roma, sub pretextul consolidării sistemului de apărare al Vaticanului şi, profitând de această împrejurare, să-l captureze pe Suveranul Pontif şi să-l ucidă. Arestat de Bracciano şi închis în castelul Sant'Angelo, contele, supus torturii, a făcut mărturisiri complete. Numeroşi nobili îl sprijiniseră. Ascanio Colonna, unul din principalii complotişti, ar fi trebuit să deschidă trupelor imperiale una din porţile oraşului.

Clement era zdrobit, copleşit, disperat. Acordând protecţie clanului Orsini, se înstrăinase de Colonna.

Armata lui Bourbon, care cobora de-a lungul străvechii Via Emilia, în ciuda unui timp rău - ploaie, zăpadă, furtuni -, se apropia în marş forţat de Roma.

Terorizat, papa s-a resemnat să semneze un armistiţiu de opt luni, o amnistie generală pentru Orsini şi Colonna precum şi plata unei sume de 60.000 de ducaţi pentru armata lui Bourbon, care îşi continua înaintarea spre Cetatea Eternă. Imperiul se angaja să restituie Bisericii teritoriile care se aflau în momentul de faţă sub ocupaţia sa.

În numele împăratului, Lanoy a făcut o vizită la Roma şi a declarat că va garanta personal executarea strictă a clauzelor armistiţiului. După ultima lui întrevedere cu Suveranul Pontif, l-a trimis pe contele Fieramosca la bivuacul nostru de la San-Giovanni, nu departe de Bologna, apărat de trupele pontificale.

În calitatea lui de purtător de cuvânt al viceregelui, ne-a cerut cu trufie să abandonăm marşul asupra Romei şi să ne retragem la Milano.

Ne-a declarat cu o nuanţă de dispreţ:

– Sunt profund surprins şi chiar şocat de gloata voastră de mercenari dezordonaţi, umbră a unei armate disciplinate, demnă de personalitatea comandantului ei şef.

Bourbon l-a privit ironic.

– Defectelor pe care le-aţi atribuit soldaţilor mei le-aţi putea adăuga şi: uzi de ploaie şi de lapoviţă, înfometaţi, doborâţi de frig.

Nu mai trebuie să precizez că sunt nevoiţi să trăiască pe spinarea populaţiei civile locale, că le fură mâncarea şi păturile ca să se protejeze de intemperii... De ce aceste abuzuri?... Pentru

că solda ce li se datorează nu este plătită de luni de zile...

– Pot să vă asigur că situația asta va înceta, replică Fieramosca prompt. V-am adus 30.000 de ducați...

Bourbon a răspuns cu severitate:

– 30.000 de ducați? Ne datorați 300.000... pentru restul vom mai vedea...

– Domnul duce ştie probabil că la ora actuală Curtea Spaniolă nu dispune de această sumă. Soldații dumneavoastră trebuie să se mulțumească cu aceşti 30.000. Voi expune doleanțele dumneavoastră viceregelui.

–Vă sugerez să comunicați personal oamenilor mei această veste. Veți suporta consecințele, care nu vor întârzia să se producă.

Surprins de această propunere, Fieramosca, deşi stânjenit, a acceptat să vorbească trupei adunate în fața cortului şefului lor. Când a văzut această masă de indivizi mohorâți, jigăriți, cu înfățişare de vagabonzi, sau chiar mai rău, de cerşetori, şi-a pierdut oarecum cumpătul.

După o introducere în care le-a vorbit despre încrederea pe care le-o acordă împăratul şi admirația pentru vitejia lor pe câmpul de luptă, s-a referit la bani. Când a pronunțat suma de 30.000 de ducați, gloata a izbucnit în huiduieli şi înjurături obscene. Mercenarii din primul rând se îndreptau spre el să-l linşeze.

A trebuit să intervin cu brutalitate pentru a-l salva.

Ajuns în siguranță, în cort, Fieramosca ne-a promis - tremurând încă de frică - că va face imposibilul pentru a ne aduce banii necesari.

Bourbon i s-a adresat pe un ton moderat:

– Comunicați-i viceregelui ce ați văzut, precum şi esențialul. Marşul asupra Romei va continua, cu toate consecințele lui grave, atâta vreme cât soldele nu vor fi plătite. Eu şi ofițerii mei nu mai suntem capabili să stăpânim această mulțime exasperată.

Fieramosca a aşteptat căderea nopții pentru a părăsi tabăra îmbrăcat în costum de soldat.

A doua zi Bourbon a împărțit banii - un ducat pe cap de om - ceea ce a stârnit din nou protestele şi mânia mercenarilor,

care-i acuzau pe şefii lor că le-au trădat cauza.

– Liniştiţi-vă!, i-a sfătuit ducele. Ar fi nesăbuit să vă răzbunaţi pe noi. Puteţi să ne acordaţi încredere. Mâine de dimineaţă ne vom relua marşul asupra Romei!

Huiduielile au reînceput cu o vigoare sporită.

Frundsberg a intervenit ca să calmeze spiritele. Dar ploaia de insulte l-a copleşit.

Eram prezent la această scenă când faţa i s-a congestionat, s-a clătinat, a făcut un gest dezordonat, ca şi când ar fi căutat un punct de sprijin, apoi s-a rezemat de mine.

– La Roma... La Roma... imediat... urlau mercenarii mâniaţi. Unul dintre medicii noştri s-a apropiat de Frundsberg, care îşi pierduse cunoştinţa. După ce-l examina, clătină din cap cu gravitate:

– Este victima unui atac de apoplexie. Trebuie să-l spitalizăm de urgenţă. Altfel nu răspund pentru viaţa lui...

Instalat într-o trăsură escortată de un detaşament puternic, Frundsberg a fost dus la Milano...

La rândul său, Bourbon a trimis emisari lui Lanoy şi papei, personal. Cerea să i se trimită imediat 150.000 de ducaţi. În caz contrar, armistiţiul nu putea fi respectat.

Ducele de Ferrara, trecut recent în tabăra noastră, ne-a aprovizionat cu alimente pentru câteva zile şi ne-a furnizat muniţie în cantitate mare.

Consultat de papă, Guicciardini a optat pentru organizarea unei acţiuni militare imediate, dar fără să insiste asupra acestei soluţii extreme. Vaticanul se afla într-o situaţie dificilă. Părăsit de Ligă, fără să primească un ajutor substanţial din partea imperiului, ameninţat de armata noastră, Suveranul Pontif căuta zadarnic o soluţie viabilă.

Lanoy a înţeles pericolul şi, graţie unor argumente foarte serioase, a reuşit să obţină de la Vatican un supliment de 60.000 de ducaţi precum şi 20.000 obţinuţi de la Neapole. Florenţa a promis 150.000 de ducaţi în schimbul asigurării că va fi cruţată de mercenarii lui Bourbon. Târgul a fost încheiat şi oraşul a evitat o prădare nemiloasă.

Marşul spre Roma continua.

În capitală circulau zvonuri înfricoşătoare. O catastrofă

ameninţa oraşul...

Un individ bărbos, aproape gol, ca Iisus răstignit pe cruce, străbătea principalele pieţe publice şi urla ca scos din minţi:

– Clement, bastard al Sodomei, Roma va fi distrusă - grea pedeapsă a păcatelor tale! Dacă nu te vei pocăi, în cincisprezece zile focurile cerului se vor abate asupra locuitorilor acestui oraş, care va dispărea de pe faţa pământului.

Credincioşii evocau înfricoşaţi mânia divină, războiul de exterminare, ciuma care va lovi pe rând acest oraş închinat diavolului. Aşa-zişi profeţi anunţau sfârşitul lumii...

Lanoy se angajase într-un permanent du-te-vino între Vatican şi armata noastră aflată în plin marş. Mercenarii înfometaţi, furioşi, exasperaţi reclamau în gura mare mâncare şi bani.

În numele lor, Bourbon şi-a majorat pretenţiile, cerând 240.000 de ducaţi.

Giberti, omul de încredere al papei, a ridicat braţele spre cer:

– De unde să procurăm această sumă fantastică? E absolut imposibil!

Bourbon şi-a majorat pretenţiile la 300.000 de ducaţi.

La începutul lunii mai, armata a ajuns la Viterbo.

Îngrozit, Suveranul Pontif lua măsuri şi contramăsuri care-i reflectau panica, incapacitatea de a adopta o decizie. Şi-a redus garda pentru a respecta tratatul încheiat cu imperiul şi în acelaşi timp cerşea în secret ajutorul Ligii. Guicciardini, Giovanni Orsini, Guido Rangoni, şefii armatei pontificale, şi-au luat angajamentul să intervină pe calea armelor pentru apărarea Romei, dar ritmul lent în care se mişcau n-a provocat niciun neajuns mercenarilor lui Bourbon.

Papa a încredinţat lui Renzo Ceri apărarea Cetăţii Eterne. Dar acest personaj care se bucura de o mare încredere la Vatican nu era la înălţimea dificilei sale misiuni. A dispus mobilizarea localnicilor apţi de luptă. O mie cinci sute de studenţi au primit arme şi s-au urcat pe metereze. Ceri trebuia să-şi dea seama că aceşti recruţi lipsiţi de o instrucţie militară elementară nu vor putea rezista unei armate de mercenari, experţi în meseria armelor şi în plus motivaţi „să învingă sau

să moară".

Încurajat de Ceri, care îl asigura de eficiența măsurilor luate de el, papa afișa un optimism pe care cardinalii cei mai fricoși îl calificau drept inconștiență. Argumentele lui Ceri păreau de necombătut.

– Fără o puternică artilerie, aventura militară a lui Bourbon e născută moartă...

O exaltare crescândă încălzea inima Suveranului Pontif. Raționamentul lui Ceri părea întemeiat. Apoi o veste bună, nesperată a ridicat moralul romanilor, căci dovedea că armata lui Bourbon nu era invincibilă. Trupele pontificale comandate de Orazio Baglioni împrăștiaseră la Ponte Mollo o formație de *landsknechts*.

Încurajat de acest succes, papa a refuzat să plătească cei 300.000 de ducați ceruți de Bourbon, și, pentru a-l pedepsi exemplar, a lansat asupra lui marea excomunicare.

– Papa este inconștient!

A fost singurul comentariu al ducelui.

Avangarda coloanei noastre a ajuns în fine la Monte Gianicolo, ultima tabără înaintea asediului Romei. Ne-am instalat în viile din spatele Bisericii San Pietro.

Cetatea Eternă se oferea privirilor noastre. Pentru mercenarii ajunși în ultimul stadiu al mizeriei fizice, perspectiva de a o cuceri, de a o avea la discreția lor, de a o jefui de toate bogățiile, devenea mobilizatoare.

O noapte de veghe...

„Vom învinge sau vom muri"...

Cuvintele ducelui înflăcăraseră trupele. Trăiam o noapte istorică...

Ajunul căderii Romei... Căci eram siguri că vom învinge.

În Cetatea Eternă, un mare clopot suna lugubru, fără încetare, de cu seară și până în zorii reci ai începutului acestei zile de mai...

O ceață atât de deasă învăluia Roma și împrejurimile sale, încât abia puteai desluși o siluetă umană aflată în preajmă... Împrejurare care ne avantaja, pentru că apărătorii aliniați pe întărituri vor fi surprinși de atacul nostru masiv.

Cum nu aveam artilerie, pentru a dărâma și străpunge

fortificațiile, eram obligați să dăm asaltul cu ajutorul unor scări făcute din țăruşi legați cu ramuri de răchită. Eram nevoiți să improvizăm.

O acțiune nebună, falimentară, ar gândi un tactician experimentat. Dar cu Bourbon în fruntea armatei, imposibilul nu exista. Potrivit ordinelor sale, şefii marilor unități se îndreptau spre obiectivele stabilite. Sciarra Colonna a preluat cu infanteriştii lui italieni zona fortificată de la nordul Cetății Leonine. Foarte tânărul şi cutezătorul Frundsberg, demn urmaş al tatălui său Georg, îşi va trimite mercenarii să atace fortificațiile din Trastevere, în timp ce mie îmi revenea sarcina să escaladez cu vitejii mei *tercios* meterezele Belvedere şi poarta Pertusa.

Dar nu era vorba decât de manevre înşelătoare care trebuiau să atragă şi să disperseze forțele defensive, în timp ce marele asalt va fi dat între porțile Torrione şi San-Spirito.

Trupele noastre avansau în linişte spre fortificațiile mascate de ceață. S-ar fi putut spune că natura ne favoriza. Soldații noştri înaintau fără să producă nici cel mai mic zgomot, aproape ținându-şi respirația, de-abia atingând pământul. Cei din primul rând purtau scările de care aveau nevoie pentru escaladarea zidurilor.

Pentru inamicul care ne păndea sosirea aşteptând în spatele crenelurilor, efectul surpriză va fi devastator... Armata noastră mărşăluia liniştită ca apele unui fluviu...

Până şi marele clopot care bătea amenințător deasupra oraşului abia se mai auzea din cauza ceții...

Dar optimismul nostru ne-a pierit când vântul a împrăştiat ceața şi a alungat o parte din nori. Zidurile de apărare a Romei au apărut în fața ochilor noştri cu o claritate amenințătoare. Eram atât de aproape, încât soldații noştri nu au avut decât să agațe scările de ziduri. Se cățărau ca nişte maimuțe, dar inamicul i-a acoperit cu o ploaie de gloanțe, de pietre şi de smoală topită. Erau doborâte până şi scările care se răsturnau cu oamenii noştri agățați de trepte.

Trupele, derutate de această rezistență neaşteptată s-au retras, în timp ce strigătele de bucurie ale asediaților au izbucnit pe metereze.

Numeroase clopote începuseră să bată, cutremurând aerul.

Dar nu era decât o remiză. Un al doilea asalt a fost declanşat, dar cu acelaşi rezultat decepţionant.

Pentru a încuraja trupele derutate de acest dublu eşec, Bourbon a avansat până în primele rânduri ale sectorului de la poarta Torrione.

Trompetele au sunat al treilea atac. Era un atac frontal, dur, în care trebuia să învingă cel mai tare.

Eram puţin neliniştit. Lipsa artileriei se făcea simţită. Să cucereşti fortificaţiile cu mâinile goale!... Totuşi, trebuia să reuşim. Dacă vom rata asaltul, armatele Ligii, care până acum nu îndrăzniseră să lupte cu noi, se vor grăbi să repare această eroare.

Împăratul, sărac ca un cerşetor, era incapabil să ne trimită întăriri. Mă întrebam la ce servea aurul din trezoreriile din afara graniţelor care intra neîncetat în Spania. Probabil umplea lăzile înaltelor personaje ale regatului, a căror lăcomie era bine-cunoscută.

Al treilea atac a început cu o energie uşor domolită de primele eşecuri. Îi conduceam pe *tercios* către escaladarea zidurilor, când un sergent a venit cu o veste care mi-a tăiat răsuflarea. Bourbon fusese lovit în pântece de un proiectil de archebuză şi îşi dăduse sufletul sub ochii soldaţilor încremeniţi. Vestea morţii sale se răspândi ca o dâră de pulbere. Mă temeam că acest şoc va distruge moralul oamenilor noştri.

A urmat şovăiala. În consecinţă, clipe grele. O linişte apăsătoare, ca o mantie de plumb, se lăsase peste trupurile noastre. Apoi, deodată, un urlet de fiară, pornit din zeci de mii de glasuri, a izbucnit ca un val sonor... şi ca un val din adânc masa de mercenari s-a năpustit asupra zidurilor...

Şi, incredibil, minunea se săvârşea sub ochii mei. Această mulţime cuprinsă de o mânie fremătătoare, dezlănţuită, se căţăra pe fortificaţii, spărgea porţile oraşului şi năvălea în Trastevere ca un uragan ce rupe toate zăgazurile.

În fruntea bravilor mei *tercios* am intrat în Roma, oraşul, în sfârşit, cucerit...

GIACINTO DAVARI
student

Am fost o mie cinci sute de studenți...

Când rectorul ne-a adunat în curtea Universității cerându-ne să ne înrolăm sub stindardul Bisericii pentru a apăra Roma împotriva invaziei agresorului, mi-a venit în minte imaginea lui Leonida, care, în fruntea a trei sute de spartani, a ridicat la Termopile o barieră umană în fața armatei lui Xerxes, care voia să invadeze Grecia.

Dacă Leonida a fost în stare să reziste cu numai trei sute de oameni, o mie cinci sute de studenți vor fi în stare să opună o rezistență de netrecut dușmanilor Bisericii Catolice Apostolice și Romane.

Ofițeri ai armatei pontificale, redusă la câteva sute de oameni, ne-au distribuit diferite arme și ne-au instalat pe metereze. Este adevărat că nu aveam instrucție militară, dar această lipsă va fi compensată de curajul, îndrăzneala și spiritul de sacrificiu care nu ne lipseau.

N-am avut nici cel puțin răgazul să ne anunțăm familiile la ce trebuie să se aștepte. Ofițerii ne-au prevenit că mercenarii nu dispun de artilerie și că misiunea noastră se rezuma la a privi de sus, ca niște spectatori, un asediu ratat.

Se lăsa noaptea când am ocupat un sector care acoperea în parte Cetatea Leonină.

Era un început de mai, răcoros și umed. Cerul noros nu prevestea nimic bun. În aceste condiții nu era deloc plăcut să stai nemișcat în spatele crenelurilor și să aștepți venirea inamicului. După ce s-a întunecat bine, răcoarea serii s-a transformat în frig. Un frig umed care îți lipea hainele de spinare.

Unii dintre noi au profitat de întuneric și au plecat acasă, pe furiș, ca să mănânce și să îmbrace haine călduroase.

Spre miezul nopții văzurăm în depărtare numeroase focuri de tabără care trădau prezența inamicului ce aștepta, probabil, dimineața ca să declanșeze atacul. Mă treceau fiori prin

tot corpul. Frigul şi emoţia provocată de apropierea luptei - prima din viaţa mea - nu mă lăsau să aţipesc.

Apoi o ceaţă groasă a blocat vizibilitatea. Focurile de tabără dispăruseră.

– Poate că nemţoii s-au retras, spuse unul dintre colegii mei care se afla lângă mine. Intimidaţi de aspectul masiv al fortificaţiilor au părăsit o acţiune prea riscantă...

Explicaţia era plauzibilă. Dar autorităţile oraşului nu erau de aceeaşi părere. Clopotul Capitoliului suna alarma fără încetare. Un dangăt lugubru, continuu, îţi biciuia îngrozitor nervii.

Recruţi noi ni s-au alăturat. În cea mai mare parte tineri, muncitori, meseriaşi, vânzători, toţi înarmaţi, ca şi noi, cu ce au găsit la îndemână.

Restul nopţii s-a scurs fără incidente...

În zori a început să bată un vânt rece, care a risipit ceaţa. În acel moment am constatat uluiţi că armata imperială se apropiase fără zgomot şi că se afla la câteva zeci de metri de meterezele noastre. Cred că surpriza, foarte neplăcută pentru noi, era reciprocă. Un strigăt din mii de piepturi, un răcnet care ne-a zburlit părul s-a ridicat din rândurile lor. S-au repezit spre ziduri, au sprijinit scările de metereze şi au început să se cţere cu o iuţeală ameţitoare.

În acest timp tunurile de pe Sant'Angelo au dezlănţuit un bombardament care a împrăştiat în parte această masă târâtoare, care urla.

Eram înarmat cu o lance care avea în capăt un cârlig şi care avea un dublu rol: să îndepărteze scările şi să spintece inamicul. Declanşarea nebuniei, şocul, spaima ne-au înzecit forţele şi ne-au făcut să punem în funcţie armele defensive pe care le aveam. Efectul cel mai devastator l-a avut smoala încinsă. Auzeam urletele celor atinşi de această materie vâscoasă care le transforma pielea, muşchii într-o masă sângerândă, până la os.

Această primă fază a luptei s-a terminat în avantajul nostru. Mercenarii nemţi s-au retras în dezordine. Pierderile lor - morţi sau răniţi - păreau mari. Eram fericiţi.

Un al doilea asalt a avut aceeaşi soartă. Pe metereze

strigătele de bucurie, de triumf se amestecau cu dangătele clopotelor şi cu salvele tunurilor. Un zgomot infernal, care, paradoxal, ne-a întărit curajul, ardoarea.

Acest dublu succes ne-a costat toată muniţia, toată smoala. Armele de care dispuneam nu ne mai ajutau decât pentru lupta corp la corp.

Când s-a declanşat al treilea atac, cu o vigoare, o energie şi o furie reînnoite, am văzut în fruntea agresorilor un cavaler care purta o armură strălucitoare şi un coif bogat împodobit.

Scările au fost din nou sprijinite de ziduri şi escaladarea s-a reluat cu o îndrăzneală, o încrâncenare care ne-au depăşit.

Deodată l-am văzut pe comandantul lor prăbuşindu-se. Se pare că această întâmplare a avut un uriaş efect, pentru că armata inamică a început să ezite, aproape întrerupând lupta. Dar pauza n-a ţinut mult. Un fel de geamăt străbătu trupele, urmat de un urlet, de un tumult, de un vacarm asurzitor. O furtună de voci tunătoare acoperea zgomotul armelor de foc, al canonadei. Apoi această masă dezlănţuită a năvălit ca o maree, ca un val ridicat de pe fundul mării care creşte, se ridică şi se rostogoleşte înghiţind meterezele, pătrunzând prin creneluri, invadând terasele fortăreţei.

S-a încins lupta corp la corp. Dar de data asta superioritatea lor s-a dovedit zdrobitoare. Camarazii mei cădeau cu burţile spintecate, strangulaţi, decapitaţi, sfârtecaţi. Nu exista milă. Sângele curgea în valuri. Am înţeles că rezistenţa este inutilă, că trebuie să-mi apăr pielea, căci a continua lupta echivala cu o sinucidere. M-am strecurat printr-un coridor strâmt, am coborât aproape orbeşte o scară în spirală, şi cum fortificaţiile erau într-o stare foarte proastă şi bucăţi din ziduri se prăbuşeau, m-am ascuns într-unul din golurile unui zid.

Dezertorii alergau spre ieşirea dinspre oraş urmăriţi îndeaproape de mercenarii întărâtaţi, excitaţi de triumful lor. Auzeam strigăte de disperare, urlete de mânie, focuri de arme... Încet, încet, zgomotul paşilor de pe dalele coridorului s-a stins.

Am hotărât să aştept căderea nopţii înainte de a părăsi

ascunzătoarea şi de a mă întoarce acasă. Cu inima strânsă, trist, pierdut, mă gândeam neîncetat la familia mea, la prieteni, la colegi!...

Din Trastevere se auzeau un vuiet îndepărtat, focuri de armă, detunături care mă umpleau de groază...

Pericolul este acelaşi şi pentru viteji, şi pentru laşi...

NORBERT BALZER
ofiţer din Garda Elveţiană

Garda Elveţiană, întărită cu o sută de milițieni, forma un cordon de apărare în jurul Vaticanului şi al Catedralei San Pietro, când imperialii, care reuşiseră să străpungă fortificaţiile în sectorul Trastevere şi Borgo, s-au năpustit asupra noastră urlând ca nebunii.

Mi-am început cariera ca mercenar şi le cunosc mentalitatea, felul lor de a lupta, zelul destul de temperat şi modul de a evita moartea. Metodă care îmi aminteşte duelul cu sabia, ale cărui reguli opresc lupta la prima picătură de sânge.

De această dată parcă erau apucaţi de o nebunie colectivă. În loc să învingă, să-şi primească plata, să-şi facă bagajele şi să o şteargă, acum erau porniţi să verse sânge, să ucidă, să extermine populaţia Romei.

Noi suntem doar o mână de oameni care trebuie să ne opunem miilor de demenţi furioşi. Rezistenţa noastră nu ajută cu nimic. Am jurat să ne sacrificăm vieţile pentru a salva Sfânta Biserică. Camarazii mei cădeau lângă mine seceraţi de armele ofensive ale inamicului. Deşi clopotele sunau alarma, nimeni nu ne venea în ajutor pentru a opri intrarea în Vatican şi în Biserica San Pietro a acestor înverşunaţi *landsknechts* şi *tercios*, toţi însetaţi de sânge şi de jaf. Romanii apţi de luptă au fugit cot la cot cu femeile şi copiii ori s-au baricadat cu toţii în casele lor.

Milițienii supravieţuitori au dezertat primii...

Lupta inegală nu putea avea decât un singur sfârşit,

moartea tuturor elveţienilor din gardă...

GIAN MATTEO GIBERTI
membru al Curiei, şeful Cancelariei Sanctităţii Sale Papa Clement al VII-lea

Îngenuncheat în faţa altarului capelei sale personale, cu capul plecat şi cu mâinile împreunate, Suveranul Pontif făcea rugăciuni.

O parte din apropiaţii săi îl asistau. Erau de faţă doi preoţi ai capelei, un duhovnic, cardinalul vicar, candidaţi laici la primirea în cler, sergenţi, literaţi. Toţi păstrau o tăcere adâncă pentru a nu tulbura rugăciunile Sfântului Părinte.

Dangătele clopotelor acopereau, în parte, vacarmul luptelor care se desfăşurau pe fortificaţii şi bubuitul neîncetat al tunurilor de pe zidurile castelului Sant'Angelo.

Focuri de armă tot mai dese se apropiau. Frica se citea pe feţele foarte tinerilor novici.

Deodată, uşa cu două canaturi s-a deschis cu zgomot şi în prag a apărut înnebunit, cu privirile rătăcite, Renzo de Ceri. A intrat clătinându-se şi s-a aruncat la picioarele papei.

– Sfinte Părinte, împotriva oricăror aşteptări inamicul a reuşit să pătrundă în oraş. Trastevere a fost năpădit de duşmani, iar Borgo este pe cale de a fi şi el cotropit. Garda Elveţiană face eforturi supraomeneşti pentru a împiedica invadarea Vaticanului. Nu aveţi niciun minut de pierdut! Vă implor, Sanctitatea Voastră, să vă retrageţi în fortăreaţa Sant'Angelo, unde veţi fi în siguranţă!

– Dar tunurile parcă nu mai trag!, spuse papa.

– Luptele sunt atât de aproape şi învălmăşeala atât de mare, încât artileriştii noştri se tem să nu-i atingă şi pe ai noştri pe lângă inamici.

Eram foarte dezamăgit, pentru că Ceri ne asigurase că fortificaţiile nu pot fi străpunse. Dar acum nu mai era timp de imputări, de reproşuri.

Un coridor şi un pod legau Vaticanul de fortăreaţă. Pentru a-l împiedica pe inamic să-l recunoască pe papă după veşmintele albe şi să-l ucidă când va traversa podul, literatul Paolo Giovio şi-a scos mantia violetă şi a aruncat-o pe umerii lui.

În acest timp, un numeros grup de cardinali şi de ambasadori ai Ligii au năvălit speriaţi, năduşiţi, cu respiraţia tăiată şi l-au implorat pe papă să-i ia cu el la castelul Sant'Angelo. Se temeau să nu cadă prizonieri în mâinile înverşunaţilor *landsknechts,* care se dedau la omoruri în masă.

Suveranul Pontif a fost de acord ca întreg personalul Vaticanului, duhovnici, paharnici, camerişti, valeţi, trezorieri, bucătari, brutari, pivniceri, precum şi toţi cardinalii şi membrii Curiei care vor mai sosi să se refugieze în fortăreaţă.

Cam trei mii de persoane s-au închis între zidurile fortificate ale fostului monument funerar al împăratului Adrian, devenit refugiu al papilor... Amară ironie a sorţii, care uneori ne dă lecţii foarte dure.

Apoi porţile exterioare ale fortăreţei au fost zăvorâte şi podul mobil ridicat.

Cardinalul Marcellini, care a venit ceva mai târziu, a fost instalat într-un coş mare, folosit îndeobşte pentru aprovizionare, şi tras în sus.

Ne-a adus o veste proastă. După ce au invadat Trastevere, imperialii s-au îndreptat în forţă spre podul Sisto. Au zdrobit un mic grup de apărători şi s-au împrăştiat ca un enorm vârtej în toată Roma.

– Pentru a evita această catastrofa ordonasem ca podurile, mai ales Sisto, să fie distruse!, strigă papa....

– Signor Ceri a considerat că fortificaţiile sunt de neînvins. În consecinţă - după părerea lui - distrugerea podului ar fi fost inutilă.

Sfântul Părinte a suspinat:

– Uneori fatalitatea este mai tare decât cele mai înţelepte socoteli ale omului. Signor Ceri nu este decât instrumentul acestei fatalităţi...

DESIDERATO LANDI
literat

Aş fi putut fi un excelent umanist, să am reputaţia lui Petrarca, a lui Lorenzo Valla, a lui Pico de la Mirandola, ori - de ce nu - succesul lui Ficino, al lui Boccaccio sau al lui Aretino, acest palavragiu pe care toată lumea îl ascultă cu gura căscată. Dar în loc să muncesc, să scriu, să public lucrări literare sau filosofice, am ales calea minimei rezistenţe, care îmi cere un minimum de efort intelectual.

Desăvârşirea educaţiei copiilor din familiile nobile sau bogate a devenit principala mea ocupaţie, raţiunea mea de a fi. Eram respectat, onorat şi chiar ajunsesem să mă bucur de un statut special. Acela al unui literat rafinat, al unui specialist în domeniul pedagogiei. Eram tentat să scriu un tratat despre educaţia băieţilor şi a fetelor, dar de fiecare dată am amânat redactarea, pentru că treburile zilnice mă copleşeau. Familiile se făleau că au angajat serviciile unui expert în domeniul pregătirii unor tineri, aleşi dintre cei mai promiţători şi mai talentaţi. Într-adevăr, insistam asupra aptitudinilor lor artistice, iar rezultatele îi încântau pe părinţi, care erau fericiţi să-şi vadă odraslele recitând poezii, cu emfaza unor actori, sau cântând, fermecându-şi auditoriul.

Cultura ţinea deja pasul cu instrucţia de război. Nobilii şi bogătaşii deveneau protectorii artiştilor şi colecţionari de obiecte de artă.

Eram invitat la serbările lor, trăiam în această lume şi beneficiam de privilegii importante. Trebuie să mărturisesc, fără falsă modestie, că orgoliul îmi era gâdilat în mod plăcut. Uneori participam la jocurile lor de cărţi, plăcere care îmi scădea simţitor veniturile.

Având un fizic agreabil, compania feminină nu se lăsa căutată. Duceam o viaţă plină de satisfacţii pe toate planurile.

Dar anii treceau fără să fi avut timp să scriu un singur rând din plănuitul meu tratat de educaţie. Într-o zi am constatat

cu o amară surprindere că mă ajunsese bătrânețea, că devenisem aproape impotent şi că îmi risipisem multele calități spirituale fără să fi realizat ceva concret.

Ajuns la 60 de ani, vârstă venerabilă, pe care însuşi Matusalem ar fi invidiat-o, am început să-i simt efectele negative. Mă mai ocupam cu o relativă uşurință de educația copiilor nobili, dar nu mai eram invitat la sărbătorile părinților, pentru că părul meu foarte alb contrasta cu pletele blonde sau brune care fluturau pe umerii lor şi care încadrau atât de bine chipurile gazdelor mele şi ale invitaților.

Apoi educatori mai tineri, mai energici au început să îmi uzurpe domeniul. Mi-am pierdut încetul cu încetul elevii, aventurile sentimentale se răreau şi ele. Nu-mi rămâneau decât amintirile şi resturi din banii de odinioară. Jocurile de cărți îmi goliseră punga. După ce mă bucurasem în tinerețe de o oarecare bunăstare, mă vedeam acum limitat la o existență apropiată de sărăcie.

De la etajul elegant al casei al cărei locatar am fost aproape treizeci de ani, am ajuns să urc pe o scară de serviciu până la o cameră mizerabilă sub acoperiş. Scara cea mare îmi este de acum încolo inaccesibilă.

Când m-am mutat a trebuit să mă despart de mobilă, de obiectele mele de artă şi de o mare parte din cărți.

Cumpărător a fost unul dintre noii îmbogățiți cărora li se spune *banchieri*, pentru că stau pe bancă în fața unei mese - o tejghea - unde schimbă monede, le cântăresc şi fac în acelaşi timp diverse operații financiare.

Vecinul meu de jos avea o familie numeroasă. Doi băieți de vârste fragede şi trei fete de treisprezece, cincisprezece şi şaptesprezece ani. Soția sa activă şi demnă de laudă era ajutată de o menajeră şi de un valet.

Uneori îi priveam pe aceşti oameni cu un fel de melancolie. Aş fi putut fi şi eu fericit ca ei. Regretele erau însă tardive.

Ca să pot trăi, continuam să dau lecții de scris şi de aritmetică copiilor din vecini. Dar părinții lor erau săraci şi mă plăteau în consecință.

Politica nu mă interesează, pentru că n-am nicio posibilitate de a o influența. Apoi nici nu am pe cineva cu care să

pot discuta. Stăteam liniştit în colţul meu, când evenimentele teribile s-au năpustit asupra Romei cu forţa unui uragan. Ca toţi romanii auzisem zvonuri care circulau despre năvălirea mercenarilor împăratului asupra Cetăţii Eterne, dar nu le-am acordat decât un interes minor.

Nu puteam concepe faptul că suveranul Imperiului Romano-German - Carlos al V-lea - ar fi capabil să asedieze oraşul papilor.

Am înţeles că m-am înşelat atunci când am văzut pe fereastră cum mercenarii germani, spanioli şi italieni ai lui Bourbon s-au revărsat ca un torent de lavă asupra Cetăţii Leonine, cartierul meu. Acest val de oameni care se rostogolea a avut încă de la început proporţiile unei calamităţi.

De la ferestruica mea de la mansardă îi vedeam năpustindu-se de-a lungul străzii; localnicii fugeau ca iepurii urmăriţi de vânători setoşi de sânge.

Barbarii spărgeau porţile şi pătrundeau în case, jefuiau, ucideau, torturau. Înspăimântat de aceste tragedii care se petreceau peste tot, auzeam strigăte de disperare, urlete, înjurături.

Ajunşi în faţa casei în care locuiam, au spart poarta cea mare şi au năvălit înăuntru.

Au intrat în apartamentele de jos, apoi au urcat scara şi s-au năpustit în fostul meu apartament. Auzeam strigătele fetelor, zgomotul mobilelor răsturnate, răcnete care nu aveau nimic omenesc. Duşumelele se cutremurau sub paşii lor grei. Puteam să-mi imaginez nenorocirea care s-a abătut asupra nefericiţilor mei vecini.

Ar fi trebuit să intervin şi să-i ajut, dar mi-am dat seama că la vârsta mea n-aş fi făcut decât să înrăutăţesc situaţia, fără să le pot da nici cel mai mic ajutor.

Mă întrebam, cu inima bătând, dacă nu vor avea chef să se cţere şi la mine. Dar au uitat, sau n-au dat doi bani pe camerele de la mansardă.

Dintre toţi bieţii locatari am fost singurul care a scăpat nevătămat...

Sărăcia îmi salvase viaţa...

EVARISTO CARASOLI
chirurg

Se spune că judecătorii şi chirurgii sunt cinici. Nu este adevărat. Pedepsele penale, aplicate în fiecare zi de magistraţi, şi suferinţa umană prezentă în permanenţă sub ochii chirurgilor produc un fel de rutină, de automatism.

În ce mă priveşte, îmi este o milă profundă de pacienţii atinşi uneori de boli incurabile sau de răniţii în război supuşi unor suferinţe de nedescris.

Am studiat medicina la universitatea din Padova, unde am obţinut mai târziu o catedră de chirurgie. Printre studenţii mei am avut doi tineri foarte dotaţi, Ambroise Pare, care urma să scrie mai târziu un tratat de medicină în care descria unele dintre metodele mele ca şi când le-ar fi descoperit el, şi un al doilea numit Girolamo Francastora, care a publicat un text, foarte bine primit, asupra celei mai răspândite boli venerice, sub forma unui poem intitulat *Syphilis, sive de morbo gallico.*

La 45 de ani am revenit la Roma, oraşul meu natal, unde am fost primit cu toate onorurile de Papa Clement al VII-lea. Practicam chirurgia la spitalul Santo-Spirito, unde nu duceam lipsă de pacienţi.

Specialitatea mea e marea chirurgie, aplicată în special răniţilor de război. Şi cum starea de război e aproape permanentă în Italia, nenorociţii pacienţi sosesc la noi în flux continuu.

Dar aveam din ce în ce mai puţin timp să mă ocup de ei, pentru că ciuma concura agresiv războiul, izbucnea pe neaşteptate şi lăsa în urma ei zeci de mii de cadavre, apoi dispărea pe furiş şi, ascunsă în noapte, pândea momentul potrivit pentru a-şi relua vânătoarea de oameni.

Serviciul la spital este extenuant pentru corpul medical şi insuficient în raport cu nevoile populaţiei.

Reputaţia dobândită la Roma îmi aducea şi pacienţi dintre membrii Curiei şi ai aristocraţiei. Eram adesea chemat

să stau la căpătâiul unor prinți ai Bisericii atinși de sifilis. Când precizam diagnosticul, se considerau insultați, dar, după o criză de nervi și o consternare neîncrezătoare, deveneau rezonabili. Evident, atribuiau contaminarea unor factori imaginari. Argumentul că nu îi pot trata dacă nu cunosc cauzele reale ale bolii îi determina să recunoască o relație accidentală de natură erotică.

Cea mai numeroasă clientelă îmi cerea cu un aer misterios afrodiziace, pentru că preferințele bătrânilor pentru soțiile foarte tinere erau cazuri foarte frecvente. Cantarida era mijlocul cel mai răspândit, în ciuda complicațiilor produse: infecții ale căilor urinare, uneori chiar hemoragii interne cu urmări fatale. Dar interesații înfruntau riscurile pentru a se bucura de plăcerile acordate de natură tinerilor și adulților care n-au depășit 40 de ani.

Nu mă pot plânge. Onorariile îmi permiteau să trăiesc îmbelșugat. Aveam posibilitatea să ajut financiar orfelinatul construit lângă spitalul nostru. Eram serios tentat să mă căsătoresc, deși trecusem pragul vârstei fatidice.

Înaintarea armatei imperiale spre Roma a pus pe jar locuitorii și a spulberat și visurile mele. Eram pregătiți să primim o serie de răniți de război, în ciuda pronosticurilor optimiste ale autorităților. Tot personalul medical era mobilizat pentru a face față oricărei eventualități. Aveam o neagră presimțire, care nu avea nicio legătură cu științele medicale.

Clopotele care sunau alarma, bubuitul tunurilor, zgomotul archebuzelor și luptele care se dădeau în apropierea spitalului mi-au confirmat, din nenorocire, presimțirile. Numeroși răniți, mutilați, șchiopi, schilozi erau aduși în valuri, transportați pe brancarde improvizate. Toate paturile au fost ocupate. Mulți, întinși pe podea, împiedicau circulația și munca infirmierilor și a medicilor. Cea mai mare parte dintre răniți erau îmbrăcați în hainele lor de lucru.

Trebuia să facem amputări. Să înlăturăm carnea zdrobită, să tăiem oase, apoi să acoperim totul cu o compresă de ulei încins pentru a opri hemoragia. Durerile erau insuportabile. Înaintea intervențiilor chirurgicale, pacienților li se permitea să bea alcool la discreție, procedeu care ameliora în parte suferințele.

Foarte mulți leşinau. Inflamațiile, infecțiile frecvente necesitau noi intervenții.

Un pacient căruia i s-a amputat brațul a vărsat din întâmplare peste rană conținutul unei sticle de alcool, pe care tocmai îl înghițea. Am constatat, în zilele următoare, că rana se vindeca mai repede decât în mod obişnuit.

Am aplicat acest procedeu de mai multe ori şi l-am recomandat şi colegilor, care însă n-au îndrăznit să-l folosească. Ambroise Pare a fost singurul care şi l-a însuşit şi chiar l-a îmbunătățit. L-a semnalat şi în tratatul său de medicină, dar fără să-mi citeze numele.

Tocmai amputam brațul drept al unui biet student, când uşa dublă a sălii de chirurgie s-a deschis cu un zgomot infernal, şi o bandă de indivizi zdrențăroşi au năvălit agitând armele şi urlând ca ieşiți din minți. La început am crezut că aveam de a face cu o şleahtă de vagabonzi jigăriți, cu hainele găurite, rupte, cu cizmele şi încălțările din piele crăpate, din care ieşeau nişte degete jegoase. Nu-mi puteam închipui că erau faimoşii *landsknechts*, *tercios* şi infanterişti italieni, pentru că aceştia purtau de obicei uniforme strălucitoare, solemne.

În acelaşi timp am auzit strigăte disperate care veneau din celelalte săli ale spitalului. Indivizii agresori se îmbulzeau să-i ucidă pe răniți. Un *tercios* l-a decapitat dintr-o singură lovitură de sabie pe nenorocitul meu student. Medicii şi infirmierii din echipa mea au avut aceeaşi soartă.

Tocmai mă gândeam cât de stupid voi sfârşi, când un *landsknechts* uriaş, cu o față de brută, s-a aşezat în fața mea făcând din corpul său o pavăză vie.

– Ho! Opriți-vă, bandă de idioți!, a strigat el în germană, limbă pe care o cunosc. Dacă îi lichidați pe toți doctorii, cine are să se ocupe de voi la nevoie?

Intervenția lui s-a dovedit providențială. Camarazii săi s-au oprit surprinşi.

Apoi şi-a ridicat vesta scurtă, şi-a scos cămaşa pătată de sânge şi mi-a arătat o rană nu prea adâncă, făcută de o armă tăioasă.

– Ocupă-te de julitura asta, doctore! Dar repede! N-am timp

de pierdut!

În viața mea n-am operat un pacient cu o grijă mai mare. L-am tratat ca şi când aş fi avut de a face cu însuşi papa.

După ce l-am pansat, uriaşul mi-a oferit fularul său.

–Uite paşaportul tău! Dacă cineva vrea să-ți facă rău arată-i-l şi spune-i: fularul ăsta mi l-a dat Johann-Taie-Capete! Nimeni nu va îndrăzni să te atingă!

În semn de prietenie, m-a bătut cu mâna lui murdară pe umăr. Am avut senzația că mi-a rupt oasele.

Apoi a ieşit urmat de camarazii săi. Până la urmă germanii s-au retras. După plecarea lor, spitalul oferea un spectacol dezolant care m-a făcut să plâng. Omorâseră toți bolnavii şi întreg corpul medical.

Îi strangulaseră până şi pe copiii din orfelinatul învecinat.

Eram singurul care scăpase cu viață...

TORQUATO CARRACCI
băiat de prăvălie

Să fii băiat de prăvălie la unchiul meu Augusto Caffagiolo, cel mai vestit măcelar şi cârnățar din Roma, nu este o afacere proastă. Deşi meseria de măcelar făcea parte din ceea ce se numeşte artele minore, care includ activități comerciale şi meşteşugăreşti de mâna a doua, unchiul meu a reuşit să se ridice la înălțimea titularilor de arte majore şi chiar să-i depăşească.

El are măcelării în cartierele cele mai selecte din Roma şi câştigurile lui sunt mai mari decât ale unui bancher bogat. Printre clienții lui se află cardinali şi episcopi, nobili dintre cei mai sus puşi şi chiar pretențioasa bucătărie a papei.

Am o căruță trasă de o iapă blândă, mlădioasă, o adevărată prietenă, care-mi îngăduie să car pachetele cu carne fără nici cea mai mică bătaie de cap.

Slujba nu este obositoare şi îmi permite să mă plimb cât e ziua de lungă, pentru că e ceva obişnuit să lucrez de la şase

dimineața până la zece seara.

Unchiul meu a făcut avere reducând la maximum salariile angajaților. Deşi suntem rude, nu-mi face nicio favoare.

– Pentru că toți băieții care au împlinit şaisprezece ani sunt obligați să muncească, trebuie să te supui şi tu, mi-a spus el cu o voce tunătoare de parcă predica de sus, din amvon. Trebuie să înveți meseria, căci într-o zi vei fi stăpânul afacerii şi va trebui să te arăți pretențios, ca şi mine.

Făcea aluzie la norocul meu de a-l moşteni, fiindcă n-avea copii şi cum era bătrân nici nu mai spera să aibă. Era o perspectivă înşelătoare, pentru că mătuşa mea, soția lui, era tânără şi, în lipsa bărbatului, cu treburi din zori şi până-n noapte, profita culcându-se cu o droaie de amanți. Camarazii mei, băieții de prăvălie, trecuseră toți prin patul ei. Când am venit de la Milano - aveam paisprezece ani - a vrut să-mi încerce calitățile de tânăr mascul. Fireşte, am refuzat-o. Să te culci cu mătuşa ta nu mi se părea atractiv. Apoi, Biserica nu îngăduie. Când m-am spovedit, preotul parohiei a exclamat scandalizat:

– Iată un păcat de moarte care ți-ar atrage o pedeapsă veşnică la Judecata de Apoi! Apără-te cu cea mai mare cazną! Nu uita că mănânci pâinea bărbatului ei! El îți asigură supa zilnică!

Supa era destul de acră, dar şi Judecata de Apoi mă speria. Unchiul meu era de o gelozie cumplită. De curând, l-a pus pe unul din băieții de la prăvălie, care îi inspira încredere, să-i supravegheze nevasta când el se afla la măcelărie. Mătuşa a găsit mijlocul să ocolească această capcană atrăgându-l pe individ în patul ei. De atunci, spionul îi prezenta patronului său credul rapoarte liniştitoare, într-o zi o să rămână gravidă... Oare cum o să-l convingă pe ramolitul de soț că plodul este al lui?

Am pomenit de oraşul Milano, unde m-am născut. Tata era milanez. Mama, de origine romană, i-a făcut opt copii. Eu am fost ultimul. Asediul şi ocupațiile străine se abăteau ca grindina asupra nenorocitului nostru de oraş; pe deasupra, ciuma secera populația. Tata şi frații mei au pierit unul după altul. A mai rămas o soră, mai mare decât mine, şi atât de urâtă

încât, în lipsa unui candidat la mâna ei, s-a dus la mănăstire. Mama s-a încumetat să mă trimită la Roma.

– Acolo, cel puțin, vei găsi o rudă care să aibă grijă de tine şi să fii ferit de asedii şi de lupte...

La Roma n-am găsit găina cu puii de aur. În plus, armata imperială asediază oraşul. Ghinionul, care la început se ținea scai de milanezi, se agăța acum de romani.

Unchiul meu nu se speria cu una, cu două...

– Suntem obişnuiți cu războaiele. Orsini contra Colonna, guelfii contra ghibelinilor... Nu uita un mare adevăr, Torquato! Prieteni sau duşmani, toți trebuie să mănânce. Cu cât carnea ajunge mai rară, cu atât prețul creşte. În orice caz, câştigurile nu-ți lipsesc.

Imperialii asediau zidurile de apărare ale Romei, în timp ce, din ordinul unchiului meu, transportam comenzi ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Descărcăm o cantitate mare de carne şi de cârnați la bucătăria Vaticanului chiar când duşmanii se cățărau pe metereze şi năvăleau ca lupii înfometați în Cetatea Leonină. Cu căruța goală, mi-am zis că trebuie să mă întorc degrabă acasă, pe malul celălalt al fluviului. Pentru că pe podul Sant'Angelo - închis cu lanțuri groase - nu se putea trece, am mânat-o pe Rosalinda, iapa mea cuminte, spre podul Sisto, cel mai apropiat.

Soldățoii urlau cât îi ținea gura:

– Imperiul! Spania! Germania! Omorâți-i, omorâți-i!

Romanii înspăimântați, care fugeau din calea hoardelor deja intrate în Borgo şi în Trastevere, erau atât de mulți, încât trebuia să fii idiot ca să crezi că te poți strecura cu iapa printre ei. Am ales o soluție eroică. Să las căruța într-o străduță, să încalec pe Rosalinda deshămată şi să o mân spre Tibru. Raționamentul meu era simplu. Dacă nu se poate trece pe pod, se poate trece pe sub pod.

Apele Tibrului sunt mari, repezi, murdare, cu vârtejuri foarte periculoase.

În timp ce fugarii se înghesuiau, se îmbulzeau, se împingeau, scoțând urlete disperate, eu am coborât pe un mal cu panta mai puțin înclinată, până la marginea apei unde Rosalinda în ciuda îndemnurilor, imboldurilor, călcâielor

în coaste, refuza să intre în apă. Disperat, am luat-o cu blândețe:

– Hai, Rosalinda, fii cuminte şi înțelegătoare! Dacă o să cădem în mâinile bandiților te vor tăia în bucăți şi te vor pune în frigare, ca pe găini... iar mie o să-mi taie capul...

Nu ştiu dacă vorbele au convins-o, dar important este că a pătruns în apele murdare, iar eu mă țineam de coama ei. Înota cu o forță pe care o simțeam vibrând sub mine. Curentul ne-a împins în josul apei câteva sute de metri înainte de a ajunge pe malul celălalt. Rosalinda era istovită, dar se ținea bine... Am descălecat şi am sărutat-o pe frumosul ei grumaz...

Mă găseam în mijlocul celei mai groaznice încurcături, riscam să-mi pierd pielea în orice moment, dar eram bucuros. Mă întrebam cum ar fi ieşit unchiul meu din acest vârtej. Mă pufnea râsul.

Dar râsul mi s-a oprit în gât, căci, ajuns pe malul râpos, am văzut soldățimea care alerga în dezordine după oamenii care urlau, străduindu-se să scape. Asta însemna că străpunseseră apărarea podurilor şi că invadaseră şi malul stâng, centrul marelui oraş Roma.

Datorită meseriei mele cunoşteam toate străzile şi ulițele. Mă gândeam să fac un ocol mare ca să ajung acasă, înainte de a-mi scoate tâlharii mațele.

După cruzimile, deznădejdea şi măcelul la care fusesem martor, am crezut că mi-am pierdut mințile când m-am întâlnit cu grupurile de oameni - bărbați, femei, bătrâni şi copii - cu brațele încărcate cu flori şi care se grăbeau să-i primească pe dușmani cu ovații.

– Hei, puştiule!, mă strigă un moşneag. Salvatorii noştri sunt departe! Strigă cu noi: Trăiască împăratul! Trăiască Luther, noul profet! Moarte papei şi cardinalilor stricați!

ADDARIO CIAMPI
tipograf

La Roma ploua cu foc şi cu moarte...

Nu m-am gândit niciodată că într-o zi voi vedea cu ochii mei curgând sângele pe străzi, flăcările înghiţind biserici, case, ateliere, palate, fără deosebire. Nişte soldaţi zdrenţăroşi au spart uşa tipografiei noastre, i-au tăiat cu o secure capul fratelui meu care le-a dat doar ceva mărunţiş, pentru că atât era în casă. Apoi, sub privirile îngrozite ale lucrătorilor, au distrus sculele, mesele, au spart geamurile şi au plecat nemulţumiţi de prada lor modestă.

Erau jefuite toate prăvăliile şi atelierele din cartierul nostru. Soldaţii furau tot ce avea o oarecare valoare, bani câţi găseau şi apoi distrugeau totul. Uneori dădeau şi foc.

Morţii erau atât de mulţi încât trebuiau îngropaţi în gropi comune sau aruncaţi în apele Tibrului.

Soldaţii păstrau banii şi bijuteriile, dar pentru tablouri, tapiserii, obiecte de artă se adresau zarafilor evrei, care-şi umpleau depozitele cu o pradă cumpărată la preţuri din ce în ce mai mici.

Alte bande de tâlhari îi atacau pe bancheri. Prudenţi, aceştia angajau cu sume enorme câte o bandă de *landsknechts* care să se opună jefuitorilor.

Apoi tâlharii nu-i mai atacau pe trecătorii prost îmbrăcaţi, care nu aveau la ei decât ceva mărunţiş pentru o amărâtă de mâncare, ci năvăleau în casele oamenilor. Într-o zi treceam pe o stradă căutând o bucată de pâine, când am auzit un ţipăt, apoi am văzut un copilaş de vreo şase ani căzând de la balconul unei case cu două etaje şi zdrobindu-se de pământ în faţa mea. Jalea părinţilor disperaţi se adăuga acestei scene tragice. Borfaşii îşi făcuseră obiceiul să şantajeze, aruncând copiii pe fereastră.

Nu ştiu când va lua sfârşit această nenorocire abătută asupra Romei!

ROSARIO SAVERI
copil din cor

Dreapta mânie a lui Dumnezeu ne pedepseşte pentru păcatele noastre, spunea părintele Zenobio, îngenuncheat în faţa altarului. Cei patru îngeri ai Apocalipsei ne trimit cele mai mari nenorociri. Sabia de foc a Arhanghelului ne loveşte pentru că am uitat cuvântul Domnului. Şi acesta nu este decât începutul...

–Satana a înarmat braţul acestor barbari şi Abigor, Focalor şi Sergulat, slujitorii lui, îi învaţă cum să lupte, adăuga cu convingere diaconul Licinio.

Au dreptate. Oraşul nostru a devenit un infern. Se spune că a fost condamnat să piară ca Sodoma şi Gomora. Bunicul pretinde că a venit sfârşitul lumii şi, ca să moară fericit, bea toate sticlele de vin pe care le găseşte prin casă.

Preoţii nu pot să dea sfânta împărtăşanie, nici să facă slujba religioasă de înmormântare, căci apariţia unei sutane în public stârneşte cruzimea acestor nelegiuiţi care îi vânează pe ecleziaşti ca pe iepuri.

De cum m-am născut am fost sortit de părinţi să intru în rândul ecleziaştilor. M-au şi botezat Rosario, ceea ce înseamnă şirag de mătănii. Bunicul meu, care nu are o părere prea bună despre religie, spune că părinţii mei sunt nişte idioţi lipsiţi de realism.

Părintele Zenobio auzise, ca toată lumea, că foarte multe biserici au fost devastate, jefuite şi profanate.

Eroic, a hotărât să ţină serviciul religios în fiecare zi, asistat de fratele Licinio. Părintele era convins că imperialii - catolici sau luterani - sunt totuşi creştini şi nu vor îndrăzni să-i facă vreun rău.

Într-o sfântă zi de vineri, în timpul liturghiei, în faţa câtorva femei bătrâne care căutau la noi o oază de linişte şi de odihnă, uşa cea mare s-a deschis cu zgomot şi o bandă de indivizi neîngrijiţi, beţi, care râdeau cu gura până la urechi

şi înjurau cumplit au năvălit în biserică târând după ei un cal îndărătnic.

Unul dintre ei, care părea să le fie şef, s-a apropiat de altar şi cu o mişcare laterală a braţului a măturat toate obiectele de cult care se aflau pe masă, în afară de anafură.

A luat-o şi, în bătaie de joc, i-a întins-o părintelui care rămăsese înmărmurit.

- Dă-o calului, el vrea să fie catolic. Un papistaş ca tine.

Preotul nici nu s-a clintit. Furios, soldăţoiul l-a pălmuit. Licinio s-a aşezat în faţa părintelui ca să-l apere. Înfuriindu-se, nebunul de *landsknecht*, cu o singură lovitură de sabie i-a retezat capul. În timp ce fratele Licinio se prăbuşea cu sângele ţâşnind din vene, sabia sa s-a răsucit şi a despicat fruntea părintelui Zenobio care s-a prăvălit peste cadavrul lui Licinio.

Râzând, mercenarii au luat bijuteriile care împodobeau statuia Sfintei Fecioare, apoi au plecat fără să mă bage în seamă, dar făcând semne porcoase către femeile bătrâne care erau gata să leşine...

ESTEBAN TORRES
sergent furier al companiei a XVI-a de *tercios*

Vaticanul a căzut în mâinile noastre fără să opună rezistenţă. Din Gărzile Elveţiene n-a mai rămas decât amintirea. Miliţienii au fugit toţi din calea noastră. Palatul papilor, biserica San Pietro, Capela Sixtină, apartamentele personale, birourile Curiei, bucătăriile, pivniţele ticsite de vin ne aşteptau cu uşile deschise. Parcă ne invitau:

„Intraţi! Simţiţi-vă ca acasă! *Voi* sunteţi stăpânii! Comorile Vaticanului sunt ale voastre!"

Era o stare de bucurie, o senzaţie de bunăstare, de triumf care ne ameţea.

Papa şi cardinalii săi au refuzat să dea 300.000 de ducaţi ceruţi de marele nostru Bourbon...

Acum totul ne aparţine. La dispoziţia noastră sunt milioanele

papalității. Toate bogățiile lumii adunate de-a lungul secolelor au devenit ale noastre. Nu ne rămâne decât să culegem roadele.

Înfricoşați, clericii de la Vatican şi-au ridicat sutanele - albe, violete, roşii, negre - până la genunchi şi au fugit să se adăpostească într-un monument funerar transformat în închisoare.

S-au cărat atât de repede, într-o harababură şi panică de nedescris, încât au lăsat mesele încărcate cu mâncăruri fine, cupe de vin băute pe jumătate, scaune răsturnate...

Ale noastre sunt acum tablourile scumpe, tapiseriile în culori sclipitoare, statuile de marmură, colecțiile de artă, obiectele de cult din biserica San Pietro. Păcat că frescele atât de bogate, atât de scumpe, sunt pictate pe pereți... şi nu le putem dezlipi... Poate vom găsi o soluție. Trebuie să ne impunem autoritatea pe veci asupra acestui oraş atât de bogat...

Cu aurul Vaticanului vom putea angaja toți mercenarii din lume... Dar pentru moment să lăsăm visurile. Totul este să ne umplem buzunarele. Monedele de aur, pietrele prețioase se găsesc în cantități atât de mari, încât pot să-i mulțumească pe toți oamenii din armata noastră...

Ne-am dovedit vitejia... Recompensa trebuie să fie pe măsura valorii noastre...

Ne-am îndestulat cu vinurile şi cu bucatele mai-marilor Vaticanului, apoi am început jefuirea sistematică a comorilor acestora.

Pentru că începuse să plouă, ne-am gândit la cai, tovarăşii noştri credincioşi. Le-am dat să mănânce fân din altarul bisericii San Pietro, care a devenit cel mai luxos grajd din lume.

Câțiva *landsknechts* se distrau golind garderobele papei şi ale înalților săi consilieri. Îşi schimbau veşmintele şi apăreau în fața noastră într-o ținută superbă.

Un căpitan bavarez, îmbrăcat în țoalele papei, se plimba prin fața noastră şi ne întindea mâna să i-o sărutăm. Când ne-a poftit să-i sărutăm şi ghetele, am refuzat râzând. *Tercios*, costumați în cardinali, ne binecuvântau cu vorbe porcoase care stârneau hohote de râs. Un saxon urla entuziasmat:

– Trăiască Luther, papă al tuturor germanilor şi al tuturor

creştinilor!

Unii *tercios*, apucaţi de o nebunie nimicitoare, sfărâmau crucifixele şi dansau călcându-le în picioare. Nu uitaseră să scoată mai întâi pietrele preţioase care le împodobeau.

Odată Vaticanul devastat, un *ghibelin* şi-a amintit că mormintele din biserica San Pietro ascundeau comori îngropate la un loc cu morţii. Dar operaţiunea nu ne-a adus decât o recoltă slabă.

Apoi a început marea jefuire a Romei, pentru a fi supusă în întregime, pe veci...

Romanii bogaţi vărsau râuri de ducaţi. Cei care rezistau erau supuşi la chinuri. Rafinamentele nu lipseau: spintecări, ciomăgeală, ardere cu fierul înroşit, trasul în ţeapă, jupuirea. Un mijloc de a obţine bani era apreciat în mod deosebit: aruncarea copiilor pe fereastră pentru a-i convinge pe părinţii îndărătnici să ne predea avuţiile lor.

Căpitanii nu mai erau în stare să menţină ordinea. Indisciplina a degenerat în anarhie.

Un *landsknecht* îşi bătea joc de papă. Târa prin praf Sfânta-Lance, atârnată de coada calului său, pe lângă meterezele castelului Sant'Angelo pline de spectatori. Distanţa era prea mare pentru a-l atinge archebuzele, iar tirurile de artilerie nu erau posibile, pentru că ar fi atins şi casele locuitorilor din Borgo.

Soldaţii noştri strigau în cor:

„Cine este stăpânul Romei este şi stăpânul universului! Roma este la picioarele noastre! Deci *noi* suntem stăpânii lumii!..."

GIOVANNI PICCOLOMINI
cardinal de Siena

Am fost totdeauna partizanul şi admiratorul lui Carlos al V-lea, singurul suveran capabil să salveze Cetatea Eternă şi Biserica pontificală din ghearele vecinilor săi lacomi, ale

vasalilor nesupuşi şi ale ereticilor luterani.

Am crezut că armata imperială, care se îndrepta spre Roma, avea misiunea să o apere de duşmanii săi. Am simţit cea mai mare decepţie din viaţa mea când am aflat că ea se deda la abuzuri revoltătoare. La crime atât de bestiale încât depăşeau orice închipuire.

Îndată ce voi avea ocazia îi voi spune împăratului nişte adevăruri usturătoare. Deocamdată trebuie să suport jignirile acestor mercenari zdrenţăroşi şi netrebnici, care au început să-şi schimbe uniformele peticite cu veşminte strălucitoare furate. Aceşti indivizi abjecţi, care practică pe dos cele zece porunci, au devenit experţi în jafuri şi masacre.

În aceeaşi situaţie se află şi cardinalii Valle, Enkevoirt şi Cesarini, partizani - ca şi mine - ai imperiului.

Prinţul d'Orange, informat de problemele noastre de securitate, a trimis câteva corpuri de gardă, formate din *tercios* demni de încredere, să ne apere palatele. După zece zile au pretins câte 100.000 de ducaţi de la fiecare dintre noi. Până la urmă s-au mulţumit cu 35.000 de ducaţi. Apoi germanii ne-au asediat palatele. Spaniolii au luptat fără convingere. După patru ore de luptă, agresorii le-au ocupat şi au început jaful.

Am fost obligat să părăsesc reşedinţa escortat de spaniolii mei şi să mă îndrept spre Borgo. Pe drum am fost forţat să le dau ultimii bani, 5.000 de ducaţi pe care au văzut că-i ascunsesem.

Am găsit adăpost la un fost valet, acum la pensie, pe care l-am recompensat cu ultimele mele bijuterii ascunse într-un buzunar secret. Eram ruinat, dar scăpam cu viaţă.

Cardinalul Panzetti, care era relativ sărac, a trebuit să pună jos 20.000 de ducaţi, dar n-a supravieţuit torturii.

Cardinalul Cristoforo, care n-a putut să le dea decât 6.000 de monede de aur, a fost închis într-o pivniţă, în aşteptarea unui supliment de zece ori mai mare.

Cardinalul Numai, foarte bolnav, a fost dus pe o brancardă la marginea unui mormânt deschis şi ameninţat că va fi îngropat de viu dacă nu le dă o sută de mii de ducaţi.

Episcopul Terracino a fost vândut ca sclav şi mai multor

preoți care n-au putut să plătească răscumpărarea li s-au tăiat urechile şi nasul.

Cucerirea Romei de către turci n-ar fi produs un dezastru mai mare...

GIOVANNI ANTONIO BAZZI
poreclit Sodoma, pictor

Din nenorocire, mă aflam la Roma când a avut loc asediul şi asaltul asupra oraşului. Venisem să recuperez nişte bani de pe vremea când lucram alături de Rafael la decorarea apartamentului papei de la Vatican. Tot atunci pictasem un tablou mare pentru foarte bogatul Domenico Massini, care nu se îndura să-mi plătească o mizerabilă sumă de o mie de ducați, după cum convenisem.

Cum Papa Clement al VII-lea ceruse personalităților romane să contribuie la strângerea celor 300.000 de ducați pretinşi de ducele de Bourbon, Massini a promis că va participa cu 200 de ducați.

După ce oraşul a fost luat cu asalt şi tercios au pătruns în casa lui, şi-a închipuit că mai poate să se tocmească, să temporizeze, să discute. În cele din urmă fetele i-au fost violate sub ochii lui, băieții strangulați, soția decapitată şi palatul ars... El singur ar fi putut să plătească fără un efort prea mare cei 300.000 de ducați pretinşi de generalul francez. Prin tortură i-au stors peste un milion. L-au lăsat în viață pentru a regreta până la ultima suflare nenorocirile îndurate din cauza zgârceniei sale.

În ceea ce mă priveşte, speranța de a fi plătit pentru munca mea a dispărut pentru totdeauna.

Că episcopii şi cardinalii, bancherii şi nobilii, putred de bogați, au fost jefuiți şi ucişi, îi priveşte.

Dar că bieții poeți, actori, filosofi, oameni de ştiință, care abia îşi duceau zilele, au fost torturați şi ucişi pentru nişte bani pe care nici nu-i aveau, mi se pare absurd. Admirabilului cărturar Colocci i-au ars casa şi manuscrisele

care se aflau înăuntru. Poetul Bombasi a fost sugrumat ca un pui. Artiştii şi oamenii de litere s-au sinucis ca să scape de tortură. Li se smulgeau unghiile una după alta. Li se sfărâmau oasele. Li se scoteau ochii... oroarea în starea ei cea mai pură.

Sper să scap cu viaţă din acest iad. Acum nu sunt decât un trecător prin Roma. Un om fără nicio avere.

Prost îmbrăcat, neras, trec ca o umbră pe străzile lovite de nenorocire...

DOMENICO VENIER
ambasador al Serenissimei Republici a Veneţiei

Am găsit un refugiu vremelnic la reşedinţa marchizei Isabelaa de Mantova. Am zis vremelnic, pentru că în ciuda prezenţei unui mare detaşament de *landsknechts* şi *tercios* plătiţi din belşug pentru asigurarea apărării noastre, această splendidă reşedinţă riscă în orice moment să atragă poftele unor tâlhari imperiali, care nu vor ezita să ne asedieze cu forţe superioare.

Ca şi mine, ambasadorii Portugaliei, de Mantova, Ferrara şi Urbino se bucură de ospitalitatea marchizei.

În oraş domneşte haosul. Debandada armatei imperiale este totală.

Prinţul Colonna, care figura printre adversarii papei, reîntors la Roma, a avut nefericita surpriză să-şi găsească cele două palate jefuite şi incendiate. El sperase - aşa cum i s-ar fi părut firesc - să fie primit ca un învingător.

Căpitanul francez Charles de la Mothe-de-Noyers, care fusese numit de prinţul d'Orange comandant militar al oraşului Roma, s-a dedat la furturi cot la cot cu soldaţii lui.

Prinţul d'Orange, în ciuda bunăvoinţei lui, nu a putut stăvili masacrele şi nici restabili ordinea. Instalându-şi cartierul general în biblioteca Vaticanului, a reuşit să o salveze de la distrugere.

Mă gândeam să părăsesc Roma deghizându-mă în cerşetor. Am reuşit să o conving şi pe marchiză să mă urmeze, fiindcă este de aşteptat un asalt masiv asupra palatului.

Este o soluţie care se impune. Veneţia face parte din Ligă, ostilă imperiului. Propria mea situaţie este precară. Roma îmi face impresia unei corăbii care se scufundă luată de valuri...

OLIMPIA MANTEGNA
călugăriţă

Închise în mănăstirea noastră, Santa Rufina, suntem bombardate cu tot felul de zvonuri care vin din afară.

Călugăriţele bătrâne, care ies din când în când din mănăstire ca să cumpere alimente - îmbrăcate ca femei de rând, pentru a nu fi recunoscute -, ne aduc veşti trunchiate despre ororile care s-au abătut asupra aşezămintelor religioase. Profanate, devastate, însângerate, ele se supun legilor învingătorilor care sunt mai sălbatici decât mongolii şi vandalii despre care capelanul ne-a vorbit adesea.

Până acum mănăstirea noastră a scăpat, din voia lui Iisus Hristos, soţul nostru, care ne păzeşte de rele.

În ciuda ameninţărilor care apasă greu asupra noastră, viaţa zilnică se desfăşoară după un program strict stabilit de Sfântul Benoît. Deşteptarea devreme, înaintea zorilor, o rugăciune scurtă, apoi mersul la capelă, unde se cântă cei şapte psalmi ai pocăinţei, slujba de utrenie şi Laudele, până la răsăritul soarelui pe bolta cerească. Urmează apoi adunarea tuturor călugăriţelor şi citirea Martiriului, care durează peste o jumătate de oră. Mărturisirea greşelilor şi a încălcării disciplinei în faţa comunităţii urmată de o scurtă pauză, ca la şcoală, şi se apropie prânzul. Rugăciunea dinaintea mesei principale, urmată de celelalte rugăciuni până la ora trei. Programul de lucru manual începe cu o predică şi se termină cu o rugăciune la vecernie. O gustare, apoi serviciul religios în biserică şi, în sfârşit, culcarea foarte

devreme, pentru că trebuie să ne trezim înaintea zorilor.

Un program neschimbat, zi de zi, până când existența noastră pământeană se va termina.

Focurile de armă care se aud în depărtare nu sunt potrivite pentru rugăciune. Dacă eram liberă, fugeam din Roma. Dar eram închisă aici de tatăl meu vitreg, care nu avea destui bani de zestre şi pentru mine, şi pentru sora mea vitregă mai mică. Deci m-a sacrificat. Pentru că Iisus Hristos nu cere zestre pentru fecioarele cu care se căsătoreşte.

Înaintea asediului şi devastării Romei, doamne frumoase, elegante, veneau să-şi viziteze rudele care purtau vălul călugăriei. Le invidiam şi mă gândeam că într-o zi voi fi şi eu ca ele, bine îmbrăcată şi plină de bijuterii.

Printre noi existau surori demne de sanctificare, bine văzute. Dar cea mai mare parte a novicelor şi tinerelor călugăriţe n-aveau har şi nu voiau să-şi sfârşească viaţa în tunica de dimie, cu capul ras şi pe deasupra şi fecioare.

Dar acum ameninţarea de a-şi pierde castitatea obligate de nişte brute beţivane le îngrozea.

Maica econoamă se plângea că se termină şi ultimele provizii. Călugăriţele bătrâne, mai ales văduvele, se temeau din ce în ce mai mult să se ducă la piaţă. Din fericire, aveam un puţ în mijlocul curţii, deci apa nu ne lipsea.

În ciuda foamei care ne chinuia, stareţa nu îndrăznea să mai trimită călugăriţe după cumpărături.

Portăreasa, o bătrână cucernică şi foarte arţăgoasă, îşi închipuia că deţine cheile raiului.

– Cât voi trăi eu, nimeni nu va intra aici fără voia mea! Exista o rivalitate mocnită între ea şi călugăriţa care ţinea cheile capelei şi care avea grijă de obiectele de cult.

Într-o seară, după gustare, puţin ceai fără zahăr, ne îndreptam spre capelă pentru vecernie, când am auzit lovituri de pumni în poarta cea mare. Nişte voci de femei strigau:

– Salvaţi-ne! Pentru numele lui Dumnezeu, lăsaţi-ne să intrăm! Portăreasa a ezitat, apoi a întredeschis cu grijă poarta, lăsând să intre patru femei despletite, îngrozite, cu hainele mototolite. Când a vrut să închidă poarta, o lovitură puternică a trântit-o la pământ. Un val de soldaţi sălbatici

a năvălit în curte.

– Ascundeți-vă în capelă!, strigă călugărița responsabilă cu capela. Dumnezeu nu vă va părăsi!

Dar era prea târziu. O bandă de desfrânați beți şi avizi să se destrăbăleze s-au răspândit în toată curtea rânjind, scuipând şi înjurând. S-au năpustit asupra novicelor şi a tinerelor călugărițe care încercau cu disperare, ca un cârd de şoimi de vânătoare peste un stol de păsările speriate să fugă într-un loc ferit, înconjurat de ziduri. Răcnind ca nişte bestii sălbatice, au pus mâna pe novice - pradă de lux - le-au răsturnat la pământ şi, în ciuda rezistenței lor, le-au ridicat fustele şi, fără să le pese de strigătele lor disperate, şi-au înfipt în ele organul lor de masculi în călduri.

În mijlocul acestei harababuri, stareța, bătrână şi uscată, n-a tentat pe nimeni. A ridicat brațele spre cer, şi cu o voce tremurândă, a predicat cu un fel de nebunie de iluminată:

– Nu vă mai opuneți! Este inutil! Domnul veghează asupra voastră şi asupra sufletelor voastre! El va răsplăti jertfa voastră pentru că păcatul mortal al acestor mizerabili nu vă va atinge! Împărăția cerurilor îşi va deschide larg porțile ca să vă primească!

– Taci din gură, curvă bătrână!, a mai insultat-o un *landsknecht* şi a izbit-o cu un pumn de soclul unei statui a lui Iisus Hristos care se înălța în mijlocul curții.

Leşinul a scutit-o să mai vadă urmările dezolante ale acestei orgii într-o mănăstire care preamărea castitatea şi abstinența.

Spre deosebire de celelalte surori, am reuşit să mă cațăr într-un copac fără să fiu văzută. Protejată de frunziş, am putut să zăresc, cu inima bătându-mi sarabanda, această tragedie dezgustătoare. Când eram mică, trăiam printre copiii vecinilor din cartier. În mine se ascundea un băiat ratat şi făceam toate poznele. Am deprins această sprinteneală care m-a ajutat să mă feresc la momentul potrivit.

În ciuda spaimei, am urmărit cu o atracție ciudată legănarea corpurilor acuplate. Auzeam răsuflarea sacadată a bietelor fecioare supuse unei experiențe îngrozitoare.

Călugărițele bătrâne, nebăgate în seamă, asistau plângând neputincioase la această scenă de iad.

Gâfâind, cu cămăşile pline de sudoare, soldăţoii horcăiau în ritmul dezgustătoarei lor împerecheri. Când terminau cu o fată se năpusteau asupra alteia. Victimele nu puteau decât să geamă istovite, incapabile să opună nici cea mai mică rezistenţă.

Ajunşi la capătul delirului, uşuraţi, se ridicau satisfăcuţi, îşi încheiau şliţurile, râdeau, făceau glume deşucheate. Apoi au trecut la o treabă mai practică, jefuirea capelei. N-au găsit bogăţiile la care râvniseră.

În sfârşit, mulţumiţi de ispravă, au plecat după ce au mai aruncat o privire asupra victimelor mârşăviei lor, care încercau cu o jalnică sfiiciune să-şi acopere goliciunea pătată de sânge. Unele dintre ele zăceau leşinate.

Pericolul odată trecut, am coborât din copac şi am început să le ajut pe surorile agresate, să le consolez, să le îngrijesc, să le calmez...

Trei zile mai târziu am aflat că maicile de la Santa Maria în Campo Marzo, precum şi un număr mare de tinere fete aflate în mănăstire pentru a primi o educaţie religioasă şi laică, au fost şi ele agresate de soldăţime. Doamne din aristocraţie, care căutaseră adăpost dincolo de ziduri, au fost violate.

Ne temeam de o nouă invazie în mănăstire. Nu exista în Roma nicio autoritate în stare să ne apere.

Soldăţoii transformaseră deja câteva mănăstiri de maici în bordeluri, unde puteau găsi femei la discreţie...

Atacul imperialilor împotriva mănăstirii noastre m-a impresionat fantastic. Devenise un coşmar, un fel de obsesie care mă urmărea zi şi noapte.

Într-o noapte am avut un vis urât. Doi indivizi cu mutre numai bune de spânzurătoare au pătruns în chilia mea, m-au dezbrăcat, şi în ciuda împotrivirii mele, m-au avut unul după altul... Deodată am simţit o plăcere de nedescris. Intensitatea acesteia m-a trezit. Am înţeles atunci cu o spaimă îngrozitoare că eram vrăjită. În general, după ce te trezeşti, visele dispar. Al meu mi se întipărise în minte, nu-l mai puteam uita.

Cum a răsărit soarele am alergat ca să mă spovedesc.

Părintele Benito m-a ascultat îndelung cu o atenţie încordată, apoi mi-a zis cu severitate:

– Satana a pus stăpânire pe mintea şi pe sufletul tău. Fără voie ai comis un păcat grav, foarte grav. Pocăinţa va fi grea. Nu vei mai sta la masa comună şi nu vei mai intra în capelă. Nimeni nu va avea voie să-ţi vorbească, nici să binecuvânteze mâncarea care ţi se dă...

Câteva zile mai târziu, un numeros grup de soldaţi tercios, amatori de orgii gratuite, au invadat din nou curtea mănăstirii. Părintele Benito, care aştepta această vizită, a ieşit din capelă şi, eroic, s-a proptit în faţa lor agitând un crucifix.

– Opriţi-vă, nenorociţilor! Vreţi să comiteţi un păcat mortal! Înapoi! Dacă nu, mânia lui Dumnezeu se va abate asupra voastră!

Soldatul care se afla în faţa lui a izbucnit în râs şi i-a răspuns într-o italiană aproximativă:

– Tu, prea bătrân pentru aşa mare harem! Şi i-a arătat cu un gest larg călugăriţele înspăimântate.

Părintele Benito l-a împins cu o mişcare simbolică.

Înfuriindu-se, soldatul i-a dat un pumn în cap, s-a aruncat peste el, i-a ridicat sutana, a scos un pumnal din teacă, i-a rupt partea de sus a pantalonilor şi cu o singură mişcare i-a tăiat părţile ruşinoase, în timp ce preotul se zbătea în sânge, soldaţii se năpusteau peste călugăriţele împietrite de frică.

De data asta n-am mai avut timp să mă caţăr în copac...

GIAN BARTOLOMEO GATTINARA
ambasador itinerant

Mă simţeam mândru că am fost trimis să port discuţii cu papa pentru a-l convinge să semneze un tratat de pace cu Maiestatea Sa împăratul Carlos al V-lea în oraşul Roma, cucerit de glorioasele trupe imperiale.

Câţiva moşnegi invidioşi şi-au pus întrebarea - cu o vădită rea-credinţă - dacă sunt suficient de experimentat în negocieri diplomatice de o asemenea amploare. Ei mă considerau un boboc, de-abia ieşit din adolescenţă, incapabil să ducă la bun sfârşit o

afacere atât de delicată. Să negociez cu un papă care-şi modifica orientarea politică cum îşi schimba şarpele pielea li se părea peste posibilităţile mele.

Dar sunt depăşiţi, demodaţi. Vremea noastră a stabilit, chiar a impus triumful tinereţii. Papi şi cardinali adolescenţi, principi conducători şi şefi de armată de vârsta mea şi-au câştigat locul în istoria omenirii. În zilele noastre un băiat de şapte ani a fost promovat cardinal. Încă din preadolescenţă el s-a achitat foarte bine de sarcina sa. La şaisprezece ani, suveranul nostru, Carlos Quintul, şi-a pus coroana pe cap şi acum conduce lumea.

Dar tinereţea nu este, din nenorocire, o stare permanentă. Trecerea timpului o afundă în mlaştina vârstei adulte şi apoi în iadul bătrâneţii.

Tinerii se bucură de o imaginaţie bogată, calitate care le permite să găsească soluţii de care moşnegii - prea cu picioarele pe pământ - sunt incapabili.

Că ascensiunea unor tineri este favorizată de relaţiile de familie nu se poate nega. În ce mă priveşte, bunicul meu, Mercurino Gattinara, mare cancelar al imperiului, n-a făcut nimic pentru promovarea mea. El mi-a spus într-o zi:

– Băiete, arată-te demn de numele pe care îl porţi! Eu nu voi interveni niciodată pentru a influenţa în bine sau în rău cariera ta. Descurcă-te aşa cum ştii mai bine!...

M-am descurcat, şi acum, graţie ambiţiei şi voinţei mele, mă apropii de culmi... Dar, destul despre mine! Am vrut doar să subliniez faptul că papa va găsi în mine un interlocutor exigent şi deloc impresionat de rangul său.

De altfel, suntem pe un teren cunoscut. La vremea adolescenţei şi el a început să urce treptele măririlor. Trebuie să-şi dea seama în ce ape mă scald.

Ca toţi predecesorii săi, obsesia de a fi nu numai capul spiritual al creştinătăţii, ci şi stăpânul pământului, l-a angajat într-o politică sinuoasă, pentru a se impune conform principiului *Divide et impera*. Rezultatul catastrofal al acestei concepţii nerealiste se vede. Închis în monumentul funerar al împăratului Hadrian, departe de lume, este, practic, prizonierul armatei noastre de ocupaţie. Totuşi se arată încăpăţânat, intransigent şi îmbibat de

principii învechite.

Când cortegiul meu a ajuns destul de sus pe dealul care îmi permitea să văd oraşul construit pe cele şapte coline, am simţit o ciudată satisfacţie spirituală. Aş fi vrut să întind braţele şi să-mi iau zborul ca Icar.

Când s-a deschis în faţa mea poarta oraşului şi am intrat în cartierul care se numeşte Cetatea Leonină, am avut impresia că străbat străzile unei Sodome lovite de focul ceresc. În această zonă s-au desfăşurat luptele cele mai feroce, cele mai crâncene. Am auzit comentarii despre devastările provocate de soldaţii noştri. Realitatea depăşea descrierile cele mai negre.

Mirosuri grele pluteau în aer. Când bătea vântul, aducea alte mirosuri fetide, dezgustătoare.

În trecere, am zărit pe o străduţă un cadavru din care câinii smulgeau înfometaţi hălci de carne.

Sosirea mea a fost anunţată papei printr-un purtător de cuvânt al prinţului d'Orange, între două bătăi de tobă.

Porţile citadelei pontificale s-au deschis pentru a-mi permite să intru. Interiorul mi-a oferit un spectacol îngrozitor. Miile de refugiaţi, înghesuiţi într-un spaţiu atât de strâmt, erau murdari, neîngrijiţi, respingători. Materiile fecale înfundaseră probabil closetele. Îmi dădeam seama de asta pentru că emanau mirosuri care mă făceau să vomit. Acest monument funerar nu mai avea din fortăreaţa de altădată decât numele. Apărătorii dispuneau de tunuri, de archebuze, dar nu mai aveau muniţie.

Celulele acestei închisori serveau acum de dormitoare iluştrilor cardinali şi episcopi care îl urmaseră pe papă în această grotă a suferinţei umane, transformată în azil. Camera de tortură, martor al chinurilor, al disperării, al furiei neputincioase, al supliciilor îndurate de victime, servea acum drept cameră de consiliu. Duhurile morţilor ţineau tovărăşie celor vii.

Papa m-a primit cu un amestec de sentimente, care, fără să fie exprimate deschis, se reflectau în atitudinea sa: grandoare, amărăciune, reproşuri, aroganţă stăpânită, diplomaţie şi chiar o rezistenţă exasperantă.

Audienţa solemnă a avut loc într-un fel de sală de mese

sufocată de miasme.

Era conştient că politica jocului dublu se dovedise falimentară. Acum trebuia să repare pagubele fără să-şi piardă prestigiul. După introducerea protocolară, sărutul papucului care mirosea urât şi a mâinii întinse cu o condescendenţă marcată, i-am prezentat salutările şi omagiile umile ale împăratului, precum şi dorinţa sa de a ajunge la o înţelegere convenabilă celor două părţi interesate.

Actor excelent, Suveranul Pontif mi-a declarat - ştergându-şi cu batista lacrimile discrete ivite în colţul ochilor - că acceptă mâna întinsă cu generozitate de către împărat. Apoi mi-a arătat propria-i barbă.

– Am lăsat-o să crească în semn de doliu şi o voi păstra atâta timp cât voi fi prizonier în propriul meu castel!

Obligat de împrejurări, Sfântul Părinte a acceptat, în principiu, redactarea unui tratat ale cărui clauze principale prevedeau cedarea către imperiu a castelului Sant'Angelo şi a unor oraşe: Ostia, Civita Vecchia, Parma, Piacenza şi Modena precum şi plata a 150.000 de ducaţi aur, datorie de război. Statele Bisericii vor vărsa şi ele câte 200.000 de ducaţi pentru plata soldaţilor noştri. Bunurile şi rangurile prinţilor Colonna vor fi restituite. În schimb, trupele noastre se vor retrage din Roma.

Cu lacrimi în ochi, papa a semnat tratatul... Jubilam... Reuşisem să obţin consimţământul doar prin putere de convingere.

Papa i-a acordat lui Lanoy liberă-trecere prin zona aflată încă în mâna trupelor pontificale, pentru a se prezenta la Roma şi a pune în practică clauzele tratatului.

Înotam în fericire, pentru că într-un timp record îmi atinsesem toate obiectivele propuse, în ciuda opoziţiei ferme a cardinalilor pro-francezi, când o imprevizibilă lovitură de trăsnet a năruit ca pe un castel de cărţi de joc edificiul diplomatic pe care abia îl construisem. Împotriva părerii ofiţerilor, o delegaţie de soldaţi pretindea plata imediată a unei sume de 300.000 de ducaţi; dacă nu, ocupaţia se va prelungi până la îndeplinirea acestei condiţii.

Pentru a complica situaţia, o armată a Ligii formată din vreo 15.000 de oameni şi întărită de trupele pontificale conduse de

Canisio a fost semnalată în preajma Romei.

În monumentul funerar agitația prizonierilor ajunsese la culme. Speranța unei apropiate eliberări făcuse să încolțească bucuria în toate inimile. Bucuria s-a transformat în consternare, în disperare, când forțele militare care urmau să-i elibereze au făcut stânga-mprejur înainte de a ajunge la zidurile fortificate ale orașului și s-au făcut nevăzute dincolo de orizont.

După o fericire de scurtă durată, locuitorii orașului au căzut pradă disperării. Plânsetele, gemetele, strigătele se ridicau la cer.

Această extraordinară răsturnare de situație mi-a acordat răgazul să sar în șa și să ordon de la înălțimea autorității mele regăsite evacuarea garnizoanei pontificale care asigura apărarea fortărețeî și înlocuirea ei cu o garnizoană spaniolă.

Copleșit, deprimat, descurajat, papa a cedat. Pentru a-și demonstra supunerea, s-a întâlnit chiar cu vechiul său inamic, cardinalul Pompeo Colonna, care cunoscuse rigorile închisorii Sant'Angelo; s-au îmbrățișat și și-au jurat prietenie veșnică.

Ipocrizia, duplicitatea oamenilor nu are margini...

Cu capul plecat, soldații papei au părăsit castelul și spaniolii *tercios* i-au înlocuit. Suveranul Pontif devenise în mod oficial prizonierul împăratului Carlos Quintul. Împărțea acum captivitatea cu treisprezece cardinali care aleseseră tabăra sa.

O revanșă formidabilă pentru ai noștri!

Pentru ca umilința să fie deplină, papa urma să predea șase personalități - arhiepiscopi, episcopi și nobili - drept ostatici în mâinile soldaților noștri până la plata integrală a soldei lor.

Dezastrul de la Pavia, care a avut drept consecință capturarea regelui François, își găsea o asemănare sau, dacă vreți, o simetrie: predarea Romei și captivitatea lui Clement al VII-lea, Vicarul lui Iisus Hristos.

Supremația imperiului în lumea întreagă devenea un fapt împlinit.

Una dintre paginile acestei triumfătoare epopei este semnată de tânărul Gian Bartolomeo Gattinara...

JACOPPO SALVIATTI
nobil florentin

M-am numărat printre ostaticii aleşi de papă, care mi-a explicat cu obişnuita lui putere de convingere:

– Cel puţin tu vei ieşi viu din această fortăreaţă - mormântul lui Adrian, unde eu am fost înmormântat încă din viaţă şi care va deveni probabil propriul meu mormânt. Vei putea respira un aer mai curat decât miasmele de aici. Este o favoare pe care ţi-o fac pentru că suntem rude. În curând voi primi banii promişi de regele Franţei şi al Angliei pentru eliberarea voastră. După cum ştii, păstrez încă pietrele preţioase din mitra lui Iulius al II-lea desprinse din ea şi puse la loc sigur de Cellini... Tu îl cunoşti pe acest talentat bijutier care ne-a făcut numeroase servicii. La nevoie le voi vinde, deşi preţurile sunt în scădere. Hai!... Nu fi dezamăgit! Voi face tot posibilul să vă eliberez! Pe toţi! Insist asupra acestui punct!...

Clement mi-a inspirat întotdeauna încredere. Sunt sigur că-şi va respecta cuvântul, pentru că nu sunt primul membru al familiei mele care se află într-un astfel de impas. Propriul meu fiu a fost ostatic al clanului Colonna, când conflictul vărului meu cu Pompeo Colonna atinsese un punct culminant. Din fericire, răscumpărarea a fost plătită şi eliberarea lui s-a produs repede...

Fiii regelui Franţei nu sunt oare şi ei în momentul de faţă ostaticii împăratului? Iată o armă politică pe care nu o folosesc decât tâlharii...

Înaintea plecării noastre, garda spaniolă de la Sant'Angelo - impusă de Gattinara - a fost întărită cu o unitate de *landsknechts*, pentru a stabili un echilibru între cele două armate. Comandantul noii garnizoane este un oarecare căpitan Moncada, care se poartă foarte dur cu prizonierii, inclusiv cu papa.

Înainte de a ne lăsa să ieşim, Moncada a făcut apelul

ostaticilor. Erau de față Giovanni del Monte, arhiepiscop de Manfredonia, Onofrio Bartolino, arhiepiscop de Pisa, Antonio Pucci, episcop de Pistoia, Giberti, omul de încredere al papei, Simone Ricasoli şi eu însumi. Cei treisprezece cardinali erau reținuți prizonieri la Sant'Angelo.

Sub o escortă numeroasă am părăsit fortăreața spre o direcție necunoscută. Pe drum am putut vedea de aproape dezastrul care se abătuse asupra Romei, acest oraş splendid şi prosper, care atrăgea pelerini din toată lumea.

Numeroase case şi palate devastate şi incendiate, acoperişuri distruse, porți şi ferestre sparte.

Din loc în loc se vedeau cadavre pe care nimeni nu se gândea să le îngroape. Erau într-o asemenea stare de descompunere, emanau o duhoare atât de grețoasă, încât nici câinii înfometați nu se apropiau.

Soldățoii care abia îşi mai cărau prada se încrucişau cu coloana noastră. Oameni speriați, prost îmbrăcați, aproape în zdrențe, mergeau năuci pe străzile pline de ruine. Vagabonzi şi cerşetori intrau în casele deja jefuite să vadă dacă a mai rămas ceva care să le permită să facă rost de bani. În piețele aproape goale, câțiva țărani descurcăreți vindeau alimente îngrozitor de scumpe. Li se plătea cât cereau pentru că trebuie să mănânci ca să trăieşti.

Bisericile şi prăvăliile deveniseră grajduri.

Am ajuns în sfârşit la o închisoare plină ochi de ostatici păziți de soldățoi. Paznicii şi deținuții de drept comun fugiseră. Militarii spanioli, germani şi chiar infanteriştii italieni asigurau paza.

În acest penitenciar am găsit ecleziaşti, nobili, bogătaşi şi chiar artişti care nu-şi plătiseră încă răscumpărarea.

Regimul nu era prea sever. Uşile celulelor nu erau închise cu cheia. Puteam circula liberi în incinta închisorii. Să poți ieşi de acolo era o altă poveste... Întâi răscumpărarea...

Mâncarea era ca şi inexistentă. Militarii deveniți paznici ne aduceau din când în când câte o ciorbă infectă.

Pentru noi, ostaticii papali, situația era cât se poate de rea. Ajutorul financiar promis de regele Angliei şi al Franței nu se materializa. Bijuteriile lui Iulius al II-lea zăceau închise în

temnița lor. Oare ne-o fi uitat?

Zilele, săptămânile, lunile se scurgeau fără ca situația noastră să se amelioreze.

Domnea o zăpușeală de nedescris. Noaptea preferam să dorm în curte, pe o pătură întinsă direct pe pământ, fiindcă în celula mea era mai rău ca într-un cuptor.

Într-o dimineață m-a trezit o gălăgie neobișnuită. Unul dintre soldați căzuse la pământ și camarazii săi încercau să-l ridice fără să știe exact ce trebuie să facă.

Episcopul Pucci s-a apropiat de grup. Avea ceva cunoștințe medicale. A examinat soldatul leșinat apoi a declarat cu gravitate:

– Săgeata otrăvită a mâniei lui Iisus Hristos l-a lovit pe acest om. L-a doborât ciuma. Domnul să-l aibă în pază!...

Un soldat care cunoștea italiana a tradus cuvintele episcopului.

Speriați, catolicii - *tercios* - își făceau semnul crucii. Luteranii - *landsknechts* - clătinau din cap buimăciți.

Când Pucci ne-a anunțat această calamitate, consternarea, groaza i-au cuprins pe toți ostaticii.

– O să murim cu toții aici, îndărătul acestor ziduri!, se văita Giberti.

În zilele următoare flagelul a mușcat din nou. Un negustor bogat se plângea de dureri de cap, de amețeli și de un dezechilibru care îl împiedica să meargă în linie dreaptă. Un *landsknecht* avea aceleași simptome. Apoi, un sergent spaniol se prăbuși în curte.

Pucci a cerut unui subofițer, comandantul gărzii, să i se permită să meargă, sub escortă desigur, la cea mai apropiată biserică pentru a aduce un ultim mir pentru muribunzi.

– Avem datoria să oficiem slujba morților înainte de a-i îngropa, i-a spus Pucci.

Subofițerul a izbucnit în râs: un râs nervos, care nu reușea să-i ascundă propria spaimă.

– Aflați, părinte, că la Roma nu există decât două biserici. Una pentru spanioli și una pentru germanii catolici. Ele sunt la celălalt capăt al orașului. N-avem timp să ne ocupăm de morți. Ciuma nu iartă. Cu sau fără slujbă religioasă, muribunzii

pleacă pe lumea cealaltă... dacă există...

– Nu huli, fiule...

– Iartă-mă, părinte, dar mă aşteaptă alte treburi, mai serioase... Replica subofiţerului - un spaniol - sublinia faptul că tensiunea nervoasă creştea în rândurile trupelor de ocupaţie.

În zilele următoare încă un ostatic şi trei soldaţi au fost atinşi de boală.

– Aceşti soldăţoi, care ies mereu în oraş, sunt molipsiţi de ciumă şi ne-o aduc şi nouă aici, îmi explică Pucci. Contaminarea este sigură...

Înfricoşaţi, copleşiţi de gravitatea situaţiei în care ne aflam, ne plimbam prin curte.

Un *tercios* s-a apropiat de noi şi, cu un respect neobişnuit, i s-a adresat lui Pucci:

– Părinte, vă voi însoţi până la cea mai apropiată biserică unde se mai fac slujbe. Să căutăm ulei sfânt pentru subofiţerul spaniol care este pe moarte. *El* vă roagă...

Episcopul l-a privit îndelung, a suspinat adânc şi apoi i-a răspuns scurt:

– Să mergem!

Au plecat şi s-au întors trei ore mai târziu. Pucci l-a miruit pe subofiţerul care a decedat îndată după miruire, odată cu alţi trei muribunzi.

Din proprie iniţiativă, arhiepiscopii del Monte şi Barbolino au oficiat şi ei slujba morţilor pentru răposaţii ostatici sau paznici, fără deosebire. Nimeni n-a protestat, nici măcar luteranii.

Când am rămas singur cu Pucci, mi-a mărturisit cu o profundă amărăciune:

– Nu ştiu dacă mânia Domnului este cea care a lovit Roma. Pe drum, şi la dus şi la întors, am văzut scene îngrozitoare. Cadavre părăsite în plină stradă. Vecinii au dat foc caselor în care au fost contaminate familii întregi pentru a împiedica răspândirea flagelului. Romanii supravieţuitori, împietriţi de spaima pe care le-o inspiră soldăţimea, au descoperit acum o nouă sursă de groază provocată de obsesia ciumei, care se răspândeşte ca un nor de pulbere împrăştiat de vânt. Au ajuns la concluzia că

se mai poate ajunge la o înțelegere cu soldații, dar că împotriva ciumei nu pot face nimic. Molima nu se va opri decât după ce-şi va lua porția de victime. Oamenii au săpat gropi comune în care înghesuie morții, când nu-i aruncă direct în Tibru. Soluție mai rapidă pentru rezolvarea acestor probleme...

Câteva zile mai târziu, un ofițer urmat de o gardă numeroasă a intrat în curtea închisorii şi a desfăşurat un sul de hârtie.

– Persoanele pe care le voi citi să iasă din rând! Sunt ostaticii pe care papa i-a predat pentru garantarea datoriei!

Deodată a ridicat tonul şi a început să strige cu un fel de exasperare isterică:

– Papa al vostru nu s-a ținut de cuvânt! Termenul acordat de noi a expirat! Ne cerem drepturile noastre! Imediat!

A continuat apoi urlând:

– Puteți plăti datoria de 300.000 de ducați plus dobânzile de 200.000 de ducați?

Toți ostaticii au ridicat din umeri, gest de neputință care nu avea nevoie de alte explicații.

Apoi ni s-a adresat cu o voce amenințătoare:

– Atunci veți muri! Dar nu loviți de ciumă! Veți fi spânzurați! Ca nişte criminali! Luați-i!

Sub escortă am părăsit închisoarea. Pe drum m-am rugat lui Dumnezeu pentru salvarea sufletului meu, apoi, resemnat, m-am lăsat în voia sorții...

Ne-au dus în *Campo di Fiori*, unde ne aştepta o spânzurătoare, cu şase ştreanguri.

Soldații ne-au împins pe platforma unde călăul ne-a legat mâinile şi apoi ne-a pus ştreangul de gât.

Aşteptam - cu inima bătând să ne spargă pieptul - să ni se deschidă trapele sub picioare.

Mă gândeam la fiul meu, la soție...

Aşteptarea se prelungea, sfâşietor de dureroasă, insuportabilă... Ofițerul ezita.

Deodată, o rază de lumină m-a străfulgerat. Noi, ostaticii, odată lichidați, obligația papei de a ne răscumpăra nu va mai avea obiect. Ea va fi anulată...

Ofițerul a mai făcut un ultim efort, apoi a răcnit:

– Duceți-i înapoi, la închisoare!

GIOVANNI SALVIATI
cardinal

Mă aflam în Franța când Roma a suferit unul din cele mai teribile dezastre din istoria sa. O armată creştină comandată de un francez şi formată din ofiţeri şi soldaţi spanioli, germani şi italieni a pus stăpânire pe capitala catolicismului şi a pustiit-o, a devastat-o cu o violenţă şi o cruzime nemaiauzite.

Soliman, sultanul turcilor, visa să cucerească Roma şi să transforme biserica San Pietro în grajd, pentru a egala isprava strămoşului său, Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, care a transformat altarul catedralei Sfânta Sofia în iesle pentru caii săi. Creştinii i-au adoptat ideea...

Nu numai că trupele lui Bourbon au luat oraşul cu asalt, l-au jefuit şi l-au ruinat, dar suveranii creştini n-au schiţat nici cel mai neînsemnat gest pentru a-l elibera. A trebuit să vină ciuma pentru a izgoni trupele de ocupaţie şi a făcut-o mai bine decât toate trupele occidentale la un loc. Oare Dumnezeu a lovit cu mânia sa armata victorioasă sau a fost o calamitate care s-a abătut asupra Sodomei moderne, profeţie lansată de Savonarola şi repetată *ad nauseam* de alţi iluminaţi de acelaşi soi?

Departe de Roma am putut analiza tragedia ei, fără idei preconcepute...

Promovat cardinal de unchiul meu Leon al X-lea şi văr cu Clement al VII-lea eram la curent cu toate afacerile religioase şi laice care se discutau în Sfântul Colegiu şi cu toate problemele pe care Curia nu reuşea să le rezolve. În calitatea mea de reprezentant al papei am cunoscut personalităţile cele mai de seamă, cele mai calificate ale lumii politice şi diplomatice, precum şi pe suveranii Franţei, Angliei, ai imperiului.

Am urmărit, am studiat atent reacţiile lor faţă de Roma, care zăcea strivită, muribundă sub călcâiul unei soldăţimi jefuitoare, arogante, intrate în anarhie.

Împăratul Carlos al V-lea s-a declarat consternat faţă

de abuzurile soldaților săi. Dar în străfundul sufletului se bucura. Papa Clement al VII-lea, care îl înfruntase şi se aliase cu cei mai înverşunați vrăjmaşi ai săi şi care îşi imagina cu o îngâmfare inconştientă că îl va îngenunchea la picioarele sale, ca Heinrich al IV-lea la Canossa, suporta acum umilința de a fi captiv în propria-i fortăreață transformată în închisoare.

Chiar dacă ar fi vrut să-l elibereze, Carlos n-ar fi avut puterea să o facă. Prințul d'Orange şi ofițerii săi şi-au pierdut toată autoritatea asupra trupelor. Incapacitatea de a le plăti soldele îi lăsa la discreția lor. Trebuiau să le suporte capriciile şi să se comporte în consecință.

Mulți oameni îşi puneau întrebarea fără să găsească răspunsul: cum se poate explica incapacitatea împăratului de a plăti soldele militarilor săi, când tot aurul insulelor de peste mări se revărsa în Spania fără întrerupere. Un fluviu de metal prețios gata să fie transformat în ducați.

Probabil înalții demnitari, membri ai marii nobilimi şi intermediari dubioşi îşi umpleau buzunarele, lipsind statul de venituri importante.

În calitatea sa de suveran al Imperiului Romano-German, Carlos ar fi trebuit să fie apărătorul firesc al Sfintei Biserici Catolice şi al Italiei. În realitate, acesta voia să dezmembreze peninsula şi să-l ducă pe Clement în Spania pentru a-l ține sub supraveghere. I-a rezervat o cuşcă aurită, precum cea de la Avignon. Ar fi făcut-o dacă armata de ocupație nu l-ar fi ținut captiv până la plata unei răscumpărări majorate la 400.000 de ducați. După ce golise Roma de valorile sale, soldățimea a început să jefuiască satele şi oraşele. Locuitorii din Narni, care au îndrăznit să se opună dezertorilor, au suferit un asediu care i-a costat mii de victime.

Însărcinat de papă cu o misiune de pace pe lângă Carlos, am încercat să-i demonstrez că în calitatea sa de urmaş al lui Carol cel Mare are obligația de a apăra Biserica şi Scaunul ei Roman supus la grele încercări. Împăratul m-a ascultat cu atenție, a clătinat din cap înțelegător şi în cele din urmă mi-a dat un răspuns vag, fără să promită nimic.

Demoralizat, m-am întors în Franța. Speram să am mai mult

succes pe lângă François care, de acord cu Henry al VIII-lea al Angliei se arătase jignit de tratamentul suferit de papă şi declarase anturajului său că îl va răzbuna fără ezitare.

Contrar aşteptărilor, indignarea lor se rezuma la ameninţări verbale.

Wolsey, care năzuia la coroana papală, a propus o reuniune la Avignon a tuturor cardinalilor aflaţi în libertate şi acolo să se procedeze la noi alegeri pontificale, absolut necesare atâta vreme cât Clement era prizonier, deci incapabil să-şi exercite autoritatea.

În caz de deces, care ar putea interveni dintr-un moment în altul, Conciliul nu trebuia să lase vacant scaunul Sfântului Petru, fapt care ar produce haos în sânul Bisericii.

Propunerea lui Wolsey era confuză, dar lăsa să se înţeleagă că el era cel mai indicat să-şi asume această responsabilitate.

Pentru a face paradă de puterea şi de competenţa lui, a acordat pălăria de cardinal cancelarului Duprat, fapt care a provocat indignarea şi protestele lui Clement. Dar Wolsey, care se vedea deja papă, nici nu s-a sinchisit. Şi-a menţinut dârz candidatura.

La orizont se adunau nori tot mai negri, tot mai ameninţători. Veşti rele parveneau de la Roma. După jafuri şi masacre a urmat foametea.

Cu toate acestea, la Curtea Franţei serbările strălucitoare nu se mai terminau. François îmi făcea impresia unui armăsar pursânge care dispunea de o herghelie de Rosinante gata să i se arunce la picioare. Numai regina-mamă avea un cap politic bine organizat. Din nefericire, confunda buzunarul propriu cu vistieria statului. Şi cum lăcomia ei pentru aur era fără margini, demnitarii plăteau oalele sparte pentru că trebuia salvată onoarea reginei-mamă.

Într-o zi am încercat să-i amintesc regelui că titlul său de Maiestate prea Creştină implica din partea sa obligaţia de a-l apăra de Suveranul Pontif şi Sfânta Biserică. Mi-a răspuns zâmbind că Lautrec este pe cale să organizeze o armată capabilă să-i izgonească pe imperiali, să stabilească un regim capabil să impună garnizoane franceze la Genova, Milano şi Neapole, care să apere interesele Bisericii.

– Dar pentru asta îmi trebuie timp. Îndată ce va sosi momentul, Eminența Voastră va fi prevenită...

Haosul domnea la Roma de câteva luni, când în Anglia a izbucnit un scandal - în împrejurări foarte nepotrivite - în jurul unei fete, Anne Boleyn, cu care regele Henry al VIII-lea voia să se căsătorească. Dar ca să-şi atingă scopul trebuia mai întâi să divorțeze de regina Caterina, mătuşa împăratului Carlos. Soluția era simplă. Să ceară în mod oficial autorizația papei, indispensabilă pentru deschiderea acțiunii.

Clement se găsea într-o situație incomodă. Dacă îşi dădea acordul pentru divorțul lui Henry provoca mânia lui Carlos, care era nepotul Caterinei. Dacă nu-şi dădea acordul, rupea legăturile cu un suveran care îi promisese sprijinul, fie el şi problematic în acest moment critic.

Afacerea divorțului urma să ia de altfel proporții catastrofale pentru Biserica Romano-Catolică, deja aflată într-o gravă neînțelegere cu luteranii. Henry, care primise titlul de „Apărător al Credinței" după ce a scris un pamflet virulent împotriva creatorului protestantismului, va rupe şi el legăturile cu Biserica de la Roma.

Se părea că toate forțele răului se înverşunau împotriva Suveranului Pontif. Eforturile mele pentru normalizarea situației se dovedeau zadarnice.

În acelaşi timp, propunerea pentru întrunirea conciliului la Avignon a eşuat. Majoritatea cardinalilor liberi au refuzat să participe. Ceva mai mult, au decis convocarea propriului lor conciliu. Oportunist, Wolsey a adoptat punctul lor de vedere şi, în numele lor, a propus papei să renunțe vremelnic la puterea sa în favoarea unei comisii sau a unei personalități ecleziastice capabile să conducă Biserica pe timpul captivității lui. S-a declarat gata să accepte această grea sarcină.

Pentru a împiedica reuşita acestei combinații, Bartolomeo Gattinara a făcut publică soluția deja concepută în secret de împărat, mai exact, să mute în Spania scaunul papalității. Adversarii săi au fost de părere că această soluție este riscantă. Regele Franței şi suveranul Angliei ar fi tentați să proclame fiecare propriul lor papă.

Fiind mai realist, Lanoy i-a descris împăratului devastarea

sălbatică a oraşului Roma care, dacă va continua, va provoca o schimbare a opiniei publice pe de o parte în favoarea Sfântului Părinte şi, pe de alta, împotriva împăratului. Insista de asemenea asupra dezorganizării trupelor spaniole din Milano. O armată franceză ar putea asedia oraşul fără să întâmpine o rezistenţă serioasă.

O parte a înaltei nobilimi din Castilia, precum şi numeroşi demnitari ai Bisericii cereau eliberarea papei.

Loysa, duhovnicul lui Carlos, avea o părere contrară. Odată eliberat, Clement va pune bazele unei noi coaliţii antiimperiale.

Pendulând între aceste curente contradictorii, suveranul ezita.

Cu autorizaţia împăratului în buzunar, Lanoy a plecat la Roma pentru a pune bazele unui nou tratat cu Suveranul Pontif, dar puţin după sosirea sa a fost lovit de ciumă, care l-a expediat pe lumea cealaltă. Dispariţia unui personaj atât de important, urmată de moartea fulgerătoare a câtorva cardinali, a produs consternare printre diplomaţii care prelungeau discuţiile la infinit, fără să ajungă la o concluzie constructivă.

Ca şi când nenorocirile romanilor n-ar fi fost de-ajuns, trupele de mercenari care asigurau legăturile spaniole între Roma şi Lombardia s-au răsculat, şi-au părăsit poziţiile şi au coborât spre oraşul martirizat, supunându-l la o nouă serie de jafuri, de crime, de violuri întrerupte doar de ciocniri violente dintre aceşti intruşi şi trupele alcătuite din *tercios* gata să-şi apere întâietatea. Mercenarii ameninţau că vor distruge în întregime oraşul, că îi vor masacra pe papă şi pe cardinali, că vor rade Vaticanul de pe faţa pământului şi că vor da foc vestitei Biblioteci părăsite de prinţul d'Orange.

Italia suferise destul. Oraşele au ridicat steagul revoluţiei. Poporul îi ura în egală măsură pe toţi suveranii străini care transformaseră peninsula în câmp de război pentru a-şi satisface ambiţiile nebuneşti. Nici Papa Clement şi nici intimii săi n-au fost menajaţi. Locuitorii Florenţei au izgonit guvernul Medicilor condus de cardinalul Passerini, care a fost nevoit să fugă în mare grabă din oraş împreună cu Alessandro şi Ippolito, nepoţii Sfântului Părinte.

Din acest haos a ieşit - ca un porumbel al păcii - un nou tratat semnat între Suveranul Pontif şi împărat. Clauzele politice, militare şi financiare erau puţin diferite de acelea propuse cu opt luni mai devreme de tânărul Bartolomeo Gattinara. O singură clauză fusese adăugată. Sfântul Părinte va fi repus integral în drepturi, cu condiţia să nu mai participe la alianţe şi să păstreze o strictă neutralitate.

Întrucât papa nu avea copii care să-i garanteze respectarea condiţiilor prevăzute, câteva rude şi intimi ai săi s-au constituit ostatici. Printre ei se afla şi vărul meu, Jacoppo Salviatti, care a trecut sub paza altor temniceri.

Garnizoana lui Moncada urma să părăsească fortăreaţa Sant'Angelo după plata în totalitate a soldelor datorate trupelor de ocupaţie. Într-un fel, nesiguranţa continua, pentru că papa nu avea bani.

În aceste împrejurări am avut plăcerea să aflu că Jacoppo şi tovarăşii săi de captivitate reuşiseră să fugă după ce au dat bacşişuri grase paznicilor.

Împăratul voia să dea dovadă de generozitate. A ordonat gărzii comandate de Moncada să se retragă, pentru a permite militarilor pontificali să o înlocuiască. Dar ordinul n-a fost executat, pentru că soldaţii au refuzat să elibereze victimele înainte de a-şi primi ducaţii, dacă este posibil şi cu un supliment.

Iarna cu toate rigorile ei a sosit.

Profitând de beţia soldăţoilor, papa - deghizat în majordom - a fugit şi el, ajutat de Luigi Gonzaga. A lăsat Roma în voia sorţii şi nu s-a oprit decât la Orvieto, care se afla în mâinile trupelor pontificale.

În cele din urmă, ciuma a avut ultimul cuvânt. Mercenarii *tercios* şi soldaţii italieni supravieţuitori ai strălucitei armate imperiale reduse la jumătate de ciumă s-au retras, în sfârşit, cu o pradă bogată. Romanii care scăpaseră cu viaţă şi-au regăsit pacea, foarte scump plătită, în oraşul ruinat şi aproape pustiu.

Oamenii sunt obişnuiţi să vorbească de devastarea Romei ca şi când ar vrea să ascundă, să acopere cu un văl curat dezonoarea armatei creştine care a profanat Oraşul Etern, sediul Sfintei Biserici Romano-Catolice. L-a insultat şi l-a umilit pe Vicarul lui

Iisus Hristos sub ochii lumii creştine, care a asistat cu braţele încrucişate la cruzimi care au depăşit grozăviile, monstruozităţile invaziei vandalilor...

Sic transit gloria mundi...

Sfârşit

23 iulie 1999
Rocquencourt

Bibliografie

PASTOR, Louis
- *Histoire des papes depuis le Moyen-Âge* - vol. I-IX, Les papes de la Renaissance, Ed. Librairie Plon, Paris

ALEXANDRE, B. et LETTE, D.
- *Les enfants au Moyen-Âge - La vie quotidienne*, Ed. Hachette, Paris

APOLLINAIRE, G.
- *La Rome des Borgia*, Ed. La Bibliothèque des Curieux, Paris

ANDRIEUX, M.
- Rome, Coll. *„Les grandes études historiques"*, Ed. Arthème Fayard,Paris

ANTONETTI, P.
- *L'Histoire de Florence*, Ed. Robert Laffont, Paris

AMIGUET, P.
- *L'Âge d'Or de la diplomatie, Machiavel et les Vénitiens*, Ed. Albin Michel, Paris

ADY, C.
- A History of Milan under the Sforza, Ed. Putnam's Sons, New York

ANDERSON, W.
- *Castles of Europe from Charlemagne to the Renaissance*, Ferndale Editions, Londra

******* - *Atlas historique*, Ed. Stock, Paris

BRION, M.
- *Michel-Ange*, Ed. Albin Michel, Paris

BURCKHARDT, J.
- *La civilisation de la Renaissance, vol. 3*, Ed. Le Livre de Poche, Paris

BURCKHARDT, J. - BURCHARD, J.
- *Le Journal de Jean Burchard – Cérémoniaire du Vatican*, Ed. Rieder, Paris

BERENCE, F.
- *Lucrèce Borgia*, Ed. Payot, Paris

BAYARD, S. et BENCINI, R.
- *Palais et Jardins de Rome*, Ed. Terrail, Paris

BAYARD, S. et BENCINI, R.
- *Palais et Jardins de Toscane*, Ed. Terrail, Paris

BOUCHER, F.
- *Histoire du Costume en Occident, de l'Antiquité à nos jours*, Ed. Flammarion, Paris
BERNIER, C.
- *Les Princes de la Renaissance, Coll. „Les Grands Trésors de l'Histoire"*, Ed. De Fanal, Bruxelles
BRION, M.
- *Le siècle des Medicis, Coll. „Art et Histoire"*, Ed. Albin Michel, Paris
BROO, S.
- *Vénétie*, Ed. Bookking International, Paris
BEC, C. CLOULAS, I. et TENENTI, A.
- *L'Italie de la Renaissance* - 1378-1494, Ed. Fayard, Paris
BEAMLY, S.
- *Leonard da Vinci, Biographie*, Ed. Lates, Paris
BOORSTIN, E.
- *Les découvreurs - De Christophe Colomb à Einstein*, Ed. Robert Laffont, Paris
BRANTOME
- *Les dames galantes*, Ed. Cercle Européen du Livre
BENNASSAR, B.
- *Un Siècle d'or espagnol*, Ed. Robert Laffont, Paris
BENNASSAR, B.
- *L'homme espagnol du XVIe au XIXe siècle*, Ed. Hachette, Paris
BARBAGELATA, H.
- *Histoire de l'Amérique Espagnole*, Ed. Armand Colin, Paris
BALLESTEROS
- *Histoire de l'Espagne des origines à nos jours*, Ed. Payot, Paris
BLOCH, M.
- *La Société Féodale, Coll. „Évolution de l'Humanité"*, Ed. Albin Michel, Paris
BRENON, A.
- *Les Cathares, Coll. „Découvertes"*, Ed. Gallimard, Paris
BRANDI, C.
- *Charles Quint, 1500-1558*, Ed. Payot, Paris
BESON, A.
- *Margueritte d'Autriche*, Nouvelles Editions Latines, Paris
BAUDOT, G.
- *La vie quotidienne dans l'Amérique Espagnole au XVIe siècle*, Ed. Hachette, Paris

BARBER, N.
- *Lords of the Golden Horn, The Splendors of Islam*, Ed. Pann Books, Londra

BOURGET, P.
- *Surprenantes histoires de la médecine*, Ed. Presses de la Cité, Paris

BOCCARA, D.
- *Les belles heures de la tapisserie*, Ed. Les clefs du Temps, Paris

BELIARD, O.
- *Sorcières, reveurs es démoniaques*, Ed. Stock, Paris

CELLINI, B. - *Vie de Benvenuto Cellini, écrite par lui même*, Ed. Julliard, Paris

COLLISON-MORLEY, L.
- *Histoire des Borgia*, Ed. Payot, Paris

CARDINI, F.
- *1492 L'Europe - Au temps de la découverte de l'Amérique*, Ed. Solar, Paris

COWLEY, R.
- *Les rois d'Angleterre, Coll. „Les grands trésors de l' histoire"*, Ed. Solar, Paris

******* - *Chefs d'oeuvre de l'Art, du Gothique à la Renaissance*, Ed. Hachette, Paris

******* - *Chefs d'oeuvre de l'Art l'Art au XVIe siècle - Renaissance et Manéirisme*, Ed. Hachette, Paris

CASTIGLIONE, B.
- *Le livre du courtisan*, Ed. Flammarion, Paris

COLE, A.
- *La Renaissance dans les Cours Italiennes, Coll. „Tout l'Art"*, Ed. Flammarion, Paris

CAMUSSO, L.
- *Guide du voyage dans l'Europe de 1492*, Ed. Liana Lévi, Milano

CARMAN, W.Y.
- *British Military Uniforms*, The Hamlyn Publishing Group, Londra

COMISSO, G.
- *Les ambassadeurs vénitiens*, Ed. Le Promeneur, Paris

CAUSSÉ, PC.
- *Album du Marin*, Ed. Inter Livres, Paris

CHAVREBIÈRE, C.
- *Histoire des Stuarts*, Ed. Payot, Paris

CHAMPION, P.
- *La galerie des rois*, Ed. Bernard Grasset, Paris
COURTHION, P.
- *Paris, de sa naissance à nos jours*, Ed. Somogy, Paris
CLOULAS, I.
- *La vie quotidienne dans les châteaux de la Loire, au temps de la Renaissance*, Ed. Hachette, Paris
CUCARI, A.
- *Les grands voiliers du Moyen-Âge à nos jours*, Ed. Elsevier, Paris
COMMYNES, PHILIPPE DE
- *Mémoires, Coll. „Les classiques de l'histoire de France au Moyen-Âge" - 3 vol.*, Ed. Les Belles lettres, Paris
CHARDIGNY
- *Maréchaux de France*, Ed. Mont-Louis, Paris
CASTELOR et DÉCAUX
- *Histoire de la France et des Français, au jour le jour* 1408-1547, Ed. Librairie Académique Perrin, Paris
CLOT, A.
- *Soliman le Magnifique*, Ed. Fayard, Paris 446
COLES, P.
- *La lutte contre les Turcs*, Ed. Flammarion, Paris
CLOT, A.
- *L'Égypte des Mamelouks – 1250-1517*, Ed. Perrin, Paris
DURANT, W.
- *Histoire de la Civilisation - La Renaissance - vol. XIV - XV - XVI*, Ed. Cercle des Bibliophiles, Paris
DAVENPORT, J.
- *The Book of Costume*, Ed. Crown Publishers, New York
DELUMEAU, J.
- *Rome au XVIe siècle*, Ed. Hachette, Paris
DELUMEAU, J.
- *La peur en Occident - XIVe - XVIIIe siècles*, Ed. Fayard, Paris
DELUMEAU, J.
- *L' Italie de la Renaissance à la fin du XVIIIe siècle*, Ed. Armand Colin, Paris
DUBY, G.
- *Atlas historique*, Ed. Larousse, Paris
DIMIER, L.
- *Fontainebleau, Coll. „Châteaux, décors de l'histoire"*, Ed.

Calman- Levy, Paris

DEFOURNEAU, M.

- *La vie quotidienne en Espagne au siècle d'or*, Ed. Hachette, Paris

DONALDSON, JENKINS H.

- *Ibrahim Pasha, Grand vizir of Suleiman the Magnificent*, Ed. Ams Press, New York

DOWNEY, F.

- *Soliman le Magnifique*, Ed. Payot, Paris

DECEI, A.

- *Istoria Imperiului Otoman*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

DEIMLING, B.

- *Sandro Botticelli* - 1444-1510, Ed. Benedikt Taschen, Germania

DELORT, R.

- *Histoire de la Fourrure de l'Antiquité à nos Jours*, Ed. Lazarus, Paris

DYSON, G.

- *Le vrai voyage de Christophe Colomb*, Ed. Lattès, Paris

DICKENS, A.G.

- *La réforme et la Société du XVI e siècle*, Ed. Flammarion, Paris

*** - *L'Europe des Sociétés secrètes*, Selections du Reader's Digest, Paris

*** - *Encyclopédie du Costume*, Ed. Albert Morancé, Paris

ERLANGER, P.

- *Charles Quint*, Ed. Perrin, Paris

FORTINI BROWN, P.

- *La Renaissance à Venise, Coll. „Tout l'Art"*, Ed. Flammarion,Paris

FUNKEN, L.

- *Le costume et les armes des soldats de tous les temps*, vol. I, Ed. Casterman, Paris

FUNKEN, L.

- *Le costume, l' armure et les armes au temps de la cavalerie, vol. II, Le siècle de la Renaissance*, Ed. Casterman, Paris

FLOWER, S.

- *The Stately Homes of Britain*, Ed. Debrett, Webb and Bower, Londra

FREYRE, G.

- *The masters and the slaves, Development of Brazilian civilisatic,*

Ed. Alfred Knopf, New York

GAXOTTE, P.

- *Histoire d'Allemagne*, Ed. Flammarion, Paris

GUETTE, G.

- *Gloire au connétable de Bourbon*, Ed. Denoël, Paris

GRUMFELD, F.

- *Les princes gérmaniques, Coll. „Les Grands Trésors de l'histoire"*, Ed. du Fanal, Bruxelles

GRUMFELD, F.

- *Les Rois d' Espagne, Coll. „Les Grands Trésors de l'histoire"*, Ed. du Fanal, Bruxelles

GRUMFELD, F.

- *Les rois de France, Coll. „Les Grands Trésors de l'histoire"*, Ed. du Fanal, Bruxelles

*** - *Les Grandes découvertes, Coll. „Connaissances et la vie"*, Ed. Christophe Colomb, Paris

GUICCIARDINI, F.

- *Histoire d'Iltalie, 2 vol.,* 1492-1534, Ed. Robert Laffont, Paris

GRÈCE, MICHEL DE

- *Joyaux des Couronnes d' Europe*, Ed. Olivier Orban, Paris

GUÉRDAN, R.

- *La Sérénissime République de Venise*, Ed. Fayard, Paris

GIORGIONE

- *La scheda d'arte - Tutta la pittura*, Ed. Nardini, Roma

GIROUARD, M.

- *Life in the English Country Houses, Yale University Press*, London and New Haven

GUÉRDAN, R.

- *François I le roi de la Renaissance*, Ed. Flammarion, Paris

GOTCH, J.A.

- *The Growth of the English House - from 1100 to 1500*, Ed. Batsford, Londra

GULAS, S.

- *Voiliers, Coll. „Petite Encyclopédie"*, Ed. PML, Paris

HEYWARD, F.

- *Histoire des papes*, Ed. Payot, Paris

HALLE, J.R.

- *Dictionnaire de la Renaissance Italienne*, Thames and Hudson

HARTLEY, D. and ELLIOT, M.

- *Life and work of the people in England, vol. II - The Renaissance,*

Ed. Batsford, Londra

HIBERT, C.

- *Les papes, Coll. „Les grands trésors de l'histoire"*, Ed. du Fanal, Bruxelles

HIBBARD, H.

- *Michel-Ange - Peintre, Architect, Sculpteur*, Ed. Villo, Paris

HUMFREY, J.

- *Carpaccio, Coll. „Les fleurons de l'art"*, Ed. Bordas, Paris

HEERS, J.

- *La vie quotidienne à la Cour Pontificale au temps des Medici*, Ed. Hachette, Paris

HALLÉ, GUY LE

- *Précis de la fortification*, Ed. P.C.V., Paris

HARVEY, G.

- *The Plantagenets*, Ed. Fontana Collins, Marea Britanie

HACKETT, F.

- *François I - 1494-1547*, Ed. Payot, Paris

HACKETT, F.

- *Henry VIII - 1494-1547*, Ed. Payot, Paris

HIBBERT, C.

- *La vie privée des souverains anglais à la Cour de Windsor - Des Plantagenet à nos jours*, Ed. Hachette, Paris

*** - *The Historian's, History of the World, Vol. XIX - Netherlands, Austria, Germany, Hungary*, Ed. The Encyclopedia Brittanica, Londra

HEINIGGER, E. et. A.

- *Le grand livre des bijoux, Histoire*, Ed. Lazarus, Paris

IORGA, N.

- *Istoria Românilor prin călătorii*, Ed. Eminescu, Bucureşti

JULIEN, C.A.

- *Histoire de l'Afrique du Nord*, vol. II *De la conquête arabe à 1830*, Ed. Payot, Paris

KOCH, H.W.

- *La guerre au Moyen-Âge*, Ed. Fernand Nathan, Paris

KEATS, J.

- *Toscane*, Ed. Arthaud, Paris

KRALIK, R.

- *Histoire de Vienne depuis l'empire romain jusqu' à nos jours*, Ed. Payot, Paris

KANN, R.

- *A history of Habsburg Empire*, Ed. The University of California Press, Los Angeles

LANGER, W.

- *An Encyclopedia of World History*, Ed. Houghton, Mifflin Company, Boston

LARIVAILLE, P.

- *La vie quotidienne en Italie au temps de Machiavel*, Ed. Hachette, Paris

LARIVAILLE, P.

- *La vie quotidienne en Italie au temps de la Renaissance*, Ed. Hachette, Paris

LAMBOTTE, J.

- *À l'ombre des Médicis*, Ed. Londreys

LUCAS-DUBRETON

- *L'âge d'or de la Renaissance Italienne*, Ed. Fayard, Paris

*** - *Leonardo da Vinci - Tutta la Pittura, Nardini*, Florența

LÉVI, G.

- *Histoire des jeunes en Occident*, vol. I, Ed. Seuil, Paris

LEFRANC, A.

- *La vie quotidienne au temp de la Renaissance*, Ed. Hachette, Paris

LAUNAY, C.

- *Quand les rois de France étaient au Val de Loire*, Ed. Fayard, Paris

LEWIS, W.

- *Charles Quint, empereur d'Occident*, Ed. Payot, Paris

LUCAS-DUBRETON, J.

- *Madrid, Coll. „Les Grandes études historiques"*, Ed. Fayard, Paris

LEMAÎTRE, A. et LESSING, E.

- *Florence et la Renaissance - Le quattrocento*, Ed. Terrail, Paris

LEGRAND, T.

- *Histoire du Portugal*, Ed. Payot, Paris

*** - *Le Larousse des Grandes peintres, sous la direction de Laclotte M.*, Ed. Larousse, Paris

*** - *Merveilles des Palais italiens, Coll. „Réalités"*, Ed. Hachette, Paris

*** - *La marine à voile, Dictionnaire encyclopédique illustre*, Ed. Arthaud, Paris

MOATTI, C.

- *À la recherche de la Rome Antique, Décourte Gallimard*, Paris
MARBECK, H.
- *L'orgie - à travers les âges*, Ed. Robert Laffont, Paris
MONTAIGU, H.
- *La fin des féodaux*, Ed. Olivier Orban, Paris
MUSSATI, E.
- *Storia di Venezia*, 2 vol., Ed. Fratelli Treves, Milano
MOLMENTI, P.
- *La vie privée à Venise*, Ed. Ferd. Ongania, Veneția
MIQUEL
- *Quand le bon roi René était en Provence*, Ed. Fayard, Paris
MONESTIER, A.
- *Les miliardaires de Légende - Particulièrement les Medicis et Fugger*, Ed. Bordas, Paris
MOCKLER, A.
- *Histoire des Mercenaires*, Ed. Stock, Paris
MARTIN, W.
- *Histoire de Suisse*, Ed. Payot, Paris
MACLAGAN, M.
- *The City of Constantinopole*, Ed. Praeger, New York
MANTRAN, M.
- *La vie quotidienne à Constantinopole au temps de Soliman le Magnifique*, Ed. Hachette, Paris
MONESTIER, M.
- *Duels - Les combats singuliers des origines à nos jours*, Ed. Sand, Paris
MESSADIÉ, G.
- *Histoire Générale de Dieu*, Ed. Robert Laffont, Paris
NAVARRE, MARGUERITTE DE
- *Heptaméron*, Ed. Flammarion, Paris
NAHEMA, N. et ANUBIS
- *Le prince de ce monde - Précis de démonologie*, Ed. Savoir pour être, Bruxelles
PICHON, C.
- *Le Vatican - Hier et aujourd'hui*, Ed. Fayard, Paris
PARISSE, M.
- *Les nonnes au Moyen-Âge*, Ed. Christine Bonneton, Paris
PARKES, H.
- *Histoire de Mexique*, Ed. Payot, Paris
PARKES, M.

- *An illustrated History of Interior Decoration - From Pompeii to Art Nouveau*, Ed. Thames and Hudson, Londra

PUPPI, L.

- *Les supplices dans l'art, du XIIe siècle au XIXe siècle*, Ed. Larousse, Paris

*** - *La peinture - Le monde de la peinture*, Ed. V.N.U., Books International, Londra

*** - *Quand voguaient les galères, Association des amis de Musée de la Marine*, Ed. Ouest, Franța

REID, W.

- *Histoire des Armes*, Ed. Princesse, Paris
- *Reformes et Renaissance*, Ed. Gründ, Paris

ROMAGNOLO, D.

- *La ville et la Court*, Ed. Fayard, Paris
- *Rome*, Guide Gallimard, Paris

RICHINGS, M.G.

- *Le services secret de la Couronne d'Angleterre, depuis le Moyen Âge jusqu'à nos jours*, Ed. Payot, Paris

REY, F.

- *L'Homme Michel - Ange*, Ed. de Fallois, Paris

RAMBAUD, A.

- *Histoire de la Russie*, Ed. Hachette, 1918, Paris

*** - *La Renaissance - France et Europe du Nord, Coll. „Les grandes époque de l'art"*, Ed. Gründ, Paris

SABATINI, R.

- *César Borgia*, Ed. Payot, Paris

SEIBI, R.

- *2000 ans d'histoire en 1000 costumes*, Ed. Boétie, Paris
- *Sur les chemins de l'aventure - Les explorateurs célèbres, Coll. „Conaissances et vie"*, Ed. Christophe Colomb, Paris

SCHNEIDER, N.

- *L'art du portrait -1420-1670,* Ed. Benedickt Taschen, Germania

SAVAGE, G.

- *Histoire de la décoration intérieure*, Ed. Somogy, Paris

STONE, J.

- *La vie ardente de Michel-Ange*, Ed. Plon, Paris

SMITH, L.B. -

Henry VIII - The mask of royality, Ed. Panther, Londra

SEDILLOT, R.

- *Paris, Coll. „Les grandes études historiques"*, Ed. Fayard, Paris

SEWARD, D.

- *Prince of the Renaissance - The golden life of François I*, Mac Millan Publishers, New York

SCHNEIDER, M. et EVIN, A.

- *Le harem impérial de Topkapi*, Ed. Albin Michel, Paris

*** - *Styles, meubles et décors du Moyen-Âge au Louis XV*, Ed. Larousse, Paris

SCUERL, W.

- *Châteaux et forteresses*, Ed. Fernard Nathan, Paris

*** - *La sculpture - Le monde de la sculpture des origines à nos jours*, Ed. V.N.U. Books International, Olanda

TREVELYAN, G.M.

- *Illustrated English Social History*, vol. I-II, Ed. Pelican Book, Londra
- *Toscane, éspace de rêve*, Ed. Gründ, Paris

TOMAN, R.

- *La Renaissance - Architecture, Sculpture, Peinture, Dessins*, Ed. de la Martinière, Paris

THORNTON, P.

- *L'époque et son style - La Renaissance Italienne - 1400-1600*, Ed. Flammarion, Paris

TUCHMAN, B.

- *Un lointain mirroir - Le XIVe siècle de calamités*, Ed. Fayard, Paris

TURNER, E.S.

-*„The court of Saint James - Scandalous history of the lusty, bawdy, vermin infested Court of British Royal Monarchs"*, Ed. Ballantine Books, New York

THOMPRON, H. et PADOVER, S.

- *La diplomatie secrète. L'espionnage et la politique en Europe de 1500 à 1815*, Ed. Payot, Paris

TARR, L.

- *Chars, Charettes et charois à travers les âges*, Ed. G. Hogan, Paris

VARENNES, J.C.

- *Quand les ducs de Bourbon étaient connétables de France*, Ed. Fayard, Paris

VERDON, J.

- *Les loisirs au Moyen-Âge*, Ed. Tallandier, Paris
- *Venise au temps de galères, Coll. „Âge d'or"*, Ed. Hachette, Paris

- *Villes du monde Civitates Orbis Terrarum, Europe - Amerique*, Luchetti Editore, Bergamo

VIAN, C.

- *L'Espagne des lumières*, Ed. Atlas, Paris

VERBECK, Y.

- *La sexualité dans la magie - Frontières de l'étrange*, Editions Magellan, Milano

WEBSTER'S

- *Biographical Dictionary*, Ed. Merriam Publishers, S.U.A.

YORK, POWELL, E. et TOUT, T.F.

- *Histoire d'Angleterre*, Ed. Payot, Paris

YOUNG, G.F.

- *The Medici*, Ed. Modern Library, New York

YOUNG, G.

- *Constantinople - Depuis les origines à nos jours*, Ed. Payot, Paris

ZÖLLNER, E.

- *Histoire de l'Autriche - Des origines à nos jours*, Ed. Horvath, Paris

ZORZI, ALVISE

- *Venise, une Cité, un République, un Empire*, Ed. Fernard Nathan, Paris

ZORZI, ALVISE

- *La République du Lion - Histoire de Vénise*, Ed. Payot, Paris

ZORZI, ALVISE et MARTON, P.

- *Les palais vénitiens - Rêves de pierres, siècle d'eau*, Ed. Menges, Paris

ZIEGLER, G.

- *Histoire secrete de Paris*, Ed. Stock, Paris

ZYSBERG, A. et BURLET, R.

- *Gloire et misères de galères, Coll. „Dècouvertes"*, Ed. Gallimard, Paris

editura Adevărul holding

S.C. Adevărul Holding S.R.L.,
Str. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti.
Telefon: 021.407.76.40; Fax: 021.407.76.42

Director general: Peter L. Imre
Director general adjunct: Andrei Ştefan

Divizia CARTE

Director: Grigore Cartianu
Director executiv: Carmen Dincă
Director editorial: Daniel Eberhat

Toate drepturile asupra prezentului titlu sunt rezervate exclusiv editurii S.C. Adevărul Holding S.R.L. Reproducerea parțială sau integrală a textului fără acordul editurii este interzisă şi va fi pedepsită conform legilor în vigoare.